

CRONICELE ROMANIEI

SÉŪ

LETOPISEŢELE

MOLDAVIEI ŞI VALAHIEI

CRONICELE ROMANIEI

SĂU

LETOPISEȚELE

MOLDAVIEI ȘI VALAHIEI

A DOUA EDIȚIUNE

REVĂDUTĂ, ÎNDESTRATĂ CU NOTE, BIOGRAFI ȘI FAC-SIMILE,
CUPRINZÂNDU MAI MULTE CRONICE NEPUBLICATE ÎNCĂ; ȘI, CA ADAOSŪ:

TABLELE ISTORICE ALE ROMĂNIEI

de la 1766 până la 11 Februarie 1866.

DE

MICHAIL KOGĂLNICEANU

TOMU I°

Prefație.

Cuvântu introductivă la Istoria Națională.— De *Michail Kogălniceanu*.

Carte pentru descălecatul d'ânteiu alu Moldovei.— De *Miron Costin*.

Carte pentru descălecatul d'ânteiu alu Moldovei.— De *Nicolai Costin*.

Fragmentul Cronicei atribuită lui *Nicolai Milescu*.

Domni Moldovei (1354—1594).— De *Vornicul Grigori Urechi*.

Letopisețul Moldovei (1594—1662).— De *Logofetul Miron Costin*.

Apendicse.

BUCURESCI

IMPRIMERIA NAȚIONALĂ, C. N. RĂDULESCU, STRADA ACADEMIEI 24

1 8 7 2

Tôte ecsemplarele voru fi subt-insemnate de :

No.

PREFAȚIA

La a-doua edițiune

La 10 Aprilie, anulă acesta 1872, s'aũ implinitũ *două-șeci de ani*, de când amũ datũ la lumină ântêia edițiune a **Letopisețelorũ Moldovei**. Asta-șĩ publicũ ca a-două edițiune **Cronicele României**.

In acestũ intervalũ de două-șeci de ani, câte s'aũ petrecutũ in țera nãstră! Insăși țera s'a transformatũ ! Visul strẽmoșilorũ nostri, marele scopũ naționalũ alũ lui Ștefan și alũ lui Mihai s'a realizatũ : **Astă-șĩ avemũ o Românie**.

In istoria popórelorũ lumei moderne, cu deosebire demnă de tãtă mirarea este sãrta națiuneĩ române ! Din in eputu incungĩurată de puternici vecini, in luptă seculară cu ei, subpusă, apoi, și sfășiată in mai multe trunchiuri, nu odată ea a fostũ pe marginea prăpăstiei; nu odată existența și chĩar numele seu au fostũ in ajunulũ de a fi sterse din cartea omenireĩ; și, faptũ curiosũ, tocmai in acelle momente de durere, când fiĩ ei cei mai energici, cei mai plini de credință in vitalitatea ginteĩ române, des-sperau, tocmai atunci Providenția lua de mânã pre națiunea nãstra ca pre o fiicã iubită intre fiicele celle mai iubite, o scotea din tãte pericolele, și o realța mai tẽnãră și mai sdravenă de cât fusesse inaintea órei peireĩ! N'avemũ, dera dreptũ, noi, Români, de a susține ca la gurele Dunărei de gĩosũ, nouă ni s'a datũ o misiune de implinitu !

Se apropie doue sute de ani de când — in mișĩloculũ resbelorũ esterióre și civile, in mișĩlocul a totũ felulu de tiraniĩ din lãuntru, subt carĩ apoi șĩ-a perduto și viața — Miron Costin, in 1677, scriindũ Letopisețulũ Moldovei, șicea aceste dureróse cu-

vinte: «*Ce, sosiră asupra noastră cumplite aceste vremi de acum, de nu slămă de scrisore, ci de griji și suspinuri; și, la acest fel de scrisore, gându slobodă și fără valuri trebuiesce; ăra noi privim cumplite vremi și cumpănă mare pământului nostru și nouă!*»

Cinci-șeci de ani mai târziu, situațiunea devenise și mai rea; și bietul Ion Neculce, aprópe de a-și închide ochii, după o lungă viață plină de furtună, strigă în marea sea durere: «*Oh! Oh! Oh! Săracă țără a Moldovei! Ce sortă de viață 'ți-au cădată! Cum au mai rețmasu omă trăitoră în tine, de mare mirare este, cu atâte spurcaciuni de obiceiuri ce se tragă până astă-zi în tine, Moldovo! etc.*»

Când asemenea accente dureroase eșău din peptulă bătrânilor nostri cronicari, fie-care din ei omă de stată însemnată altă tempulă sėu — Miron Costin, mare Vornică altă Moldovei, carele țicea luă Duca Vodă: *sė nu dămă loculă, că pământulă acesta este framentată cu sängele moșiloră și strėmoșiloră nostri*; și Ion Neculce, ultimulă Hatmană purtătoră de resbelă, carele în fruntea ostirei Moldovene a contribuită la salvarea luă Petru celă Mare pe țermurile Prutului — ei nu numai arătau durerile tristului secolă în care trăiau, dără prevedeaă și prevestău viitórele nenorociri ale țerei: tăyarea sėu isgonirea ultimiloră Domni români, secululu de feră și de tină ală fanarioșiloră, prefacerea orașeloră dunarene în cetăți turcesci, cedarea pe ună tempă a banatului Craiovei, perderea până astă-zi a Bucovinei și a Bessarabiei, infine mai multă de cât eminenta stergere a țeriloră române de pe charta Europei!

Și, cu tóte aceste, după grozavul potopă strălucese curcubeul reinseninării orizontului Romănescă! Marea revoluțiune francesă țice popóreloră, ca și Christă luă Lazară, *sculați-vė!* Numele luă Napoleon, ca în tótă lumea, strebate și în Dunărea de josă! Sim-

țimântul național renaște. Tudor Vladimirescu revendică drepturile nu numai ale țerei, dără și ale claselor desmoscenite. Ellă ea arma nu numai în contra fanarioților, dără și în contra boțelor, séu a *despoietorilor norodului*, spre a întrebuița propriile séle cuvinte¹⁾ Revoluțiunea sea națională, și totă-odată socială, este sîmburele nu numai allă revoluțiunei din 1848, dără și allă actului de emancipațiune din 2 Maiă 1864. Fanarioții se isgonescă din domnia Moldovei și a Țerei Romănesci. Pe-urmă nasce resbelul între Rusia și Turcia din 1828—1829. Pacea de Adrianopol se încheie. Auțonomia Principatelor se consfințește prin acestă tractată într'ună chipă pozitivă. *Domniile române, viagere și alese, după datina strebună, se reinfințeză.* Ună guvernă întemeiată pe anume legi și aședeminte, subpusă controlului *Ađunărilor obscesci*, înlocuesce ocărmierea desfrănată și destructrice a despoților străini; și *gintea Romana nu pere!*

Dără, noue nenorociri vină să apese vechile coloni ale lui Trajană. Protectoratul rusescă degenerază în Proconsulată. Domni nu suntu de cât nice locotenenți ai consulilor Țarului. Totă sîmțimântulă de naționalitate și de libertate este interdișă și înăbușită!

Revoluțiunea francesă din 1848 își află resunetulă — ca în totă Europa — în Iași și în Bucuresci! Inșă, mișcarea este încurënd reprimată. Ocupațiunea turco-rusescă vine în ajutorulă reacțiunei din launtru. Auțonomia țerei redevine ună simplu cuventu; aranșile naționale și constituționale ale tractatului de Adrianopol e înlocuescă prin hîdăsa convențiune de la Balta-Liman, care e te negațiunea a totă independința, a totă libertatea și legalitatea din launtru! Domni nu se maț alegă de țeră; ei se numes u în Con

stantinopoli, séu, mai bine ȃicendũ, in Petersburgũ; ŝi nota contelui de Neselrode contestã naŝiunei Romãne pãnã ŝi gloriósa sea originã!

Cãnd prezentulũ era atãt de negru, ȃatã ŝi viitorulũ ce in 1852 ne ascepta. Principatele erau in ajunulũ de a fi luate de catre Rusia *zalogu pentru cheia Sãntului Mormãntũ!* Subt pretestũ de a se ocroti Grecii orthodoxi, Romãnii orthodoxi aveãtã a'ŝi vedea țera ocupata de armiile Impãratului orthodoxũ, ŝi datã prada tuturilor releloru resbelului!

Cu asemine trecutũ, prezentu ŝi viitorũ, cum, dẽrã, sã nu disperãmũ de sórta țerei ŝi a naŝiunei nóstrẽ, cu tóte cã pe atunce eramu in vẽrsta speranței, eramu ŝuni! Cum, dẽrã, in 1849—1852, cãnd amũ sevẽrșitu publicarea colecțiunei Cronicelorũ Moldovene, sã nu fiũ ŝi eũ lovitũ de acea ingrijire durerosã despre viitorul nostru, pre care o resimția tótã generațiunea contimporanã, *sfãșiatã in individualitațile sãll , lovita in illusiunile sãlle celle mai placute;* ŝi așã, chĩar in capulũ a-ey edițiunii sã recomandũ inimelorũ lovi e de durerile pa riei studiul istoriei naŝionale, ca limanulũ de mantuire ca singurulũ oraculu ce ne mai putea spune viitorul!)?

Eĩ bine, tocmai atunce, cãnd naŝiunea renuncia chĩar la spernțã, Francia, Anglia ŝi Italia rãdicã mãnușia ce Rusia arunca e lunei civilizate. Resbelulu Crimeei nasce! Drapelele puteriloru alliate fãlfãie pe zidurile sfarĩmate ale Sebastopolei. In acelașũ timpũ, o mãrã de Romãni se facũ pelerinii ŝi apostolii naŝionalit ței lorũ. Eĩ strebatũ in oficinele preseĩ ŝi in cabinetele d'plomațilorũ; glasulu lorũ ajunge pãnã la tronurile Monarhilorũ, arbitriũ lunei! Energia ŝi eloquenția lorũ devine stãpãnã op'niunei publice: ŝi Romãnia este copilulũ de predilecțiune alũ Eu opeĩ, precum fuisse Elada in 1821—1828!

Pacea de la Paris se incheie in 18₃₀ Martiu 1856. Români suntu chlämați de a se rosti înșiși ei in privința viitörei organizațiunii a patriei lorü ; și inadinsi trimiși ai Areopagului Europeanu vinü in Bucuresci și in Iași spre a asculta glasulü și dorințele unei națiune desceptată din mormântü !

Vântul libertăței imprăstie nuori negri de pe orizontele Dunărei de giosü. Ce mare, ce frumösă epochă incepe atunci! După seculü de despotismü și de îngiosorire națională și socială, tóte clasele populului Românü se intrunescü in Adunarile-mume din 1857! *Frățiea Romănescă renasce!* Pe acelleși bănci ș' pentru acelașü mare scopü : *Formarea statului Românü*, se întrunescü intr'o stringetură de mână Domni, boieri si săteni. Atunce n'amü mai avutü a scrie istorie ; *amü făcutü istorie!*

Moldova, cu tötă individualitatea sea istorică, cu tóte interesele sélle proprii, avëndü consciința a marelorü sacrificie materiale ce avea să facă in favórea unei marï ideï, este sublimă de abnegațiune! Ea se rostescë unanimă in favórea Unirei! Spre a agünge la putința de a se rosti liberu, ea avea nevoie a se lupta, și se luptă cu bărbăție. și in contra influenței activă din afară din partea Turciei și a Austriei, și in contra presiunei fóra de margini a guvernului vitrigü alü lui Vogoridi, rânduitü Caïmacamu cu misiunea anume de a combate aspirațiunile naționale! Protectorü activu și generosü alü acestorü aspirațiunii este Napoleonü III, câtü a impărătitü geniulü bine-facëtorü alü Romăniei

Rusia atunci își părăsesce și ea politica greșita, și se în órce la politica dréptă din timpulü tractatelorü de Kaïnardji și de Adrianopolü. Alătura cu Francia, ea sprijine ideea Unirei, pre care dejă o recunoscuse și o garantase in principiu prin Regulamentulü organicü din 1832.

Prusia și Italia, și apoi și Anglia, iaü subt scutulü lorü dorin-

tele și trebuințele națiunii Române. Și ast-felū, se incheie Convențiunea de la Paris, care, dacă nu ne da Unirea, dără cellū puțin ne da miđlŃlocele și puțința de a agŃunge la realizarea ei!

Și așa, renascerea României devine o realitate!

De la 1859 până la 1864, ce n'amū făcutu! Alegerea unui singurū Domnu pentru, ambele Principate; și, in curênd, ca consecință, *Unirea țerilorū plină și intrégă*, secularizarea averiloū mŃnastirilorū inchinate și neinchinate; oborirea clăcei (boțerescul) improprietărirea țeranilorū!—Marea cestiune sociala, carea pretutindine a costatū sacrificie materiale colosale, ruina de classe intregi și șirŃie de sânge, in România se dislégă fŃră o picătură de sânge, fără ruina nimenui; ba chŃar din contra, de la alū-doile anū, producțiunea agricolă se indoiesce, și bonurile rurale salvă averea a sute de proprietari indatorați!—Și apoi, egala indrituire a tuturilor classelorū societăței Române; sufragiulū universalū; instrucțiunea publică generală, gratuită și obligatŃre; inarmarea intregēi națiuni, ca principiu, și, in factu o armată numerosă și bine organizată, cum Dunarea de gŃosū nu vėđuse o asemenea din timpurile lui Stefan și Mihaīū! Și câte alte reforme, adeverațu liberale! Unificarea codurilorū, cu maritagiul civilū, cu juriulū, cu oborirea pedepsei de mŃrte; legea județiană; legea comunală; camerele de comerciū și de agricultură; concursurile și espoșiunile de agricultură și de industrie națională, sistemulū metricū đecimalū, etc. etc.

Și, mai presus de tŃte, rumperea Convențiunei de la Paris, in cât ea mărginfa autonomia țerei; și, ca preambulū la Statutulū din 1864, Europa recunoscêndū României *dreptulū absolutū de a'și preface guvernul și legile din untru dupē trebuințele și interesele sēle, fŃra celu mai micu amestecu și intervențiune din afară!*

Ș'apoi, s'au pututū susține că *Doie Maiū* a fostu o lovire de

statu, unu actü carele in deafară restatornicia Romănia in tôte drepturile selle de națiune liberă și autonomă, și in lăuntru sfărîma oligarchia, și chîama unü milionü de Români la vieța politică și la proprietatea emancipată de legăturile clăcei și ale drepturilor feudale!

Iată ce a făcutü generațiunea de la 1848 — 1864, generațiune la care, s'emi fie permisü, nu föră óreși-care mândrie, de a mă numera și eü!

Dérä, aceste reforme, odată proclamate, nu mai era de cât de a le aplica cu înțelepciune, cu sinceritate, și de a le conserva cu bărbăție. Din nenorocire, cei de sus n'au avutu indestulă putere morală spre a evita in punerea lorü in lucrare greșelele și mai ales abuserile! Ba, mai multü, aplicarea lorü a fostü incredințată unorü ómeni, cariü nu puteau s'le iubescă, căci nici le-au professatü, nici au luptatü vre-o-dată, in vieța lorü, pentru dobîndirea lorü!

Dacă amü fostü förä cruțare pentru cei de sus, nu se cuvine s'fiü mai indulgentü pentru cei de jos, cariü n'au avutu indestulă răbdare și bărbăție spre a se lupta, pe calea legală, pentru vindecarea greșelelorü și inlăturarea abuserilorü! *Și astfelü, se făcu 11 Fevruariu 1866!*

Lastü generațiunei june, actuale, carea succedză generațiunei mele, carea are a trăi sub regimulü creatü in 1866, s'facă ca actulü sevêrșitü in nóptea de 11 Fevruariü și consecințele selle s'fructifice in bine pentru mărirea și fericirea Romăniei!

Departe dérä, de mine ideia de a țice unü singurü cuvântü de blamü asupra acestorü eveneminte! Inse, imi voiü permite nu mai o întrebare: Când vedemü că, cu tôte garanțiile de independență și de putere ce ne asigură illustra Dinastie căreia națiunea Română a incredințatü presintele și viitorulü seü, auto

mia țerei recunoscută de întreaga Europa în 1864, într'unu chipu solanelu, astăzi este pusă din nou în cestiune; când neconținut suntemu amenințați cu conferinți și cu intervențiunı străine, în afaceri cu totulu de resortulu administrațiunei nōstre din launtru, d. e. conferințiă pentru căile ferate, conferințiă pentru Jidovi, etc., nu ne vedemu prin însăși acesta reinapoiăți în acelle tempuri de pei ole și de îngosorire naționala, de care ne socotisemū salvați pentru de-apururea; și așa, nu suntemū pōte siliți de a repeta și noi țipătulu de durere alu lui Miron Costin? «*Noi privimu cumplite vremi, și cumpena mare pământulu nostru și nouă!*»

Sē sperămū, sē credemu că Dumneșeul părinților nōstri, carele nu odată ne-a salvatū pământulu și nēmulū, chiar în ora peirei, nu ne va lipsi și acum cu puternicul seu brațu! Sē ne întărimū *cu iubire* în increderea, că generațiunea *juna* va avea destulă inteligență, patriotismu și bărbație, spre a pastra și apera existența și drepti rile României, intrunita și organizată de generațiunea *bătrena*, nu fōra oșei-care trude și sacrificii!

În aceste cugetări retrospective amū întreprinsū publi area acestei noui edițiuni a unei lucrări laborioase a juneței melle. Mamu folositū de vacanțiile politice la cari aū acum recursū mai mulți bărbați politici, cari ca și mine credū, că nu prin restaurațiunea trecutulu se pōte fonda și asigura viitorulu acestei țeri!

Când rostescū aceste cuvinte, eu sum departe de a exprima, pentru mine, cea mai mică parere de rău despre neactivitatea mea politică. Din contra eu bine-cuvintezū retragerea mea, pentru că mī a datu tempul și plăcerea de a mă întorče la nisce studii care din frageda vērsta mi-aū fostū iubite. Aceste studie îmi suntū acum și mai scumpe, fiindu-că după atâtea lupte, care în cursū de mai bine de trei-deci de ani aū agitatū vieța mea, astăzi îmi dau o plăcută distrațiune și o dulce mângăiere! Ba, mai multū:

ele îmi întăresc caracterul, și puindu'mă încă odată înainte esemplul atătoru mari bărbați ai vechei Româniă, cărîi dreptu resplată a mareloru lorü fapte n'au cullesü de cât mörtea, esilul și prigonirea, mă invață a privi cu sânge rece dușmăniile la carü amü fostü și sum încă espusü. Astfelü, tare de assemine lecțiunü, eü nu păstrezü pentru nimene nici o rancună.

Și aceste odată ñise in trecätü, cum se nu 'mă iubescü țera, țera strëmoșilorü meü, și, o sperezü, și țera copiilorü meü? Cum se nu o bine-cuvintezü, și se nu'ü dorescü destinatele celle mai lungi și celle mai frumoșe, ei, carea a făcutü pentru mine ceea ce n'a făcutü pentru fii seü ceü mai illustri, dändu'mă ocasiunea, rară in vieța tuturiloru bărbațiloru politici din töte țerile și din töte epochele, de a putea secera, încă înainte de a agüunge la bëtrânețe, sëmînța ce in timpul ti țereiței amü pusü in pämëntulü nascerei melle? Da, bine cuvinteđü țera mea, pentru că m'a datü rara fericire de a putea transforma in legi positive principiile carü m'au încälđitü inima in primă-vëra vieței, și au formatü basa activităței anilorü meü politici!

Eramü studentü la Universitatea din Berlinü, când, in 1836, de-abia in vërsta de 19 anü, amü intratü pe scena publicităței cu o broșură, scrisă in limba franceză¹⁾, prin care, descriindü sör-

¹⁾ Esquisse sur les Cigains, par M. Kogalniceano, Berlin chez B. Behr.—Nu'mă place a vorbi de mine; astă-dată, insă, se'mă fie permisü de a ñice doue cuvinte despre persöna mea. Unele collecțiunü biografice și câteva calendare au bine voitü a descrie și vieța mea. Nu me voiu pune a îndrepta erorile comise in privința actelorü mele politice; dëra voiu îndrepta erörea in privința datei nascerei melle, pre care unele din scrierile mai sus citate o ficsëzä in anul 1807 sëü 1809.

Constatü că nu s^{am} atätu de bëtränü. Din *cëstovul* pärintelui meü, culegü insemnarea scrișă chïar cu mâna sea, din care resultä că sum nascutu in Iași, la anul 1817, luna Septemvre in șëse.

Tatal meü a fostü Vornicul Ilie Kogălnicënu; muma mea a fostü soția sea Catinca, născutä Stavillä, familie romänescă din Bessarabia; De pe tata și de pe mumă, din moși și stremoși, mă falescü, dërá, ca sum Romänü Moldovanü, și cu mandrie recunoscü că familia mea nu au căutatü nici-odată origina sea in țeri și in némuri streine!

ta țiganilor din România, am început a combate sclavia neagră. Curând după aceea am combătut cu o ură și mai energică sclavia albă.

Ast-fel din tinerețile melle mă falesc că am făcut parte din acea mică cohortă de junii, cari din emanciparea țiganilor și a țeranilor au făcut programul vieții lor politice!

Sub domnia lui Mihail Sturdza am avut onoarea de a felicita, in numele junimeii liberale, pe acest Domn, pentru emanciparea țiganilor domnesci și mănăstiresci. Sub domnia bunului și fericitului intru amintire Gregorie Ghika am împreună lucrat cu partitul unionist pentru emanciparea țiganilor particulari. In fine, in 14 Augustu 1864, ca primu ministru al țerei melle, am redigat și contrasemnat decretul prin care Alesandru Ion I *oboria claca, și improprietăria pre țeranii Români*. Cum dară se nu iubescă această țera, atât de bună, carea m'a pus in pozițiune de a'mi lipi numele la toate acele legi nemuritoare din 1864, ce au sfărmat oligarchia, pururea fatală României, și unu millionu de iloși i-au făcut cetățeni, dându-le votu, pământu, pușcă și școlă?

Éta ceea ce me face să'mi iubescă țera din toate puterile inimii; eu o iubescă chiar pentru dușmanii ce mi-au dat; căci in prigonirile ce acestia mi-au făcut, ei s'au arătat atât de mici cu sufletul și cu mișlilócele cu cari m'au atacat, încât au dovedit, că ei nu voia a lovi persóna și defectele melle, ci principiile la triumfulu cărora am lucrat — póte pe căi diferite — cu toți companiunii mei de juneță și de vristă bărbătescă, pentru cari naționalitatea și libertatea n'au fostu numai nisce zadarnice cuvinte.

Déră intorcându'mi ochii spre mișcarea politică din ultimii douădecă de ani, fără să voiesc, m'am alunecat pe teremul actualității; și, regretându această scăpare din vedere, revin directu

la subiectul meu, spre a vorbi acum de mişcarea literară — istorică din aceeaşi epochă.

Afară de N. Bălcescu, carele promitea României unu istoric, dără pre care mórtea l-a răpitu fõră-de-tempu, unu singuru mare talentu nu s'a ivitu spre a da ţerei ceea ce'i lipsesce până a-stăđi: *o istorie naţională*. Nu a fostu totu aşta şi cu publicarea acellorü scrieri şi acte menite de a pregăti şi inlesni calea viitorului istoric. Aice ne putemü fãli că ultimii douë-đeci de anı n'aũ fostu de-locu sterili!

Archiva Romãnescă, ântêia colecţiune istorică, publicată de mine cu multu inaintea anului 1848, şi Magasinul istoric, publicatü dupë aceea de N. Bălcescu şi Treb. Laurianu, aũ avutu ca demni succesori, Uricariul lui Th. Codrescu, Tesaurul de monumente historice alü lui A. Papiu Ilarianu, Archiva istorică a lui B. Hãjdeu, Columna lui Trajan, ce se redige şi acum totu de acestaşu, Atheneul şi Anuariul instrucţiunei publice de V. Alecsandrescu, revista de peste Carpaţi Transilvania, şi alte reviste şi colecţiuni cari aũ scosü la ivelã nenumerate şi preciose documente! Cronica lui Şincai a fostu salvată de peire prin dãrnlcia şi ingrijirea patriotică a lui Grigorie Ghika, Domnul Moldovei! Lucrãri importante pentru istoria romãnescă s'aũ publicatü, apoi, in Ungaria şi Transilvania, in Rusia, Polonia şi cele-alte ţeri slave! Invêţata Germaniã şi bine-voitõrea nouă Franciã aũ scosü la luminã mai multe publicaţiuni de interesu pentru Romãni. Ast-felü in condiţiunile actuale ale literaturii nõstre istorice, şi mulţãmitã liberalismului cu care astãđi tõte guvernele şi tõte societãţile invêţate deschidü bibliotecele şi arhivele lorü investigaţiunilorü invêţãţilorü, mulţãmitã assemine şi inlesnirii şi eftinãtãţei cu care, prin caile ferate, Romãni potü astãđi cãlãtori până la extremitãţile Europei, eu credü că tempulu a sositü ca şi Romãnia sã aibã o istoriã naţionalã!

Ca pregătire la această viitoare istorie, cred că a contribui și eu prin publicarea colecțiunii complete a Cronicelor Române, care ni sunt cunoscute și păstrate până astăzi. Ba, susțin, că până la publicarea unei istorii raționale, totuși Letopisețele scrise de bătrânii noștri, cu toate defectele și neîndeplinirile lor, sunt cea mai bună și mai interesantă istorie a României!

Domnului B. Hăjdeu, aceluși lucrări, merite și aptitudine rară pentru istoria țerei, sum eu celui d'ânteu a le recunoște, în concluziunile sale critice asupra unei Cronici vechi a Moldovei, pe care D-sea a descoperit-o într-o traducțiune Polonă, și pe care D-sea o califică de *Cronică Putnă*¹⁾, și spune că lucrarea mea, adică a acestei edițiuni a Letopisețelor Moldovei, este parțială și nu satisface toate cerințele științei moderne. Apoi, continuă: «Nu își poate închipui cine-va câtă lumină ar revărsa asupra istoriei noastre măcar cu estul analitic al variantelor. Vom da un exemplu: Analele lui Ureki ni sunt cunoscute până acum numai în ruse copie, mai mult sau mai puțin moderne și modernizate. Fiecare copie diferă de toate celelalte, și numai critica ar fi în stare să restabilească textul primitiv. etc».

Dorința întâi a D-lui Hăjdeu, de a se face în privința Cronicelor Române o lucrare completă, astăzi se realizează prin această edițiune, care cuprinde toate Cronicile Moldovei și ale Țerei Românești, tipărite și manuscrise, care ni sunt cunoscute până astăzi.

Dorința a doua, de a se publica contextul variantelor, cred că în privința Cronicii lui Ureki și a lui Miron Costin este împlinită! La celelalte cronice contextul variantelor ar fi de prisos, când s'au luat de basă la tipărire mai totuși-de-una înseși

¹⁾ Vezi Archiva istorică a României, tom. III, pag. 33. Această cronică va fi reprodusă și în colecția noastră, tom. III.

originalele! Cât de a se face o lucrare critică despre Letopisește, in conformitate cu prescripțiunile științei moderne, și eu amu exprimată acéstași dorință de ja la publicarea ántâței edițiunii. Étă ce điceamă in prefața acei edițiunii: «Sciũ că colecțiunea mea va avea încă multe lipsuri, multe facte rău citate, multe date nepotrivite; đeră indreptarea acestora este tréba orĩ a istoricilorũ ce vorũ intrebuița-o, orĩ a criticilorũ ce vorũ lámuri o.» Ce đi-eamũ atunce, o đicu și acum. Odată țera îndestrată cu publicarea unei colecțiunii completă a Cronicelorũ sélle, va veni de-sigurũ unũ eruditũ carele va face lucrarea cerută de Domnul Hăjděũ. Póte D-sea însuși va indeplini acéstă trebuința, cá unulu ce are tótă capacitatea pentru a o putea face cu succesũ. Inșă, până atuncĩ, lucrarea de mare importanță era și este de a șcă-pa de la peire anele nóstre, carĩ fiindũ numai in manuscrise, din đĩ in đĩ au dispărutũ și, din nenorocire, disparũ și astăđĩ!

Când, inșă, Domnul Hăjděũ pretinde cá Cronica lui Ureki arũ fi reprodusă numai după nisce copie mai multu séu mai puținũ modernisate, D-sea este in mare eróre. Cronica lui Ureki, publicată pentru ántěiași-dată de mine, este scósă de pe unũ manuscrisũ, carele, dacă nu este originalul, đeră este netăgăduitũ cea ántěiũ séu una din cele ántěiũ copie alle croniceĩ lui Ureki compilată de Miron Costin! Manuscrisul acesta numěrá o vechime de cellũ puținũ doue sute de ani!

Ceea ce s'a făcutũ cu Ureki, s'a făcutu cu toți ceĩ-alți croniciari. Edițiunea mea este făcută nu după copii moderne sétũ modernisate; ea reproduce cu unũ respectũ filialũ textul chĩar alu originalului séu alu còpielorũ cellorũ mai vechi cunosc te pâ nă astăđĩ. Nu credũ, o spunũ cu óreși-care fală, cá cineya ẽ fi avutũ subt ochĩ, și sě fie studiatũ unu numěrũ mai mare de cro

nice, de cât eü. ¹⁾ Biblioteca publică din Iași posedă o colecțiune interesantă de vr'o dece Letopisețe manuscrise. Tóte aceste s'au studiatü de mine, fiind-că au fostü ale mele, și după sevêrșirea ântêiei edițiunii au fostü cedate bibliotecei ²⁾).

Biblioteca din Bucuresci are asemenea vr'o patru Letopisețe; și pre aceste le-amü cercetatü, cu tóte că nu oferă nimicü interesantü, fiindü numai nisce cöpie moderne.

Pretutindine unde amü aflatü că există vre-unü Letopisețü manuscrisü, n'amü cruțatü nicü tempü, nicü sacrificiü spre a'lü putea dobândi pentru studiere. Acésta se va dovedi prin lista manuscriselorü ce amü întrebuințatü la publicarea acesteï colecțiunii, și cu care se va incheia tomul alü-cincilea alü edițiunei!

Din acéstă listă, indestul de numerosă, amü pretențiunea de a poseda manuscrisele cele mai vechi, și prin urmare cele mai prețiose ³⁾).

¹⁾ Acéstă studiere și colecționare amü începutu a le face încă din anul 1833 ¹⁾

²⁾ Intre aceste manuscrise se află și cartea de musica religioasă, *psaltiki*, a capelei domnesci din cetatea Némfului, din timpul lui Stefan celü Mare.

³⁾ Așa, eü posedu copia cea mai vechiă a lui Ureki, compilata de Miron Costin, de care amü vorbitü mai sus. Posedü originalele cronicelorü lui Ion Neculce, a lui Enaki Kogălnicenu și póte și a lui Simeon Dascalul. Mai amu doue cöpie fórte vechi ale cronicelorü lui Nicolai Costin, și a lui Radu Grecenu, cari se află in posesiunea familiei melle de *una suta un-spre-dece ani*. Elle impreună cu cronica lui Simeon Dascalul, au fostü cumpărate in Constantinopoli in anul 1761, precum o afirmă insemnarea autografă a streunchiului meu Enaki Kogălnicenu, frate cu stre-bunul meu Constantin Kogălnicenu, și însuși ellü cronicaru Originalul *tragediei* lui Alecsandru Beldiman mi s'a pusü la dispozițiune de Domnul Dimitrie A. Sturdza, carele, in prețioasa sea colecțiune de la Miclauseni, posedă și D-lui unu mare numeru de Letopisețe manuscrise, déră cari suntü mai noui de câtu manuscrisele păstrate de mine.

Cronica calificată de *cronica medită*, scrisa de unu *logofetu Stefanu*, și care se publică in *Trompeta Carpaților*, nu este de cât o copiare fórte modernă a cronicelorü lui Nicolai Costin și a lui Radu Greceanu, a căriia singurul meritü este că, după ce reproduce o pagină din manuscrisul moldovenü, apoi prescrie o altă pagină din manuscrisul munténü, și așa, cuprinde analele ambelorü țeri.

In anul 1858, adica *șese ani* după publicarea Cronicelorü complete ale Moldaviei, și *dece ani* după publicarea in Magasinul historicu a Cronicelorü lui Radu Greceanu și a lui Radu Po-

Celle espuse mai sus îmi dau dreptul de a sprijini că colecțiunea mea, departe de a modernisa pre vechii nostri cronicari, îi reproduce în totă fidelitatea textului aflat în originale și în copiele cele mai vechi cunoscute. În reproducerea lor, eu am pus un deosebit și sântu scrupul, pentru a păstra limba în care ei au scris. Modernizare nu s'a făcut de cât în privința caracterelor latine pre cari le-am adoptat la această edițiune, din cauză că literele kirilice au devenit necunoscute la cea mai mare parte din cetitori, și că scopul principal al lucrării melle este de a popularisa, în generațiunea actuală, cunoștința vechilor nostri cronicari, și prin urmare istoria noastră națională, așa cum ea este scrisă de dânșii, în limba lor naivă, pitorescă, și adesea chiar sublimă.

Sum dără, în dreptu a mă măguli că lucrarea mea, fără a fi perfectă, n'a fostu a unui simplu editore.

Înainte de a fini, voiesc a arăta diferența ce există între întâta și adoua edițiune. Cea d'ânteu cuprindea numai Letopisețele Moldovei; acesta a-doua cuprinde și Letopisețele Valachiei,

pescu, Domnul Georgi Ioanid, *chiar în București*, a publicat două volume calificate de istoria *Moldo-Română*, și dându-le ca reproducțiunea a nisce manuscrise vechi, cele despre Moldavia găsite în mănăstirile Kozia și Serbănesci, și cele despre Valachia ca aflate în orașul Kișineu de Ierodiaconul Danul. când se afla acolo în surghuun cu Mitropolitul Grigori. Si Domnul libraru Ioanid afirmă, încă, că marea descoperire din mănăstirile Kozia și Serbănesci s'a făcut de un eminentu professore de istorie din gimnasiul Sântului Sava! Ei bine, în faptu volumele publicate de D. Ioanid nu sunt de cât reproducțiunea unor copie moderne ale Cronicelor lui Nicolai Costin, Radu Grecenu și Radu Popescu, publicate cu zece ani mai înainte, cea întâtu cronică de mine, între Letopisețele Moldovei, și cele două din urmă în Magasiunul istoricu al lui N. Bălcescu.

Singurul lucru nou ce conținu acele volume este *fragmentul despre inceputul Romanilor* pre care Domnul Hajdëu îl atribuie Moldovenului Nicolae Milesu. Eu reproduc acestu fragmentu în volumul întâtu al acestei edițiuni; însă din începutu facu rezervele melle în privința paternitaței dată de Domnul Hajdëu. Din cele întâtu pagine cetitorul se va convinge ca ace tu fragmentu are de autoru un *Român de preste Oltu*, carele se vede că nici a cunoscutu Moldova.

carî in cea mai mare parte au fost publicate, precum amu mai dîsu, in Magasinul historicu, și s'au tipăritu și in deosebî intr'unu micu numărü de exemplare. Acéstă edițiune mai cuprinde și unü numerü de Cronice și de fragmente carî mi-au venitü la cunoșcința după editarea primei colecțiunii Celle privitoare la Moldova vorü fi tiparite in tomul alü-treilea, celle ce se rapörtă la Țera Romănescă vorü intra in tomul alü patrulea!

Edițiunea acéstă mai are unü meritü. Putemü sprijini că cronicile nóstre își iaü finitulü cu anulü 1766; de atunci, in cursu de unü seculü intregü, mai nu avemü analle carî se ne fi păstratü evenimentele acestü seculü. O singură escepțiune forméză Eteria grecescă din 1821: ea a datü nascere *Tragediei* lui Beldiman și unei descrieri a întâmplărilor, seü mai bine dîcîndü, unei colecțiunii de documente din acea epochă, carî s'au publicatü de Domnul Cesar Bolliac in *Trompeta Carpaților* ¹⁾.

Lacuna amü socotitü a o indeplini cu *Tablele istorice ale Romăniei*, carî föră a fi o istoriă, in simțulü largü alü cuvîntului, otuși vorü reproduce in ordinü chronologicü tóte evenimentele, tóte actele importante sevêșite in Romănia de la 1766 până la 11 Februarie 1866! La acéstă dată mă voiü opri, nevoindü a face istorie contimpurană, și încă mai pușin a mă rosti assupra unorü evenimente recente carî au schimbatü fața Romăniei, și a căroră consecințe nu suntemü încă in stare de a le aprecia, ca unele ce nu suntü încă deplînü desfășurate.

Tablele istorice vorü forma volumulü alü-cincilea alü colecți-

¹⁾ D lü Papiu Ilarian a publicatü in *Thesaurulü de monumente istorice unü Chronografulü alü țerei R mănesci, scrisu de Dionisie Ecclesiarchulü de la 1764 la 1814*. Publicămü și noi acéstă cronică in colecțiunea nóstra, Tom. IV. Inșe trebuie să notamü că autorulü ei nu se desosibesce, precum o recunósce și Domnul Papiu Ilarianu, de câtü prin o mare ignoranță, chiar in privința evenimentelorü din lăuntru ale Romăniei.

unei, care se va incheia cu notițele biografice ale cronicarilor, și cu facsimilele manuscriselor cellorū mai vechi și mai remarcabile.

Socotescū că este timpulū de a pune capătū unei prefațā, carea de jă a devenitū prea lungă. Și aci, nu potū a'mī lua de la cetitorī unū adio mai potrivitū, de-cât reproducēndū acellēși cuvinte ale marelui istoricū alū Franciei¹⁾ cu care amū incheiatū și prefațā la ântēia edițiune. Aceste cuvinte mai cu deosebire se potrivescū cu situațiunea actuală a Romāniei, când vedemū atât de puțină inimă pentru a apăra demnitatea națională, și atâta servilismū din partea acellora ce aū dreptulū și datoria de a pune pre guvernānți pe callea dréptă, pe *callea Romānescă!*

«In acestū timpulū de patimi politice, in care este așa de greu, «când cine-va își simte ceva activitate de spiritū de a se ascunde agitațiunei generale, credū că amū găsitū unū mișlocū de repaosū in studiulū seriosū alū istoriei. Nu că privirea trecutului și ispita seculilorū mă facū se mă lepădū de ântētele melle dorințe de libertate, ca de nisce illusiuni ale juneței; din contra, «eū mă lipescū către elle din muțtū in mai multū. Totū iubescū libertatea; dără cu o afecțiune mai puținū nerăbdătoare. Imi đicū că «in tôte epochele, și in tôte țerile s'aū aflatū mulți ómenī cariī, intr'o «situațiune și cu opiniuni deosebite de alle melle, aū resimțitū «aceeași nevoiă ca și mine, dără că cei mai mulți aū muritū in «ainte de a vedea realisându-se aceia ce ei anticipaū in ideiă. «Lucrarea acesteī lumī se sevêrșesce incetū; și fie-care generațiune ce trece nu face de cât a lăsa o pétră pentru zidirea «edificiului celū visedă spiritele ferbinți. Acéstă convicțiune, mai «mult gravă de cât tristă, nu slăbesce pentru indiviđi datoria

¹⁾ Lettres sur l'histoire de France par Augustin Thierry. Lettre première

«de a merge dreptu printre inşelăciunile interesului şi alle deşer-
«tăciuneî, *nici pentru popóre datoriea de a'şi păstra demnitatea*
» *naşională!* căci dacă nu este de câtu nenorocire de a fi impilatú
«prin puterea impregúrărilor, *este ruşine de a se arêta servilú!*»

M. Kogălniceanu.

Satulu Ripile

in 14 Augustú 1872, a opta
aniversară a promulgărei le-
gei rurale.

PREFAȚIA

La întâia edițiune.

Dacă vre-odinioră studiul istoriei a fost trebuitor, acesta este în epoca noastră, în acest timp de chaos, când și ómenii publici, și ómenii privați, bérânii și tinerii, ne-am văđut individualitățile sfășiate, și iluziile ce ni erau mai plăcute, sterse. Într'un asemenea timp, limanul de mântuire, altarul de răđimat pentru noi este studiul istoriei, singurul oracul care ne mai póte spune viitorul.

Acest mare adevér il simțesc mai cu deosebire națiile civilizate. Noi vedem că la dênsele istoria singurá a moscenit totú interesul ce altá-datá ilú avea alte cunoscințe teoretice; căci, tocma ele simțesc nevoea de a'și lega prezentul cu trecutul. De aceea, nici într'un secul, chiar în acel alú benedictinilor, nu s'a publicat ca astáđi colecții mai mari de cronice și de urice originale spre a complecta istoria. În adevér, spre a avea o istorie, și în deosebi istoria țerei séle, nimic mai bun, mai folositor, mai neapérat este, de-cát de a se întorce la isvóarele originale, adecá de a avea inaintea sea, cronicile, biografiile, diplomele, tóte acele acte scrise cari se raportéză la întâmplările politice, la dreptul public, la legile, la instituțiile, obiceiurile și moravurile timpurilor trecute; căci, puși în față cu aceste originaluri, suntem, cum amú đisú, la isvóarele istoriei, fórá ca nici unú intermediarú s' se puie între noi și între aceste monumente vrednice de totú onorulú. Noi vedem că în tóte părțile, unde este ceva progres, staturile, ocármuirile, societățile, invěțații, cu o deosebitá emulație se ocupă cu adunarea, cu publicarea, cu cercetarea cronicilor, hrisóvelor, actelor, însfêșitú a tuturor rêmășițelor seculilor trecuți. Numai după acéstá uriașá lucrare națiile aú pututú ajunge a avea o istorie.

Insuflatú de o asemenea convicție, din frageda mea junețe m'amú o-

cupatū cu adunarea cronicilorū țerei mele, și a orī ce acte privitoare la istoria ei. O colecție a acestorū din urmă amū publicat'o in doue tomurī a Arhivei Romānesci, cea āntēiū revistā retrospectivā in literatura noastră. Fāg iduința datā in prefața acestei reviste, astādī o implinescū. Dupē mai multū de ȃcece ani de muncā, publicū, in sfērșitū, *intrēga colecție a Letopisețelorū Moldavieș.*

Munca acēsta aū fostū pentru mine māngāierea in desnādejde, refugiulū in contra uritului, unū asilū in contra intēmplārilorū și a prigonirilorū din-afarā, precum și a tulburārilorū din launtru. Inșelatū in tōte speranțele mele, inchisū in Rișca, de douē-orī deșteratū, studiul Letopisețelorū, singura istorie naționalā ce avemū pānā acum, aū fostū pentru mine o nevoie ș'o māntuire. Nici cā mē cāescū, dērā, de munca materialā ce m'aū costatū adunarea manuscriselorū, confruntarea și colacionarea deosebitelorū tectsurī, și, insfērșitū, publicarea unei ediții pre cāt cu puțință corectā și deplinā. Dinpotrivā, mē bucurū cu rēsplātierea cea mai frumōsā ce o puteamū aștepta; astādī istoria țerei mele, cuprinsā mai inainte in cāteva manuscrise pre carī timpul și pōte și rēoa vroință diu ȃi in ȃi le impuțina, nu mai este in pericolū de a peri: invenția lui Gutemberg immiind'o aū asigurat'o pentru tot-d'auna; și astādī orī și cine pōte ccti in adevēratele sēle isvōre, istoria naționalā, acestu mare sacerdotu alū gāndirei, flacāra religiei, a patriei și a artelorū.

Munca mea cu acēstā publicație nu aū fostū nici a unū autorū, nici a unū compilatoru; dēra, in privirea greutațilorū materiale, potū ȃice cā aū intrecutū și pre a unuia și pre a altuīa. Spre a nu vorbi de timpulū și cheltueele ce mi-au trebuitū intru adunarea manuscriselorū reslețite in tōte părțile, se'mi fie numai ertatū de a observa cā originalele cronicarilorū nostri suntū, cu puține escepțiī, perdute; copiele ce ne-aū ramasū suntu orī greșite orī intunecate prin rei prescriptori; la altele gāsimū orī simțitōre lipsurī, orī prescurtārī făcute de nisce nepricepuți compilatorī ce pretindeaū a forma o cronicā din analele deosebițiloru

scriitorii, din care cauză Letopisețele lui Ureki și a lui Miron Costin au ajuns să a nu fi de câtă un singur trup, atribuită când unuia, când altuia. Din aceste provine că cronicile, cari cum amă șisă, suntă celă măi sigură și temeinică isvoră al istoriei naționale, căduseră între Romăni într'ună discredită atăt de mare, încăt cine șicea *Letopisețe* șicea *basne*, cine șicea *cronice* șicea *mituri*. Număi streinii aă fostă măi drepti pentru operele lui Ureki, a Costinesciloră și a lui Neculce. Traducerea acestora în limba grecăscă de Amiras, făcută din porunca Domnului Grigori Ghica, o altă traducere în limba latinăscă pre care aă întrebunțat'o Engel la compunerea istoriei Moldaviei, scrisă în limba germană, și măi ales tractatul despre cronicile Moldaviei, scrisă franțuzesce de D. Haase ¹⁾ dovedescă indetul de prețul ce cronicarii nostri aă înainte invățățiloră streini. ²⁾

¹⁾ Vezi: Notices et extraits des Manuscrits de la bibliothèque du roi et autres bibliothèques publiés par l'institut royal de France. Paris. Imprimerie royale. tom XI.

²⁾ Nota adaogată la 1872.—Când amă publicatu edițiunea din 1852, eramă departe de a ci că Cronicile Romăniei, celă pușinu ale Moldaviei erau traduse și în *limba francesă*. Acestă este acum ună faptă cunoscută. Amă subt ochii mei o topie datorită amicului Romanilor, D-lui Ubicini, scōsa de pe ună manuscrisu originală ce se afla în biblioteca națională din Paris, și care pōrtă urmatorul titlu:

LIVRE HISTORIQUE. Contenant les Gouvernemens et les Vies des Princes de Moldavie et des autres Souverains des pays Circonvoisins à cette Principauté, leurs Contemporains depuis l'an...et le Gouvernement de Drago Voda jusqu'en 1729.

Avec un abrégé de l'histoire du Monde, de l'origine et de l'établissement de toutes les Nations qui l'habitent, depuis sa Création jusqu'au règne de l'Empereur Trajan et au delà.

Composé en premier lieu dans l'Idiome moldave par le Seigneur Miron Costy grand Logofete, ou Chancelier de Moldavie: Ensuite d'ordre du très. Excellent et très Illustre Iean Gregoire Ghica Voevode ou Prince de la Moldo-Valachie fut traduit en Grec Vulgaire à Ghiassy en 1729 par le Seigneur Alecsandre. Amira de Smirne cy-devan grand Soultzar ou Ecuyer de la cour de Moldavie: et de ce dernier idiome a été mis en François per Nicolas Genier, aussy de Smirne cy-devan honoré d'un Employ dans la Bibliothèque de Sa Majesté très Chrétienne à Paris. A ANGORA MDCCXLI.

Cronica lui Grecenu este tradusă în *limba germană*. Ună esemplară ală acesteia traducerii se află în biblioteca Pestei, ună altă esemplară în biblioteca din Brașov.

Insuflată de aceștia respectul pentru aceste monumente părintesci, eu m'am ferit de a face cea mai mică schimbare, sporire, sau scurtare în ele; totă silința mea a fost deosebirea și îndreptarea textelor se după originaluri unde le-am avut, se după cele mai vechi și mai puțin greșite copie ce am putut găsi; știu că și cu acesta, colecția mea va avea încă multe lipsuri, multe facturi reu citate, multe daturi nepotrivite; déră, îndreptarea acestora este tréba ori a istoricilor ce vor întrebuința-o, ori a criticilor ce vor lámuri-o. Eu, editor, socotă că am făcut îndestul, aducându la bun sfârșit, ca simplu particular, neajutat de nimene, o întreprindere care la nașii mai mari și cu un public mai numeros și mai interesat pentru istoria patriei, spre a se îndeplini, a avut trebuința de sprijinul ori al guvernului, ori al societăților învățate.

Nădăduescă că în privirea importanței se, această colecție va fi bine primită de Români; ca temelie a istoriei țerei, ea trebuie se fie imbrășosată de toți acei ce se interesă de naționalitatea și de civilizația noastră, cari se potă disvolta numai prin agiutorul istoriei.

Căderea Imperiului Constantinopolitan, preponderința Islamismului, marea depărtare de centrul luminilor, despărțirea prin némuri de altă origină de cele-alte ginte Romane, neunirea între ambele principate, mai ales resbóiele civile și dese schimbări de guvernă cari li suntă urma, tóte aceste a contribuită la decadența naționalității și la sporirea ignoranței prin uitarea chiar a originei noastre. De la readucerea aminte a acestie, atárnă acum și desvoltarea din nou a naționalității și a civilizației. Fără aceste, nu trebuie se ne mirăm decă la noi arta nu este încă născută, și decă literatura tîjnesce, palidă și slabă. Artele și literatura, espresiile inteligenței, n'au speranță de viétă, de câtă acolo unde ele își tragă originea din însăși tulpina popórelor. Altmintrele ele nu suntă de câtă nisce plante ecsotice pre cari celă întéu vântă ori le inghiață, ori le usucă. Ca se avem arte

și literatură națională, trebuie ca ele să fie legate cu societatea, cu credințele, cu obiceiurile, într'ună cuvânt cu istoria noastră. Nicădată n'amă fi avut frumósele biserici, a Argeșului, a Trii-Ierarhilor, a Dragomirnei, decât arta n'ară fi fostă însuflată de simțiméntul religios ce era mobilul strémóșilor noștri, și care la ei era atât de strinsă unită cu simțiméntul național, nefăcându, potă țice, de câtă unul și același. Asemine și astăđi, nu vomă avea artă și literatură decât nu ne vomă adăpa in isvórele naționalității noastre, care este religia seculului al XIX.

Nădăjduescă că prin publicarea cronicelor Moldaviei contribuindă la desvoltarea patriotismului, voă contribui tot-odată și la părăsirea utopiilor cară pre mulți aă înșelată până acum, făcându'i a crede că triumful naționalității stă in măsură silnice, când aceste, amă deplină convicție, nu potă de câtă a o perde, seă celă puțină a o compromite. Țera noastră nu prin grabnice și sgomotóse schimbări se póte rădica. Reformele blânde și graduale, îmbunătățirile serióse, răspândirea instrucției publice, *respectarea dritului tuturoră claseloră*¹⁾, indreptarea moravurilor in familie, întărirea, statornicirea și respectarea puterei ocărmuitoare, ca organă al legăi, aceste suntă singurele elemente de regenerație pentru noi. Oră ce schimbare silnică, oră ce prefacere neprasnică nu potă se ne fie de câtă fatale. Când revoluțiile începă, civilizația incetéză; resboiul nică-odată n'aă făcută de câtă a mistui rodirile séménate in timpul păcei.

Gândul meă este grosă de tóte aceste priviri; așă dori se rumpă vėlul ce ascunde viitorul patriei mele; așă dori se fiă macar ună minută pe tripodul Pitiei, și se prorocescă țerei și nației mele sórtele cele mai aurite!

¹⁾ Acéstă frasa a fostă impusă de *censură*, care nu s'a oborită in Moldova de câtă prin legea Presei din 1856. In textul primitiv al prefătei era țisu: *egala indrituire a tuturoră claseloră națiunei*.

In totu chipul, se nu ne spëriem, de câtu când vomu pãrãsi tótã țintirea spre bine și progresu pacinicu, și vomu sta cu brațele încruciate, creșându că totul este perduto. In noi este ceva tare, puternicu, providențial, care ne-au apëratu in nisce epoce când au căđutu imperie multu mai sdravine. Conștiința națională este încă vergură; cója singurã îi este îmbëtrãnitã. «Existența unu poporù este unu lungu anu, cum au đisù unu scriitorù francesù, care și elù are đilele sele de píclã și de luminã strelucitóre, timpurile sele de amortelã și de mãnóse sęcerișuri. Së nu uitãmù că patru seculi de sclavie au apësatù asupra Greciei, fõrã ca së pótã smulge din inima filorù ei acea anticã naționalitate pre care paloșul lui Mahomet alu-doile amerința de a o stinge pentru deapururea.»

Asemine inalte considerații, întëmplãrile timpuriloru trecute, adecã istoria, ni le potù insufla mai cu ușurință. Intr'o epocã ca a nãstrã, plinã de tóte decepțiile, in care spiritele atãtu de multu lucrëzã, și inimile atãtu de viu simșescù nevoile unei credințe, ce hranã putemù șë avemù mai îndestulãtóre pentru nerãbdãrile și îndoiëlele nãstre de câtu cultul țerei nãstre? Cetindu'ï istoria, amù avea mai multã ispitã prin trecutù, ne-amù prețui mai multu presintele, și amù spera mai multu de la viitorù; cãci, analele nãstre ne-arù arãta vederatù că provedința nici-odată nu ne-au lipsitù, și că pãrinții noștri, de și au avutù greutãți și piedici pre cari noi nu le vomù întãlni, ei nici-odiniórã n'au desnãdđduitù de dãnșii și de țera lorù.

Ca sfërșitù a acestei prefațe, së'mi fie ertatù de a o inchiea cu cuvintele unu istoricu francesù¹⁾.

«In acestù timpù de patimi politice, in care este așa de greù, când cine-va își simte ceva activitate de spiritù, de a se ascunde agitației generale, cređu că amù gãsitù unu mișlocù de repaosù in studiul se-

¹⁾ Lettres sur l'histoire de France par Augustin Thierry Lettre première.

riosă ală istoriei. Nu că privirea trecutului și ispita seculilor mă facă să mă lepădă de întéiele mele dorinți de libertate, ca de nisce ilusiă a juneței; din-potrivă, eă mă lipescă cătră ele din multă in mai multă. Totă iubescă libertatea; déră, cu o afecție mai puțină nerabdătoare. Înă dică că in tóte epocele, și in tóte țerile s'aă aflată mulți ómenă cariă, într'o situație și cu opinii deosăbite de ale mele, aă resimțită aceeași nevoă ca și mine, déră că cei mai mulți aă murită, înainte de a vedea realizandu-se aceă ce ei anticipaă in ideie. Lucrarea acestei lumă se sėvėrșesce incetă, și fie-care generație ce trece nu face de cātu a lăsa o pėtră pentru zidirea edificiului ce visėză spiritele ferbinți. Acėstă convicție mai multă gravă de cātu tristă, nu slăbesce pentru indiviđi datoriea de a merge dreptă printre înșelăcunile interesului și a deșertacăuneă, nică pentru popóre datoriea de a șă păstra dignitatea națională; căcă, decă nu este de cātu nenorocire de a fi impilată prin puterea impregiurărilor, este rușine de a se arėta șervilă».

M. Kogălniceanu.

Iași, 10 April 1852.

CUVËNTU INTRODUCATIVU

LA CURSUL

DE ISTORIA NAȚIONALĂ

Rostitū in 24 Noemvrie 1843 in Academia Mihailénă.

Putëndū servi de introducțiune

LA

CRONICELE ROMANIEI*)

Dupē priveliștea lumei, dupē minunile naturei, nimică nu este mai interesantu, mai mărețū, mai vrednicū de luarea nōstră aminte, de câtū *Istoria*.

Istoria, Domnilorū mei, dupē dicerea autorilorū celorū mai vestiți, este adevērata povestire și infătoșare a intēplarilorū nēmuliū omenescū ; ea este rezultatul vrēstelorū și a esperienței. Se pōte, dēră, cu dreptū cuvēntū, numi glasul semințiilorū ce aū fostu, și icóna vremei trecute. Karamzine, in alte cuvinte, o numesce testamentul lāsatu de cātrē strēmoși strēnepoțilorū, ca sē le slujescă de talmăcire vremei de față, și de povățuire vremei viitōre.

In acēstă privire atāt de importantă, istoria, dupē Bibliă, trebuie sē fie, și aū fostu tot-d'auna, cartea de capitenie a popōrelorū, și a fiesce cărui omū in deosebī ; pentru că fiesce-care stare, fiesce-care profesie află in ea regule de purtare, sfatū la indoirile sēle, invēțatură la nesciința sea, indemnū la slăvă și la fapta bună.

Domnitorul prin istoria se deșcēptă la nobila ambițiă de a face lucruri mari și drepte, și prin urmare de a trai in viitorime. Lauda neștērsa și nemurirea cu carī suntū incununați ocārmuitorii cei buni, defaimarea și hula carī suntū

*) Acestu cursū s'a ținutu in semestrul de iernă al anului 1843, in care amū tratatū istoria Romaniloru pâna la intemeierea principatelor. Deosebite persecuțiun politice m'atū siltu sē'lu intrerumpu.

tot-d'auna partea celoru reî, e mai cu neputința ca să nu le însufe în inimă dorința spre bine și spre virtute, deca inima loru nu le este încă stricată prin cangrena lingușerei. Cele mai înalte isbânđi, cele mai slavite fapte, nu vedemú óre ca s'au îndemnatu prin istoria? Spre pilda biruința Asiei, după mărturisirea tuturilor istoriciloru vechi, s'au pricinuiti prin deca cetire a Iliadei de către Alecsandru celú mare. Cine nu scie că acestú falnicú isbânditorú purta neconținutu cu sine, într'o cutie de auru, poema lui Omer; și ce este Iliada altă, de-cât o istoria în versuri, cea mai vechiă și cea mai frumoasă din tótel Foră a merge în vécuri așa departate, nu s'au vđutú mai în ăilele nóstre unu altú Alecsandru, Cúrl XII, desceptându-și geniul spre isbânđi și slavă, prin citirea vieței M. ledonénului, scrisa de Quint-Curție? Care, dér, Impératú, care Domnú nu trebuie să tremure de'naintea istoriei, acestú strașnicú tribunálú, ce are se'i gjudice cu aceeași nepărtinire, precum odineóra Egipteniî gduceau pre regu lorú eșiți din vieța?

Datatorul de legi, barbatul de statú, în istoriă, invéța tocmelele ocármuito-riloru puterea și slabiciunea lorú, púciunile de sporire séu de scádere a statuíloru, felurile de guvernú subt cari au înfloritú mai multú, legile cari au avutu inriuirea cea mai princiósá séu cea mai stricaciósá asupra puterei. a-supra culturii, asupra moralului noródeloru.

Oșténul în istoria gasesce pildele cele mai drepte și mai adevérate despre strategie; cartuarul, filo oful în ea v'adu înaitarea duhului omenescu, rătăcirile séle, d' coperirile genului, pricinele nesciinței, a superstiției și a întunerecului.

Simplul particularu, în cetirea istoriei, gasesce mângiere pentru relele de față; ea îi arata că, prin o trista fatalitate, perfecție n'au fostu nici-odata în lume, virtutea mai tot-d'auna au fostú prigonita în vieța, și că răsplata ei cele mai multe ori nu i-au venitu de-cât după mórte. Cine nu trebuie să-și uite durerile și nemulțamirile, când istoria îi arétá pre nisce cetățeni vrednici de a poronci lumii, cari au fostú jertfa tiranilorú, și, de-multe-ori chiar a compatrioțiloru lorú? Nenorocirile nóstre trebuie să le socotimú de nimică, când vedemú pre unú Sócrat silitú să priiméscă otrava chiar dín mâna Ateniiloru, pre unu Aristid subpusu ostracismului, numai pentru că era numitú celú dreptu, pre unu Caton dându-și singuru mórtea, ca să nu-și véda patriu în robie. În cu neputința ca cine-va, însufiatú de asemne pilde, să nu-și îmbărbateze caracterul, să nu doréscá de a imita pre acesti străluciți bărbați, făcendu abnegație de sine, și rávnindu numai folosul obșcescú.

Cátu trebuie, déră, să ne fie dragă acéstă sciință înaltă, carea, lasú că ne dá o petrecere folositoare, și prin cetirea ei ne îndestuléză curiositatea cea mai nobilă, déră ne invéța inca a fi buní, ne mântuie de pregiudețe, ne sporesce ispita prin ispita vécuriloru trecute, și ne lungesce, cum amú đice, vieța.

«A nu sci ce s'au întemplatú înainte de a fi nascutú, este, đice Ciceron, tot aceea ca când ai fi neconținutú pruncú; căci, ce este vrésta omului, deca memoria faptelorú nóstre nu s'aru uní cu vécurile cele mai dinainte?»¹⁾

Istoria singurá póte, ca într'o panoramă întinsă, să ni arate împérațiile

¹⁾ Cicero in Orat. Cart. 34

trecute înainte de mii de ani; ea ne face privitorii la luptele, la revoluții, la sfaturile, la serbarile întemplate de la începutul lumii; ea scote din morminte pre stremoșii noștri, și n'înfățișează ca vii dinaintea ochiloru, cu toate virtuțile, cu toate patimile, cu toate năravurile lor. Ea, dera, ne lega cu vecia, puind în comunicație semințiile trecute cu noi, și țărăși și pre noi cu semințiile viitoare, cărora are să le trăde povestirea faptelor noastre.

Pe-lungă toate aceste, istoria mai are și neprețitul daru de a judeca cu nepărtinire faptele contimpuranilor noștri, pre cari noi nu avem curajulu sau deștinicia de a'î cunósce dreptu și adevăratu.

Studiulu istoriei, Domnilor mei, au fostu în toate timpurile ocupația de predilecție a ómenilor gónditori. Nicu-odată însă n'au avutu importența și universalitatea de care se bucură astăzi. La cei vechi, ea era partea numai a oștenilor și a filosofilor, din pricina scumpetei manuscrisurilor. Astăzi, însă, ori și unde nația este ceva înaintată, istoria este cetirea obșcescă a tutulor stărilor, pên și celor înjosite. În Franța, țeranul, séra la colțul foculu, ca să se odihnescă de trudele zilei, cetesce mărețele reforme a Constituantei, și strălucitele biruințe a lui Napoleon. În Prusia, de câte ori mi s'au întemplat să vedu, în vremea popasulu, pre muncitorul de pământu cetindu, la umbra unu copaciu, faptele marelui Friderik! Acéstă norocită popularitate a istoriei vine mai ales din două pricin: Cea întâiu este că astăzi fiesce care cetățeanu are dreptu și îndatorire de a se ocupa cu trebile statulu, că fieși-cine dorește a ști care sunt și cum se păzesc drepturile naționale, cășcigate de către strămoși; și unde póte cineva să le găsescă mai bine deslușite de cât în istoriă? A doua pricină, și cea de căpitenie, este aflarea tiparulu, mulțamita, și de o mie de ori mulțamită acelu care d'întêi au găsitu acéstă artă, cea mai mare împrăștiitoare și păstrătoare a întemplariloru, fóra care istoria nicu-odată n'arú fi ajunsu în cinstea universală în care se afla. Nicu nu potú să ve aratu câtú lipsa aceste înalte aflări arunca nedumerire în povestiri, nesiguranța și întunerecu în totú. Acéstă lipsa, Domnilor mei, este pricina că între Románi, chíar și între cei mai însemnași, se găsescu așa de puținii cari cunoscú istoria. Tiparul, la noi, nu este încă destul de slobodú și de împrăștiatú; noi n'avemú încă publicata în limba națională macar o istoriă universală; și ce vorbescú de istoriă universală, când chíar analele patriei nóste zacu în întunerecu, pastrate numai în nise manuscrise, din cari două, din pricina copistiloru, nu se potriveșcu!) Și cu toate acéstă tiparul aru fi cellu mai siguru și mai grabnicu mișlocu ca să agungemú la civilizația societăței Europeene. Noi, cari ne falimú cu propășirile ce socotimú că facemú, noi, cari nu vorbimú de cât luminare și civilizație, decă voimú să avemu în fapta aceea ce vorbimú, aru trebui să urmamú pildei Nord-Americaniloru, a carora cea întâiu tréba de care se apucă când își facú vre o nouă aședare, este să deschida unu drumu și să aducă cu dânșii unu tésucu, spre tiparirea unu jurnal. Prin acéstă îndoită operația, ei agunghú țelul, și facú analisul a ori-ce sistemú socialu, pentru-că,

!) Acéstă lipsa după de ce ani de munca în fructu, unu tude ul de doru itude a în deplini. 1852

cum ȕice Volney, societatea nu este alta de ct comunicaia uşor şi slobod a perşonelor, a lucrurilor şi a idelelor.

Dc istoria, indeobşte, adec a nmului omenesc, este aşa de interesant in rezultatele sle, cu ct mai mult trebuie să ne fie istoria patriei, a locului unde am vdut dioa? Omul tot-da'una inainte de nm 'şi-a iubit familia, inainte de lume 'şi-a iubit nmul şi partea de pmnt, fie mare, fie mic, in care prinii sei au trit 'şi s'au ingropat, in care el s'au nscut, au petrecut dulcii ani ai copilăriei ce nu se mai întorc, au simit cea nteu bucurie şi cea nteu durere de brbat. Acest simimentu sntu, nu cunosc inc nici un nm, nici o seminie ctu de brut, ctu de slbatec, care să nu'lu ab. M'aşi întinde prea departe de sujetul meu, dc m'aşi pune a vă arta pilde despre acsta: ele sunt nenumrate.

Ce interes mare trebuie să aibă istoria naional pentru noi, imi place a crede că şi D-vstr o înelegei ca şi mine. Ea ni arat întmplrile, faptele strmoşilor noştri, care prin moştenire sunt şi a nstre. Inima mi se bate cnd aud rostind numele lui Alecsandru cel bun, lui Stefan cel mare, lui Mihai vitezul; da, Domnilor mei! Şi nu mă ruşineu a vă ȕice c aceşti brbai pentru mine sunt mai mult de ctu Alecsandru celŭ mare, de ctu Annibal, de ctu Cesar: aceşti sunt eroii lumei, in loc că cei d'nteu sunt eroii patriei mele. Pentru mine btalia de la Răsboieni are mai mare interes de ctu lupta de la Termopile, şi isbndile de la Racova şi de la Călugăreni imi paru mai strălucite de ctu acele de la Maraton şi Salamina, pentru că sunt cştigate de către Romni! Chiar locurile patriei mele imi paru mai plăcute, mai frumoşe de ctu locurile cele mai clasice. Sucva şi Trgoviştea sunt pentru mine mai mult de ctu Sparta şi Atena! Bai, un satu ca tote satele pentru strini, pentru Romni are mai mult preu de ctu Corintul, pentru c in Bacia, avanul Riga a Ungariei, Matei Corvinul, vitezul vitezilor, Craiul Crailor, cu n fi ȕicea Sixtu. IV, rnitu de sabia Moldovan, fu pus in fug, şi uită drumul patriei nstre!

Trebuina istoriei patriei ni este neapărată chiar pentru ocrotirea drepturilor nstre improtiva naiilor strine. Neavndu istori, fiesce-care popor duşmanu ni-ar putea ȕice cuvintele D-lui Aaron. «Inceputul ce ai este necunoscut, numele ce poţi nu este alu teu, nici pmntul pe care locuesci; srta ta aşa au fostău ca să fi tot după cum esci: lepd-te de inceputul teu, schimb-i numele, său priimesce pre acesta ce fi-lu dau eu, rdica-te şi du-te din pmntul pe care locuesci, căci nu este alu teu, şi nu te mai munci in zadar, căci tu nu poţi fi mai bine de cum esci.» Şi in adevru, tote aceste cuvinte ni s'au ȕisu de către strini; inceputul nostru ni s'au tgduitu, numele ni s'au prefcutu, pmntul ni s'au sfşiatu, drepturile ni s'au clcatu in piclore, numai pentru că n'amu avut consciinta naionalittei nstre, numai pentru că n'amu avutu pe ce să ne intemeiamu şi să ne apramu dreptaile.

Domnilor, cnd aşi fi aşa de norocitu s desvolteu mai mult in inima D-vstra interesul pentru istoria patriei, m'aşu fli c amu sporitu in D-vstre şi iubirea către patrie, şi ca prin umare amu contribuitu la păstrarea naionalittei; căci, ce pte mai multu să ne-o păstreze, de ct acsta istori, care

ni arătă ce amă fostu, de unde amă venitu ce șuntemu, și, ca reșula de trii ni descoperere și numărul necunoscutu: ce avemă se fimu.

O asemenea carte aru trebui se fie pentru poț aceea ce Iliada era pentru Greci. Și se mă credeți, Domnilorū, că și istoria noastră are întâmplări, are por-treturi cari nici-de-cum n'arū rămăuea mai șiosu de cât eroii celoru vechi, decât acestora li s'arū scôte aureola poetică, cu care pana geniului i-au infrumusețatu. Totul este, că vécurile eroice și mithologice au trecutū de-multu, că astă-đi poesia nu se găsece nici macar in versurile poeșiloru, și că numai unu Omeru au fostu in lume.

Negreșitu că istoria Spartei, a Athenei, a Romei are mai multu interesu de cât a noastră pentru tot străinul; de'nteu, pentru că Grecii și Romanii suntu poporele care până acum resumă civilizația și lumea vechie; alu-doile, pentru că iniurierea lorū încă până astă-đi se păstréza asupra noastră. prin pravilele religiose și civile, prin sciințe, prin arte, prin pământul ce l-amu moscenitu de la dinșil, și in sfērșitu pentru că totă instrucția clasică a junimei încă astă-đi se rașimă pe istoria Greciloru și Romaniloru; și mai ales pentru că faptele acestorū popore s'au scrisu de nisce bărbăți ca Tucidid, ca Tacit, ca Tit-Livie. Subt aceste priviri, eu singurū mărturisescū interesul universalu a istoriei Grece și Romane; déră in ce se atinge de curagiul individualu, de indrasnela faptelorū, de statornicia apărării, de marinimia și bărbăția Voevoșiloru nostri, cari, de și pe unu theatru strimtu și cu micu mișloce, au sevērșitu lucruri urieșe, in tôte aceste, Domnilorū mei, nu mă țemū de a đice că istoria noastră aru fi mai șosu de cât istoria a ori și căru poporū vechiu seu nou. Lupta națională a Romănilorū cari, mai trii vécuri, ai apératu cu sabia Creștinătatea improtiva tuturorū puterilorū Islamismulu, Domnia lui Alecsandru celu Bunu și a lui Mircea celu Bétrănu a căroru nume resunaū de la Marea Baltică până la porțile Bizanției, strălucitele fapte a unu Ștefan celu Mare, blându figură a lui Négru V. V. țarele, ca Ludovicu XII a Franției, lăsă sfaturii fiului seu cum se domnescă, abdicarea lui Petru Șciopu care preferă se se scobore de pe tronul Moldaviei, de cât se plătescă biru Turciloru, chipul mareșu și intocmai ca alu lui Ahil, alu lui Mihaș Vitézul singurul Voevodu ce aguense a uni părțile Daciei vechi, și a se putea intitula: «Michail, cu mila lui Dumneșeu, Domnu Valahiei, Moldaviei și Transilvaniei,» inima de erou și geniulu bărbatescu a Dómnelorū Elena și Florica, patriotismul preutulu Farcașu și inalta înțelepciune a lui Miron Costin, carele cu aceeași mână purta sabia spre apărarea patriei, și condeiu spre scrierea anelorū naționale, rivalitatea numai spre bine a Domnilorū Matei și Vasilie, marele planuri sprijinite de mari talenturi a lui Șerban Cantacuzino, pentru care tronul Valahiei se părea prea micu și révnia tronul Bizanției, apărarea a noue-spre-dece plăeși in cetatea Némșului improtiva armiei int-egi a lui Sobiețki, mântuitorul Vienei, tôte aceste figuri, tôte aceste fapte aru merita mirarea chiar și a străiniloru, când istoria noastră aru fi mai bine cunoscută. Vroiți, insé, unu interesu de romanu, varietate de întâmplări, episoduri patetice, tragedii cari se vé scotă lacrimi din ochi, grozăvii care se vé rădice pērul pe capu, apoi nu voui avea trebuință de cât se vé povestescū crușimile și vieța aventurieră a lui Vlad Tepeșu, mórtea vrednică

de unŭ principe a lui Despotŭ Eraclidul, domnia lui Alecsandru Lăpuşnénu, intrarea Cazacilorŭ sub Hmelniŭki in Moldavia, care singură este o poemă întrégă, năvălirile Tătarilorŭ, tăierea lui Brancovanul și a familiei séle, una din cele mai triste privelisci ce istoria universală pŭte infăŭșa, catastrofa lui Grigorie Ghica, in carea se întâlnește totŭ neprevăduțul dramei, și câte alte scene grozave și uimitŭre, câte alte întâmplări de celŭ mai mare interesŭ chŭiarŭ pentru indiferenŭi!

Pe-lungă aceste, istoria Romănescă mai are unŭ interesŭ și mai universalŭ. Patria noastră, prin o sórtă vrednică de tŭtă jalea, aŭ fostŭ menită din cea mai bătrână vechime sê fie teatrul năvălirilorŭ și a resbŭielorŭ străinilorŭ. Inaintea velétului creștinescŭ găsimŭ pre Darie, pre Alecsandru celŭ Mare, pre Lisimah, luptându-se cu Daciŭ, a căroră pământŭ 'la-mŭ moscenitŭ noi. O sută de ani după Hristos întâlnimŭ pre Decebal, celŭ mai însemnatŭ Rigă barbarŭ care aŭ fostŭ vre o dată, mai mărețŭ, mai vrednicŭ de a fi pe tronul Romei, de cât mișeii urmași a lui Augustŭ. In adevărŭ, acestŭ Decebalŭ merita atâtŭ de puținŭ numele de barbarŭ cât și ori ce altŭ barbatŭ mare care doarece a'și civilisa țera. «Este barbarŭ, țice Domnul Saint-Marc Girardin, acela care sub Domițianŭ, biruitorŭ legiŭnelorŭ Romane, cerea ca Impăratul in locŭ de birŭ s'ŭ trimată meșteri și lucrători de totŭ felul, atâtŭ in artele resboiului precum și in acele a păcei? Este unŭ barbarŭ acela care, inainte de a incepe resboiul improtiva Romanilorŭ, căuta până in fundul Asiei alianța unŭ altŭ dușmanŭ a Romei, a Rigăi Partilorŭ?» Până acolo se intindea politica acestui bărbat însemnatŭ. Inșe, unŭ erŭ mai mare se pornește asupra lui, Decebal trebuie sê se plece, patria i se subpune, și nevroindŭ a o vedea rŭbă, elŭ care o ținuse slobodă și mândră, carele lua birŭ de la domnitorii lumei, își dă singurŭ mŭrtea, și scapă de a figura in triumful lui Trajan, singurul Impăratŭ păgânŭ, pre carele, din pricina virtuțilorŭ séle, creștinii 'l-aŭ pusŭ in raŭ. Așa, Domnilorŭ mei, se sfêrșește resboiul Dacilorŭ, una din epocile cele mai importante din istoria Romei.

Plinie celŭ ténérŭ, intr'una din scrisorile séle, ni dă ideea cea mai dréptă despre acestŭ cumplitŭ resboiŭ, in care era sê se hotărêscă pricina civilizației și a barbariei. Caninius, unul din prietenii sêi, făcea o poemă asupra acestui resboiŭ; Plinie îl îndemnă in întreprinderea sea. «Ai dreptate, îi scrie, sê ei acestŭ sujetŭ; nu este altul mai noi, mai bogatŭ, mai intinsŭ, mai poeticŭ, și voiŭ țice insuși mai fabulosŭ, măcar că tot-d'a-una adevăratŭ. Veŭ avea a zugrăvi canalurŭ sêpate in nisce țeri necunoscute, poduri aruncate pentru ântêiașidată pe fluvie rapide, laghere aședate in miđlocul unorŭ munți neapropiași până atunce, unŭ Rigă silitŭ s' fugă, silitŭ sê se omŭre, dér care mŭre cu totŭ curagiu seŭ, și in sfêrșitŭ doă triumfuri: unul, carele fu celŭ ântêiŭ pre carele Romanii îlŭ câștigara asupra Dacilorŭ, până atunce nebiruiți; și cel-altŭ, care fu celŭ de pe urmă in care biruința isprăvise peirea acestui poporŭ. Greutatea este ca sê te poți ținea deopotrivă cu mărimea sujetului.» Pagubă, că acestu poemu s'aŭ perdutu; elu arŭ fi putut sê ni dee o mulțime de detaluri asupra acestei lupte.

Trece o sută de ani, și patria noastră, schimbată in colonie Romană, incepe a se face teatrul unde sórta Imperiei se hotărește de către barbari; la Du-

nare este lupta între barbarie și civilizație. Alan, Avari, Gepizi, Goți, Huni, Lombardi, Bulgari, pre toți acești îi vedem trecându și petrecându prin țerele noastre, sfașiindu una după alta imperia Cesarilor, răsipind-o în urmă de-totu, și prefăcându, în sfârșit, fața Europei. Istoria tuturilor acestora popoare barbare, care este lipită cu începutul tuturilor națiilor noue, aru rămânea intunecată decât nu s'aru desluși prin istoria românească.

În vremile moderne iarăși vedem Moldavia și Valahia menite ca și în timpul de-demult a fi locul luptelor celorți mai sângerose. Ungurii, Polonii au hotărîtu aice cea mai mare parte a resbóielorú lorú cu Turcia. Subt zidurile Hotinului, Sobiełki căscigá reputația militară, care pe urmă ílu chîamă pe tronul Iagelonilorú. Imperialistii, mostenitorii Ungurilorú, culogú iarași în țerele noastre cele mai frumoșe trofee asupra Osmanilorú. Vine începutul vécului alu opt-spre-zecele, și Moldova vede figura cea mai mărétă din tóte, a lui Petru celú Mare. De atunce mai tóte biruințele Rusiei asupra Turciei se cascigá în principaturii; bătăliile, tractaturile, generalii isbânditori a acestei puterii pórtă nume de locurii Românești. Nime, déră, nu póte tágădui interesul universalú a unei istorii care ni înfășoșeză nisce întemplierii așa de importante, nisce bărbații așa de strălucii, nisce nații așa de numeroșe și deosebite, cari tóte pe pământul patriei noastre au lăsatú urme de trecerea lorú, monumenturii de existența ce au avutú, bine-cuvéntării séu blăstémurii, unele și altele meritate prin facerile-de-bine séu prin reutățile ce ni au lăsatú.

Însé, cu cât acéstă istorii este interesantă, cu atâta este și grea de înfășoșatú; și cu tóte aceste eú îndrăsnescú a primi asupra mea o sarcină așa de mare; nimenii nu simte mai bine de cât nime, câtú ea este mai pre sus de puțința mea. Lasú, că chîar slabul meú talentú este nedestóinicú de a trata după cuviință unú asemenea înaltú sujetú, déră chîar impreguurările din-afără suntú impropria mea. O singurá istorii complectă și sistematica nu avemú încă despre Români; însuși șirul Domnilorú nu este înca clasificatú și statornicitú prin fácliea unei critice sănátóse. Documenturile oficiale și acturile publice, cari suntú cea ántétú și cea mai puternică dovéda a adevérurilor istorice, ni lipsescú cu totul; din pricina deselorú revoluții cari în atâte rândurii ne-au pustitu patria, ele suntú pierdute pentru tot-d'auna, séu impraștiate prin țeri straine, pe la particularii, séu în bibliotecele Ungariei, Poloniei, Transilvaniei, a Moskvei, Petersburgului, Vienei și chiar a Stokholmului. Așa déră, în lipsa acestorú isvóre de căpetenie, noi nu avemú de-cât Letopisițele țerei și istoriele Ungariei, Poloniei și Turciei, cu cari patria noastră au stă-tutú în strinse relații; déră și aceste isvóre suntú înca departe de a fi desé-vrșite. Cronografurile Românești, în ce se atinge mai ales de ántétele timpurii a Principatelorú, nu se potrivescú nici-de-cum cu autorii străini, nu se potrivescu macar între dênsele. Istoricii vechi, Ungurii, Polonii și Turcii, nu cuprindú, precum se înțelege de la sine, de-cátu fragmenturii despre istoria noastră, și aceste înca adesea intunecate prin duhul partidei și a urei. Ne mai rămânu înca istoriele, observațiile istorice, calatoriile publice de pre țerele noastre de deosebii străini în deosebite limbi; aceste suntú ağıutorul d capite me pentru compunerea analelorú naționale, și ma -ales scrierile lui Gebh di

și a lui Engel, cari, prin ostentivitatea loră lucrări, au meritată bine de la Români. Li s'a cea mai mare și s'ar putea îndeplini prin neprețuitele uvrăguri a lui Său Clain și a lui Georgie Șinkai, a carora vicțâ n'au fostu de-cât o lungă luptă și o întreaga jertfa pentru patrie; d'era, din nenorocire, aceste multă dorite și multă așteptate scrise până acum n'au eșit de subț tipar, și, cum mă temu, nu voru eși încă multă vreme.

Pe-lungă greutatea sarcinei ce se pricinuesce prin haosul atâtoru materiale așa de infelurite, așa de împrăștiete, așa de incurcate și câte-odată și așa de s'race, apoi se mai înfașoază și îndatoririle ce se ceru de la orî-ce istoric, foră privire asupra forme de-afară, talentul și stilul compunerei. Lucian, născutu subț Trajan, cere următoarele calități și datorin de la unu bunu istoric: Elu vrea ca istoricul să fie înțeleptu, să aibă simțimentul cuviințelor, să scie a gôndi și a'și înfașoșa gôndirile, să fie cunoscutu în trebile politice și militare; să fie slobodă de frică și de ambiție, nelipicôsă mitei s'eu amerințarei, să spue adevărul foră slăbăcune și foră amărire, să fie dreptu, foră asprime, censoru foră oțerire și foră clevitire; să n'aibă nici duhă de partidă, nici însuși duhă naționalu; îl vreau, dice elu, să fie cetașană a lumei, foră stăpână, foră pravilă, foră privire cătră opinia vremei s'ele, și nescrindă de căt pentru stima ômenilor cu dréptă judecată, și pentru lauda viitorime.

Aceste sunt însușirile unu bunu istoric; în vremea lui Luciană pôte că se întemplaă la mult; d'era astă-đi, când egoismul și ambiția întunecă talenturile cele mai mari, puțini s'aru gasi cari să le adune. Foră s' vroiescă s'eu să mă potu pune mai sus, s'eu macar deopotriva cu alți, socotu că nu 'mă veți lua rău incredințarea ce vă daă, ca reul și minciuna nu vorî găsi nici-o-data în mine unu apărătoru, și că tot-d'auna mă voiu sili a vă spue adevărul, caracterul principală a istoriei; éra când nu'lă voiu putea dice, voiu tacé, și D-vôstră veți înțelege pentru ce. Imă veți erta numai o mica plecare pentru nația mea, foră însă să credeți că așu denatura faptele, s'eu că așu ecscusa aceea ce merita ocară. Inșă, cum dice Karamzine, pre carele nu mă potu opri de a'lă împrumuta așa de desă, «simțimentul de *noș* și alu *nostru* însuflețeză povestirea; pentru că atât o părtinire grôsa parte unu duhă slabă și a unu sufletu foră înălțare, este nesuferita într'unu istoriană, pre atâta îi aflămă caldură, energie și încântare, când iubirea patriei îi îndréptă condeul. Nici-o-dată nu va fi sufletă în care să nu domnescă acestu simțimentu generos. În Tucidid noi vedemă tot-d'auna ună Atenianu; Tit-Livie este pururea ună Romană.»

În mine veți găsi unu Română, însă nici-o-dată până acolo ca să contribeză la sporirea Romano-maniei, adecă mania de a ne numi Români, o patimă care domnesce astađi mai ales în Transilvania, și la unu din scriitorii din Valahia. Petru Majoră, de fericită aducere aminte, prin cartea sea despre începutul Românilor, publicata pentru ântêași-dată la anul 1812, ca ună nouă Moisi a desceptatū duhul naționalu, mortū de mai multă de ună vécū; și lui îi suntemu datorii cu o mare parte a impulsulu patrioticu ce de atunci s'au pornitu în tus-trele provincii a vechiei Daciă. Pe de altă parte, însă, aă aputu și nevinovata nenorocire să producă o scôlz, destul de numerosă, de Ro-

măni năoi, cari, făr a'și sprijini ȃsele cu faptele, socotă că tragă respectul lămei asupra'și, când strigă că se tragă din Romană, că suntă Romană, și prin urmare celă ăntăiă poporă din lume. Acăstă manie s'aă intinsă până acolo, in cât ună își însușescă chăr și faptele și istoria bătrăniloră Romană de la Romulus și până la Romulus-Augustul. Așa, D. Aristia, pre carele îlă cinstescă ca bună traducătoră a unei părți a Iliadei, intr'ună poemă epică, ecsaltată de ună entusiasmă puțină potrivită cu ună Romană, D. Aristia, ȃică, numesce Română pre Longină, Sutașul Romană, carele aă străpunsă cōsta Domnului nostru Iisus Hristos, când era rēstignită pe cruce, și nu'și pōte ascunde bucuria că celă ăntăiă creștină aă fostă ună Romană.

Să ne ferimă, Domniloră mei, de acăstă manie care trage asupra nōstră risul străiniloră. In poziția nōstră de față, cea ăntăiă dētorie, cea ăntăiă însușire trebuie să ne fie modestia; almintrelea, amă putea merita aceea ce ȃice D. Eliad, că numai națiile bancrute vorbescă de strămoșii loră, bună-ōră ca și eugenistii scăpătați. Să ne scoborimă din Ercul, dēcă vomă fi mișei, lumea totă de mișei ne va ținea; și d'improvivă, dēcă isgonindă demoralisația și neunirea obștăscă care ne darmă spre peire, ne vomă sili cu ună pasă măi sigură a ne îndrepta pe calea frăției, a patriotismului, a unei civilisația sănătōsă și nu superficială, cum o avemă, atuncē vomă fi respectați de Europa, chăr dēcă ne-amă trage din hordele lui Gengis-Han. Așa dēră, Domniloră mei, eă nu vē voiă ascunde că legile, că obiceiurile, că limba, că inceputul nostru se tragă din Romană: istoria de-multă aă vedită aceste adevăruri; dēră, încă odată vē măi spună, suntă departe de a măguli o manie ridicolă, vorbindu-vē de faptele Romaniloră, ca când ară fi ale nōstre; ci vō ū face ceva măi folositoră: mă voiă sili a vē indemna, că dēcă vroiti să fiți cunoscuți de adevărați fiă a Romaniloră, apoi să faceți și D-vōstră ceva care să se pōtă sāmălui cu isprăvile poporului de lume domuitoră.

Inainte de a sfârși, dați-mă voiă, Domniloră mei, să chēmă luarea vōstră aminte asupra cursului meă. Dēcă Grecii aă cădută odată subt jugul lui Filip, și in urmă subt jugul Romaniloră, este pentru că aă voită să fie Plateani, Tebani, Ateniani, Spartiani și nu Heleni; totă așa și strămoșii nostri aă vroită să fimă Ardeleni, Munteni, Moldoveni și nu Romăni; rare-ōri ei aă venită să se privescă între dānșii ca o singură și aceeași nație; in neunirea loră, dēră, trebuie să vedemă isvorulă tutuloră nenorociriloră trecute, a căroră urme încă până astăđi suntă vii pe pământul nostru. Departe de a fi părtinitorul unui simtimentă de ură cătră cele-alte părți a nēmului meă, eă privescă ca patria meă totă acea intindere de locă unde se vorbesce Romănesce, și ca istoria națională, istoria Moldaviei întregi inainte de sfășierea ei, a Valachiei și a frățiloră din Transilvania. Acăstă istorie este obiectul cursului meă; intinđendumă, cum se înțelege de la șine, măi multă asupra intēmplăriloră Moldaviei, nu voiă trece subt tăcere și faptele vrednice de insemnată a celoră-alte părți a Daciei, și mă ales a Romaniloră din Valachia, cu cari suntemă frați și de cruce, și de sânge, și de limbă, și de legi. Prin urmare, vē rogă să insemnați că eă nu voiă descrie faptele deosăbit după ani și ȃile, ci intr'ună chipă cōlectivă.

Pâna acum toți acei ce s'au indeletnicu cu istoria națională, n'au avut în privire de-cât biografia Domnilor, nepomenindu nimic de popor, izvorul a tuturilor mișcărilor și ispravilor și fora care stepânitorii n'aru fi nimică. Mă voi sili să mă feresc de acea greșela de capitenie; ci, pe-lungă istoria politică a țerilor, atâtă câtă voi fi agutăt de documenturile și tradițiile vechi, voi căuta a vă da și o idee lamurita asupra stărei sociale și morale, asupra obiceiurilor, prejudețelor, culturii, negoțului și literaturii vechilor Romani. Departe de a mă pune ca ocaritorul vremii trecute, în voi face o deosebită datorie să vă înfațezu acea veche întocmire guvernamentală, acea adunare de pravile fundamentale, cunoscute sub numele de *obiceșul pământului*, sub care patria noastră s'au păstrat mai multe vécuri tare și puternică. Prin acesta, veți cunoște, Domnilor, că acelu trecut nu era așa de rău, așa de varvar, precum se placă unii și alții a vi-lu înfațosa; ci, că avea și el multe aședământuri, multe orânduiele pe cari chiar politicii și economistii de astăzi le mărturisesc de bune!

Istoria Romanilor, ca și a tuturilor națiilor moderne, se imparte în istoria veche, de mijloc și nouă; fiesce-care din aceste se sub împarte în mai multe periode, cari toate se încep cu vre-o epochă însemnată. Nu vă voi vorbi de-cât de împărțea principală.

Istoria veche se începe de la cele întâi timpuri istorice a Daciei, și merge până la întemeierea staturilor Valachiei (1290) și Moldaviei (1350). În această întindere de vreme vedem risipa Dacilor, împoporarea țerei lor cu coloni Romane, înflorirea acestora până sub împăratul Aurelian, și risipirea lor prin năvălirea varvarilor, cari, unii după alții, s'au schimbat necontenit pe pământul nostru, de la 270 și până la 570, când Aarii s'au tras în Panonia, lăsându Dacia slobodă. Într'aceste vremi grele, vedem, însă, din când în când, pe micul popor Român, chiar în mijlocul semințiilor de altu nému, retras și ascuns în văle și poenele Carpaților, păstrându-și naționalitatea, legile, limba și obiceiurile, ca un scump patrimoniu primit de la părinți. În vécurile X și XI, resufându-se de năvălirile varvarilor, Românii prindu la indrasnela, esu din asilurile lor, și pe cotele său la ptele munților se alcatuescu în mici Capitanaturi și Voevozi, sub șefi de sângele lor; și, în sfârșitu, în vécurile XIII și XIV se întind pe șesuri, esu în țera, după espresia vechelor cronic, și întemeiaza două statui neătinate: a Valachiei și a Moldaviei.

Cu formarea principaturilor se începe istoria de mijloc, și se sferșese cu desevărșita lor cadere sub Domni Fanarioși, (1716). Acesta parte a istoriei este adevărata istoria a Romanilor. Indata după întocmirea lor în statui neătinate, îi vedem luptându-se cu poporele megieșite pentru păstrarea naționalității lor; nici-odata duhul isbândei și a năvălirii nu i-au povățuit; ci, toate răsbótele lor au avut unu țel nobil și sfânt: apărarea patriei și a legii. Déra, în aceste lupte, statornicia, curagiu, isprăvile, biruințele lor ni par fabulose, potrivindu-le cu micul lor număr și cu puținele mijloce ce le-au stătu dinainte. Dușmani de dece ori mai puternici de-cât dânșii îi vedem bântuiți și puși în fugă. Inșe, un colosu strașnic, unu nuor cum

plită se ivesce pe orizontele Europei: islamismul se arată, și toate națiile tremură pentru legea și naționalitatea lor. Serbia, Bulgaria, Albania, Macedonia, Iliria, Friulul, Crîmul, se facu provincii Turcești; cetatea lui Constantin, Roma cea nouă, maica orașelor, se face capitala Sultanilor, și semiluna se înalță în locul Crucii pe bolta sfintei Sofia. În vreme când islamismul este biruitor pretutindene, când chiar Grecia clasică se face prada Osmanilor, când tufurile acestora resbată până în inima Ungariei, numai Românii se împotrivesc șivofului care înghite toate, numai ei stau ca unu val apărător creștinătății împotriva Musulmanilor. De multe ori biruiți, de multe ori supuși, dără niciodată abătuți până la pământ și desnădejduți, îi vedem folosindu-se de tot prilejul, și de la 1366 și până la 1688 stând dea urure în luptă, — Mircea cel Bătrân, Vlad Țepeș, Stefan cel Mare, Mihail Vetezul și Șerban Cantacuzino au fost mai ales neimpăcați dușmanii a sectatorilor lui Mohamed, apărându cu sângele lor sfânta Cruce. De și neconținu în resbôie, Românii însă nu uită reformele și îmbunătățirile din lăuntru; în veșurile XVI și XVII mai ales ei facu mari înaintări în civilizație. Școlile lor sunt vestite în tot Orientul; Moldavia este una din cele înteu țeri a Europei, în care invenția lui Gutenberg, tipografia, se introduce. Dascalii, caligrafii și praviliștii Români se chiamă la curtea Țarilor Rusiei, și unu fiu a Moldaviei se învrednicesce a fi învățatorul lui Petru cel Mare. În cea înteu gîumatate a vécului XVII limba Românească se desrobesc și căscigă dreptul de limbă a Statului; mai multe tipografii se aședă în amândou principatele; Vasile Lupul și Mateiu Basarab, prin aceste faceri de bine își facu unu nume nemuritor în istoria patriei. Bărbați rēvnitori dezvoltă literatura și duhul național; și câtă voră fi Români, memoria și scrierile Vornicului Ureki, a Logofetului Eustratie, a Mitropolișilor Dosofteiu și Varlam, a lui Miron Costin, Radu Grecenu, Radu Popescu și Ioan Neculce, nu se voră uita, nici se voră perde. Strēmoșii noștri cu unu pas grabnic se înaintesc pe calea civilizației Apusului; însă, toate aceste propășiri se facu înapoeri. Vremea caderii li vine; în pisma națiilor străine, în neunire între dinșii, uitându că sunt unu singur și acelașu nému, ci despărțiți, luptându-se și slăbindu-se între dâșii unii pe alții sub nume de Moldoveni și Munteni, Românii se apropie de peire. Tirania Otomana se întemeiază asupra lor, și cu densa superstiția, ignoranța și intunerecul. În începutul vécului trecut, se ivesce biruitorul lui Carl XII, Petru cel Mare; marimosul monarchă își plcă unu ochu înduratoru asupra popórelor creștine a Turciei; Romanimea salta de bucurie. Eroul Rusiei, spre mantuirea obștescă, se unesc cu Brancovanu și cu Cantemir; dără, zavistia și pisma acestor Domni nimicnicescu unu plană așa de mare și așa de bine începutu. Pacea de la Prutu întemeiază încă pe unu vécă jugul Osmanșilor asupra Principatelor de la Dunăre; cu tragerea oștilor Rusesci, Românii perdu cea de pe urmă schintea de naționalitate, și celu de pe urmă dritu ce le mai r masese, dritul de a fi ocarmuiți de către Domni pamēteni; și Fanarioșii se facu stēpani Moldaviei și Valachiei!

Istoria noua se începe cu vécul celu mri cumplitu care vre-odata au apēsatu țerile noastre. Toate elementele de naționalitate și de patriotismu sunt de-

multu perdute! legile fundamentale a țerei se calca în picioré; adunările obștesci, subț nume de Divanuri, se facu numai nisce formalități fără interesu. O aristocrație ignorantă, sprijinită de Pórtă și de Cleru, pe de o parte ține în lanțuri unu poporu de mai multu de două milióne de ómení, éra pe de alta se face stavilă chiar bineluí ce unii din Domnií Fanarioți vroescú a face; driturile țerei, care din care se silesce să le vênđa mai cu micú prețú și mai degrabă; isvórele de inavuțire publica se întrebunțéză numai în folosul unoru familii privilegiate. Moldavia se sfașie în trei părți, Valachia este încungíurată cu cetați Turcesci, zidite pe paméntul ei. Fără agutoru din lăuntru, Románií scapa tóte prilegiurile de mantuire; și, în vreme când tóte popórele Europei înaintéză spre o mai sdravana întemeiere din lăuntru și din afară, noi, cu aceeași repegúne ne apropiemú de peire. Revoluția Francesă, sguduindú Europa pâna în cele mai adânci a séle temelii, se resimți și între Románi; unii dintre ei se punu în comunicația cu Directoriul francezú; déră prea multe țeri, prea multe stavile împedecă orí ce bună ispravă. Pe urmă, biruitorul de la Marengo, în expediția sea în Egipt, voindu a da tréba Turcilorú, trámite emisari în Valachia și Moldavia ca să formeze partizanií ideelorú noue; generosul Rigas, magulindu-se cu fágăduințele lui Bonaparte, se face propoveditorul slobođeniei; opritu în întreprinderea sea elu se dá călailorú de la Belgrad și móre pentru patria. Déra mórtea sea nu remâne nerodítóre; și ea este menita să pregátésca regenerația nóstră; mórtea lui Rigas de o parte, apésările nesuférite a traniloru de altă parte, ideele vécului carí de și încetú, déră totú începusera a patrunde între Romani, scrierile lui Petru Maior și a altorú bărbați patrioți, contactul cu armiele Rusesci ce au ocupatú Principatele de la 1806 pâna la 1812, tóte aceste pregatescú întâmplárilé de la 1821. În vreme când în Moldavia Eteria isbucnesce și chiamă la slobođenie nu numai pre Greci, dér pre tóte popórele creștine carí gemeau subț jugul Turciei, Teodor Vladimirescu rădică pe de alta parte în Valachia stégul naționalú, vestindu Romániloru ca vremea venisě, pentru ca iara să scuture stěpánirea strěinilorú, să departeze abuzurile cari o rodiau, și să dobândésca guvernul naționalú întemeiatu pe o Șarta liberala. Pornirile și a lui Ipsilanti și a lui Vladimirescu au unú réu sfěrșitu; déra, cu tóte ăceste, rezultatele lorú pentru noi suntú nemésurate. Întěmplánilorú de la 1821 suntemú datorí, cu orí ce propășire ce amú făcutu de atunce; caci, ele ne-au desceptatu duhul național ce era adormitú cu totul. De atunce multe împregúrarú din afara ne vinú în agútoru; Curtea protectóre, ca o rěsplata pentru jertfele ce Románií i-au făcutú de la Petru celú Mare și pâna la pacea de Adrianopolí, simțesce o îngrijire adeveratá pentru sorta nóstră; și, de și înca Romanismul nu triumfă, cum đice D. Aron, totuși existența politica incepe a ni se așěđa pe temeurií mai statornice. În urma multorú patimirí, multorú nenorociri, unu orizonte mai seninú ni se arată; pacea de la Adrianopol se încheie între Rusia și Turcia, și driturií perdute de vécuri ni se întorcu înapoi. Kiselef, unu nume pre care Románií nu trebuie să'lu rostésca de cât cu recunoscínța și dragoste, este însărcinatú cu regenerația patriei, cu punerea în lucrare a pravileloru menite să ne facă o nație, pâna la ímplinirea ceí mai mari fagăduințe, pâna la cea mai temeinică închi-

zășuire a naționalității noastre, adecă numirea de Domni pământeni, și pe vié-
ță, pe tronurile Moldaviei și Valachiei.

Până aici, Domnilorū mei, vine istoria ce amū sē vē înfașoședū. Sprijinul
celū mai temeinicū, ca sē potū agiunge la țelul doritū, îlū asceptū de la in-
dulgența D-vóstră, și de la nădejdea măguitóre, că prin prelecțiile mele voiū
putea descepta in D-vóstrē unū duhū de unire mai de aprópe între tóte ra-
murile némului Românescū, și unū interesū mai viū pentru nație și patrie. A-
cēsta'mī arū fi cea mai scumpă rēsplătire și cea mai bună îmbărbătare in trud-
nicul meū drumū.

Intr'o asemenea întindere de istoriă, care cuprinde atâtea timpuri și atâtea
locuri, chiar cu cea mai mare luare aminte trebuie sē facū greșeli; orī-cine,
insē, va bine voi a mē asculta ceva, va însemna că ele se voru întēmpla din
lipsa cunoscințelorū, și nici-de-cum din rea vroință sēū cu vre unu scopu as-
cunsū. In înfașoșarea întēmplărilorū cari suntū aprópe de noi, și pre cari sēu
noi sēū părinții noștri le-amū vēđutū, voiū fi cu cea mai neadormita privi-
ghiere, mărginindu-mē a vē arăta numai faptele împlinite, foră a vroi a vē de-
scoperi și țelurile ascunse. In epoca de la 1822 și până la 1834, voiū fi mai
ales câtū se va putea mai scurtū și mai obștescū, înfașoșindu-vē numai întēm-
plările publice, și acele cari aū avutū o înrīurire simțitóre asupra țerei. Noi
n'amū agunsū încă așa departe ca sē putemū trata cu nepartinire istoria
contimpurană; acēsta este trēba viitorimei; Dumnezeu dēră sē mē feréscă de
a vroi a mē pune censorul convīeșuitorilorū mei, judecându-le sēū criticându-
le purtarea și faptele. «Acela care își înalță duhul la vrednicia unū istorio-
grafū, đice Ioan Müller, perde din privirea sa orī-ce atingeri momentale și mai
particulare. Jurnaluri potū aduna personalități; in tablele istoriei se scrie nu-
mai vecnicul adevērū».

M. Kogălniceanu.

CARTEA

PENTRU

DESCĂLECATUL DE'NTĚIŪ

A

ŢEREŢI MOLDOVEŢI ŢI NĚMULŢI MOLDOVENESCŪ,

DE

MIRON COSTIN,

CARELE AŪ FOSTŪ

LOGOFĚTŪ MARE IN MOLDOVA

PREDOSLOVIĂ

Adecă mai-nainte-cuvîntare, din descălecatul țerei Moldovei de'ntâiū și al nêmului moldovenescū.

Cătră cetitorii acești cãrți.

Inceputul țerilorū acestora și al nêmului moldovenescū și muntenescū și în țerile unguresci cu acestū nume *români* pâně astăđi, de unde sunt veniți întru aceste părți de pămêntu, a scrie multă vreme la cu pînă aū stătutū cugetul nostru. Se începū ostenéla acésta dupě atâtea vécuri, de la descălecatul țerilorū de 'ntâiū, de la Trajan împêratul Rômuliū, cu câteva sute de ani preste mine trecute, se sperie gîndul. A lăsa iarăși nescrisū, cu mare ocară înfundatū nêmul acesta de o sémă de scriitorī, este inimei durere. Biruit-aū gîndul sē mē apucū de acéstă ostenélă, se scotū lumci la vedere feliul nêmului, din ce isvorū și seminție sunt locuitorii țerei nōstre a Moldovei și așa și a țerei Muntenesci, precum s'aū scrisū mai susū, și a Românilorū din țerile unguresci; că totū unū nêmū sunt, și odată descălecați? de unde sunt veniți stremoși lorū pre aceste locuri? subț ce nume aū fostū ântâiū la descălecatulū lorū, și de cândū s'aū deosebitū și aū numele acesta de acum Moldovénū și Munténū? în ce parte de lume este Moldova, hotarele ei pre unde aū fostū ântâiū? ce limbă ținé ântâiū și până acuma? cine aū locuitū mai înainte de noi pre acestū pămêntū, si subț ce nume scosū, la scirea tuturorū se fie.

Đice-va cineva: prietine, târđiū este! Dupe sutele de ani, cum se vorū puté sci istoriile adevêrate de atâtea vécuri? Respunđū eū: Lasat-aū puterniculū Dumneđeū iscusită oglindă minței omenesci: scrisórea, dintru carea decă va nevoi omul, cele trecute cu multe vremi le va putea sci și le va putea oblici, și nu numai lucrurile lumei, staturile și începuturile țeriloru, ce și siŋgură lumea, cerul, pămêntul, că sunt zidite de cuvêntul lui Dumneđeū celui puternicū.

Cređă din scripturĭ, scimă, și din scriptură avemă și sfânta credință a nó tră creștinésca, și mĭntuirea cu coboritul Fiiului lui Dumneđeū, și ĭn truparea Cuvĕntului celū maĭ ĭnainte de vecĭ, ĭn firea omenéscă, și fără de pecatu. Scriptura ne deschide mĭntea de agiungemă cu credință spre Dumneđeū, Duhul-celū-sfântū și nevĕđutū și necuprĭnsū și neajunsū de mĭntea și de firea omenéscă. Scriptura depărtate lucrurĭ de ochĭl noștri ne face de le putemă vedé cu cugetul nostru. Sĕ nu pomenimă de marele Moise, carele dupre atăția anĭ aū scrisū Leatopiseșul de la zidirea lumeĭ, că acesta aū avutū pre singurū Dumneđeū dascalū și ĭnvĕțătoriu, cu rostu catre rostu. Omerū filosoful, ĭn douĕ sute și cincĭ-decĭ de anĭ, aū scrisū dupĕ risipa Troadeĭ, resbóiele ce aū fostū. Lui Filipū Plutarchus ĭn patru sute de anĭ aū scrisū viața și faptele vestitulū Alecsandrului ĭmpĕratū ĭn lume, Machedon. Titus Livius aū scrisū cursul a tótă ĭmpĕrăția Romului, ĭn șĕpte sute de anĭ și maĭ bine, dupĕ urđitulul Rómului și cu ostenélă aū scosū lumeĭ la vedere istoriile.

Indemnatu-m'au firea maĭ multū de sciința acesteĭ țĕrĭ, de ĭnceputul și de descălecatul ei celū ĭntăiū, tóte alte țĕrĭ sciindū ĭnceputurile sale. Laudū osirdia lui Urĕche Vornicul, carele aū făcutū din dragostea țĕrii Letopiseșul seu; ĭnsa de la Dragosū Vodă, din descălecatul al doilea al țĕrei aceștia a Moldoveĭ, din Maramuresiū, scrie; iară de descălecatul celū ĭntăiū cu Romanĭ, adecă Rómleĭ, cândū aū descălecatū Trajan ĭmpĕratul Rómului cu Romanĭ, nemica nu pomenesce, numai câtū ĭnsemnéză la unū locu, că au maĭ fostū țĕra odată descălecată, și s'aū pus-tiitu de Tatarĭ; orĭ că nu aū avutū cărři, orĭ că aū fostū destul a scrie de maĭ scurte vécurĭ. Destul de dĕnsul și atăta, cum póte fie cine se đică: Numai lui de acéstă țĕră ĭ-aū fostū milă, sĕ nu ramăie ĭntru ĭntunerecul nesciinței. Că celelalte ce maĭ sunt scrise, adaosetură de unū Eustratie Logofĕtul și de unū Simionū Dascalul și de unū Misail Călugerul, nu leatopiseșie, ce sunt ocărĭ și basne, care și acele nu puține.

A doua ĭndemnare mi-aū fostū, că mi se pare, bine nu sciū, că n'amū vĕđutu leatopiseșul lui Frustratie Logofĕtul, dar cum amū ĭnțelesū din căți-va boerĭ, și maĭ alesū din Nicolae Buhușiu, ce aū fostū Logofĕtū mare, pre acestu Simeon Dascalū, Eustratie Logofetul l'aū fătatu cu basnele lui, și acelu mahlearū Misailū Călugĕrulū de la Simion Dascalul aū nascutu, acela fiu, acesta-l-altū nepotū; și multū mă mirū de unde au aflatu ei aceste basne? Că Ureche Vornicul scrie: că patru-decĭ și cincĭ de anĭ, de domniile cele de'ntăiū, nici o scrisóre nu se află de lucrurile lorū, ce se vor fi lucratū, și nici străiniĭ ĭncă n'aū sciutū

nemica de densiș până la Alecsandru Vodă-celü-Mare și Bunü. Decü s'aü începutü istoriile leșesci a se scrie, mai alesü *Bielskie* și *Martinü Pașcovskie*, pre cari 'i-aü urmatü răposatul Ureche Vornicul. Dęcä n'aü fostü dără scrisöre äntäiü in țără, și nici streinii n'aü scutu și nimicü n'aü scrisü, de unde sunt dără aceste basne: că sunt moșii țerei aceștia din temnițele Römuluï, dați intru ajutorul lui Lasläü craiul Ungurescü; și Romäniï eraü atunci, la acea vreme, in Maramurășü, in țilele aceluï craiü, a lui Lasläü, iar cești din cóce, unde este acmu, Moldova, iar cei dincolo unde este acmu țera Muntenescä, iar prin munți pre Oltü, unde și acmu se numesce țera Oltuluï, și Romäniï cei descäle-cați de Trajan împëratul Romuluï in Ardëlu.

Eü, iubite cetitorule, nicäire n'amü aflatü, neci la unü istoricü, neci Latinü, neci Leah, neci Ungurü, — și in viața mea, Dumneđeü scie cu ce dragoste eram pururea la istorie, iată că și până la acéstă vrěstäl — iar de aceste basne ce aü scrisü ei, se dée séma ei și de acéstă ocarä. Și neci este șagä a scrie ocarä vecnicä unü némü, norodu; că scrisórea este vecnicä; și cândü ocärimü intru vre-o di pre cine-va, este cu greü a răbda, dără äncä și in veci? Eü voiü da séma de ale mele câte scriü!

Fäcutu-ți-amü isvodü äntäiași-datä de mari și vestiți istorici, cărorä träescü și acmu scrisorile in lume, și vorü träi in veci. Și äșa amu ne-voitü se nu'mi fie grijä, de arü cădea acéstă carte ori pre a cui mânä, și din strëini cariü cautä și cërcä de ämënuntul smintelele a istoriei lorü. Ei sunt povëțuitorii mei; ei respundü și pizmașilorü némulu acestorü țeri și zavistnicilorü, și äntäiü unü Enea Silvie și cu următorii lui. Inșä acestü istoricü nu äșa greü neprietinü este câtü numai acestü nume *Vlah* de pe *Flah* hatmanul că este, scrie, unde s'aü alunecatü și sëracul Ureche Vorniculü. Credemü neputinței omenesci! Iar este altulü, de némul seü Lëhü, Ian Zamoskie, carele orbu nävălesce, că nu sunt Moldovenii neci Munteniï din Römlení; ci trecëndü pe aice, pre aceste locuri, Trajan împëratul Romuluï, și läsändü slujitorii de pazä, aü apucatü o sémä de Daci limbä *romlenésca*. Vedë-vei apoi cuvintelorü lui respunsü și ocarä, nu de la mine, ci de la istorici, carii sunt povëțuitorii mei, la rândul seü.

Puternicul Dumneđeü, cinstite și iubite cetitorule, să-ți dărué că, dupe aceste cumplite vremi a anilorü noștri, când-va și mai slobode vécuri, intru care, pre lângä alte trebii, se aibi vreme și cu cetitul cãrțilorü a face iscusitä zăbavä; că nu este alta și mai frumósä și mai de

folosă în totă viața omului zăbavă, decât cetitul cărților; căci cu cetitul cărților și a scripturei cunoșcăm pre Ziditorul nostru Dumnezeu; cu cetitul laudă îi facem, pentru toate a lui cătră noi bunătăți; cu cetitul, pentru greșelele noastre milostiv îl facem; din scriptură înțelegem minunate și vecnice faptele lui, a face fericită viața, și nemuritoare agonisesc nume. Singurul Mântuitorul nostru Domnul și Dumnezeu, Iisus Hristos ne învață dîcîndu: «Ispitiți scripturile.» Scriptura depărtate locuri de ochii noștri ne învață, cu acele trecute vremi se pricepem cele viitoare.

Cetesce cu bună sănătate, și primesce a noastră cu dragoste ostenelă.
De toate fericiri și daruri de la Dumnezeu voitoru,

MIRON COSTIN,

care am fostu logofetu mare în Moldova

HISTORICII

carî aŭ scrisŭ de descălecatul celŭ d'ântâiŭ a țerei năstre a Moldovei și a țerei Muntenesci.

BONFINIŪ Ungurul, istoricŭ, *De Dacia*.

DIONE istoricŭ, la *Vięța lui Trajanŭ Impęratulŭ Rămului*.

EUTROPIUS istoricŭ, la *Vięța lui Andrian Impęratulŭ Rămului*.

CARIO CAVATIN, istoricŭ.

TOPELTIN din Mediași, istoricŭ Ungurescŭ.

HISTORICII LEȘESCI

carî aŭ scrisŭ de lucrurile Moldovei, după al doilea descălecatul țerei Moldovei, de Dragoșiŭ Vodă.

DLUGOSIŪ, istoricŭ leșescŭ.

CROMER, istoricŭ leșescŭ.

STRICOVSKIE, istoricŭ leșescŭ.

PIASINSKIE Episcopŭ de Perimisla.

MARTIN PASCOVSKI istoricŭ lėhŭ.

BIELSKI, istoricŭ leșescŭ.

Pre acești doŭ aŭ urmatŭ repaosatul Ureche Vornicul.

CAP. I.

De némul Moldovenilor, din ce țără aũ eșitũ stremoșil lor.

Tóte lucrurile, decã se începũ a se spune din inceputul seũ, mãi lesne se înțelegũ; și némul Moldovenilor, fiind dintr'o țără care se chiamã Italia, de Italia și de împărăția Rómuluĩ, a căria împărăție scamnul orașul Romul in dricul Italiei este, a pomenire ântãiu ne trage rândul.

Țera Itahel de aice de la noi dreptũ spre apusul sóreluĩ este, nu așa depãrtatã de țera nóstrã; cã de la Belgradũ, carele il scimũ mãi toți cã este pe Dunãrea, unde cade apa Savei in Dunãrea, neguțitoresce mergëndũ, cale de trei-șeci șile este pãnã la Veneția; si Veneția este pre pãmântul Italiei, care in statul seũ este între mãri, ca și Grecia, adecã țerile grecesci, cã din cóce despre noi se inchide cu o limbã de mare, care ese din Marea Albã. Venețianuĩ șicu acei limbĩ *golfulũ de Veneția*, adecã *limba seũ grunașũ de Veneția*; se șice și cu altũ nume *Marea Adriaticã*, marea de *Adria*. Iar mãrei din care ese limba aceea și șicu Latiniũ : *Marea Mediteranã*, adecã marea din mijlocul pãmântuluĩ; Turcuĩ, Greciũ și noi șicemũ *Marea Alba*. Iarã despre cealaltã parte spre apusu, isbucnesce, iarãși din cealaltã Mare Albã, unũ unghiu de mare, ânsẽ nu cu atãta lungime cum este limba cẽstã-l-altã despre noi; și spre cel-altu unghiu dincolo, este Ianua, noi șicemũ Genoveza. Insa d'intru aceste ambe limbĩ ese Italia, in driculu pãmântuluĩ, spre miașa nópte de acolo, pãnẽ la hotarele Franțozuluĩ.

Hotarele ei despre Resãritũ, despre noi, cum s'au șisũ mãi susũ, Limba de mare, și apoi Stiria, Carintia, Austria, țerele împãrației nemțesci; despre mẽșã-nópte Franțozuĩ, despre apusũ Hispania, iarã despre amiãșã-și se inchide cu Marea ce' șicemũ noi *Alba*, și totu aceea este, care se întinde pãnã la Țarigradu. Greciũ șicu Italiei cu altu nume *Hesperia*, din Hesperu, steaoa ceea cãria șicemũ noi *luciașerulu celu de nópte*; cã acelu lucẽferu dreptu preste Italia apune. Semẽnãtore fórtẽ cu țerele Greciei; cã cum Grecia se începe din *Marea Alba* între mãri pãnẽ la Machedonia, de o parte cu *Marea Alba*, care se intinde pãnẽ la Țarigradu; de alta parte Limba de mare de care s'au scrisu mãi susu desparte Italia de țerile Grecesci; așa și Italia dincóce cu Limba de mare, iar dintr'acolo despre apusũ cu unghiul celu despre Genovezi.

Asa are Italia Domniũ impartite in sine, cum avea și Grecia intr'o vreme, cãrora domniũ și țeri sunt numele aceste: Liguria, Toscana, Umbria, Sabina Lațium de unde este limba *Latmescã*, și de la Latinũ craiulu; Neapolis craie subt craiũ Hispaniei; Calabria, Romania, Istria, Hetruria, Campania, și mãi sunt țeri și mãi mẽnunte, care le trecu cu condeiu pentru zabava. Iara Grecia avea țeri anume : Arcania, Etolia, Tesalia, Focida, Morea, Arcadia, Elada, Olimpia, Laconia, Ahaia,

Atica, unde este ve titul orasu Atena; Beoția, și iarăși sunt țeri mai mēnunte.

E te țera Italei plină, cum se țice, ca o rodie, de cetății și țeri iscusite; mulțime și de ime de omenī, țiguri vestite pentru de tôte bivșugurile. Pentru mare iscusenie și frumusețuri a pamēntului aceluī, i-au țisū *Raiulū pamēntului*. Italia a căruia pāmentu, orașele, gradinile, tocmelele la cas le lorū, cu mare desfățare traiului omenescu, n'are tōtă lumea vėzduh subt ceriū, umblāndū voioși și sǎnătoși; neci cǎlduri prea mari, neci ierni prea grele; de grǎu sațiu; vinuri dulci și ușore; de unt-de-lemnū mare bivșug, și de pōme de totū feliu: chitre, naramze, alamiī și zaharu; omenī iscusiti preste tôte nēmurile, stǎtǎtori la cuvēntu, neamagiți, blāndi, cu ómeniī strēini nemareți, d'intr'alte țeri, indata tovarășii, cum ar fi de ai sei, cu mare omenie; sunt subțiri, pentru aceea le țicu *gentil-uomi*, cum țicu Grecii *celebi*, și la resbóie neinfrānti eraū intr'o vreme, cum vei afla la istoriile Rómului, de vrei se citești de dēnșii. Acea țerǎ este acum scamnul și cuibul a tôte dascaliile și învețaturile; cum era Atena intr-o vreme la Greci, acmu este Padova in Italia, și de alte iscusite și frumóse mesterșuguri. Este Italia mai veche de-cătū Roma, adecǎ Rómulū și impērǎția Romului care, s'au urđitu și s'au ziditu in țera Italiei dupǎ ce aū nemeritū de la Troada Antinoru și Enea, din cariī Antinorū: Veneția și olatele ei, iar Enea Rómului și impērației incepēturǎ lucrului și rǎdecinǎ sunt.

Numele *Italia* este vechiu la tôte istoriile cele vechi Latinesci, de pre *Ital*, craiulu lorū. Nemții italianiloru le țicu *Walschen*, și nouē Moldovenilorū și Muntenilorū iar așa *Walachen*; Franțozii Italianuluī ii țicu *Vallons* și nouē *Moldoveniloru* și *Munteniloru*: *Vullaques*. Leșii Italianuluī ii țicu *Vloh*, iarǎ nouē Moldoveniloru și Muntenilorū le țicu *Volosini*; iarū acumū s'au luatū Leșii de pe apa Oltului, și aū adaosu la cǎrțile lorū cele tipǎrite o slovǎ *M*, de le țicu Munteniloru: *Molteni*, adecǎ Olteni. Ungurii Italianuluī ii țicu *Olași*, iar Moldovenuluī și Muntēnuluī ii țicu *Olah*. Și țerei Italiei Leșii ii țicu *Vlosca Zemlea*, adecǎ *țera Vlohuluș*, iar țerei nōstre Moldovii ii țicu *Volosca Zeml a*, adecǎ țera Moldovii.

Catǎ-te dērǎ acmu, cetitoriule, ca intr'o oglindǎ, și te privesce de unde esci, lepǎdāndū de la tine tôte cele-l-alte basne, cǎte unii au însemnatū de tine, de nesciințǎ rēțaciți, alții de zavistie, carea din lume intre nēmuri n'au lipsitū neci uǎ datǎ, alții din buguite scornituri și deșerte. Iar nu numai numele acesta, precumu ai înțelesu cǎ este totu unul la tôte țerile, și al tēu și al Italiei,—precum vei înțelege mai bine la capul deosebitu, de nēmurile acestoru țeri, cǎ și Grecii și Turcii ne țicu *Vlah*, — ce și dintr'atele te vei cunóșce: obiceiurile, firea și graiul, pānē astađi, cǎ esci dreptū *Vloh*, adecǎ Italianū și Romlean!

Multe obiceiuri intru acestū nēmu trǎescū, a Italianilorū pānē astađi: așa de o pēte lǎ casele lorū; nemareți cu mare voie și libovū primescū; așa la pitrecanie, la întrebare unulu pre altulu de viața, fără clatire. Cine aū fostū la Italia se vėdǎ pre Italiani, se ia aminte, nu'ı va trebui mai mare dovadǎ se cređǎ cum unū nēmu sunt cu Moldovenii.

In ısa nōstrǎ au fostu acēsta voróvǎ, in Iași, cu unu Episcopū Italianū, care

intre alte voróve forte din voia gîndului sêu 'm-au çisu cuvinte de aceste né-muri, ñicéndû aña, (și era omu de înțelesu): «Mie, ñice, nu'mî trebuesce, sê mai cetescu la istorie, de Moldoveni cine sunt. Pre o sémă de obiceiie ce aũ, fórte bune, îi cunoscú cine sunt; aña libovnici la ospéte; aña femeile loru se ferescu de vederea stréinilorũ și se dau in laturî; aña se nu trecă femeea pe dinaintea barbatului pre drumu sêu pre carare¹⁾; aña in tótă viața in mâncare cu dulciața curechiului; numai atâta osebire, că acestiî, saratũ, ceia și véra și iarna nemuratu. Tóte aceste intocma cu Italianiî sunt, și la vedere se marturisesce o fire.» Cu multă mirare au statutũ de mărturie acel episcópu de mare ajutoriu istoriei mele.

Înțelege-veî și din capul cure va scrie și de graiul acestorũ țeri, că și limba este dovadă, că in graiul nostru până astăđi sunt cuvinte, unele latinesci, iar altele italianesci. Se miră unu istoricu anume Cavațiu, ñicéndu: «*De miratũ este că limba Moldovenilorũ și a Muntenilorũ mai multe cuvinte are in sine Rómlescũ de câtũ Italianũ, macarũ că Italianul totu pe unu locũ este cu Rómlescũ.* Ce aceea nu este de mirat, că Italienu tãrđiũ 'și-au scornitũ limba din limba latinescă aña de iscusitã și de dismerdata, câtu că este limbă ângerescă îi ñicũ. Că intru unele voróve își aduce aminte preste séma cu a nóstră limbă Moldovenescă.

In scrisorile sale, unũ istoricũ, Enea Silvie, de carele 'ți-amũ pomenitũ la predoslovie, și câtũ-va alțiî pre urmã și pre cãrarea sa, aũ scrisu istoria sa cum Moldoveniî, cariî locuescũ pre pãmêntul Daciei de susũ, și Munteniî pre Dacia cea de josũ, acestũ nume *Vlah* anume de pe *Flah*, Hatmanul Rómului; și acéstã pãrere acestuî Enea nu este de aiurea, numai aũ cetitũ nisce stihuri a unuî dascãlũ anume *Ovidius*. Iar pre acelu dascãlũ *Ovidius* l'au fãcutũ, cum ñicũ Turciî, surgun, de l'au gonitu din Rómu, tocmai la cetatea Albã, pre marea Négrã, Augustũ Cesarũ împêratul Romuluî, pentru nesce cartĩ ce aũ fostũ scrisũ, in stihuri de dragoste, de se umpluse totũ Romul de curviî, dintru acele stihuri a lui cu jocuri; și cum facũ Muscaliî acmu, de trimitu la *Zatocene*, in urgie la Siberia. Dêrã dascalul *Ovidius* aũ scrisũ câte-va cartĩ, ședêndũ la cetatea Albã in urgiã, iar in stihuri, până ș'aũ sfiřitũ și viața. Și apoi pe numele lui este o baltã ce se chiamã *Vidovul*, la cetatea *Alba*. D'intru acele cãrți, una ce are nume de *Pont*, scrie intru dênsa la unu prietenu alu seu, anume Grețin, de la Romũ, aceste stihuri. Iubite cetitorule, fiindu stihuri latinesci, amu lasatu locũ, fiindu-ți de folosu, sêu ca vei înțelege, și-î scrie pe placerea ta, iar eũ și le-amũ scrisũ pre limba nóstrã Moldovenescã talmãcite :

Ghețiî ținea intr'o vreme, acmu Flaculũ ține
Rîpa scumpã a Dunãii elũ singurũ cu sine;
El aũ ținutũ Misia în pace, cu credință,
Pre Ghețiî l'aũ scosũ de ıcea elũ cu biruință²

¹⁾ Inșã para la vederea acelu Episcópu, iar de atuncea încóce muerile ținu drumul b r-bașilor, și li se punu in spate.—*Adaosũ de Spatarulũ Ioan Canta.*

²⁾ Praefuit his, Graecine, locis modo Flaccus; et illo

Ripa ferox Istri sub duce tuta fuit

Hic tenuit Mysas gentes in pace fidel.

Hic arcu fissos terrunt ense Getas.

Ovidii Epist. ex Ponto, lib. IV. eleg. IX.

Aşa însemnăză aceste stihuri, aceluî Dascălu, pomenindŭ pe aceluî *Flah*, căruia 'y este numele la istoriile Romuluî *Fulvius Flacus*, Consulŭ, precum chiâma ei pre acele vremi Hatmania lor ŝi de aceste stihuri s'au legatŭ ântâiu Enea Silvie, ŝi după dânsulu ŝi alții; ŝi dintru aceia aflu ŝi pe Ureche Vornicul următoriu, cum se fie numele țerilorŭ acestora *Flah*, de pe acela *Flac*, Hatmanul Romuluî. Căruia lucru, Carion istoricul stă impotrivă, ŝi cu dânsulu *Topeltinŭ* din *Mediașŭ*, anume dîcîndu deschisŭ : « *Ceea ce au scrisŭ că numele Vlah acestuî nîmŭ, adecă a Moldovenilorŭ ŝi a Muntenilorŭ, este de pe Flah, Hatmanul Rîmuluî, basne sunt.* Eu încă ceiu partea mea cu dînsiŭ; cu acești doi țiu eŭ, pentru aceste dove-de, care deschis țî-amu scrisu : cum tîta lumea dîce Italianuluŭ ŝi nouă Moldoveniloru cu unu nume până astadi. ŝi acelu Flah de aŭ bătutu resbîcie cu Tatarii pre Dunăre, iar la descălecatul țeriloru acestora, neci o trîbă mare; carele sunt tîrțiu dupe Flac, descălecate de Trajan imperatul Rîmuluî, din țerile Vloholuî, adecă a Italiei; fara dîră dîce cine-va ca Italianii acestu nume *Vlah* l'au dobânditu de la *Flah* Hatmanul, care lucru n'au cetitu nimenea la istoriele Romuluî ŝi a Italiei.

Alte chipuri ŝi capete au avutŭ Italia mai vestite ŝi mai vechi decătŭ acelu Fliacu; cum ar fi luatŭ nume Italia de la acela? Atâta ajunge cîtŭ s'au arîtatŭ marturiile a istoriloru ŝi numele care avemŭ de la alte nîmuri, totŭ unu până astadi. Sî pașimu de acuma la altele in rîndŭ.

CAP. II

De impîrăția Rîmuluî.

Impîrăția Rîmuluî, cărîia puterea ŝi lațimea n'au fostŭ la neci o impîrăție, a-sefîinea de cîndu este lumea,—de marirea ei citește tîte istoriile lumei; mai mare nu veŭ afla alta, nici pe aceste vîcuri de acmu neci in cele trecute;—De acîstă impîrăție veŭ afla ŝi prorocie, alesu la Danielu Prorocu: deslegarea visuluŭ luŭ Nabucodonosor impîratulu Asiriei. De acîsta impîrăție cîntă ŝi sfînta Biserica, Slava; *glasu 2*, sîra la vecernia nascerei Domnuŭ Dumneșeuŭ nostru Isus Hristos: Явугст седіно начеааствующю на земі, adecă: *cînd Augustŭ stapania totu pamîntul.* Acestu Augustŭ aŭ fostu impîratul Romuluŭ, ŝi in dîlele luŭ s'au nîscutu Mîntuitoriuŭ lumii, fiul ŝi cuvîntul luŭ Dumneșeu, din Prea-curata Feciîra Maria.

Numele seu trage de pe orașul Roma, iar noi dîcemŭ Romul, care orașŭ este in Italia, pre apa Tibruleŭ, curatîre in Marea Albă, cu cale de cîte-va dîle mai josu de Rîmu; din isvîrele munțiloru Italiei are inceputu.

Iar inceputul impîrăției aceștia [cum s'au mai pomenitŭ la capul de'nțaiu, de I alia, care este mai vechiă de cîtu Romulu ŝi de cîtu inceputul impîrăției Romuluŭ, pentru aceea pricina s'au pusu ântâiu la Italia randul], este din Troada pre carea o aŭ risipitŭ Elini, sîu cu altu nume Grecii, trîgîndŭ multe vremi resbîcie cu Troadenii, pentru mare strimbătatea lor, ce le facuse Greciloru Troada

cu furtașagul Elenei, femeii lui Menelau, prin Alexandru Paris, feciorulu lui Priam, împăratulu Troadei. Care femei se o întorca, pururea sfatuia doi Domni din Tróda, anume Antinor și Enea, că întorcându, dicea, ca se va potoli vrajba cu Grecii; iara Alexandru Paris feciorul lui Priam împăratu pururea mazdia pre alți senatori Domni se ție cu dinsul, ca să nu se dee Elena. Și s'au trăgănatu sfada până la stingerea Troadei de tot, câtú n'au halăduitú nime altul neci în cetate, neci la olatul ei, fără numaí de acești doi senatori Domni, ce s'au pomenitú, anume Antinor și Enea, cu glótele lorú; orí că sciind Grecii, că aceia spre bine sfatuia, orí că ei ca nișce ómeni, cunoscându la ce se trage lucrul, s'au păzitú de vreme, și aú eșitú cu casele și cu ómeni seí incarcați in vase, din care Antinorú aú descalicatu Veneția pre pământul Italiei, iar Enea coborindu maí josu aú abătutu iar la malul Italiei, unde era stăpânia lui Latinus Craiul, o parte din Italia; și fiindú îndemnatú de procií lor, pre atuncea ce era, pe acele vremi fiindú păgánesci, aú începutú sfada cu acelú Craiú anume Latinus, de pe a căruia numele și limba latinescă este. Nu era încă cu ómini, de și încă acele locuri aședate pe acele vremi. Singuru Craiul matorú de ȓile fiindú, numaí cu o fată din trupul seú, care era logoditá după unú Domnu de la Italia, anume Turnus, carele avea cățiva Domni din Italia neprietení; pre aceia i-aú trasú Enea in tovărășie împrotiva lui Turnus și lui Latin Craiul, și cu câteva resboie, cu mare versare de sânge înfrângendu pe Turnus, până și la perirea lui în resboiu, au căutatú lui Latinú Craiu a primire pre Troadeni in țera lui in Italia, și pre Enea ginere in loculú lui Turnus; că lui Enea Dómna í murise de gróză, cândú aú vędútú de tóte părțile ardendu Troada. Și așa s'au făcutu Troadenii moșténii Italiei, aședăți, și legați întru sine cu Italianii: se traesca Troadenii pre limba și pre pravile de giadețe a Italianilorú, și Italianii se primescă *Bozii* și rugile și obiceiurile de biserică a Troadenilorú. Și dintru acestu Enea și fata lui Latinu craiul sunt din seminiá in seminiá, născuți doi frați, anume Romul și Remu, care au urditú Roma orașul, zidindú pre giumatate de orașu Romul, și pre giumatate Remu. Și fiindú zidurile neînălțate, intru una de ȓile mers-au Remu se vadă sporul lucrului fraține-seú Romul, in partea unde zidea elú, și vrëndú se facă glumă, aú săritú preste zidul fraține-seú riđendú. In locú frate-seú luândú semne perderii orașului, aú apucatú unú fustelú și loveșce pre frate-seú Remú prin mijlocul trupului, și cade Remú mortú de rană.

Iară Romulú stându asupra trupului au ȓisu: *Așa se petrecă toți carií arú vrea se saie zidurile aceste!* Și aú stătutú singurú Romul și urđitorú orașului și Craiei, după a căruia nume este și numele orașului Roma pană astăđi, și de pe orașu și numele împărăției.

Fost-aú această împărăția din începutul seu, de la Romul Craiul de'ntaiu, subt Crai, până la Tarcvinie Superbus, adeca Mândrul; al aceluia un feciorú ce avea aú făcutú silă, nóptea, la casa unu Domnú, lipsind Domnul de a casă, anume Dómnei sale Lucreția, carea dupa acea silă din patu nu s'au maí sculatú, ci aú scrisú la barbatul seú unde era, și la unchiul seú, vestitú senatoru pe atuncea la Romú, anume Brutu, se vie cum de sirgu la dinsa, că-í despre mórte; și decă aú sositú și aú intratú in casă unchiul acei femei, Lucreției, și bărba-

tulu ci, au ȕisu: «Ingaduȕi, nu ve apropiati de patul meu spurcatu de feciorul lui Tarcvinie; iar trupul de este ŕi silitu, nevinovăȕiei mele mórtea mea va fi marturie». Ŗi au scosu unu cuȕitu de subt perină gătitu de acela gîndu mai inainte, ŕi s'au lovitu cu cuȕitul in inimă. Aũ năvalitũ bărbatul seũ ŕi unhiul seu la patu, ŕi îndeŕertu le-au fostu, că caȕuse cuȕitul cu rană adăncă, de care rană in cateva césuri au ŕi muritu Lucreȕia. De acie s'aũ făcutũ o vrajbă mare ŕi urburare intru totu oraŕul de faptă ca acésta, ŕi s'aũ strînsũ totũ oraŕul la Brutũ carora aũ arătatu tuturoru fapta ce au făcutu feciorul Craiului, ŕi cuȕitul cruntũ de sângele nevinovatei femeii ŕi sila. Ŗi in locũ aũ stătatũ totũ Romulu cu olatele lui, de au giuratũ cu Brutũ se nu mai suferu pre Crai asupra sa. Iaru Tarcvinie Craiul, uritũ ŕi pãrasitu de toȕi ŕi de slujitorũ lui, pentru scãrnava fapta aceea, au fugitũ la Franȕuzi, cu care trãgëndũ agiutori, s'aũ i pititũ cu silă se cuprinȕa scamnul Romului, ci totũ gonitũ ŕi rãsipitũ s'aũ întorsu ŕi n'au mai dobânditu ce aũ perdutũ, in tótã viaȕa lu, neci elũ, neci altul. Ŗi de atuncea s'aũ carmuitu acea împărăȕie totũ subt sfatul senatoriloru, cum vedemu acum că se carmuesce Veneȕia, pâně la August Cesar, 500 ŕi mai bine de ani.

De miatũ lucru este că acésta împărăȕie la câtã putere ŕi lăȕime aũ venitũ, totu inti'acele sute de ani, de subt cãrma sfetnicilorũ aũ crescutũ. Ŗi se alegea ei din anu in anu, câte doi mai mari, cãrora cu numele boeriei le ȕicea *consules*, adecă capete sfatului; că *consiliũm* latinesce este sfatul. Ŗi mai mare era acestu nume de boerie, *Consul*, decãtu imperatu; că acestũ nume *impãratu* era *hatmaniloru*, cari se aducea in vre o parte cu oŕtile; ŕi trãia acestu nume numai pană era in óste cine era; iar daca se întorcea a casă, seũ la Romu, nimene ŕi nimarui nu se ȕicea imperator, ci iar pre numele ce avea de'ntãiu. *Imperator* va se ȕică *poruncitorũ*, care nume apoi, pentru mare îsbândă ce facea imperatorii, adeva hatmanii poruncitori, aũ rãmasũ de se numescu *impãraȕi*, cu acestu nume; ŕi aũ eŕitũ mai mare ŕi mai de cinste decãtu numele Crailoru.

Hotarele a acestei imperaȕii a Romului, sunt mai necuprinse; că nu sunt niscaiva munȕi, seũ ape curgãtoare, cum vedemũ acum că despart împărăȕii de Craii, ŕi împărăȕii de imperaȕii, ci din tóte pãrȕile le-au fost hotarul *Marea Oceanulu*, care inconjură pamântul, incepëndu din pãrȕile despre miadã-nópte oceanul ce incongióră Engli-tera, ŕi totu acelũ oceanu ŕi despre apusũ, pe dupã Hispania ŕi Portugalia, ŕi de la pãrȕile apusului se trage totu acela oceanu incongiurãndu totũ pamântul despre amiadã-ȕi, ŕi dupã Africa, (noi ȕicemu Barbarezii), pãnă vine la Marea Roŕie, care este întrã Egiptu ŕi Arabia. Câte imperaȕii, crãii, domnii, ŕeri sunt de le incongióră oceanul, precum s'aũ scrisu mai susu, — totu subt asculta-rea Romului au fostu.

Incã mai spre resãritu de la marea Roŕie, de la oceanul de la miadã-ȕi taindu pre uscatu Arabia, Asiria, pana la muntele Caucasu, intre Indiũ ŕi Parȕi, ŕi de acolo pãnă in marea care se chiamă *Caspium*, cu Armeniile amëndouë, ŕi câte ŕeri sunt intre Marea Caspiei, ŕi intre marea Nėgră, Georgii, Mengrelii, Cerchezii ŕi alte ŕeri, ŕi de acolo apa Donului ŕi Volga, tóte subt a-

scultarea Romei au fostu, și de la Iobzeg Hanii ceî marî, de la Romu luau stégû de Hănie..

Cu India numai n'au incheiatû lumea tótă despre resăritû; și vinea și de acolo multe țeri sê se închine; ci de la o vreme necî îi mai primea, ca locuri depărtate fiindû. Iar unghiul cel-altû, la oceanû, pe unde sunt acum Svedii și Dania, și unghiul spre apa Rinului, pre aceste țeri nemțescî, că și Svedii și Daniî totû Nemțî sunt și un nêmu, nu 'i au pututû supune necî într'un chipû Rômleniî, până la îndreptatul aceî împărății in multe părți; și cătă ôste au perdutû cu Nemțîi bătêndû resboie, cu cea-l-altă parte de lume nu o ar fi perdutû. Inșă din Nemțî numai o parte supuși nu-au fostû; iar cătû ține apa Rinului, și acele și peste apa Rinului părți, multe locuri supuse au fostû, cum și Englitera, Franțezii și tótă Hispania.

Caută acuma cu cugetul intru atâta lungime și lățime de lume, câte împărății marî sunt acum, cum este Englitera, Franțezii, Hispania, Nemții până la apa Rinului, la Africa Fesul, Livîle, Maroh, până și tot Egipetul, Hambesii și împărăția Asiriei, Persul, Armeniile amândouă, Capadocia, tótă Grecia și Macedonia, Iliria, Dacia unde suntemû noi acum Moldova și țera Muntenescă, și alte țeri și câte-va ostrôve pre oceanul Mării, și pre Marea Albă, și pre Marea Nêgră și pre Marea Caspiei. La tôte la aceste eșia Pași (Domni) de la Rômû, la unele pre unû anû, la altele pre trei anî, și mai mulți. Că de amû sta și a pomeni și a scrie țerile tôte, câteva côle de hârtie s'ar mai lungi. In părțile jidoveșci, la Ierusalimû, încă de la acêstă împărăție se trimitea Pași, de care lucru te va invêța și sfânta Evanghelie, de te veî inșiința. Iar o sêmă de țeri mai depărtate, dintru aceste, subt Crai birnicî le lâsa, la Africa, alesû Egipetul. Cum este Ispania, Englitera, Franțezii, Nemții până la apa Rinului, Italia, țerile Greceșci, tôte țerile Ierusalimului, Anadolul, Ostrôvele, aceste tôte cu senatorii Rômului se cârmuia. Pentru aceea au đisû un Filosofû a lui Pirû, Craiul Epirotilorû, adecă a Arbănașilorû, când l'au trimisû in solie la Rômû, că au vêđutû sfatul lorû de împărăți adunatû. Ci cătû ne trebuieșce la rândul istoriei nôstre, ne agiunge atâta de împărăția Rômului a scrie.

CAP. III.

De Dacia

Décă s'au đisû de Italia, de unde este venitû nêmul acestorû țeri, și de împărăția Rômului, de care împărăție sunt descălecate aceste țeri cu Rômleniî, vine rândul aice și locului acestuia, la care locû au venitû acestû nêmu din locurile sale cele de'ntăiû.

Locul acesta dar, unde este acum Moldova și țera Muntenesca, este dreptû *Dacia*, cum și totû *Ardêlul* cu *Maramureșul* și cu *țera Oltului*. Altû nume mai vechiû decătû acesta, *Dacia*, nu se află, in toți câți sunt istorici; că de le au đisû cineva că este *Sciția* de pe *Sciți*, adecă *Tătari*, căci au năbușitû pre aceste locuri mai pe urmă Tătarii, și mai înainte de Atila descăleicatorul

Crăiei Unguresci, séu a Ungurilor, pe aceste locuri, *Dacia* numele seü celü vechiu totu au ținutü la toți, cum am äisu, istoricü. Iar *Scitia* este drept *Iozbek*, adecä *Tartaria-cea-mare*, o parte de împërația *Mosculü*.

Dacii aceștia, cu multe vécuri mai înainte de Hristos, äü așëdatü locurile aceste. Pomenëșce de dënșii *Quint-Curtrius* istoricul de faptele lui *Alesandru Macedon*: (insä nu acea Alesandrie minciunosä, care este pe limba nösträ, plinä de basne) elü scrie «*Sahi, Dahi, Masagheti*, totü unu némü, sunt veniți din parțile Indiei pre aceste locuri, când lumea incä mai rarä era in ömenü». Și dintru aceștia *Dahi*, noi äicem și Grecii *Dachi*, iar Latiniü și Leșii le äicu *Dași*. *Dași* se ținü *Sasiü* din Ardëlu; și panä nu de multü äü fostü și la noi in țërä, iar la satele Haneșci, la Bugeacu, sunt și acum de le äicu *Teștebanü*; cä se tragu, au marü istoricü marturi. Limba lor iar äșa este veche. Sașii äü price între sine cu Nemțiü, pentru mai nainte multe vécuri, care sunt mai vechi de cätü dënșii, și äicu cä Nemțiü äü 'uatü limba de la dënșii, din Sacsonia. Ce aceste pricinuri le lasamu la dënșii; noi avem datorie se pomenimü de cäte slujescu ränduluü nostru la istorie.

Hotarele Daciei: despre Resäritü este *Nistru*, apa, la istoricü celü vechü *Tiras*, iar despre Amiaäi-äi Marea *Nëgra* și *Dunärea*; despre Apusü *Panonia*, adecä țëra Ungurëscä, iar despre Amiaää-nöpte *Morava* și *Podolia*, in Cräiea Leșëscä, unde este și vestita cetate *Camenișä*. Sunt o séma de istorici, care dau și *Podolia* și *Campul* preste *Nistru*, pâna la apa *Buhuluü*, și preste Dunarea *Misule* amändouë, carora le äicemu acum *Dovroge*, și o parte de *Iliria*, se fi fostü de *Dacia*.

Puternicä intr'o vreme împërația Römuluü, subt Domeșian împëratul, iar la *Dacia* trăindu Decebal Craiul, lua Dacii o soma de banü din visteria Römuluü; cum lua Tatarii de Crim de la Moscu și de la Leși, ca se nu le robëscä țërele; cä präda Dacii Italia cu calärimea, pâna la Trajan împëratü, carele äü împërațitü pe urma lu Domeșian Impëratü.

CAP. IV.

De Trajan împëratul Römuluü.

Trajan împëratul Romuluü, alu șëptelea dupä Augustü Cesarul, de némul seü Spaniolu, cuprinäend scamnul împërației dupä Domeșianü, și vëäendü la släbäciune împërația sosita, din disfrënata cärmä a împëraților rei și sburdați, (cä și Dioclitianu și celu a lumii ocarä tiranu Neron, totü inaintea lui Trajan au fostu), întâii au așëdatu imperația in ce era stricata și veniturile ei, apoi îndatä s'äü apucatu de öste improtiva tuturorä, carii eșise de sub ascultarea imparäției Romuluü, și äntäju asupra Dacilorü, țiiitorilorü acestorü pärti.

Äșa se intarise némul Dacilorü asupra împërației Romuluü, cätü, cum scriü istoricü, in äilele lui Domeșian împëratu și biru lua din visteria Romuluü, pentru se nu strice țërele împërației cu prädi; ca fiindü némul Dacilorü pre aceste vremi cälareși bunü, präda țërele ce ascultäü de împërația Römuluü cu cä-

lărimea. Până și Italia de prădile lor nu hălăduia, cum amă vădută in vécul nostru pre Tatarin Crimului facédu Moscului și Craiei Leșeșci, și de la amândouă aceste țeri lua daruri, ca se nu le facă cu ciambulurile lor stricăciunea țerilor lor.

Intăiū dară marele și vestitul împăratū aū făcutū óste improtiva Daciloru, cum scrie Dion, carele aū scrisū viața acestui împăratū, și după dēnsul și alțiī din istorici. Șése sute de miī de óste aū fostū slujitorī de resboiu, fără de altă mulțime ce se trage după oști; alesū la oștile cele mari sunt mulțime. Și aū purcesū din Italia spre aceste părți a Dunărei.

Cum scrie istoria «De patru Monarhiī a lumei,» de clătirea acestei împărățiī de la Rōmū spre aceste părți de locū, că pe la o sută și douē-đeci de ani după Hristosū aū fostū. Improtiva căruia necī Decebalū Craiul Dacilorū așa, fără resboiū, nu s'aū lăsatū; ci trecēdu cu óstele sale Dunărea aū stătutū in protiva lui Trajan împăratū cu resboiū, in părțile Misiei, căria đicemu noi Dobroge. Statat-aū unū resboiū mare și nu cu puțină vėrsare de sänge; insă pe acele vremi nu era altă óste, necī mai temenică, necī mai stătătore, necī mai trainica la tótelipsele oștiī, ca slujitorī Rōmului, neînfrânți din firea lorū necī din tocméla ostilor sale, care le vedemū acum la Nemți. Tocméla ostilorū: tóte bulucurile, și printre bulucuri și locū deșertū, se aibă locū deschisū alte bulucuri slobode, adecă medean, cându ar trebui a da ajutorū bulucurilorū celor ostenite. In resboiu séu in frunte óste próspătă; pre acele slobode de oști medénuri necī odată tóte bulucurile nu incepū resboiul, ci cele tocmite in frunte, și alte bulucuri cu mare tocmélă și meșteșugū staū in spate a celorū ce facū resboiū; și așa luptādu-se multă vreme cu o parte de oști, alte părți staū gata, netrudită, próspătă óste; prea lesne urnescū pre cea-altă óste, care odată varsă și slobóde tótă vėrteata; căci óstea care sare tótă odată se și risipeșce. Și cu acéstă tocmélă a oștilorū sale, Rōmleniī aū rēpusū tótă lumea.

Mare tãrie și neînfrântă avea și oștile a Macedonenilor pe vremea lor, alesū tocmelele pedestrimēi lorū, căria le đicea ei *Falanga*; insă era prea strīnsă acea falangă, și la greu se lega pedestrași de pedestrași; cu mare greū se rumpea acea óste. Cu tocméla ei aū călcatū Alecsandru Macedon totu Resăritul. Insă pe urma lui aū începutū Macedonenii a bate resboiū cu Rōmleniī; perdea resbóele Macedonenii, cum va vedea cine va ceti resboiul lui Perseū împăratul Macedonenilorū cu Filipū Hatmanul Rōmului.

Auđit-am pre mulți dāndū vina acéstă, cum Leși și Moscalii și alte némuri creștinesci nu sarū odată la resboiū cu toți; nu știu ce đicū, că oștile temeńnice, cu multe đile și césuri batu unū resboiū; și acéstă sciu ca întăiū Leși și Moscalii de ar slobódi tótă óstea odată, nicī un resboiu n'ar lua, ci tóte le-ar perde. Așa dar Decebalu Craiul Dacilorū luptādu-se câte-va đile se opréscă oștile lui Trajanū împăratu, n'aū pututū birui, ce aū purcesu oștile lui din resboiu in risipă.

Trajan împăratu, după isbāndă aū cădutū la apa Dunării, unde seđēdu cu oștile, s'aū adunatū din tóte acele părți și olate lucrători, și aū ziditu mare minunea vécuriloru de pe urma, podu de pétra peste Dunărea, cu turnuri de pétra, care se pomenesce pâna astăzi *Turnul Severinu*. In țcra muntenéscă

este acela locu, in malul dincóce aceluí olatu; îi dicitu Munteniú *Judeful Mehedinzi*, cum la noi in Moldova numele unui ținutu. De acestu turnu, cum i s'au primenitu numele este de miratu, de'i dicitu *Severinú*; ca acelu lucru l'au ziditu Trajan impèratu, ce nu altul de plinu; cá spunu istoricii cându au făcutu și podul; caruia cu ochii noștri amú privitu pragurile prin apa limpede a Dunărei, cându amu mersu cu Dabija-Vodă cu oștile la Uivar. Cum acelu turnu 'și-au schimbatu numele și n'au ținutu numele ziditorului seú, cum ține șanțul lui Trajanu impèratu până astăzi, a sci nu potú; atâta numaí: orí pe urmă cá au tráitu vr'unú domnú acolo cu acestu nume Severinú, cum spunu și Munteni, orí pe numele unui pristavú la lucrul seú, seú la redicatul după ce se pustiese ántáiu. Fost-au și unú impèratu pre urma lui Trajanu anume *Severus*, care nume și pe o pétră ce s'au aflatu la o cetate năruită la Galați, amú citit-o latinesce, adecă: «*Severu impèratul Rómelenilorú*» insă atâta s'au pututu ceti, cele-l-alte slove de și insemnate latinesce iar a înțelege nu s'au pututu. Cum și unú banu de alamă galbenú, iarăși la acea cetate năruită amú aflatu, cátu unú ortu de mare. Nimică mai multu n'amú fostu pututu deslega, fără *Μαρκιανόπολις*. Iar turnul acela si podul peste Dunăre nime altulu, ci Trajan imperatu, ca și șanțulu Trojanu 'lú-au făcutu. Nu vei afla din sute de istorici intr'altu chipu.

Dupe ce s'au gatitu podul peste Dunărea, Trajanu au trecutú tótá óstea in céstá parte, unde este acum țera Muntenescă, și au eșitu cu oștile sale iar Decebal Craiul Dacilorú. La care resboiú stándú tare Daci și craiul de sine singuru, au peritu Decebalu la acelu resboiú; și așa au purcésu după acelu resboiu perdutu și peirea Craiului lorú și a totú némul Dacilorú in risipă de pre aceste țeri, unde este acum țera muntenescă și țera noastră Moldova. Catá țera au și remasú pe locu, prostimea, țeraniú, tótá au scos'o Trajan de pre aceste locuri peste munți, care despartú țera Ungurescă despre noi; iar aice au adusú, in țerile aceste, țera Muntenescă și țera Moldovei, până la Dunăre, până subt munți și până in marea Négră, și de la apa Nistrului până iară subt munți, totú Romleni (ca de la apa Nistrului Sciti) și mai mulți oșteni, precum dicitu ei, *Colonia Romana*, adecă descălecarea Romului; și așa este *descălecatul* celu de'ntéiu acestorú țeri cu Romlenii. Cine a vrea se scie, se vedă și cu ochii marturie, se citescă pre istoricul *Dion*, care au scrisú viața lui Trajan impèratu, și pe *Eutropie*, care au scrisú viața lui Adrianu impèratu iar al Romului, și pre *Bonfin* istoricul Unguru, și dintr'alți istorici, anume *Carion*, *Cavație*, *Silviu*, *Cromer*, leah, *Piasinschi* de Premisla; și mai alesú dintr'acești de curéndu, *Topeltinú* din Medieși, iscusitu istoricu, deamenuntul din Dion scrie de némul țerilorú acestora, și alesú și de *descălecatul* celu de'ntéiu pre aceste părți din lume, de Trajan impèratu.

Macar ca capetele Daciloru, Domniú, cu tóte casele lorú s'au trasú toți preste munți in Ardélú, și de acolo s'au inchinatu cu toții lui Trajan imperatu, dar totu nu 'i-au cređutu, ci și preste munți printre Daci au descălecatú Rómelenii, pentru ca să nu-și mai pótá redica capul Daci in potriua impèrației. Care vedemu și până astăzi in totú Ardélul și părțile de susú cele Unguresci, jumătate cu Unguri. Români, adecă Romleni, locuitori până astăzi.

Era acestu obicei la împărăția Römului, déca se implea Italia, dricul împărăției de locuitori, de nu le agiungea neci îi biruia pământul cu hrana, scotea cu sorți casași de prin orașe și de prin sate, și-î muta la alte țeri, unde vedea părți mai rare de locuitori, seaș vedea că se redică de subt ascultarea împărăției vre o țără, acolo cu sutele de miș de case muta și le împărția locuri și dicea: *descălecătură nouă. colonia Romana*, adecă descălecarea Romului. De care coloniș a lor este plină lumea, și la Asia adecă Anadolul, și la Africa, căriea 'î dicem noi Barbarezî, și la Ispania, și pe apa Rinului, la Nemți, și la Franțuzi, și la Rumile in țerile Grecești, un némü ce le dicem Coțovlahi. Colonia Römului este Litva in craiea Leșesca; drepti Römleñi sunt. Inșă acestü némü a Litvei nu de Römleñi aduși sunt pre acele locuri unde locuescú acum; ci de tirania spurcatului Neron împératü Romului, multe case mare cu glótele sale cu Dómnul lor Lizbon fugindü de réutățile lui Neron, la Nemți, și de acolo cumpărândü vase de mare, pre marea care loveșce la Danțica aș mersü până la Lifland, o țără, și de acolo dascălicândü malulü s'aü lățitü până unde este acum *Latva*. Mulți ani subt ascultarea Rușilor aș fostü, până inmulțindu-se din an in an, apoi aș supusü pre Ruși, de le sunt vecinî Ruși a totă țera aceea.

Alți dicü că nu din tirănia lui Neron, ci mai nainte cu multă vreme, când aș fostü resbóele intre Marele Pompeus și Iulie Cesarul, aménduoi marî sfetnicî ai Römului; și după ce aș biruit Iulie Cesarul pe Pompeü-celü-Mare, aș căutatü și lui Lisbon se-și mute și el lócașulü la *Litva*, fiind și el Domn mare de sfatü.

De ar întreba cine-va: atăta descălecatură in lume de unde eșia mulțimea de ómenî? numai de la Italia se éșă atâte țeri descălecate dintr'ansa? Trebuesce se scie că acea țără aș fostü pe acele vécuri scaunul împărăției, orașul Römului, care orașü nu cum sunt acuma împărățiile ci au ținut totă lumea, de la apusü până și aprópe totü reseritul, fără puține împărății la reseritü, pe care acum nici îi primia; iar solî cu daruri tóte acele țeri trimitea. Spre Miađa-đi până unde se închee lumea cu oceanul subt împărăția Römului aș fost, și spre Miađa-nópte numai nisce Unguri, pre lângá marile Nemțesci, unde este acum Dania și Svedulü, (acele țeri drept Nemțesci sunt și un némü), acele numai aș hălăduit de n'aü fost supuse subt Róm neci o-dată. Curgea din totă lumea la Italia se fie dar in volnicia Italiei șpanî (?) adeca slehticî. A doua pricină, că nu este in totă lumea altă parte de lume pământü ca Italia de totü bevșugü și desmerdatü, cât bine 'î-au đisü Raiul pământului. A treia pricină și mai mare decâtü acele ce s'aü pomenit: ca Rómleñi din totă lumea lua de a đecea din ómenî tineri cum lua Turciî de la Rumile. Đicea Romleñi a-celor ómenî *obsides*, adecă zelog de credința țerilor, și pre aceia 'î punea de invêța la scólele ostenilor, și care eră pre la scóle, incă subt stégurî le đicea *Tirones*, (Sfântul Teodor Tiron dintr'acei slujitori aș fost); ear daca se invêța bine cum va purta sulița, cum va muta pavăza, și cum va întórce sabia, îi scotea la resboiu, și cu vreme eșia de le đicea veterani, adeca slujitori bétrân. Apoi imbétrâniți in slujbe vestite îi scotea desubt stégurî. și le da pe

la orașe și pre la sate locuri de țerim și de vii, le da și de grădim; și așa se umplea Italia de mulțime de ómeni, cât nu-i cuprindea paméntul.

Multe obiceiuri de a Romului sunt acum la Turci ca aceste; ce iaă și ei de a țecea din ómeni, și irăși așa ei impartu pe la grădimi ántéiú, apoi in cétá Ianicerilor, și facu și ei apoi de sunt slujitorí betrání Oturací, Curugii și Timarioți. Tóte aceste și altele multe obiceiuri de la împéráția Rómului sunt. Ca și Ienicerii cum sunt acum la Turci, la Rom *Pretorienii*, adecă, pedestrime de divan le țicea, cum la Turci culucuri; așa și bulucuri prenume: beringii, ichingii, ucingii, iar la Romlenii primarii, socundarii, terțianii, cvartanii, tot pe numer bulucurile, adecă cei de'ntáiu, cei de al-doilea, cei de al-treilea, cei de al-patrulea, *iprocii*. Pe numărú se sciea bulucurile. Și nu-i de minune, că la Turci vedem obiceiurile aceste care au fostu și la împéráția Romului; căci Țarigradul și câte țeri ținú Turcii in acéstă parte de locú, care se chiamă Evropa, parte de împéráția Rómului este.

Alecsandru Macedon pe vremea împéráției sale încă aú făcutú pe numele seú colonii; și ántéiu, la Egipetú, acel vestitú orașú Alecsandria, unde se scură apa *Nilului* in marea; irăși pe apa Donului și pe apa *Hindus* și la Persia au descálecatu orașe și olate pe numele seu.

De ar fi acum Eustratie Logofétul și fiul seú unú Simeon dascalul, și nepotul seú, un máhler Misail Calugărul, carií tocmindu-se intr'un chipú cu basnele lor, s'au numit a fi fiú, cela celuia, adecă fatați cela din cela, ar vedea cum s'au apucat cu basnele loru de acéstă poveste, ca au scris cum că rădăcina acestui nému, care este acum pe aceste locuri, din temnița Rómului este scosú și 'i-au adus aice Trajan împératú.

Adevératu, Trajan imperatu de la Róm, adecă de la Italia, aú adus și casași; și așa este; că casași aú adus nu din temnițele Romului ci orașeni casași suntem totu din slujitorii aședăți; și case de Domni aú aședatú aice pre la cetați; cum și Dragosí Voevod. Mare năpaste îi este pre marturia Maramurașenilor, (cu urechile mele am auđitú trecéndú pe la Maramurași in solie la Craiul Leșescu *Sobiețki*) se fi fost păstor, ci este feciorul lui Bogdan Voevod născut in Maramoreși, după ce Laslau au scosú de aice aceea mulțime de Tatarii și cu Bolgărimea de la Volga nabusiți, și apoi mai pe urmă și Atila cu Ungurii; decí de unde s'ar afla din temnițe cu sute de mií de ómeni? apoi și femeii atâtea tálhărițe unde era? Decí unde este și cátu vécu este de când aú venitu Trajan pe aice, și când s'au batut Laslau Craiul Ungurescú cu Tatarii? Intre Trajan și intre Laslau Craiul optú sute de ani sunt. Aú scris ei aceste istorii: ustratie Logofétul și Simeon Dascalul și acel amágeu Misail Călugarul, ca acestu Laslau au cerutu de la Rom ómeni, și némul Románilor atunce tráia cu Domnii seí in Maramureși acești dincóce, iar cei dincolo despre Munteni pe apa Oltului, fiind risipiți de Tatarii despre aceste locuri. Nu se prinde cum țic acei is oricú. Aședend Trajan pe la cetați, cum țicu lú Leși, *Castelanii*, cineși Domnul cu ola ul seu; pe Latinie le țicea *Dominus*, cum țicu la noi *Domnu*. Era pe tote marginile și locuri aleși oșteni cu nume pre atunce țerilor acelora, unde es e ac u Moldova și ț'a Munteni ca: *Dacia inferior*, adecă Dacia de josu iar Ard lului și părților cel rialte: *Dacia superior*, adecă de sus, precum s'au

pomenit de hotarele Daciei. Și subț acest nume au trait aceste țeri până la al doilea descalecatu cu Dragoș Voevod; și acum mulți ne dıcu nouă, țeriı năstre și țerei Muntenescı, strainii, *Daci*; insă norodul, nımul locuitoriloru nu 'și-au schimbat numele seu, și tot *Romanus*, apoi cu vreme și indelungate vėcuri *Romānu* până astăzi și in țerile megieșe; și sciind de unde aū eșit numele acesta, ca de la Italia au eșit; cāria țeriı stremii fı dıcū țera *Vloșilor*, *Vlahu*, *Vlohu*, unu *Valoni*, Unguriı *Olah*, de pe ıVloh, adecā Italian, 'ı-au dısi ı *Vlah* și Latırıı, adecā *Valahia*, dar mai tārđiı.

Dupā așeđarea cu Romlenı pe acēstā țērā, Trajan impėratul aū purcesu pe Dunarea in jos, cu oștile sale, din care s'aū pomenitu din vechiı istorici, cā șese sute miı de oșteni numai de resboiu au avut, trecēnd apa Siretuluı, apoi Prutul, Nıstrul, Buhul, Nıprul, Donul, care aceste tōte până atunce cu alte nume aū fost: Siretul se numia *Halup*, istoriile cele vechi scriū, Prutul *Herasus*, Nıstrul *Tıras*, Buhul *Hıpan*, Nıprul *Boristenes*, Donul *Tanaıs*. Și acēsta apă, Donul imparte Asia de la Europa, cum desparte la Țarigrad *Boazul-de-mare* intre Țarigrad și intre Scutari. Țarigradul singur și cu Galata de Europa este, iar Scutariul dıncolu de Boaz, *Anadol*, caruia dıcū istoriciı Asia. Cā in patru părți impartū istoriile lumea; Resārıtuluı fı dıcū cu tōte impėrațiile aceı părți Asia; părților despre Amiađā-đi, cāte țeriı sunt, Africa; părților despre Apus și despre Miađiā-nōpte, Europa. A patra parte este America; care parte așa este depārtatā și vine cum ar fı sub nōı; cā cānd este la noi nōpte acolo điuā, cāndu'ı la noi điuā acolo nōpte; cā fiind pāmēntul rōtund, cum ar fı in protiva năstrā, subț noi este acēstā parte. Aceste dar douē părți de lume, Europa și Asia, despre parțile de Miađā-nōpte le desparte Donul; iar intr'acōce imparte Marea-Nėgrā in Marea-Albā tocmai subț vestitul orașu Țarigrad, și in jos, spre Marea-Albā, până unde cade apa Niluluı in Marea-Albā; și Nilul disparte Asia de Africa. De la Nil se incepe Africa, și Egiptul nu-ı de Asia ci de Africa este cu tōte țerile cāte sunt de la malul Niluluı până se inchide cu marea Oceanuluı, carea incongiōrā pāmēntul alaturea cu marea-Albā, până se scurā și Marea Albā in Oceanū la Hispania; dıncolu Africa, dıncōce Europa; Hispania de Europa; Fesulū, dıncolu de Marea Albā, de Africa.

Aceste pomenindu-se pentru deschisul mınței sē se ințelėgā statul lumii, ne intōrcemu la istoria năstrā de *Trajan*, cum nu s'aū indestulat cu atāta parte de lume cāt aū cālcāt cu oștile sale, de aū trecut tōtā Europa, până dıncōce de apa Donuluı (care apa din inima țerei Moschiceșci ese și cade in Marea Nėgrā la Crın), ci trecēnd Donul au cālcāt și Asia, lovınd, și pe la *Iuzbek* mare țeriı Tataresci, iar de la Iuzbek, pe dupā Marea Caspiei, (care mare desparte Kazanul și Astrahanul de impėrațiile Persilor, pana la Bahriı), și de acolo prin țerile Persuluı și prin Asiria la Egipt, unde la Egipt de bōla ce'ı dıcu *desēnterie*, adecā desnodarea vintruluı 'și-au sfișitu viața.

De acest vestitu imperatū e și șanțul sāpat *Trojanul*, de oștile sale, in vecınica pomenire, incepēnd din țera Muntenescā peste tōte apele aceste care s'au pomenit: Siretul, Prutul, Nıstrul, Buhul, și Nıprul până la Don. Tot acest șanțu care 'lu vedem la noi, eu 'l-am trecut aprōpe de Nıpru, pe la un tārđu anume *Vcio-rașnoia*, tot pe campul aceluı orașu nu departe de Kiov; și Kiovul este pe

apa Niprului, și pesemne cum merge șanțul, apa Niprului mai sus de Kiov au trecut cu oștirele șale Trajan imperat.

Se află unii cari spunu ca acel șanțu, carele îl vedem până astăzi sub acest nume, *Trajanu* împăratul s-lu fi sepată pentru sprijinela despre Tătarî, închidend locul despre câmpu de năvala prășiloru tătăresci; in care era și repositul *Panaitachi Tărzămanul* cel-mare și vestitul la împărăție. Nu sciū la ce istoricū va fi cetit acel lucru; la vorova cu mine pentru șanțul acesta, au datū sémă cum că unū istoricū, anume *Bonfin* Ungurul, că pome-neșce de șanțul acesta; cât mi se pare cine atăta locū de lume, incependū din țera Romănescă până pe apa Donulu, ar fi pututū apăra peste totū locul? Și aice la noi se đicemū că de la capul șanțulu, de unde se incepe ăntăiū pe desupra Galașilorū, alătura cu Dunărea merge pe aprópe și preste Prutū, iar nu prea departe de Dunăre, pe la satul Turcescū ce-ı đic acum *Trojan*.¹⁾ Dar decū, unde se depărtéză la câmpū de la Dunăre și de la Marea Negră, apoi peste apa Nistrulu și mai departe merge, peste câmpū, pe la tirgulu Vcerașnoia, pe unde l'amū trecutū eū pe din sus de Kiov, lovesce pe la Nipru, și de la Nipru cu mai mare dispărtenie la Don. Cum đicū, cine arū fi pututū apăra atăta locū; că de au fostū aice țera descălicată de Trajan, cât locū este intre aceste ape Prutū și Nistrul, dar de la Nistru până la Nipru, și de la Nipru până la apa Donulu? și Trajan împăratu prin pustii au mers. Așa lui *Panaitachi* ı am respuns; la ce n'au sciut cum ımı va raspunde. Așa đicū celorlalți căți au mai scrisū, așa și lui *Bonfin*, de au scris așa, cum se fie sepat șanțul acesta de vr'o sprijinela de Tătarî.

Mai de cređutū sunt aceia care đicū că Trajan împărat au sepatū acestū șanțu in vecinica pomeșire și veste, se se scie slėvul oștii de cei care se tragū dupe oști mari, negușitorı și oșteni; cum vedem și acum de împărății Turcesci și Vezirı lor, pe unde mergū cu oști, facū movile in slėvul oștilorū. pentru veste și pentru indreptături celor ce vinū, ori oșteni, ori olăcarı, ori negușitorı pe urmă dupe oști. Nicı te mira đicend, că cine ar fi sepat un șanțu mare ca acesta? că mult mai mare au fost, numai cu vremı indelungate s'au năruit, de șese sute miı numai slugitorı fiind sepat, fără altă mulțime; intr'o đı o sută de miı de ómeni sē se inșire unul lângă altul se arunce lutū cineșı improtiva sa, caută cât locū pot cuprinde o sută de miı de chipurı. Prea ușóră este socotela; locū de doue mile de cele mari, de nu și trei mile or cuprinde una sută de miı ómeni, un conacū intregū se face de óste mare; și la șese sute de miı ómeni, a șesea đı, intr'o săptămână vine un om la rândū la sepat. Și acestū numerū a oștii a acestui împăratū, fără de altă mulțime ce se trage dupe oști, scrie *Dion* istoricu, carele au scris viața și faptele acestui

¹⁾ Care l'am vedutū eū Ioan Canta biv-Vel-Spatariū, când am fostū cu prea-sfinșitul Mitropolitū Iacov, de amū hotăritū la Greceni, moșiile boerilorū Gavrilișeci; care de mul'ı anı trăgėndu-se pricinile ce avea cu Trăzașii, atunce s'au potolit, hotărând tóte moșiile din Trojan, pe capū in susū, și pe de o parte și pe de alta, tóte moșiile păr in moșia Biserica a D-sale Stefanișa Ruset biv-vel-Logofetū, precum prelarg vorū aretă hotarnicele iscălite de noi, ce amū datū la mână stăpănilorū moșilorū acelora. — *Adaos de Ioan Canta*.

impărată, și *Eutropie*, istoricul carele a scris viața lui *Andrian* Imperatū ginere lui Trajan, carele după mórtea lui Trajan a stătat Impăratū Romuluī. Și acest *Andrianū* a făcutū Udriul, orașū pe numele seū pe trei ape, Tunge, Marița și Arta, pe pământul Traciei. Cu acești oșteni Trajan, căruia numele in istoriile vechi a Rómuluī: *Ulpius Trajan*, a cãlcat intr'acéstă parte de lume, cãlcată și de alții cu oștile Romuluī mai înainte de densusul, de Pompeus cel mare și Iuliū Cesarū, și de Augustū Cesarū, însă nu pre aice, ci pe la Persū; iar acest Trajan impăratū a venitū pe aice și a incongiiurat acéstă parte de locū, cum s'aū pomenit mai sus, și elū a descãlecat némul seminției, limba, care traiește până acum in Moldova și in țera Muntenescă, și norodul cãt este in Ardélū cu acestū nume Romãnu.

CAP. V

De cetățile țerilorū acestora.

Aice ne trage rândul a pomeni de cetățile țerilorū acestora câte sunt acmu, și in Bugiacū și aice la noi in țeră, și de față staū, și altele nãruite, cãt d'abia se cunoscū cã aū fostū cetăți, și câte sunt in țera Muntenescă. Mare nevoie este a scrie de densesle, de cine ar fi făcute; cã cãt am nevoit și cãt am cercat se sciū ceva, din ce némū sunt făcute, un cuvântū, o pomenire n'am putut afla, cu mare jale. Și ori cum, intr'altū chip a fi nu pôte, numai ce sunt făcute de Daciū cei vechi; cã întâiū cetatea *Albă* mai înainte de Trajan au fost, cã August Cesarul care aū fostū imperatū al Rómuluī trimetea și el boeriū cei gresiți la inchisóre, cum dicitū Turciū *surgun*, la cetatea *Albă*, unde și pe un dascalu anume *Publius Ovidius* l'aū trimis pentru niște stihuri de dragoste ce scrisese acel dascalū, de indemnase Rómulū la curvie; care aū și murit, in cetatea *Albă*. Și o baltă ce este acolo *Vidov* pe numele aceluī *Ovidius* este. Și așa și aceste l'alte cetăți, cum este *Suciava*, *Némful*, *Hotinul*, *Tighinea*; inse pãndile la tóte cetățile aceste, cu al doilea rãndu e de Domni sunt adause, cum se pôte videa cã tóte aū pãnză și indoite sunt; cele mai vechi, cele mai micē sunt, și ca niște castele, adecã turnuri aū fost, precum și tocmite. Cércã la turnul cetății *Sucevei* despre amiađa-đi, unde scrie sus cã este tocmit de *Irimia-Voevod*, și la pórta cetății vei afla numele lui *Despot Voevod*, care slove pe lângã bour, le-am cetit eū singurū. Și așa de pe cetatea *Albă* luand dovada, cã acea cetate cu multu mai înainte au fost de Trajan, pôte fi ceste-l-alte de Rómieni, după ce aū descãlecatū Trajan aice. Din ce némū al treile se le fi făcutu nu incape; farã una cum am înțeles, de cetatea *Sorocii*, se fie făcută de un *Petru Voevod*, de care lucru multu mē mirū ca *Urechia Vornicul* nu pomenesce. Aflu pomenită cetatea *Kilie*, care o scrie in anii 6973, cã au luat'o *Stefan Voevod* cel *Bunū* de la Turci, și apoi in anii 6987 Iunie in 22 đile, đice ca in acestu anu au inceput *Ștefan Voevod* a zid cetatea *Kilie*, și aū și sfișit'o intr'acelașū anū; dar mē mir cum incape acest

lucru, că întâi scrie că au rescumperat'o de la Turci, închinată de nevoie, și apoi vrea se o zidésca, cum va fi acel lucru? Așu țice, că acel ziditu ce țice, se o fi tocmit; dar din leat 6973 până la leat 6987, 14 ani sunt, cine ar fi stricat'o? și nici scrie sê o fi stricatũ cineva într'acești 14 ani. Ceteșce Geografiile ceste de acum de curênd, și vei afla in istoriele Țarigradului, că imprumutând cu bani Genovezii pe Impêratul Țarigradului si de oști împotriva Turcilor, le-au dat zelog Krimul, și acéstã parte de locũ unghiulũ mării Negre cu schelele lor, unde este acum Bugiagul; și atunce Genovezii au făcutu Kilia pe Dunarea, și *Kefe*a care este pe malul mării in Krim. Kefe a are alt nume: *Teodosia* la istorn. Se afla și de Greci făcute cetăți, cum este turnul *Neoptolim*, o cetate pustie, imi pare se fie pe Kogilnik in Bugiag; Tatarii și al noștri îi țic *Tatarbunar*. Ca Neoptolim este nume grecescũ, și acest Neoptolim, cum aflu din *Bonfin*, de care scrie așa: «La gura Nistrului se aflã turnul lui Neoptolim și satul ce se chiama pe atunce a lui Herman, Hermonakt.» Și țicu alții cum că acest Neoptolim se fie fost fecior lui Ahileus; ci pe țisele lui nu stã *Bonfin* ci țice, cum că acest Neoptolim este feciorul lui Mitridatũ, carele vara, cu vasele pe apă, iarna pe uscatũ, au biruitũ pe Tãtari, și pentru sê impedece pre Tãtari in calea lor, și într'acolo au făcutũ și cetate pre numele seũ Neoptolim. Altele multe cãrora le staũ nãruiurele, cãtu de abia semnele se cunoscũ, cum este una mai susũ de Galați, ce 'i țicu *Gherghina*, și pe Milcovũ mai susũ de Focșani dêsupra Odobescilor de care pomenesce Ureche Vornicul cã o chiamã *Crãciuna*. Și tot pe o poveste staũ și cele cãte se aflã in țera Muntenésca; seũ de Daci seũ de Rõmleni sunt făcute. Adusu-s'au și aice in orașul Iașiũ o pãtrã la Domnia lui Duca Voevod de la Galați, și 'i de marmurã, pre care slove lãtinesci singurũ le-am cititũ, care așa sunt pe limba Romanésca: «Impêratului, Cesarului, bunului, feciorului Nervei, lui Trajan, fericitului, a Nemției și a Daciei, preutului celui mai mare, Polcovnicului al șese-spre-đecelea, impêratului al șesele, sfectnicului al șeptelea, parintelui moșiei, lui *Publie Calburnie Marco Aurelie, Rufu*». Aceste sunt titlurile acestui prea vestitu impêratu.

Și dintru acéstã putem vede și dovedi cã une cetăți sunt și de Romleni făcute aice in țera pe urma Dacilor. La podul lui Trajan peste Dunãrea, in țera Muntenésca la județul Jiului este nãruitã o cetățune, acea adevêratũ de cine este facutã, cu numele Severinul este, de care și mai sus s'au pomenitu. *Bonfin* țice așa: cuvintele lui mărturisescu aice unul dupe altul cum mergu: *Trajan dupe ce au biruitũ pe Daci, intru semnul biruinței sale au facutu N copul pe Dunarea, așidere și peste Dunarea au facutu podu, lucru de mir tã, precum marturisescu și Dion la viața lui Trajan; a cãruia podũ și astuți se cunoscũ pragurile in apa. Și iar acolo pe Dunãrea in prêmã este târgușorul Severin de Severu Imperat facutu.* Și atãta; iar pe ce vreme au făcutu Severinul nu scrie. Ear la alți istorici, cum la Dion, carele au scrisu viața lui Trajan, cum și *Topeltin*, se afla scrisu latinesce, —pe Romanie: *A lui Trajan v n'c il sfant stlpu*. Ce dintr'aceste se cunoscce ca une cetăți dintr'acéstã țera și de Romleni sunt făcute. La naruirile cetății de la Galați, din sus, unde cade Siretul in Dunãrea s'au aflu uuu bãnu de aramã gal-

benă, și de mare era câtă un ortu, dar mai grosu, in care slovele nu s'au pututu ceti de cei ce sciu latinesce, fără numai de unii ce sciu mai bine grece șce țicu că scrie *Μαρκιανόπολις* și sémănă sa fie așa. Iar celelalte slove de ințelesu nu sunt. Așisderea și din o pétră mare, adusă la Galați, la biserică, mai multu nu se pôte ințeleg, fără atăta: *Severus Caes. Rom. imp.* iar romănesce, *Sever al Romului imperatū*. Și acei cetății ei țicu Galațeniū *Gherghina*. Iar banul ce s'au aflatū mai giosū de Roman iar la năruturile unei cetății, așa era de mare câtū șaștacul cel de patru bani Leșesci și mai grosū, de aramă roșie, și chipul Domnului subt palărie nemțescă, și impregiuru slove serbesci așa: *Орденъ Молдавскій*, adecă *tatăl Moldovei*; iar dintru altă parte scrie *Heredia de Moldova*. Acea *Heredia* latinesce se țice: *hereditas*, adecă stramoșie. Pentru aceea țicu de cetății, ca unele sunt de Domni, acum după a doua descalecare a țerilor făcute adecă zidite. Și așa cât s'au putut sci de cetățile aceste, sunt a acestor țeri, că sunt unele făcute de Daci, cum este deschis la cetatea Albă; celelalte și de Römieni, și unele, mai pe urmă, și de Domni țerii. Și atăta putem sci de cetățile ce se află intr'aceste țeri.

CAP. VI.

De numele némurilor acestor țeri și portul lorū, și de limba graiului, așisderea și de tunsura capului, care se află acmu la prostime, ce sunt locuitorii pre subt munte.

Mare dovédă némurilor din ce rădacină și isvodū, sunt numele care aū și in de sine și la alte țeri streine, și macar că nici un némū nu este in tótă lumea se aibă numai un nume; ci unele, despre capetele cele de'ntēiu vre unū stăpânitor, alte sunt cu nume de pe locuri de unde sunt incepte, multe sunt și de pre cetății, mai multe și de pe ape vestite. Cum vedemu némul nemțescū are acestū nume, mai ales întēū și mai de cinste *Alaman*, că așa le țicu și istoriile cele vechi și Turci; al doilea némū *Germanū*, adecă doi frați, latinesce *germanus*. O sémă de istorii le țicu *Teutonezi* de pe capul lor *Teuton*; Italienii le țicu *Tudeschi*, pôte fi ear de pe *Teuton*; Leșii, Moscailii, noi, le țicemū *Nemți*. Mai apoi alte nume desparțite ca crengile dintr'un copaciu: *Svedii*, *Dani*, *Franțuzii*, *Sacsonii*, *Belgi*, *Batavi*, și alte țeri mai manunte, tot de rădăcina cea veche a Alemanilorū crengi și parți sunt. Așa *Spanii*, *Iverii*, *Celtiberii*, *Portugali*, tot un némū sunt. *Turcii* de pe locul lorū *Turchestanu*, de pe capul lor cel de'ntēiu, *Osmangii*, *Otomanii*, *Osmanlii*. *Moscailii*, *Rușii*, *Bulgarii*, *Sirbii*, *Horvații*, *Slovații*, *Bohemii*, *Tații*, *Poléții*, tot un nēmu sunt, Slovenescū, fără alte numiri ce aū de la straini; ca înainteiu acestui némū le-aū țisu Grecii *Sauromații*, de pe ochii miera-albineții, adeca ochi de șopârla. *Tatarii* de pe apa Tartară; *Schiții* de pe salbatacie, Nohaii. Așa tôte némurile subt multe numiri sunt. Așa Ungurii, Hunii, Maghiarii, Uhrii, Sasii; Dachii, Dacii, Goții, Masagheții. Și acesta cu tôte némurile; numai unele dintr'insele țu le-am insemnatu pentru ințelesul numirilorū mai lesne a

némului și acestor țeri a Moldovii și a țerii Muntenesci, și a Românilor din Ardélü.

Așa și némul acesta de care scriem, a némului țerilor acestora numele drept și mai vechiu este *Roman*, adecă *Romlénü* de la *Roma*. Acest nume de la de călecatul lor de Trajan se trage, și câtü au traitü până la pustiirea satelor de pe aceste locuri, și câtü au trăitu in munți, in Maramoreșü și pe Oltu, totü acestu nume au ținutu și ținü și până astăzi. Și încă Munteni mai bine ilu ținü decâtü Moldovenii, că ei și acum ăicü si scriü : *țera Românescă*, și Români cei din Ardélü. Iar streinii și țerile din pregiurü ne-au pusü acestü nume *Vlah*, de pe *Vloh*, cum s'au mai pomenitü, *Vulon*, *Valaque*, *Olah*, *Volosin*, care nume tot de streini sunt puse de pe Italia, căroră ăicü *Vloh*. Apoi mai târziu Turcii *Bogdanü* ne ăicü, de pre numele Domnului, carele au inchinat țera ; iar Munteniloru *Caravlah*. Grecii ăicü *Bogdanos*, și Muntenilorü *Vlahos* ; că acestu nume Moldovan ne este de pe apa Moldovei, dupe al doilea descalecare a acestei țeri de Dragosiü Voevod ; și Muntenilor, ori de pre munte Munténu, ori depre Oltu Olténu, ca Leși ășa le ăicü *Molteni*. Macar dar că și la istorii și la graiul și străinilor, și in de sine, cu vreme, cu vécurile cu priminele am dobânditu și altü nume, iar acelü carele este vechiü nume, stă intemeiatü și înrădăcinatu remâne **Români**, cum vedem ; că măcar ca ne respundemu acum Moldovenii. iar nu întrebămü : scii *Moldovinesce* ? ci scii *Romănesce* ? adecă Rămlesce, *scis romanice* ? pre limba latinescă. Stă dar numele celü vechiü ca un temciu neclatitü, deși adaogü, ori vremele îndelungate, ori că strainii adaog și alte numiri ; iar celü ce este rădăcină nu se mută ; și ășa este și acestoru țeri, adecă țeri năstre Moldovii și țerei Muntenesci, numele celu dreptu de moșie este *Româniü*, cum se respundü și acum cei din țera Ungurescă, și Munteni in țera lorü scriü și respundü cu graii : *țera Romănesca*. Iar acest nume *Vlah*, de la Turci și de la Greci este, de la Nemți *Влхъ*, de la *Franțuzi Valaque*, de la Leși *Volosini*, iar de la Unguri *Olah*. Aceste nume tot de la *Vloh* sunt ; și *Vloh* este Italianü, din care țera a Vlohului adecă a Italiei au pornitü Trajan împératul Romului, fără de numerü mulțime de norodu, și au aședatu intr'aceste țeri a Daciei cei vechi. Iar cum se fie acestu nume *Vlah* de pre *Flah* Hatmanul Rómului, precum au scrisü unii, basne sunt.

Și ășa dovedindu numele némului acestui, cum vedemü de istoricii mari, și marturia țeriloru impregiuru, ne trage rëndul a pomeni de portul, care acum portul statatoriu ca numele și ca limba nu este ; ci némü de la némü, porturile cu vreme și au schimbatu, la care schimbare a hainelorü aduce și locul d'ă le cauta a face imbrăcămintea trupului, precum este firea ceriului a vre unii părți de lume. Ca întâiu la aceste părți de lume, unde trăescü Moscailii, Rușii, Tatarii, de ar fi omul imbrăcatü cu haine franțuzesci ar crăpa de frigu, și măcar și aice pe la noi ce erni sunt ; iară țera Italiei erni ca aceste de la noi nu are nici odata, ci förte blände, cum sunt la noi tómnene. Și mare dar au acele țeri a Italiei, cum și vara nădușeli nu sunt ca aice la noi, ci c'ălu și cuvioșe, puținü primăvéra, cum este la noi la Mai, la Iunie. Le-au cău-

tatu dar acestorü omenî mutați pre aceste locuri ași schimba portul hainelorü, după vremele acestoru locuri.

Cătra aceste löte, caută ce scrie de portul Româniloru iscusitul istoricü Laurentie Topelținu din Medieși. Cuvintele lui ți le isvodescu, că așa scrie: Româniü din Ardëlu ai noștri pörta o haina de la umere pan peste totu trupul imbrăcați. Ne facu mare învățatura portulu de a véculu celui vechiü, care au ținutü părțile aceste de la Septentrion, adeca părțile care sunt apropiete spre meada-nöpte, totü trupul acoperitu; care felu de haïne pomenesce un dascal anume Martiales că se chiama *andromida*; cu aceste cuvinte, in trimetea Andromida vechiu portu, nu mindru; eară bunu de luna lui Decembrie. Șlice au de pîslă, pe limba nöstră Dăcăscă, *glugă*; eu socotescü chivere care am apucatü și eu și la boerii țerei nöstre. Caută ce țiice și de opincî tot acelaü istoricü Topelțin; și nu de la sine ci pune cuvinte mai vechi de sine, a istoricilorü, anume Alfons și pre Plaut și pre Agelu, care au scrisu cărți, de portul cel vechiü a limbelorü. «*Felulü încălțămintelorü Românilorü este cu pele crudă, fie de ce dobitocü, peste piciorü invălitü bine in obiele de lana încălțați, și apoi pelea acea o légă cu curea peste piciorü, de infașură totü piciorul de la degete până subt totă glezna. Și acesta este portul Romanilorü celorü vechi, stremoșilorü lorü, carü il purta la oști; acest felü de încălțăminte era a slujitorilorü ostenü la Römleñi. Numai atăta osebite, vedemü, precum cetmă istoriile cele vechi, că oștenü Römuluü nu invălia in obele, ci gol picioru încălțatü cu pele și cu legături incrucișu ca gratia, opincî, numai cătū ținea piciorul la călcăiü legatü.*» Aceste sunt cuvintele acestui istoricü, din cuvëntü in cu vëntü; la noi de ce cinste este acest fel de calțăminte, acum la aceste vécuri, care era de cinste la Römleñi și de vetejie portü! Vedemü acum la Cerchezi că acestu portü de încălțăminte pentru sprintenie ilü ținü.

Aice este locü a pomeni și de tunsura përlului, aceea de care au scrisü un *Simeon Dascalul*, și mai inainte de dinsul *Eustratie Logofetul*. Tunsura acësta, precum s'au arëtatü de portul trupulu și de încălțăminte opincelorü din istoriculü Topelținu, și iarăș dintr'insul se arëtă, de care așa țiice: *Mă miru cum de două feluri de tunsura au luatü Ardeleni noștri de la Romleñi, care o ținü in sëmă și până astăzi: un felü de tundere mai aduncu la pelța apropiëtă; alt felü mai departe de pelțiță, prin peptine tundu përlulu; și acea tunsură mai apröpe de pelțița noi Daciü o numimü Shieran, iar acea mai depärtata de pelțițe Colunsul.* Și totu Topelținu țiice: *Romleñiloru le place a se rade, și in chipul cëtlaulü acoperü caruntețele sele.* Și pricina dä ca la capü din dosü la ciafă tundeä perulu, se fie capul totu slobodü de sudori și in recorëla la ostenele. Vede-se dar că este vechiu obiceiü tunsura acësta, care și până astăzi se vede la o sëmă de locuitorü ai țerii nöstre și in Ardëlu; și este de la Romleñi acestu semnu slujitorescü; ca in chipu cëtlaulü isi invălia capul slujitorü Romuluü cu tafta subțire ca in chipu de cunună slujitoröscă. Vedu-se dar basnele acelu scriitorü, mai susu numitul *Simeon Dascalul*, și *Eustratie Logofetul*, și acelu amăgeu *Misailu calugurul*, carü au scrisu că semnul acei tunsurü ca un cëtleu, au fostu semnu talharescu cu care insemna Römleñi pre ömeniü cei de reu-făcëtori!

Remâne aice rândul a areta de graiul și slovele de unde este isvoritū acestorū țeri, de care pomenimū. Precum dar s'aū arĕtatū de plinū nĕmul acestoru țeri așĕdate de pe aceste locurī de Rōmleni, așa și graiul totū de Romleni este isvoritū. Cu ceilalți istorici mărturisese și Topeltinū, care așa ĭice: *Am dovedit-o mai susu a fi Italia pricina descălecărei Valahilorū; așa și aice aceeași laudă o mărturisimū, că limba lorū este a vechilorū Romani, amestecata sĕu mai multu stricata cu Serbĕscă Rusĕscă, Leșĕscă, Horvațĕscă, Slavonĕsca, iprocĭ.* Și ĭice, precum scrie și un istoricū anume Covanschie, aū so'otitū precum *că graiul de casă al Ardelenilorū mai multū are în sine însemnarea graiuluī Romlenescu și Latinescū, decâtū a graiuluī de acum a Italianilorū. Și cu vreme îndelungată, ce strică și astupă vestite Impĕrățĭi, Craiī și Domniī, așa și graiul Romānilorū pe aceste locurī, cu îndelungată vreme și risipă a locuitorilorū Romani de pe aceste locurī, — care pustiindu-se de navala Tatarilorū, se mutase acestia de aice la Maramuresī, cei din țĕra Muntenĕsă la țĕra Oltuluī, trecĕndū munțĭi, — s'aū stricatū și graiul.* Că unde ĭicea latinesce *Deus*, noi ĭicem *Țĕu* sĕu *Dumnezeū*, *meus* al meū; așĭșderea *Coelum* cerū, *homo* omū, *frons* fruntea, iar necĭ unele cuvinte se nu fie protivnice cu latinescī, sĕu la începutū, la mijlocū, sĕu la sfĭrșitū; iar unele staū neclătite, cumu'sū și *barba* barba, *luna* luna, și altele ca aceste: *Vinum* vinū, *panes* pane, *manus* mĕna, *cuter* cuțitū. Și așa cum am ĭisū, cu vreme s'aū schimbatū graiul și s'aū amestecatū cu Slovenescū, Dăcescū și cu altele care am pomenitū dintru Topeltinū. Pe acĕstă poveste cură și aflatul slovelor, cu care și scrisōrea de la Serbi, o aū luatū acum, după a doua descălecătură de Dragosī Voevod, aice în țĕră, și la Munteni de Negrul Voevod.

Catră aceste adăogimū rōndu aice al obiceiorū, meselorū și ospĕțelorū care se vĕdū că sunt vechi ținute aice, intr'aceste țeri, și luate de la vechii Romani, precum inchina pahar pentru sĕnătățĭi a prietenilorū și a Impĕrățĭilorū. Ca scrie Dion, vestitū istoricū, care intru lauda Impĕratuluī August Cesarū, cum că vechiū obiceiū aū fostū, că norodul jurāndū pre cheziī cei bunī, sĕu pentru norocirea impĕratuluī, se bea la ospĕțe pentru sĕnătatea lui Cĕrcă de acĕsta mai pe largū la Plinie. Acĕstū obiceiū și la Nemțĭi, și la Ungurī, la Ardeleni vechii Romani, și la noi pre urmă, de pomenimū la mese sĕnătățĭile Domniloru cu pahare pline de bĕtură, așa și a prietenilorū.

La aceste și obiceiul ce este încă intr'aceste țeri, adecă aice la noi și la Munteni, și la darea datoriei de obște adecă la mōrte, vechiū obiceiū; că ĭice Topeltinū: *in Ardĕl Daciloru obiceiul cu mare petrecere aducū mortul la biserica la gropniță, mergĕnd înaintea boerilorū cĕntărețĭi și preoțĭi, pe urmă vine cealaltă mulțime, inchiupindū cum că și ceilalți vor merge unde și celū mortu, ca cum ar ĭice: mergĭ că noi te vom urma.* Vechiū obiceiū, și la Rōmleni de ĭicea trimbițe inaintea ôselorū, cum mărturisese *Ovidius*, adecă canta trimbițe jalĕlorū astrucarī; și acĕsta și la cei mari și de cinste ômeni se făcea, precum și asta-ĭi la aceste țeri la astrucatul Domnilorū și la alți ômeni de cinste. Și iar totu acĕstū Topeltinu ĭice: *Muierile Dacilorū ôsele pĕrĭnțĭiloru, a feciorilorū, a barbațiloru și altorū rudenī, cu bocetū nĕspusū mergū dupe ôse, cu plĕnsurī de miratu, și cu cuvinte de jale cuprindū ôsele, și cu glusū*

mare tóta viața omenescă o plângu. Scrie *Varro* în cartea a patra de «Viața Romanilor,» cum cerca muiera care avea glasul mai bun de cânta la óse; precum acesta și aice în țera se face și pâna astăzi, și cu alaute. Și aceste le-am aretatu, ca și dintru aceste sa se cunósca némul cu obiceiurile că au eșitu de la Romü.

CAP. VII.

Vine rëndul a arëta câtü aü trãitü aceste locurî cu ómeni, dupã descãlcarea lui Trajan cu Romaniî de la Italia.

Trajan Impëratul Romului, în al patrulea anü al impërãției sale, și al Domnului nostru Isusu Hristosü o sute trei, s'aü clatitü asupra lui Decebalü Craiul Dacilorü. Și acesta dupã isbãnda și aședarea cu Romleniî pe aceste locurî, cum s'aü pomenitü mai susü, înturnându-se la Röm, de bóla ce'î ñicü disenterie aü muritü, precum scrie *Varome* din *Dion*, în orașul Tesalonicului anume *Cilicia*, care pre urmã s'aü ñisü și Trajanopolis, adecã orașul séu cetatea lui Trajan impëratü. Impërãñit-aü Trajan 19 ani și 6 luni; de vrësta fiindü 61 ani, saü cum scriü unî, 64 ani, aü muritü, și dupã dënsulü aü statutü impëratü Adrian, carele aü făcutü Udriulü. Și acestü Adrian impëratü aü stricat și podul cel de petró al lui Trajan impëratü. Scrie *Dion* cum acestü podu era cu douë-ñeci de pragurî séu stîlpî, a cărorã nãlñime de o sutã cincî-ñeci stîñjenî, farã de câtü era temelia, în jos; iar de latü era șei-ñeci stîñjenî, pentru grija Tatarilorü.¹⁾ Nabușit-au Tatarii pe aceste locurî, și mai mulți cu Atila din părțile Schitiei asiaticã, care și Craiü aü stãtutü ñntãiu Ungurilorü. Acestu Atila craiul se scria în titulusü într'acestü chipü: *Atila feciorul lui Bendeckus, nepotul marelui Nevrodü, crescutü și ñinitü în Elgad, din mila lui Dumneñeu Craiul Ungurilor, al Mudiilorü, al Goșilorü, al Dacilorü, viciulu lui Dumneñeu, spaima lumei.* Scrie Bonfin, aducëndü mãrturiã pre istoriciî, anume *Suidas* și *Eutropie*, precum: *Aurelianü, impëratul Romului, vëdëndu ca nu voru sta descãlcaturile lui Trajan pe aceste locurî, se fie redicatu de prin orașe și de prin sate pe locuitorii și iaiü trecutü Dunarea în cea parte în Dobroge, aședñdu-i în mijlocul Dobrogei.* Ear Topeltin scrie cum ca *Gaie* impëratul socotindü, cum acele descãlcaturî de pe aceste locurî, a lui Trajan, nu vor sta, le-au mutatu în Dobrogea; și așa Romaniî din țera Muntenescã aü trecutü munñii aședñdu-i la Oltü, la Hertegu, și pe la Fagãrași; iar ceștilalți unde suntemu acum noi, mai târñiu, dupe ce n'au pututü mai multu sta prin cetãți și prin munñi pentru lipsa hranei, aü trecutü munñii la Maramurãși; a-

¹⁾ Eu iubite cetitorule cu inima indoita creñu, cã anume am mësurasu locul; de șe e-ñeci stîñjenî, dar mare lañime este; numai așa am aflatu și în Litopiseñulu lui Neculai biv velu-Logofëtü, iar cartea lui *Dion* n'am cetat o; ci de vreî ia séma.—Adaosu de *Ion Niculcea*.

șeșându se apoi pe la Giurgiu și pe la Ciucu. Facendu dar socotéla de la vremea lui Trajan, care au descalecatu aceste țeri cu Romlenii, care era velea-tul de la Hristos 103 ani, pâua la Atila Craiul Ungurescu, carele aũ năbușitu cu Tatarii pre aceste locuri, cum scriũ istoricii in veleatul de la Hristos 401 ani, iemânu 298 de ani se fi fostũ traitori locuitorii aduși și descalecați de Trajan pre aceste locuri. Iar după ce s'aũ pustiitũ, cum am đisũ mai sus, de Atila, ca unii mutați preste Dunărea la Dobroge, unii preste munți asupra Oltului, cei din țera Muntenésca, cești-l-alți la Maramurási, până la vremea lui Laslau Craiul creștinu Ungurescũ, la a căruia vreme s'aũ descălecatu al doilea rëndu de Dragoș Voevod țera noastră, și de Negru Voevod țera Muntenésca. Care Craiu Ungurescu au statut la velétul de la Hristosũ 1080; scoțëndu dar cele 298 care au fostu de la Trajan până la Atila, și de la Atila cându s'aũ pustiitũ țerile aceste până la Vladislav, cu vremea la care a fi fost resboiul lui Vladislav asupra Tatarilorũ, remênũ 700 ani, socotindũ ce mai trecũ, tot să se fi fost aflat aice la noi in țera locuitori prin cetăți și prin sate, și prin munți, până unde or fi avutu hrana și agonisita vieței sale. Iar pre urmã, cum s'aũ pomenit, au trecutu peste munți la Maramurási. Fost-aũ dar pustiu mai bine de șase sute ani locul acesta unde acmu suntem noi, adecã Moldova. Ia dar aminte atãta vécũ ce au trecutũ Romaniĩ locuitori prin Maramurási și pe la Oltũ, megieși cu alte limbe, atãta vreme au n'au pututu se'și schimbe și graiul cel Românescũ? Și acésta este pricina de 'și-au schimbatũ locuitorii acestorũ țeri graiul, acum la adoua descalecãtura, cu graiul stricatũ, cu Ungurescũ, cu Serbescũ, cu Leșescũ cu Slavonescũ, iproci, ce sunt veniți pe aceste locuri. Đice-va nescine: dar cum de 'i-au lasatu cei de pe urmã împerați ce aũ fostũ ai Rõmului pre urmã. Și după ce au mutatũ Marele-Constantinu imperatũ scaunul Rõmului la Țarigrad, și pe urma alți împerați crescinĩ: înțeleptulũ Iraclie, Iustinianũ, marele și prea înțeleptulu Leon și câți-va Hatmani, vestiți? Respunđũ: cã după ce s'aũ mutatũ scaunulu la Țarigrad, mai multã zãbava sa cu Persii avea împerația, pe urmã cu Seraținiĩ; și aceste locuri sta fãrã de ajutoriũ. Și așa pustirea lor de Tatarĩ aũ fostũ cum s'aũ đisu mai sus. Și aceste cãte s'aũ pututu afla de descalecatul celu de'ntãiu, prelargu s'aũ scrisũ; mai multũ ce lipsescu se nu fie mirare. Din aprõpe 1700 ani, scoțëndũ 103 ani cândũ aũ purcesu Trajan din Rom spre aceste locuri, cãte vécuri de ómenĩ s'aũ petrecutũ? Pentru acele ce nu s'aũ pututũ plini, crede, iubite cetitorule, uitãndu-te la atãta vécũ, ce nu s'aũ pomenitu nimica, până la acest an, de descãlecatul țeriloru acestora.

Sfirșitul de descalecatul de'ntëiũ al Moldaviei
de
MIRON COSTIN.

CARTEA

PENTRU

DESCALECATUL DE'NTĚIŪ

A

ȚEREI MOLDOVEI ȘI NĚMULUI MOLDOVENESCŪ,

DE

NICOLAI COSTIN,

CARELE AŪ FOSTŪ

LOGOFĚTŪ MARE IN MOLDOVA

PREDOSLOVIE

Nime mai bine și mai pe scurtă totă desfătarea istoriei n'au cuprinsă, iubite cetitoriule, decâtă acela domnulă vorovei Römlesesci, *Cicero*, carele o au numitū *ocărmuitórea vieței*; că cu acea vorovă a lui totă róda a tuturorū bunătăților și a învețaturilorū cuprinđendu-o, au deșteptatū viața ómenilorū cătră giudecățile istoriei ale ticsi. Intru acésta părere fost-au și *Tucidides*, carele pre istorie o numesce a fi cel mai alcsū și mai mare al vieței omenesci visteriū, mărturisindū, đice, cum că nici odănăórá se nu fie istoria osebită din mănale stăpănitórilorū și a sfetnicilorū țerilorū, ca o înfrănare celor desfrănați, agiutorându-se cu cetirea ei se póta isprăvi trebuințele și a se feri de tēmplările premejdíose, cândū se prevedū pricinī ca acele. Că nici o înțelepciune omenescă altă nu e, decâtū luarea-aminte primejdiilorū și lucrurilorū viitóre, dentru cele trecute ca dintr'un izvorū scósă sciință; care singură istoria mai multă decâtū altă sciință se socotesce a fi. Că istoria, precum pre tóte sciințele cu nemurire impodobește cu înțelepciunea sa; așa pre cei tineri intru ocărmuire înțelepțesce, drept cu cei bătrâni îi potrivesc; iară pe cei bătrâni intru ispita timplărilorū și vremilorū de primejdiū, cu dovédă intarésce-ī, și pre cei neînțelepți cu cunoscința vremilorū celor primejdióse trecute, la cele ce-sū de fața mai trezi-i face. Că norocitū se socotesce acela pre carele-l facū primejdiile streine treazū. Vede-se dar ispita istoriei așa intru scóle de sfatu, cum intru lucrurile și isprăvile resbóielorū, că póte mai multū, adevéritū lucru este decâtū o mie de întrebări soficesci.

Istoria ántéiū invéță pre sfeatnicul cum se sfatuescă binele de obște, cu urmarea acelorū de mai înainte trecute giudecăți, obiceiurile primejdiilorū și învețaturile care aducū mare folosū cătră părerile sale, și orī ce greutăți intru a le giudețelorū și alegere sfatului a deslega póte. Asișderea pre ocărmuitoari oștilorū in resboie tari și norociți-ī face cu pildele și ispitele tēmplărilorū și vremilorū trecute, agiutorindu-ī de vreme-ce, ca o tablă zugrăvită acelor pré puternici Imperați, acelorū pré vitezi Hatmani și a multelorū narode izvorul și lucrurile isprăvite, mutarile, stapaniile risipite cu taria, și viclesugul vrăjmașilorū,

oștile meștersuguite, mișllocele meștersugurilor, viclesugurile, aflările, inșelăciunile vrajmașilor, dobânda orașelor și a cetaților, istoria dă socotela. Așisderea a nădăjdui a nu se teme și pre norocul (carele nicăiurea multă ședere la un loc nu are), cum se muta, biruitoriul cum se veseleşce de izbândă, gonindū pre cei biruiți, pre urmă cei ce fugū cum se facū biruitori asupra celorū biruitori mai înteiū, cum bucuria de sirgū se întorce in scârbă și scârba in bucurie; tôte aceste de-ntru cetela istoriei se cunoscū. *Marco Lucul* nesciindū nici un meștersugū a resbóielorū, fără numai de-ntru singura cetela nepărăsită a istoriilorū, așa de mare Hatmanū al Romanilor aū eșitū, câtū aceluī prea puternicū Mitridatū al Asiei și al Mărei Albe, și a lui Tigranes, țereloru armenesci împărați, oștile cu sabia și cu fóme de istovū le-aū stinsū, și pre singurū Mitridatū, stăpânindū némuri 22, a carora și limbile scié, le aū isgonitū de la Marea și din Asia și din țerile armenilorū, supundu-le locul subt stăpânirea Rómului.

Uite-se toți ostași cu căpeteniile lor la istorii, și se-și aducă aminte de acei vestiți óre cândū hatmanī și oșteni sē se deștepte, cu óre-care nevoiea a laudelorū celorū trecuți, și cu veste a numelū nemuritoriū; că istoria deșteptă și pre cei leneși și nesciuți spre mari lucruri, și pre cei rei și făcători de reū, cu certări și cu griji a numelū celui reū îi opreșce istoria de reuțăți; iară celorū blagorodnici pintini le dă istoria; și încă pildele acelorū vechi și de demultū cetăți mai de folosū sunt spre a-ī deștepta, a-ī pleca și a le aprinde inimile decâtū pravilele lui Solon și ale lui Licurgū. Că toți ne tragemū dupe nevoiea laudei și a numelū celui bunū și vecinicū, și fie care mai bunū după laudă se povățuesce, precum și acela Alecsandru Machedonianul cândū s'aū tábăritū la Siget la morméntulū lui Ahilevs, fiindū aprinsū de lauda aceluī resunetū la lume pre acele vécuri, Ahilevs, suspinândū diu peptū se fie strigatū Alecsandru șicéndū: *O norocite ténérule, carele a vertyților tale craimicū și marturū ai aflatū pe Omerū!* De nu ar fi fostū Omerul, morméntul acela, care cu trupū și faptele și numele nu numai a lui Ahilevs, ci a tuturorū Grecilorū și a vitejilorū Eliniloru, de totū le-ar fi ingropatū și astupatū cu țerină, acărora bunătățile, vertyțile, cu scrisorile Omirului și a altora sunt apărate de uitare; precum șice óre-care Lacon: «*O sfântă și mare prorocilorū ostenéla, tótă cu sorși le apuci și dăruesci ómenilorū muritori vécuire!*» De are stinóe cineva numai istoria a lucrurilorū făcute și faptele cele arătate de toți, cei muritori ómenii abia de s'ar cunoșce viața ómenilorū din

dobitóce, că de nu ar fi istoria, mare greşelă și intunericu a tuturor lucrurilor ar fi in lume și in vécul acesta, și viața ómeniloru puțin s'ar despărți de dobitocul cel mutú, cu care și nemurirea sufletelor s'ar stinge, de nu amú avea in cugetú lucrurile trecute și cele viitoare cu socotélă intrégă, și de ceí maí bătrani cu pildele de nu 'i amu socoti, așa mare și nespusă greșiala ni ar cauta a avea. Așa de zidirea lumeí și a omuluí celuí de'ntéiú, a strémoșuluí nostru Adam și de Dumneđu și de poruncile luí, și de invéțătura mántuirii nóstre, nicí o sciința nu amú avea, de nu ne-ar fi descoperitu și aretatú noue Moisi din Duhul sfántú Istoria sfánței Bibliei și pe urmă Ezdra și alți Proroci de nu ar fi lăsatú vécurilorú urmátóre, și maí pe urmă deacea de minunata și de mirata întrupare a Domnuluí și Dumneđu nostru Is: Hr: și de patima și laudata înviere din morți și alte pré sfinte lucruri mántuitoře, cine dintre noi arú avea sciința de nu ne-ar fi scrisu istoria de aceste ceí patru Evangelisti? Cine ar sci faptele Tródeniloru și a Grecilorú de nu ar fi scrisú Omerú cu stihurí nemuritoare? Cine in drasnirea luí Eraclie? Cine vitejia Mareluí Alecsandru intru stăpânirea lumeí ar ținea aminte? Cine ar sci astađi a hatmanilor Romanilor vestitele resbóie și de ocármuirea ei, ce de obște și de altor Impérați și de căderile impérațiilorú și de strămutarea vremelorú? Adeveratu, tóte aceste odóre și sciințele s'arú fi stinsú la acești véci de pre urmă de nu ar fi istoria. Și ar fi cutezatú acela Tarcvinie, Craiulú al cincile al Romanilorú, dece milióne de galbeni de aurú, nu trei sute, a da pre cărțile Sibilií Cumea, care cărți le-aú aruncatú Sivila Cumea in focu de aú arsú, véđéndú că pentru mare ostenéla ei aú luatú plata de la Tarcvinie cu prețú numai 300 Ug.? De-ar fi sciut Tarcvinie ce taíne se incheia in cartea aceea a Sibilií Cumei, care maí pre urmă intr'alte cărți cunoscéndu-se le-aú plătitú cu mare jale a sa și a tótei Republicei a Romanilorú, și pre noi cu neíndámána ne-aú făcutú, căci fiulú luí Dumneđu era sê se intrupeze, și scria de căderile și schimbarile stăpâniei ceí de obște a Romanilorú, Sivila acea din duhul sfántú, prea deaménuntul și pre orânduialá aú fostú scris. Care carte pre urmă cu mare cinste era ținută in visteriile Rómuluí. Cu adeveratu, nu numai cu mare pilde și de cinste, ce deosebitú din suflarea Duhuluí Sf. era povățuiți a véculuí celuí vechiú. Omenii ceí invețați și maí pre urma femeile și multe fecióre, lucrurile și faptele a stremoșilorú ei, a la resbóie arctate cum la pace, au scrisu cu mare ocot'la și ocnéla

Acésta dar, singua nemurirea de lauda lu Eraclie a luí Ahileu, a

lui Cîrî, a lui Filipî, a lui Alecsandru, a lui Temistocles, a lui Leonida, a lui Alcibiadî, a lui Epaminonda, a Scipionilorî, a lui Anibal, a lui Marie, a Silei, a lui Pompeiî cel-Mare, a lui Iuliî-Cesariul, (scrise cu mare carî faptele resbóielorî, de unde și astădî, nu așa de'ntru biruințele adese a lorî cum dintru scrisorî le cunoșcemî), au ațîțatî la marî și cinstite lucrurî și pre alțîi mulțî pre urma acelora nenumerațî și indrăsnețî bărbațî, carî s'au impinsî la mare hârniciî și laude, a căroră pomenire nicî odininióre vechitura vremurilorî nu o va stinge din cărțile viețîi. Că acei bîtrânî și vechî ómenî in vredniciile sale de s'ar fi îndoitî, cu nepomenire lor in vécîi ceștî viitorî nu ș'ar fi lăsatî viața sa ințru atâtea primejdîi și grije și cu cumpêna viețîi lorî; ce era incredințațî și întărițî, că după ostenéla și aretarea faptelorî vrednice de laudă și bine-menite, ale sale vor lua ródă, de'ntru scrisórea a ómenî invêțațî cu pomenire de dênșîi la vécîi viitorî, precum nu s'au înșelatî in socotelele lor. Se pomenesce in istoriile Ungurescî, cu mare laudă Matiasî Huniad Craiulî Ungurescî, se fie avutî acestî obiceiî la ospețele sale, după ce părăsiasa de oștitî avêndî ómenî invêțațî de asculta voróvele; și mai multî pre ceî ce era sciutî ințru istorîi, făcea voróve cu aceia, de lucrurile împêrațilorî și altorî ómenî aleșî și vrednicî; sétî porunca cântărețilorî de cânta in canóne faptele a ómenî bine numițî și indresnețî la resbóiele cu Turcîi in stihurî, scrise pre limba a lor de moșie. Care obiceiî și in Italia și la Turcî și in țera Serbescă și in alte țerî, și aice la noi in țeră, vedemî și până astădî, la mesele Domnilorî, cântândî lautariî cântecele Domnilorî trecuțî cu nume bunî și cu laudă celorî bunî, iară cu ocară celorî reî și cumplițî. Acésta și Ahilevs avea obiceiî, ședêndî subt cortî, fără altă zebavă cânta in cobuzî faptele ómenilorî vitejî.

De vreme déră că am aretatî lauda și rodul istoriei, socotit-amî, iubite cetitorule, că și aicea in țera nóstră mai multî folosî va face letopisețul țerei nóstre, arêtândî descălecarea țerei nóstre, de cine-î descălecată? și pre ce vreme aî venitî Trajan împêratul Romeî ințru aceste părțî de locî? și din ce pricină și cum o aî aședatî? Așîșderea vomî se arêtămî: mai nainte de venirea lui Trajan împêratul, ce némî aî locuitî pe aceste locurî și ce nume aî avutî? și de unde aî nemeritî pre aceste locurî? Cu care vomî arêta semințiele și altorî noróde, incepênd de dupe potopî, și vomî arêta și ce stemă aî avutî țera incă de mai nainte de venirea lui Trajan, măcarî că mai pe scurtî de cum ar fi datoria se scriemî; că nu puțînă ostenélă este a lua de

câte-va sute de ani trecuți preste mie. In care ani nime n'aŭ ameliată cu scrisóre, fară o sémă de basne a unuî Misailă Calugêrulu, și a unuî Simeon, despre cari s'aŭ fost alunecatu și repaosatul Gregorie Urechie Vornicul, eară mai pre urmă tatală nostru Miron Costin Logofetă și in ôre câți ani aŭ începutu a acrie *descălecarea* țerei de Trajan, ear mai pre scurtă de cum veî afla acestă letopiseșă alu nostru, căci vremea nu l-aŭ lăsat a scrie mai pe largă. Înse de la dênsul avemă începătură și lui 'i-a fost milă, a arêta ocările și basnele a lui Misail Calugêrul și a lui Simeon. Și după ce vomă arêta descălecarea țerei nôstre, cum s'aŭ pomenit măi susă, areta-vom pre urmă câtă vreme aŭ trăitū pre aice *descălecarea* lui Trajan, și pre urmă cine o aŭ pustiitū, și pre ce vreme ? și de aŭ mai trăitū pe aceste locuri vre un nēmă, după ce s'aŭ pustiitū ? Pe urmă vom scrie și descălecarea țerei cu Dragosă Vodă, pe ce vreme s'aŭ timplatū ? încheindū și letopiseșulă scrisă de Ureche Vornicul până la Domnia lui Aron Vodă ; insă mai pre largă vom scrie, pomenindū și alte stăpâniî megiașe și ce s'aŭ lucratū in părțile megiașilor nôstri ; și de la Aron Vodă de unde aŭ începutū a scrie Miron Logofetul, până unde ne va lungi Dumneșeu vremea și viața.

Iar a pomeni de nisce letopiseșe pre urmă scrise de o sémă de boerî de țeră, nu socotescă altă, fără câtū ocară li se face la veci viitorî de 'i-ași pomeni, că și la istoriî ale scrie deplină și pre largu trebuie și invățatura și sciința altorū țeri, care aceia nu o aŭ avut.

Așa ce am pututū, nu cu puțină ostenelă ce câți-va ani am impre-unatū tôte și din tôte unul acestu letopiseșă.

Nici se socotescă ôre-cine că este puținu lucru a scrie și a lăsa in veci scrisóreă cu faptele a stăpâniilorū ; și de veî ceti letopiseșele altora, și uitându-te și la acesta unul și întru unul tôte, veî cunosce pre largu ostenela nôstră, și ca printr'o oglinda veî privi și a megiașiloru lucruri.

Primesce dar, iubite cetitorule, acéstă a nôstră ostenelă, care o închină cu buna privință și voie plcată ; pre lngă care, rogū pre Dumneșeu, sa-ți dăruiască cugetū bunū, se citesci cu inima buna și cu indemnare, privindū ca prin oglindă, viața Domnilorū trecuți și a nôstră trudă ne uitândū pururea. Amin.

De bine-voitoru iubitulă cetitoră :

NICOLAE COSTIN

Vel-Logofetu.

ISTORICIÎ

pro care îi punemû marturî letopiseşului de descălecatul ţerei de'nteiû de Trajan împêratû, şi de a doua descălecarea de Dragosî Vodă.

BEROSIE, *De nemuri.*

DION, *in Viaţa lui Trajan*

EUTROPIE.

IULIE CAPITOLIN.

BERNARD VAPOVSKI.

BONFINIU.

TOPELTIN.

ION CEL-MARE Ioan Magnus, arhiepiscop de Upsala

ISTVANFIE.

CROMER.

STRICOVSKIE.

BARONIE.

CARION.

COVATIUS.

DLUGOŞŪ, Leah.

BIELSKIE.

MIHOVIE, (Mateu de Mihovia

VOLFGANG

Şi alţii câi va, pre cari nu i pomenimu, pentru ca numai ce au ameliţatu de lucrurile ţerei.

CAP. I.

Pentru zidirea lumii și pentru împărțirea limbilor, și pentru nămurile omenilor și descălecarea țărilor, și pentru nămul Moldovenilor și a Muntenilor, de unde se trage și de cine sunt aduși pre aceste locuri ?

De zidirea séu fapturna lumii multe doveđi și păreri a filosofilor și a poetiloru păgânesci era. Că unia socotea a fi zidită lumea din Haos, adecă din amestecarea lucrurilor și a stihiloru, între care și părerea poeticalu Ovidie au fostu, unde ȓice, în stihurile sale *De Metamorfoș*: *Aceste mai înainte de marea și de pământu și câtu acopere ceriul, un chipu era a firei în tota lumea, caru chipu 'i-au ȓisú Haos, grósa și neamistuită mamindă, iproci.....* Iară Thales Milisie, care se numéra între cei șapte prea înțelepți Greci, socotia cu dovédă că tóte lucrurile sunt facute din apă, urmându întru acéstă părere a sa pre Omeru celu vechiú, aflătorul a tótei filosofiei, carele la al 17-le cap a *Iliadii* au scornitu începătura a tuturor lucrurilor a fi Océnul, marea ce încungiuă pământul. Iară Hiparch pre urmă și Iraclitu Efeseanul într'alt chipu socotea: a fi de focu și pe apă lumea făcută. Empidocle, Epicuru, Democritu, Diogen Laertanul, Cseno, Pithagora și alți Greci, lăsându-se prea mari minșile sale, feluri de feluri și multe începături a lumii a fi socotea. Pre urma lor Aristotel, Cicero, Csenofon, iproci, socotea lumea a fi vecnică, fără începutu și fără sfirșitu; iară după ce se pricia aceștia toți cu minșile mari între sine, cum marturisescu Censorin și Corneliu Agripa, *De desertarea sciinței*, la 51 capete: *Óre ouele au paserile s'au facutu ántétu, de vreme ce neci ouele fără paseri, neci paserile fara oue nu s'au pututu nasce*; după multe și îndelungate întrebări între dênșii, neputându-se de oue și de paseri tocmai, au întâritu acéstă părere a sa, precum lumea și tótá zidirea este fără începutu și tráescu în veci. Improtiva carora păreri erau alți; ce toți cu câtu mai adincú vréu se'și arate părerile sale, cu atáta mai oșáriți au greșitu, fiindu fără sciința puterniciei lui Dumneđu, cela ce tóte din nemica le-au făcutu și din deșertu le au plinitu. Unul numai dintre dênșii, Plato, cum socotescu unii că au cetitu sânta Biblie ori că au avutu din Dumneđeésca suflare, deschisu ȓice, într'o carte a sa, ce se chiama *Timco*, cum lumea este făcută de Dumneđu, și a tóte altor zidiri pricina a lui Dumnezeu bunătate și putere, pune că este; pentru ce 'i-au ȓisu acestu Plato: *Dumneđeescul filosofu*. Că și Ovidie pre emne dintru acest Plato au luat, când ȓicé: *Fost au omu nascutu, pre acesta ori din semința Dumneđeésca 'l-au facutu acelu meșterul lucrurilor a lumii cei mai bune isvorul, iproci*. Și așa se mai apropie de adevéru, măcar că era păgân, márturisindu pre Dumneđu a fi ziditorul și începătura a tuturor lucrurilor, presemne urmându scriptura lui Moiseiu. Pentru aceea și noi mai adevératu și mai

doveditü temeiu a începătorilorü, a dovedirilorü, și a orînduirei istoriei nóstre, in care aretämü cu alte némuri și némul Dacilorü, cu mare ostenelä, cu lungä nevoință și cu mare osärdie vécilor viitorü, de aiure n'am pututü cunósce färä dintru sänta scripturä, ca dintr'o fântänä și isvorü sciinței și învățatura de Dumneđeü, carele este ziditorul, ocärmiutorul și immulțitorul și începătorul lucrurilorü. Și iatä așa ne învățä scriptura a Duhului sfântü, prin Moiseiü äntäiü, și cu aceste cuvinte tóte din istorie se începe: Din începutü äü făcutü Dumneđeü, ceriul și pämentul, sórele, luna și stelele, și tóte alte zidiri in vëzduh, in mare și pre pämentü viețuindü, iprocł. Apoi a șeșea đi, din lutü, din pämentü, äü făcutü pre omü dupe asemënarea sa, cu obrazul spre ceriü înälțatü, și suflarea Duhului sëü 'l-äü înviatü și 'l-äü însuflețitü, viețuindü și in veci numërätoriü, cu înțelegere, cu înțelepciune, și cu alte daruri Dumneđeesci, de câtü tóte alte zidiri deplinü impodobitü. Precum și Mancineglu, cartea IV slăvesce đicëndü: *Și fiesce cine este pilda lui Dumneđeü într'un chipü micü, iprocł.* Dat-äü Dumneđeü lui Adam și soție de asemenea pre Eva, din cósta a trupului lui Adam făcutä de Dumneđeü, cu aceeași suflare a sa însuflețindu-o; 'l-äü säläșluitü in Raiü pre amëndoi, într'o ființă și într'o priință, împreună moștenitori și petrecători desfätărilorü Raiului; pentru că fiindü ei decâtü tóte alte zidiri înälțäți, slobođi de păcate și de mórte, iarä dupä călcarea poruncilorü date lorü de Dumneđeü dintru sfatul viciñului, indatä remaserä păcatului și morții supuși, de care avemü in sfânta Biblie deschisä mărturie și învățaturä. Nu voiü se zëbovescü pre cetitoriul cu lungä voróvă, färä câtü se scie că lumea acésta latä s'äü începutü și s'äü immulțitü dintru aceste începături, că și Adam și Eva sunt de Dumneđeü făcuți, cari amëndoi sunt semința și temeiu inmulțirei tuturorü noródelorü și némurilorü omenesci, ori unde viețuitori subt sóre in lume, precum vei vedea mai josü dovédä de feciorii lui Noe.

Așișderea indatä la începutul zidiri lumii, Dumneđeü cel prea Puternicü, ca unü prea înțeleptü intru orînduiala sa, căsași äü aședatü capitenii și orînduialä puterii, când äü datü lui Adam putere de stäpänitü tóte zidirile pre pämentü și in mare, se le păzescä tóte acele lucruri, și se așede buna rînduialä între dênsele. Și acéstä poruncä a lui Dumneđeü este începătura cea äntée a judecățilorü și a legilorü orînduite, și a tótä stäpänirea din'afarä a Monarhilorü, a Crailorü, a Domnilorü, și altorü diregători duhovnicesci și lumesci pentru aședarea adevëratei laudei lui Dumneđeü, a orînduirei tuturorü lucrurilorü, certärei și aședäméntului dreptății a lui Dumneđeü intru ce tóte pentru poruncä date lui Adam Dumneđeü fórte iubesce. De aice și Biserica lui Dumneđeü cea de obște adevëratä äü luatü începăturä atunce, că indatä fu poruncä lui Adam și Evei cum arü păzi și arü areta frica și credința lorü inaintea lui Dumneđeü; iarä dupä ce greșirä le-äü arëtatü Dumneđeü mórtea vecinicä. Insä indatä improtiva morții, dintru miloserdia sa Dumneđeescä, äü fägăduitü mintuitoře solie, adecä precum era se vie *Hristos Mesia* se sdrobescä capul șerpelui, sub care era diavolul ce äü înșelatü in Raiü pre Eva, și pre noi se ne mintuescä de păcatü și din mórte vecinicä. Cu nădejde ca aceea, Adam și Eva s'äü mîngäiatü intru scirba lor, fiind urgisiți și scoși din Raiü, ca de o veselä și mintuitoře pro-

rocie de la singur Dumneșeu data, de venișea Domnului Hristos. Și așa de atunci întru aceste două chipuri s'au început Biserica cea adevărată, ântșeu precum sfintul Epifanie Episcopul de Cipru aeve dovedesce improtiva ereticilor, la cartea I. Tim. 30. Așșiderca ne marturisesce sfânta scriptura, precum Cain feciorul lui Adam pentru zavistie și reutatea sa din fire, au ucis pre Avel frate-seu, omu bunu și temștoru de Dumneșeu, nu pentru alta, ci pentru bunătatea lui și dreptatea ce avea Avel cătră Dumneșeu, căruia au zavistuit Cain cu jertfele ce jertfea Avel dintru agonisita sa, din oi și dintru alte dobitoșce, le primea Dumneșeu, că din ce era mai bune și mai grase dobitoșce junghia și aprindea pre jertfelnic și se înalșta sfara drept la ceriș și primia Dumneșeu jertfa lui Avel. Iara Cain era din fire de reu și din rōda țérinei sēle ce era mai prōsta până și plēve aprindea și jertfea lui Dumneșeu, și fumul nu se suia spre cer ce se tindea în jos î pre pământu; și de aici de'ntșeu dintru îndemnarea diavolului, începutu-s'au gōna asupra bisericeî ceî din obsce. Cain apoi, precum mărturisesce Filon, de 15 anî, îndoindu-se de miloserdia lui Dumneșeu, povașuit fiind de cunoșșinșta cea rea, fugit-au de la fașa tatāneșeu lui Adam spre Rēsșarit, unde din soră-sa anume *Temeh*, ce 'i era femeșe au nāșcut fecior anume Enoh. Pre numele aceluia facut-au cetate mare și o au numit Enohie, subt muntele Liban; de care Berosie la cartea 1., Iosif și Moisi Prorocul sfânt, mai pre largș mărturisescș. Iarăș Filon jidovul scriș că acestș Cain au făcut orașe de tōte, carele se chiama: *Enoh*, *Mavli*, *Leed*, *Tehe*, *Telez*, *Iebat*, care le-au risipitș potopul. Pre urmăș pre Cain, al șēptelea urmașu a lui sēu strenepot a lui, din seminșia lui Lameh orbul, feciorul lui Mathusal, 'l au ucis la vēnatș cu săgiata, din tēmplare, nesciind de dēnsul, precum în Biblie mai pre largș scriș. Și așa Cain fu omorît precum și el au omorît pre frate-sēu Avel. Vieșuit-au Cain anî 730, iara tot Cain au aflat lāudorî, și urmașî din povēșuirea diavolului, ca au fost eretici spurcaș cari îl mārșia pre Cain de patriarh lor, și șicea că cu cale au omorît Cain pre frate-seu Avel, iprocî; de care citesce pe *Epifanie*, la cartea 1. Tim. 3. improtiva Cainenilor, 38 iereticie. Iarăș fecioru lui Cain, și strenepoșî lui, fecioru lui Lameh orbulu, au aflat ântșeu tōte meșterșugurile. Toval au isvodit a face corturi, și tōtăș agonisita casașilor, cu arășturăș și cu dobitoc, ce facș agonisita la casa. Ioval au isvodit musichia și tot meștesugul cântăreî. Toval-Cain s'au făcut meșterș de ferș, lăcătus, potcovar î. zlatar î, și zugrav î, și tōte lucrurile ce trebue oștenilor. *Noema*, strenepōta lui Cain, fata lui Lameh, au deprins tōte torcēturile de lânăș, de inu, și teșitura, și alt lucru tot în casa femeesc î, a strinșe brinșa și untș, iprocî. Acelaș Lameh orbul al șēsele seminșie a lui Cain, feciorul lui Mathusal, au avut 77 de seminșie din douș muerî din Ada și din Sela, cari toșî de nēboiul Potopuluî celu mare au perit î, pentru mare reutașile lor; ca tot nēmul Cainilor cel oșerit se stinșe din temelie, în care nēm î s'au aratat ântșeu rescumperarea lui Dumneșeu cea adeverata pentru versarea de sânșe nevinovat a lui Avel, în al treilea și în al patrușea seminșie cercând rescumpērare nedreptașî. Nascutu-s'au pre urma lui Adam, de la zidirea lumeî în anî 230, al treilea fecior, anume Sith în locul lui Avel Dreptulu ucis, și în locul lui Cain ucigașulu.

Acesta Sith petrecēndu 'și viașa întru Dumneșeire și seminșia sa, pre urmăș

Patriarhii, din care după trupu au purces Domnul Hristos, întru aceleși obiceiuri a e teme de Dumneșeu 'I aș învțăat, și lauda lui Dumneșeu cea adevărată au înmulțit-o și au lașit-o. Scie *Iosif* istoricul în istoriile cele vechi jidovești, precum Adam și fiul seu Sith fiind cu pre înțelepciune și șciință a lucrurilor cereșci luminați, au facutu doi stalpi, unul de pétra și altul de căramida, pre care stalpi au sapatu slove: *voia lui Dumneșeu, și învțătura lui, și prorocule prin care se pazesce cuvintul lui Dumneșeu*. Și pentru aceea au făcut doi stalpi unul de pétra și altul de căramidă, prevădend din cursul cere cu ca era Dumneșeu se certe lumea cu doue certari cu apă și cu focu, Ci nu cia care urgie era se vie ântăiu; pentru ce, aș pus stalpi de pétră, că de va trimite Dumneșeu urgia sa prin apă, în lume se rămăe stalpul cel de pétră, iara de va trimite prin focu se va topi stalpul cel de pétră, și va rămăne cel de caramidă, de pomenre întru semnul vechiū a seminției sale. Așderea scie, precum acești doi Patriarhi au împarțitu cu orinduală anul în 12 lum și de minare cursurile ceriurilor, și vârtejiturile ântăiū din suflarea Duhului fânt aflate, și pre uma seminția sa, dintrn aceleși învțături 'I aș învțăat, că neputinciosu lucru se póta cuprinde singur mintea omenescă lucrui ubt ceriu așa nalte și de mirat ca acele, a ceti crugurile și vârtejele ceresci, de nu le-ar fi descoperit și arătat singur Dumneșeu. Și așa învțătura și șciință de Dumneșeu, și scornitura slovelor la scrisóre, și tóte învțăaturile, orī cate sunt, ântăiu de la Dumneșeu, apoi de la Adam și de Sith fiul seū că sunt e credemu: de care avem marturiū multe și la greceșci istorici, că scriptura și învțăaturile de la Patriarhiū jidovești tóte s'aū aflatū, precum și Irodot scie în cartea a cincea, precum Greciū tóte învțăaturile și slovele au luatū de la Finichi, cariū sunt și aceia de némul jidovescu, măcar că greciū, dupe basnele lor deprinși se numere multe, qicend că ar avea aceste ce am qisū mai sus de la Cadinosul lor și de la alțiū. Iura *Berosie*, la cartea 1. *De lucrurile vechi*, la începutul osteneliū sale, cu dovédă scie, precum Haldeii mai înainte de Potop cu cri óie Huldeésca pre stalpi de pétra au scrisu urgile ce era se fie în lume, și îngio ia pre ómenū ceriū, pre uriași seminția lui Cain, trăgându-i de la reuțătile lor; din ce se vede precum scrisóreā Haldeiloru seū mai ântăiu de cea jidovescă, seū tot pe o vreme că s'au aflat. Trăit-au Sith, feciorul lui Adam, anū 912, precum mărturiseșce Toliman, Stela, Signineanul, iară după ce au nascut pre feciorul seu Enos, era de 105 anī. Adam vădendu-se îmbătrânit și prevădendu-și, din aretarea lui Dumneșeu sfișitul seu, chămatu-și-aū murierca, și tota seminția sa, și aducându-le aminte: se aiba frica de Dumneșeu, și 'I au îngrozit cu doue urgi a lui Dumneșeu, ce era se vie în lume, unu cu apa și alta cu focu, pentru oșeritele reuțătile omenesci, și așa dându-le tuturoia blagoslovema sa cea d'apoi, au murit, viețuind an 930, înainte de nașerea lui Noe cu 120 anī. Enos feciorul lui Sith, nepotu lui Adam, au slujit deplin înamtea lui Dumneșeu întru ruga sa și întru neparăsite jertfe, în care bunătați învțăat au pre feciorii și pre nepoții seī; de a căruia seminție și a fieșce-căruru vecu, cu mare ostenela de noi veī afla scris până la seminția lui Noe Patriarhulu și a feciorilor lui, ce din trînșii tóte némurile omenesci în lume s'aū înmulțit. Murit-au Enoh Patriarhul viețuind anū 905. Și aice trecū isto-

riile jidovesci, care fie-cine p \acute{o} te s \acute{e} ved \acute{a} citind la Biblie și la Iosif jidovul, de lucrurile vechi jidovesci, c \acute{a} ci nu se atingu din istorie și lucrul nostru.

Iara avemu în sf \acute{a} nta scriptura a lui Moise, și la Beros Iosif, și la Filon, precum Dumne \acute{d} eu au certatu t \acute{o} t \acute{a} lumea cu potopul, în anul de la zidirea lumii 1656; caci tot trupul s'au fost stricat și r \acute{e} t \acute{a} cit din calea sa pre p \acute{a} m \acute{e} nt. Și acele pecate mai mai ce vat \acute{e} mase pre Dumne \acute{d} eu, sf \acute{a} nta scriptur \acute{a} le num \acute{e} ra: \acute{a} ntei \acute{u} uraciunea de Dumne \acute{d} eu ziditoriul seu, desfr \acute{a} narea, curvia, p \acute{r} ecurvia, asuprele și tiraniile acelor mai puternici spre cei mai slabi, spre cei mai saraci și neputernici; pentru aceea au trimis Dumne \acute{d} eu potopul de ap \acute{a} pre p \acute{a} m \acute{e} nt. Iara p \acute{a} na a sosi potopul au ar \acute{e} tat lui Noe, ce era de 500 de an \acute{i} pre atunce de vr \acute{a} sta, și fu placut lui Dumne \acute{d} eu, ca s \acute{e} înfr \acute{a} neze pre urieși de r \acute{e} u \acute{t} ățile lor, și le aduce aminte s \acute{e} se înt \acute{o} rc \acute{a} de la r \acute{e} u \acute{t} ă \acute{t} i, și au \acute{d} is Dumne \acute{d} eu lui Noe s \acute{a} 'și faca corabie, p \acute{a} n \acute{a} într'ua sut \acute{a} de an \acute{i} , și s \acute{e} se înt \acute{o} rc \acute{a} omenii de la p \acute{e} cat, iar istoricul Iosif pune 150 an \acute{i} . Ce n'au ascultat \acute{o} menii e se înt \acute{o} rc \acute{a} de la reu \acute{t} ățile lor, ce înca își batjocurea de Noe de ce facea corabie în munte Iara Noe dupa vremea aretat \acute{a} de Dumne \acute{d} eu intr \acute{a} în corabie cu femeea sa și cu trei feciori ai sei: Sim, Ham, și Iafet și cu femeile feciorilor sei: Tetea, Pandora, Noegla, — așa scrie Berosie; — și au luat Noe în corabie de t $\acute{o$ te dobit \acute{o} cele și f \acute{e} rele p \acute{a} m \acute{e} ntului și paser \acute{i} sbur \acute{a} t \acute{o} re, de cele curate c \acute{a} te ș \acute{e} pte pereche, și de cele necurate c \acute{a} te dou e perech i , parte b \acute{a} rbat \acute{e} s \acute{c} ă și feme \acute{e} s \acute{c} ă, pentru se se plod \acute{e} s \acute{c} ă pre p \acute{a} m \acute{e} ntu după potop \acute{i} . Și la anii de la zidirea lumii 1656 în lura lui Prieru în 7 \acute{d} ile, s'au deschis \acute{u} gaurele. Oc \acute{e} nului celui ad \acute{a} ncu, și t $\acute{o$ te prap \acute{a} știile isvor \acute{a} nd n \acute{a} prasnicu. Aș \acute{i} șderea nuor \acute{i} preste m \acute{e} sur \acute{a} pl \acute{o} e slob \acute{o} dir \acute{a} 40 de \acute{d} ile și 40 de no \acute{p} ți nep \acute{a} r \acute{a} sit \acute{u} , și adaog \acute{a} ndu-se apa au innecat tot p \acute{a} m \acute{e} ntul cu to $\acute{t$ i \acute{o} menii și cu t $\acute{o$ te c \acute{a} te era pre p \acute{a} m \acute{e} nt. Numai Noe cu ai sei remase ferit în corabie, plutind pe d'asupra nalt \acute{i} lor mun \acute{t} i, tocma trei-spre- \acute{d} ece lun \acute{i} , c \acute{a} au st \acute{a} tut apa în m \acute{e} sur \acute{a} \acute{d} ile 150 Iar \acute{a} dupa ce începura a se a \acute{r} eta v \acute{e} rfurile mun \acute{t} ilor, și sc \acute{a} đ \acute{e} nd apa au statut corabia în ț \acute{e} ra Armen \acute{e} s \acute{c} ă, pre munte naltu anume *Taurus*, ear după marturia lui *Berosie*, pre muntele ce se chiamă *Gordeiu*; iar \acute{a} stantul *Epifanie* đice c \acute{a} au st \acute{a} tut \acute{u} corabia în ț \acute{e} ra *Candiei*, pre muntele *Ararat* și *Liban*, unde se ar \acute{a} ta une semne de aceea corabie.

Iara după ce s'au uscat p \acute{a} m \acute{e} ntul, au poruncit Dumne \acute{d} eu lui Noe de au eșit din corabie, și atunce Dumne \acute{d} eu, ca cum de al doile r \acute{e} ndu au aș \acute{e} đat lu mea, c \acute{a} \acute{a} nt \acute{e} ru au blagoslovit pre Noe și pre feciorii lui, și s'au fagaduit c \acute{a} se nu mai fie potopu pre p \acute{a} m \acute{e} nt, precum au pus semnu de întarirea paceri ca un zlog vecnic, Curcubeu pe ceru în c \acute{a} te-va v \acute{a} psele: roșie, verde albastra, care și acum depururea mai înainte de pl \acute{o} e și după pl \acute{o} e, prin nuor \acute{i} se vede Iara după ce s'au fagaduit Dumne \acute{d} eu așa lui Noe, cum nu va mai c \acute{e} ta lumea cu potopu, neci pe semnu \acute{a} omene c \acute{a} nu o va mai perde așa cumplitu cu apa au nu adaos acesta tocma precum scrie *Filon* în cartile de bibliile vechi, cum de voru greși \acute{o} menii în lume traind, în voru c \acute{e} ta cu f \acute{o} me seu cu arina și cu foc cu morte seu cu cutremu de p \acute{a} m \acute{e} nt, *iprocl; iar \acute{a} daca e voru plini anii vecilor atunce va para i lumina, și va feri întunerecul și voru invia mor \acute{t} i și voru r \acute{e} đica pre cei adormiți din p \acute{a} m \acute{e} ntu, și va înt $\acute{o$ rc \acute{e} Iadul dator \acute{a} sa, și per-*

đarea va întorce partea a, ca și eu, đice Domnul, se dau fiește-cărui după faptele ale, și după ródı cuceretelor lor, pâna când voiu judeca între sufletü și între trup, și e vor părá i veci, și se va stinge mórtea și iadul 'și va închide gura sa, și va fi altı paméntı și altı ceriu locașul celor dreptı in veci.

Aice se vede că au propoveduit Dumneđeu lui Noe de đioa județului și de invierea morților.— Slobođit-au Dumneđeu lui Noe și seminției lui se mánance carne de feara și de debitocı, și alte mánări, care mai nainte de potopü ómenii nu le sciaü, neci le máncau, ca de se zabovea dupa vênatı, numai pentru peı se zăbrıvia. Așeđat-au Dumneđeu atunce judecata cu cei ucigași de ómenı: cu aceeși mórte sa se pedepsésca, cu care aü omoritı și ei pre alții din ocotéla județului, și acelor vërsatori de sânge, așıđerea se li se verse sângele, de vreme ce omul este in chipul lui Dumneđeü facutü.

Indată s'au apucat Noe a lucra paméntul, fiind însuși stăpânü a tot păméntul, și au resaditu vie; și ántáiu bêtránul Noe s'au imbetat de vinı, cât đăcea ca un mortı; și s'aü golit. Vëđénd Ham feciorul lui cel mai micü goliciumea tătine-sëu și au ris aretând celor-l-altı frați. Scrie Berosie la cartea I, precum acesta Ham s'aü apucat de învețaturi diavolescı și farmece, pentru ce i s'au đis *Zoroastel*, precum anume au fermecat el pre tata-seu bétu, cât aü rëmas Noe ca un famenı, de n'au mai avut de atunce ródı a face copii. Iară Sim, Iafet, frații lui Ham, fiind clatiți cu dragostea spre tatál lor, abatëndu-și ochii de catra goliciumea tatá-ne-seu, luându hame 'l-au acoperitı pre tatá-seü; iară trezindu-se Noe și oblicind fapta feciorilor celor ce aü avutü dragostea adevëratá catra dınsul, 'ı-ru blagoslovit đicënd: *Immulțesce Dumneđeule pre Sim, și lășesce pre Iafet, și pre semința lor, in veci, iară Ham se fie rob lor, cu seminția lui in veci*. De atunce și indată au insemnat in trei feciori ai seı trei dregători séü trei orınduele și ascultare, pentru ca fie-care dintr'ënsii statul și chirımırea sa se pazescá și se viețuescá, când aü đis cătrá inșii: *Sim, tu se jertfescı, rogute, și se te zabovescı cu sfánta scripturá ca un preotü. Ham, tu ará paméntul și pazesce casnicia și alte meștesuguri trebutoare; fă ca un șeranü. Iară tu, Iafet, ocármuesce și apara pre acești doı ca un împëratü și némeșü, și hotarele lor le largesce*; ca Iafet se înțelege largime séu lațime. Și așa Noe acesti trei dregători între trei feciori ai seı au ales, și au așeđat deplin tot lucrul deobște cu rındıualá întemeind, fará care neci o stăpánie, neci împërăție, neci domnie a sta indelung nu póte de vorü eși aceste trei staturi din hotarele sale, precum astadı vedemu in țera Leșescá. Invețat'aü Noe pre feciori seı, și pre seminția lor Bogoslovia și învëțaturi intru lucrurile Dumneđeescı, precum scrie Berosie, și le-au lasat lor cartı intru carele mari taine de firile lucrurilor au scris. Așıđerea 'ı-au invëțat și ambletul ceriului, și au impartit anul, dupe curgerea sórelui și a 12 lunı, și dintru acele învețaturi le spuné lor ce se tímpla in tot anul. Și plinindu-se dupa potop lui Noe anı 350, iară de la nascearea lui viețuind anı 950, au murit, veđéndu-și nepoți și strenepoții și fecioriı din strenepoții seı, care toți era 24,100 de bărlați vrëstnici, fará muieri, și fără copiii lor, cariı pre atátea erau; ca precum scrie Berosie, la cartea 3-a ca tot de gemene se nascea, parte barbatescá și femeesca. Așıđerea și copiiı acelorá dupa ce venea in vrësta anilor seı și se insura, tot de gemene era ródá

séu plodul dintr'ânșii. Așa scrie Berosie, că nici o dată Dumnezeu seu firea n'au avut lipsă in trebuința lucrurilor, care rezema de belșugul și umplutura lumei, *iprocl.* Și feciorii neci o data nu murea inainte de parinții lor, ci după mórtea părinților lor, cu aceeși plodnicie in locul urma, fară numai Avel au murit ucis, și acéstă blagoslovenia au trăit, precum scrie Epifanie, 3331 ani, cât neci un fecior nu muria mai nainte de părinții sei, fără unul feciorul lui Aran au murit in vederea tătâne-seu Thara, pentru lauda idoléscă carele însuși cu mintea s'au aflat de au sleit Bozi, chipuri și Bozoaie séu dumnezeite de lut.

Fost-au și alte potopuri care vérsaú pre une locuri de pământ, iară nu au inecat tot pământul de odată ca in vremea lui Noe. Csenofon, *De potrivirea glasiurilor*, și alte potopuri pune, că dice și le numără așa: *Potopuri multe au fost; cel întâiú cu vérsare cu apă pre pământ, care au trăit 9 luni pre vremea lui Ogiges celui vechiú, de demult; și pre acesta presemne pre Noe, ca un păgânú el mărturisesce a fi, că mai sus, in cartea lui, pre cel întâiú Ogiges stremoșiu lui Noe il chiamă, carele au păzit némul omenesc in corabie de potopú, măcar ca sfânta Scriptură mărturisesce că Noe au fost 13 luni in corabie. Al doilea potopú au fost pre vremea lui Eraclie și a lui Prometheiú, carele au trăit o lună. Al treilea potopú 2 luni, in zilele lui Ogiges Atenénul. Al patrulea potop in Ahinea, trei luni. Al cincilea potopú al Thesaliei, pre vremea lui Deucalion împératul Tesalié, feciorul lui Prometheiú, mai nainte de nascerea lui Hristos Domnul nostru cu 1540 ani, dupe cum numără Curion și alții; pre care vreme totă țera grecéscă au fost vérsată de apă, cât multe cetăți și orașe au inecat cu ómeni, cu dobitócele, fără ceia ce au fugitú cu împératul lor Deucalion in munți, până ce Ovidie, la cartea 1 *Metamorfose*, scrie: precum intru acea vreme totă lumea fu stricată de potopú, pentru reutățile ómenilor, iară Deucalion cu muierea sa Pirtha, numai améndoí au scăpatú de acea pedépsă, pentru bunátatea lor, și pre urmă au ímmulțitú némul omenescú și încă era prea îmbétrâniți, că Deucalion era de 82 ani. Se-í fi invéțat pre dênșii Themes Bozoaia ca se arunce inainte-și ósele mâni-sa și dintre acele óse vor nasce și vor cresce feciori, feți și fete. Decí fiind ascuțit la minte Deucalion au socotit pământul a fi mumă-sa, iară petrele a fi ósele ei; pentru aceea, care petre arunca Deucalion inaintea sa se făcea bărbatú, iar care petre arunca Pirtha muierea lui, se făcea muiere: și de aice némul cel impetritú și indărepticú s'au ímmulțit, ce se dice ném impetritú, reú și indărepticú.*

Al șesele potop au fostú atunce când au răpitú Paris pre Elena de la Lacedemonia și au fugitú la Troada.

Al șeptele potopú au fost când au versat Faros totă țera Egiptului, și de la potopul a totă lumea ce au fost in zilele lui Noe, până la nascerea lui Deucalion, aceștii Xenofon numără ani 700, de care scrie cu greșală. Pomenesce și Plato, in cartea *De Fire*, in orașul Egiptului, care se chiamă Cimilitura séu găcitura lui Solon celui înțelept, cu preotul cel bétrân a Egiptului, carií aruncă lene istoriilor grecesci, căci numai un potopú țin minte, de vreme ce multe potopuri au fost inainte, dicénd: *o Solon, Solon! Grecii copii pu-*

rurea suntești! și nime din țera Grecăscă nu-ți bătrânu, căci, tânăra pururea este mintea vóstru, întru care nu-ți neci o sciință cărunță! iprocă.

CAP II.

Pentru împărțirea limbelor, când se zidea turnul la Vavilon, și de immulțirea a multe noróde din trei feciori a lui Noe, in anul de la potop 131, pre mărturia lui Berosie, iară de la zidirea lumef, după cum numără Jidovii, 1787; ăra alții scriu, aducând mărturie pre Iosif Jidovul, 2243.

In a cincea seminție după strașnicul potopu, in anul 131, după mărturia lui Berosie, a lui Iosif și a lui Epifanie, când s'aũ immulțit rodul omenescu, din trei feciori a lui Noe, și toți ómenii o limbă avea, o limbă scia a grăi, indata Domni și ocârmuitorii lui, cari era 72 mai bătrâni, clătindu-se de la muntele Liban și din hotarele Armenesci, unde se chiamă hotarele Ararat, s'aũ aședatũ toți în câmpii *Senar*, ce 'și-aũ alesũ mai desfătate de traiul lor. Și acești câmpii acmu cu acel nume sunt în *Persia*. Acolo aũ începutũ turnul Vavilonului, vrënd acolo se'și așede scaunul Crăiei sale, și se supue și alte hotare subt stăpînia lor, și virful turnului se ajungă până la ceriũ, pentru se se nunescă Vavilonii a fi cei mai de frunte și ântefi intru némurile omenesci, și împărăție preste tóte împărățiile; și se se pótă apăra de Dumneđeu dintr'acel turn, de ar mai fi vr'un potopũ. Așiderea aũ vrutũ,—precum mărturiseșe Filon, in cartea *De lucrurile vechi*, se'și facă nume și laudă vecinică in lume; scriindu-și și săpându-și toți numirile sale pre petre și pre cărămiđi, că dintru aceea mărturie, socotise se'și zidescă turnul, a căruia vârful și—streșinele se ajungă la ceriũ. Inșă acéstă trufașă și de mirat socotélă a lor, Dumneđeu o aũ strămutat, și o aũ intors în nemica, precum mărturiseșe sfânta Scriptură, că după ce începură din temeiu a zidi turnul, in sus înălțindu-l, fiind toți in limba lor din nascere jidovesce séu după mărturia altora, haldeesce, de la Adam Patriarcul cel ântéiu grăia; indata li s'aũ schimbat graiul din nascere. Că fie-care de inși intr'altă limbă începură a grăi, ales cei 72 capitenii mai bătrâni, ce era învătători și sfétnici, prejur turnul a se zidi. Indata dintr'o limbă ce avea, se schimbară și se făcură 72 de limbi, și nu înțelegea unul altuia ce grăia, și remase lucrul lor neisprăvitũ. Scrie *Epifanie*, Cartea I Tom I, că și turnul 'l-aũ risipit Dumneđeu din temelie cu năvarnice vënturi. Iară feciorii și seminția lui Noe se imprăștiară, unii in stînga și alții in drépta, tot némul după limba ce li s'aũ schimbat, căpiteniile sale, carora încă Noe Patriarcul in viața sa le-aũ împărțit limba in trei părți, precum scrie *Berosie*. *Asia*, *Africa* și *Europa*. Și acestea sunt începuturile și doveđile seminției și a norodului despărțite a trei feciori a lui *Noe*, *Sim*, *Ham* și *Iafet*. In lumea immulțită, *Sim* cel mai mare (dintru a căruia genealogie Domnul Hristos Mântuitorul nostru de mai nainte de vecl, la plinirea vremei, omũ adevăratũ s'aũ născutũ), aũ stăpânit țerile la Răsăritul sórelui, stând pe lângă apa Eufratului, și tótă Siria Răsăritului cu seminția sa o aũ aședat.

Aice am socotit a fi cu cale să însemnăm de acel de mirat turnu de la Vavilon ce l-au făcut dupe potopu, cu a căruia risipă și împărțirea limbilor căs'au făcut, precum am aretat mai sus.

Nevrod feciorul lui *Hus*, nepotu reului *Ham*, au făcut acel de mirat turnu la Vavilon, precum scrie în *Cartea facereș*. cap. 11 stih. 3. 4. Acestu turnu în patru chipuri se socotese, întâiu rădăcina seü pricina socotindu-se, adecă cel întâiu meșteri, cari era cel mai mulți din feciorii și nepoții lui Noe, între care *Nevrod*, Cap și Domn seü cum dice grecii Ἐργοδοκτητής, a tot lucrul au fost. A doua, din care se făcea acel lucru: în loc de varu era cleiul și cărămișile; așa scrie *Strabo* cartea V. fila 705. În Vavilon mult cleiu se face de care strîngu grămești ca nisce stînci, pentru tréba zidirilor ce se facu de cărămiști. A treia, după chipu, că așa socotise meșterii cel de frunte, cu mijlocul lor se facă acest turnu așa de nalt cât se ajungă la ceriu. A patra și pentru care hotarü și sfîrșit au vrut se facă acest turnu, în trei feluri se înțelege: întâiu, Iconomul, politicu, și bisericescu hotarul și sfîrșitul au fost pentru se aibă *Nevrod* cetate împărătescă, întru care se petrecă cu mare veste și cu laudă, precum se vede din cuvintele meșterilor serise la *Facere*, cap. 11. Hotarul politicu pentru seși adaoga nouă stăpânire *Nevrod* pre pămînt și se aibă pre tare apărare despre vrăjmașii seü, că era tiran și se temea de neprieteni, că tiranii din firea lor sunt fricoși, precum dice prorocul. Acolo avea frică unde nu era frică, că pre tiranü și cunoscînța lui cea din lăuntru îl face de se teme, și a avea grijă de fugă nime gonindu-l, ce se-î gonescă pre iușii sunetul frunzelor sunătoare, cum scrie *Leviticon*, cap. VII. Hotarul Bisericescu au fost ca se așede *Nevrod* temeinică slujbă idolilor, să se lățescă în lume; pentru aceea au trebuit se fie acel turnu ca o mirare a lumii, unde se se adune noródele din lume, ca la un scaun a lui Dumnezeu. Iară Dumnezeu cum ș'au batjocorit de deșerta socotelă a lui *Nevrod*, cu acelorlalți ce am dișu mai sus. Și atâta ne ajunge pentru mai deschisul minței la rândul istoriei nóstre!

CAP. III.

Pertru seminția și némul lui *Sim*, și de cincî feciori a lui.

Elam feciorul cel mai mare a lui *Sim*, din care au purcesu *Elamitenii* și *Persii*, némü cu bărbăție și cu stăpânie vestită. Pomenesce de seminția némului *Elamitor*, *Xenofon*, în cărțile sele, în care scrie pentru *Chirü* imperatü, fiind monarhü a Persilor, și imperatü maia tótă lumea; au stepănit dupe mărturia Cronicariloru de obște, în anul de la Zidirea lumii 4441. *Elam* însă se înțelege după mărturia seü tălmăcirea jidovescă: tenerü, copilandru, crescendü întru anü; din ce socotesc că și astăzi Persii, cum scrie *Stricovskie*, că au auđitü cu urechile sale, fiind în țerile Persilor, în anul de la Hristos 1584, că strigă la rugele sele Persii: *Halaelam* seü *Halahuhali*, cum s'ar în-

țelege; *Dómne Hali*, séu *Elam Patriarcul nostru*; ce orî pre Elam feciorul lui Sim pomenesc, orî pre Hali ginerele lui Mahomet carele au scornit legea turcescă. Că și turcii; *Halaha Mahomet*, și Persii, cari puțin despărțiți de legea lui Mahomet: *Halaha Hali*, strigă. Ce acesta îi adevăratu că turcii de la Elam feciorul lui Sim, și nepotul lui Noe au seminția. Iară *Asur* al doile fecioru a lui Sim, se înțelege *bine-cuvântatū*, dupe mărturia lui *Teliman Stela*; iară *Remigie* Episcopul *Antisidorenilor*, talmăcesce acest nume Asur: *înălțat*. Pentru aceea, dîce Dumneleu, la Prorocul Isaia: *Toiagul mănecî mele Asur*. Dintr'acest Asur sunt *Asirienii*. Acesta au făcutu vestitū orașul *Niniva* in Asiria; la care orașu fu trimes Iona Prorocul. *Niniva* se înțelege casa *Ninevitenilorū*; iară *Nin* se înțelege fiū, de care vei afla la Isaia 14. Iară al treilea fecioru a lui Sim, *Aran*, care se înțelege: *tênerū* și *naltū*; de la acesta s'au început *Sirienii* și *Damaschinienii*; și scaunul Siriei este orașul *Damascul*, cătră care mergendū Sfântul *Apostol Pavel*, fu întors la credință, precum scrie la faptele Apostolilorū 9. La Isaia 7. este scrisū capul *Aramlenilor*; *Damascul* cetate. Feciorii lui *Aram*, precum este scris la *Facere*, 10, au fost patru, anume: *Messe*, *Getir*, *Hus* și *Hul*; de la Mes și Getir, precum sună numele impreunate amēdouē la un loc, au eșitū, *Mesagefi*, némū mare și vestitū, d'asupra marii Caspici in gura apei *Volgăi*, unde sunt acmu ordele *Astrahanului*, subț stăpânia *Moscului*, de care Irodod, in istoria *De Cir*, și *Cvint Curție De Alecsandru Machedonū*, pe largū scriū. Așîșderea și *Ptolemeū* și *Enea Silvie*. Al patrule fecior a lui Sim, *Arfaran*, se înțelege *sênătoșat* séu *risipa*; de la acesta au începutū *Haldeii*; și de la nepotul lui *Ever*, séu *Evra* feciorul lui Solomon, care au făcut Ierusalimul, au eșitū Evreii, adecă instreinații séu rătăciții pe in multe țeri. Dintru acēstă-și seminție, au eșitū *Avram* tatăl și începătura a toți Jidovii, precum scrie Biblia, in carea *Facere* 11. Este dar lucru aave, că Hristos Domnul nostru este din némul lui *Arfaran*, și de la Sim feciorul, cel ântēiū a lui Noe, măcar că au fost și al cincelea fecior a lui Sim, din care, dîcū unii, că s'au ploditū némurile *Lidienilor* in Asia.

CAP. IV.

Pentru Seminția lui Ham.

Ham, feciorul cel mijlociū a lui Noe, au stăpânit acele locuri ce sunt in *Africa*, spre mēdi-ți, *Egiptul* și țerile *Murinilor*. *Hus*, feciorul ântēiū a lui Ham, au înmulțit némurile *Murinilor*, la hotarele Africeii, de unde se începe vestita apa *Nilul*, precum scrie in Cartea *Facere* 11. Pentru aceea și *Ptolomeū*, care au scris tōtă lumea, némurile *Husitienilor* le pune in țerile de mijlocū a *Livienilorū*. Feciorii lui *Hus*, *Saba* și *Zevila*; din *Saba* au eșitū *Arapii* și *Sabinii* a căroră Craiasă *Saba* au mers la *Solomon*, se asculte înțelepciunea lui. Iara din *Zevila*, une némuri, și ostróvele Indiei, in latū înșirate spre Apusul sórelui, și spre *Amiađi-đi* s'au înmulțitū. *Nembrut* séu *Nemrot* ce se înțelege: *iute* și

strașnic stăpân, pre carele *Berosie* îl numește cel întâi *Saturnu* a Vavilonului, fecior lui *Hus*, din némul uriașilor, strenepotu lui *Noe*. Acesta în *Babilon* întâi a început a stăpâni strașnic, cât au silit cu putere de au supus némurile de prin prejur subt stăpânia sa, și pre toți i-a împreunat subt o stăpânie, cum ar fi subt un trup, a stăpâniei sale. De la acestu *Nemrot* s'au început cea întâi stăpânie Vavilonului a unuia în lume, anul, dupe cum scrie *Berosie*, de la potop 131. Pentru aceea Sfânta Scriptură, pe *Nemrot* îl numește *tare* și *nepregedutor*, *venitor înainte lui Dumnezeu*; iara *venator*, după cum tâlmăcesc unii din dascăli sfinți, se înțelege aice: cu *putere* și *resboiu* silnic, séu silind pe ómenii la ascultare. Că *Dumnezeu* 'i-au dat putere ca aceea, cum țice *Daniil Prorocul*: *Ca Dumnezeu mută și rară intaresce și întemeieza împărățiile. Mesraim* al doile fecior a lui *Ham* au stăpânitu locurile pe marea *Roșe*, și pre marea *Albă*, ce se chiamă *Marea din mișlocul pamântului* pre lângă apa *Nilului*, care pre urmă 'i-au ȕisú *Egiptul*, de pe *Egyp* *Craiul*, carele gonind pe frate-seú *Danaa*, aú stăpânit în *Egipt* ani 68, și *Craii Egiptului* s'au numitú *Faraoni*, precum mărturisesce prea vechiul istoric *Monetan*, în cartea de *Craii Egiptului*. Iară căci au stăpânitú întâi partile *Egiptului Mesraim*, feciorul lui *Ham*, și astăđi *Turcii* în ȕicú acei pășii *Mesraim*, séu *Misir*, iară *jidovi*: *Mecraim*, ipoci. *Laabim*, al treilea fecior a lui *Ham*, de la care s'au chiamat *Libia*, în *Africa*. *Afuđ* al patrule fecior a lui *Ham*, de la care sunt înmulțite némurile *Mormilor*, ce se chiamă *Alhudim*, în partea *Africe* la *Apus*. *Enanim* séu *Ananum*, feciorul lui *Mesraim*, nepot lui *Ham*, se înțelege: *puțú* séu *izvorú de apă*; acela aú așeđat partea în *Egipt*, care se chiamă *Țireni*, și acolo aú făcut orașú *Țirene*, de unde sunt eșiți *Țiganii*; și acéstă parte este în stăpânia *Egiptului* mai cu bișug. Lásămu pre alții a lui *Mesraim* a-í pomeni, prin scurtarea voróvei; că aú avut ȕece feciori: *Ludin*, din care sunt *Lidieni*, al cincelea fecior a lui *Ham*; *Hanaan*, care se tâlcuesce *neguțitor*, acesta aú așeđatú acele locuri în *Siria*, pe marea *Alba*, unde este *Tirul* și *Sidonul*, că *Sidoneni* și *Tirieni* era mai vestiți *neguțitori*. *Hamon* aú fost *Craiu Livienilor*. *Hitei*, feciorul lui *Hanaan*, au făcut cetatea *Hevron*, din care sunt *Hitieni*, unde aú locuit *Avraam*. *Evusau*, al doilea fecior a lui *Hanaan* aú stăpânit în *Ierusalim* și în *Gava*, din care sunt numiți *Gavaoneni*, ipoci. — Așa se scii, cetitoriule, că *Sim*, cu seminția sa spre *Resărit*, în *Asia* cea mare, s'au înmulțit și aú întemeiat locașurile sale, unde sunt astăđi *Persii* și *Asirieni*. Iară seminția a doua a lui *Sarmat*, fecior lui *Ioc-tan*, nepot lui *Hever*, strenepot *Saléi* și prestrenepotú lui *Arfaran*, feciorul lui *Sim*, aú făcut și aú înmulțit mari și alte némuri a *Sarmatenilor*, a carora nume se chiamă în istorie *Sarmați*; și subt acest nume se inchidu: *Sciți*, *Moscali*, *Serbi*, *Leși*, *Ruși*, *Litva*, *Zmuzi*, *Pomerani*, *Volini* și alții. Iara seminția lui *Ham* aú ținut câtă-va vreme țera *Hananeilor*, *Egiptul*, *Etiopia* séu țerile *Murinalor* și *Livia*. Iara seminția lui *Iafet* s'au impraștiat și s'au semănat prin tóťă *Asia* cea mai mică, și pre urma lațindu-și locașurile sale la *Miađi-nópte*, în *Evropa*, și mai tóťă *Evropa*.

CAP. V.

Némul lui Iafet.

DE SEMINȚIA ȘI NÉMURILE LUI IAFET, AL TREILE FECIOR A LUI NOE. Iafet se înțelege după jidovie: *lațitū* séu *lațire*, și *frumosū*. Acest Iafet mai micū aū fost din feciorii lui Noe. Măcar ca, cum scrie Berosie, după potop aū născut Noe pe *Ionic*, iprocī, pe carii îi trecem a-ī pomeni aice. Avut-aū Iafet, feciorul lui Noe, șapte feciori anume: *Gomer*, *Magog*, *Madian* séu *Madaim*, *Tuval* *Tiras*, *Iavan* și *Mosoh* séu *Mesc*. Cum scrie *Filon*, Gomer se tâlcuesce *hotarind séu obarșind*; de la acesta Gomer se tragu *Cimbrii*. Dintru aceștia Gomer, și némul Cimbrilor, aū eșit *Nemții*. Iar de la *Teuton* Craiul, s'aū schimbat numele Nemților, de le-au ținis *Teutonii* și *Tudeschi*.— Așisderea, *Goții*, *Polevții*, *Litva*, *Zmuzii*, *Iatvezii*, *Prusii* cei vechi, *Curienii*, *Dancenii*, *Svedii* și *Filandii*, tot dintr'acest Gomer aū eșitu *Magog* care se tâlcuesce: *negru, trăind sub cort*, că *gog* se înțelege *cort séu strășină*; dintr'acest Magog au eșit némul *Scișilor* séu Tătarii toți; iară din Tătari *Turcii*, precum și Berosie scrie la cartea V. că Magog au aședat Craile Asiei, unde Turcii stăpânescū; măcar că și din seminția lui Ham s'aū immulțitu une orde. Dintr'aceștia: *Ungurii* séu *Hugrii*; de pe apa *Hugra* séu *Iogra*, care stă în ținuturile Moschicesci, aū eșit Ungurii și trecend peste apa *Volga* aū bătut pre *Goții* séu pre *Polevții*, ce era locuind pre apa *Donului*, care se numesce la Istorici *Tanais*, și la marea *Négra* care se chiamă *Palus Meotidis*, pre strēmōșii Litvei. *Madian*, al treilea fecior a lui Iafet: dintr'acesta sunt plodiți *Midii*, carii stăpânescū la Răsărit. *Iavan* séu *Ioan*; dintru acesta sunt eșiți tot némul Grecilor, Iara Iavan, de pe jidovie se înțelege: *amăgitor séu viclenitor*; pentru aceea Grecii sunt de némul lor vicleni și amăgei; și pre acest *Iavan*, Grecii și Latini îi numea *Ianus*, și-l zugravia cu două frunți și cu două obraze, unul din dos și altul în față. Acest dar, Ianus, 'i-aū plodit și 'i-au immulțit pre Grecii, precum avemu temeinică marturie la prorocia lui Daniil, carele prin acest cuvânt *Ion* înțelege și inchide pre toți Grecii; că pre resturnatorul și respitorul Monarhiei, a stăpâniei Persului, așa îl numesce: Ivan, împăratul Grecesc și Machedonesc, care au fost Alecsandru Macedon; că acesta aū bătut pre *Darie* Monarh a Persilor, și au stăpânit țera Persilor și Babilonul. De care *Quint Curtius* (cartea IV și V), *De lucrurile lui Alecsandru-cel-Mare*, și *Iustin* (carte XVIII), *Diodor S c l II*, scriu pre largu. De acest Ión, se numesce Mare ce'î țină *Iornăut*. Feciorii lui Ion séu Iavan. aceștia sunt întâiu *Chetii*, adică *batend*, din care aū eșit Machedoneni; prea ne arătă deschis cărțile *Macaveilor*, că mai de mult, precum scrie și *Ștefan istor cul*, și *Carion*, (cartea I), nu iaū chiamat Machedoni, ce *Machitenii*, jidovesce, iară grecesce *Macheti*; iară cu vreme séu chiamat Maceton séu Macedon.

Al doile fecior a lui Iavan, *Elega*, din care au purcesu *Eolii*, în Asia mică, acestii sunt Grecii cei mai aleși.

Al treilea fecior *Tarsus*, care au făcut oraș mare în *Cilicia*, *Tarsul*; și *Cilicienii* au ploditū nēmūl Asiei.

Al patrulea fecior a lui Iavan, *Dadanen*, au plodit în *Epir*, pre *Dadaneeni*, și dintru acest *Epir* au fost acel vestit *Pir*, imperatul Epirotilor, care au fost Romlenilor puternicu. *Arbanasia*, Epiroți sunt. Așșderea de acolo au fost și *Scanderbeg* *Castrat*, resipitorul puterii Turcesci. Și astăđi Turcii, dintru acest *Epir* făcū ostași mai resboinicī. Dintru acestii *Dadaneni* au stapănitū ostrovul *Rodosul* și multe limanuri, séu *scale* în Asia, în Evropa, și în Italia, din cariī sunt *Ciprienii*, *Crtienii*, *Calabrieni*, *Sicilienii*, *Masihenii*, iproci; și s'au înmulțitū cu nēmūl grecescu. *Toval* feciorul lui Iafet, din care s'au ploditū *Halbieni*; și acea parte de locū a *Halepienilor* este numită în Asia, de pe orașul ce se chiamă *Halep*, unde sunt vestiți munți pentru argintū și ferū. Pentru aceea și la *Facere* (IV) pomenesce *Moisi*: «*Toval* ce au fost ăntēiu meșter de fer, cu megieșie aprōpe de *Halepieni*.» *Iveri*, din Asia, cariī au în țerele lor de agiuns de tōte mademurile, și cu acele toți se zabăvescū; pentru aceea au și porecla, că *Iveri* se înțelege de pre latinie: *sepător*. Acești toți pe urmă, *Iverii*, cu Domnul lor *Irachie*, precum mărturisescū uniī, au mersu cu vase pe marea *Adrieci*, și pre marea *Albă*, din Asia, prin țera Grecescă la Ispania, unde au pus *Irache* la strimtorile mării doi stălpī, cariī despartū Ispania de Mavritania și de Africa. Și vėdēnd *Iverii* în Ispania ca și în țera lor munți bogăți de mademuri, aurū, argintū și ferū, precum scrie *Iustin*, cartea XLIV, s'au aședatū acolo; și aceea parte a Ispaniei au numit'o *Iverie* pre numele lor. Acestii pre urmă împreunāndu-se cu *Frantozii*, ce se chiama mai înainte *Galateni* și *Celtieni*, făcēndu-se și împreunāndu-se din douē nēmuri unul, adecă tot un nēmū, *Celtiverii*, cum s'ar đice *Celtii* și *Iveri*; și așa *Iveri* din Asia și din Ispania: *Celtiberii* se chiamă, din *Toval* feciorul lui Iafet se tragū. Aședatu-s'au pre urmă multe nēmuri în Ispania, cum era în vremele vechi, de-și cauta ómenii locuri mai bune de traiū, de se muta de'ntr'un loc la altul. Că *Africanii*, *Arapii*, *Mavritamii*, *Cartagenii*, *Rómleii*, *Francii*, *Goșii*, *Gepiții*, *Franțozii*, *Țimbrii*, *Humni* séu *Ungurii*, *Vandalii*, *Elamii*, și alți stramoși a *Frantuzilor*, *Nemților*, *Slovacilor*, și *Litvenii*, adese se rădica de mergea într'acele parți a *Apusului*, ca la locuri bogate și calde și de odihnă. Și care nēmū era mai puternicu acela se aședa. C'asa era de cinste bișugul acelor locuri, pentru mademurile, aurului, argintului în Ispania, cât *Hanibal Cartagemul* până au stăpănit acolo, în tot anul lua câte douē-spre-dece buți de aurū venitu de'ntr'acei munți, precum mărturisescū de aceste *Plinie* și *Iustin*. *Mosoh* séu *Meseh* se înțelege de pe *jidovie* pe latinie: *trăgēnd la arcū*, séu cum tâlcuesce *Teliman Stella*: *lașind séu imprăștiind*; «Al șeșele fecior a lui Iafet, séu de pe trasul arcului, au *lașindu-se în hotar departe*, se numesce; acesta este moșul și patriarhul a tot nēmūl *Moscailor*, a *Rușilor* și a *Leșilor*, a *Volnilor*, a *Cechilor*, a *Mazurilor*, a *Bulgarilor*, a *Serbilor*, a *Horvașilor*, a tuturor noródelor care graescu Slavonesce. *Tiras* al șeptele fecior a lui Iafet se înțelege: *stricator*, *risipitor*; aceasta au înmulțit nēmurile *Tracilor*, pre care o séma de scriitori de pământ:

Tirigeții, le ȳicu. Acmu tóte acele noróde le stăpănescú Turcií; locuitoríi aceia grăescu grecesce, turcesce, slavonesce, și pre la orașele ce'su pre mare, grăescú și italianesce. Orașe, mai alesu acolo în Tracia: *Bizanția* este, ce se ȳice acmu *Țarigrad*, séu cetatea lui Constantín; *Pera* ce'í ȳicu Galata, *Silivria*, *Nicopol* și *Odriul* și altele. Așíșderea scrie Berosie, cu dovadă la cartea V, precum Tiras făcënd Tirul au așeđat limanurile, scalele marei, și au așeđat pre Traci dupe numele seu, pe vremea Belií, al doliea fecior a lui Nemrot, Craiului de la Vavilon. Iar ce scriu uní, alesu *Stela Teliman Signénul*, precum de pre numele acestuí Tiras s'a ȳis apeí Nistrului Tiras; ci acestuí lucru noi stămú impotrivă; că macar că Nistrul, apa care se chiama la istorie *Tiras*, se începe din Munții rusesci, departe de *Tracia*, iara cade in Marea Négra Nistrul, aprópe de Traoia. Iară mai multu socotescu că Genovezii, carií lócuia in Crim, carií și cetățile ce sunt pe locul Moldovei le-au făcut, séu de alții mai dinainte făcute și ei le-au stăpănitú, și pentru mare repeđiune a Nistrului 'i-au ȳisú Genoveđii *Tiras*; că italianesce *Tiras* séu *Tirare* se înțelege *șăgetare*, și acéstă apă *Nistrul*, unde alérgă printre stínci așa de iute ca o săgétă din arcú.

Feciorii lui Gomor, a celui mai mare fecior a lui *Iafet*, a fost trei: *Ascanie*, (pre care îl numesce Moisi, la cartea Facerei X: *Ascenet*), *Rifat* și *Gomor*. De la *Ascanie*, precum toți istoricii iidovesci într'unú chipú mărturisescú, au eșítú tóte némurile nemțesci, carií ánteiu se chiáma *Ascani*, pre urmă adăogënd de pre nemție, le-au ȳis *Descani*, mai pre urmă *Dvrsconi* și *Tevtoni*. Pomenesce și Omer pre Ascan și țera Ascania, la sfírșitul a doue cărți a Iliadei, între alți Domni ce au fostu venitú într'ajutorú împotriua Grecilor la Troada. Decí precum s'au pomenit de némuri și noróde, că se muta în alte părți de locú și schimba locurile unul cu altul, séu al scóte din hotare mai bune, așa și Ascanii urmașii lui Ascanie s'au mutatú în alte locuri; séu cercând alte locuri mai bune, séu neputënd trai de asupréla altor némuri, părăsítu-'și-au moșia sa. Că *Savelic* și *Irodot* cu vestiți și vechi istorici, scriú cu dovadă de urmașii acestuí Ascan, că *Țimbrii*, urmașii lui Gomer, din care era acest Ascanie fost-au isgoniți din Asia cea mica de Alcat craiul Lidiilor, ce mai curënd de bună voie s'au mutatú, pesemne din locurile sale, și nu numai *Țimbrii* si Ascanii séu *Tescanii*, nemții, ce și *Sarmații*, și *Gepii Dacii*, unde suntemú noi *Moldovenii* acmu, *Alanii*, *Gepidii*, stremoșii Litvenilor, *Sașii* sau *Sacii* și *Hvitiienii*, toți dintr'un nému sunt, de'ntru amëndoi feciorii lui Iafet; unii din Gomor, alții din Mosoh plodiți, împreunându-se cu puterile lor, la un locu, din Asia Răsáritului spre Média-nópte, trăgënd ántéiu, s'au așeđatú d'asupra mării Negre, care ce chiamă *Meots*, în care cade apa *Donulu* din părțile moschicești, la *Azac* intra în marea. De a cărorá așeđare la un locu pe acele vremi, frumosú au scris in stihuri grecesci vechiul Dionisie poeticul:

Τοῦ μὲν πρὸς Βορέην τεταυσμένα φύλα νέμονται
Πολλὰ μάλ' ἐξείης, Μαιώτιδος ἔς στόμα λίμνης,
Γερμανοὶ, Σαρμάται τε, Γέται θ' ἄμα, Βαστάρναι τε.
Δακῶν τ' ἄσπετος αἶα, καὶ ἀλκήμεντες Ἄλανοοί.

Care așa se înțelege pe Romanie:

Multe némuri se atingă pe locurile ce-'sú pe lângă Meotid,
Și Nemți, și Geți, și Sarmăți, și Bastardți,
Scaunul Dacilor, și puternice pepturi a lui Alan.

Aretaiu déra până aice, cu multe némuri de unde a eșitu și Dacu, cariî aú descalecatu locurile țerei Moldovii și țerei Muntenesci: de la părțile țerilor, despre Răsărit spre Miază-nópte. Iară vomú mai scrie de Daci, și de alte némuri, ce au eșitú tot dintr'o seminție. Din Gomor, al treilea fecior a lui Gomer, nepotu lui Iafet, strănepotu lui Noe, Goți cei resboinici, soții Cimbrilor, și megieși lor: *Iatveji*, *Alanii*, *Polovci*, *Pecingi*; iară numărul lor cu *Togormu* Cnézul lor, 14, precum scrie *Filon*, și aceste în trei sute de ani după Potop. Dupa amestecarea limbilor la turnul Vabilonului, decă se înmulțiră semințiile, au trasu în părțile spre Miază-nópte din Asiria, până după câtăva vreme aú venitu în câmpii ce se află la Marea Négra și Mórta, caria ei đicu istoricîi *Meotidis*, precum scrie în scrisorile vechi. *Pontum Euxenum* și *Palus Meotidis*, acest nume are *Marea-Négra*. Acolo într'acei câmpii, îndelungate vremi petrecându, seminția și urmașii lui Gomer, și a lui Togomer, strămturile márei Negre, unde cade iezurul Meotidului în urinsa, iau dis *Gomerium Bosforon*; și pre urmă, dupe Grecie: *Chimerium*, și *Timorium*. De pre numele seu 'i-aú numit pre urmă aceia singurî *Timeri*, și pre urmă cu vreme *Timbri* s'au chiamatú. Iară pre urmă neputénd încăpea, că se înmulțise de nu mai încăpea într'acei câmpii, s'au împărășiatú cineși cu povățuitori: sei în alte părți de lume; unii au trasú la Apus și s'au aședatú deasupra *Propontului*, pre malul Asiei, unde cade Marea-Négra, la Helespont, Marea Traciei, la Țarigrad, la Galata și la Halcidon. Alții s'au aședatú în *Tavrica*, unde sunt acum *Tatarii Perecopului* și *Mancop* și *Kefa* și *Crimul*, vestite orașe. Alții în Tracia aú trecutú și în Dacia, unde suntemú noi Moldovenii și țera Muntenescă. Și de acei *Cimbri*, căci aú fostu apópe de Greci și avénd îndelungate resboie cu dênșii, Omir, întru *Iliadele* séle, Apolonie și alții în stihuri grecesci și latinesci, scriu pre largú. Alții pe apa *Donului*, și pe apa *Volgai*, în câmpii a trai ș'au alesu; alți pe apa *Buhului*, caria ei đicu că se chiamă apa Buhului *Hipanes*, precum đice Ptolomeu și Solin, și pe *Nipru*, pe *Desna*, pe *Sosa*, *iproci* s'au lășitu. Iară alții aú remasu pre loc, unde ședuse de'ntéiu, alesu cei mai bétrânii, cariî nu puteau, nici li se cadea se ámbie, rétăcind din locu în locu, tot pre lângă Marea Négra, și pre lângă iezurul ei, și aceia toți rămăsese: *Gofi*, *Gepidi*, *Pivcem* și *Pecingi* și *Polovți*, de pe vênatorie, de pre prada oștésca s'au numitu; pre urmă alții și mai departe, spre Miază-Nópte trăgéndú, s'au aședatu unde-í acmu *Bolinul*, *Podolia* și *Latva*; alții spre Marea căreia 'i đicu *Mare-Balticum* și *Veneticum* și *Marea-Prusescă* s'au lășitu pre acele locuri, unde's acmu *Finlanđii*, *Sveđii*, *Litva*, *Zmuzi*, *Cursii*, *Prusacii* vechi și *Danienii*, cariî toți din Iafet și din Gomer feciorul seu au eșitu șchimbați cu limba de la turnul Vabilonului. Așa dar vom se arétam némul Dacilor, cariî aú eșitu la locul acesta a Moldovei și a țerei Románesci, de unde și cum au nemeritu pre aceste locuri. Ne-au cantat și pentru alte némuri, de începutul lor a scrie, cu zabava cetitorului socotimu, că de aice ne va ajunge a scrie pe rând mai

mult pentru Dați, ce n'eu au fost? ca ni se pare că am scris deplin, care nici la un letopisețu, a țerei n'ostre, nime n'au ameliorat macar cât de puțin de aceste ce am scrisu noi, cu multa ostenela, din ore câte carți straine.

CAP. VI.

Pentru Daci depre aceste locuri unde'ı acum Moldova și țera Muntenesca.

Eara la ce anu s'ar fi aședatu Daci depre aceste locuri de la zidirea lumei, cu greu e te a se adeveri, de vreme ce nime alesu veleturile n'au scris; de au și scris in a nu se tocnescu: când intr'un chip Greci, intr'alt chip Römleui socotescu anii de la zidirea lumei; iara cât amu pututu afla nu amu lasatu se nu scriemu Pomenit am mai sus ca immulțindu-se nemurile in câmpii despre Marea-Négră, cât nu încapă in locurile acele, s'au reschiratu; iară Daci-Geți, căroră le țice *Curțius*, scriitorul vieței lui Alexandru Macedon, *Daku, Sahi, Geți, Masageți*, fiind cursul anilor de la zidirea lumei 5400, au nemeritu pe aceste locuri. Eară de unde li s'au dat acest nume *Daci* acestor nemuri, ce au descalecatu pe aceste locuri, scrie Strabo istoricul țicend: nemurile despre Răsarit mai vechi decăt cele despre Apus. Scriu unii, precum aceste nemuri ce au nemeritu intr'aceste părți, li s'au dis *Daci* și *Davi*, ce se înțelege de pre limba grecesca *δαις*, adecă resboiu, că era acest nemu a Dacilor forte resboinicu; precum și Geților de pre *Gesi*, care se înțelege *paleța lunga*, ca *Gesi*, precum au scris *Criton*, este bână lungă se păleță lungă. Și odată cu Daci s'au aședatu spre aceste locuri și Geții, in sa ei mai spre Răsarit, unde este Crimul acum, iară Daci mai spre Dunarea și mai spre țera Nemțesca, precum mărturisescu cetățile și orașele lor, care se hotarescu tot in slovele *Dava*, cum 'ı *Sergi-Dava, Deci-Dava, Marci-Dava*, adecă *Dava* lui *Sergie*, *Dava* lui *Dacie*, *Dava* lui *Marco*, iproci. Eară Geții era mai cunoscuți Grecilor, decăt Daci depre atuncea, căci Geții mai adese trecendă scursurile Dunarei, in Dobrogea făcea mari prați, și in Tracia și in țera Grecesca. *Dion Pruseu Cufista*, prea invetatū, au nemerit in părțile acele, unde erau aședatu Geții, precum mărturisesce *Filostrat*, ce au scris istoria *De lucrurile Geților*. Nemul acesta, vechi Daci se pășita Geților; că tot o data sunt sciuti Daci, Geții, și Goții, ămărturisesce *Topeltan* din *Dion*, la viața lui *Domec*, iproci. Eară hotarele Daciei despre Răsaritu era apa Nistrul ce se chiama *Tiras*; despre Ameda-ți Marea-Négră și Dunarea; despre apusă *Pannon'a*, unde acum *Buda*; despre Mədə-Nópte *Morava* și *Podolia* in craia Leșesca, unde este și *Cameniața*. Sunt ore-care istorici cari dau și *Podolia* și câmpii peste Nistru, pâna in Buh, și peste Dunarea Misiile amendouă, unde țicemu acum *Dobrogea*, și o parte de *Iliric*, se fie tot de Dacia. Pre un nemu ce le țicu *Boi*, *Tauristi* și *Scordisii*, ce au eșitu din seminția Franțuzilor, și traia de lina apa *Sava* și *Drava*; improtiva acestora s'au redicatu Daci și 'ı au supusu; ce pre urma, imparțindu-se *Scordesti* s'au imprietenitu cu Daci, și prada in Dobrogea și in părțile Panoniei, unde'ı acum țera Ungurésca; de

aceste mărturisește Bonfin. De acești Daci pomenesce *Quant Curtius* istoricul de faptele lui Alexandru Machedon, cum am scris mai sus, însă nu aceea *Alecsandrie* mincinoasă ce-i pre limba Românească plină de basne. El scrie ca sunt veniți, Sași, Dahi, Geți, Masageți, tot un néu, când încă lumea totă era mai rară în oameni; și dintr'acești Dahi, noi dicem Daci, precum dăcu și Grecii; iară Latini și Leșii dăcu Dați, din care néu sunt Sașii din Ardél. Și era și aice în țără la noi Sași, până nu de mult; era la satele cele hanesci în Bugiac, și acum sunt de le dăcu *Testabanii*; se trag de acel néu, și au mari istorici marturi. Limba lor era așa veche era, de la împărțirea limbilor de la zidirea turnului Vavilon. Au price Sașii cu Nemții: cari sunt mai vechi de dinșii? Sașii dăcu că Nemții au luat limba de la dinșii, iară Nemții dăcu că Sașii de la dinșii au eșit, din *Sucsonia*; ce aceste price le lăsăm la dinșii; noi nu mai pomenim cât slujesce rândului nostru la scrisoarea letopisețului nostru

Acești Daci s'au Dachi, cum am arătat mai sus, cu 400 de ani de mai înainte de nascerea Domnului și Mântuitorului nostru Isus Hristos, s'au așezat pe aceste locuri, și având megiași pre Geți, împreunându-se la un loc trecera Dunărea, și multe prăzi și stricăciuni făcea în părțile stăpânirii Romului, că se făcea cu toții cu la două sute de mi de ôste. Eară August Cesarul întâu împărat al Romului și a totă lumea, dupe ce s'au stricat și s'au mutat stăpânirea Romului cea de obște, pe a căruia vreme s'au născut Domnul nostru Isus Hristos, precum cântă biserica noastră în séra născutului: *Август едино начелствуиущу на земли*, adică: *August însuși stăpânind pre pământ*; acest împărat August Cesarul a pornit în protiva Dacilor ôste 50,000 cu Hatmanii sei Curio, și pe urmă cu Lucul, care au strebatut cu oștile Romlenesci până la marginele Dunului și la Marea-Négră, și abia au supus pre Daci sub ascultarea împărăției Romului, de au cautat Dacii a dare bir la visteria împărăției Romului. Iară scrie *Ioun-cel-Mare* în istoria *De noróde*, dăcând: *Goșii la ostrovul Scandinaviei séu Scandia, curând dupe potop s'au așezat*. Eară *Aman Marcel*, la cartea *XXVII*, cu secotela tuturor scriitorilor anilor, precum: Dacii sunt mai vechi decât Ungurii veniți la Ardél și în locurile aceste unde suntem noi, ca în vremea ce venise Dacii pre aice, nu era în țără Ungurésca nici un Ungur; iară Dacii cu câte-va sute de ani mai înainte de Hristos, cum am scris mai sus, au ținut aceste locuri, până la Trajan imperatul Romului, precum vom scrie la rândul seu. Și Filip tatal lui Alecsandru Macedon, precum marturisește *Iornand*, legând pacea cu Goșii, și-au luat și femeie pre *Scodopa* fata lui *Gobii* craiul Goșilor, cum cu legatura aceea săși întărescă imperația Machedoniei. Eară Dacia, dăce *Iornand*, Dacia cea veche, care o stăpânescu acum și noródele Gepidilor, care loc stă în vederea Misiei, ce i dicem Dobrogea, acum peste Dunărea, ca c'un brâu împregiurată, două căi numai având, aceste locuri ca s'au chiamat unde-i acum Moldova și țără Muntenésca, și Ardélul, care și *Iulie Capitol*, la *Viața lui Macsim*, și *Elie Șartu* întru *Vita lui Anton* imperații Romului, și Filip Melanchton, tot așa marturisescu, de dăcu: *Dații era unde sunt acum șapte cetați*; cu cari și *Martin Izuler*, dăcând: *Se socotesc Ardelenii de resboinici Evropei acestia, cu Moldovenii și cu Muntenii sunt vechi Daci*. Marturisește și *Ieronim Canin* de Daci

dicend : *Geșii séu Dacii tot locul au stapănit, care include astași Ardélul, țera Moldovei și țera Muntenesca.* Eară nu multă vreme trecend dupe mórtea lui August Cesarul și altor imperății Romlenesci, in anul de la Hristos 88, in țilele lui Domețian împérat, s'au rocoșitú Dacii asupra împérației Rómului : trecend Dunărea lovit-ău cu oștile in Dobrogea, unde era Ulpium Sabinul, deregator de la imperăția Rómului, de paza despre Dacii, și pradara Dobrogea peste tot, și omoriră și pre ace t deregator, ce era de paza, cum s'au pomenit ; ear Craiul Dacilor era anume Decebal. Eară înțelegend Domețian împératul Romului de rocoșirea Dacilor cu Craiul lor, socoti se nu rămăie in ocara numele seú de Dacii, fiind birnicii lui, și au purces cu oști asupra Dacilor, avend Hatman oștilor séle pre *Avrălie Fuscă*, și sosind la Iliric, indata facură pod de vase legate cu coșuri pline de petrá peste Dunare, și de Sirgu trecu cu oștile séle și Fuscă și Domețian. Eară Dacii încă fiind gata cu Decebal Craiul lor, la Dunărea le-ău eșitú inainte Romlenilor, și dând resboiú de ambe părțile, cu multă vėrsare de sânger, remas-au isbânda la Dacii, și luară tótă tabăra Romlenilor, și s'au întors Domețian împérat cu multa rușine la Rom. Scriu unii de đicu, că Domețian vrënd se'și acopere ocara, și se đică ca el au biruit pre Dacii, poruncit-au se' iase in intimpinare tot orașul Romul, ca unu biruitor se-ı facă cinste ; ce mai mare ocara și batjocora au adus asupra sa Domețian imperat cu acea fală a lui mincinosă. Nu au mai cutezat apoi Domețian a face resboiu cu Dacii, ce încă ău legat de le da și birú Dacilor, și au luatú birú in două-đeci de ani și mai bine Dacii de la Romlenii, până ău statut Trajan împérat Romului, de ău bătut și ău spart pe Dacii de pre aceste locuri, ca práda Dacii țerile ce era inchinate la imperăția Romului ; pentru acea au luatú birú, precum și Leșii și Moscalii până nu de multu, ce acum in țilele nóstre, da cojócce Tatarilor, se nu le prade țerile. Eară pecetea Dacilor era doi lei cu gurile cascade unul spre altul, și deasupra lorú era coróne cum se vede aice :

Trait au Dacii pre aceste locuri, cincii sute și mai bine de ani ; deci s'ău resipitu Dacii de pre aceste locuri de puterea lui Trajan împératú, ce au venitu asupra lor.

CAP. VII.

Pentru împărăția Romului și pentru hotarele ei.

Impărăția Romului, căria in putere și in lațime n'au fost nici o împărăție de când este lumea, — citește istoriile Romului și a lumii și vei afla de mărirea ei, —și alta mai mare împărăție de cât aceasta n'au fost; de această împărăție afla-vei și la proroci, ales la Daniil, cu deslegarea visului lui Nabucodonosor împăratul Asiriei. De această împărăție cântă și sfânta biserica noastră, in séra născerii Domnului și Dumnezeuul nostru Isus Hristos : *Август едино начаствоуиушу на зѣмлі*, adică; *August singur domnia pre pământ*, iproci. Acest August împărat Romului aș stătat cel ântâiu după stăpânia cea de obște, de sfătuia Rômul cu obștie. In zilele acestui s'au nascut *Hristos* Mântuitorul lumii, din Prea-Curata Fecióra Maria. Numele seü se trage de pre orașul *Roma*, noi șicem *Romul*, care orașu este in Italia pe apa Tibrului; iara inceputul împărăției acestia este din Troada, care o aș risipit-o Elinii, având multă vreme resboii cu Troadenii, pentru răpirea Elenii soția lui Menelaü, de Alecsandru, feciorul lui Priam împăratul Troadei, pentru care femee se o întorcă Domnul seü, de unde o rapise, pururea sfătuia doi domni din Troada, anume *Antenor* și *Enea*; ce măzdind pre alții domni sfetnici feciorul lui Priam, se nu dea pre Elena, s'au trăganatü sfada până la stingerea de tot a Troadei, și n'au halăduit nime altul, nici in cetate nici in olatele ei, fără acesti doi ce s'au pomenit: Antenor și Enea cu glótele lor, ori că scia Grecii seü Elenii că acesti doi Domni sfatuia spre bine pre Troadenii și 'i-aü lăsatü de nu 'i-aü gonitü, or ei cunoscând la ce trage lucrul s'au păzitü de vreme, și aü eșitü cu ómenii seü, și s'au încárcatu in vase, și s'au dusü in lume. Deci Antenor aü descălecat la Venetia pre pământul Italiei; iar Enea pogorând mai jos, aü abätut eară la marginea Italiei unde domnia *Latin* Craiul, o parte de Italia. Indemnat și de prorocii lor păgânesci, aü inceput sfadă cu acel Craiul anume *Latin*, după a caruia nume se numescę *Limba latinescă*. Nu era acele locuri pre atunce cu ómenii deși aședate și singur Craiul imbêtrănit de zile, numaï o fată din trupul seü avea și era logodită dupe un Domn de Italia, anume *Turnus*, și'ï era mulți Domni de Italia neprietini; pre aceia Domni 'i-au tras Enea in partea sa împotriva lui Turnus, și a lui Latin Craiul, și cu resboie, cu multa versare de sânge aü biruitu pe Turnus, până aü și perit Turnus in resboii. Deci aü cautat lui Latin Craiul, a primi pre Troadenii in țera sa in Italia, și pre Enea ginere in locul lui Turnus, că lui Enea îi murise femeea de gróză, când aü vëdüt din tóte partile ardënd cetatea Troada. Și s'au facut Troadenii moșnenii Italiei, aședăți și legați între sine, se traiască Troadenii pre limba și pravela de giudețe a Italianilor, și Italianii se primescă *bozii* și rugile, și obiceiurile de biserică a Troadenilor. Deci din Enea și din fata lui Latin Craiul, sunt din seminție in seminție nascuți doi frați anume *Romul* și

Rem. Ace tia au urzit oraşul Romul, pre jumătate Romul şi pre jumătate Rem ; şi încă neînălţate fiind zidurile au venit într-o zi Rem se văda sporullucrului frăţi-ne-seu dincotro zidea Romul, şi vrënd se face şagă, au sarit peste zidul frăţi-ne-seu ; iara frate-seu, in loc luând semn şi *piezi* rei oraşului, apucă un fuşce şi lovi pre frate-seu Rem prin mijlocul trupului şi cađu mort la pământ ; Iară Romul stând deasupra trupului au dis ; *Aşa se petreca toţi carii ar vrea se sae zidurile aceste !* Şi au remas singur Romul urzitor oraşului şi Craiei ; dupe a caruia nume este oraşul *Roma*, séu *Romul*, cum dicem noi, şi dupe oraş şi numele împărăţiei. Fost-au acésta împărăţie d'inceputul ei subt Craiul Romul, Craiul cel de'ntéiu pâna la *Tarcvime Superbus*, adeca Mândrul. Iară un fecior aceluï Tarcvinie Mândrul, au facut silă unei Dómnne, la casa ei, nefiind Domnul seu a casă, şi după acea sila, acea Dómnă anume Lucreţia, din pat nu s'au culat, ci de sirg au scris la bărbatul ei, unde era, şi la un unchiu al seü, ce era vestit sfetnic şi senator la Rom, anume Brut, se vie cum mai de sirgu la dînsă ca'ï despre mórte ; şi déca veniră şi intrară in casă unchiul aceï femeï şi barbatul ei, érá ea au dis : *nu vé apropiat de patul meu spurcat de feciorul lui Tarcvinie, ce de este trupul silat, nevinovăţiei mele mórtea mea va fi martur !* Şi scóse un cuşitü de subt perină ce-l gătime de acea trebă, şi s'au lovit in animă şi dupe câte-va césurï aü murit, ca n'au gândit de mórte ca aceea nicï bărbatul, nicï unchiul, ce până a năvăli se apuce cuşitul, ea s'au înjunghiat. Facutu-s'au ozav mare in tot oraşul de fapta aceea, aretând tuturor cuşitul crunt de sângele nevinovătei femeï şi sila, şi statu tot Romul şi olatele de au jurat cu Brut, ca sa nu mai suferé Craiu peste inşi mai mare. Iară Tarcvinie împérat, urit şi parasit de toţi sfetnicu şi slujitorii lui, pentru spurcata faptă, au fugit la Frantuzi, şi de la aceia luând ajutor s'au ispitit cu sila se apuce împărăţia Rómului, ce tot in deşertu : s'au intors gonit şi risipit şi n'au mai dobândit ce au perdut, in viaţa lui, nicï el nicï altul, şi de atunce s'au cârmuit acea împărăţie tot cu sfatul senatorilor, pâna la *August Cesarul*, cincï sute şi mai bine de ani. De mirat lucru ca acésta împărăţie, la statul şi laţimea ei cât au venit tot într'acele cincï sute de ani, din cârma sfetnicilor ! Şi alegea ei cu sfatul, din an in an, câte-duoi mai mari, căroro le dicea *Consulü*, adeca capetele sfatului ; şi mai mare era acest nume *Consulü* de cât *imperator*, că acest nume *imperator* era a Hatmanilor, carii mergeau in vr'o parte cu oştile, iara daca se intorcea a casă, nu se mai chiama imperatorü, ce érá pre numele seu se numea. *Imperator* se dice poruncitor ; érá pe urma pentru isbânđi ce facea acei imperatorü, s'au numitu imperatü, şi aü eşit mai mare şi mai de cinste numele imperatüilor de cât a Crailor. Hotarele acestei împărăţii a Romului, mai necoprinsé sunt, că nu cu munţi séu cu ape curgătóre, cum vedem acum că despart craiü de craiü şi împărătiü de împărătiü, ce din tóte parţile au fost hotarul mare Océnul, care incungiura paméntul, incepând din parţile despre Mirđia-Nópte. Océnul cela ce incungiură Englitera, şi tot acela Ocen şi despre Apus şi despre Hispania, şi Portugalia, şi despre Apus se trage tot acela Océn, incongiurând tot paméntul despre Amiađa-đi, pe dupa Africa, noi dicem barbaređi, — până vine la Marea Roşie, care este intre Egipt şi Arabia. Câte împărătiü, craiü, domniü şi şeriü sunt de le incungiura O-

cénul, precum s'au pomenit mai sus, tóte subt ascultarea imperației Romului au fost. Inca mai spre Resărit de la Marea-Roșie, de la Océnul de Amédă-đi taind pe uscat : Arabia, Asiria, până la muntele Caucas, între Hindii și Parthii până in Marea Caspiei, cu Armeniile amândouă și câte țeri sunt între Marea caspiei și Marea-Négra, Giurgiu, Mingrili, Cerchezii și alte țeri, și de acolo apa Donul și Volga, tóte subt ascultarea Romului au fost ! Și de la Tartaria cea mare, ce se ție acum *Iozbec*, Hanii cei mari de la Rom luau stég de Hănie. Numai cu India n'au închiat lumea tóta despre Resarit ; și vinea și de acolo multe țeri se se închine, ce de la o vreme nici și'i mai primea de la locuri așa depărtate. Și unghiul cestalalt la Océn, unde sunt acum Svedii și Dani, și unghiul mai spre apa Rinului, pre aceste țeri Nemțesci, (că și Svedii și Dani tot Nemți sunt și un ném), nu 'i-au putut supune nici într'un chipu Römieni, până la îndreptatul acei împărății in multe părți. Și câtă oste au perdut cu Nemții bătând resbóe, cu cea parte de lume, nu o ar fi perdut. Inșă numai o parte de Nemți supuși n'au fost, érá cât ține apa Rinului și acele ce sunt peste apa Rinului multe locuri au fost supuse, cum și Englitera, Franțuzii, și tóta Hispania. Caută acmu cu cugetul intru tótă mulțimea și lațimea de lume, câte împărății mari sunt acmu, cum este Englitera, Franțusul, Hispania, Nemții pâna la Rin, Africa, Fețul, Afri, Livia, iproci, tot Egiptul, Habeșii și Impărăția Asiriei, Persul, Armeniile, Capodacia, tóta Grecia, și Macedonia, Iliria, Dacia, unde suntem noi acmu, și alte țeri și ostróve, și pre Océn, și pre Marea-Albă, și pre Marea Négră, și pre Marea Caspia, la tóte acestea eșia Pași de la Rom, la nnele pe un an, la altele pe trei ani, și mai mulți, care nu'i mai pomenim anume țerile și olatele. Pașii eșia și la Ierusalim la țerile Jidovesci tot de la acéstă împărăție, cum scrie și la Sfânta Evanghelie. O sémă de țeri mai departe subt crai birnici ei lăsa, ales la Africa, Eghiptul, Armenia ; iara la celelalte, cum este Hispania, Franțuzii, Nemții pâna la apa Rinului, Italia, țerile Grecesci, țerile Ierusalimului, Anadolul, ostróvele tóte, cu senatorii sfetnicii Romulu se ocărnuia, pentru ce au đis unú filosof a lui Pir Craiul Epiroților séu *Arbanașilor*, când l'au trimes in solie la Rom, *Ca au vėđut sfatú de imperați adunatú*. Ce cât ne trebue la rindul istoriei nóstre, ne ajunge atáta și de împărăția Romului.

CAP. VIII.

Pentru Italia, de unde au eșit némul Moldovenilor, după risipa Dacilor din locurile aceste.

Tóte lucrurile când se spun de la începuturilor, se înțeleglesne, cum și de némul Moldovenesc a pomeni ne vine rindul aice. Țéra Italiei este drept spre Apus, cum se prinde de aice de la noi, nici așa departe de țéra nóstra, că de la Beligradul de la Dunare, mergénd 30 đile, cum mergu neguțitorii, ajungu la Venetia, care este pe locul Italiei.

In statul seu este între mări ca și Grecia, că dincóce despre noi se închide cu o limbă de mare, ce ese din Marea-Albă, ce se chiama acea apă *Golfo de Venetia*, cum dicu Venețianii, și se chiamă cu alt nume *Marea de Adria*; érá marii din care ese acea limbă în dic Latinii: *Mare Medteranimum*, adecă marea din mijlocul pământului, iară alții și noi dicemú: *Marea-Albă*. Iară despre cealata parte, despre Apus, isbucnesce érași din Tracia și Marea-Albă un unghiu de mare, însă nu cu atâtă lungime, cum este limba ceastalaltă despre noi: și pre acela unghiu dintr'acolo este *Genua*, noi dicem *Genoveția*; însă dintre aceste două limbi ese Italia, și in dricul pământului spre Miază-nópte, de acolo până la hotarul Franțuzilor. Hotarele ei despre Resaritu, cum s'aú dis despre noi, *Limba de mare*, și apoi țerele Impărăției Nemțesci: *Stiria, Carintia, Austria*; despre Miază-nópte Franțozii; despre Apusú Hispania; iară despre Miază-zi se închide cu *Marea-Alba*, și tot aceea este care se intinde până la Țarigrad, Marea Albă. Are Italia Domniî impartite pre locurile ei, cum avea Greția într'o vreme, a căriea Domniî și țeri sunt numirile aceste: *Liguria, Toscana, Umbria, Sabinia, Lațium*, de unde este limba latinéscă și de la Latin Craiu; Neapoli crăie subt *Hispania, Calabria, Apulia, Romania, Istria, Hetruria, Campania, iproci*; care le trecú cu condeiful nostru pentru zăbavă. Este țera Italiei plina, cum se dice, ca o rodie de cetați și de orașe iscusite: mulțime și desime de ómeni cu bivșug de tot felul de róde și iscuseniî; pentru aceea 'y-aú dis: *raiuul pământului*, Italiei. A căria pământ, orașe, gradinele, tocmelele la case, cu mare desfătare traiului ómencescu, cât nu-i in tótă lumea subt ceriú bland, voios, și sănătos, nici căldură mare véra, nici erni grele. De grâu, de vinú bunú și ușiorú, de unt-de-lemnú, mare bivșug: póme de tot felul; chitri, naramze, alámái, zahar. Ómeniî iscusiti peste tóte némurile; statători la cuvânt, neamágei, blândi, și cu ómeniî nemernici indata se prietenescú, cum de ar fi de ai sei, cu mare ómenie; pentru aceea le dicu *gentil-omí*, cum dicu Grecii *Celebií*; eară și in resbóie neinfrânți, într'o vreme, cum vei ceti de dinși la istoriile Rómului. Acea țera este acmu scaun și cuibú a tótă dăscălia și invățatura; cum era într'o vreme Atina la Greci, acmu Padova in Italia, așa de iscusită și trufașă in meșteșuguri. Este Italia mai veche de cât Rómul adeca Roma, și de cât împărăția Rómului, ce s'aú zidit in țera Italiei de acei Domni din Troada, *Antenor* și *Enea*, cum s'au pomenit mai sus; Antenor Veneției cu olatele ei, érá Enea Romului și împărăției lui incepător și redacină 'y este.

CAP. IX.

Pentru numele Moldovenilor și a Muntenilor, după ce aú descălecat Trajan.

Numele Italia este vechiu la tóte istoriile cele vechi latinesci, de pe Ital Craiu lor. Nemuți Italianului în dic *Wallachen*, și noué Moldovenilor și Muntenilor, eară așa ne dicu *Wallachen*; Franțuzii Italianului dicu *Vallon*. Leși Italianului îi dicu *Vloh*, și noué Franțuzii *Vallaques*, și Leși *Voloșin* ne dicú;

eară Muntenilor, de la o vreme, au luat Leșii de le țic *Moltan* adecă *Oltén*. Ungurii Italianului țicu *Olași*, eara Moldovenului și Munténului țicu *Olah*; și țerei Italiei Leșii țicu *Vlosca Zemlia*, adeca țera Wlohului, iara țerei noastre îi țicu *Volosca Zemlia*, Caută-te acmu, cetitorule, ca intr'o oglinda, și privește de unde esci, lepadând de la tine tóte celelalte basne, câte unii au însemnat de tine, din nescință retăciți, alții din zavistie, care in lume din némuri n'au lipsit nici o dată; alții de buiguite scornituri și deșerte. Iara nu numai numele acesta, precum ai înțeles că este tot unul la tóte țerile, și al teu, și al Italiei, precum vei înțelege și mai prelargă, osebit de numele acestor țeri, că și Grecii, și Turcii ne țicu *Vlah*, ce și dintru altele te vei cunósce: obiceiurile, firea, graiul, pâna astađi, că esci drept *Vloh*, adecă Italian și Romlén. Multe obicei sunt a Italianilor, și trăescă până astađi. Așa de óspeți nemăreți, voioși, și libovnici; așa la petrecănie, la întrebare unii pe alții de viața, firea, clătirea. Cine aú fost la Italia se védă pre Italiani, se iea aminte; nu'í va trebui mai bună dovédă se cređă că un ném sunt cu Moldovenii. Înțelegevei și din capul care se va scrie de graiul acestor țeri, că și limba este dovédă, că in graiul nostru până astađi sunt cuvinte, unele latinesci, altele italiensesci. Se miră un istoricú, anume *Cavație*; țicénd: *de mirat este ca limba Moldovenilor și a Muntenilor, mai multe cuvinte are intru sine Romlensesci de cât Italianesci, măcar că Italianul tot pre un loc cu Romlénii*. Ce aceea nu'í diva, că Italianii târđii 'și-aú scornit limba din latinescă, așa de iscusită și desmerdată, cât că este limba angerescă, îi țicu, și intru unele peste sémă își rudesce cu a noastră. Un istoricú anume *Enea Silvie*, și alții pre urmă și cararea lui, aú scris in istoria sa, că Moldovenii ce lacuescă pe páméntul Daciei cei de sus, și Muntenii in Dacia cea de jos, acest nume *Vlah* îl trag de pe *Flac* Hatmanul Rómlesc; și acéstă părere a lui Enea, nu este de aiure, numai aú cetit nisce stihuri a unui Dascal anume *Ovidius*, pre care l'aú trimis in urgie in cetatea Albă, *August Cesarul* Rómului, pentru nisce scrisori in stihuri, ce aú fost scris de dragoste, de se umpluse Rómul de curvie, din scrisorile și cărticelele lui. Acel *Ovidius* aú scris câte-va carți in cetatea Alba, fiind inchis, urgisit, tot in stihuri, și acolo ș'aú sfârșit și viața. Pre numele lui este Balta *Vidovul*, la cetatea Albă. Una din cărțile ce are nume de *Pont*, scrie la un prieten al seú la Rom, anume Grețin, aceste stihuri, precum le scriem aice pre limba noastră de pre latinie:

Geții ținea într'o vreme, acum Flacus ține
 Ripa scumpă a Dunărei, el singur cu sine:
 El aú ținut Misiá in pace, cu credință,
 Pe Geții 'í-aú scos de aice el, cu biruință.

Așa însemnézá aceste stihuri pomenind pre acel *Flac*, căruia numele la istoriile Romului este *Fulvius Flacus Consul*, precum se numia pre atunce hatmaniile lor. Și de aceste stihuri s'au legat áptéiu Enea Silvie, și dupa dînsul și alții. Intr'aceia aflu și pre Urechie Vornicul, următor, se fie numele țerilor acestora *Vlah*, despre numele acela a lui *Flac* Hatmanul Romului, căruí lucru

Carion istoricul sta împotriva, și cu acela și *Topeltin* de Medias, și anume dicu : «Că cei ce au scris cum numele *Vlah*, acestui ném, Moldovenilor și Muntenilor, e de pe *Flac* hatmanul, basne spunu.» Cu acesti duoi și alții mulți istorici, cu cari, și eu ceiu partea mea, țin pentru aceste doveđi, care deschii uți-am scrisu, cum tóta lumea ȕice Italianului așa cu un nume și nouă până astăzi. Și acest *Flac* de au batut resbóie cu Tatarii pe Dunărea, eara la descalecatul țerilor acestora nici o trébă nu are, că târđu după *Flac* sunt descalecate de Trajan împératul Romului, din țerile *Vlohului* adevca Italiei. Fără cine dóra va ȕice ca Italienu acest nume *Vlah* au dobândit de la *Flac*, care lucru n'am cetit nici la o istorie a Romului și de Italia. Alte chipuri și capete au avut Italia, mai vestite și mai vechi de cât acel *Flac* ; cum ar fi luat Italia nume de la acela ? Ce de Italia atâta ne ajunge Istoriei nóstre, cât am arefatu cu mărturiile și a istoriilor și a numelu ce avemú de la aceste némuri ; și pașimu de aice la altele pe rându.

CAP. X.

Pentru Trajan împératul Rómului, și pentru oștile lui ce au venitú asupra lui Decebal Craiul Dacilor și la ce vreme.

Trajan împéralul Rómului, al șeptele dupe August Cesar, la inceputul împérației lui era al doile vécu după Hristos, fiind Papă *Anaclit*, cum scrie *Baronie*, anii 103. Trajan de némul seú era Spaniol séu Hispan ; luat-aú scaunul împérației după *Nerva* și *Nerva* dupa *Domeșan*. Și vedđend la slăbițune împérația sosită, de'ntru rea și desfránată cárma împéraților rei și turbați, (că și *Diocletian* și cela a lumii ocară și tiran *Neron*, mai nainte de Trajan au fost) ántéiu au tocmit împérația ce era stricată și veniturile ei, apoi s'aú apucat de oști improtiva tuturor carni eșise de subt ascultarea imparăției, și ántéiu asupra Daților, țiiitori acestor țeri. Că așa se întárise Dații asupra împérației Romului, cât și bir lua din visteria Romului, in ȕilele lui *Domeșan* și a *Nervei*, in doué-ȕeci și mai bine de ani, precum scrie *Topeltin*, se nu prade țerile ce era subt imperația Romului, cum s'a scris mai sus, că până și Italia nu haladuia de cémbulurile ce slobođia cu calărimea lor. Cum am vedđut in ȕilele nóstre pre Tatarii Crámului, fiind mai puțini de cât oștile Moschicesci și Leșesci și de la aménduoi lua daruri se nu le strice țerile cu cémbulurile lor.

Ántéiu dar, Trajan marele împérat, la al doile vécu a lui Hristos, după Intrupare, plinindu-se vécul ántéiu, ani ura sută, redicat-au óste improtiva Nemților, cum scrie *Dion* și alți istorici dupa acela, și isbândind s'au intors și s'aú apucat a gati oști asupra Dacilor.

RESBOIUL LUI TRAJAN IMPĂRATUL RÔMULUI

CU

DECEBAL CRAIUL DACILOR

Cum scrie istoria *De patru Monarhi a lumii*, de clătirea acestei împărății de la Rom spre aceste părți, că pe la 120 ani după Hristos, érá cum scrie *Varoné* că la 103 au fost, că la al patrulea an a împărăției sale au purces Trajan asupra Daților. Improtiva căruia nici Decebal craiul fără resboiu nu s'au lasat, ci trecând Dunarea cu oștile séle, au statut improtiva lui Trajan cu resboiú, în țerile Misiei, ce se chiamă Dobrogea. Státu un resboiú mare și nu cu puțină vėrsare de sánge. Inșá pre acele vremi în tóta lumea nu era altá óste nici mai temeinicá, nici mai stătátóre, și neînfránatá ca oștenii Rômului, cu tocméla oștilor lor, cum vedem acmu la Nemți, tot bulucuri, și printre bulucuri locuri deschise, se aibá loc deschis a da ajutor bulucurile cele odihnite celor înfrânți séu obosiți ce staú înainte de se batu. Nici odatá tóte bulucurile nu începú resboiul, ce numai cele din frunte, érá alte bulucuri cu mare tocméla staú de paza celor ce facú resboiu, și așa luptându-se o parte de óste érá alta parte stá gata netrudită, că óste netrudită pre lesne înfránge pre cea óste ce'și varsá focul séu virtutea tótá odatá; că óstea ce sare tóta odatá, tótá se și risipesce indatá. Și cu tocméla oștilor sale Rômlienii aú supus tótá lumea. Mare tárie și neînfrántá avea și óstea Macedonenilor, ales tocméla pedestrimii ce se dice *Falanx*; inse era prea strinsa acea *Falanx* și la greú se lega pedestraș de pedestraș. Cu mare greú se rumpca acea óste, ca cu tocméla ei aú călcat Alecsandru Macedon tot Resaritul. Inse pe urma, déca aú început Machedonenii a bate resboiú cu Romlienii, perdea resboiul Macedonenii, cum va vede cine va ceti resboiul lui *Perseú*, împératul Macedonilor, cu *Filip* Hatmanul Romanilor.

Auđit-am pre mulți dând viná acésta, cum că și Leși și Moscalii și alte oști crescinescu nu sarú toți odatá la resboiu; nu sciu ce ăicu unii ca aceia! Oștile temeince, cu multe césuri, cu multe ăile batú resboiu, și sciu acésta, că ántéiú Leși și Moscalii de ar slobođi tótá oastea odata, nici un resboiú n'ar mai isbándi ce tóte le-ar perde. Așa dar Decebal Craiul Dacilor luptând câte-va ăile se opréscá oștile lui Trajan, n'aú mai putut birui, ce aú purces oștile lui din resboiu în risipá.

Trajan împératul după izbánda de'ntéiú asupra Daților venit-au la apa Dunărei, și stánd, cu oștile, adus-au mesteri de prin olatele acele, și au zidit pod de pétra peste apa Dunărei, cu mare minune vecilor viitorii, care se pomenesce și până astăzi turnul *Severin*, în țéra *Muntenésca*. Iara marirea podului aú fost, cum marturisesce *Bonfin* din *Dion* istoricul, 50 stłpł de pétrá nalți câte de 150 de coți, fara temelia, ce era pe dēnsii, érá de latu podul era de 60 coți. După ce l'aú gátit, trecut-aú Trajan cu tóte oștile ale peste

Dunărea, in cursul anilor de la zidirea lumii 5613, érá de la Hristos 105, in acésta parte, unde este acmu țera Muntenéscă, unde și Decebal Craiul Dacilor au éșit cu oștile sale, la al doile resboiú, stând Dații tare cu singur Craiul lor; și Craiul lor aú perit in resboiú, și tótă óstea lor s'au intorsú in risipă. Țicú că înfrângându-í in resboiú Romlenii, aú dat dos Decebal Craiul Dacilor spre munte și l'au ajuns *Longin* in gónă cu o sémă de oști Romlenesci, — scrie *Bonfin*, — și l'aú prins viú și l'aú dus la Trajan împératul. Țicú unii că dupa ce l'au prins viu se se fi otrăvit singur, pentru se nu cază in ocară Romlenilor, érá mai mulți scriu ca aducându-l viú inaintea împératului, și după multă muștrare pentru rocoșirea lui asupra împéráției Rómului l'aú omorít. Iară eu am cetit cartea lui *Marco Aurelie*, imperatul Rómului, pe urma lui Trajan al patrule împérat, in anii de la Hristos 161, și scrie cum se'l fi dus la Rom pe Decebal Craiul impreună cu un fecior a lui, arétându-se Trajan împérat biruitor asupra lui. Alții scriú că in doué ríndurí aú avut resboiú Dacií cu Trajan împérat, și remánend Decebal Craiú din resboiul de'ntéiu, s'aú plecat cu rugáminte, și ș'au facut pace, și primindu-l Trajan l'aú ertat; și pe urmă, el s'aú rocoșit asupra lui Trajan, și viind Trajan al doile rándú cu oști, — cum șcrie *Dion* și alți istorici pe urma lui, — se fie avut Trajan împérat óste șese sute de mií, numai de resboiú, fără altă mulțime ce se trag după oștile mari. Și perđend resboiul Dacií și peirea craiului lor, s'aú dus tot némul lor in risipa de pre aceste locurí; érá căți aú remasú prostime țeraní, pre toți 'í-aú scos Trajan împératú de pre aceste locurí peste munți la țera Unguréscă; și in locul lor aice in țéră și unde este țera Muntenéscă, din Dunăre până subt Munți și până in Marea-Négră, și până in apa Nistrului, tot locul aú umplut de ómenii sei Romlení, casași și mai mulți oștenii precum Țicú ei, *Coloma Romana*, adecă *descălecarea Romului*. Decí așa se află că este descălecarea cea de'ntăiu pre aceste locurí cu Romlení. Cine ar vrea se védă și cu ochii marturí, cetéscă pre istoricul *Dion*, carele aú scris viața lui Trajan împératul și pre Evtropie, carele au scris viața lui Adrian imperatul Rómului, și pre *Bonfin* istoricul Ungurú, și alți istorici anume *Cavatie*, *Carion*, *Silvie*, *Cromer* *Leah*, *Piasinchi*, iprocí, și mai ales de acești mai de curénd pe *Topeltin* de Mediaș, iscusit istoric, carele deamánuntul din *Dion* scrie, de némurile țerilor acestora, și ales de descălecatul cel ántéiú, intru aceste părți de lume, de Trajan împératul. Macar ca capiteniile Dacilor, Domni cu casele lor s'aú dusú toți peste munți in Ardél, și de acolo cu toții s'aú inchinat lui Trajan împératul, tot nu 'í-au cređut, ce și acolo printre dênșii in Ardél aú descălecat Rómieni, pentru se nu mai póta a'și redica cap Dacií improtiva Rómienilor. Carií se védú și până astăzi in tot Ardélul și țerile Unguresci de sus Románi mai in jumétate cu Ungurí de locuescú până astăzi, tot din descălecarea lui Trajan împératul Rómului, de se chiamă Románi adeca Romlení. Averea Craiului lui Decebal incă aú aflat-o Trajan împérat, aprópe de apa ce se chiamă *Sargeția*, intr'un ostrov, ce'l Țicú unii din Ungurí *Strog*, iar mai nainte se numea *Sargeția*, despre Ardél, despre Amiađia-đi. Márturisescu de aceste *Zambuc* și *Lație*, cum tótă a-verea lui Decebal o au aflat intr'acel loc sápánd și abátánd apa pe alte locurí, până au dat de avere.

Era acestu obicei la imperația Rómului, decât se împlea Italia, dricul imperației de locuitori, de nu le mai ajungea locu de hrana, scotea, cu sorți, căsași de prin orașe și sate și i muta la alte țeri, unde era ómenii mai puțin, séu unde vedea ca se redică de subt ascultarea împérației vr'o țera; acolo cu sutele de miș de case muta, și le împarțea locuri, și se dicea acea descălecătură, *Colonia Romana*, adeca descălecătura Romului. De care coloniă a lor fi plină lumea: la *Asia*, adecă la *Anadol*, și la *Africa*, căreia dicem noi *Barbarezia*, și la *Hispania* și pre apa *Rinului* la *Nemții*, și la *Frantuzii*, și la *Rumele*, in țerile grecesce, unū ném ce se chiama *Coșovlahii*, Colonia Romului: *Litvanii* in Crăia Leșescă direpți Romlenii sunt; însă acestu ném a Litvenilor nu de Romlenii sunt aduși pre acele locuri unde locuescu acmu; ci de tirănia lui *Nero* împératul Rómului, multe case mari cu glótele séle, cu Domnul lor *Líbo* fugěnd la *Nemții*, și de acolo cumpărându-și vase de mare, au ședut în vase și au mersu pe marea ce lovesce la *Gdansa*, până la *Lifland*, o țără: și de acolo descălecându maluș s'au lătitu până unde fi *Litva* acmu. Séu mai de cređutú a fi, precum scrie *Stricovskie*, la cartile II a Istoriei séle Cap. V, De *Litva*, aducěndu martur istoriei séle pre *Dlugos* și pe *Cromer*, la cartea III fila 61; precum in vremea ce s'au intartat vrajba între doi Domni a Rómului, mai nainte de nascerea lui *Hristos*, anume: între *Iulie Cesar* și între *Pompeu cel Mare*, adunându-se câte-va rudenii Rómleii de frica lui *Iulie Cesar* ce stătuse biruitoru asupra lui *Pompeu*, lăsând țera și moșile au intratú in vase pe marea, mergěnd câtă-va vreme s'au aședatú deasupra mării *Prusilor*, ș'acolo au făcutú orașu și avea ocărmitor *Livon*, unde sunt acmu *Zmuzii* și *Livonia* și *Litvania* séu *Litva*, și de pre numele acelu cărmitor *Livon* se chiăma *Livonia* séu *Litva* țerilor acestora, și pune dověda și apa ce se chiamă *Livia* séu *Liva*, și târgușorul deșupra cel códe de mare ce cade in Marea *Balticum* séu Marea *Prusilor*. Aduce pentru acésta și marturiile istoricilor a lui *Livie* și a lui *Flor*, cari scriu de lucrurile Romlenilor. Și așa scrie și părerea sa *Stricovskie*: «dupe ce au risipitú *Iulie Cesarul* óstea lui *Pompeu* și pre *Pompeu* ce scăpase la Craiul Egiptului, i-au taiatu capul lui *Pompeu*, și cercăndu pre Hatmanii lui și tovarășii lui *Pompeu*, între cari era și acestú *Líbo* pre carele fi numesce *Flor*: *Publius Libon*, fiind Hatman pre mare lui *Pompeu* improtiva lui *Iulie Cesar*; după ce ințelese de risipa și peirea lui *Pompeu*, s'au trasú pre mare cu vasele ce i era pre mână, spre parți pustii și locuri mai fără ómenii; avěnd grijă se se pótă aședa mai lina Italia, au nemeritú in părțile acele, cum s'au pomenitú mai sus, unde sunt astađii *Zmuzii*, *Prusii*, *Litva*, *Livonii* și in țera *Curlandia*, au făcutú těr, pre numele séu, *Litva* și i-au đisú și *Romnove*, și astađii se chiamă acel těr *Remove*. Ér cu vreme s'au lătitú acel Rómleii până unde fi acmu *Litva*. Mulți ani subt ascultarea Rușilor au fost, și imulțindu-se din an in an, au supusu ei pe Ruși, de le sunt vecini Rușii, toți dintr'acea țera. De ar întreba óre-cine: atâtea coloniă in lume, de unde atáta mulțime de ómenii? numai din Italia e ése atátea țeri descălecate dintr'nsa? Trebuie se șcie ca intr'acea țără au fost pe acele vremi scaunul imperației, orașul Romul, care orașu nu cum sunt acmu împérațiile, ce au ținutú tótă lumea, de la Apusu pană aprópre și totu Re a-

ritul, fără puține împărății la Reseritu. Cum s'au ținut mai sus, izvoră din totă lumea la Italia, pentru se fie în volnicia Italiei *Span*, adică *Nemiș* cum țin Leșii: *Slecht*. Și a doua ca în totă lumea nu' nicaiea pământu ca Italia, de toate bivșug și dismerdaciune, și bine 'i-au ținut: *Raiul pământului*. A treia, că Romlenii din toate olatele și țerile lor, lua a țece din omeni tineri; ținca Romlenii acelor omeni *Obsides*, adică zelog de credință țerei lor, și pre aceia îi punea de învăța oștenia ca în școle. Și cari erau pre la școle încă subț stéguri le ținca *Tirones*; era deca se învăța bine cum va purta sulita, cum va muta pavaza, cum va întorce sabia, îi scotea la resbóie, și cu vreme din Tironii eșia de le ținca *Veteram*, adică slujitorii vechi, betrâni. Pe acei Veterani apoi îmbetraniți în slujbe vestite îi scotea de sub stéguri, și le da locuri pre la sate, pre la orașe, de case, de vii, de grădini, de pamenturi, și așa se împlea Italia cu mulțime de omeni, cât nu' cuprindea pământul. Multe obiceiuri de a Romlenilor sunt acum la Turci, ca aceste: ce și ei ieu de a țece din omeni și erași așa îi impartu pe la grădini, apoi în ceta Enicerilor; și facu și ei din slujitorii betrâni *Oturaci*, iproci. Și nu' divă că la Turci vedem obicei ca acele ce au fost și la împărăția Romului; caci și Țarigradul și câte țeri ținu Turcii într'acastă parte de lume, care se chiamă Europa, parte de împărăția Romului este.

Alecsandru Machedon în vremea împărăției se făcăt pre numele se coloni, și întâii la Egipt, acel vestit oraș Alecsandria, unde se scură apa Nilului în Mare; era și pe apa Donului și pe apa Hindului, și la Persii au descălecatu orașe și olate pre numele se. De ar fi acum *Istratie Logofet* și *Simeon Dascal* și *Misail Calugarul*, cum s'ar apuca pentru această poveste cu basile lor ce au scrisu, ca redacina acestui nemu, care îi acum pe aceste locuri, au fost din temnițele Romului de *Laslau* craiul aduși. Adeverat, că Trajan împăratul de la Rom au adus și casași, adică de la Italia; și așa este, casași au adus, era nu din temnițele Romului, ce orașeni, casași, sătenii și slujitorii aședați; și case de Domnu au așezat aice pre la cetăți. Cum și lui Dragoș Voda mare napaste 'i facu cei ce ținca ca au fost pastor, ce pre mărturia Maramorașenilor, cum scrie Miron, ce au fost Logofet mare, în izvódele sale, că au așdit cu urechile se, se fie fost fecior de Domn a unui Bogdan Vodă născut în Maramoras. După ce au scos de pre aice mulțime de Tatarii nabușind și cu Bulgarii de la Volga, apoi și Atila cu Ungurii, dar din temnițe cu sutele de mii de omeni, unde s'ar afla, și apoi femeii iar atâte tâlhărițe? Deci unde este, și cât véc este când au venit Trajan împăratul Romului pe aceste locuri, — la anii de la Hristos 103, se cum scriu alții 120, — și când s'au bătutu Laslau Craiul Ungurescu cu Tatarii? Intre Trajan și între Laslau Craiul sunt anii 800. Și au scris acești istorici mincinoși *Istratie Logofetul*, *Simeon Dascalul*, *Misail Calugarul*, ca acela Laslau Craiul Unguresc au cerșut de la Rom omeni de oste într'ajutor; și nemul Românilor acum traia cu Domni seii în Maramoraș, cești dincoace, era cei dincolo despre Muntenii, pre lângă apa Oltului.

Vedii aice basnele lor, ce au scrisu, ce nu se prinde, cum ținca mano țigănesce. Aședat au Trajan împăratul și Domni pre la cetăți, cum ținca la Leși Castelanii, cineși cu olatul se, și în toate locurile și marginele oștenii, cu nu-

me pre atunce țerilor acestora, unde' țăra nostra și țăra Muntenésca, Dacia de josu, ér Ardélul și părțile cele de susu, cum s au pomenit, se chiama *Dacia* de sus. Și au traitü totu cu acest nume țerile aceste pâna la a doua descălcăcare cu Dragoș Vodă, și acmu mulți ne đicu și nouă și Muntei ilor, streini: Daci. Insa norodul, némul locuitorilor, nu 'și-au schimbat numele seu, ci tot *Romani*, apoi cu vreme intru indelungați veci, *Romani* pauă astađi! Și țerile megieșe sciindu-ne de unde am eșitu, adecă de la Italia, caria đicu *Vlah Vloh, Val-lon* și *Ulah*, de pe *Vloh* adecă Italian, au đis *Vlah*, și Latini *Valahii* mai târđiu. Așișderea și Ispravnicii și dregătoriil acestor țeri, ce am putut afla că au fost, — scrie Bonfin Istoricul, — ce au putut afla de pe stâlpil de piatră ce avea obiceiul cei vechi Romleni intru vecinica pomenire a lor de rēdica stâlpil de piatra, in țăra Ardélului ce se chiama Dacia de sus cu slove latinescī separe in stilpi, așa sunând: *Antome Frian aceluđ antēu dregētoriu a Darcomanilor, Ulpianilor, a lui Trajan, a Sarmaților, Orașan Sabinul, purtator a treispre-đece polculuđ, ađ viețuit anđ 30, iprocī.* Așișderea mai incolo, lu *Peurie Saturnin soluluđ imperatescu și Ispravniculuđ, socotitorul Descalcăređ Dacieđ, Sarmațieđ*, iprocī. Acest *Antome* și *Peurie Saturnin* de'ntiu acea scrisore se vedu că ađ fost Domni și ocărnuitoril puși de împărația Romuluđ, orī pe urma lui Trajan la aceste țeri.

De numirile ce ađ avutil apele aceste și de patru părți ale lumei: **Asia, Africa, Europa și America.**

După aședarea cu Romleni pe locurile aceste purces-ađ Trajan împăratul cu oștile séle in josu pe linga Dunare, cum se pomenesce din vechi istorii, ca șese sute mił de oști numał de resboiu au avut, și trecēnd apa Seretuluđ, apoi Prutul, Nistrul, Buhul, Niprul și Donul, care aceste tóte cu alt nume s'au fostu numitu: Siretul se chiama *Halum*, și acmu in istoriile vechi se chiamă așa: Prutul *Hierasus*, Nistrul *Tiras*, Buhul *Hipan*, Niprul *Boristene*, Donul *Tanais*, și acēsta apa Domul desparte Asia de Europa, cum și la Țarigrad Boazul marel inre Țarigrad și inre Scudari, desparte Asia de Europa; Țarigradul și Galata de Europa, érá Scudarul dincolo de Boaz, Anadol ce'ı đicu istoricil Asia. Iară părțile despre Amiađia-đi, câte țeri sunt se chiamă Africa. Părțile despre Apusu și spre Miađia-đi se chiama Europa. Iară a patra parte este America și este departata și vine subt noi, cum ar fi statul ei și după ămbletele sórelui ș'a altor lumini ceresci, cându-ı pre aice đi, iar la America fi nópte, și când in aice nópte acolo este đi. Ca fiind pamēntul rotund, șa vinu locurile in staturile séle, după rotunđirea pamēntuluđ; cum ar fi împotriva nóstră, subt noi este acea parte de lume. Decı aceste doue părți de lume: Europa și Asia, la părțile despre Méđia-nópte de desparte Donul, cum s'au scris mai sus; éra dintr'acóce le imparte Marea-Négra și pâna unde cade apa Nilul in Marea-Albă; éra Nilul desparte Asia de Africa. De la Nil se incepe Africa, și acmu Egiptul nu'ı de Asia ce este de Africa, cu tóte țerile câte sunt din malul Niluluđ pâna unde se 'nchide cu Marea-Océnuđu, care incungiura pamāntul, a-

lătura cu Marea-Albă, până unde cură și Marea-Albă în Océn, la Ispania. Dincolo Africa, dincoace Europa; Ispania de Europa, Fețul dincolo de Marea-Albă, de Africa. Aceste pomenindu-se pentru deschisul minței, se se înțelegă statul lunei, ne întorțemă la istorie pentru Trajan împăratul Rómului.

Pentru Trajan împărat, câte părți de lume au ămblat cu oștile séle, după ce au des-călecat locurile aceste cu ómenii séi, și pentru Trojanul cel pe din sus de Galați, de cine s'au făcut.

Cum nu s'au îndestulat cu atâta parte de lume cât au călcat cu oștile séle, de au trecut tótă Europa, până la apa Donului, care apă este din anima țerilor Moschicesci și dá în Marea-Négră la Crim, — ce trecend peste Don, Trajan împărat au călcat și Asia, lovind pe la *Iuzbec*, mari țeri Tataresci, și de la *Iuzbec* pre la Marea-Caspică unde se desparte *Cazanul* și *Astrahanul* de țerile Persului, pe la *Bahtri*, și de acolo prin țerile Persului și prin Siria!

De acest vestit împărat avem și șanțul sepatú de oștenii lui în vecinica pomenire, incepend din țera Muntenescă peste tóte apele aceste, până la Don, tot acest șanțú care îl vedemú aice la noi. Scrie *Miron Logofétul* în izvódele séle, se fie trecut singur peste acest șanțú, aprópe de Nipru, pre la un tîrg a-nume *Vciorasnoe*, nu departe de *Chiof*, mai sus. Se află de dícú unii că este sepat pentru sprijinélă despre Tatarí, inchidend locul despre câmpí, — în carii era și reposatul *Panaitachi*, *Tergimantul* cel mare și vestit la Pórta Impărăției Turcesci; unde și la ce istoricú ar fi cetit? Scrie în isvódele séle *Miron Logofétul*, cum la voróva lui Panaitachi, pentru acest șanțú, ce'i dícemú noi Troian, au dis Panaitachi, că istoricul *Bonfin* Ungur pomenesce de șanțul acesta. Și scrie că 'i-au respuns: că cine atâta loc de lume ar fi putut apăra și ține? că de au fost aice țera descălecată cu mulțime de ómenii de Trajan împărat, cât este între aceste ape din Prut până în Nistru, și din Nistru până în Nipru și din Nipru până la apa Donului! Așa se fie respuns Miron Logofétul și lui Panaitachi, la ce nu au mai sciutú ce ar respunde. Așa dícú și altora câți au scris, așa și lui Bonfin, — de au scrisú așa, cum se fie sepatú șanțul acesta de vr'o sprijinélă despre Tatarí. Iară mai de cređut sunt cei ce dícú: că Trajan împărat au pus de au sepatú acest șanțú în vecinica pomenirea sa și véste, și se se scie sléhul oștii de cei ce vinú după oști mari, și neguțiatori și oșteni cum facú și acmu Turcii: pre la sléhul oștilor punú movile pentru veste și pentru indreptarea celor ce vinú pe urmă, oștenii séu olăcari, séu neguțiatori. Nicí se te mirí că ar fi pututú sepa un șanț mare ca acesta; ce se socotesci mulțimea de șese sute de mií de óste numai slujitori, fără de altă adunătură de ómenii; că într'o di se se înșire o sută de mií de ómenii unul lângă altul, se arunce lutul cine improtiva sa, cât loc potú cuprinde? Prea ușorá socotélă: loc de doué séu de trei mile mari; și la șese sute de mií de ómenii se vine a șesea di într'o septămână, o di unuí om la sepatú róndul, fără altă adunătură. Scrie *Dion*, istoricul care au scris viața și faptele acestuí împărat, și *Evtopie*, istoricul care au scris de viața lui Adrian împărat, (acesta au făcut

Odriul, pe numele seü, pe pământul Trachie) de mulțimea oștilor lui Trajan, cum s'aü pomenitü mai sus. Cu aceste oști Trajan, a căruia nume in istoriile Römului: *Ulpius Trajanus*, aü călcat acéstă parte de lume ce'ı călcată și mai nainte de densusl cu oști, de Pompeiü cel Mare și de Iulie Cesar, și de August Cesar împërațil Römului; insă nu pe aceste locuri ce pe la Persi; ér Trajan pre aice aü venit și aü călcat acéstă parte de lume cum s'aü pomenitü, și el aü aședat némul și seminția care trăesce până astăđil in Moldova, in țera Muntenescă și in Ardél, cu acest nume *Romanü*.

Scrie *Bonfin* că după ce s'aü întors Trajan in Röm cu izbândă de pre Daci, aü poruncit de aü făcut un stâlpü de marmură in Röm, intru pomenirea acel biruințe asupra Dacilor. Și aü fost de lat acel stâlp de 128 coți, și avea scări 184 érá ferestri 43, după potrivirea mărireı stâlpuluı, și in vârful stîlpuluı scrise cu slove separe tótă istoria Dacilor, atunce scrise cu clove *Calimpierü*. (?) Apoi cu cheltuiala lui Filip al doilea, craiü a Ispaniei separe slovele, și pe urmă cu meștesug de *Alfons Ciacon* tipograful aü făcut table 131, scrise acea istorie și le-aü trimes printr'alte țeri intru pomenirea lui Trajan Hispanul împëratul Römului.

Aflatus-aü aice la noi in țeră o pétră de marmură, care aü adus-o in curțile Domnesci in Iași, in ăilele lui *Constantin Duca Vodă*, cu slove separe latinesci, care le-am cetit eü, așa sunând: *Impëratuluı, Cesaruluı, bunuluı, fruluı a Nervü, lui Trajan, fericituluı, a țerei Nemțesci și a Daciei, Preutuluı celü mare, Polcovniculuı al șese-spre-đeclea, împëratuluı al șesele, părintclü Patriei*.

CAP. XI.

Aice vine rindul se pomenimü și pentru Cetățile ce se află aice in țeră la noi

Cu anevoie este de a scrie de cetățile țerei, de vreme ce câte-va sute de anı peste mie trecënd, nicăirea nu se află scris, fără cât reposatul *Grigorie Ureche Vornicul* scrie in istoria sa, adecă in Letopisețul țerei, de cetatea Chilia, precum că in anul 6973, că aü dobândit-o *Stefan Vodă* de la Turci, și apoi in anul 6987 Iunie 22, ăice că aü început *Stefan Vodă* a zidi cetatea Chilia, și o aü seversit intr'același an; ce nu scim, cum póte se fie acest lucru, că äntëü scrie că aü rescumpërat-o de la Turci, inchinată de nevoie de Turci, și apoi se o zidescă? Numai înțelegesü de Panaiotachi, ce era Postelnic Mare aice in țeră, la noi, omü alesü la trebile țerei pre atunce, cum din afară de cetatea cea mare a Chiliei este alta mai mică, care se o fi zidit *Stefan Vodă cel bunü* ca o strajă cetățil ceı marı.

Acéstă Cetate Chilia are numele de'ı ăicü *Ahilia*. Cetesce Geografiel cește mai de curënd și veı afla in istoriile Țarigraduluı, că imprumutând cu bani Genoveđil pre împëratul Țarigraduluı, se facă oști in protiva Turcilor, le-aü pus zelogü Crîmul, se'l ție Genovezil, care se chiăma pre atunce Grecesce *Her-*

sonesul, și la istorii tot acela nume are : *Crimul* ; și această parte unghiul Măreii-Negre cu scalele lui, unde'î acmu Bugiacul, și pre atunce Genovezii au zidit Chilia, ce se chiama *Ahilia*, pe Dunărea, și *Chefa* pe malul mării in Crim, ce se chiama *Theodosia* la istorii. Se află și de Greci făcute cetăți, cum este *Turnul Neoptolimul*, in gura *Nistrului*, făcut de *Neoptolim*, feciorul lui *Mitridat*, carele vara in vase pe mare, și érna pe uscat ; cu călărime au bătut pre Tatarii și pentru se împedece calea Geșilor, au făcut acea cetate in gura Nistrului, ce se chiamă *Turnul Neoptolim*. In izvódele reposatului Miron Logofétului afiu đicénd, pe părere, se fie pe *Cogălnic*, in Bugéc, această cetate, care se chiama la Tatarii, *Tatar-Bunar* ; ce acel Turn a lui Neoptolim este pe Nistru, făcut de Neoptolim, feciorul lui Mitridat, nu pe vremea când împărătea Grecii Țarigradul, ci cu mult mai nainte. Déră pe *Cogalnic* de este altă cetățuie, póte tot de Genovezii se fie făcută.—Eară Cetatea Alba, este mai vechiă decât aceste, făcută orii de Daci, orii de Romani.

Scrie *Bonfin*, istoricul Ungur, in cartea X Cap. II *De lucrurile Ungurilor*, că Ludovic craiul Ungurescú, pentru se póta stăpâni fără de grijă pământeni, pus-au de au zidit cetatea *Severinul*, care era respită ; așisderea și pe apa Prutului, căria se đicea *Hieras* (că așa se chiamă Prutul la istorie) se fie făcut o cetate ce se numea *Terh* ; ce cetate ar fi fost aceea și in ce loc la Prut, nu putem sci ; érá ajunge cât se cunósce. Pe urmă craii megiași, și domnii țerei au făcutú cetăți aice in țéră.

CAP. XII,

Pentru numele némului acestor țeri și pentru portul lor și pentru graiul séu limba lor.

Mare dovédă némurilor din ce redăcină și izvorú sunt, numele ce au și intre sine și de la străini, și măcar că nici un némú nu este in tótá lumea se aibă numai un nume ; ce unele de pre capetele cele de'ntéiú vre unui norodú stepănitóre ; alte nume sunt de pre locuri de unde suat începute ; multe de pre cetăți mari ; multe de pre ape ; multe cu indelungate vremi stremutate numirile de pre stăpâni, cum am aretat mai sus, și aretămú și aice. Că vedem némul Nemșescú subt aceste numiri ántéiú și mai ales și mai de cinste : *Alamanii*, și așa le đicú istoriile cele vechi și mai pre urmă și Turcii. Al doile nume le đicú *Germanii*, adecă doi frați, latinesce *Germanus* ; o sémă de istorii le đicú *Tevtonii*, de pre capetenia lor *Tevton* ; Italianii le đicú *Tudeschi* ; Leșii, Moscalii, noi le đicemú *Nemși*. Mai apoi alte numiri, despărțite ca crengile dintr'un copaciú : *Sveđii*, *Dani*, *Sacsonii*, *Franțozii*, *Belgi*, *Batavii* și alte țeri mai mici, tot din redăcina cea veche a Alamanilor sunt. Așa *Ispanii*, *Iberii*, *Țeltiberii*, *Portugalii* tot un ném sunt. Turcii de pre locul lor *Turhistan*, și de pe căpitenia lor cea de'ntéiú : *Osmangii*, *Otomanii*, *Osmanlii*.—*Moscalii*, *Rușii*, *Bolgarii*, *Serbi*, *Horvații*, *Slovenii*, *Bohemii*, *Taiii*, *Leșii* tot un némú sunt, fără

alte numiri ce aũ strãinesce, adecã la straini; cã ântãiu acestuĩ nãmũ Greci le-aũ ñisũ *Savromãñi*, de pe ochi *mierã-albineñi*, adecã de șopãrla, ca grecesce *savros* se chiamã șopãrla, erã *mati* ochi. *Tatarã* de pe apa *Tartara*; *Schiñi* de pre selbãtãcie, *iproci*. Așa tãte nãmurile cu multe numiri, dupa vreme, tãte sunt; numãĩ unele dintr'ensele ñi le-am insemnat pentru înñelesul numirilor mãĩ lesne nãmuluĩ țerilor acestora, Moldovei, țerei Muntenesci și Romãnilor din Ardãl. Așa și nãmul acesta, ce scriemu țerilor acestora, nume drept și mãĩ vechiu este *Romãn*, adecã: *Romlãn* de la *Roma*; acest nume din descãlecatul lor de Trajan și cãt aũ trait in munți in Maramoras și pe Olt, tot acest nume aũ ținutu și ținu și pãnã astãñi; și inca mãĩ bine Munteni de cãt Moldoveni, cã ei și acmu ñicũ și scriũ: *Țãra Romãnescã*, și *Romãni* acei din Ardãl, er strãiniĩ din pregiurũ le ñicũ *Vlah* de la *Vloh*, cum s'au pomenit. Tot de la strãini sunt aceste nume de pre Italia, cãrora ñicu *Vloh*. Apoi mãĩ tarñiũ Turci, dupã numele Domnilor ce aũ inchinatu țãra la Turci, — ñicu Moldovenilor *Bogdan*, er Muntenilor *Caravlah*; Greci ñicu *Bogdano-Vlahi*, erã Muntenilor *Vlahi*. Er acest nume *Moldova* ñi de pe apa Moldova, dupa al doile *descãlecare* a țerei de *Dragoș-Vodã*. Erã Muntenilor, ori de pre Munte, ori de pre Olt: *Olteni*; Leși le ñicu *Molteni*. Mãcar ca și la istorie și la graiul strãinilor, și intre sine, cu vreme, cu vãcuri, cu priminele, iaũ și dobãndescu și alte numire, erã acela ce este vechiũ nume, stã neclintit *Romãn*! Erã cum se fie acest nume *Vlah*, de pe numele lui *Flac* Hatmanul Romului, precum scriu unii in lãtopiseñile sãle aice in țãrã, basne sunt. Și așa dovedind numele nãmuluĩ acestuia dintr'aceste țeri, cum se vede din istorici mãĩ și marturi țerilor impregiur, ne trage rãndul a pomeni de portul, care acmu portul statatoriu ca numele și ca limba nu este, ce cu vreme iaũ portul nãmu de la nãmu, unde și locul aduce de le cautã locuitorilor a'și face haine, imbracãminte trupuluĩ, cum este firea ceruluĩ și pusãrea vre-unei parți de loc. Cã partea despre Mẽdiã-Nãpte unde trãescu Moscali, Ruși, Tatarii ñi fãrte rece, cu erni grele, și mãcar cum sunt și pre la noi erni mãĩ, era la țãra Italiei erni ca aceste nici odatã nu sunt, ce fãrte blãnde erni; nici vara cãldura așa mare. Le au cautat dar acestor òmeni nutați pre aceste locuri a'și schimba și portul hainelor dupã vremea acestuĩ loc. Cãtrã aceste se cauți ce scrie iscusitul istoric *Laurentie Topeltin* din Mediași. Cuvintele lui ñi le izvodesc: «*Romãni de Ardãl aĩ nostri pãrta hãnele lungi, imbrãcat tot trupul; ne facu mare invãtãtura portuluĩ din veci de demult, care au ținutu parțile aceste de la Septentrion, (adecã pãrțile ce sunt apropiete spre Mẽdiã-Nãpte), care haine pomenescu un dascal anume Marțales ca se chiama Endromãda, portu vechu nemãndru, era bunu de luna lui Decembrie. Șlce au de pãsla*» pe limba nãstrã glugã, care spunu cã și boierii aice in țãra mãĩ de mult purta chivere ca acele. Erã pentru incãlțãminte, ñice tot acest istoric *Topeltin*, — și nu de la sine, ce pune cuvintele altor istorici mãĩ vechi de cãt ñinsul, anume *Alfons* și *Plaut* și *Angel*, cari aũ scrisũ cãrți de portul cel vechiu a limbilor: «*Felul incãlțãmintelor Romãnilor este pelea cruda de dobitoac, invalit piciorul bine in obiele de lanã incãlțãñi, legat cu curele peste picior, de la degete pãna subt glezne, și acesta e portul Romanilor celor vechi stramoșilor lor, cari purta in oști a slujito-*

rilor oștenî. *Ér la Römleñ numai atata deosebire vedemî, precum cetimî la istoriile cele vechî, că oștenî Römuluî nu învăța în obiele, ce got piciorul în-călța cu pele și cu legături încruciș.*» Așa este *Descălecatul* acestor țeri de Römleñ, cum s'au pomenit prelarg, ér nu din tâlharî, cum au scrisu basne Misail Călugaru și Istratie Logofétu.

După acésta am socotit a fi cu cale se scriemî împărațîi Römuluî mai înainteî, până unde și la ce împărăție au năbușitî pe aceste locuri Bolgarîi și mai pre urmă Atila, care se scrie *biciul lui Dumneșeu*, cu Ungurîi, Tătariî de au pustiit aceste țeri. După ce s'au întorsu Trajan, al șeptele an a împărăției séle, aflat-au în Röm sol de la India venit, și acolo au poruncit de au făcut acel stîlp de minune în pomenire ce au bătut pe Daci. Mai pe urmă viind *Constantin Cel-Mare* împăratu în Röm, cum scrie un istoricû anume *Amian*, s'au mirat de făptura aceluî stîlp a lui Trajan. Alte făpturi, stîlpî ce era în Röm, unele de cutremurul pământuluî au căduțu, altele cu vremi îndelungate s'au risipitû, érá altele neprietiniî le-au stricatû, érá *stîlpul* lui Trajan au stătut multă vreme. Și pe urmă la anul Domnuluî nostru Hristos 1594, precum mărturisese *Caronie*, au pus în vârful stîlpuluî *Sicstus Papa Römuluî* icóna sfântuluî *Apostol Petru*, făcută de aramă cu aur poleită. Supus-au Trajan împărat în al optule an a împărăției séle pre *Armeni* și pre *Parthi*, și zăbovind Trajan împărat în țerile Resărituluî, făcënd pace cu Iverîi, cu Saromațîi și cu alte limbi, luändu Vavilonul, au făcutu căutare ostilorû séle, în care au aflatu Crestinî 10,000 și 'i-a urgisitû, adecă 'i-au trimesû în urgie la țerile Armeniei. Érá un ispravnicû a curței lui Trajan anume Romul, hulind acea faptă a lui Trajan și mustrându'l pentru Crestinî, s'au mâniat Trajan, și au poruncitû de l'au omorîtû.

Pe aceeași vreme zebovindu-se Trajan în Cesaria Capadociei, au mai omorîtû și pre Iacentie cămărașul seû, pentru legea creștinescă. Pre acéstași vreme a împărăției séle, al unspredecele an, fu aruncatû fiarelorû selbatice sfântul Ignat Episcopul de Antiohia. Érá la al doispredecele an a împărăției séle, zebovindu-se, apucatu'l-au érna în Antiohia, și făcëndu-se cutremurû mare în orașul Antiohiei, atăta cât abea au scăpat împăratul pre o feréstră afară. Arătatu-s'au și în Röm multe semne rele de mórtea lui Trajan împărat, ca biserică seû Capiștea cea păgânescă ce se chiama *Pantheon*, care era cea mai de frunte, fu detunată și arsă. Érá la al 15-le an a împărăției lui, fiind cu oștile séle în Siria, dupe ce dobîndise *Vavilonul* și *Arabia*, curënd s'au ruptû din mâna lui *Arapîi* și *Agarenîi*, din care abia au scăpat Trajan cădëndu tunete și tresnete cu vremi rele și mulțime de mușți acoperindu-l óstea, și el bolnăvindu-se, din care bôlă n'añ mai ajuns se mai vadă Römul, că înturnându-se se vie la Röm au murit Trajan în Cilicia în orașu în Salonic ce se chiamă și *Trajanopolis*, de bôla ce'l dîcu hidropică, mestecată cu apoplecsie, érá cum scriu unîi de vîntre. Și au adusû ósele lui în Röm, și l'au îngropatû într'acel turnû a lui. Împărățit-au anî 19, și lunî 6; fost-au de 61 anî de vréstă. Număratu-l-au Römleñî între Dumneșei seî, că avea în poveste Römleñî pre acest împăratû: *mai fericitû decât August, mai bun de cât Trajan*, cum laudă cu îmbunături pre alți împărați ai lor. Luasa Trajan feciorû de sufletû și moș-

tenitor împărăției pe *Adrian*, nepotu de sor al seu, care au stătuț împăratu pe urma lui, in anul de la Hristos 118, și papa Romului era pre atunce *Iorest*, éra cum scrie *Varonie* 120 de ani.

Décă statu împăratu *Adrian*, se areta blandu ca se-l ție de bunu sfetnicii lui, adevărindu-se ca fara sfatul lor și fără voia lor nimicu nu ar face, nici ar certa, séu ar urgisi pe cine-va, iproci. Eară pe urma acestu împăratu multe munci aū facutu creștinilor; pe *Eustatie Plachida*, sfântul și dreptul, ce se numea al doile *Iov*, vestitu hatmanu a lui Trajan, impreună cu femeea sa și cu copii sei, 'i-au pusu pe boū de aramă aprinsu de focu; lasămu a pomeni creștinii câți aū luatū muncă pe vremea lui Adrian.

Eară al patrulare anū acestu împăratu, fiind in Britania, și vrindū se despartă, se osebescă pe Römleii de alte némuri barbare, au poruncit de aū facutu zidu, locu de opt-șeci de mile, pentru pază, ca se nu se rocoșescă alte limbi barbare asupra Römului, și aū poruncit de aū stricatū podul ce făcuse Trajan împăratu peste Dunărea. Eară la al cincelea anū a împărăției séle s'au intors din părțile Resăritului, la Franțozii, apoi la Ispania. In al șesele anū a împărăției séle se întorse la Reseritu, și rocoșirile *Parthilor* le aședă. Și de acolu aū venit in țera Grecescă.

In al șeptelea anū, de la Athina, unde aū petrecut peste iarnă, s'aū intorsu in Rôm. In al optelea anū, care este de la Hristos 125, aū mers la Africa, unde aū aretat multă facere de bine. In al un-spre-șecule anū s'aū intors de la Africa pre la Athina, unde iernându și a doua óră, aū trecut la Asia. In al douē-spre-șecule anū a împărăției séle, de la Asia, unde aū fost aședat pre câți-va la prieteșugul șeu și ales pe Cosroes Craiul Parthilor, s'aū intors in Siria, unde aū descălecat altu oraș pe lingă *Ierusalim*, și 'i-au pus numele *Elia-Capitolina*, și acolo aū făcut Biserica lui *Ioves* Bozulu séu *Iupiter*; Grecii dicu *Zeus*. Pe același locu era óre-când sfânta biserică a lui Dumneșeu, și aū tocmit Ierusalimul care era stricatū din temelie, încă de Tit împăratu, și după ce isprăvi acel orașu aū venit in Arabia și la Pelisia, și aū pus de aū infrumusețatū mormântul lui Pompeiū, ce l'aū fost omoritū Iulie Cesar.

Ea ră in anul împărăției séle al 14-e și al 15-le și al 16-le s'aū rocoșitu jidovii asupra împăratului, pentru căci le-aū spurcatū locurile sfinte; improtiva căroră aū trimes Adrian pre *Iulie Sever*, care vedëndu mulțime de jidovi n'aū cutezatū fățiși a le da resboiū, ce pre incetū incungiurându-le caile, de le impedita hrana, cu meșteșug supuindu-l, așa aū intorsu pe jidovi, cât puțin au scăpatū vii dintr'ânșii, in trei ani stându Sever pregiur dînșii. Și luandu-le jidovilor cetatea *Vedua* cu alte 50 de cetăți mai micī, risipitu-le-aū pâna in temelie și au omoritū ca la 580,000 de jidovi. După aceea și-au ales *Adrian* împăratul și fecioru și moștenitoru împărăției séle pre *Comod* și l'aū numitu *Ehever Cesar*, și îndată l'aū pornit in țera Ungurescă Voevod și ocarmuitor țerilor Unguresci. Ce într'același anū aū murit *Ehever Cesar*, fiul de sufletu a lui Adrian. Vedëndu-se și *Adrian* împăratul stabitu de bóle, au alesu la iu părăție in urma sa de împăratu, pre *Antonin Piu*, și curënd într'acești anū au murit; împărățit-au Adrian anū 20. Pe urma lui au statut împăratu *Antonin Piu* (adecă cel bunu). Acestu imperatu era blândū, milostivū și induratū, pentru

aceea 'I-au ȕisū *Piu*, adecă *bunu*, că și góna de pre crestinī aū incetat cātă-va vreme și se 'mulți e legea crestinésca până la Sarmați, la Daci și la Nemți.

Eară in al cincelea an a împărăției séle, s'au ațitatu éra góna asupra Crestinilor de i pravnicii ce era puși pre la orașe și țeri; și vedēndu împératul că se imulțise creștinii, au dat porunca tare se nu se citésca cărțile Sibilelor in care se afla mare hulă legilor pagănesci, și laudă mare legii Creștinesci. Era pe acea vreme papă in *Rom Telesfor*, In ȕilele acestui împérat redicatu-s'aū mincinosul ereticu *Valentin* de la *Egipt*, fiindu filosof de a lui *Platon*. Invēța acestu ereticu că sunt 30 de Dumneđei, și atâte Dumneđeite; invēța cum *Hristos* s'au nascut din fecióra, luându trupū din cer cu care aū trecut prin fecióra, și ca aceste bnsne. Așisderea și alt ereticu s'au izvodit tot pe vremea acestui împératu, anume *Marchion*, din Pont, care urma invēătura lui *Cherdon*, cum ar fi doī Dumneđei, unul bunu altul reū; și Dumneđeul cel reu aū dat legea cea vechia, érá cel bunu legea cea noua. Pentru blândețile acestui *Antonin* împératu multe țeri ce s'au fost desbatutu de subt ascultarea împărăției Romului s'au schimbatu de buna voie ér subt stapânirea Rómului. Murit-aū *Telesfor* papa, muncitu pentru Hristos in al cinci-spre-ȕecele anu a imperației lui *Antonin Piu*, și in locul lui au stătut Papă *Igin*. Scrie *Baronie*: «éră dupa Telesfor s'au făcutu cutremur mare in Rom și aū arsu 340 de case, in Rom.» Pușinu au trait papa *Igin*, că au murit mucenicu, și in locul lui aū stătut Papa *Piul*, in al 19-le an a împărăției lui Antonin. Acesta Piul Papa aū așeđat Paștile, se nu se facă de crestinī cu iđoviī, a patra-spre-ȕece ȕi a lunii, ce după Paștile iđovesci in Dumineca viitóre se serbeze Creștinii Paștile. Éra la 24 de anī a împărăției lui *Antonin* Cesarului, și-aū sfișit viața in buna bētrēnețe, fiind cu vrīsta de 74 de anī. Donnit-au aprópe de 24 de anī, mai laudatu de cātu alți împérați de mai nainte de dīnsul. Érá pe urma lui *Antonin* au statutu doī Cesarī imperați Romului: *Marco Avrelie* și *Lucin Veru* cariī se numea *Antonini*. Éra la al cincelea anu a împărăției acestor doī împérați, s'au redicatu cu oști asupra Parthilor ș'a Armenilor, și cu isbândă s'au intorsu. Apoi la anul și Marcomani s'au redicatu și s'au rocoșitu despre împărăția Romului, asupra carora au purcesū imperații cu mari gatiři, că și alte țeri și Unguriī s'au fostu unitu. Vedēndu aceste împérații au așeđatu de odată țerile Serbiei și Italiī despre Marcomani și ei s'au intorsu la Rom, și pe cale au muritu *Lucin Veru* imperatul, de apoplecsie. Scriu unii, precum Marcomaniī aū trimesū solu la imperați cum se vor pleca fară arme subt împărăția Rómului; ci la al ȕecele anū a împărăției séle, *Marco Avrelie* pornitu-s'aū cu mari oști asupra Marcomanilor ș'a altor țeri, care se desbătuse de la stapânia Romului, cum și Unguriī. Stătut-au unu resboiu intre Romleni și intre *Marcomani*; ce 'I-au infrânt împératul pe Dunăre, bulzindu-i pe ghaiața pre Marcomani și pre Unguri. Érá in 20 de anī a împărăției sele *Marco Avrelie* perdut-au 20,000 de oștea sa, inchiđendu-l la locuri strimte *Marcomani* și *Cvadi*, și alte némuri megieșe. In strīnsóre ca aceea fiindu *Marco-Avrelie* împératū cu oștile, și neavēndu altă nădejde in jertfele bozilor sei, au poruncit in taberă se strige de s'ar afla creștinii oștenī cu dīnsul, se faca rugă la Dumneđeul creștinilor și se cee ajutor împératului. Deci acolo in óștea lui era 12 polcuri de cres-

tinii, cariî îndată puindu-se toţi cu genuchile la pământu de se rugară lui Dumnezeu, îndată s'au pornitu grele ploii cu fulgere şi trasnete asupra vrăşmaşilor, cât 'i-au inecat plóia, şi s'au resipitu; şi birui pe vrăşmaşii sei *Aurelie* împăratu. Cunoscënd împăratul acel daru de la Dumnezeuul creştinilor, şi izbânda ce s'au facutu precum însuşi aû scrisu in cărţile séle la sfatul Romului, poruncind se nu se facă gónă asupra creştinilor, nici se'î parescă nime, căci s'ar mărturisii a fi creştinii. Şi in scrisorile lui ce au trimisu la Rom, marturisesce *Marco Aurelie*, că fiind in mijloculu țerei Nemțesci, între mulți s'au timplatu aceste, măcar că unii scriu că s'au timplatu in țera Unguréscă de j su, unde este acmu Austria. S'au fostu sunat atunce de peirea împăratului într'acel resboiú, care auđindu un *Avidie Casie* s'au redicat asupra imperației la Resăritu, și pe urmă adevărindu-se că împăratul este viu, fu ucisú acel *Avidie* cu fecioriî sei de oștenii ce era cu dînsul. Şi mergëndu imperatul *Marco-Aurelie* cu oști éra asupra Nemților și a Ungurilor, aû murit in Beciú, și aû ramas fiul seu *Comod* in locul lui împăratu

Aședënd *Comod* împăratul locurile despre Nemți și despre țera Unguréscă, s'au întorsú la scaunul seu la Rom, ce era depaite. Acestu *Comod* urcatu era in tóte, care pentru spurcata viața sa fu uritu tuturor; că vrea norodul se'î numescă și se'î abă ca pe un Dumnezeu și se'î chieime fiul lui *Irache Zeus*, puindu-și și stîlpú in Rom, și nerabdând norodul tiraniile și spurcaciunile lui *Comod*, fu sugumatu, dupa ce au imperațit ani 12. Pre urma lui *Comod* ales-au sfatul, boierii, împăratu pre *Elvre Pertinacs*, ce numai 88 de zile au împărățit, și fu omoritu de slujitorii, cu indemnarea lui *Iulian Masdélnicul* că aû datú mazda slujitorilor de l'au ucis. Impărațit-au și *Iulian* 55 de zile și fu omoritu și el. Pre urma acestu fu alesú de oșteni *Septimie Sever*; érá in Britania fura alesí doi împărați *Pisťnie cel Negru* in Siria, și *Clodie Albin* in Britania. Érá Sever primind soție la imperație pre *Albime* s'au pornit cu oști asupra lui *Pisťnie cel Negru* și biruindu-lu l'au omoritu; și împărațindu *Sever* pornitu-s'au cu oști asupra Bisanziei in anii de la Hristos 196 și asupra Barbarilor, și a lui *Penťin cel Negru* și după trei ani fiind incungjurata Bizanția o aû dobânditu și 'i-au stricatu zidurile și o aû facutu ca unu satu. Inturnatu-s'au *Sever* cu izbânda la Rom și din voia sfatului aû coronitu pre fiul seu *Basian*, soție la împărația Romului. In zilele acestu *Sever* au fost mare gónă asupra creştinilor; érá pre aice pre la Dacia au așezat câți-va Ispravnicii și Dregători pre cariî anume n'î scriu istoricii, și acei ispravnicii póte ca au făcutu *Turnul Severinul* in țera *Muntenésca* de se pomenesce pâna astăzi. Murit-au *Sever* in *Britania* dupe ce au împărațit ani 17, și l'au adusu fecioriî lui de l'au ingropatu in Rom. Statu împăratu *Antonin* și *Geta* fecioriî lui *Sever*, și nu trecu o lună de zile acestoru doi frați, și au giunghiatu *Antonin* pre fratele seu *Geta* in brațele mame-sa, și purcésă *Antonin*, ce'î dîcu *Caracal*, in părțile despre Dunarea și spre Miază-nópte cu oști; și intorcëndu-se dintr'acele părți, deci au me. s. i la Antiohia apoi la Alecsandria, și acolo pe mulți orașeni aû omorít. Purces-au cu oști *Antonin Caracal* asupra Parthilor, trimițendu sol de au cerșutu pe fata Craiului Parthilor, pre care neprimindu-l se-î fie ginere, au intrat cu oști in țera Parthilor de au prădatu. Vrajitu-i-aû

unu matematicu anume *Sarapion* și au țisu ca va muri curând *Antonin*, și-l va lua împărația *Macrin*; și eșind împăratul la vênatu și din porunca lui *Opilis Macrin* Ispravnicul Divanului fu omoritu *Antonin* împăratul; 6 ani au împărățitu *Antonin*. Era *Opilie Macr* invarsandu câtu-va bani la ostași, statu împăratu și-au împărățitu ani 8 și l-au omoritu ostași. Pre urma lui *Macrin* stătu împăratu *Eliogabal* care s'au numitu *Sardanapal* și viindu la Rom *Eliogabal* multe rele și spurcate fapte au aretat in Róm, și și-au alesu soție la împărăție pre *Alecsandru* fiul mai micu a veru-seu; și l-au numit *Cesar*. Și de aice au inceputu a avea ré carma *Dacia* și țera *Ungurésă*, cu alte țeri câte-va supuse împărăției Romului, din nepaza împăraților. Era pre *Eliogabal* pentru nespusele purcaciunii îl uciseră impreuna și pre muma-sa. Statu imperatú însuși *Alecsandru* din cărma mănă-sa, *Mamia*, nefind inca la vréstă. Acestu împăratu au izvoditu la inceputul stapăniei séle acestu vrednicu cuvânt: *Ce nu'ți poștești ție a fi altuia se nu faci*. Aședat-au acest împăratu giudețele ce au fostu mai nainte stricate in Rom și pre la alte Olate; făcut-au in Rom și Ferede de ape calde, care se chiamă terme, și le-au numitú feredeile lui *Alecsandru*. Aședat-au acestu împăratu tocmele bune in *Dacia*, unde suntemú noi Moldovenii și țera *Ungurésă*; mers-au cu oști acestu imperatu asupra lui *Artacsercs* împăratul Persilor, și biruindu-l s'au intors cu isbânda la Rom. Era in hronograf scrie, că mergând acestu împăratu asupra Persilor, au luat cu sine și pre muma-sa *Mamia*, și înfringându-l Persii au peritu multe oști Rómlelesc, și prinseră și pre împăratul și pre muma-sa și periră ca nime de dinși. Era pre urmă rădicându-se asupra Nemților pentru rocoșiturile lor, ce pentru câte-va polcuri de slujitorii ce l-au fostu lipsitu din slujitorie și-au agonisitú ură despre toți, și l-au ucisú, junghiatu impreună cu muma-sa. Pe urmă stătu-impăratu *Macsimin*, fiind de némú *Got* de pre tată, și pre muma-sa o chiamă *Mana*, de némú grosú și barbaru; acestu *Macsimin* luă izbândă de biruință asupra Nemților, și indată, fără sfatul Domnilor, au ales pre fiul seu *Cesar*. Și intornându-se din țera Nemțecă venit-au in țera *Ungurésă* de au iernat in orașul ce se chiamă *Sr-mia*, unde multe rēutați și prađi au facutu. Aceste făcând *Macsimin*, nu de împăratu ci de tâlhariu fapte, s'au rocoșitu óstea ce era in Africa și au rădicatú împăratu pre *Gordian*, omu bētrinu de varsta, dându-l soție la împărăție pre fiul seu *Gordian-cel-tener*; cariú domnind douē luni in Africa îl ucisera pre amēndoii *Capelian* Hatmanul lui *Macsimin* și cu alții. Ales-au sfetnicii împăratu pe *Marco Clodie Pupian*, și pre *Decie Celie Balbin*, in anii de la Hristos 237, lingă cariú au adaosú norodul Romului *Cesar* pre *Gordian*, nepot lui *Gordian* celui bētranu; era *Pupian* și cu *Balbin* cariú era mai mult apărătorii lui *Gordian* copilului împăratu, macar ca era priimiți și dragi norodului, érá urii óstașiloru, îi ucisera pre amēndoii. Remas-au *Gordian* singur la împărăție cu mare poftă de sfatu și de norodu, stapănitoriu in liniște. Acestu *Gordian* tēneru au incetatu și góna de pre creștinii; in anul de la Hristos pre atuncea 241 s'au intaritat oști mari intre Rómleeni și intre Persii; ca persii prada *Mesopotamia*. Era împăratul *Gordian* și-au luat imperătésa pre fata lui *Misitie*, omu alesú și prea invēțatu, și au apropiat pe socru-seu cătra sfaturile séle, și au pornit *Gor-*

dian cu mare ôste asupra *Persilor*, lăsând pre socru-seu in locul seu la *Rom*; biruit-au *Gordian* pre *Persl*.

Murit-aũ socru-seu *Misatie*, și facându-se mare cumpete de pâne in Rôm statu Ispravnicu și apărătorũ lui *Gordian*, *Filip Arapul*. Éra *Gordian* gâtindu-se să se întórne la *Rom* cu veselie de izbândă, se redicară ostașii și pusera pre *Filip* la împărăție. Acestu *Filip* era dragu Ungurilor, și cu multe daruri daruindu-ı și o biserică ce'ı dıcu *Lavrénıx*, fiind seracă o aũ imbogațit-o. Aședat-aũ și pace întemeetă cu *Persu*; au ziditu și cetate in țera Arăpescă pre numele seu *Filipopolis*. Éra intre tirani imperațind *Filip*, ı uciseră pre dınsul și pre feciorul lui, după ce au împărățitu ani 7, — pre tecior in *Rom*, érá pre bătrânul intr'unu oraș ce'ı dıcu *Verona*. Statut-au împératu pre urma lui *Filip*, *Decie*, de némul sêu Ungur, din țera Ungurêscă din josu, din târgul *Te-bal*, om tare și vestitũ de vitejie și indată 'și-au alesu pre feciorul seu *Hestrug* soție. Acesta *Deșe* împératũ mare gónă aũ ațitatu asupra creștinilor; érá in anul de la *Hristos* 251, gatindu-se cu oști asupra *Goșlor*, cari prăda *Misia*, ce se chiamă acmu *Dobrogea* și *Tracia*, viclenindu-l *Tribunie Galba*, ântêiu feciorul seu in resbou au perit, érá *Decie* vrându se scape, cađut-au intr'o mlaștină cu calul și acolo au perit. Statu împératu in locul lui *Decie*, *Tribunie Galba*, carele așıderea își luă soție la împérație pre fiul seu *Bolisian*. Érá in cursul anilor de la *Hristos* 252, mare omoru s'au ațitatu in *Ethiopia*, din care s'au âmplut și *Romul*; érá din rea cărmă a lui *Galie* împératu și a lui *Volosian*, multe țeri s'au desbătutu de subt stăpânia *Romului*; intre care și in țera Ungurêscă se rădica *Emilian* *Voevodul* și Ispravnicul polcurilor Unguresci și'ı puseră ostașii împératũ, și viind cu oști in *Italia*, și tempinându-se cu *Galie* și cu *Volosian* împérații 'ı-au infrântu și fură uciși de oșteni; și indată redicară împératu pre *Emilian*, care împérațind in *Rom* numai 3 luni l'au omoritu oștenii. Statu împératu *Lacime* pre urma lui *Emilian*, pusu de ostașii, și de boerii sfatului intăritũ la imperație, care 'și-au luatũ soție pre feciorul seu *Galian*. Érá in ȕilele lui s'au redicatũ *Nemții*, aũ prădatũ țeri de subt stăpânia *Romului*. Éra in anii de la *Hristos* 257 mare gónă se făcea asupra creștinilor. Érá la anul, *Valerian* lăsând pre fiul seu *Galie*, aũ purces in părțile *Resaritului* asupra *Persilor*, érá in urma lui *Valerian*, aleseră in *Dobrogea* împératũ pre *Eugenie*, ocărmuitorul părților Unguresci, ce curênd 'și-au făcutũ mórte însuși cu mânele sêle, pentru se nu încapă viũ in mânele lui *Galkan*; érá *Valerian* fu biruitũ de *Sapor* împératul *Persilor*, și prinđendu-l l'au belit de viũ, și împérați singur *Galian*; și ințelegênd *Galie* de mórtea tătâne-seu aũ poruncitũ de au pãrasitu góna de pre creștinı.

Acestũ *Galie* aũ lasatu o parte de țeră Ungurêscă de susu *Pipeș* fetei *Craiu-lui Nemțescu*, logodind-o se o dea dupe dınsul. Pe vremea stapânirei acestui *Galian* in cursul anilor de la *Hristos* 256, érá de la zidirea lumei ani 5773, s'au, pustintu locurile aceste unde se chiamă *Dacia*, ce era aședata cu *Römleii* de *Trajan* împératul *Romului*, cum s'au ȕis mai sus de aședarea ei.

CAP. XIII.

Pentru risipa Daciei ce era de Trajan descălecată.

Aice ne caută a trăgana condeiul istoriei noastre se pășimă a scrie și alte némuri de care s'au risipitū țerile aceste, ântēiū de *Goți* și *Unguri* cu *Atila* Craful lor, și pre urmă de *Bolgarî*. Fie dar ântēiū de *Goți*. Némul acesta a *Goșilor* (precum scrie in cronica Ungurēscă), venise cu mulțimē mare din ostrovul mărei Scandinave, despre marea cea despre *Médiă-Nópte*, in câmpii între *Nipru* și între *Volga* stând; din care câmpii gonind pre *Ruși* séu pre *Polovți*, peste *Visla*, s'au aședatū singuri in câmpii aceia, care câmpii sunt de largi ca la 200 mile de locū. Acolo Domnul *Goșilor*, anume *Idantirs*, vėdu in oștile sėle pre dinaintea corturilor multe muieri frumóse desfránate in curvie; le-au gonitū de la corturi peste apa *Volga*; care muieri amblând prin pustiile *Iohrei* se impreună cu Dumneđeii cei de pădure, cum isū *F'auni* și *Satiri*, așa cât s'au născutū dintr'ânsele mulțime de ómeni; și sciind acele muieri că le-au gonitū pentru frumusețe de la corturi, pentru aceea cine'și copilul ce i se nășcea îi spinteca obrazul in doue, ca se pae grozlic și strașnic, și așa ș'au născut mulțime de ómeni grozavi și groznicî de ceea parte de *Volga*. Érá *Goșii* petrecēnd câtă-va vreme pre acele locuri se înturnară la *Panonia*, unde-î acmu țera Ungurēscă; érá *Panonia* s'au numitū și se numesce de pre numele lui *Panon*, care au fostū din seminția lui *Sim*, din urmașii lui *Meset*, și din feciorii *Aranđi*; așa își scriu Ungurii inceputul seū.

Acel *Panon*¹ din cei mai nainte carii au fostū trimiși de Noe in tóte părțile lumii au stăpănitū cu semințiile sėle intr'aceste părți pe Dunărea; și de pre numele lui, ântēiū Grecii *Peonia*, apoi Latini *Panonia*. Pe acéstă Panoniă s'au aședatū *Goșii* ca la casele lor, in anii de la Hristos 380. Érá pre urmă s'au tâmplatū unū *Uhru*, dintre acei grozlivî ce s'au născutū dintr'acele muieri (cum s'au scris mai sus), acolo peste *Volga*, de au eșitū la vėnatū și aflând un cerbū albū l'au gonitū până ce au trecutū peste apa *Volga* in câmpii unde trăise mai nainte *Goșii*, unde n'au mai vėđut vânătorii acela pe cerbū, ce s'au uitatū locului. I-au plăcut locul, și intorcēndu-se la ai seî le-au spus de locuri frumóse și desfránate, la care s'au clătitū acea mulțime de ómeni strașnicî și grozlivî de peste *Volga*, și s'au și aședatū intr'acei câmpii. Acolo aședēndu-se puțină vreme, neavēnd hrană bună au trimisū ómeni se cerce locuri mai bune de hrană, carii au aflatū țera *Panonia*, pământū de hrană, și așa s'au pornitū acei de la *Iuhra* cu tóte casele lor la *Panonia*, locuind atuncea in *Panonia* și *Goșii*, cum s'au pomenit mai sus. Vėdēnd *Goșii* un norodū groznicū, cumplitū și multū, venind asupra lor, carii intru nimica nu'și socotea viața lor, au fugitū de'naintea lor la Italia, érá ei s'au aședatū in *Panonia* cu domnu lor *Rava*, in vremea Cesarului *Gratian*, și s'au numitū *Humni*, de pre numele apēi *Humna*. Decî petrecēnd *Humni* in *Panonia* uu-

de-î acmu țera Ungurască, in urma *Gopilor*, cum s'au pomenitu, s au redicatu Römleii, cu oști asupra lor și au biruitu ei pre Romleii cu Hatmanii ce avea Romleii, anume *Macrin* din *Iliria* și *Petricu*, din țera Nemțescă, și n'au putut sta improtiva lor. Dupa mörtea domnului seu *Ravin*, 'și-au redicatu craiu și pre acel mare cumplitu, pre *Atila*, in anul de la Hristos 428, craiu äntëiu Ungurescu, pre carele îl numia Tatarii *Ehelo*, bărbatu tare la minte, hatru, la inima îndraznețu, necocos; și se scria așa: *Atila fecior lui Bendecuși, nepotu marelui Nemvrod, crescutu și ținutu in Engalda, din nula lui Dumnețeu, spaima lumei*. Adunatus-au catra *Atila* și alte țeri dimprejur, cum isu *Marcomanii*, unde este acmu *Morava*, unde este acmu *Slonsca*; *Gepidii*, unde' acmu *Litva*, *Svezii*, *Șvabii*, *Gerulii*, noröde din parțile de la Méđia-Nöpte, și au intratu cu acești ömeni in țera Nemților, unde multe țeri și orașe au luat și le-au pustiitu, improtiva caruia s'au pornit *Jumont* cnézul de *Constranția* cu oști; ce fu biruitu de *Atila*, și atuncea au luat *Atila* cetați vestite: *Argenta* și *Lugdunul* de le-au risipitü in urma.

Érä după ce au înțelesu Bolgarii, cariü traia spre Méđia-Nöpte si spre Resăritu pre apa *Volga*, de clatirea Humnilor in părțile ce am pomenit mai sus, pomenitu-s'au și ei cu povățuitorul seu *Derbal* și äntëiu au lovitü *Dacia*, unde suntemu noi acmu, Moldovenii și țera Muntenescă, — de au pustiitü descalcarea lui *Trajan* împëratul; și au fugitu Romăni cine incotro au putut scapa, peste munți, la *Maramoräs*, și *Muntenii* pre *Olt*, și s'au aședatü Bolgarii pre aice. Érä in anul de la Hristos 454, înțelegënd Bolgarii de mörtea lui *Theodosie* împëratului Grecescü, au trecutü de aice peste Dunărea, ș'au luatü amëndoué Misiile ce se chiamă acmu *Dobrogea-cea-mare* și cea mică, fiindü intre împërații Grecesci netocmälä de casă; și pre numele lor acele parți le-au numit, *Bolgaria*, care cu acestü nume se chiamă până astä äi, și singurii Bolgarii aceia spunu și pomenescu ca stremoșii lor au nemernicitü pre aice din țerile *Moschicesci*.

Acei Bolgarii aședëndu-se in țerile de peste Dunărea, au statutu o parte mai mare din *Tracia*, și pre *Zinon* împëratul Grecescu l'au batutu in anul de la Hristos 476, ș'au aprins *Țarigradul* cu focü de au arsü. Érä pre urmă *Anastasië* împëratu vëdëndu mare nevoie despre Bolgarii, au făcut zidu de pétra, de la *Silivria*, din malul *Marei-Albe* pâna la *Marea-Nëgra*, ca se aiba odihnă de Bolgarii de după acel zid. Érä *Tracia* au remasu cu *Odrul* fara aparare, care o au stapanitu *Bolgarii*; și pre urma oborind zidul, prăda *Bolgarii* olatele *Țarigradului*, precum mărturisesce *Cromer* (Cap. VIII) aducëndu marturie pre *Pompome Mela*; și până astä-qi se cunoscü une semne de acelu zidu, făcutu de *Anastasië* împëratul *Țarigradului*, ce l'au lucrat in ani 26.

Acestu împëratu *Anastasië* fu omoritu de trasnetu; érä Bolgarii cu domnul lor *Hrum* au pradatu țerile Grecesci și le-au stapanitu.

De aice ne întörcemu la rëndul istoriei nöstre, pentru mai buna deschidere mințu cetitorului, lasand la alții se scrie de némul Bolgarilor, ce se tragu tot din *Sarmați*, din *Slovați*, cum amä aretatu mai sus, unde scrisemu némurile, care de unde se tragu de dupa potopu, și in lume reșchirate.

Alice vomă mai pomeni pentru Atila, care aú eşitú cu Ungurií in Panonia, cum amú scrisú mai susú.

După ce se rădică craiu Atila ş'au ales locú de scaunú crăiei séle *Sicambria*, unde era *Buda* cea veche, vrënd se aşeđe stapânia Sciíiei până la Dunarea Indată puse gindul se mérgă cu oşti asupra Rómlienilor, luând soíie la crăie pe frate-seu *Bleda*, érá unií íicú ca l'au chiămat *Buda*; şi pentru prepusurile viclenilor despre alte părţi se nu se aííe asupra lui, facu mai mare pre frate-seú pe tótă *Sciíia Europei* séu *íera Tătărescă*, dându-i mare putere. Érá după ce au mersu cu multe oşti, *Atila* trecënd Dunărea au prădatú olatele *Traciéi*, *Macedonieí*, *Ilíricul*, de care s'aú pomenitú mai susú. Érá trecëndu *Atila* cu oştile séle in *íera Francésă*, incungiurat-aú cetatea *Avrelia*, in care cetate era Sfântul Anania Episcopul, carele vėđënd atátea tirănií, ce fácea *Atila* asupra creştinilor, se sui pe zidul cetăíei şi stupind pre tiranul *Atila*, indată şi se pornírá nevarnice ploí, cât 'i-au căutatú a lăsa cetatea, şi s'aú dusú de acolo asupra Rómului prădând şi arđënd. Şi dobândind Romul, făcut-aú mare cazne şi muncí pre creştiní; érá fiind acolo Sfântul Picazie, şedënd de-naintea bisericii cu soră-sa, grăia cătră *Atila*: *Pentru ce, Atilo, faci gónă asupra creştinilor, norodul lui Dumnezeú cu atáta tirănie? de vreme că te cheamă Biciul lui Dumnezeú, căci nu pedepsesci pre cei rei şi mândri! érá pre cei plecaí, carí cadú la picioare-íi, íie ííi daú agonisítele séle şi grumazí, căci nu-i íerí, de vreme ce Dumnezeú spre cei plecaí ííi întórce mila! Adu-í aminte, Atilo, că esci omú! pázesce că nu ca un omú faci ci ca un balaurú cumplitu, omorí ómení. Adu-í aminte că vrei se morí; şi cum cu mánile crunte de sánge nevinovatu vei sta inaintea scaunului lui Dumnezeú, la judeíú? se ííi minte că fară plată pentru nevinovatul sánge nu vei eşi de la Dumnezeú!* Érá íicëndu-le aceste íi táiă capul unul ce sta acoloa, érá pre soră-sa *Eutropia* vrënd se o apuce, că era fórte frumósă fecióră, 'şi-au şi scos ochii cu degetele, íicënd: *Nu va lăsa Dumnezeú se privescú spre ucigaşul nevinovatului fratelui meu!* Şi acolo aú omorít-o şi pre ea.

Érá auínd aceste cumplite fapte a Atiléi, s'aú strínsú toíi Rómliení cu oşti, trágënd intr'ajutor şi pre *Theodoric* Craiul Goíilor asupra *Atiléi*, şi pre oştile Romului; aú alesu Hatman pre *Aeíie*, vestitú omú de resbóie. Îníelegënd *Atila* că aú trasú Rómliení intr'ajutor şi pre *Goíi* asupra lui, s'aú sfátuitú cu vrăjitorii sei. Fiind atunce *Atila* in păríile *Galiei* cu oştile séle, adusará-i oştení lui un sehastru dintr'o peştera aflátú. Atáta găsímú scrisú pentru *Atila*.

CAP. XIV.

Aice arată câți ani aș trăit pre aceste locuri aședarea Romanilor ce 'i-aș aședat Trajan, și câți ani aș trecut până la vremea lui Laslău Craiul Unguresc, și pre urmă câți ani aș stătu locu pustiū, până la descălecarea lui Dragoși Vodă.

Scrie *Bonfin* istoricul, aducend mărturie pre istoricī mai vechi anume, *Suida* și *Eutropie*, precum : *Aurelian* împăratul Rōmului vđdend cā nu vorū sta descălecăturile lui Trajan pre aceste locuri, se fie redicatū pre ómenī de prin orașe și de prin sate locuitorī, și 'i-aū mutatū peste Dunărea in Dobrogea. Érá *Topeltin* scrie precum : *Gaie Cesar* aū statutū împăratū după Trajan; acela se-ī fie mutatu in Dobrogea și atuncea și in 454 ani de la Hristos aū nebușitū *Goși* și alte némuri peste locurile aceste, cum s'aū scrisū mai susū. Făcendū dar socotēla din đilele lui Trajan, ce aū adusū pe aceste locuri Rōmleni cândū aū supusū pre Daci, in ani de la Hristos 103, până la *Atila*, ce aū nebușit cu Tatarī, din cari sunt Ungurī de la *Iuhra*, cum scriū istoricī, ani 401 rămānū ani 298 se fie traitū Romanī pe aice descălecați de Trajan ; cum đicū alți istoricī, se fie descălecatū Trajan țerile aceste in ani de la Hristos 120 ; și la ani 401 aū nebușitū *Atila*, și pre urmă Bolgarī cu povățuitorī lorū ; érá dupe ce s'aū pustiitū țerile aceste, unī mutați in Dobrogea, de împărații Rōmului, alți peste munți aședendū-se, pe Oltū, in țera Ardélului, alți in Maramorașū până in đilele lui Laslău craiul Unguresc, cândū s'aū descălecatū al doile rēndū țera Moldovei de Dragoși-Vodă, și țera Muntenescă, de Negrul Vodă. Acel crai aū stătu la crāia Unguresca in ani de la Hristos 1080 ; érá scoțendū ceī 298 de ani ce au trecutū de la Trajan până la *Atila* cândū s'aū pustiitū țerile aceste, și mai alesū de Bolgarī, cari s'aū timplatū in ani de la Hristos 401, făcend socotēla de la *Atila* și de la Bolgarī până la Laslău Craiul Unguresc, pe vremea căruia s'aū descălecatu al doile rēndū țera, 700 și mai bine de ani aū fostū pustiū locurile aceste de *descălecătura* cea întēie a lui Trajan împăratul Romulu. Ce *Goși* întēiu, apoi Bolgarī aū stepanitū locurile aceste până ce s'aū mutatū și ei in alte părți de locū, unī peste Dunărea, pe vremea lui Theodosie împăratul Grecesc, cum s'aū scrisū mai susū, alți in alte părți, și rămēndū de totū pustiie țera, nelocuindū nici unū némū până la Dragoși-Vodă in Moldova și Negru Vodă in țera Muntenescă

CAP. XV.

Pentru descălecarea țerei Leșesci.

Descălecarea țerei Leșesci pe ce vreme și de ce némă s'aũ făcută. Findũ cursul anilor de la Hristos Mantuitorul nostru 508, doi frați anume *Leh* și *Ceh*, din némul Slovenilor séu a Sarmațiloru, ómenĩ indrăzneți la vitejie, petrecând multă vreme in neodihnă și in osteneală, dupe ce veđura netocméla intre al sei, ce se lucra in Iliric și in Dalmația, unde s'au fostu aședatũ, cum s'au scrisũ mai susũ, la rindul seu, — pre ce vreme aũ fostu eșitũ Bolgarii cu *Derbal* cnézul lorũ, de cariĩ și pustiirea țeriloru acestora s'au făcutũ ; — vedëndũ acei doi frați oștiri ațitate intre némul lorũ, vorovindu-se amendoi, s'au clătitũ din Iliric, țera *Arvaților*, și din Dalmația, de la oștile Slovenesci, care era aședate cu totũ némul Bolgariilorũ cercându-și locu de traiu intr'alte părți de lume. Dându-se spre Apusul sórelui, in părțile Nemțesci, au descălecatu și aũ stepănitũ locurile intre apa *Visla*, *Alba* și *Vesurgu*, adecã *Veserul*, care este sciutũ in țera Nemțescã. Dẽsupra acesteĩ ape aũ facutu cetate tare și 'i-aũ pusũ nume *Bremen* séu *Bri-zemen*, insemnândũ cu acestu nume, cum acolo aũ descălecatũ greutatea osteneleloru și neodihnelorũ séle trecute. Și Nemțiĩ până in vremele de astãđi numescũ acel orașu *Bremen*. Și de acolo se pricia și se sfadia cu Nemțiĩ pentru hotarũ și pentru olatele megieșe ; și de la o vreme orașele de pe aprópe și cetățile de burã voie li s'aũ inchinatu. Eĩ rnele le-aũ descălecatũ ei singurĩ, și așa *Cehul* s'aũ aședatu pre Dunărea și pre apa *Elba*, unde se chiamã acmu *Bohemia*, cã *Cehilor* le đicũ *Bohemi* ; pre urmã aũ stăpănitũ pre *Racuzi*, *Lusația*, *Morava*, *Mesus*, dintru unile gonindu pre locuitorĩ, intr'altelẽ puindũ pre de al sei printre locuitorii cei vechi.

Erã *Léh*, frate-seũ, au intratũ cu orda sa mai in lăuntru, alegẽdu-și locũ de traiu mai spre Médiã-Nópte, unde este acmu țera *Leșescã*, și pre apa *Vislei*, de unde s'au redicat *Vandalitiĩ*, adecã némul *Sarmaților*, s'aũ aședat cu orda sa, și pe urmã de la capul *Vislei* până la apa *Odera*, spre Médiã-Nópte, și spre Reseritũ aũ stepănitũ *Șlosca*, *Marcgrafstava*, *Prușiĩ*, *Pomeraniĩ*, *Malburgul*, *Lusația*, *Sacsonia* și alte locuri și cnezii, omorindũ pre unii din locuitorii acelor locurĩ, pre alții gonindu-ĩ din moșiile séle, pre alții priimindu-ĩ la mila sa. Erã unu craișorũ Nemțescu au chi matu pre *Léh* la *poedinoc* cu *vierșun*, (?) se se lovescã numai amendoi din arme, cine arũ birui se remãe stăpănia pe séma lui. Și au ucisu *Leh* pe acel craișoru și 'i-aũ stăpănit tótã țera lui, unde se chiamã acmu *Pomorsca*. Aflat-au locu între ape unde aũ descălecatũ orașe, și aũ ziditũ cetate in țera *Leșescã*, caria 'i-aũ pusũ nume *Gnézdo*, ce se đice *Cuib* ; și acolo, din sfatul vrajitorilor sei, aũ aședatũ stema țerei séle. Era acolo la acela locũ și multe cuiburĩ de Vulturĩ prin copaci, și au făcut stema țerei Vulturũ albũ, cu aripile séle intinse, care și i ânã astãđi este pecetea crãiei Leșesci.

Pus-ău chipul vulturului și prin stéguri și prin alte semne ostenesce, éra numele lor de pre *Leh* le dăce *Leși* și *Boemilor* le dăcemu *Cehi*, de pre numele lui *Ceh*; érá *Poléfi* le dăcu *Leșilor* de pre locuri și de pre câmpii pustii în țera lor, unde locuescú ei pâna astăzi; le dăcu *Poléfi* adeca câmpeni, ca *polea* se chiama *câmpu*, și pentru ca sunt indrazneți a se timpina în câmpii, cu neprietinii lor. Așa aretamu descălecarea țerei *Leșesci* de la *Leh* și *Boemii* de la *Ceh* den vestita vitejia lor.

CAP. XVI.

Descălecatul al doile a țerei Moldovei la ce velet s'ău tēplat.

Cu anevoie este a'l adeveri deplinu, măcaru că multe istorii amu cercat, a țerilor din prejurul țerei nōstre, și Rusesci și Leșesci, fórte de amēnuntul; ce mai aprópe de adevēru amu aflatu, cum: descălecatul țerei de al doile rēndu dūpe pustire de Bolgari și de Tatarii, în anii de la zidrea lumei 6860, érá de, la Hristos 1352, pe vremea ce stapănea țera *Leșescă Vladislav Lochetec* craiū tatăl lui *Cazimir II*, érá în Țarigrad împărăția *Mihail Paleologul*. Și dovadă punemū de acēsta, că scrie și *Ureche Vornicul*, în *Létopisețul* seū, că doi feciori a lui *Stefan Voda*, anume *Stefan* și *Petru*, sfadindu-se pentru Domnie aice în țeră, aū scos *Petru Voda* pre frate-seu *Stefan Voda*, cu ajutor de la unguri, din scaunul țerei, și aū fugitū *Stefan-Vodă* la Craiul *Leșescū*, la *Cazimir-cel-Mare*, feciorul lui *Vladislav Lochetec*. Decī acel craiū *Cazimir*, aū craiū anī 33, érá de la *Dragoși Vodă* până la *Stefan Vodă* ce aū avut accști doi feciori, cum s'ău pomenit, *Petru* și *Stefan*, cum scrie *Ureche Vornicul*, se faciū anī 46; ce scoțēnd trei-đeci și trei de anī a lui *Cazimir* craiū *Leșescū*, unde nazuise *Petru Vodă* se-i dea ajutor se vie în țeră Domnu, remānū anī 13 trecuți. Pe vremea acelu Craiū *Vladislav*, aice la noi era domnu *Roman Voda*, feciorul lui *Petru Voda*, nepot lui *Mușat Voda*; érá ce scrie *Ureche Vornicul* că aū fost veletul 6807 la descălecarea țerei cu *Dragoși Vodă*, nu se tocmesce, că încă pe acea vreme era pustie țera *Moldovei*. Érá *Bonfin* istoricul Ungur așa dăce de descălecatul țerei de al doile rēnd: *în vremea cranului Unguresc Ludovic s'ău redicat un domn anume Bogdan, ce era locuitoriu în Maramorașu cu Românii; adunat-au cătra sine pre Valahii și au intrat în țeră la moșia sa, de au descălecat, ce o părăsise de megieșia Tatarilor. Era pre urma veđēnd Ludovic ca s'au immulțit Valahii, ce eșise din Maramorașu cu Bogdan Domnul, în țeru aice, neputēnd sē-i scōța 'i-au așeđat sub stēpānirea sa, se dea bir craier Unguresci. Érá Ureche Vornicul scrie că au descălecat țera *Dragoși Vodă*. Ce socotimu că póte sē fie fost *Dragoși Vodă* fecior a lui *Bogdan* din Maramorașu, ce scrie *Bonfin*, istoricul Ungur, ca au descălecat țera a doua órá. Se se fie indemnat *Dragoși*, dăce, cu ore-căți de ai seī din Maramorașu și aū venitū peste munți în chip de vēnátóre și au găsitū o fērá, și gonindu-o cu dulaī pâna la apa Moldova, și obosită fiind fēra, aū*

prins-o în apa Moldovei, la locul unde se chiamă *Boureniș*. Este o poveste latină de țică; *nu se pune nume în dar*. Féra acesta ce-î țică *bour*, pôte că au fost *zimbru*, și pre numele férei se numesce locul acel *Boureniș*; pus-au și la pecetea Domniei țerei *cap de bou*, ce se vede până astăzi.

Eșit-au și mai la câmpu acei vânători și au nemeritū la locul unde este acmu monastirea *Ețcaniș*, și acolo era prisacă cu stupi, și era la acei stupi un *Rusnécū* anume *Eațco*, și întrebându-l ce om este de trăesce în locū pustiu și cine stepânesce locurile acele, el aū spus că este *Rusnécū* din țera *Leșescă* și cum aū auđit el din bētrâni că ajunge locul până în *Dunărea* și până în *Marea*, și pe *Nistru* în susū până unde se incepe țera *Leșescă*. Și pre numele lui *Eațco* se chiamă *Ețcaniș*, érá apei Moldovei, unde aū ucis féra, cum s'aū pomenit mai sus, pre numele unei țince ce o chiamă *Molda*, care de multă gónă ajungēnd la apa unde aū ucis féra, aū crēpat de apă, limbind multă, și s'aū numit *Moldova* apa *Moldovei* pre numele *Moldei*.

Vēđēnd *Dragoși* cu de ai sei locuri bune și desfătate cu câmpii, cu păduri, cu ape bune, s'aū sfătut că-î locū bunū de traiul lor; și întorcēndu-se în Maramorăși luatu-și-aū casele și au eșitū cu toți din Maramorăși ș'aū venitū de s'aū aședatu aice în țéră, unde se chiamă până astăzi câmpii lui *Dragoși*. Și fiind *Dragoși* mai de cinste între alți Nemeși, Domni și Capitenii, l'aū redicatū cu toți se le fie Domnū, și 'i-aū đisū *Dragoși Vodă*. (Este în țera Ungurésca o boerie de se chiama *Vaida*). Și așa s'aū aședatū, viind și alți Moroșeni pre unde le-aū plăcutū locul, pe subt munte: Români, Sași și Unguri. Sucéva țirgul l'aū descălecatu nisce cojocari; *Socē* ce chiamă Unguresce *cojocar*; érá *Sucéva*, *cojocărie*. Așiderea și țirgul *Baia* l'aū descălecatū nisce olari Sași: *Olărie* săsesce se chiamă *Baia*.

Așiderea și *Eațco* vedēnd că s'ă venitū de s'aū aședatū *Dragoși Vodă* cu ómeni din țera Ungurésca, mers-au și el în țera *Leșescă* de aū chiamat *Leși* de ai sei, și aū venitū de s'aū aședatū pe lîngă apa *Sucévei* în sus; și cu vreme s'aū strinsu mulțime de aū implutū locul: Români în jos până în *Dunărea* și Sași; érá *Leși* în sus până în hotarul țerei *Leșesci*, din munte până în *Nistru* și în jos până la cetatea *Alba* și la *Chilia*, după vechi hotarele *Daciei* și a descălecarei lui *Trajan*, cum s'aū pomenit mai sus la rîndul seū. Și așa aretându-se Descălecare a țerei a doua órá de *Dragoși Vodă*, în anii cum s'aū scrisū mai sus, 6860, eșitu din Maramorăși, ne vine rîndul a scrie de domnia lui *Dragoși-Vodă*, ce au fost ántēiū Domnū țerei, apoi mergēnd pre rînd scriind și viața altor Domni.

Sfērșitul carții de Descălecatul de'ntēiū a Moldovei,
de

NICOLAE COSTIN.

FRAGMENTU

DINTR'O CRONICĂ PRE SCURTŪ A ROMĂNILORŪ,

ATRIBUTĂ LUI

SPĂTARULŪ MILESCU

CRONICA PRE SCURTŪ A ROMANILORŪ

Pre alte țeri tôte câte era împrejurul lorŭ supusese. Pre unii cu arma, pre alții cu gróza numai puterei lorŭ, cá atáta slujea și într'acele vremi norocul izbândeii lorŭ, câtŭ nici o țeră, nici unŭ pământŭ aŭ pututŭ sta împotriva lorŭ, ȕice Ioan Șleidan, in cárticeaua ce istoresce pe scurtŭ, de 4 monarhii ale lumeei ce aŭ fostŭ, cá romana monarhie și putere (care aŭ státutŭ mai mare, mai tare și mai multŭ de câtŭ tóte al-l'alte), atátea numai n'aŭ luatŭ și n'aŭ supusŭ țeri câte n'aŭ vrutŭ, și atátea 'i-aŭ scápatŭ la câte n'aŭ vrutŭ se mérgă. Insa cui este pofta, citescă pe Titŭ-Liviŭ Padovanul, carele de 'nceputŭ al Romanilorŭ și fórte de améruntulŭ scie, și de acolo lesne póte cunoșce fiesce carele, cáta împărăție și până in cáta putere aŭ fostŭ ajunsŭ Romanii. Și acésta este de cređutŭ, pentru cá și biserica nóstră de Octavie Augustŭ Cesarŭ împératul Romanilorŭ mărturiseșce, potrivitŭ monarhia lui pre pământŭ, cum a lui Hristos; cela monarhindŭ, mulțimea stăpânirii ómenilorŭ s'aŭ potolitŭ; Hristos luándŭ chipŭ omenescŭ, mulțimea dumneđirii idolilorŭ 'aŭ sdrobotitŭ, ș. c. l. Precum se vede la tropariul de la nașcerea Domnului la Slava de la vecernie.

Acești dară împérați, vréndŭ să supuie și sa biruiască și pe acestŭ pământŭ cu locuitorii sei cari era atuncea, in totŭ chipul silea și de multe ori oști mari și grele aŭ trimisŭ asupra lorŭ, cari mai de multe ori mai biruite decâtŭ biruindŭ s'aŭ întorsŭ, precum și când Cesar Augustŭ, trámițéndŭ asupra lorŭ o dată 80,000 de ostași, d'abia marginile Dunării le pázea; cari dupre acea Dacii și Getii, adăogándŭ-și óstea (până la 200,000 de ómeni, ȕicŭ cá aŭ făcutŭ), și trecéndŭ Dunărea, biruințele romaneii Impărății fórte greŭ și réu cu focŭ, cu ferŭ și cu robiă le aŭ stricatŭ, atunci craiu lorŭ findŭ Birebista (Boerebiste). Și Bonfinie scie și acésta: nici cum Romanilorŭ nu sta bine, și grija încă avéndŭ de acei nedomoliți ómeni, nu se odihnea nici îi uita ca in lungă odihnă și in lină pace să se afe, nici să se obráznicescă in biruințele lorŭ in ce 'i lăsa, mácarŭ de și lega câte o dată cu ei pacea pentru ca și vecinii le era, de vreme ce (cum s'aŭ și mai ȕisŭ), tóte împrejururile lorŭ luate și biruite de Romanii era, dar încă și pentru ori-care pricină mică se și scornia oști unii spre alții pornindŭ.

Trajanŭ Ulpie puindu-se împératŭ Romanilorŭ a supusŭ Dacia desévêritŭ.

Acésta dară mulțime de anŭ trágéndŭ-se și așa lucrurile lorŭ învréstándŭ-se intru dînși, până in vremile ce státu împératul Romanilorŭ Ulpie Traianŭ, carele se trágea de neamŭ spaniol, începéndŭ a împérați de vêrstă find de anŭ 42, la anul de la nașcerea feciórei, cum ȕice Carion in cronica lui, 128. Omŭ înțeleptŭ de almintrelea, fiind învêțatŭ mare, cu sfatŭ in tóte și fórte direptŭ (cátŭ și acésta aŭ făcutŭ, ȕicŭ istoriile, cum cá puindu-l imperatŭ și chiă-

mândă pre cel d'ântăiū al pretoriului, 'i-aū datū sabiā dīcēndu-ī: «pentru mine slujește-o până dreptele facu, iară nedreptele de voiū face, împrotiva mea tu o întorče»; și cu inimă mare, mai virtosu într'ale oștilorū lucrū. Acesta dară altū cevași mai pe de supra, decâtū cei ce făcuse mai 'nainte vreme, și de acēstă țēră gāndū și socotindu într'altu chipu, și ale sale gătiri de rēsboiū își tocma; și nu prea mulți anī de împērația lui trecēndū, deci cu mari greimī de oști și cu nespusă putere s'au sculatū a oști într'aceste părți. Cātū dară va fi fostū puterea lui atuncea și cu cātă mulțime de omeni va fi āmblatū, cātū aū umblatū și aū supusū părți alelu mi, putemu-ne-īnsă cu mare mirare-și domiri câte cevași, că étă vrēndū pre līngă acele oștiri ale lui și lucrū mari, ce apucase și făcea ca să-ī rēmāe și in fapte slavă și pomenire dōră și minune la omeni in veci rēmāindu-ī. Pe unde mergea, drumurī mari de pētră și șanțurī grōznice trāgea pe unde și āmbra, precum și până astă-đi se vedū și la noi aici in țēră, cārora încă *troianurī* le dīcemū, rēmāindū de atuncea de in omū in omū acel nume, carele se trage și până astăđi, măcarū că fōrte puțini sunt carī se șcie, dreptū ce le dīcū troianurī? iar acesta este adevērul, că de oștirea acelu mare împēratū, Trajanū Ulpie, sunt rădicate, și nu numai aici ci și printr'alte țere așa aū făcutū cum s'au đisū, pentru ca să rēmāie neamului omenescū pomenire de mari și de puternice faptele lui. Iar de va fi și altū cineva făcutū ca acelea, din Romanī voivođi sēu împērați mai 'nainte vreme, cum și pōte fi făcutū, (că toți puternicī stēpānitorī ca acelea nevoiescū a lāsa pe urmā, de mari faptele lorū pomenire), aceea nu o șciū, pentru că de la acestū împēratū incōce asemenea acelora ne mai făcēndu-se, nici a se mai pomeni vedemū, unde rēmāne de vorū fi făcutū și alții; iară pe numele acestuia aū rēmasu de a se numi și a se pomeni într'acestași chipū.

Așa deci Trajanū acesta începēndū rēsboiul āntēiū cu Daciū, 16 anī scrie Carion că s'au trasu, într'acele vremi crāindū pe aici Decebal, carele era fōrte omu vitēzu și meșterū la ale rēsboielorū (precum și Dion īl scrie in istoria vieței lui Trajanū ce face) și bogatū și mulțime de omeni avea, precum prea lesne este a socoti și a crede neșcine că așa va fi fostū, de vreme ce afară dintr'altă vreme trecutā mai de nainte, câte rēsboie grele și bātaī sāngerōse făcuse între dīnșiī, care Decebal și in vremile ce împērația Domițianū la Romanī, la anulu de la īnvierea Domnului 99, cu mare putere s'au sculatū im protiva lorū și nu puține rele și stricāciuni aū simțitū ținuturile Romanilor de dīnsulū; apoi deci 16 anī neprestanū cu o împērație mare și puternică ca aceea a Romaniloru, cum se pomenēște, cātă putere și cātă avuție aū trebuitū sa aibā de au pututu sta atāta împrotivā și a rabda?

Insā in cea de apoi, vedēndū Trajanū că in lungū se trage acel rēsboiū, și gāndindu ca multe se potu întēmpla dintr'acea zabavā (mutātorū fōrte tuturorū acestora fiindū norocul), el īnsuși cu tōtā romana putere-ī s'au sculatū de aū venitu, și viindu pāna la marginea Dunarū, din josū de Kladova, s'au apucatū a face podul de pētra statatorū peste Dunāre, cāruiā și până astă-đi și din cōce de Dunare și din colo i se vedū marginile și începēturile cum aū fostu și dreptu ce locu au fostu, mai vedēndu-se, dīcū, cānd scade apa la miđlocū, și alte colțurī ca niște piciorē de zidu, langā care podū este și cetatea

Severinul, dincóce mai susú óre-și ce, care era făcută de Severu împăratú, multú încóce mai pe urmă decâtú Trajanú imperașindú acela, cum đice Carion, la anulu dela Hs: 213, in sa acuma sparta și multu vechie se vede.

Acel podú mare minune și mare lucru aú fostú, și a avea semnú e de nespusa-ı putere, ce aú avutú acea împărație; de care podú mulți istorescu și mulți între alte minuni ce se vede il numera, și de meșteșugul lui cum l'aú făcutú și de altele câte de multe aú trebuitú pană a'l face; iara de cheltuală cu câtú s'aú făcutú este necreșutú de a se și spune, đicu scriitorii de acestú minunatú podú, și alți mulți scriú. Iara și Ioan Țețu, in partea istoriilor lui, pușinú mai pe largú și fapturna lui cum aú fostu spune, și cađutele laude ı dá; însă și Dion care istoreșce ale lui Trajanú tóte, mai pre largu de acestú podú scrie așa; cuvintele lui acestea sunt: «Dupa acestea, Trajan «podul de pėtră peste Dunăre a se face aú grijuitú, care tóte al-alte ale lui «faceri mari departe le-aú întrecutú ale aceluı podú. Sta totú de patru laturı «cioplite petre piciórele, a căror a nalțimea de 150 de picióre este, fara temeliele lorú, lățimea-le de 60 de picióre coprinde, și de la unulu pană la altul «sunt depărtate picióre 170, și coprinse de la unulu pană la altul cu colaci.» Acum dară câtú va fi fostú de lungú și ce podú va fi fostú, socotėsca cine poșeșce și este grijulivú ca la acestea a ști. Aflatu-s'aú in Ardeal (póte fi dușă de acolo), și o peatră care aú fostú la capul aceluı podú pușă și scrisă de acestú podú (adică despre acestú podú) cu aceste slove latineșci:

.....

Care va sė đica:

«Provedința lui Augustu, adevėratul Pontifecs.

«Puterea romană ce nu spune sub jugú?

«Iată se rapesce și Dunărea.»

Acestú podú și in baniı aceluı împăratú Ulpie Trajan se punea, de o parte de monetă bătea chipul lui, și de ceea-l-altă parte tiparea podul cu aceste slove și đise:

.....

Care așa tilcuescú și đice:

«Sfatul și norodul romanu, prea bunul Domnú acesta au grijuitu a țipari intru pomenirea «minunatuluı podu iproci.»

Care și pană astă-đi într'ace a monetă (adecă-te într'acei bani) se vede, vrėndú in totú chipul acela se lase pomenire nemórtă de mari faptele lui.

Așa decı făcėndu podul, aú trecutú și elú pre đinsul in acesta parte. Se vede că nici câtú au șeșutú el acolo zăbovindu pana a se face podul, că lucrurile resboiului se afla in odihna și in lene, ce dese bătėi cu vrăjmașii seı făcea, și prađi, arsuri și alte rele pre in totú locul se vedea. Decebal inca nu într'unú locú ședea, ničı fară de mare grijă se afla, ce și el cu tóte puterile câte avea, și tare se apara și de multe ori și izbėndea; ce nici o potrivire, nice o asemenare avėndú Crăia lui cătră imperația romana, el din đi in

di totu mai lăbea că nici cu nice una d'a tocma era (in nimicū nu era egal) ca până in sevêrșitu să se pôtă bate și se pôtă sta împotriva-î.

Aceste deci și el cunoscându tocmai atuncea mai bine, dîcū cum că aū trămisu de câte-va orî la împêratul Trajan ca sa se împace cum și alte dați facu e, și și tótă biruința se o închine împêrației lui, puindu armele lui josu, și dare sa lege și și pre toți robii romanî câți avea prinși se-î slobodă (că mulți avea ci și din omeni mari prinși robî). Iara nici cum n'aū vrutū se-î primescă atuncea acele cereri și fagaduințe, dîcēndu ca nu numai atunci ambla se înșele și se adōima împêrația, îngrozindu-se de dēnsa, ce și alte dați de multe ori ca acelea au și ispitit și au și facutū; iara apoi de nici una nu s'au ținutu. Pentru că dîcea că și alte dați așa facuse, birundu-se de Romanî, și cadēndu la pace și tari legaturî cu ei legāndu, apoi numai cum gasea câtū puțină vreme, atuncea numai decātu împotriva lorū se scula.

Scrie Zonara in viēta lui Trajanu in tomul al duolea, că și altă dată au oștitu Traian împotriva lui, și prea tare și grōznicū rēsboiu au avutu cu el, atata cātu macar că Romanii au biruitu și mulțime de vrājmași au omoritu, iară și din tranșii încă atați aū fostū de raniți într'acel rēsboiu, cātu nu mai avēndu cārpe barbiarii de a lega rane, și aūdindu împêratul, însuși ale lui haine nu 'și au cruțatu, ce le au datu de-î lega, și cetațile cu destula ostēnlă 'î le lua. Inșă vēdēndū Decebal că și de scaunul crăiei lui sa apropie, atuncea au trimisu solî de pace la Trajan cu multa rugă, fagaduindu ca și armele și meșteșugurile cu care batea cetați și resbōe, și pre meșterni aceia se-î dea, și apoi și ce va pofti el se faca; și așa viindu și el însuși la împêratul, la pamēntu plecāndu-se s'au închinatū imperatului. Așa deci in Italia Trajan întorcēndu-se, solii lui Decebal cu dînsulu 'î au adusu, pre cariî înaintea a totu sfatului ducēndu-î, armele lorū acolo 'și au lepadatu, și mânil stringēndu-și in chipul robilorū, multu și cu multe cuvinte s'au rugatū, și așa pacea facēndu-și, iar le au datu armele și s'au dusu.

Insa Decebal nu prea multu trecēndu, éra de noue viclenii se apucă, tocmelele și legaturile silindu și stricāndu; inșă cunoscēndu el că n'are d'a tocma (egile) puteri de față ca se se bata, au începutu cu ascunsu vicleșugu pe Trajan se omōre, că de el fōrte se temea și se îngrozia, cunoscēndu-lu mare și tare ostașū. Ințr'acesta chipu dară au începutu: șciindu el ca de acel imperatu lesne se apropie omul și cine va graiește cu dînsul, el au aflatu omeni ca aceia cariî se dîcă că au fugitu, și apropiindu-se de el, se-î graescă, și de voru putea se'l omōre. Așa dara mergēndu, dintr'aceia unul s'au cunoscutū cum ambla apropiindu-se de împêratul cu vicleșugu. Așa deci prindēndu-î și dāndu-î strinsore au marturisitu lucrul și cum 'î au trimisu Decebal iprocî.

Atuncea deci adoară (a doua oră) sculāndu-se Trajan cu mai mare multu decātu āntēiu putere ca se 'l înțerce de tōte acele nestāmparari și vicleșuguri ale lui, au mersu asupra lui și s'au jurat (dîcu) ca pana nu va desrădacina și pe el și pe totu acel rodū de omeni, nu se va lasa, cum in cea de apoi au și făcutū,

Inșă Romanii temēndu-se și de aceea așa au făcutu, așa adicate ca nu cumvași vr'o dată când arū începe a scādea și a se mai pleca împêrația lorū, ey

aflându vreme ca niște nedomoliți și nedomesticii vrăjmași pururea nevindecați către romanii, arău fi făcutu răscumparare tuturoru catora aă pațitu de la dinșii, și ei arău fi silitu nu numai a surpa de totu împărația romană, ci și numele romanu se-l stingă și se-l pérda duple fața pământulu, cum și alții aă silitu multu a face, ci n'au nemeritu.

Acestea dară împărația socotindū și sfatuindu aceea mai timpuriu ei a o face decâtu alții, la cale pusese se o facă, precum aă făcutu și in vremile cele ce împărații monarhi încă la Roma nu era; ci numai ales-au boerime, și capetele cele mari ocărnuia împărația (carii aă ținutu așa duple uciderea craiulu Secstus Tarcvinie, zelul ce 'i dicea și Trufașul, carele aă călcatu casa Lucretiei, romanei cei cinstite și înțelepte).

Multă mulțime de ani până la Iulie Cesarū, fiindu atunci dară voevodu oștilorū romane Scipion Africanul, acolo in Africa mergendu, de unde și numele-i Africanu aă remasū, și biruindū cu mare putere domnia și taria Cartagenilorū (ce înflorea și ea atuncea cu multe bunătafi). Inșă Romanii din fața pământulu și marea cetate aceea aă sfărămatu, și totă biruința lorū aă risipitu. Așa Numanții, cetății mari și frumoșe in Spania Scipion Emiliū, și minunatulu pre atunci Corintul in Elada Mucie, aă făcutu, din temelie sfărămându-le, și risipindu-le, pentru ca supuse fiindū lorū, ele se viclenia și uidea pre Romanii; și altora ca acelora așa aă făcutu, măcarū că Romanu acilea mai multu ca sa dea gróză și spaimă vrăjmașilorū și supușilorū loru celorū neascultătorii le facea; căci într'a'tu chipu avea împărăție fórte aă statutu drépta și mlostiva, și era privighietóre in tóte cele cuvioșe și diepte, mai multu decâtu tóte alalte monarhu și stapânirii câtu au statutu in lume și până asta-đi stau, precum tóte istoriile câte scriu de dinșii pre largu arétă. Afară dicu duple ce aă eșitu Samodrații împărați, aă mai bine tiranii, cum le dicu, ca apoi ei apucându împărația și vréndu fieșce carele a împărați cum 'i va fi voia, nu duple cum legile și obiceiurile lorū era puse. Atuncea decī unii dintr'inșii nu domni séu ómenii se parū ca aă fostu, ci mai rēi și mai cruđi de câtu férele cele nedomesticite și mânioșe, și decâtu aspidelē și vasiliscii cei otrăviți și veninați, cum aă fostu Caie Caligula, Domiție Neron, Domițian, Dioclitian și alții ca ei mulți, și nu numai la dinșii aă fostu ca aceia ce și la alte némuri și domni, precum și până astă-đi unde și urde nu lipsescu de a nu fi de acei cruđi tigr¹ și veninați balauri, stîrpituri și terata fiindu din némul omenescu iar nu rodu omenescu.

Așa dară sculându-se Trajan cu totă puterea-i și in mai înăuntrul țerii intrându o dată și altă dată, mare și tare rēsboiū cu Decebal avéndū, nu puțină vėrsare de sange dintr'améndouē părțile s'au făcutu. In cea de apoi inșă, Decebal biruindu-se aă fugitu, trăgendu-se către Beligradul Ardealulu, căci acolo era și scaunul crăiei. Ci nici acolo nu s'a pututu mântui, că iată óstea romană trecéndu munții Carpați (că așa acești munți toți carii curmeză țera acésta de către Ardeal se chiamă, dupe cum scriu Geografii), și acolo arđendu și sfărămându, nici acel Decebal aă mai pututu scăpa; ci pre el prindéndu-l, dicu cum se-l fie omoritu, alți dicu cum el însu-și se-și fie făcutu mórte, du-

pre atâtea nenorociri ce i se întemplantă și vedea că totu și cu totul se perde, și cum ca totu va cadé în mana loră pre urma, ci viu să nu fie.

Atunci deci începându mai virtosu și cu d'adinsul a cerca și avuțiile lui, dăcu cum multă suma și mare bogăție să se fie aflatu acolo în cămările palateloră lui; și multe și ascunse dăcu ca au fostu, care le au descoperitu și le au ivitu unul dintr'ăi lui omeni, pentru ca foarte ascunse le țină. Acestu fel de meșteșugu d'a le ascunde barbarul aflându, adecă-te, dăcu, că acolo în apa ce trecea pre linga palate, abatandu înainteu apa de a cura printr'altu locu, mare foarte grópă facendü, și cu lespeđi pardosindu-o și pre d'asupra bine tocmindu-o, și acolo multu foarte într'insa aurü, argintü și alte scule ce șcia că de apă nu se strică puné, care ascundétóre foarte cu nevoie era să se afle, mai virtosu că nimeni nu o șcia; pentru ca când o au facutu, robii au dusü de o au săpatu, și apoi pre toți aceia au pusü de 'i au omorítü ca să nu iasă cuvântul și acé taină la nimeni afară. Ci iată ca nici o taină, nici o ascundétóre lumescă, duple nemircinosu cuvântul domnului, la Luca 8, nu e, care să nu se afle și la iveala să nu iasă. Alții dăcu că le au ivitu acelea și le au spusu unu boierü mare romanü ce în mulți ani l'au fostü fiindü acel Decebal acolo robu. Acésta dara póte fi, că domiritü și mare omü fiindü, și ca acele multu va fi iscoditü, ca să șcie și se póta cunoșce, până în câtă putere avea acea craie de se punea așa tare improtiva romanei împărății de a se lupta și de a se apara. Deci și acelea spuindu-le și aflându-le, le au luatü romanii și câte au cunoscutu că ar fi fostu de zăticnéla lorü tóte au stricatü și le au darămatu.

Așa deci Trajan supuindü și desëveșitü domolind'i tóta Dacia, și socotindü ca s'o tocmescă într'acel chipu de la care se nu mai aiba alte turburări nici să le mai viă alte griji, au poruncitü de prin prejururile biruințelorü sale de au adusu romanii locuitorii de s'au aședatu aici, și dintr'a sa óste au lasatü câtu au trebuitu de a'i lasa, ca sa se așede aici rămâindu locuitorii acestorü țeri, cari și pâna astă-đi se tragü, cum vomü arăta, dintr'aceia.

Însă nu ca dóra din Daci nici uuul n'au mai rēmasü, câtü pustiindu-se de totu și ne mai remăindü nimeni cine au locuitü aceste pamēnturii au pusu Trajan și au aședatü romanii, ce numai a lorü craie se nu mai fie, nici capete dintr'inșii poruncitorii se nu rēmaie, nici al lorü nume de stēpānire se nu se auđa ci numai de romanu. Iar și din ei alții au mai rēmasü, că iată și Licinie de nému Dacü se trage, cum scriü mulți, însă de proști omeni era; iar mai apoi la Roma mergēndu și la mari omeni slujindü, fiindü póte și omü de slujbă, așa au ajunsu de mare câtü și pre Costanția, sora lui Constantin împēratu, cel Mare, au luatü, pre carele și omu împērației l'au facutu, și improtiva lui Macsimin tiranului l'a trimisu cu óste, și la Tarsü l'a biruitü. Însă nici din peptul acestui Licinie au lipsit'i tirania, că și catre alții crudü era iara către creștinii nesașiosu gonitoru și muncitorü.

Însa Marele Constantin nu l'a lasatü așa; ci împreună cu fiu-seü Crispu, cu mare óste improtiva-i au mersu, ca și el cu óste eșindu-le înainte, la Odreii avēndu mare rēșboiu, l'a biruitu foarte pe Licinie. Fugindü deci el în Bitinia, iar începe a stringe óste; însa vedēndu că nu-i va merge, tramite pre soția sa

la frate-seu Constandin de 'i face pace și 'i iartă viața, însă cu această toc-mela, ca fără dregatoria se ședă se se odihnesca, la Soloni dându-i locu. Iar el reu fiindu învătătu și neastemparatu in rele, trecendu câte-va vreme iar incepé a se mișca spre turburari și a 'și stringe ómení asemenea 'uí. Insa al lui Constantin ostași, fiindu la Soloni pazitori, acolo l'au ucisu și au stinsu și pre acel tiranú ca pre Dioclitianu, Macsentie și Macsiminu, curafindú lumea de ímpuțeciunea tiranielorú ș. c. l. Acestu dara Licinie, cum đisemu, au fostú de fel Dacú; se vede că fórté puřiní remasese (đicu istoriile) de atata amarú de aní, ce într'inșu atátea grele oștí și nespusa mulțime de vrajmași au statutu și aú bulucitú, pre carií cu sabia și cu focu 'i au stinsu. Și încă din câțí și remăsese, cum s'a đisú, dóra cu viața numai ce era, că încă totú subtú nemilostivií ostași se mistuise și se topise.

Așa dar Trajan a aședatú locuitorí romaní in Dacia, cum toți istoricií adevereza, și aevea și pâna asta-đi in Ardeal, in multe locuri, se vedú in petre scrise, epigramate și altele in numele lui cum și la Cluju, đice Gulielm și Ioan Blaú, in noul Atlas, că de asupra unei porți acéstá epigrama a lu Trajan se vede scrisá (însá latinesce)

Și de aici apoi Trajan sculându-se s'a dusú in parțile Resaritulu cu a doa mare oștire, unde Armenia tóta aú luatú și Asiria, pâna și din Arville partea aú supusú.

De Dacia pe scurtú aicea iară voiú mai aráta, cum đicú că aú fostú de mare și cu ce părți s'aú hotăritú.

Filip Cloverie geograful și pe Dacia scriindú đice: Dacia pe dincolo de Dunare se hotărește cu Mesii (adeca cu Sirbií ș. c. l.) Dacií însă, đicea, némú schiticú este, crudú, vrășmașú și barbarú, iar țera aceea Dacia, despre Méđa-nópte se hotărește (până la unu locú va se đicá) cu munți Carpați și cu apa Prutuluí (adecáte despre țera Leșescá se cotește); despre Răsaritu, iar đice, cu Prutul se hotărește și cu Dunărea. Ce aici acestu geografí se vedesce ca fórté greșesce, pentru că cátu-vași scurtézá din cátu aú ținutú și ei atuncea, de vreme ce nu pâna in Prutú, și pâna asta-đi se vedú ținuturile, ci pâna in Nistru de nu și in Nipru, cum mai susu s'aú semnatú, dintru a lu Bonfinie istorie, că între Nipru care da in Marea Négra, se cöprindea Getii ș. c. l. Ce mai bine este și mai cu socotélá se se đicá că de catre Resaritu se otarește cu Niprul aú cu Nistrul macara, adecate despre Vozia și despre Crimú. Iara de aú greșitú Cloverie și de acésta ca și de altele multe, nu este a ne minuna nici atátú a 'l huli, căci și de acésta aratat-amú pricina mai susú din ce vine; adecáte, pentiu că acești scriitorí, carií scriú mai tóte și de tótá lumea câtá pâna astá-đi ca cunoscutá este, n'aú amblatu se vađa ei insii cele de care scriu, care nici cu putința este cuvași in lume se póta ambla tóta lumea, și tóte așa pe amăruntul să le póta vedea și șci, cátu nici într'una nici se gre-

șescă nici se cadă. Ce două aceștia mai multu auđindu-le de la alții ce ămbără, unii într'o parte alții într'alta, unii cu neguțatorii, alții ca se vađa numai lumea, întrebă și scriu ale lumei locurile, orașele, apele, munții, némurile, obiceiurile, legile lorü róda aceluorü pamenturi ce dau, ce lucruri se află, și ca ace tea de tóte. Decí ca acelea de la unii într'unu chipu, de la alții într'altü chipu, dupre părerile ómeniloru cum suntu alegěndu-le, și laudāndu-le lu inca ce 'i este parerea ca ar fi mai adevěrulu, đice și scrie. Decí, care este bine și drépta ea sta așa nemișcată; iara carea greșita și smintita este, trebuie cei ce mai bine vorü șci de acel lucru sa îndrepteze și să dirégă.

Insa de catra Méđa-đi, Dacia se hotareșce cu Dunarea, și de catre apussu, đice Filipü, cu apa ce se chiama Patisul, întru care hotare coprinde-se astă-đi đice, partea a țerei Ungureșci; mai đis-au și Ardealul și Valahia (adecăte țera acesta) și Moldova; insa *Valahia*, acești geografii, și mai toți istoricü căți scriü de aceste țeri, điceau și Moldovei și cestia; apoi o împarte in doue, una de susu alta de josu îi đicu. Le đicu și mai mare și mai mică: cea de susü, adecate și mai mare Moldova, cea de josu și mai mica, țera acésta *muntenescă* numindu, cum mai đicu mai mulți așa; ca romanésca numai locitorii ei o chiama, și dora inca unii din Ardelenii romāni, pentru ca aceia și aceștia numai când se întrebă ce este? ei respundu, *Romāni*; iar Moldovenii se osibescu de se respundu, *Moldoveni*; se vede ca și ei suntu de unu némü și de unu rodü cu cestia, cum mai 'nainte mai pre largu vomu areta cu mărturiile multora.

După ce au aședatü Trajanü pre Romanii în Dacia, cum s'au ținutü și până când totü așa au stätutü.

Trajan Ulpie aședěndu decí Romanii locitorii aici și puindü capete și cărmuitorii romanii tótei Dacii (insa nu craiu ci numai voveođi, precum și printr-alte țeri supuse ale lorü era, dupe craie ținutu mai micu facěndu) s'au întorsü, și iara la Dunare vindu acolo de ceea parte a facutü Nicopoa, precum și alți istorescu, și Bonfinie într'a treia decada, a aduoa cărți a lui, carele scrie: Nicopoi doue sunt, una mare alta mica se chiama; cea mare dincolo de Dunare, cea mica dincóce: și cea mare Trajan, cea mică Adrian au ziditü, in pomenirea supunerii acestoru țere (se vede și Bonfinie dintr'altoru scriitorii đise, đice și el.) Insa și acel Adrian, ce se đice ca a facutu și el cea mai mica Nicopoe carea, dupre đisele acestoru istoricü, imi pare se fie ce 'i đicü asta-đi, *Turnul*, carele dincóce de Dunare împotiva Nicopoei este; acela dară era nepotu lui Trajan de nepotü, căruia așa era numele: *Publie Elie Adrian*, carele dupe Trajan el au stätutu împěratu. Ci dara de cređutu este ca vrěndü ale unchiu-seu fapte și lucruri se le mai întarésca inca și se le pazésca, și acea Nicopoe au facutu, și altele au întăritu și au ținutu pe multe locuri; și la Roma cum se vede, omu fórte invěțatu, înțeleptu, bunu și ostașü mare era, precum și in vieța acestui împěratu, căți o scriu, se vede pe largu cum au fostu de vrednicu și de mare.

De acolo apoi sculându-se Trajan iar cu mare putere către părțile Răsăritului s'au dusu, precum puțin mai susu amu semnatu; unde și pre Armeni și și pre Parți până la Arvile au supusu. De acolo iară câtvași trecendū, iarăși gătindu-se bine de oștire, au mersu către Asiria, împotriva Ovreurilor cari ridicase capu împotriva Romanilor ce se afla la Egiptu, la Kirini și la Kipru, cari dicu că au fostu ucisu ovreii până la 40,000 de ómeni, și nu numai atátu au făcutu, ce și carnea ucișiloru au mâncatū, și cu sângele lorū pre obrazū s'au unsu. Acéstá dará crudá și vrájmașá obráznicia și cutezare a Ovreurilor, a făcutu pre Trajan de cu mare putere au mersu asupra lorū, ca să potoléscá acea rázmiriță și se 'i pedepséscá.

Mirá-se însă mulți de acea sculare a Ovreurilor și grozavie ce făcuse și Romanilor și creștinilor, cátorá se aflase atuncī într'acele părți, de 'i ucisese așa, ce îndrăznire și nesfială se fiá fostu? cá iatá de la Titu-Vespasian, dintr'al doilea anū al împărăției lui, până la 18 ani ai lui Traian ce era atuncea, numai ce trecuse ani 34, și nu se dumirea nici 'și aducea aminte ce pățise; cá atuncea ei iară sculându-se și ridicandū capu, au mersu asupra lorū acel împérátu Titu, fiindu dela Hs: ani 72, și ocolindū Ierusalimul, și cetatea o au sférímatū, și báserica cea mare ce avea atuncea ovreii o au arsū și o au stricatū, și au tăiatū atuncea Romanii mai mulți de trei sute de miľ de Ovrei, cum pe largū istoriile dovedescū. Ce dará Ovrei cu acea nu se îndestulise, ce și in scurtá vreme aceea iară ca acelea scornise și făcuse, cum mai susu s'a đisū: ci póte fi, cum đice și Carion in cronica lui in vieța lui Vespasian, unde mai pe largū ceva acestea istorește: cá fiindu de la Dumneđu se pața cei ce suntū vrájmașii lui, cum era ei lui Hs: domnul și Dumneđuul nostru, acestea spre peirea lorū le întárita și le făcea, ca să se rescumpere desávírșitū sângele cel nevinovatū a Spásitoriuluí lumii, ce pe cruce 'lu au versatū nelegiuíții ovrei.

Intr'acelea decī gátindu-se Trajan și spre aceia vréndū a se porni să mér-gá, bóla idropiei viindu-i, și până la Cilicia mergéndū, acolo au muritū, împărățindū ani 19 și șése lunī.

Aceste trei mai mari oștiri făcéndū el câtū au împărățitū, adecáte a Dacilorū, cum s'a đisū, a Armenilorū, a Parțilorū, și acésta a Ovreurilor de arū fi mai tráitū arū fi sévêrșitū, afará din altele multe ce mai micī le socotea, și afará din câte încă mai 'nainte de a fi împérátu, nenumérate resbóie ce au făcutū, trámițendu-se încolo și încolo Hatmanū mare au sárdariū, cum 'i đicemū și mai 'nainte și împărățindū Nerva cel bunū, dreptū, și milostivū împérátu și către creștinii blándū, și făcétoriū de bine, carele pre Trajan, dupre dínsul a împărăți, el l' au alesū și l'au lásatū in scaunū.

Insá mórtea lui Trajan au záticnitū atuncī óre-și ce vremea de au mai zăbovitū acea oștire până a merge la Ovrei, iară nu cá dóră au remasū lucrurile așa lásate și îngáduialá s'a datū acelorū vicleni Ovrei, ca deprinđendu-se cu d'acelea se rămáie in náravū.

Ci iatá *Elviu Adrian*, nepotul de nepotū al lui Trajan, cum s'au đisū, stándū dupre dénsuluí împérátu. Și trecéndū óreș-ce vreme până a' și tocni altele ale împărăției, fiindū próspétu împérátu, cá era destule turburate atuncī, mai

virtosu in Asiria, începute încă de Trajan, unchiu-sëu fiindü; decî numai de-cätü spre acel rësboiü s'aü gatitu. Se vede că dîcî că până a merge el încă acolo însu-şî, din Britania chiamändü pre unü Iulie Severü voevodü, ostaşü förte şi vrednicü, 'l aü trimisü in Siria ca să mai potolëscă acea turburare şi galcëvă ovreiască, ce nicî acela n'a cutezatü bătaie mare se facă cu acei prea îndrasneţi tilhari, ci aü lungitü resboiul, între care vreme puterile Ovreilorü se mai întărise.

Aşa decî apoi, Adrian mergëndü in Siria cu mare şi tare gătire, luändü multe alte coştaie şi stricändu-le, apoi a mersü de a ocolitü cetatea care i dîcea Vetonü, trei anî şi şese lunî bätëndu-o, fiindü tare ni cu mulţime de ómeni pázitá, cum dîce Carion. Acolo mulţi decî in bătaie perindü, şi mai mulţi de fóme şi de ciurmă murindü, cu sila şi cu biruinţă o aü luatü. Şi acolo a ucisü şi pe capul turburării şi al viclenieî, căruia era numele Vencohar; alţi acestuia îi dîcî Coteva, căruia apoi pe urmă Ovreiî îi dîcea Vencomba, adecâte fiul minciuneî, cum îl tilcuescü ei, căci că el mai 'nainte se trufea şi dîcea că este Messia mîntuitorul Iudeilorü.

Insă dupre ce s'aü luatü cetatea şi cu bătăile de afară ce se făcuse, puindu de a număra morţiî se vedë căţi vorü fi, s'aü aflatü dîcî 500,000 de miî de Ovrei, afara de cei ce de fóme şi de ciurmă aü muritü, pre cariî nu 'i aü pututü mai numera, şi atunci puterea ovreescă cätü mai fusese s'aü sfărîmatü şi s'au sdrobotitü. Acestea Carion in viéta lui Adrian ce o scrie (măcar că cam pe scurtu) le istoreşce; iar Ioan Zonara, omü învăţatü şi vrednicü credinţei d'între istoriciî greci, dîce unde scrie şi el viéta lui Adrian, că, afară din căţi de fóme, de ciurmă, de arsurî aü muritü, numai in bătăi căţi aü cădütü numărändu-î, s'au aflatü 580,000 de ovrei, şi cetăţi le aü luatü 50 förte tari; érá coştaie şi sate mai alese care avusese, 985 le aü sfărîmatü ş. c. l.

Aşa dara Dumneđeü Părintele şcie rescumpăra sângele fiului seü unuia-născutü, şi aşa şcie fieşce căruia din vrăjmaşîi lui a rësplăti şi a da, şi celorü ce poruncile sale calcă a aduce plätindü păcatul părinţilor pe feciori, până la al treilea şi al patrulea nemü, cum singurü Dumneđeü dîce, la *Numere*, capete 14, şi la 2-lea *Zacon*, cap. 5, pre cariî încă îngăduindu-î şi lăsändu-î in viéţă câte o dată, şi in părere se vedü că sunt cevaşi norociţi, care aceea o face noianul bunătăţii şi adînca înţelepciune a lui Dumneđeü, pentru că dóră s'arü pocăi ómenii şi dela întunericul relelorü s'ar întörce la lumina bunelorü; iară ei neluänd-o că acea îngăduialá este despre partea milosirdiei lui Dumneđeü ci din destoinicia lorü, când se vedü aşa, prindü năravü, şi aşa ne mai curmändu-l de la dênşii cadü şi ca într'acele stingeri, şi cu sunetü se pere pomenirea lorü, cum cântá şi împëratul proorocü Davidü in psalmul 9, precum şi ovreilorü s'aü perdutü, vedemü, împëraţia, stepănirea, preoţia, şi alte bunătăţi multe, şi până la sfërşitul lumii vorü fi perdate şi stinse iarü de noi, cariî credemü într'insul fiul lui Dumneđeü, fiá-î milá şi paza lui aflese pururea cu căţi învăţăturile şi poruncile lui ţinü şi păzescü!

Acestea ce dîcemü pena aici, pentru alţi dóră se pare că amü eşitü din vorba noastră, insă nu gândescü că fără cale sunt puse, de vreme ce acestea şi multu mai multe decâtu acestea, măcarü de amü putea şci luminändü min-

tea noastră cu cele ce 'n lume mari fapte de mari ómení scrise au rămasu, și acestea voia lui Dumnezeu îngaduindu-le, ca iar prin ómení minunile sale se sêvêrșească și se remâie cunoscute rodului omenescu, tótă învêțătura și sciința, descoperindu-le și in lumină puindu-le și lăsându-le, ca se putem încă cunosce și se scimú lucrurile buniloru și a reiloru, a vredniciloru și a nevredniciloru, ale legiuițiloru împêrați și ale tiraniloru; ca pre cei buní și vrednici se laudămú și bine se cuvêntamú, și pe cei rêi și cruđi sê-i ocarímu și rêu se-i pomenimu; așjiderea ca relele sê gonimú și sê fugimú, iar bunele sê 'n-brățîșîmú și sê urmâmú.

Așa dară, cum s'aú đisú, Romanii aici aședându-se mulțime de aní subtú acea imperăție ascultatorí au fostu; însă într'aceia cursóre de aní, până când iar s'aú mai descoperitú numele acestorú locuitorí de aici, ce se vorú fi făcutú și ce se voru fi întâmplatú nu sciú, ca nici scrisu nici pomenitu de alții nu afiu. Inșă se vede cum aicea de la Roma viindú ocârmuitorí țerei, mari ómení și de mari némurí veniaú (cum se va arăta și de Corvinú, după cum scrie Bonfinie); că aceia dară viindú pre aici, se aședău și ei, locuitorí pământurilorú acestora făcându-se, cum și pântu'alta parte așa némurí mari, de multe orí mutându-le de prin moșile lorú, acolo se alcătuaú și se aședau; și nu numai la Romaní acésta se vede că aú fostu, ci și la Elini și pe la alte rodurí omenesci. La Eliní, cum după Alecsandru Macedon Voevozií lui cei mai alesí prin țerile cele mai mari și mai bune in Asia au remasú și s'aú aședatu, precum Ptolomeiu Lagos la Egiptetu, Antiohú in Asiria, Antigону la Pamfilia, și alții mulți într'acele părți, și feciorii și nepoții lorú pe urmă multe némurí moscenire aú remasú in acele țeri. Așa și aici dar, au rămasú de aceia, și pâna in vremile dupre urma s'aú trasu; și dóră vre o remășița de a acelora și pâna astă-đi, de nu aici iară in Ardeal potú fi, cum unii din Hațegu adevereză și se ținu se fie.

Acum dara, acestea și aceștia așa viindú și fiindu, iată mai încóce numele *Vlahi* le-au rêsăritú, și așa și pâna astă-đi se trage. Ci dar, ce de acestú nume se đice, și de când acesta le-aú remasú mai osebitú al loru, de nu le đicú alții acum nici *Daci*, nici *Geți*, nici *Romani*, ci *Vlahi* mai alesú; iata istoricii ce đicú de dênșii și gheografii, voiú arăta, macar că ei între dênșii in đise se vrăstédă.

Vlahii de unde se đicú Vlahi, sêu altú nume iar mai totú așa, căruia scriitorii cum le-aú plăcutú puindu-le nume, cum și mai alesú de unde se tragú ei.

Ântêiú Antonie Bonfinie, într'a duoa decadă la a patra-i carte đice: Așa «din leghiónele locuitoriloru ce de Trajan și alți ai Romaniloru împêrați erau «duse in Dacia, Valahii aú izvorítú, carora Pius đice că de la *Flak*, cuvîntare «Nemțescă, vine *Vlahi*, ca așa aú vrutu se le đica. Iar noi (đice el) in potri- «vă amú socotitú a le đice, adecâte etimologia făcându-o de la cuvêntul gre-

«ce cu ce e ȃice¹⁾ adicȃte aruncȃndu sagȃta, pentru cȃ fȃrte eraȃ is-
cu iȃi in meȃteȃugul sȃgetatului. Iara unȃi (totȃ el ȃice,) cȃ numele se le fi
«pu u acesta *Valahȃ*, dupa fata luȃ Dioclitian, ce o chiama aȃa, care o mȃri-
«tase dupre unu Ioan, Domnul ce erea atuncea aceȃtin Dacȃi;» acestea Bonfi-
nie ȃice.

Carion in cronica luȃ, intr'a patra carte, in vieȃta luȃ Isacie Angel, Ȇmpȃratul
Ȇarigraduluȃ, ce scrie, ȃice acestea de Valahia: «Ȇntȃeu darȃ, cȃtu eȃu 'mi-a-
«ducu aminte, intru acȃsta istorie in care se numescu *Vlahȃ*, cȃrora scriito-
rii Grecescȃ *Vlahȃ* Ńi *Blahȃ* le ȃicu, de unde numele loru in acea vreme, cu
«ce prilejurȃ s'au ivitu Ńi s'au cunoscutu acestea, sȃu cȃnd acestȃ nȃmȃ in-
«tru Ńi in-
«tre Dunare au statutȃ locuitoru, eu cu adevȃratu nu sci, dreptȃ
«ca locuescu in vechea Dacie carea pe urma o aȃ ȃinutȃ Goȃiȃ Ń. c. l.»

Ńi mai josu iar scrie Ńi ȃice: «De inȃcepatura acestuȃ nȃmu mie mi se pare
«ca necuviosu este a ȃice ca impȃraȃin rȃsaritului, adecate aȃ Ȇarigraduluȃ, in-
«telegu pe Gotȃ, gonindu pe unu dupre acele pȃmȃnturȃ, pre alȃiȃ taindȃ, lo-
«curile acelea dupre vechiul obicei u le impȃrȃia ostaȃiloru batrȃni, ca de acolo
«plȃtȃ loru sȃ'Ńi ie. Dar eu ȃicu ca, cum Turcu dau acum Spahiloru lorȃ
«Timarurȃ (dela aceia dupe atuncea luȃndu pȃlda), Ńi mai vȃrtosu pe acolo iȃ
«aȃeȃa impȃraȃin (ȃice,) ca se potolȃsca Ńi se stinga gȃlcevile ce adesea faceȃu
«Sarmaȃin (adeca Leȃiȃ), in-
«tre cariȃ ostaȃi mai multȃ eraȃ Romanȃ, precum Ńi
«limba adevȃrinȃ le este, carea din latinȃsca stricȃtȃ este. De la aceȃti Ro-
«manȃ, dara, purcesu este numele Valahiloru; iar acum ȃicȃ, ȃice unu, ca de la
«Flac voevodul loru se trage numele, aceea ca o poveste este. Mai ȃice iar
«ca necunoscutȃ erau Valahu pȃnȃ cȃnd in odihna ascultaȃ de imperaȃiȃ Ȇari-
«graduluȃ; dar iarȃŃi cunoscutȃ fura Ńi la luminȃ venirȃ, daca inȃpurȃ a se a-
«mesteca Ńi a se adaoge cu Sarmaȃin veciniȃ loru, de cariȃ fura Ńi in-
«demnatȃ se se
«despȃrȃ Ńi sȃ se desbata de subt ascultarea impȃrȃȃiei, cariȃ Ńi inȃpurȃ a o face
Ń. c. l. «Mai ȃice Ńi acȃsta; «In vremile de apoi, unu nȃmȃ al Vlahiloru era in douȃ
«impȃrȃtitu, Ńi in doue domni osebite: ci darȃ, cei ce cȃtre rȃsaritȃ Ńi cȃtre
«meȃla-nȃpȃte locuiescu, Podolieȃ vecinȃ, *Moldavȃ* se chiamȃ; iar cei ce cȃtre
«meȃla-ȃi Ńi cȃtre Transilvania (cum se chiamȃ) *Valahȃ* se numescȃ;» Ńi ca a-
cestea acel Karion scrie Ńi ȃice.

Insa, acesta Ńi alȃi mai toȃi ca acesta istoricȃ din ceȃti mai dincȃce anȃ,
istorescu lucrurile Valahiloru, de cȃndȃ au pogoritȃ domniȃ din Ardȃl a locui
acestea, dupre cum arȃta Ńi scurte leatopisiȃele acestorȃ douȃ țȃri, cȃ pogo-
rȃndu ei pe aici Ńi coprinȃndu locurile Ńi pȃmȃnturile acestea, cu ce puterȃ
voru fi avutu aceia atuncea, Ńi adaogȃndu-se de prin multe pȃrȃi ȃmeniȃ pen-
tru bilȃugul Ńi bunu locaȃul acestorȃ pȃmȃnturȃ, mai vȃrtosȃ Ńi crescȃndȃ dom-
niile, s'au facutu Ńi elle puternice, dupre cȃtu Ńi locul le-aȃ ajutatȃ; cȃ iȃtȃ
ca micȃ Ńi inȃguste domniȃ pe lȃnga alte crȃnȃ Ńi impȃrȃȃin, Ńi se vȃȃu Ńi suntȃ;
iar mariȃ Ńi tariȃ lucrurȃ, Ńi Domniȃi acestora aȃ lucratu Ńi au facutȃ ȃre-cȃnd,
cum mai 'nainte se voru vedea faptele lorȃ.

¹⁾ Acesta ȃicere lipsindu in manuscris, este de creȃutu ca autorul a voitȃ sȃ ȃicȃ de la
cuvȃntul elnescu *βαλλω* care inȃtelege a *arunca*, a *asvarli*, a *attaca*, a *lovi*. Edit.

Martin Cromer, carele de ijderania și de lucrurile Leșiloru și vieța crailoru loru istoresce într'a doua-spre-țece carte a lui, unde și vieța lui Cazimiru crailu cel mare scrie, vrendu se arate și el Romanii aceștia, au cum le ȃicu ei *Valahii*, de unde se tragă, acestea ȃice:

«Dacia, după cum o scriu vechii gheografi, Apa Turiei, careia noi ȃicemu Nis-
«tru, despre acea parte a Sarmații, carea noua Rusia și Podolia este, o des-
«parte de către apusă cu Iazigi Metanastii; se hotărasce despre răsăritu cu
«apa Terasului, căruia noi Prutul acum îi ȃicem, și cu Istrul, adicăte cu Du-
«nărea, că așa se chiama; de catre Mesia cea de josu, care acum Bulgaria
«este, și de catre amăda-ȃi cu acea Dunare se desparte, adicate de Mesia de
«susă, carea acum Bosna și Sărbia este. Aceea dară (adicăte Dacia), duple a-
«tătea resbăie ce cu Romanii au făcutu, in cea dupe urmă de Trajan Împăratu,
«precum scrie și Evtropie, s'au supusu, și in chipul ȃinutulu adusă este. Ci
«dară, de vreme ce de oștile ce in mai sușii anii sorbită și stinsa au fostu,
«mulțime nespusă de ómeni din tóte părțile romane acelașu împăratu, ca se
«locuiască și se sălășluască pamânturile acestea și cetățile, au adusă. Inșă, nu
«așa multă despre aceea, subt Galian, și apoi subt Aurelianu Împărații, var-
«varii aceia 'și-au rescumpăratu; duple aceea iar Goții, subt Grațian Împăratu,
«aceeași Dacie așu coprinsă.»

Ce dară eu, acăsta ce ȃice acăstu Kromer aici, nu mă pociu domiri ce au
vrută să ȃică, și de ce barbari ȃice? adicăte subt Galian și subt Aurelian,
varvarii ȃice 'și-au răscumparatu, adicăte, Dacii póte fi; și apoi iar ȃice că
subt Grațian Goții o așu coprinsă, adicăte iar pre Dacia. Ci acestea ce ȃice
cu rescumpăratul Daciloru, nici cum nu o va dovedi din cele ce mai susă ȃicu:
una, cacii iara el au ȃisu ca din mai sușii anii ce atătea resbăie între ei s'au
facută, ei s'au sorbită și s'au stinsu; pentru care Trajan au adusu apoi nesocotită
mulțime de Romani dupretutindinea, de 'i-au așeșată aici locuitorii, ce-
taților și pamânturiloru stapănitorii. Dara daca așu fostă așa stinși și topiți
cātu mai nimeni de acel Daci au fostu rămasu, iar de au și fostu puțin ră-
mași, sėraci și becnici au fostu ramasă și aceia, cum de cređutu este, pre-
cum mai toți scriitorii într'acăsta se potrivescă de istorisescă, când luară dară
atăta putere, și când li se întórse taria de se 'și póta răscumpara și isbinti
pre atăta suma de Romani și atăta putere ce era a loru și acolo de paza și
de ocarmuitura lucruriloru? Mai este inca și ceea ce ȃice că, subt Grațian,
Goții o așu coprinsă și o așu luată; este dara aici se întrebamă, iar pe acăstu
Martin, dar de la cine au luată? Ca de va ȃice de la Romani, iata dara că
nimicu barbarii nu 'și-au fostu răscumparatu pe Romani, ci iar a Romaniloru
așu fostu; de va ȃice dela varvari, adecate dela Daci, dara ce trėba au avutu
a ȃice că, imperaȃindă Grațian, Goții au luată Dacia, de nu au ȃisu mai bine:
Dacia carea au fostu luata și coprinsa de Romani, și iara 'și au răscumparat-o
varvarii, acum o au coprinsu Goții. Și nici acăsta o va putea ȃice, cacii, cur
s'au ȃisă din istoriile altora, și Dacu dintr'o fontană cu Gotii suntu, încă mulți
și Goții pre atuncea le ȃiceau, că totu Schiți erau, și totu dintr'a răsăritulu
Schitie aceștia toți au isvoritu, cum și Ungurii și alții, cum se va arata; mă-
car că acum mai alesă *Goții*, Șveților și Daniloru ȃicu; inca și la Crimă de

aceia ôre-când aũ locuitũ, cum și pãnã astađi dela împãrađii Greci ținuturi acolo fiindu, Goti le điceaũ; creștini suntu acum, este și Mitropolitũ acolo, grecescũ, carele ascultã de Patriarhulu Țarigraduluĩ, de Ț đicu încă ei *Gotias*.

Deci darã, se scimu ca Gođii cãndu au coprinsũ acestea subt Grațian, dela Romanĩ aũ luatu, iar Daciĩ nicĩ au mai rescumparatũ, nici s'au mai sculatũ dintr'aceea nicĩ odata. Ci darã, de acẽsta ertãndu-ne Martin Kromer, cãci nu-lũ credemu la cele ce mai nainte đice de Valahĩ, adica de Romãnĩ, cum le đicemu noi acum, mergu cu dñsul; iara el dar đice așa: «Dintr'aceea amestecaturã a Romaniloru și a varvariloru, cu dãrile și lucrãrile ce făceaũ între ei și cu a însurãriloru amestecaturĩ, Valahii aũ resãritu, limbã nuoã din cea vechiã a loru varvarã și Romana, ruptã și amestecatã au, și cu aceea se slujescu; fôrte multe însă ținu cuvinte latinesci. Se vede cã și rusescã și slavonescã limbã a o ținea obicinuescu, aũ dõrã cãci le suntu prea vecini și aũ multã amestecãtura cu ei, au dõrã cãci de Slovėni și acea țerã, precum celelalte într'aceea tragere, carea dela Balta Meotidei (balta Meotidii se chiamã cea care se face la Crĩm despre partea cerchizescã și cãzacescã din apa Donului și dã in Marea Negrã, careia și Eucsinũ îi đicu); iar marea Adriaticã se chiamã ceea ce este și Ț đicũ sinul Veneției, precum acesta in cartea lui cea dintaiũ mai pre largu au arãtatũ cãtũ aũ coprinsũ acei Sloveni ce đice, din cariĩ asta-đi đicu cã suntu Sãrbi, Bulgariĩ, Bosneaniĩ, Leșii, Rușii, Bohe-miĩ, Muscalii, Horvađii și alđi cațiva ca aceștia. Deci darã, đice, põte cã și aceștia supuși suntu; aceea fiiindu, și limba lorũ aũ priimitũ, cu carea și pãnã astã-đi la biserica romãnescã trãiescũ, cã tõte cãrțile bisericeii și tõte citaniile și cãntãrile pre slavonesce le suntu.

«Niciĩ însă tõtã acea Dacie (iar Kromer đice) acel nẽmũ o ține; pentru cã partea ei cea despre apusũ este Ardealul, ținutũ al Ungurilorũ, care de Unguri, de Sacsoni (adicã de Sasi, cã așa se đice), de Sãcuĩ și de acești Valahii acum se locuiesce, însă (đice) Valahii suntu felii grosũ, ostași și vicleni. Iar de unde și cãnd Valahii au începutũ a se chiama așa, nicĩ sciũ, nicĩ afiu.» Intr'acẽsta darã și el cu Karion se potrivește ce đice; inșã cam deobște pãrerea este acesta (đice iar el): «se vede cã de unu vechiũ scriitorũ este adeverita, cum dela Flak, carele au Voevodũ aũ Donnũ le era, numele acesta sã Ț fi luatu; cariĩ ãntẽiu *Flachĩ*, apoi stricãndu-se cuvintul de varvariĩ vechiniĩ loru, *Vulasĩ* au *Valahĩ* se chiama». Ca acestea și mai multe și Martin Cromer de pogorirea Valahiloru acestora, adicã Romanilorũ, de unde se tragũ și cum au fostu, đice și scrie; și alđii ca acesta, ca de acestea destule đicẽndũ și scriindu, și multu ıntre dẽnșii se osibescu, unu unele alđii altele povestindu, pe care nicĩ puțința imi este a ședea pre toți cãți scriu de acẽstã Dacie, și asta-đi de acești Valahi, cum le đicu, aici se Ț adunũ; cãci și vreme prelungã imi va fi a chieitui, ca acelea inșirãndu, și cu mai multe greșeli ale istoricilorũ voiu da supãrare, și cunoscãtoriloru turburare, neputẽndu sci a cui đisa va fi mai adevarata, se cređã și se scie. Iar care va fi din cititori mai grijulii și poftitori, multe decãtu acestea a sci, de acẽsta citescã pe istoricii, macar cãți amu pomenitu și voiu pomeni cã au scrisu de aceste țeri, și acolo mai multe va afla dela aceia, și ei, dela unii și dela alđi adunãndu-le, și pãrerile loru aducẽn-

du-le, și pre unii mai bine că au ȕisu creĕndu, și pre alȕi ca pre nisce băs-nuitori lăsându, precum și noi de dînșii trebuia să facemü; căci de a 'ȕ crede și de nu a 'ȕ crede, nu este mare greșelă, pentru ca acestea nu sunt dogme ale bisericei, seü ale sfinȕilorü parinȕi ȕise, cariü cu luminarea duhului sfântu și aü lăsatu in sciinȕă, ci istorii politice aü scrisü, unele de la alȕii, (insă cele vechi) auȕindu-le, seü scrise fiindu citindu-le, altele și ei într'acele vremi ce se întâmplă făcându-se, le scriü și istorisescu, se vede că nici acelea nu suntü tôte adevărate dreptü; că și scriitorii, mișcaȕi de osebite poftete și voile lorü, unii într'unü chipü alȕii într'altü chipü totü acea poveste o vorbescu; adică cel ce iubescu pre unul, într'unü chipü scrie de dînșulu, și cel ce uresce, într'altü chipü; și de al seü într'unü chipü și de streinu într'altü chipü scrie; și cel ce este măniosü, într'unü chipü întinde condeiu, și cel ce nu, într'altü chipü îl opresce; și altele multe ca acestea suntü pricinii, de nu totü unü fel toȕi scriü adevărul. Unde și unde ca acela să se afle așa dreptü și de obște bunü, ca tôte într'o cumpănă pe ce va cunösce se le mărturisescă și se le scrie, lumei întru negreșită sciinȕă și adevărü lucrurile se le lase. Insă nu mi se păru a lăsa acum pe Lorinȕu Topeltin din Mediaș, sasü de amintrelea, iar omü invętatü și destul umblatü, carele nu de multü s'a pusü a scrie, insă pe scurtü, cum și el mărturisesce că face într'o cărticea ce 'ȕ ȕice «Ră-săriturile și apusul Ardelenilorü ș. c. l.» care cărticea o aü făcutü și o au tipăritü la Lionul din Francia, la anul dela întruparea cuvântului 1667. Acolea dară, într'aceea, ale Ardealului și locuitorilorü cine suntü, și câte nęmurii sunt, și ce obicei, și ce purtări, și ce legi aü, cam pe scurtü iar mai tôte le atinge și le ȕice, măcar că are și el părerile lui, și de al lui ca de al lui grăiesce; insă și de Vlahi, adică de Romăni, ca o parte ce, suntü și ei locuitorii acolo, încă scrie, și acestea ȕice: «Vlahii, (adică Romăni) ȕicü unii «cum de la Flacs Voevodul s'aü numitü așa; Enia Silvul äntëiu acesta ȕicën-«du-o, apoi după dęnsul nu pușini o adevereȕă, din stihurile lui Ovidie Nason «dovedindü, carele este förte bătrînü poetü. Acela dară, într'o poslanie a lui, «intr'a patra carte ce face, ȕice: fost'aü mai mare acestorü locuri Flacs, și «subt acestü Voevodü țęrmurile Dunărei fără grije erau; acesta aü ținutü «și pre Mesii, adecă pre Sęrbii, in pace credinciosă. Acesta cu arcul și «cu sabia aü îngrozitü pre Geȕi». Ca acestea dară ȕicëndü acel pré vechiü po-«etü, iaü ei și ȕicü că dela acel Voevodü Flaks s'aü numitü aceștia Flaki. A-«poi cu vreme de unii mutându-se aceste slove, adecăte cea d'äntëiu, *F* in *V*, «și cea de la mijlocii, *C* in *H*, s'aü chiămatü *Vlahi*, așa ȕice unii; iara alȕi «de la Blahi numele cum se le fie remasü adevereȕă, cariü in ȕilele lui Ale-«csie Comnino, İmpęratul ȕarigradului, cu Voevodul lorü Ioan, carele pre a-«tunca avea, mare bintuieli și pagube făceau acei impęraȕi. Deci, pe atunca «acel fel de ömeni așa chiemându-se, aü ręmasu și numele acestorü locuitorii». Intr'acestașu chipü, și altele ca acestea și mai multe, Topeltin istoresce, și ale altora mărturii aduce spre adeveriȕa acestora ce ȕice.

Insă dară, orii căȕi aü grăitü și aü scrisü de aceste țeri, toȕi ȕicü cum Dacia și Getia (pentru ca mai totü unii nęmi aü fosti aceia mai din 'nainte vreme), că o au chiămatü și s'aü numitü dela acele nęmuri Scitice, cum s'aü ȕisü, a-

decâte de la Daci și de la Geți, cari din partea răsăritului erau veniți într'aceste parți, cum și alte némuri multe, aș dora mai tóte câte sunt în Europa; din A ia s'au pogoritu. In a din începutu, dicitu, cum se vedî in tóte istoriile și mai virtosu din scriptura sfanta, adecate din Biblie, putem cunósce și ne putem bine adevéri, că într'acele parți au fostu ántéiu mulțimile de ómenî, și de acolo apoi a se lați și a coprinde lumea și páménturile s'aú pornitú.

Ci dará, cum s'au đisu, acestú paméntú Dacia chiemându-se, și cum Daciil il stapána cu craiil lorú pana la Decebal, cel mai de pre urmă craiul lorú, și cum că Trajan Ulpie, Impératu al Romanilorú, într'a duoa oștire-í pre ea desávarșitu o aú luatî și o aú supusú, din craie, ținutú mai micú, cu Voevođil facendu-o, acestea din cele mai susú đise amú cunoscutú; și cum că apoi Trajan mulțime de Romani dupretutindenea din biruințele lu aú adusú aicea de aú aședatú locuitorî și paznicii acestoru țeri, din care și până asta-đil se tragú acești Romani ce le đicemú noi, iara Grecii și Latini *Vlahi* și *Valahi* le dicitu, înca ne amú adevéritú din istoriciil cei mai de credință și mai puțini ce suntú.

Se vede ca iara nu lipsesc ı unii a nu đice că acestú némú românú de acum nici de acei Romani ce au lasatú Trajan locuitorii aici este, ci nu mai nisce ramașite de ale acelu Daci și de alți varvari adunați aicea și strinși, pentru că acei Romani, dicitu, cari erau aici puși locuitorii de Trajan, după câtáva vreme, înca de Galian aú fostú radicați și duși in Misia și in Tracia și într' alte părți, in Elada dreptu, ca Goții in vremile acelu impératú, calcându Grecia, Macedonia, Pontul și alte parți ca acelea, aú adusú pre acești Romani ca se gonésca pre aceia, și 'i-aú pusu acolo iará, aședându-í de pazá; și așa aici iar departe de dînșii au rãmasú locurile; ci dara, nu dintr'acei Romani, ci dintr'alți ómenî și némuri, cum mai susú đice.

Maí aduce Topeltin in poveste și pe unú Ioan Zamoski, care đice și tãgãduieșce, cum Valahii, adecate Romani, nici cum nu potú fi rãmașite din Romani ce au adusu Trajan de 'i-au aședatú in Dacia; pentru că Galian Impératú, desnãdajduindu-se (đice acel Zamoski) d'a mai ținea pre Dacia (póte fi iar de impresurarea Goțiloru, ca și pre aici și alte parți mai susú și apoi și Italia tótá coprinsese), 'i-aú luatú de 'i-au trecutú Dunărea de ceea parte in Misia, vecina Traciei, lasându de totu pre Dacia. Și mai đice înca, că Daci, deci aceia cari erau, învêțându de la Romani limba latinéscá, printr'atîția anii lorú supuși fiindu, și cu dinsa deprindându-se, o facuse apoi ca este a lorú de moșie, și o au ținutú; care dupe aceea mai pre urma stricându-o într'acestú fel au venitú și au rãmasu precum și asta-đil este, așa facendú cum Ispanii, și Galii și Italianii, adecate Spaniolii, Franțozii și Francii, (că așa le đicu ei) aú făcutu; cari némuri ei înca pâna asta-đi n'aú a lorú limba, de felul lorú osebita, nici cea vechia ce óre-când vre o datá voru fi avutú nu se șcie, ci dintr'a Romaniloru ținu, rei și grozavi stricându-o. Deci dara, precum Ispanii, Galii, Italii nu suntú Romani, așa nici Valahii nu suntú Romani.

Acestea acestu Ioan Zamoski đicea, ale căruia điceri și basne, đice Topeltin și alții, ca mai mult ı suntú de rísu de câtu de cređutú; pentru că cele trei nemuri de ómenii ce đice acela, adeca Ispanii, Galii și Italii, fiind fórte vecini cu Romanii și supuși de ei, și totu între dînșii ședendu, și amestecăți um-

blându, lesne acei varvarii limba lorii își stricău, vrënd mai multu cu a romaniloru a o amesteca, precum și până astă-đi se vede pre la marginile țeriloru care trăiescu cu altă limba, că lesne iau unii de la alții cuvinte, și cu d'ale lorii amestecându-le, îți pare că altă osebită limbă lorii facu; și mai chiaru vedemii că Romăniii din Ardél, Moldovenii, și ceștii din țera acésta, totu unu nému, totu o limbă fiindii, înca între dênșii multu deosibescu, care acésta cum se vede este din amestecătura vecinilorii lorii. Așa dara, și aceste trei némurii, ce đicemii mai susii, din pré vecinătatea Romanilorii luândii de ale acelora cuvinte, și cu cele de moșie ale lorii amestecându-le, și ștricăndii-și limba, au rămasii în césta ce acum suntii. Iar Daciii prea vechia a lorii osebita limbă avëndii, cum o lăsară și o lepădară așa de totii, și luară a Romanilorii, acésta nici se póte socoti, nici crede; pentru că și până astă-đi vedemii și auđimii (đice Topeltin), că de întrebamii pe unii Valahii: ce eșci? el raspunde, *Romăni*, adecăte Romanii; ce numai aii stricatii puținii cuvëntul din *Romăni*, đicî *Romăni*, care totii acelașii cuvëntii este.

Insă acestea ce dice Lorinții că și a se raspunde că este *Romăni*, încă a-devereză că este *Romăni*, đicii eii că nu este destul cu atăta de a se dovedi că este *Romăni*, pentru că vedemii și noi astă-đi pre Grecii așa răspundëndu-se, când il întrebi ce este? el đice *Romeos*, adecă Romanii, și mare osebire este între Grecii și între Romanii; ci numai și eii fiindii supușii mai pe urmă Romanilorii, *Romăni* vreaii și eii se se chieame; aii dóră dacă s'aii mutatii împărația de la Roma la Bizantia, aii țuceputii și eii se se chieame Romanii, madularii și parte și ei împărației facëndu-se; ci dară, aseștii Grecii, nu Romanii ci Elinii suntii, și mai virtosii cei ce în țera Grecéscă, cum îi đicemii noi, suntii, și dintr'aceia se tragii; din care óre-când în vechile vremii și eii pré mari ómenii aii fostii, și atăta întru învețătura a cărțilorii și a sciințelorii aii fostii procopsiții, și atăta întru vitejii aii fostii ispitiții și aleși, întru înțelepciunea luméscă de iscusiții, câtii nici unii nému, nici o limba pe lume. nici o dată ca eii n'aii stătutii, precum singurii Pavel apostolul de înțeleptia lorii mărturiseșce la Corintenii, poslania întâiui, cap. I-ii, đicëndii: «Judeii semnii cerii, și Elinii înțelepciune caută;» și de la carii nu numai alte rodurii aii luatii învțăturii și obiceiie, ci și acei Romanii mai adaogându-se și mai sporindu-se de 'nceputii domnia și crăia lorii, aii trimisii la Atena de aii luatii legii și orânduială, ca se șcie cum se póte ocărmui politica și domniile lorii.

De acolo dară, întâiui, și de la acea vrednicie a lorii eșise acel cnvëntii și aceea ce se đice, *că totii cine nu este Elinii este varvarii*, care zisă ascultându-o Romanii, și lorii đicea că totii cine nu este Elinii nici Romanii, este varvarii; care aceasta se înțelege în tóte cele vechii cărți, cândii se citește *Varvarii*, ca sunt toții varvarii, afara de Elinii și de Romanii. Și aceasta era pentru că atăta erau de învțății, de viteji, de înțeleptii, câtii nu se putea đice Varvarii. Direptii că acela este și se numesce *Varvarii*, carele nici obiceiii are, nici carte scie, nici bărbăția, nici dreptate, nici milosărdia are, nici frica lui Dumneđeu, nici vre o bunătate seii vre o vrednicie pe sine se vede, ci mai multii șiesce și trage a trăi în voia și în poftetele seie de câtii în legii și în dreptații supușii, coprinșii se fiă, nu după neoașaa fire omenéscă facëndii, ci ca unii dobitocii va

se trăie că, și gândește a trăi. Aceia dera se chiamă și suntă varvarii cari suntă așa, măcar de ar și fi vre unul din vre unū nēmū bunū, sēū și stēpānitorū, și de va fi sēū va trăi cum mai susū se dīse, éră nu cu fapte bune, acela varvarū este, și tōte scripturile așa îl numescū și propoveduescū. Și așa și aici într'acēsta istoria cāndu se pomenesce *varvarii*, aceea sē se înțelēgă dupre obiceiul ce și alte istorii ne arēta.

Dis-amu dēră, și precum aū fostū acei Elinii ore-cāndu, ore-ce, și mai susū amu pomenitu, éră și multu mai 'naltū și mai de laudă și de lucrurile și faptele lorū aū fostū, ale carora și pâna astă-đi semnele (precum tōte istoriile și tōte scripturile cāte de ei scriū, și ale lorū cāte sunt), de cātū lumina sōrelui mai avea îi arēta și dovedescū ce aū fostū și cātū aū fostū de sciūți și de mari; însă, éra đicu, aū fostū, éra acum nu sciū din ce, aū dōră căci Dumneđu cel ce singurū numai este vecinicū și neschimbatū, așa aū vrutū și aū orīnduitū lucrurile lumesci ca sē se mute și sē se strāmute, și cele ce parū ómenilorū mai mari, mai înțelepte că aū, în mai stricate și în mai slābiciune sē se afe; ca înțelepciunea acestei lumi nebunie este lângă Dumneđu, fericitul Pavel la Corintenii 1, cap. 3, đice; și Isaia cap. 29: «perde-voiū înțelepciunea înțelepților, și înțelesul înțelegătorilor voiū lepāda ș. c. l.» aū dōră pentru altū ceva al lorū mai osebitū păcatū, care noi nu putemū sci, nici nu putemū pricepe. Ci dera și de acēsta ca de altele ce ca acestea vorū fi lāsati a mai cerca, pentru că mai adeveratā pricinā din ce se fiā ca acelea, numai singurā și adinca înțelepciune a lui Dumneđu va sci; éră numai atāta se vede că asta-đi acel nēmū atāta este de scađutū, de supusū, de hilitū și de ocārītu, cātū mila se face tutuloru celoru ce sciindū gāndescū ce aū fostū și la ce suntu: dascalia au perđutū, stepānirea aū repusū, și de tōte cāte mai āntēiū aū avutu slave, s'aū desbrācatū.

Éră cari dintre dișii încă poftescū a sci și a învăța ore-ce aducēndu-si aminte de cei bētrāni ai lorū, și urmele acelora de a vedea bine și a cunósce, ei in țera frāncēsa se ducū, și acolo sciințele învățēndū, uniū, ca se folosēscā rodul loru cevași, inapoi se intorcū și pre alții invața, de la care și până astă-đi pre ici pre ici se vede ca au cāte o scolișōrā de invața; éra alții acolo remānēndu se papistășescu, și așa împotriva ortodocsiei cestoru-l-alti a îmboldi și a ghimpa se ascutu și scriu, măcaru că-ı și batjocorescu Francii, đicēndu-le că descaliile loru, adeca de la ei, Elinii, aū fugitu și au mersū la dānșii, la Romanii, cari odata toți feciorii ómenilorū celorū mari și a domnilorū romanii mergēu, trimițēndu-i parinții loru, in Elada, la Atena, de învăța carte grecēsa și in sciință acolo procopsea desēvēșitū; și mulți ómeni mari și domni, cum Pompeiu cel mare, Ciceron și alții nenumerați, și imperați, cum Avgustū Cesaru, Trajan, Adrian, și alții mulți, in grecēsa, adeca in Elinēsa limbă, erau sciūți și învețați, in carea și cartile loru tōte și pâna asta-đi se ținū; însă, nu đicu grecēsa in cēstā cum graescu acum ei, de o au stricatu și o au grođavitu forte și ei, macaru ca nu sciū de unde așa de grozavu din cea Elinēscā 'și-au stricatu limba; au dōra și ei perđēndu-și binele și norocul, și robii supuși ultora cađēndu, 'și-au amestecatu limba cu totu felul de varvari, cum se vede că din totu felul de limbi au intr'ānsa amestecate cuvinte și așa stri-

cându-și-o, cu dînsa trăescă. Alții érá din Greci, vrîndu se stăpînescă și ei și sê se arête poruncitori, neavîndu acum mai alesu unde, ei prin mijlocul Turcilor în Moldova și în țera Romînescă vinî, ce de la unii se vede și remîne și folosî în pamînturile acestea; érá alții ca sê jefuiescă și ca sê răpescă numai, vinî; și amestecăturile în rodurile acestea totî pentru luatul lorî cu totî meșteșugul câtî potî nevoescî de facî, și multe rele și grozaviî faci și aducî, și la rele căi pe Domnii țerilorî punî și sfătuesc. Și nici odată nu se ține minte, de câtă-va sumă de ani încóce, de cândî s'aî cunoscutî de aceea într'aceste părți, mai bine cum se nu fie fostî lîngă Domnii din ei, cu cariî Domnii de câte oriî aî vrutî se facă vre-o tiraniă, séu vre-o crudătate séu altă réutate într'acéstă țeră, aî în némurile boeresci, aî altorî cui-va, cari-se nu fie fostî și ei, aî sfetnicii, aî lucrători; se vede că nici pe aceea dreptatea lui Dumneđeu î-aî lăsatî séi î-aî îngăduitî a procopsi séu a se adaoge casele și némurile lorî ce aî pe aici, séu pre unde s'aî și dusî ei dupre fața pamîntului î-aî ștersî, și din pomelnicul vieței î-aî stinsî, a carora nici case, nici avuții după aici rēpite și multe, nici rodî dintr'ēnsii se mai pomenescî și se mai sciî.

Este și alta mai a avea mărturie de ei, cum sciî și cum potî de frumosî și de tocmitî a ocărmui și a purta ori-ce stăpînire arî avea în mână; că étă numai acele, care și acele din voia și din politica Turcilor se îngăduescî și se ținî, adecă cele patru Patriarhiî și oareși câte încă Mitropoliî. Decî dérá, cum le ținî, cum le pórta, și la ce stăpînu se află, și la ce cinste le-aî adusî, și cu ce orîndueli și canóne, câtî într'acele crescinescî le orînduescî, nefindî a mea acéstă poveste de a lungi și a arêta, lasî la însiși acela cari le pórta se spue, și ei ale lorî se dovedescă, mai vértosî singurî Patriarhiî și Mitropoliî se le mărturisescă.

Însă într'acéstă și multî îi putemî lăuda și ferici, că încă în câtă supunere și robia se află, subt păgânescul și tirânescul jugî al Turcilor, cum nici biserica fără de multă strădaniă și cheltuială nu potî face, și prin multe locuri nici cruce afară nu potî scóte, nici alte slavoslovii ale pravoslaviei și adevératei credințe crescinescî avea nu le potî face; érá ei, prin tóte acestea și mai multe și mai strânse patime, credința ceî diréptă întru Hristos bine încă o cinstescî și cum potî mai curatî o ținî, orînduelele și dogmele Bisericei sfinte a rēsăritului neclătite și neschimbate le păzescî. Fia déra mila și grija și de ei a aceluî Hristos Dumneđeu nostru, în carele nesmintitî credemî, și pentru al căruia nume nespusele rele și grele tragî și patî ei și toți căți suntî supuși varvarei puterî; și mântuesce, fiul lui Dumneđeu, totu trupul câtî subtî tiranicî jugul lorî greî patimescî și cu înțelepciunea și puterea ta, Dómne, izbavesce norodul teî de păgâna sila lorî! Dupre mânie, Dómne, pentru păcatele rodului crestinescî, întórce-ți mila și milosârdia ta către dēnsul! Nu lui, Dómne, nu lui! ci numelu teî cel sfîntî dândî slavă!

Până aici dară cerșindî istoria, și acéstă a dice cum cură vorba, și părăndu-mî că de a le trece tēmpire era, étă atâtea scriindî, la alții de mai multe a dice ca acestea le lasî, și la a nóstră de Români istorie iar mă întorcî.

Însa dară, Valahii, adecă Româniî, cum suntî rēmașițele Romanilor î celorî ce

I-au adusŭ aicea Ulpie Trajan, ŝi cum cã dintr'aceia se tragŭ ŝi pãnã astã-đi, adevãratŭ ŝi doveditŭ este de tođi mai adevãrađii ŝi de cređutŭ istorici, mãcarŭ cã apoi le-au mutatŭ ŝi numele, *Valahŭ* đicẽndu-le, aŭ dupe Voevodul lorŭ Flacs, cum unora le pare, aŭ dupe numele fetei lui Dioclitian, cum mai susŭ s'aŭ semnatŭ. Ca scrie Bonfinie cã đicŭ alđii, aŭ din cuvĩntul galicŭ, adecãte franțuzescŭ, ce đicŭ *Valascos* Italianilorŭ, adecãte Frãncilorŭ, aŭ mãcarŭ altã pricinã fie, cum le-au đisŭ, ẽrã ei totŭ aša suntŭ. Iar cum Galian Ȇmpãratŭ se'ĩ fie rãdicatŭ pre tođi, cum unŭi aŭ đisŭ, cum mai susŭ amŭ arãtatŭ, cã vrẽndŭ din Misia ŝi din alte locuri multe din Elada, se gonẽscã pe Gođii, carŭi coprinseŭ acele ținuturi, aŭ cãci se desnãdãjduise de a putea ținea pe Dacia, cum đicea cel Ioan Zamoski. Iar pentru impresurarea acelorŭ Gotŭi, ce ŝi pre aici coprindeau, aceea încã improtiva cređutului ŝi a socotelei este; pentru cã cum au vrutŭ acel Ȇmpãratŭ aša pe lesne a rãdica cu totul avãta sumã ŝi norõde de õmeni, cu case, cu copii, așeđađi pre aceste locuri, fiind mai multŭ de 200 de ani (cã atãta de la Trajan pãnã la acel Galian era, Ȇmpãrãtĩndŭ, cum s'aŭ đisŭ, Trajan la anul de la Hs: mĩntuitorul lumŭi 118, iar Galian la anul 271, dupe cum đice Carion). Decŭ darã õmeni Ȇntemeiađi ca aceia, ŝi stãpãni mari ŝi bogãđi fãcẽndu-se, ŝi de mari nẽmuri romãne aici Ȇntemeiađi, se'ĩ ia Galian se 'ĩ mute Ȇntr'alte locuri pe tođi; ŝi apoi, aŭ dõrã cu acești Romãni numai ce era aici vrea acel Ȇmpãratŭ, mãcarŭ ŝi alđii ca el de nimica ŝi grozavŭ Ȇmpãratŭ (cã asemenea era ŝi el cu Neron ŝi cu Domiđian in tiraniŭ ŝi in alte hlãpiŭ, scriŭ istoriile), se 'șĩ ția Ȇmpãrãția ŝi se-șĩ pãzescã ținuturile? Cãci, cãnd arŭ fi rãmasŭ Ȇmpãrãția numãrŭ cu ostașii ce avea in Dacia, pe carŭi alđi mai susŭ trecuđi Ȇmpãrađii Ȇi lãsase ŝi 'ĩ așeđase numai ca aceste țeri se pazescã, ŝi ei cu alđii oșteau, cum din mai susŭ đisele se cunõșce ŝi se Ȇnțelege, micã Ȇmpãrãție ŝi de nimica arŭ fi fostŭ atuncea.

Și acẽsta Ȇnsã este aŭ dõrã ŝi acelorŭ Voevođi ŝi õmeni mari carŭi, cum s'aŭ đisu, cã moștẽnŭ se fãcuse aici, nu mai lesne le era a face ŝi lorŭ cum ŝi alđii multŭi aŭ fãcutŭ; ŝi ei mai pe urmã încã aceea aŭ urmatŭ de s'aŭ despãrțitŭ cãnd aŭ Ȇnceputŭ Ȇmpãrãția romanã a se pleca ŝi a se mai ingusta, unul Ȇntr-o parte de subt ascultare tragẽndu-se, Domniŭ lorŭ puindu-șĩ ŝi volnicŭ fãcẽndu-se; alđii Ȇntr'altã parte se deslĩpiaŭ, pãnã s'aŭ ruptŭ ŝi s'aŭ Ȇmpãrțitŭ tõtã in crãiŭ, in domniŭ ŝi Ȇntr'alte politii, cea una ŝi Ȇnrãgã monarhie, cum astã-đi a avea se vede, totŭ de tirania ŝi de hlãpia unorŭ neharnici, necum Ȇmpãrađii ce nici numele Ȇmpãrãtescŭ se 'ĩ aiba nu li se cuvenea. Decŭ darã, aŭ nu mai lesne era ŝi acelora atuncŭ oblãduitorŭ acestorŭ locuri se n'asculte de cãtŭi moștenirile lorŭ Ȇnțelinate de atãtea ani se le lase, ŝi se mãrgã de a se așeđã pĩntr'alte locuri mai aspre ŝi mai seci. Șĩ acẽsta încã se mai socoteșce, cã nicãiri urme de ale acelora Romãni ce aŭ fostŭ in Dacia ca se fi fostŭ mutađi cu totul Ȇntr'alta parte, nu este; cã de arŭ fi undevã in Elada, ŝi astã-đi orŭ limba se'ĩ alte semne de ale Romãnilorŭ s'arŭ vedea ŝi s'arŭ cunõșce, cum ŝi in Ardel ŝi pe aici ŝi pe unde au fostŭ aceia, pãna acum a avea suntŭ.

Ȇnsã, acẽsta nu se tãgaduesce cum viĩndŭ vre unŭ greŭ de alte pãrți, se'ĩ de alte neamuri calcãndu-se țera a unei Ȇmpãrađii; sa'ĩ mãcarŭ cea Ȇmpãrãție vrẽndŭ se fãcã õste mare ca se mãrgã asupra altora, cum dupe Ȇn tõte pãrțile ŝi pre

in toate ținuturile ei nu aduce și nu strânge oaste, cum și atunci acelui Galian s'eu altui macar împărat se va fi întâmplat, de va fi trimis și aici, de va fi ridicat ostașii ca să meargă să scotă pre acei Goți ce călca și impresura acele ținuturi ce s'au dus, in Elada și in Misia; care de crezut este că și de aici oștea s'au dus, și pre unii dară ca să și așede acolo, însă cari mai sprinteni și de aședat vor fi fost. Căci iată și semnul chiar avem pre cei Coțovlahi, cum le dicu Grecii, ce vedem că și până astăzi se află și sunt, însă puțin acmu reamși fiind cu totul, gândii că nu fără cale va fi a mai intinde de ei vorba, ca se se scie.

Suntă dara acesti Coțovlahi (cum ne spun vecinii lor, și încă și cu dintr'insii am vorbit), oameni nu mai osebiți nici in chip, nici in unele obiceiie, nici in taria și in fapatura trupului, de câtii Români acestia, și limba lor românescă ca a acestora, numai mai stricată și mai amestecată cu de ceastă prăstă grecă și cu turcă; pentru că foarte puțin, cum s'au dus, a'i reamși la nise munți trăgându-se de locuesc, cari se întind in lungu de lângă Iannina a Pirului până spre Arbănași lângă Elbasan unde și dicu, in sate numai locuind. Se vede și mari unele sate; dicu că sunt și oameni cu putere in hrana lor, de cari și mare minune este cum și până astăzi se află pădindu-și și limba și nise obiceiuri ale lor. Acestia dară și limba și-a mai stricată, și ei s'au imputinat, drept că și ei deseversit subt jugul turcesc cu acei Greci dupre acolo s'au supus, unde și stăpânire și blagorodnie și tot și a' au perdut; și pôte fi că nici d'ânteu așa multe nu va fi fost de densii. Ca éta acmu și câtii sunt, moșici și țerani sunt, și locurile lor cu greu de hrană fiind, pentru multa pără și munți ce sunt unde locuesc, se imprăstie și se ducă mai mulți prin acele orașe mari turcești de se hrănesc, și pre acolo mai mulți amestecându-se, și limba, cum am dus, foarte și-a stricată, și ei puțin a' reamși. Dicu și acesta, că de și intră și pre ei nescine, ce ești? el dice *Vlahos*, adica Români; și locurile lor unde locuesc le dicu *Vlahia*, eră țerele acesteia ei și dicu *Vlahia cea mare*. Pare-mi-se, dicu, că ei grăind, mai mult și înțelegă cestia Români, de câtii acestia grăind aceia să înțelegă; însă, și unii și alții cu puțină vreme într'un loc aflându-se, prea lesne se pot înțelege. De crezut d'era este că și acei Coțovlahi, dintr'acești Români sunt, și se trag; și într'acele vremi ce Galian s'au altu împărat a' radicat o sēmă dintr'ansii de aici și și-a dus de și-a aședat pre acolo, a' reamși și până acmu.

Coțovlahi le dicu Grecii, ridându-i și batjocură facându-și de densii, adica, șchiopi, orbi, blestemați, hoși, și că acestea le dicu că sunt; și câtii a' fost de acelu felu pre unde vași, și-a adunat de și-a dus pre acolo; precum și acești Români dupre aici ridu, și încă destule grodave cuvinte le dicu și de nimic și facu, și că din hoși se tragu, povestesc și bănuescu între ei. Ci de acesta caci Grecii acestia dupre cum ridu de Români și graescu așa de reși a' socotela mare; pentru că vedându și ei totă altă lume ridându de densii și batjocorindu-i, a' stătu și a' obosit și ei prin gunoale lor, ca cocoși, parându-le ca a' mai reamși ceva vlagă și de ei, unde vedu zugrăviturile celor vechi ai lor, ei între dânșii își facu mângăeri și bucurie, soși parându-le

că aŭ pre cineva batjocuriŭ lorŭ. Căci cu dreptul nesciindŭ cele ce ôre-cândŭ și stapâniŭ loru aŭ avutŭ mare ajutôre și folosiriŭ impotriva vrășmașilorŭ lorŭ de acești Români, cândŭ și Odriulŭ 'l-aŭ isbavitŭ din mâna Francilorŭ, cariŭ îlŭ ocolise și 'lŭ lua, și érá lorŭ Grecilorŭ 'l-aŭ datŭ, cum scrie și Bonfinie intr'a doua decada-ŭ, cartea a șéptea; și altele multe bune adjutôre le-aŭ făcutŭ, cum mai înainte voiŭ arata. El grăescŭ acele ce se parŭ in ochi și in plăcere că suntŭ ceva, și nu știu ce dicu, au dóră că suntŭ nemulțamitoriŭ și necunoscatoriŭ bine-lui, și fórté aŭ fostŭ unŭ némŭ nemulțamitorŭ și ei, cum și istoriile lorŭ arată. Și până astăđi orŭ in ce țeri mergŭ, cum se dice đicătôrea, *arama 'și arată*, faptele lorŭ cinstea-le micșorândŭ și implinindŭ; aŭ mai bine sé đicŭ se-ŭ ertămŭ și sé ne fie milă de ei, căci și grăescŭ de acelea și hulescŭ pre alții; căci fiindŭ ei scăđuŭŭ din tóte și lipsiŭŭ, și supăraŭŭ suntŭ fórté. Decŭ asemenea faciŭ și ei ca aceia ce suntŭ au in robie, aŭ in închisoriŭ, aŭ in strânsoriŭ de alte nevoi, aŭ la serăcie, aŭ la alte nenorociriŭ și mari strâmtoriŭ, cum obicinuesce lumea de aduce, și atâta le aduce, câtŭ nici odată nu lipsescŭ de la némul omenescŭ cu acelea, când unuia cândŭ altuia descurecându-se; decŭ de marea-ŭ supărare îi pare că toŭŭ ómeniŭ îi strică, și elŭ așa pre toŭŭ și banuesce și hulesce, pârându-ŭ că cu acelea 'și mai uteșaste și 'și rĂcoresce dóra patimile sufletuluiŭ și simțiriŭ trupului. Că nimeni nici s'aŭ mai aflatŭ in lume asemenea lui Iovŭ, carele tóte ca acelea rele și mai multe sé-ŭ vie pre lume și sé rabde, și sé tacă la tóte, pre nimeni vinuindŭ, pre nimeni blestemândŭ, până in sévêrșitŭ, cum Biblia sfântă in vieța lui scrie și adevêreză. Ci dară, Grecii acelea pătindŭ, de supărare pârându-le că alții arŭ fi pricina, nu ei insiși de a fi așa, hulescŭ și grăescŭ pre alții de réu, neuitându-se sé vađă pre dênșii ce și cum suntŭ. Dreptŭ acésta dară, este se-ŭ ertămŭ și sé le credemŭ, pentru că đicŭ dascáliŭ și înțelepțiŭ, ce crudŭ și tiranicŭ lucru este și fórté fără de minte nescine sé mai mustreze și sé mai pedepsescă pre unulŭ ce in pedépsă și in nevoe aŭ căđutŭ; că destuluŭ este aceluia aceea; nu trebuie peste réi a mai adéoga, ci intr'aceea lasându'l, încă mângăere pe câtŭ se póte și ocrotire sé 'i arĂtamŭ. asemenea pătimași și nenorociŭ socotindu-ne ca putemŭ ajunge, și putemŭ fi și noi fără de zabavă și fără veste.

Inșă a se ști și acésta trebuie, mi se pare, ca nu numai unŭ din nesciuŭŭŭ Grecŭ đicu, cum ca Româniŭ nu pogóra din ostașiŭ și buniŭ Romanŭ din cariŭ, s'aŭ đisŭ de multe ori, ca aŭ lasatŭ Trajan aici, ci din réi și hoŭŭŭ, pre cariŭ érá Romaniŭ i-aŭ trimisŭ intr'aceste parțiŭ de locŭ, ci și alții acésta o banuescŭ. Ca éta citescu in leatopiseŭŭŭ moldovenescŭ, (carele fiindŭ eŭ înca in Moldova 'lŭ-amŭ găsitŭ la Ionița Racovița carele era comisŭ mare, omŭ de cinste și socotință), care leatopiseŭŭŭ, đicŭ cum este făcutŭ de unŭ Ureche Vornicul, omŭ învățatuŭ sé vede că aŭ fostŭ și omŭ tocmitŭ de câte se parŭ ca aŭ scrisŭ el.

Acel dara leatopiseŭŭŭ luandu-l (carele amŭ pusu de 'l-aŭ și prepusŭ și 'l-amu adusu aici ca sé se afle și in țara), și citindu'l gasescu, inșă nu știu de cine e scrisu, de Ureche, care nu cređŭ, cum și unul ce 'l-aŭ propusŭ acel leatopiseŭŭŭ marturisesce, ca nu este đisă aceasta de Ureche Vornicul, au de cine, că dice ca dintr'o cronica unĝurĂscă au aflatŭ de iđđarania Moldovenilorŭ aceastea cure este, că cuvintele lui punu aici. «Scrie đice leatopiseŭŭŭ unĝurescŭ), ca

«oare-cînd pre aceste locuri aŭ fost locuind ı Tatarı, mai apoi plodindu-se și imulțin «du-se și lățindu-se s'aŭ tinsu de au trecutu și peste munți la Ardealu; și împingînd «pre Ungurı din ocinile sale n'aŭ mai pututu suferi, ci singuru Laslaŭ craiulŭ Ungu- «rescŭ, carele 'ı dıcu că aŭ fost ı Vlahovnicŭ, s'aŭ sculatu de s'aŭ dusu la Împăratul «Römuluŭ de 'și-aŭ cerutŭ ște intr'adjutorŭ impotriva vrajmașiloru sêi. Ci im- «păratulŭ Romuluŭ altŭ adjutorŭ nu 'ı-aŭ fagaduitu, ci 'ı-au datu rêspon ũ «intr'acestŭ chipŭ de-'ı aŭ đisŭ: Eŭ suntu juratŭ cîndu amu statutu la im- «părăție, omŭ de sabia mea și județulŭ meŭ sê nu pėra; pentru aceea mulți «ómeni rėi s'aŭ făcutŭ in țera mea, și cîte temnițe amu tóte suntu pline de «dėnșil, și nu mai amŭ ce le face; ci 'ți vouđ da ție sê faci izbănda cu dănșil, «și eŭ se 'mı curățescŭ țera de dėnșil; őrŭ tu in țera mea sê nu 'ı mai a- «ducŭ, cė 'ți 'ı dăruescŭ ție. Și de sârgŭ inveța de 'ı strănsera pre toți la unu «locŭ dupretutindenŭ, și 'ı-aŭ semnatŭ pre toți de 'ı-au arsu imprejurulu ca- «puluŭ de le-aŭ pârjolitŭ părulŭ cu unŭ fierŭ aprinsŭ, ca.e semnŭ trăesce și «astađi in țera Moldovei și la Maramureșŭ, de se celhuescu ómeniŭ cu cărare «imprejurulŭ capuluŭ. Decŭ Laslaŭ craiu, daca aŭ luatŭ acel adjutoru tálhă- «rescu de la împăratulŭ Römuluŭ, aŭ lipsitu la țera Ungurėsca, și de aci pre «cășlegile născutuluŭ, cu tóta puterea sa s'aŭ apucatŭ de a'ı bate și a'ı goni «de 'ı-aŭ trecutŭ muntele in acéstă țera pre la Rodna, pre care cale și semne «prin stânci de pėtra in duoė locuri se află făcute de Laslaŭ craiu; și așa go- «nindu-ı prin munți, scos'aŭ și pre acesti Tatarı cari aŭ fostŭ locuitorı la Mol- «dova, de 'ı-aŭ gonitŭ pănă 'ı-aŭ trecutŭ apa Siretuluŭ. Acolo Laslaŭ craiu, «ce se chiamă leșesce Stanislav, stându in țermurile apei, aŭ strigatu unguresce: «*seretem, seretem*, ce se đice romănesce *place-mŭ, place-mŭ*, sau cum a'ı đice, «*asa 'mŭ place, asa 'mŭ place!* Mai apoi đeca s'aŭ descălecatu țera, dupre cu- «vėntulŭ craiuluŭ ce aŭ đisŭ *seretem*, aŭ pusŭ numele apei *Siretu*; și dupre «multa gónă ce aŭ gonitŭ pre Tatarı, 'ı-au trecutu preste Nistru la Krim ı, «unde și pána astađi trăescŭ. De acolo s'aŭ intorsŭ Laslaŭ craiu inapoı cu ma- «re laudă și biruința, sosindŭ la scaunul ı luı in điuu de lasatulu seculu ș. c. l.»

Aceste basme și ca acestea intr'acel moldovenescŭ leatopiseșŭ amu vėđutŭ și amŭ cititŭ de pogorirea și ijdarania Romănilorŭ, adicate cum aru fi fostu dintr'acei tálharı și furı ce au fostŭ adusŭ Laslaŭ craiu acela ce đice, ș. c. l. Ci nu sciŭ cu ce indrăsnělă și cu ce nerușine acela ce au scrisŭ intėiu o va fi facutŭ: că de o va fi luatŭ din cronica ungurėsca, care eu inca nu o amu vėđutŭ, nici de la altulŭ amŭ auditŭ, aceea őrŭ póte fi; pentru că pururea și nevindecați și Ungurı aŭ statutu vrăjmași și pizmași Romăniloru, și atăta cătŭ de aru fi pututŭ arŭ fi supusu pre toți subț jugul lorŭ, cum și pre mai multa parte din căți șe afla acmu in Ardėlu, 'ı-aŭ supusu și 'ı-aŭ facutŭ obagi, cum le đicu ei; se vede ca in Ardėlu suntŭ și alți neameși Romăni mulți, și Mara- mureșulŭ totŭ. őră afară dintr'aceia, mare parte și din boerimea loru inca suntŭ și se tragŭ din Romani; ci numai stăpânirea acei țeri și astađi fiindu *calvina* și ei slujindŭ la curte, s'aŭ calvinitu; și așa totŭ Ungurı se chiamă: chimbându-și credința, 'și-aŭ schimbatu și numele de Romănu!

Ci dără acel Ungurŭ, aŭ ce va fi fostu, nu sciŭ, de aŭ bă muitŭ și au visatu ca celea a đice, se vede că de puțina sciința și socotėlă au fostu. Pentru că

de aũ fostu și vrajmașu aceluĩ nẽmũ de a 'lũ face totu de tãlharĩ și de furĩ, ne-simșitorĩ aũ fostu, nimicu de ceea ce putea sosi și veni pre urma chibzuindũ, adicãte cã voru ride toți și voru ocãri rẽutatea și nesciința lui, babescĩ basme și ne sãrate vorbe la cei dupre urmã ómenĩ lasãndũ in poveste, caruia multe suntu a se ñice impotrivã și a 'ĩ dovedi minciunele. Ci ca se nu fiu prea lungũ in vorba acestora balmejutorĩ, cu atãta fie care gãnditorũ și cu minte pôte cunósce, mi se pare, și se pôte domiri, cum acelea ce aũ ñisũ n'aũ fostũ, nici aũ pututũ fi.

Ãntẽiu cã acel impãratũ al Rõmului la carele ñice cã aũ mersũ Laslãu crafu de aũ cerutũ óste ca se scóțã pre Tãtari, și 'i-aũ datũ acel fel de ómenĩ, cãndũ se fi fostu nu dovedesce; nici Impãratũ ca acela carele nici unũ tãlharũ, nici unũ furũ, nici unu omu rẽu in tótã impẽiãția lui se nu se omóre și se nu se pedepșescã, nu se citesce nicãiri, nici s'aũ auðitũ, nici se aude, nici pôte fi; pentru cã intr'altu chipũ nimenĩ intr'aceã țera n'arũ fi trãitũ, nici o lege saũ vre unu obicei n'aru fi fostũ, care este impotriva firii și a tutuloru limbilorũ.

A doua darã, cãtã sumã de ani au imperãtit'ĩ acel Imperatu ce au fostũ așã blestematu, erã nu bunũ,—cãci bunii și dreptii aũ legi puse și nemışcate le ținu, ca se pótã sta poliția și soșiierea omenescã; ca nici cei tari și mari se nu a-suprãscã și sã nu calce pre cei mai slabi și mai micĩ, nici cei micĩ se nu nã-pãstueșcã și se ocarascã pre cei mai mari, nici unulũ de la altulũ se pãrãsescã și se iea fara de tocmelã și fãrã de lege;—acum dẽrã, ñicũ, cãtã sumã de ani au stãtutu acel impãratũ așã se se strãngã atãta tãlhãrime de multã, cãtũ se se facã óste ca aceea mai fãrã numerũ, de se scóțã și se gonescã mulțime nespusã de Tãtari dupre aceste locuri ce le coprinsese atunci?

A treia dara, potu tãlhãrii și furii și cariĩ asemenea lorũ suntũ, se ținẽ și se așe-ðe domniĩ și stapãniri, care cu sutele de ani se stea și se se pãzescã, și mai virtosu toți, ne alesu nici unulũ, totu tãlharĩ și ómenĩ rei fiindu, a cãrora min-știle și gãndul totu la rapiri și la cãștiguri li suntu, ce stapãnire potu tocmi? Semnũ darã este, dupre ñisa aceluia, cã din reutate și din netocmela se ține și sta lumea, nu dintr'acelea se strica și se pierde, cum și scripturile și tótã ființa, și singure simșurile acẽsta adevereðã și cunósce, cum cã din nerinduela, din nedreptate și din rẽutate se strica și se mutã imperãțiile, și tóte; unde dẽrã și altele mai multe suntu a 'ĩ dovedi, cum ñicũ, și a 'ĩ arẽta nesciința aceluĩ carele macar va fi fostu și ñisũ aceea.

Și din Tãtariĩ ce el ñice, numãĩ cã din Ardelũ și din Moldova pãnã la Crim 'i-aũ gonitu, unde se aflã și acum, se pôte adeveri cã fãrã de lucru aũ grãitũ, cum și mai 'nainte vomũ vedea de acei Tãtari de unde suntũ, și cum aũ venitũ și la Crim, unde și pãnã astã-ðĩ ședu. Ci darã se 'lu lasãmũ la gindã, cum pare mie de arãpĩ este; erũ cine va vrea altulũ creðã, cãci a crede adevãrul sau minciuna, in volnicia omenescã este.

Inșã și Moldoveniĩ de poftescũ aceea aceluia povestitorũ se scie și se creðã cum dinti'aceia ei pogoru, volniciĩ voru fi, și iðdarania și nẽmul loru de la acei talharĩ și furĩ de voru vrea se 'l marturisescã inca in voie le va fi, dórã ñicẽndu ca au și cevași cale de mai a crede și așã, de vreme ce inceputurẽi pogorãrei loru cam d'acolo incepu a 'ĩ da capũ, ñicẽndu adicate ca nisce pãș-

torii din Maramureşu, umblându cu dobitocele loru pre munţi, aū datu pre te o fiară ce se chiama (ei îi dīcu) *Bouru*, pre carea gonind'o o au trecutū munţi, şi aşa eşindu in Moldova au vĕdutu ţĕra frumósă şi de hrană, ş. c. l. Apoi s'au intorsū la ai loru, şi spuindu-le de acelu locu, s'aū adunatu mai mulţi pastorii şi de alţii, şi aū venitu de au descalecatu acolo; şi ca acestea multe povestescū, care le puteţi vedea in leatopiseţul loru, mai alesu ce dīcu ei de dĕnşii; măcar că 'mī paru că multe nu'su adeverate. Căci éta şi aici impotrivă-şi graesce cel ce au scrisu acelu leatopiseţu (insă nu dīcu de Ureche;) că mai susū dīcea că Laslău craiu au scosu pre Tatarii dintr'insa şi apoi o aū locuitu ei, ş. c. l. acum dīce ca o au gāsitu pustie pastorii Maramureşului, şi aşa din ei ântĕiū s'aū descălecatu, ş. c. l.

Insă ceea ce este de acelea numai cercu, ci numai, daca din pastorii îşi facū Moldovenii incepĕtura, pôte le dīce, (nu sciu macar şi glumindū, ĕru nu cu adevĕrū,) că cam dintr'aceia suntu, dreptu că pastorii necuvĕntătoreloru dobitoce, de nu toţi furii, ĕră gasde de furii suntu, ş. c. l.

Ēră noi intr'altu chipū de ai nostri de toţi câţi suntū Români, ţinemu şi credemu, adevĕrindu-ne din mai aleşii şi mai adevĕraţi batrâni i torici, şi de alţii mai incóce, că *Valahii*, cum le dīcū ei, ĕrū noi *Români*, suntu adevĕraţi Romani in credinţa şi in barbaţia, din cari Ulpie Trajan 'i-au aşĕ datu aici in urma lu Decebalu, dupre ce de totu 'l-au supusu şi 'l-au perdutu; şi apoi şi altul totū şirĕgul imperaţiloru aşa 'l-au ţinutu şi 'l-au lăsatu aşĕdatu aici, şi dintr'acelora remaşiţa se tragu pana asta-dī Români acestia. In ĕ Români inţelegu nu numai cestia de aici, ci şi din Ardĕlu, cari încă şi mai neóşi suntu, şi Moldovenii şi toţi câţi şi intr'alta parte se afla, şi cu acestă limbă măcarū fie şi cevaşi mai osebita in misce cuvinte, din amestecarea altoru limbii, cum s'aū dīsū mai susu, ĕra totū unii suntu. Ci dĕra pre acestia, cum dīcu, totū Români îi ţinemū, că toţi acestia dintr'o fōntână au isvoritu şi cura.

Nu dīcū insă că toţi, toţi câţi astă-dī se află locuitori intr'acĕstă ţĕra, ca suntu toţi Romani, ca aceea nici aū fostu nici este nici intr'o ţĕra câte putemu sci că suntū in emisferiul nostru, ci mai mulţi străni şi veniţi dup'intralte ţĕri; încă mai virtosu cei ce se află şi până asta-dī mai blagorodnici şi mai de folosu nĕmuri, unii suntū din Sĕrbi, alţii din Grecii, alţii din Albănaşi, alţii din Francii, alţii dintr'alte limbii; că şi Domni încă mai mulţi din streini au statutu, cum şi Basărabescii se tragū din nĕmu sĕrbescu, şi alţi Domni de alte nĕmuri, cum in vieţile lorū se va arăta, insă câţi vomu şci din ce rodu au fostu. Ca acestea dară nĕmuri de totū felul, viindu ei aici şi casatorindu-se şi ame tecându-se cu locuitorii pământuriloru şi aşĕdându-se, fiindu dintr'aceia mai mulţi vrednici şi destoinici, aū remasū moştĕnu şi numele de se chiama *Romani*. Aşa dĕra, mai mulţi şi aici de aceia suntu şi de aceia se vĕdu, ca mai d'a fi-re suntu; că nici unul nu e, mi se pare, din câţi mai 'nainte suntu şi se vĕdu astă-dī şi la curţi că suntū, al căroru au tata-seu, au moşu-seu, au stramoş-seu, aū tatăl stramoşu-seu, aū cevaşi mai in susu, carele sĕ nu fie fostu, au Sĕrbū, au Grecū, aū altu cevaşi nĕmu strainu, au macar Armĕnu, din care dīcu că se tragū şi Rudenii, cari şi ei inca de cândvaşi şi câtvaşi nĕmu au fostu şi bogatu şi cinstiţi încă. Ci dară, cum se dīse, şi aici ame tecaţi cu de

altu-fel de ómení, cum și p'în tóte țéřile suntu. Că éta și la Moscu (lasă altele că maí mulți se tragu din fel Tatarescú și Leșescú), mulți și de alte felurí multe decâtu fireșcí Muscalí suntu, însa de cei marí đicú. Tacú de Turcí, că 'mí pare nicí unul neaóșu Turcu nu e. ci din totú felul de limbí amestecați, și cum suntu aevea tutulorú este; și înca tutulorú acelora, Turcí le đicemu, celoru-l-altí totu Muscalí, și altora éar așa, cum și cestora totú Romani, căți locuitorí și moștení se afla pe aicea.

Că nicí unú rodú de ómení osebitú in vecí póte remânea in lume, nicí felurile de limbí in mií de aní totú acelea neschimbate și nemutate potú sta; că nimicú subt sóre este stătătorú, și tóte câte suntu in curgere și in mutări suntu zidite de vecínica lui Dumneđeú înțelepciune și putere.

Acestea déră, de acești Romani până aici, de unde din începutú pogórá, cu a multora márturii s'au đisú și s'au doveditú.

După ce aú rămasú Romani in Dacia moștení, cum subt ascultarea împérahilorú Romani aú stătutú, și apoi la ce aú maí ajunsú.

Așa decí, rămânéndú Romani in tótá Dacia păđitori și moștení prin cetăți și prin ținuturí, împarțindu-și pământurí și locurí, avéndú Voevođii lorú, câtá-va vreme s'au trasú așa și aú stătutú. Însă nicí numele lorú într'altú felú se maí mutase și se maí schimbase se le đicé *Vlahi* séú într'altú chipú, ci *Óstea Romană*, cândú se vorbea de dênsa, érá cândú nu, *Daci* se chiămaú; și totú *Daci* încă multá vreme încóce, și de mulți se numeaí, pentru că și din *Daci* și *Geți* erau mulți rămăși, cum și maí susú s'au đisú, că nu s'au pututú stinge toți ómenii dintr'o țérá, cum nicí se póte, ci totú aú remasú. Numai ce de odatá atunci, próspéta mutarea-le fiindú, și necređéndu-í, la diregătorii și la alte ale țereí trebí nu-í trágeaú nicí í amestecaú, pentru ca nu, aducéndu-și aminte de cea de curéndú volnicia lorú, și de stépánirea lorú ce aú avutú, și cum o aú perdutu, sé nu se hiclescă și éráși sé se scóle împotriva Romanilorú, cum s'au maí și ispititú de aú făcutú, numai câtú aú rësufatú óreși-ce și sođi de ajutorú 'și-aú găsitú. Ca éta in urma lui Trajan, împérahíndú Adrian, óre-ce'și s'au maí ispititu a se rësmiriți; ci curéndú 'i-aú potolitú. Érá maí multú și in đilele lui Antonin celui blándú și milostivú, carele, cum scriú istoriile, nicí unuia el a face réu nu începea, nicí el resboiú ántéiu asupra cui-va n'au rëdicatu (đicéndu pururea cuvéntul lui Scipion, carele đicea că maí bine multú va a păđi pre unu cetațenu și pământénú de aí lui sanatosú, de câtú a ucide o mia de vrájmași), pâna cândú nu alții începeau a se hicleni și a se rădica împotriva lui. In đilele dara acestui *Evsevis* Împeratú, éráși aflándú *Daci* vreme, și sođi gasindu-și pre unú nému ce-í đicea *Alan*, s'au sculatú pre Romani. Ci și acestu Antonin, decí, trimițéndu óste asupra-le, 'i-au biruitu și 'i-aú sdrobitu.

Dupre aceea, decí, maí așeđéndu-se, cum s'au đisú, multá vreme tragéndu-se, subt acea împérahíá s'au ținutu și aú statutu, se vede, că hotărítú și

alesu până cine vremi s'au purtatü totü așa, și neclătiți s'au azatü ascultători, adevăratü nu sciu. Că nici alesu așa scrisu n'amü cititü la alții, macar și acei Romanü și acei Daci, cari apoi de multă vreme printr'atâția anü totü într'unü locü traindu și locuindü, și bine unii cu alții amestecându-se prin rudenie, unul luându fata altuia, altul feciorul altuia, atâta s'au amestecatü și s'au unitu, câtu mai pre urma tutuloru împreuna *Daci* le diceau, până când Grecii, scriitoriîntéiu, dïcu, toți le-au schimbatu numele de le-au dïsu *Vlahi*. Avemu și acestü semnu, că atâta se unise acei Romanü de aici cu acei Daci, câtü nu s'au mai despărțitü; apoi între dënșii nici când s'au ruptu de împărția romană, și aü intratü printre dënșii alte limbi, ci totu într'una s'au ținutu și aü rămasü și pâna astă-dï. Insä Romanii cari erau, totu mai varvari îi țineau pre Daci, cum și erau; și se vede ca, când se mâneau și se certaü între dïnșii, in locu de ocară, cum s'aru dïce, Romanul le dïcea acelora *Daci*, adecă înțelegându varvari, care cuvëntu și până acum se aude de câte vre-unü Românü din cei bëtreni, la cari aü mai rămasu döră câte o urmă de acelorü mai bëtreni, din omu in omü pădindu-se, cari ca acestea ținü, și aü și câte unü cuvëntü de acelea; că iată, cândü voru să se certe sau să dïcă in locü de ocară vre-unü omü ce-l vëdü môle, căscându, și blestematü, îi dïcu *Daci*, care va să semneze aceea ce-i dïceau pre atuncea.

Érá de unde rësărindu-le acestü nume, de la Flac, Voevodul loru, cum s'au dïsu mai susü, aü din ce întéü și de cândü aü începutu a le dïce așa, care și pâna astă-dï și la Grecii și la Latini și la alte limbi, și pâna tóte scrisorile și istoriile, se trage și se dïce; eü încă cu Carion dïcu ce in cronica lui într'a patra carte, și Martin Cromer ce într'a douë-spre-țecea, unde istoresce ijdărănia și lucrurile Leșilorü, scrie, că nu sciu acela, nici de unde să dea capü nu potü; póte fi că nici ei neafându mai dmainte de cine-va istorite, mai bine aü tăcutü, dïcëndü adevărul fără rușine, că nu sciu, de câtü să mințã facëndu-se a sci cele ce nu scriü; că aceia de facü așa, adeca de cele ce nu sciu și cele ce nu cunoscü dïcu că cunoscü, a trufașilorü și a deșertilorü este, pärëndu-le că mai cu rușine le este a dïce că nu sciü și nu cunoscü cele ce nu sciu și nu este adevëru, decâtü a minți și a dïce că cunósce și scie cele ce nu scie; și nu se domirescü că cu multu mai multă și mai mare este rușine a dïce minciuna că scie, de câtu a dïce adevëru ca nu scie; care apoi, și una și alta se dovedescü; se vede că și cel ce scie, a dïce ca nu scie este rëutate. Ci de acésta dérã și eü lăsându, și de a mai scurma altele nu-mi mai batu capul; érá cine va vrea a fi și mai grijuliu și mai sciutu d'a afla capu, cerce, că dörã va afla citindü, a altora și a multora cărți foile întorcëndu.

Insä, dupë acestea, étã nici unu lucru câte suntu subtu lunã, stätatorü și neschimbatü nu potu fi, nici in nenumerați anü potu totu într'același chipu ta; ci tóte suntu in mutari și in stricăciunü zidite, cum s'au dïsu și se cunoscü. Drept aceea, iar dïcu, tóte câte suntu așa fiindu, au și hotarele lorü, care pâna nu ajungu la acelea nu-și au fiesce-care cel ce este a fi de dïnsa; așa de noianul și prea adânca înțelegciune a lui Dumneđu mai 'nainte de veci orânduitü fiindü, care nouë ómeniloru, acelea, cum suntu și cum vinu, fórte ascun e și întunericu ne suntu. Ci dérã, cum dïcu și filosofii, ca tóte câte suntu, in na e e

și în stricăc'ine stau; adevă: una stricăndu-se și 1 utredirdu, alta se nasce și se face, cum vedem la tóte semiunțile; ca pâna nu putreșese una nu nasce alta; și până nu nasce alta, nu putreșese cea-altă; nici până nu se strică unū chipū, nu se face altu chipū. Deci, precum vedem la aceste firescī, carī eră puterea lui Dumneșeu prin fire le lucrăză, adevă le nasce, le cresce și le pădesce; și iar așa înfășurându-le de la zidirea lumei pâna la sfișitul lumei vorū fi.

Așa dără și in cele politice pricepemū și cunoșcemū ca nu'sū sēnătóse nici unele; ci și avușii se perdu, și domniū se strica, și împărășii se muta și se strămută; și tóte ca acestea unii perđendū, alții gāsindū, de la unii fugindū la alții nemerindū orbul norocū, cum îi đicu și 'lū zugrăvescū; și iar stricăndu-se și perindu, alta facēndu-se și crescēndu, precum citimū și semnele aeeva, vedemū tóte și cunoșcemū, de când este lumea, câte domniū, câte craii, câte monarhiū au fostu, care din micī începuturī și necunoscute, la câtă mărie și putere aū venitū, și apoi dintr'atāta de mari, la câtă micșorare și la câtă surpare și stingere au sositū, câtū unele nici se mai sciū nici se mai pomenescū. Altele iar, monarhiū mari, gróznice și puternice, s'au perđutū, și in cenușa lorū arđēndū s'au îngropatu, cum aū fostu aceea a Siriloru, carea 1300 de ani aū stātutu; și așa cu Sardanapal, cel după urmă monarhu al loru, perindu și arđēndu, s'au stinsu, și la Vavilonū au rēmasu, după aceea, cătu-vașī, până când Baltasarū, cel dupe urma craiu al Vavilonului, împreună cu dēnsul au peritū, și de la ei tótă monarhia la Persi aū venitū. A persilorū iarașī, in mărie crescēndū și lășindu-se, mai multū de 200 de ani aū împărășitū, totu așa monarhi, până când la Elini au venitū Alecsandru celū mare, fecioiul lui Filipū, carele biruindū desevēșitu pe Darie Cōdomanul (cum đice Sleidan), cu carele și monarhia-le s'au prăpaditū la dēnsul. Deci, au rēmasu Alecsandru după aceea, monarhiū stāndū; cătū de mare și de tare aū fostū și cătū s'au întinsu, și alți mulți scriū; eră și Quintin Curțiu Romanul, Plutarhū in viața lui ce istoresce, și Diodoru Sicheliotul, intr'a șepte-spre-đecea cārte a istoriilorū lui ce face, destul și pe largu arata. Deci, de la dēnșin cine-va citindu, se póte sci și cunoșce ce și cătū aū fostū; se vede ca elu însușī puținū au împărășitū, deci au muritū. Era alții apoi, domni și voevodī ai lui, macaru ca împarșise țerile de le oblăduia ei osēby, eră inca și ei cât-vașī și multū acea împărăția a mai ținutū, până când deci, cea mai puternică și mai mare de cătū tóte acestea Roma aū rēsăritū și aū venitū fórtē din micī și slabe începuturī, ántētū, cum đise și Ión Sleidan, că din nisce pastori ántēin și necunoscuți, au agiunsu apoi stapāni lūmei tóta, cum și alți mulți scriu. Era și Titu-Live Padovanul d'inceputū și pe largū istoresce de dēnșu. Acēsta, dēra, împărăția atātū s'au înalțatu și s'au măritū, cătū nu numai de la Greci, adicate de la Elini, monarhia aū luatū, ci și pe alte mai multe domniū și craii aū supusu și aū ținutū, cum și mai sus s'au đisū; și așa mare și tare au stātutu mai multu de cătu 1700 de ani, pană când începēndū și ea a se pleca, și împărășii între dēnșii a se certa, și împărășia de la Roma la Vizantia a se muta, unde și noua Roma și Costantinopoli (numai Sērbii Tarigradu đicu), și împărătesa tutulorū cetățilorū se chiama, și până astă-đi se đice. Dupre aceea, deci, și tóte craiile și domniile cate erau supuse

subt acea tna monarhiă ,aũ început a se desbate și a se rupe dintr'insa, fiesce-care iarăși puindu-și domniŃ lorũ, craiŃ loru, cum au făcutu ; afară dintr'aceea, unŃ încã nu se destulescu cu a loru osebire numaŃ, ci și mai la mari s'au intinsu, unŃ de la alții luãndũ și ei, ca se fie mari. Apoi duple aceea, deci, și vrãjmașii cariŃ erau mai pre delaturŃ, aũ începutu a calca și a vetama acea impãrãtiã, pãnã când o parte mare de acea monarhia subt jugul Turcului supusã este, și cea-altã parte încã așã a ajunge primejdiasce ; cã etiã și astã-đi vedemũ (din depãrtarea și urgia lui Dumneđei ce este pe capetele nãstre, adicãte pre noi pre crestinŃ, pentru nenumãrate pãcatele nãstre) cã supunũ și iaũ multã parte și de aceea.

Acetiã anteiũ intãmplãndu-se a o face pãrțile apusului, adicã de a se des pãrți de acea monarhie ; cã mutãndu-se impãrãtiã, cum s'au đisi, la Vizantia, unde Costandin cel mare au făcutu catatea, dupẽ mórtea lui la feciori trei impãrãtiã impãrãtindu-se, puținã procopsela, deci, a fi de dẽnsa aũ începutũ. Așã deci, gãlceville dintr'unu Imperatũ intr'altul adaogãndu-se, și fiesce-carele mai mare vrẽndu sã fie, unul intr'o parte, altul intr'alta trãgẽndu și pizmuindu-se, atunci deci, mai pe urmã, aflãndu-și vremea fiesce-carele, aũ începutu, cum s'au đisũ, a se face stepãni osẽbi și de sineși poruncitori. Cã ItalianiŃ, adicate FranciŃ, cum le đicemũ noi acum de la o vreme, neum de impãrãtiã ce erau la Țarigradũ mai ascultaũ, ci încã nici acolo în Italia Impãrãti, de la Valentian al treilea încõce, carele acela cel duple urmã imperatu *Samoderjeșũ* apusului au fost i, pãnã la Carol, ce-i đicũ cel mare,—feciorul lui Pepinie, craiului de Franța,—carele cu dreptul duple bunãtatea-i, înțelepciunea-i și vrednicia-i ce aũ avutu, cum istoriile aratã faptele lui, vrednicũ au fostũ mare sã-i đicã și Impãratũ sã fie ; de carele încã đicũ toți cã de arũ fi mai trãitu el, arũ fi scosũ tãta crestinãtatea de subt jugul și robia pãgãnatãții turcesci, și aru fi rãscumpãratũ duple dũșii sãngele cãtu aũ vãrsatũ acei tirani, crestinescũ ; ce pãte fi pentru ne-spuse pãcate și neplãtite încã ale crestiniloru, dreptatea lui Dumneđeũ, atunceã, aceea n'aũ lãsatũ a se face ; dreptũ aceea, nici pe acel Carol a mai trai aũ vrutũ. Inșã și acesta, mãcarũ cã impãratũ a fi l-au priimitu, cacã fi și supusese, etiã în Italia n'aũ mai fostũ scaunul impãrãtescu, ci in țera nemțescã, cum mai nainte se aratã ; nici pre urmã n'aũ mai priimitu sã aiba, adecate unũ *Samoderjeșũ* se fie, ci fiesce-carele, cum amu đisu, sã fie singuru mare și stãpinũ aũ poftitũ, care mai pe urmã au și făcutu. Ca etiã și astã-đi, in acea Italie, se aflã nu o stẽpãnire numaŃ, ci mai multe de șẽpte optu, cu republicile, ce le đicũ, adicate ocãrmuirũ de obște, cum este Veneția, Genova, și Florența, aũ fostũ pãnã intr'o vreme, apoi o aũ supusu unul dint're denși, nu prea de multã vreme, carele era mai bogatu și mai cu rudenie, de-l chiãma *Cosma de Medici*, și s'aũ făcutu domnũ singuru stepãnitoru, dãndu-i inca Papa și titulușũ, de-i đicũ ei acum *Gran Duca de Florența*, dintr'al caruia nẽmu totũ unul dupẽ altul trãgẽndu-se, și pãna asta-đi este domnu.

Inșẽ peste toți capu intr'aceã Italie cu stãpinire este Papa, carele nu numaŃ la ale BisericeŃ și la clericiŃ este mai mare și se amesteca, ci și la cele mirenesci, și la stãpiniri ca acelea multi craeșci ; și mai virtosi de caad s'aũ despiciatu și s'au despartitu de Biserica resaritului și de pravo lav-

nicile dogme, de atunci nu numai ca un patriarhu și mai mare in ordinu la țercovniciloru aș priimitu, ci și in Biserică și in politia mirenesca monarhi sê fie. Care acêsta sê și fie cea mai mare și cea mai întêiū pricina stricaciunei și surpărei monarhiiei Romane, lasându-se și smulgându-se din împărăția de la Țarigradu, care acolo scaunul Constantin cel mare mutase de la vechia Romă, chemându-lu noua Romă, și credință cu înoite dogme de cătu Biserica cea bătrână și adevărata a răsăritulu 'si-au alesu, și împărați osêbi aș începutu a 'și numi, blagoslovindu-i sfinția sa Papa; și le-au datu și titulușu de a se dice ei și a se scrie Impărați Romaniloru și pururea augusti; éra împărății Țarigradulu sê se dică, aș răsăritulu împărați și aș Greciloru, și așa și istoriile lorū fi scriu și le dicū.

Acesti, déră, împărați, cărora Papa, cum s'au çisu, le-au datu titulușul de a se chiyema Impărați ai apusulu; éra de la Carol cel mare aș începutū că in țera nemțesca i s'au aflu locu de a fi. Că in Italia la Roma ședându, cum s'au çisu, este capū domnilorū, și cătu-vași ținutū ține Papa; și apoi că nici arū fi pututu fi atâta de mare Papa, cum este, de arū fi fostū împăratū acolo; si alți câți-va Ducī, și felurī de felurī de stăpineri suntū, care a se istori tôte acum nici a mea vorba nu este; nici prea lungū intr'acêsta 'mi trebuie sê fiū. Ci numai și acêsta inca o dicu, pentru ca pre scurtu sê cunôscemū cine aș fostu mai multu și mai întêiū pricina micșorării și stricării monarhiiei Romane. Dupe aceea deci, s'au osêbitu Spaniolii, Franțozii, Nemții, și in scurtu tôte ale-alte țeri și parți ale apusulu, craii lorū puindu-'și și domni, și altele republici făcându-se, adicâte mai de obște lucrurile lorū ocârmuindu-'și, nu unul numai *Samoderjeșu* sê poruncescă; care acestea cui este pofta mai pre deplinu și mai pre lungi a le sci, și alte cărți vedă, éra și a lui Filipū Cloverie geografie, și pre Gulielm Blaut in cartea ce aș făcutū, adicâte in privelistea incunjurarei totu pământulu, caute.

Insa toți acestia ale bisericei, cum dicū ei, a apusulu, dogme aș apucatū, și se dicu că suntu *catolici*, cărora aș noștri, luându de la Greci, pentru ca sê se înțelegă mai bine ce suntū, le dicū *Papistași*, adicâte mai multū credū intr'ale Papii decâtu intr'ale adevărulu; dicându și acêsta (cari mai multe alte greșeli ale lorū le tacū) că Papa nici o dată nu greșesce. Pentru care, Papa cu Luteranii și cu Calvinii, cari s'au ruptū dintr'înși, aș mari prigone și întrebări, și nu puține nici cu aș noștri, vrându el însuși sê se facă capū Bisericii, și mai mare decâtu toți patriarhi și arhierii, și in legare și in deslegare; și dóra ca unu Dumneșeu și sê se arate, care aceste imi pare că de cătū tôte al-alte turbura mai multū Biserica, și se pricinesce tóta gâlcéva și certele între Biserici, și între limbele crestine mare depărtare, din neunirea lorū. Ci dea séma inaintea lui Dumneșeu carele este pricina atâtu rău și atâtei pierderi, și va da dupre nemișcatul cuvintū al Spășitorulu Hristos, carele la Matei cap. 18 dice: «Văi lumei de scandale, că de nevoi este a veni scandalele; insa «văi omulu aceluia prin carele vinū scandalele!»

Așa dară, despre acestea împărăția Țarigradulu mai micșorându-se și mai îngustându-se, aș începutu Sarachinenii (de unde se tragu și Turcii) parțile răsăritulu a le turbura și a le strica, și mai pre urmă și a lua, intinđându-se a-

tâta, câtu și acea parte mare cu împărăție cu totu o au supusu și o au luatü, cum și astă-đi vedemü. Și nu numai aceea, ci și alte mai multe craii și domni, care părăndu-le că se osăbescu pentru vre unu folosu alu loru sau volnicie, ca și ei stăpâni să se facă singuri, au căduțu in mai mare robie și jugü, ne aducându-și aminte și nesocotindu alte pilde nenumărate și din tôte ăilele, ce inaintea ochilorü ne staü, cum vinü, și la ce pogoră cei ce unii intr'o parte alții intr'alta tragu lucrurile și puterea loru. Și de nu de acelea să învețe, măcar se-și fie adusü aminte și de cuvântul cel nesmintitu și nedeșertü al Domnului Hristos, ce ăice prin Matei, cap. 11: «că tótă împărația împărțindu-se intru sine, se pustiesce; și tótă cetatea aü casa împărțită intre dënşa, nu va sfa».

Precum chiarü vedemü că așa facendü și acea mare monarhie Romană, au căduțü și s'aü perduțü; și étă dintr'insa mare parte Turciü o aü supusu și o stăpinescü, nepăzindu inca nici cele dreptăți și faceri de bine care mai dina-inte vreme de mai marii lorü și de bunii de evlavie și de milostiviü împărați puse in legi eraü, și neclatitu se pađiau. Cum ăice și Papa Leon in orația ce aü făcutü de rugăciune către Atila, cândü venia și spre Roma cu mare putere (dupre ce stricase și luase multe și alte locuri și Italia), eșindu-y înainte de parte de Roma, cu totu clirosolu Biserici și cu toți cei batrâni cari mai erau atuncea sfatul Romei, și 'l rugau să nu 'i calce, să nu 'i strice și să nu 'i piarđe. ăicea dără, acel sfântü omü, Leon Papa, cum scrie și Nicolae Olah in Atila: «Mare ôre-când, nebiruite Craiule, a Romaniloru celoru biruitori tótă lumei, era «slava, când biruiților daü ertăciune, și când pre cei ce se rugau in credință și «in prieteșugü îi priimiaü; obicinuindü biruința cu milosirdie să o stămpere, cu «care lucruri și fapte, împărăția și avuțiile adăogia. Vestea, decü, și slava numelui «loru nemortă o făcea. Și acestea, pâna când se păzia și obicina le purta, «ale Romanilorü eraü meșterșugurile, obiceiurile și înțelepciunile; éra déca 'au «mutatü intr'altü felü chipurile lucrurilor, ceea ce de la noi aü răpitü, aceea «ție, craiule Atilo! acum norocul ți-aü datü, ș. c. l. »Ca aceste și mai multe i-aü ăisü acel Leon Papa.

Unde dară, éta cum și altele tôte, ale-alte stăpâniri, și ce este când este se se mute, nebunindu-y Dumneđeü, cum și prooroculü David in psalmi ăice: «ne bunesc Dumneđeü norodulü pre carele vrea să-lü pérđe ș. c. l». Póte fi dară că și aceia ajungendü vârfulu mariilorü, și vrëndü să se plece și să se piarđe din cele vrednice și bune fapte ce faceau, când se urcaü și se adăogiau, stră mutându-le in blestemăție și in rele, aü ajunsü și s'au mutatü așa.

Inșă este a se mai sci că tôte lucrurile câte suntü in lume au și ace tea trei stăpâne dupre ce se facü; adicate: urmare, stare, și pogorire, aü cum le ăicu alții, adăogire, stare și plecare. Decü dară, nici unu lucru nu este care le să nu dea p'intr'acestea; ci numai unele mai in grabă, altele mai târziü le trecu, érá tôte la unu steajerü se aduna și se stringu in cea de apoi, adicâte in stricaciune și in perđare deslegându-se.

Decü dară, așa tôte fiindu, éta și domniiloru, crăiiloru, împărați orü, a uți lorü, mariiloru și tuturilor celorü-alte câte suntü, așa e întâmpă și le vinu ci numai celorü drepte, celoru blânde și celorü mai cu înțelepciune, le rămâne

laude, fericirea de bună pomenire, și pildă folositoare celorlți buni și înțelepți după urmă, și canoane cu care mai mult și mai slăvită pot sta și se pot ocărui. Și de li se întâmplă și surprize și cădere, înțelepții nu le dau atita vina și pricina cu sudalma, căci au sosită la aceea adică să zică, că din nechibzuiala și nebunia loră au venită; ci numai socotescă că așa zidite și făcute în lume suntă, ca și ele se și ia conștientă, cum zice și Virgiliu poetul în cartea a patra a Eneidei de Troada, cândă de Elini s'au prăpădită și s'au stinsă, crăindă acolo și alții, și nămul lui Priamă, mai multă de 2000 de ani, cum zice tălcuitorul acestui Virgiliu Maulă Honoratulă. Decă, acela alta n'au mai hălită, căci așa au sosită acea crăie, ci numai că așa au fostă în orănduiala lui Dumnezeu să fie, zice, și așa aduceă vremea să se sfârșescă. Iar celorlți rele stăpăniri, și crude și tirane, și ca de acestă felă stăpănitori, ocară, blestemă, sudalmă, și rea pomenire rămâne; și reii de la acele rele iaă pilde, pentru ca mai curând se se strice și se se părădă, nimică alta, fără aceea rămăindu-le pe urma, și se perde pomana loră cu sunetă, zice David: «și amă trecută, și nici s'au aflată locul lui».

Știu, însă, că nu lipsescă în lume și de aceia de cari nu zică: dară au nu și cei buni și înțelepți, ce suntă, nu moră; au nu cadă și se surpră și ei, ca și celorlți ce le zică și suntă și reii și nebuni? Ci acestora respunsulă și cele ce din tôte dăilele ce se vedă întâmplări este, și tôte scriiturile câte suntă, și sfinte, și de cele-alte, înainte-le strigă și arată, câtă este osebirea traiului și viețea unui bunu, de a unui rău, și a unui înțeleptă, și a unui nebuă? Se vede că Aristotel, în cartea a șasea, ce face către fiu-seu, Nikomahă, de obicei, zice că ce este rău este și nebuă, și ce este nebuă este și rău. Însă, aice nu înțelege filosoful de nebuă pe cei ce umblă cu oșe, cu petre, și sunt de legată; că aceea, de a fi așa, vine dintr'altă pricină, adică, au din drăci, au din melancolie care firoscă lucru este; ci de cei ce suntă reii omeni și crudii, cari cunoscă și binele și răul ce este; de aceia grăiește și zice: că ce este rău este și nebuă; căci de n'ară fi nebuă n'ară face rău, ș. c. l. Și pentru că făcându răul, vine decă mai pe urmă la cele ce mai susă s'au dăsu, și încă la mai multe rele și nenorociri, avându și de la Dumnezeu voie și voinicie se nu fie așa rău și nebuă, cum se face. Ca adevărată este ceea ce zică toți înțelepții. că cum este sora de întunerică, așa este deosebită și viețea înțeleptului de a nebulului, cel în lumină de cel-altă în întunerică trăindă, cum și alții mulți scriu. Era și pre Solomon vedeți la pilde și prin tôte cărțile lui, ce este viețea unui nebuă, și ce a unui înțeleptă; cum și în cap. 11. Eclistiasticul zice: Ochiul înțeleptului în capul lui, era al nebulului întru întunerică umblă.

Până aici, dără, și de acestea din istorii neșindă, nu fără folos, mi se pare, și în zadară celorlți cunoscători că amă făcută.

Dupre acestea dară, cu Voevoziilor loră și cu ot-cărmuitori ce de la Roma se trimiteau, stăndă și purtându-se, multă vreme sub acea stăpănire au fostă și s'au ținutu, totu de la împărății Romani spănzurându, și curând puterea și scoterea domnilor loră, și de acolo tôte chivernisela loră pogora, până când iată (cum s'au dăsu, că nici unu lucru în lume statătoră nu e, nici aceia în

veci așa au putut să sta), au începutu despre răsăritu a pogorî limbii noii, și a impresura și cu sila a descălica parți d'ale apusului; adicăte, cum dîcî, din Asia, pîrtea cea mai mare a pămîntului, în Europa viindu; în patru parți, dară, Geografii mai noi, împărțindu totu pămîntul, adicate în Asia, în Africa, în Evropa, și în America; și cea decătî tôte mai mare parte, cum s'au dîi, este Asia.

De acolo, dară, pornindu-se, au venitî mulțime de omeni de au locuitu cete-alte parți; însă cei mai aleși și ostași au fostu Goții, Vandalii, Slovenii, Hunii, și ca aceștia; cari viindu, cum s'au dîsu, și cuprîndendu aceste parți, și mai tôtea Evropa, au locuitu într'însele. Se vede că nu fără multă și nespuă vărsare de sânge, și omoruri necredute, nicifăra de dese, gróznice și rele răbóie; pentru ca imperația romana înpotriva loru trimiterea mării oștii și aleși Voevozi, și, și însași impărația mergea de se batea cu aceia ce învarstatu norocul izbăndiloru, venia, că, când unii când alții biruiau, câte odată iarăși și pace între dînșii faceau, și mai pe urma le lasău unele locuri cum le-au coprinsu și le-a' luat, să le țîă și se le moștenesca. A carora lucruri, și cum s'au purtat, și cum au descălecat, și cine înteu capete și Voevozi le-au fostu acelu limbii, și de unde a' isvorit, acele némuri, și care după care au venit, și cine câtu au biruit, nefiindu povestea și tréba mea acum aceea, și pentru ca e nu fie istoria acésta de mine atăta delungită, câtu dóra și citindu, unora să li e urască, étă acelea le trecu și le lasu. Érá cu' este pofta și dragu a sci, cité că pre Antonie Bonfinie, în decada de înteu, în cartea a doa; pre Flavie Blond, în decada lui în cea de'nteu, în cartea de'nteu; pre Procopiu, în istoria lui ce face de resboul Goticu; pre Carion, în cronică lui, în cartea a treia, în vieța lui Dekie Impăratii; pre Martin Cromer, în cartea lui d'ânteu, ce face de ijdărania Leșiloru; pre Calimah, la începutura carticelei ce' dîce: *Ecsperientis Atila*, și pre alți ne numerași istorici ce scriu și pe largu de Goți, și de Vandali, și de Slovani, și de alții, pe cari, măcaru ca în totu felul Impărații Romani, și în totu chipulu au nevoit a' scóte de prin biruințele lor, și cu mare putere și alți impărați, și 'i-au biruit de multe ori. Érá și Claudie Impăratu, dîce Blond, cum arată dintr'o poslania a acelu Claudie, ce scria către Nunie Brok, păhtorulu și o cărmuitorul Iliriei, cum că trei sute de mii de Goți a' taiat, și două mii de corăbiile ale loru au înecat, care așa scria: «Claudie Impăratu, lui Brok, e «nătate! Stins'amu 300,000 de Goți, 2000 de corăbiile le-amu înecat; învelite «sunt garlele de paveze, de sabii și de sulite; tôte marginile garleloru a «coperite sunt, câmpii de trupuri pline sunt, ni' un' drumu curat e te «marea cetate Cartago pustie este, și catiri și catire atăta amu luat, c t i «nici un' ostașu nu e să nu duca câte doi și câte trei; și macar de n'aru «fi pațitu republica Romana de Galian atătea, macar de n'aru fi adu u trei-de «de tirani stricatorii! că pazindu-se, ostașii, cari feluri de răsbóie au rădicat, «și d'ar' fi fostu leghiónele păzite, pe care Galian, răi isbanditoru, le-au ic' i, câtu ados' ar' fi republicei? Cu a noastră însă grijă, și osirdie a' f tu b i «taia de la Mesii, și multe resbóie au fostu la Martinopoli, mulți de furtu «a' peritu, mai mulți crai prinși, și prinse a multor' feluri de némuri bla o «rodnicele femei. Plinitu-s'au biruințele romane de robii varvarii, și lo 'torii

«Gotu ; nici o țera n'au fostu carea, robu de a 'lu ținea ca in izbîndă sê nu «aibă Gotu ș. c. I.

Așa dara, de acei Goți, ce atunce pașisera, Claudie Imperat scria ; insa ,nici cu aceea, nici altele ca acelea, și de nu așa mari biruințe, érá totu 'i-aú mai biruți și alți împérați, nu 'i-au pututu stîrpi, nici goni de totu, ci totu au rêmásu mulți ; și până in cea de apoi, totu au rêmásu ei stapînitori multoru țeri in Evropa, cum și până asta-đi câtevași némurî dintr'inșii se tragü, mai alesü Șveđii și Daniü, cum đicu, și cum mar susü amü însemratü puținü. Dreptü acésta dară, acele limbi și némurî calcândü, cum s'aú đisü, și impresurândü aceste părți, și cu acestu prileju unii cariü erau mai de demultü supuși Romanilorü inca găsindu vreme, se trageau și se desbeteau de către Romanü, pre cariü nu 'i-aú mai pututu apoi supune. Căci, in multe părți, și totü cu grele și mari oști, nu puteau mai ajunge ; și încă, căci, că și de multe ori și Voevođii și Hatmanii ce trimiteau cu oști inaintea vrajmașilorü, se vicleniau, și ostașii in partea lorü trăgëndu-i, au ei împérați se puneau, au pre alții, cariü vreaü ei, împératü rëdicaü ; și așa, cătră cel ce era se porniaü, unde și acestea între dinșii certe și vrăjbi mai multu i-au risipitü.

Acestea dara, și ca acestea purtându-se și lucrându-se, cum s'aú și mai đisü, și împérația romana plecându-se și micșorându-se, étă fiesce carele binele și traiul seu osëbi au începutu a'și căuta și a'și goni.

Așa déră, și acei *Romanü-Daci* ce erau aici, și al loru traiü și stare 'și cercau, și cătu au pututu a le ținea au nevoitü, moscenü vechi și întemeiați acestoru pamënturü socotindu-se că suntü ; pentru că prin sute de ani trecuse și se rădăcinase, in tótă Dacia locuindü și șeđëndü.

Așa déră, aceștia Domniü și Voevođii lorü avëndu-și, și legi bune țindu și păđindu-le, și inca și bunü ostași fiindü, și țera lorü osebi au începutü a'și pađi, și hotarele lorü mai tarü a le ținea, nimenui nici ei vrëndü atăta a se mai supune ; ci, cine asupra lorü venia, și ei împotriva acelora staü ; și atăta, cătu mulți se îngroziau de dënșii, și mai virtosü vecinii lorü, cari venise apoi, după Romanü, de coprinsese acele locuri, cum s'aú mai đisü ; și necum sê 'i mai bîntuiesca se ispitiau, ci in preteșugul lorü îi chieamaü, și cu dënșii se legau ca ori când ei vrea se mérga asupra altoru cuiva, sau când alții asupra lorü vreaü a veni, ei ajutor sê le dea, și cu prieteșugü sê se afle. Așa și ceștia, când va vrea cere ca aceeași cerere de la aceia, gata sê se afle și sê le dea, dupre buna vecinătate și legatura ce făceau cu ei, și într'acestü chipü încă multa séma de ani s'au purtatu și s'au ținutu ; nici grije lorü de alte domniü și crau măcar era ; căci, multă și puternica óste aveu, și încă cu toții ostași bunü erau Nici de Impérații Țarigradului se temeü macar, ca încă până printr'acele vremi totu tarü și puternica erau ; ci inca și cu ei s'au bătutu, împotriva-le ständu ; și ajutoie le au datu, când au trebuitu, împotriva vrăjmașilorü loru și a Turciloru, cand au începutu a trece încóce marea și a le lua locuri, și a le mai îngusta împérația, și din Elada, precum mai inainte voiu arata.

In ä, nu puțina mirare este la toți câți scriu de acésta, nici la câți bine voru socoti de acești Romanü cum s'aú ținutu și au stätutu până astă-đi așa, pađindu și și limba, și cum au pututu și potu și pamënturile acestea locuiescu

care acésta la puține limbi și némuri se vede ; și mai virtosă atatea roduri de ómeni straine și barbare peste dinșii au datu și au stricatu, cari peste a ții așa dândū, nici numele nici altă nimicu nu se mai scie, nici se mai pomenesce de aceia, cum étă și mai susū amu đisu. Éra și aevea se cunósce și se crede, că impresurându Goșii, Vandalii, Slovani, Hunii, și alții ca acestia, și călcându și descălecându mare parte a Évropel, și pe aici au trecutu, au luatū, aū stricatū și aū supusū Hunii aceste țeri, cum vom vedea mai 'nainte ; érá ei totu aū stătutū, și s'au ținutū cum suntū. Că étă in țera unгурéscă, unde 'i đicemu de susū, in tótă țera sêrbéscă, care înțelegū împreuna și pre Bulgarī, și pre Bosneagi, și pre toți ca de acestū fel, cari se tragū din cei Sloveani ce amu đisū mai susū, că aū venitū de aū coprinsū și aū locuitu cele țeri in care și până astă-đi ședū, și se vedū, și țera Horvătéscă, și Șveđia, și Dania, și alte prea multe încă ca acelea némuri suntū descălecate, unde noi đicemu dară : aū pustii și fără nimeni într'insele aū fostū, când aū venitu acele limbi ? Ci aceea nu se póte đice ; căci, că bine scimu din istorii și de adevêrul lucrului, că încă fórte pline de ómeni și bogate aū fostū biruințe ale Romaniloru ; ci numai vremea lungă mutându lucrurile și strêmutându ómenii, de la aceia d'ântéiu aū venitu la cei-alți la cari până asta-đi vedemū că suntu. Đicemu déra, acum : dérá cei-alți locuitoi ce au fostū mai 'nainte, unde suntu ? cari nici se mai sciū, nici se mai pomenescū, nici măcarū cevași dintr'aceia se mai numescu, séu ce limbă vorū fi avutū sē mai scia ? Și de va fi și fostū rémasu cinevași, încă atâta s'aū amestecatū in cei mai de pre urmă locuitoi, câtu îngropați de totū suntū, de nu se vede nimicu de dênșii nicăiri ! Érá ceștia Români, ori cum, și cum printr'atâtea călcări, sdrobiri, și nespuse rele ce aū trecutū și 'i-au călcătū, totū este până astă-đi, cum s'aū đisū ; că totū încă de nu se află atâta fericiți și slobođi de totū, încă și domniă, și stêpinire, și limba, aceea a Romanilorū, totū stă și se ține (se vede stricatā, cum și alte limbi, tóte ale loru cele neaoșe și de moșiă și le-au stricatū) ; in destul ca totū urme de a se cunósce și a se sci bine de unde suntu, le-au remasū și au. Care acésta bine șocotin du-se aevea, este, că nu fară a lui Dumnezeui provedințią este, nici fara de a sa minune nu este ; însă, dreptū, ce el singurū scie : la acésta și Bonfine uī tându-se, într'a treia decadă a lui, cartea a nóa, đice, dupre alte multe, și acestea :

«Măcar că feluri de feluri de varvarii, návali, și prađi, in Dacia, al norodului »Romanū ținutū, și a Geșiloru țéră împreună și cu Panoniă făceaū, in ă pe locui «torii și pe leghiónele romane, cari decurênd erați adaoșe acolo, nu le-au pu «tutu perde ; între varvari cufundați eraū ; érá limba romana încă la ei totū miro «sesce, și nici cum de totū nu o pãrasescū. Și așa se vede, că luptau și e certau «nu atâta pentru viață, câtū pentru paza și starea limbei. Ca cine dară e te «carele nu fórte sē se mire înca de atâtea dese intrari și prađi ale Sarmați «loru, Goșilorū, așyderea ale Huniloru, Vandaliloru și ale Gepidiloru, care fă «ceau in Dacia, și ale Ghermaniloru (carora *Nemți* le đicem acum), și ale Lon «gobarđiloru, de vomū șocoti bine, réutați și stricáciuni ; și încă pană acum in «tr'acești Daci și Goși urmele limbei romane se păzescu, căroru acum pentru «sciința bine a sageta, *Valahii* le đicemu. Aici dara, printr'atața timpri, în ele

«Corvin ascunsă era ; în cea d'apoi însă, în satul Corvină aă odrăslitu, nici a-
«césta cu adevăratu fără de mare a lui Dumneđeiu lucrare nu este ; că din fe-
«ricirile Corviniloru printr'atâția anî, norodul română de varvarî, și acum aces-
«tiași voveođi crestinésca republică și aceste ținuturi din reaua și pagânésca
«robia să isbăvésca.» Acestea suntă ڃisele și laudele și mai multe a lui Bon-
finie, de acești Romanî.

Insa, acestu Corvinu, ce pomenesce aici, este tata lui Mateiașiă Craiă, carele
mare omă au fostu și mari lucruri aă făcut, și mari resbóie cu Turciă aă bă-
tută, și el și fiu-seu, precum înainte, unde le va veni rîndul, câtă se va pu-
tea și de dînșii vomu ڃice ; carele de némă românescă se trage, cum și acestă
Bonfinie din începutul loră frumosă istoresce, și alți toți istorici așa adevé-
résă.

Intr'acești chipă dara, cum s'aă ڃisă mai susă, multă vreme Românî pur-
tându-se și aflându-se aă stătutu, însă nu nici mai pe urmă puține grele și
rele aă ajunsu și 'i-au întîmpinată ; că étă și Hunî viindă și coprinđendă a-
ceste parți, și alte multe, aă călcătă, mai virtosă țera Ungurésca de susă, cum
amu ڃisu, carea o aă și ținutu, și într'insa aă descălecată și o aă locuită ; din
cariî și pâna astăđi se tragu Unguriă ; și pre acéstă Dacie o aă supusă, cum
Atila și în titulușulu lui îi pune. Se vede că apoi, cu vreme, iar de subtă
mâna loră aă eșitu, cum vomă vedea.

Insă, de acești Huni numai (lasându alte limbi, cum amă ڃisă, și pe ai-alți
varvarî ce 'i-amă pomenită mai 'nainte) mi este a ڃice și a scrie cevași, cum
aă pogorită și de unde aă pogorită întéi, și cum s'aă aședată în țera Un-
gurésca de susu, și câte locuri aă mai călcătă și au coprinsă, și când s'aă
crestinitu întéiu, idololatri fiindă, ca toți ai-alți, afară din ovrei ; și nu pentru
alta, acéstă o faci, ci numă căci în vecinatate ne suntă, și căci cu dênșii mare
amestecare Românî au avută, și în ceste mai dupre urmă vremi cu dênșii s'aă
ținutu ceștia, și în cea d'apoi ca cu ajutorul loră mai multă și țerile acesté,
déca s'aă osebită de Ardél, adicate țera Muntenésca și a Moldovei, s'aă descăle-
catu și s'au luptată cu vrăjmașii loră, și mai virtosă cu Turciă și mai 'nainte
și mai încóce multă ; pe urma, spate și ajutoră le-au fostă, măcară că și aces-
tia Unguriloră ca ună zidă bună și tare înaintea turciloră le-aă fostă, și nu
de stricăciune, de se va socoti bine și cu dreptate, mai nici o dată, ci încă
de mare folosu, mai virtosă cestoră ce în Ardél aă rămasă ședători și locuitori.

Scrie-voiu, dérá, și de ei, cum amă ڃisă, cevași de la istoricii lor luând, cariî
d'începută și de a dînsul ale loră lucruri și fapte aă scrisă. Insă, câtă voiă putea
mai pre scurtu ; pentru ca iarași, cui-va placea, la aceiași istorici va putea vedea
mai multă și mai pre largu, cum și de aceea ce aă fostu întéiu, și apoi la ce s'aă
pogorită, și în cea dupe urmă, pâna astă-đi ce se vedă, la ce aă rămasă *Hunri*,
sau cum le ڃicu alți *Unri*, din cariî *Unguri* se tragă și cei ce suntă și pâna
astă-đi, de unde au pogorită și cum aă descălecată în țera ungurésca, și ce
voveođi întéiu au venitu cu dînșii.

Vede-se, dérá, cum toți istoriciî intr'acéstă unindu-se adevéreză că Huni
suntă Schiři, adicate Tătarî ; insa de la care parte a Schitiei aă pogorită a
descăleca parți între dênșii, este osébită parere ; pentru că unî ڃicu ca suntă
www.dacoromanica.ro

veniți din Schitia cea mare a Asiei, alți ȋicu ca suntă din Schitia cea ta c tre mēdă-nōpțe, cāreia ȋicu și acum *Iugra*, carea astă-ȋi supusa e te ubt imperăȋia Mosculu. Dintr'acela dēră locu ȋicu sē fie și sē fi pornitu intr'acoe a veni, trecēndū balta Meotidei (de carea și mai susu amu pomenitu, carea ē face la Krimū mai despre mēdă-nōpțe, din apa Donului și din Marea-Nēoră ; și āntēiū acele locuri dintr'acolo au coprinsu, apoi pre ȋncetu totu mai lāȋindu-se și locū mai bunū și mai biosū cāutāndu-și și cercāndu-și de a descaleca și a locui, āu ajunsū și prin aceste pamēnturi, și trecēndu și munȋii au coprinsū și tōtā Panonia, carea, cum ȋice Claverie geografu, acēsta este ce e coprinde astă-ȋi Carniola, Croaȋia (adicatē țera Horvațesca), Marchia Vidorilorū, Carintia, Stiria, mai marea parte a Austriei, jumātate de țera Ungurēscā de susu, Slovenia, Bosna, și o parte de țera Sērbēscā.

Deci darā, Huni, adicāte Schitii aceia, cārora acum și Unguri le ȋicū, coprinȋndū și acea Panonie, și mai multe țeri altele mai pre urma luāndu, s'āu aședatū. Inșā de āu pogoritū āntēiū din Asia sau de la Iugra acei Schiȋi, cum s'āu ȋisū ōre-ce mai susu, noā atāta de dēnșii a cerca nu e ; se vede cā, care este și adevērul, cu nevoie se va cunōsce ; caci, ca mulȋ scriu și nevoiescu a dovedi cā din Asia ; mai mulȋ iar scriū și ȋicū cā de la Iugra. Inșā nici este dogmā a bisericei carea cum vomū vrea sē nu credemu ; ci pōte ne cine crede acēsta unde 'i va pārea cā i se ascultuescu mai bine istorici. Inșā cine pof tesce și acēsta a o vēntura și a o alege mai bine, citēscā pre Bonfinie, in decada-ȋi d'āntēiū, in partea a doua, unde face de inceputul loru, și pre Lorinȋu Topeltin, in cārȋceaua lui ce scrie de ijdārānia Ungurilorū, și pre alȋ mai mulȋ pre carii și cestu Topeltin acole și la inceputura capului ce scrie de Unguri ȋi pomenesce și 'i semnezā locurile unde scriu acei istorici. Mulȋ dovedescū și cu acēsta cum de la acea Iugrā suntū ; ca viindu ōmeni de aceia și grāindū, multe cuvinte ȋicū cā se potrivescu cu ale acestoru Unguri ; numāi, mai stricate și mai varvare li se pare acele cuvinte, macar ca nu scim care mai fireși limba 'și vorū ținea, cestia ce prin ceste parȋi locuiescu, carii s'au amestecatū cu alte multe feluri de limbī, āu ceia, cāci totū in locul loru acolo se aflā. Inșā orī ce va fi de acēsta nu sciū ; ērā cum multū mai varvari suntū cei de acolo, adevēratū este, și pentru starea și taria loculu aceluia, și pentru cā departe suntu de ōmenii cei mai politici și mai iscusiti ; unde darā precum suntū aceia, āșa și limba mai virtōsā și mai varvara le va fi.

Auȋit'amū și eū cu urechile mele de dumnealū Gheorghie Brancovici, din Ardēl, omū de cinste și cu cunoscinȋă, și iubitoru de a sci multe, pove tindu cum cā, mergēndū la Moscu, impreuna cu frate-seu Sava Brancovici, Mitropolitul Ardēlului, omū și acela destul invētatū, ȋnțeleptū și temētorū de Dumneȋeu, pre carele 'l trimesese Racoȋi Gheorghe cel tēneru la impēratul moschice cu cu olie.

Acolo darā mergēndu, și la Imperaȋie viindu de acei Schiȋi de la Iugra, intr'adinsū āu mersū la dēnșii ca se vaȋde aceea ce se auȋia, cu limb , cā se potrivescū in multe cu cestii Unguri, de este adevēratu cevași, āu ba. Și āșa cu dēnșii impreunāndu-se și vorbindu unguresce, ȋiceau cā adevēratu este, cā multe cuvinte asemenea erau cu ale cestora, numāi grō e și mai moȋicōse, cum s'au ȋisu ; unde, darā, și acel vrednicu bārbatū ȋicea, cā de

a crede este cum de la acea Iugră acei Schiți să fie isvoritū și să fie venitū.

Se vede ca nu lipsescu unū a dice ca acestea și la unū Schiți ce au venitū din Asia; Țău auđitu că s'au vėđutū când au venitū unū sol Schitu la Turci, încă la unu Sultanu, Muratu, la Țarigradū fiindu. Și pre acele vremi intēplāndu-se și unu solu de la Rudolf, Īmpēratul nemțescū, acolo, au pofitū acel Schit, adicāte Tatarū, ca să se impreune cu dēnsul; și așa impreunāndu-se cu dēnsul, intre vorbe, đicu cum să fie đisū acel sol Schitū că Unguriī de la dēnsi se tragu; și ca acelea altele multe povestescu, cum și Topeltin, totū intr'ace-lașu locū ce amu semnatū mai susū, scrie și acēsta, că Zamoschi istoricul din auđū o istoresce și o dice.

Insā mie, din omu de credință și de cinste și acēsta și alte ca acēsta auđindu, și mai prōspete încă fiindū, mi-este mai multū a crede de câtū cele ce se citescū prea vechi, și suntū in păreri, încă că și acelea nu đicū hotārītū adevērul. Ci darā, și de sciința acestuī lucru de unde pogōrā, încă este destul ce s'au đisu.

Acești, dēra, Schiți, pogorindū dintr'acele părți, cum s'au đisū, subt șese Voevođi au fostu, au mai bine să le đicemū Sultani, cum đicemu acum Tătarilorū că au, pentru ca să se intēlegā mai bine povestea.

Sculāndu-se, darā, acele capete ale lorū, impērāțindū Romanilorū Valent, când era cursul aniloru de la nascerea Domnuluī Hs. 373, și aducēndū oște (dice Bonfinie in locul ce s'au semnatū mai susū, in cartea a doua, in decada āntēiū), intr'o sutā și opt-đeci de nēmuri, s'au făcutū până la unū milionū și opt-đeci de miī de omeni. Acești, decī, luāndu'și și mulerile și copii, și dobitócele, și totū ce aveaū in moșiile lorū, și sculāndu-se au inceputū a 'și căuta locuri de așe-đemāntū, mai bunu, mai largū, și mai de hrana locū de câtū al lorū, și a 'și gasi și a 'și agonisi, pentru că al lorū fórte cu nemarā de a se hrāni era, și strāmtū. Așa, decī, viindū, cum amū đisū, pre alte multe nēmuri bātāndū, ce erau pre lângā apa Donuluī, și trecēndū și acea apă, și apoi au trecutū in ceste părți, āntēiū balta Meotidei, pre la Krimū, și pre acolo cālcāndū pre cine au aflatu. Și de acolo mai incóce viindū, pāna și la Panonia au ajunsū, unde le-au și mai plăcutu locul, și coprinđēnd'o, pre Longobarđiī cariī ei o țineaū atuncea, cum dice Reție, au batutū și au gonitū; și pre Goțiī cariī erau vecini pre acolo, și pre alte limbi ce ei țineaū imprejurū și stāpinlaū acele locuri, cu câte-va rēsboe biruindu-i, 'i-au gonitū duple acele pāmēnturi, și nu numai pre aceia, ci și pre alți multī căți impotriva lorū se puneau a le sta și a 'i zātigni. Decī, incātro vrea să mērga, pre toți 'i-au batutū cu mari bruiņte... unde... (lipsesce) Sultanul lorū, carui locu și până asta-đi, dice și Mihail Reție, in cartea d'āntēiū, unde scrie de lucrul țērii unguresci, mutāndu-i numai nisce slove, fi đicū *Kxeazo*.

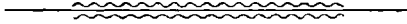
Dupe aceea, decī, Huniī, șeđēndu câte-va đile acolo ca să se odihnēsca, étā ér asupra Romaniloru, la Tulna, se gatescu să mērgā; și mergēndū, Macrin și cu Dietrih de batāe gatindu-se, érași nu negrođnicu și micu rēsboiu incepu, și dōra mai sangerosu și mai tare de cātu āntēiū; cacī, și insuși capetele, și a unei și a altei părți, in primejdia vieței 'și-au pusu, și ei inaintea altora a se bate au alergatu, pentru ca desēvērșitū acel rēsboiu conețul să 'și ia, și unū și alțiī

mai multu pentru slava batandu-se. Aşa dara, cade de pie romanii voevodi Macrin anteu; şi Dietrih, in frunte de o sagéta ranindu e, e intorce; unde dără a-l-alta óste, fãra capete vëdëndu-se, intörce dosul, perindu ne pu ä mul þime de Romãni, scapãndu in sa şi Dietrih cu caþi-va ai lu. In a, nici Huni fara de mare paguba in capete şi intr'al-l-alþi ai loru nici dintr'acel rësboiu nu rëmãnũ, cã étã au caþutu in bataie acolo Belu-Keme şi Kadixa, Sultanii lorũ, şi dintr'al-lalþi oþtaşi 40,000, pre caru Sultanii apoi, luandu-ï, ÿ au in gropatu cu mare cinste, dupre obiceiul lorũ, la stãlpul cel de marmurã, ce ÿ ðicea *Kaïazo*, lângã cel-altu Sultanu, Keve, ce perise in cel-altu rë bonu cum amũ ðisu.

Aşa deci, Hunii acea izbînda dobîndindu, in tóta Panonia stãpani s'au fãcut şi a porunci şi a obladui ca pe al loru pãmëntu au începutu. Acester a a tiã gëndu-se, dupë ce au intratũ in Panonia (cum ðice şi Bonfinie, şi Reþie, şi Bonşai in cãrþile loru, ce mai susu amu ðisu, şi locurile amu semnatu, şi alþi mulþi), douã-deci şi optũ de ani s'au trasũ dupre aceea. Deci, lucrurile loru de a locui acolo, vëdëndũ ca se mai aþeza şi se mai intarescu, perindu şi alte capete ale lorũ, şi mai virtosu cã aþa capu mare din rodulu şi din ca a lu Zomeiarum, cum mai susũ amũ ðisu, nu remasese, dreptu aceea, şi toþi alþi mai mari dintr'insii şi mai alesu caru erau, strîngëndu-se, au alesu sã 'şï pue lorũ craiũ, unul-poruncitorũ, pe Atila, pe unul din cei doi fraþi ce mai rë masese din nãmul şi familia lu Cadar, care acësta o au facutu la anul de la Hs: 401. Acestũ Atila, carele aũ stãtutũ antëiũ craiu in Panonia, adica craiu ungurescũ, cum şi Mihail Reþie scrie de dënsulũ, ðice cã era omũ ascuþitu la minte, in lucrurile oþtii fôrte paþitũ şi sciutũ, cu inimã mare, virtosu in trupu, a inþela pe vrãjmaþi vicleanũ; portulũ lu, şi in casa când era şi afãra cand eþia, era frumosũ, luciu şi curatũ; purta in capũ şi pene de þoimu. Ca acestea, ðice şi Calimahũ, in cartea-ï ce face de Atila, cã era şi nesaþiosu in sla vã şi in oþtiri, când şi mai tôte cãte facea norocite îi eþiau; era şi însuþi vi teazũ. Dreptũ aceea, nu se nici stîmpara la unu locũ, şi catre cei ce mai tim puriu i se rugãu, se pleca lesne; şi pre cine lua şi þinea in credinþa odata, de aci pãnã la mörte pãzia. Şi a meþterþugi şi a face lucruri impotriva vrajma þilorũ lu, minune era, şi in nemerelã, şi in grabã ce lucra; şi mai marea mi nune era starea-ï şi rabdarea-ï in primejdiile ce se supunea. Erã precum era milostivu celorũ ce se dau şi i se închinau lu, aþa neplecatu şi neimblãnditũ era celoru ce biruiaũ (fôrte acësta ca unu varvaru şi ca unu crudu facënd o haine dreptu aceea lucii purta, pãrëndu-ï cã şi acelea la marie partine cu. La prînzare rarũ şedea, iar la cina multu manca, şi mai multu carne, pãne ma nimicu mânca. Vinũ bea fara mësura, mai virtosu când se odihnea; in a totu firea a 'şï-o þinea se nevoia, şi şi altele multe ca acelea avea i þinea. Banii înca, şi dupe a mai marilorũ loru înveþatura, îi ocaria şi nu-ï poftia, caele adese-oru încã ðicu ca-l auþiau toþi şi ðicëndu, ca banii mai multu dau intr' taciune şi voie rea când ÿ perde nescine şi ÿ rapune, deca u'ï îi dau ese e parere bunã când îi caþtiga şi ÿ dobîndesce.

Mai ðice acestu Calimahu ca de trupu, acelu crãiu Atil. înca era mai m u decâtu de vîrsta tocma; peþtosũ, virtosu, capulu cam mare, ochii cam micũ,

barba-î rară amesteca căruntețe; se cunoscea și fața-î că este mojićósă, cum le era felul. Graiul groznic și spăimos, și după varvarul loră graiă, era și tare de urechi; iar nasul de trei degite de lată ș. c. l.

DOMNII ȚEREI MOLDOVEI

ȘI

VIAȚA LORŪ

DE

GRIGORIE URECHE

VORNICŪ MARE IN MOLDOVA.

PREDOSLOVIE

Mulți scriitori s'au nevoitū de aū scrisu rīndulu și povestea țērilor, și au lāsātū izvodū pre urmā, și bune și rele sē remāe filoru și nepoșilorū, și sē le hie cele bune de învețătura, éra cele rēle ca sē e pótā feri, și sē se socotéscā, și celorū bune sē urmeze. Și alțiī pizmuindū, și însēmñāndū, și scriindū, cum și eū Grigorie Urechi, care den mila lui Dumneșeū și a Domnului meū am fost Vornicū Mare, cu multā nevoință amū cetitū cărțile și izvódele, și ale nóstre, și celorū streine, și amū aflatū capū și începēturā moșilorū de unde aū izvoritū în țērā, și s'au îmulfītu, și s'au lāșitū, ca sē nu se înnece anī ceī trecuți a tóte țērile; și apoī é nu se pótā sci ce aū lucratū, sē se asemine hiarelorū și dobitócelorū celoru mute și fără minte. Aceea urmāndū, și măcar că se aflā și de alțiī însemnatē lucrurile țērei Moldoveī, apucatum'amū și eū a scriere începētura, și ada osulū, mai apoī și scāderea, care se vede că au venitū în đilele nó tre, dupe cum aū fostū ántēiulū țērei și pāmēntului nostru a Moldoveī. Cā cum se tīmplā de sīrgū și adaoge pohoifulū apeī, și iarași de sīrgu scade și se impușinėza, așia s'au adaosū și Moldova, care mai apoī de la alte țēri s'au descālecatū, și s'au lașitu de sīrgū și farā de zēbavā. Acele cercāndū, le-am îndreptatū cu nevoința, ca nu numai le topiseșulu nostru, ce și carți streine amu cercatū, ca se putemu afla adevērulū, ca sē nu me aflu scriitorū de cuvinte deșierate, ce de drepte; că letopiseșulū nostru celū moldovenescū așia scrie de pe scurtu, că nice de viața Domnilorū, cari aū fostū tótā cirma, nu alege, necum lucrurile din nāuntru se aléga; și pre scurtū scriindū și însemñāndu, de la începutū până la Domnia lui Petru Voda Rareșu, și s'au stin u; că de aice încóce n'au mai scrisū nimene. Nice este a se mirare, că criitorīī nostri n'au avutū de unde strīnge cărți; că de la locuitorīī d'ánteiu r'au aflatū scrisorī, că n'au lasatū, ca nisce ómenī neașeđatī, și mai multu prostī și necarturari, ce și eī au scrisu mai multū din ba me și den povēști, ce aū auđitū unulū dela altulu. Éra scrisorile strēiniloru cr'ū prea largū și de ajunsū, cariī au fostū rīvnitorī și herbinți nu numai ale

sale să scrie, ce și cele streine. Și de acolo luându multe, și lipindu-le cu ale noastre vremi potrivindă, și amă scrisă acestă letopisețu, carele și de nu se va potrivi pe la multe locuri, celă ce va hi cu minte, gindescă că nu 'mă va vinui; că de multe oră omul înseși cele ce vede cu ochii sei nu pôte se le pue pe rîndu, și multe smintesce, și aă spune mai multe, aă mai puține; dar cele de demultă și răsufate de atita vreme de ană! Ce eă, cum amă aflată așia amă arătată.

GRIGORIE URECHI

Vornicū mare.

Pentru descălecatul țerei Moldovei.

Vorū unil s'ēy ȝica Moldovei cā au chemat'o de mai 'nainte Știtia, s'eu Skitia pre limba slovenescā; ce Știtia coprinde locū multu, nu numai al nostru, ce ȝchide și Ard'elul, și țera Muntenesca, și cāmpil despre Nistru, și coprinde o parte mare și den țera Leșescā. Chemat-o-au unil și Flakia, de pre Flak Hatmanulū Rimlenscū, ce scriū letopiseșele latinesci ca a' batutu r'ēsb'ōie cu Skitiil pre aceste locuri; dece, schimbāndu-se și schimosindu-se numele, din Flakia i-au ȝisu Vlachia, ce noi acestu nume nu'l putemu dare țerei n'ōstre Moldovei, ce țerei Muntenesci; cā ei nu voru se desparța se faca douē țeri, ce scri i cā au fostū totū o țera și unū locu. Ūrū noi aflamu ca Moldova s'au descălecatu mai pre urmā, și Muntenii mai d'ântēiu; macar ca s'au trasu dela unu isvoru Muntenii āntēiu și Moldovenii mai pre urmā.

Scriu alte istorii pentru țera n'ōstra, Moldova, cum au statutu pustie pe te 600 de ani, trecēndu pre aice Trajan Imperatulu R'ōmulu' a caruua e cuno c i semnele puterei lui, pre unde au trasu Troian, peste multe țeri, trecēnd i cu oștile lui peste cāmpu, și peste ape. Atāția ani s'au afluu pustie, pāna cānd aū vrutū milostivul D-ȝeū a nu lasa acestū pāmēntu fara de ōmeni; care cu voia sfinției sale, ȝndemnāndu-se o samā de feciori de Domnī, den domniele ce a' fostū pre acele vremi la R'ōmu, și cu ōmenii loru den Maramureșu venindu peste munții unguresci, și peste munții țerei Moldovei, vināndu here selbatice, pāna au eșitu la apa ce-i ȝicemu Moldova, gonindu unu zimbru, carele 'l-aū și vinatū, la locul unde se chiama acmu satulu Bourenil, pre acea apa a Moldovei; și au pusū nume apei, de'ȝ ȝisera Moldova, pre numele unei cașiele ce'i ȝiceau Molda, care atunci, gonindu zimbrulu, s' u ȝnecatu ȝntru acea apa, și de pre numele apei se ȝice acmu și țerei, Moldova. Și aceia, eșidu la locuri frumōse și deschise, au socotitu cu toșil ca e locu bunu de hrana, și plācēndu-le tuturorū s'au ȝntorsu ȝnapo'ȝ iarasi ȝn Maramureșu, și șī-au co u ōmenii toșī intr'acēstā țera.

Așȝderea și limba, sau graiul nostru, den multe limbī este facutu; și ne e te amestecatū graiulū nostru cu al i veciniloru de pen pregiuru, maica u ca de la R'ōmū ne tragemū, și cu a loru cuvinte ne'i amestecatū graiulu. Ce, fiindu țera mai de apoi, ca la o sloboșie, de pen pregiuru veniu lu și de calecāndu, den limbile loru s'au amestecatū a n'ō ra: dela Romleni, ce le ȝicem Latin, a-decā limba latin'esca, noi ȝicemu pāne, ei ȝicu panī; noi ȝicem carne, ei ȝicu caro; gaina, galina; muiere, mulier; femeia, femina; al nos ru, no ter, i c t le multe den limba latin'esca. Și de a nu socoti de amēnun ulu t e cuvint le le-amu ȝnțelegē. Așȝderea și de la Franci: noi ȝicemu calu era ei v l; de Leși: noi ȝicem pragu, era ei prog, iproci; carele nu le putem i ȝmnar tote. Și pentru acēsta se cunoșce cā, precum nu este descālecata țera de ōm așȝdașī, așīa nice tocmaia, nice obiceiile țerei bine nu ' u așȝdate ce

direptatea au lăsatu pre celū mai mare sē o giudece; și ce 'l-au părutū lui, orī bine, orī rău, aceea au fostu lege; de unde au luatū și voie p'asia marie și vīrvu. Dece, cumu'ī voia Domnului; numai ce 'lu caută sē le placa tuturoru, orī cu folosu orī cu paguba țerei, care obiceiū și până ađi traiesce.

Afă-se acēstă țēră sē fie locuitu și alții într'īnsa, mai 'nainte de noi; de unde, țerei acesteia cetațile se cunoscu a fire lucru Frānescū, de au lōcuitū oștile Rōmului, și au ernatu de multe orī, batēndu-se uneorī cu Skiții, saū cu Tatarī, une orī cu Bosna, și cu Rumili, și la Persī trecēndu. Ce fiindū in calea rēutaților, și călcānd-o oștile, făcēndu-se de multe orī rēsbōie pe aceste locuri, precum semnele arată, care vedemu preste locuri multe movile și șianțuri, pre Nistru, pe Prutu, și prin paduri, n'au mai pututū a suferire, ci s'au pustiitū.¹⁾

Dupē rēsipa țerei de'nțēiū de greulū oștilorū lui Flakū, Hatmanul Rōmlenescū, mai apoi dupē multa vreme, când feciorī cei de Domnī den munții unguresci pogorīndu dupē vīnatu, și au nimeritu la apa Moldovei, vēdēndu locuri desfātate, cu câmpī deschiși, cu păduri dese, si cu ape curgătore, indragindu loculu, au trasu pre aī sei dela Maramurēșiū, și pre alții au îndemnatū de au venitū. Și au descălecat āntēiū sub munte; apoi, imulțīndu-se, mai și crescēnd înainte, nu numai apa Moldovei saū Siretulū le-au fostū hotarū, ce pēnē la Nistru, și pēnē la mare s'au lațitu. Mai apoi și rēsbōie faceau, ca se-și apere țera și pamēntulū seu de catre Sciți și Goți, și de către alți vecinī ce erau prin pregiuru; ce avēndu purtatorī de grije pre Domnīi lorū, cari'ī redicase dntre sine, de multe orī in țera Leșescă au intratū, și multă pradă și isbindă au facutū. Den câmpī pre Tatarī 'l-au scosū. Așjderea și Muntenilorū, nu numai nevoie și grōză le făceau, ce și domniile le schimbaū, și pre cine vreaū ei pīimīā²⁾. Pre Ardelenī nu 'l lasau sē se odihnēscă, ce pururea le făceau nevoie, și cetați multe le luase, și le lipise cātrē țera Moldovei, carele tōte la rīndul sēu se voru arata.

Mai apoi, și cu Turciū, cariī se vedeau că, ca o negura, tōta lumea acoperīaū, rēsbōie minunate făceau; de multe orī 'l-au și biruitū. Mai apoi, de 'l-au și supusū sub jugul lorū, de câte-va orī i-au asudatū, rocoșīndu-se, și nu fară multa mōrte, și pagubă in ómenī, pāne a se aședare.

¹⁾ Dupē aceste cuvinte a lui Urechi, Samuil, Misail și Evstrate (impotriva cărora strigă atātu de multu Miron și Neculai Costin, asemenea și Cantemir) au adaosu anecdota lorū, despre Trajan și Laslau, craiul ungurescu — Veđi tōtă acēsta narație la sfīrșitul tomului Apendicus I.

²⁾ Acēsta au fostu reciprocu Mihaiu Vitezul, ca și Stefan cel mare, mai de demultu, s'au numitu Domnu țerei Moldovei și țerei Romanesci; titlu falnicu, ce pentru folosul in deobsce a Romānloru n'ar fi trebuitu nici-o-data sē se mai desparța (Nota editorului din 1852). — Dorința din 1852 s'a realizatu in 1862. Deie Dumneđeu ca generațiunea vītore sē scie pas-tra ceea ce generațiunea din 1852—1864 a creatu: *Unirea Romāniei. N. E.*

CAP. I.

Inceputul Domnilor țerei Moldovei vomă să arătăm, den anulă 6867.

Intre acei feciori de Domni, ce au nemeritū loculă acesta, au fostū și Dragoșū Vodă, feciorul lui Bogdan Vodă, carele era din domniă Rōmului, ce venise dela Maramurēșū, și se vedea mai de cinste și mai de folosū decâtū toți; pre carele cu toți l-au alesū și l-au pusū Domnū, mai mare lorū și purtătorū de grije. Și dacā l-au pusū domnū, au luatū pildă de pre capulū acelei hieri nesilnice, zimbru, ce scrie mai susū cā l-au vīnatū, și puserā de au făcutū pecetea țerei Moldovei, de trăiesce pēnē intr'acēstā vreme, in mânăle celui ce-l alege D-șeū a fire domnū țerei, de se pune pre cărțile domnului, pentru tocmelele și așieđările lōcuiitorilorū, și de ascultarea și certarea celorū ce facū strimbătăși intre lōcuiitorii țerei. Și au domnitū doi ani Dragoșū Vodă, și s'au sēvirșitū. Și intru acēstā începēturā au fostū domnia ca o căpitānie. Pre aceasta semnū, de'ntēiași-datā ce se arātā domnia fără traiū, se putea cunōsce cā nu va fi așeđare bunā intre domniū Moldovei; ce cum au fostū pré scurtā viața domnului d'antēiū, așia și domniū ce vorū fi pre urmā, adēsea se vorū schimba; și multā neașeđare va fi intre domniū Moldovei¹⁾. Dupē Dragoșū Vodă au stātutū domnū fiul sēū, Sasū Vodă, și au domnitū patru ani, și s'au sēvirșitū.

Și au rēmasū domnū fiu-sēū, Lașco Vodă, și au domnitū optū ani.

Ērā dupā Lașco Vodă au domnitū Bogdan Vodă șese ani²⁾.

¹⁾. Domnia lui Dragoșū-Vodă a scrie pre largū, anevoie este, devreme cā cei din veci de atunci n'au insemnatū; așiderea și alți istorici megieși n'au amelīțatu de acēstā domnie, cum nice de alți domni ce au fostū pre urma lui, pēnā la domnia lui Ștefan-Vodă, cu fecioriū sēi, Petru și Ștefan, de cariū vomă scrie la rōndul lorū. Pentru aceea, și noē cu anevoie este a scrie ce s'au lucratū, ce au așeđatū, câtū au domnitū, și unde i s'au sfișitu viața. Fără câtū numai Urechi-Vornicul scrie, in letopiseșul sēū, cā au domnitū ani doi și au muritū; ērā mai multū nu scrie, nice ce au lucratū in țilele lui, intr'acei doi ani, nice unde au muritū.

Ințeles-amū și noi din ōmenī bētrīni, lōcuiitorī de aici din țerā, cum se trage cuvēntul din omū in omū, cā o Bisericā de lemnū, la Olovāșū, sē fie făcutā de Dragoșū Vodă, și acolo țicū sē fie ingropatū Dragoșū Vodă. Și acea bisericā de lemnū au mutat-o Ștefan Vodă, de o au clādītū la monastirea Putna, unde stā pēnā acum; ērā pe locul bisericei de lemnū, la Olovāșū, Ștefan Vodă au zidītū bisericā de piatrā. — *Neculaș Costin*.

²⁾. De acestu Bogdan Vodă pōte sē fi insemnatū Bonfin istoricul, cā au eșitū din Maramurēșū cu Valachi in țerā. — *Neculaș Costin*.

După Bogdan Vodă au domnită Petru Vodă, feciorul lui Mușat, 16 ani¹⁾.

Îra după Mușat au domnitu frate-său, Roman Vodă, trei ani²⁾. — După Roman Vodă au statutu la domnie Stefan Voda, care aă avutu doi feciori, și aă domnită șapte ani.

Îra ce se va fi lucratu in țilele acestoru domni, nu se afla scrisu nemică, cătu au domnitu ei 46 de ani; cunósce-se ca pôte au fostu neașeđați, și de curîndu, și n'au avutu cine scrie; nice vecinii, cari nemică n'au lasatu ne însemnatu, n'au știutu nimicu despre dînșii, se fie scrisi.

CAP. II.

Domnia feciorilor lui Stefan Vodă celui d'ântăi.

Acestu Stefan Voda au avutu doi feciori, cum s'au pomenitu mai susu, pre Stefan și pre Petru; cari, după mórtea tatâne-seu, pricindu-se pentru domnie, au fugit Stefan, fratele cel mai mare, la Cazimir, craiul Leșescu, pohtindă ajutoru împotriva fraține-său, lu Petru, și se i se plece cu tótă țera. Êră Petru, cu ajutoru de la Unguri, au apucatu țera. Vrîndu Cazimir, craiul Leșescu, ca să dobîndescă țera, și se fie pre voia lu Stefan Vodă, 'i-au dată óste, și au intratu in țeră, in ziua ântăiu a lu Iulie. Și ântăiu 'i mergea cu norocu; êră mai apoi 'i-au amagitu aī nostri, de 'i aă băgată la codru; și fiindă copacu înținați pre lângă drumu, i-au surpatu asupra lor; unde, căți n'au perită de copaci, 'i-aă prinsu vi, pre cari mai apoi 'i-au rěscumperatu craiul Cazimir. Fost-aă între acesti robi ómeni mari: Zbigneu, și Tincenschi feciorul Voevodulu de Cracau, și trei stéguri a trei Voevođi: a Kracăulu, a Sandomirulu și a Liovulu, și nôe stéguri boieresci³⁾. Êră letopiseșul nostru de feciori lu Ste-

¹⁾. De miratu este într'atîția ani să nu se pomenescă mai multă de domnia lui; și nu altă pricină, fara cătu toți aceștia, pôte fi, n'au cutezată mai la câmpu a se lăți, de grija de Tătari, ce mai pre sub munte. Pentru aceea, nice in știința megișilor nu erau inca de totu dați, să scrie mai pre largu de dînșii. — *Ne ular Costin.*

²⁾. Și acesta amu adevăritu, iubite cetitorule, dintr'unu uricu, acestui domn, precum scrie Dosoteiu Mitropolitul, și carele se afla la mănăstirea Poiana de la munte, scriindă titlușul așa: Великий Самодержавный Бжїею милостию Господни Ион Роман Воевода обладаа землями Молдавскою от Плани Ядоморя дас еомъ съ сїми моими Александром и Богданом и прочаїа. Care pentru acesta se cunósce, ca Alecsandru Voda cel bėtrinu au fostu fecioru lu Roman acestuia. Êra la sfirșitul uriculu așa dice. Пїсан сен листъ въграднашем у Романа Воевода въ цнесто тысячю но е пол. Десу, acestu domnu au descălecatu țergul Romanul; și au avutu șese feciori, și pre numele seu s'au numitu și țergul Romanul; și erau anii de la zidirea lumii 6900, precum se afla in uricile din țilele lu Roman Voda Miron Costin

Acestu Roman Voevod au descălecat țergul Romanulu, pe apa Moldova, și pre numele seu se chiama Romanul, unde au facutu și cetate, ponorita in apa Moldovei, cum se vede și până ađi Ioan Ne l a.

³⁾. Pre urma lu Stefan Voda au rěmasu domnia țerei la doi feciori ai lui, anume Petru și Stefan, cari, neputėndu-se tocni între sine pentru domnia țerei, s'au așitatu mare vrajba între dînșii. Petru Vodă, macaru ca era frate mai micu, era pentru blăndețele și obiceiurile sale mai multu pl ca u spre inimile a mai mulți, au trasu partea cea mai mare la sine (blăndețele domnilor patrundu inim le norodulu), d-i poftiau domnia țerei. Êra Stefan Voda, fiu du scoi dînșii, avendu și grije d' înșelacinc, despre frate-său Petru Voda, au mersu

fan Vodă, ce pomenimū mai susu, nemică nu scrie ; ce ȃice cā dupē domnia lui Stefan Vodă aū domnitū Iuga Vodă, apoi Alecsandru Vodă, carele se va

in țera Leșescă sē-ī dea ajutorū craiul Leșescū, Cazimir, cu o samă de boiari, rugēndu-se craiului de ajutorū împotriva frăține-sēū, lui Petru Vodă, ce domnia in țēră cu ajutorū de la Ungurī. Nu 'ī-aū apărātū craiul ajutorul sēū, vroindu sē apuce țera sub stăpīnirea sa ; ce de sirgu aū poruncitū de s'aū strīnsū multe osti din țera cea mică Leșescă și din țera Rusescă, făgăduindu-se, Stefan Vodă, cā nu va lipsi in viața lui de poruncile crăiesci, numai sē pună nevoiță, craiul, sē-l așede domnū in scaunul tātāne-sēū. Și s'au pornitu cu oștu Hatmanii Leșesci, cu Stefan Vodă, asupra lui Petru Voda. Și de odată mergea cu norocū lui Stefan Vodă, care mai de multe ori deprinde a fi fătarnicū, precum și aice cu Stefan Vodă. Măcaru cā de câte-va ori, lovindu-se strējile Leșesci cu strējile lui Petru Vodă, era isbānda totu la Leși. Ēră pre urmă aū rēmasū inșelași Leșiī, cā Stefan Voda 'și-aū venitū la mare perire. Cā Petru-Vodă, socotindū cā nu va putē sta împotriva oștii Leșesci, s'au sfatuitu cu meșterșugū sē biruiescă, precum de multe ori se tēmplă oștilorū mai mici cu cele mai mari. Strīnsu-s'aū cu oștea sa Petru Vodă, și aū intratū in codru ; tras-au și Leși dupā Petru Voda, nesocotindū Leșiī meșterșugul lui Petru Vodă. Era codrul inșinatū de copaci ; și intrāndu Leșiī in codru, iatā cadū copaciū asupra Leșiloru, impinși de omenii lui Petru Vodă, și inchise fiindū potecile. Īndatā și Petru Vodă cu omenii sēi aū lovitū pre Leși ; și incotro era sē mērgă Leșiī era drumul inchisū de copaci, cā sta copaciū tāieși și neboriți, ce numai a-bia eraū inșinași uful de altul, și 'ī impingeaū cu māna, și cădeaū mulțime de copaci asupra Leșilorū. Atāta 'ī-aū amefitū pre Leși copaciū și 'ī-aū turburatu, cā pre cari nu 'ī omora de totū copaciū, ēră de māni și de piciorē īī caliceaū și prāvāliaū, de cădeaū vii in mānele omenilorū lui Petru Vodă. Pușini aū scāpatū sēnātoși dentr'acel codru. Căđut-aū in robie la Petru Vodă trei stēgurī a trei Voevođi : a Cracāului, a Sandomirului și a Liovului, și alte nōē stēgurī cu deosēbite semnele stēgurilorū sale. Omenī aleși aū căđutū in robie, anume : Navoitecenski, feciorul lui Ozdrovitū, Voevodul Cracāului, și Sbignev Olesninski, moșīul lui Sbignev, ce aū fostū pre urmă și Episcopū Cracāului și Cardinal. Auđindū Cazimir craiul Leșescu rēsipa ostēi sale, și căderea in robie a acestorū omenī de frunte, trimis-aū soli la Petru Vodă pentru rēscumpērarea roborilor sēi cu bani, pre cari cu lesne 'ī-au scosū de la Petru Voda. Tīmplatu-s'aū dupē acēstā peire a Leșilorū in Moldova, la anul, și mai mare peire in țera Leșescă, ciurma, in șese luni de cu tōmnă ; și atāta s'aū fostū lășițū, cātu abia pe jumātate de aū rēmasū de omenī in Cracāū ; 20 miī de omenī aū muritū, și mai pre omenii de frunte stăpīnia acel omorū.

S'aū mai ispititū și al doile rindū, Stefan Vodă, a cere ajutorū de la craiul Leșescu ; ce nu insemnēzā cronica Leșescă mai multū, fără cātu ȃice cā multā gilcēvā pre urmă aū fostu intre Stefan Vodă și intre Petru Vodă.

In anii de la Hr. 1370, murit-aū craiul Leșescū, Cazimir ; ēra in urma lui au stātutū craiu Ludovik, craiul Ungurescū.

(Aice Neculai Costin, părăsindu intīmplările Moldaviei, se apuca de a povesti despre unirea Litvaniei cu Polonia, despre regina Edviga, despre Duca Iagellon, despre Vasile, marele duca a Rusiei, etc. Veđi totā acēstā bucatā la sfīrșitul tomului. Apendice II.)

Petru Vodă, fratele lui Stefan Vodă, dupē gālcēva ce au avutu cu Leși, pre urma s'aū așeđatū, și singurū Petru Vodă, in ȃilele acestu craiū (Vladislav Iagellon), au mersu la Liovū, impreună cu boierii țerei. Acolo aflāndū pe craiul, au așeđatu legāturi de pace de ambe părțile, și s'aū intorsū Petru Vodă la scaunul sēū. Cāci Petru Voda vēđuse cā craia Ungurescā, dupē mōrtea lui Ludovik, aū statutu cātu-va vreme fără craiū, stāpānind craiasa Elisaveta) vēduva, s'aū lipsitū de sub ascultarea și apārarea Ungurilorū, și s'au inchinatu sub ascultarea lui Vladislav, craiul Leșescu, in anii de la Hr. 1388. Scrie Kromer cronicarul Leșescū, cā și Mircea Vodă, Domnul Muntenescū, totū pre acea vreme (vēđēndu stāpīnia Ungurescā sub cīrma muerescā), cānd și Petru Vodă au ajunsū cu prieteșugu la Vladislav Iagello, craiul Leșescū, precum mărturisese de ȃice : și pāna la acēstā vreme suntu in visteariul crăiescū nricele cu așeđāmēturile de pace cu Mircea Voda, domnul Muntenescu, carele era bir-

pomeni mai josu. Érá noi n'amă lăsatu sê nu însemnămă nici de feciorii lui Stefan Voda, pentru că pôte sê fie adevărată, ca nu părătesce cronicarul Bielskie aloru sêi, ci scrie poticala ce aũ petrecutũ Stefan Vodă, cu ajutorul Leșiloru, de au peritu cu toții.

CAP. III.

Domnia Iugă'i Vodă, carele s'au arătatũ mai vrednicũ cu tôte.

Iuga Voda întrecut-aũ pre domniĩ ceĩ trecuții, de mai 'nainte de dênsul; cã au trimisu la patriarhia de Ohrida, și au luatũ blagoslovenie, și au pusu Mitropolitũ pre Teoctistũ, și au descălecatu orașe prin țeră, totũ la locuri bune, și au alesu sate, și le-aũ facutũ ocóle pen pregiurũ. Și au începutũ a daruire ocinĩ prin țeră la voinicĩ ce făceau viteziĩ la oști. Și aũ domnitũ doi ani, și 'l-aũ lătu Mircea Voda, Domnul Muntenescu, la sine.

Încu craiulu Ungurescu, cã dupa mórtea lui Ludovik au eșitu de sub apararea craiei Unguresci, și era scrisu, ca unul faia altul sê nu se oștésca asupra craiulu Ungurescũ. Scrie Anton Bonfin, cronicarul Ungurescu, ca dupa mórtea lui Ludovik, stãndu la craia Ungurésca Jicmond, vêdendu ca s'au desbatutu câte-va țeri de subu domnia craiei Unguresci, s'au ridicatu cu oști asupra aceluorũ țeri, cumu'i Bosna, Horvațu, Bulgari, Moldoveni și Munteni, și s'au pornitu asupra Muntenuorũ, la al patrulu anu a craiei sale. Ca, pe vremea stăpânirii femeesci, în țera Ungurésca erau multe amestecaturi; ca Vlachu, cari trãiescu pe locul Dakilorũ și al Goșiloru, oșerindu-se de stăpânirea muierésca, s'au fostu abatutu de la craia Ungurésca, cari nice birul ce erau tocmiți s'el dea, nu 'l-au datu Pentru acêsta Jicmond, craiulu Ungurescu, s'au pornitu, ȕice, asupra lui Stefan Voda, domnul Muntenescu Ace stau de mē miru, ce Stefan Voda au fostu acela; ca letopiseșele leșesci pomenescu de Petru Voda în Moldova, și de Mircea Voda în țera Muntenésca Pôte fi Stefan Voda, fratele lui Petru Vodă, după mórtea fraține-sêu Ca ȕice Bonfin ca acel Stefan Vodă amēndoue țerile domnia, care dupe ce au aũditu de venirea lui Jicmond craiulu, au implutu țera Oltenésca, adeca Muntenesca, de oști, și au prinsu tôte strimtorile și potecele munșiloru cu omeni sei, sê închidē în munți pre Jicmond craiulu, cu oștile lui. Orinduit-au oști și pe virfulu munșiloru, sê fie de aparare. Éra Jicmond craiulu, dupe ce au intratũ în țera Muntenésca cu multa o te, trecēn lu preste munți, 'l-au eșitu înainte Munteni cu Domnul Muntenescu, în munte, și au datu mare resboiu Unguriloru, cãtu înfrinsese pe Unguri, cã și din munți cu petre îi ucideau. Ce imbarbătându-se Ungurii cu Jicmond craiulu, au descălecatu Ungurii de pre cari și au înfrintu pe Munteni, cãtu au purcesu în risipa ôstea loru, neputēndu suferi focul Unguriloru, și'i gonira preu munți, ȕice Bonfin, și pre mulți au prinsu vi. Éra eșindu Jicmond cu ôstea sa din munți, au ajunsu la Tirgușoru, în țera Muntenésca, unde era domnul închisu sê se apere. Éra nu scrie ce orașu au fostũ; ce ori la Têrgoviște, ori la Tirgușoru au fostu. De unde, înțelegēndu domnul Muntenescu cã vine Jicmond, neas-teptându sê-l dobîndesca, 'l-au întimpinatu cu boiarii sei, și 'l-au cațutu la piciorē, cerșindu-și ertaciune, și aratandu-i pricinēle abaterēi sale de sub stăpânirea craiei Unguresci, . ip-roci. Scrie Bonfin facut-au și pace domnul Muntenescu atunceși despre Jicmond, craiulu Ungurē cu N. C.

CAP. IV.

Domnia lui Alecsandru Vodă cel bun și bătrîn.

Letopiseșul nostru cel Moldovenesc scrie că a fost cursul anilor 6907, când a statut domn Alecsandru Vodă cel bun; era letopiseșul cel lătinesc scrie că a fost velétul 6921, când a statut dintre acestia la domnie Alecsandru Vodă¹⁾, carele întâia-dată multe lucruri bune a început a face în țară. Făcut-a două monastiri mari în Moldova, Bistrița și Moldovița, și le-a înzestrat cu multe sate, și vecini, și cu hălăștae, și cu veșminte scumpe în năuntru, și cu odore. Și deca s'a vădută luminat în cinstea domniei, în doi ani a domniei sale, fiind mai întreg și mai cu minte de cât cel trecuți înaintea domniei lui, și multe rîvnind și nevoind spre cele de folos sufletului său, adus'a cu mare cheltuélă, din țera păgână²⁾, sfințele moșii ale mare-lui mucenic Ioan Novi, și le-a pus întru a sa vestită cetate, ce este la orașul Sucevei, cu mare cinste și pohvală, de ferirea domniei sale și de paza scamnului său. De vei cerca la cărțile besericii³⁾ vei afla scris viața sfinției sale, Mercuri și Joi, în săptămâna Rusalelor; atunci îl slăvește totă țera noastră, în sfînta Mitropolie în Sucéva, unde 'i zac sfințele moșii.

Și cu darul de înțelepciune, ce avea dela milostivul D-zeu, prîvind și vîdînd cinstea lumii cum se cade a se purtare, craii, împărații și domni, în podobe și în obicei de cinste, socotit'a și la această țară, măcar că n'a mai fost căutat'o alții ce a fost Domn de mai înainte; întâia dată a trimis la Patriarhia de la răsărit, de a luat blagoslovenie⁴⁾, și a făcut Mitropolit, și 'i-a dat șcaun o sfîntă monastire, în orașul Sucevei, să fie Mitropolie, lângă curtea domnescă, dîndu-i multe sate, și ocini, să fie de poslușanie sfîntei Mitropolii. Dat'a și o samă de ținuturi în Eparhia Mitropolitului, făcîndu-l episcop legei.

Mai făcut-a și al doilea Episcop, după Mitropolit, la sfînta Mănăstire în oraș în Roman, și 'i dede eparhie o parte de ținuturi, pe sub munte în gîos.

Mai făcut'a și al treilea Episcop, la monastirea Rădăuții, și eparhie i-a dat ținuturile din partea de sus, despre țera Leșescă.

Dacă a așeșat Vlădici, le-a făcut cinste mare, că le-a pus scaunele de așeșat den drépta Domnului, mai sus adecă, mai aprópe de Domn de cât toți sfetnicii.

¹⁾ Dar a greșit, căci se află că un uric a lui Alecs. Vodă, la monastire la Birnovski, și scrie din veleatul 6909. — *Samuil Dascalul*.

²⁾ Din țera Turcescă, de la Trapezont. — *N. C.*

³⁾ Și mai ales în pauceniile părintelui Varlaam Mitropolitul, ce'su tiparite în zilele rēposatului Vasile Vodă. — *Miron Costin*.

⁴⁾ După Iuga Vodă. — *N. C.* — Era Ioan Neculce dîce: Acestu domn iar au mai întărit de la Patriarhia Ohridului blagoslovenia de a așeșat Mitropoliă în Sucéva.

Tocmit'au și boferiile mari în sfat, de chiverniséla țerei și a pământului Moldaviei: Logofétu mare, gudecatoru și alesătoru de ocini, Ispravnicu pe o sama de ómení de frunte, ce suntu curteni la țera, și judecătoru tutuloru cine suntu cu strimbatați în țera, și luatoru de sémă tutuloru Ispravniciloru, ce suntu la curtea domnésca.

Vornicu mare în țera de giosu, gudecatoru tuturoru din țera, și globnicu de morți de omu, și de šiugubini, ce se facu la partea lui, și Vornicu Barladului.

Vornicu mare de țera de susu, gudecatoru tuturorú din țérá, cine aú strimbătăți, și globnicu de morți de omu, și de šiugubini, ce se facú în partea lui, și Vornicu Dorohoiului.

Pârcalabu de Hotinú, la margine, despre țera Leșescá și Cázăcescá, gıudecătorú tuturoru la acel ținutu.

Hatman, pârcalabu și portaru de Sucéva, și ispravnicu pre tóte oștile țerei. Postelnicu mare, dvorbitoru înaintea Domnului, și pârcálabu de Iași, și tálmaciu în limbi străine.

Spatarú mare, și staroste de Cernaúți, și este obiceiú se se îmbrace la ȕile mari cu hainá scumpa domnésca, dvorbitoru, cu arme domnesci încinsú, cu spata Domnului, într'acele ȕile.

Paharnicí mare, și pârcálabu la Cotnarú și la Harlau, are obiceiú se dirégé Domnului la ȕile mari, la mese, cu pâharú.

Visternicu mare, ispravnicú pre socotele ce facú se se ia din țérá, și grijindu și împarțindú lefe slujitorilorú, și purtătoru de grijá a tótá cheltuéla curții, și a óspeților ce arú veni în țérá, și tóte catastíșele țerei în mána lui.

Stolnicú mare, cu obiceiú, la ȕile mari și la veseli domnesci, îmbrăcatú în hainá domnésca, și vine înaintea bucateloru domnesci, le tocmesce pre masá înaintea Domnului cu tipsiele, și dvorbitoru intru acele ȕile.

Comisú mare, ispravnicu pre povodnicí, și pre toți caii domnesci, și merge înaintea povodnicilorú și a Domnului.

Medelniceru mare, cu obiceiú îmbracatu în hainá domnésca, la ȕile mari, dvorbitoru la masa Domnului, și pre fripturele ce se aducú în mase.

Cluceru mare, ispravnicu pre beciurile domnesci, pre untú, pre miere, și pre colacií ce viu de la orașe, la Nascutú.

Slugeru mare, ispravnicu pre tóte oborócele, ce se dau la cuhnía domnésca și la slugitorii curții, de carne.

Jitnicerú mare, ispravnicú pre tóte oborócele de pâne, ce se dau la curtea Domnului și la slujitorii curții, și la óspeții ce viní în țérá.

Vameșu mare, ce ține scélele țerei, pentru vámi, și are obiceiú de duce dulceți și cofeturí, în ȕile mari, la masa Domnului, și ispravnicú pre neguțătorí.

Șiataru mare pre corturí domnesci, și în oști, și în alte cali, și purtatoru de grije tunurilor.

Ușieru mare, purtatoru de grijé tuturoru soliloru, și tálmaciú streinilorú la gıudețu.

Armașú mare, ispravnicu și purtatorú de grijé pentru toți cei ce facú reú și cadu la închisórea țerei, pen temnițe, și pedepsitorú tuturoru acelora, și cei gıudecați de mórte, dați în mana lui sě'i omóre.

Agă, ispravnicu pre darăbanî, și pre tergu pre Iași gîudețu
Logofetu al doile, hotaritoru de ocinî in tóta țera.

Postelnicu al doile, in tóta vremea dvorbitoru înaintea domnului, fecioru de boieru alesu.

Logofetă al treile, cărturaru, scriitoru bunu, credinciosu la tôte tainele domnului; și carți, ori den țera, ori de la prietenî, de unde ară veni, tôte in mana lui mergu; și cu învățatura domnului dela dănsul esu respunsurile; și pecetea țerei in mână lu. Și ori ce gudețe și îndreptari se facu ómeniloru, fără pecetea domnului nu potă fi, care'i in mana Logofetulu al treile.

Postelnici den al doile înainte, cați-va domnul se facă, deprinđându-se la acea cinste, esu și la alte cinsti mai mari.

Spătaru alu doile, și alu treile; celu au doile dvoresce la mese, cându nu dvoresce cel mare, și el imbracatu, și cu spata încinsu, și cu buzduganu la mână, la spatele domnului. Era al treile dvoresce peste tóta vremea.

Păharnicul al doile, după vorba Paharniculu celu mare, dvoresce la masa, și direge păhare cu bătură la domnu.

Paharniculu al treile, iarăși când nu direge al doile, de direge și el la masa domnului.—Iproci.

CAP. V.

Soborul ce s'au adunatu în Florentina, unde maî apoi nemică bună nu s'au alesu.

In anul 6940, in zilele acestui Alesandru Vodă, s'au facutu soboru mare, in Florentina, ca se potă impreunare biserica resăritulu cu a apusulu, pentru multa neingăduință și price pentru capetele legei. La care soborū însuși Patriarhul de Țarigradu și imperatul Ioan Paleologu, și cu mulți Eviscopi și Mitropoliți au fostu. Și den țera noastră încă au fostu trimisu pre Grigorie Țamblik. Era de la apusu, singuru Papa Hristoforu, cu Cardinalu, și den multe locuri Archiepiscopi, și soborū mare de calugări. Și dupe multa zarva și galcévă, nemică bună n'au isprăvită; ca in locu de impreunare, mai mare despațire s'au făcutu; macaru că Imperatul de nevoea Turciloru, ce 'i sosise la capu, de rămasese numai cu numele Imperatu, era pre impregiuru coprinsese Turcii tôte, pristenise la tôte capetele legei, pre voea Papei, numai se dea agiutoru împotriva vrajmașulu seū, ce 'i și fagaduise. Era altora de tocmala ce facu e, le-au parutu ca-ı strîmbatate și asupréla bisericei resaritului, ca tôte le luase pre voea loru, era ei nemică de cătu au vrutu ai noștri, n'au priimitu. Ce atăta zavistie au ațîțatu, că in locu de impreunare, nici se auđe de numele Pap 'i și a bisericei apusulu, socotindu-o in locu de calcătórea legei. Țicu ca începatoru și îndemnatoru acestui lucru se fie fostı Marco, Epi copul de Efe , carele ca unu dascal, și, cum țicu unu, pentru pizma grecésca, cuno cēdu ca impresura pre ai noștri, de n'au priimitu, și au datu veste la t țî ca e n primésca nime acel soboru, macar ca alți toți au fostu pri tanitu și au fo t

primită, ce și acelora le da vină, că au luat mîzdă. De care lucru, de era mai 'nainte de acel soborî neingăduință ceva între aceste biserici, era nădejde că se voru tocmi și voru veni la împreunare; érá după acel sóboru, atîta uraciune statu între améndoé bisericele, de nu se potú vedeare cu dragoste; ce una pre alta hulesce și defaimă, și una pre alta va sê o pogóre și sê o calce. Răsăritul este începatorî, apusul va sê se înalțe; și așa una alteia nu vrea sê dea cale, cum răsăritul cu apusul n'ar hi fostú logodna lui Hristosu¹⁾. Ce de aceste destulu', sê ne întórcemú la ale nóstre,

Pentru pacea aședată, ce aú făcutú Alecsandru Vodă cu Craiul Leșescú.

Alecsandru-Vodă făcut'aú prieteșugú mare cu Leșii, și legătură tare, ca, hie la ce trebă, unul pre altul sê agiutoréscă; nice smintélă n'aú fostú²⁾, că ântéiú aú poftitú Craiul pre Alecsandru Vodă, ca se 'i triniță agiutorî împotriva Krijacilorú la Prusi. Nice 'l-aú amăgitú cu prieteșugul, că aú trimisú agiutorî călăreșii Moldoveni, carií aú făcutú mare isbîndă; că băténdu-se cu Krijacii, ântéiú s'aú făcutú a fugi, de l-aú înșiratu, gonindu-í spre o pădure, și îndatá pedestrindu-se, le-aú săgetatu caii sub Nemți, de le-aú căutatú a dare dosu; și aceiși ai nostri s'aú încălaratu, și mare mórte aú făcutú într'inșii. Deci, déca s'aú întorsú ai nostri cu isbîndă, mare mulțămítă aú avutú Alecsandru Vodă de la Craiú³⁾.

¹⁾. Trimis-au și Alecsandru Vodă, cu vorea țerei, soli cu Giug. Țamblik. N'aú aflatú solií lui Alecsandru Voda nice pe Patriarhul, nice pre împératul, la Țarigrad, ce iar se întórcéau neisprăvindu nemica; nu le-aú parutú a fi cu cale; ce s'au dusú la Ohrida, unde, gasind pre Episcopul de Ohrida, și dându-și solia la dânsul, ca eraí trimisú pentru învățatua legei, luat-aú de acolo și preoți, și carți Sêrbesci de totá orînduiala bisericeí. — *M. C.*

²⁾. Facut-au Alecsandru Voda legatura cu craiul Leșescu, Vladislav Iagello, precum mai 'nainte și Roman Voda, feciorul lui Petru Voda, pre care l'au fostú prinsú din Moldova Svidigeilo, fratele lui Vladislav, craiul Leșescu, ce era stapánitoru Podoliei, și l'aú scos de la Svidigeilo, craiul Vladislav, și după ce l'au scosú sê hie juratu Roman Vodă lui Vladislav, craiul Leșescú. Scrie Stricovski, cartea XIV, zac. 7, giuramînturile lui Roman Voda, cum va fi neclatitu de sub poruncile lui craiul, precum și Alecsandru Voda. Pentru acestu Roman Voda, la alte letopiseșe a țerei scrisu nu aflu, precum nice cronicarii Leșesci nu scriu, nice pomenescu nemica de Iuga Voda, sê fie fostu domnu pe urma lui Petru Vodă, feciorul lui Stefan Vodă. De acestu Roman Voda scrie și Kromer, cartea XVII, la istoria sa, că mai 'nainte de ce au trimisú Alecsandru Voda soli de pace și cu legatură de aședaméntu ia craiul Vladislav Iagello, precum se afla ca înca mai 'nainte Roman Voda facuse legatura cu craiul Vladislav Iagello, precum se afla aședamînturile amendororú în camara craiesca, dice Kromer, și astađi. Și totu se cunósce ca avea price Roman Voda cu Alecsandru Voda, pentru domnia țerei; ce pre urma pre Roman Voda 'l-au prinsu Svidrigeilo Cnézul, fratele lui Vladislav, craiul din țéră, și 'l-aú dusu la Podolia în închisóre. Érá daca 'l-aú scosu den închisóre craiul, cum s'au pomenitu mai susu, ce are fi mai facutu acestu Roman Vodă, nu se afla scris în cronică Leșesca. — *N. C.*

³⁾. Ispirîndu-se craiul Vladislav asupra Krijaciloru, 'l-au trimisú și Alecsandru 400 de Moldoveni, ómeni aleși, carú au arétatu mare vitezie și isbânda asupra Krijaciloru. Ca de odata facéndu se M. Id. veni a da dosu, și Krijacu eșîndu din cetatea Marieburg, gonind pre Moldoveni, și înșirindu-í spre o dîmbrava, s'au pedestritu Moldovenii, și sagetándu-le caii, au

Avëndü deaciü, Craiul Leșescü, a ridicare óste asupra lui Jicmont, craiul Ungurescü, pus'aü zălogü la Alecsandru Voda Sniatinul, și Colomea, și tótă Pocuția, și aü luatü 1000 de ruble de argintü. Și intr'acelașü anü aü muritü Alecsandru Vodă, dupë ce aü domnitü 32 de anü și optü lunü¹⁾.

CAP. VI.

Domnia lui Iliiașü Vodă și a lui Stefan Vodă, feciorii lui Alecsandru cel bunü.

Dupë mórtea lui Alecsandru Vodă cel bunü aü stätutü la domnie fiul säü cel mai mare, Iliiașü Vodă, carele aü priimitü și pe fratele säü Stefan Vodă. la domnie, și legändü prieteșugü cu Leșii le-aü intorsü Pocuția cu tóte târgurile, și le-aü iertatü și baniü. Érä dupë aceea aü intratü vrajbă între frați, că Iliiaș Vodă vrënd së omóre pe frate-sëü Stefan Vodă, aü fugitü Stefan Vodă la Munteni²⁾,

datü dosu Krijaciü; și încălecändü Moldovenii, mare mórte aü făcutü intr'nșii; și se intórserä³⁾ cu isbändä la ovuzü, unde era craiul Vladislav, cu mare mulțämität și lauda de la craiul. Ér de vreme ce am pomenitü de Krijaci, am socotitü a fi cu cale së scriem ce ném au fostü, și pe ce vreme aü nemeritü in părțile Prasilorü și in megieșie cu Leșii.—De aice Neculaï Costin incede despre Cruciați, saü Krijaci, cum îi numesce el: Veđi acésta bucatä la sfirșitul tomului, Apendics III.

¹⁾. Dupë ce aü legatü pace cu Krijaciü, Vladislav Iagello, craiul Leșescü, s'au intorsü și s'au pogoritü in părțile țerei Rusesci, dändü Cameniția și tótă Podolia pre séma frăține-sëü lui Vitold, unde și Alecsandru Vodă aü mersü la craiul, fiindü legați de mai 'nainte cu prieteșugul, aü și mai întăritü legătura de pace cu craiul Leșescü. Scribe Cromer, istoricul Leșescü, in cart. XX, și Stricovskie, in cart. XVII, la anii de la Hristos 1438. Érä Svidrigel, cnézul, fratele lui Vladislav, avëndü multă price cu Leșii pentru Podolia, căci pre acea vreme o stăpânia Svidrigel, fiind de multe ori îndemnatü craiul de Leși pentru Podolia, së o ia de sub stăpânia frăține-sëü; ce de la o vreme 'i-au căutatü craiului a face pe voia lorü. Și au purcesü cu oșii asupra frăține-sëü, lui Svidrigel. Érä Svidrigel nadějduia la ajutorul Krijaciloru și a Litvenilorü; și trăsese Svidrigelu și pre Alecsandru Vodă in partea sa asupra lui Vladislav, craiul Leșescü. Érä Alecsandru Vodă, utändü legaturile sale ce au avutu cu Vladislav, craiul Leșescü, pe pofa lui Svidrigel și a Litveniloru au prădatü cu ómenii sëi Sniatinul, Haliciul, și olatul Cameniței. Ce intorcändu-se Alecsandru Vodă cu pleantul din țera Leșescă, aü agiunsü o samă de Leși den óstea craiului Leșescü pre Moldovenii lui Alecsandru Vodă, ce aduceau pleantul mai pre urmă, că Alecsandru Voda trecuse Nisțrul mai 'nainte; și infrängëndü Leșii pre Moldoveni, le-aü luatü pleantul inapoï.

Dupë acéstă poticală, Alecsandru Vodă vëdëndu-se și scapatu de prieteșugul ce aü avutü cu craiul Vladislav, cum scriü istoricii Leșesci, den voie ré, au muritu. Domnit-au Alecsandru Vodă ani 32 și lunü 8, și multe lucruri bune aü făcutü aice in țără, pentru care 'l numescü toți locuitorii țerei nóstre, și 'i dicü: *Alecsandru Vodă cel bunü*. Avut-au feciori cu douë dómne Alecsandru Vodă.—*N. C.*

²⁾. Alecsandru Vodă, mai 'nainte de mórtea sa, aü alesü së fie domnü țerei, in urma sa, Iliiașü, fiul säü cel mai mare, că 'i remasese doi feciori, Iliiașü și Stefan, in anii de la Hrist. 1433. Daca stätu domnü Iliiașü Vodă, dupë mórtea tătâne-sëü, aü urgisitu și aü gonitu pre frate-sëü, pre Stefan Vodă, si pre mașihă-sa së o fi inecatü.—*N. C.*

Ântéiul răsboiü ce aü făcutü Stefan Vodă cu frate-seü Iliashiü Vodă.

Scrie letopiseşul cel Moldovenescu, că daca aü fugitu Stefan Vodă la Muntenî, de frica fraşine-sëu, de acolo au lüatu ağıtorü, östü, şi venindü spre ţeră, 'i-au eşitu înainte frate-seu Iliashiü Vodă, şi 'l-aü gonitü den ţeră, la locul ce se chiama Loloni (Lonesci) dändü resboiu, aü biruitü Stefan Vodă pre Iliashiü Voda, şi au apucatu Stefan Vodă scaunul ţerei).

Al doile răsboiü.

Nu după multă vreme, de isnövă aü venitü Iliashiü Vodă cu öste asupra frăşine-sëü lui Stefan Vodă, in anii 6942, unde 'i-aü eşitü Stefan Vodă la Därmănesci, insëptëmâna albă, Lunî, in di ântéiü a lui Fevruarie, şi dändü răsboiü vi-tezesce, iar au biruitü Stefan Voda²⁾.

Răsboiul al treile.

Dupë aceea fara zabavă s'aü mai ispititü Iliashiü Voda de au mai intratü in ţeră cu öste Leşesca, şi 'i-au eşitü înainte Stefan Vodă la Podraga, şi lovin-du-se oştile au perduto Iliashiü Voda răsboiul.

1). Éra Iliashiü au năzuitu la craiul Leşescu, Vladislav Iagello, aratându-şi strîmbatatea fa-cuta de Stefan Voda, şi s'au rugatu se' l dea ajutorü improtiva fraşine-seu, şi s'el aşede in domnia ţerei, făgaduindu-se ca in viaşa sa va rămâne neclatit in poruncile craiesci şi a recipospo-litiei ţerei Leşesci. Éra şi Stefan Voda inca nu s'au lasatu cu totul, ci au trimisu şi el solü cu daruri scumpe la craiul Leşescu Vladislav; aflat-au solii lui Stefan Voda pe craiul la Lăncesci, şi 'şi-au datu solia, arëtându cranului cum tóta ţera poftesce şi primesce pie Stefan Voda, şi mai bine se şina cu Stefan Voda, craiul, pe carele 'l primesce ţera, de câtu pe Iliashiü Voda care' l uritü ţerei, ca şi Stefan Voda se făgadiesce a fi cu prinşa cranulu-şi neclatitu va rămâne in poruncile craiesci, precum au fostu şi tata-sëu Alecsandru Vo la, Şi atunce prin solii aceia s'au rugatü cranului şi pentru greşëla ce ar fi facutu tata-sëu Alecsandru Voda, impotriva luminatului craiu, se ierte, ca unu stapănu milostivu Deci, macar ca Iliashiü Voda şinea pe Sofia, sora lui craiu, ce de'ntru socotëla tuturoru au alesu s'el remă-na Stefan Vodă la domnia ţerei, şi atunci, prin solii lui Stefan Voda, vëdëndu prinşa catre sine, i-au datu Cranul lui Ştefan Vodă şinutul Şipinului cu Cecunul şi cu Hmelovul Éia lui Iliashiü Vodă 'i-au datu unu şiuutu s'el şëdă cu casa sa, şi s'el nu se amestece la domnia ţerei. •De aici Neculai Costin urmëza răsboiul al doile cu cuvintele lui Urech Vorincul.

2). Nazuit-au Iliashiü Voda şi al doile rënd la Leşi s'el mai sringe oşti s'el vie in ţera, ce vëdëndu-l Leşi ca nu se aşëdă, 'l-au lüatu cu porunca cranului şi 'l-au închisü in cetatea Si-regului, ce e cu zidu împregiurü, pre apa ce se chiama Vaita, împreuna cu dömna-sa Sofia şi cu copiu soi, punëndu şi paza, in sa cu cinste. Trimis-au cranul pre urma solii s'el la Stefan Voda de aü şi giuratu inaintea soliloru craiesci in Sucëva şis-au Stefan Voda cum şi inaintea cranu-lu va merge unde ar fi s'el se cređa. Aratat-au Stefan Voda, curënd dupa acëcta lega-tura, slujba Leşloru, ca gatindu-se Tatarii se intre in ţera Leşesca, 'i-au lovitü Stefan Vodă şi 'i au stricat reu; şi cetatea Branlavul, care era sub ascultarea lui Svidrigeil, au luat dela ömennü lui Svidrigeil şi au inchinat'o lui craiu Vladislav. (Scrie Kromer in cart XY şi Stricovski in car-tea XVII. zac 4, in sfirşitu) Acestu craiu Leşescu, Vladislav Iagello, in ann de la Hristosu 1434, fi-iud la un târguşoru, anume Grodeşu, cale de patru mile de la Liovu, acolo astepta pre ömennü lui Stefan Voda s'el sosësca den ţera; şi mai inandu sub cortu, craiul, s'el aüdë cântän lu privighito-

Răsboiul al patrule.

De norocū era Stefan Vodă cu frate-sēu Iliășu, că bine nu se mntuța de dînsul, atunci și sosîa de isnovă cu ôste asupră-î; că iar aū venitū Iliășu Vodă cu ôste, in anul 6943, in 4 țile a lui Avgustū; și s'aū lovitū cu Stefan Vodă, al patrule rîndū, la Pipăresci. Ce nōrocul cel rēu iar nu-î sluji, că iar perdu Iliășu Vodă rēsboiul; cum se țice și la scripturā: «unde nu va Dumnețeu, omul nu pōte.»

Răsboiul al cincele

Iliășu Vodă, sciindu-se cădutu gîosū, nu perdu nădejdea, ci iar strînsē ôste, și aū intratū in țeră, in anul 6945, și s'aū lovitū al cincele rîndū cu Stefan Vodă, intr'o Gîoi, Martie 8. Ce nemică n'aū folositū, că norocul lui cel prostū iar 'l-aū lăsatū in smintelă, de perdu rēsboiul, și 'l-aū căutatū iarășî a se întorče in țera Leșescă. Ēră dupē aceea, curîndă vreme, scrie că s'aū împăcatū Stefan Vodă cu frate-sēu Iliășu Vodă, și s'aū împărțitū cu țera, cum s'aū scrisū mai gîosū, și aū domnitū împreună șapte anî. Ēră mai apoi, lui Iliășu Vodă i-aū scosū ochiî Stefanū Vodă.

Ēră letopisețulu cel lătinescū de aceste rēsboie a fectorilorū lui Alecsandru Vodă, nemică nu scrie; ce scrie că, daca aū venitū Stefan Vodă cu agîtorū Muntenescū, și aū împinsū pre Iliășu Vodă den țeră, s'aū dusū Iliășu Vodă la craiul Leșescū. Dupē aceea aū domnitū Stefan Vodă numai 2 anî și 9 lunî.

Ēră noi n'amū lăsatū sē nu pomenimū de rēsboiele acestorū doi frațî, că pōte fire adevēratū, de vreme ce aū fostū avēndū vrajbă intre ei.

Ēră cronicarul Leșescū scrie că, daca aū gonitū Stefan Vodă pre Iliășu Vodă, s'aū dusū Iliășu Vodă la craiul Leșescū, la Vladislav Iagello, și aū poftitū agîtorū sē-l ducă la domnie, și sē i se plece tōtă țera. Ce fără zăbavă, de la frate-sēu Stefan Vodă aū venitū la craiul solî, cu daruri, poftindu-l de pace; și 'l-aū aflatū la Lăncițî, făgăduindū și el sē fie plecatū lui craiu. Pentru care lucru, măcarū că Iliășu aū fostū țîindū o soră a crăiesei Sofia, și-î ęra craiul mai prietenū, fiindu-î cumnatu, ce sfatul, cunoscēndū pre Stefan Vodă că-î mai de folosū țereî, poftiră pre craiu sē-l lase in pace, și se le gîure că sē le hie lorū cu credință; ęră lui Iliășu sē-î dea hrană, și sē aibă socotița, că vēdēndū Stefan Vodă că 'î la cinste, sē se tēma, și sē țînă gîurămēntul. Ce lui Iliășu Vodă

rile, primăvara fiindu vreme rēce, au recitū nōptea, și aū cădutu in bōla, și a 17-a țî aū muritū, intr'o țî Lunî. Dupē mōrtea lui Vladislav, craiul Leșescū, aū stătutu la craie fiul sēu Vladislav III; serie Stricovskie, la istoria sa cart. XVII, zac. 1. precum la coronația acestui craiū sē fie fostū și ômenîi lui Stefan Vodă. Ēră in anul 1435, acestu craiu s'au pogoritū la Siragî pentru săimul. Atunce o sama de boeri Leșescî, prietenii lui Iliășu Voda, s'au rugatu lui craiu sē-l slobōdă pre Iliășu Vodă de la poprēla. Ce craiul n'aū priimitu, ca agiunsesē Stefan Vodă cu alii sēi și la acestu craiū; ce dupē acēsta țurēndū, și cum au fostu lucrul, aū scăpatu Iliășu Vodă den cetatea aceea, și iar aū intratu in țeră, al treile rōndu, etc.—N. C.

nu-ı sosia pıta luı craiu, și gândi iar de domnie, și aũ vrutu sã intre in țera. Ce 'l au prin u craiul și 'l-au datu la paza, in cetatea Sirégiului, cu dómna și cu tóta ca a luı. Éra Stefan Vodã in Sucéva au giuratũ luı craiu inaintea solilorũ; mai apoi, ca sã arête slujba, aũ risipitu pre o sama de Tatarı, cariı au fostu intratu la Podolia sã prade și la Brașlav; și o sama viı 'l-au trimisu la craiu, la Svidrigeil. Dupẽ aceea, cum s'au pomenitũ mai susu, s'au împãcatũ Iliășu Voda cu frate-seu Stefan Voda, și s'au împãrțitu cu țera. Cetatea Albã și Chilia, și tótã țera de giosu, s'au venitũ luı Stefan Voda; érá luı Iliășu Vodã Sucéva și Hotinul, cu țera de susu, đicẽnd cá dupẽ aceea aũ fostũ legãturã cu craiul Leșescũ și mai mare, și daruri in toți ani 'l-au fostũ trimițẽdu Iliășu; érá craiul 'i-aũ fostu datu Haliciul, ca sã-și țina acolo averea¹⁾

Pentru nisce Tãtari ce aũ prãdatũ țera in douẽ rınduri.

Scrie letopisețul nostru cá in anı 6947, Noemvre 28, intrat-aũ in țerã óste Tatãrécã, de au pradatũ și aũ arsu pâna la Botoșeni, și aũ arsũ și Tırgul Botoșeniı. Așjiderea, la anul, dupe acestã pradã, in anul 6948, Decemvrie in 12, iarași au intratu Tatarı in țera de giosu, de au prãdatu și aũ arsu Vasluiul și Bãrladul²⁾. Éra letopisețul latinescu de acesti Tatarı ce scrie mai susũ ca au pãdatu țera, nemicã nu scrie.

¹⁾ Vladislav, craul Leșescu, veđẽdu atãta netocmala și rãșboie intre acei doi frați, pentru domnia țerei, 'l-au așeđatu prin solu sei, ca le-au împãrțitũ țera in doe luı Stefan Vodã i s'au venitũ țera de josu cu cetatea Albã, cu Chihã și cu Tıgnea, érá luı Iliășu Voda țera de susu cu Hotinul, cu Sucéva și cu alte locuri den susu, și Iassy, precum scrie Stricovskie, la cart XVII. zac. 2 Iliășu Voda, nezãbovĩdu vreme, au mersu la craiul in Liov, impreuna cu boiaru sãi, cum scrie Kromer la cart XXI, de au giuratũ, fiindu craul de fațã, punendu stégul la picioarele sale, precum va fi credinciosu craului și gata in poruncile craesci, împotriva a fiesce-carui neprietenu al craului. Și atunce au legatu sã deã Iliășu Voda pe anu câte 100 cai, 400 boi, la cuhnea craesca, 200 camine de morunu, și 400 bãlbarace sau haine roșu; macar, cum scrie Cromer, pescele și bou numai in acel anũ au datu Iliășu Voda craului. Și ținutul Scepĩnului, ce au fostu datu craul luı Alecsandru Vodã, tatal luı Iliășu Voda, cu uricu de așeđãmẽntu, 'l-au intorsu Iliășu Voda craiului, pentru pagubele ce au facutu Alecsandru Voda Leșiloru, când au pradatũ Colomea și Smatĩnul. Éra craul au datu luı Iliășu Voda cetatea Haliciul se-și ține acolo averea. Așjiderea și Stefan Voda, intiu acestu chipu au trimisu solu sãi la acestașu crau Vladislav, cu daruri, fãgadũndu-se și el a rãmãne sub poruncile craiulu; ce la giurãmẽntu nu l'au mai silitu craiul, socotĩndũ ca va trai Stefan Voda cu frate-seu Iliășu Voda, precum s'au fostu legatu amĩndoi cu giurãmẽntu in cetatea Alba Éra la al patrule anu au și mai giuratũ Domnu, cu tóta boierimea, luı crau Vladislav; și atunce Stefan Voda au adaosu a da 5000 galbni de auru pe anu, și 400 de cai, când ar tr bui la crau, scrie Cromer la cart. XXI, și Stricovskie la cart. XVII, zac. 2.

Necolar Costin

²⁾ Pre acestã vreme intrat au Tatarı in țera Leșesca, de aũ pradatũ Podolia; și intorcẽdu-se cu pleanu, Tatarı, sarit-au biețu Podoleu dupẽ Tatarı; și agungãndu-ı, intorsu-sau Tatarı la dãnșu, și mulți nemeși au peritu. Perit-au și Mihai Bucénski. Éra in anul de la zidirea lunei 6947 etc... Dupe ce Necolar Costin copiazã de la Urechi incursia Tatariloru in Moldova, in pe apoi a povesti batala de la Varna, unde au cađutu mortu Vladislav, Riga Ungariei. — Veđi acesta bucata la Apendics IV.

Pentru orbirea lui Iliășu Vodă.

Domnindă țera Iliășu Vodă, împreună cu fratele său Stefan Vodă, când au fost în anii 6952, în luna lui Maiu, înaintea Rusalilor, află vreme Stefan Vodă ca să se mîntuască de frate-său Iliășu, și să fie totă țera însuși; 'l-au prins și 'l-au scos ochii. După aceea au domnit Stefan Vodă, numai cinci ani; 'ră împreună cu frate-său au domnit șapte ani.

CAP. VII.

Domnia lui Roman Vodă, feciorul lui Iliășu Vodă.

Roman Vodă, feciorul lui Iliășu Vodă, în anul 6956, neputîndu răbda păgănetatea unchiului său, Stefan Vodă, s'au vorovitu cu o samă den curtea domnescă, și au prinsu pre unchiul său, pre Stefan Vodă, și i-au tăiatu capul, și s'au apucatu de domnie Roman Vodă. 'Ră neputîndu să-și îngăduască cu vėru-său Petru Vodă, pentru domnie, că cerca Roman să omore pre Petru, de i-au căutatū lui Petru Vodă a fugi la Unguri¹⁾, fōră zăbava.

CAP. VIII.

De domnia lui Petru Vodă, ce au datū cetatea Chilia Ungurilor, și de mōrtea lui Roman Vodă.

Acestū Petru Vodă, dacă au pribegitū în țera Ungurască, la létul 6957, n'au făcutū zăbavă multă, ci a datū cetatea Chilia Ungurilor; și, agiutoritū de Iani Huniad, ȕitorul țerei Unguresci, au venitū cu oște și au impinsu pre Roman Vodă den țeră, după ce au domnit Roman Vodă unū anū.

'Ră Roman Vodă, fiindū sēmînție²⁾ de pre muma lui Cazimir, craiul Leșescu, au năzuitū la dēnsul, și făcēndū jalobă, au sfătuitū să-ī impace, sēu cu tărie să-l pună la domnia țerei. Mai apoi au socotitū că de-ī și vorū împăca, cu Petru Vodă, să domnescă împreună, când mai apoi vrę-unul den dēnsi sē nu pațā mai rēu de cum au pățitū Iliășu Vodă cu frate-său Stefanū Vodă, ce au alesū sfatū să-l pună cu tărie la Domnie. Și au scosū craiul șlahta rusască, și de la Premisla, de la Liov, de la Helm, și de la Podolia. Și mătușia craiului, mama lui Roman Vodă, încă au mersū acolo, căreia i-au datū craiul Calomea să fie; și au purcesū și craiul cu oște, și au venitū pēnē la Liov. 'Ră dacă au înțelcū că Roman Vodă au muritū, otrăvitū de vėru-său Petru Vodă, s'au lăsatū de a-

¹⁾ In anul 6957. e. N. C.

²⁾ Fiindū verū primare.—N. C.

cea cale, și au trimis u la Petru Voda soli să-î facă giurământu, și să-î dea pre Mihaiu, feciorul lui Jicmond, carele fugise de la craiul, ântéiū la Cnézul Mazoviei, apoi la Prusi, și la Șlonsca, mai apoi prin țera Ungurésca au eșitu in Moldova. La acestea au răspunsu Petru Vodă soliloru, că giurământu să facă, gata-î; érá Mihaiu să-lū dea, nu i se cade, pre cela ce aū cađutu la dînsul, ca să nu 'și pērđa credința; éra din țera îl va goni; și după aceea s'aū dusū Mihaiu la Tataři, și multă pagubă aū facutu Leșilorū¹⁾.

Érá Petru Voda, după ce au datu Chila Unguriloru, aū domnitū unū anū și au muritu.

CAP. IX.

De unū Stefan Vodă, și de Ciubăr Vodă.

Scrie Ietopiseșul cel lătinescū, că dupe mórțea lui Petru Vodă aū domnitū unū Stefan Vodă, unu anū, și aū muritu. Érá dupe acel Stefan Vodă aū domnitū Ciubar Vodă. Érá Ietopiseșul cel Moldovenescū de acestū Stefan Vodă nemică nu scrie; ce ȕice că dupe mórțea lui Petru Voda aū domnitū Ciubăr Vodă dóé lunī.

¹⁾ Așjiderea, la anul de la Christ. 1449, acelu Mihailo impreunându-se cu Tataři aū intratu in țera Sibirului și au Iuatu Starodubul, Novogradul, și alte multe cetați rusesci. Acestu Mihailo, feciorul lui Jicmond, cnézului de Litva, după perirea lui crau Vladislav, la Varna, și el nadějduia ca va apuca craia Leșesca. Éra după ce statu Cazimir crau, el au venitu la craiul și s'au rugatu de cnezia tatâne-seu, lui Jicmond, la Litva. Ce vęđęndu Mihailo ca nemică nu ispravesce, cunoscęndu pre craiul cu ura asupra sa, au fugitu den Litva la Mazovia, la socru-seu, apoi la Prusi, apoi la Smolensca, și neputându-se mistui, au venitu pen țera Ungurésca in Moldova, la Petru Voda. Cazimir, craiulu Leșescu, după acea solie, grabindu-se să mérga in Litva, pentru semul Novogradului, luandu veste de Petru Voda că vine la Hotin să faca giurământu singuru lui crau Cazimir, au trimisu craul patru boieri de ai săi la Hotin la Petru Voda; era craul au purcesu la Litva, neasteptându venirea soliloru sei. Érá Petru Voda au guratu inaintea soliloru Leșesci, impieuna cu boieru săi, cum vor fi cu prunță lu craiū. Iar inca fiind craul la Camenița, să fie venitu sol de la Hanul Crimului la craul, indemnându pre craiul asupra lui Petru Voda. Éra cu ce răspunsul va fi întorsu pre acel sol Tatarescu, nu scriu istorici Leșesci, numai insemnéza ca pe tama 'l-au pornitu.

Bine inca nu ajunsse craul in Litva, éra Tataři au intratu in țera Leșesca și au pradatu; ce la intorcere, ȕicu ca 'l-au lovitū la strimtori Teodoru Bucęțli Staroste, și au scosu totu pleantul. In anul de la Christ. 1448, Ioan Huniad, ocărmnitorul țerei Unguresci, după ce au peritu Vladislav craul la Varna, au purcesu cu oști asupra Turciloru; ce den viclesugul lui George Despotul, Domnul Sěrbescu, fiind incungiuratu Huniad de Turci in câmpu Merulu, la marginea Bulgariloru, au perdutu Huniad rėsboul și au peritu crestini 8 mi; și fugindū Huniad 'l au prinsu George Despotul; și au cautatu lui Huniad a pune zalogu lu acel George Despotul p e V lisa fil se i cel mai mare N. C

CAP. X.

Domnia lui Alecsandru Vodă, feciorul lui Iliășu Vodă, în anul 6969, și răsbótele ce au avutú cu unú feciorú al seú, anume Bogdan Vodă.

Domnindú Alecsandru Vodă țera, s'au sculatú asupra lui fiu-seú (?) Bogdan Vodă, în anul 6962, Augustú în 22, și s'au lovitú cu tatá-seú, (?) Alecsandru Vodă, la Tămásieni, aprópe de tégul Romanului, și dupé multá nevoință au biruitú Bogdan Vodă pre Alecsandru Vodă.

Și multá mórte s'au făcutú în óstea lui Alesandru Vodă; si într'acel răsboiú au peritú ómeni de frunte: Onciul Logofétul cel mare, și Coste, și Andronicú, și alții. Inșá, mulți dicú, cá n'au fostú Bogdan Vodă feciorú cu cununie, ci copil lui Alecsandru Vodă¹⁾.

Cronicarul lătinescú acéstá poveste o scrie, și dice cá acéstú Bogdan Vodă au venitú cu óste asupra lui Alecsandru Vodă, cum s'au pomenitú mai sus, și l-au gonitú în țera Leșescá, dupé ce au domnitú patru ani.

Alecsandru Vodă, dacá au fugitú în țera Leșescá cu dómná-sa și cu coconiș seú, au poftitú de la craiú agutorú; și au trimisú craiul pre Ión Sinavski cu țera Rusescá, și au impinsú pe Bogdan Vodă, și au apucatú Hotinul, și Ném-tul, și Sucéva, și au aședatú pre Alecsandru Vodă Domnú la scaunú.

Érá Bogdanú fórá zábavá adunándú óste, de pe unde au pututú, au venitú și au scosú pre Alecsandru Vodă den scaunú, și iar au státutú Bogdanú Vodă, Domnú în scaunú. Decí, Alecsandru Vodă au názuitú la Leși, și au făcutú jalobá la craiú pre Bogdan Vodă. Érá craiul au făcutú sfatú ce va face cu acéstá țerá mișcátóre și neaședatá. Sfátuiau uní de dicéú se scóțá Domniú, se nu-í mai lase se hie, și se puná giudețele sale, și se o impartá se o facá ținuturí²⁾. Érá alții di-ceau, cari erau împotrívá³⁾, cá mai bine este a se apăra de Turcí, de dupé páretele

¹⁾ Érá dupé Stefan Vodă și Ciubáru Vodă s'au ridicatú Domnú Bogdan Vodă, făcéndu-se feciorú lui Alecsandru Vodă celui Bunú; ce precum scrie Stricovskie, cartea istoriei séle XL zac. 2, n'au fostú feciorú cu cununie lui Alecsandru Vodă. Acéstú feciorú s'au lovitú cu Alesandru Vodă, etc. — *N. C.*

Afá-se scrisú la unú topiseșú sərbescú de Azarie cálugáru, precum în ȓilele acestú Domnú, Alecsandru Vodă, s'au hirotonisitu prea-o-sánșitul Mitropolitú Chir Teoctist, de Nicodim, den țera Sərbescá, prin ȓilele bun-credinciosulu Cneazulu George Despota.—*Evstratie Logofétul.*

²⁾ Érá lui Alecsandru Vodă se'í dea vre-unú olatú în țera Leșescá, se'í fie pentru traiul seú. — *N. C.*

³⁾ Érá altorú sfetnici s'au párutú acestú sfatu fóрте cu greú si primeȓdiosú într'unú norodú neuferitorú de stápiní stréini; și catré acestea, pentru lege, și pentru megiesie aprópe cu Turcí, cari se láfise până în Dunáre, cá greú se socoteau lucrurile. Și diceau, cá mai bine este a se apăra de dupé páretele altora, de câtú de dupé al seú, de unu vrajmașiu ca Turcul. Mai sénátosú sfatú au aflatú cestú de pe urmá, cá cu putere stréina și primeȓdie stréiná mai lesne 'í a se mintui de vrajmași — *N. C.*

altui, de catu de după al seu. Și așa aleșeră pre Ozdrovotu și pre Coniețpolki, cu ôste, pentru pohta a o samă de Moldoveni, să ducă pre Alecsandru Vodă la scaunu, cari au scosu Voevođia Rusescă, și au avută și de Moldoveni glóte mari. Și dacă au intratu in Moldova, cu trei oști: Moldovenii cu domnul lor, cu Alecsandru Vodă, și unu polcu de Podoleni cu Buciațkie, și alta parte de ôste era cu Coniețpolski, ôstea au trecutu Nistrul la Hotinu, sub cetate; că era cetatea Hotinul pre mâna ômenilor lui Alecsandru Vodă. Érá Bogdan Vodă era atunce la Lipovața. Leși, dăca au înțelesu de densus, au vrutu să trecă Prutul să'î deă răsboi. Érá Bogdan Vodă n'au vrutu să'î deă răsboi, socotindă să'î bage la locuri strimte, și zăbovind'î se-î flămândesca. Așa, i-au purtatu den locă până la apa Birladului; éra elu ținea padurile, și trimitea cu înșelăciune soli, ca va să se plece lui craiu¹⁾, și să faca pace, giuruindu-î 7000 galbeni să'î deă pre anu, și încă și alte multe daruri giuruia, numai craiul să'l apere de Turci.

Cređendu Leși acela cuvintu, au lasatu să hie pre îngăduința lui, și s'au intorsu. Érá Bogdan Vodă se ascuția, ca să'î pótă vena unde ară putea. Ce simțindă aceste ômenii lui Alecsandru Voda, au spusă Leșilor să nu se încrédă, ci să se pazesca. Éra Leși, fiindă de înșelăciune coprinși, nu băgară in séma, până au fugitu unu diacu a lui Bogdan Voda la ôstea Leșescă de le-au spusă. Atunce boiarii lui Alecsandru Voda sfatunau să incungiure padurea și să halăduiescă de meștersugurile lui Bogdan Voda, ca in padure supusese ôste. Déră Leși, fiind dirji, n'au vrutu să asculte; ce au intratū să trecă padurea, și au trimisu înainte carele cu pircalabul de Hotin, și cu densus toți Moldovenii, și cu Podolenii.

Pentru răsboiul lui Bogdan Vodă cu al Leșilor.

Când au fostu in mijlocul pădurei, făcut'au navala ôstea lui Bogdan Voda, la carele Leșilor; și apărându-se Leși, abia au scapatu cu multă pagubă și perire. Apoi vrându se între și cea-alta ôste Leșescă, atunce s'au ivitu tóta ôstea lui Bogdan Voda, cu multe stéguri și buciune, și fără calarime, érá multa pedestrime. Văđându acésta Leși, ei s'au tocmitu de răsboi, și au băgatu in mijlocu pre Alecsandru Vodă. Și s'au tâmplatu acestu răsboiu a șese și după pacea ce se facuse la Crasna; și s'au batutū den'ainte de apusul sórelui până a înoptatu, perindu dentr'améndôe parțile, până au năvălitū și glótele de pedestrime, care au facutu la strimțore mare vėrsare de sânge in Leși, tăindu cu cósele vinele cailor. Unde, Hatmanii Leșesci, vrëndū se îmbărbateze pre ai săi, și-au pusu și ei capetele, alesū Petru Ozdrovot și Neculai Porava, și Buciațki. Și biruia Bogdan Voda, de n'aru fi datu agutoru Moldovenii lui Alecsandru Voda, cari trecuse padurea cu Podolenii, pre cari in trimisese cu carele. Aceia s'au vırtezitu la răsboiu, de au datu inima celor-alți, ce erau peitor, și

¹⁾ Și până va veni Alecsandru Voda la vırsta, ca era atunce de 15 ani, să țina Bogdan scaunul țerei, făgăduindu-se, precum marturisesce Dlușoș, istoricul Leșescu, și Mihovie, 70,000 galbeni de auru Turcesci, éra cum scrie Vapovskie 7000 galbeni Turcesci, să deă craiului pe anu, și a te iar iri multe făgăduia, numai să-l apere craiul de Turci.—N. C.

aŭ împinsŭ pre óstea lui Bogdan Vodă, de unde aŭ prinsŭ a fugi'e, și impluse pădurile. Și așa, cu vitezia iar a Moldovenilorŭ, aŭ rămasŭ isbînda la Leși, cei ce perduse răsboiul, dintre cari mulți aleși perise in răsboiŭ: Nievorskîe, Bieskovskîe, Davidovskîe, și alți mulți ca acestia. Decî, Alecsandru Vodă, cunos-cîndŭ că nu se va putea aședa la scaunŭ, că pre vrăjmașul sîŭ, pre Bogdan Vodă, măcar că de acea dată 'l-aŭ fostŭ infrîntŭ, érá nici o pagubă nu'î fă-cuse. Că Bogdan Vodă și cu ómenii sîi, cumu'si erau invêțați a ținere pădurile, măcar că se răschirase din răsboiŭ, prin păduri, iarăși s'aŭ strînsŭ și saŭ tă-bărătŭ, neperdîndŭ nădejdea, și se lovescă pre Leși, sciindu-î că suntŭ slăbiți de totŭ ajutorul. Înțelegîndŭ de acésta Leși, de'mpreună cu Alecsandru Vodă, și vedîndu-se slabî, nu era nădejde de al doile rîndŭ sê se lovescă cu Bogdan Vodă; că nemică lui Bogdan Vodă nu-î stricase, că den óstea lui puțini perise; érá de la Leși cu totul perise. Decî, vedîndŭ că nu le slujesce norocul, nu s'aŭ apucatŭ de scaunŭ, nici aŭ asteptatŭ de al doile rîndŭ răsboiul, te-mîndu-se sê nu-î lovescă Bogdan Vodă fórá veste cu óste tocmită, și vorŭ petrece mai rîu decătŭ ântêiŭ. Ce numai s'aŭ bulucitŭ, d'împreună cu Alecsandru Vodă, și cu toți s'aŭ trasŭ mai degrabă spre țera Leșescă.¹⁾ Érá Bogdan Vodă, vedîndu-se curățitŭ de vrășmașii sîi, s'aŭ aședatŭ in scaunŭ.

De aceste răsboie a lui Alecsandru Vodă, cu a lui Bogdan Vodă la unele le-topisețe nemică nu scrie, că pre Bogdan Vodă 'l scriŭ feciorul lui Alecsandru Vodă, și cum sê hie rămasŭ pre urma lui la domnie. Érá la unele isvódele nós-tre scrie de răsboiele lor, ca și cronicarul Leșescă, numai mai pre scurtŭ. Ce orî cum ar hi fostŭ, se tocmescŭ că isbînda totŭ aŭ fostŭ a lui Bogdan Vodă că aŭ rămasŭ Domnŭ, domnindŭ doi ani²⁾.

CAP. XI.

Domnia lui Petru Vodă, celui poreclitŭ Aron.

Dupê doi ani a domniei lui Bogdan Vodă, scrie letopiseșul Moldovenescŭ că aŭ venitŭ fórá veste Petru Vodă Aron, și aŭ aflatŭ pre Bogdan Vodă la satŭ

¹⁾ Inșă n'aŭ lăsatŭ Leși trupurile Hatmanilorŭ sei, ce pre Petru Ozdrovoz ducîndu-l la Liöv, 'l-aŭ îngropat acolo și acolo, in Liöv, frate-seŭ, Episcopul Liövuului de jelea frăține-seŭ, dupê ce 'l-aŭ îngropatŭ aŭ muritŭ și el.

Scrie Kromer la cartea sa XXII. că dupê acésta batălie a Leșilorŭ cu Bogdan Vo-dă, înțelegîndŭ Tătarii de perirea Leșilorŭ in Moldova, curîndu au intratŭ in Podolia de aŭ prădatŭ și țera Rusescă, până la Grodeți, mai susŭ de Liöv, și până in mar-ginea țerei Bilzi. Scrie Kromer ca, dupê ce aŭ sositŭ Alecsandru Voda in țera Le-șescă, aŭ mersŭ la craiul împreună cu mumă-sa, Dómna Maria, la Samboru, ca acolo venise craiul, de dupê seimul den Litva. Rugatu-s'aŭ craiului de agiutoru fiu-seu, Iu Alecsandru Voda, se-î dea împotriva lui Bogdan Vodă. Ce pentru ca sê se mântuiesca craiul de acea dómna, aŭ răspunsŭ că la seimul viitorŭ a socoti. *N. C.*

²⁾ Scrie la unu letopiseșŭ vechiu, sêrbescu, de Azarie calugarul isvoditŭ, precum in țilele acestui Bogdan Vodă s'aŭ inceputŭ a da dajdie Turcilorŭ, și pentru aceea ne-au numitu Bog-danŭ până astași. Acestŭ Bogdan Voda este tatal lui Ștefan Voda cel Bunu.—*Evstratie Logofotul,*

la Răușeni, den gîosu de tergul Sucevei, și 'l-au lovit Vineri in revărsatul doriloru, Octomvrie 16, in anul 6963, și acolo 'l-au taiatū capu lui Bogdan Vodă; decii statu la domnia Petru Vodă Aron ¹⁾.

Răboiul lui Alecsandru Vodă cu al lui Petru Vodă, la Movilă.

Scrie letopisețul cel Moldovenescū, ca domnindū Petru Voda Aron, in anul 6963, in luna lu Maiu, au venitu Alecsandru Voda²⁾, tatăl lui Bogdan Vodă(?)

1). Éra cronicarul Leșescu scrie, ca unul de cei ce era cu Alecsandru Vodă, anume Petru, feciorū nu cu cununie lu Alecsandru Voda celu bătrānu, vĕdĕndu ca craiul Leșescū gatĕzĕă ôste, indemnatu de Alecsandru Voda, asupra lui Bogdan Vodă, intrat-aū in țĕră acelu Petru, fara veste, și aflāndu pre Bogdan Voda bĕtu, 'l-aū omoritū. Și cu vicleșugū despre Alecsandru Voda au apucatu scaunul țĕrei, și au pusu gāndu cum arū putea sĕ omōre și pre Alecsandru Voda.— Așia scrie Kromer istoricul. *N. C.*

2). Alecsandru Voda, vĕdĕndu-se amāgitū de Petru Voda Aron, ce se facea feciorū lui Alecsandru Voda, scrie Kromer, in cartea XXII, ca iar sĕ fia luatū agutoru de la craiul Leșescu, asupra lu Petru Voda, și 'l-au așĕdatu in domnia țĕrei; éra letopisețul țĕrei nōstre scrie, ca au venitu Alecsandru Voda, tatal lu Bogdanu Voda, etc. Numai, mĕ mirū de acestu Alecsandru Voda, ca 'l mārțurisescu letopisețele cā au fostu tata lu Bogdan Vodă. Nu sciu de unde au luatū acĕsta; cā cronicarii Leșesci marturisescū cā Bogdan Vodă, se nu fi fostū cu cununie fecioru lu Alecsandru Vodă celu bătrānu, carele de cāp-va anī aū muritu. Éră acestu Alecsandru Vodă, carele aū avutu bataiă cu Bogdan Vodă nu 'i-aū fostu tată; ca Alecsandru Voda au fostu fecioru lu Iliășu Vodă; și era de 15 ani de vrīsta cānd s'au bātutu cu Bogdan Voda, și-l aduceaū Leși sĕ-l puna domnū in scaunul țĕrei, și Bogdan Vodă era in vrīsta. Ce nu pocu adevĕri de acestū Alecsandru Vodă, tatăl lu Bogdan Vodă, ca nu-l marturisescu scriitoru Moldovenescū, de unde aū venitū acestu Alecsandru Vodă de s'aū bātutu cu Petru Voda Aron; cā altu Alecsandru pe acele vremi nu se află scrisu in cronicelē Leșesci, fora de Alecsandru Vodă, feciorul lu Iliășū Vodă, ce aū luatū agutorū de la Cazimir, craiul Leșescu, ce-ī era vĕru primare, și dupĕ ce 'l-aū scosū Petru Voda den țĕra, iar in țĕra Leșesca au nazuitu.

Éra pentru mōrtea lu Alecsandru Voda, scrie Dlușoș Leahū, ca 'l-aū otravitū Petru Vodă, carele au statutu domnū țĕrei, și este de cređutū, ca nu la cetatea Albă au muritū Alecsandru Voda, ce in țĕra Leșesca, otravitu de Petru Voda; cā de unde avea nadejde acolo au nazuitu la nevoia sa Alecsandru Voda.

Petru Voda in cāte-va rīnduri aū timesu solh la craiul Leșescu, Cazimir, sĕ-l primĕscă sub apararea sa, giuruindu'ī ca va fi cu priiņă craiei, ce, de odata nu 'l-au primitu. Éra Kromer, cronicarul, in cartea XXV scrie, ca aū cetitū in Cracau, in camara crăiesca, așĕdāmĕnturile Moldovei, scrise cu slova sĕrbescĕ, ca in anul de la zidirea lumii, dupĕ cum numĕra biserica rĕsaritului, 6963, Petru Voda, Domnul Moldovei, au facutū gurāmĕntu craiulu pre nevoiņa lu Ozdrovot, Voevodul țĕrei Rusesci, și a toți boierii sfĕtnici, in care se fagaduesce Petru Voda sĕ dea agutoru craiulu Leșescū, pre obiceiul vechiu a Domniloru trecuți de mai āntĕnu de dīnsul, la oștile crăiesci. Éra maicu sale Mariei lasa'ī tārĕgul Siretul, cu ocolul lu, pāna cānd va face craiul intre dĕnșu altu așĕdāmĕntū. Aice se vede ca au fostu Petru Voda, și Alecsandru Voda, fecioru lui Iliășu Voda, pre carele precum scrie Dlușoșu, 'l-au omoritū Petru Voda acĕsta; și đice ca acestu Petru Vodă au fostu fecioru lu Iliășu Voda, frate cu Alecsandru Voda, pre carele 'l-au otravitu frate-eu Petru Ca și pre dōmna Maria o face cronicarul mumă lu Petru Voda, și đice: și acestu Petru Voda, din sfātul boieriloru sei intr'acelasu anu au trimisu solhi sei la Sultānu Mehmet, împĕratul Turcescu, de au legatu biru, pre anu 2000 galbeni, respunđĕndu Leșū, ca nu potu da agutoru domniloru din Moldova, fiindu invaluiți cu oști asupra Prusiloru. Intr'ac stu anu au muritu și Ioan Huniad, vestitul cārmuitorū țĕrei Unguresci; éra la al

cu óste asupra lui Petru Vodă Aron, și 'și-au datu răsboiü la Movile. Ci no-
rocul cel prostü a lui Alecsandru Vodă, nice aice nu-l sluji së ishîndescă; că,
dândü răsboiü vitezese de ambe părțile, aü biruitü Petru Vodă pre Alecsan-
dru Vodă. Vêđlëndü Alecsandru Vodă că aü perdutü răsboiul, aü fugitü la ce-
tatea Alba, și acolo s'aü sëvêrsitü. Êră Petru Vodă aü domnitü doi anî.

De acestü răsboiü a lui Alecsandru Vodă, cu a lui Petru Vodă Aron, cro-
nicarul cel Leșescü nu scrie. — Acestü Petru Vodă Aron aü începutü și au is-
voditü a da birü Turcilorü.

CAP. XII.

**De domnia lui Stefan Vodă cel Mare și cel Bunü, feciorul lui Bogdan Vodă, și
de multe și minunate răsboie în domnia lui, ce aü făcutü in anul 6965.**

Dupê doi anî a domniei lui Petru Vodă Aron, rëdicatu-s'aü de la țera Mun-
tenescă Stefan Vodă, feciorul lui Bogdan Vodă, cu mulțime de óste Muntenescă,
și den țeră adunați¹⁾, și aü intratü aici in țeră; și silindü spre scaunul Sucevei,
i-aü eșitü inainte Petru Vodă Aron, la satü la Ioldesci, pre Siretü, la Tină, și
'și-aü datü răsboiü in ȕioa de Giõi-Marî, Aprilie 12, și aü infrintü Stefan Vodă
pre Petru Vodă Aron. Și nu se lăsă Petru Vodă cu atăta, ci iar s'aü bulucitü
al doile rëndü, la Orbicü, de s'aü lovitü cu Stefan Vodă; și iar aü isbânditü
Stefan Vodă, că aü prinsü pre Petru Vodă Aron, și i-aü tăiatü capul, dupê ce
aü fostü Domnü doi anî,²⁾ de 'și rësplăti mórtea tătăne-sëü, lui Bogdan Vodă.

doele anü aü muritu și Vladislavü, craiul Ungurescü, in vremea nunții sale, in orașü in
Praga.

Êră in anul 1453, Sultan Mehmet, împëratul Turcescu, aü luatü Țarigradul, cu mare jale și
grižă a totă creștinătatea, 50 de ȕile bătëndu-l; și luarea lui mai multu ó ȕicü că s'aü lu-
atü din viclesugul grecescü, anume Ghierluk, care aü arëtatü locul până unde era mai slabă
cetatea; êră pre urmă nu'l lăsă D-ȕeu pre acel grecü fără pedepsă; c'au poruncitü Sultanü
Mehmet de 'l-aü muncitü până aü muritü. Perit-aü la pórta cetatei și Impëratul grecescü, Pa-
leologu, in răsboiü.

Sadahman, Hanul de preste Volga, fugindü cu 9 feciori ai sei, și cu o samă de
mirzacî și ispravnicî mai de frunte ai sei, aü năzuitü la Litva, ca la nisce prieteni
ai sei. Ce s'aü amăgitü că 'l-aü prinsü boierii Litvei, propuindü pre dînsul së nu fie ve-
nitü pentru risipa Litvei; și voindü së fugă din Litva, 'l-aü agîunsu Litvenii pre acel Hanü
dupê Kiev, și 'l-aü prinsü, punëndu-l la inchisóre in cetatea Romna, și acolo au fostü inchis
până la mórtea lui.

Sidor, Mitropolitul Kievului, care s'aü tîmplatü și la soborul de la Florența, pre care
'l făcuse cardinal Papa Evgenie de la Róm, strîns-aü multă slêhtă Rusescă și óste, de
aü mersü intr'agîutorü împëratului Grecescü, la Țarigradü, unde mare vitezie au arë-
tatü. Ce, precum s'aü scrisü mai susü, că aü rëmasü isbânda la Turci, luându Țarigradul
cu mare cădere a creștinilorü, totü pentru pëcate, de-lü stapinescü Turcii până in ȕioa de as-
tăđi. — *N. C.*

¹⁾ Dupê firea Moldovenilorü, gata la domniü noue. — *M. C.*

²⁾ Măcar că scriü unele letopisețe Moldovenesci, ca aü prinsü pre Petru Vodă Aron și 'l-aü
omoritü Stefan Vodă, ci nu-i adevëratü. Cronicarii cei Leșesci într'altu chipu scriu, ca aü
scăpatü Petru Vodă in țera Leșescă, cum vom arëta pre urmă, unde se va pomeni de răs-
boiul lui Stefan Voda cu Matiașü, craiul Ungurescü, de ce pricina au statutü. — *M. C.*

Când s'au strînsu țera la locul ce se chiamă Direptate, și aū rēdicatū Domnū pre Stefan Vodă.

Stefan Vodă au strînsu boiarii, și mari și mici, și alta curte măruntă, împreună cu Teoctistū Mitropolitul, și cu mulți călugeri, la dreptate; și i-aū întrebatū pre toți: este cu voia tuturilor să le fiă Domnu? Atunce toți cu unū glasū au strigatū: In mulți ani de la Dumneđei să domnesci! Și cu voia tuturilor 'l-aū rēdicatu domnū, și 'l-au pomăzuitū de Domniā Teoctistū Mitropolitul. Și de acolo aū luatū Stefan Vodă schiptrul țerei Moldovei, și aū mersū la scaunul domnescū, la Sucévă.

Deci Stefan Vodă, gătindu-se de mai mari lucruri să facă, nu cercă să aședē țera, ce de rēsbōie se găti, că au împărțitū ōstei sale stēguri, și aū pusū Hotnogī și Căpitani, care tōte cu norocū i-au venitu¹⁾.

Când aū prădatū Stefan Vodă țera Sēcuiēscă.

Scrie letopiseșul Moldovenescū, că fiindu Stefan Vodă omū rēshoinicū, și de a pururea trăgēndu-l inima spre versare de sānge, nu se zăbovi vreme multa, după ce se aședā la domniā, ca in al cincile anu al domniei sale, in anul 6969, rēdicatu-s'aū Stefan Vodă cu tōta puterea sa, și s'aū dusū la Ardēl de au prădatū țera Sēcuiēscă. Nice aū avutū cine se-i iēsă impotrivă, ce după multă pradă ce aū făcutu, s'aū intorsu cu pace inapoī, foră de nici o smintelā. Ce de acēstā poveste Cronicarul cel Lătinescū nemicū nu scrie; incă și alte semne multe sunt care nu le insemneză; erā letopiseșul nostru, măcar că scrie mai pre scurtū. Inse le insemneză pre tōte.

Erā in al șesele anū a domniei lui Stefan Voda, in anul 6970, Iulie in 22, au lovitū pre Stefan Voda cu o pușcă intr'o glezna, la cetatea Chilie²⁾.

Erā in al șeptele anu a domniei sale, in anul 6971, Iulie in 5, și-au luatū domnā pre Evdochia de la Chiev, sora lui Simeon Impēratu; erā cronicarul cel Leșescu scrie că au fostu Evdochia fatā lui Simeon Impēratu, erā nu sorā.

Cum aū luat Stefan Vodă Chilia și cetatea Albă de la pāgāni.

In anul 6973, in luna lui Genarie 23, adunāndū Stefan Voda multă ōste de țerā, vrendū se rēscumpere cetățile care le luase pāgāni de la alți domni, pogorit-aū cu tōtā puterea sa spre cetatea Chilie, și sosindū Mercuri spre Joi la mēdia-nōpte, aū incongiuratu cetatea; in sā, Joi nu s'au apucatū de harțu, era Vineri de diminēță au inceputu a batere cetatea, și așa tōta ziua s'aū hărățit până sēra. Erā Sāmbata se inchinara cei din cetate, și aū intratū Stefan Vodă in ce-

¹⁾ Cunoscutu-s'aū indata Stefan Voda, la inceputul domniei sale, că va fi mai multū plecatu spre rēshoie de catu spre pace; ca indatā aū datu oștilorū sale stēguri și Hotnogī și Căpitani. — *M. C.*

²⁾ Mai multu nu scrie altu letopiseșu, ce aū ispravitū Stefan Vodă la Chilie. — *M. C.*

tatea Chilieî ; și acolo petrecându trei zile, veselindu-se și laudându pre Dumne-
deu, imblânđia ómenii in cetate.

De acolo și la cetatea Alba au trasu, și multă năvală făcendu, au dobînditú
și cetatea Albă. Si așa amêndoué cetățile cu multă vêrsare de sânge le do-
dobîndi ; carele le-au întăritú cu bucate și cu slujitorii, au lăsatu pre Isaia și
pre Buhtea Părcălabi ca se le grijescă ; érá Stefan Vodă s'au întorsú la sca-
unul seú, la Sucévă.

Érá in al ęeele anú a domniei sale, in anul 6974, Iulie 10, au inceputú
Stefan Vodă a zidire Monastirea Putna, intru lauda lui Dumneđeu și a Maicei
nóstre Născétorei de Dumneđeu.

Résboiul lui Stefan Vodă cu Mateiașii, Craiul Ungurescú.

Mateiașii, craiul Unguresú, bizuindu-se puterei sale și meșterșugului seú, cu
care pre mulți den vecinii se i-au surpatú și i-au supusú, carele de multe ori
rêsbóie făcea cu Turcii, și cu norocú izbândia, neavêndú nice o pricină dirépta
asupra lui Stefan Vodă, ce numai ca se-l pună, se fiă subt ascultarea lui, ca
se-i fiă cuvêntul deplinú, când de multe ori se lauda Mateiașii craiu, că, câte
rêsbóie face Stefan Vodă, tóte cu puterea lui le face, și de subt ascultarea lui
face isbîndă, și vrêndú de ce se laudare, ca se arate că'í adevêratú, au tri-
misú soli la Stefan Vodă se i se inchine. Érá Stefan n'au primitú. Decí, vêdêndú
Mateiașii craiu volnicia lui Stefan Vodă, că nu o póte supune, au strîrsú multă
óste a sa ; și agiutorú luândú de la alții, au purcesú, in anul 6975, și au eșitú
în Moldova, și ęicea că cu cale merge, se ducă la scaunú in Moldova Domnú
pre Petru Vodă. Și au eșitú la Trotușii, Noemvrie 19 ; de acolo au mersú la
Roman, Noemvrie 29, și acolo s'au odihnitú până a șapte ęi, prădândú și je-
cuindú. Érá a opta ęi, Decemvrie in 7, au aprinsú têrgul Romanul, și au purcesú
spre Sucévă, se apuce scaunul. Și mai apoi, socoti se nu rêmână vre-unú unghiú
nepipăitú de dînsul, au lăsatú calea despre Sucévă, unde 'l astepta Stefan Vo-
dă, și a i luatú spre Bae, unde au sositú Luní, Decemvrie 14 ; și acolo la Bae,
cum nu vrea avea nici o grijă, de nici o parte, își lăsă óstea fôră nici o pază la
beuturi și la jacuri. De care lucru avêndú Stefan Vodă scire, și prinđêndú
limbă, Marți, Decemvrie 15, a i aprinsu têrgul asupra lorú, când ei erau fôră
de nice o grijă ; și fiindú ei beți, i-au lovitú Stefan Vodă cu óstea tocmită, in
rêversatul zorilorú, de au făcutú multă mórte și perire in Unguri ; că ei, ne-
fiindú tocmiți de résboiú, nemică de arme nu s'au apucatú, ce de fuga. Nice
urma se ia, carii scăpa, că fiindú nópte de nu sciau încotro voru face, in tóte
părțile rêtăceaú. Decí, îi vena țêrani in zăvoie, și prin munți, unde vre-o 12
mii perii s'au aflatú. Mai apoi, și singurú craiul, rânitú de sêgéta fôrte rêu,
abia au hălăduitú prin potici, de au eșitú la Ardél. Așa norocesce D-đeu pre
cei mândri și falnici, pentru se arate lucrurile óminesci, câtú sunt de fragede,
și neadevêrate ; că Dumneđeu nu in mulți, ce in puținii arată pute ea sa, ca neme

să nu se nadajdueasca în puterea sa, ce întru Dumnezeu să-i hia nadejdea, nice fôră cale rěsbóie să faca, că D-zeu celoru mândri se pune împotriva¹⁾.

Pre acea vreme, avëndu Stefan Voda prietenie cu Leșii, au trimisu din do-bânda sa și craiulu Leșescu, prin solii săi.

Éra Mateiașiu, craiul Ungurescu, daca aș scapatu, de isnová gatise óste, ca să vină asupra lui Stefan Vodă; ci venindu-i alte greutați despre țera Ceșescă, s'aú intorsu la Ceși cu óstea sa. Atunci și Craiul Leșescu, înțelegendu ca va să mérgă Mateiașiu Craiul asupra lui Stefan Voda, aú trimesu solii ca-i va da agiutoru, de-i va trebui împotriva lui Mateiașiu Craiu; și i-aru fi datu, de nu

¹⁾ Pricina oștirea lui Mățiașu craiu asupra lui Stefan Voda, o scrie pre largu Mihovie, istoric Leșescu, la cart. XXVI. După ce aú biruiutu Stefan Vodă pre Petru Voda Aron, era atunce în rěsboiú cu Petru Vodă și unu Berindel, ce trăgea nadejde și acela de domnia țerei; aú năzuitu améndu cu Petru Vodă în țera Leșesca la Cazimir craiul Leșescu, rugându e de agutoru se le dea împotriva lui Stefan Vodă. Ci craiul Leșescu, avëndu de mai ántéiu preteșugu legatu cu Stefan Vodă, nu le-aú datú nice o nădejde. Deci Aron Petru Vodă cu Berindel vėđéndu-se cađuți giosu de agiutorul Leșiloru, sciindu pre Mătiėșu craiul Ungurescu nepriatenu lui Stefan Vodă, pentru prada ce făcuse Stefan Voda în țera Sėcuėsca, au trecutu în țera Unguresca la Mățiașu craiu, rugându-se de agutoru, și indemnanđu și pre inguru craiul a upra lui Stefan Vodă. Éra Mateiu craiul, și pentru pricinele ce avea de mai-nainte a upra lu Stefan Vodă, și fiindu sumețu pentru cate-va rěsbóie cu nerocu, ce au avutu și cu Tui-ciu și cu alți megieși ai sei, și rávniudu se traga și țera sub stapănia sa; ca de multe ori se lauda cu isbăndeale ce face Stefan Voda, ca cu puterea lu Matiașu craiu le face, și facea pre Stefan Vodă că este ispravnicu, pusu de dñsul, socoti se nu lase vreme ca aceea, avëndu domni gata, pe Petru Vodă Aron și pe Berindel, însă mai alesu pe Petru Voda. Si indata stríngendu ca 40 mi de Unguri, și alta adunatură, au purcesu singuru Matiașu craiu, și aú venitú preste munți asupra lui Stefan Voda. Deodata au trimisu ohi să se inchine; și au eșitu cu oștile Mățiașu craiu, pre Oituzu, și au venitu dreptú la Roman, și aú șeđutu 6 zile de s'aú odihnitu, și purcėgendu, aú aprinsu tėrgul Romanul in urma lui, de aú arsú; și aú mersu dreptú spre Sucėva, arđendu și pradandu Éra Stefan Voda neprimindú solia lu Matiașu craiu, sta gata cu óstea sa, de-lu astepta sa-i dea rěsboiú. Avea Stefan Vodă agiutoru și de la Cazimir, craiul Leșescu; însă, se timpine Stefan Voda pe Matiașu craiu la locú largú nu cuteza, ce'l ascepta se-l póta lovi mai la strimțore. Éra Matia u craiu, nevrindú să lase nici unú unghu in țeră necalcatú de ómennu sei, și neprădatu, s'au abatutu spre Moldova, și aú sositu la tãrgú la Bae, Decemvre 14. Și acolo cum nu vré avea nice o grújă de Stefan Vodă, așa aú lasatu óstea fară de nice o paza, la bėuturi și in prada. Éra Stefan Voda, înțelegendu den lmbi, că s'aú abatutu Ungurii spre Bae, socoti sé-i lovėsca acolo la locú strimțú; și indata aú purcesu din Sucėva, séra, cu tóta óstea sa, pede trime și calarime, și aflându pre Ungurii adormiți fara de gruja, și amețiți de bețe, nóptea, când tóte se vėđu mai strașnice și mai grósnice, aprins-au tėrgul asupra Unguriloru. Intrat-au o tenii lu Stefan Voda in Ungurii lu Matiașu craiu, atáta cátu nu avura de ce se mai apuca Ungurii, fôră cátu cine incotro putea așa pleca de fuga, nóptea, să scape cu zile de spaima foculu și de mórte. Și nime nu se mai intorcea; și prin munți, pre potice, le țineau calea țeraniú, trimiși de acea trėbă gata; in tãrau cu cósse, și cu fușturi, și cu topóre pre cápu t t m^m pinaú. Éra singuru Mățiașu craiu cu cápu s'au aflatu lãnga dñsul, atunce ranitu cu trei rane, cum scrie Kromer, lasându tóta tabera, au scapatu pre te munți. Perit-au pre loc 10 mi de Unguri; perit-au și Berindel ce tragea nadejde de domnie, ăra Petru Voda Aí n au capat in țera Leșesca. Așa s'au timplatu laudei lu Mătiėșu craiu, dup cum a ta irt ra

«Domnul, celorú mândri le sta împotriva. — M. și N. C.

s'are fi para ită de acel gandu Mateiașu craiu¹⁾. Pe acea vreme, in 25 a lui Noemvrie, s'au sevîrșitu Evdochia, Dómna lu Stefan Vodă.

Despre prădarea Sécuiloră.

Scrie letopiseșul Moldovenescu, că intr'acelașu ană, după resboiul lui Stefan Voda ce aă avutu lă Bae cu Mateiașu craiul, s'aă redicatu Ștefan Vodă cu tóta puterea sa, voindu sě-și rescumpere strimbatatea ce 'i făcuse Ungurii, cu Mateiașu craiu, când venise la Baea, s'aă dusu la Ardél, și multă pradă și robie aă facutu in țera Sécuiască, neavendu cine 'i sta împotrivă, și cu pace s'aă intorsu inapoî fora nice o smintélă. Pentru acéstă poveste, ce spune că au prădatu Ștefan Vodă țera Secuiască, cronicarul cel Leșescă nemică nu scrie.¹⁾

Când s'aă împăcatu Stefan Vodă cu Mateiașu craiul Ungurescū.

Nu peste multă vreme, au încetată vrajba între craiul unguurescū și între Stefan Vodă; ca vedendu ei ca vrajmașul lor și a tóta crestinatatea, Turcul, le sta in spate, și asupra volaicieî tuturilor întinde mreșile sale ca sě-ı cuprinďă, și aretandu-se prietenu cu multe cuvinte înșelătore, și catra unul și catre altul, ca sě-ı zădarăsca și se afie capu de price, sě încépa zarvă, socotindă ca între acele amestecături i se voru inchina lui, pentru sě le dea agiutoră, și mai apoi îi va pleca sub giugul seu. Ci vedendu aceste înșelaciumi, Mateiașu craiu și cu Stefan Vodă s'au împacatu, și s'aă aședatū; și inca, după pacea aședatā și legături tari ce

¹⁾ Éra Stefan Voda, dupa isbānda și biruința asupra Ungurilor, indata trimise solu sei cu daruri din dobinda sa la Cazimir, craiul Leșescu; și-l aflara in Litva, in orașu in Vilna, solii lui Stefan Voda, mulțamindu craiului de agiutoru, poftindu și inainte se nu-ı lipsécă agiutorul.

Éra *Bonfin*, istoricul Ungurecu, nice cum nu primesce aceasta isbānda a lui Stefan Voda; ce el lauda in partea lui Matiașu, craiul Ungurescu, voindu sě acopere ocară Ungurilor; érá ce scriea minciuni scrie. Istvanfie, biruința lui Stefan Voda o scrie deplinu asupra lui Mătiașu craiul, precum s'au pomenitu mai susu.

Éra Matiașu craiu, daca au scapatu de odata la Ardél, au datu vina boierilor sei și Ardelenilor, cum se se fie agiunsu cu Stefan Voda, și le-au luat 400,000 galbini de aur.

Matiașu craiu se mai gati de óste; ce nescindu-se inca adevratu, au trimisu craiul Leșescu la Stefan Voda, cum li va da agiutoru asupra lui Mătiașu craiu. Inśă, acea gatire pe urma Matiașu craiu au facut-o asupra Cehiloru, ce le đicu Bohemu.

Insa, ántéu ce era sě se pornésca Matiașu craiu asupra Cehiloru, aă trimisu soli la Cazimir, craiul Leșescu, legandu ántéu pace, Matiașu, craiul Ungurescu, cu Friderich împératul Nemșescu, tragédu in partea sa acea domnie a Bohemiei, avédu Cazimir craiul Leșescu despre emunța sa treba la acea Cnezie a Bohemiei. Ce n'au primitu Cazimir craiul Leșescu, pofta lu Matiașu, craiul Ungurescu; ce daruindu bine pre solu lui Matiașu s'au intorsu inapoî.—*N.C*

) Bine au đisu unu poeticu: *când nebunescă Imperașii, pieré norodul* » Așa și țera Secuiască, áta pradă și risipa ce 'i au fcutu Stefan Voda, pentru vrajba cu Matiașu craiu! *N.C*

facura amândoi, au dăruit Mateiaș cruiul pre Ștefan Voda cu două cetăți mari la Ardealu, anume Balta și Ciceul.¹⁾

Pentru nisce Tătari ce au intrat în țeră.

Venit-au mulțime de oște Tătărăscă, și au intrat în țeră să prade, în anul 6978. Era Ștefan Voda, prindend de veste, le-au eșit înainte la o dumbravă, ce se chiamă la Lipinți, aproape de Nistru; și s'au lovit cu oștea sa, Augustu 20; și dăndu război vitezesce, i-au risipit, și multă mörte și perire au făcutu intrinșii, și pre mulți i-au prinsu vii, și le luă totu pleanul; de care lucru cunos-cändu Ștefan Voda, că agiutorul nu de aiurea i-au fostu, ci numai de la Dumne-deu și de la pré curata Maica Sfinției Sale, și cu mare laudă și isbändă s'au întorsu inapoi la scaunul seu, la Sucéva²⁾.

¹⁾ Era după ce au legat pace Matiașu craiul cu Ștefan Voda, trimis-au și Cazimir craiul Leșescu soli la Ștefan Voda, anume pre Dobieslav Bișovski, Castelanul Belziei, și pre Stanslav Tencenski, feciorul lui Ioan Castelanul de Cracau, mai intarind prieteșugul Craiului cu Ștefan Voda; și adaugând și acesta, ca să nu oștesca asupra nimănui, Ștefan Voda, fără scirea craiului Leșescu; așjderea și craiul, nici pre unu neprietenu a lui Ștefan Voda, se nu-l primescă sub apara-rea sa. Și pornindu-și soli la Ștefan Voda, în luna lui Iulie, era însuși s'au întorsu la Vislița.

Era la al doile anu, dupe ce au aședatu între dinși, venindu craiul în Liov, astepta venirea lui Ștefan Voda la dinsul, pentru să facă singuru intaritură și legatură de pace. Ce at răspunsu Ștefan Voda solilor craiesci, ca acea data nu pôte se mērgă la craiul, pentru multe valuri ce avea despre Turci și despre Unguri. Pôte fi că avea și prepusu despre o sama de svetnici, ca mergendu la craiul Leșescu, se nu-l oprēca. (La ômenī mari, și prepusuri mai mari). Era inaintea solilor craiesci, Ștefan Voda au facutu gurămēntu craiului, adevērindu-se pre altă-data, ori la Camenița, ori la Colomea, ori la Sniatin, va veni însuși cu sine la craiul, numai scire se aiba de venirea craiului, cu două luni mai nainte. Pre atunce au nimeritu soli și de la Hanul Tatarescu, Mengli Gerei, la craiul Leșescu. *N. C.*

²⁾ Scrie Stricovschie cronicarul, ca intr'acel războiu au cađut în robie la Ștefan Voda unu fecioru al Hanului, și să fie trimisu Hanul de preste Volga soli la Ștefan Voda să-l slo-bôjă feciorul din robie. Ce, Ștefan Voda, vēđendu solia Hanului, cu semeție trimisa la dinsul, at poruncitu de au omoritu pre feciorul Hanului, inaintea solilor acelora; apoi au poruncitu de au înțepatu pre soli aceia; numai pre unul au lasatu, cu nasul și cu urechile tarate, se mērgă să spună Hanului ce au veđutu (Ie acestea Dlușoșu, și Kromer, și Mihovie scriu).

Pre acea vreme Tataru de preste apa Volgai, cu Hanul seu Manac, trecendu Niprul, inparțindu-se în două parți, au lovit unu la Litva, alți la Podolia, carii în Litva și în Podolia, la Volin, totă acea margine pre lângă Camenița, pre lângă Jitomir, Ruzmir, Vladimir, au pradatu, și au robit 10 mi de ômeni Ca Litvenii, fiindu strinși pușim, n'au cutezatu sălovēca pre Tataru. Precum scrie Kromer, au fostu dat scire mai înainte lui Cazimir craiului Leșescu, Mengli Gerei, Hanul Crômului, avēndu prieteșugu acel Han cu craiul Leșescu. Era mai inlauntru n'au pututu strica acei Tataru, că era strinsa oștea Leșesca și Rusēca, la Trēmhole, cu Israel Iasloski, starostele Liovului, și cu Pavel Iasinski, starostele Belzului și a Helmilui. — *M. C.*

Pentru sfințirea monastirei Putnei.

Dacă s'a'î întorsu Stefan Vodă de la acel răboi cu isbânda ce a'î făcutu, de a'î bătutu pre acei Tătari, spre laudă aceea a'î mulțamitu lui Dumnezeu, și a'î sfințitu monastirea Putna, carea era zidită de dînsul, Septembrie în trei, spre lauda prea curatei feciōrei Mariei, Maicei Domnului nostru Isus Christos; la care sfințenie multă adunare de călugări a'î fostu, și singuru Teoctistu Mitropolitul, și Tarasie Episcopul, împreună cu Iosif Archimandritul și Egumenul Putnei, Țicu că a'î fostu la liturgia Archiepiscopii, preoți și diaconi, 64, la Jertfelnicu.

Pentru zavistia ce a'î intratū între Stefan Vodă și între Radul Vodă, Domnul Muntenescu, și pentru arderea Brăilei, in anul 6978.

Intr'acele vremi, a'î intratū zavistie între Stefan Vodă, și între Radul Vodă, Domnul Muntenescu. Pre obiceiul firei ominesci, de ce are, de ce poftesce se aibă mai multu, nu sosia lui Stefan Vodă a le sale se le țină, și se le sprinjescă, ci, de lăcomie, cele ce nu erau a lui, încă vra se le cuprinde¹⁾. Strîns'au țera și slujitorii sei, și a'î intratū in țera Muntenescă, de a'î prădatū marginea, Februarie in 27, și a'î arsū Brăila, Marți, in săptămâna albă.

De tăierea capetelorū a nișce boeri.

In anul 6979, Genarie 16, a'î tăiatū Stefan Vodă pre Negrilă Paharnicul, și pre Alecsa Stolnicul, și pre Isaia Vornicul, in tîrgul Vashiuului.

Răboiul dela Socî, când s'a'î bătutu Stefan Vodă cu Radul Vodă.

Radul Vodă, Domnul Muntenescu, veldendū atăta pradă in țera sa, ce-î făcuse Stefan Vodă, n'a'î vrutū se lase se nu-și cerce strîmbătatea sa. Ci adese se tîmplă, cela ce va se'și întorcē bătaia, de doē ori il batū; că strîngendū os-

¹⁾ Zavistia, muma tuturilor rēutăților in lumea aceasta este, precum și aice vedemū între Radul Vodă, Domnul Muntenescu, și între Stefan Vodă, in anii de la Christos 1470. După obiceiul nostru omenescu, că cu câtu ar avea nescine mai multu, cu atātu zavistuesce la averea altuia, cum n'ar avea; așa Stefan Vodă, n'î agiungea al seū, ce zavistuia Radului Vodă. Scrie cronicarul Leșescu, că pe vremea ce scia Stefan Vodă că se apropiese vremea se margă singuru la craiul Leșescu, precum se făgăduise, se pogorise craiul cu 3 mii de omeni spre țera Rusescă, se astepte venirea lui Stefan Voda. Ce iarăși pricea că Radul Vodă impedeacă pre Stefan Vodă, de nu putu merge insuși la craiul Leșescu; ără soli a'î trimisu Stefan Vodă, cu cărți iscălite și cu pecetea sa, in care se adeveria cum la anul viitorū, in luna lui Maiū, va merge la craiul. Simțise craiul Leșescu de gătirea lui Stefan Voda asupra Radului Vodă, și in mare grijă era craiul, ca se nu ajungă Radul Vodă la agiutorul Turcilor, și se nu fie apoi risipă țerei Moldovei. Ără de venirea lui Stefan Vodă întîlegendū craiul, s'a'î aședatū in șese luni, după ce se va da scire lu Stefan Voda de la craiul, se mērgă Stefan Vodă la craiul; te atunce se întorse craiul la Curcin. — *N. C.*

tea sa, și vecinésă, aū venitū asupra lui Stefan Vodă; érá el, că unū leu gata spre vėnatū, de sirgū s'aū pornitū, și la Soci le-aū eșitū înainte; și dând rėsboiū vitezesce, Martie in 7, velétū 6979, numai puținū de vitezia Moldovenilorū carī eraū gata, aū sē móră, aū sē isbāndésă, de câtū de meștersiugul lui Stefan Vodă, Radul Vodă aū perdutū rėsboiul cu multă pagubă de aī seī; că pre toți i-aū tăiatū, și tóte stėgurile Radului Vodă le-aū luatū, și pre mulți i-aū prinsū viī, și pre toți i-aū tăiatū. Numai ce aū lāsatū viī pre doi boīeri de cei mari, pre Stan Logofėtul și Mircea Comisul.

De unū cutremurū.

Într'acestași anū, Augustū 29, s'aū făcutū unū cutremurū mare preste tótă țera, in vremea ce aū șeđutū Domnul la masă de prīndū ¹⁾. Séra, in anul 6980, Septemvrie in 14, adus'aū Stefan Vodă pre Maria din Magopū, de o aū luatū și ce Dómnă.

Al doilea rėsboiū al lui Stefan Vodă cu Radul Vodă, la Isvorul Apei. Anul 6981.

Stefan Vodă, avėndū inima aprinsă spre lucruri vitezesce, îi pară că unū anū ce n'aū avutū trebă de rėsboie, că are multă pagubă, socotindū că și ini-mile voinicilorū, in rėsboiū trăindū, se ascutū, și truda și ostenéla cu care se deprinsese óstea, e a doa vitezie. Strīns'aū de isnóvă óste, și aū luatū pre Basarabū Laiotū, ca sē-l ducă in țera Muntenésă sē-l punē Domnū.

Ean socotesce, că sub unū copaciū bunū căți se mistuescū; saū câtă laudă își adaoge nu numai purtătorul, ci și țera, când năzuiaū la dēnsul și la țeră și Domniī cei streinī, sē-i ducă la Domnie; și cu ajutorul lui eraū cu nădejde că vorū isbāndī!

Și intrānd Stefan Vodă in țera Muntenésă, se gāti sē dee rėsboiū Radului Vodă. Decī, vėđėndū Radu Vodă că nu-ī va putea sta impotrivă, aū datū dosu cu óstea sa, și s'aū dusū la scaunul sēu la Dīmboviță.

Aici se socotimū. Letopisețul cel lătinescū spune, că dacă aū vėđut Radul Vodă că nu va putea sta impotriva lui Stefan Vodă, aū fugit la cetate. Érá Letopisețul nostru scie, că dacă aū sositū Stefan Vodă la margine, Noemvrie in 8, aū împărțit stėgurile oștiī sale pre Milcovū, și deacīī s'aū împreunatū cu Radul Vodă, Noem-

¹⁾ Măcar că firescū lucru este acesta, cutremurul când se simplă, érá potū sē đicū, că semne și arătare cutremurulū vremilorū viitoare este. Precum și atunce aū insemnatū mare vėrsare de sānge, și giugul păgānilorū in biatā Moldova, și in alte părți creștinescī, până ađi; precum vomū scie la rōndul seū.

In anī de la Christ. 1473, Mătiașū, craiul Ungurescū, aū trimisū 16 miī de óste, cu Toma Tarcet, de aū prădatū pre sub munte, in țera Leșésă.

Așjiderea Sultan Mehmet, Impėratul Turcescū, aū prădatū țera Bosniei, și bătāndū cetatea Iaița, cu multă rușine s'aū intorsū, lāsāndū tunurile inecate in apă. — N. C.

vrie în 18^a), Joi, la locul ce se țice Cursul Apel, și dându răsboiū vitezesce, de ambe-părțile, s'au bătutū acolo până în séră, așjiderea și Vineri și Sâmbătă până în séră. Érá nóptea, spre Duminecă, au lăsatū Radul Vodă tóte a le sale în taberă, și au fugitū cu tótă óstea la scaunul sēu, la Dîmbovița. Érá Stefan Vodă s'au pornitū dupē dînsul cu tótă óstea, și intr'acéstă-și lună, în 23, au incongiuratū cetatea Dâmbovița; și intr'aceea nópte au fugitū Radul Vodă din cetate, lăsându-și pre dómna sa Maria și pre fiica sa Voichița, și totū ce au avutū, și s'au dusū la Turci. Érá Stefan Vodă, în 24 a acesteī lunī, au dobânditū cetatea Dîmbovița, și au intratū intr'insa, și au luatū pre Dómna Radului Vodă; și pre fică-sa Voichița o au luatū șie Dómna, și tótă averea lui, și vistieriele lui, și hainele lui cele scumpe, și tóte stégurile lui; și acolo s'au veselitū trei țile, și de aci s'au intorsū la Sucévă, dându laudă lui Dumneđe. Érá preū Basarabū Laiotū, 'l-au lăsatū Domnū în țera Muntenescă, și au domnitū o lună. Érá Radul Vodă au năzuitū la Turci, ca sē-și scótă agiutorū de la Impēratul Turcescū, și sē-și rēscumpere domnia cu puterea lorū.

Érá Stefan Vodă, dacā au sositū la scaunul sēu, la Sucévă, au trimisū la craiul Leșescū solī, dându-ī veste de răsboiū cu norocū, ce au făcutū împotriva Radului Vodă, fălindu-se că și cetatea și scaunul Dîmbovița cu tótă averea i-au luatū, d'impreună cu Dómna și fică-sa; și au trimisū și lui craiū din dobinda sa, nu pentru că dóră au fostū datorū sē-ī trimiță, cum țicū unī că au fostū supusū Leșilorū, ci pentru sē-lū aibā prietenū la nevoie și la trébă ca aceea, de 'l va veni asupra-ī, cum s'au și tîmplatū, că atunceși i-au venitū veste cum Radul Vodă au intratū în țera Muntenescă cu óste Turcescă; și aceiași au trimisū alți solī la craiul, de au poftitū agiutorū împotriva Radului Vodă²⁾.

Răsboiul Radului Vodă cu Băsărabū Vodă.

Radul Vodă, dacā au luatū agiutorū de la Turci, au intratū în țera Romănescă cu 15 miī de Turci, fără alți leficiī ce-ī adunase, și au datū răsboiū lui Băsă-

1). De acéstă de pre urmă socotință este și Neculai Costin, carele incepe povestirea acestui răsboiū cu aceste cuvinte: «Stefan Vodă, fiindū aprinsū pururea spre lucruri de vitezie, strînsu-și-au óstea și au luatū cu sine pre Basarabū, sē-l ducā sē-l punā Domnū țerei Muntenescī. Inimele mari, mari lucruri rîvnescū, de multe orī a face și a se lăți peste hotarele sale. Stefan Vodă, gătîndu-se de răsboiū asupra Radului Vodă, cu óste, Noemvrie în 8, au sositū la margine, și au împărțitū tóte stégurile óstei sēle pre Milcov. Érá în 18 Noemvrie, Ghoi, s'au lovitū cu Radul Vodă, etc... — Și de aici urmēzā pre Urechi.

2). Dupē isbānda sa, Stefan Vodă au trāmisū solī sēi la Cazimir, craiul Leșescū, făcēndū-ī scire de isbānda asupra Radului Vodă, trimițēndu-ī și 28 stéguri, luate de la Radul Vodă. Érá încă abia solū a lui Stefan Vodă aflāndu-se nepurcesī de la craiul, étā și alți solī sosescū de la Stefan Vodă, la Cazimir craiul, cerșindū agiutorū Stefan Vodă împotriva Radului Vodă, făcēndu-ī scire cum Radul Vodă, luāndū agiutorū de la Turci, au intratū în țerā de prada cu focū și cu sabie. Pornit-au îndatā Cazimir, craiul Leșescū, pre Dobieslav Castelanul și pre Egidei Sohodolschi, la Radul Vodă, pentru sē-l impace cu Stefan Vodă. Érá lui Mihaiū Bucianschi, staroste, 'l-au poruncitū de sirgū sē pornescā șleahta dîn Podolia intr'agiutorū lui Stefan Vodă. — N. C.

rabu Vodă, Gîoi, în 23 Decembrie¹⁾, și 'l-la răsbită cu totă osta lui; carele, vedându-se împresuratu de toți vrăjșmașii săi, au năzuitu iarăși la Moldova, la stăpînul său, Ștefan Voda.

Atunce Turcii s'aun pornitū pe urma lui Basărab Vodă, și a' venitū pēnē la Bêrladu, și au statutū ca un' zidū, Vineri, Decembrie 24, și așa aū slobođitū navrapii săi²⁾, de au pradatu tota țera; și de acii s'aun întorsū prin țera Muntenescă.

Ēră craiul Leșescū aū trimisū pre Dombetki, Castelanul de Belz, și pre Sohodolski, ca se-ī pōta impăca, măcar pānā la o vreme, pānā într'altū anū, și 'i-au învățatū craiul, de are trebuință de oște de grabă, să rēdice Bucetchi totă Podolia, să mērga într'agutorū lui Ștefan Vodă.

Când aū luatū Ștefan Vodă cetatea Telējnei, și când s'aun bătutū cu Ungurii, cu Țepelușū Vodă, mai apoi și cu Băsărab Vodă.

În anul 6982, Octombrie întēiū, a' luitū Ștefan Vodă cetatea Telējnei, și aū tăietū capetele Părcălabilorū, și pre muierile lorū le-aū robitū, și mulți țigani aū luatū, și cetatea aū ars'o.

Intr'acēstași luna, în 5 zile, au fostū rēsboiū în țera Muntenescă cu Ungurii, și cu Țepelușū Vodă, și cu agutoru de la Dumneđeū, aū isbānditu Ștefan Vodă, și aū bătutū pe Ungurii și pe Țepelușū cu rēsboiū.

Intr'aceeași lună, în 20, a rēsbitū și pe Băsărab³⁾.

De vestita isbāndă a lui Ștefan Vodă, cu Turcii, la podul Înaltū, la Vasluiū.

În anul 6983, Sultan Mehmet, Impēratul Turcescū, într'armāndū oște, 120,000, de omeni, și oște Tatarescă, și Muntenesca, să mērgă cu Radul Voda, aū trimisu asupra lui Ștefan Vodă. Ēră Ștefan Voda, avēndū oște gata 40,000, și Leșii ce-ī venise într'agutoru cu Bucetki 2,000, dela Cazimirū Craiul, și Ungurii, ce-ī dobēndise de la Matiașū, craiul Ungurescū 5,000, le-aū eșitū înainte, din susū de Vasluiū, la Podul Înaltū. Pre carii i-aū biruitū Ștefan Vodă, nu așa cu vitezia, cum cu meșterșugul; că întēiū a fostū învățatū de aū fost pârjolit iērba preste totū locul, de au slabitū caii Turcilorū cei gingași, și apoi, agutāndū și puterea cea Dumneđeescă, cum se vra tocmi voia lui Dumneđeū cu a omeniloru, așa i-aū cuprinsu pe Turcii o negură, cātū nu se vedeau unul cu altul. Și Ștefan Voda tocmise puținei omeni despre lunca Bârladului, ca se-ī amăgēsca cu buciune și cu trāmbițe, dāndu semnu de rēsboiū. Atunce oște Turcesca, întorcēndu-se la glasul buciunelorū, și impedecāndu-ī și apa, și lunca, și acoperindu-ī și negura, tairā și sfārīmaū lunca se trecă la glasul buciunelorū. Ēră din dosu i-au lovitū Ștefan Vodă cu oște tocmită, în 10 zile a lui

¹⁾ În anul de la Christos. 1473. — *N. C.*

²⁾ Ccambulurile. — *N. C.*

³⁾ N. C. Costin nu pomenește nimic de rēsboiul acesta al lui Ștefan Voda cu Basarabu. — Red.

Genarie, unde nice era locu de a 'și tocmire óstea; nice de a se îndereptare; ci așa ei in desine tăindu-se mulți aũ peritũ; și mulți prinsără vii pedestri-me; ci și pre aceia pre toți i-aũ tăiatũ, unde pe urmă movile de cei morți aũ strinsũ, și mulți Pași și Sângeti aũ peritũ; și pe feciorul lui Isan Pașa, după ce l-aũ prinsũ viu, l-aũ sloboditũ, și pușcele le-aũ dobânditũ, și stéguri mai multe de una sută aũ luatũ.¹⁾

Dacă i-aũ bătutũ pe Turci, aũ luatũ in glosũ de la Podul inaltũ pin pădure, și aũ eșitũ unde purcede apa Smilei, in ținutul Tutovei; acolo in legea lorũ aũ datũ laudă lui Dumnezeu, că s'aũ vędũtũ eșiti la lume.

Eră Stefan Vodă pornitu-s'aũ după dęnșii cu Moldovenii sei, și acei 2,000 de Leși, și aũ gonitũ pe Turci până i-aũ trecutũ Siretul la Ionășesci, unde se chiamă vadul Turcilorũ și până astăzi. Și acolo deasupra Siretului, la movila cea mare a Tecuciului, aũ odihnitũ trei zile. Și i-aũ venitũ veste de la Starostii de Crăciuna, ce-i dicitũ acmu Putna, că Radul Vodă vine cu cști asupra lui Stefan Vodă, fără veste. Si întristându-se Ștefan Vodă, cu cine avea cu ai sei, aũ răpeditũ la ósteni de-i stringea de sirgũ. Atunce aũ sositũ și Șendrea Hatmanul, cumnatul lui Ștefan Vodă, cu o samă de óști ce aũ fostũ rēmasũ inapoi; și indată și Costea Paharnicul cu alte óști, ce gonise pre Turci de-i trecuse Siretul, aũ sositũ. Și avęndũ bucurie Ștefan Vodă de ai sei, cum se aflară toți pregiurũ elũ, la locũ de nevoie și de grijă, indată aũ rēpeditũ pre Șendrea Hatmanul inaintea óștii Muntenesci, cu puținei slujitorũ, ca in chipũ de strajă. Și

¹⁾ In anul 6983, iar de la Hristos. 1475, Sultan Mehmet, Impęratul Turcescũ, nevręndũ se lase pre Radul Vodă, fiindũ supusũ Impęrației Turcesci, intr' atâte pagube ce-i făcuse de multe ori Ștefan Vodă, gätindũ o sută și douę-deci de miș óste Turcescã cu Tătarii, Genarie in 10, i-aũ pornitũ cu Radul Vodă asupra lui Ștefan Vodă, vręndũ sę supuię și pre Ștefan Vodă, nu că-i era milă de Radul Vodă. Eră Ștefan Vodă luandũ ağıtorũ 2000 óste cälăreși Leși, și avęndũ și óstea sa 40 de miș, și mai avea 5000 Sęcũ, cu acești óste Ștefan Vodă nu așa că va putea sta fășiș improvita atăta mulțime de Turci și Munteni, cu Radul Vodă ce cu meșterșugũ aũ socotitũ sę începã cum arũ putea. Că anteiũ aũ trimesũ de aũ prjoliti erba preste totũ locul in calea Turcilorũ, de le-aũ slăbitũ caii. Eră după ce aũ intratũ Turcii in locuri strimte, de asupra Racovășului, la apa Bărladului, acolo aũ datũ rēșboiũ Turcilorũ, supuindũ o samă de óste in luncă, de unde aũ inceptũ semne de rēșboiũ, in trimbițe, in buciume și in dobe. Și intorcęndũ-se Turcii asupra glasului buciurilorũ și altorũ semne de rēșboiũ, că și negura nu lăsa pre Turci sę pricępã de unde le cautã a da rēșboiũ lui Ștefan Vodă, atunce Ștefan Vodă aũ lovitũ pre Turci din dosũ; și de mulțimea Turcilorũ se amęșise óstenii lui Ștefan Vodă, biruitorũ vędęndũ-se, și singurũ Ștefan Vodă inbărbătandũ-i pre ai sei, cu ağıtorul lui D-đeu rēmaserã biruiși Turcii, câtũ ei in desine s'aũ fostũ tăindũ.

Scrie Ioan Stricovskie, cart. 20, zac. 3, la o sută de miș de trupuri se fie cãdũtũ in tr'acel rēșboiũ, precum dicit Stricovschĩ, că aũ vędũtũ cu ochii sei grămędile de óse, unde aũ fostũ acelu rēșboiũ, la acelu locũ, viindũ elũ din țera Turcescã, in anul de la Hristos 1575; și eraũ și trei cruci de pętrã, puse in semnele acei vestite biruinți a lui Ștefan Vodă. Perit-aũ mulți Pași intr'acelu rēșboiũ, aleși, și mai multe de o sută de stęguri. Pre cãși i-aũ prinsũ vii, i-aũ ințępatũ. Eră pe patru robi Turci, mai aleși, ómeni de frunte, și 36 de stęguri și o parte de dobândã aũ trimesi Craiului Leșescũ in Litva, mulțamindu-i de ağıtorũ. Scrie cronica Leșescã: patru Pași aleși aũ cãdũtũ intr'acestu rēșboiũ. Arętatu-s-aũ Ștefan Vodă, după acelu rēșboiũ, plecatũ cu biruința; de la singurũ D-đeu aũ numęratũ că este isbãnda. Patru zile nici o męcãre n'aũ męcãtatũ, fõrã numai pãne cu apã. — N. C.

dandu de o tea Radului Voda, fura biruiți de Munteni; și acolo aŭ peritu și Șendrea Hatmanul, mai gio u de Râmnicu, unde multu s'au pomenitu Movila Șendrii; și 'l-au dusu de 'l-au îngropatu in biserica din Dolhesci, linga tată-seu.

Înțelegându Stefan Voda, ca adevăratu Radul Voda cu ôstea sa în vine asupra, Genarie in 13 zile, au trecutu Siretul, și mai susu de Râmnicu și-au datu resboiŭ vitezesce, și de ambe părțile multă versare de sânge s'au făcutu. Și cu vrerea lui Dumnezeu rămas'au isbânda la Stefan Voda; era Munteni perdură răsboiul. Dat'au Stefan Voda voie oștii sale se prade în trei zile câtŭ vorŭ putea în țera Romanesca; și pradându oștenii, adus'au multa dobânda. Și zăbovindu Stefan Voda acolo pâna a se stringere oștile tôte, aducându și pre mulți din boierii țerei Romanesci, și alți ômeni de frunte, acolo aŭ pusŭ pre ai sei boieri și ômeni de cinste de au vorovitu și au tocmitŭ, de au despărțitu din Milcovul cel mare o parte de pîrŭ, ce vine pre lângă Odobesci și trece de da in apa Putnei, și acela pâna astađi este hotarŭ țerei Moldovei și țerei Romanesci. Êră mai înainte era price între amândouă țerile: ca țera Muntenesca vra să fie hotarul seu pîna in apa Trotușului; era Moldovenii nu-ı lasaŭ, pînă aŭ vrutu Dumneđeu de s'au tocmitu așa. Și au luatŭ Stefan Vodă cetatea Craciuna cu ținutu cu totŭ, ce se chiamă ținutul Putnei, și 'l-aŭ lipitu de Moldova, și aŭ pusŭ Parcalabŭ sei, pre Vâlcea și pre Ivan.

Atunce întorcându-se Stefan Voda, și mergându pre apa Bârladului in susu, și placându-ı locul între Bârladu și între Vasluiu, întru acea laudă și bucurie de i bînda cu norocu ce au biruitŭ pre Turci și pre Munteni, aŭ începutu a zidire Biserica sfintului Ioan Prediteci, in târgŭ in Vasluiu, dândŭ laudă lui Dumneđeu. Pre urma au facutu și case Domnesci, cum se cunnosci și pâna astađi. Și odihnindu Stefan Voda acolo cu oștile sale, și rîvnindŭ cu nevoința a se zidire biserica, și alte lucruri ce arata ca aŭ facutu mai pre urma, și întorcându-se agutorul Crarului Leșescu cu multa dobânda, au trimisŭ Stefan Vodă solii sei, de i-au dusu 36 stéguri, aratându vitezia ce au făcutŭ, și i-aŭ mulțamitŭ de agutorŭ.

Pentru nisce Căzacı ce aŭ venitŭ in țeră să prăde.

Odihnindu Stefan Voda la Vasluiŭ, i-au venitŭ de sîrgŭ ôlăcarŭ de la Soroca, cum Loboda și Nalivaico, Hatmanŭ Cazacesci, au intratu in țera și prada. Êra Stefan Voda neputându suferi pre neprietenŭ a'ı lasare să strice țera, îndata cu ai sei, cu câți erau, i-au cautatŭ a mergere; unde s'au și tîmpinatŭ cu acea oste Cazacesca, pre Rautŭ, la Gîmazesci, fiindu Cazacii in prada răschirați, și lovindu i nôptea foia veste, remasera biruiți Cazacii; și Loboda, Hatmanul Cazacescu, fu prinsu de ostașii lui Stefan Voda. Și gonindu-ı spre Nistru, Nalivaico Hatmanul și cu o sama de Cazacı au datu se tréca Nistrul și mulți s'aŭ innecatŭ, unde și unu Polcovnicu vestitu a lui, anume Jura, s'a ı innecat, și alții mulți; și asta đŭ este de pomenitu acel locu, de-ı đlicu V. dul Jura. Și de acolo s'au întorsŭ Stefan Voda, și au descalecatu tîrgul Iași, și in lauda lui Dumneđeu au începutŭ

a zidire Biserica lui Sf. Nicolai; și de acolo au mers la scaunul său, la Sucévă, cu mare pofală și biruință de la singurul Dumnezeu de sus, eșindu-i înaintea Mitropolitul cu toți preuții, aducându sfânta Evanghelie și cinstita Cruce în mâinile sale, ca înaintea unui Împărat și biruitor de limbi păgâne, de 'l-au blagoslovit.

Atunci mare bucurie au fost tuturilor Domnilor și Crailor de pin preșur, pentru biruința ce au făcut Stefan Vodă. Și dacă s'au așezat la scaunul său, la Sucévă, în lauda lui Dumnezeu au început a zidire o înfrumusețată mănăstire, sfântul Dimitrie, ce este înaintea curții Domnesci. Și s'au cununat cu Dmna Voichița, fata Radului Vodă. Era pre maică-sa, Dmna Radului Vodă, cu mare cinste o au trimis la Domnul său, Radul Vodă, în țera Muntenescă¹).

¹). Rugatu-s'au Stefan Vodă, prin solii Craiului Leșesc, ca să se apropie Craiul cu oștile sale spre țera Rusescă, să fie mai aproape de Stefan Vodă, și auzind Turcii apropierea lui, să aibă grijă.

Rădicat-au Stefan Vodă atunci pre mulți din prostime la statul de Némeși, pentru răsbóiele ce au avut, și arătându ei vitezie la acele răsbóie.

Trimis-au Stefan Vodă și la Sultan Mehmet solii cu daruri, să facă jalobă că nisce ómeni răi din țera Turcescă au venit de au prădat țera, și 'i-au căutat a'și apăra țera de acei ómeni răi cum au putut, socotind că ce au făcut, fără scirea și fără porunca Împărăției sale au făcut; sciind Stefan Vodă că nu se va lăsa cu atâta Sultan Mehmet, Împăratul Turcesc, nici va uita perirea oștii sale de Stefan Vodă.

Așijderea și Papii de Róm și lui Mătiaș, Craiul Unguresc, au trimis Stefan Vodă daruri, poftindu-i și pre dênșii de agiutori împotriva a unui așa puternic de obște vrăjmașu a-tótă creștinătatea.

Éra Mătiaș Craiul îndată au luat asupra sa acea isbândă a lui Stefan Vodă; laudându-se au răpedit cărți pre la megieși, dând scire că Ispravnicul său Stefan Vodă au bătut pre Turci, iproc; măcar că nu de multu mai înainte petrecuse rușinemare de Ispravnicul său Stefan Vodă, când au fost trimis 6000 de Unguri, cu Sărdarul său, Maer Balas, să prade în Moldova.

Intr'acestașu an venit-au solii la Cazimir, Craiul Leșesc, trimiși de Ión Trapezinul, Ahusan Cazanilor, indemnându pre Craiul Leșesc asupra Turcilor; și de la Craiul Leșesc acestiași solii au trecut la alți Domni creștinesci, totu cu indemnarea asupra Turcilor. —

Éra Stefan Vodă nupărăsea a trimite solii la Craiul Leșesc, rugându-se de agiutori împotriva Turcilor; că înțelesese Stefan Vodă de iscodele sële, precum Sultan Mehmet stringea mulțime de oști la Udrii.

Sfătuia Litva pre Craiul Cazimir să apere pre Stefan Vodă în Moldova de Turci cu tótă puterea sa, să-i fie ca unu părete Moldova, de câtu perđend-o să-i fie a se lupta cu Turcii pentru țera Leșescă; ci nimică n'au folosit, nici au clătiti aceste sfaturi pre Cazimir Craiul, nici indemnarea și poftele alor seș; că se strinsese toți sfetnicii la Craiul, în Liublin, în luna lui Iulie. «Fost-au 15 zile voróva pentru Turci și pentru Stefan Vodă; și acolo cu mânie s'au sculat, cu sfatul Domnilor tuturor, asupra Craiului Dieslav Rizvanski Voevodul Cracăului, Iani Rizvanski Castelanul Sandomirului, și Marșalul Crăiei, țicend Craiului că cu nepăsarea de samă a lui, precum și a tață-său și a frate-său, ca nisce blastemați au adus Crăia Leșescă în slăbiciune; Crăia Leșescă care o au luat în hóre, acum nu numai neprietenă, ce și tovaróșii nu o bagă în samă. Despre Litva iar rêu. Care Crăie din puterea și statul ei s'au risipit, și s'au scurtat, și-i impuținat.» —

Éra cu aceste voróve a lorú altă n'au isprăviti, fără câtu au trimis Cazimir Craiul solii la Sultan Mehmet, pre Martin Vrocemovski, Stolnicul Cracăului, poftind pre Împă-

Răsboiul lui Ștefan Vodă, când s'au bătut cu sultan Mehmet, Împăratul Turcesc și cu Muntenii, la Valea Albă.

În anul 6984, vădându Sultan Mehmet câtă pagubă au avut în oștea sa de Ștefan Vodă, au socotit singuri să meargă să stropșescă țera Moldovei, și să-și ia cetățile înapoi, Kilia și cetatea Albă, carele fusese mai'nainte pre mâinile lor. Și așa au purcesu cu mulțime de Turci, unde Ștefan Vodă multu s'au nevoitu să nu-l lase să trecă Dunărea; ci n'au pututu; că Tătarii deoparte, Turcii de altă parte năvălind, i-au căutat numai a dare cale Turcilor. S'au apucat de Tătari, și pre lesne biruindu-i, i-au gonitu până la Nistru. Vrea da răsboiu și Turcilor; ci vădându atâta Turcime cu Împăratul, și mulțime de oște cu pedestrime și cu pușci; și încă îl sfătuiă boierii să se dea la locu

ratul, aducându-i aminte prieteșugul vechiu, care era între Împărații Turcesci cu Craii Leșesci, să-si părăsescă oștile de asupra Moldovei, care este sub apărarea Craiei Leșesci; că într'altu chipu totă puterea sa, Craiul Cazimir, împotriva celor ce s'arî redica asupra alor se, i-a căuta a opune. Măcar că mai 'nainte fiindu de toți Monarchii crestinesci îndemnatu Cazimir Craiu asupra Turcilor, nici-odată n'au priimit să se redice asupra Turcilor. De au greșitu ceva Ștefan Voda Sultanului, acea greșelă cu statul tuturor sfetnicilor trebuie să o deslege gîdețul.

Eră Turcii au pornitu 70 de galióne la Crim, și au poruncitu Tătarilor de pre uscatu, și au dobânditu Kefea, cetatea vestită a Genovezilor, care neputendu-o Tătarii mai multu apêra, a șese și o au luat-o Turcul sub ascultarea sa cu viclesugă. Și dobândind cetatea, îndată pre nemși, cu femeile și cu copii se, și împreună cu singuri viclenitorii, și cu hanul Crimulu Mengli-Gerei, cu doi frați a lui, cari, ori din timlare veniți acolo, ori de frică au venit de la câmpu, ca să scape în cetate, pre toți i-au trimis la Tarigradu. Eră pre prostime, lăsându-i pe locu până la o vreme, apoi i-au mutat pre aiurea. Pre neguțatori, pre soli și alți cercatori, pre toți i-au omoritu.

Numai unu galion ce avea înlăuntru 150 de copii tineri, luați din Kefea, pentru spurcata sodomie a prea-curvarului Turcu, și ce era dobândă mai bună au dus la Sultan Mehmet, fiindu ispravnicu pre acel galion unu grecu; (étă și pezevenki Greci!) și acestu galion era despărțitu de alte galióne, și erau 24 de Turci în galionu pentru apearare. —

Aceste le scrie cronicarul Leșescu dintr'unu pisaru Craiescu, carele pe acea vreme s'au tmplată la Crim, trimis de Cazimir, Craiul Leșescu, la Mengli-Gerei Hanul. Atunce au luat Ștefan Mehmet cetățile în lungu, pe împregiurul Crimului stând, luat'au și cetatea Albă.

Eră când s'au întorsu solul Leșescu, Martin Vracemovski, dela Împăratul Turcescu, așpusu Craiului cum au aflatu pre Ștefan Mehmet în Bulgaria, la Varna, cu neumărate oști, viind spre Moldova asupra lui Ștefan Vodă.

Acestu răspuns au adusu Craiului dela Ștefan Mehmet, Împăratul Turcescu: precum bucuros ar fi fost să facă indestul poftii Craiului, de nu l-ar fi aflat purcesu din Odrui cu oști asupra Moldovanului; dicendu că acea oștire pe rugăminta Muntenilor și a Tătarilor, birnicilor se, face pre cari nu-i pôte se-i părăsescă. Ar fi datu pace Moldovenilor, de nu ar fi opritu birul cel legatu pre anu, și de aru fi sloboțitu robii, și de aru fi întorsu cetatea Chilie.

Scrie cronicariulu Leșescu, că repeșta Ștefan Vodă sol dup sol la Craiul Leșescu pentru agiutoru, aratându-i precum toți Moldovenii, vădendu-se acoperiți de atâta mulțime de Turci, cineși de sine se socotesce, și pre însu singuri îl lasă; eră de aru vede agiutorul craescu, toți voru sta pre lângă densusu. Și alte ca acestea arăta Ștefan Vodă lui Craiu. Înțelegendu Craiulu aceste, poroncitu să meargă totă țera Rusesca, Podolia și țera Belzii, să stea de straja la margine. Eră agiutorii lui Ștefan Voda n'au vrutu să i dea. — *N C.*

strîmtă, de nu-î voră putea birui, încaî se se apere, și se nu aibă smintelă. Intorsu-s'aă de aă intratū spre munți, unde 'și-aă alesū locū de răsboiū la strîmtōre, la Valea-Albă, unde se chiamă acmu *Răsboieni*, de pre acelu răsboiū ce aă avutū Moldoveniī cu Turciī. Și pedestrindu-se ōstea ca se nu nădējdu-īescă de fugă, ci numaī la arme, 'și-aă datū răsboiū Lunī, Iulie in 26, și multă vreme trăindū răsboiul nealesū, de ambe părțile osteniți; și Turciī totū adăogându-se cu ōste prospētă, éră Moldoveniī obosiți, și neviindu-le agiutorū nice de o parte, aă picatū, nu fiesce cum, ci până la mōrte se apēraū, nice biruiți de arme, ci stropșiți de mulțimea Turcilorū. Aă rēmasū isbānda la Turci; și atāta de mulți aă peritū, cātū aă nālbitū poeana de trupurile celorū periți unde aă fostū răsboiul; și mulți din boieriī cei mari aă picatū, și viteziī cei bunī aă peritū cu totul, atunce. Și fu scribă mare in tōtă țera, și tuturorū Domnilorū și Crailorū de pin pregīturū, dacā aă auđitū că aă cādutū Moldoveniī subt māna pāgānilorū.

Intr'acel răsboiū, aă cādutū Stefan Vodă de pe cal gīosū; ci Dumneđeū 'l-aă feritū de nu s'aă vātāmatū.

Éră Turciī s'aă întorsū spre Sucévă, și aă arsū tīrgul, și apoi s'aă învirtejitū înapoi, prādāndū și arđēndū țera.

Éră dacā aă eșitū neprietenī din țeră, aă strinsū Stefan Vodă trupurile celorū morți, movilă, și aă ziditū deasupra ōselorū o biserică, care trăiesce până astāđi la Răsboieni, întru pomenirea acelorū suflete.

Dupē poticala lui Stefan Vodă ce aă perdutū răsboiul, de sīrgū aă strinsū ōste ce aă pututū degrabă, și s'aă dusū dupē Turci, și i-aă agiunsū trecēndū Dunărea, in vreme de mēđă-đi, și lovindu-ī fără veste, i-aă stricatū de aă plecatū a fugire, lāsāndū pleantul și totū ce aă fostū prādātū. Éră Stefan Vodă le-aă luatū pleantul totū, și s'aă întorsū înapoi cu isbāndă¹⁾.

La acelu răsboiū ce aă fostū la Valea-Albă, aă fostū și Bēsārab Vodă cu Munteniī într'agiutorū Turcilorū, pre carele toți Domniī de pin pregītur ilū cuvēntađ de rēu, đicēndū că n'aă fostū într'agiutorū Crucii și Creștinilorū, ci pāgānilorū și dușmanilorū²⁾.

In anul 6985, Noemvrie 8, pristāvitu-s'aă Teoctist Mitropolitul Sucevei. In-

¹⁾ Éră Letopisețele strēine nu pomenescū de acea gōnă, cum se fie mersū Stefanū Vodă până la Dunărea. Éră este și de cređutū, căci cine era Stefan Vodă, ori cu ce međilocū se va fi nevoitū, spre rēscumpārare despre Turci. — *N. C.*

²⁾ Scrie cronicarulū Leșescū, că a trimisū Sultan Mehmet, dupē răsboiulū ce aă avutū cu Stefan Vodă, solū la Cazimirū Craiulū Leșescū cu daruri; așjđerea si de la Hanulū Tătārescū, totū pe acea vreme, pentru prietesugul amēndororū cu Craiulū Leșescū. Și đice cronicarulū Leșescū, ce pricină arū fi fostū pofta lui Sultan Mehmet dela Craiulū, nu află, fōră cātū grija lui se nu se unēsă creștiniī asupra lorū; și pentru scāderea ce aă făcutū lui Stefan Vodă și țerei, se nu tragă Cazimir Craiulū și pre alți đōmni creștiniī se se rēdice asupra Turcilorū, rēscumpārāndū paguba. Rēspuns'aă Craiulū Leșescū solilorū, că prīmesce pacea, și pentru întārirea pāciī va trimite și elū solī seī.

Intr'acestū anū, Ión Împēratulū Moscului aă luatū Novogorodul celū mare, și mare parte din țera Rusescă cea Albă, adecă Bielorosia, ce mai nainte vreme asculta de marele Cnézu a Litvei.

Intr'acestū anū aă muritū Sultan Mehmet, aprōpe de orașul Nicomidei, și aă rēmasū in locu-ī Sultan Baiazid. — *N. C.*

tr'acelașu anu, Decemvrie 19, pristăvitu-s'au Dómna Maria ce era de la Magop.

In anul 6986, Iunie 22, au începutu Stefan Vodă a zidire cetatea Kilieș, și o au sêvirșitū într'acelașu anu, Iulie in 17¹⁾.

Într'acelașu anu, și într'acestașu lună, Iulie 25, pristăvitu-s'au Bogdan Vodă, feciorul lui Stefan Vodă.

Intr'acestașu anu, Avgustū 8, pristăvitu-s'au Kneajna²⁾.

In anul 6988, Noemvrie 15, pristăvitu-s'au Petru Vodă, feciorul lui Stefan Vodă.

Răsboiul de la Römnicū, când s'au bătutū Stefan Vodă cu Țepelușū Vodă, in anul 6989, Iulie in 8.

Fost'au răsboiū in țera Muntenescă de s'au bătutū Stefan Vodă cu Țepelușū Vodă la Romnicū; și cu mila lui Dumneșeū, și cu ruga Preacistiū, și a tuturorū sfințilorū, și cu ruga marelui mucenicū Procopie, au biruitū Stefan Vodă, și mulți Munteni au peritū, și tóte stégurile le-au luatū, și mulți boierī au picatū; și pre Țepelușū încă 'l-au prinsū viu, și i-au tăiatū capul. De la Stefan Vodă încă au picatū ómeni de frunte boierī. Și au pusū Stefan Vodă Domnū țerei Muntenesci pre Vlad Vodă Călugerul, carele mai apoi au făcutū viclesugū asupra lui Stefan Vodă, pentru că didese agiutorū Turcilorū, când au mersū de au luatū cetățile și au prădatū țera. Éra Stefan Vodă, dupē răsboiul cu norocū ce au făcutū, cu mare laudă s'au întorsū la scaunulū seū, la Sucéva.

Țicu unī, sē se fie arētātū lui Stefan Vodă sfântul mucenicū Procopie, îmblândū deasupra răsboiului călare și într'armatū, ca unū vitēzū, fiindū într'agiutoru lui Stefan Vodă, și dândū vâlvă oștiī sele. Este de creșutū acestū cuvintū, că, dacā s'au întorsū Stefan Vodă cu tótā óstea sa, cu mare laudă, ca unū biruitorū la scaunul seū, la Sucéva, au ziditū biserică intru numele sfântului mucenicū Procopie, la satū la Badeuți, care trăiesce și până astăđi.

Pentru Țepelușū Vodă nu scriū toți într'unū chipū; unī zicū că au prinsū Stefan Voda pre Radul Vodă, carele au fostū așitatorū de păgāni asupra creștinilorū. Și i-au agiutatū și Brașoveniī tăindū pe Turci; și luandū țera Muntenescă au lăsatū pre Țepelușū in locul seū. Ce, ori cum au fostū, totū se tocmeșcū că au fostū isbānda la Stefan Vodă.

¹⁾. Ce nu poțū sci de acēta ziditura la cetatea Chiliei, că nu aru fi pututū într'unu anu se o ispravēșca; ce au adaosu Stefan Voda vr'o cetașue mai mica, către cetatea cea mare, sau au diresu și au intaritu la cetate ce au socotitū, simțindu Stefan Voda cu cugetele păgāniloru asupra cet țiloru, tragēndu-i și alte panđi, ca acmu luase cetatea Albă Sultan Mehmet, cum s'au pomenitu. — *N. C.*

²⁾. Dómna lu Stefan Voda. Aici mă mirū cum póte sē fie ca cale, de șcrie pentru aceste Dómne Letopiseșulu țerei; că Stefan Voda acmu luase dómna pre Voichișă, fata Radului Vodă; ce póte fi, așa cum au scrisū Urechī Vornicul; care au muritu āntēiū și care pre urmă. — *N. C.*

Minunată lucră ! După poticală lui de'ntăiu, cela ce nu avea voinică de ôste, ci strîngea pastorii din munți, și argății, de-ă într'arma, amă éra se rădica de-ăsupra biruitorilor ! Celu ce ântăiu se vedea ca au perdutu țera, acmu da domnia altora, și țera 'și lățesce ! !

In anul 6991 Ștefan Voda aă începutu a zidire cetatea de la tîrgul Romanului, ce se chiama Smeredova¹⁾.

Când aă luatū Baiazit, Sultanul Turcescū, Kilia și cetatea Albă.

In anulū 6992, Sultan Baiazit, Impăratul Turcescū, cu mare ostă aă intratū in țera, și aă bătutū Kilia și cetatea Albă, înca și cu Vlăd Voda Calugărel, Domnul Muntenescū, cu Muntenii ce aă mersū într'agutoru Turciloru, cum s'au đisū mai susū, că aă făcutū viclesugă asupra lui Ștefan Vodă, a stepanu-seu, de aă datū agiutorū Turcilorū ; și Mercuri, in 14 a lui Iulie, aă lăratu cetatea Kilia, in đilele lui Ivașcu și a lui Macsim, Pircălabii.

Așijderea, într'această anū, Avgustu 5, aă luatū și cetatea Albă, in đilele lui German și Ión Pircălabu, și aru fi apucatū și alte cetăț, că Ștefan Vodă la gol nu îndrăsnea să iasă ; ci numai la strimțore nevoia, de le făcea smințela²⁾. Ci veđendū Turcii agiutorul lui Ștefan Vodă de la țera Leșescă ce-

¹⁾ Care au cađutu și s'au răsipitu de apa Moldovei cu vreme. N. C.

²⁾ Și mai cu deadinsul au intratu in grija Casimir, Craul Leșescu, și toți Leșii, veđendū slabul ta țera Moldovei de Turci, să nu se inchine Ștefan V la la Turci, și se se lase de prieteșuguleșiloru. Ca vestitu Domnu era Ștefan Voda întie toți Domnii creștini, pentru multe răsbo e cu norocu, ce au avutu in tôte parțile cu Tatarii, cu Turcii, cu Cazacii și cu Ungurii. Ce au ocotitu de au trimisu agutoru lui Ștefan Voda, mai multu apărându otarul țerei Leșescă, navalindu ostile țerei Turcescă și Tatarescă. Macar ca Craiul silia nic o pricina se nu aiba de pre Turci, ce socotindu ca avēdu inca parete pe țera Moldovei, tot își are pe voie de Tatarii, Podolia, țera Rusescă și Litva ; cu cătu mai multu lipsindu paretele, adeca Moldova, s'aru respie de totu Pololia, și altele. Și așa la începutul tōmnei, in anul Domnului nostru 1485, s'au ăogoritu Cazimir, Craul Leșescu, la marginea țerei Leșescă, la Colomea, cu tōta ălăhta Rusescă și a Podoliei gata de ôste, pentru se se aude la Turci pogorirea sa la margine, despre țera Moldovei ; ca și Turcii pre atunce aru avē grije de Leșii. Nu după multe đile, acolo la Craiul, in câmpii Colomeei, venit-au Ștefan Voda cu boierii sei și cu curte impodobita, și bine grijiți slujitorii sei, și Ștefan Voda vindu pre unu cal fôrte aratosu și mare. Stau Polcovnicii, și alte capeteni craiesci impregiurul cortului, și descalcându aprōpe Ștefan Voda, indata i-au esitu inainte Domnului craiesci, de 'l-au dusu la Craiul subt cortu. Și anume facuse într'acel locu patu inaltu, pre care ședea Craiul la adunare cu Ștefan Voda, in podōbe Craiesci, impregiuru stāndu sfetnicii craiesci, țindu a mana Ștefan Voda stégul țerei, cu pecētea ei, inchinandu-se Craiului după obiceiul Moldovenescu, plecandu stégul țerei la piciorēle Craiului. Atunce slobođira și ațele cortului, dāndu-se in laturii cei ce stau, impregiurul cortului de departe privindū.

Atunce agiuratu Ștefan Voda craiului Leșescu, și ce au fostu de treba au vorovitu, cum ca tōta țera va fi cu prința Craiului, și 'l va avea stapanu, să dea agiutoru Craiului improtiva a toți neprieteniiloru sei, și cu nime nu va āmbia, nice cu o tōcmala improtiva Craiului, și nu e va aret nici o data neprietenu, s'au pritoru neprieteniilor craiesci, iproci. Afla-se in aședăminturele craie ci inicul lui Ștefan Voda de densul pecetlului, și de 14 boierii. Și așa r dicandū 'lu Craiul, i ērutandū mână Craiului, 'l-au ospatatu, ședēdu Ștefan Voda la ma a cu boierii ei. Și i au cinstitu, și i-au darutū bine Craiul. Și precedēndū Ștefan Voda de la Craiul, dat' u 30 0 de Leși calareți, totu intr'alesu, despre tōte polcurile, éra Craiul s'au dusu la Craacu. V. C.

venise, sa-î însuşi Craiul, cum scrie unit, că au trasă de la Rusia şi de la Litva ţera tătă, de se strinsese ómeni de trebă mai multă de 20,000, şi trecându Craiul cu dênşii Nistru, subt Halici, aū venitū la Colomeea de 'şi-aū pusū tabăra, unde şi Stefan Vodă aū mersū de s'aū împreunatu cu Craiul, in anul 6993, Septemvrie 1. Şi tóte ce aū avutu mai de trebă aū hotăritū; mai apoi şi ospătat'aū pre Stefan Vodă, şi 3000 ómeni i-aū datū de óste, cu carii s'aū întorsū Stefan Vodă la Moldova; şi împreunându óstea cea strėină cu a sa, pre multe locuri aū smintitū pre Turci, de le-aū căutatū a eşire din ţeră.

Aşa, Stefan Vodă aū curăţitū ţera de vrăjmaşi; érá cetăţile care le-aū luatū Turcii, Kilia şi cetatea Albă, nu aū pututu să le mai scótă de la Turci; că ei mai înainte de ce aū eşitū din ţeră, le-aū grijitū cu ómeni, cu pusce şi cu bucate deagînsū; şi aşa aū rėmasū pre mâna Turcilor până astăđi.

Ci până a se sfatuire Stefan Vodă cu Craiul Leşescū, unde se adunase la Colomeea, érá din giosū venise Hroet cu Turcii până la Sucéva, şi aū arsū tērgul, Septemvrie 19, Lunī şi Marţi; şi de acolo s'aū întorsū prădându şi arđendū ţera. Şi dupē aceea, Octomvrie 19, s'aū pristăvitū Arhimandritul ce aū fostū ántėiū Egumenū in monastirea Putniū.

Rėshoiul lui Stefan Vodă cu Malcociū şi cu Turcii la Catlabuga.

Stefan Vodă intr'acestaşū anū, dacā aū scosū vrăjmaşii din ţeră, şi dacā aū rėcitū vremea, şi caii Turcilorū aū slăbitū, aū lovitū pre Malcociū la Catlabuga in 16 đile a lui Noemvrie, de aū topitū tótă óstea Turcilorū. Intr'acéstă bucurie, dacā s'aū întorsū la scaunul sėu la Sucéva, pus-aū aldoile Arhimandritū in monastirea Putniū¹⁾.

¹⁾ In anul de la Hristos 1492, aū muritū Cazimir raiful Leşescū, lăsăndū in locul lui Craiu; cu testamentū, pre fiul sėu Vladislav. Craiit'aū Cazimir Craiu ani 45; érá de vrėstă era de 64 ani,

Dupē ce au îngropatū pre Cazimir Craiu in Cracău, s'aū strinsū domniū Leşescū din Litva la Petricov, in luna lui Augustū, pentru alesul Craiului noū. Acolo indoite voi a Leşilorū: unii poftiaū să fie Craiū feciorul lui Cazimir, alţii vreaūpre Olbreht. Şi pe urmă, întărindu-se partea ce ţinea cu Olbreht, aū rėmasū Craiū Leşescū Olbreht, pomăzuitū, pe obiceiul lorū, la Craie, de Zbigneu Archiepiscop.

Scrie cronicarul Leşescū: indatā dupē coronaşia lui Olbreht Craiu, aū nemeritū soli de la Veneţeni, şi soli de la Sultan Baiazet Impăratul Turcescū, menindū de bine lui Olbreht stăpănie. Solia Veneţianilorū era cu poftă, să rėdice şi elū óste asupra Turcilorū, că luase Turcii nişce cetăđi de la Veneţieni. Érá solii Turcesci aducėndū daruri Craiului, aū arėtatū prieteşugul vechiū şi pacea stėpăpe-sėu cu Craia Leşescă. Stătu't'a in gōnduri Craiul cum arū face; că de o parte pacea cu Turcii in arata folosul sėu; de altă parte agonisita numelū, şi lăţimea stėpănirei sale, apoi şi rėscumpararea unchiū-sėu despre Turci de la Varna. Era indemnatū tare şi de Unguri, Olbreht, să se oştėscă asupra Turcilorū. Timplāndu-se atunce şi mórtea lui Friderich Impăratul Nemţescū, 'i-aū căutatū a zăbovi cu rėspunsul solilorū, pėnă la anul, legānd pace trei ani cu Turcul, care s'a intăritū cu jurămėntu de āmbe părţile. — *N. C.*

Răsboiul când s'au bătut Stefan Vodă cu Hroiot, pe Siretū la Schee.

În anul 6994 venit'au Hroiot cu ôste de la Ungurī asupra lui Stefan Vodă, caruia i-au eșitu Stefan Voda cu ôste înainte la Schee, pe Siretū; și dându răsboiū vitezesc de âmbe părțile, într'o Lunī, Martie în 6, aī perdutū Hroiot răsboiul și ôstea, mai apoi și capul; însē cu mare primejdie lui Stefan Voda, că i s'au pornit calul de aū cădūtū gîos, cātu puțin au fostu sē incapē în mâni-le vrăjmașilorū sei. Mai apoi, Hroiot fiind prinsū viū de Stefan Voda, i-au tăiatu capul.

În anul 6998 aū muritū și Craiul Ungurescu, carele mare nume de vitezie și-a lăsatū pe urmă; că nu numai cu Nemțī și cu veciniī sei răsboie cu noroc fecu, ci și cu Turciī multe trebī au avutu, și de multe ori i-au biruitī. Eră pe urma lui stātu Craiu Vladislav.

Intr'acestașu anū, aū muritū Ión, feciorul Împēratului de Mosc, nepotul lui Stefan Vodă.

Eră în anul 7004, Iulie în 25, răposat-au Alecsandru Vodă, feciorul lui Stefan Vodă, și 'l-aū îngropatū în monastirea Bistrițīi, lîngē strēmōșul șeu Alecsandru Vodă¹).

Răsboiul lui Stefan Vodă, când s'au bătut cu Albert Craiul, la codrul Cosminului, în anul 7005.

Albert, Craiul Leșescū, fiindū alesu de țēră Craiu, după Cazim'r tată-seū, au uitatu prieteșugul tatâne-seu ce avea cu Stefan Voda. Nu facea ôste împotriva păgânilorū, cari în tôte părțile fulgeraū și trăsnaū cu armele lorū, ca t-netul, vērșându sângele creștiniloru, și stropșindu volnicia tuturoru, îmulțîndu legea lui Mehmet cea spurcata; ce gandi ca se'și arate vetezia asupra Moldovei, socotîndū că prea lesne o va supune, sciîndu că de multe ori se agiutară Moldova de la Craiu Leșescu. Și stringîndu ôste acel Craiu, aū scosū cuvîntu că va sē mērgē la Turci, sē ia și se debate cetatea Alba și Chilia, care cetățī le luase de la Stefan Voda Sultan Baiazet; și încă adăoge de spēria pre aī sei, dîcîndū că Turciī mestecați cu Moldoveni voru cē trēca la Podolia. Și le-au datī scire ca toți se incalice, și se se împreune cu dēnsul la Liov, și au trimisu soli la Stefan Voda de i-aū datū scire sē se gateze se mērga cu dēnsul se bata Chilia și cetatea Alba, și sē'i gateze stați și hrana de ôste. De care lucru aū părutu bine lui Stefan Vodă, și cu bucurie mare aū primitu pre soli, caci aū facutū ôste asupra vrăjmașului seu. Numai ce au dîsū ca va veni acolo la locū cu ôstea sa, subț Chilie.

1) În anul 6695, au descalecatu Stefan Voda tērgul Harlaul, și au ziditū și bi erica cea Domnēca de pētra, și curțile cele domnesci, cu ziduri cu totu, care stau pana a t dī.

Intru acestu anu, 6999, sē scri cetitoriele ca au ziditū Stefan Voda biserica lui Sf. Nicolae, din tērgu din Iași. De nu cîeșb, caută la velētul ce scrie deasupra ușe bisericei, éi a nu cum criie înapoi.

La anul 7003, Stefan Voda au ziditū sfanta Episcopie, în tērgu în Hu 1, hramul Sanț loru Apostol Petru și Pavel, și curți domn 1, carele sunt i surpate. Numru b curle ta pā astași. — *Simion Dascașil*

Cunoscându sfetnicii lui Craiul, alesu Episcopii, gândul lui, că va se face ôste asupra lui Stefan Vodă, multu i-au adusă aminte, și'i dîcî se nu facă ôste improtiva dreptății, se întorcă mânia lui Dumneđeș spre insul. Êră el de gândul se nu s'au lăsatî, ce încă dîcea acelorü Episcopii al sei: «Vouë vë este lucrul biserica se păziți, êră nu de rêsboie se grijiți; că gândul meü voi nu'l sciți, ce numai eu singurü; că de așu pricepe că haîna de pre mine scie gândul meü, in focü o așu băga!» Dece, mulți din boierii Leșesci socotiaü că face indeadinsü se përdă ôstea tötă, cum au și eșitü mai apoi la dënsul și dîcë-törea: *in zilele lui Olbreht, Șleahta au peritü.*

De acësta Stefan Vodă prîndëndü veste de la Ungurii, cum Olbreht va se'ï vie asupră'ï cu ôste, că nici Ungurii nu erau bucuroși se cadë domnia Moldovei pre mâna Leșilor, măcar că Laslău, Craiul Ungurescü, ce-ï dîcî leșesce Vladislav, era frate lui Olbreht Craiului Leșescü, ce se numia Unguresce Albert. Trimis'au Stefan Vodă solii la Craiul Leșescü pre credincioșii boierii sei, pre Tăutul Logofëtul și pre Isan Visternicul, ca se pötë cunöscce ceva de la Craiul, ce îi voia se facë, carii nimică n'au cunoscutü. Êăce, Craiul, cumu'și îmbla cu înșelăciune, ascundëndü cuvëntul, pre solii cu bucurie i-au primitü, și darurile ce'ï trimisese Stefan Vodă, cu mulțămită le-au luatü; și solilorü iarăși acelașü rëspunsü au datü, cum este mergëtorü la Turci. Mai apoi și solii sei au trimisü iar la Stefan Vodă, se'ï întărăscă cuvëntul; êră el au întorsü ôstea spre Pocuția.

Înțelegëndü Stefan Vodă cum Craiul se apropie cu ôste la margine, iar au trimisü solii inaintea lui Craiul, pre Tăutul Logofëtul și pre Isan Visternicul, cu multe daruri; și l-au tëmpinatü peste Nistru, și i-au inchinatü darurile, și iarăși cu dragoste le-au primitü. Și deacii au trecutü Nistru pe la Mihălceni in cësta parte cu tötă ôstea sa, și au venitü la Coțmani. Acolo 'și-au descoperitü tötă viclenia cea ascunsă; că au prinsü pre Tăutul Logofëtul și pre Isan Visternicul, de'ï bągă in obeze, și i-au trimisü de i-au inchisü in Liow.

Êră Stefan Vodă, dacă au înțelesü de acësta (dentru iscödele ce avea între ôstea Leșescă, se scie de Craiul încotro merge cu ôstea Leșescă), cum Craiul l-au viclenitü și vine asupra lui, și au trecutü și Nistru cu 80,000 de ôste pre scrisöre, foră altă adunëtură, de sirgü au trimisü in töte părțile, in țëră, se'ï stringă la tirgul Romanului. Êră Albert au șeșutü cu ôstea șapte țile la Coțmani. Ci până a se stringe ôste lui Stefan Vodă, și până i-a veni agütörü, că și Craiul Ungurescü i-au trimisü 12,000 de ôste, cu Birtoe, Boevodul Ardëului, ce era cuscu lui Stefan Vodă, și de la Radul Vodă încă i-au venitü agütörü ôste Muntenescă; și până a se stringere ôstea tötă la unü locü, êră Albertü au purcesü cu ôstea de la Coțmani, și au lovitü la Șipinți. Decî, vëdëndü Stefan Vodă că l' impresöră vrějmașii sei, au tocmitü strëji, și au trimisü improtiva Leșilorü ca se ție vadul la Prutü, la Cernăuți. Êră Stefan Vodă, in 27 de țile a lui Avgustü, Duminică, au eșitü din Sucëva spre tirgulü Romanului, cu tötă ôstea lui; și într'acea ții i-au adusü limbă strēja lui, șese Leși; dintr'acea pre trei au trimisü la Impëratulü Turcului, êră pre trei i-au spînzuratü. Decî, Craiul Leșescü au venitü cu tötă puterea sa la cetatea Sucevei, Duminică, Septembrie 24, êră Marți in 26, de către séră, au

începută a batere cetatea. Și așa au batut'o trei săptămâni, și ziua și noaptea, și nemică n'au folosită, nadejduindu ca și se va închina țera, pentru ca li se superase cu Stefan Voda întru atâte răsbóie fara odihna și fara măsura ce facea, de cu toții se batea. Éra țera socotia, ca de nu l'î îndemana cu al său, déră cu străinul mai multă neîngăduința le va fi! Și inca vedându atâta prada și resipă ce făcea óstea Leșescă in țera, de îmbla prin paduri de caută pradă și jacuri, siliaă toți de se strîngeau la Romanu, unde le era viliagul. Așa țera strîngându-se, érá din cetate câtă putea se apera; și ce răsipiau Leșii cu pușcele ziua, érá noaptea tocma și întăria, de era munca lorú inzădarú. Érá pre afară unde și afla Leși resipiți dreptă hrană, în lega, în taa, de nu erau volnici se ésa nice într'o parte; mai multú strica șie de câtú celoru închisi, ca in tóte zilele li se adăogia lipsa, și flămângiunea. Decí, fiindu Leșii cuprinși de atâte nevoi, prinseră a grăire rău de Craiul lorú, ántéiú cu tamă, éra apoi in gura mare ílu vinuíaú, că áú venitú fãra cale, de 'i-au adusú ca s'êi pãrdă pre toți, și scotiaú tóte semnele câte se facurã rele, că áú fostú lorú de arêtare sê fie concenia lorú. Că ántéiú, in țera lorú, într'unú pirăú de nemică s'au înecatu unu povodnicu a lui Craiu; și când áú fostu eșitu din Liov, boii carií purtau erbaria, de vântú mare s'au risipitu, de nu puteaú se'î strîngă. Asijderea unu țeranú ce nebunise de capú, áú fostu strigândú în gura mare, și dicea: «Duceți-vé spre peirea vóstră, că nu veți mai veni!» Și pre unú șlehticiu 'l-au detunatu subt cortu, și 12 cai a lui. Mai apoi, și unu popa de a lorú, slujind la Liturgie, au scãpatu Cumincatura lorú giosu. Și alte semne rele s'au áttatú, de proorociaú toți că va fi sfêșitul lorú cu réu și cu amarú, cum s'au și tímplatú. Ca vedându Craiul atâte cuvinte rele de dânsul, de la óstea sa, se temu ca sê nu'lú paraséscă și sê fuga, și el se cađă în mâni-le vrajmașiloru sêi. S'au agunsu cu solii fraține-seú lui Vladislav, Craiul Ungurescu, ca s'êi împace; cacú, sosise și agiutorul Ungurescú la Stefan Voda. Și așa Birtos, Voevodul Ardélului, ce venise cu agiutorul Ungurescú, au trimisu solii sêi la Albert Craiu se'î spue ca va veni singuru pentru pace; și pre Stefan Voda cu multe cuvinte 'l-au rugatú se facă pace cu Craiul Leșescú. Și așa au intratu la mîdlocul lorú, și s'au dusu la Craiul Leșescu, de 'i-au împacatu într'acestu chipu, ca se se întórca pre urma pe unde au venitú, sê nu mai strice țera pre altu locu. Și áú daruitu Stefan Vodă cu multe daruri pre Birtos, Voevodul Ardélului; și s'au întorsu de au trecutu iareși la țera lui.

Intorsul lui Craiú de la Sucéva.

Atunce Olbreht, Craiul Leșescu, fiind de inima rea bolnavu, au datu emnu de întorsu înapoi, de care semnu toți erau bucuroși s'êlu auđe, se se întórca de la atâta flamangiune la casele lorú. Și în 19 zile a lui Octomvrie, G oi, 'au întorsú Craiul de la Sucéva; și n'au mersu pe calea ce venise, ci pe al a cale, pe unde era țera întréga, spre codrul Cozminulu. Simțindu Stefan Voda că Leși n'au mersu pe unde venise, ci spre codrul Cozminulu mergu, indata

aŭ trimisu după Craiu, de 'l-au pohtitŭ sŭ nu ia spre codru, ci pre urma pre unde aŭ venitŭ. cŭ apoi vŕdŕndŭ țera paguba ce se va face de 6stea Leșescŭ, nu va putea rŕbda, ce vorŭ vrea sŭ'și apere a le sŕle; de unde p6te sŭ se ațite de izn6vŭ vre unu lucru rŕu, carele va strica și pacea. Ci Craiul maŭ bu-curosŭ era deadreptul sŭ mŕrgŕ sŭ iasŭ in țera sa; n'aŭ bŕgatŭ sŕmŕ, ci 'și-au pŕzitŭ calea spre codrul Cozminului. Decŭ, Stefan Voda, fiindŭ inher-bŕtatŭ de rŕsboiŭ, socotindŭ cŭ are vreme de a'și rŕscumpŕrare strŕmbŕtatea de pre cela ce n'au cŕlcatu nu numai pacea cea vechie, ce aŭ avutŭ Domniŭ Moldovei cu Craiŭ Leșescŭ, ci și giurŕmŕntul și pacea ce legase atunce de cu-rŕnd, tocmindŭ sŭ se înt6rcŕ pre unde venise; decŭ, ilŭ ațita și aģiutorul ce'ŭ venise de tutŕnderea (pretutŕnderea,) și 6stea sa t6tŕ, gata, strŕnsŕ și odihnitŕ, vŕdŕndŭ dobŕnda de pre cei flŕmŕnđi și slŕbiři. Aŭ trimisŭ înainte ca sŭ apuce calea la codrul Cozminului, sŭ taie pŕdurea, sŭ o ũnșineze, ca sŭ o p6tŕ porni sŭ cadŕ asupra oștiŭ, dacŕ vorŭ intra Leșiŭ in pŕdure. 6rŕ singurŭ Stefan Vodŕ cu t6tŕ 6stea aŭ trasu dupŕ dŕnșil, și cu duoŕ miŭ de Turci. Și a patra đi i-aŭ aģunsu intrŕndŭ in pŕdure, Gioi, 26 Octomvrie, și luŕndŭ aģiutorŭ de la Dumneđŭ, și cu ruga sŕnției sale Precistei, și a sfŕntului marelui mucenicŭ Dimitrie, 'ŭ-aŭ lovitŭ din t6te pŕrțile, și nŕruindŭ copacŭi cei ũnșinați, asupra lorŭ, multŕ 6ste Leșescŭ aŭ peritŭ, unŭ de oștenŭ, alți de țeranŭ, ce le cu-prinsese calea ca cu o mreja, și alțiŭ de copacŭi ũnșinați. Așa perđŕnd pușcele, și lŕsŕndŭ stŕgurile, carele t6te le-aŭ adunatŭ Stefan Vodŕ, 6rŕ Leșiŭ cine ũn-cotro au pututŭ, aș a s'aŭ risipitŭ prin pŕdure, unde puțineŭ aŭ scŕpatŭ afarŕ. Și singurŭ Craiul, cu puțineŭ ce remŕsŕse, strŕngŕndu-se, s'aŭ adunatŭ intr'unŭ ocolŭ, la satŭ la Cosmin, și de acolo bulucindu-se aŭ eșitŭ la Cernŕuți. 6rŕ 6s-tea lui Stefan Voda, cu dŕnșil de asemenea mergea, bŕtŕndu-se și tŕindu-se, cŕtŭ nice aceŭ puțineŭ Leși ce eșise din codru nu vrea fi scŕpatŭ, de nu s'are fi ũncurcatŭ al nostri in carele Crŕtesci și boieresci, de le-aŭ ũndelungatŭ vre-mea de fugitŭ. Și acolo aŭ venitŭ veste lui Stefan Vodŕ, cum vine și alta 6ste Leșescŭ intr'agiutoru lui Craiŭ; și atunce aŭ chiamatŭ pre Boldur Vornicul, și 'ŭ-au datŭ 6ste, și 'l-au trimisŭ ũmprotiva aceŭ oști, și aŭ đisŭ sŭ le dea rŕs-boiu. Și aș a Boldur Vornicul, luŕndŭ 6ste de aģunsŭ, aŭ trecutŭ Prutul ũm-protiva aceŭ oști, Sŕmbatŕ sŕra; și Duminicŕ dimnŕța, Octomvrie 29, le-aŭ datŭ rŕsboiu, și ũndata 'ŭ-au risipitŭ cu aģiutorul lui Dumneđŭ și cu nŕrocŭl lui Stefan Vodŕ; și multŕ versare de sŕnge s'aŭ fŕcutŭ atunce in 6stea Leșes-ca, la satŭ la Lenșescŭ, unde se cunoscŭ ocopurile Leșilorŭ, fŕcute de atunce, și pŕna astađi. Și nemicŕ n'au sciutŭ Craiŭ de venirea oștiŭ aceea, nice de perirea ei.

Și intr'aceasŭ Duminicŕ trecŕndŭ Craiul Prutul la Cernŕuți, 'ŭ-au lovitŭ o sŕmŕ de 6ste a lui Stefan Vodŕ, de i-au risipitŭ și i-aŭ tŕiatŭ, cŕtŭ abia au scapatŭ ũnsuși Craiul cu puțineŭ 6ste de a sa. Și de acolo trecŕndŭ Craiul spre țera sa, prin multe locuri au lovitŭ Moldovenŭi, alesŭ pre Craiul, și pre cei scapați dintr'acel pojar, de au peritŭ maŭ toți. Ca Mazurŭi ũnt6rcŕndu-se sŭ dea rŕsboiu și sŭ apere pre Craiu și pre cei scapați, dat-aŭ asupra lui Bol-dur Vornicul, de care s'aŭ pomenitŭ maŭ susŭ, ca era trimisŭ cu 6ste ũmpro-tiva oștiŭ Leșe cŭ ce venŭ aģiutoru lui Craiu; și mare perie au fŕcutŭ ũn-

tr'ênși, la satü la Șipinți, catu puținü au scapatu in óstea ce era strînsă lângă Craiü. Și așa Craiul cu multa nevoie strecurandu-se au trecutu la Sniatin, și de acolo aü sloboditu óstea pe acasa cãta remasese ; éra elu s'au dusu la Liov.

Certarea celorü marü.

Dumneđeü celü dreptü, celü ce cértă nedireptatea și înalță dreptatea, cu cãtä certare pedepsece pre cei ce calcă guramêntul ! Cã acestu Olbreht nu asupra pagâniloru, ci asupra Crestinilorü aü rëdicatü resboiu. Nu da agiutoru celü ce nu avea odihna de Turci, ci vra se slabéscă pre celu ce se lupta cu vrjájmașul creștinilorü, căruia trebuia să-ı deie toți agiutoru. Ce Dumneđeü la tótă lipsa și nevoia 'l-aü adusü pre acelü ce mergea cu atât fală să stropsésca și să calce țera, cela ce întéiu nice taina sa nu o vrea se o spuie nimerü, ce făcuse cuvêntü că merge să ia Kilia și cetatea Alba ; și âncă adaogin de đicea, ca de ar sci haina de pre dênsul gândul lui, o arü бага in focu, érá mru apoi nice ai seı nu-lü băgaü in samă ; ce era in zavistia celorü de casă, și in batjocurea tuturorü. Așa și cinstea den đi in đi micșurându-i-se, de inima rea puținü de n'au muritü.

De capetele cele de frunte a Leșilorü ce s'au aflatü periți.

Aflatu-s'au la acestü rësboiu periți ómenü de frunte de la Leși : doi frați Tincenski, și Nicolaı Voevoda Ruski, și Gavril den Mıruviț, și Hervor ; așjiderea doi frați Grotov Humițki și Murdelio, și alții mulți ; cine-ı póte scrie deamăruntul pre toți ? Alții aü căđutu la robie, cumuı Tucinski, Zbigneu Pod-Comorü de Cracău, Brohoțki, Gargovițki, și alții. Pre unii i-au fostu spânzuratü aı nostri pe cãte doi de përu ; cã au fostü ämbländü pre acea vreme përoși, ca și Nemțiı ; și alte batjocuri multe le-aü facutü, de se pomenesce și până astăđi rëutatea ce le-aü fostü făcêndü.

Érá Stefan Vodă, după isbãnda cu norocü ce aü facutü la acelü rësboiu, s'au întorsü înapoi la scaunul seü, la Sucévă, cu mare lauda, ca unü biruitorü, mulțãmindu lui Dumneđeü și Maicii Precistiı. Și au sanțitu și au înfrumusețatu biserica ce aü fostü zidita de dênsul pie numele sfintuluı marelui mucenicu Dimitrie, dândü laudă sanției sele, in țirgu in Sucéva, ce este înaintea curților Domnesci, care traesce și până astăđi.

Đicü unii se se hie aretatu lui Stefan Vodă, la acelu rësboiu sfântul mucenicu Dimitrie, calare și într armatu, ca unu vitézu, dându agiutoru și vilfă lui Stefan Vodă și oștiı lui. Ce este de a și credere, de vreme ce i-au ziditu biserica înfrumusețată.

Dupé aceea, dat-au Stefan Vodă cuvêntü la tóta țera, oștenii se se stringa la Hãrlău, la điva sfantuluı Nicolaı. Și adunandu e într'acea đi cu toții la Hãr-

lau, facutu le-au o jețu tuturorū boie iloru și tuturorū vitejiloru sei; și cu daruri scumpe i-au daruitu pre denșii. Și de acolo i-au sloboțitu de au mersu cineși pre acasăși, învețându-ı pre toți se dea lauda lui Dumnețeu pentru că tôte puterile sunt de la Dumnețeu, de susu.

Când aũ prădatũ Malcoci țera Leșescă.

In anul 7006, Martie in 11, au intratũ Malcoci in țera Leșesca cu multă mulțime de Turci; și n'au fostu cine le sta împrotiva. Ce multă pradă și robie au făcutu, și au agiunsu pâna mai susu de Liov 25 de popriști; și de acolo s'au întorsu prădându țera și arțendu; ca se vedea ca după acelu resboiu fara norocu ce facuse Leși cu Stefan Vodă, va fi perirea loru.

Când aũ prădatũ Stefan Vodă țera Leșescă.

Intr'același anu 7006, Iunie 22, Stefan Vodă, vrẽdu sã-și întorca despre Leși strĩmbatatea sa, strĩns-au țera, și aũ intratũ la Podolia și la Rusi. Trecut-aũ și de Liov, pãne la Lanțutu orașul, la apa Visloca, tôte satele arțendĩ și prădãndu. Ars-au orașul Premisla, Radumnea, Prevolca, Lanțutul, și o cetate Terebul, și multe averi au luatũ dintr'ãnsa, și mulți jomiri au scosĩ și pre toți i-au taatũ, și mai mulți aũ arsĩ in cetate. Și cetatea Buceciul multa nevoie au avutu; și Podhaețul au arsu

Si mulți ómeni, barbați și mueri, și copii, i-aũ luatũ robi, mai multũ de o suta de miĩ, ce i-au aședatu Stefan Vodă in țera sa, de și pãnã astađi trãiesce limba Rusesca in Moldova, alesu pre unde i-aũ descãecatũ. Ęrã Stefan Voda, prădãndũ și arțendĩ țera, s'aũ întorsũ ĩnapoi cu mare dobĩndã, și fara nice o smintelã au trecutũ Nistrul in cęsta parte, la Halici, și aũ prădatũ și pe decęsta parte; și a a venitũ la scaunul seu, la Sucevã, cu mare bucurie și biruința.

Pentru venirea Leșilorũ de al doele rãndũ in țerã.

In anul 7008, in luna lui Martie in 11 đile, Olbreht, Craiul Leșescu, vęđendu prada și stricaciunea ce ı facuse Stefan Vodă in țera lui, nu vru se lase, ci au strinsu óste și au intratu in țerã, și au prinsu a pradare și a stricare țera pâna la Botoșeni. Ęra Stefan Voda, dacã au ĩnțelesũ, strins'au de sãru oștile sële, și au eșitu ĩnainte acei oști Leșesci, de ĩ-au datũ resboiũ la tirgũ la Botoșeni. Și cu voia lui Dumnețeu au perdutu Leși resboiul, și rãmase isbanda la Stefan Voda, cu multa vęrsare de sãnge din óstea Leșescã.

Mulți au peritu, și mulți au luat u vii in robie¹⁾. Insa, de acesta batalie nu scrie Letopisețul Leșesc; érá cel Moldovenescu scrie de acestu resboiu a lui Stefan Voda, ce au avutu cu Leși la Botoșeni, precum pomenesce mai susu).

Impăcăciunea lui Stefan Vodă cu Craiul Leșesc.

In anul 7009 Stefan Vodă lasându inima cea neprietinescă, s'au împecat u cu Craiul Leșescu, și mare tocmala au legatu, nu ca dóra s'au temutu de puterea lor; care se ispitise, și resboi u facuse și cu Leși, și cu Turcii, și de multe ori îi biruise, că și cu alți megieși de pin pregiur u avendu sfada, nici odata nu s'au plăcatu; ce pentru se cunósca tóta creștinatarea că n'au fostu pentru densusl începătura, ca n'au redicatu el u ántéiu asupra lui Craiu, ce Craiul fără cale și fără scire au venit u asupra lui, de unde s'au întorsu cu rușine. Mai apoi ca se arate ca mai multu póte se strice el lui Craiu, au intratu de i-au ars u tîrgurile, și i-au lovit u podan u; nice au avutu cine s'e-í stea înainte, ce cu mare dobînda s'au învîrtejit u in țera sa in Moldova. Și de a u venit u Craiul cu óste in Moldova, dobânda au adusu lui Stefan Voda, ca s'au ámplutu de jăcurile Leșesci. Așijderea de au mersu Stefan Vodă in țera Leșescă, cu pln u s'au întorsu in țera sa. Érá la pace pré lesne se priimi, cu s'e 'lu conósca ca fie la ce ílu voru cerca, este gata, și la pace și la gilcévi. Dece, pacea o 'au legatu într'acesta chipu, ca s'e 'í fie de agutoru împrotiva fie-cărui neprieten u. Érá pribegu de ámbe parțile se nu'í priimescă. Éra de s'are întâmpla vie un u Domnu a Moldovei se ése de nevoia Turciloru in țera Leșesca, s'e 'l priimescă, și in totu chipul se nevoiescă s'e 'l u așede la Domnie. Așijderea Domni Moldovei deapururea s'e aibă urechi deschise despre Turcu se dea scire lui Craiu de gîndurile lor. Érá gudecata celor u cu strîmbatate de la margine, s'e se faca de ámbe parțile la margine³⁾.

De un u Petru Vodă ce i'au tăiat u capul Craiul Leșesc.

In anul 7009 a u trimisu Stefan Vodă soln u sei la Craiul Leșescu la Seimu, pofindu pre tocmala și legatura ce a u avutu ca s'e 'í dea pre Petrul Vodă, feciorul lui Iheș Vodă, că a u simțit u că pre mulți Domni și boieri Leșesci îi întorsese spre sine, și îi îndemna se faca óste asupra lui Stefan Voda, ca s'e

¹⁾ Caroru multa cazna le făcea Moldoveni, ca au pusu Stefan Voda de au arát u pre o culme de deal la Botoșeni, și au semanatu ghînda, și s'au facutu dumbrava care tr esce í in ziua de astađi, de se vedu copacu mari și groși. — *Evstratie Logofe ul.*

²⁾ Intr'acestașu an u, Martie, s'au pristavitu Dómna Despina a Radului Voda ce era robita de Stefan Voda, când luase cetatea Dambovița, și cu cinste o au îngropatu in monastirea Putna. — *Sin ion Dascalul.*

³⁾ Neculai Costin, descrîndu împregiurarile campaniei Rîgai Poloniei asupra lui Stefan cel mare, cu totul altu felu de cátu Ureche, tota acesta bucata, din pîncinalungimei ei, amu pus'o la sfîșitul tomului, veđi Apendics V.

na Domnia de la den ul, și e gțurua s'e plece cu totă țera subț ascultu rea Leșiloru. De care lucru multă sfatură in Seimu, că mulți erau lui Petru Voda aperiători. Mai apoi, socotira s'e nu cumva zederesca pre Stefan Vodă s'e le fie a stricare pacea, pentru ce și ei se gateau s'e m'ergă la Prusi. Atunce au tăiatu capul lui Petru Vodă, la t'rgu la Cihov, inaintea soliloru lui Stefan Vodă¹⁾.

Acesta era Petru Vodă ce s'au pomenitu mai susu, ca 'l-au gonitu Stefan Voda den țeră, și s'au dusu in țera Ungurescă, și 'l-au luatū Stefan Voda Domnia. Era elu fiindu in țera Ungurescă, au îndemnatū pre Mătieșū, Craiul Ungurescu, de s'au redicatu cu oște asupra lui Stefan Voda, la Baia, și totă oștea i-au topitu, cum s'au pomenitu, că abia aū scapatū Craiul Matieșū. Era daca au muritū Matieșū Craiul Ungurescu, perdu Petru Vodă nădejdea de a se mai agiutorire de la Craiul Ungurescu. Vedend'i și vrajba ce intrase între Leși i între Moldoveni, aū socotitu ca între acele amestecaturī va putea s'eși fa-ca și el locu la Moldova, și s'e dobândesca țera; s'au lasatū de Unguri, și aū trecutū in țera Leșesca unde și capul și-au pusū, cum s'au pomenitu mai sus. De mórtea acestui Patru Vodă nu scriu toți într'unū chipū; că letopisețul Moldovenescu scrie, ca daca aū venitū Stefan Voda cu oște Muntenescă, s'au lovitū cu Petru Voda pe Siretu la Doljesci, și al doile rōndu la Orbicu, unde totū aū isbanditu Stefan Voda, și aū prinsū pre Petru Vodă, și 'l-au tăiatū capul. Era Cronicarul celu Latinescū scrie, ca daca au biruitū Stefan Voda pre Petru Voda, aū năzuitū Petru Vodă și aū trecutū la Unguri; și de aci tōte pre rândū, cum scrie mai susū. Ci ori cum aū fostū, se tocmescū, ca isbānda au fostu la Stefan Voda; era lui Petru Voda i-au taiatu capul.

De mórtea lui Albert, Craiul Leșescū.

In anul 7009, Albert, Craiul Leșescū, gatindu-se cu mare oște s'e m'ergē a-supra Prusiloru, n'au s'evirșitu, ce au muritu. Era pe urmă facendū țera s'fatū pre tocmala loru, au rēdicatū pre Alecsandru, fratele lui Olbreht, la craie, cu carele pacea ce facuse Stefan Voda cu frate-seū Olbreht, de nu'l vrea fi apu-catu mórtea, cum se va arăta mai jos, multa risipă țerilorū s'e vrea hi făcutu²⁾.

¹⁾ In anul 1501 s'au strinsu Seim in țera Leșescă la Petricov. Venit'aū sol la acel Seim de la Stefan Voda de au cerutu pe Petru Vodă... Socotit-au Craiul ce aru face? se dea pe unu omu nevinovatu, și care s'au plecatu la Craie, se parez lucru tiranescu; se fie iarași neprietniloru lui Stefan Voda, era improtiva aședamenturiloru legate între sine și înțelesese Craiul că de nu-l va da, oște se va face pentru d'nsul. Craiul era gata s'e purcēda la Prusi. N'au cutezatū a lasa cerirea lui Stefan Voda, s'eși lase in urma sa neprietni; ci din s'fatul tuturor au aflatu s'e nu dea pe Petru Vodă, ci inaintea soliloru lui Stefan Voda au porunci u de i au taiatu capul. Și pentru se d'ica norodul ca 'l-au omoritū pe dreptate, au pornci u Craiul de au sunatu, precum Petru Voda au facutu carți viclene. Și deci, aū pornitū inapoi pre șolii lui Stefan Voda. *Neculai Costin.*

²⁾ Dupē ce se obarși Seimul de la Petricovu, s'au pornitū Craiul la Prusi; și sosindū la Torun, au trimisū sol la mai marele Prusilorū, s'fatuindu-lū s'e vie de bună voia sa, s'e i se pl ce lui, de cātu s'e vađa armele Leșesci asupra ei

În anul 7010, prestăvitu-s'au Paisie Arhimandritul, și Egumenul monastirei Putnei. Într'acestași an, August 4, prestăvitu-s'au Atanasie Bolsun, amândoi laudați de viață bună și curată; cari, în viața lor, nule-au lipsit cele ce se cade vieței păstorești a face.

Cum au luat Stefan Vodă Pocuția de la Leși.

Stefan Vodă, fiindu ca un leu gata de apucat, ce nu-lu pôte nime îmblândi, și lui odihna altuia îi părea cu pagubă, au intrat cu ôste în țera Leșescă, și au prădat Pocuția, și o au luat, și dicea că acel olat l-au luat Leșii de la Moldoveni fără cale. Atunci Craiul, după ce au făcut sfat pentru Pocuția, ce o luase Stefan Vodă, au strins ôste pe bani, și o au trimis de au intrat în țera, și multă pagubă au făcut; și atăta s'au fost supărat la ai nostri, până s'au rugat cu toții lui Stefan Vodă de au eșit de la Pocuția; însă, mai mult de bôlă ce au avut, de podagrie; și cetățile ce luase le-au întors.

Êră Olbrecht, Craiul Leșesc, asteptându răspunsul s'e-l vie de la Prusi, când Prusii erau îndemnați de Nemți să se rocoșescă asupra Leșilor, ce au răspuns Prusii, că ei sunt plecați Leșilor, urind până le-a veni agutor de la Nemți; ce într'aceste amestecături ce erau între Leși și între Prusi, au murit Olbrecht, Craiul Leșesc, de ciumă, și l-au dus în Cracău de l-au ingropat. Acest Craiu n'au fost însurat.

Êră tòmna, precum scriu Letopisețele Leșesci și Mihovie, venit au Sahman Girei Sultan Hanul ôrdelor de peste Volga, feciorul lui Ahman, intr'agutorul Litvei asupra Moscalilor. Scrie Cromer, ca la o sută de mii de Turci să fie fost cu acel Han. Și au mers Hanul cu ôstea sa la țera Sibirului, și au stătat sub Novogorod, și au prădat țera Moscului până la Bransco, și au dobândit Novogorodul, și alte cetăți s'au închinat.

Dacă au murit Olbrecht, Craiul Leșesc, s'au strins țera la Seim la Petricov, fiind cap Seimului Friderich, Arhiepiscopul Gnezni, care deodată și Episcopul Crăcăului și Cardinal. Stătat-au mult pentru alesul Craiului nou, fiind multe și nepotrivite socotelile Leșilor, pre care dintre feciorii lui Cazimir Craiu 'și-ar alege șie Craiu; că mulți poftiau să redice Craiu pre Vladislav, Craiul Unguresc, dicend că Vladislav cu averea sa va lași și va întemeia Crăia, și 'l va apăra de Turci și de Tătari. Alții poftiau pre Jigmond. Ce au biruit socotela celora ce poftiau pre Alecsandru, Cnezul Litvei; căci erau și mai mulți, și au avut dovadă mai bună pre alesul Crăiei Leșesc — *N. C.*

Neculai Costin, după aceste, incepe descrierea ceremoniilor urmate la coroația Rigilor Poloni. — Veți acestă bucată la sfârșitul tomului, Apendic VI. — Și apoi iarăși urmază: «După ce au stătat Alecsandru, Cnezul Litvei, la Crăia Leșescă, îndată se grăbi a merge cu ôste asupra Tătarilor de la Volga, cari se rocoșise pe Hanul lor, și cerea Hanul agutor de la Craiul Leșesc. Rocoșindu-se Tătarii acei de peste Volga pe Hanul lor, neputend sta Hanul, au fost fugit la cetatea Albă cu trei-șeci de mii de tătari, că se agunsesse Tătarii ce se rocoșise cu Mengli-Gerei, Hanul Crimului. Dec, Hanul acesta au dat scire la Turci; și vrind Turcii s'lu prină de la cetatea Albă, el au fugit și de acolo pin pustie, și au mers la Kiev. Ce și acolo n'au putut sta fără grije, că prinđendu-lu Voevodul Kievului l-au trimis la Vilna în Litva, și acolo i s'au poroncit să aștepte venirea Craiului. Ce pre urmă, veđendu-lu că îmblă să scape și de acolo, l-au închis cu pază tare. — *N. C.*

DE MÔRTEA LUI STEFAN VODĂ

În anul 7012, nu multa vreme dacă s'au întorsu Stefan Voda de la Pocuția, la scaunul seü, la Sucéva, fiindu bolnavu și slabu de anü, ca unu omu ce era într'atâșla anü, în *patrușeci și șapte* totu în răsbóie și ostenele, și neodihna, în tóte parțile, de se batea cu toșü, și dupe multe resbói cu norocu ce au facutü cu mare jële au reposatu Marșü, Iulie în 2.

Era acestu Stefan Voda omu nu mare la statu, maniosu, și degraba vër a ange nevinovatü; de multe orü la o peșe omora fóra județu. Éra întregu la minte, nelenevosu, și lucrul seu scia se-lu acopere, și unde nu cugetaü, acolo ilu aflaü. La lucruri de răsbóie meșteru; unde era nevoie, însuși se vira ca vëđendu-lü aü sei se nu înderepteze. Și pentru aceea, rarü resboiu de nu birua. Așijderea și unde-lu biruau alțu, nu perdeä nadejdea; ca sciindu-se cađutü josu se redica deasupra biruitoriloru.

Éra după mórtea lui, și fiul seu Bogdan Voda urma lui luase de lucrurile vitezescü; cum se templa din pomul bunu și róda buna se face. Ingropat-ü pre Stefan Voda în monastirea Putna, cu multa jele și plîngere tuturoriu locuitoriloru țerei, cátu plîngeau toșü ca dupe unu parinte a lorü; ca cunosceaü toșü ca s'au scapatü de multü bine și apërare. Ce după mórtea lui, în điceaü *sfântü l Stefan Voda*, nu pentru sufletü, ca este în mana lui Dumneđeu ca elu äncä au fostu omu cu pecate, cipentru lucrurile sele cele vitezescü, curele nimene din Domu nice mai nante, nice după aceia, nu 'l-au agiunsu.

Fost-au mai înainte de mórtea lui Stefan Voda, într același anu, iérna grea și gerósa, cátu n'au mai fostu ierna ca aceea nice o dáta. Éra peste vara au fostü ploü grele și povóe de ape, cátu s'au facutü multa innecare.

Domnit-au Stefan Voda 47 de anü 2 lunü și 3 sęptemânü; și au ziditu 44 de monastiri și biserici; și era însuși țitoru peste tóta țera

Éra înaintea sevărșirei sele, chemat-au Vlădicü, și toșü sftencüi sei, boierü mari, și alțü toșü cáșü s'au prilejitu, aretându-le cum nu voru putea ține țera, precum o au ținutu elu; ci, socotindu de cátu toșü mai puternicu pre Turcu și mai înțeleptu, au datu învęțatura së se închine Turculü.

CAP. XIII.

De domnia lui Bogdan Vodă celū orbū și grozavū, feciorul lui Stefan Vodă celui bunū, in anul 7012, Iulie¹⁾.

Dupē mórtea lui Stefan Vodă, *cu voia tuturorū locuitorilorū țerei*, aū redicată Domnū pre Bogdan Vodă, feciorul lui Stefan Vodă, puținū despărțitū de firea tătâne-seū: că de nu i-aū agiunsū aniū, érá lucruri mari aū apucatū.

Bogdan Vodă, dacā aū stătutū Domnū, aū socotitū ântēiū sē-și întărăscā lucrurile cu megieșiū, și sē-și arate nume bunū²⁾. Pre învățatura tătâne-seū, lui Stefan Vodă, trimis-aū la Impărăția Turcilorū pre Tăutul Logofētul celū mare cu slujitorī, pedestrime dărăbanī, de aū dusū birul, đece pungi de bani, și s'aū închinatū cu tótā țera la Sultan Suleiman³⁾, Impēratul Turcescū. Érá Impărăția, de bucurie mare, cu dragoste i-aū primitū, și aū dăruitū toți banii Tăutului Logofētului celui mare; și i-aū adusū in țēră, și s'aū apucatū cu acei bani de aū ziditū o iscusită beserică, in satū in Bălinesci, pe Siretū, in ținuțulū Suceveī, care trăesce și până astă-đi.

Intr'aceeași vreme, trimis-aū solii seī și la Craiul Leșescū, intr'alte trebi, ca sē poftescā pe sora lui Craiū, pre Elisafca, și sē-i întorcā Tesmenița și Cișives, care le oprise tătâne-sēū și nu le întorsese⁴⁾. Ci muma lui Craiū n'aū primitū sē se facā acestū lucru, căce nu era de legea Papii. Numaī ce aū mul-

¹⁾ Inaintea Domniei lui Bogdan Vodă, compilerii Evstrati, Simion și Misail, cuprindū unū tractatū géograficū și politicū asupra țērilorū megieșe cu Moldova, adecā: Polonia, Tagaria, Turcia, Ungaria și Transilvania. Veđi acestū tractatū la sfirșitul tomului. Apendics VII.

²⁾ Mórtea, hotarul vieței omului. hotărăesce lucrurile, și aștā orī bine de celū bunū, orī rēū de celū rēū Domnū a grāi norodul; precum și lui Stefan Vodă, cređū, dupē mórtea lui, mai multū și mai tare i-aū đisū celū bunū. Nemuritorū nume este acestū Epitetū: *bunū*. Uitași-vē, Domni, la acestū nesticatū și nemācatū de vermī nume bunū, căutāndu-vē sē-lū urmași, și urmāndū sē-lū agonisiși. Fericitū Domnul dupē a căruia viață jēlesce norodul și-lū numesce bunū, blāndū și milostivū. — *N. C.*

³⁾ *Amurat*, đice Neculai Costin. Érá Simion Dascalul, de și in tectsul lui Urechī păstrézā numele Impēratului Soleiman, adaoge a đice pe margine: «Póte sē o fi. închinatū la Sultan Baiazet, că elū era pe acea vreme Impēratū.»—Red.

⁴⁾ Și le-aū fostū stēpinindū încă Bogdan Vodă, precum scrie Mehovie; și nu le întorsese Leșilorū, orī că macar nu le avea aceste Bogdan Vodă, érá gāndea sē le ia de la Leși; intr'altū chipū nu póte afla cronicarul Leșescū. Vrēndū Bogdan Vodă sē se arāte Leșilorū și blāndū, și simeđu. N'aū primitū nici fata, nici muma fetei pre Bogdan Voda..... Inșā, nevvrēndū Leșiū sē întārite pre Bogdan Vodă, și din priēten sē-lu facā nepriētenū, aū aruncatū asupra fetei, cum nu va fata; și mulțāmindū Craiul de daruri lui Bogdan Voda prin solī, érá pentru logodnā aū arātātū lucru îndoitū. Alecsandru, Craiul Leșescū, dupē ce aū pornitū solii lui Bogdan Vodă, n'aū fostū forā grije de Podolia și de țera Rusescā; ce sfātuia cum arū putea sē depărteze pre Bogdan Vodă de la Pocuția; și orōnduise lefe slujitorilorū, pen-tru apērarea țerei Leșesci la margine. — *N. C.*

fămită către soli pentru ce au întorsu acele tîrguri; érá pentru logodná au ndelungatú intr'altá datá.

Când au prădatú Bogdan Vodá Pocuția.

Dupé solia d'ántéiú ce au trimisú Bogdan Vodá la Craiul Leșescú pentru sorá-sa, n'au perditú nádejdea; cá înțel géndú cá muma fetei și a lui Craiú au muritú, îndată au poftoritú solia, socotindú cá după mórtea bétrânei nu va fi cine sé 'i stea impropitivá; ci C aiul iar au îndelungatú pe altá datá, cá vedea pre sorá-sa cá nu va sé mérgá după Bogdan Vodá, căce era prea grozavú la față, și orbú de unú ochiú. Decí, védéndú Bogdan Vodá, cá cu bine nu 'și va folosi, ci socoti sé 'și rěscumpere rușinea sa cu sânge nevinovatú; și lăsândú inima cea prietenescá, de arme s'au apucatú; și strîngéndu-și tótá țera au intratú in țera Leșescá, și au lovitú Pocuția, și au pusú ómenii sel in ea; érá elú, prădândú, s'au întorsú inapoi.

Védéndú Leșiú pagú ba ce le făcuse Bogdan Vodá, nu suferirá, ci strinserá óste cu léfá, și pre ómenii lui Bogdan Vodá ce 'i lăsase in Pocuția i-au împinsú inapoi¹⁾. Și într'acelú rěsboiú au peritú doi fraț, féciorí de boierí Leșescí, féciorii lui Trusú; și deacii au intratú óstea Leșescá in țera Moldovei, de au

¹⁾ Leșiú, védéndú paguba de Bogdan Vodá făcutá, trimis'au patru mií pe oșteni, cu bani făcuți, și prea lesne au împinsú pe ómenii lui Bogdan Vodá din Pocuția. Si pre urmă au intratú Leșiú in țera de au pradatú până la Botoșeni, unde au peritu doi frați Șlehtici, ce le diceáu Strus, ómeni aleși și vitezi, tineri, améndoí pódoba Șlehtin Rusesci. Alergéndú mai in lăuntru cu 80 de oșteni pentru pradá, dat'au peste cáti-va Moldovenii de a lui Bogdan Vodá, și acolo au căđutú améndoí frații. Era numele acelorú doi frați Cișeșni și Georgie și ducéndu-i la Bogdan Vodá, împreuna cu alți robiți, le-au tăiétú capetele îndata inaintea sa. Ce și acéstá perire acelorú puținté Leși, mare perire au adusú țerei; cá îndată agiungéndú pre ómenii lui Bogdan Vodá, și dându resboiú tare, au rěmasú biruiți Moldovenii. Perit'au într'acelú rěsboiú Părcálabul de Hotinú; érá Corpaciú Hatmanul abia au scapatú, ílu scrie cronicarul Leșescú. Prins'au pre mulți boi ri de țera, și pre toți, in mânia acelorú doi frați, i-au omoritú in Camenița. Érá cum s'au obărșitú acéstá oștire cu Bogdan Vodá, nu scrie Leavul Mehoveta nice Vapouski.

Dice Cromer, cronicarul Leșescú, cá au aflatú cá cu tocmala între Bogdan Vodá și între Alecsandru, Cnézul Leșescú, s'au hotăritú între dênșii armele; și dovadá pune cronicarulú din scrisórea Craiului ce s'au aflatú in visteriile Craicului, carí scrisori de plin dovedescú; precum și a treia órá, după rěsboiul și prada Leșiilor ce au făcutú in țera, au mai trimisú Bogdan Vodá trei soli la Craiul Leșescú, și au așeđatu între dênșii aceste legături: Sé dea Craiul pre sorá-sa Elisafra după Bogdan Vodá; numai, sé priimescá Bogdan Voda obiceiile bisericeí Apusului cu tótá curtea sa sé urmeze rónđuelile Rómleșesci, și sé facá biserici in țera, in care preuții papistași pe orónduéla Papii de rónđu sé slujescá, și singuru Papa sé întarescá cununia lui Bogdan Voda cu sora lui Craiul Alecsandru. Și sé se plece Bogdan Vodá, cu tótá țera, Craiilor Leșesci; și așa, împreună cu alți Domni creștini, Bogdan Vodá sé rědice óste asupra Turculu. Ce aceste nu s'au pututú hotári între Bogdan Voda și între Craiul Alecsandru, pentru mórtea Craiului Alesandru ce s'au tēmplatu; și au rěmasú neisprávide nici de o parte. Ca stándú Jigmond Craiú, pe urma fraține-seu lui Alecsandru, tóte acele s'au uitatú. Și scrie cronicarul Leșescú, cum sé le fie trimisú tóte acele scrisori Bogdan Vodá la Jigmond, Craiul Leșescú.—N. C.

făcută multă pagubă și peire, și au prădată până la Botoșeni; prinzându pre o sémă de boierii de țeră, și in mânia pentru cei doi frați ce au perit în răsboi, pre toți i-au tăietă in Camenița. Bogdan Vodă s'au ispitit și a treia óra de au trimisă soli la Craiul Leșescă, dóră oră putea se facă intr'ună chipă se 'i dea Craiul pre soră-sa. Érá Craiul au făgăduit, însă intr'acești chipă, că Bogdan Vodă se fie legea lui Crai, și se fie plecată Crailoră Leșescă. Și curând atunceși tēplāndu-se mórtea lui Crai, Jigmond n'au plinită făgăduința.

Răsboiul lui Radul Vodă cu Bogdan Vodă.

Pre acea vreme, Radul Vodă, Domnul Muntenescă, neavēndă nice o pricină asupra lui Bogdan Vodă, s'au sculat i cu tótă puterea sa, și cu Roman Pribagul, de au intratū in țeră; și au prădatū și au arsū ținutul Putnei, și pe de ceea parte de Siretū, de, multă pradă și peire au făcutū, și s'au întorsū fórá de nice o smintélă.

In anul 7015, vēđēndū Bogdan Vodă¹⁾, câtă pagubă 'i-au făcutū Radul Vodă in țeră, n'au suferitū; ci au socotitū se 'și rescumpere strămbătatea mai cu asuprá: una, pentru scárba și paguba ce 'i făcuse Radul Vodă; alta, și pentru vitezia ce avea; că socotindū ca se nu péră numele cel i de vitezie, ca se dică megieși că au murit și elū ca tată-seū. Sculatu-s'au cu tótă puterea sa, și au trasū intr'agiutorū și Sēcul, și au intratū in țera Muntenescă până la Rētezați, la movila Căeatii, de cea parte de Rómnicū, 28 Octomvrie; și au stătutū acolo de ce dīle de au prădatū și au arsū din Milcov până in Rómnicū, și in gīosū pe ambe părțile, până la Siretū. Și acolo de la Radul Vodă 'i-au tēmpinatū solū, unū călugērū anume Măcsimian, feciorul lui Despotū, Domnul Sērbescū²⁾, și s'au rugatū lui Bogdan Vodă se facă pace cu Radul Vodă, pentru că suntū creștinī, și de o sēminție. Decī, Bogdan Vodă, vēđēndū rugāmințea de la acelū călugērū, au făcutū pace pentru voia lui; și au trimisū soli la Radul Vodă; și atunce Radul Vodă cu boierii sei au gīuratū pe sfānta Evangelie ca se fie pace neclintitā; și hotarul celū bētrānū, pe unde au fostū au lāsātū; și se întórcă Radul Vodă tótă prada și arderea câtă făcuse in țera Moldovei, la ținutul Putnei; și s'au întors i Bogdan Vodă cu pace.

Cronicile cele Leșescă, de aceste doē povestī, ce au mersū Radul Vodă cu Roman Pribagul de au prădatū ținutul Putnei, și cum au mersū Bogdan Vodă in țera Muntenescă asupra Radului Vodă, nemică nu însēmă, nice se află scrisū.

In anul 7016, după Pasci, au rēposatū Radul Vodă, Domnul Muntenescă, și au stătutū la Domnie Mihnea Vodă, carele au tăiatū boierii.³⁾

¹⁾ Vēđēndū Bogdan Vodă paguba țerei sale, n'au pututū suferi atāta risipă. La ómeni mari cu greū se póte răbda cele ce aducū micșurare și uitare cinstei numelui lorū. Socotindū hārnicia și numele tātāne-seū, lui Stefan Vodă, se nu péră, fiindū și elū ispitit in câteva rōnduri cu lucrurile rēsbóielorū, spre care mai multū îi era firea plecată.—*N. C.*

²⁾ De nēmul Despotiloră Grecescă.—*N. C.*

³⁾ Au deprinsu lumea a dice, că de nu ar fi mórte in lume mai bine ar fi. Ce mare greșélă factū intr'acēsta, că nu numai firei omenescă, ce și poliției lumescă este trebuitóre in lume mórtea. Cum

După aceea, la anul 7017, Aprilie întâiū, s'au prestévitū David Mitropolitul.

Când au prădatū Bogdan Vodă țera Leșescă, și au aglunsū pên la Liov, in anul 7017.

După multe solii ce trimisese Bogdan Voda la Craiul Leșescū pentru so-ră-sa Elisafra, pre care o au cerșutū, și vėdėndū că nu va sē 'i-o dea, au so-cotitū că are vreme sē'si rėscumpere rușinea sa despre Craiul Leșescū cu sange nevinovatū, și au inceputū a stringere óste. Ce, vėdėndū Craiul Ungurescū vrajba ce intrase între dēnșii, și simțindū că Bogdan Vodă face óste asupra Leșilorū, au trimisū solū pre Stefan Telețni, ca sē'i poté împaca; ci nimicū n'au folositū, că Bogdan Vodă au pripitū cu óstea, și au trecutū apa Nistrului, Vineri, Iunie 29, și au intratū la Rusi in Podolia, și Sămbătă au sositū la Camenița; și de acolo au slobođitū óstea sē prade țera, dāndu-le vină că n'au lege, pentru strimbătății ce facū; alta, pentru că va sē'si pėscumpere Pocuția; a treia, și pentru sora lui Craiū, Elisafra, ce 'i-o giuruise Alecsandru Craiu. Decī, arđėndū și prādāndū țera, s'au trasū la Liov, și au bātutū tērgul, și pu-țin de nu 'l-au dobānditū; și đicū că singurū Bogdan Vodă au lovitū cu sulița in pórta Liovului, care semnū se cunósce și astādī, și nice Leșii nu tągāduiescū; și au prădatū impregiurū, și au arsū pretutinderea; și au arsū Rohatinul ora-șul, și multă avere au luatū. Atunce au luatū și clopotul celū mare de la Roha-tin, și 'l-au pusū la Mitropolie in Sucėvă; și mulți țeranī și boierī au robitū, și Domniū lorū āncă i-au prinsū, și cu mare isbāndă s'au intorsū la scaunulū seū, la Sucėvă, fōră de nicī o smintelā; și robilorū ce'i adusesē din țera Le-șescă le-au împărțitū hotarū in țera sa ¹⁾.

După aceea 'și-au luatū Dómna din țera, și au făcutū pre Stefan Vodă celū tēnērū.

După isbānda cu norocū ce au făcutū Bogdan Vodă in țera Leșescă, iatā'i veni de la Dumneđeū osāndă asupră, cum grāiesce și Prorocul David: «Lacū au

și aice sē se uite la Radu Vodă, de nu 'l-ar fi hotărātū mórtea, iarāși s'ar fi ațitātū peire și risipă țerei Muntenescī. Că cine era Bogdan Vodă pre acea vreme, n'ar fi trecutū sē nu fie rėscumpėratū despre Radu Vodă stricāciunea țerei sele, irāși cu risipa sėracilorū locuitorī a țerei Muntenescī. Decī, trebuitóre este in lume mórtea, care nu altă, ce hotarū face lucrurilorū omenescī. Murit'au Radul Vodă, in anul 7016, după Pascī, și au stātutū in locul lui Domnū țerei Muntenescī, Mihnea Vodă celū rēū și cumplitū, ce au omoritū pre boierii Muntenescī. Rēū au deprins a pārea a o sēmă de Domniā acestorū țeri; cāci pre cei rēi și cum-pliți Domni ii hulesce lumēa. Ar vrea de toți intr'unū chipū sē scrie istoriile lumii, ce acēsta in zādar o facū. Cāci, de s'ar lāuda numele Domnilorū celorū rēi și cumpliți, intr'unū chipū cu numele celorū bunī și milostivi Domni, nemica altā nu ar fi, fāră numai hulā celorū bunī și laudā celorū rēi. Ce, cāci muritorii mai multū alėrgă după laudā de cātū după hulā, arū alėrga toți domniū după rėutați și tiranii.—N. C.

7). Eraū bucuoși și Caminițeniū lui Bogdan Vodă, fiindū de lege pravoslavnicī toți Podolenii, și pesemne avėndū dodăēla de Leșii pentru lege, sē fie toți uniafi, cum mai apoi in țilele lui Ión alu treile Sobiețki, Craiul, tótă țera Leșescă, Rusescă, și Podolia făcuse unie. Auđit-amū spuindū tatā-meū, Miron Logofėtul, cum ținea minte că era scrisū in pórta Liovului chipul lui Bogdan Vodă, și după multă vreme stāndū, 'l-au stersī Leșii. —N. C.

scurmată și aș săpată, și va cădea în grăpa ce aș făcută.» Că nu era Bogdan bine eșitu din țera Leșescă, iata Craiul stringendu ôste degrabă, au silită sê apuce pre Bogdan Voda încă în țera sa, și n'aș pututu de bóla ce avea; ci aș trimisă pre Hatmanul seu, pre Kaminețki, Voevodul de Cracău. Ce până a sosire Hatmanul, iar Bogdan Voda aș trecută Nistrul în cêsta parte, s'aș aședată lascaunul sêu la Sucévă, și au slobođită oștile pe acasa, neavându scire de ôstea Leșesca. Decî, Kaminețki Hatmanul, vêđându că n'au apucată pre Bogdan Vodă la margine, aș intratu foră de veste în țera, 7017, Iulie, și aș prădată Cernauii, Dorohoiul, Botoșeni și Ștefănesci, neavându cine le sta împotivă¹⁾. Și așa, cum le-aș fostu voia, aș pradată. Și unu Vașco, ôre-cine de ai nostri, avêndă mânie pre altă Vașco, ce i-aș fostu luatū mulierea, s'aș închinată la Leși, și i-au purtatū pretutinderea, sciindă că nu 'i cine le sta împotivă, de au prădată și aș arsă; și vrașmașul sêu, curvarul, încă 'l-au prinsă viū și 'l-aș înșepatu. Era Craiul, luă Vașco, pentru acea slujba i-aș datū ună sată, anume Hotnița, subt Iaroslav, de 'l-au ținută până la mórtea lui.

Dacă s'aș întorsă ôstea Leșesca inapo, trimis'au Craiul Leșescă, Jigmond, la Craiul Ungurescu, Vladislav, sê nevoesă sê 'i faca pace cu Bogdan Vodă, sciindă că Bogdan Vodă va vrea sê 'și întórca mai cu asupră de pre dênșii; cum s'aș și tēplatū; că Leși încă bine din țera nu eșise, érá Bogdan Vodă cu o sémă de ôste, ce putuse stinge degrabă, aș agiunsă pre ôstea Leșesca la trecetóra Nistrului, și dându pēsboiū de ambe părțile, multă mórte s'aș făcută; și pre o sémă de boier, vii, nevătamași, i-aș prinsă, ăntrându nescotișii de ôstea Leșescă, adeca Logofetul și un Homelnic, căroră nume nu le putemă afla, fôrá numai a Cârștii, Petrică, șafêrul Dobrustâmp. Mai apo, s'au dusă Leșii întregi catre Craiul lorū, și acieși incepură a âmblare sê facă pace; și aș legatū pace într'aceștă chipū: ca, de ambe părțile sê întórca pagubele, nice sê mai hie zarve între dênșii.

Când aș prădată Tătarii în mai multe rōnduri țera Moldovei.

În anul 7018, Bet Gerei-Sultan, feciorul Hanului, fôrá de veste, cu mulțime de Tătari, pe trei locuri aș intratū în țeră, și aș prădată de la Orheiu până

¹⁾ Și au agiunsu până subt Suceva. Érá neputēndu nimica strica cetatei, au prădată în 20 Iulie impregiurul Sucevei, și s'au întorsu în țera sa cu multu duiumu și robi, câtū nu puteatū birui Leși sê ducă duiumul, și 'l-au totu ucisu și 'l-au taiatu. Agiuns-au pre Leși la trecetóra Nistrulu o samă de Moldoveni; ce fiindu Leși mai mulți, aș infrântu Leși pe Moldoveni; și dândū dosă a fugi i-aș luatū în gônă Leși; și mulți aș cađutu în prinsóre, anume: Matei-Logofetul, Kırjeși Homelnicul, amēndoi ori Stolnici, ori Medelniceri, ca Cronicarū Leșesci li numescu șafari, Patrikie și Doroteiu, și alți boierenași de țeră, ca la opt-đeci; carora, din poronca lui Camenițki Hatmanul, le-au taiatū capetele, đicēndū cum și Ștefan Voda, tatal lui Bogdan Voda, pre ómenii Leșesci ce 'i prinsese la Trimbovlea, i-au taiatu cu toporul în Podhaeșă. — N, C

la Dorohoiu, și pe Prutu în sus, de au făcutu multă robie și plean; mai apoi, Sultanul, fiindu săgetatu forte rău, au muritu¹⁾.

Éra în anul 7019, Fevruarie, Mercuri, în săptămâna Albă, au muritu Maria, Dómna lui Stefan Vodă,²⁾ și cu cinste o au îngropatu în monastirea Putnei.

Intr'aceiași anu, au muritu și Tăutul Logofétul³⁾.

În anul 7021, au intratu Tatarii cu Mendli Gerei Hanul în țera Leșesca, și au prădatu până la Vilna, de, multă pagubă au făcutu, și mulți robi au luat.

Așijderea, pre acea vreme, Bet-Gerei, feciorul Hanului, au intratu în Moldova de au prădatu țera până la Iași, și au ars țergul și ținutul Cărligătorei, și au agiunsu și până la Dorohoiu, și până la Ștefănesci; éra alții au prădatu îngosă la Lăpușna și la Kigeci; și de sirgu, vrëndu să iésă cu robii, multe suflete în Nistru au innecat, și robi, și de ai sei. Éra Bogdan Vodă trimis'au pre Corpaciut Hatmanul seu cu o mie de slujitorii, și nesmintindu-se au datu răsboi, și au cădutu de ai nostri 700, éra 300 au scăpatu; anul 7021, Augustu 25. Éra Tătarii, cu pagubă mai multă de apă de câtu de óste avëndu, s'au întorsu la Perecopu.

Éra Bogdan Vodă, îngrozindu-se de acea pagubă, iar au trimisu la Craiul Leșesc solii de au cerșutu agiutoru împrotiva Tătarilor, de voru vrea să vie de iznóvă să se apere; alta, pentru sé' slobódě solii să trecă la Mosk; și pentru tóte'i făcu pre voie.

Așijderea, intr'aceiași anu, au mai intratu Tătarii cu óste mare în țera, de

¹⁾ Intr'acestă anu de la Hristos 1509, Vasilie Ivanovic, Impératul Moskicescu, în luna lui Octomvrie, a luat unu orașu mare în Litva, anume Psko, care stă deasupra unu ezer mare, și din ezer cură apă pin mișlocul orașului, și în șese mile de locu acea apă cade într'unu ezer ce se chiamă Ciucno, spre țera Liflandia, de la Riga 60 de mile. — *N. C.*

²⁾ Muma lui Bogdan Vodă, fata Radului Vodă. — Zice Simion Dascălul și *N. Costin.*

³⁾ În anul de la Hristos 1511, venit'au la Jigmond Craiul Leșesc, solii, de la Iulie Papa Rómului, indemnându pre Craiul împreună cu alți Domni creștini asupra Turcilor, sfátuindu-lu să aibă pace cu domni din Moldova, și să așeze țera Leșescă despre Moldova, și țera Litvei despre Mosk, și să împreune oștile sale cu oștile lui Vladislav, Craiul Ungurescu, și să purcégă la Turci.

Martie în 12, după călindarul Leșesc, agiuns-au solii la Craiul Leșesc și de la Bogdan Vodă, fiindu și solul Turcescu nepurcesu de la Craiul. Éra a patra și după ce au purcesu solul Turcescu, s'au adunatu solii lui Bogdan Vodă cu Jigmond Craiul, aducëndu odórele bisericilor ce luase Moldovenii lui Bogdan Vodă, când prădase țera Rusescă, de argintu și de aur; și robiea de ambe părți'e atunci s'au întorsu. Și făcëndu legături de pace, s'au întorsu solii lui Bogdan Vodă înapoi.

Așijderea, în luna lui Maiu, au mai agiunsu solii de la Bogdan Vodă la Jigmond Craiul; pentru oștirea Turcilor atunci au făcutu voróvă.

Venise și de la Ispravnicul cetății Albe unu trimisu la Jigmond Craiul, indemnându-lu asupra Turcilor. Veți urită stăpânirea Turcilor încă de pe acea vreme, când încă nu supusese de totu aceste țeri. Sokóte, déră, ce aru șice creștinii de giugulú cestu de acum!

Nemerit-au pe urmă solii și de la Impératul Moscui, aședëndu Litva despre țera Moscui.

Scríu cronicarii Leșesci că la Noemvrie în 7, pe călindarul lor, au mai trimisu Bogdan Vodă solii la Craiul Leșesc, sé' i dea agiutoru împrotiva Tătarilor Krimenii; și au mai poștitu sé' i slobódă solul seu să trecă pin Litva la Vasilie Impératul Moscui Slobóditu-i Craiul solul de au trecut la Mosk cu pace. — *M. C.*

aŭ făcutŭ multă pagubă și pradă; și intorcându-se înapoi, i-aŭ lovitŭ Bogdan Vodă cu ôste prôspetă, și aŭ scosŭ totŭ pleanul de la dênșii.¹⁾

Când aŭ venitŭ Trifôilă cu ôste Ungurêscă asupra lui Bogdan Vodă.

În anul 7022, Fevruarie 27, în alŭ Țecale anŭ a domniei lui Bogdan Vodă, fôră-veste aŭ venitŭ unŭ Trifôilă, ce se făcea feciorŭ de Domnŭ, cu ôste din țera Ungurêscă, Iérna, când era ŭ toți ôștenii pre la casele lorŭ. Ce simțindu aŭ nostri, s'aŭ strinsŭ degrabă din câțŭ aŭ pututŭ, și 'șŭ-rŭ datŭ rêsboiŭ la podŭ, din gîosŭ de Vasluiŭ; și infrîngându'ŭ aŭ nostri, i-aŭ topitŭ pre toți; și prințându viu pre acelŭ Trifôilă 'l-aŭ dusŭ înaintea lui Bogdan Vodă, și i-aŭ tăiatŭ capul.²⁾

Êră în anul 7024, Martie în 10, aŭ muritŭ Laslă ŭ, Craiul Ungurescŭ.³⁾

¹⁾ Așŭderea, în anul 1511, aŭ intratŭ Tătarii Krimului în țéră; ce avêndŭ Bogdan Vodă ôste Leșêscă 4000, cu Hatmanii leșeșci, Stanislav Lascoronski și Tvorovski, și Ungurŭ vr'o 800; și gătîndu-se Bogdan Vodă sê 'ŭ lovêscă, êră Nohaii înțelegêndŭ de venirea Krimenilorŭ în țera nôstră, i-aŭ lovitŭ ei mai ântêiŭ în Krim. Ce aŭ căutatŭ Krimenilorŭ a lasa dobanda din Moldova, și s'aŭ întorsŭ sê se apere de Nohai; însê pênê a sosi la Krim, era Nohaii cu ce aŭ pututŭ apuca, prădândŭ în Krim, s'aŭ dusŭ peste Volga, și aŭ rêmasŭ țera nôstră neprădată.

Pre acea vreme s'aŭ așŭțatŭ fapta lui Martin Luter, fiindŭ omŭ învêțatŭ în teologie, în orașulŭ Vŭrtemberg, în țera Sacsonia, pre unde a bisericeii Apusului s'aŭ iscatŭ învêțătura lui.

Pre acele vremi, mari rocoșiri în părțile Turceșci eraŭ cu Selim-Beg, feciorul lui Sultan Baiazet, vrêndŭ sê omóre pre tată-seu și sê apuce elŭ împêrăția. Aŭ supusŭ ântêiŭ subt stăpânirea sa cetatea Kefea, ce este în Krim, care mai înainte o aŭ fostŭ dobânditu moșu seŭ, Sultan Mehmet, de la Genovezi; și aŭ mai luatŭ și cetatea Albă și Chilia de subt ascul terea tătâne-seu lui Sultan Baiazet, și le-aŭ întăritŭ elŭ cu Enicerii seŭ. Și fiindŭ la unŭ cuvêntŭ cu Hanul Krimului, s'aŭ rôcoșitŭ asupra tătâne-seu, care pe acea vreme, avêndŭ nevci de Împêratul Persilorŭ, și bêtrânŭ fiindŭ, perțêndŭ multă ôste a sa cu Persiŭ, aŭ dositŭ din Țarigrad la Odrîi. Êră Selim-Beg așŭțîndŭ că tată-seu s'aŭ dusŭ la Odrîi, avêndŭ Krimeni, Sêrbi, Bulgarŭ și Turci cu sine, aŭ purcesŭ asupra tătâne-seu spre Odrîi. Êră așŭțîndŭ, bietul tata, puce-s'aŭ și elŭ cu ôste improtiva feciorului seŭ celui rêu; și têmpinându-se ôștile, au înfrîntŭ bêtrânul pe feciorŭ, câtŭ abia aŭ scă patŭ cu unŭ feciorŭ a Hanului. Êra curând dupê acêstă rocoșire, în anul de la Hristosŭ 1512, Sultan Baiazet, de bună voia sa, fiindŭ bêtrênŭ, aŭ lăsatŭ împêrăția acelui feciorŭ alŭ seŭ Selim-Beg, sau Sultan Selim; era elu însuși și-au alesŭ locŭ de odihnă bêtrânețelorŭ sêle la Amasia, în țera Siriei; și câtŭ aŭ sositŭ acolo, a două ȝi aŭ muritŭ. — *N. C.*

²⁾ Êră în anul de la Hristos 1514, aŭ dobânditŭ Vasilie Împêratul Moscului, cetatea Smolenska, bătênd-o în 12 sêptêmâni, cu multă vêrsare de sânge; și multă avere aŭ luatŭ Moscalii din Smolenska. Și mai nainte pentru acêstă Smolenskă, în ȝilele Crăiei lui Kazimirŭ, și lui Olbrecht, și a lui Alecsandru, ispitîndu-se în multe rônđuri Moscalii cu ôștile sêle au mersŭ în Litva sê dobândêscă Smolenska, și n'aŭ pututŭ, fiindŭ ispravnicŭ cetăȝii Smolenski, Solohul, în ȝilele lui Jigmond, s'aŭ apêratŭ bərbătesce. Êră cronicarii Litvei scriŭ că cu vicleșugŭ o aŭ dobânditŭ Moscalii. — *N. C.*

³⁾ În anul de la Hristosŭ 1516, êră de la ȝidirea lumii 7024, aŭ muritŭ Vladislav, Craiul Ungurescŭ și Cêșescŭ, și aŭ rêmasŭ Craiŭ în locul lui fiu-seu Ludovic, coconŭ de ȝece ani fiindŭ. — *N. C.*

In anul 7025, Noemvrie in 8, s'a'u arătată semnă mare pre ceră, că a'u strălu-
cită despre mĂdănópte ca ună chipă de omă, de a'u stătată multă vreme,
și iar s'a'u ascunsă.

Așijderea, curănd după aceli semnă, intr'aceeași lună, s'a'u făcută cutremură
mare de pămăntă, intr'o Lună.

De mórtea lui Bogdan Vodă.

Ără in anul 7025, April in 18, rĂposat'a'u Bogdan Vodă celă orbă și grozavă,
fiul lui Stefan Vodă, la unu cĂsă de nópte, in tĂrgă in Huși, nu cu pușină
laudă pentru lucrurile vitezesci ce a'u făcută. Că nu in beșii și in ospeșe pe-
trecea, ci ca ună strejeru in tóte părșile priveghia, ca sĂ nu se știrbĂscă țera
ce-l rĂmăsĂse de la tată-sĂ. Și domnindă 12 ană, și 9 luni, și 3 sĂptĂmăni,
multe lucruri bune a'u făcută, și cu mare cinste 'l-a'u îngropată in monăstirea
Putna.

Ără ce se va fi lucratu in lontru, saă in țĂră la noi, despre partea gĂude-
țeloră și a dreptășil, nu aflămă; ce cunóscemă, că unde nu'să pravile, din voia
Domniloră multe strimbătăș se facă.

CAP. XIV.

De Domnia lui Stefan Vodă celă tĂnĂră, feciorul lui Bogdan Vodă, nepotul lui Stefan Vodă celă bună, in anul 7025, Aprilie.

După mórtea lui Bogdan Vodă a'u rĂmasă la Domnie fiul sĂ Stefan Vodă,
ce-l đică celă tĂnĂră, și 'l-a'u miruită Teoctistă Mitropolitul in tĂrgul Sucevei¹⁾.

Ără in ală doile ană, 7026, Avgustă 18²⁾, a'u intrată Albu-Sultan cu Tătarił
de la Perecop, și a'u trecută Nistrul fĂră veste, și a'u trasă spre Prută, de s'a'u
suită pĂn la Șerbanca, den susă de Ștefănesci, și s'a'u apucată a prădare țera.
Ce, norocul celu bună a lui Stefan Vodă, s'a'u prilejită cu óste gata in gura
Corovei, din giosă de Ștefănesci, și a'u dată veste și țĂrei de sĂrgă sĂ se strin-
gă; și dacă s'a'u bulcitu s'a'u suită in susă; și a'u trimisă Stefan Vodă pre
Petre CărăbĂșă Vornicul, și cu toșii Joseniı. Și dacă a'u trecută Prutul, cu așiu-
torul lui Dumneșeu, Lună diminĂta, in rĂvĂrsatul zoriloră, tĂră-veste a'u lovită
pre Tătarił, neavĂndă ei grijă de una ca aceea; și cu norocul lui Stefan Voda
i-a'u rĂsbită, și mulșii Tatarı a'u perită, și mulșii in Prută s'a'u innecată, și in
CĂuhru s'a'u fostă inglodăndă; și pre mulșii a'u prinsă viı, așijderea și pre doi
Mărzacı mari, anume Tamiș și Bicaz. Și pre cĂșii au rĂmasă i-a'u gonită peste

¹⁾ Pentru acĂstă Stefan Voda cronicile Leșesci nu pomenescu, ce scriă că după Bogdan
Voda au stătată Domnă țĂrei Petru Voda Rareșă. — *N. C.*

²⁾ April. in 2. — *N. C.*

câmpu, tăindu-î și săgetându-î pên la Nistru, unde, fiindu obosiți caii loru, mulți in Nistru s'au înecatî. Numai Sultanul cu pușintei aû scăpatu, însé și elû, rănitû in capû. Așa s'au întorsû cu multă pagubă și peire, și rușine; și câți au scăpatû, și acei, pedestri și fôră arme. Érà Stefan Vodă s'au întorsû cu mare laudă; și aû poroncitu tuturorû boierilorû sê se stringă in Hirălău, la đioa sfântuluî mucenicû Dimitrie; și acolo, dacă s'au adunatu, ospețe și bucurie mare aû fostû, și pre toți viteziî i-aû dăruitû Stefan Vodă; și dupê aceea și-au luatû șie Dómnă¹⁾.

De mórtea lui Băsărab Vodă.

In anul 7030, Septemv. 15, prestăvitus-aû Băsărab Voda, Domnul Munte-nescû, și s'au apucatu sê domnescă unû Turcû, anume Mehmet, ce se tragea din seminția lui Băsărab Vodă. Ce, pentru legea lui cea intunecată, ómenii s'au scărbitû de dênsul, și mulți dintre dênșii se ispitiaû sê apuce domnia, alesû pribegii, cari de multû asteptaû una ca acésta; și, între multe amestecături, aû aședatû Domnû pre Radul Vodă Calugêrul.

In anul 7031, Mart. 20, aû pribigitû Șerpe Postelnicul²⁾, de frica lui Stefan Vodă.

Cum aû peritû Arbure Hatmanul și cu feciorii lui.

Intr'acestașu anû, in luna lui April, in cetatea Hărlăului, aû tăiatû Stefan Vodă pre Arbure Hatmanul, pre care đicû sê-lû fie aflatû in viclenie. Érà lucrul adevêratû nu se scie; numai atâta putemû canósce, că norocul fie unde are zavistie, alesû unû omû ca acela ce crescuse Stefan Vodă pe 1 lmele lui, avêndû atâta credință, și in tinerețile lui Stefan Vodă tótă țera ocărmuia, unde mulți vrějmași i s'au aflatû, de cu multe cuvinte rele l-aû âmbrucatu in urechile Domnu-seu. Ce pururea tinerii se plécă, și credû cuvintele cele rele a pohlibuitorilorû (îmbunătorilorû). Și acea plată aû luatû de la dênsul; in locu de dulcêță, amarû, pentru nevoința lui cea mare; ca nice giudecatû, nice doveditû, aû peritû. De care lucru mulți dintre boierii țerei spăimantându-se, aû începutû a socotire cum vorû lua și ei plată de la Stefan Vodă, ca și Arbure Hatmanul; că nu multa vreme, intr'acelașu anû, aû tăiatû Stefan Voda și pre feciorii lui Arbure, pre Tóder și pre Nichita³⁾.

¹⁾. Anume nu scie pe cine sê fie luatû. — *N. C.*

²⁾. In țera Leșescă. — *N. C.*

³⁾. Scie Letopiseșul țerei, cum se-1 fie aflatû Stefan Voda in viclenie. Dêra daca au aflatû in viclenie pre Arbure, feciorii ce-1 facuse de i-aû omoritû ca și pre tată-seu. Pentru acésta se cunósce tirănia lu Stefan Vodă. Đice Seneca Filosoful, ca tiraniû numai pricina au pedepsitû, érà mișlocû nu aû. Crescut-aû acestû Stefan Voda pe mânele lu Arbure Hatmanul și ce plată aû luatû de la Domnu-seu! cum și Seneca filosoful, de la cumplitulû Nero, Impê-

Rădicăfus'ău boierii Moldovei pre Domnu-seu Stefan Vodă.

În anul 7032, Septemvrie 7, vădëndu boierii Moldovei și locuitorii țerei mórtea lui Arbure Hatmanul, apoi și a feciorilor lui, sciindü câtü bine au avutü Stefan Vodă de la dênșii, și mai apoi cu ce plată l'-au platitü, cu toții s'au întristatü de vrăjmășia lui Stefan Vodă, socotindü că și ei vorü lua acea plată ce au luatü și Arbure Hatmanul, cu toții s'au rădicatü asupra'i; ce nimicä n'au isprăvitü; că celui fricosü și spăimîntatü, sciindu-și perirea deapururea înaintea ochilorü, nice unü locü de odihnă nu 'i, nice inima de răsboiü; și vădëndü că lui Stefan Vodă i-au venitü țera într'agiutorü, s'au răsipitü pintr'alte țeri, lăsându-si ocinile și casele. Eră pre Coste Parcalabul, și pre Ivașco Logofëtul, și pre Sima Visternicul, și pre alții mulți, i-au prinsü vii, și le-au tălétı capetele în têrgü în Roman¹⁾.

Înt 'acesta'șu anü, întorcëndu-se o sémă de óste Turcéscă den țera Leșescă, ce ämbra la pradă, le-au eșitü Stefan Vodă înainte pre apa Prutulul, la Tara-sëuch; și din 4000 de ómeni, puținü au hălăduitü la țera lorü²⁾.

Pentru pacea cum au făcutü Stefan Vodă cu Craiul Leșessü.

Pre acele vremi, Jigmond, Craiul Leșescü, au trimisü solü la Stefan Vodă poftindü ca să pôtä avea negoțitorii cale deschisă din țera lui să trecă la țera

ratul Romului, care au crescutü pre mânele Senecăi, și ca unü bêtărăn sftenicü l'-au sfătuitü, cărmuindu-l pentru binele celü de obște; eră apoi Seneca fu omoritü de Nero. Dice Salustie: «celorü cumpliși Domni, a face strîmbëtăși este a stêpëni.» Eră precum nici de la o curte a Domnilorü nici odată nu lipsesce zavistia, așa nici la Domnia lui Stefan Vodă; și cu câtü era mai ténêrü, cu atăta mai lesne cale au aflatü zavistnicii și îmbunătorii asupra lui Arbure Hatmanul. Dice Clavdie: «O rava zavistiei cumplite nci o di nu o pôte împăca.» Și adevêratü, precum dice unü Valerie celü mare, «nici o fericire așa de isbändă nu-i care s'are putea feri de dinși zavistiei.» Așa și norocirea lui Arbure, de-odată cu zavistia se hotări din tirănia lui Stefan Vodă ténêrului. Vădëndü, dëră, ce'alți boieri fapta lui Stefan Vodă, toți s'au îngrijatü, căci și Șerpe Postelnicul simțise tinere și grósnice lucruri a lui Stefan Vodă, plecate spre vërsări de sânge, și au pribegitü mai nainte; că toți se temeau de plata lui Arbure, că vorü lua fieșcare de dênșii de la Stefan Vodă. — *N. C.*

1). Dice Plutarch Filosoful: că Domniü cei bunü din cei rëi cu acêsta se despartü, că celui rëu Domnü numai ascultare, eră celui bunü și ascultare și dragoste i se arată. Părăsise boierii a avea dragoste spre Domnul lorü, pentru gróza și tirănia ce facuse cu Arbure și cu feciorii lui de'i omorise. Ce cu toții s'au rădicatü asupra lui; însé, cu greü este a afla pre tizanal adormitü, că din fire este fricosü; și după ce'si impreună fapta cu firea, și mai fricosü este. Căci fapta cea cumplită a Domnilorü turbași le arata depururea înainte. ochilorü griji și primejdii. Așa și Stefan Vodă, după ce 'și arată fapta sa cu mórtea lui Arbure, se cunoscü împrovitorü boierilorü sei, și avea griji pururea, în care grije eră trézü pre-giurü sine. — *N. C.*

2). Acești Turci au prădatü țera Leșescă, olatul Liovului, și a Sanoscului, și a Belskii, și țera Podoliei, și nici o smintélă de Leși n'au avutü. Ce cu multü pleantü s'au întorsü, că n'au cutezatü Leși s'ei lovescă undeva, precum scrie cronica Leșescă de acêstă óste Turcéscă, în anii de la Hristos 1524; eră de Stefan Vodă nu pomenescü cronicë Leșesci. — *N. C.*

Turcescă, și se fie într'una asupra Tătarilor. Érá Stefan Vodă așijderea aú trimisú solii seí întru întărirea prieteșugului, și se trimiță la margine se facă lege celorú cu strimbătăți, și se'í slobodă solii seí se trecă la Mosk. Deci, de a facere lege la margine aú fágăduitú, érá la Mosk se trecă solii prin țera lui, n'aú lăsatú, pentru neaședarea ce avea cu Moscul¹⁾.

Când aú prădatú Stefan Vodă celú ténérú țera Muntenescă.

In anul 7034, Fevruarie 5, Stefan Vodă, simțindu-se pentru vîlfa cu norocú ce avea la rěsbóie, strins'aú țera, și cu mare urgie aú intratú in țera Muntenescă asupra Radului Vodă, și aú prădatú țera până la Tergușorú; și nime n'aú cutezatú se'í stea improtivă. Ce cu pace aú nevoitú Radul Vodă de i-aú potolitú simeția. Deci s'aú întorsú Stefan Vodă înapoi fórá de nice o smintelă.

Intr'acestași vreme, Septemvrie 20, in anul 7035, prestăvitus'aú Petru Vodă, feciorul lui Bogdan Vodă, fratele lui Stefan Vodă celú ténérú.

Pentru mórtea lui Stefan Vodă celú ténérú

Intr'acestași anú, 7035, Genarie 14, réposat'aú Stefan Vodă celú ténérú, feciorul lui Bogdan Vodă, in cetatea Hotinului, și cu cinste 'l-aú îngropatú in monăstire in Putna, care este zidită de moșul seú Stefan Vodă celú bunú. Și aú domnitú 9 aní și 9 luní. Scrie la unú letopisețú Moldovenescú, de đice, că pre acestú Stefan Vodă 'l-aú otrăvitú Dómna sa.

Acestú Stefan Vodă întru totú semăna cu firea moșu-seú, lui Stefan Vodă celú bunú; că la resbóie îi mergea cu norocú, că totú isbândia, și lucrul seú ilú scia a'lú purta, măcar că era ténérú de đile, și era omú mániosú, și prea lesne vėrsătorú de sänge.

¹⁾ In anul 1526 aú rămasú biruitú Lodovic, Craiul Ungurescú, de Sultan Selim, Impėratul Turcescú, la cetatea Mohaci, cu mare paguba, și cea de pre urma peire și rě ipă Ungurilorú; că fugindu Lodovic Craiu, s'au noruitú într'o mlaștina, calcatú de calul seu, și acolo s'aú nadușitu. Érá Sultan Selim într'același anú au luatú Buda, și alte cetați și tirg iri

Dupě ce au peritu Ludovic Craiul Ungurescú, au redicatu Craiu, o semă de Unguri, pre Ioan Zapoli; și îndată aú mersu de aú luatú cetatea Budi inapoi de la Turci. Éra al ul crăiei lui Ión Zapoli n'au fostú acea dată de temeiu. Ce dacă se strinseră la Pojónu mul țime de Unguri, fiindu și Crăiėsa cea vėduvă a lui Ludovic acolo, aú alesú pre Ferdinand Craiu Ungurescú, și îndată au mersú cu oști de aú luatú cetatea de subt ascultarea lui Zapoli. Éra lui Ión Zapoli i-aú căutatú a fugire in țera Leșesca.

In anul de la Hristos 1530, Jigmond Craiul Leșescú, fiind betrănú, aú coronitú pre fiu-seú Avgustú, copil fiindú, de 10 aní, cu voia tuturorú Leșilorú.—C. M.

CAP. XV.

Domnia lui Petru Vodă Rareșu, feciorul lui Stefan Vodă celui bun, in anul 7035, Genarie 20.

Boierii și țera, după mórtea lui Stefan Vodă celü ténérü, s'au strinsü și s'au fatuitu pre cine'si voru alege se le hie Domnu; că, pre obiceiul țerei, nu se cadea altuia se dea Domnia, fora de căruia nu vrea fi semință de Domnu. Și i codindu unul de altul, s au aflatu unul de aü marturisitü că aü înțelesü dintru Mitropolitul¹⁾, ce s'au sevırșitü mai înainte de Stefan Voda; și fiindu bolnavü Stefan Voda la Hotinu, aü lasatü cuvântü, de se va sevırși elü, se nu puie pre altul la domnie, ci pre Petru Majearul, ce l'au porechtu Rareșu, dupre numele muierii ce au fostu după altu barbatu, tãrgovețü din Harlau, și l'au chiamatu Rareșü. Și așa, pre Petru aflându-lu, și adevierindü că'i de osul lui Stefan Vodă, cu toții l'au rădicatu Domnü. Și apucându-se de domnie, nime n'au perdutu nadejdea; ca pace și odihnă era tuturora, și ca unu pastoru bunü ce strejuesce turma sa, așa in tóte părțile sele strejuia, și priveghia, și se nevoia se lățescă ce aü apucatü; ca nemica după ce s'au aședatu la domnie n'au zabovitü, ce de rësboie s'au apucatu, și la tóte'i mergea cu norocu,

Când aü prădatü Petru Vodă țera Sécuească.

In anul 7036, in alu doile anu a domniei sele, Petru Voda aü rădicatü óste mare asupra Secuilorü la țera Ungurésca; și 'și-au împărțitu óstea in doue pôlcuri²⁾, și pre doue potici; și daca au intratü la Secuü, in tóte părțile i-au spartü, și i-au risipitu, și orașele le-aü jăcuitü, și pre toții i-aü supusu, și i-aü plecatu sie; și cu pace s'au intorsu la scaunul seu, la Sucéva.

Pre acea vreme au urđitu Petru Voda monastirea Pobrota, numai pâna in jumatate.

Al doile rësboiü ce aü făcutü Petru Vodă cu Sécuii, den sus de Brașou.

Intr'acestașu anu, după ce au pradatu Petru Vodă țera Sécuiască, trimis'aü Ianoș, Craiul Ungurescu, solü, la Petru Vodă, de l'au pohtitü s'ei hie intr'agiu-toru improtiva o séma de Domni Unguresci, cariü nu vreaü s'ei se plece, și 'i

giurui orașul Bistrița cu totu ținutul dintr'acea țără; și altele îi făgăduia că' va da, numai de 'i va supune sub ascultarea lui. Vădându Petru Vodă pohta lui Ianoș Craiū, una pentru giuruiță, alta pentru prieteșugul ce'lū aveaū impreună, indată aū gătitū oste, și aū trimisū pre Grozea, Vornicul celū mare, și pre Barbovski Hatmanul, cariū eraū mai credincioși din boierii sei ¹⁾; și aū invățatū o sémă de oste sē trecē pre drumul Brașoului, érá o sémă de oste pre drumul Sucevei, sē ăntre mai susū in țera Unguréseă. Érá Unguriū, degrabă deșteptându-se ca din somnū, simțindū că' impresóră vrăjmașil, de sîrgū s'aū gătitū de rēsboiū; și nu așa de ostea den sus se grijaū, ca de cea den josū, aūdindū că vinū asupra lorū. Și sculându-se mulți Domni din Ardeal, și alții cariū eraū gata sē móră pentru moșiile sele, și multe puscī și arme luândū cu sine, s'aū apropiatū den sus de Brașoū oste de oste; și inherbintați, ascuțindū unul spre altul armele, și se arătaū vrăjmașilorū sei, bulucindu-se cineși la al sei; și gătindu-se Sēcuii de rēsboiū, érá Moldovenii sciindū agūtiorū numai de la Dumneđeū, așa s'aū lovitū cu dēnsii; și dāndū rēsboiū vitezesce multă mórte s'aū făcutū de āmbe părțile. Mai apoi, vădendū Unguriū atāta peire, aū perdutū rēsboiul, lāsātāū tōte armele și puscele; cu ceea ce aveaū nādejde sē'și mistuéscă capetele aū datū dosū a fugire, și mulți den Domni aū picatū la apa Bārsii. Érá dupē rēsboiū, multă pradă făcendū, s'aū intorsū cu isbindā la domnul lor, Petru Vodă.

Érá cei den susū, ce aū intratū pe drumul Suceviū, nu mai puținā isbindā aū făcutū, prādāndū, și ardēndū; și cu pace s'aū intorsū.

Aūdindū Ianoș Craiū ce s'aū lucratū, multū s'aū bucuratū; și pre lângā giuruița de'ntēiū, ce' giuruișe Bistrița, și alte orașe aū mai datū lui Petru Vodă. Atunce Petru Vodă trimis'aū sē ia acele cetății ce' fāgāduise. Érá Bistrițeniū nu suferirē nice cum sē albā ei străini mai mariū lorū, și āncē indemnare și alte cetății, adecā Brașoul și altele d'impregiur, lepādāndu-se de Ianoș Craiū.

¹⁾ Dupē ce perdu rēsboiul Ión Zapolie Craiul, ce au avutū mai pre urmă la Tokai cu Ferdinand, i-aū cāntatū a 'și lāsa crāia, și aū nāzuitū in țera Leșescă la Jigmond, Craiul Leșescū, și aū intratū in țera Leșescă, și aū descālecatū la Ión Tarnovsci, cu mare nume și cunoscutū intre toți Leșiū. Acesta Tarnovski cu bucurie 'l-aū priimitū in casa sa óspe, și 'i lāsā cetatea cu totul sē 'i fie de hranā și de slujbā, adāogēndū'ī tōte argintarii ce ar fi trebuitū la māsă unū Craiū.

Érá aice in țără, ințelegēdu Petru Vodă Rareș de atāte amestecături inre Craiul Ferdinand și inre Ión Zapoliū in Ardél, și avēndū grijē ca sē nu se ajițe dintru aceea tulburare in țera lui, ca și in Ardél, aū trecutū oste și aū lovitū fōrā de veste pre ómeniū lui Ferdinand de i-aū tăiatū și i-aū risipitū, luāndu-lē tabēra, și s'aū intorsū inapoi in țera sa cu multū pleanū. Érá Ión Zapoliū, aūdindū in țera Leșescă de risipā a ómenilorū lui Ferdinandū, de Petru Vodă, mare bucurie avu; și indata trimise solu la Petru Vodă, de 'i mulțami, și 'lū rugā sē 'i fie intr'agutorū, sē 'și pōtā dobāndi Craia sa. Petru Vodă iar aū intratū in țera Unguréseca, fiindū aprigū la prađi; și au dobānditū de la Sēcui cetatea Bistrița. Ce nu o putu ține indelungū, avēndū grije de Sultan Selim sē nu 'i vie bānat. Ce au prādātū și o aū lāsātū pustie Sēcuiilorū.

Érá Letopiseșul țerei scie: că dupē solia și pohta lui Ión Zapoliū, au pornitu Petru Vodă cu ostea sa pe Groza Vornicul celū mare, și pre Barbovcki Hatmanul, și aū invățatū, etc. *N. C.*

Petru Vodă al triile rîndu aŭ prădatu țera Ungurască.

Vedëndu Petru Vodă că Bistrițeniŭ nu voru sê 'lŭ primescă pre densus, nice gîdețe de la densus, încă și de Craiul lorŭ se lepădă, chîar cu sine s'aŭ por-nitŭ cu tótă óstea sa, cu mare urgie, asupra lorŭ; și, stringëndu'ŭ cu nevoie den tóte părțile, și cu focŭ ingrozindu'ŭ, vedëndu nevoia ce le-aŭ venitŭ asu-pră, érá ei s'aŭ inchinatŭ, și aŭ primitŭ mai mare de la densus. Mai apoi cu multe daruri fu daruitŭ Petru Vodă; și cu mare dobândă, cu tótă óstea lui s'aŭ întorsŭ la scaunul seŭ, la Sucévă.

Petru Vodă aŭ prădatu Pocuția in țera Leșescă.

În anul 7037, Avgustŭ, intr'aceste rěsbóie cu norocŭ simețindu-se Petru Vodă ¹⁾, gândit'aŭ sê facê rěsboiŭ și cu Leși; și puindŭ pricină ca sê nu dică că 'ŭ fôră cale, trimis'aŭ soli de pofti ca sê'ŭ întorcă moșia sa Pocuția, care o aŭ fostŭ vëndutŭ domnilorŭ, moșilorŭ seŭ. Ce Leșiŭ nu socotiaŭ că cere cu cale, ce zădăresce locŭ de price; nice 'ŭ dederă ce aŭ poftitŭ; ce s'aŭ întorsŭ solii fôră ispravă. Dece, Petru Vodă vedëndu că cu rugămintea nu póte scóte*moșia sa, gâdi cu sabia sê o ia; de care lucru aprinđendu-se de mânie inima lui Petru Vodă, de sirgŭ aŭ strinsŭ óste de rěsboiŭ, și aŭ intratŭ in țera Leșescă, de aŭ pră-datŭ Pocuția; și arse satele și tēgurile impregiurŭ: Colomea, Sniatinul, Tis-menița, pēn la Halici, pretutinderea; și cu mare isbândă s'aŭ întorsŭ inapoi foră de nice o smintělă.

Intr'aceea, auđindu-se la Craiŭ ²⁾ acéstă pradă ce aŭ făcutŭ Petru Vodă, aŭ trimisŭ Craiul pre Tarnovski ³⁾ Hatmanul cu óste. Atunce semnŭ mare s'aŭ arētatŭ pre cerŭ ⁴⁾, și aŭ stătutŭ multă vreme; și atunceși aŭ trecutŭ ⁵⁾ Leșiŭ Nistrul spre Pocuția ca sê scóță pre Moldoveni, pre cariŭ îi lāsase Petru Vodă sê ție orașele sê fie de apărare; și in 12 locuri aŭ avutŭ rěsboiŭ. Ce vedëndu aŭ nostri mulțimea de a lorŭ, aŭ trimisŭ la Domnul seŭ, Petru Vodă, sê le vie intr'agiutorŭ, că aŭ nevoie de óstea Leșescă ⁶⁾. Și fiindŭ subt Obēr

¹⁾ Simeția mai de multe ori orbesce pre ómenii cei mari, precum aice pre Petru Voda Rareșŭ; că simețindu-se de atâtea rěsbóie cu norocŭ ce făcuse in Ardél, socoti că și cu Leșiŭ îi va sluji norocul. — *N. C.*

²⁾ Avgustŭ Jigmond. — *N. C.*

³⁾ Ión Hrabii Tarnovski. id.

⁴⁾ In și înteiŭ a lui Avgustŭ. id.

⁵⁾ 1200 Leși. id.

⁶⁾ Și trimițëndu Petru Vodă 6000 de oșteni, i-aŭ lovitŭ Tarnovski Hatmanul cu Leșiŭ, și i-aŭ rěsipitŭ aprópe de tēgușorul Gvosdețul. Érá dupē acea isbândă se inturnară Leșiŭ inapoi, neavēndŭ grije de Moldoveni, că de odată, arŭ veni cu óste. Ce, iată și Petru Vodă, precum scriŭ cronicariŭ Leșesci, cu 20,000 de óste cu tunuri, sosesc. Luândŭ veste Tarnovskiŭ Hatmanul, aŭ fostŭ intratu in grije Leșiŭ; lasāndu-și tunurile și tabēra sfātuai sê se ducă inapoi la cetatea Haliciului. Ce neprimindŭ acēsta Tarnovski aŭ mersŭ la Obērtin, și acolo aședāndŭ tabēra, aŭ făcutŭ șanțuri impregiurŭ; și sosindŭ Petru Vodă cu óste, cu tunuri,

tin óstea Leşescă, aú sositú şi Petru Vodă cu óstea sa cea odihnită. Atunce, înţelegëndú Tarnovski Hatmanul pentru Petru Voda, multu au statutu in gándurí ca sê lase tabêra cu puşce cu totu, şi elu sê fuga; mai apoi legându tabêra, de ruşine, s'aú apucatu de rêsboiú (cã de multe orí unde perde omul nãdejdea, şi de frica mai apoi ce întórse in vitezie), şi multă vreme batendu-se cu mare vêrsare de sânge de ambe parţile, insê mai multú Moldovenií, cu multe rane incruntaţi, n'aú mai pututú suferi, ce au datu cale Leşiloru, şi s'au datú inapoi.

Tarnovski, Hatmanul Leşescu, dupe isbãnda ce făcuse, au lasatú óstea la Poçuţia, şi elú s'aú dusu la Craiul. Temëndu-se sê nu mai vie Moldovenií sê prade, aú fostú socotitú Leşi sê între ei mai'nainte sê prade in Moldova; şi așa aú intratú o sama de Leşi se prade, de carií puţiní au haladuitu; cã prinđendu-le de veste Moldovenií, aú datú asupra loru, de i-au taiatú şi i-au risipitú.

Intr'aceea, Ianoşú, Craiul Ungurescú, vedëndu aceste amestecãturí între Leşi şi între Moldovenií, ambla la miđilocú cum vase'í impace; ce nemica n'aú folositú, cã nu i-aú pututú împãca, pên n'aú mai intratú óstea Leşescă sê prade, pre carií i-aú acoperitú óstea Moldovenescă la Tarasaúţi, de n'aú scapatú nime den ei. Atunce, de isnóvã, Ianoşú Craiú ãmblãndú la miđilocul lorú, i-au împãcatu pãna in cincí luní; érá mai apoi aú mai delungatú pacea pãna la unú anu ¹⁾.

Indelungãndu-se pacea din ñi in ñi între Leşi şi între Moldovenií, nu rãbdaiê Leşií, carií eraú cu óste la margine de pazã, ce aú intratú in țérá, la Moldova, de aú prãdatú şi aú arsú la Cernãuţi, şi alte sate, pãna la Botoşenií, neavëndú Moldovenií nice o grijà, fiindú pace legatã. Vedëndú Moldovenií acéstã cãlcare de lege şi ameřiturã, nu suferirê, ce cu toţií se gãtirã sê între la Podolia sê prade, şi 'şí-aú datú cuvêntú se 'şí potcovescã caií, c'aú fostú érna gólã şi gheţósã. Şi dacã aú mersú ²⁾ aú arsú Cervona, şi Iagelniţa, şi s'aú apucatú de Ciarnokojinţi.

1-au incoguratú pre Leşi, câtú nu avea grije Petru Voda ca elu perde rêsboiul cu Leşií, cum avea grijê sê nu 'i scape din tabêra. (Lunecóse suntu lucrurile omenesci in lumea acéstã.) ãmblau Moldovenií impregiurulú taberei Leşesci sê ameřitescã pre Leşi sê ésa din tabêrá la harţú, ce avëndu Leşií loitre se suiau pe şãnturí şi rãneau pre mulţi Moldoveni de a lui Petru Vodã. Şi incepurã Moldovenií a bate in tabêra Leşescã din puşce; ce puţinã scãdere faceãú, cã era grujita bine tabêra Leşescã. Dat-au şi Leşií din puşce, câtú departara pre Moldovenií ce nãvãliau pe aprópe, şi le cauta a se da inapoi. Eşit-au o sema de óste Leşé cã afarã din tabêra, şi se facu unu rêsboiú mare, cu multa vêrsare de sânge de ambe parţile. Şi infrãngëndu pre Moldovenií, n'au mai pututú sta, ce au datu dosu şi 'şí lasara tabêra cu totul in mãna Leşiloru. Érá pre urmã, Leşií ce au rãmasu de paza marginei la Poçuţia, nu se rãbdau, ce adese intrau in țérá de prãdau. Érá şi ómenii lui Petru Voda unde tẽmpina pre Leşií li omoriau, câtú puţiní sê intorceãú, cu mare scãdere, inapoi. Aşíderea gatindu-se 1000 de Leşií, venise sê prade țéra; érá lovindu'í Moldovenií lui Petru Voda, pe Prutu la Tarasaúţi, puţiní aú hãladuitú la țéra lorú. — *N. C.*

¹⁾ Aceste înţelegëndú Ión, Craiul Ungurescu, de atãte amestecaturí între Leşií şi între Moldovenií, trimis-au solú la August Jigmond, Craiul Leşescu; ce n'au i pravitu mai multu, forã câtú intr'unu anu s'aú aşedatu. Serie cronicarul Leşescu ca şi unu Ibraim Paşa sê fie trimisú la Craiul Leşescú, cu pòhta sê întórca lui Petru Vodã puşcele care le-au fostu luatú Tarnovski Hatmanul de la Petru Vodã. Indilungãndu-se etc. *N. C.*

²⁾ In luna lui Fevruarie. — *N. C.*

Prințându de veste leșii, că Moldovenii au intratu la dênșii de pradă, de sirgü s'au gătitü öe rêsboiü, și s'au bulucitü ¹⁾, și au eșitü inaintea Moldovenilorü la apa Siretului; și dândü rêsboiü vitezese, așa au strinsü pre Leși, că nemică de arme nu gândiaü, ce de fugă, se scape. Și dândü in Siretü, mulți s'au innecatü; pre mulți au tăiatü și au impunsü, de au peritü ²⁾ mai mulți de 2000 in rêsboiü, förä robiți și raniți. Perit'au boferi aleși dentre dênșii: Venglinski, Pilečki, erä pre Vlides 'l-au prinsü viü, förä alți mulți necunoscuți; și așa, iar fu isbânda la Moldoveni.

Când au venitü Sultan Suleiman, Impëratulü Turcescö, asupra lui Petru Vodă, cu totă puterea sa, și Munteniü cu Domnul seü, și Hanul cu Tătariü, și Tarnovski Hatmanul cu öste Leșescă, in anul 7046, Septemvrie 20.

Vedëndü Leșii multa neingăduință și marea zavistie ce este intre Domniü Moldovei și intre Crăia lorü, și sciündü că țera Moldovei este subț mâna Turcului, strinsu-s'au cu toți de s'au sfătuitü se trimiță sol la Impëratul cu jalo-bă, seși cee lege cu Petru Vodă; și aleserä de trimiserä sol mare pre Crescovski, Castelanul de Brescö, ca se spuie Impëratului că de nu 'lă va rëdica din țerä și din Domnie ilü vorü scöte ei cu öste; că nu mai potü suferi rëutățile ce au iscatü între dênșii. Turcul, după puțină vreme, înțelegëndü că Leșii se rëdicä cu täre mare asupra lui Petru Vodă, și temëndu-se ca se nu ia țera, și se aibă mai multă gälcévä și pagubä cu dênșii, de câtü cu Petru Vodă, de öste au poroncitü se se geijescä; și la Tătariü au trimisü ca, pre o vreme, se intre in țera Moldovei. Așijdere și la Munteniü au trimisü se se gätescä de öste. Dicu, că și den țerä au mersü pre tainä jalobä la Impëräție; de care lucru, Impëratul mai värtosü au socotitü se'lü scöțä, ca se nu se lipescä la alte părți, se 'i inchine țera. Și töte aceste pe o vreme s'au tēplatü. Când Tarnovschi, Hatmanul Leșescü, cu mare öste trecuse Nistrul la Hotinü, și cetatea incepuse a batere, in anul 7047, așteptändü și pre Avgustü Craiü, carele au venitü până la Liov, nu cu puțină putere; Tătariü de altä parte, ämpluse țera de robie, și prädaü; Turcii treceaü Dunărea³⁾. Mai dinlăuntru, cunoscëndü

¹⁾. Cu Sinavski Hatmanul Poloni și cu alți Rohmistri. id.

²⁾. Și mulți au peritü, mulți s'au innecatü in Siretü; pe mulți au luatü vi in robie. Prins-au șese-deci de șleahțici, aleși, precum scriü cronicarii Leșesci; erä periți au fostü optä sute de cei mai de josü — *N. C.*

³⁾. Sultan Suleiman, înțelegëndu de atâtea rêsboie ce făcea Petru Vodă, äntëü prädändü in țera Ungurëscä, apoi in țera Leșescä; că și Craiul Ungurescü și Craiul Leșescü făcuse jalobä la Sultanul Suleiman de prädile lui Petru Vodă. Așijderea era pirä asupra lui Petru Vodă din neguțitorii turci ce treceaü cu negoțü de la Crim prin Moldova in susu, că 'i jäcuesce Petru Vodă, și 'i omörä cu ömenii se. Și acele puși ce le-au luatü Jicmond, Craiul Leșescü, de la Petru Voda, le-au fostu luatü Petru Vodă de la Perenié și de la Mailat, Hatmanii lui Ferdinand, a Impëratului Nemțescü de la Ardél. De aceste jalobe a doi Crai, fiindü așijätü cu mänie Sultan Suleiman, că și de la țerä mersese jaloba asupra lui Petru Vodă, indata au poroncitü oștilorü sele se se grijescä; deodatä au trimisü poroncä și la

boierii și țera la ce vine lucrul, se sfătuiau, și unul cu altul cercau sfatu ce voru pute face, ca să pôtă haladui de atate nevoi ce s'au așitatu in țeră, și risipă asupra loru. Aceste tôte, daca au intratu la urechile lui Petru Voda, și mai vârtosu Hirea chelarul 'i-au spusă, cum și țera ce voroveșce cu s'lu părăsescă, multa scarbă au intratū la inima lui, că încotro vrea întorce ôstea mai ântêu, nu putea cunôsce; că Leși venise cu tarie, puterea Turcului mare multime, și iușimea Tatarilorū neoprită; cești den lontru slabī și plini de viclesugu. Ce, den tote 'și-au alesu cu ai s'ei de s'au sfătuitu să agiunga la Ianoșu, Craiul Ungurescu, s'lu împace cu Leși, și să întorcă ôstea asupra Tătariloru; ca, de-i va putea birui, érá pre Turcu prea lesne 'lu va împăca. Ce sfatul, măcar câtu'i de bunu, unū lucru ce'i den voia lui Dumnezeu nu se pôte schimba; macar ca pre Avgustu, Craiul Leșescū, 'l-au împăcatū Ianoșu, Craiul Ungurescū, și remasese fora grijē dentr'acolo. Érá ôstea Tatărăsca și puterea Impērației Turcescī, ca unū pohoiu degrabă ce vine, 'l-au acoperitu, de 'l-au cautatu a lāsare totu, și s'au datu spre munte, parāsitu de tótă slujba ce avea¹⁾.

Vedēndū Petru Vodă că 'l-au împresuratū vrajmașii de tôte părțile, și ai sei 'l-au părăsitu toți, lāsāt'au scaunul, și s'au datu spre munți; unde, cunoscēndū că nice acolo nu se va pute mistui, au socotitu să trecă la țera Ungurésca. Și așa, aflāndu-și cale deschisă pren tîrgu pren Pétra, au trecutū pre lângă monastirea Bistriței; și, lasāndu-se ca să pôtă cevași odihni in munte, deasupra monastirei, vețut'au, unde ca unu roiuden tôte părțile, încungurată monastirea, ca se'lu póta prinde. Dece, cunoscēndu elū aceste, au încălecatū pre calu, și singurū au fugitū să hălăduésca, in 18 zile Septemvrie, intrāndū in munte într'adincū²⁾. Foră drumu, foră povață, au datu la strimturī ca acele, de nu era nice de calū nice de pedestru; ce 'l-au cautatu a lasare calul. Și așa in șese zile învāluindu-se pren munte, flāmīndu și truditū, au nemeritu la unū pariū in grosū³⁾, au datu peste nisce pescari, carii, daca i-au luatū sēma, cu dragoste 'l-au primitū. Éra Petru Voda, înfricoșāndu-se de ei, s'au spaimāntatu, éra ei cu giuramēntu s'au giuratu înainte-i cum îi voru hi cu direptate, și nemica se se témă. Érá elu le-au datu loru 70 de galbeni, bani de aurū; și vedēndu ei galbenii, cu bucurie 'l-au luatū, și 'l-au dusu la otacul loru, de 'l-au ospētatū cu pāne și cu peșce friptū, ospēțū pescārescu, de ce mânca și ei. Și

Tatari, ca avea și grije Sultan Suleiman despre Leși, se nu aibă mai mare gâlcēva pentru țera. Și așa, totu pe o vreme, când încă Tarnovski Hatmanul Leșescu era subt Hotinu cu ôstea Leșésca, se dobīndescă cetatea Hotinul, învrajbiți fiindu Leși cu Petru Vodă, cum s'au scrisu mai susu, pornit-au Sultan Suleiman cu ôste însuși cu sine, și Tatarii pe de alta parte au intratu in țera, arđēndu și robīndu. Éra bieșii boieri, înțelegēndu de prada Tatariloru, și de Imperație ca au sositu la Dunarea, se sfatuiau, și un l cu altul cercau, etc. *N. C.*

¹⁾ Éra mai tare se temea să nu 'lu prīnde boierii s'lu dea pre mâna lui Sultan Suleiman pornitū și-au Dómna spre munți înainte, parasitu de toți. *M. C.*

²⁾ Au nimeritu la unu sīastru duhovnicu, unde este acmu monastirea Bisericanii, și i-au arātatū cale spre țera Ungurésca. — *Adaos de M. C.*

³⁾ Ce cūa spre țera Ungurésca, spre Sēcu, și eșīndu pe partiul acela, au nimeritū de nișce pescari. *idem*

daca aũ în eratu, 'l-au imbracatu cu haine próste de a lorũ, și i-aũ datu comanacũ in capu, și l-au scosu la Ardél. Și fiindu óste Ungurésca de straja la margine, 'i-au întreatu pre dênșii ce ómeni suntũ; ei au ȓisũ: suntemu pêscaři. Și așa au trecutu pren straja Ungurésca, și nimene nu 'la-u cunoscutũ. Dece, pêscaři 'l-aũ dusu la casa unui boierinu Ungurescũ, carele au fostũ avêndũ prieteșugu mare cu Petru Voda; ce pre Domnul nu 'l-aũ aflatũ acasă, numai pre ȓiupanésa lui; și pre taina spuseră ei de Petru Vodă; carea, înțelegendu de Petru Voda, cu dragoste 'l-au primitu la casa ei, și 'l-au făcutu ospêtu. Érá unu vomicu óre cine, ce fusese aprodu la Petru Vodă, prilejindu-se într'acelu satũ, fiindũ scapatũ și elũ dintr'acele réutățĩ, îi spusera lui de pêscaři acia ce venise den munte, și sciindũ elũ că Petru Vodă au intratu in munțu, și nimica de dênșul nu se scie, și cugetându intru inima sa, cum aru putea înțeleghe ceva de Domnul seũ, au mersu la pêscaři sê 'i întrebe; și daca i-au vêdutu, indatã aũ cunoscutu pre Domnul seu, Petru Vodă; și au cađutũ de i-au sêrutatu piciórele. Atunce vêđendũ Petru Vodă pre credinciósa sluga sa, multu s'au bucuratu și s'au mâniaetu, și multe cuvinte de tainã i-au vorovitũ, și imblândindu-i-se inima, au adormitũ pușintel. Nice zãbavã multa facêndũ, pana a odihnire Petru Vodă, érá acea ȓiupánésã aũ gãtitũ légãnu cu caĩ, și 12 vomici într'armațũ; și dacã 'l-aũ deșteptatũ, aũ șeđutũ in légãnu numai cu acelũ aprodu, și au mersũ pe locuri forã de drumu, pâna aũ sositũ la casa unui boiarin Ungurescu, care și acela era prietenu lui Petru Vodă; și acela, dacã 'l-au vêdutu, cu dragoste 'l aũ primitũ și 'l-aũ ospêtatũ, și indatã i-aũ gãtitũ légãnu cu șese caĩ, ca locũ de zãbava nu era, ca den urmã priusése de veste óstea ce era la straja Ungurésca, cum Petru Voda aũ trecutũ pentre dênșii, și nu 'l-au cunoscutu, și s'au pornitu dupe dênșul a'lu cerca, ca sê 'lu póta aȓiunge. Ce, Dumneđeu, cela ce 'i ocarmutoru tuturorũ celoru ce i se róga cu credințã, au acoperitu pe Petru Vodă, și i-aũ datũ cale deschisã; și mergêndũ cu nevoințã aũ sositu la Ciceũ; și Sambatã, in resarita sórelui, Septemvrie 28, au intratu Petru Voda in cetatea Ciceului, și au inchisũ porșile. Érá cei ce 'lu gomau den urma, vê'êndu ca au haladuitũ Petru Voda dinaintea lorũ s'au întorsũ inapoi. Acolo plângere și tânguire era de Dómna sa, Elena, și de fiĩ seĩ, de Iiașu și Stefanița, și de ficã-sa Rucsanda, și de alșĩ casașĩ, pentru multa scarba ce le venise asupra-le, sciindu-se den cãta mãrire aũ cađutũ la at ta pedepsa. Deciĩ Petru Voda au intratu in bisericã de s'au inchinatũ, mulțãmindu lui Dumneđeu ca 'l-au isbãvitũ de mânele vrãjmașilorũ seĩ').

Éra Sultan Suleiman, Impêratul turcescũ, cu óstea sa, in urma lui Petru Voda, la Moldova, multa prada și scadere facêndu țereĩ, și cãlcând-o, aũ aȓĩnsu pana la Suceva, cu mare urgie și pedepsa tuturoru locuitoriloru.

CAP. XVI.

Domnia lui Ștefan Vodă, poreclit Lăcustă.

Prădându și stropșind țera Sultan Suleiman, Impăratul Turcesc, și fiind țera bejenită spre munți, s'au strinsu Vlădicii și boierii țerei, la satu la Badeuți, den sus de Sucéva, de s'au sfătuitu cu toții, ce voru face de acea nevoie ce le venise asupra. Mai apoi de tôte 'și-au alesu sfătu ca să trimiță solii la Impăratul, cu mare rugăminte și plângere, se-'i erte; și așa au alesu dintre dênșii pre Trifan Ciolpan, de 'l-au trimisă solii la Sucéva la Impăratul, de s'au rugat de pace, și 'și-au cerșutu Domn. De care lucru, vedându Impăratul rugăminte la oru, s'au milostivitu, și i-au iertat; și au trimisă la dênșii cu Ciolpan pre unu céușu mare cu credință, de i-au chiebatu pre toți la Impăratul, in Sucéva, cari cu mare frică au mersu și au cățutu la piclórele Impăratului; pre cari i-au iertat Impăratul, și cu dragoste i-au primitu, ca pre nisce robii al sei. Și le-au pusu Domn pre Ștefan Vodă, feciorul lui Alecsandru Vodă¹⁾, și elu s'au invărtejit inapo cu multă dobândă, d'impreună cu tótă óstea lui. Și decii Ștefan Vodă, cu Vlădicii, și cu boierii, au petrecutu pre Impăratul până la Dunăre; și acolo au intorsu Impăratul pre toți robii și pleanul câtu s'au aflatu de față; și birul încă 'l-au iertat; și decii au trecut Dunărea; éra Ștefan Vodă s'au intorsu la scaunu'și in Sucéva²⁾.

Pentru multe nevoi ce au petrecutu Petru Vodă de Unguri, in cetatea Ciceul, și purcederea sa la Țarigrad, in anul 7041, Genarie.

Fiindu Petru Vodă in cetatea Ciceului, multe pedepsă și nevoi îi veniau asupra de la neprietenii sei, că nu numai de la cei străini, ce și de la al sei avea

Éra Ión Zapolii, Craiul Unguresc, înțelegându de clătirea lui Sultan Suleiman spre Moldova, asupra lui Petru Vodă, avându grijă de viclesugurile păgănesci, că dacă va supune de totu țera Moldovei, se nu intre păgănul și la Ardél se supue țera Ungurescă, fiindu megieșe, măcar că erau legați cu mare prieteșugă Ión Zapolii cu Sultan Suleiman; ce nice odată creștiniloru dragu n'au fostu păgănul. Cerșutu'au agiutoru Craiul Unguresc de la Ferdinand, Impăratul Nemțesc, după aședată pacea ce era intre dênșii, se se agiutorecă unul pre altu la vreme de trebă, se trimiță oști mai de grabă. Éra și elu, stringându'și oștile Unguresci, va privighia ca la locu bun se 'și ispitescă norocul cu oștile, și cu singuru Sultan Suleiman. Și trimițându Impăratul Nemțesc óstea sa, ca la optu mi, pre la Varadin, la inceputul sêcerișului, și de acolo au mersu la Ardél. Éra cum putea Ión Zapolii, silia se fie pre taină acea pornire de óste, se nu oblicescă Sultanul, avându mare prieteșugă cu dênșul.-*N.C.*

¹⁾. Ce era mainainte isgonitu de Petru Vodă, și acolo la Sucéva Impăratul au legat biru pre anu se'i dea țera câte *«dece măr galbeni de aură;»* éra alte vistere ce n'au fostu apucat se le rădice Petru Vodă cu sine, tôte le-au luat atuncea Impărăția. — *M. C.*

²⁾. Înțelegându Sultan Suleiman, după ce au trecut Dunărea, că Ian Zapolii, Craiul Ar-

pedép ă, de la cei ce 'i miluise și 'i boferise in domnia lui, de la cei ce au nădējduitu sē 'i fie cu bine și cu priință la vreme ca aceea. Ca ăntēiū Simeon Părcălabul, carele era pusu de Petru Vodă socotitorū și tocmitorū, de mai-nainte vreme, cetății aceia, impreună cu Vladica Anastasie, gândindū rēu la inima loru asupra Domnului seu, Petru Voda, s'au sfatuitu ca sē prinđē pre Petru Vodă și sē 'lū omóre, și sē 'i la capul sē 'lu trimiță la Stefan Vodă, ce era Domnū in Moldova. Socotiau că voru dobāndi cinste le la Stefan Vodă; ce, Dumneđeū celu direptu, celu ce scie inimile și gândurile tuturoru, sciut'au și sfatul acestora, și fora voia sântiei sēle nice unu lucru nu se ispravesce. De care lucru prinđēndu de veste Petru Voda, și sciindu ca voru sē 'lu omóre, silit-au cu meșterșugū de i-ău scosu den cetate și i-au gonitū Petru Vodă pentru acēsta fapta.

De norocu era Petru Vodă a tragere nevoi de neprieteniī sei, ca bine de una nu se mīntuia, alta i se gatia; ca, scapāndu de la vrājmașii sei de la Moldova, pre straja Ungurésca dede, și de acolo strecurāndu-se pre tamă, și intrāndu n cetatea Ciceului, spre vrājmașii sei nemeri; și bine de acestii nu s'au mātuitū, iatā sosi de la Ianoș Craiu óste Ungurésca, carii au incungūratū cetatea de tóte parțile. Veđēndu Petru Voda viclesugul lor, și nevoia ce 'i venise asupră-ī, s'au inchinatu lorū, și ău datu cetatea Unguriloru; carii, daca au dobīndit-o pre sēma loru, multă pacoste si pedépsafăceaū lui Petru Voda; ca a lui Petru Vodă ce au fostū, au luatu totu Ungurii, și cu nemică volnicu nu era; alesu de Mailat, Domnul Ardélului, multa nevoie au avutū de dēnsul.

Petrecēndū Petru Vodă in cetatea Ciceului, cu multă scārbă și nevoie, intr'unū ănū și șese luni, nu mai putu suferi rēutățile și pedépsa ce 'i făceau Ungurii; s'au socotitu ca sē se desbata de subt stēpanirea lorū; și s'au sfātuitu cu Dómna-sa Elena sē trimițē carte cu mare jaloba și plāngere la Sultan Suleiman, Imperatul Turcescū, ca sē i se facă milă sē-lu erte, plecāndu-și capul subt sabia Imperatului, și că sē trimiță cărți la Ianoș, Craiul Ungurescu, ca sē 'lu slobódă den țēră sē mērgă la Impērație, și sē slujescă Porții Imperatului. Și sciindu scrisóre serbescă Dómna Elena, ău scrisu la Impēratul cu mare jalobă și plāngere, și o au pecetluitū, și o ău datū la Petru Vodă. Éră Petru Voda o au sloboditū den cetate pre o ferēstra afară, lāngă zidul cetăței, și ău chematu pre o sluga a sa credinciósa ce era sērbū, și i-ău ară-

délului, cu oștile sale și cu oștile lui Ferdinand, Impēratului Nemțescū, au apucatū poticile munitilorū, ca, de aru vrea elu cu Turcii sē 'ntre in Ardél, sē nu-lū lase, și cum că este gata sē se bată cu dēnsul, de acea veste pagānul gemēndu, și scārsnindu in dinți, aprinsū de manie, au trimisu Céușu la Ian Craiul, dīcēndu'ī ca au uitatu de bine facerea lu, și făcēndu-l nemulțamitoru, sē 'i spue că curānd va face de 'și va perde Craia, și se va căi. Rēspuns-au Ian Craiul Turculu, cu mltua plecare, cum elu acea gatire de oști, nu improtiva Impērației au facutu, pre carele 'l-au cuoscutu apēratoru vieței sele și cinstei sele, ce improtiva vrējmașulu seu, lui Petru Voda, carele findu subt poronca Crailoru Ungurescu, au facutu de multe orī prādī in Ardel, pe carele acum ilu are inchisu in cetatea Ciceul, și in scurta vreme 'lū va avea in mātule sele. Éia Impēratul nice unū banatu sē nu aiba și nice o indoire de prietușugul ce 'l-au legatū cu dēnsul. — N. C.

tată cartea, și 'l-au învățatu, în taină, să ia cartea și să o ducă la mâna Impăratului Turcescū. Carele, învățatura luându, au mersu și au luat cartea, și s'au dusu la Țarigrad, și au tinsu cartea la mâna Impăratului. Ță Impăratul, cetind cartea, și vedëndu atăta jalobă și plângere a lui Petru Vodă, saū, cum dicu unii, pentru lăcomia Turcescă (ca Turcul bucurosu'î fie cui să-lu primescă, numai să i se plece, și să-î dea bani), s'au milostivitu Impăratul și 'l-au ertatū cu bucurie, și 'l-au primitū, vedëndu că i se plēcă. Și îndată au poruncitū de au scrisū carte la Ianoș, Craiul Ungurescū, să slobodă pre Petru Vodă să mērgă la Impărăție, și au trimisū solū de olacū la Craiū. Ță Craiul n'au băgatū în sēmă cuvēntul Impăratului, nice au sloboditū pre Petru Vodă. Intorcēndu-se solul cu acea solie de la Craiū la Impăratul, au și mai trimisū până de șese orf Impăratul la Craiū, pohtindū să lase pre Petru Vodă, să mērgă la Impărăție. Ță Ungurii nice intr'unū chipū nu vreaū să 'lū lase, dāndu'î vină, că, fiindū Domnū în Moldova, Petru Vodă, multă asuprelă au avutū Ūngurii despre dēnsul, și āncă adaogeaū de 'lū făceaū *notcāgoș*, dicēndū că are moșii și ocine impreună cu dēnșii. Ță mai pre urmă, a șapte oră, au trimisū Impăratul soli la Craiū, cu hochimurī, aducēndu-î aminte și de une și de alte; și abia 'l-au sloboditū pre đisa Impăratului, ca să fie deplinū. Decia au trimisū Impăratul hochim la Petru Vodă, ca să mērgē cu credință și să nu se témă. Vedëndū Petru Vodă atăta adevēriță de la Impăratul, s'au bucuratū fōrte, și inima i s'au veselitū; cunoscēndū că cum se rēdică și se risipesce o negură intunecată, așa și elu se curățesce de scārba ce-î zăcea la inimă. Și gātindu-se de cale, au eșitū den cetatea Ciceului, în luna lui Genarie, intr'o Duminică, lāsāndu-șī Dōmna și coconii, și au purcesū la Țarigrad. Atunce, multă jale și plângere la împărțitul lorū. Ță Petru Vodă, dacă au trecutū Dunărea, atunce au mulțāmitū lui Dumneđeu, că 'l-au isbāvitū den mâna Ungurilor; și mergēndū la Țarigradū 'și-au plecatū capul la picīōrele Impăratului, pre carele cu mare bucurie 'l-au primitū Impăratul ¹⁾.

¹⁾. Totū acestu paragrafū «despre nevoile lui Petru Vodă în Cetatea Ciceului, și purcederea lui la Țarigrad» nu se afla nici la Miron, nici la Neculai Costin; amēndoi suntū multū mai scurți despre nenorocirile lui Petru Rareș; marginindu-se Neculai Costin a đice: «Ță Petru Vodă fiindū silitū în cetate în Ciceū în mare închisōre, se temea și de ómenii seī ce'î avea de apēratū cetate, ca să nu-lū dea în mānele Ungurilor. Ță nice se îndōla de totū cu mila lui Ión Zapolie, Craiul Ungurescū; ce de bună voie eșindū din cetate, au căđutū cu rugāmintē la Craiul să-î lasē cetatea Ciceul pentru traiul seū cu casa sa, rugāndu-se să-î erte greșelele cele de mai nainte greșite de dēnsul, arētāndū Craiului cum și elū, măcarū că este Craiū, Ță fiindū omū, este supusū primeđiilorū și vremilorū inproivnice acestei lumi. Făcufu-șī-au pace Petru Vodă de la Craiulū Ungurescū, și 'l-au rugatū de i-au datū voie să se cerce la Pōrtă să-șī pōtē tocni lucrurile despre Impărăție. Și dāndu'î voie și slobōdenie, agiuns-au Petru Vodă pre la prietenii seī la Pōrtă, trimițēndū Petru Vodă daruri Vezirului și altorū Agi împărătesci».

«Ță Stefan Vodă, aice în țēră, înțēlegēndū că au căđutū Petru Vodă pe mānele Craiului Ungurescū, nezābāvindū vreme, au rēpeđitū la Pōrtă făcēndū scire, și rugāndu-se pen prietenii Vezirului, să poroncēscā Impărăția la Craiul Ungurescū, să-î trimiță legatū pre Petru Voda. Ce Petru Vodă își așēdase lucrul de către Impărăție, de-lū chieamă să mērgă la Pōrta.»

Pentru mórtea lui Stefan Vodă Lócustă.

Stefan Vodă, domnindü la Moldova, nu puțină grijă avea, sciindü pre vrăjmașul său, Petru Vodă, viü, carele mai de demultü avea scósă averea sa și Dómna cu copiii la Ciceü, in țera Unguréscă, cum s'aü pomenitü mai susü. Mai apoi oblicindü, că și dacă aü mersü la Impărăție, este la cinstemare; aceste tóte erau ca o ghiață la inima lui Stefan Vodă.

In zilele acestui Domnü, Stefan Vodă, aü fostü fómete mare, și in țera Moldovei și la țera Unguréscă, că aü venitü lócuste multe de aü mâncatü tótă róda; și pentru aceea 'l-aü poreclitü și i-aü ăisü *Lócustă Vodă*. Érá mai apoi, urându-l tótă curtea și boierii, s'aü vorovitü o sémă de boieri den curtea lui, anume Gănescii și Arburescii, și la așternutul lui, unde odhnia, 'l-aü omoritü in cetatea Sucevei.

Érá începătura acestui lucru urätü și necuviosü s'aü făcutü de la Mihul Hatmanul, și de la Trotușan Logofëtul, carii s'aü vorovitü într'o séră, ca nisce tirani și lupi turbați, se véneze óia cea neslobivă, adecă pre Stefan Vodă; și dândü învătătură slugilorü séle, ca toți se se într'armeze, și puindu-le și giurământü se le fie cu dreptate, s'aü pornitü cu toții, și într'unü foișorü susü in cetate, unde odihnia, aü rëspitü ușa, și nesciindü Stefan Vodă nemică de acésta, s'aü sculatü fiindü numai cu căméșă; érá ei cu toții, ca nisce lei sëlbaticii, aü năvălitü asupra-ï, și multe rane făcëndu-ï, 'l-aü omoritü¹⁾, și 'l-aü scósü afară. Acéstă plată aü luatü Stefan Vodă de la cei ce-ï miluise, cărora mai apoi de la Dumneđeü, curindă vreme, le-aü venitü osândă, și aü luatü plată și ei pentru mórtea lui Stefan Vodă Lócustă.

Acestü Stefan Vodă aü domnitü doi ani și trei luni.

«Mergëndü Petru Voda la Țarigrad, s'aü aședatü la Galata, care cetate este facută de Itali, și de unü némü ce se ăicü Liguri, și se numesce la istorii Pera; acolo cură Boazul între Pera, adecă Galata, și între Țarigrad».

«Stefan Vodă, aice intru nenorocita țeră, multe și grele dabile strängea de la bieții lócuitorü; și de la o vreme s'aü arätatü mare vërsătorü de sânge; că fie pentru ce mică greșéla poroncia de omoria, și încă de multe ori la masă chiamändü pre mulți cu mâna să îi omoria.»

«In Zapolie, când aü trimisü jalobă la Impératul Turcescü pentru Petru Vodă Rareș, cum s'aü pomenitü mai susü, jeluitus-aü și pentru mórtea lui Grit, de carele ne trage rëndul se pomcnimü aice». Dupé acésta, Neculai Costin dá o largă relație despre mórtea lui Grit și despre luarea Ungariei de către Suleman celü mare. Veđi acéstă bucată la Apendics VIII.

¹⁾. Cātu și astăđi se cunosce sângele pe zidul păreșilorü casei aceea, in cetatea Sucevei, p' trelatü din Stefan Vodă, și tăindu-ï capul 'l-aü scósü afară. — *M. C.*

CAP. XVII.

Domnia lui Alecsandru Vodă Cornea.

Acei lei sălbaticii și lupii încruntați, Mihul Hatman și Trotușan, d'împreună cu alții cari erau protivnicii lor, dacă omorîra pre Stefan Vodă, cu toții au rădicatî Domnu pe unî Alecsandru Vodă, ce-l țiceau Cornea, carele fusese atuncea portarî la cetatea Sucevei, iar mai nainte au fostî slugă la Mihul Hatmanul; și dacă 'l-au rădicatî Domnî, i-au pusu nume Alecsandru Vodă¹⁾.

Intr'acea vreme, Sultan Suleiman, Impăratul Turcescî, gătîndu-se să mîergă la Odrîu, au purcesî cu tîtă puterea sa; și dacă au agîunsî la Odrîu, înțelegîndu de atîte amestecături ce se facî in țera Moldovei, și nuse pîte aședa țera, au socotitî ce va face să pîtă tocni acîstă țeră. Atuncea avu vreme și Petru Vodă de cerșu Domnia la moșia sa, in Moldova, care i-o gîruise Impăatul de mainainte vreme, incă cînd venise den țera Ungurîscă la Țari-grad. Și de acîsta pre voie i-au fostî; și indată i-au datî stîgî de Domnie la Moldova; și au trimisî pre credinciosul sîu, Imbrea Aga, cu Inicerî și cu multă ôste Turcîscă, ca să ducă pre Petru Vodă la scaunul țerei Moldovei. Și luândî agîutorî de la Dumneđeu, Petru Vodă, au purcesî spre Dristovî, in 7 țile a lui Genarie; și dacă au trecutî Dunărea, au sositî la Brăila. Și acolo tocmindu-șî ôstea ca să mîergă asupra lui Alecsandru Vodă, iată și boierii țerei Moldovei prinseră de veste, că domnia este dată lui Petru Voda, și au sositî in Brăila. Înțelegîndî de acîsta, cu toții au părăsîtu pre Alecsandru Voda, și 'l-au lasatu in Cetateă nîa²⁾, împreună cu Mihul Hatmanul, și cu Trotușan Logofîtul, și cu Petrașco, și Crasneș, și Cosma. Êră alții toți s'au dusî de s'au inchinatu la Domnul sîu Petru Voda, și s'au rugatî sî-l ierte de greșîla lorî. Vîđîndî Petru Vodă atîta rugămînte de la țeră, i-au iertatî pre toți și cu dragoste i-au primitî, și le-au đisî să fie in pace și iertatî de tîte greșîlele lorî, cîte i-au facutî ôre-cîndu. Êră ei cu toții strigară đicîndu: *«In mulți ani să domnescî cu pace!»* și era điseră: *«Bine ai venitu la scaunul tîu, Domnul nostru celu d'ântîvî!»* Și multă bucurie și veselie era tutu-orî;

¹⁾ In anii de la Hristosî 1538, Alecsandru Voda Cornea și cu Mihul Hatmanul, iprocîi, luîndu veste de Petru Vodă Rareș că este in cinste la Impărație, au rîpețîtu de sirgu la Ferdinand, Craîul Ungurescu, pe unul ce-l țiceau Petru Roberu, Ispravnicul Sîbului, cu rugămînte de agîutorî, sî-l trimîta împrotiva lui Petru Vodă, giuruindu-se cu tîta țera ca se va inchina subt ascultarea Craiei Ungurescî. Acîsta pofta de agutoru întărđîndu-se despre Ferdinand, mai multu agutoru au facutî lui Petru Voda la Pîrta, ca au luatî prea lesne Domnia, și cu mai pușna cheltuêla, obhicîndu-se la Porta ămbletele lui Alecsandru Voda cu a sfetniciloru sîi. — N. C.

²⁾ La Roman. — *Simon Dascal* 'l.

că toți îl iubeau ea pre unu părinte a loră, și toți erau bucuroși de venirea lui, căce li se supărase den mestecăturile ce se ațitase in țeră, și de răutatea aceloră lei cumplită și foră de suflete.

Petru Vodă, dacă și-au tocmită oșteea bine la Brăila, au purcesă împreună cu toți boierii sei; și dacă au sosită la Galați, s'au tăbărită pe țermurile apei. Țeră Alecsandru Vodă, prințendă de veste, s'au gătită de grabă cu oște de câtă avea, și au eșită înaintea lui Pătru Vodă la Galați; ce nemică n'au folosită, că părăsindu-lă ai sei, au cațută in mânele vrăjmașului seă, lui Petru Vodă, și îndată au poroncitu Petru Vodă de i-au tăiată capul, de'mpreună cu Petrașco ce se ținea de dănsul, într'o Mercură, in luna lui Fevruarie, 7049¹⁾.

Acestă Alecsandru Vodă Cornea au domnită două luni și trei săptămână.

CAP XVIII.

Domnia a doua a lui Petru Vodă Rareșu, In anul 7049, Fevr. 19.

Petru Vodă, daca au tăiatu capul lui Alecsandru Vodă, au purcesă cu tóta puterea sa spre scaunul seă, spre Sucévă; și șosindă la Bărladă, i-au făcută mare ospățu și cinste credinciosă și cinstită boierinulă seă, Hura Vorniculă. Și de acolo au venită pren tărgulă Romanului, și cu multă bucurie au năzuită de au mersă la Sucévă, Fevruarie in '19, Lună după sfântul Teodor, in a doua săptămână de postul celă mare, împreună cu Imbre Aga, și au ședută in scaună.

Dacă s'au aședatu Petru Vodă la scaună la Sucévă, aflat'au in viclesugă pre Mihul Hatmanul, și pre Trotușan Logofătul, și pre Krasneșu, și pre Kosma, cărora, dacă i-au aflatu vicleni, le-au tăiată capetele. De cari multă nevoie și pedepsă au fostă avută Petru Vodă in domnia d'ântăiă; pre cari, când au pribegită Petru Vodă den țeră, i-au fostă închisă in cetatea Romanului, avendă prepusă de viclenie, cum s'au și arătată mai apoi, că adevărată au fostă vicleni; și îndată prințendă'i, cu grele muncă i-au muncită, și le-au tăiată capetele.

1). 7048, țice Neculai Costin, carele arată într'altă chipă mărtea lui Alecsandru Vodă Cornea. După ce povestese intocma ca Țrechi împăcarea boiariloră cu vechiul loră Domnă Petru Vodă, elă urmăză așa: «Țeră pre Alecsandru Vodă, precum scrie Istvanfie istoricul Ungură, l-au omorită boiară ce erau cu dănsul, nădăjduindă că dintru acea faptă voră avea cinste la Petru Vodă. Și eșindă și acei boiară in tămpinarea lui Petru Vodă, cu multă glătă de țeră, au înțelesu Petru Vodă fapta loră, și Dumnețeu nu i-au lăsată fără osăndă pentru mărtea ce făcuse ei, antăiă lui Ștefan Vodă Locustă, apoi lui Alecsandru Vodă Cornă. Au poruncitu Petru Vodă de le-au tăiată capetele, și antăiă i-au muncită cu muncă grele și grăsnice. Așa este sfârșitul răiloră și cumplităiloră vărsatoriloră de sânge nevinovată. Țeră viindă Petru Vodă in Galați, au pusă Hatman pre Petrea, feciorul lui Vărtice».—N. C.

Eanî socotiți Dumniavóstră, cum plătesce Dumneđeū celora cę facū reū. Acestiī fiindū lei sęlbatici și lupi încruntați, multă pedepsă au făcutū lui Petru Vodă în domnia d'ânteiū. Mai apoi, stămpērându-și inimile asupra lui Stefan Vodă, neavēndū nice o vină, cu rea mórte 'l-au omoritū, cum s'au pomenitū mai susū, la Domnia lui Stefan Vodă. Iată dér, după fapta lorū cea rea, cūrândă vreme le trimise Dumneđeū osândă asupră, de luare și ei plată cu sabie, ca și Stefan Vodă. Intr'acestași di, Petru Vodă au pusū pre Petrea, feciorul lui Varticū, Hatman și Părcălabū de Sucévă. Intr'acestașū anū, dacā s'au așeđatū Petru Vodă la domnie, au trimisū de 'și-au adusū pre Dómna sa Elena și pre fiil sei, pre Iiașū și pre Stefan, și pre fiică-sa Rucsanla, de la cetatea Ciceului, din țera Unguréscă; și sosindū la Sucévă, Maii 25, eșitu-le-au Petru Vodă înainte trei mile de locū. Acolo multă bucurie era la adunarea lorū; că pre câtă jale era când se despărțișe de la Ciceū de se dusese la Țarigrad, mai multă bucurie și veselie era acum la împreunarea lorū. Deaciū, dacā se așeđară cu toțiī la scaunū, nu uită Petru Vodă datoria sa, cu care mainainte pre toți īngrădiā; ce, ca unū păstorū bunū, grija de oile sele cele perite, ca sę le afle. Trimis'au soli la Craiul Leșescū de 'și cereā robii sei, ce'i luase Tarnovski Hatmanul, când venise cu óstea la Hotin; ce, pemicā n'au isprăvitū, că s'au întorsū soliī fōră de nice o ispravă.

Petru Vodă, dacā s'au așeđatū in domnie, de nemicā altă nu grija, ce numai cu tótă casa sa petrecea in ocpețe și in desmerđaciune.

Aceste povesti ce scriū de Petru Vodă Rareșū, că au lăsatū scaunul și au pribegitū in țera Unguréscă, și de multe nevoi ce au petrecutū acolo, și cum au mersū la Țarigradū, și cum au eșitū cu a doua domnie in Moldova, cronicarulū Leșescū de aceste fōrte pre scurtū scrie; pōte fi că n'au sciutū de tōte. Ēră Letopiseșul celū Moldovenescū deagunsū și deschisū tōte pre-rōnd insemnēđă; pre carele tōte dacā le-amū luatū sēma, le-amū socotitū a fi adevere, și pe care le-amū tocmitū careși la locurile sele ¹⁾.

Când s'au bătutū Petru Vodă cu Maifat, Voevodul Ardélului, in anulū 7049.

Călcândū Unguriī prieteșugul celū avea cu Petru Vodă, după ce s'au așeđatū la domnie al doile, venit'au hokim Impērătescū de la Sultan Suleiman la Petru Vodă, ca să mērgă asupra Ungurilorū, și sę prinză pre Maifat, Voevodul Ardélului. Și i-au trimisū intr'agiutorū pre Ciubali Beiū, cu óstre Turcéscă, și

¹⁾. Negreșitū că acestiī Letopiseșū Moldovenescū de care vorbesce Vornicul Urechi, și care tratēză atātū de largū despre intēplārile lui Petru Vodă Rareș, este acelașū Letopiseșū vechiū de care Urechi ne pomenesce in predoslovia sa, și care ne asigurēză că se sfărșia cu Domnia lui Petru Vodă Rareșū. — Veđi tomul I a Letopiseșelorū, pagina 95. — Simion Dascalul și cu cei-alți doi compilatori au urmatū intocmai teextului lui Urechi in totū ce se atinge de Petru Vodă Rareșū; ēră Miron și cu Neculai Costin, asemenea și Ión Neculce, suntū multū mai seurși. Deosebirile ce suntū între cei d'ânteiū Cronicari, și între acestiī trei de pe urmă, s'au insemnatū prin note in tótă Domnia lui Rareșū. — Red.

pre Radul Vodă cu Muntenii. Și vrîndu Petru Vodă să plinască poronca împărăției, aș purcesu cu totă oșteasa, împreună cu Radul Vodă cu Muntenii, și cu Ciubali Beiu cu Turcii, și au trecut pre Oituz la Ardél. Și mergîndu cu toții asupra lui Mailat, Voevodul Ardélului, și încă n'au ajunsu la Făgăraș, acolo i-au tîmpinată Mailat Voevodul cu oște Ungurască; și dîndu răsboiul vitezesce de ambe părțile, Iunie 20, perdut'au răsboiul Ungurii, și pre Mailat l-au prinsu viu Petru Vodă, și l-au băgat în obeđe, și l-au trimisă la Impărăție; și așa Petru Vodă, prădîndu și ardîndu în țera Ungurască, s'au întorsu înapoi fîră de nice o smintelă¹⁾. După ce au prinsu Petru Vodă pre Mailat, Voevodul de Ardél, și l-au trimisă în obeđe la Sultan Suleiman, la alu doile anu, în 7050, Septembrie 12, iar au venită hokim de la Impăratul Turcescu la Petru Vodă, să mîrgă să prade în țera Ungurască, pentru multe neîngăduințe și amestecături ce se așia²⁾ și plinindă poronca Impărăției, avea și Petru Vodă mare scărbă pre Unguri, pentru mulfe nevoi ce i făcuse, încă de când era închisă în cetatea Ciceului, de nu și era volnică cu nemică; mai apoi și prieteșugul ce l'au avea împreună îl călcase. Rădicatu-s'au cu totă puterea sa, și au intrat în țera Ungurască de au prădată și au arsă pînă la cetatea de Baltă. Acolo au ședută șese zile; și multă pagubă făcîndu țerei Unguresci s'au întorsu pînă la Bistrița fîră de nice o smintelă, și trecîndu muntele au eșită pren Cîmpul-lungă, și s'au dusă la scaunul se, la Sucéva.

Cronicarul Leșescu, de acésta pradă ce au făcută Petru Vodă mai pre urmă, nemică nu scrie; că pôte să hie, cum, dacă au mersă Petru Vodă în țera Ungurască, și nice ună răsboiă neavîndă cu nime, pentru că n'au fostă cu cine i sta împotrivă, ce au prădată și s'au întorsu înapoi cu pace, pentru aceea n'au

1). Sultan Suleiman înțelegîndu pentru Mailat, Domnul de Ardél, că amblă cu viclesugă asupra Crăiei Isabellii și a feciorului ei, ajungîndu-se cu Ferdinand, trimisă-ă poruncă la Ahmet Pașa de la Nicopol, și la Petru Vodă, și la Radul Vodă, Domnul țerei Muntenesci, de au mersă cu oști în Ardél. Intrată Petru Vodă pre Oituz, și s'au adunată cu Pașa și cu Radul Vodă la Dunăre. Nice o scădere țerei Unguresci, pre unde au mersă cu oștile, n'au făcută, pentru să nu aibă grijă și prepusă Mailat. Era fîndă fîră grijă Mailat la casele sele, facură sfată Domni acestia cu Pașa, neputîndă să l'au prîndă fășișu, cu viclesugă; și trimiseră de chiamă pre Mailat să vie la Pașa, pentru întemceerea legăturilor de pace între dînsul și între Impărăție, făcîndu-i scire că și Sultan Suleiman aș purcesă de vine să mîntuască Buda de încongiurarea Nemților, socotîndă că mai bine cu pace să se așede de câtă cu vîrsare de sînge. Răspunsă Mailat că nu are cum merge la Pașa; ce, de i va trimite Pașa zalogă pre ună fecioră alu se, elu va veni la Pașa. Răspunsă Pașa că pre fiul se nu l'au pôte trimite la dînsul, căci este în slujă Impărătescă, și este cu primejdie de viață la dînsă a trimite zalogă fîră scirea Impărăției; ce i va trimite doi Agi mari, de Vidin și de Silistra, cărora le-au dată Impăratul stéguri de Isprăvnicie. Și îmbrăcîndă Pașa pe doi Comișei de a grajdiului lui în haîne scumpe, și cu arme forecate, și pre cai împodobiți, i-au trimisă. Și incredințîndu-se Mailat, i-au primită cu cinste, nesocotîndă a hie viclesugă. Vêdîndă zăloge acei Turci de cinste, au venită Mailat în tabăra lui Pașa, și deodată au mersă, la corturile lui Petru Vodă; și primindu-lă Petru Vodă cu cinste, l'au ținută cu vorovă, pînă au venită mulțime de Turci, amestecați cu Munteni, de l'au luat și l'au băgată în obeđe; și ducîndu-lu la Pașa, l'au trimisă indată la Impărăție, la Tarigrad, și acolo puindu-lu la închisore, l'au ținută pînă i s'au sêvșită viața. Era Petru Vodă s'au întorsu înapoi; și era atunce anii 7049. — *N. C.*

2). Ce se așia pentru Crăia Ungurască, după mórtea lui Ian Zapolie. — *N. C.*

insemnată cronicarul Leșescu. Era Letopisețul Moldovenescă arata adevărată că au mersă Petru Vodă la Ungurii, cum scrie mai susu, de au pradatu și au arsă, și cu nimene unu răboiu n'au avutu. Dece, și noi n'amu trecutu nice acăsta foră pomenire¹⁾.

Dacă s'au întorsă Petru Voda den țera Ungurască, intru acea lauda au săvârșitū monastirea Pobrata, care era zidita de dēnsul, și o au sfințitu. Așijderea și monastirea de Râșca s'au apucatū a o zidire; și Dobrovēțul au istovitu; și la monastirea Chipriana au lucratu. Inca și alte multe lucrurū bune se afla facute de dēnsul, cumū la Mitropolia de Roman, și la Mitropolia de Sucēva ²⁾, și la monastirea Bistriței, și biserici de pētră in Harlaū, și in Baie; și altele multe au făcutu.

Și cu adevăratū era feciorū lui Ștefan Vodă celui bunu³⁾, că intru totū semēna tātāne-seu; că la răsbōie îi mergea cu norocū, că totū au isbānditu; și multe lucrurū bune și Dumneșcesci apucase de facea. Țera și moșia ca unu părinte o socotia. Judecata cu dreptate o făcea. Eră la sfatū era omū cuviosū, și la tōte lucrurile indresnețū, și la cuvēntū gata a dare răspunsu, de 'lu cunosceaū toți că 'l harnicū se domnēscă țera.

In anul 7052, in 15 Maiū, purces'au Iliășu Vodă, feciorul lui Petru Vodă, la Țarigrad

De mórtea lui Petru Vodă Rarășu.

Petru Vodă, fiindū bētrānū de țile, și cadēndu in bōla grea, au platitu datoria sa ce au fostū datorū lumei, și s'au severșitū la anul 7055, Septemvrie in 4, Vineri la mēda-nōpte; și cu cinste 'l-au ingropatū in monastirea Pobrata, ce este ziditā de dēnsul, cu multā jale și plāngere despre toți, ca dușe unū părinte a lorū, carele n'au fostū mai josū de cātū alți, ce au lătitū hotarul țerei; că pre Sēcui de multe orī i-au arsū și i-au prādatū, și luāndu-le cetățile și orașele, sub puterea sa i-au supusū. Și atāta grōzā le-au datu, cātu la vreme de primejdie ce era și pribagū la dēnșii, și 'și perduse Domnia, și după ce s'au dusu la Turci, lāsāndu-și Dōmna și cuconii in Ciceu, cu tōta averea, atunce Ungurii, necum se se bage sē 'l jecuiască, ce inca i-au păzitū, și i-au socotitu pāna la venirea lui, alū doile rōndū, la Domnia țerei Moldovei. Așijderea și cu Leșii de multe orī s'au bātutū, și Pocuția le-au fostū luatū suptu ținerea lui. Era mai

¹⁾ Inse, Letopisețele străine, Leșesci și Unguresci, de acesta oștire a lui Petru Voda nu pomenescu; ce, de Iliășu Vodă, feciorul lui Petru Voda, scriu ca au făcutu acele prađi la Ardēlū, precum vomū arēta la rōndul seū — *N. C.*

²⁾ Sevērșit-au și Episcopia din Roman, și Mitropolia din Sucēva au innoitu și au impodobitū. — *M. C.*

³⁾ Semana bine a fire ficioru lu Ștefan celui bunu: așa istețu la fire spre răsbōie, cum și a zidire biserici și alte lucruri bune. idem

apoi, după multă trudă, a sa, creștinesce, în cinste, și în țera sa s'au șeverșitū, după ce au plinitū Domniei sele cel d'ântēiū și cel de a doua, 38 de ani¹⁾.

CAP. XIX.

Domnia lui Iliășu Vodă, feciorul lui Petru Vodă, carele mai apoi s'au turcitū. 7055, Septemvrie 5.

Intr'acestașu anū, după mórtea lui Petru Vodă Rareșu, totă țera au rēdicatū Domnū pre Iliășu Vodă, feciorul celū mai mare a lui Petru Vodă, într'o Sămbătă, Septemvrie 5; că și firea și fața îlū lăuda a fire blândū, milostivū și aședătorū, nădēduindū boierii și țera că va urma tătāne-seū, care nădejde pre toți au amēgitū. Că Iliășu Vodă, denafară se vedea pomū înfloritū, érá denlăuntru, lacū impuțitū; că avēndū lângă sine sfetnici tineri, Turci, cu cari dīua petrecea și se desmerda, érá nóptea cu turcōie curvindū, den obicētele creștinesci s'au depărtatū. În vedere se arăta creștinū, érá nóptea în slobođie mahmetescă se dedese; și atāta se călcase legea creștinescă, câtū de 'lū vrea cruța Dumneđeū multū într'acea desfrānare, pre toți îi vrea aduce-den lumină la întunecū. Ce Dumneđeū n'au lāsātū norodul seū întru peirea nesciinței și necunoscinței Dumneđeesci²⁾. Și într'acelū-anū a domniei lui, făcutu-s'au ierne grele și geruri mari, câtū și viile și pomii au sēcatū de geruri. Érá la alū doile anū a domniei sele, April 7, în anul 7056, Sămbătă după Pasci, Iliășu Vodă au tăiatū capul lui Vartic Hatmanul, în tērgū în Huși, și 'l-au dușū de 'l-au îngropatū în monastirea Pobrata.

Și între multe fōră de legi ce făcea Iliășu Vodă, āmplēndū'lū Satana de învățătura șa, lāsāt'au domnia și țera pe sēma frăține-seū, lui Stefan Vodă, și a mănē-sa, în anii 7059, Maiū 1; érá elū s'au dușū la Sultan Suleiman de au primitū legea lui Mehmet, lepādāndu-se de Hristos, socotindū că va dobāndi cinste mare de la Turcū³⁾. Érá mai apoi, rēū s'au înșelatū; că dacă s'au Turcitū, a-

¹⁾ Acestū portretū atātū de caracteristicū, a lui Petru Vodă Rareș, nu se află nici la Miron nici la Neculai Costin, cari se mărginesc a dice că: «Imbētrānitū, și cu bōlă grea adaosū cātrē bētrānețele sele, și-au datū datoria cea de obște, cu mare jele tuturorū, și 'l-au astrucatū în monastirea Pobrota, în anii 7054.»

²⁾ De acestū Iliășu Vodă, scrie Istvanfi istoricul, că pe vremea ce erau multe amestecături în Ardél, 'i-au venitū și lui poroncă Impērātescā de la Sultan Suleiman, de au intratū în Ardél, avēndū și oste turcescă cu sine; și trecēndū peste munți s'au tībēritū la Torian, și de acolo au slobođitū călārimea ciamburū, și au prādatū orașele Sēcuiilorū, și au arsū orașele Sasilorū, anume Herman și Prejmerul, până în pāmēntū, și mulți omeni au robitū. Și prinđēndū veste Ungurii, au săritū și au scosū totū duiumul ce luase Moldovenii și Turcii; și pre mulți oșteni de a lui Iliășu Vodă au luatū Ungurii și Nemși. Érá de arū fi sositū pedestrirea Nemțescă sē le fie apucatū potcile, nice singurū Iliășu Vodă n'are fi scăpatū; și așa, cu deșertū s'au întorsū înapoi, Iliășu Vodă, la scaunul seū, la Sucēvā.—N. C.

³⁾ Scrie Gvagnin și Cromer, că după ce s'au turcitū, 'l-au pusū la Isprāvnicie Sultan Suleiman; decī, vēđēndu-se în cinste Iliășu Vodă, pentru sē'și arate credința și slujba la Im-

pucându-lă și îndulcindu-lu cu bine, 'l-au pusu Pașe la Dristoru; și numele 'l-au pusu Mehmet. Dece, nice întru acea cinste ce'i dedese Impăratul n'au trăitū multă vreme; ce după doi ani, clevetindu-lū mulți neprietenī a lui, cu multe cuvinte rele, către Impăratul, au căduțū la închisore; că au trimisū Imperatul de 'l-au legatū și i-au luatū tōtă averea; și decia 'l-au trimisū peste mare, la Brusa, de 'l-au închisū; unde, de inimă rea, curēndă vreme au muritū, și 'și-au datū sufletul in mână diavolului, in legea Turcēscă. Acestū Iliășū Vodă au domnitū in Moldova 4 ani și 8 luni; și deacī s'au turcitū, cum s'au pomenitū mai susū.

CAP. XX.

Domnia lui Stefan Vodă, feciorū lui Petru Vodă Rareșū, In anul 7059, Iunie 15.

Dacă au părăsitū Iliășū Vodă țera și domnia, împreună și legea cea parințescă, atunce într'același anū, 7059, Iunie in 15, boierii și lōcuitoarii țerei se sfātuiseră, și 'și-au rēdicatū domnū pre Stefan Vodă, feciorul lui Petru Vodă; nădējduindu-se că de n'au semănatū lui Petru Vodă feciorul celū mai mare, dōră va face datorie și obiceiul pārințescū feciorul celū mai micū. Unde și elū cu oșērdie s'au apucatū, către toți plecatū, milostivū, blāndū și nevoitorū spre luczuri bune. Bisericiilor s'au arētatū cu dumneđeire mare; ca se pōtă stinge numele celū rēū a frăține-seū, și ca sē nu se arāte ceva abātutū, de la pravoslavie, pre toți ereticii den țera sa vrea sē'i întōrcă orī sē hie la legea pravoslavnică, șēū den țēră sē esă. Pre Armeni, pre unii de bună voie, cu giuruințe și daruri āmplēndū'i, pre alții cu sila i-au botezatū și i-au întōrcū la pravoslavie; mulți den țēră au eșitū la Turci, și la Leși, și pentr'alte țeri, vrēndū sē'și ție legea lorū¹⁾. Cu aceste vrea Stefan Vodă sē acopere faptele frăține-seū, lui Iliășū Vodă, de lucrurile spurcate ce făcuse; la aceste cu nevoință se silia. Eră de cele ce se cade pravoslaviei, adecă Legei Creștinesci, depārtatū era, că s'au arētatū mai apoi cu lācomie și asuprele, și curvie nestēmpārată era intru elū. Nu se rābda de femeī cu bārbați, nu rēmānea fete feciōre nerușinate, nice giugānesele boierilorū nebatgiocorițe; și-

pērăție, vorbindu-se cu o sēmă de oșteni turcești, cu scirea Porții, avēndū povață pre unu Turcū (de nu va fi fostū Grecū) anume Marmara, au mersū la Brașlav, și au incongurați cetatea, și au aprinsū tērgul de au arsū pānă in pāmēntū, și au luatū pe toți omenii in robie. Eră pre urmă, și pentru acēstă faptă asupra nevinovaților creștini ce au peritū și 'l-au robitū la Brașlav, intorcēndu-se cu isbāndă, prepus'au și pre dēnsul Sultan Sulēman pentru legea lorū că nu o jinuse deplinū, și au poroncitū de 'l-au omoritū; și hu se șcie cu ce mōrte 'l-au omōritū, nice s'au mai sciutū ce s'au făcutū. Așa 'l-au plātittū Dumneđeū.—N. C.

¹⁾ Pe prōstă cale purcesēse Stefan Vodă cu aceste (isgonirea și-silirea Armenilorū); socotindū că va stinge ocārta viață a frăține-seū, și va innoi bunul nume a tatāne-seū; adevēratū, feciorii bun adaogū și crescū numele pārinților seī, și'lū facū fōră de mōrtē²⁾ eră cei trei feciōri ocāresci și stingū numele pārinților bunī.—N. C.

mai apoi, de vrea domni multu, nu vrea hi ca să nu Iee urma frăține-seu, lui Iiașu Vodă ¹⁾).

Petrecându aceste nevoi multe boierii și locuitorii țerei, despre Domnul lorü, n'au mai pututü suferi fora-omenirea și răutățile lui; ce ânteu s'au sfătuitü cu taină, ce vorü face ca să se pöta curați de densus; și, sfätuindu-se, au alesü ca săagîunga de sîrgu la boierii cei pribagi, cari erau în țera Leșescă, eșiți de multe nevoi. Deaciü, dacă au avutü scire și respunsü de la densusil, cum ei voru veni foră zabavă (cu cine arü alege să le hie Domnü de'ntre densusil), îndată acestil, nóptea, cu toșil s'au rădicatü la podü la Țușora, și au tătatü așele cortului asupra lui Stefan Vodă, și acolo cu multe rane petrunđendu'lü 'l-au omoritu, in anulu 7060, Septemvrie, după ce au domnitü doi ani și patru lunil.

Mulți voru să dîcă, cum la acéstă faptă ce însemnamü să fie fostü boieril vicleni, de au omoritü pre celü mai mare a lorü. Érä eü răspunđu la acésta: ca Dumneđeu pre celü mai mare 'l-au lăsatü, și giudețulü celü cerescü alu seu pre pamëntü i 'l-au datü; și precum iubescce elü să vadă pre Dumneđeu in ceru giudecatoru bländu faptelorü lui, așa să se arate și elü celorü ce suntü subț stăpēniea sa; și cum nu suferē Dumnezeü strimbătate, așa și elü să nu faca altuia. Dece, care pöte fi omu ca acela, să'si vadē muerea silită și bat-jocurită, și să suferē? Carele nu va suspma, vedēndü fică-sa, feciöră den sēnul seu, ce o au cruțatü, să o ia óre cine și să 'și ridē de dēnsa? Și care slujitorü, s'au boiarin, va primi sēl ia muiera spre pohta sa cea neastēpērată, și nu'l va gândirēu? Ce vina, dēră, vomu putea da celü ce nu pöte suferi amarulu inimil sele? Că nu elü, ce Dumneđeu simeteșce pre unülü ca acela, să fie plinitorü și certătoru de păcate ca acele; și pentru acésta le trimite sfērșitü ca să nu mai adaoge păcatulü ²⁾. Precum pre cei bunil vedemü că au stērșitü bunu și lădatü; érä cei răi, răü s'au sfērșitü după cuvēntulü Proroculuil, in psalm XXXIII: «*mórtea păcătoșilorü cumplită este*» ³⁾).

¹⁾ Dîce sfanta scriptura, Levit XX: «*cela ce va precurvi cu muiera altuia, și va face curvie cu muerea vecinului seu, cu mörte se móra curvarul și precurvarul.*» Și la adoua lege dîce sfânta Scriptura: «*blastematü, carele dörme cu muiera vecinulu seu, și să dîcă norodü aminu! așa să fie!*» La Esdra, Cap III dîce: «*Depărtați-vē de muierile pāmēntulu și de muierile strēne.*» Pavel Apostol, la Copint. I. dîce: «*Ferți-vē de curvie, că pe curvari și precurvari giudeca'i-va Dumneđeu.*» — Pentru aceea cu cale s'au sfătuitü boiaril și cu dreptate asupra lui Stefan Vodă, etc. — *N. C.*

²⁾ Și aceste ânca să se scie, că prin slobođirea lui Dumneđeu, nerăbdändü spurcata faptă, se pedepescü de ómeni Domnu răi și turbași, precum și de acestü Stefan Vodă s'au arētatu, ca 'l-au omoritu boieril. — *Adaosu de N. C.*

³⁾ In anul 7065, éra de la Hristosü 1557, Sultan Suleiman au trimisü óste Turcescă in țera Unguresca, să bata Segedinul. Érä Toma Nadajde, Ispravnicul țerei Unguresci, înțelegēdu ca au venitu Turciil la Segedinu, s'au pornitü și elü cu oști Unguresci de au începutü

CAP XXI.

Domnia Joldiî Vodă, carele aŭ domnitŭ trei ȝile.

Indată ce a i omoritŭ boferiî acei pre Stefănița Voda la Țuțora, cu toȝiî s'aŭ sfătuitŭ și au rēdicat i Domnŭ pre Ioldea, și i-au datŭ sē'ŭ fie Dómnnă pre Rucsanda, fata lui Petru Vodă, sora lui Stefănița Vodă. Și au purces i pre Iijia in sus i sē mérga la Sucévă sē facă nuntă; și au mersŭ pana la Șipote, nesciindŭ nimene de venirea acestui Domn i. Primind i de veste pribegi boferi, den țera Leșescă, de mórtea lui Stefan Vodă, au rēdicatŭ Domn i pre Petrea Stolniculu, și i schimbara numele de i ȝiceau Alecsandru Voda, pre carele 'l-aŭ poreclitŭ Lăpușneanul. Intr'acesta chip i, aflândŭ vreme îndēmâna pribegiî sē vie la moșie in țēră, îndată s'aŭ sfătuit i și au cađut i dupē Siniavski, Voevodul Rusiei, și Hatmanul Koroniî, se le dea agutor i, sē vie in țera. Dece, Voevodul, înțelegēdu-se cu Kraiul, nemică n'aŭ zăbovitŭ, ce au strinsu óste degrabă, și aŭ purcesu spre țēră; unde, au socotitŭ ca se nu vie ora cap i, și au rēdicatu Domnŭ, cum s'aŭ pomenitŭ mai susŭ, pre Petru Stolnicul, in tērgu in Trebulea. Și aŭ intratŭ in țera cu óste Leșescă, pre cuvēntul boferiloru celoru den țera, ce trimisese mai denainte vreme la pribegi, ca sē vie fora zabava cu cap i, ca ei vorŭ sili se se curățescă de Stefan Vodă, cum s'aŭ și tēmlatu, că gătindu-se pribegi cu óstea Leșesca se între in țēră, boferiî cei de țera și aflară vreme se se curățescă de Stefan Voda. Deacia n'aŭ așteptatu pre cuvēntul ce trimisese la pribegi, ca sē vie cu capŭ; ce, îndată aŭ rēdicatu la Domnie pre Ioldea, și au venitu pâna la Șipote, pe Miletin.

Intru acea vreme, întrându și pribegi cu Alecsandru Voda in țera, și de sirgu oblicindŭ că țera au rēdicatŭ capŭ pre Ioldea, la domnie, carele mergea spre Sucévă sē facă nuntă cu Rucsanda, de sirg i au trimisu Alecsandru Vodă pre Moțoc Vornicul cu o sēmă de óste înainte, ca sē prinđē pre Ioldea Vodă; și prinđēdu i calea la Șipote, neavēdu elu nice o scire de nicăire, 'l-aŭ impresuratŭ óstea Leșescă și 'l-aŭ prinsŭ viŭ; pre carele mai apoi, daca au sositŭ Alecsandru Vodă, 'l-au semnatŭ la nasu și 'l-aŭ datŭ la calugărie, in anul acestașŭ, 706¹) Septemvrie.

a bate cetatea Baboșe, ce era luata de mai nainte de Turci. Éra înțelegēdu Turciî de una ca acesta, aŭ lasatŭ Segednul și au mersu sē dea agutoru cetățu Baboșu; și dandŭ rēșboiu, aŭ infrintŭ Ugurii pre Turci și i-au biruițu. Atunce s'au intorsu Craiasa Isabella cu fiulu ei, Ian Jigmond, la cnezia Ardélulu, den poronca lui Sultan Suleman, ga ind'o pe insa solul Turcescŭ la Petricovu in țera Leșesca; și de acolo, împreuna cu solul Turcescŭ, au venitu in Ardél, cum amu pomenitu unde amu scrisu de Craia Ungurésca. Éra in anulŭ de la Hristos 1554, Ivan Vasilievici, marele Cnez a Moscului, aŭ dobanditŭ subt ascultarea sa orașul Astrahanul, și órdele ce suntu la marea Caspia, cărei maru ȝicu *Hvalensca more*. De atunce se scriu Impērațu Moscului, *stepăni Astrahanului*. — N. C.

.) 7065 Zice Neculai Costin.

CAP. XXII.

Domnia lui Alecsandru Vodă Lăpuşnéul.

Alecsandru Vodă Lăpuşnéul, dacă a venit în țară, a luat, să fie Domna, pre Rucsanda, fiica lui Petru Voda, care era să o ia Joldea; și cu dragoste îl primire boierii; și mergendu pre la Harlău, a trasu la Sucéva, și au șefut în scaunu. Decii, s'a cununatu cu Dómna Rucsanda, și au făcutu nunta.

Intr'acestașu anu au fostu omor mare și iernă grea. Dece, dacă s'a aședat Alecsandru Voda la domnie, nu grijia de alta, ce numai de pace, în tôte părțile, și de aședarea țerei. Éra cu Dómna-sa Rucsanda a avutu doi feciori, pre Bogdan și pre Petru.

Domnindu Alecsadru Vodă țera, intru lauda lui Dumneđu au zidit monastirea Slatina, cu multa cheltuála și osêrdie, și o au sfințitu Grigorie Mitropolitul. Éra la sfințenie, đicu să hi fostu preoți cu diaconi 117, în anul 7066, Octomvrie în 14. După acésta și Pangarașii au ziditu, mai multu de frică de câtu de buna voie, ca de multe ori i s'au arêtat în visu sfântul mucenicu Dimitrie, îngrozindu'lu ca să 'l faca beserica pre acelu locu; dece, cu osêrdie și cu nevoința s'a apucatu de o a ziditu.

In alu patrulê anu a domniei lui Alecsandru Voda, trimis'au Sultan Suleiman hochimul la Alecsandru Voda și la Petru Vodă, Domnul Muntenescu, să mêrgă cu oste la țera Ungurêscă, pre pohta Unguriloru se le puie Crai pre Stefan, feciorul lui Ianoș Crai, la scaunul celu de moșie a tătane-seu. Și îndat, după poronca Impêrăției, a mersu și 'l a dusu de 'l-a aședat la Craie; și de atunce s'au plecatu Ungurii a dare biru Turcului. Éra Domni se întôrsêră cu tótă ôstea loru cineși la țera lor, aducêndu multu jacu și dobândă de la Unguri.

Pre acea vreme fost'a iernă mare și gerôsă, de a îngiețat dobitoce și here pen pădurî.

Éra intr'acestașu anu, 7066, Septemvrie ¹⁾, prestêvitu-s'a Macarie, Episcopul de Roman, ziditorul și începêtorul monastirei Rîșcăi, carele a fostu la scaunul Romanului 27 de an, și cu cinste 'l-au îngropat în monastirea sa, în Rîșca; și în locul lui s'au sfințitu pre Anastasie, omu destoinic a primire slujba păstoriei sale, carele, 14 ani mai apoi, a fostu și Mitropolit ²⁾.

¹⁾ Genarie 1 — *Simeon Das alul*

²⁾ Pre acéstă vreme, în aii de la Hristos 1562, éra de la zidirea lumii 7071, Ivan Vasili vi I, marel Cnez a Moscului avêndu cu sine 300,000 de ôste, s'au pornit asupra cetății Poloțul, ce este pe apa Zvina; și cu multă vêrsare de sange o a dobândit. Aflat'a mariv termintr'acéstă cetate; dece mi de ômeni au robitu, scriu cronicaru Lêșesci, éra pe jid vi, carii n a vr itu să se bo eđe, au poroncit de i-au mecatu în apa Zvina — *C N.*

De ivirea lui Despot Ereticul¹⁾ 7069.

Dupè alù noële anù a domniei lui Alec andru Vodă, s'au ivitù Despot, pre poreclă, érá numele i-au fostù Heraclu Vasilic, ce au fostu de nascerea sa den ostrovul Samos, carele au fostù sciindu multe limbî: Frâncesce, Nemșesce, Grecesce și Lătinesce. Acesta fiindu nemeitù la țera Leșesca, și între slujitorii la rësboie âmblandù, avëndù și viață între Soțini, s'au încleștatù între nisce Evangelistî (că și elù nu era pravoslavnicù), și s'au facutu ca este fecioru de Domn; și nu putea a eve sè vie spre țera, că Alecsandru Vodă avea prietenie bună cu Leșii, cum și Leșii aveau legătură tare cu Turcii, pentru amestecaturî ca aceste. Érá Despot, pre ascuns, cu protivnicii seî se gatiăñ, și între Cazaci și-au făcutù prietenie. Aceste înțelegëndu Starostin de la marginea țerei Leșesci, au datu scire la Craiù. Érá Craiul indata au trimisù cărțile sele pîretutinderea, de capù îngrozindù, carele se va baga sè trecă peste invēțetura, și pre Despot sè 'lù opréscă la Pomoran. Unde, macar că deodata s'au alinatù lucrul, érá mai apoi Despot mai bine s'au gatițù, luândù intr'agiutorù pre Albrecht Laski, și au intratù în țera cu Nemți, cu Șvedii, cu Spaniolii și cu Căzaci.

Rësboiul lui Alecsandru Vodă, cu Despot, la Verbia, 7069, Noemvrie in 18.

Alecsandru Vodă, dacă au înțelesù că Despotù fôră de veste de unde au intratù în țera cu ôste strëină de 'lù impresóră, neavëndù la ce se apuca la unù lucru așa degrabă, ca den somnù desteptatù, de sîrgù și cu puținii, negata, i-au esitù înainte la Jujia, la locul ce se chiamă Verbia; că țera, pismuindù lui Alecsandru Vodă, n'au vrutù sè incalece în ôste; și cu cine au pututu, au eșitù; și tēmpinându-se 'și-au datù rësboiù, unde cei puținii de cei mulți, și cei negata de cei gătiți, n'au pututù suferi, ce au datù dosu; și au fugitù Alec andru Vodă in josù.

Dicù unii, că și acolo sè hie fostù rësboiul cu viclesugu; insè, cela ce perde, fie când nu va sè afe vina ca, ce o mută la altul. Érá aceste de la Dumnezeu suntù tôte tocmite, ca nemică sè nu hie stătătorù in lume, ce tôte de risipă și trecétore. Pre cei de gîos suie, pre cei suiți pogoră, ca sè hie de pilda și de invēțatură noá, sè cunóschemù că nemică in lume nu avemù, fôră numai fapte l une.

¹⁾ Despre origina, întâmplările și intrarea în Moldova a lui Despot Heraclidul, Șemion Dascalul cuprinde o narație foarte interesanta, care din pricina lungimei s'au pusù la sfîrșitul tomului, Apendic IX. Asemine și cu Domnia lui Despot Erachdul, Neculaî Costin părăsesce cu totul Letopiseșul lui Urechi; și până la mórtea lui Ierimia Movilă Voda, ne dă o hronică deosebită, cea mai importantă pentru noi, pentru sfîrșitul véculei al XVI și inceputul véculei XVII. Veđi acésta la Apendic X. — Red

Alecsandru Vodă fugе la Țarigrad.

Alecsandru Vodă, după ce perdu războiul, fugi spre Iași, și de acolo își luă Dómnă și fugi la Huși. Acolo se grija ca să stringă țera, și să ia ajutoru de la Turci, să se întorcă asupra lui Despot; ce nemică n'au folosită. Că Despot, dacă au batutu pre Alecsandru Vodă la Verbia, nu s'au pornit după elu, ce s'au întorsu spre Sucévă, și au apucatu scaunulu și cetatea Sucevei cu totă averea lui Alecsandru Vodă; de unde pre slujitorii i-au umplut cu bani, și pre boierii cu cuvinte bune și dulci i-au îmblânzit, și le juruia să le facă bine mai multu de câtu arupohti ei. Așa âmplându pe toți de nadejde, i s'au închinatu țera de sus totă, și s'au gatitu de isnóva asupra lui Alecsandru Vodă; și au pogorită la Iași, apoi la Huși, să pótă apuca pre Alecsandru Vodă acolea. Ce Alecsandru Voda, vedându și auzindu că este golitu de totu agiutorul, s'au pogoritu la Chilia, și de acolo s'au dusu la Împărăție, ca să se agiutorească de acolo.

KAP. XXIII.

Domnia lui Despot Vodă.

Despot, după ce au gonitu pre Alecsandru Voda până la Huși, s'au întorsu înapoi, și au venitu la Iași, unde au poftitu Vladicii, pre Grigorie Mitropolitul. și pre Anastasie Episcopul de Roman, și pre Eftimie Episcopulu de Rădăuți, și toți boierii țerei, de i-au cetitu molitfa de Domnie, și'i pusera numele de *Ion Voda Despot*. După aceea, au trimisu boierii de țera la Imperație pentru stégu; și cu bani âmplându gurile vrajmașiloru sei, și'au aședatu domnia, și i-au datu stégu; și daca i-au sositu stégul la Iași, deci s'au dusu la Sucéva cu mare bucurie.

Érá Alecsandru Vodă, dacă au mersu la Împărăție, fu trimisu la Iconia

Despot Vodă, dacă s'au aședatu la domnie, se arata blândă și tuturoru cuvi-osă, și aave creștinu derejtu, érá la taina eretică; și avea sfetnici de al sei, de o lege cu dânsul; mai apoi și'au ivitu și necredința sa.

Trimis'au după aceea soli la Craiul Leșecu și la Împăratul Nemțescu, dându-le scire că s'au aședatu la domnie; unde pre soli bine i-au primitu, și au fostu bucuroși unuța ca acestuța ce slujise și la curtea Împăratului, și la Coróna Leșescă.

Mai apoi, pus'au pre țeră nevoi și greutăți mari. Bisericile desbrăca argintăriile lua și făcea bani, și alte multe lucruri foră de cale făcea, care nice au disecă le va vedea. Făcându aceste Despot Voda, érá Laski, carele venise cu dânsul, cunoscându că va veni asupra loră réu, s'au dusu înapoi.

Pentru isvodul amândororū Cronicarilorū Leșesci, și de toomala lorū despre Despot Vodă.

Pentru acestu De pot Vodă Letopisețul Moldovinescu forte prea scurtū scrie. Érá cronicariī ceī Leșesci spunu mai deschisu și mai de agiunsū; ce măcar că d'inceputul lui Despot nu spunū amēdoī într'unu chipu, éra mai apoi totu se tocmescū, că cu acēstă dată a i fostū isbinda totu la despotū Voda, că au batutū pre Alecsantru Vodă, și au apucatu scaunul; unde daca s'au așeđatu la domnie, multe rēutāți facea, peste voia țerei. Pre carele pēna mai pre urmă nu 'l-aū pututū suferi boierii și țera, veđendı de la dēnsul atata pedēpsă și strimbatate asupra lorū. Și de'lū vra cruța Du nneđeu indelungı la domnie, nu vrea putea fi într'altū chipu. se nu primenēscă și legea, și se nu respēscă și țera.

Când s'aū sfātuitū Laski se scōtă pre Despot Vodă den Domnie.

De acēstă poveste scrie cronicarulu Marțin Pașcovski, cum că Albreht Laski, Voevoda Siraski, dacă au așeđatu pre Despot la Domnie, cu multa cheltuelă a sa, s'aū întorsū la țera Leșescă, dāndu cuvēntu lui Despotū Voda, ca sē'i trimițē totū ce aū cheltuitū pentru dēnsul, se 'și rescumpere moșiile care le-aū zalogitu pentru Despot. Ce Despot dacă s'a i veđutu așeđatu la domnie, nemica de aceea nu grija, ce numai ce prāda și facea rēutāți în țerā. Așa, intrānd ı scārbă între dēnsii, înțelegēndu Laski de atate asuprele și reutāți ce facea țerei, și lui nu'i platesce cheltuiala, gāndi ca se'lū scōța den Domnie. De care lucru, daca s'aū adunatu la Seim la Petricov, cu Dumitrașco Vișnovețki, și acela era omū cu putere mare, și sfatuindu-se amēdoī, au tocmitu Laski ca sē'lū ducă la domnie, și se scōța pre Despot. De care lucru încredințāndu-se amēdoī, nu după multă vreme s'au rēdicatu Vișnovețki cu óste Cazacēscă, și aū venitu la Nistru, așteptānd ı acolo pre Laski se mérga asupra lui Dospotu Vodă.

Când s'aū sfātuitū și Boierii țerei Moldovei se scōtă pre Despot Vodă den Domnie, Augustū, 7071.

La aceea dată sfātuindu-se și boierii țerei, d'impreună cu Epi copii, ce vorū face cu aceli rēsipitorū de lege, că nu numai calca obiceele țerei, și jecuri făcea, ce și legea cu totul rēmēsese de batjocura; deci, cu toții sfātuindu-se, mai cu deadinsul Tomșa Hatmanul, ca se scōțē pre Dospot Vodă den domnie; și așa jurara pre Tomșa, ca era omu cu inimă mare, ca se hie elu începatoru la acestu lucru. Inse, atunceși înțelegēndu boierii că Dumitrașco Vișnovețki au venitu la Nistru cu óste Căzacēscă si așteptă pre Laski, cari s'au gatit ı se vie cu óste asupra lui Dospotu Voda; și a i socotitu cu toți, și au aflatu ca se trimița la Dumitrașco Vișnovețki se vie la domnie, și se nu zabovēscă, nice se

vie cu óste multă, că potú ei cu țera, foră óste, s'î dea domnia; nice s' au aștepte pre Laski, dîcendú: că daca va veni Laski, va fi slava lui, érá nu a lui Vișnovețki. Érá Vișnovețki, v'eden lu aceste cuvinte și adeverința de la boierii de țeră. au întrebatu sfatu de Pisacenski Porușnicul seu, cum va face, aștepta-va pre La ki, au ba; ca boierii țerei ilu poftescu. Ce Pisacenski, nesocotindu de vicleugu, v'ed'endu atata adeverința de la boierii de țera, i-au đisú s' nu aștepte pre Laski, ce s' mérgă la domnie, daca'lú poftescú, s' nu hie lauda a lui Laski, ce a lorú. Ascult'andú acestú sfatú Vișnovețki, s'au g'atitú cu vr'o 500 de ómení s' vie spre țeră.

Când au prinsú de veste Despot Vodă că vine Vișnovețki asupra lui.

Scrie Belskie, cronicarul Leșescú, că Tomșa Hatmanul, vr'endú s' înșele pre Despot Vodă, s'î r'eschire óstea, ca s' n'abă cu ce se sprijini despre vrăjmașii seí, ar'etandu-se prietenu lui Despot, 'i-au spusú că Vișnovețki se g'atézé și vine asupra lui, și au sositú la Nistru, si a i ch'ematu într'ag'utorú și pre T'atari; și ancă adăogea de đicea ca Tatarii staú gata la margine, și vorú s' între in țeră.

Scrie Marținu Pașcovski, că dacă au înțelesú Despot Vodă de venirea lui Vișnovețki, sciindú ca despre Laski, de unde'í era tótă nădejdea, are sc'arbă mare, pentru ce nu'í întorsése cheltuiala, au socotitú că de acolo nu se va putea ag'utori; înțeleg'endú că și Laski va s' vie cu Vișnovețki asupra lui, s'a i sf'atuitu se faca pace cu Vișnovețki. Nesciindu nemică de viclesugul boierilor seí, au trimisú solí la Dumitrașco Vișnovețki pentru pace, giuru'ndu'í o mie de cal și câte-va mií de boi, numai s' facă pace, și s' se întórcă inapoi. De care lucru au întrebatu sfatu de Pisacenski Porușnicul seu, de a c'arua sfatu 'i-au venitú mai apoi tóta r'utatea asupra capului seú; că vr'endu Vișnovețki s' faca pace pre cuv'ent'ul lui Despot Vodă, și s' se întórne inapoi. Érá Pisacenski totu 'l-au îndemnatú s' mérga, v'ed'endú că daca'lú poftescú boierii și țera, mai bine s' fie elu stap'enu de câtú altul. Și așa Vișnovețki au ascultatú sfatul lui Pisacenschi, n'au priimitú s' facă pace cu Despot Vodă. ce s'au pornitú spre țera, unde mai apoi 'și-au pusú capul.

V'ed'endu Despot Voda ca despre Vișnovețki nemicú n'au folositú, au trimisú iar la prietinu seú, la Laski, cu multa rug'amine, s' 'și întórcă sc'arba despre d'ensul, și s' nu'lu lase la nevoia lui, ce s' 'í vie într'ag'utorú, s' 'lu sprijin'escă de vrăjmașii seí, și ce'í va li pofta, și cheltuiala lui și de'ánt'eu și deapoi s' 'i-o întórcă p'ana lu unú banú; incă și alte daruri multe 'i-au adev'eritú. Dece, uđindú Laski rugamin ea lui Despot, fiindú atunce și elú sositú la Nistru la marginea țerei, au ch'ematú pre to'í Porușnicii seí, și au cetitu cartea lui Despot inaintea tuturor, și au înt'ebatú sfatú de d'ensii, scóte-va pre Despot den Domnie, au sprijini'l-va despre vrăjmașii lui? Înțeleg'endú Porușnicii aceste cuvinte, și v'ed'endú ca Vișnovețki nu 'i-au așteptatú, precum le era tocméla, ce au intratú in țeră, ei a i sf'atuitú pre Laski s' nu lase pre Des-

potu la nevoie, de vreme ce mai 'nainte cu agiutorul lui 'l-au pus la domnie; dicendü, că de va lipsi Despot den domnie, și chełtuiala lui Laski va hi peritã;  ra de va hi Despot la domnie, totu este cu nãdejde cã se va întorce chełtuiala lui Laski. De care lucru luãndu Laski acestu sfatü, au purcesu ca să apere pre Despotu Vodã, și au venitü p n la țermurile Siretului cu 14,000 de ostași.

Când au viclenitü Tomșa Hatmanul pre Domnul seü Despot Vodã.

Scrie Belskie cronicarul, cã, dacã au înțelesü Tomșa Hatmanul cã Vișnoveski au intratü in țerã, aflat'au vreme ca să viclenescã pre Domnul seü, Despotu Vodã; și au mersü de 'i-au spusü de venirea lui Vișnovețki, dicendü cã au chematü și pre Tãtari într'agiutorü, și au intratü in țerã. Așa, spãlmãntãndu'lü cu aceste cuvinte, au poftitü Tomșa Hatmanul se'i dea leficii lui ce avea, ómeni străin: Nemți, Unguri, Leși, și alți, ca să ese cu aceia improtiva Tãtarilorü; dicendü cã, de va putea opri pre Tãtari, se va întorce de sîrgü inapoi, și pre Vișnovețki prea lesne ilü va sprijini; cã pãnã la acea vreme se va stringe și țera, și prea lesne se vorü mântui de vrãjmași seı. Cređendü Despot Vodã aceste cuvinte să hie de la inimã, 'i-au datü slujitorii seı, leficii Nemți (fãrã pedestrima ce o au opritü lãngã sine), pre carii avea nãdejde.

De aice nu se tocmescü la poveste Cronicarii Leșești.

Cã Marțin Pașcovski scrie, cã atunce s'au fostü r dicatü Ianoș Craiul Ungurescü, cu multã óste, și s'au apropiatü la margine, subt munți.  rã înțeleg ndü de ac sta boierü lui Despot Vodã, fiindü viclenü Domnu-seü, avurã prilejü ca să imputineze óstea lui Despot Vodã. Au sfãtuitü pre Despot Vodã ca să trimiță óste despre granița Ungurescã, să fie de straj ; și atunce să fie trimisü Despot Vodã Nemții seı, carii erau slujitori la d nsul, și cu o s mã de Moldoveni, și cu d nșii pre Tomșa Hatmanul și pre Moțocü Vornicul, și alți cu d nșii, carii aveaü viclesugü ascunsü la inima lorü asupra Domnului lorü, lui Despot Vodã. Aceia au inv țatü in tãrnã pre Moldoveni s  ucidă pre Nemți. Dece, n ptea, dacã au adormitü Nemții, 'i-au impresuratü Moldovenii, și pre toți 'i-au tăiatü, fiindü Nemții f rã de grijă despre soțiile seıe. Atuncea Despot Vodã, fiindü închisü in cetatea Sucevei, de frica lui Vișnovețki, cã nice acela nu era departe, îndatã s'au virtigitü Tomșa Hatmanul, și cu Moțocü Vornicul, și cu Moldovenii, și au încungiuratü cetatea. Cã Ungurii lui Despot Vodã încã îi plecase Tomșa spre sine;  rã Despot Vodã numai ce r mãsese cu pedestrași; și puindü Tomșa straj  pregiurü cetatea, au  sitü inaintea lui Vișnovețki, la Siretü, cum se va pomeni mai glosü.

 rã Belskie, ac stã poveste ce scrie mai susü, pentru perirea acestorü Nemți, nu scrie așa precum scrie Marținü Pașcovski; ce scrie într'altü chipü de se tocmesce cu Letopiseșul celü Moldovinescü, precum vei vedea inainte. Tomșa Hatmanul, dice Belski, dacã 'și-aü tocmiță lucrucile cele de viclesugü despre

Domnu eŭ De pot Vodă, înțelegându de venirea lui Vișnovețki, că va să intre în țeră, dat'au cire de venirea lu Vișnovețkiului Despot Voda, făcându că au chie-matu și pre Tătari într'aguturu; cariŭ au intratŭ în țera, și au poftitŭ să'i dea lefeciiŭ seŭ nemțŭ, să ăasă împrotiva Tătariloru, și apoi se va întorice împrotiva lui Vișnovețki. De care sfatu ascultandŭ Despot Voda, dat-au lefecii seŭ nemțŭ; pre cariŭ, daca i-rŭ apucatŭ Tomșu la mânele seŭle, au purcesŭ cu ăstea in giosŭ, și au trecutŭ Prutul pre la Frațilenŭ, și au tabăritu la satŭla Săpoteni. Și daca a'i aședatu acolo de masu, Tomșu, cu alți protivniciŭ ai seŭ, au sfătuitŭ in ce chipu voru putea pleca pre Nemțŭ se hie una cu dănsŭi asupra lui Despot Voda. Ce sciindŭ că Nemțŭi pre und' slujescŭ suntŭ cu direptate Domnilorŭ seŭ, și nu'i vorŭ putea pleca așa pre lesne, ce socotiră ca să trimiță iscodă pre ascunsu, să nu scie Nemțŭi, să se facă a se ducere inaintea Tătarilorŭ, și mai apoi, intorcându-se, să aducă veste bună, cum Tătariŭ s'au întorsŭ inapoi. Și așa făcându, pre urma țiseră boierŭi să se veselăcă toți, că s'au întorsŭ Tătarŭi; și cinstiră pe Nemțŭ până in îmbătară, și peste nôpte îi uciseră pre toți. Boierŭi Moldovinesci, a doua ăi, după ce au ucisŭ pre Nemțŭi lu Despot Vodă, cu toțiŭi rădicara Domnpre Tomșu Hatmanul, și îi puseră nume de Stefan Vodă, și indată purcăsără spre Sucăvă să încongăure cetatea, până a nu prindere de veste Despot Voda. Și dacă sosiră la cetate, avându scire cum sosese și Vișnovețki, au pusŭ strajă pregiur cetate, și încă de aceste Despot Vodă nemică nu scia. Tomșu a'i eșitŭ inaintea lui Vișnovețki la podŭ la Vercicanŭ, pre Siretŭ.

Martŭin Pașkovski scrie, ca acolo Tomșu, tocmindu-și ăstea sa in două pôlcuri, ca să înșele pre Căzaci, au pusŭ unŭ pôlcŭ de o parte de podŭ, altŭ pôlcŭ de altă parte de podŭ, dându-le învătătură într'acesta chipŭ: dacăse vorŭ înșira Cazaciŭ la podŭ, atunce să-i lovăcă foră veste de doă parți, cum s'au și tēmlatu. Inșe cu o ăi mai inainte, au trimisŭ Tomșu olăcarŭi inaintea lui Vișnovețki, dându'i veste cu înșelăciune, cum mâne diminăță vorŭ eși boierŭi toți inainte'i, de i se vorŭ închina, și vorŭ merge cu toțiŭi asupra lui Despot. De care lucru înțelegându Vișnovețki acăstă veste, cu mare bucurie au purcesŭ a doua ăi, așteptându să'i ășă boierŭi inainte să i se închine, unde mai apoi cu mare înșelăciune s'au înșelatŭ.

Belskie și Pașcovski, amădoi scriŭ, că așteptându Tomșu pre Vișnovețki, cu ăste tocmita, la podŭ la Vercicanŭ, venit'au și Vișnovețki cu Cazaciŭ seŭ. Inșe nu venŭa ca la unŭ răsboiu, ce ca la o domnie deșertă de stēpēnŭ, cu puținŭ; și încă elŭ fiindu bolnavŭ. Și acoperindu'i negura, atunce deodată Tomșu cu ăstea sa cea tocmită, fă-ă-veste i-au lovitŭ de i-au spurta, și i-au respitŭ, și pre mulți au prinsŭ vii. Unora le-au taiatu urechile și i-au slobođitŭ; pre alți, împreună cu Vișnovețki, stēpēnul lorŭ, i-au trimisŭ la Imperăție. Că Vișnovețki, neavându grijă de poticală ca aceea, și nefiindu gata, lovindu'lŭ Tomșu fora-veste, de nemică nu s'a'i pututu apuca, ce numai de fuga; și vedându că nu va putea scăpa, că era și slăbŭ de bôlŭ, s'au viritu într'o copița de finu, la unŭ satŭ lângă Botoșeni; și viindu unu popa la finŭ să încarce, l-rŭ aflatu in copiță ascunsŭ, și luându'lŭ de grumăzi l-au dusu la Tomșu de l-aŭ închinatu. Apoi Tomșu l-au trimisŭ la Imperăție, de împreună cu cumnatu-seu Pisaciŭski, de i-au închinatŭ

Pentru mórtea lui Vişnoveţki şi a lui Pisacenkî.

Ducëndü ómeniî Tomşîi pre Dumitraşco Vişnoveţki şi pre cumnatu-seü Pisa-
censki la Impărăţie, i-au tēmpinatu ómeniîlui Alecsandru Lapuşnénu, carü ve-
niău cu fermanü Impărătescü la scaunul ţerei; ca dedese domniea iar lui Ale-
csandru Vodă, pentru multe neaşedari şi amestecaturî ce se făceau aice in ţeră.
Aşa, daca s'aü tēmpinatü, aü luatü pre Dumitraşco Vişnoveţki şi pre cumnatu-
seü Pisacenski de la mânule ómeniîlorü Tomşîi, şi 'i trimiseră de 'i închinare
ei la Impărăţie, de la Alecsandru Voda, dîcēndu ca pre acesta ilu poftesce ţera,
şi in nădejdea lui aü făcutü slujbă Impărăţiei. Dece Impēratul au poroncitu de
au pusü in cârlige, despre Galata, pre Vişnoveţki şi pre Pisacenski; şi acolo
aü trăitü până a treia dî cu multe sudalmî şi ocări spre Mehmetü. Mai apoi,
Turciî, ca'ntr'o próscă sagetaü întrēnşîi, de'i implură de sageţi. Şi așa 'şi-ri
sēvērşitü viaţa.

Tomşa aü mersü asupra Domnului seü, Despot Vodă.

Tomşa, dupē isbānda cu norocü ce aü înşelatu pre Vişnoveţski, s'aü întors i
spre Sucévă, şi stringēndü ţera, aü incungîuratu cetatea unde era închisu Des-
pot Vodă, şi aü abătütü puscele de o băteaü. Intr'aceea, multă gâlcēvă şi hrē-
mētü se auđia den lontru; că Despot, prepuindü de viclenie pre Capitanul
pedestrimei, Dervici Petru¹⁾, că s'aü agiunsü cu Tomşa, şi ca s'ei dea cetatea,
au scosü sabia şi 'l-aü omoritü. Atunce slujitorii, vēdēndü napastea Capitanului
lorü şi mórtea, mare zarvă feceră; şi ântēiu se ispitise sē omóre pre Despot
Vodă; apoi socotiră că vorü dîce că nu pentru Capitanul lorü 'l-au omoritu,
ce aü viclenitu pre Domnu-sēu, şi s'aü lacomitü de aü luatü bani de la Tomşa.
Şi așa rupseră sfatü ca sē trimiţē sē le giure Tomşa sē hie ei slobođi, şi ei
s'ei deschidă cetatea, şi de nume de viclenie sē se curaţesca. Şi așa, luândü
adeverinţă de la Tomşa, aü deschisü cetatea.

De mórtea lui Despot Vodă Ereticul.

Atunce Despot Vodă, dacă aü vēdütü că 'l-aü viclenitü toţi boierii, şi 'l-aü
părăsitü toţi slujitorii, şi ţera s'aü rădicatü asupra lui, şi nădejdea de agiu-
torü de undeva, de la prietenul seü Laski, nu'i vine; așa vēdēndü perirea so-
sită asupra capului seu, îmbracatü Domnesce aü eşitu afară den cetate, mai
sus de Sucévă, la Areni, unde era ţera adunată, sē se închine Tomşîi. Atunce
Tomşa cu multe cuvinte 'l-aü mustratu, aducēndu'i aminte de multe lucruri
foră de lege ce făcea, că nu numai ţera pustiesce, ce şi bisericile desbracă
şi de lege îşi ride. Cu aceste cuvinte mustrāndu-lu Tomşa, 'l-au lovitü cu

¹⁾ Petru de Veverici. — N C

bu duganul, și îndată ostea totă s'a-ă lăsată asupra lui, unde, acoperindu'lă m alțimea, cu multe rane i-aă pētrunsi trupul; deaciū inpedestrime s'aă lăsatu de i-a-ă tăiată, și i-aă snopitu; unora le-au tăiată nasurile și urekile. Și așa aă fostū sfērșitul lui Despotu Voda. Și au domnitū 3 ani și jumētate.')

CAP XXIV.

Domnia lui Stefan Vodă Tomșă, in anul 7072.

Scrie Marțin Pașcovski. că, dacā aă peritū Despotū Vodă la Sucévă, étā sosi Albrecht Laski, Voevoda Siraski, la țermurile Siretului, carele venia într'agūtōrū lui Despot Vodă cu 14,000 de ómenī ce nice de unū folosū nu i-aă fostū. Cā, cumu 'și suntu Leșii de ce gātēzē prea incetu, pana a venire Laski sē apere pre Despot, érá Tomșă 'l-au fostu inșelatu pre Despot de i-aă împărțitū óstea și i-au ucisu Nemții, și au batutū și pre Vișnovețki. Mai apoi aă omorītū și pre Despot Voda; și deaciū înțelegēndū de venirea lui Laski, aă prinsū pre Capitānul Nemțiloru celoru pedestri de i-aă tăiatū nasul și urekile, și 'l-aă desbracatu de haïne, și 'l-au trimisū la Laski sē'ī spue ca aă peritū Despot Voda; érá elu de va veni, cum au pațitū Vișnovețki, așa va păți și elū, și cum aă peritu ómenii lui Despotu Voda, așa voru peri și ómenii lui; ca țera nu este forā de capu cum in pare lui; érá de'ī voia sē'ī fie ómenii fora nasū și forā urechī, cumu'ī acelu Nēmțū, elu sē vie. Aceste tóte, dacā au spusu Nemțul lui Laski, aă întrebatu de Porușnicii seī cum va face. Ce Porușnicii i-au đisū: «Dacā au peritū Despot, pentru carele mergeaī sē'lū aperi, și cheltuēla ta au peritu. Nice avemu ce āmbra au ce cauta la Sucévă; ce sē ne întorcemu inapoi.» In sē, neputēndu'și afla cale deschisa ca sē se întōrca pre urma pre unde venise, se temea de viclesugū sē nu le é sē înainte ómenii Tomșii, și se pațē mai rēu de cātu Vișnovețki. Pre la codrul Cosminulu sē trēca, se temeau de țerani, înțelegēndu de dēnșii sē nu seciuēscā pādurea asupra lorū, și sē pațē mai rēu de cātu Albert Craiū. Mai apoi, 'și-au aflatu cale sē se întōrcā pre unde au venitu; socotindu ca, de vorū și eși vrajmașii lorū înainte, se voru apera de sēnețe, și se vorū sprijini den arme, și vorū hālādui. Cariī, daca s'au întorsu inapoi, pre multe locuri le facea ī navala țeraniī cu im-bācie și cu cōse; ce nemica nu le-au stricatu, ce întregī au haladuitū in țera sa; numāi unulu de'ntrē dēnșii au peritu. Acēstā dobandā aă făcutū Laski de la Despot, pentru multū bine ce'ī făcuse și'lu așēqase la Domnie.

Când s'au bătut Stefan Vodă Tomşa cu Mircea Vodă, Domnul Muntenesou.

Mircea Vodă, Domnul Muntenesc, înţelegându de atate amestecături ce se făceau între Domnia Moldovei, au socotit să se ispitescă să apuce ţera să fie sub ascultarea lui; gândindu că prea lesne o va dobândi, pentru împerechiera ce era între călaraşi şi între pedestraşi, şi pentru supărarea ţerei ce se făcuse cu Despot Vodă; gândi că, fiindu slăbiţi de răutăţi, nu va avea cine să'i stea împotrivă; alta, că şi domnia Tomşii era neaşedată; că de la Impărăţie nu'i venise stégu de Domnie. Aşa, Mircea Vodă, cu totă óstea sa, s'au pornit asupra Tomşii; ce Tomşa, prindându de veste, de sîrgu s'au gătat, şi i-au eşit înaintea la Milcov; şi dându răsboiu, au bătut pre Mircea Vodă, şi decii s'au întorsu la Iaşi¹⁾.

De acéstă poveste, ce au bătut Tomşa pre Mircea Vodă, cronicarii Leşesci nemică nu scriu; ce numai la Letopiseţul Moldovinescu se afla acéstă poveste, precum s'au scrisu mai sus.

Stefan Vodă Tomşa fuge în ţera Leşescă, de frica lui Alecsandru Vodă Lăpuşnenul.

Intr'acea vreme, înţelegându Impăratul Turcescu, de atate amestecături ce se facu în ţeră, şi se scólă unii pre alţii, nu suferi ce au dat Domnia iarăşi lui Alecsandru Lăpuşnenul.

Éra Stefan Vodă Tomşa, dacă au omoritu pre Despot Vodă in Sucévă, şi bātu pre Mircea Vodă la Milcov, întorcându-se la Iaşi, s'au gatitu să trimiţa boierii şi ómeni de ţeră la Impărătie, să ceie stégu. Veneré'i olăcarii de'i dederă de veste că domnia este data lui Alecsandru Vodă, şi au sositu la Brăila, şi se gatéză să între în ţeră. Înţelegându Tomşa de acésta, s'au sfatuitu cu boierii sei, ce voru face; şi aflară, ca să trimiţé la Alecsandru Voda ómeni giuraţi de la ţeră, şi să'i spuie că ţera nu'lu va, nice ilu iubescu, şi de acolo să trecé la Impărătie; şi pâna nu le va veni răspunsu, să nu lase pre Alecsandru Vodă să între în ţeră. Dacă au mersu solii aci de la Tomşa, şi au spusu lui Alecsandru Vodă, atunce să fie dissu Alecsandru Voda: «De nu mă iubescu ei, eu îi iubescu pre înşii; şi de nu mă va ţera, e'i voiu pre densa; si voi totu merge, ori cu voie, ori fóra voie!» Şi au opritu pre soli, şi au trimisu hokimurile Impăratului la Tătar, cari îndata s'au pornitu, de au acoperit, ţera că unu roi pên in Prutu, prădandu şi arlendu. De alta parte, elu au intratu cu Turcii şi cu óstea ce au avutu lângă sine. Decí, Tomşa Voda, vedendu că împotriva acei puteri nu va putea sta, au trecutú la ţera Leşesca cu sfetnicii sei, cu Moţocú Vornicul, şi cu Spanciocú Spetar, şi cu Veveriţa Postelnicul, şi s'au aşedatú in Liov, după ce au domnitú 5 săptămâni²⁾.

¹⁾ Pre acéstă vreme au fostú Domnu in ţera Muntenescă Petru Voda, fecioru lui Mircea Voda. — *Simeon Dascalul*

²⁾ Éra la unú Letopiseţú Sêrbescú scrie că au fostú domnia lui până la 4 luni — *Simeon Dascalul*.

CAP. XXV.

A doua Domnie a lui Alecsandru Vodă Lăpuşneanul.

Alecsandru Voda Lăpuşneanul, dacă s'aŭ aşezat alŭ doile rîndu la domnie, co 'aŭ céuşu Impăratescu pre un Turcŭ mare, de 'l-aŭ trimisŭ cu pîră la Craiul Leşescŭ, poftindu pre vicleniŭ seŭ, pre Tomşa şi pre soŭiile sale. Éră Craiul, pentru pacea ce avea cu Turcul, şi pentru pîra ce'lu pîriaŭ Leşiŭ pentru mórtea lui Vişnoveţki, şi pentru sluŭia a mulŭi ce făcuse Tomşa Vodă, a'ŭ trimisu Craiul pre sluga sa, pre Crasinski, la Liov, de i-aŭ tăiatŭ capul Tomşii, a lui Moŭocŭ Vornicul, şi a lui Veveriŭa Postelnicul, şi a lui Spanciocŭ Spătarul, şi i-aŭ ingropatŭ afara den tîrgŭ, la monastirea sfeteŭi Onofrie. Aşa aŭ fostu sfîrşitul lui Tomşa Vodă, cum scrie in sfînta Evanghelie: «Cu ce măsura veŭi măsura, se va măsura voă».

Alecsandru Vodă aŭ omorîtŭ 47 de boieri.

Alecsandru Voda, daca s'au curăŭitŭ de tótă grija denafară, şi 'şi-au adusŭ pre Dómnă-sa Rucsanda şi coconiŭ den ţera Muntenescă, aŭ vrutŭ sĕ se curĕţescă şi de vrăşmaşii cei den casă, pre cariŭ işi prepusese elu ca pentru vicleşugurile lorŭ fu scosŭ den domnia de'ntĕiu. Şi aŭ inveŭatŭ in tănă pre lefeciiŭ ce aŭ avutu strĕiniŭ, de s'aŭ supusŭ in curtea Domnescă, la Iaşi, intr'o ŭi, şi aŭ chematŭ pre obiceiu boieriŭ la curte. Cariŭ foră nice o grijĕ de primejdie ca a-eea erau. Şi daca au intratu in curte slujitorii, după invĕŭatura ce aŭ avutŭ, aŭ inchisŭ porŭile, şi, ca nisce lupi intr'o turmă fora de nice unŭ apĕrĕtorŭ, a'ŭ intratŭ intr'ĕnşiiŭ de 'ŭ snopĭaŭ, şi 'ŭ junghĭaŭ, nu numai boieriŭ, ce şi slujitorii; nice ŭi alegea pre cei vinovaŭi, ce unul ca altul ŭi punea subt sabie. Mulŭi se viriaŭ pre ferestriŭ de cădeau afară de'şi frîngeaŭ picĕórele. Şi aŭ peritu atunce 47 de boieriŭ, foră altă curte ce nu s'au băgatŭ in sĕmă. Şi așa, după atăta nedumneŭeire, ŭi para că 'şi-au isbănditŭ de la inima.

Invĕŭatură şi mustrare oelorŭ mai mari.

In Moldova, aŭ cei mai mici despre cei mai mari acestŭ obiceiŭ, de pierŭ foră giudeŭu, foră vină şi foră samă. Singu ŭi, cei mai mari, gudecătorii; singuriŭ pîrişii; şi singuriŭ plinitorii legii! Şi de acestu obiceiŭ Moldova nu scapa, ca mai mulŭi dentre capete suntŭ iubitoriŭ a vĕrsare sânge nevinovatŭ. Apoi daŭ vina

lăcuiitoriloru că suntu vicleni. Déra cine ară iubi .é móră? cine nu doresce .é viețuîască? Cu dragū este celoru mai m .să albă viață; cei mai micî âncă nu o ară lepêda. Cređu, mai bine aru hi den dragoste, de câtu den frică s'î slujescă. Și de s'aru invêța cei mai mari de pre nisce musce foră minte, cum se ține domnia! că tóta albina își apêră cascîóra și hrana loru cu acele și cu veninul sêu; érá Domnul, adecă Matca, pre nime nu vatêmă; ce tóte de invêțătura ei ascultă. Cum, déra, ar fi mai bine pentru blândețe să asculte pre celū mai mare, și se'lū iubescă, și cu dragoste s'î slujescă, de câtū de gróză și de frică s' i se plece. Pentru ca cela ce poftesce se se téma de el; atâta norodu de omū, trebuesce și acela să se téme de toți. Că totu versătorul de sânge, de frică face, ca s'î ia spaima și să se téma toți de el, ce aru putea face cu blandețe.

Pentru risipirea cetățilorū Moldovei.

Alecsandru Vodă, vrêndū s' între in voia Turcilorū, precum se fagăduise inaintea Impêratuluī, ca va resipi cetațile den țera Moldovei, numai s'î dea domnia; pentru ca, înțelegêndu Impêrația atâte amestecaturī ce se făceau in țeră, aū socotitū ca se slabescă țera den temelie, să nu se afle apêraturī; și aū poroncitu, cine va risipi cetațile den Moldova, aceluī va da domnia. — Dece, Alecsandru Vodă, făcêndū pre cuvêntul imperatuluī, aū âmplatū cetațile de lemne, și le-au aprinsu de au arsu, și s'au risipitu. Numai Hotinul au lasat, s' hie de apêrare despre ț'ra Leșésca.

Pentru acesta lucru cunôscemu că nice un i bine țerei n'au făcutu; că vasul celu fora de fundu, macar câtă apa ai turna intrênsul, nu'lu mai poți âmplea. Așa și Turcul, de ce'ī dai mai multū, de aceea își cere, și'ți face mai multă nevoie, că elu darul scrie obiceiū; mai apoi, de n'ai vrea s'î dai, âncă 'ți cauta numai s'î dai.

In anul 7073, Septemvrie 22, pre Teofan, ucenicul lui Macarie, ce era den tinerețe Episcopu, 'l-au ȕusū Alecsandru Voda Mitropolitu Sucevei.

Pentru venirea unū Domnișorū den țera Ungurêscă.

In anul 7074, Iunie, rēdicatu-s'au de la țera Ungurêscă unu Stefan, óre cine, carele se făcea osū de Domnū; și era pe porecla Mîzgă; și cu mulți harducī, stringêndu păstorī și alta adunatură de ómeni, au intratu in țera, smomindū ómenī ca s' i se inchine, și s' 'lū ducă la Domnie. Ce Alecsandru Vodă, daca aū înțelesū, aū trimisu improtiva lui slujitorīi sei, cariī 'l-au tēmpinatu mai susu de cetatea Némțuluī; și dândū rēsboiu, l-au batutu, și ómenī i-au risipitū. Érá elū aū scapatū inapoī pren munte, pedestru; pre unī i-au prinsu viī și i-au dusū la Alecsandru Voda

În anul 7075, Septembrie 26, Sultan Suleiman s'a rădicat cu oști și a mers a upra Nemților, unde multă pradă și răsipă au facutu. Mai apoi, fiindu cuprin ă de bôla acolo, au muritu, după ce au împărățitu 44 de ani: și a rădicat Impărăția fiu-seu. lui Sultan Selim.

De mórtea lui Alecsandru Vodă Lăpușnénu

În anul 7076, Alecsandru Vodă a cădutu în bôla grea, și s'a pricepută că va muri. Dece, înainte morții sële, chemă Episcopii, boierii și tóta cuntea, de i-au învățatu și le-au arătat moștenitoru pre fiu-seu Bogdan Vodă s'lu puie la domnie pre urma lui. Era elu, dacă a plinitu 13 ani și jumătate a domniei sële, și cei d'ântéiu și a doua, primind ă întéiu calugéria, au răposat, și cu cinste 'l-au îngropatu în monastirea Slatina, care este de densus zidita.

Đicu unii, că și mórtea lui Alecsandru Vodă a fost ă cu înșelăciune; că el ă mai 'nainte de mórte, vedându-se în bôla grea, și neavându nădejde de viață, a poroncitu Episcopiloru, de 'lu voru vedea că ă despre mórte, s'lu călugărescă. Dece, vedându'lu ei că a leșinat, și mai multă mort ă de cât ă viu, după cuvântul lui 'l-au calugăritu, și i-au pus ă nume de calugerie Pahomie. Mai apoi, đicu că, dacă s'au trezitu și s'au vedutu căluger ă, s'ă hie đis ă că, de ce va scula, va popi și elu pre unii. Care cuvânt ă înțelegându Episcopii și boierii, și mai cu deadinsul ă Dómna Rucsanda, temându-se de acela cuvânt ă, ce era de ă se temere, sciindu cât ă gróza și mórte făcuse mai 'nainte în boierii sei, temându-se și Dómna s'ă nu petrăca mai reu de cât ă alții, 'l-a otrăvit și a muritu.

Acest ă Alecsandru Vodă, đicu că a fost ă scoțind ă ochii ómenilor ă, și pre mulți a slățitu în domnia lui.

CAP XXVI.

De Domnia lui Bogdan . feciorul lui Lăpușnénu, la anul 7076, Martie.

După mórtea lui Alecsandru Vodă, fiind ă coconul Bogdan Voda de 15 ani, cu toții 'l-au rădicatu la Domnie; însă, fiindu brudi ă, purta muma-sa, Dómna Rucsanda, trebile țerei, că era ă femeia creștină, înțelptă, destoinică și Dumnezeuască, și la tóte bunătățile plecată și milostivă. Și a domnit ă împreună cu fiu-seu doi ani și nouă luni; și bolnăvindu-se, au eșit ă și ea den lume, pre u ma părinților sei, în anul 7078 Noemvrie în 12¹), și au astrucat-o în monastirea Slatina, langă Domnu-seu Alecsandru Vodă.

Eră după mórtea Dómnei Rucsandei, rămas'ă domnia în grija lui Bogdan

Vodă; și cumu 'și era blându și cucernicū, așa tuturoru arêta direptate, câtū se cunoscea că nemică nu s'aū arêtatū în elū den obiceiul tătâne-seū. Nice de carte era prostī, la călărie sprintenū, cu sulița la halca nu prea lesne avea potrivnicū, a săgetare den arcū tare nu putea fi mai bine. Numai ce era mai de trébă domniei îi lipsia: că nu cerca bătrânii la sfatū, ce de la cei tineri den casă lua sfatū și învățatură. Iubia sē audă glume și măscări, și jocuri copilăresci. Mai apoi, lipi de sine Leși, de'ī era'ī și de sfatū și de a batere halca cu sulița, risipindū averea cea Domnescă. Deprinđendu-se așa, den ți în ți, aū lăsatū în năpustū trebile țerei; că pre câtū îlū iubiau ântēiū, pre atâta îlū urise apoi. Aceste lucruri de hulă trăgēndu-se până la urechile vrājmașilor la Impărăție, nu cum era'ī, ce mai pre susū le adăogeaū; intrândū aceste în urechile sftenciloru Impărăției, aū aflatū și ei vreme sē'și âmple pungile, și dat'aū scire Impēratului. Dece, înțelegēndū Impēratul, aū socotitū sē scōțā pre Bogdan Vodă; și aū trimisū la Rodos de a'ī adusū pre Ion Vodă, care era la minte ascuțitū, și la cuvēntū gata, și se vedea a hire harnicū nu numai de domnia acestei țeri, ce și altorū țeri sē hie capū și mai mare.

CAP XXVII.

De domnia lui Ion Vodă, ce'ī dīcū Armanul, carele 'l-aū ruptū Turcii de cōdele a douē cămile, anul 7078.

Acestū Ion Vodă, unii dīcū că aū fostū feciorū de Arman, alții dīcū că aū fostū feciorū unui Stefan Vodă ¹⁾. Ēră Marțin Pașcovski, cronicarul Leșescū, scrie că aū fostū Ion Vodă de la Mazovia, den țera Leșescă; ēră cu adevēratū nu se scie, nice îlū arată a cui feciorū este.

Sultan Selim, Impēratul Turcescū, înțelegēndū de Bogdan Vodă că s'aū prientitū cu Leși, și 'și-aū măritatū surorile după Leși, și elū âncă va sē ia fată de Leavū, aū socotitū sē nu se cumva lepede despre dēnsul, și sē se lipescă la Leși, și sē închine țera mai apoi; sē nu aibă mai multă gâlcēvā cu Leși de câtū cu dēnsul, aū socotitū sē'lū mazilēscă, și aū trimisū de aū adusū pre Ion Vodă de la Rodos, și i-aū datū domnia la Moldova. Și dacā acesta aū luatū stēgū de la Impărăție, aū purcesū spre țerā cu ôste Turcescā.

Ēră Bogdan Vodă, dacā aū înțelesū de venirea lui Ion Vodă, îndată aū trimisū, la boierii Leșesci, în țera Leșescă, la cari și-i făcuse prieni, sē'ī trimiță ôste, sē nu lase pre Ion Vodă sē între în țerā. Și de nu vrea fi pripitū Ion Vodă cu ôste Turcescā și Tătărescā, nu prea lesne se vrea hi aședatū la Domnie; că până a venire ajutorulū Leșescū, Ion Vodă aū fostū intratū cu ôste în țerā. Dece, Bogdan Vodă vedēndū că'lū impresorā vrājmașul seū, 'ī-aū datū cale, și s'aū dusū la Hotin. Ēră Ion Vodă, pre postul mare, aū venitū în Iași, și aū ședutū în scaunī; și arêtându-se groznicū sē'ī la spaīma toți, nu

¹⁾ Așa se află elū scrisū la uricile lui.—*Simeon Dascalul.*

de alta e apuca, ce de casne groznice și de vërsare de sânge; și atunceși, în ziua de Paști, au tăfat și pre Ionașco Sbierea, și multe cazne făcea.

Răsboiul lui Ion Vodă cu Bogdan Vodă.

Ion Voda, sciindu pre Bogdan Vodă la Hotin, că nu dörme, ce stringe öste improtiva lui, stins'au și elu țera, și öste Turcësca äncë avea. Érä Bogdan Vodă a i trasu agiutoru din țera Leșescă: ca mulți prietenți avea, că și cumnați își făcuse, că o soră o dedese după Peniatovski, alta o logodise după Sborovski, și elu äncă tocmise së ia fata lui Tarlo. Și dacä au trimisü vr'o 2000 de Leși, și Milenski Hatmanul venise de era östea pre mäna lui, și Siniavski, Voevodul Rusescu, și alții, au intratü în țerä, și s'au lăsatü pe Prutü în glosü, și au trimisü de au adusu puscile de la Hotin, și s'au pogoritü la Stefanesci. Acolo au prinsu de veste ca și straja lui Ion Vodă nu'y departe, și a'i trimisü o sëmă de ei înainte së vadă, cari a'i datu la Prutü de Moldoveni. Ei, dupe invëtätura ce au avutu, n'au datu räsboiu, ce au trecutü Prutul pe de ceea parte, și s'au lăsatu în giosu, de mergeau Moldovenii pe de cëstä parte, Leșii pe de ceea parte de Prutü. A doua zi, s'au ispititü se dea harțü; ce Moldovenii totü s'au datu inapoi, spre temeiu unde era țera cu Turcii, la unü locü strinși. Și apropiändu-se spre Iași, s'au a. etatu östea tóta a lui Ion Voda; și era Gioi dupe Rusalii. Vëdëndu Milenski Hatmanul atata mulțime de öste, cärei socoti ca nu'y va putea sta înainte, se fece inti'o zi a cercare vadul la Prutu së trëca spre östea lui Ion Voda; și dacä au inseratü, s'au pornitü inapoi, și tötä nöptea s'au dusü. A doua zi, dacä a i vëdutu Moldovenii ca Leșii s'au dusü inapoi, s'a'i slobođitu după densii în gönă, și dacä 'y-au agiunsu, în multe locuri s'a'i batutü, și mulți de ämbe părțile au peritu; éra a'y risipire n'au pututü. Mai apoi, au silitu së'i sparga la trecëtore, la Nistru, subț cetatea Hotinului; ce nice acolo n'au pututu, ca cetatea éra pre mäna lorü, ce'y apëra pre densii, érä pre Moldoveni reschira. Acolo mai venise Leșiloru intr'agiutoru Iazlovețki Hatmanul, cu 800 de Leși. și s'au tëmpinatü la trecëtore; ce, vëdëndü ca nu le-au slujitu norocul, s'au dusü inapoi, ca së se gäteze mai bine pre alta-datä.

Ce Bogdan Vodă, bolnävindu-se de ochi, de nu gândia de domnie, ce de nevoia sa, s'au lăsatü, și s'au dusu la Moscü, unde și mörtea i s'au tëmplatü acolo. Și au domnitü Bogdan Vodă unu anu și trei luni, forä câtü au mai domnitü și cu mumä-sa Dömnä Rucsanda. Acëstä poveste ce scrie mai sus, că au venitü Leșii cu öste asupra lui Ion Vodă, scrie mai deschisu Marțin Paskovski, cronicarul Leșecu; ansë, noi n'amu vrutu së insëmnamu aice; érä cui va trebui së scie mai cu adevëratu acela së caute acolo, și va afla.

Ion Vodă, după is ändä cu norocu ce au gonitu pre vräjmașii sei den țerä, se aședä la domnie. Și de'ntëiu la tôte era pre voia țerei; érä mai apoi, pre toți i au covârșitü cu vräjmäșia lui, și cu norți groznice ce făcea; că vra së ia agonisita tuturorü, nu cu altü meșterșugü, ce cu vërsare de sânge. Și den d' in zi i. vodä feluri de muncü noue; bagat'au în focu, de viu, pre Vlädica

Georgie, de aŭ arsu, dându'î vîna de sodomie, auzîndu ca are avuție. Ași'de-
rea și Mitropolitul Teofan, n'au vrutu hi eșitu întregu, de n'aru fi fugitu pren
munți, de gróda lui. Temnițele pline de calugéri; și in grópa, de vii, au ba-
gatu pre Veveriță și pre popa Cosma, și pre Molodeț calugêrul. Éra de pre
boierni cei de cinste și cei mai de gîos, sabia lui nu lipsia, și cu multe felurî
de morți îi omoria, socotîndu ca mai vrednicu și mai destoinicu de catu den-
sul, nime n'au mai fostu. De lege își ridea, ca in postul celu mare s'au insu-
rată, și alte calcaturî de lege multe ca aceste facea.

Pentru mașilia lui Ion Vodă, și când s'au sfătuită Ion Vodă cu țera să se rădice asupra Turcilor, in anul 7081.

Intre acele beliturî și morți groznice, foră dumneșeire, ce facea Ion Vodă in
domnia sa, și nice de cum i u 'și aducea aminte cum va veni la celu de apoi,
iată i-au venitu veste ca 'l-au mazilitu Impêratul, și este dată domnia lui
Petru Voda, ce 'l-au poreclitu mai apoi Schiopul. Acestă Petru Vodă era den
țera Muntenescă, fecioru Mircii Voda.

Ion Voda, daca se vêdu strainată de mila Imperatului Turcescū, socoti ca
să fie țera cu sabia; și indată trimisē la Căđacî de i-au poftitu cu lēfă, sē'î
vie intr'agutorū. Și aŭ strinsū țera; catre care, cu multe cuvinte blande
se ruga ca se le pôte întorce inimile spre dēnsul, și areta nesațiu Turcilor
și lacomia lorū (éra nesațiu și lacomia lui nu vedea), đicēndu ca Turciî
tôte schimbarile facu pentru mesda (mita), de'î ingreuēza ca sē 'î sēracēcca,
și se'î slăbēscă; și le areta cum pôte de lesne sē departeđe mânia Turculu de
dēnsu, de voru vrea și ei. Că pre Leși îi are spre sine plecați; Cazaciî s'au
adeveritū, cătu le va da scire, cătu vorî veni, la caru au și trimisu, și caro-
ra nu le potu sta inainte nice odată Turcu. Numai țera ce 'î lipsesce; ca de se voru
pleca și ei sē fie intr'una, nice óste nu voru trimite Turci, ce voru face țerei pre
voie. Érá despre sine sē nu 'lu fie ca pre unu vrajmașū, ci ca pre unu prietenu și
parinte; érá de aŭ făcutu cuivași inalgîosul, totū pentru Turci au facutu sē le intre
in voie, și sē 'î âmple, și nu i-au pututu sătura; deci, pre cătu 'l-au cunoscutu cu
reŭ, sē'î cunōscă mai multu spre folosul lor. Așa Ion Voda amplendî pre
toți cu nadejde, cu glasurî mari strigara, că lānga dēnsul voru peri toți, cum
s'au și tēmplatū.

Resboiul d'ântēiū a lui Ion Voda cu Petru Vodă Schiopul

Ion Vodă, dacă aŭ luatū credința țerei, se gati de rēsboiu, și in tótă ț'ra
trimis'au de sirgu sē esă la óste. Trimis'au și la Hendric, Craiul Leșe cū, pof-
tîndū ajutorū de óste se'î dea; ce, de acolo nu s'au fol itu; că Craiul s'a
mântuitu, ca are legatura cu Turcul, țera loru, mai multu de o su a de ani,

reclintită. Éra Căzaci cumu. untu gata de a e ame tecare la tote, neintrebandu de nime, s'au adunatu 1200 de ómení, și au venitu la Ion Voda; pre cari vèdendu'í Ion Voda, nu într'altu chipu, ce cum ar hi vèđutu íngerí din ceru, cu ve te de i bándá pogoriți, și cu multe darurí capetele ce erau le-au daruitu. Ion Vodă, daca au strinsí óstea tóta, și s'au buluccitu la unu locu toți, 'i-au venitu veste că Petru Voda și cu Alecsandru Voda au întratú în țeră, cu mulți ómení, și Munteni, și Ungurí, și Turcí. Au alesú Ion Vodă capu dintre Căzaci pre Sfirski, cu o sama de Cazaci și cu óste de țeră, și 'i-au trimisú înainte de straje, sè vađè cu ochií; éra elú cu altă óste au purcesú dupe dênșíí. Éra Sfirski cu Cazacií, și cu cine mai erau cu dênșul, aú nemeritú asupra 400 de ómení ce erau straja lui Petru Vodă, și fora-veste încungiuurându'í, pre toți 'i-au prinsu.

Sfirski, dacă au biruitú pre acea strajă, și au prinsu veste că Petru Vodă nu scie nemica de óstea lui Ion Vodă, indata au rápeđitú ómeni de țeră de au datú scire lui Ion Vodă sè sírguiască se vie s'í lovescă foră-veste, că are vreme acum, de'í voiea se'í batè; și 'i-aú spusu că este óste multă fórté. In-țelegèndu aceste Ion Voda, cum au pututu mai tare aú sírguitú; și daca s'au împreunatú toți, împărțindu-se în trei pólcuri, 'i-aú lovitú când ei dormíau fora grijè, desbracați, câtu nime de nemică nu s'aú apucatu. Caii lorú erau slobođi la pășune, in nadejdea stréjií. Așa, impresurându'í foră-veste, și multă mórté facèndu într'ênșíí, 'i-au biruitú Ion Vodă. Éra Domnií, Petru Voda și Alecsandru Vodă, amèndoi au scăpatu, lásându totú in tabèră, și aú nazuitu amèndoi la Brăila, numai cu trupurile

Ion Vodă aú prădatú țera Muntenescă, și aú pusú acolo Domnú pre Vintilă Vodă.

Dacă au batutu Ion Vodă pre Petru Vodă, și pre Alecsandru Vodă, s'au lăsatu in góna după dênșíí, și au slobođitú óstea in pradă, de au jecuitu țera Muntenescă mai multu de jumătate, și aú pusú Domnu in țera Muntenesca pre Vintilă Vodă.

Daca s'au întorsu den pradă óstea lui Ion Voda, den țera Muntenesca, apucatu-s'au de Braila, de au arsú tégul cu totul; numai cetatea ce au rēmasu. Și gatindu-se se bata și ceta ea sè o dobândescă, că nu era multu a o luare, i au venitu veste den urmă, ca Tatarí au intratú in țera Lasat'au, dara, cele strēine, și s'au întorsu la ale sale se le apere.

Al doile rēșboiú ce aú bătutú Ion Vodă pre Turcí și pre Tatarí, și aú arsú Tighinea și Cetatea Albă.

Ințelegèndú Ion Vodă că Turcí de prin cetăți și Tatarí den Bugégu s'aú dicatu asupra lui, indata au trimisu cum mai de sírgu sè se buluccescă óstea ce pre unde au fostu rēșchirata, dându-le scire pentru Turcí și Tatarí, ce

aă încălecată asupra lui. Pre cariî dacă i au lovită Ion Voda cu o tea ă pr lesne i-au bătutu și pre acia. Insă, veldându atata supărare ce avea de Turc împlându-se de mânie, cu focu au arsu Tighinea și cetatea Alba, și multă pradă aă făcută, și multă pleanu și robî au scosu. Decîi, Ion Voda, curațîndu-se de vrajmașîi lui, aă dată puținel țerei odihnă, sē se rēsufle; eră Ca aciî nu se leniaă, ce câmpîi Bugéguluî pururea cercau și multă prada făceaă.

Al treile rēsboiū ce aă bătutu Ion Vodă pre o sēmă de ôste Turoéscă.

Călcândū Căzaciî câmpîi Bugéguluî, au dată pre o sēmă de ôste Turcé că, ce se strinsese și mergea sē lovésca pre Ion Vodă fora veste; și de sirgu aă trimisū Căzaciî la Ion Vodă de aă cerșutu sē le trimiță agutoru ca sē de rēsboiū acelorū Turcî. Și dacă le-au trimisu, prea lesne i-aă biruită, și i-aă risipită, cu agiutorū prospētū; că până a venire agiutorul de la Ion Vodă, eră sē pērdē Căzaciî rēsboiul, de mulțimea Turciloru; unde, mai apoi, Moldovenîi odihniți, dândū rēsboiū vitezesce, prea lesne i-aă spartū.

Al patrule rēsboiū, când s'aă bătutu Ion Vodă ou Turciî la Cahul.

Impēratul Turcescū, aușindū de simeția lui Ion Vodă, și cată pagubă i-aă făcută, aă socotitū ca sē stropsșescă țera Moldovei cu totul, și pre hainul seū, pre Ion Vodă, sē'lū prinde. Și îndată trimise în tôte parțile, la toți Sângécîi sē se găteze de ôste, și sē trecă Dunarea asupra lui Ion Vodă. Éra Ion V dă, dacă aă înțelesū, cu tótă ôstea sa s'au pornitu, și au supusu ôstea subt Tighinea, și aă trimisū o sēma de ôste a sa cu Ieremia Parcalabul de Hotînu ca sē apere trecătōrea Turcilorū sē nu trecă Dunărea. Ce cu greu este celorū puțîni a oprire pre cei mulți, și celorū slabî pre cei tari; că, trecēndū ântēiu puscele cu Ianicerîi și cu pedestrimea sē apere vasele, aceiași tōta a-l-ală ôste Turcéscă au sositū. Unde, veldēndū Ieremia Părcalabul că nu'î pōte opti, s'aă întorsū, și aă datū scire lui Ion Voda; și nice Ion Vodă alta zăbavă n'a i facutu, ce îndata aă purcesu spre ôstea Turcéscă, inse, ântēiu au trimisu pre Sfîrski cu o sēmă de Căzaci și cu 6000 oșteni de țera, sē prinde limba; i fora zabava au datū pre ôstea Turcéscă, unde, nu erau mai puțîni de ôstea Moldovenésca. Și dândū rēsboiū, au fugitu Turciî, și nice alta limba au pututu lua, foră de unū Turcū ranitū rēu, câtu n'au pututū de la dēnsul nemica în ț le e

Apoi, singurū Ion Vodă cu vr'ō 600 de ômeni, s'au lipitu la balta la Cahul unde era ôstea Turcéscă; și s'ău suitu într'unu piscu de dél ă pōtă cuno e câtă samă de ôste va hi la Turcî. Ce, nemica n'au pututu cunōsce: ô te era pre vai, de nu se vedea; numai strējile s'aă veldutu în patru locuri. Și 'au întorsū Ion Vodă înapoi la tabēră; și atunce o sēmă den boierîi cei m rî, fu raul vel Vornicū, Bilai vel Vornicu, și Slavilă Hatmanul, veldēndū atate pu er

de ôste Turcescă ce venise cu Petru Vodă, temându-se ca să nu cadă în primăjdie, au părăsită pre Ion Vodă, și au fugitū la Turci, de s'au închinatū la Petru Vodă.

Ion Vodă 'și-au împărțitū ôstea în 30 de pōlcuri, și la totū pōlcul au pusū câte o pușcă; și avea și 80 de pușce hușnițe (haubițe). Êră tōtă ôstea lui Ion Vodă era 30,000, fōră proști și adunătură ce erau pre lângă Ion Vodă. Deci, la începutul rēboiului, dicū că o sēmă de Moldoveni sē se fie închinatū la Turci, și Turcii sē'ī fie pusū în fruntea rēboiului, de s'au opritū focul într'ênșii, și au peritū cu totul. Deci, Căzaciū cu focul, Moldoveniū cu fușturile, aruncaū câtū nu se scia Turcii ce vorū face. Și vedēndū Turcii pre Moloveni că vorū sē mōră, de câtū sē nu biruescă, cu multe meșterșuguri au nevoitū sē amăgescă pre Moldoveni sē'ī ducă asupra pușcilorū. Ce vedēndū Moldoveni meșterșugurile lorū, nu'ī gonīau multū, ce numai până dau dosū; că vedeau că fuga lorū era cu înșelăciune; că de mulțimea lorū era totū locul acoperitū. Deaciū, lāsândū Turcii partea despre Căzaci, cu tōtă puterea s'au întorsū spre Moldoveni, și tōte pușcele slobođīau asupra lorū. Êră Moldoveniū staū așa cum ar hi gătiți de mōrte, éră nu sē isbāndescă; și multă mōrte s'au făcutū de āmbe părțile, că nu era o călcare pe pāmēntū, ce totū pre trupuri de omū; și mai apoi, așa aprōpe se băteaū, că și mănule le obosise, și armele își scăpaū. Ca acela prah se făcuse, câtū nu se cunosceaū cine de a cui este; nice de sinețe se auđīa, de trāsnetul pușcelorū, de āmbe părțile; câtū nice pușcarī nu mai sciaū unde mai da. Deci, Ion Vodă au îndireptatū pre ai sei de'napoia pușcelor, sē se mai odihnescă puținel; și Turcii, așījderea. Și așa stāndū și privindū unī la alții, au datū o plōie mare, de au muiatū pravul celū de pușce. Deaciū, n'au fostū Moldovenilorū nice de unū folosū, că li s'au muatū pușcele; de unde aveaū nădejde de agūtōrū s'au scăpatū; ce numai de a mână au căutatū a se batere, și nu se puteau sprijini de mulțimea Turcilorū. Mai apoi ôste Tātărescă prospētă, i-au lovitū, de le-au căutatū a dare dosū ca sē scape, și Fătariū a'ī gonire și a'ī aruncare jos. Numai pedestrima și ôstea cea de strinsură au rēmasū, și 300 de Căzaci. Ce, fiindū și Turciū obosiți, nu nāvāliaū așa. Ion Vodă scăpāndu-se de ôstea cea vālărēță, 'și-au datū glasū cu Căzaciū sē se pedestrescă toți. Că pedestrima Moldovenescă, ce erau adunați mai mulți în dobāndă de câtū în lēfă, era aprōpe de 20,000. Și nāvālindū cu dēnșii singurū Ion Vodă, au luatū pușce, cu iurēș, de la Turci; și legāndū tabēra s'au datū înapoi, și s'au trasū lângă satū lângă Roșcani, de s'au îngropatū, unde mare nevoie avēū de apă. Êră Turcii, dacā s'au strinsū toți cu cei de la gōnă, i-au încongiuratū mai 'nainte de apusul sōrelui, și tōtă nōptea i-au strējuitū, sē nu esă de'ntr'acela locū. Êră dacā s'au făcutū diuā, cu tōte pușcele au începutū a batere într'ênșii; ce nemică nu le stricaū, că se șențise bine; unde, trei đile s'au apēratū. Dece, vedēndū Ion Vodă că flāmēnzescū și morū de sete, și pravul celū de pușce se impuținēză, sē fugă sē scape, locū nu era; numai cu aripi șē sbōre, iar într'altū chipū nu se putea, că totū locul era ocolitū de Turci. Ce au socotitū dōră cu blāndețe și cu jurāmēnturi sē facă cu Turciū, ca sē scape de mōrte; și au începutū a trimiterē la dēnșii că se va închina. de vorū trimite unu omū ca acela sē'ī jure lui, că, de ce va poffi, sē'ī facă pe

voie. Turcii bucueroși se primiră la una ca acesta: de câtă, cu arme și cu vër-sare de sânge, mai bine cu înșelăciune s'elū dobândescă. Așa, trimiseră Turcii la Ion Vodă de'ı jurară, pre pofta lui, ca s'elū ducă viū la împëratul; pre Căzaci s'ei lase neatinși, sē mērgă de unde a'ı venitū, ără altă adunătură s'ei slobodă sē se ducă volnici pe la casele lor, că nu va hi paguba lui, ce a Impëratu-lui, că robii Impërăției suntū.

De mórtea lui Ion Vodă 7082, Iunie.

Avëndū Ion Vodă tocmelă și fägăduință mare și jurământū de la Turci, că'ı vorū face pre voie de tóte de ce scriū mai sus că aū pohtitū elū, s'aū gătitū sē mērgă la Pașa, în tabëra Turcescă, și aū împărțitū alū seū mai bunū, totū ce aū avutū, între Căzaci, și de către toți 'și-aū luatū ertăciune; și însuși, alū triile aū mersū la tabëra Turcescă. Acolo, dacă 'l-aū dobânditū, cu multă mânia de cătră Pașa, 'l-aū datū de viū de 'l-aū legatū de códele a doue cămile, și le-aū sloboditū pren tabëra de 'l-aū sfărmatū. Atunce, đicū unii, cum sē hie đisū Ion Vodă: «Ah! Caută că eū multe feluri de morți groznice amū făcutū, ără casnă ca acesta n'amū sciutū sē facū!»

Maī apoi Turcii s'aū lăsatū la ceea-altă spuză de 'i-aū snopitū, și 'i-aū sdrobotitū. ără Căzaci, vėđendū la ce le stă lucrul și viața lorū cea sfărșită, aū silitū ca sē între iar în șanțū; ce n'aū pututū, că șanțul ilū cuprinsese Turcii; și vėđendū așa, numai ce aū intratū în grămada Turcescă, sē pără până la unulū. Și acolo, tăindū și oborindū, aū peritū toți până la unul. Așa, aū nemeritū țenchiul seū Ion Vodă, după ce aū domnitū trei ani.

Dacă aū peritū Ion Vodă, s'aū pornitū Tătarii în pradă, peste tótă țera, câtū n'aū fostū nice odată mai mare pusteitate în țără de câtū atunce; că pre toț i-aū cuprinsū pre la casele lorū fōră grijă; unde, până astăđi, între Prutū și între Nistru, de atunce aū rămasū pustietate, de nu s'aū mai umplutū de ómeni.

CAP. XXVIII.

Domnia lui Petru Vodă Skiopul, în anii 7082, Iunie 25.

Turcii, dacă aı omoritū pre Ion Vodă, pus'aū Domnū pre Petru Vodă; ără ei s'aū întorsū înapoi. Decı, Petru Vodă îndată aū trimisū pre Bilēi Vornicul de aū prinsū scaunul domniei den Sucéva; și dede scire de pace și de Domnū nou, și scóse bejeniile pre acasă. ără Petru Vodă, în luna lui Iunie 25, aū ședutū în scaunū, și pre toți i-aū trasū către sine.

În anul 7083, Decemvrie, aū muritū Sultan Selim, Impëratul Turcescū, și aū rămasū fiul seū, Sultan Murat.

În anul 7085, April 15, răposat'aū Alexandru Vodă, Domnul Muntenescū, carele aū domnitū 9 ani și o lună; și aū rămasū fiul seū, Mihnea Vodă.

Într'acesta anü s'aü arëtatü pre cerü stea cu cödä, comitü.

Pentru Ivan Potcövä, ce 'l-aü poreclitü Creþul, ce 'þi-aü pusü nume de domnie, Ión Vodä.

În alü patrule anü alü domniei lui Petru Vodä, în anul 7085, unü Ivan, ce'ï diceaü þi Potcövä, pentru că aü fostü rumpëndü potcövele, érá unü i-aü þisü Creþul, ce s'aü fostü făcëndü frate lui Ión Vodä, răspunðendu-se de moþie þi de nascere de la Mazovia, de unde þi Ión Vodä era; acesta Potcövä, 'þi-aü sçosü nume de domnie; þi între Kázaci avëndü cunoscinþe, pre mulþi aü amëgitü lângä sine; þi vrëndü së vie spre țërá, aü vrutü cu meþerþugü së albä sloboðenie þi de la cei mai mari; þi făcëndü scrisori cu multe peceþi de la boierü þi curtenü de țëra Moldovei, aü póte së fie fostü þi cu voia unora de țërá, cum þicü unü, þi s'aü dusü Kreþul cu cărþile la Voevoda Kievski, ceera pre atunce Knézul Constantin, þi la Starostele de Bar, de le-aü arätatü că'lü poftescü boierü þi țëra, së'þi mérgä la moþia sa, la Moldova; þi făgäduindu-le multü së le dea, numai së'ï fie într'agütorü. Ce starostea de Bar aü þisü că nu i se cade së'ï dea óste fórá scirea lui Craiü, þi mai cur deadinsul pentru a-seðarea päcilorü; érá lui Craiü aü þisü că'ï va da scire, ca së ia învëþäturä.

Atunçe, sfätuindu-se Potcövä Creþul cu Starostea de Bar, étä þi unü Kopinski óre carele fiindü atunci, nemeritü la Bar, carele de curënd venise de la câmpü, înþelegëndü de Potcövä, s'aü adunatü, þi yorovindü cu dënsul, cu multä giuruinþä 'l-aü ämplutü Creþul, de'lü va duce la domnie, la-scaunul Moldovei. Deci, Kopinski, avëndü mare cunoscinþe între Cázaci, aü mersü la dënsü; pre unü cu giuruinþä ämplëndü'ï, pre alþii cu bani ungëndu-le ochii, de ce aü avutü þi elü den agonisita sa, i-aü plecatü; þi aü mai lipitü către sine pre unü Moldovanü, anume Cepla, ce se însurase între Cázaci; þi aü pnsü Hatman pre Șah, pe 330 de Cázaci, cari s'aü strinsü cu nevoinþa lorü. Aü intratü in țërá. Érá Petru Vodä aü strinsü țëra þi s'aü gätitü de dënsü; þi luändü pus-cile, aü eþitü së mérgä înaintea lorü. Auðindü Cázaci de acësta, aü apucatü ce aü pututü de la margine, þi s'aü întorsü înapoi, cruþându-se pe altä datä, së se gätédë mai bine.

Avëndü Petru Vodä grije de Creþul þi de acei Cázaci ce eraü cu dënsulü, ca së nu între iaräþi de isnövä in țërá së prade, trimis'aü cărþi la Castelanul de Halici, carele era së mérgä solü la Impëräþie, së lege päcile, de i-aü datü scire cum s'aü rëdicatü Cázaci, þi vorü së aducä pre Creþul la scaunul țërei Moldovei; de care lucru, de nu'lü vorü prinde, þi de nu vorü face pace cu dënsul, þi de nu se vorü certa cei ce suntü cu dënsul, paçea cu Impëratul nu va putea sta. Aceste tóte aü scrisü Castelanul la Craiü.

Înþelegëndü Craiul Leþescü de Potcövä Creþul, că s'aü ridicatü cu Cázaci, þi face zarvä, þi va së scóþë pre Petru Vodä din domnie, îndatä aü scrisü la Hatmanul þi la o sëmä de boierü de la margine, së puie nevoinþä, ca së'lü dobëndëscä, þi pe dânsul þi pe Cázaci. Érá Hatmanul, dacä i-aü venitü cărþile

Craesci, au trimisu trei róte cu Boboleŭki, sã mérg sã prinďe pe Creŭul, ŝi aũ mersũ la Nemirov sã'lũ afe, sciindu cã acolo se ținea mai ăntãiu. Ŝi a flăndu'lũ acolo, ărá Creŭul au prinsũ de veste, ŝi au eŝitu din tãrgu cu 50 de Căzaci pedestri cu sãneŝe ; ŝi aũ mersũ la unũ vadu în tãmpinarea lui Boboleŭki, unde aũ intratu pãnã în pãntecele cailorũ, ŝi aũ pusu Căzaciũ înainte. ărá Boboleŭki, daca au sositũ la vadu, ŝi vėđėndu'lu cã este gata de a se batre, ŝi la locu strimtũ, nu s'au apucatu de rėsboiũ, ce s'au întorsu ŝi aũ mersũ în tãrgũ, ŝi acieaŝi, ŝi Creŭul în tãrgũ dupė dẽnsulu: Boboleŭki la curte, ărá Creŭul în tãrgũ la gazda. Decĩ, au chĩematu Boboleŭki pre mai mariũ tãrguluĩ, ŝi le-aũ đisu sã prinďe pe Creŭul. ŝi s'ũ dea ; ărá mai mariũ tãrgulu; s'au lepėdatũ de dẽnsul, ŝi i-au đisu cã eĩ nu'lu voru prinde, nice ilu apėrã ; ce, de'ĩ trebuie, elũ sã ŝi'lu prinďa. Vėđėnd'ũ omul Hatmanuluĩ ca nu póte face nimica, s'a'ũ dusu ŝi au spusu Hatmanuluĩ; ŝi înŝelegėnd ı aceste tóte Hatmanul, le-aũ trimisũ la urechile lui Crai'ũ, cum n'au vrutu sã i'ũ dea ómenii Voevoduluĩ de Braŭlav. ărá Craiul a'ũ trimisu cu ponoslu la Voevodulu ca s'ũ prinďe, ŝi sã i'lu trimiŝa. Ce, pãnã a mergere komornicul craescu cu cãrŝile. ărá Creŭul cu mai mulŝi ómeni mai bine s'au gatitu, ŝi au intratu în ŝerã pe la Soroka. Decĩ, cum ŝi'ũ røndul ómenilorũ, acolo mulŝi i s'au inchinatu, dacã au auđitũ veste de *Domnũ tẽnėru*

Rėsboiul lui Petru Vodã cu Potcová.

Auđindũ Petru Voda Schiopul cã Ivar Potcová aũ intratũ în ŝerã pre la Soroca, cu óste Căzãcescã, de sãrgũ s'a'ũ gãtitu, ŝi i-au eŝitu cu óste improtiva lui; luat'aũ ŝi puscile cu sine, ŝi s'au gatitũ de rėsboiũ, ŝi au pusu beŝlii dupė puŝci, învėŝandu'ĩ dacã vorũ slobođi focul sã se repađe în cazacime. Ce, Cazaciũ, cum ŝi-sũ învėŝaŝi la rėsbonu, cãnd au slobođitũ beŝlii puscile, eĩ toŝi s'a tinsu pre pamėntu, de i-aũ covėŝitũ focul; ărá beŝliiũ, gãndindu-se cã suntũ uciŝi, s'au lãsatũ la dẽnŝii. Atunce Cazaciũ aũ slobođitu într'ėnŝii focul, ŝi multa pagubã aũ fãcutũ în óstea lui Petru Vodã; ŝi acieŝu óstea lui Petru Vodã aũ datũ dosul, ŝi isbãnda aũ rėmasũ la Cazaci. Decĩ, aũ mersũ Cazaciũ la Iaŝi, de aũ apucatu scaunul Potcova, Noemvrie 23; ărá Petru Vodã s'au dusũ în ŝera Muntenescã.

Alũ doile rėsboiũ ce s'au lovitũ Petru Vodã cu Potcová Creŭul, la Docollna

Petru Voda, dacã 'l-au batutu Creŭul cu Cazaciũ, s'au dusu în ŝera Muntenesca; ŝi au datu scire la Impėraŝie, cum s'au rėdicatu Cazaciũ asupra-ĩ, ŝi 'l-aũ scosu din domnie. Atunce Imperatul de sãrg ı au trimisu hochimurĩ la Dobogeni, la Bugegeni, ŝi la Munteni, se mérgã cu Petru Vodã asupra Creŭuluĩ. Dec Petru Vodã îndata grijĩndu-se de óste. venitu-i-a'ũ într'agĩtoru ŝi Moldovenii gĩto eni

i-au pornitu Petru Voda spre Iași asupra Crețului, cu agiutorū de la Impără-
ție și cu ó tea sa.

Auñindū Crețul Potcǒvǎ de venirea lui Petru Vodǎ, s'aũ gatitū și elū cu óste
Ca ăcé ca, și au eșitu înaintea lui Petru Voda, la Docolina; era și óste de țera
cu Cǎzaciī, ca mulți i s'au fostu închinatu. Și tocmindu-se de rēsboiu aũ pusū
Cazacii pre Moldoveni in frunte; mai apoi, Șah, Hatmanul Cazăcescū, nu i-aũ
lāsatu; temēndu se sē nu-ı viclenescǎ Moldovenii, au pusū pre Cǎzaciī sei in
frunte, și n'aũ lasatū pre nime sē ésa la harță. Și apropiindu-se óstea lui
Petru Voda, vēđura Cǎzaciī pre Turci aducēndū înainte ceređi de vaci, ca sē
stempere armele in dobitóce; n'aũ vrutū Cazacii sē segete de departe, ce o-
datǎ a ı lobođitu focul, și in ómeni, și in dobitóce, unde mai multǎ zǎhǎialǎ
era Turciloru de dobit'ce de cǎtu Cazacilorū, cǎ de trāsnete fuglaũ inapoiū.
Și dāndu rēsboiu vitezese, dupē multa nevoieņa a Cazaciloru, iatǎ și alū doile
rōndu perdu Petru Voda resboiul, și iar rēmase isbānda la Cazaci.

Cum s'aũ întorsū Crețul in țera Leșescǎ, și aũ pǎrāsitū scaunul, și pentru mórtea lui.

Potcǒvǎ Crețul, ce-și pusēse nume de domnie Ion Vodǎ, dupē rērboiul cu
norocū și cu isbānda ce au facutu la Docolina, s'aũ întorsū la Iași. Și veđēndū
cǎ nu se va putea așeđa la domnie, ca și den țera Ungurēscǎ se pogorise lui
Petru Voda óstea într'agiutorū, au parasitū scaunul și țera, și cu toți cu aī
sēi s'aũ întorsū inapoi, pre la Soroca, spre țera Leșescǎ. De acolo nu-și pu-
tea afla cale pre voia sa, cǎ pre cǎmpii erǎu ómeni mari; pre la Nemirov se
temea de Hutmanul și de Voevoda Brețlavski, cǎ-lū cercai sē-lū prinđǎ. Mai apoi,
daca au intratu in țera Leșescǎ, au chiebatū Voevoda pre Șah, și i-aũ đisū:
«Voi ați facut ı unu lucru mare împotiva lui Craiū și a țerei, se rēsipiți pa-
cea cu Turcul; deci, numai se aduceți pre Crețul, și se mergeți cu dēnsul la
Hatmanul. Elu vē va trimite la Crau. Deci, și voi veți haladui de acea vinǎ,
și Crețul inca va haladui, veđēndu-lu Craiū unū omū așa de folosū».

Aceste cuvinte daca au spusu Cazaciī Crețului, elū fu bucurosū, socotindū
cǎ dacǎ va merge la Craiu ilu va agiutori spre domnie. Deci, s'aũ dustū cu dēnșiil
la Hatmanul, éra Hatmanul 'l-au trimisu la Craiu; și Craiul 'l-au datu la în-
chisore, și peste puținǎ vreme i-a ı taiatu capul.

Cānd s'aũ așeđatū. Iarǎși in scaunū Petru Vodǎ Schiopul, anul 7086, Ge- narie I.

Ințēle_endu Petru Voda ca Crețul au parasitu domnia și țera, și au tre-
cutū in țera Leșescǎ, a ı venitū la Iași și s'au așeđatu la scaunu, alū doile rōndu.

Atunce Petru Voda au datu Mitropolia lui Teofan, carele o lasase la đilele
lui Ion Vodǎ și de faica lui pen munți au fugitu.

Pentru unŭ Alecsandru Vodă ce se făcea frate Creșului.

Intr'acestașŭ anŭ, 7086, Fevruarie 9, iarășŭ aŭ venitŭ unŭ Alecsandru Voda, fratele Creșului, cu ôste Cazăcésca. asupra lui Petru Vodă. Érá Petru Voda, știindŭ poticala de mamainte ce aŭ avutu cu Căzaciŭ, nu s'aŭ apucatu de răsboiŭ, ce i-aŭ datu calea de'ântéiŭ. Érá Alecsandru Vodă au întratu in Iași și aŭ șeșutu in scaunŭ. Petru Voda, îndata după aceea, au strinsŭ ôste Turcésca, și Muntenésca, și Ungurésca, și aŭ încunguratŭ pre Alecsandru Voda in curte in Iași, și aŭ bătutŭ pregiurŭ curtea, din cășlegi pên la méda păresime. Érá când aŭ fostu nóptea spre méda paresi, Mart. 12, Alecsandru Voda și cu Căzaciŭ aŭ eșitŭ din curte, că n'aŭ mai pututu suferi; ca și érba, și bucatele li se împușinase; și vrëndŭ sê scape, aŭ fugitŭ spre codru. Érá prindëndŭ de veste ôstea lui Petru Vodă, s'aŭ pornitŭ după dênșŭ, și la ézerul Clorbescilorŭ i-aŭ agunsŭ, și pre toți acolo i-au topitŭ; și pre Alecsandru înca 'l-aŭ prinsŭ viŭ, de'mpreună cu boieru lui. — Acestŭ Alecsandru aŭ știutu scaunul o lună.

Érá Petru Vodă s'aŭ așeșatŭ la scaunul seŭ al triele rëndŭ, și s'aŭ apucatu de aŭ făcutŭ monastirea Galata, den vale, și nu după multă vreme s'aŭ risipitŭ.

Pentru nisce Domnișori ce veniău in țéră cu ôste Căzăcésca.

De norocŭ era Petru Vodă cu Căzaciŭ, că bine de unŭ nu se mântuŭa, alții venaŭ asupră-ŭ. Ca într'acelașŭ anŭ după ce s'aŭ așeșatu la domnie și alu triierëndŭ la scaunŭ, in anul 7086, Iulie 26, nisce Căzaci cu unŭ Domnișorŭ au venitŭ la Nistru, și acia toți 'și-aŭ pusŭ capetele. Așŭderea, dupe acestŭ Căzaci, curenđu, in anul 7087, Octomvrie 12, unŭ Domnișorŭ Constantin iar cu Cazaci aŭ intratŭ in țéra, și s'aŭ topitŭ toți in Nistru și acia.

Intr'acestașŭ anŭ și într'acéstași lună, când Constantin cu Căzaciŭ treceaŭ Nistrul, érá Sborovski cu ôste Căzăcésca aŭ lovitŭ Dașovul de 'l-aŭ arsŭ și 'l-aŭ pradatu, și multe Turcôŭe au robitu, și multu pleanu au luatŭ, și s'au întorsŭ cu pradŭ.

De mazilia lui Petru Vodă Schîopolŭ, în anulŭ 7088, Decemvrie 2.

Acestŭ Petru Voda, ce i-au đisŭ Schîopol, după ce au domnitŭ cincŭ anŭ, i-au venitŭ mazilie; și au venitŭ unu Turcu mare de 'l-au luatŭ den scaunu; și 'l-au trimisu Imperatul la Halepu, la paza; și domnia au dat'o Iancului Vodă, ce i-au đisŭ Sasul.

CAP. XXIX.

Domnia Iancului Vodă, ce'i diceaŭ Sasulŭ, în anul 7088, Fevr. 17.

Dacă aŭ mazilitŭ Impăratul pre Petru Vodă Schiopul, dat-aŭ domnia Iancului Vodă, carele de nascere era Sasŭ, de lege Luteranŭ; creștinătatea cea dréptă nu iubia. Și daca aŭ venitŭ în țeră și s'aŭ aședatŭ în scaunŭ, tótă nedumneđeirea și ereticia 'și-aŭ arătatŭ; că lăcomie la avere nespusă avea, pentru care pre mulți aŭ omoritŭ. Éra mai apoi, de lăcomie ce avea, trimis'aŭ sê ia a țece din boi în tótă țera.

Pentru unŭ Domnișorŭ, ce'i diceaŭ Ion Vodă Lungul, în anul 7089.

Iancul Vodă, fiindŭ plin de lăcomie, aŭ isvoditŭ obicină care n'aŭ mai fostŭ nice odiniară în țeră, sê ia boi de a țece; care obiceiŭ nu 'l-aŭ pututŭ suferi țera. Ce s'aŭ rădicatŭ Lăpușneniŭ de s'aŭ sfătuitŭ sê se desbată de subt mâna lui; și bulucindu-se, aŭ rădicatŭ dintre ei pre Lungul, Domnŭ, și i-aŭ pusŭ nume Ion Vodă, și aŭ purcesŭ pe Prutŭ în susŭ.

Iancul Vodă, prinđendŭ de veste că Lăpușneniŭ s'aŭ rădicatŭ asupra lui, îndată aŭ trimisŭ pre Bucium, Vornicul celŭ mare, și pre Brut Postelnicul, cu óste improtiva acelora; și tēpinându-se oștile la Balota, s'aŭ lovitŭ de față; și dândŭ rēsboiŭ vitezesce de âmbe părțile, aŭ perdutŭ Lăpușneniŭ rēsboiul, și Domnișorul acela încă s'aŭ înecatŭ în Prutŭ.

Pentru boierii Moldovei cum aŭ pribigitŭ prin țeri străine, pentru multe nevoi ce le făcea Iancu Vodă.

Multe lucruri spurcate făcea Iancu Vodă în domnia sa; câtŭ, de rēul lui tótă țera și boierii lui se oțeriaŭ; că legea creștinéscă nu o iubia; la avere lăcom și prădătorŭ; țera cu dările oingreuia, și alte lucruri spurcate și nesuferite făcea; că era curvarŭ peste sémă, că nu numai afară ce nice den curtea sa nu se feria, că pre giupânesele boierilorŭ sei, de la masa Dómnei sele, le scoțea și le rușina. Aceste tóte neputēndŭ suferi boierii, mai vārtosŭ Movilescii, Vlădica Georgie, Ieremia Vornicul, carele mai târđitŭ aŭ fostŭ și Domnŭ, și frate-seŭ Simeou Paharnicul, și Balica Hatmanul, s'aŭ sfătuitŭ în taină ca sê pribegiască; cariŭ, ântēriŭ 'și-aŭ facutŭ prilejŭ cu voia lui ca sê mērgă sê sfințéscă monastirea Sucevița, de unde, mai apoi, cu toțiŭ aŭ trecutŭ în țera Leșéscă.

alții la Turci, alții la Munteni, alții pîntr'alte țeri. Pentru aceea, mergîndu jabolă la Impărăție de risipa țerei, 'l-aū mazilitu, și aū datu domnia iar lui Petru Vodă Schiopul.

Pentru Iancu Vodă, cum aū pribegitu și cum i s'aū întemplatū mórtea, in anul 7092.

Înțelegîndu Iancu Vodă că 'l-aū mazilitu Impăratul, și aū datu domnia lui Petru Vodă Schiopul, cunoscîndu la ce va veți lucrul mai apoi, s'aū temuttu că, de va merge la Turci, va avea piră multă, și pôte să și peie; ce, aū socotitu să trecă in țera Ungurésca, pren țera Leșésca, că pren țera peste munți nu era putința, că se temea de țeranî. Și așa, aū eșitu din țera pre la Pocuția, unde i-aū ținutu calea Iazlovețki și 'l-aū dusu la Liiov cu totă averea lui, și indatā aū trimisū la Craiū de i-aū datu scire. Craiulū aū scrisū la Siniavski Hatmanul, și la Herbort, staroste de Liiov, să 'i ia totū Crăiescū ce ar avea, și lui s'ē'i taie capul. Și aū trimisū Craiū pre Podscarbul seū s'ē'i ia averea Iancului Vodă; numai feciorilorū și dómnei să lase o parte să lē fie de hrană; și dupē poronca lui Craiū așa aū făcutu, și aū tăiatu capul Iancului Vodă.

Se dice, că mórtea lui Iancu Vodă să fie fostu cu invēțetura Impăratului Turcescū de i-aū tăiatu capul. — Aū domnitū Iancu Vodă 3 anī și 7 lunī. De acestū Domnū đicū că āmbra vara cu sanie de osū.

CAP. XXX.

Domnla a doua a lui Petru Vodă Schiopul, in anul 7092, Oct. 17.

Dupē ce aū mazilitu Impăratul pre Iancul Vodă, dat'aū domnia iarāși lui Petru Vodă Schiopul, pre carele cu dragoste asteptāndu'lū toți, aū venitū in țera și aū ședutū in scaunū, Octomvrie 17 ¹⁾). Auđindū pribegii, cariī erau fugiți pîntr'alte țeri, de nevoia Iancului Vodă, cu dragoste s'aū intorsū la Domnul seū Petru Vodă, pre cariī iar cu boșerile lorū i-aū miluitū.

Pentru nisce Căzaci ce veniāu să apuce scaunul Moldovei.

De norocū era Petru Vodă cu Căzaciī, că in domnia d'ântēiū nu mai avea odihnā de dēnșii; acum, la a doua domnie, bine nu s'aū aședatū la scaunū,

¹⁾. Ērā Leatopiseșul Sērbescū scriē că la veletū 7090, tocma, aū fostu cānd aū venitū Petru Vodă in scaunū cu ā doua domnie. — *Simeon Dascalul*.

Iată Căzaci veniaŭ să apuce scaunulu într'aceastaşi lună, Octomvrie 27. Ce, Petru Vodă, prinđendu de ve te, le-au eșitŭ înainte la Prutŭ, la satŭ la Bogdănesci, cu caŭi ómeni au pututu într'acea data, și acolo i-aŭ încunguiuratŭ. Fiindu Cazaciŭ la strintóre mare, cautatu-le-au a se închinare; dintre cariŭ au ale u Petru Voda o séma de ómeni carŭ i-au parutu mai de trébă, de i-au opritu s'ŭ slujésca, pre alŭiŭ cu guramentu i-au slobođitŭ.

Pentru nisce Căzaci ce aŭ prădatŭ nisce sate, din susŭ de Tighinea.

Nu multă vreme după aceea, au mai lovitŭ Cazaci nisce sate din susŭ de Tighinea, pe decindea (de ceea parte) de Nistru, care sate eraŭ descălecate pe hotarul Leșescu, Turci ciutaci, și Moldoveni fórte mulți, cariŭ eșise din țeră, de nevoile ce eraŭ in țilele Ianculuŭ Vodă; și multă mórte au făcutŭ într'ênșil, și prada, și robie, și cu dobândă s'aŭ întorsŭ pre la casele lorŭ.

Când aŭ ziditŭ Petru Vodă Galata din dél.

Intr'acelașŭ anŭ, daca s'aŭ aședatŭ Petru Voda la Domnie, n'aŭ lasatŭ in deșertu pomana sa, Monastirea Galata, care o zidise ântêiu in vale și se risipise; ce cu tótă nevoința au silitŭ de aŭ ziditŭ Galata den délŭ, care trăsese și pâna astađi.

Pentru nisce Căzaci ce aŭ prădatŭ Tighinea.

Intr'acestașŭ anŭ, 7092, Avgust 7, s'aŭ strinsŭ Căzaci, și főră-veste aŭ lovitu la Tighinea de o au arsu, și o au pradatu; și aŭ robitŭ pre cei tineri, fete, copii. Éra pre alŭiŭ pâna la unul i-aŭ taiatu; și multă dobandă au luatŭ cu sine, neavendu cine s'ŭ oprésca, sau s'ŭ gonéscă; ce cu pace s'aŭ întorsŭ înapoi.

Pentru o sécetă.

Iar in anul 7093, in țilele lui Petru Vodă, mare sécetă s'aŭ făcutŭ in țeră, catŭ au sécatu tóte isvóele, vaile, balțile; și unde prindea mai nainte pesce, acolo ara cu plugul; și pre multe locuri au cađutŭ smida (pétra). Copaci au sécaciune; dobitócele nu aveau ce pasce vara, ce le-au fostŭ dërímându frunză; și atâta pravŭ au fostu, câtu se stringea troiene la garduri, când batea ventu: ca de ométŭ erau troiene de pulbere. Éra despre tómnă, s'au pornitu

ploi, și au crescutu mohorū, și dintr'acela'su au fostu prinđendu fόμεa sêră-cimea, ca era pretutindereă fómete mare.

Petru Vodă cu Mihnea Vodă s'au adunată.

În anul 7094, August 15, împreunatu-s'au Petru Voda cu nepotul seū Mihnea Vodă, domnul Muntenescu, la satū la Munteni, pe Prutu, amêndoi cu curte multa și glóte mari, de s'au ospêtatū împreună.

Rêsboiul Pârului Părcălabului, ce s'au bătutū cu Căzaciī la Periaslav.

În anulū 7095, Genarie 8, rēdicatu-s'au o samă de Căzaci ca nisce lupi învățați de pururea la pradă, și au intratū în țeră, și multe bucate din țenutul Sorocii au luatū. Éra Pârul, Părcălabul de Soroca, s'au îndemnatū cu Hansariī, și cu alțiī câți au vrutū de bună voie, de au mersū după Căzaci, și i-au agiunsū la Periaslav. Acolo, Căzaciī, vrēndū sē nu dea dobānda, éra Moldoveniī sē scóță alū seū, tare rêsboiū s'au făcutū; și în doē țile batēndu-se, abia aī spartū pre Căzaci. Și dacā i-au biruitū. pre toți i-au tăiatū, numai unul țicu sē fie scāpatū; éra pre câți au luatū vii, i-au trimisū la Petru Vodă, pre cariī Petru Vodă i-au trimisū la împêrăție.

Nunta ce au făcutū Petru Vodă, nepotu-seū Vlad Vodă.

Într'acestașu anū, 7095, Iunie 20, Petru Vodă au făcutu nuntă nepotului seū, lui Vlad Voda, feciorul lui Miloș Vodă, de au luatū pe fata Mircii Vodă; și aī chiebatū la nuntă pre Mihnea Voda, Domnul Muntenescu. Nunta domnescă au facutu, cu multa cheltuială și jocuri; și mulți megieși de prin pregiurū au venitū de i-au înfrumusețatū masa, cu multe veselii și jocuri, în tērgu în Teuciu.

Éra într'acesta anū, Cazaciī foră-veste au lovitū Dașovul de 'l-au arsu, și 'l-au prădatū; taīat-au ómeni; multă avere și dobitóce au luatū, și robī câtū au vrutū; și s'au întorsu înapoi fora nice o smintélă

Rêsboiul lui Petru Vodă, la Țuțora, cu nisce Căzaci, ce venise cu unū Domnișorū, cei țiceau Ivan Vodă, în anul 7096, Noembrie 23.

Pre acea vreme venit'au nisce Cazaci cu unu Ivan ce se rēdicase sē ia Domnia; carora le-au eșitu Petru Voda înainte cu óste, den susu de Țuțora, Noembrie 23; și dāndu rêsboiū vitezescu, de āmbe parțile, mulți au picatu;

și n 26 de zile au buuitu Petru Voda pre Cazaci, și i-au sélitu de i-a' datu pre celu mai mare alu loru, carele 'și-au luatu plata după vina lui. Éra cei-alți e a cundeau prin paduri, și cine unde putea. Éra Moldovenii în gonțai; mai apoi Cazaci, fugindu prin păduri și apărându-se până la apa Cerimușului, s'au trasu în țera loru, puținii întregi, mai toți raniți și sagetați, și pedestri, și foră nici o dobanda.

Petru Vodă aș părăsiti țera și domnia de bună voie, și s'au dusu în țera Nemțescă.

Domnindu Petru Voda în țera Moldovei, ca unu domn cu se cade, cu de tôte podóbele câte trebuie unu om de cinste; că boieriloru le era ca unu părinte, și la mare cinste în ținea, și din sfatul lor nu eșia; țerei era apărare; pre sêraci milostivu; Monastriile milua și întarîa; cu vecini de pin pregură bine viețuia, câtă avea la toți nume bunu și dragoste, de nu era a țicere că nu' i harnic de domnie; giudecata cu blândețe și fôr fațarie o făcea. Mai apoi, vedându nevoia țerei, că Turci, pre obiceiul loru celu neastemparatu de lâcomie, trimiseră de cereau bani sê le deie mai mulți decâtă era adetiul țerei; dec, s'au sfătuitu cu boierii țerei, ce voru face, cum voru putea rēdica și alte dari carele n'au mai fostu. Că nu le era pentru că n'arū putea birui sê dea acestă dare țera; ce pentru că se făcea obicei, carele nu' lu voru parăsi Turci, că și acela voru lua, și altele voru isvodi, cum s'au și tēplatū. Și 'și-au alesu sfatū acestei nevoi, ca ă se isvodescă de la altul, éra nu de la dēnsul; ci s'au gătitu sê se ducă den țera. Éra boierii ilu apērau și' lū sfatuiiau sê nu'și lase scaunul și țera, ce sê dea acea dare, ca alții voru da, și țera totu nu va halădui. Ce Petru Voda nice într'unu chipu n'au vrutu sê se apuce sê dea acea dare, și sê ia blaste-mul țerei asupra sa. Ce 'și-au tocmitu lucrurile înainte, și lasă boierii sê păzescă scaunul țerei. Éra elu s'au redicatū cu fruntea boieriloru, ca boierii se temura a rēmânere sê nu pața ca mai 'nainte de Iancul Vodă; între cari erau: Stroiciu Logofētul celu mare, cu frate-seu Simion Stroiciu, Ieremia Movilă Vornicul, cu frate-seu Simion Paharnicul, ce au eșitu la domnie amēdoii, mai târziu, și Andrei Hatmanulu, și alții mulți cari nu se indurau de dēnsul. Și au trecutu pre țera Leșesca în țera Nemțescă, după ce au domnitū 7 ani și giümetate; și acolo s'au aședatu. Și spunu de acestu Petru Voda cum ca, dându bani de cheltuiala la kuhne, aș fostu lacrimăndu, și aș fostu țicēndu «Acestu suntū lacrimile sêraciloru!» De acolo boierii s'au intorsu în țera Leșesca toți, și s'au aședatu la țergu la Podhaeț și aiurea.

Dec, lui Petru Voda putemu sê-ȳ țicemu *celu Milostivū*, ca binele au lepdatū pentru țera, și altu nime ca dēnsulu așa nu s'au mai aflatū. Éra domnu blandu, ca o matcă fora acū; la giudețū direptu; nice bețivu, nice curvarū, nice lacomu; și putemu sê țicemu, că tôte pre isvodu le-au ținutu ca sê nu se mintescă. Acestu Petru Vodă au Domnitū 12 ani și giümetate, intru amēndouē domniile.

CAP. XXXI.

Domnia lui Aron Vodă celū rēū și cumplitū, care multă greutate aū adusū țerei, in anulū 7099.

Petru Vodă, dacā aū pārasitū țera și domnia, și aū ințelesu Turciī că țera au remasū fora Domnū, cautarā pre cine voru trimite Domnū țerei in lo ulu lui Petru Vodă. Ce norocul țerei celū bunū s'aū schimbatu, că după norocu bunū i-aū venitū și reū; cum ar fi insemnatu de Dumneḃeu, după vreme buna și sēninā, sē vie vreme rea și tulburata; după domnie lina și blanda, ă vie cumplitā și amarā. Aflat'aū Turciī pre Aron Voda, mânia lui Dumneḃeu, pentru pacatele nōstre, carua 'i-aū datu domnia cu multā datorie; ca, fiindu omū forā sufletū, cacī āmbra și alțiī pentru domnia țerei, elū pre toți 'i-aū amplitu cu banī, luandū banī cu camāta de la Turci. Și așa facēndu'lu domnu, au venitū în Moldova, și au ședutu in scaunū, in anul 7099.

Ērā dacā s'au aședatū Aron Voda la doinnie, nu se apuca de alte, ce numai pe afarā se prade; erā in launtru nu se sātura de curvāritu, de giucatu, de cimpoiași, pre cariī in țenea de mascāriī. Așjdere și dabilele cu cari ingreuā țera, nu āmbra numai dabilariī singuri, ce și Turci trimitea de amblau cu dabilariī împreuna, de nu'și erau țerani volnici cu nemica. Muerile nu erau a loru, fetele le rușina, și ce vrea sē facā, făcea. Pre dabilaru, de vrea pira pentru unū potromcu de'lū pira la dēnsul, trimitea de'lu perdea negu-decatu; pre boferī pentru avere in omora; giupanesele lorī le silea. Ciude și posne facea in domnia lui. Deci, ca aceste făcēndu elū, au cunoscutū ca tuturoru este uritu și neveḃutu. Și socoti se nu se incredā țerei și lefeciloru de țera; ce aū chematu in lēfā Unguri calai și pedestri; și celoru pedestri aū facutu odoi in curte, se fie purure lānga elu. Mai apoi, vēḃēndu că de datornici nu se va putea plati, au isvoditu sē ia de totu omulu, cāți și suntu in tōta țera, cāte unu bou; și au trimisū in tōta țera Turci de stringeau și luau acui aflau in satu; de la altulu ii luau totu, pentru alțiī, pentru acei ce nu aveau boi. Și au rēmasu mulți, pentru rēutați și dabile ce erau, de nu aveu cu ce se hrani.

Rēsboiulū lui Aron Voda, cānd s'aū bātutū la Rēutū cu unu Domnișoru ce i diceaū Bogdan Vodă, și pentru perirea lui Bucium Vornicul, și Trotușan Logofētul, și Paos Vornicul.

In anul 7100, Aron Voda domiindu, și atat reutati și beliturī făcēndu, nu mai pututu suferi țera, ce s'aū rēdicatu Orheieni și Soroceni cu unu Do

șiorü ce'ı diceau Ionașco, pre carele 'l-au fostü alesu dintre ei capu, și'ı puseră nume Bogdan Vodă. Era Aron Voda, daca au înțelesu acésta, aü datü scire țerei së se strîngă, și elu foră zabava au eșitu cu curtea și cu lefecii sei; și mai 'naite de ce au eșitu din curte, au taiatu pe Buciumi, Vornicul celü mare, și pre Trotușanu Logofetü, și pre Paos Vornicul, dîcendü că'ı cu scirea loru; apoi, au purcesu improtiva vrajmașiloru sei; și mergendü au pusü pre Urechi Logofetü mare. Deaciü s'au tîmpinatü oștile la Reut; și dändü rêsboiü vitezesce de âmbe parșile, au isbänditu Aron Voda, și pre Domnișorü încă 'l-au prinsu viü, ce nu 'l-au omoritu; numai i-au taiatü nasul, și 'l-au călugëritü. Deaciü, dacă au spartü Aron Vodă pre vicleniü sei, nici unü locü n'au lăsatu së nu'lu ämple de vrajmașia lui; că nu numai pre cei ce aü fostü in rêsboiü perdea, ce și seminșile lorü, și vinovați și nevinovați.

Pentru Mazilia lui Aron Vodă.

Gätindu-se Aron Voda se facă mai mari vräjmașii după aceste, 'l-aü sositü unü călărașu de la Țarigrad cu carti, de 'i-aü datu scire că 'l-aü mazilitü; că înțelegendü Impërașia de atäter morți, și rëutați, și jacuri ce făcea Aron Vodă, 'l-aü mazilitu. Deci, se mira Aron Vodă cum va face së nu prinșă de veste östea și țera de mazilie, că se tenea së nu'lu omöre. Că mulți eraü acolo cariü vreau hi bucuroși së auđă veste ca aceea de mazilie, că le perise părinșii, altora fctoriü, altora frațiü, alții remasëse sëraci de nevoi și dări multe ce erau. Ce pre taină au învățatü pre călărași së nu scöță cuvëntü afară; și îndată au trimisu la Iași, la dómna-sa, cë se încarce, și së purcedă in giosü. Era pre boieri 'l-aü învățatu de au chiamatü glötele și le-aü mulțamitu de slujbă ce i-au facutu, și le-aü đisu së margă cineși pe acasă, gandindu că dör se vorü duce, și elu së lee drumul spre Țarigrad. Adoa-đi, pärändu-ı că së vrea fi dusu curtenii și alta glöta, elu au încălecatü și aü purcesu spre Iași; și ce'ı päruse ca se voru fi dusu, ca se silësca și elu mai tare, së nu oblicëscă cineva. Era glöte, mulți pe de tôte parșile mergeaü. Atuncea aü chiamatü pre boieri și le-au đisu; «Crezu, eu amü slobođitü östea së se duca cineși pre acasă; dëra cine'ı opresce?» Datu-i-au a înțelegere că o sëmă s'aü dusü, era cãrora suntu casele spre Iași și spre munte, acésta cale aü. Și așa împreună aü mersü pâna aü înseratü; apoi tóta nóptea aü silitü pën la Iași, unde nimică zăbavă n'au facutu, ce aü silitu in cale spre Țarigrad; și mergendü, 'l-aü și tîmpinatü Capigiü Impërätesci, cariü veniaü së'lu ia den scaunü së'lu ducă la Imperașie.

Dacă înțelesëra toți de mazilia lui Aron Vodă, așa le parëa, cum după multă furtuna și viforu, dăca vëdu ömenin vreme bună și lină, ei së bucură. Așa tota țera s'au bucuratu.

CAP XXXII.

Domnia a doua a lui Aron Vodă celū cumplitū.

Dupē ce aū mazilit'i Impēratul pre Aron Voda, Dumneḃeḃū nu'și plinise cearta Moldovei deplinū; că Aron Vodă încă in Țarigrad n'au fostū agtunsū, iar i-aū datū domnia Moldovei. Pentru că datornicii Turci, cu toții au mersu la Vizirul de aū strigatū pentru Aron Vodă, și de nevoia datornicilorū i-aū datū iar domnia.

Atunci Aron Vodă aū trimisū înainte pre Oprea Armașul sē prindē pre o sēmă de boieri, și sē apuce scaunul țerei. Că, după obiceiul lui celu cumplitū cumu'și era învățatu, nu se apuca de altă, ce socoti câte rēutăți n'au plinitū in domnia d'ântēiu, sē le plinescă la adoa domnie. Indată aū rēpeḃitū pre credinciosulu seū Oprea, vel Armașū, cu cărți și cu izvodū, anume, de boierii căpi vrea sē'i omóre, sē'i prindē, sē'i ție la închisóre până va veni și elu la scaunū. Dacă aū venit'i de olac'i Oprea, vel Armașū, după învățatura domnu-seū, au intratū sara in Iași, și nice la gazdă nu marse, ce la odaile dārabanilorū celorū Unguresci in curte aū mersū, și nōptea aū venitū la gazda lui Urechia Logofētul, carele ilū lāsase Aron Vodă sē paḃesca Scaunul, și i-au aretatū poronca domnu-seū. Era Urechia Logofetul, unde auḃi de numele lui Aron, cum aū dobānditū așa degrabă domnia, s'au spāimāntatu, și se mira cum a face sē hālāduiască, sē nu'ī mai fie a se vedere cu Aron Voda. Aū datu rēspunsu Oprei Armașului, ḃicēndū: «Acestū lucru cu bucurie priimescū, și suntū gata sē slujescu Domnului nostru; numai sē fie cu taīnă, sē nu scie nime ca ai venitū, până vomu oblici pre toți, pre căți suntu scriși in isvodū, și'i vomū prinde, cari de pre unde vorū fi. Sē nu cumva smintimū sē oblicescă sē fuga.» Și cu aceste cuvinte s'au înșelatū Oprea, și s'au așēdatu iar la odaile darabanilorū Unguresci, intr'acea nōpte și adoa ḃi până in sara.

Când aū pribegitū Urechia Logofētul.

Ințelegēndū Urechia Logofētul de venirea lui Aron Vodă, și de poronca ce trimisese pren Oprea Armașul, nu cutedă se'lu astepte in țera, sciindu câtă gróză și rēutăți făcuse mai naintē in domnia d'ântēiu, și acum a doa-óra mai de mari casne ce va apuca. Ce, dacă s'au așēdatu Oprea la odaile darabanilorū, aflāndū Urechia vreme și cale deschisă de a se depārtare și de a eșire din țeră, aū învățatū pre gazda sa, cine va întrebū adoa-ḃi de dānsulu, sē spue că s'au dusū acasă la Cārligatură. Atunce, și nōptea tōtă noptea, și ḃioa adoa ḃi tōtă ḃioa, fugindū, aū trecutū pre la Soroca in țera Leșescă. Era a

doa-đi sara, Oprea Armaşul aŭ mersŭ iar la gazda lui Urechiă Logofetul sŭ se sfătuiască, ŝi nu 'l-aŭ aflatŭ; deci, aŭ vŭđutŭ că 'l-aŭ înşelatŭ. Indată aŭ chie-matŭ pre alŭi carii s'aŭ tŭmplatŭ acolo, ŝi aŭ repeđitŭ cu cărŭi in tóte părŭile, sŭ prindŭ marginile. Eră dacă aŭ înŭelesŭ că Urechiă aŭ trecutŭ Nistrul ŝi s'aŭ depărtatŭ, n'aŭ mai avutŭ ce'ŭ face, ce s'aŭ aşędatŭ de aŭ ŭinutŭ scaunul pŭn la venirea lui Aron Vodă.

Eră Urechiă, dacă aŭ trecutŭ Nistrul, indată aŭ mersŭ unde erau alŭi boierŭ pribegŭ, de aŭ aşteptatŭ sfŕşitul lucrului.

Pentru venirea lui Petru Căzacul, în anul 7101.

Până a venire Aron Vodă la scaunŭ, eră Petru Căzacul s'aŭ rŕdicatŭ din ţera Căzăcŕscă cu puŭintei Căzaci, ŝi cu o samă de pribegŭ, înŭelegŭndŭ că scaunul este deşertŭ; ŝi, sŕrguindŭ sŭ apuce scaunulŭ, aŭ intratŭ in ţeră, ŝi aŭ apucatŭ scaunul la Iaşŭ, ŝi aŭ domnitŭ doŭ luni. Deaciŭ aŭ sositŭ ŝi Aron Vodă, ŝi aŭ prinsŭ pre Petru Căzacul, ŝi 'l-aŭ trimisŭ la împŕrăŭie.

Eră Cronicarul celŭ Leşescŭ, de acestŭ Petru Căzacul, că aŭ venitŭ de aŭ apucatŭ scaunul, nimicŭ nu scrie.

Aşędarea lui Aron Vodă la scaunŭ, în a doua domnie.

Aron Vodă, dacă s'aŭ aşędatŭ alŭ doile rŭndŭ la scaunŭ, aŭ pusŭ pe Oprea Armaşul Logofetŭ mare, ŝi pre Vartic Vornicŭ mare de ţera de gŭosŭ, ŝi pre Georgie Vornicŭ mare de ţera de susŭ, pre Zota Postelnicŭ mare, ŝi pre Alecsi Stolnicŭ mare, ŝi pre Iani Clucerul Visternicŭ mare, ŝi pre Coci Comisŭ mare. ŝi, cumŭ'şŭ era nemilostivŭ, nu de altă s'aŭ apucatŭ, ce iar de asuprele a fa-cere ţereŭ, cu dabile mari; ŝi ântŕiŭ cu voia lui âmblaŭ Turciŭ pin ţeră, cu dă-bilariŭ, de strângeaŭ dabile, eră mai apoi nu'ŭ putea opri, ŝi silă mare in tŕtă ţera făceaŭ; luaŭ slujitoriŭ de ţeră cu sila de'ŭ rânfaŭ subt caŭ; bucatele fŕră preŭ ŝi fŕră bani le lua.

Deaciŭ, cunoscŭndŭ Aron Vodă că nu va fi bine până in sfŕşitŭ, ŝi ţera scărşca, pribegŭi stau înŭinaŭi, aŭ socotitŭ, dupŭ atăta rŕutate ce făcuse, sŭ se curăŭescă, ŝi sŭ arăte ţereŭ că nu'ŭ din voia lui ce s'aŭ lucratŭ in ţeră, ce de sila Tur-cilorŭ; ŝi aŭ socotitŭ sŭ se agiungă cu Mihaŭ Vodă, Domnul ţereŭ Romănescŭ, ca sŭ se desbată de subt mâna Turcului. Inse, ântŕiŭ aŭ socotitŭ, dupŭ atâte rŕutăŭi ce făcuse, sŭ se apuce sŭ facă vre unŭ lucru bunŭ, sŭ nu'ŭ fie cu o-sândă detot; ŝi s'aŭ apucatŭ, in aniŭ 7102, de aŭ ziditŭ monăstirea in ţerina Iaşilorŭ, carea se chiamă Aron Vodă, pre numele Domnului ce aŭ zidit'o, unde este hramulŭ sfete Neculaiŭ).

Sfŕşitul Letopiseŭului lui Grigorie Urechi Vornicul.

), In aniŭ 7103 aŭ venitŭ Lobodă cu óste Căzăcŕscă, ŝi aŭ gonitŭ pre Aron Vodă den scaunŭ, ŝi aŭ arsŭ tŕrgul Iaşŭ. — *Simeon Dascalul.*

LETOPISETUL
ȚEREI MOLDOVEI

De la Aaron Vodă, de unde este părăsittă de Ureki, Vornicul
de țera de gîost.

ISVODITŪ DE

MIRON COSTIN

BIV VEL VORNIC ȚĂREI DE GIOSŪ,

In anii de la zidirea lumii 7185, în orașii în Iași.

(1594—1662).

I. ISTORICIÎ.

Adecă scriitorii de cursul aniloră acestorü cărți, cariî pomenescü de descălecatul celü d'ântêiü a țerilorü nôstre.

BONFIN, marele Istoriciü de Dachia saü Dația.

DION, la viața lui Trajanü Impêratul.

TOPELTIN, Ungurü, iarășî pre aceștî doî aü urmatü.

Aceștî aü scrisü de Dachia, cum o aü descălecatü cu Rômleñî, Traian Impêratulü Rômuluî, in aniî de la Hristosü 120, pre socotéla vremilorü.

II. ISTORICIÎ LEȘESCI.

Cariî aü scrisü lucrurile Domnilorü Moldoveî.

CROMFR, aü scrisü Lătinesce.

SȚRICOVSKI LITVAN aü scrisü Leșesce.

PIASINSKI, Vlădicul de Premisla, Lătinesce.

III. ISTORICIÎ LEȘESCI.

Pre cariî i'aü urmatü răposatul Ureki Vornicul.

BILSKIE.

MARȚIN PAȘCOVSKI.

Și aceștîi încă ñicü că Moldoveniî suntü toți din Rômleñî. Érä de descălecatul celü d'ântêiü n'aü sciutü; că Leșiî m'î apoi de Impêrăția lui Trajan suntü venițü într'aceste părți. Aceștî doî Istoriciî aü scrisü Leșesce.

V O R O A V A

Către Cetitorii.

Fost'aũ in gândul meũ, iubite cetitoriule, sã facũ Leatopiseþul þerei nãstre Moldovei den descãlecatul ei celũ d'ânteiũ, carele aũ fostũ de Trajan Impãratul, ŝi urzisemũ ŝi începãtura Leatopiseþului. Ce, sosirã asupra nãstra cumplite aceste vremi de acmu, de nu stãmũ de scri-sori, ce de grije ŝi suspinuri. Ŝi la acestũ felũ de scrisãre, gãndũ slo-bodũ ŝi fãrã valuri trebuesce; ẽrã noi prãvimũ cumplite vremi, ŝi cum-penã mare pãmẽntului nostru ŝi noã. Decĩ, priimesce acẽstã datã atãta den truda nãstrã, ca sã nu se uite lucrurile ŝi cursul þerei, de unde aũ pãrãsitũ a scriere rãpãsatul Urechi Vornicul. Afla-vei de la Dra-goŝũ Vodã den descãlecatul þerei celũ alũ doile, la Leatopiseþul lui, pre rãndul seũ scrise Domniile þerei, pãnã la Aron Vodã a doa Domnie. ẽrã de la Aron Vodã incãce, incepe acestũ Leatopiseþũ, care ŝi-l'amũ scrisũ noi, nu cum s'are cãdea de amãruntul tãte, cã Leatopiseþele cele streinĩ, lucrurile numai cele mai insemnate, cum suntũ rãsbãlele ŝi schimbãrile, scriũ, a þerilorũ megiaŝi; ẽrã cele ce se lucrãzã in casa altuia, deamãruntul lucruri de casã n'aũ scrisũ, ŝi de a lui Leatopiseþũ, de Moldovanũ scrisã nu se aflã. ẽrã totũ vei afla pre rãndũ scrisã tã-te. Ŝi priimesce acẽstã datã acẽstã puþinã trudã a nãstrã, care amũ fãcutũ, se nu se trecã cumva cu uitarea, de unde este pãrãsitũ; cu a-cẽstã fãgãduinã, cã ŝi Leatopiseþul intregũ se aŝteþti de la noi, de vomũ avea ðile, ŝi nu va hi pusũ pre vecnicul sfatũ a puternicului Dumneþeũ þerei aceŝtia þeanchiu ŝi sorocũ de sãvãrŝire.

MIRON COSTIN.

Biv-vel Vornicũ Þerei de josũ.

S T I H U R I

De descãlecatul þerei Moldovei.

Nẽmul þerei Moldovei de unde se tragãnezã,
Den þerele Rãmului totũ omul sã creðe.
Trajan, antãitiũ, Impãratul, supuindũ pre Dahĩ,
Dragoŝ, apoi, in Moldoveni primindũ pre Vlahi,
Marturũ este Troianul ŝanþũ in þera nãstrã,
Ŝi Turnul Severinul, Muntãni, in þera vãstrã

CAP. I

Domnia lui Stefan Radul Vodă, și a lui Stefan Răsvan Vodă.

Până la cumplita a doua domnie a lui Aron Vodă (așa se dice acei domnie răposatul Urechi Vornicul), este scrisă Letopisețul țerei Moldovei de Urechi Vornicul, începută de la Dragoș Vodă, carele au descălecată din Maramorășu, ală doile rîndu, după ce se pustiise de Tataři, și fugise toți locuitorii, și a țerei Moldovei și a țerei Romănesci, in Ardél. Era înainte descălecată de Traian, Impăratul Rômului, a cărui Impăratu numele trăesce între noi până astăzi, cu șanțul cela ce se dice *Troianul*. Era de la Aron Voda scrisă nu se află, nice de alții, nice de Urechi Vornicul; ori că l-au împiedecat datoria omenescă, mórtea, care multe lucruri tale, și se se obărșescă nu lasă, ori că isvódele lui, ce va fi mai scrisă de la Aron Vodă încóce, s'au risipitu. Deci, de unde au părăsítu Urechi, începemu noi, cu ağıutorul lui Dumneđeu.

Domniei lui Aron Vodă cu cale i-au ădisu *cumplită*, ca așa au fostu desfrănată domnia și nediréptă, câtă, de réul lui, ce erau boierii de frunte fugisă mai toți in țera Leșescă.

Se sfădiău pe acele vremi și domni de Ardél cu Craia Leșescă, care de care se cuprinđe țera (Moldovei), se fie sub ascultarea sa.

Domniloră de Ardél le ădicemu Crai Unguresci; eu se le dau acestu nume nu pociu, căci Crai nu suntă, ce direpți Domni seú Cnezii. Era și Ardélul totă de Craia Ungurescă au fostu, și totu o țeră. Era după ce Impărația Turcului au ruptă o parte, cu Buda, și altă parte de Craie au cuprinsu Némțul, cu Pojunul, unde sta și cununa Craiei Unguresci, s'au osébită acestu unghiă și s'au așédată sub Cnezii. Deci, Craiu direptu Craiei Unguresci este Némțul, că la densus este cununa Craiei Unguresci, cu Pojunul.

Ținea Domnia pre atunce la Ardél Bator Jigmond; și aflându vreme pre voie a supunere țera Moldovei către sine, s'au ağıunsu cu boierii lui Aron Vodă, cari erau de casa lui, că li se urise și loru cu faptele lui Aron Vodă, anume Stefan Radul Vornicul, și Răsvan Hatmanul, și cu scirea loru au trimisu oști Bator Jigmond, și au luat pre Aron Vodă cu totă casa lui și l-au dusă la sine in Belgrad, unde și-au sfărșitu și viața. Era in locul lui pusă e pre Stefan Radul Vornicul, in Sucéva.

La Leși, craia Jigmond pe atunci, feciorul Craiului Șveđescă, era Hatman mare era Zamoiskii.

Veđéndu Leși ca au pusu Bator de la densus Domn in Moldova, și o scieău Leși pe atunce, Moldova, că este Craiei Leșescă soție, după nisce legatură ce făcuse Leși cu Stefan Voda celu bunu, la Colomea, și mai pe urmă cu Bogdan Voda, după ce se impacase cu densus, n'au suferitu pre Stefan Radul Voda; ce in lăta au trimisă oști cu boierii cari era eși in țera Leșescă

unii de răutățile lui Aron Vodă (era Movilescii, precum scrie Urechi Vornicul, încă cu Petru Vodă Șchiopul eșisă în țera Leșesca), asupra lui Ștefan Vodă Radul, și 'l-au scosu din țără, și au pusă Domnă din partea sa pre Ieremia Movilă Vodă, cu alesul boierilor de țera; puindă de odată și prin toate cetățile țerei slujitorii de ai sei, Leși. Fost'au aceste în anul 7103.

CAP. II.

Domnia lui Ieremia Movilă Vodă.

Impărăția Turcului lupta pre acele vremi pentru Crăia Ungurască, cu Nemții, pentru Buda, pentru Ostrogonul și Enicul. Era vedându că cuprindă Leșii țera Moldovei, au orânduitu pre Cazigerei Sultan, Hanul Tătăresc, și trimițendu' și 2000 de Eniceri către 60,000 de oște ce avea Tătărescă (vestitū era acestu Han de răsboie, care au avutū răsboiū și cu Persii, cu isbândă, în câteva rōnduri), îi trimisă Impărăția și stéguri, cu tuiuri de Moldova, să așede pre cine va socoti elū la Domnie, să fie din partea Impărăției.

Prinđendū veste Leșii de clatirea lui Cazigerei Sultan spre Moldova, cu rușine socotindū a fire să lase pre Domnă la smintelă, pusū de dēnșii, și era pre atunci și Crăia Leșescă în vârtute, au orânduitū și ei pre Zamoiskiil Hatmanul. Cum spune Cronica Leșescă, mai multū de 7000 de călări și 3000 de pedestri n'au avutū (de nu se laudă), foră slugile lorū ce au ei pururea, peste cei ce suntū slujitori în catastiji. Octomvrie în 9 zile, în anul 7104, au sositū Zamoiskiil la Țuțora, cu oștile lui, și a doua zi Octomvrie 10, după sositul lui Zamoiskiil, s'au vedutū și străjile Tătăresci. Era Octomvrie 11 au sositū și singuru Hanul cu tōta oștea.

N'au pututu rēbda Leșii foră șanțuri, câtū au vedutū atāta putere; ce 'și-au intaritū tabēra cu șanțuri pin pregiur, și au făcutū, cu socotēla lui Zamoiskiil Hatmanul, și dinafară de șanțuri, basci de pământū, de la șanțul taberei așa de departe, câtū ajungea glonțul puscei, și între acele bāscī au scosū Zamoiskiil oște Leșescă improtiva grosimei Tătăresci. Nāvāhaū Tătarii cu tōtā oștea asupra Leșilor; ce Leșii staū neclatiți, și din bāscī daū din tunuri. Dosul iar să le ra, nu puteau Tătarii, de tabēră; și așa au stātutū rēsboiul într'acea zi tōtā ziua.

Adoua zi, socotindū Hanul cu meștersugu se depărteze pre Leși de la șanțuri, au orânduitu o sēmă de oști să dea nāvālă la Leși, și să se facă a fugire; ce Leșii cunoscēndu meștersugulu, staū între basci neclatiți, și așa au stātutū pānē la vreme de chindie. Atunci, și deprinđendū pre Tătari, și vedēndū că se temu și de focu Tatarii, i-au luatū Leșii în gōnă pānē la oștea cea supusă, și cu aceea daca s'au tēmpinatu, în locu au stātutu, și au ținutu rēsboiul, câtū s'au miratu și Hanul, mai puțina oște fiindu Leșii; și de acolo, 'ar incetū spriginindu-se de navala Tatariloru, au venitu iar la locū între bāscī, că trimisēse Zamoiskiil totdeauna trāmbițe să dica de intorsu.

Nu dormia Ieremia Vodă; că, de  i avea n dejde in Le i,  r  indat  a  agiuns  la Hanul,  i de atunci cele șapte sate de  er , ce se dic  *H nesci*, le-a  dat  Ieremia Vodă Hanului,  i a  legat   i mire se dea Hanilor  in to i anii,  i alte daruri.  i a a, cu nevoin a lui Ieremia Vodă, a  st tut  inre Hanul  i inre Zamoiski  tractate, adec  leg turi de pace; d ndu  i Hanul z log  la Le i,  i Le ii la Hanul, p n  se va inchiide tocmela.

Capetele de pace a  fostu aceste: Ieremia Vodă se hie Domn  in  er , birnic  Imp r  iei din an  in an , dup  obicei ;  r  Hanului se  i dea dinan  in an  daruri  i mire,  i șapte sate se hie de c şlele Hanului, in Bug g . O ti Le esci in  era Moldovei se numai inre; solu de la Le i se m rg  la Imp r  ia Turcului pentru in arirea paci .  r  despre partea Hanului erau aceste ponturi: st gul  i tuurile se le dea pre m na Ieremiei Vodă,  i de la Imp r  ia Turcului se  i sc t  uricu de Domnie neschimbata in  ilele lui, care uricu in limba lor  se ch am  *berat *;  i se ias  Hanul din p m ntul Moldovei p n a patra  i, cu t te o tile lui.  i a a ob r indu-se pacea, Hanul,  nt t , a  purces  c tr  Crim ,  i Zamoiski  spre  era sa, l s ndu l ng  Ieremia Vodă pre Albert Tanski  i pre Ion Potoiki cu 3000 de Le i oșteni, c  se temea Ieremia Vodă de Unguri.  i a a a  purces  Ieremia Vodă  i s'a  a dat  la Suc v .

R sboiul acesta, la  u ora, este mai'nainte de acela c nd a  perit  Iolkovski, Hatmanul Le esc , precum vei afla  i acela la r ndul s u.

Bine n'a  e it  Zamoiski  din Moldova,  r  Bator Jigmond alege pre R svan Domn  in Moldova,  i  i or nduesce 12,000 de  ste Ungur sc , se m rg  asupra Ieremiei Vodă, d ndu vin  lui Stefan Radul Vodă că de bl stem tia sa a  l sat  scaunul se  l  cuprind  Le ii.

Lu ndu veste Ieremia Vodă de pogorirea Ungurilor , precum a  putut  a  str ns   stea  erei,  i s'a  g tit  a stare cu r sboi  impropria lui R svan. Era inr'o Duminecă, c nd s'a  apropiat  o tile Unguresci de Suc v ;  i a  tocmit  o tile Ieremia Vodă, asupra t rgului, la sat  la Areni.  r   stea Le esc  ce avea l ng  sine o a  tocmit  mai la c mp , despre Scheea, pe subt un  mal  ce este al torea cu drumul Băii. Singur , Ieremia Vodă, fiind  in biseric  la sf nta Liturgie, i-a  dat  scire, cum o tile lui R svan se ved ,  i se apropie de o tile  erei. Ce n'a  vrut  se  s  din biseric  p n  nu s'a  sevr sit  sf nta Liturgie;  i se agiung u h ri ii lui R svan cu o tile  erei. C nd Ieremia Vodă din biseric  a  e it  la o ti, t mpinatu-sa  o tile de  mbe p r ile,  i, după c t -va lupt  inre o ti, a  lovit  Le ii pre  stea Ungur sc  din aripa despre Scheea. Indat  imb rb t ndu-se  i fruntea o tilor  unde era Ieremia Vodă, a  fr nt  pe Unguri. Subt R svan Vodă a  c dut  calul atunce in r sboi ; ce, inc lec ndu pe altă cal , indat  a  silit  se opr c   stea Ungur sc ,  i a  oprit'o;  i pusese r sboiul iar la loc . Ce, imb rb t ndu-se iar  stea lui Ieremia Vodă, unde  i Le ii in frunte, a  dat  dos   stea lui R svan Vodă; la care fug , o tenii lui Ieremia Vodă a  prins   i pre R svan Vodă,  i l-a  dus  la Ieremia Vodă. St  movila  i acmu pe drumul Băii de la Suc v , care se pomenesce *Movila lui R svan* p n  ast d i.

C nd a  dus  pre R svan la Ieremia Vodă, dup  c t va mustrare, indat ,

i-au tăiatu capul, și l-au pusu într'ună pară împotiva cetății; érá pre Unguri i-au gonitú oștile până la munți, cu mare vërsare de sânge,

Fost'au aceste résbóile in anul 7104, Decembrie 5. Așa s'au plătitú și Iú Rásvan réul ce făcuse și și elú lui Aron Vodă.

Dupé acestú réșboiú și perire a lui Rásvan Vodă, s'au aședatú Domnia lui Ieremia Vodă fórá grije; nice Bator Jigmond nu s'au mai ispititú sê mai trimiță oști in Moldova; ce, avëndú bânatú pre Leși, de paguba ómenilorú seí cu Rásvan, au trimisú solí cu jalobă la Rodolf, Impératul Nemțescú, cumnatul seú, și la Papa de Róm, jáluindú mare pagubă ce i-au făcutú Leșii in óstea lui, luptândú elú sê desbată țera Moldovei de subt mâna Turcului, sê cuprinďă și pre Moldoveni cu sine împotriva Turcilorú; érá Leșii au împiedecatú acestú lucru, spre scăderea creștinătăței, ce au aședatú Moldova subt birul Turcilorú, de subt care birú acmu era eșită țera Moldovei cu nevoința lui.

Aceste înțelegëndú Papa și Impératul Nemțescú, mare ponoslu au trimisú Leșilorú, și osebire de biserica lorú Craiului Leșescú, ca unuí împedecătorú de bine creștinescú.

Trimis'au și Craiul Leșescú solú la Papa, făcëndu'i scire cum că are elú de grija Moldovei sê nu fie cu Turcii, și mai dinainte vreme, fiindú subt grija sa, cum și decurând pre Cazigerei Sultan l-au scosú cu puterea sa din țera Moldovei. Érá Domnul Ardélului, neavëndú putere sê se apere pre sine, nupóte sê apere pre Moldova de Turci și de Tătari, mai avëndú privilegiú de oști fiesce când Crăia Leșescă.

Aceste priciní aveaú ei între sine pentru Moldova. Érá Ieremia Vodă domnia cu pace, și cu lucruri aședate pre acele vremi a țerei, că ținea și oști străine și pădia și datoría sa ce avea spre Impérație.

Pentru Mihaiú Vodă, Domnul țerei Muntenesci, cum s'au redicatú de au făcutú multe réșbóile asupra Turcilorú.

Țera Muntenescă, într'acestașú anú, vara, la mari réutăți era de Turci; că, diu doue părți avëndú oști Impérația Turcului asupra Crăiei Unguresci, o sémă de oști spre Buda, érá altă sémă de óste asupra Ardélului avea; că și Impératul Nemțescú împotriva Turcilorú oștile lui într'acolea erau orónduite; érá nice despre Ardélú, Bator Jigmond, fiindú cumnatú Impératului Nemțescú, alte oști avea împotriva Turcilorú, și luase de la Turci câteva orașe de Crăia Ungurescă, iar către Ardélú.

Era despre acéstă aripă Sinan Pașa, Vizirul de Silistra; și pentru sê'i fie mai lesne a supunere Ardélul, luase totă țera Muntenescă; și tóte orașele, Bucuresci, Térgovistea și alte orașe, aședase cu Turci. Domnú era la Munteni atunci decurind Mihai Vodă, acelu vestitú între Domni, încă bine neaședatú dupé mórtea Mihnei Vodă. Védënd'i țera cuprinsă de Turci, singurú au năzuitú la Bator Jigmond, Domnul Ardélului, și au trimisú solí și la Impératulú Nemțescú, dându'i scire, că, cuprinďendú Sinan Pașa țera Muntenescă, prea lesne

va putea supune și Ardélul. Dat'aî Bator îndată oști într'a gîtorū lui Miha Vodă. Vêdendū că se apropie de elū focul și durendū'y inima și pre Muntenī pentru moșile sele, în puțină vreme s'aū strinsū; și ântēiū aū împinsū pre oștile lui Sinan Pașa de prin orașe; apoi și pe la Gîurgiu aū stătutū și la rēsboiū de față, cu Sinan Pașa, Mihaiū Vodă. Și aū fostū rēsboiulū cu mare vērșare de sânge; și dupē cātăva luptă, aū înfrintū Mihaī Vodă pre ôstea lui Sinan Pașa, cātū și singurū Pașa, sē nu fie aflatū îndēmănă o luntre mică, cu care aū scăpatū peste Dunăre, ar fi cădūtū la prinsóre. Și așa s'aū curățitū țera de Turci întru acea dată, cu osērdia lui Mihaīū Vodă; însē, avea și ôste Nemțescă de la Bator Jigmond.

Dupē acestū rēsboiū, multe pagubē aū făcutū Mihaiū Vodă Turcilorū peste Dunăre, ardēndū și prădândū satele până aprópe pe Pravadia. Fost'aū aceste tôte într'acestașū anū, 7104, și apoi și la anul, 7105.

Ēră precum isbândelee d'ântēiū a mulți aū fostū pre urmă spre scădere, așa și acestū Domnū, lui Mihaīū Vodă; veī vedea povestea mai apoi, la rōndul seū.

Nesciutóre firea omenescă de lucruri ce vorū sē fie pre urmă, că pentru unū lucru seū doē ce i se prilejescū pre voie, bietul omū purcede desfrînatū, și începe lucruri peste puterea sa, și apoi acolo găsescē perire.

Alū treile anū dupē aceste, vêdēndu-se Bator Jigmond, Domnul de Ardél, sositū la bētrânețe și fōră coconī, și vêdēndū că Turciī din anū în anū se întărescū, și cască asupra Ardélului sē'lū cuprinďă, și elū bētrănitū și obositū de vârtute, alegēndu'și viață bētrânețelorū cu odihnă, aū socotitū că și din frațiī lui nu vorū putea nici unul sē ție Ardélul, de rēul Turcilorū, aū făcutū tocmală cu cumnatul seū, Impēratul Nemțescū, sē fie Ardélul în sēma împērăției Nemțescī. Ēră lui i-aū datū cumnatul seū, Impēratul Nemțescū, doē olate, Ratisbor și Opelia, la țera Sileziei, cărei țeri îi dicū Leșiī Slonsca; se hotăresce cu dēnșii acea țeră.

Peste voia Ardelenilorū era acēstă tocmală, temēndu-se mai apoi de supunerea Nēmțului; ce, îndată dupē purcesul lui Bator Jigmond, s'aū strinsū toți boierii Ardélului și aū alesū sē le fie Cnezū, adecă Domnū, pre Andrieș Bator, carele pre acele vremi era în țera Belgiei, cu acesta gândū sē se călugărēscă. Ce, chîematū de boierii și de căpiteniile Ardélului, cu glasurile tuturorū, aū lăsatū călugăria, și aū venitū la Domnița Ardélului de moșie.

Improviză era acestū lucru tocmelei ce făcuse Impēratul Nemțescū cu Jigmond pentru Ardél, precum s'aū pomenitū mai susū. Ce, nelăsândū în voia căpităniilor de Ardeal, Impēratul Nemțescū aū socotitū și cu sabia sē'y snpue avēndū tocmală cu Bator Jigmond; și aū orōnduitū cu oștile pre unū Generalū alū seū, anume Baștea Gîorgi, și aū trimisū și la Mihaī Vodă unū Vlădică alū seū, îndemnându'lū asupra lui Bator Andrieș, pentru supunerea mai lesne Ardélului din doē părți, că avea și mai'nainte Mihaī Vodă pururea cu Impēratul Nemțescū rēsponsuri.

Prea lesne aū primitū Mihaīū Vodă acestū lucru, ca unū omū de oști purure poftitorū; și fōră zăbavă aū strinsū ôstea țerei Muntenescī, ca 30,000 de oșteni, și aū intratū la Ardél până la Săbiū, și acolo 'și-aū pusū tabēra, aștepândū pe Baștea Gîorgi cu oștile Nemțescī.

Trimisese Bator Andrieș la Impăratul Nemțescă solă, cu rugămintea să nu-l facă această așuprelă, să-l scotească din domnia ce-l era de moșie de atâtea vécuri, a Batorescilor. Și acele oști gătite asupra lui, mai bine, d'impreună cu dănsul, să se orânduiască împotriva Turcilor. Ce, vedându că nimic nu poate face cu rugămintea, au socotit să lovască pre Mihaș Vodă mai nainte de ce se va împreuna cu Baștea Giorgi.

Avea Mihaș Vodă oști deprinse la isbîndă, alesu o semă de slujitori, ce se cheama pre numele Căpitanilor sei, anume Buzesci, alți Rățesci, forte stătătoare ște. Era Ardeleni, și indoși unii, și încă bine nestrinși la Bator Andrieș cu toți; ce cu câtă ște au putut stringe, au dat răsboiul lui Mihaș Vodă la Săbiu. Era forte puțină vreme au ținut răsboiul; că îndată șteea lui Mihaș Vodă au frântu pre Unguri. Singuru Bator Andrieșu la fugă, părăsitu de toți Ardeleni, numai cu puțințea Leși, nesciutoru rîndul locurilor, și rătăcitu într-o pădure, au cădutu pre mînule oștenilor lui Mihaș Vodă, și dacă l-au dusu la Mihaș Vodă au pusu de-l tăie capul. (?)

Nesciutore firea omenescă și de primejdiele sele, că apoi, nu peste îndelungată vreme, așa au pățitu și Mihaș Vodă de Baștea Giorgi, cum au făcutu și elu lui Bator Andrieș. Bine dice sfânta Evanghelie: «*Cu ce măsură măsură, măsura-ți-se-va.*»

Veselu și tare Mihaș Vodă, după isbîndă, prea lesne cuprinsu orașele pre semă sa, și i se închină orașele și cetățile, dându-l nume de Domnul lor, priimindu prin cetăți și oșteni de ai lui. De pe acele vremi, are nume de-i dicitu *Mihaș Craiș*; și au făcutu și Episcopia la scaunul Domnilor de Ardél, in Belgrad. Era capul lui Bator Andrieșu l-au trimis pre solii sei la Impăratul Nemțescă, pentru care slujbă au trimis Impăratul Nemțescă daruri lui Mihaș Vodă, și l-au făcutu *Prințepu*, adică din Domni Impărăției unulu. Era nu îndelungă au ținut Mihaș Vodă domnia țerei aceea, că nici Impăratul Nemțescă au putut aședea Ardélul in partea sa nici într'unu chip; numai ce au fostu pricină a multă vearsare de sânge între creștini, și au făcutu îndemănă Turcilor să potă cuprinde locurile cele mai bune din Ardél. Fost-au aceste in anul 7107.

Stăndu Mihaș Vodă după așederea Ardélului, era de aice din țera Ieremia Vodă, îndemnată fiindu de Turci, au strinsu ște; și câtă ște avea și strinsă au purcesu asupra țerei Muntenesc; și, neavendă cu nime nici un răsboi nicăuri, in țera Muntenescă, au mersu la Bucuresci și au aședat Domnu pre frate-seu Simeon Vodă, lăsându ște de a sa lângă densus; era Ieremia Vodă s'au întorsu la Sucéva.

N'au fostu îndelungată domnia aceea a lui Simeon Vodă; că, înțelegendă Mihaș Vodă de cuprinsul țerei Muntenesc de Ieremia Vodă, îndată au purcesu împotriva lui Simeon Vodă, lăsându prin cetățile Ardélului slujitorii din oștile sale.

N'au stătutu Simeon Vodă împotriva lui Mihaș Vodă dindată, ce s'au datu spre marginea țerei, spre Focșeni, pentru agiutorul de la frate-seu Ieremia Vodă, de la care-i venise slujitorii din țera de giosu la Simeon Vodă. Și dacă s'au strinsu câtă-va somă de oști și la Simeon Vodă, au stătutu și au asteptat pre Mihaș Vodă cu răsboiul la o vale ce se chiamă Milcovul celu Mare,

în țera Muntenescă (Are și altu nume grozavú acelu pîrău, și spunu, de atunce). Și au stătutú răsboiul câte-va césuri; apoi au perdutú Simeon Vodă răsboiul.

Dupé răsboiú, óstea, care încotro i-au fostú calea s'au risipitú; érá Simeon Vodă au năzuitú la Sucévă la frate-séu Ieremia Vodă. Ce nu s'au destulitú Mihaí Vodă cu atâta; ce îndată, fórá nimicú zăbavă, au trasú oștile sale asupra Ieremieí Vodă, spre Sucévă, cu mare sírguială.

La o grabă ca aceea, neavéndú nimică pasú nici vreme de gătire Ieremia Vodă, numai ce i-au căutatú a lăsare Sucéva, și a năzuire spre Hotin. Așa îl'í pripise Mihaí Vodă de aprópe pre Ieremia Vodă, câtú nisce haíduci pedestri, cu câte-va caré pre urma Ieremieí Vodă, i-au agíunsú fruntea oștilí lui Mihaí Vodă; și au stătutú haíducií la răsboiú, apérându-se câte-va césuri. Ce, dacă s'au înglotitú óstea lui Mihaí Vodă, i-au spartú pre haíduci, pre Jijia, la unú satú anume Verbia; unde stă o movilă mare preste trupurí, de Ieremia Vodă apcí făcută. Și era așa de groznicú Mihaí Vodă și vestitú de răsboie in tóte aceste părți, câtú îndată ce au sositú la Sucévă, i s'au închinatú cetatea Sucevei și a Némțului. La cetăți puindú oșteni de aí séi pedestrași, singurú nice cu atâta n'au vrutú să fie; ce de la Sucévă au purcesú gonindú pre Ieremia Vodă și pre Simeon Vodă, până la Hotin.

Cetatea Hotinului o grijise bine Ieremia Vodă cu slujitorí de aí séi Nemți, ce avea; érá elú au trecutú la Leși pentru agíutorú. Pus-au Mihaí Vodă și unú Domnișorú, anume Marcul Vodă, căruia numele nici se povestese, pentru scurtă vreme ce au avútú acelu Domnișorú; și nu se află numele acei Domnií nice la Letopisișele străine.

Eraú Leșii pre acele vremi strinși la Sěimú la Varșav, sfátuindú óstea ímprotiva Șvedului. Că Craful Leșescú, Jigmond, fiindú direptú moșan acei Crăii ce încă viú fiindú tată-séu Ión Craiu, 'l-au alesú Leșii pre Jigmond la Crăia lorú; și după mórtea tătâne-séu, neavéndú altú feciorú fórá Jigmond, cuprínse Crăia Șvedescă unú frate a Craiului Șvedescú, unchiul lui Jigmond, anume Gustav. Decí, fiindú mai aprópe Jigmond feciorú Craiului Șvedescú de acea Crăie, de câtú Gustav fratele tătâne-séu, silia pre Leși numai să pozvoléscă la acela Sěimú, să se facă oști ímprotiva lui Gustav.

Érá socotindú Leșii că nice într'unú chipú acele doé Crăii se se facă una, nu vorú putea, fiindú una dincóce, alta dincolo de mare, care mare se chiamă Balticum, o códă din ochénú, și nice din lege suntú una; și tēmplāndu-se așa cu Mihaí Vodă, Ieremia Vodă au datú Craiului nădejde de oști asupra Șvedilorú pre altă dată, arētāndu-í mare trébă acésta și cu grije Crăiei Leșesci, să lase cuprinse țerile acestea de Mihaí Vodă, Ardélul, Moldova și țera Muntenescă. Ce au stătutú Sěimul dupé acéstă trébă, să se facă oști ímprotiva lui Mihaí Vodă, avéndú Ieremia Vodă câți-va Domni la Leși ginert, totú ómeni mari.

Mihaí Vodă cu tótă osěrδια bătea cetatea Hotinului. Glonțurile lui se cunoșceaú in zidurile cetăței până la surparea cetăței, avéndú nădejde că dacă va lua și acea cetate, va putea stăpini prea lesne țera Moldovei.

Scrie Hronograful Leșescú, că așa era de vestitú Mihaí Vodă și la Leși, câtú țera Podoliei, fiindú de lege de subt ascultarea Patriarhului de Țarigrad, ca și

noi, pre acele vremi avându mare zervă și price cu Papistașii pentru lege, așteptați cu bucurie pe Mihaï Vodă să vie, sciindu-se de o lege cu densus, să i se inchine toți Podolenii.

După ruptul Săimului Leșilor îndată au purcesu Hatmanul și cancelierul Zamoiskii la tabără, și apoi fără zăbavă s'au pornitu cu oștile împotriva lui Mihaï Vodă. Vestitu era acelui Hatman la Leși, a cărui fapte nici Coneț-polskii Hatmanul acmu din vécul nostru n'au agîunsu.

Prinđendú veste Mihaï Vodă că au purcesu oștile Leșesci asupra lui, au lăsatú Hotinul și au purcesu spre Sucévá. Ieremia Vodă cu Zamoiskii încă dacă au oblicitu de purcesul lui Mihaï Vodă, au lăsatú drumul Hotinului și au trecutú Nistrul, la unú satú anume Colodrubca, la ținutul Cernăușilorú, și apoi Prutul, la tégul Cernăușilorú, și au mersú pre la codrii Cosminului la Sucévá, unde Mihaï Vodă întárise cetatea cu ómenii sêi; érá singurú au trasú spre țera sa, pentru s'êși mai înglotéscá óstea și s'ê mai oboséscá pre Leși. Aflándú Zamoiskii cu Ieremia Vodă cetatea Sucevei grijitá bine de ómenii lui Mihaï Vodă, au alesú cu sfatul s'ê nu facá zăbavá cu cetatea, ce s'ê mérgá întinsú dupé Mihaï Vodă; și așa au făcutú, că fără zăbavá au purcesu spre țera Muntenéscá.

Impărăția Turcului avéndú trebá totú cu Nemții pentru Crăia Unguréscá, bucurósá era că se sfádesce Ieremia Vodă cu Mihaï Vodă. Așa s'au trasú cuvântul până astáđi, cum s'ê hie trimisú cu tainá 40,000 de galbeni de aurú la Ieremia Vodă, s'ê facá oști asupra lui Mihaï Vodă, și diresú, ce'i dicú ei Atișerifú, de Domnie neschimbatá, lui și seminției lui.

Simțindú Mihaï Vodă că'i totú vinú asuprá'i Leșii cu Ieremia Vodă, 'și-au mai înglotitu óstea, și 'și-au alesú locú de a dare rêsboiú Leșilorú pre apa Telejinului. Avea la acelú rêsboiú Mihaï Vodă 60,000 de óste Unguréscá, Muntenéscá, Sêrbii, și Nemții încă avea pușini; și au tocmitú óstea pe malul celú de dincolo. Călăreții au pusú de ámbe părțile la aripí, érá pedestreimea o au tocmitú cu puscile tocmai asupra Vadului, unde era vadul de trecutú, și așa au așteptatú pre Leși, puindú apa ca o pedecá între oști, până vorú deprinde oștenii lui acelú felú de óste, ca s'ê vadá până încátú suntú Leșii de simetii la rêsboiú

Óstea lui Zamoiskii era la numéru, aleși, 30,000 de Leși, și 10,000 la Ieremia Vodă, óste de țerá. Inse, óstea Leșéscá era alésá totú in léfá, că și lefecii véchii, ce le dicú ei Cvarțana, erau toți cu Zamoiskii, și lefecii noi, cari-i făcuse Craiul s'ê hie împotriva Șvedului, toți erau cu Zamoiskii, fără altá glótá, ómeni de pre la Domnii ginerii lui Ieremia Vodă. De tótá óstea erau cu Zamoiskii și cu Ieremia Vodă 40,000, între cari erau 4000 de Husari. Acelú felú de óste este totú in herú, temeinicá óste fórté și nefrintá, alesú de oștile cum suntú a le nóstre și Muntenesci.

Dacă au sositú la Telejinú și Leși, precum era oștile lui Mihaï Vodă tocmité, așa au tocmitú și Zamoiskii. Aripile țineaú deadrépta Petru Laski cu óstea călare; dintr'acole erau și Husarii. Dinastinga, Ieremia Vodă cu óstea sa și cu o sémá de Leși. Érá Zamoiskii singurú cu pedestreimea și cu armata,

adeacă cu puscele, au ținut mișlocul, și drept împotriva pedestrimii lui Mihai Vodă au statut cu oște.

Cu atâta era mai meșter Zamoiski de cât Mihai Vodă, căci cât au soșit, îndată au făcut cu pedestrima sa băști de pământ înalte, și acolo au suit puscele. Totă ziua aceea au statut războiul; numai den tunuri și den senețe unii la alții dau peste apă.

A doua zi, mai sumeț Zamoiski de cât Mihai Vodă, au trimis de au cerat mai sus pre apă, despre munte, și au aflat vad; și îndată totă aripa ceea ce sta din dreapta, stoluri după stoluri, au pornit la vad; statut au singur cu focul asupra vadului mai tare de cât în ziua d'ânteu.

Mihai Vodă, vedându că trece oștea călărășă a Leșilor prin alt vad, au întărit pedestrima și elu cu șanțuri; era elu cu totă oștea călărime au mersu împotriva oștii ceii Leșesci. Vedându Zamoiski că lipsește totă oștea cea călare a lui Mihai Vodă, au pornit și elu totă oștea sa și cu Husarii într'acolo cu Petru Lasci.

Miratus'au Mihai Vodă de sumeția Leșilor, cu ce sirguelă au apucat vadul; și au statut acolo un războiu mare atunci, pentru vad. Singur Mihai Vodă, ca un leu, în fruntea războiului; și au ținut războiul câteva césuri până au șosit și Husarii. Nedeprensă oștea lui Mihai Vodă cu acel felu de oște ce s'au pomenit, Husarii. Acel felu de oște este tot în heru, numai ochii și buzele se vedu; mulți pun și aripă, tocmită de pene de vultur, sau de alte paseri mari; și cei mai de fire, cu pardoși peste platoșe; era slugile cari n'au pardoși pun scórțe de ceste Turcesci; era în fruntea cailor pun o tablă de heru, și mulți și pe la peptul cailor, pentru ferelă de glonțuri. Nițe fie ce calu incalecă Husarii, ci totu calu mariu groșu se pótă birui a purtare taru, și totu friji de cei Nemțesci, sau calu Turcesci, la cei mai de fire, La războie nici-odată nu alergă mai multu din trépădul calului, séu numai când saru asupra pedestrimii, ori taberei; că asupra oștii sprintene, cum este Tătarul, nici-odată nu slobode, că se răzchiră Tătarul, și nu face cu sulita nici o trebă. Sulitele lor sunt câte de optu coși de lungi, cu prapure până în pământu. Ca un zidu stău la războiu.

Dacă au șosit totă oștea Leșilor peste vad, și Husarii s'au stolit și au purcesu asupra oștii lui Mihai Vodă, și de la cel-alt vad au biruit focul lui Zamoiski pre pedestrima lui Mihai Vodă. Și cum au împins'o de la malu, din șanțurile lui Mihai Vodă, au și cuprins'o călărimea ce mai era lângă Zamoiski; și au cădutu totă pedestrima lui Mihai Vodă, cu totă armata, pre mâna lui Zamoiski.

Au datu scire lui Mihai Vodă de pedestrima lui că s'au spartu de la vad; și acolo iarăși nu era puțință să se înfringă oștea Leșescă. Numai ce au căutat a dare dosu oștile lui Mihai Vodă, însă, nu de totu în răsipă, ce cu tocmită, întorcându-se singur Mihai Vodă unde era greul; și totu așa au mersu apărându-se până la un orașu, anume Tergușorul.

Șciind Zamoiski de Mihai Vodă cine este la războie, se nu se mai deparțeze oștea lui cea călărășă, temându-se cumva în gónă de smintelă, au trimis trimbițele de au disu se se întorcă oștea, și cu poroncă la capete nu-

mai, de întorsu; și s'au întorsu oșteea Leșescă. Cădut'au la acela războiu 1000 de trupuri, de ambe părțile; era vii mulți prinși din oșteea lui Mihai Vodă. Fost'au acestu războiu în anul 7108.

Se urise Munteniloru cu domnia lui Mihai Vodă, totu cu oști și cu războie. Că, după fuga lui Mihai Vodă, trei zile au ședutu Domni, Ieremia Vodă, și Simeon Vodă, și Zamoiski, pre locu, până au începutu a venire toți boierii țerei Muntenesci și slujitorii, primindu pre Simeon Vodă Domnu, cu gura-mentu; și au mersu și Ieremia Vodă până în Bucuresci, și au aședatu la scaunul pe frate-seu Simeon Vodă, lăsându și Zamoiski trei mi de oște Leșescă cu Iani Pototki, Starostele de Caminița. Ieremia Vodă și cu Zamoiski s'au întorsu la Sucéva.

Era Mihai Vodă, după războiul ce au perduto la Telejin, strinse iar oște, prin munți, de ai sei și din țera Ungurescă, cunoscuți, și făcuse aproape de șapte mi de omeni, cum scrie Hronograful, și pornise pre Udrea cu 4000 de oște să hie de strajă. Era singuru totu se gătia în munți să iasă odată cu pușci, și gătitu mai bine. Ce, l-au pripitu Simeon Vodă, de n'au mai avutu vreme să se mai întărescă; că, de sîrgu stringendu oște de locu, și cu Leșii ce avea, pre sfatul boieriloru iar celoru de locu, au purcesu din Bucuresci, și au mersu ziua și noptea prin locuri ascunse, până la tîrgul Argeșului. Acolo era Udrea cu oșteea lui Mihai Vodă, acea de strajă. Desdimineță, într'o zi, au ajunsă oșteea lui Simeon Vodă subt acelu tîrgușoru; și prinsese și Udrea de veste, și i-au căutat și lui a soteri oșteea sa la câmpu, că locu de fugă nu era, că se apropiase oștile lui Simeon Vodă. Deci, până în de trei ori au datu războiu Leșiloru, era a patra ora au purcesu în răsipă oșteea Udrii.

Mihai Vodă de aceea nu era departe în munți, viindu să se împreune cu ceea oște. Ci, dacă i-au datu scire Udrea de răsipă sa, au începutu și cei-alți a'lu părăsire cu toții, și numai ce i-au căutat a părăsire țera Muntenescă, și a trecere munții la Ardél.

Udrea, după aceea, curindu au venit și elu, și s'au închinatu la Simeon Vodă. Și așa, Mihai Vodă, vrindu să dobăndescă Ardélul, au perduto și țera Muntenescă.

Sosit'au în Ardél Mihai Vodă, și au aflatu omenii sei, cari'i pusese prin cetăți, scoși de Basta Giorgi, și puși oșteni de împăratul Nemțesc. Și vedendu că nu are locu nice în Ardél, s'au rădicatu cu totă casa lui, și o samă de căpitenii, alesu Căpitanii lui cei creduți, Mârza, Geșta și Race, și au mersu în Beciu la împăratul Nemțesc, în nădejdea slujbei ce făcuse împotriva Batorresciloru; și l-au primitu împăratul cu bine. Era Ardélul că n'au fostu pentru dînsul, ce pentru sine aședatu, atunci s'au arătat.

Nu peste multă vreme, vedendu Bator Jimond perirea frăține-seu, lui Bator Andrieș, pogorită de cumatu-seu, împăratul Nemțesc, și Ardélul nici într'unu chipu nu vrea să se supue subt Nemți, s'au căitu de tocmela ce făcuse cu cumnatu-seu Rodolf, împăratul Nemțesc cum s'au pomenitu mai sus, și lăsându olatele, carile erau lui date de cumnatu-seu, au trecut în țera Leșescă, că'i era Zamoiski ginere, fiindu dîmna lui Zamoiski fată lui Bator Andrieș; și apoi, din țera Leșescă au venit în Ardél; și iudată cuprindendu țe-

ra. Ardélului iar către sine, au început a stringere oști împotriva lui Bașta Giorgi, generalului Impăratului Nemțesc.

Vedându Impăratul Nemțesc sculat Ardélul și rocoșit împotriva sa, de alu doile rîndu au gătitu pre Mihaï Vodă, și 'l-au pornit să mîergă iar să stringă oști, împreună cu Bașta Giorgi, să steie împotriva Batorescilor, lui Jigmond cumnatu-seu, și lui Bator Ișfan, fratele lui Jigmond; că acești doi mai rămăsese din Batoresci.

Purces-au Mihaï Vodă din Beciu asupra Ardélului, dăruitu bine de Impăratul, stringându iar oști și de ai sei Munteni, carii se aședase în Ardél, și Sêrbî, și Ungurî, și s'au împreunatu cu Bașta Giorgi, la Clujvárü.

Batorescî încă au strinsu ôste, și mai sumeșî fiindu pre locurile seie, au datu resboiü lui Bașta Giorgi și lui Mihaï Vodă, apröpe de Clujvárü, la unü sațü anume Mojina, și au fostü resboiul câte-va cé:urî. Ce, ständü Nemșî în frunte cu focul, și Mihaï Vodă lovindü din dosü pre ôstea Batorescilorü, au frîntü pre Batorescî, câtü abîa au scăpatü ei cu capetele. Êră din oștile lorü, partea mai mare ce au fostü pedestrimé cu armata, cu tabëra, au cădütü totă pre mâna lui Bașta Giorgi.

Făcutus-au veste de biruință la acelu resboiü mai mare a lui Mihaï Vodă, de câtü a lui Bașta Giorgi; care zavistie au și făcutü perire lui Mihaï Vodă.

Spunü ômenî bêtrâni de pre acele vremî, cum se hie agîunsü cu daruri Ieremia Vodă la Rașta Giorgi, pentru să omóre pre Mihaï Vodă; care lucru póte să hie? că, ce nu lucrédă în lume avuția! Baniî rëscolescü în lume împărățiile, și mari cetăți surpă, cum dîce unü cuvëntü Leșescü: *sula de aurü, zidul pëtrunde.*

În anul 7109, Avgust 8, dinsădenöpte, intr'așternutü încă fiindü Mihaï Vodă, au venitü doi Căpitanî Nemțescî, cu ômenii lorü, trimiși de Bașta Giorgi să omóre pre Mihaï Vodă; și cum au sositü la tabëra lui, că era de o parte, au lovitü la cortul unde odihnia; și acolo pre locü i-au tăiatü capul și 'l-au dusü la Bașta Giorgi, êră trupul până atreia și au stătatü la vederea tuturilor neîngropatü. Oștile lui ce avea nu erau cu dënsul în tabëră: pre toți îi slobođise în pradă, până copiii lui încă au fostü mersü în pradă. Și așa s'au plătitü lui Mihaï Vodă, pentru slujbele ce au făcutü Nemșilor!

Dupë mórtea lui Mihaï Vodă n'au mai avutü Ieremia Vodă nice o dodăelă de nime. Ce, plinindü domniile seie cu pace, 12 anî, cu țéră aședată, în totü bișugul, au plătitü și elü datorîa omenescă. Au réposatü Ieremie Vodă în anul 7116. Rëmasu'i-au pomană în țéră, monastirea Sucevița, zidită de dënsul.

CAP. III.

Domnia lui Simeon Movilă Vodă.

Éra la domnia țerei, după mórtea lui, aú státutú frate-séu Simeon Vodă, nefindú feciorii Ieremieí Vodă áncă la vêrstă deplină. Era Simeon Vodă omú mare de ȕile, sositú la bêtrânețe, Érá mórtea lui Simeon Vodă, precum aú rēmasú diu omú în omú, în țéră poveste, aú muritú otrávitú de cumnată-sa, dómna lui Ieremia Vodă, trágēndú domnia mai curínd la feciorii seí, temēndu-se că se vorú întemeia feciorii lui Simeon Vodă la domnia țerei; care faptă așcei dómne, apoi, aú arátatú Dumneđeú cu patimile ei.

CAP. IV.

Pentru rēșboiul ce s'aú fácutú între veri, feciorii lui Simeon Vodă, cu feciorii Ieremieí Vodă, pentru Domnia țerei.

Státut aú la mare amestecáturá și zarvá scaunul țerei, după mórtea lui Simeon Vodă; cá erau feciorii Ieremieí Vodă trei: Constantin, Alecsánderu și Bogdan; érá a lui Simeon Vodă erau feciori cinci: Miháilaș, Gavriil, Moșei, Ión și Pētrașcu. Decí, se împerechiará boierii, și cu dēșii și țera, în doē párti: o parte ținea cu casa Ieremieí Vodă; érá altá parte, cu casa lui Simeon Vodă. Și d'ántéiu era mai tare partea lui Miháilaș Vodă, feciorului celui mai mare a lui Simeon Vodă, câtú aú căutatú lui Constantin Vodă, feciorului celui mai mare a lui Ieremia Vodă, și cu boierii din partea lui, a eșire cu fuga din Iași; după carií aú trimisú Miháilaș Vodă în gónă, și aú ajunsú carele boierilorú de le-aú jácutú la Mălăesci.

Marginele țerei Leșesci mai tóte erau totú de ómenii lui Constantin Vodă, avēndú cumnați Domni Leșesci, cum erau Potoțescii, Visnovicescii, Corețenii, toți cu cuscrie legați; cá aú avutú Ieremia Vodă trei fele mărítate în țera Leșescă, totú după ómeni mari. Ce, îndată ce aú auđitú că aú scosú feciorii lui Simeon Vodă pre feciorii lui Ieremia Vodă din scaunul țerei, aú purcesú singurú Vișnovetki, și cu câți-va de Potoțesci, cu oști asupra lui Miháilaș Vodă, Avea și Miháilaș Vodă óște de țéră lúngă sine, și puțintel Turci și Tătari. Ce Turcii la rēșboiú n'aú vrutú sē mérgă, ce aú privitú de departe. Fóst'aú acestú rēșboiú între veri la Stefánesci, și aú înfrintú partea lui Constantin Vodă pre partea lui Miháilaș Vodă; și numai ce le-aú căutatú a părăsire țera feciorilorú lui Simeon Vodă, și unii în țera Uugurésacă alții la Turci aú mersú. Unul dintre dēșii, Pētrașcu Vodă, aú ajunsú de aú fostú Mitropolitú la Kievú, cu

vestiță Mitropolie, și Arhiepiscopul de Monastirea mare, ce este pe limba Rusescă Pecersca, unde stau trupuri a mulți sfinți, întregi, în peștere, și până astăzi, cu multe minuni.

Și așa s'au așezat Constantin Vodă, feciorul lui Ieremia Vodă cel mai mare, la domnie, cu bucuria țerei, avându țera nădejde că va urma tătâne-seu. Ce departe au fost Constantin Vodă de acea fericie; și precum dice Isus Sirah: *«Vă de acea cetate unde este Domnul ténèr!»* că luându-se și Constantin Vodă după socotela tinereților, n'au păzit datoria sa deplin spre Impărăție. Ce, precum scrie Leatopisețul cel Leșesc, d'ântelias dată birul anului d'ânteu nu 'l-au plinit; și așa, scârbindu-se Impărăția, au mazilit pre Constantin Vodă, și au dat Domnia lui Ștefan Vodă Tomșa. N'au folosit lui Constantin Vodă uricile ce avea de la Impărăție, date tată-seu Ieremia Vodă, de domnie vecnică lui, și feciorilor lui; că Turcul cu vreme dă, cu vreme ia; precum este vremea, așa lasă: blând, când este vreme de blândetă, sumeț și ager, cându' vreme de sumeție. Creștinului nici odată cuvântul nu ține, nice a'lu amăgire îi este rușine; toate, precum este vreme face.

CAP V.

Domnia lui Ștefan Vodă Tomșa.

Pre Ștefan Vodă Tomșa nu 'l-au știut Leatopisețul cel Leșesc de ce nemu au fost. Era drept, Moldovanu au fost, din sat din Otesci, de pre valea Răcătaului, din ținutul Putnei. Era pre acele vremi Tomșa la Pôrta Impărăției, pentru trebuința țerei, pe lângă Capikihăi; și vedându'lu omu de țera, cunoscut la căpiteniile Porții, 'i-au scos domnia, și 'i-au dat Impărăția și pre Cantemir Bei cu ordele lui, carele pre acele vremi locuia în Bugégü, se ducă pre Ștefan Vodă la scaun.

Apropiindu-se Ștefan Vodă Tomșa de țera, Constantin Vodă cu muma-sa și cu frații sei au purcesu la Leși, și cu câțiva din boieri, între cari erau și Nistoru Urechă, tatăl lui Grigorie Urechă, care s'au pomenit că au scris Leatopisețul țerei până la Aron Vodă.

Leși aveau atunci mari amestecături cu Moskul, și nu era vreme să facă oști și în Moldova. Ce Ștefan Potočki, cumnatul lui Constantin Vodă, carele ținea pre dâna Maria, fata Ieremie Vodă, cu puterea sa și peste voia și poronka lui Craiu (căci trimisese singuru Craiul unu copil den casă să nu cumva să se ispitescă să între în Moldova, să întărite Turcii), au strinsu oște de pren cetăți și de pre la rudeniile sale, ca la șese mi de omeni strinsură lăsându pre sócră-sa, pre dâna Ieremie Vodă, în țera Leșescă. Era însuși Constantin Vodă și cu Alecsandru Vodă, frate-seu, au purcesu asupra lui Ștefan Vodă Tomșa.

Răsboiul lui Ștefan Vodă Țomșea cu Constantin Vodă, feciorul Ieremieii Vodă, și pentru perirea lui Constantin Vodă,

Ștefan Vodă aș prinsu de veste îndată de venirea Leșilor, și aș strinsu și elu oștea țerei totă; și se prilejisă atunci și nisce slujitori de a lui Mihai Vodă, căpitaniii lui cei vestiți, neputându trăi, după mórtea lui Mihai Vodă, în țera Ungurésca, chemați prin cărți de Ștefan Vodă, anume Mârzea, și Geția, și Racia, cu câțiva ómeni; și aș pusu Ștefan Vodă tabăra deasupra Popricanilor, dându scire și la Cantemir, la carele pre acea vreme erau mulțime de Nohaș; și aș venitú și Cantemir cu oști într'agíturú lui Ștefan Vodă.

Venia Potočki simeșu, cu isbândelee-ce făcuseră frații lui într'aceste țeri, împotriva lui Răsvan Vodă, și apoi împotriva lui Mihăilaș Vodă. Ce, cum ăice Moldovanul: *«Nu suntú în toate ăilele Pascile»*: mergeau fóra de nice o tocmală, fóra strajă de a putere hi, fóra limbii se scie ce felú seú ce samă de neprietenu, ori unde merge; și avendu și óste strinsurá, nu 'i-aú dodăitú nimică Cantemir, nice Moldovenii, până aú sositú Leșii cu tabăra lorú la unú locú pe Prutu, unde se chiamă Cornul lui Sas; atunci aú vedutu Potočki unde aú venitú.

La acelu locú, Cornul lui Sas, este cotitú Prutul; însé, cotul se prinde în partea despre răsăritú; érá de acéstă parte, unde era tabăra Leșésca, este eșită apa Prutului peptú la câmpú. Într'acela locú aú făcutú oștile lui Ștefan Vodă, și Tătarii, návală asupra Leșilor; și n'aú ținutú răsboiulú nimică Leșii, câtú într'acela răsboiú așa desirgú s'aú spăiméntatú, și s'aú amestecatú Leșii, de nice tunurile n'aú apucatú odată se slobódă. Singurú Potočki, pentru se i se tăinuiască numele, aú datú între carele Haíducilorú; ce, apoi, 'l-aú veditú Haíducii. Pre Alecsandru Vodă încă 'l-aú prinsu Moldovenii. Érá Constantin Vodă aú căđutú pre mánile unui Tătarú, carele, înțelegendu cine este, vréndu seși facă cinste la Hanul, ferindu-se de Cantemir, d'împreună cu nisce cetași ce avea Tătarul, aú fugitú cu Constantin Vodă, și cu unú Comisú anume Mihălescul; și dacă aú sositú la Dașeș, ferindu-se Tătarii și acolo de Turci se nu iae pre Constantin Vodă de la mâna lorú, aú ăăsitú o luntre mică și s'aú băgatú se trecă singurú Tătarii preste apa Niprului; s'aú scornitú vântulú, și s'aú umplutú luntrea de apă, și acolo s'aú înecatú Constantin Vodă, în Nipru. Érá pre Potočki și pre Alecsandru Vodă i-aú dusú oștenii de țera la Ștefan Vodă, și pre améndoii i-aú trimisú Ștefan Vodă la Impărăție. Potočki, apoi, aú eșitú cu răscompărare prin solii, érá Alecsandru Vodă aú căđutú la legea Turcésca, în care aú și muritú. Spunú se hie agúnsú la Turci și la boierie la Impărăție.

Cea-altă óste Leșésca, totă au căđutú în robie la Tătari; și mai mulți s'aú înecatú în Prutu, câtú abia de aú scăpatú cineva de poveste; că cine aú și înnotatú Prutul, pline erau luncile de țeranii, și coșurile Tătarilor erau peste Prutu, totú i-aú prinsu și i-aú dusú la Ștefan Vodă Țomșea; pre mulți i-aú și ucisú țeranii. Perit'aú și boierii toți căți s'aú prilejitú de venisă cu óstea totú ómeni de casa Ieremieii Vodă, anume: Vasilie Stroičí Logofétul, Balica Hatmanul, Kiriță Postelnicul, Miron Stolnicul. Numai Nistor Urechă n'aú vrutú

să vie den Kaminiță, și așa'i sfătuia și pre dênșii să nu mērgă in Moldova, dîcîndu sē lese sē se mai vechiască domnia lui Stefan Vodă, că acmu, fiindu domnie noă, Moldovenii, suntu din hire pururea la domnie lacomi; ce nu s'au ascultatū sfatul lui Urechîă Vornicul, cum mai multe in lume sfaturi bune la domni nu se ascultă, ce apoi vinu la primejdie și ei și casele lorū.

Eră pre Vasilie Stroici ilu ertase Stefan Vodă; numai, învêșasē pre Nicoriță Armașul sē'lū ducă sē vadă perirea celor-alți, ca sē'i hie grijă mai pre urmă de mōrte. Că era omū tēnērū Stroici, și din casă mai vechiū, și cinstețū de câtū tōte casele in țēră. Ce, țilele lui cele sfērșite, cum țice cuvēntulū, vêdēndū că merge la perire, și nu'i spusese Armașul povestea, s'au apucatū de sabia unui dărăbanū sē mōră cu rescumpărare, că era omū de firea lui inimosū. Ce îndată 'l-au impresuratū dărăbanii, și n'au apucatū sē scōtă sabia care lucru dacā aū spusū Armașul lui Stefan Vodă, îndată aū pusū de 'l-au omoritū și pre dēnsul, rēchnindū Stefan Vodă: «Aī, cāinele! aū vrutū sē mōrē cu soții;» Și pre căți îi aducea, pre toți îi omoria, până și slugi, și prostime. Acela vērșatorū de sânge era d'ântētaș-dată, Tomșea Vodă. Pentru unū Diécū, ce era fōrte de trēbă de scrisōre, s'au rugatū boierii sē'lū erte, că este cārturarū bunū. Aū rēspunsū Stefan Vodă: «Ha, ha, ha! mai cārturarū de câtū dracul nu este altul!» Și totū 'l-au omoritū și pre acela.

Așa aū fostū stingerea casei lui Ieremia Vodă. Fost'au acestū rēșboitū, la Cornul lui Sas, in anul 7120. Tătarii, după aceea, îndată aū mersū in pradă la țēra Leșescă; și, lovindū fōră-veste, și desirgū, multū plean aū luatū, și mare robie in ōmenī aū făcutū.

Rēdicatu-s'au boierii țērei asupra Tomșei Vodă.

Domnia lui Stefan Vodă Tomșea precum s'au începutū, in vērșari de sânge, totū așa aū ținutū. Avea unū țiganū calău, adecă perđetorū de ōmenī, grosū și mare de trupū; acela striga de multe ori inaintea lui, arătāndū la boieri «*Dōmmel s'au ingrășētū berbecii, bunī suntu de junghiat?*» Stefan Vodă la aceste vuvinte ridea și dārūia banī țiganului.

Ce cum a tuturorū tiranilorū, la tōte țērile in lume, uritā este stēpānia, așa și a Tomșei Vodă. Ilu urise și boierii, măcarū că erau de casa lui mai toți, anume: Beldiman Logofētul, Bārboiū Vornicul, Sturza Hatmanul și Boul Visternical; că nice ei fōră grōza morții nu erau, ce āmblāu in totū cēsul, cum se țice, cu țilele amānă; și hie cānd, unde este fricā nu încape dragoste. Pentru ce, întrebāndū unū Impēratū pre unū dascalū, cum arū hi Impēratū sē hie dreptū tuturorū, aū rēspunsū: «*de nu veī fi Impēratū grōznicū nimērui.*» Fericiți acei Domni cārora țērile lorū le slujescū din dragoste, nu de fricā! că frica face uriciune; și uriciunea, câtū de tārđiū, totū isbucnesce.

Așa s'au prilejitū și la Tomșea Vodă, in tōte țilele petrecēndū boierii totū cu prepusuri, totū subt grije, s'au vorovitū cu toții, și aū trasū slujitorii toți in partea sa, și pre Mārzescii cei de la Mihaī Vodă; și într'o nōpte aū eșitū

cu toți la satul la Căcuteni, și de acolo au poroncitul lui Ștefan Vodă cu bine să se din scaunul, că nu poate nimeni suferi domnia lui cu atâtea versări de sânge.

Să sperie Ștefan Vodă de o tulburare că aceea; că, îmbărbătându-l cine erau pre lungă dănsul, au strinsu dărăbanii, cari totu pre unu cuvântu erau cu cei-alți slujitori. Ce, dacă au vedutu banii versându-le Ștefan Vodă, au stătu ei cu domnia, și au strigatu și tērgul in lēfă; și s'au strinsu din tērgoveți și den slugile neguțitorilor, și omeni nemernici, câtăva glōtă și la Ștefan Vodă; și s'au prilejitu atunce de venise și den ținuturile den josu niscă stēguri de călărași la căutare, și erau descălecați la Tomesci. Au rēpeditu Ștefan Vodă și la acei, cu lēfă, și i-au trasu in partea sa.

Slujitorii ce erau cu boierii, au dindū că strigă Ștefan Vodă in lēfă, măcar că jurase boierilor, ce, pre obiceiul nēmului nostru, au inceputu mulți a se sinulgerē din glōta boierilor, și a venire la Ștefan Vodă, și in locu au inceputu a slăbire partea boierilor.

Dacă au auditu boierii că nu va să lasē Ștefan Vodă de bună voie din scaunul, au venitū cu rēboie; căroră au eșitu Ștefan Vodă inainte cu glōtele sale, de latorea tērgului, deasupra fōntēnei lui Pēcurarū, și scōse și tērgul totu Ștefan Vodă, cu arme, cine cu ce avea; și, despre vii, au lovitū călărimea ce avea pe glōta boierilor, den dosu.

Eoră zăbavă au inceputu a se rēsipire glōta boierilor; deți, și boierii cari in cetru au pututu au plecatu fuga, din cari indata au prinsu pre Bārboiū Vorniculū, apoi și pre feciorul lui. Dece, pre Bārboiū celū bētrānū in locu au ințepatū, delaturea tērgului; era pre feciorul lui Bārboiū l-au trimisū de l-au spinzuratū in pōrta casei tātēnē-seu. Era Beldiman, și Sturza, și Boul, nēzuiră in țera Muntenescă, unde și aceia totu n'au hălăduitu, precum vei vedea povestea lorū mai josu.

Pre câți și aducea prinși, pre toți îi omoria cu mustrarea ce avea elū in obiceiū: *«Să nu te erte Dumneșeu cu acelu capū mare alū tēu!»* Tuturorū acēstă mustrare făcea.

Venit'au dōmna Ieremieī Vodă cu oște Leșescă asupra lui Ștefan Vodă și l-au scosū den Domnie și den țeră.

Aceste neședēri a lui Ștefan Vodă au dindū dōmna Ieremieī Vodă, avēndū încă unū copilū micū, anume Bogdan Voia, au îndemnatū pre ginerii sēi, pre Vișnovetki și pre Knēzul Korețki, den țera Leșescă; și atunce era și cu sfatul lui Nistor Urechia. Venit'au singură Dōmna cu ginerii sēi cu oști asupra lui Ștefan Vodă; și au eșitu și Ștefan Vodă cu oști inainte'i, la satul la Tātāreni. Ce au ținutu fōrte puținā vreme rēșboiul; indata au plecatu fuga călărimea, era bieții dărăbanii, părăsiți de călăreți, s'au bulzitu la o ripă deasupra Tăutesciloru, și se apērau. Ce au venitū Leșii de le-au făgăduitu viața, numai să se deș armele; și au creduțu dărăbanii, și și-au datū armele de la sine. Și dacă le-au luatū Leșii armele, au intratū cu sabiile in ei și au peritū toți acole. Le staū movilele și până astăzi deasupra satului Tăutescilorū.

Erau la Stefan Vodă dărăbanii foarte îmbrăcați bine, după credința ce-i făcuse, de stătuse cu dânsul când se rădicase boierii asupra lui, cum n'au fostu nice la o domnie grijită bine pedestrimea: cu haine totu de felendrăș, cu nasturi și cu ceprage de argintu, in pilda Hațduciloru de țera Leșescă, cu pene de argintu la comănace, și cu table de argintu la șoldurii pre lădunci.

Fost-au acestu răsboiu a lui Ștefan Vodă tu Leșii la Tătăreni, in anul 7123.

Când au peritū Beldiman Logofătul, Sturza Hatmanul și Boul Visternicul.

După răsipa oștii lui Ștefan Vodă, au fugitū Ștefan Vodă in țera Muntenescă pre la Focșeni, și mergendū aprópe de Focșeni 'l-au tēmpinatū cēușii Impērătesci, cu Beldiman Logofătulū, și cu Sturza Hatmanul, și cu Boul Visternicul, in obezii, că-i pornisē Radul Vodă, Domnul Muntenescū pre atunci, de mersēse cu piră la Pórtă asupra Tomșii Vodă; că era Rađul Vodă mare neprietēnū lui Ștefan Vodă. Érá cine era Vezir la Impērăție. era prištenū Tomșii Vodă; și au đisū Vezirul, pricependū lucrul: «Ce se acolisesce Rađul Vodă de acelu sēracu?» Și îndată au trimisū cēușii de au tēmpinatū pre boierii carii mai susū suntū pomeniți, și i-au pusū in obeđi, și i-au dusū la Ștefan Vodă. Decī, câtū i-au dusū cēușii, îndată le-au tăiatū capetele; și le-au aruncatū trupurile in Siretū.

Pentru mazilia lui Ștefan Vodă Tomșea.

Ședea Ștefan Vodă in țera Muntenescă, in bejenii, la Radul Vodă, și loviaț omenii lui până la Bărlad, și până la Vasluiū; ce totu-i împingeau Leșii. Érá Dómna lui Ieremia Vodă era in Iași cu fiul său Bogdan Vodă. Inse divanurile tóte erau prin Nistorū Urechia Vornicul; și s'au trágănatū acea Domnie mai până la unū anū.

Se urise Turcilorū de aceste dodeiale despre Leși asupra țerei Moldovei. Și mai vartosū că totū atunci luase căzaciū Trapezuntul, cetate Turcescă peste marea Négră, și multe corăbii Turcesci cu negoțū, și pre unū Cécaa Pașa cu câte-va corăbii de óste 'l-au luatū viu, și ținea tótă marea Négră închisă. Decī, au orōnduitū pre Skindir, Pașa de Silistra, cu oști asupra Leșilorū ce erau in Moldova cu Dómna Ieremiei Vodă. Și vedēndū și pre Ștefan Vodă in tulburare totū-d'auna, și despre ai săi și despre străini, 'l-au mazilitū, luāndu-lū in obeđi din țera Muntenescă. Érá Domnia, in locul lui o au dat-o lui Radul Vodă, carele are nume in țera de-i đicu *Radul Vodă celū Mare*. Și cu adevēratū, cade-i-șe acestū nume in veči sē-lū albă, precum vei afla hirea acestui Domnū scrisă la rōndul său. Fost-au acestū Radul Vodă fećiorū lui Mihnea Vodă đen țera Romānescă, carele au domnitū pe o vreme cu Petru Vodă Schiopul, ce au fostū aice in țera.

CAP. VI.

Domnia Radului Vodă celū mare, și pentru Dómna lui Ierimia Vodă cum au încăputū la mâna lui Skindir Pașa.

Au purcesū Skindir Pașa și cu Radul Vodă asupra Leșilorū ce erau in Iași cū dómna lui Ieremia Vodă Vișnovețki, unul den gineri Ieremieț Vodă, mūrīsē in Iași. Deci, ómeni caril au fostū a lui se dusēse in țera lorū, și den óstea lui Corețki. Scrisēse Jolcovskil Hatmanul cărți la slujitorī, care nu va eși din Moldova locū in óstea lorū sē nu albă; că intrase ei fōră voia lui Craiū in Moldova. Deci, numaī cu 600 de ómeni rămāsēse Corețki.

Lūasē veste Dómna și boieril că le vine Skindir Pașa asupra, și le poron-
cēā Radul Vodă, ca unū creștinū, sē fugā den Iași mai de vreme. Ce Leavul, sumețū și fōră crierī, n'au vrutū sē purcēdē mai de vreme, ce atunce dacā se apropieșē oștile. Bine đicū Căzaciī Leșilorū: «Dupē pagubā, Leavul înțeleptū.» Inđatā ce hū înțelesū Skindir Pașa de purcesul Leșilorū den Iași, au rēpe-
đitū o sēmā de óste sprintenā și i-au agiunsū la Drăcșani, in ținutul Hirălau-
lui. Apēratu-s'au Leșil óre-ce de'ntēiū; erā dacā s'au mai îngloțitū óstea, s'au rēsipitū cine incotro au pututū. Singurū Corețki au căđutū pre mâna lui Skin-
dir Pașa, și biata Dómna cu coconul, Bogdan Vodă, și o sēmā de boierī. Deci,
pre boierī pre toți i-au scosū Radu Vodă de la Skindir Pașa, căți erau prinși.
Erā Dómna la mare ocarā au sositū; de care singurā au mărturisitū către
boierī: trecēndū cū carul hū vedutū pre boierī, și lēcramāndū au đisū: «Boi-
erī, boierī! rușinatū-m'au pāgānul!» La acēstā bocarā au sositū casa lui Iere-
mia Vodă; și póte hi pentru rēutāțile ei, că era o femeē rēpitōre, precum spunū,
și de vreme ce și pre cumnatu-sēu, pre Simeon Vodă, ea l-au otrāvitū (de
va fi așa), și de frica lui Dumneđeū depārtatā.

Nu era intr'acea fire singurū Ieremia Vodă; ce era omū întregū la minte, ne-
rāpitorū, nemāndru, nevērsatorū de sānge, blāndū, Dumneđeescū, precum mār-
turisēse rēsboiul cu Rāsvan Vodă ce au avutū, cum n'au vrutū sē esā den
besericā pānā n'au sfērșitū sfānta slujbā măcar că-i spuneau că se agiungū oș-
tile. In đilele domniei lui; marī bișuguri, și plinā țera de tóte. Ce de este de
vīo osāndā stingerea casei lui Ieremia Vodă, totū den faptele Dómnei sēle.

Pre Dómna și pre Corețki i-au trimisū Skindir Pașa la Impērāție. Deci, Co-
rețki Cnezul, apoi, au eșitū den robie cu multā cheltuēlā; erā Dómna au că-
đutū dupē unū Agā Turcū pānā la mórtea ei. Bogdan Vodă, cocoñul Ieremieț
Vodă, iar in legea Turcēscā s'au sēvērșitū; agiunsesē la Impērāție de era Ca-
pigi-bașe. Fost-au aceste in anul 7124.

Trimis'au Skindir Pașā, după rēsipa lui Corețki, den poronca Impērāției, unū
cēușū la Craiul Leșescū, sē oprēscā Căzaciī de pre mare, caril atunce și nisce

cetăți ce făcuse Turcii pre Nîprou, anume Aslan Goroi, și altă cetate luase, și omorise și pre oștenii Turci ce erau în cetățile acele (și aceste toate au făcută apoi de au venit Sultan Osman la Hotin), și se se părăsescă de la mai călcare Moldova cu oștile lor.

Au trimis și Craiul Leșesc la Impărăție sol, anume pre Chohanski, dându pricina totă pre Tătari, cari, dodeindă casele Căzacilor, ei încă și întorc den pagubile ce le facă Tătarii. Este și această laudă în Leatopisețul lor, cum acela Cohanski, cu solia lui au făcut de au mazilit pre Stefan Vodă Tomșia; ce nu știu cum s'are prinde acestu lucru. Că acmu stătuse Radul Vodă în locul Tomșii Vodă, cându au trecut Cohanski la Impărăție. Era piră adevăr că au avut Stefan Vodă Tomșea totdeauna despre Leși la Impărăție.

La anul, Skindir Pașa, den poronca Impărăției, au strinsă câtă oște au avută a lui, și cu Radul Vodă, Domnul Moldovinesc, și cu oștile Muntenesci, și cu oști Unguresci, de la Betlem Gabor Domnul Ardélului (că era Betlem Gabor mare neprieten Leșilor), și cu Tătarii, au purcesă asupra țerei Căzacești se le strice pălăncile și s'ei prade.

Oblicise și Leșii gândul lui Skindir Pașa, și i-au eșit Hatmaul Jolcovski înainte cu oști Leșesci, la margine, la un loc anume Bușa, mai sus de Soroca, peste Nistru ceea parte.

Incepuse Skindir Pașa a batere Rașcovul; ce, dacă au înțeles de oștile Leșesci că suntă aprăpe, au lăsat Rașcovul și au purcesă pe dincăce de Nistru pen țera, împotiva locului unde era Jolcovski, însăși despărția Nistrul. Mai puțină oște era la Jolcovski de câtă la Skindir Pașa, era mai alésă, totu lefecii, și se stringeau și Căzaci den toate pălăncile la densus. Numai, fiind Craiul Leșesc la Mosk cu oștile, s'au ferit Jolcovski a întărire puterea Turcescă, avendă trebă într'altă parte Crăia Leșescă. Au stătut cu Skindir Pașa la tocmală de pace, nădejduind că voru ține Turcii pacea.

Capetele de pace erau aceste: se oprăcă pre Căzaci se nu âmble pre mare, și în Moldova se nu mai între oști Leșesci. Era despre Skindir Pașa, erau: se oprăcă pre Tătari se nu mai âmble stricândă țera Leșescă; și în Moldova Domnă străin se nu hie, fără numai cine va hi fecior de Domn. Ce toate aceste în vântu au fost; că bine n'au așteptat pacea, au și purcesă oștile, și aceste și acele, înapoi; era Tătarii, pe de altă parte, au lovit în Podolia, și au făcut multă robie. Apoi, la anul, fără-veste, mulțime de Tătari au lovit Volinia, o țera mai sus de Podolia; și până a stringere Jolcovski oștile, au eșit Tătarii cu mare plean den țera Leșescă, fără de nici o smintelă.

Mare bēnat pentru toate aceste au avut Jolcovski de la Craiul și de la totă Crăia Leșescă, pentru slabe lucrările sele. Ce, la creștin nu sunfă certări pentru unele ca aceste, ca la Turci.

Pentru mazilia Radului Vodă.

Radul Vodă spre acestă plū treile anū a domniei sele celei d'ânteiū s'au rēsbolitū la ochi. Și pōte hi, vēdēndū cā nu va putea trece sē nū se ingrōse între Turci și între Leși lucru de sfadā, singurū aū pohtitū la Impērātie sē'i vie mazilie, sē pōtā merge la Tarigrad pentru lēcūl ochilon; decī Impērāția i-au făctū pre voie. Pre dēnsul l-au chīamatū la Pōrtā, ērā domnia in locūl lui, in țērā, o aū datū lui Gaspar Vodă.

CAP. VII.

Domnia lui Gaspar Vodă.

Gaspar Vodă era Italian, adecā Frāncū, omū nescuitorū rōndului și obiceielor țerei, fōrā limbā de țērā, care lucru mai greū nu pōte hi, cānd nu scie Domnul limba țerei unde domnesce..

O, Moldovā! de arū hi domniū tēi carii stēpēnescū in tine, toți ințelepti, incā n'ai peri așa lesne. Ce, domniile nescuitorē rōndul tēu, și lacomi, suntū principā peirei tale; cā nu cautā sē agonisēcā șiie nume bunū la țērā, ce cautā, deșfrinași, nmai in avere sē stringā; care apoi totuși sē rēsipesce, și incā și cu primejdia caselorū lorū; cā blestemulū sērācilorū, cum se dice, nu cade pe copaci cātū de târziū.

Era acestū Gaspar Vodă multā vreme Terzimanū la Impērātie, adecā talmaciū tuturorū solilorū creștinesci ce veniaū la Impērātie; și fiindū și la miđlocul păcei ce se făcuse între Impērāția Nēmțului și între Impērāția Turcului, pentru slujba aceea i-aū datū aice in Moldova domnia, in locul Radului Vodă. Erā cātū s'au ajeđatū la Domnie, măcar cā era la mare credință la Impērātie, indatā s'au ajeđatū cu gāndulū spre părțile creștinesci.

De lādatū este fiecare Domnū, sē hie spre partea creștinescă; cā acestā țērā, căci trăiesce in satulū seū așa până acmu, pentru țeri creștinesci stā pāpā aștādī in rōndurile sele; insē, cu ințelepciune, nu fōrā socotelā și fōrā temeiu, ca in locū de folosū țerei, sē aducā peire, cum s'au prilejitū și in vremile nōstre in câteva rōnduri, de adusese a mulți nesocotelā și nebunia mare cūmpenā acestui pāmēntū. Dumneđeū mai bine scie, cā de nu s'are hi prilegitū o sēmā d'intrē capete, sē cerce mijlōce și sē nu alerge la Impērātie, arē hi fostū la peire țera acēsta in câte-va rōnduri, de istovū. Așa adusese la mare primejdie țera și domnia lui Gaspar Vodă.

Pentru unŭ Domnișorŭ de la Orheiŭ, ce se rădicase.

În zilele acestei domnii, se rădicase și unŭ Domnișorŭ de la Orheiŭ. Ce îndată Gaspar Vodă aŭ trimisŭ oște, și aŭ eșitŭ și elŭ împotriva lui, și singurŭ Gaspar Vodă; și l-aŭ prinsŭ viŭ pre acelŭ Domnișorŭ, și pre cășl-va din căpete de la Orheiŭ, pre cari l-aŭ și omoritŭ îndată. Scia limbă Sărbescă Gaspar Vodă; și când l-aŭ prinsŭ, i-aŭ muștratŭ pre acei căpitan de la Orheiŭ, și le-aŭ ăisŭ sërbesce: «Da imaete serdșe cisto că Gospodario.» Tălmăcea Bucioc Vornicul de țera de ăiosŭ aceste cuvinte, adecă: «Să aveți inimă curată spre Dămnul!»

Aice scrie pentru Gaspar Vodă, cum s'aŭ aăiunsŭ cu Leșii să se desbată de subț ținerea Turcului, unde i s'aŭ tēmplatŭ și mărtea.

Stăpănia atunce Ardélul Betlem Gabor, după stîngerea Batorăscilor, și avea mari răsbăie împotriva Nemților pentru Craia Ungurăscă, și îndemna pre Turci asupra Leșilor, că Leșii dedesă aăiutorŭ Impăratului Nemțescŭ împotriva lui Gabor, și atunci și de curēndŭ îi bătusă oștea fărte rēu la Cașa. Decŭ, într-acea pismă îndemna pre Turci asupra Leșilor, făăduindu-se, că, de vorŭ merge asupră Leșilor, se nu pōtă da Leavul aăiutorŭ Nemților, vorŭ pute luă fōră zăbavă Beciul de la Nemți. Și cu acele îndemnări și giuruinți de mari daruri scrisese și lăr Hanul, la Crim, care cărți aŭ căăutŭ la mărne lui Gaspar Vodă; și îndată le-aŭ trimisŭ Gaspar Vodă la Craiul Leșescŭ. Craiul, dacă aŭ vėăutŭ cărțile, singurŭ n'aŭ vrutŭ se ponosluăscă lui Betlem Gabor; ce, avēndŭ Betlem Gabor omenŭ de ai sēi între sfetnicii Leșesci, cuscrie, aŭ învėtătŭ Craiul pre acia sēi poroncăscă, căci nu se părăsesce de aceste fapte cu vrăjmășii împotriva creștinilor; și i-aŭ trimisŭ și isvode scōse de pre cărțile lui. Și aŭ mersŭ solul de la boierii Leșesci cu multă muștrare și bănatŭ, arătāndu-i și isvōdēle cele scōse de pre scrisorile lui, ce scrisese la Hanul. Dacă și-aŭ vėăutŭ Betlem Gabor cuvintele sele de față, aŭ ăisŭ către solŭ: «Murivă Gaspar pentru acele cărți!» Și îndată, de tōte imbletele lui Gaspar aŭ datŭ scire la Impărăție.

Curānd aŭ simțitŭ Gaspar Vodă că și-aŭ perăutŭ de la Turci credința. Decŭ, s'aŭ așăăatŭ cu ăandul și mai tare spre Leși, îndemnāndu-i asupra Turcilor; și în cetatea Hotinului îndată aŭ băăatŭ oști Leșesci, dāndu-se aeeva subț a-părarea lōrŭ cu țera. Nu putea de totŭ slobodŭ se hie în ăandul seŭ de boieri, cari, șocotindŭ ceă de apoi, se nu vie vre ō peire țerei, nu i pristănia boierii, dintre cari mai capŭ eraŭ țerei pre atunce Bucioc, Vornicul țerei de ăiosŭ; Vasilie Vodă era Visternicŭ mare la acea domnie. Ce în multe feluri se ispatea se omōre o sēmă de boieri, ca se hie singurŭ slobodŭ în faptele sele. Ce așă aeeva nu se cūteza se i omōre, pentru țera, că era Bucioc la țera alesŭ din toți; era lui Vasilie Vodă i-aŭ datŭ pricină că nu dă sēmă de o somă de bani a Visteriei, măcar că era hin de cununie, l-aŭ băăatŭ în temniță, și l-aŭ pusŭ și

la muncă; érá pre Bucloc aú socotitú s'élú otrávéscá. Şi într'o dí oprindu'lú la masá, 'şí-aú scornitú voá buná, inchinându la Bucloc cu veselie, aú pusú de í-aú datú otravá. In locú s'aú simţitú Bucloc otrávitú, şí s'aú şísculatú de la masá, şí s'aú dusú la gazdá, avéndú erbí ímprotiva otrávei, date de la unú doftorú prietenú, cá astepta elú una cá aceea de la Gaspar Vodá. Índată cáttú aú luatú erbí, aú şí începutú a vérsare otrava, cu mare cumpáná de viaţă. A doua dí s'aú făcutú résbolitú şí Gaspar Vodá, dándú vina stolnicilorú, cá aú făcutú bucatele cotle,te,

Védéndú grijá de viaţă, Bucloc Vornicul, numai ce'l cáută a pristánire către sfatul lui Gaspar Vodá ce avea aşedatú cu Leşil; şí era aevea şí la Impé-ráţie ímbletele lui. Decí, trimisése Impéráţia la Skindir Paşa poroncă sé ne-volescá s'élú prindá; ce, oblicisá Gaspar Vodá, şí de tóte da scirí la Leşil. Decí, védéndú Impéráţia cá nu'lú póte prinde cu meştersugú, aú trimisú unú Agá, pre obiceiú, Skimni Aga, sé cuprinde scaunul şí sé maziléscá pre Gaspar Vodá. Érá cáttú aú prinsú de veste Gaspar Vodá cá vine Skimni Aga, aú şí scornitú cá'l vinú Leşil asuprá, şí aú eşitú din Iaşi, şí aú pusú tabéra la ca-pulú Stáncei ímprotiva Tuţorei.

Cum aú şosítú Skimni Aga, dupé obiceiú, era gătitú lucrul; índată aú pusú de aú abátutú slujitoril, şí aú tálatú pre Turcí şí pre Aga, şí pre cátti aú fostú cu elú, şí índată aú répedítú ín tégú ín Iaşi de aú turburatú tégulú, şí cu slujitoril amestecaţi, asupra Turcilorú; şí unde pre caril í-aú apucatú vremea, acolo í-aú omoritú. Mulţi din Turcí cu arme se închideaú preñ pivniţi de se apéráú. Gaspar Vodá, dupé acéstá faptá, índată aú purcesú ín témpinarea lui Jolcovski, Hatmanulú Leşescú, ce era aprópe la margine cu oşti.

Era gata Skindir Paşa, şí de mai 'naínte de aceste fapte a lui Gaspar Vodá, sé margá cu oşti asupra Leşilorú, den poronça Impéráţiei; şí cra orónduitú şí Hanul, şí Cantemir Beiu, vestitú réşboinicú pre acele vremi, şí oştile Munte-nesci, şí o sémá de Ungurí, de la Betlemú, de tótá óstea aprópe de şeseşecí de míl, şí Enicerí o mie orónduiţi din odáile Eniceresci; şí cu aceste oşti aú íntratú ín ţerá Skindir Paşa.

Leşil áncá sé nu lesé ínşelatú pre Gaspar Vodá cu prieteşugulú lorú, şí s'ş'í tocméscá Jolcovski smintelele cele d'ántéiú, aú purcesú şí elú cu óste, şí aú trecutú Nistrulú la Hotin, Avgust, 22. Óstea lui Jolcovski Hatmanulú era 1600 de Husarí, totú ín her, 4000 de cáláreţi, ce le dicú Panţiri ínzáoţi, 200 Ráitarí Nemţi cálári, 400 Cázaci Lisovţi, 2000 de Nemţi pedestri. Acéstá óste era leficiú. Era şí a Domnilorú deosebí, vr'o 2000 de ómeni, şí cáţiva de cei ce mergú, de buná voie ín dobándá, caril apoi aú mâncatú capul lui Jolcovski. Venisé şí unú copilú din casa lui Craiú, ce 'lú trimisése Craiul numai sé íntre Jolcovski cu oşti ín Moldoya, íntre ajutorul lui Gaspar Vodá. Alú doile Hat-man, cum dicú la dênşil, de câmpú, era Koneţ-Polskií.

Ídacá aú trecutú Jolcovski Hatmanul cu oştile Leşesci Nistrul, la Hotin, aú fá-cutú Leşil sfatú; şí sfátua Koneţ-Polskií sé aştepte acolo la Hotin, pre Skindir Paşa cu oştile, sé nu se depárteze áşa ín câmpie ímprotiva mulţimei de oşti Táta-reaci şí Turcesci, şí elú sé mérgá pe Nistru, pe decesa parte, sé ştríngá Cázaci de prin pálánci, sé lovéscá ín urma oştilorú pre la Tighinea. Ce, acesta sfatú n'aú

primită Jolcovski Hatmanul ; de se hie ăisă, mai bine să vadă vestile cum sunt, de câtă se le audă de la alții.

În 23 de zile a lui August, au sosit și Gaspar Vodă în tabăra Leșescă, sprinten, numai cu șese sute de omeni, la adunare cu Jolcovski ; și după sfatul ce au avut cu capetele Leșesci, au purcesu cu totă oștea Leșescă pe Prutu în giosu, la Țuțora, și acolo au pus Leșii tabăra. Scrie Leatopisețul Leșescu, că au avut și Gaspar Vodă 12,000 oște de țără. Au sosit la Țuțora Jolovski, Septemvrie 2. Nu scia Jolovski de Skindir Pașa la ce locu este și cu câtă somă de oște, lăsându-se de toate în nădejdea lui Gaspar Vodă. Era Gaspar Vodă, de și scia den iscódele sele de mulțimea oștilor Turcesci, nu spunea toate Leșilor, se nu le strice inimile.

În 7 zile a lui Septemvrie, a cince și după sosirea Leșilor la Țuțora, au sosit străjile Tătăresci de-bdată, ca 300 de omeni ; cu cari hărățindu-se Căzaci, ce le diceau Lisovți, au înfrântu Lisovții pre Tătari ; era vii n'au pututu prinde nici pre unul ; numai capete de Tătari, câte-va, au adus la Jolovski. Ce n'au pututu sci Leșii nice atunci de puterea lui Skindir Pașa. Era Tătarii în toate zilele prindeau limbă din holța Leșilor, cari imblau dreptu hrană. Și scia Skindir Pașa de toate de la Leși, și cum este puțină oște Leșescă.

În 8 zile a lui Septemvrie, întâiu Cantemir Bei, apoi Skindir Pașa, au sosit la Țuțora, și au întinsu corturile Skindir Pașa deasupra taberei Leșesci, mai d'ingios ; Leșii erau în șanțurile cele ce erau încă de Zamoiski făcute, cum s'au pomenit la domnia Ieremie Vodă. N'au vrutu se scótă oștea Jolovski, într'acea și, mai multu de nisce stéguri sprintene, cu Lisovții amestecate ; mai multu, dóră aru putea prinde vr'o limbă, ca se scie pentru oște câtă șosise, au mai este pe urmă. Ce totă dioa hărățindu-se cu Turcii, și cu Tătarii, eșind și de al nostrii Moldoveni la harțu ; și nice atunci n'au pututu se la limbă, că mai multu de un stegar Turcu n'au prinsu, și pên a'lu ducere la Jolovski au murit de rană.

Atata oște de totă câtă sosise de descălecatu socotia că este, Jolovski, răs-ciind că într'aceeași noapte au fostu sosit și órdele Hanului, cu Kalga Sultan, fratele Hanului ; că Hanul rămăsese în Bugégü, era oștile le pornise cu Kalga Sultan. A doua și dimineța. au scos Jolovski totă oștea Leșescă pe pilda lui Zamoiski, când cu Kazi-Gerei Sultan ; și au tocmitu oștea câtă agiungea glonțulu puscii, făcend și două băști de pământu : una la un cornu de oște, alta la altu cornu, câte cu patru puscii, și câte cu trei sute de pedestrași cu focu. Era Skindir Pașa, oștea sa Turcescă, și pre Unguri, și pre Munteni, toc-mise la aripa de gios ; era aripa de sus au dat'o lui Cantemir Bei cu órdele lui ; era cele-alte órde ce erau cu Kalga Sultan nu s'au arătat de după delu până s'au inceputu războiul.

Dacă s'au apropietu oștile, au datu Leșii cu Moldovenii întâiu războiu, și în locu impingend pre órdele lui Cantemir Bei, și Turcii incepuse a se dare inapoi. Eșii Leșii la câmpu mai multu de câtu le era poronca cu șiragul celu den frunte, au isbucnit și órdele lui Kalga Sultan, și au datu cu toate oștile năvală la șiragul celu den frunte Leșescu, și l-au înfrintu. Era Moldovenii nostri indată au plecatu de fugă, și holota Leșilor ce era în gónă, a-

șijd rea. Țără Tătari, neîncapându toți în frunte, au lovit și den dosu pe Leși; și așa cu mare vărsare de sânge au înfrânt rîndul celu d'ântéiu, și până la al doile rîndu au agiun u, ce era tocmitu în frunte, unde erau și Hatmanii singuri; și erau tóte acele rînduri mai încungîurate de Tătari, de catră tabăra lor. Ce au mersu totu bulucu Leșii, apărându-se de Tătari până subt șanțuri.

Skindir Pașa, totu cu acea năvală, au lovit la bașca cea den giosu, și îndată au intratu Enicerii în bașcă. Sărit'au Leșii de lîngă șanțuri, și au apucatū de au șosu o sémă de pedestrime ce era în bașcă, țăra mai mulți au peritū, și puscele tuspătru au luatū Turcii. Dupē aceea au stătutū în tocmală neclătită ó tea, numaī cātu se apėrau Leșii de năvala Tătarilor; și bașca cea den sus au rămasū întrégă.

Aprópe de apusul sórelui, Skindir Pașa au descălecatū óstea sa tóta la odihnă; țăra Leșii au cădutu la mare spaímă și turburare; și lăsându și ei stréji, au intratū în șanțuri pre la otace, și îndata au mersu cu tóte capetele la cortul lui Jolkovski, la sfatu, mîlniți toți, vėdėndu-se inchiși de atăta mulțime de oști, depărtați de țără și de cetățile sele, fóra de nice unū ajutorū. Țineaū Hatmanii amėndoi inimii țării, răspundėndu tuturorū că a doua đii voru sė tocmeșcă cu rėsboiul; și apoi, dacā nu voru putea a înfringere puterea neprietenului, sė lege tabără și sė mėrgă cu tabără legatā spre țera lorū, cātrė Nistru. Au pėtrunsu tuturorū inimile aceșta sfatu, dacā au auditū cu tabără legatā mersul, fiindu den locu inchiși de hrană, de ómenii și de pășunea de cai; și dupē aceea s'au rėschiratu sfatul îndată.

Unū Domnū, anume Kalinovski, Staroste de Camenița, și Samuil Korețki s'au gătitu de fugă cu ómenii sei, și au purcesu nóptea, năzuindū îndată sė trecă Prutulū; și acolo la trecėtórea Prutului, dāndu în Prutu, ca oile inspămați, s'au inecatu Kalinovski, Staroste de Camenița; și mulți den Leși, unii rėtăcindu nóptea, au cădutu a doua đii în manule Tătarilor; pre alții i-au dusu rėpejunea apeii și 'l-au abătutu iar înapoi la malu, de le-au căutatū a intrare iar în tabăra. Țără Hmilnski și Cațanovski, capetele Căzăcescii, au lovitū ántéiu alătura cu Prutul, apoi au luatū cāmpii, și au mersu întregi fóra nice o doideala la Nistru; cea-altă óste din leficii se turburase toți și ei de fugă, scorbindu-se cuvėntu prin tabără că au fugitu Hatmanii, cātu și cei ce erau la strājė, pārasise strājile. Ce, înțelegėndu Jolcovshi spaíma aceia în óste au îmblatū pe la otace cu făclii de vėntu aretāndu-se oștenilorū cum este de față, și are grija de óste, și au mai întăritu și strājile; și așa abie au aședatū óstea din spaímă, într'aceeași nópte au scrisu cărți la Craiul, cu pără pre cei ce au fugitu din tabără.

Pentru mórtea lui Gaspar Vodă, și a lui Bucîok Vornicul.

Gaspar Vodă, vëdëndu-se in mare turburare, și fugă in óstea Leșescă, părăsită de oștenii sei și de boierii, aū purcesu și elu nóptea, și aū trecutū Prutul bine; numai, in Braniste, fiindu cu puțin de al sei, și din boierii Șeptelicii Hatmanul și Goia Postelnicul, pe lîngă dënsul, 'l-aū omoritū acei ce erau cu dënsul.

Spurcată și gróznică faptă, și neauđită in tóte țërile chrestinesci! Domnul, ori bunū, ori rău, la tóte primejdiile lui feritū trebuiesce; că ori cum este, de la Dumneđeu este, precum ăice sfânta Scriptură: «Nu este nici o putere, főră numai de la Dumneđeu.»

Plătit'aū apoi cu capetele sele acéstă faptă, și Șeptelicii și Goia, de la Alecsandru Vodă, pre lege diréptă; că le-aū tăiatū capetele, érá trupurile le-aū aruncatū in eșitóre, și cu cale aū făcutū; că, după spurcată faptă, seárnává mórte vine.

Érá bietul Bucîok Vornicul, in Braniste, aū căđutū la unū hinū alū seu, anume Tóder Brănișteriu, unde locuia acelu Tóder, singurū nemeritū den rësipă, főră slugi pre lîngă sine, precum vremea aceea in rësipă oștii așa aduce, și cu multă rugăminte și giuruță către hinu-seu, s'aū oploșitū in viclenă făgăduința lui. Érá a doua ăi 'l-aū legatū hinu-seu, și 'l-aū dusū legatū la Skindir Pașa. — Ó! s'ă'lū bată Dumneđeu hinū ca acela! — Și dacă 'l-aū dusū la Skindir Pașa, îndată aū apucatū de 'l-aū înțëpatū pre Bucîok, sëracul, cëla ce pururea sfătuia pre Gaspar Vodă spre bine; și de mare nevoie, 'i-aū căutatū a'ī pristănire la sfatul lui Gaspar Vodă. Acestū Gaspar Vodă nici-odată postū nu aū avutū; ce, pre ascunsū, in tóte posturile mânca carne.

Érá Hatmanii Leșesci, vëdëndu-se închiși și părăsiți de tovărășia Moldovenilor, in țëră strëină, încungiurați de atâte oști, aū scosū a doua ăi tótă óstea. câtă le rëmăsëse, stoluri, însë aprópe de șanțuri, câtū s'ë se apere de návala Turcilor și a Tătarilor. Tótă ăioa aceea aū stătatū cālări in tocmală; nice Skindir Pașa, și Tătarii, așa nu le-aū stătatū asuprà, alegëndū cu sfatul s'ă'ī ție așa închiși până 'i-arū stringe fómea și hrana de cai, s'ë se închine de bună voie. Leșii încă s'ë facă rësboiū nu era, putere, că și óste li se imputinase, cu Domnii cei fugiți, și răniiți mulți din rësboiul celū d'ântëiū, între cari erau răniiți feciorul lui Jolcovski și unū nepotū de frate a lui. Ce și a treia ăi după rësboiul d'ântëiū, iar așa aū scosū óstea, cu tocmală, aprópe de șanțuri. Și într'aceea ăi s'aū apropietū și Kalga Sultan cu puțințel pre lîngă sine, și aū pohtitū pre singurū Jolcovski la voróvă. Scosëse și Skindir Pașa, a treia ăi, tóte oștile sele, și le-aū tocmitū rëndū inaintea Leșilor, s'ë vadă mulțimea; și așa aū făcutū in trei ăile, pentru spaîma Leșilor, s'ë se închine, vëdëndū óste mulțime. Érá la voróva cu Kalga Sultan, Jolcovski n'aū vrutū s'ë éșă, ce aū trimisū pre Cnézul Corețki, fratele celuia Corețki ce fugisë. Decī, și Kalga Sultan aū trimisū pre Veli-șah Mărza, și aū cerșutū o sumă mare de bani s'ë le dee Leșii și s'ë mërgă cu pace. Érá Corețki, arătândū alte legături de pace, Mărzacul s'aū apucatū de sabie, și aū ăisū s'ë aștepte Leșii toți sabia. Și vëdëndū Leșii că cu altū miđilocu de acolo n'aū cum s'ë iesë, de unde erau că-

duși, au ales sfatul să iasă cu tabăra legată pînă la mijlocul oștilor; și așa au făcut, în 19 zile a lui Septemvrie, în desără, că era de trei zile tocmită tabăra la rînd; și au făcut porți în șanțuri, cineși la rînd, și au purcesu den locu cu tabăra legată de care, și orînduite oști pe de tôte părțile, și pedestri și călări. Socotiau Turcii și Tătarii d'ânteu să deie răsboiu; apoi vîdîndu purcesul, și într'aceea di au mersu pînă în sără și tótă nóptea Leșii, cu pușină dodeială numai de Tătari.

A doua di, Septemvrie 20, au sositu și Skindir Pașa cu tôte oștile asupra taberei Leșesci. Ce Leșii cum s'au făcutu di au așteptatu unde i-au apucatu dioa, și într'aceea di au datu răsboiu fórt tare pîn la vreme de chîndie; și deschidîndu Turcii cu còrturi de masă, Leșii, mai îndesără, iar au purcesu cu tabăra, și iarăși tótă nóptea au mersu, numai cu dodeială de Tătari.

A trefa di, Septemvrie 21, au stătu tabăra Leșescă la unu pârîu, carele nu-lu pomenesce Leatopisețul celu Leșescu la ce vale au fostu, éra dreptu pre la Scumpia au lovitu; ce orî la o vale ce se dice Rêchita, orî la vre-unu Cîlucú. Încă nu trecuse tótă tabăra Leșescă valea, numai ce au sositu Skindir Pașa, și acolo au ruptu Turcii o bucată mare din tabăra Leșescă, și au luatú și câte-va stéguri și puscî de la Leși; și iar s'au închisú Leșii acolo la acea vale, de s'au apêratu tótă dioa aceea.

A patra di, Septemvrie 22, au socotitu Skindir Pașa să le ție calea den frunte, și au purcesu înainte. Și aprópe de Rêut, deasupra Rêutului, au tocmitu tótă óstea în frunte. Leșii ân:ă ce au avutu óste mai alésă o au trasu de prin aripi în frunte; și la o vreme ca aceea, la care și de nevoie de căuta a hire toți vitezi, că nu era altă nădejde de viață; și au mersu cu tótă tabăra dreptu asupra temelului oștii Turcesci; și stăndu tare, și cu focul, au căutatú Turciloru a le dare cale; și într'acelu răsboiu au luatú Leșii de la Turci doé stéguri, și Tătari prinși câțiva. Și dupé ce s'au aședatu tabăra la Rêut, au mai eșitu stégurile Leșesci și ai mai lovitú pre o drămbă (buluk) de Tătari ce trecuse Rêutul.

Dupé acea petrecanie, se îmbătase Leșii, și perduse tótă grija; éra ce este sé nu se trecă, și orînduéla de la Dumneđu nu se póte a se mistuire. Acmu, fórá de nice o grijă, tarî și sumeți Leșii, și agiunsese în valea Cobolta, unde era de o parte pârîul, de altă parte óstea, locu deschisú, fórá trecétore, unde și Skindir Pașa perduse nădejdea de ai dobândire; și trimisese Skindir Pașa la Jolkovski, pòhtindú s'ei trinițe unu omú să scie Turcesce. Au trimisú Jolkovski; și apoi nu l-au mai slòbođitu Skindir Pașa pre talmaciul acela. Éra când era aprópe de Nistru, ca o milă de locu de Movilău, în ținutul Sorocii, unde se dice *Slobođia Saucăi*, au descălecatu acolo óstea Leșescă, conacul celu de apoi. Holota, ce era strînsură, temendu-se de Hatman pentru să nu le ia dobânda, că jăcuise multe case în țeră, au năvălitu să apuce ei să trecă Nistrul. La trecétore, au datu nóptea spaímă, și tótă óstea așa greú s'au tulburatu câtú care cum au pututu, sluga a stêpânului calú au apucatu, și pedestri, și călări, toți amestecați, unii de alții fugindú, s'au spârcuitu tótă tabăra; Hatmanii rēmași singuri, unul într'oparte, altul într'altă.

Đicu unii să se hie făcutu acea spaímă din slugile oșteniloru, cari mersese

la o arie de fină, departe de tabără, și să'i hie lovită Tătari; și ori cum au fostă spaîma, că aceea au fostă in carea nu s'au mai putut îndrepta óstea se se așede. Póte hi de grija trecătoarei la Nistru, care de care se apuce să trecă mai curênd.

Pentru mórtea lui Jolcovski, Hatmanul Leșescă.

Tătari au pricepută încă de-cu-nópte rêsipa oștii Leșescă, și încálecase toți a doua și diminéță; au cădută mai tóte capetele Leșescă pre mâna Tătarilor, părăsiți unii de slugile lor, alții rêtăciți. Pre feciorul lui Jolkovski, și cu un nepotă a lui, 'i-au găsită între care, râniți încă de la Țuțora. Pre Coneț-Polski, cu puținei ómeni bulucă, asteptându șioa, dórá ară puté aduna ceva óste. Și se scie și de Jolcovski ce s'au făcută: 'l-au încungîurată Tătari, și au cădută in mânil Tătarilor. Érá pre Jolkovski, rêtăcită numai cu o slugă a lui, și pedestru, 'l-au găsită o drâmbă de Tătari; și până a înțelegere cine este, vedêndu'lă omă bătrână, 'l-au tăiată; și apoi, den sluga lui înțelegêndă că este Jolcovski, 'i-au dată capul la Skindir Pașa; și au stătată tótă șioa, într'o sulită, înaintea cortului lui Skindir Pașa, capul lui Jolcovski. Și într'acela locă este stîlpă de pétră, făcută apoi de ómenii lui Jolcovski, care este și până astăzi, in ținutul Sorocei, la Slobodă Saucăi, aprópe de Movilău ca jumătate de milă.

Skindir Pașa, după acéstă isbândă, capetele Leșescă ce au fostă, și pre Coneț-Polski, 'i-au trimisă la Impărăție. Érá elă s'au întorsă la Cetatea Albă, și acolo, peste puține șile, 'și-au sfêșită viața. Dicu unii se fie murită otrăvită de un Viziră ce era atuncă la Impărăție, temêndu-'și viziria de elă. Érá Tătari au lovită tótă Podolia, și Rusia, de au prădată; și, fórá de nici o smințelă despre nime, s'au întorsă cu multă pleană in părțile sele.

Fost'au acéstă rêsipă oștiloră Leșescă și perirea lui Gaspar Vodă, in anul 7129.

CAP VIII.

Domnia lui Alecsandru Vodă, feciorul lui Iliș Vodă.

După domnia lui Gaspar Vodă, au venită Domnă țerei Alecsandru Vodă, feciorul lui Iliș Vodă, care Iliș Vodă au fostă fecioră lui Petru Vodă Rareșă; după mórtea tătine-seă, a lui Petru Vodă, căduse elă la domnie, precum scie Urechă Vornicul; ce, de bună voia sa au lăsată domnia, și au mersă la Sultanul de s'au turcită, la care întunecare a minței au venită den desfrînata faptă a curviei.

Apoi Iliș Vodă au cădută la Rodos la oprélă, și acolo la Rodos au născută acestă Alecsandru Vodă. Spună de acelu Iliș Vodă că la mórtea sa au mărturisită legea Creștinéscă.

La începutul domniei sale, oblicindü de mörtea lui Gaspar Vodă că au fostü pricina Şeptelicî Hatmanul şi Goia Postelnicul, îndată 'i-au omoritü, şi trupurile lorü le-au aruncatü într'ó eşitóre, precum şi mai sus s'au pomenitü; şi cu lege diréptă le-au făcutü acea pedépsă; numai, munca ce au făcutü femeelorü lorü şi mumei lui Şeptelicî, pentru avuţie, aceea au fostü peste pravilă; că pre lege diréptă nice fecorü pentru fapta tátâne-seü, nice tatäl pentru fapta fecorului de vèrstă, nu'y platnicü.

Domnia acésta au fostü fórte slabă şi cu purtatul trebilorü peste obiceiurile ţerei. Şi in zilele lui au venitü şi Impèrăţia Turcului, singurü Sultan Osman, la Hotin, asupra Leşilorü; că, înţelegèndü Impèrăţia de perirea oştii Leşesci de Skindir Paşa, avea nădejde că prea lesne va putea cuprinde din Crăia Leşescă o parte, socotindü că ce au fostü fruntea oştilorü Leşeşti şi slujitorii vechi, au peritü in Moldova, şi nu vorü avè Leşii nice o putere s'ei steie împrotivă. Şi măcar că'y venisè vesti, cum se gätescü Persii asupra Vavilonului s'elü ia de la Turci, totü au lăsatü grija Vavilonului, şi au stätutü dupè gătire asupra Leşilorü peste tótă ièrna, trimiţèndü céuşii la Craiul Leşescü dându'y scire că vine asupra Crăiei lui cu tótă puterea sa.

Mergerea Impèrăţiei la Hotin şi mazilia lui Alecsandru Vodă.

Au obiceiü Impèrăţii de'şi dau scire unul altuia când vorü sè facä rësboiü unul împrotiva altuia; de care lucru s'au cutremuratü Leşii, de vreme ce, vèdèndu-şi şi rësipa oştilorü cu amèndoii Hatmanii, şi a vedere venirea puterei ca aceea asupra lorü. Ce au trimisü şi Craiul unü solü de la sine la Turci, mai multü sè vadè şi cu ochii, este adevèratü gătirea Turcilorü sè vie, au numai cé se facü cuvinte? Ce pre solul lorü nice cu Vizirul nu 'l-au adunatü, ce numai i-au rësponsü cu scärbă, şi 'l-au pornitü inapoi. Èrä şi Craiul Leşescü încä n'au şèdütü förä gătire; ce îndată ièrna au strinsü Seimu; şi la începutul Seimului au trimisü solü pre la tóte ţerile creştinesci, dându-le scire de venirea Turcului asupra lorü. Şi au stätutü la sfatü sè facä oşti, ca sè pótă sta împrotiva puterei Turcesci. Şi au alesü Seimul sè facä 30,000 de leficii, între cariü sè hie husari 4,000, şi pedestrime 8,000 óste mai sprintenă deosebi; şi la Căzaci sè trimiţă léfă pre 15,000; şi singurü Craiul cu tótă Popolita sè încalece; şi au stätutü şi ei tótă ièrna de gătire. Èrä de la Craii străini de la nime nice unü agiutorü nu i-au venitü; mai multü de la Holandezii, câteva corăbii cu platoşe, şi cu alte măestrii de óste. Èrä de la celealte Crăii creştinesci förä de nice o nădejde s'au agiutoratü, s'au întorsü solii lorü; şi încä de la Nemţii oprise şi marginea ţerei lorü, ca nice pre banii lorü Leşii sè nu pótă face leficii, avèndü impèrăţia Némţului pre acele vremi mari zarve şi amestecături cu Crăia Bohemului, care Crăie cu altü nume se ñice Cehul. Aşa, lăsase toţi pre Leşi numai singuri sè rëspondè Impèrăţiei Turcesci. Husari încä atătia n'au pututü face Leşii; că acelü felü de óste se face cu greü şi cu multă cheltuială.

Ţătu s'au desvêratu, au şi purcesu Sultan Osman cu mare gătire, cu oştă strinse din tôte unghiurile ţêrilor Turcescî. Aşa scrie Hronograful Leşescu, că şi din limbî, apoi şi din iscode ce aveau Leşii la Turci, cum se hie avutu Sultan Osman 300,000 de călări, şi 12,000 de Eniceri, 80,000 de Tătari, cu Zaim Gerei Han, fôră ôstea Muntenescă ce era cu Radul Vodă.

Aprôpe de Dunăre fiindu Sultan Osman, i-au venitū veste, cum au luatū Persii Vavilonul; ce totū 'şi-au păzitu calea asupra Leşilorū.

La Leşi lipsiaū Hatmanii amêndoî; că Jolcovski, Hatmanul celū mare, perise, éra Coneţpolski, alū doile Hatman, era robū la Ţarigrad, şi era zarvă între Leşi pentru Hătmănie. Decî, Craiul Jigmond, ferindu-se pentru ca să nu cađă la mai mare întêmplare între capete, lucrul, au răspunsū Domnilorū că aş-téptă pre Koneţpolski să éså din robie; şi este pravila lorū, alesū la capetele oştilorū, aşa, să mérgă pe rîndū, adecă din stepenă mai mică la mai mare. Decî, tôte oştile le-au datū pre mâna lui Hotkievici, Hatmanul de Litva, omū vestitū den tinereţile seale la rêsboie, şi atunci era bêtrănu, de 80 de ani.

Cu 14,000 de ôste de-odată au purcesu Hotkievici Hatmanul; şi înainte sa au trimisū pre Libomirski cu 4000 de ômenî să trecă Nistrul la Hotin, fiindū cetatea Hotinului, din Ńilele lui Gaspar Vodă, pre séma Leşilorū. Decî, intrândū Libomirovski in ţeră, pên a sê apropiere oştile Turcescî, au prădatū ţera pên in Iaşi; lăsândū şi Alecsandru Vodă scaunul, au eşitū cu fuga la Roman, şi atunce au arsū Leşii şi têrgul Iaşi; şi din prada ţerei 'şi-au strinsū Leşii hrană, care au fostū Leşilorū tótă vremea cătū au fostū la Hotinū. Şi apoi au sositū şi Hotkievici la Hotinū, şi după Hotkievici, şi Vladislav, feciorul Craiului Leşescū, cu 16,000 de ôste. Nu sciū ce vină au datū bieţilor têrgoveţi de Hotinū, a o sémă ce au fostū mai de frunte, de i-au împinsū din cetatea Hotinului de pre zidū, Leşii, fôră de nice o milă.

Impêrăţia era la Ţuţora sosită, éra Căzaci totū nu sosise la Hotinū, cu mare mâhnicune Leşilorū, şi începuse a agiungere Tătarii in tabêra Leşescă, cătū perduse Leşii nădejde de Căzaci.

Avgustū in 20, au lovitū unū Sultan cu urdiile seale, şi cu mulţi şi din ôstea Turcescă, sub Hotin, la tabêra Leşescă, cătū s'au spêriatū Hotkievici Hatmanul, şi alte capete Leşesci, cum că şi singură Impêrăţia au sositū; şi-au fostū scosū şi Leşii tótă ôstea la câmpū. Ce Tătarii, după puţină navală, au datū înapoi. Şi atunci, într'acea Ńi, au sositū şi o mie de Căzaci înainte Hatmanului lorū, anume Sahaîdaţki, dându'i scire că sosese şi ôstea Căzacescă, viindū cu tabêra legată de trei Ńile, totū cu rêsboiū prin Tătari; că trecuse Căzaci pre la Soroca, şi zăbăvindū-se cu prada, după firea lorū, îi apucase Tătarii pre cale.

A doua Ńi, in 21 de Ńile Avgust, au sositū şi Sahaîdaţki cu 20,000 de Căzaci; şi într'aceiaşi Ńi orînduindū Hotkievici şanţurile pre lîngă tabêra, şi făcêndū căutare Căzacilorū, au datū scire strejile, cum sosese şi Impêrăţia cu tôte oştile in tocmală, cum Ńicu la Turci *alaii*. Şi îndată au părăsitū Hotkievici căutarea Căzacilorū, şi au scosū şi elū tótă ôstea la câmpū cu tocmală, puindū ôstea prin văi şi prin ceretei supuse; éra elū singurū au stătitū cu partea mai alésă a oştii, frunţe, socotindū că vorū da Turcii rêsboiū. Că ôstea

Turcescă n'au stătut de război; ce numai au sosit, au început a descălecare, întinzându corturile. Cantemir Paşa numai cu oştile sele au făcut năvală odată, la aripa Leşescă. Ce, vedându oştea Leşescă supusă prin toate văile, au purcesu şi ei spre descălecatul oştii sele. Era Turcii scosese o sémă de puscă, şi dau în oştea Leşescă, şi s'au făcutu harţuri între oştii până în seră.

În 22 a lui August, de dimineaţă, au cuprinsu Turcii totu locul acela cu corturi, unde stătuse Leşii în ziua de'nteu. Leşii încă au scos oştea impregiurului taberei, aproape; şi într'aceea zi, totă năvala Turcilor au fostu asupra taberei Căzacesci, vedându'i încă fără şanţuri, şi osebiţi de tabera Leşescă.

În 23 a lui August, de dimineaţă, gătiţi Turcii de război, Căzaci erau descălecaţi cu tabera loră mai josu, pe Nistru, osebi de tabera Leşilor, încă fără şanţuri, numai incheietă cu căruţele. Acolo, la Căzaci, au făcutu mare năvală Turcii cu Tătarii cu toate oştile, câtu se vedea luată tabera Căzăcescă. Ce au stătut Căzaci foarte tari, şi cu nevoinţa Hatmanului loră, care era oştenu dreptu; şi le-au dat şi Hotkievic Hatmanul ajutoru cu trei rote de Nemţi, şi cu 1000 de Haiduci cu bardişe (este un felu de arme, topore cu code lungi). Deci, cum au vedutu Căzaci ajutoru, au săritu dreptu asupra Enicerilor, că de la o vreme se bătău deschişi cu sineţele, de au căutat Enicerilor a se dare înapoi; şi așa, gonindu Căzaci şi Haiducii pre Eniceri, s'au întăritat şi oştile călăreţe, şi s'au făcutu o glozozală mare între oştii, adăogindu-se şi din ostile Turcesci cu Tătarii, şi din bulucurile Leşilor, la acea aripă unde era sfaşa cu mare vearsare de sânge. Şi într'aceeaşi dată, la acel război, au peritu câte-va capete din Eniceri, şi Paşa de Silistra, vestitu vetăzu. Din partea Leşilor, din capete au peritu Zavişa şi Andriiovski, amendoi Rotmistrii; şi din capetele Tătarilor de Litva au peritu Bogdan Mărza şi Tarovic Mărza. Lucru mare, cumu' laudă cronica Leşescă, cum au stătut de bine atunci împotriva Turcilor; măcar că sunt şi ei Turci de lege.

Intr'aceea zi spunu se hie chemat Sultan Osman pre Eniceri, şi le-au şis că nu va mânca până nu voru lua tabera Căzăcescă.

În 24 a lui August, Leşii la câmpu n'au eşitu, ce au stătut totă oştea la întărirea şanţurilor, că până atunci pre mai multe locuri era tabera Leşescă numai cu care îngrădită. Era Turcii, într'aceea zi, vedându că Leşii nu stău de război, ce de lucru şanţurilor, şi călării împreună cu Enicerii pedestri înteu au dat năvală unde era fruntea şanţurilor; şi acolo dându-le Nemţii tare răspunsu, s'au mutat mai susu, cercându locu mai slabu. Ce şi acolo la năvală au cădut mulţi din Turci; apoi şi la alu treile locu au mersu, mai despre Zvanca, ce şi acolo s'au apăratu Leşii tare, şi până amădădi au dodeitu pre Leşi. Apoi iar cu totă năvala au lovit la tabera Căzăcescă, care era grijită peste nopte cu două rânduri de şanţuri: unu şanţu tocma pre lîngă care, era altu rîndu de şanţuri mai pe departe de tabera, şi lipiţi de şanţurile Leşilor. Multă oşte Turcescă au peritu de Căzaci într'aceea năvală; şi au gonitu Leşii pre Turci, înfrinţi de focul Căzacilor, până în corturi.

În 25 August, nemicu n'au gânditu Turcii da paguba oştii sele ce au avut. Ce a doua zi au scos puşcele cele mari, şi s'au apropietu de şanţurile Căzacilor, şi au dat nepărăsitu câte-va césuri în Căzaci. În locu de minuni,

scrie Hronograful Leșescă: că dându așa desu, și mai multu de unu Căzacu, anume Vasile Sotnicul, n'aū peritū, érá caī mulți aū ucisū în tabără.

Dupě patru césuri ce începuse pușcile a batere în Căzaci, aū eșitū Căzaciū și aū făcutū năvală la pușci, de unde băteaū, și den aripa despre Leși aū lovitū unū stolū de Leși iar într'acole; și aū împinsū pre tótă óstea aceea de pre lúngă pușci, și aū apucatū tóte pușcele acele apropiete; și aū mersū Căzaciū într'acea đi pên în corturile Turcesci, cu mare spaimă în tótă tabăra Turcésca. Ce cum și'y hirea Căzaciilor la dobândă lacomă, aū prinsū a jefuire, și cu acea zăbavă avéndū vreme Turciū, aū împinsū iar pre Căzaci și den corturi, și de la pușci. La pușci aū apucatū Căzaciū de aū stricatū rótele și straturile.

Dentr'acea đi aū mai răsufatū Căzaciū, și s'aū ocolitū Turciū despre partea Leșilor cu năvală, că se deprinsése Leși de staū bulucuri călări și câtū impingeaū Căzaciū din focū pre Turci, érá Leșiū îi loviaū din aripă. Decī, den 26 a lui Avgustū aū căđutū greul asupra Leșilor, că atunce, în 27 a lui Avgustū, mare năvală aū făcutū Turciū la óstea Leșescă, care era scósă denafară de șanțuri, și aū infrântū pe Leși, și doē bulucuri de Nemți cu doī Polcovnici aū peritū cu totulū. Mare bucurie și simeție în Turci, de atâtea capete de Nemți, de cariī o grămadă mare de capete eraū înaintea corturilor Impărătesci; și sē nu hie întorsū pre Turci inapoī nisce stéguri de Husari, la grijă era tótă tabăra Leșescă: așa se amestecase de rēū Leșiū. Aū luatū într'acea đi Turciū stégul lui Hotkievici Hatmanulū: rumpéndu-se zăbala calului de subt stegarul carele purta stégul de Husari la Hotkievici, 'l-aū băgatū pre stegariū, fōră -voia lui, în desimea Turcilor. La acea grijē, scrie Hronograful, că singurū moșnégul Hotkievici aū eșitū den șanțuri afară, și prin tóte celealte porți eșia orónduită óste, și așa s'aū debăratū într'acea đi de órba năvală a Turcilor; érá multă óste Leșescă aū peritū într'acea đi, și stegarul acela cu stégul.

Avgustū 29 și 30, Turciū aū șeđutū pre odihnă. Érá Hotkievici Hatmanul, mihnitū pentru stégulū seū, care lucru, la oștenii acestei părți, și în locū de necinste și în locū de piezi rēi (semnū rēū) se socotesce.

În đi întâiū a lui Septemvrie, aū socotitū Leșiū sē lovésca nópte pe Turci cu tótă óstea sa, numai pedestrimea se lasē în șanțuri. Și așa aū făcutū: tótă óstea scosése dinafară; ce aū împedecatū lucrulū lorū plóea. A doua đi aū oblicitū Turciū gândul Leșilor, din Haiduciū Unguresci, cariī totdeuna fugeaū de la Leși la Turci, și de la Turci Rusiū totdeana. Érá Căzaciū nu s'aū rēbdatū nice pe plóte; la o aripă de corturi aū îndrăsnitū de aū lovitū totū într'aceea nópte.

A treia đi a lui Septemvrie, aū venitū în tabăra Leșescă de la Radul Vodă, Domnul Muntenescū, Batiște Viteli, omū de némul seū Criténū; đicu sē hie fostū cu scirea Vizirului, îndemnândū pre Leși sē trimișă solū de pace la Turci. Și nu s'aū apēratū Leșiū, și aū trimisū omū fórte cu ispravă de la sine, anume Zeliski, sē întrebe, puté-vorū sē se priimésca soliile la Impărăție, aū ba? Și de atunce umblaū și soliile; éri și sângele bieților oșteni mai multū se vērșa de âmbe părțile în tóte đilele și în totū césul,

A cincea zi a lui Septemvrie, au istovitu Turcii si podul peste Nistru, si au trecut si in cea parte Nistrul, ostea. Aveau hrană până atunci slobođa de cai, Leşii, peste Nistru; era dintr'acea zi i-au inchis si de peste Nistru; si totu intr'acea zi au venit si Caracaş, Paşa de Buda, carele, temându-se de Impărătie, scărbită pe densus pentru zăbavă, trimisese răspunsu Vizirului că nu va merge la adunare până nu va hi înteu in tabăra Leşescă.

Tota ostea Turcescă era se pornescă după Caracaş Paşa; si den tote părţile au făcutu Turcu năvală asupra Leşilor, era cu multu mai mare năvală unde era insuşi Caracaş Paşa. Era acelu locu de pre Zvancea, unde era mai slabă tabăra Leşescă. L-au dusu pre Caracaş, Paşa anume la acela locu nisce Unguri ce fugisē de la Leşi la Turci, si aceea năvală au făcutu la şanţurile Leşesci, câtu se nu hie apucatu a eşire unu bulucu de Nemţi cu căpitanul lor, anume Beer Némţu, si s'au prilejitu si vr'o 2,000 de Căzaci cari păscau caii, fiindu-i deamănă pin ceritei, mai luându Caracaş Paşa şanţul Leşilor; ce Nemţii se prilejise cam den dosul oştii Turcesci, si alţii de prin şanţuri au versatu focul in Turci, cum dau Nemţii odată toti; si dintr'acelu focu au nimeritu glonţul din sineţă pre Caracaş Paşa dreptu prin capu. Deci, Turcii, cum au vedutu că au cădutu Paşa, s'au datu inapoi. Eşit'au si Leşi călări din şanţuri; era n'au gonitu pre Turci, stându după alte locuri de sprijinitu pe unde mai năvăleau Turcii.

Slăbise Leşi de hrană; si de desime mare de trupuri, se făcuse mare putore in tabăra lor, că nu mai biruia a cărare trupurile in Nistru. Deci, se scornise bôlă in oşteni, si mai vartos muriau caii de bôlă ce era in cai. Vladislav, feciorul Craiului, zăcea bolnavu, si Hotkievici Hatmanul iar așa; de care bôlă au si muritu Hotkievici Hatmanul acolo la Hotin, Septemvrie 14, omu între Leşi vestitu de lucrările răsbóielor. Spun de dănsul că pēnă au fostu viu, când au venit pomenire de pace de la Radul Vodă, se hie şisu: «Aştepte se vie Şimedrul: se va căi Sultan Osman, căci au venit asupra Leşilor.»

Trei zile după perirea lui Caracaş Paşa, Turcii au statutu fōră răsbói; era Tătarii ardēu si prădau ţera Leşescă pe lūngă Cameniţă si mai in susu, si fumau ţera Leşescă la vederea ochilor Leşilor; si ei inchis de totă hrana, mai multu ce răsbiau Căzaci pen păduri, pe la cetăţi aprópe, si aduceau câte ore-ce hrană, ce iar nu de agiunsu. Si au alesu si Leşi intr'unu rōndu ca la o mie de Hađuci, cu nisce care de au adusu puţină hrană den Cameniţă, si erbă de sineţe, că imputinase Leşi si erba si plumbul; si bóle se scornise multe in Leşi, si in Nemţi, mai multu bôlă de vintre, învętaţi cu bere si cu horilcă, era acolo numai apa Nistrului era beutura, care este fōrte grea la beutu.

Sfātuia unii dintre Leşi se lase pedestrimea se apere şanţurile, era ei se ease călări; alţii sfātuia se pornescă pre feciorul lui Craiu, se mergă elu singur se sirguiască pre tată-seu, pre Craiul, se vie mai curind cu agiutoru; si se răcoşise si ostea Litvei, numai se o plece den tabăra. Ce apoi tote acele sfaturu le-au aşedatu Liubomirski, pre carele l-au si alesu ostea in locul lui Hotkievici, si l-au pusu feciorul Craiului Hatman.

In 15 a lui Septemvrie, se întorse si solul Zelinski, trimis la Vizirul. Si totu intr'acea zi Turcii iar au lovit tabăra Leşescă, la pórtă Litvei; ce fă-

cuse Leșii în cele trei zile o tabie, adică o baștă den afară de șanțuri, de care nu luase Turcii aminte. Ci și den șanțuri și den tabie dându tare Leșii focu, au căutată Turciloră a se dare îndereptu.

A doua zi, Septemvrie 16, au trecutū Turcii puscele în ceea parte de Nistru, și au bătutū tătă ziua în tabăra Leșescă; și numai unū Némțu au ucisū la corturile feciorului lui Craiū; și totū într'aceea zi au trecutū Nistrul și singur Sultan Osman, și au mersū de au vedutū Camenița. Pusese să bată o cetățue, anume Panovski, lângă Camenița. Ce, erau acolo nisce Haiduci, puși de pază, și au peritū câțiva Turci de Haiduci, și au lăsatū cetățuea aceea nedobândită. Era pre lângă Zvanca numai căci au trecutū pre lângă cetate.

Scrie Leatopisețul Leșescū, se hie disū Sultan Osman pentru Camenița; «Dumne-deū au făcutū cetatea aceasta, și Dumne-deū o va lua.» (Era acmu, în zilele noastre, o au luatū Sultan Mehmet, Impăratul Turcescū, numai în noē zile, în anul 7180 Avgust 16, pentru păcatele Leșilorū și netocmala între ei.)

Făgăduită era plata Tătarilorū la Hotin de la Sultan Osman, care va aduce capū de Căzacū se ee câte 50 galbeni de aurū bacșișū. Deci, alergai Tătarii lovindū pre țera Leșescă țerenimea, și le aduceau capetele și luau bani; deci, cărase nisce grameți de capete de țeranī înaintea corturilorū Impărătesci, cu numele de Căzacī. Era oștea Turcescă neputându strica Leșilorū den frunte, au trecutū peste Nistru puscele cele mari, și băteau forțe tare de ceea parte pre Căzacī; și o parte de tabără Leșescă, numai ce au căutatū a se mutare și Căzacii și Leșii de la malū de pre'unde ajungeau puscele. Și în 17 a lui Septemvrie, acela răsboiū și navală s'au făcutū, câtū dedese Tătarii înnotū se trecă se între în tabără. Care grijē vedēndū Liubimirski Hatmanul, ce era în locul lui Hotkievicī, au pogoritū Nemții pedestri cu focu, și s'au îmbărbatatū și Căzacii, și au începutū a dare focu forțe desū, câtū au căutatū Turcilorū deodată a părăsire puscele și a se mai depărtare de la malū.

Aceste lucrându-se la Hotin, Jigmond Craiul Leșescū venia încetū, cum se dice Leșesce, într'agiutorū feciorului seū. Și se imputinase de totū în tabăra Leșescă erba de pușcă; și de hrană erau forțe strinși; care nevoie nice de la Turci nu lipsia, că flămândise forțe rău și Turcii, și în tôte zilele veniau vești de mari prădi ce făceau Căzacii pe Marea Négră. Deci, iar au venitū Batiște Veveli dela Rădul Vodă, Domnul Muntenescū, cu făgăduință tare că vorū li priimate soliile, numai zălōge pohtescū Leșii de la Turci. Au dusū răspunsū că este cu rușine Impărăției se dea zălōge. Deci, și Leșii au alesū pre Iacob Sobiețki, tatăl acestui Sobiețki ce au fostū acmu Craiū, și pre Joravețki, Castelanul de Bălza, și au mersū solii în tabăra Turcescă.

Schimbase Impăratul pre Vizirul, în scârbă că n'au fostū harnicū a luare tabăra Căzacescă, și pusese altū Vizirū; carele, vrēndū se-și arēte lucrurile mai tari, au disū solilorū Leșesci se lege haraciū se dee pre anū la Impărăție; care lucru nice într'unū chipū neprimindū solii Leșesci, pre dēnșii i-au popritū. Era oștea, cu tătă marea gătile, și cu tôte puscele, și măestriele, au pornitū asupra taberei Leșesci; și o sēmă de oști au pusū dincōce de Nistru se bată; era altă sēmă de oște, cu sine, au trecutū Nistrul, și au bătutū într'aceea zi tătă ziua, Septemvrie 24 și 25. Era Leșii făcuse șanțuri pre malū

dincóce. Ce totú îi stricau den puscî Turcii și mai rēu, de ceea parte de Nistru; și așa se luptau în tóte ȕilele aceste, până-in 27 a lui Septemvrie.

Aú acestú obiceiú Cázacii, precum s'aú ȕisú mai sus, dacă-í dodăiesce rēul și perdú puscî, esú de facú návală tocma acolo de unde batú puscile. Care hire a lorú fie cine o va hi înȕelesú de la Sucévă, când închisese Stefan Vodă Georgie pre fecóorul lui Hmil; așa aú făcutú și la Hotin. Se părea Turcilorú că suntú pártași de morȕi ce făcéu puseile intr'ânșii, că-í băteaú in cele 5, 6 ȕile, 60 de puscî, cum scrie Hronografal Leșescú, totú de cele mari, ce se ȕicu Baliemezuri, și-í socoteau spăimântași a hire. Atunce, in 27 Septemvrie, aú făcutú cu Hatmanul lorú sfatú. și s'aú orónduitú in doé bulucuri: unii, in ceea parte de Nistru; alȕii, de astá parte; și așa aú purcesú nóptea, și aú trecutú pre podú la Zvancea, că averú și Leșiil poúu peste Nistru, mai sus, împrotiva Zvancii; și aú lovitú tocma șanșurile Vizirului de ceea parte, câtú aú căutatú și Vizirului intr'acea nópte a nu mánere subt cortú. Érá dencóce, aceri spăimă și glogozulă făcendu-se in óstea Turcescă, câtú jumétate de óste fugise de subt corturi la altá parte de tabéra de părăsise și puscile, și se făcuse o amestecătură mare. Împlutu-s'aú Cázacii de borfe, de sabii, de rafturi și de corturi; érá mai multe le-aú tăiatú și le-aú oboritú; și cu multá dobândă Cázacii s'aú întorsú la tabéra lorú.

De miratú era și la Impărăție, și la tóte capetele Impărăției, nefrântá și nespăimatá firea Cázacilorú, la ce strinsóre erau.

Aduceau Tătarii limbí, carii spuneaú de singurú Craiul Leșescú, că aú sositú la Liov. Ce a doua ȕi, după aceea petrecanie dintr'aceeași nópte, aú chematú Impératul de la sine pre Vizirul; érá puscele de ceea parte totú aú bătutú până in sérá. Érá singurú Vizirul aú státutú cu solii Leșescii la legăturí de pace, avéndú veste de sosirea Craiului la Liov.

Multú aú státutú Turcii se priimescá Leșiil cevași birú. Ce Leșiil nice se pomenescá acestú lucru n'aú priimitú. Deci, după multá frámântare, aú státutú și s'aú alesú pace, Septemvrie in 29, pe calendarul nostru, érá pe a Papistașilorú este Octombrie 9.

Legăturile despre Impărăție aú fostú aceste: «Pace vecnică de la Turci se alba Crăia Leșescă; nici-odatá asupra ei oștii se nu facă; pre Tătarii se-í opréscă se nu ámblesc stricéndú țera Leșescă; in Moldova Pașá se nu puie; și alte mēnunșuri pentru semnele hotarelorú la câmpii Oziei, despre Tighinea.»

Érá la Leși erau aceste legături: «In Moldova cu oștii se nu intre; pre Cázacii de la mare se-í opréscă; cetatea Hotinului se o dee pre mâna Domnului de Moldova; solú de la Leși cu mari daruri și cu întáritura legăturilor se trimiță la Impărăție.» Și numai ce le-aú căutatú Leșilorú, mai apoi, mai in silá, a priimire și a legare și trei-ȕeci de mií de cojóce den anú in anú se deie Tătárilorú. Și așa, aceste istovindu-se, îndatá in tabéra Leșilorú și a Turcilorú aú strigatú strigătorii: *pace!* și in locú aú părăsitú armele de ámbes părțile.

In trei-ȕeci de ȕile a lui Septemvrie, făcutu-s'aú tērgú între Leși și între Turci; cumpărat-aú Leșiil mulți cai Turcesci eftini, și corturi; și Turcii de la

Leși, postavă, pistole. Și a doua-ți și a treia-ți totu s'au făcutu tîrgu între oști.

A treia-ți după pacea legată, au purcesu Impărăția în gîos la Hotin. Eșise totă oștea Leșescă în tocmală la câmpu, și trecîndu bulucurile Turcesci își luau dioa bună, cu clătirea capului de la Leși.

A patra-ți și Leșii, după purcesul Impărăției, Octomvrie 6, eșit-au și ei din sanșurile sele cu Căzaci, lăsîndu cetatea Hotinului pe sîmă Radului Vodă, Domnul Muntenescă. Că Alecsandru Vodă, Domnul țerei noastre, precum s'au pomenitū mai susu, viîndu la Hotiu, Impărăția n'au aflatū nimicū grijitū, nice poduri, nice conace, și țera aflîndu-o fugită și stricată de Leși, s'au scărbitū pre Alecsandru Vodă foarte rău, așa, câtu era numai sî-lu omōre. Ce 'l-au scosū Vizirul din mōrte; ăra de urgîe mare n'au hălăduitū, că pîn la Hotin mergîndū Impărăția, 'l-au dusū în obeđi și legatū la puscî; și în totă vremea aceea câtū au zăbăvitū Impărăția la Hotin, totū la închisōre au fostū, pînă s'au întorsū Impărăția spre Țarigrad.

Pre cale mergîndū atunce de la Hotin Impărăția, mare scădere au avutū în omeni, hămisită oștea și caii, că lovise nisce rēcele cu ploî și cu ninsori; și de atunce sîntū luați Renii, cu cîteva sate, de Sultan Osman, satū de țera pre Dunăre, ascultătorū cātrē ocolul Galașilorū; și de atunce sîntū date cātrē Smil; a căruî olatū venitul este închinatū la mormēntul lui Mehmet, ăe este în țera Arăpescă, aprōpe de marea Roșie.

Ăra Jigmond, Craiul Leșescū, înțelegîndū de pacea ce s'au făcutū între Turci cu feciorul seū, s'au făcutū măniosū de-odată. Ce era zugrăvită acea mănîe (veđi-dōmne s'au mănîatū), că Pospolita venia foarte încetū. Vel-copolenii atuncî treceau Visla. Ăra Litva atunce îi venia asuprăi Gustav, Craiul Șvedescū, la Riga, cetate vestită foarte între cetățile lumii, și atunce o au luatū Șvedul.

Și așa au fostū lucrul Impărăției ceî d'ântēiū cu venirea lui Sultan Osman la Hotin, în anul 7130.

CAP. IX.

Pentru a doua domnie a lui Stefan Vodă Tomșea.

Dupē grea scărbă Impărătescă, mazilia lui Alexandru Vodă, feciorul lui Ilieș Vodă, încă de pre cale mergîndū Impărăția la Hotin, au trimisū la Stefan Vodă Tomșea, și iar i-au datū Domnia țerei.

Mai blândū era Stefan Vodă la a doua domnie a sa. Precum au pututū ăntēiū imblândū pre la bejenii, stringîndū conace Impărăției, și aflîndu-se în slujbă. Și câtū s'au mântuitū de Impărăție, s'au apueatū cu totă osērdia de gătirea Monăstirei Solcăi, care o urzise în domnia d'ăntēiū, și nu o sēvērșisē, și o au gătitū și o au sfințitū în anul 7138.

În locū, peste vōia Leșilorū, ăra domnia lui Stefan Vodă Tomșea, că ăra în

mare vrajbă cu dânșii, și pre Radul Vodă încă îl avea Stefan Vodă mare neprieten. Inse, Stefan Vodă silia să nu deie ceva pricină Leșilor, fiindu atunc legați cu prieteșugă nouă Impărăției. Și după Impărăție, într'același an, unui sol care venia de la Leși la Impărăție, pentru întărirea păcei ce făcuse la Hotin, mare cinste și vălăvă au silitu să'i facă. Ce totu pre Leși prietenii să'i facă n'au pututu.

Era solul acela de la Craiul Leșesc, omu mare, anume Cnezul Desbaraj, din Vișnovicesci, cu mulțime de omeni, cu podobe desfrinate de totu, câtu abia de se află în vre o istorie, pre aceste vacuri, solie ca aceea la vr'o Impărăție prilejită, cu 300 de omeni călări, fără pedestrași, pre lângă carete și care ce avea; și până vezeteii îmbrăcați cu urșinice. Ciuberele cu care adăpau caii, erau de argintu; și cofe, și barilce, și ținte la Hamuri, și la Haiduci ceprage, totu de argintu. Intrându în Țarigrad, au pus potcove de argintu la o semă de cai, numai cu câte unu cuiu bătutu, pentru să cață pe uliță.

Eșindu Stefan Vodă o milă de locu înainte'i, cu câteva glote, in caretă cu sine solul nu 'l-au pohtitu, nice au priimitu să vie la ospetu la masa lui Stefan Vodă. Era Stefan Vodă și la purcesul lui din Iași spre Țarigrad 'l-au petrecutu cu cinste până la locul unde, apoi, Barnovski Vodă au făcutu unu heleșteu, ce se chiamă *Eazul lui Barnovski* (Bârnovii) până astăzi.

Acolo 'l-au tēpinatu călărașii de Țarigrad, cu veste că s'au schimbatu Vizirul, și au stătu Viziru unu ce era prietenu lui Stefan Vodă. Deci, cum au înțelesu veste de călărași de viziria acelu Viziru, îndată au disu glotelorū să se întorcă, și in locu s'au întorsu și singuru pohtorindu, cu glas: «Lasă, lasă, căne Leșe, că te voiu purta eu.» Și neluânduși dioa bună de la solu, s'au întorsu la scaunu, și au trimisū și inaintea solului pen țeră pre la tôte conacele de i-au tăiatu obrócele.

Sosindu solul acela la Țarigrad, au aflatu Impărăția lui Sultan Oșman la mare turburare, și închisū Țarigradul de rēdicatul Enicerilorū asupra Impărăției; și au ținutu aceea turburare 9 zile, închisi toți cineși la casele sele cu mare grijă și spaimă. Deci, solilorū și omenilorū celorū străini, eșise poroncă de la Caımacamul ce era subț acea vreme, nime dinafară de casa lui să nu easē. Așa și solului Leșesc i-au eșitu rēpsunsu să ste dinafară de Țarigrad. Și au ședutu solulu tôte zilele acele dinafară, la unu satu, ce se chiamă Halcali, până la aședarea lui Sultan Mustafa, ce au stătu Impēratu in locul lui Sultan Osmanu.

Eră pricina rēdicării Enicerilorū asupra Impărăției era acesta: întorcēndu-se Sultan Osman de la Hotin fără isbândă, da tōtă vina Enicerilorū, cum că n'au vrutu ca să stea la rēboiū cum se cade slujitorilorū celorū bunī, muștrāndu'i pururea că suntū bunī numai de beție, să hie călcători legii lui Mehmet. Ce și aședase gândul pre toți să'i stingă, și să facă slujitori Arapi, cari stătuse la Hotin mai tare la rēboiū. Și așa in tôte noptile îi zugruma pre Enicēri. Ce, neputēndu a'și plinire gândul așa pre voie in Țarigrad, și-au alesu cale spre Anadol, la mormēntul prorocului seū, la inchinăciune, și au pusū de au strigatu pre obiceiū strigătorii, dāndu scire de gătirea purcesului Impărăției.

Vețēndu Enicērii gândul Imperatului lorū, aședatū spre stingerea lorū, āntēiu

la Muftiul și la Vizirul, în glótă adunați, au mersu, și au strigatu să grăescă Impăratului, ca să se lese de acea cale, hiindü de curând descălecați din öste, lipsiți de tóte. Ce dacă n'au pututu face nimică cu graful Vizirului și a Muftiului să întorcă pre Impăratul din cale, a doua și s'au strinsu cu toții, plecându spre sine pre Spahi, și au mersu la curtea Impăratăscă, și au strigatu să se lase Impăratul de cale; însă, atunce venise föră arme. Ce răspundendu-le Sultan Osman că așa va să facă, și va face, a treia și au venitü cu arme iar la curțile Impăratăscı, mulțime din tóte unghfurile Țarigradului, mulți cari nice Eniceri nu erau, și au lovitü casele Impăratăscı. Și îndată hadimbi ce erau frunte în curtea Impăratăscă 'i-au făcutü färime. Singuru Sultan Osman deodată au scăpatü la grajduri; ce 'l-au găsitü Enicerii.

Era în casele cele de la grădină, Sultan Mustafa, unü unchü a lui Sultan Osman, ascuns, care fusese äntëü Impăratü puțină vreme: hiindü la hire förte prostan, 'l-au fostü scosü din Impărație, și'lü ținea ascunsü între grădină. Acolo oblicindu'lü Enicerii, au năvălitü și 'l-au apucatü de acole înspătmăntatü de mörte, și 'l-au pusü în scaunü, strigându cu toții: «Acesta ni' Impăratü!»

Dacă au stătatü Sultan Mustafa Impăratü, cu învățatura lui au luatü Enicerii pre Sultan Osman, și 'l-au pusü pre unü calü prostü, acoperitü pe capü, să nu'lü cunöscă nime, și ilü duceau îndată la Edecule. Apoi, temëndu-se Sultan Mustafa să nu easă cumva iar la Impărație, au trimisü poroncă s'lä omóre; și omorindu'lü Enicerii pe cale la Edecula, 'l-au îngropatü la unü mecetü Impăratăscü föră de nice o cinste.

Deci solul Leșescü 'și-au datü solia la Sultan Mustafa, înträndü în Țarigrad cu acea podóbă și vâlhvä, câtü este în voröva Țarigrădenilor solia aceea până astăzi. Potcöve de argintü la o sémă de cai bätute câte cu unü cui, anume să cađă pe ulițe, și alte sburdate cheltuele, carele tóte acele pre acelu solü 'l-au adusü la mare nevoie și cheltuială, și pre Leși la mare căință. Cätü, este legatü cu Seim, ömenü marü ca acela de atunci să nu mai trimiță la Turci. Să nu hie fostü nevoința Radului Vodă, Domnului Muntenescü, că după ce slobođise Turcii pre solü, s'au tēplatü de lovise atunci nisce Căzaci pre marea Négră, și repeđise Impărația de olacü céuști să întorcă pre solü; érá Radul Vodă, de mai 'nainte simțindü povestea, 'i-au datü de sírgü cale prin țera Ungurăscă.

Spunü pentru solul acela, dacă 'l-au dusü la Impărație, după adunare nimică n'au vrutü să đică, căutändü pre dupe sine vre-unü scaunü să șađe, și șeđëndü s'și dea solia. Și așteptändü câtva, vedëndü că nu'lü daü scaunü, cabanița ce era pe dēnsulü învélindu-o o au pusü gıos și au șeđutü pre dēnsa în locü de scaunü; și după solie n'au vrutü să mai priimască haina aceea, răspundëndü să hie prețul ei la visteria Impăratăscă de unü scaunü, ca să hie de solii Leșescı. Și acēstä poveste au rămasü de acea solie, și alte cheltueli desfrânate peste măsură.

Nimică așa de însemnatü ca în cei-älți ani domniei acesteı a lui Stefan Vodă Tomșea nu s'au tēplatü. Ce era țera în pace și în totü bișugulü, câtü părea hie cui că nu este domnia celui d'ântăü, totü în zarve, și până la dom-

nia lui acésta. La tóte birurile din anú în anú se ținea la visteria Impărătescă câte 5,000 de galbiní, lefile dărăbanilorú.

Numai nice într'unú chipú nu'lú lása Radul Vodă, Domnul Muntenescú. Ce sápandu'l totdeauna, și astăđi și máne, i-au venitú mazilia lui Stefan Vodă, care i s'au prilejitú și mórte în Țarigrad, unde tótá averea i-au luatú Impărăția.

Domnul Stefan Vodă Tomșea, mare vėrsătorú de sánge, grosú la hire, prostaticú, câtú îi párea că așa este bine, áncá în domnia d'ántéiú. Érá la a doua domnie cu multú schimbatú într'altú chipú, dupé patimí ce'í venise și lui la capú.

Acestú Domnú au făcutú și Biserica Domnescă de pe Pórtá. ¹⁾

CAP. XIX.

A doua Domnie a Radului Vodă celú Mare.

Domnia Radului Vodă celú Mare, Impărăție, nu domnie semănátóre, și pentru lucrurile și tocmelile casei lui, i-au đisú Radu Vodă cel Mare.

Scrie Plutarch, vestitú Istoricú, la viața lui Alecsandru Macedon, carele au scrisú Alecsándria cea adevėratá, nu basne cum scrie o Alecsándrie din Grecie, ori dintr'alte limbí scósá pe limba Románescă, plină de basne și scornituri. Elú đice că hárnicia Imperaților și a Domnilorú mai multú se înțelege din cuvintele lorú și din sfaturí gráite de dēnșii, și care, cum și până încátú au fostú, de câtú din rėsbóite făcute de dēnșii; că rėsbóitele, averea și prilegiul vremii face mai de multe ori; érá cuvéntul și sfatul înțeleptú din singurá hirea isvoresce pēn încátú este, precum đice și înțeleptul Solomon: «Din rostul direptului isvoresce înțelepciune.»

Fost-au acestú Domnú, Radul Vodă, deplinú la tóte, și întregú la hire; cuvéntul ce gráia, ca o privală era tuturorú, judecățile cu mare direptate, și so-cotélá főră fáțarie, cu cinste, érá nimėruí cu voie veghiátá. Avea acestú cuvéntú Domnul: «hie carele când judecă pre unú boierú cu unú curtėnú, ochii Domnului sė hie spre boier, érá județul pre calea sa sė mėrgá. Și așa, când se piresce unú curtėnú cu unú țėranú, mai de cinste sė hie curtėnul, și la cuvėntú și la căutátura Domnului; érá neabátându-se giudețul din calea sa cea diréptá.» Și la multe divanuri đicea către Vornicií de glótá (de Pórtá): «Vornice, đi celú omú, máne sė mai easá la divanú;» ferindú sė nu hie greșitú cumva giudecata. Și de se tēmpla greșitú giudețul la unú Divanú, sė îndirepte la altul. Đicea de multe ori: «Nimicú așa nu ocăresce pre Domnú, ca cuvėntul nestátătorú». Pentru boierí đicea: «De mare folosú și cinste este Domniei și țėrei boierinul înțeleptú și avutú, că dacá are Domnul cincí-șese boierí avuți, nice de o nevoie a țėrei nu se teme». Cu boierinul ca cu unú boierinú, cu slujitorul ca cu unú sluitorú, cu țėranul ca cu unú țėranú vorovla, și totú cu blāndețe, și cu mare înțelepciune; că de și era rāpitú la vremea sa, érá nu îndelungú.

Pre boierí la mare cinste îi avea, și đicea: «Pre unú omú dacá'lú boieresce

¹⁾. Care Biserica o au măritú și o au infrumúșatú, de unde este scaunul Domnescú spre ușe, Măria sa Mihai Racoviță Voevod, la domnia sa cea d'ántéiú, în anul 7213.

Domnul, nu încape s'îl suduască. Ce, de nu se p'ortă cum se cade unui boier'î, s'îl sc'otă, și s'ă p'ue altul în locul lui; ă ră 'a'î suduire s'eu s'ă nu i se trecă cuv'ntul grăit'î, cu cale nu i se cade».

Avea o slugă Radul Vodă, încă din copilăria sa, căruia, socotind'î că nu'î este de boierie, îl socotea deamănă, ă ră boierie nu'î da. Ce el'î, v'ed'ndu-se afară din r'ndul altora, pe hirea omenescă ce este pururea silit'ore în viață s'ă hie între cei de cinste și de frunte, s'au rugat'î Mitropolitul'î și boierilor'î, s'ă grăescă Radului Vodă pentru d'nsul, s'ă nu hie u'itat'î, h'indu'î slugă de atăta vreme, și aștept'nd'î în norocul stăp'nu-se'î s'ă hie și el'î între omeni. Grăit'au boierii cu toții pentru el'î, s'ă nu hie u'itat'î, ca o slugă vecl'ă ce era, că și slugile în nădejdea stăp'nilor'î s'ei s'ă ag'ungă și ei 'a hire între omeni, mai mult'î slujesc'î.

R'ăspuns'au Radul Vodă boierilor'î: «Mie s'ă nu vi se trecă cuv'ntul vostru, nu mi se cade; ă ră e'î sci'î hirea omului că nu'î de boierie; ă ră, iac'ă'l'î voi'î boieri, pentru voia Domnilor'î v'ostre». Și a doua di 'l-au ch'emat'î și i-au dat'î Vătăjia de Divan'î, care era de cinste în ț'ilele Radului Vodă; și Aproșii de Divan'î, cât'î mai de cinste nice la o domnie n'au fost'î. Cu urșinice mulți, și cu cabaniță cu jder'î, și cu hulpi îmbrăcați; și or'î la cine, și la ce boierin'î mergea cu carte Domnescă, în piț'ore sta boierinul, până ce cetea cartea.

N'au trecut'î s'eptemăna, au și venit'î jalobă din t'erg'î la Divan'î de la nisce feme'i, pre acel'î Vătav'î de Aproși nou', pentru silă ce le făcuse și le bătuse în t'erg'î. Au căutat'î Radul Vodă la boier'î și le-au ț'is'î: Au nu v'am'î spus'î că acest'î om'î de boierie nu este? ă ră cătră d'nsul au ț'is'î: e'î, mare, încă pe boierie n'am'î apucat'î a'î ț'ice. Și au și ț'is'î Armașului: «Tei g'ărbaciul;» și au pus'î de i-au dat'î 300 de tolege.

Numai, cu nime în lume f'oră vină; așa și Radul Vodă, cu mare pustietate ț'erei, care nu se va uita din pomenirea omenilor'î în veci. Și de mirat'î este cum au încăput'î înfr'o înț'elepciune ca aceea, o vină ca ac'asta. Așa era de greu ț'erei, cât'î se pustiise curtea și ț'era. Ce pricină are hi fost'î, nu sci'î, f'oră de tot'î sburdată pod'oba curții. Nime din boier'î p'ên în cei al'î treia, cu haîne cevași pr'oste s'ă nu hie, că era de sc'ărbă. Postelniceii, copiii din case cu mar'î pod'obe și cu fotaze la cai. Mare'î înț'elepciun'î acestui Domn'î, mare întunecare, că Domnul este s'ă se p'orte cum biruesce venitul ț'erei.

Birul ț'erei era legat'î la Tighina și la cetatea Albă, pre acele vrem'i. Ce venia'î Enicerii la bir'î, și până cu hamgierile s'ăria'î la boier'î. Ac'asta v'ed'nd'î Radul Vodă, au mutat'î birul s'ă se ducă în Țarigrad la Imp'ărăție, că credință ca aceea avea Radul Vodă la Imp'ărăție, care n'au mai avut'î nice mai nainte de d'nsul, nice pre urmă alt'î Domn'î, cât'î au fost'î în ț'eră. Și Crăiile creștinesci, ales Leșii, Ungurii și alte ț'eri creștinesci, mult'î folos'î avea'î de el'î; că de multe primejdii 'îi ferea, ca un'î creștin'î păd'ind'î slujba dir'eptă către Imp'ărăție, și datoria creștinescă păzia, precum s'au arătat'î și la Hotin cu mișl'ócele lui la pacea ce s'au făcut'î între Turci și între Leși, și apoi cu solul Leșesc'î, Cnézul Dezbaraj, căru'î i-au dat'î cale prin ț'era Ungurescă, găt'it'î acel'î sol'î de opr'elă la Imp'ărăție. Dec'i, și la Turci credință, și la Creștin'î laudă avea, că t'ote erau cu înț'elepciune legate.

Radul Vodă domnia aice în țără la noi. Țără fiul seü, Alecsandru Vodă, în țera Muntenescă; și la acéstă domnie au făcutü și nunta, la Tecuciü, feclorulu seü cu fata lui Scărlatü, omü vestitü între Țarigrădeni, la care veselie erau adunate doë țeri, țera noastră și țera Muntenescă. Scaunele boierilorü de Moldova dinadrepă Domnulu de Moldova; țăra dinastănga, boierii Muntenesci și-neau dvorba, și așa și căpițeniile de slujitorü. Divanuri, case, cerdace, făcute anume de aceea trébă, cu lucrătorü de âmbe părțile la satü la Movileni, în malul Siretulu, dincöce, unde și solü strėini cu daruri erau veniți de la Unguri, și de la căpi-va Domni din țera Leșescă. Și au trăgănatü acea nuntă până a doua septemănă, cu mare petrecăniü și bișuguri.

Pacea era temeinică pre acea vreme din tôte părțile, fără numai ce dodeiaü Tătariü, Cantemiresciü, cu trecătorile sele în țera Leșescă, că se desbătuse Cantemiresciü de subt ascultarea Hanilorü, și ședeau cu ördele sele dincöce de Nistru, în câmpü Cetățiü Albe, și a Chiliei, ce se ȃice Bugeagul, și'i dedese Impărăția Pășia lui Cantimir, de se scria Pașă, și în toți anii lovü în țera Leșescă, precum și atunce în ȃilele Radulu Vodă. Nu așa cu zăbavă, după pacea legată între imperăția Turculu și între crăia Leșescă, au lovitü ördele lui pre la Sniatin tötă Pocuția fără-veste, și au făcutü mare robie și plean; și după aceea pradă a Leșilorü curind au lovitü și în țera Muntenescă până în Buzău, de au făcutü multă pradă la Munteni. Și au săritü Fălcieniü, și Cuurlueniü și Tecuceniü cu porunca Radulu Vodă, de au lovitü pre Tătari la întorsü, și le-au luatü tötă dobănda, și robii; și au făcutü Radul Vodă mare jalobă la Impărăție, din care se apropiase lui Cantemir Pașa scărbă mare de la Impărăție, și nu s'au scăpatü mai pre urmă de dēnsa pentru aceste fapte.

Curind după ce au arsü curțile Domnesci aicea în Iași, s'au mutatü Radul Vodă la Hirläu cu șederea; și așa îndrăgise locul la Hirläu, cătö în tôte veri acolo ședea cu tötă casa lui; că tocmise și curțile cele Domnesci, și bisericiü au făcutü noue în Hirläu căte-va.

Omü bolėcö fiindü Radul Vodă, și de mână și de picöre, care bōlă podagră și heragra se ȃice, n'au trăgănatü viața îndelungatü, și acolo la Hirläu i s'au sfărșitü viața.

Den mare primejdie s'au prilejitü de au scutitü țera atuncea mörtea Radulu Vodă, că se suise Tătariü cu singur Calga. Sultan den Krim, și cu Cantemir Pașa den Bugėciü, cu patruȃeci miü de Tătari, cu pradă în țera Leșescă, pentru oprite cojöcele lorü de Leși, ce le legase la Hotinü, cum s'au pomenitü mai sus; și le-au ținutü calea oștile Leșesci cu Conețpolski, Hatmanul Leșescü, de curindü eșitu den Edicula, de 'nchisöre de la Țarigrad, iarăși cu nevoința Radulu Vodă; și așa au bătutü pre Tătari cătö și Sultanu și Cantemir au scăpatü cu fuga. Ce vrėndü se-și acopere rușinea, veri ne veri se prade țera, dändü vină Radulu Vodă cum elü se hie datü scire Leșilorü, de s'au gätitü asupra lorü. Ce, decă au sciutü de mörtea Radulu Vodă, n'au stricatü în țără nimică, fără ce au fostü de hrana cailorü, că era Cantemir fėrtatü lui Barnovski Hatmanul, și satele lui nice-odată den calea lorü nu se bejeneau, când trėceau pre la Cernăuți ördele în țera Leșescă; ce petrecea Cantemir la Toporăuți cu ȃilele, în casele lui Barnovski Hatmanul.

Ósele Radului Vodă cu cinste le-au pornitú den Hârlău la țera Muntenescă, in Monastirea făcută de densus la Bucuresci, cu Hrizea Visternicul, și cu Trufanda Postelnicul, și cu Costin, Postelnicul alú doile pre atunci. Érá in scaunul țerei aú stătutú Domn Barnovski Hatmanul.

CAP XI.

Domnia lui Barnovski Vodă.

Dupé mórtea Radului Vodă celui Mare, boierii și țera vèdéndú pre Barnovski, ce era Hatman pre aceea vreme, omú de țéră și fôră ficióri, cunoscutú și la Pórta Impèráției pentru slujbele ce făcuse la Hotin in vremea lui Sultan Osman, și sciutú și căpitenilorú Tătăresci, ales a lui Cantemir, cu carele legase prieteșugú încă den mârzácia lui la Toporéuți, la o trecétóre a lui spre țera Leșescă, aú alesú cu glasurele tuturorú pre Barnovski Hatmanul la Domnie.

Indată aú trimisú o sémă de boieri la Impèráție de i-aú adusú stégu de Domnie; érá Barnovski Vodă, dacá aú stătutú la Domnie, ántéiú aú stătutú dupé grija țerei, cei venise asuprá de la Tătari, cum s'aú scrisú mai sus, și aú trimisú la Calga Sultan și la Cantemir Pașa daruri, și aú întorsú vrăjmășia Tătarilorú ce gătise asupra țerei, carea era stricatá fôrte réu de la Radul Vodă.

Érá răsboiul Tătarilorú atunci cu Leșií aú fostú așa : Nețiindu-se Leșií de cuvéntul ce legasé la Hotin, sé deie Tătarilorú den anú in anú cojóce triúdecí de mií, s'aú sculatú Calga Sultanul, fratele Hanului, și Cantemir Pașa, cu 40,000 de Tătari, și aú lovitú țera Leșescă in trií părți: pe o parte Calga Sultan, pre altá parte Salmașa Mârza, pe a triea parte Cantemir Pașa, și aú prădatú până la Sokal și până mai sus de Liov. Ce i-aú lovitú Leșií, și ántéiú pre Calga Sultan, Coneț-Polski Hatmanul și cu Hmîlețkií, și aú peritú acolo mulțime de Tătari, și unú feciorú a lui Cantemir aú căđutu la robie, și unú frate a Hanului mai micú de Calga, la Leși, care mai pre urmă aú eșitú și aú fostú Han la Crímú, de ámbra cu Hmil in țera Leșescă; érá partea lui Salmașa Mârza, și a lui Cantemir nu erau de totú răsipite, măcar cá și pre Cantemir Pașa lovise iar Leșií cu Liúbomirskií. Ce de totú răsipé a facere acestorú órde n'aú pututú. Și, stríngéndu-se órdele iar la Nistru, căți scăpaserá, și Calga Sultan, numai ce erau sé prade țera Moldovei, dándú viná Radului Vodă cá aú datú scire Leșilorú pentru dênșii; și sé nu se hie prilejitú mórte Radului Vodă, și cu nevoința lui Barnovski Vodă, n'are hi hălăduitú țera atuncea de mare primejdie.

Ce precum florile, și pomií, și tótá verdéța páméntului staú ovelite și impedeate de récéla brumei, căđutá fôră vreme, și apoi dupé liná căldură a sórelui vinú iar la hire și la frumusețile sele cele dântéiú, așa și țera, dupé greutățile ce erau la Radul Vodă (carea vécurilorú de miratú aú rēmasú, cum aú pututú încápea intru înțelepciúnea aceluí Domnú, acea nemilá de țérá), aú venitú fôră zăbavá țera la hirea sa, și până la anul s'aú ámplutú de ómenií și de totú bișugul.

Milele Domnilorū potū aședa țerile; nemila și lăcomia facū rēsipă țerilorū. Făcusē Barnovski Vodă mare volnicie, ântēiū curții, sē deie la birū numai odată. în anū; și ôre cine den curtem, de nevoie, are hi rēsēritū den ocinile sele la satū boierescū, la satū Domnescū pre toți 'i-aū adusū la breslele sele, și la locurile sele; și sēliștilorū unde se pustiisē aū datū slobođenie, chemândū ômenī den țera Leșescă; și așa, în puțină vreme s'aū âmplatū țera de ômenī,

La alū doile anū alū Domniei sele 'i-aū venitū poruncă de la Impērație sē margă cu oștile țerei la Dașov pentru întărirea Dașovului; că, măcar că legasē pacea acēsta la Hotin între Turci și între Leși, sē nu âmble Tătariī în țera Leșescă stricândū, nice căzacii pre mare la Turci; érá nu puteaū opri âmbe părțile pre aceste némuri, nice pre Tătari Turcii, nice pre Căzaci Leși; ce ioviaū totū-dēuna și Căzaci pre marea Négră locurile Turcesci, și mai multū Dașovul avea nevoie în tótă vremea de dēnșii. Decī, aū mersū și Barnovski Vodă într'acela anū de aū lucratū tótă vara pen pregīurul cetăței, tocmindū zidurile și șanșurile, și cu Munteni și cu nesce Pași orōnduiți de la Impērație pre acea trēbă.

Dupē slujba ce aū făcutū Barnovski Vodă Impērației la Dașov, domnea cu mare fericire țerei, stândū totū de a tocmitre țera și de a facere lucruri Dumneșcesci; și aū sēvērșitū monastirea Mare în dricul orașului Iașilorū, unde este hramul Sfânta Maria, apoi monastirea Hangul, la munte, den pajiște o aū ziditū; monastirea Dragomirna o aū sēvērșitū, fiindū urzită de Crimca Mitropolitul, aprôpe de tērgul Sucevei, și monastirea Bărnova din codrul Iașilorū, carea apoi o aū sēvērșitū Dabija Vodă, fōră biserici în multe locuri, și biserica lui Sveti Ión, în orașū în Iași, de malcă-sa zidită. Elū aū lăsatū moșia sa, satul Toporeuții, de la Cernăuți, și satul Șipotile de la Hârlău, a patru Patriarși cu blăstemū, ântēiū cu țera sē nu fie amestecați la alte dări, fōră numai la birū. Ce binele pururea este gingașū, și pentru păcatele ômenilorū nu în multă vreme stătătorū. Pentru 40 de pungī de bani ce 'i-aū cerșutū Vizirul lui Barnovski Vodă, ferindū țera de obiceiū, i-aū venitū mazilia, neplinindū âncă 4 ani la Domnie; și mulți cariī eraī prieteni ilī sfătuiā sē nu se pue împrotiva unū Vizirū, ce sē dea acei bani sē nu'ī vie vre o primejdie. N'aū vrutū nice într'unū chipū sē primescă, sē nu se facă asupra țerei obiceiū; urmândū pre Petru Vodă care aū făcutū monastirea Galata, carele, avēndū dodeială tot-dēuna de la Turci cu dările, aū strînsū boierii și țera, și le-aū đisū că nu mai pôte sătura pântecele Turcilorū celū fōră fundū, și luându'și đioa bună de la toți, aū lăsatū Domnia, și s'aū dusū pren țera Leșescă la Veneția, unde 'și-aū sfērșitū și viața, cu vecnică pomenire în țeră. Decī, se cunósce că acești Domni aū fostū maice direpte țerei, érá nu maștehe, când pentru obiceiū sē nu se facă în đilele lorū cu greulū țerei, Domniile 'și-aū lăsatū, și asupra lele țerei n'aū primitū sē fie de la dēnșii.

Așa aū făcutū și Barnovski Vodă, măcar că cu fôrte prostū sfatū. Decī, dupē mazilie n'aū mersū la pōrtă, ce'și cumpērase unū tērgū în țera Leșescă, a-nume Ustia, cu câte-va ocini, nu departe de Nistru; și dupē mazilia ce 'i-aū venitū, aū mersū cu casa lui în țera Leșescă, la Ustia; érá Domn în locul lui aū venitū Alecsandru Vodă, feciorul Radului Vodă celū Mare.

CAP. XII.

Domnia lui Alecsandru Vodă, feciorul Radului Vodă, și a lui Moisei Vodă, și a lui Alecsandru Vodă Ilieș.

Aceste trei domnii, a lui Alecsandru Vodă, feciorul Radului Vodă, și a lui Moisei Vodă domnia de'ntâiu, și a lui Alecsandru Vodă Ilieș, subt unu capu închidemu, pentru că toate aceste domnii, și scurte, câte gîmătate de anu unele, altele peste anu óre-ce cu pușin trăitoare au fostu, și nice lucruri așa însemnate nu s'au tîmplată.

Maș cu greu 'mă-au fostu a scriere, iubite cetitorule, de aceste domnii, de câtu de cele maș de-demultu trecute; că de aceste Domnii, ce maș sus scriemă, nicăiri nice într'unu Leatopiseșu strîinu nu se află pomenitū, oră căci au fostu scurte, oră că nimică așa alesu nu s'au prilejitu în șilele lorū. Ce câtu amă pututū înșelege den boieri bîtrâni den șilele lorū, pre rîndul seū mergîndū, cursulū anilor 'șă-amă însemnatū. Dupē eșitul lui Barnovșchi Vodă în țera Leșéscă, au venitū Domnū țerei Alecsandru Vodă, feciorul Radului Vodă celui Mare. In vestea tătâne-seū ce avea la Impărăție i se dedese Domnia. Ce cu câtu cerul de pămîntū, cu atăta de hirea tătâne-seū departe: omū și de trupū și de hire slabū, bolécū, care lucru înșelegîndū și Impărăția că nu este de domnia țerei de margine ca acésta, neplinindū bine gîmătate de anu i-au venitū mazilia.

Se ispitise Barnovski Vodă óre ce la margine cu trimisul lui, Nicorișă Hatmanul, la Toporeușă, în șilele aceștii domnii a lui Alecsandru Vodă. Ce i-au eșitū oșă împrotivă cu Lupul Vornicul și cu Grama Stolnicul, și au împinsū pre Nicorișă de la marginea țerei.

Dupē mazilia lui Alecsandru Vodă, feciorul Radului Vodă, au venitū Domnū țerei Moisei Mogila Vodă, feciorul lui Simeon Vodă, omū blîndū la hire, ca unū mielū, nice lacomū, nice cu rēū nimēru. Multe case de gîos lipsite a locuitorilorū țerei au rēdicatū, ales pre Cîgoleșci. Pace de tóte părșile; numai de datornicii Turci mare strînsóre și silă era; și de ómeni rēi așa se ampluse țera, câtu aieve bulucuri âmblaū de pradaū, și jăcuiaū ómenii și pre lîngă orașe.

Eră cum tóte domniile nu suntū fōră neprietenī, și maș ales Domnii, maș multī neprietenī au. Precum copacii cei maș 'nalșii, maș multe vifore, și maș mari vînturī sprîjinescū, așa și Moisei Vodă, avîndū neprietenī la Impărăție, i-au scornitū că va sē fugă în țera Leșéscă, pre urma lui Barnovski Vodă; care lucru înșelegîndū împărăția, în taină aș trimisū poruncă la Cantemir Pașă sē margă sē'lū pornéscă den scaunū spre Impărăție, sē margă la pórta; eră de ar vrea sē eie într'altă parte, sē'lū prindă, și sē'lū trimișă la pórta Impărăției.

Și așa, nesciindă nîmică Moisei Vodă, stătu Cantemir Pașa la Țuțora, sprințenă cu o samă de oșteni ai sei, și aă trimisă lui Moisei Vodă pren căușă cărți de mazilie. Deci, numai ce i-aă căutată a purcedere spre Țarigrad, și în locul lui s'aă dată domnia iar lui Ilieș Alecsandru Vodă, a, doa domnie.

Cum aă venită veste de domnia lui Alecsandru Vodă, la boierii, mare mahniciune în totă curtea, mai alesă la boierii, sciindu'i hirea cu toții aceluî Domnă. Ce aă făcută sfatū cu toții, și îndată aă purcesă fruntea totă den boierii la Țarigrad, cu jalbă la Impărăție, pentru greul ce petrecea țera de domniî nesciuțorii rînduelei: Lupul Vasilie Vornicul, ce aă fostă mai pre urmă și Domnă, Cehan Vornicul, Savin Hatmanul, Costin Postelnicul, Urechă Spătariul, Buhuș Visternicul, Furtuna Comisul, Bașotă Logofetul și alți boierii, cu numărul până la 80 de capete numai den boierii, fōră alte căpitenii de țeră, și aă purcesă cu toții la Țarigrad. Gengea Logofetul și Enachi Postelnicul aă rămasă Caïmacamii la scaună.

Nepurcesă den Țarigrad aă apucată boierii pre Alecsandru Vodă, cu Domnia, că oblicisă elū de boierii că vinū cu pără, cum nice într'unū chipū nulū primesce țera; și aă trimisă înaintea boierilor Alecsandru Vodă pre Batiște Veveli și cu căuși; Batiște se le grăescă bine, eră căușii se'i tragă pre boierii ca se se sparie, fōră scirea Vizirului fiindū acēsta. Și vedēndū căușii atâtea capete, nu s'aă cutezată a facere silă, și încă pre Batiște 'l-aă suduită fōrte tare, ales Cehan Vornicul.

Eră la curțile Impărățilorū multe rēutăți potū se se facă peste scirea celorū mai mari. Așa s'aă prilejitū și boierilorū celorū ce mersese, tuturorū. Până a agiungere ei la Vizirul, aă venitū într'o nōpte, pōte hi cu scirea Kihaei Vizirului, cariū multū potū fōră scire, și aă legatū pre cățiva den boierii, ce eraū mai capite, și i-aă ținutū pren eșitorii închiși, peste scirea Vizirului, și numai ce aă căutatū boierilorū a facere tocmală cu Alecsandru Vodă și legăturii. Se mai ispitiseră boierii, dupē ce aă eșitū den oprēlă, se mērgă la Vizirul, și era gata lucrul acela; numai s'aă tēmplatū perirea Vizirului. Pre uliță mergēndū de la sēraurile Impărătesci la sēraurile sele, 'l-aă ucisū Enicērii cu petre. Ce numai aă căutatū boierii a primire pre Alecsandru Vodă; și aă mersū la Patriarșie și aă tăcutū giurămēnturi Boierii, lui Alecsandru Vodă, și Alecsandru Vodă boierilorū, și așa aă purcesū den Țarigrad spre țeră.

Dacă s'aă aședatū Alecsandru Vodă la scaunū (lupul pērul schimbă, nu hirea), totū pre acea cale, ca și la Domnia d'ântēiū, aă purcesū lucrurile. Ce cărpiau boierii cum puteau trebile țerei; eră Domnia mai multū își petrecea cu Batiște Veveli.

În țera Muntenescă pre atunci se rădicase Munteniî pre Domnul lorū, Leon Vodă, pentru mari desfătăciunii ce eraū într'acela Domnă; și de'ntru tōte capetele țerei Muntenesci era Matei Vodă; și de atunciși aă stătutū elū la Domnia țerei Muntenesci. Pre acele vremi, acelorū amestecături, scosese Alecsandru Vodă domnia feciorului seū Radului Vodă în țera Muntenescă, totū în anul d'ântēiū a Domniei sele. Dupē ce aă venitū stēgul de la Impărăție a feciorului seū de Domnie, 'l-aă pornitū se mērgă în țera Muntenescă, și cu cāteva glōte den țeră. Ce i-aă eșitū Matei Vodă, Domnul Muntenescū, înainte,

și abie aș scăpatu, și singurū Radul Vodă, cu sprijinēla unora den Moldoveni ce ș'aū alesū pre lūngă dēnsul.

Cum s'aū rădicatū boierii și țera pre Alecsandru Vodă.

Nice într'unū chipū sē amistuēscă Alecsandru Vodă fapta boierilorū, n'aū pututū, ce făcuse cu venirea improtiva lui la Țarigrad; și nice boierilorū, nice într'unū chipū, lucrurile ce erau fōrte prōste la tōte trebile nu le plăceaū. Și dentru acestea adăogāndu-se necredința și prepusul den Ți in Ți, aședase în gândul seū, Alecsandru Vodă, numai sē omōre pre o sēmă de boieri, ales pre Vasilie Lupul Vornicul, și pre Cehan Vornicul, și pre Savin Hatmanul, și pre Buhuș Vistiernicul, și pre Urechia Spătariul. Costin era mazilū la țēră; ce orī sē'lū tragă în partea sa, Alecsandru Vodă, orī altū gândū avea, ilū chemaseră la curte și'ī dare Hătmania. Ce vedēndū Costin lucrul îngroșetū între domnie și între sfatū, de gândurī spurcate și fōrte rele, 'și-aū luatū Țioa bună pre cāteva Țile și aū eșitū la țēră. Eră celorū-alți boieri tōte gândurile lui Alecsandru Vodă aū descoperitū Constantin Aseni, omū de casa lui Alecsandru Vodă, cum că în Țioa de Pasce era sē'ī omōre, cu sfatul lui Batiște. Decī, și boierii āmbლაუ toți cu paza vieței.

Vedēndū boierii cu adevēratū urzitā peirea lorū de Alecsandru Vodă, ca celū ce se innēcă se apucă de sabie cu mână gōlă, s'aū vorovitū cu toți, și aū datū scire țerei; care, herbēndū în greutāți și în netocmele, pre lesne s'aū pornitū, și nu numai curtea, ce și țērānimea; și atāta mulțime s'aū strinsū den tōte părțile, cātū nu încăpeaū în tērgū, ce āmpluse loculū pe subt Miroslava pretutinderea, strigāndū pre Greci de pren tōte ulițele.

Vasilie Lupul Vornicul era capū tuturorū lucrurilorū acestora. Dacă aū năbușitū țera, aū mersū de aū spusū Domniei aeve, cum s'aū rădicatū țera și strigă pre Greci; aū rēspunsū Alecsandru Vodă: «dacă se rădică pre Greci, pre mine se rădică;» și vedēndū atāta mulțime, nu s'aū apucatū de nimicā, numai de grijă sē hālăduēscă cu casa de glōte.

Aū mersū boierii cu toți la curte; și la purcesulū Domniei, sē nu sē hie pusū cu toți sē oprēscă desfrānata prostime, pozna mare, și abie în vr'o țēră de s'arū hi intēmplatū. Ce totū pre lūngă Domnie aū mersū boierii, oprindū și domolindū țērānimea; eră mai nu era putere nice la boieri a oprire grosimea țērānimei pornitā. Ce și pre Vasilie Vornicul, anume că este și elū unul den Greci, aū svirlitū unul cu unū osū, și 'l-aū lovitū in capū, de care loviturā aū fostū rānitū multā vreme Vasilie Vornicul.

O, nestātātōre și nice-odată incredințate lucrurile lumei! cum vrāstēzā tōte, și turburā, și face lucrurī improtivā! cānd cu cale este a hire fricā celorū mai micī de cei mai mari; erā cursul lumii āduce de multe orī de este grijă celui mai mare de cei mai micī. Fericiți suntū Craii, Impērații și Domni, cari domnescū așa sē nu le hie de cei mai micī nice-odată silā!

Unū Craiū de Englitēra de cāte orī se imbrāca diminețele, de atātea orī își

dicea singurū ŝie: «Aduŝi aminte cā a multe glóte de ómenī escī Stāpinū». Domnīl ceī bunī ŝi direpŝi fōrā grijā ŝi desfātātū domnescū; érá ceī rél, totū cu siealā.

Décā aū ajunsū Domnia in ŝesul Bahlului, aprópe de monāstirea Balicāi, totū locul era plinū de ómenī; nu se vedea nicāiurea ŝesul deŝertū. Strigaū: «*Dā-ne Dómne pre-Grecī!* unīl hāicāiaū, alŝil jāculaū; ŝi acolo aū strigatū pre Batiŝte ŝe-lū dea, care era totū aprópe de Alecsandru Vodā, vēdēndū strigare pe sine. Ce nu starā Domnia de grija lui Batiŝte, ce starā de grija sea; ŝi numai ce 'i-aū ŝisū, se se depārteze de lūngā dānsul, ŝi aŝa 'l-aū apucatū ŝi datū pre māna ŝeranilorū. Nespusa vrājmaŝie a prostimeī! ŝi aŝa fōrā de nice-o milā, de viū, cu topóre 'l-aū făcutū fārīme; ŝi până intr'atāta s'aū amestecatū unīl, anume Bosie Lāpuŝnénul, cātū nice mantaūa den spinarea lui Vodā n'aū hālāduitū, cā era burā de plóte.

De grija ŝerānimeī, ce era peste totū locul, se nu intre Alecsandru Vodā in datā in pădure, ŝi boierīl āncā aŝa socotise, se se mai depārteŝe de glóte, la locū deŝchisū fōrā pădure, 'l-aū pornitū pe drumul Branīŝtei in gīos, pre lūngā Bahluiū, puindū ŝi Siimenī cu sēneŝe gata pre lūngā dēnsul. Érá dacā s'aū intorsū boierīl, aū intratū ingrijire ca se nu se indirepteze Alecsandru Vodā den Branīŝte spre Bugécū; ŝi indatā aū alesū o sémā de boierī, cu Buhuŝ Visternicul, ŝi aū trimisū dupē Alecsandru Vodā se 'l indirepteŝe calea de la Huŝi spre Bārladū,

Mai mare spaīmā de cātū āntēiū aū avutū Alecsandru Vodā, dacā aū vēdūtū glótā iar viindū dupē sine, ŝi in branīŝte, ŝi 'lū lāsase ŝi Siimenīl, ŝi Copiīl den casā toŝi; ŝi dacā s'aū apropietū boierīl, le-aū ŝisū Alecsandru Vodā: «mē rogū pentru fiul meū, Radul Vodā, se 'lū lāsaŝi viū». Aū ŝisū Buhuŝ Visternicul, se n'aibā nice-o grijā; se nu gāndēscā Māria Sa cā aū venitū cu rēū; numai, ŝera poftesce pre Māria Sa se mērgā pren Bārladū spre Galaŝi, se nu aducā vr'unū rēū asupra ŝereī cu Tātariī. ŝi 'i-aū giuratū se n'aibā nice-o grijā. ŝi aŝa aū primitū Alecsandru Vodā, pre unde va hi voia ŝereī, pre acolo va merge; ŝi aū purcesū spre calea Bārladului; ŝi aū aŝeŝatū Siimenīl ŝi pre Copiīl ceī den casā, cariī ilū pārasise, iar pre lūngā Alecsandru Vodā, dāndū 'l ŝi de boierī petrecētori până la margine, la Galaŝi.

La Tecuci, aū eŝitū Costin Postelnicul de la Putna inainte 'l ŝi 'l-aū petrecutū cu cinste ŝi cu conace până in Galaŝi, plecāndu-se, ca se vie la impācāctune cu boierīl, ŝi iar se ŝi hie Domn in scaunū, luāndū Costin Postelnicul asupra sa acea grijā. Ce n'aū vrutū se primascā nice cum Alecsandru Vodā; deacīl aū trecutū Dunārea pre la Gālaŝi, ŝi aū mersū cu pace spre Impēraŝie.

CAP. XIII.

Pentru Barnovski Vodă, când 'l-au poftitŭ boierii și țera sã vie den țera Leșescã la Domnie, și cum aũ peritŭ in Țarigrad.

Mãntuindu-se boierii și țera de Alecsandru Vodã, aũ stãtutŭ cu toții dupã alesul Domnului nou. Strigaũ cu toții sã ne hie Domnŭ Lupul Vasilie Vornicul; insã, îi daũ și legãturii cu tocmala, ce va lua den țerã; ce s'are lega pentru dãrŭ atuncŭ la acelu alesũ, ẽrã mai multũ sã nu ia den țerã. Ce acele legãturi vãdẽndũ Lupul Vasilie Vornicul, ori cã vedea pre ore cãți den capete cã tragũ spre Barnovski Vodã, n'aũ primitũ Domnia intr'acea datã, și aũ stãtutũ și elũ la sfatul acela, sã se trimitã in țera Leșescã la Barnovski Vodã sã vie iar la scaunul țerei.

Ce nu era sã trecã pre Barnovski Vodã, și sfãrșirea ðilelorũ trage cu deasila pre omũ. Cãtũ aũ sositũ boierii la Ustia, in țera Leșescã, unde era Barnovski Vodã, cu veste cã țera ilũ poftesce iar la Domnie, cu mare bucurie aũ primitũ vestea aceea.

Nesciutorũ gãndul omenescũ sŭngurũ de sine la ce merge și la ce tẽmplãri apoi sosese. Indatã aũ datũ scire și la Craiũ și la Domniũ de țera Leșescã, poftindũ voie sã mẽrgã la scaunul țerei cei de moșie; și indatã s'aũ gãtitũ den Ustia, și aũ purcesũ spre țerã; și la margine ilũ așteptaũ boierii și slujitorii cu mare bucurie.

Maĩ 'nainte de purcesul lui Barnovski Vodã den Ustia, unũ Leav, megieșu de ai lui, totũ-deauna ilũ sfãtuia sã nu mẽrgã, sã nu 'și deșe viațã fõrã grijà pe viațã cu grijà și cu cumpẽnã, arãtãndu'ĩ lunecõse lucrurile Domniei den Moldova subt Impãrãție pãgãnã; și ce i-ar lipsi, fiindũ ca și unũ Domnũ in țera lorũ, fõrã griji, cu tẽrguri și cu sate. Țã Barnovski Vodã sã hie ðisu Leavului: *«Dulce este Domnia den Moldova»*. Țã Leavul cãtrẽ dẽnsul: *«Eraq și obeșile Turcesci ancã suntũ grele»*. Apoi așã aũ eșitũ cuvintele Leavului, cum aũ ðisũ.

Cum aũ sositũ Barnovski Vodã den țera Leșescã in Iași, cu bucuria tuturorũ, aũ stãtutũ dupã gãtirea de calea Țarigradului; cã nu era altũ mișilocu, ce numã sã mẽrgã la Impãrãție, sã ia de acolo Domnia dupã sãrutatul põlei Impãrãtesci. Sfãtuiaũ mulți in multe chipuri; și s'aũ cercatũ și la Abaza Pașã de Silistra, ce n'aũ aflatũ altũ mișilocũ, numã de mersũ in Țarigrad. Și atunceași s'aũ tẽmplatũ de aũ chematũ Impãrãția și pre Matei Vodã den țera Muntenescã la sãrutatul põlei Impãrãției, și dupã cãte-va fapte și a lui Matei Vodã improtiva Impãrãției, cu scosul lui Leon Vodã, și apoi a Radului Vodã, feciorul lui Alecsandru Vodã. Țã totũ mai ușõre lucrurile lui Matei Vodã, cã nu eșisẽ intr'altã țerã, cum aũ eșitũ Barnovski Vodã subt ascultarea altui stãpãnũ, Craiului Leșescũ,

Deci, pentru să aducă Turcii mai lesne pre Barnovski Vodă la mâna lor, pre Matei Vodă 'l-au pornit fără zăbavă cu stégă de Domnie în țera Munte-nescă; ăra Barnovski Vodă n'au hălăduit de peire, precum vei afla scrisă la rîndul se.

Purces-au Barnovski Vodă cu mulțime de boieri și fruntea Curții, preuți, și călugeri, cu un gând și cu un glas cu toți, să se rîge Impărăției să le deie Domnă pre Barnovski Vodă, între cari era și Lupul Vasile Vornicu. Ce, vedînd că mulți sfătuiau pre Barnovski Vodă să omore pre Lupul, sciindă amestecăturile lui, și mergîndă Barnovski Vodă pre la Matei Vodă pren București, au stătut Lupul Vasile Vornicul, vedîndă că'i este a merge pre la Matei Vodă, care sciindă den Țarigrad tôte ămbletele lui, au nevită cu tote mișlăcele să se întorcă inapoi în țera, dicîndă către Barnovski Vodă că'lă voră gălcevi Grecii pentru morți ce au făcută Grecilor, la scosul lui Alexandru Vodă den scaună. Deci, Barnovski Vodă, ca un Creștin ce era la hire, 'l-au slobođit. Ăra dacă s'au adunat cu Matei Vodă, și au oblicită Matei Vodă că s'au întorsă Lupul, îndată au rîpedit după dînsul s'ălu întorcă. Ce se păzise bine cu mersul, Lupul Vasile, și nu 'l-au agînsă în cale; și nice Barnovski Vodă avea putere să trimiță s'ă facă vr'ună rău Lupului Vornicului, nefindu'i încă Domnia dată de la Impărăție, și stîndă de grija lucrurilor se.

De la Matei Vodă au mersă Barnovski Vodă pre la Abaza Pașa, pen Silistra. Cătă au putută Matei Vodă au luptat pentru dînsul și la Abaza Pașa, și la Pörtă; și se arăta Abaza Pașa fôrte blîndă, și cu cuvinte mîngăiose; însă, Turcii cu săgeți de bumbacă ucidă pre omeni; și loră le potă slujă aceste cuvinte den Sfînta scriptură: «Muetu-s'au cuvintele loră mai multă de cătă untulă de lemnă, și acele suntă săgeți.»

Dacă au sosită în Țarigrad, vedîndă Vizirul atâte glôte de țera cu Barnovski Vodă, 'i-au învățat să nu strige pentru Barnovski Vodă, ce să tacă, și să se lase pre mila Impărăției, că'i voră face perire. Ce gîndindă boierii cum că este agînsă Vizirul de la cine-va cu daruri, totă-deauna strigă, și dau rîvașe la Vizirul, cum nu primescă pre altul; și se puneau toți cu glôtele la locuri ca acele să se vadă și de singură Impăratul. Și aceea apoi au mîncată capul lui Barnovski Vodă, că pira de la neprietenii nu lipsă, mai alesă de la Lupul Vasile Vornicul, pre la prietenii lui cu cărți de aice den țera, cum de'lă voră slobođi viă pre Barnovski Vodă, țera Moldovei va hi cu Leșii una, că elă este ca o iscodă a Leșilor. O, îndrăcite a voitului de rău veninuri, ce nu scornesce limba amară a neprietenului!

Acele adăogîndu-se la Impărăție asupra lui Barnovski Vodă, după fapta ce i se prilejisă de eșisă în țera Leșescă, și Abaza Pașa încă era pîrășu, și mai ales dîlele lui cele sfîrșite; la acea vreme și Căzaci lovisă pre marea Négră; numai ce s'au alesă cu Sfatulă Impărăției să pără Barnovski Vodă.

Stătuse voia împărăției, pre toți căți venisă cu Barnovski Vodă, ori s'ă pufe sub sabie, ori s'ă deie la catargă. Ăra cine era capă legei Turcesci, Muftiul, n'au vrută, ce au đisă: «Ce'i vinovată glóta? Capul să se pîră, se voră poțoli glôtele.»

Au priceputu Barnovski Vodă peirea sa cu câte-va zile mai 'nainte a cădere în închisore (că'lă închisese Vizirul cu poronca Impărăției); scrisese o carte la maică-sa aice în țără, care carte pren cuvintele lui s'au cunoscutu că era asupra morții acea scrisore. Și așa, într'o zi 'l-au luatū de la Impărăție, și la vederea Divanului, privindū și singurū Impăratulū perirea lui pren ferăstră, 'i-au tăiatū capulū. Eră boierii, o sémă erau închiși, și așteptaū și ei perireași den césū în césū; eră alți boieri mai de gios și glótele ce erau, toți spămați de grija morții, pren tóte unghirile ascunși, au petrecutū câte-va zile cu mare grijă.

Nu putemū trece cu ponenirea nesce tēmplări ce s'au prilejitū în Țarigrad, după perirea acestui Domnū, care nu numai în țără aice, ce plinū până astăzi este Țarigradul pentru unū cal a lui Barnovski Vodă: ducēndu'lū la grajdurile Impărătesci, după perirea lui, într'aceeași zi s'au trāntitū calul la pământū, și în locū aū muritū. Și a doa zi aū arsū și Țarigradul nóptea, câte-va mił de case. Aceste cum s'au tēmplatū atunci, cum și altă-dată se póte tēmpla, ori că s'au mai tēmplatū, ori că aū arātatū Dumneđu sänge nevinovatū; că era Barnovschi Vodă omū cu frica lui Dumneđu, de carele mărturisia Toma Vornicul, fiindū Postelnicū alū doile la dēnsul, că în multe nopti 'l-au zăritū pren mieđul noptei ingenuchiatū înaintea icónei la rugă cu mare oserdie.

Era la hirea sa Barnovski Vodă fórtē trufașū, și la portul hañnelorū mândru; eră la inimă, fórtē dreptū, blāndū și nelacomū. Monastiri și biserici câte aū făcutū în așa scurtā vreme, nici-unū Domnū n'au făcutū. Făcut-aū alți Domni și mai multe, eră cu mai delungate vremi, unii în 40 de ani, alții în 20 de ani, éru elū în trei ani. Monastirea în orașū în Iași, ce se đice Sfānta Maria, și Hangul la munte, și Dragomirna la Sucēvā o aū severșitū, și aū urzitū și Bārnova, pre numele sēu, în codru lūngā Iași, și aū istovitū și biserica cea mare, în Liov, în tērgul unde și chipul lui este scrisū. Cu tóte bunătățile era spre țără; eră de sine cu purtatul trebilorū Impărăției, pre mărturia a mulți boieri bētrāni, fórtē slabū. Se pomenesce den đilele lui și o iernā ce căduse în luna lui Mart, cărei ierni îi đicū: *Ierna lui Barnovski Vodă*, până astă-đi. Fost-aū perirea lui Barnovski Vodă în anul 7141, Iunie.

Trupul lui, după perire, aū stātutū înaintea curții Impărăției până in-deserā, apoi aū poroncitū Vizirul sē slobóđā pe unū boierū ce are fi fostū Kihăua lui. Decī, aū slobóđitū pre Costin, Postelnicul celū mare ce era pre atunci la Barnovski Vodă; aū mersū și aū luatū trupul d'înaintea curții Impărătesci, și 'l-aū dusū la Patriarșie, și acolo pre scurtū, precum aū lāsātū vremea de atunci, 'l-aū astrucatū în Patriarșie întru aceeași nópte; apoi de acolo spunū sē-ı fie adusū ósele în țără Vasilie Vodă.

La slobóđitul lui Costin Postelnicul den închisore, đicū sē hie întreatū céușii: «cu pazā aū fōrā pazā 'l-orū slobóđi». Aū đisū Kihăia Vizirulū: «unde sē fugā sērăcul?» Ce de atunci cei-alți boieri ce erau închiși, și cei ascunși, mai aū apucatū la suflete cu nădejde de viață, dacā aū vēđutū pre Costin că 'l-aū lāsātū fōrā pazā sē astruce ósele. Apoi a doua zi, dacā aū vēđutū Kihăia, Vizirulū pre Costin Postelnicul, aū disū: «*eli, sērăcul, aū venitū ca óea singurū*

la închisore ; pasă la cei-alți ; vei eși și tu și ei.» Inchiși din boierii erau : Genge Logofétul, Bașotă Hatmanul, Cehan Vornicul, Roșca Visternicul și Costin Postelnicul.

A treia-ți după astrucatul lui Barnovski Vodă, într'o séră, trecuse Impăratul, Sultan Murat pe acea vreme, peste Boaz în ceea parte la Șcudar, la primblare, și au întreatu pre Vizirul : «*Aședat-au Domnă la Moldova în locul ghăaurului ce au peritū ?*» răspuns-au Vizirul că încă n'au pusū Domnă, ce pre cine va hi voea Impărăției tale se va pune. «*Să nu steie acea țără fără Domnă,*» i-au răspunsū Impăratul : «*Chiamă pre ghăaurii ce suntū boierii aceli țării, și pre cine arū vrea ei să-și alegă Domnă, să le hie datū.*» Deci, îndată, totū într'aceeași nópte, au trimisū Vizirul cu caicul la boierii unde erau închiși, și au luatū pe Costin Postelnicul iar, înspăimatū că-lū ducū nóptea să-lū înnece, orī să-lū muncescă pentru averea lui Barnovski Vodă. Dacă 'l-au dusū înainte Vizirului, i-au dīsū : «*Étă că Impăratul vė țertă capetele, și sunteți de acum slobođi, și să mergeți să vė alegeți Domnă pre cine veți pohti.*»

Intorsu-s'au Costin Postelnicul den spaimă, cu bucurie, de la Vizirul, la cei-alți boierii ce erau închiși, și le-au spusū vestea, și au slobođitū și pre cei-alți boierii de au mersū cu toții la unū locū, și îndată au stătutū la sfatū cu toții și au alesū pre Moisei Vodă în locul lui Barnovski Vodă, cu a doa Domnie.

CAP. XIV.

Domnia a doa a lui Moisei Movilă Vodă.

Au mersū a doa și toți boierii și glótele la gazda lui Moisei Vodă, și de acolo la sarafurile Vizirului de au luatū caftan de Domnie, și fără zăbavă au purcesū spre țără, érá cu multe datorii făcute pentru chieltuéla ce s'au făcutū de asuprelele Turcilorū.

Nu eșia despre toți suspinul pentru mórtea lui Barnovski Vodă ; ce toți bănuiaū pre Lupul Vasilie Vornicul, a căruia tóte pîrele se oblicise. Deci, încă de pre cale au alesū Moisei Vodă pre Cehan Vornicul, și pre Roșca Visternicul, și pre Banul să vie înainte să prindă pre Vasilie Lupul Vornicul. Ce, precum era paza acestora ce mergeau să-lū prindă, cu multū mai mare pază avea elū, și mai meșterū și mai cu pază, avéndū scire de tóte câte i se gătise. Au fugitū den Iași, și în câte-va zile au fostū tupilatū pen păduri, aice în țără ; apoi, pren țera Muntenescă au trecutū la Țarigrad în chipū de negușitorū. Érá casei lui, și numei lui, și sororilorū lui ce au avutū, dăcă au venitū Moisei Vodă în scaunū, nice o nevoie nu le-au făcutū ; ce încă socotință au avutū gîpânésa și Coconii lui de Moisei Vodă ; de care lucru se cunósce hirea creștinescă a lui Moisei Vodă, măcar că scia că îndată ce au mersū Lupul Vasilie Vornicul la Țarigrad, âmbă pentru Domnie.

În cale încă hiindū Moisei Vodă, érá lui Abaza Pașa venise poroncă ca să se gătescă asupra Leșilorū, cari așa supusése pre Muscali, câtū Craiul Le-

gescu, Vladislav, nu mai eșia den țările Moscului cu oști; și perdueșă tótă puterea Moscalii, de a stare împotriva Leșilor cu oști; și până in Stoliza Moscului țineașă cetățile Leșii, și mulți den capitale Moscalilor primise să hie Craiul Leșescă și la dênșii Impăratu.

Deci, trimiseșă Moscalii solu la Turci, giuruindu-le Cazanul și Azderhanul, doē țeri Tătăresci, cari și acmu le ținu subț mâna loru Moscalii, numașă să le dea agiutoru împotriva Leșilor; și le-au datu agiutoru atunceși, orônduindu pre Abaza Pașă cu tôte oștile Turcesci, câte suntu den Buda până in Nistru și țările amêndoē, țera nôstră și țera Muntenescă, și pre Tătari. Și ântêiū ordele lui Cantemir au lovitū cu trecêtoera Nistrului la Hrinçucū, mai giosū de Hotin, in țera Leșescă, și robisē Podolia; și cu multu plean întorcôndu-se, i-au gonitū Coneț-Polski Hatmanul, carele era lăsatū aice pre margine de Craiul pentru paza despre aceste părți; și au agiunsū pre Tătari aice in țeră, pre lûngă Prutū, dreptū Cornul lui Sasū; și lovindu'ī, au scosū toți robii ce luase, și mulți Tătari au peritū.

In anul 7141, in luna lui August, au intratū Moisei Vodă in Iași, la scaunū; și bine încă neaședatū, la alū doile anū, 7142, au intratū Abaza Pașă cu oști in țeră, cu care și Moisei Vodă d'impreună cu oștile țerei au purcesū spre țera Leșescă; și au pusū tabera Abaza Pașă pre Nistru, unde cade apa Cameniței in Nistru.

Puterea Leșilor tótă era cu Craiul asupra Moscului; ce câtū au pututū stringe ôste, Coneț-Polski Hatmanul, Leșescă și Căzăcescă, ca 11,000 de ômeni, au pusū și elū tabera despre capiștea Armenescă. Êră Abaza Pașă, lăsândū tabera pre Nistru dencôce, precum s'au pomenitū, singur cu tôte oștile gata de rêsboiū, au trecutū Nistrul, și au mersū dreptū asupra taberei Leșesci, avêndū cu sine de tôte oștile, cu Turci, cu Tătari, cu Moldoveni și cu Munteni, cu Matei Vodă, ca la 30,000 de ômeni de rêsboiū.

Leșii grijise șanțurile bine cu puscii și cu pedestrime, și au eșitū și ei călărime den-afară de șanțuri. Au datū năvală Turcii cu mișlocul oștii fôrte tare, și aripa den dirêpta a Tătarilorū, până s'au amestecatū cu călărimea Leșilorū; êră aripa den a stînga a Domnilorū, orī nedepriusē hirea țêrilorū acestora la focū, orī nu'ī trăgea inima pre Munteni și pre al nostri să mērgă creștinū asupra de creștinū, au stătutū mai slabū. Êră și Turcii cu Tătarii n'au zăbăvitū multū apropietii de șanțurile Leșilorū, pentru focul care da fôrte desū cu môrte in Turci și Tătari; ce s'au datū și ei înapoi; și s'au mutatū Abaza Pașă cu tótă ôstea despre o vale, ce este aprôpe de Cameniță, anume Mucșă; și iar au tocmitū ôstea. Și îndată Turcii cu sabiile smulte asupra Moldovenilorū și a Muntenilorū să mērgă de frica lorū la năvală; și așa au datū Abaza Pașă alū doile rôndū cu tôte oștile năvală asupra Leșilorū, și înfrînsē o rôtă de Leși. Ce, le-au eșitū alte rôte in sprijinêlă, și nimicū n'au isprăvitū nice cu a doa năvală, ca să pôtă sparge tabera Leșescă.

Stătut-au rêsboiul peste vreme de chindie; și se miraū Domniū cu ce mișlocū arū face spaimă de la Cameniță lui Abaza Pașă, care vrea elū să ia tabera Leșescă, pusă la unū locū ca acela și subț o cetate ca aceea, ce nice nu era putință. Ce au făcutū veste pen nesce călărași .cum că au datū călărașii

de nesce oștî Căzăcesci, viindü cu tabăra legată despre Nădoborü, viitö re într'agiatoru Leșilorü; și den cuvëntü in cuvëntü aü înțelesü Abaza Pașa vestea aceea; și vrëndü sê scie cu adevëratü, și întrebândü pre Moisei Vodă, aü adusü pre călărași inaintea lui Abaza Pașa, însă invëțași sê adevërescă lucrul cum este așa, și cum aü vëđutü cu ochii lorü, peste pădurea Nădoborului, öste. Aü stätutü in gânduri îndată Abaza Pașa, de purcesü spre tabăra sa, spre Nistru, vëđëndü că nu are ce face și oștîi Leșesci, și socotindü și rëcéla acestorü doê țeri la bătae, și aü purcesü într'aceeași ți cu nóptea inapoî.

Leși cu bucurie că s'aü mântuítü de neprietenî, n'aü gonitü, ce aü stätutü pre locü, păđindu'si tabăra lorü. Érá Abaza Pașa, sê nu se întörcă de totü förä veste, înțelegëndü de unü tërgușorü Leșescü lüngă Nistru, de giosü de Cameniță, anume Studenița, aü purcesü asupra aceluî tërgușorü, la care puținî haïducî eräü de paza cetăței; cea-altă glötă, totü țëranime, bejenitî de pen pregîurü. Apăratu-s'aü in doê țile tërgul, érá spre a triea ți haïducî aü fugitü cu nópte spre Cameniță; apoî tötă țëranimea câtă era strînsă acolea aü căđutü in robie la Turci și la Tătari. Acolo, la năvală, aü căutatü și a lorü nostri a mergere; érá totuși aü datü scire haïducilorü sê fugă sê nu pérä.

Mare veste silia Abaza Pașa sê facă Studeniței: și ce aü fostü ómenii mai frunte, i-aü alesü și i-aü trimisü la Impërație, scörnindu-le nume de ómenii mari den țera Leșescă; și o fatî ce se prilejisê între röbe, förte iscusită de trupü, aü trimis-o la Impërație, făcëndü veste că este fata Hatmanului Leșescü.

S'aü întorsü dupë acea isbändă Abaza Pașa spre Dunăre, cu gândü förte rëü și pre Domni și pre boieri, pentru înșelăciunea ce s'aü aflatü mai apoî; că ce aü scornitü pentru Căzaci la Nădobor n'aü fostü nimică. Și dacă aü sositü aice in Iași, aü descălecatü cu corturile in șesü, despre monastirea Balicăi, și a doă ți era aședatü cu gândul lui sê prinđă pre toți boierii, sê'i puie in obeđi, sê'i la cu sine, sê se plătëscă la Impërație de ponoslu, că i-aü fostü țerile aceste de smintelă. Ce unü turcü orbü de unü ochiü, prietenul lui Costin Hatmanul, aü descoperitü gândul lui Abaza Pașa, și aü fugitü in nóptea aceea boierii, câtü până in țiuă aü agînsü la monastirea Pobrota.

A doă ți Abaza Pașa aü strinsü pre Moisei Vodă pentru boieri; érá Matei Vodă hiindu'i cirécü, prea lesne 'și-aü tocmitü lucrurile ia dënsul. Dat-aü sémă Moisei Vodă pentru boieri că s'aü dusü pentru graba birului, întărdietü hiindü birul. Érá alții șoptiaü lui Abaza Pașa că s'aü dusü boierii la Leși, sê'i pornëscă sê vie in urma lui. Și așa s'aü sfërșitü venirea lui Abaza Pașa asupra Leșilorü; in anul ce scie mai sus, 7142, tómnă, la Noemvrie, aü trecutü Dunărea inapoî la scaunul sêü.

Și câtü s'aü aședatü, nu päräsia a pîrire pre Domni, ales pre Moisei Vodă, pentru boieri. Și pentru pîra lui n'aü pututü in-delungü domni Moisei Vodă, ales fiindü acolo și Lupul Vasile Vornicul, cunoscutü de mai nainte lui Abaza Pașa. Domnit-aü Moisei Vodă, dupë Abaza Pașa, numai peste Iernă, érá primăvara i-aü venitü mazilia, și s'aü datü Domnia Lupului Vasile Vornicul, de Sultan Murat. Érá Moisei Vodă, dupë mazilia sa, sätul de binele Turcilorü, aü trecutü in țera Leșescă, petrecutü de câți-va boieri până la margine; unde'si

apoi, după câți-va ani petrecându în odihnă cu ocini în țera Leșescă, și cinste de la Leși, 'și-au sêvârșitü viața pe vreme Domniei Dabijăi Vodă.

CAP. XV.

Domnia lui Vasilie Vodă.

Fericită Domnia lui Vasilie Vodă, în care, de aũ fostü cândva acêstă țeră în totü binele, cu bișugü, și plină de tótă averea, cu mare fericie, și trăgănată până la 19 ani, în ñilele acestei Domnii. Aũ fostü în anii de'ntêiü cu prepusurî pentru nepace, iar între Leși și între Turci; érá apoi, după trei ani, deșchiđendu 'și calea Impêrăția Turcului, cu Sultan Murat, asupra Persului, pentru Vavilon (Bagdad), aice aceste părți la mare pace și liniște erau.

Domnia cum s'aũ prilejitü de aũ luat'o Vasilie Vodă, s'aũ pomenitü la Domnia lui Moisei Vodă, în Capul XIV, cum aũ fugitü Vasilie Vodă de frica lui Moisei Vodă, de aicea din țeră la Țarigrad; și acolo, cunoscutü hiindü la câțiva den Capete, și mai vârtosü la Abaza Pașa, care era părășü lui Moisei Vodă, și mai multü cu nevoința aceluia i-aũ datü Sultan Murat Domnia

Dacă aũ luatü Domnia, n'aũ vrutü sê hie nemulțămitorü lui Moisei Vodă, pentru binele cê făcuse casei lui; aũ scrisü carte la Moisei Vodă cu mare mulțămită pentru ómenii seî, că ei n'aũ avutü nice o nevoie; și lăsându'lü în voie, unde are vrea sê mérgă, ori spre ce parte, volnicü fôră de nice o grijă sê hie; și sfātuindu'lü sê nu vie la Țarigrad, pentru multe datorii ce avea Moisei Vodă în Țarigrad; și sê nu bănuescă căci s'aũ prilegitü, așa hiindü aceste lucruri, ales a Domnilorü, subt orönduiala lui Dumneđeü, fôră care nu este Domnie.

Dupê acêstă țeremonie, aũ purcesü Vasilie Vodă den Țarigrad cu Domnie în țeră, în anul 7142; érá Moisei Vodă strênsü cu casa lui și cu Costin Hatmanul din boierî, aũ trecutü în țera Leșescă.

Abaza Pașa iar se gătia cu mare puterê asupra Leșilorü, sê'si tocmescă lucrurile a rêsboiului celui de'ntêiü care făcuse asupra lui Coneț-Polski, la Cameniță, până n'are oblici Impêrăția că în röndul d'ântêiü n'aũ lucratü atâta câtü da sémă la Impêrăție; și îndemna pe Impêrăție iar asupra Leșilorü; și starê de față și Solii Moskicesci la Țarigrad, nevoindü cu mare făgăduință Impêrăției, de Cazan și de Azderhan, sê hie a Turcilorü; și numai ce aștepta și Vasilie Vodă, neaședatü bine la Domnie sê'i vie poroncă de gătire de óste, iar ca și lui Moisei Vodă.

Era și solü Leșescü den țera Moskicescă, pornitü de Craiul Leșescü la Impêrăție, anume Trăbinski, pre carele (dândü veste Craiului Coneț-Polski Hatmanul că vine Abaza Pașa asupra lui cu oști Turcesci) 'l-aũ trimisü Craiul la Impêrăție întrebându ce pricină are hi stricăciunei de pace ce era legată cu Sultan Osman la Hotin; și aũ trecutü solul acela pren țeră, curând în urma lui Abaza Pașa, în ñilele lui Moisei Vodă. Ce oblicindü Abaza Pașa, aũ tri-

misă de 'l-au oprită la Pravadia, silindu-lă să'și dea solia la densus, temându-se să nu se oblicască de'ntru elă acea cale a lui cum au fostă. Ce, neyrându solul să'și dea solia, și răspundendu'î cum că este trimisă la singură Impărăția, nu la unul den Pași, 'l-au oprită câtăva vreme. Ce solul au silită de sine de au dată scire la Pórtă că este oprită; și au venită poroncă la Abaza Pașa să'lă slobódě; și numai ce i-au căutată a'lă slobódire. Érá așa'î stricasé lucrurile solului la Impărăție, câtă nice o cinste n'au avută care se cade solilor; și 'l-au pornită cu răspunsă de scârbă înapoi fórá zăbavă, și anume să hie gata Crăia Leșescă iar de sfadă.

Acelă răspunsă ală Turciloră dacă au agiunsă la Craiul, in țera Moskicescă, că totă in țera Moscului era cu oști, și dându'î scire de la margine iar de gătirea Turciloră, decă, numai ee au căutată lui Craiul a stare la tocmală cu Moscul, și îndată lăsându tóte într'o parte, au legată cu Moscali pace, cu câte-va orașe luate de la Moscali in partea Leșilor; s'au întorsă Craiul la Varșav, și îndată au stătută la Seim de gătire asupra Turciloră.

Înțelegendă Turci că au făcută pace Leși cu Moscul, și mai adevărată den Soli Moskicesci, și era și de la Turci solă la Mosk, întărindu'î împotriva Leșiloră, și de aice den țeră de la Vasilie Vodă, avendă scire, au pornită pre solă Moskicesci cu scârbă, pentru ne starea loră la cuvântă; și au trimisă solă și la Craiul Leșescă pentru înoirea păcei, anume pre Șahăn Aga, unul den Agi Divanului, avendă și cu Cazâlbași amestecare începută pentru Bagdad, s'au Vavilonul, Impărăția Turcului.

Pornite oștile Leșesci au aflată Șahăn Aga spre Cameniță, și pre singură Craiul, aprópe de Varșav, in tabără; răspundendă lui Șahăn Aga solului Turcescă, Craiul, cu scârbă, pentru stricarea și călcarea păcei, carea cu atâte giurământuri s'au făcută la Hotin, cu Sultan Osman; și între acelă solă câteva conace au mersă spre Cameniță cu oștile; și cu acestă răspunsă au pornită pre solul Turcescă, carele da tótă vina pre Abaza Pașa, și cum că este gata de perire pentru acele fapte.

Fost'au acéstă clătire a Leșiloră in anul 7143, care oști mai mari și mai bine grijite nu se pomenescă in tótă cronica Leșescă. Ținū minte ómenii bėtrâni, cari spunū că agiungea tabăra de subt tērgul Cameniței până la ună copaciū la câmpū, mai multă de o milă mare de locū; că oștile erau gata cele ce au fostă asupra Moscului, și plină țera Leșescă pre acele vremi de mulțime de ómeni. Érá până a sosire Craiul Leșescă la Cameniță, Coneț-Polski Hatmanul sosisé cu o sémă de oști subt Cameniță; și venău cărți pren Vasilie Vodă de la Vizirul Murtaza Pașa pentru pace, adevérindă lui Koneț-Polski că acea călcare de pace ce au făcută Abaza Pașa va plăti-o cu capul, ca ună călcătorū de pace, câte fórá scirea Impărăției au făcută așa. Și așa omorindă Impărăția pre Abaza Pașa, zugrumatū, s'au rēschiratū și gătirea Leșiloră in vėntū, hiindă superați și slujitorii loră de atăta vreme cu oștile la Moscū; și au stătută pace iar între Leși și între Turci, cu înnoirea legăturiloră de la Sultan Osman, adăogandă și acéstă legătură între sine, pentru Tătari, să nu lóculéscă in Bugégū. Omū, Abaza Pașa, vestitū cu rēsbóie asupra Persului, și oštėnū direptū.

La anul după acesta, au purcesu Sultan Murat cu mare gătire asupra Persului, și într'acelu anu au luatü de la Perși cetatea anume Răvanul; care apoi, când s'au întorsü înapoi Sultan Murat la Țarigrad, iar o au luatü Căzälbașii înapoi.

Érä Vasilie Vodă domnia cu mare liniște și cu pace, fără grijă țera de toate părțile; staü toți de negușitorii și de agonisițe; însă, lăcomia nice atuncea nu lipsia cu dări grele; ce avëndü locuitorii țerei vreme de agonisită, biruiau toate acele greutăți despre Dompie.

În țera Ungurască erau mari amestecături între Racoți și între Betlem Istfan, feciorul lui Betlem Gabär, pentru Domnia Ardélului. Ce au căutatü a dare locü Domniei aceea Betlem Istfan, lui Racoți, neputëndü a luare agütorü de la Impărăția Turcului, pentru gătirea lui Sultan Murat iar asupra Persului.

În anul 7145, se rădicase Căzaciü cu Paviliuk, Hatmanul lorü, asupra Leșilor, pentru oprire de pre marea Négră; pre cariü Potočki, Hatmanul Leșescü celü de câmpü, i-au lovitü; și închidëndu-le tabëra, au datü Kăzaciü viu pre Paviliuk, Hatmanul lorü; și în anul acesta au făcutü Leșii o cetate, anume Kodacul, pre Nipru, la pragul celü d'ântëtü a Niprului, oprindü pre Căzaciü să nu ämble pre marea Négră, stricändü pacea cu Turciü, care oprälă a lorü au rësufatü spre marea pustietate Crăiei Leșesci, cu Hmil, Hatmanul Căzăcescü.

Totü în acelașü anü Cantemir Pașa cu ordele sele, peste voia Hatmanului, au eșitü den Crimü, și s'au așezatü iar în Bugégü; care lucru nesuferindü Hanul, și mergëndü dodeială și de la Leși, cariü legase a doa legătură, pre Coneț-Polski cu Mustafa Pașa Vizirul, să nu hie slobođi Tătarii a locuire în Bugégü, făcëndü dodeială Crăiei lorü. Au eșitü poroncă la Hanul și la Vasilie Vodă, Domnul țerei nöstre, și la Matei Vodă, Domnul Muntenescü, să mERGă cu Hanul asupra lui Cantemir. Decü, au venitü Hanul cu oști, și au purcesü și Domniü cu ämbe țerile asupra lui Cantemir; care, temëndu-se de Hanul, au fugitü în Țarigrad; érä ordele lui le-au luatü Hanul cu sine la Crimü; și de pira Hanului au peritü și Cantemir, zugrumatü, în Țarigrad.

Dupë ce au pornitü den Bugégü, Hanul, pre Tătarii au lăsatü pre doi Sultani, frați ai seü, să vie cu dënșii; érä elü au purcesü spre Crimü înainte, Érä când au fostü la trecëtorea Niprului, s'au rădicatü Nohaiü, și au lovitü förä-veste pre Sultani, și i-au omoritü pre amëndoi; și după acéstă faptă, au purcesü cu coșurile sele spre țera Leșescă, pohtindü de la Leși locü să se așede subț ascultarea lor. Ämblau pre la tERGuri și pre sate, toți câte cu o cruce de lemnü la peptü, semnü de închinăciune. Ce Leșii așa locü deșertü förä ömeni, mai în läuntrul țerei sele, neavëndü, le-au datü câmpii pre Nipru, între Crilav și între Codin; și erau apröpe de 20,000 de Nohai, örda aceea.

Care lucru înțelegëndü Impărăția Turcului, iar, cu a doa örä, au pornitü cățiva Pași în prejma lorü, la anul după scosul lui Cantemir Pașa den Bugégü; și i-au venitü poroncă și lui Vasilie Vodă și lui Matei Vodă să margă să se împreune cu Pașii asupra Nohailorü. Decü, de isnövă au purcesü Vasilie Vodă cu oști, alü doile röndü, la cetatea Albă, la adunarea Pașilorü; érä Matei Vodă au venitü până la marginea țerei sele; și de acolo au pornitü unü Sardarü alü seü cu oști, érä elü s'a făcutü bolnavü și s'au întorsü ina-

pol. Eră și Vasilie Vodă și Pașii fără zăbavă s'au întorsu de la cetatea Albă înapoi; că pre Tătarî îi trăsese Hanul cu blândețe și cu făgăduință de ertare pentru mórtea Sultanilor; și'i trecuse Niprul, pre unii in Crimă, érá pre alții i-au aședatú in câmpii Donului. Eră mórtea Sultanilor, mai pre urmă, totú n'au lăsatú Hanul nerescumpérată. Ce câți erau den sângele lui Cantemir, mai capete, întru una de țile, cu meștersugú i-au împărțitú: pre unii, la o sémă den Agiil curții sele, la ospetú; pre alții, la masa sa oprindu'i; și la acela ospetú pre toți i-au omoritú câți erau Cantemiresci mai de frunte; și de atunci s'au stinsú acelu némú la dênșii, cari erau mai de frunte de cât tóte órdele, precum pre aceste vremi suntú Șirenescii. Unul den Cantemiresci, a-nume Azamet Mărzea, pre care și eú 'l-am apucatú Dvorén la Craiul Leșescú, Vladislav, neprilejindu-se la acelu ospetú ce făcuse Hanul, aú scăpatú den Crimă in țera Leșescă, și slujia la Craiul Leșescú între Dvorenii, și avea la Craiú léfă.

Intr'acestú anú, aú luată Căzaci Donului Azacul, cetate Tătărăscă, pre apa Donului, care apoi o aú dat-o de bună voie Moscul Turcilorú înapoi. I-sariú aú âmblatú la acestú mișlocú pentru acea cetate la Mosk; omú, pre acele vremi aicea in țéră vestitú cu neguțatorie in țéră Moskiecscă.

Eră întorsul lui Matei Vodă de la margine, mergéndú alú doile róndú la Cetatea Albă, n'au fostú fără pricină. Ce avéndú mare neprietenie Matei Vodă cu Vasilie Vodă, de'ndată ce aú stătutú Vasilie Vodă la Domnie, făcuse multe amestecături pre acele vremi la Pașa de Silistra. Decí, s'au temutú Matei Vodă a mergere, pentru acele amestecături, ce'lú amestecase Vasilie Vodă la Pașa; ce, precum s'au pomenitú mai sus, aú trimisú óste, și s'au întorsú la scaunulú seú.

Era la Impărăția lui Sultan Murat, pre acele vremi, tóte trebile și lucrurile Impărăției pre doi ómeni, cari erau Musaii lui Sultan Murat: unul, Silihtar, ce era in lăuntru, care slujbă este de Impărăție fórte aprópe, adecă Spatar, ce pórtă spata saú buzduganul după Impératul; alú doile, Căzlar Aga, care este peste tótă casa Impărătescă, și pre fete mai mare. Acesti doi purtau tóte trebile Impărăției. Viziria înaintea lorú era fórte slabă; când se aduna Vizirul cu unul de acela, spunú că le sêruta póla hainelorú.

Decí, pre unul den acele capete la Impărăție, pre Silihtar Pașa, filú cuprlnsese Matei Vodă cu dările, érá pre Căzlar Aga, Vasilie Vodă; și eșiau isprăvi de la Impărăție și lui Matei Vodă și lui Vasilie Vodă, pren chipurile mai sus pomenite. Covêrșia cu atâta Matei Vodă pre Vasilie Vodă, că Matei Vodă avea și cu megiesii mari prietenie, ales cu Unguriú; érá Vasilie Vodă nice cu unú megiesú, precum amú apucatú și noi acea Domnie, viață bună n'au avutú, den nebăgare de sémă cu nime den megiesii.

O, hêsătiósă hiréa Domnilor spre lățire și avuție órbă! pre câtú se mai adaoge, pre atâta râvnesce! Pohtele Domnilorú și Impărățilorú n'au hotarú; avéndú multú, cum n'are avea nimică le pare; pre câtú le dá Dumneđeú nu se satură; avéndú Domnie, cinste și mai mare și mai late țeri pohtescú. *Deh Derviș, derchilimi auhuzbecdă, vedu patișah derichilimi, nechin ucecdă*: adecă, dece Derviși pe unú covorú potú încăpe, érá doi Impărăți într'o țéră nu încapú.

Avându țără, și țera altuia a o cuprinde, cască; și așa, la comindă la a altuia, sosesc de perdă și alu șeu. Multe Imperații în lume, vrându să ție alte țeri, s'au stinsu pre sine. Așa s'au stinsu Impărația lui Dariu Impăratu de Alecsandru Macedon: vrându să șupue țerile Grecesci și totă Macedonia, Dariu au stinsu Impărația sa, de au căduțu pre mânele lui Alexandru Macedon. Așa și Impărația Cartagenii, vrându să șupue Rômul, au căduțu în robia Rômilenilor. Așa Pir Impăratu, vrându să ție Italia, au perduțu țerile sele. Așa și Mihai Vodă, vrându să ție Craiul la Unguri, au perduțu și Domnia țerei Muntenesci.

Așa și Vasilie Vodă, avându fericită vreme, în pace de toate părțile, că și țera nu era nice cu o datorie îngreșietă, fôră nice o doșeală despre Turci, cari aveau începută sfadă cu Perșii și într'acele părți stau cu ȧluri, au începutu sfadă cu Matei Vodă, Domnul Muntenescu, pentru Domnia acei țeri: orî că nu'lu încăpea Moldova, ca pre unu omu cu hirea înaltă, și Impăratescă mai multu, de câtu Domnescă; orî că silha să vedă pre fiul seü, Ion Vodă, eșitu la Domnie. care hire au părinții spre feciorii lorü, se'ı vedă în viața lorü eșiti la cinste: Domni, la Domnie pre feciorii lorü se'ı vedă pohtescü; boșeri, la boșerii; slujitorul se bucură se'și vedă de slujitorie pre feciorul seü harnicu; pământenu, de hrana pământului pre feciorul seü deștoinicü pohtesce se'lu vedă; orî că 'l-au îndemnatu pre Vasilie Vodă marea netocmală și neprietenie ce avea mai de-demultu, încă den boșeria sa: scosese Domnia de la Impărație prin mișilocolu lui Căzlar Aga și a Pașii de Silistra, fiulu seü, lui Ion Vodă, în țera Muntenescă.

Prostatecū ținea Vasilie Vodă pre Matei Vodă. Decî, avându și pre Vizirul în partea sa, au făcutu oști de țără, și au purcesu în țera Muntenescă asupra lui Matei Vodă, lăsându aicea în șcaunü pre fiul seü Ion Vodă; ăra singuru Vasilie Vodă au intratu cu oști în țera Muntenescă, cu scirea Vizirului și a Pașii de Silistra; oști avea câte-va, ăra totu de țără, și lefecii, și acea-altă öste, fôră pușniü sêrbü ce avea în lăfă cälări.

Ăra și Matei Vodă, Domnul țerei Muntenesci, nu dormia; ce, apărându alü seü, avea oști și streine și de țera sa, alesu pedestrime; fie când avea câte 1000 în lăfă, foră dărăbanii de țără, și calari de ai noștri Moldoveni, acolo merși în lăfă, căroră era numele Levinți; și Leși calari ținea pururea câte 200; și deosêbi, Unguri calari; și dedesê scire și la arcalele sele, ce avea la Impărație, de sila ce'ı făcea Vasilie Vodă. Decî, cu mișilöcele lui Silihtar Pașa bine n'au intratu Vasilie Vodă în țera Muntenescă, la o apa ce se chiamă Rômna, 'l-au întimpinatü unü cêușu de la Impărație, cu poroncă numai să se întörcă Vasilie Vodă înapoi; și în urma cêușului au sositü și o sémă de oști de a lui Matei Vodă.

Numai ce au căutatü lui Vasilie Vodă a se întörcere înapoi, vedându cartea Impăratescă; și cine era Sultan Murat, nu era de a șuguire cu elu. Decî, purcedându înapoi Vasilie Vodă, se simetisê Muntenii, și în chipul gönei să goniască pre oștile lui Vasilie Vodă, lovise în cöda oști; ce apoi s'au întorsu înapoi oștile de țără, și singuru Vasilie Vodă. și au înfrintu pre Munteni, și au prinsü câțiva vii, și au și peritü câțiva den Munteni.

Va lile Vodă, după aceea, îndată aŭ e ită din țera Muntenescă, plinindă poronci Impăraté că; și ședându câteva zile la Ploscuțeni, de acolo au pornit pre céușul célu Impăratéscă, érá elu au venită în scaunu.

Éra pré acele vremi Vizir anume Tabani Buuk, carele ținea cu Vasilie Voda, și Pașa de Silistra iar așt; și numai să scóță pré Matei Vodă, se pusése cu totă voia; și fôia scirea Impăratéscă eșiau isprăvi de la Vizirul de domnia țerei Muntene cî lui Ión Voda, feciorul lui Vasilie Voda; cum și atunci, daca au vedutu Vizirul împiedecate ispravile d'antéiu de Silhtrarul, au făcutu altele la singuru Pașa de Silistra, să duca elu singură pré feciorul lui Vasilie Voda în scaunul țerei Muntenesci; care lucră, apoi, aŭ mâncatu căpulu Vizirului, oblicindă Impăreția, pré Silhtrarul, résbóiele și vérsările de sânge între Domni, de unde se pogora. Nice te mira cum de ru pututu Domni ámbila în zarve foră scirea Impăreției, și ales lu unu Impăratu leu la acelă; deci, să scii că țerile aceste pre atunci nu éraŭ așa supuse, cé într'alta voie vegheta; și se temeă Turcii să nu se defe țera Moldovei în partea Leșiloră, ca îi erau pré acele vremi fórte tari, câtă se siea Imărația de sfada Leșiloră; și ales atunce, avédu începută și résboidă cu Perșii, precum ți s'au pomenitu. Ce erau bucuroși că se sfădiu aceste țeri între sine, și poți pricepe și pré Domniile aceste așa de îndelungate! 19 ani Vasilie Vodă Domnă, éra Matei Voda până la mórte, aprópe de 30 de ani, la Domnie. Alte vacuri socotesce țeriloru acestora pre atunci.

Când aŭ trimisă Vasilie Vodă pré fiulă seă, Ión Vodă, la Pașa de Silistra, să'lu ducă la Domnia țerei Muntenesci.

Cu a doa ispravă de Domnia țerei Muntenesci, aŭ socotită Vasilie Vodă cu altă cale; avédu aice și de la Vizirul scire, hăi pornitu pré Ión Voda la Pașa de Silistra, cu câți-vă boieri, să'lu duca Pașa la scaunul țerei Muntenesci; și trimisése înainte la Pașa pré Enachi Catargiul, Vel Postelnică, să mai întărescă lucrurile până va veni Ión Voda. Ședédu acolo Pașa, Catargiul așteptându pré Ion Voda, au simțitu lucrurile într'altu chipu, ca'lu agunsése pré Pașa alte poronci Imperatesci, prin Silhtarul, și unșése osia la Pașa și Matei Vodă. Deci, vedédu Catargiul lucrurile într'altu chipă, și aŭ mirositu cum cătu are sosi Ion Voda la Pașa va să'lu opréca și se'lu trimiță la Impărație, dat-aŭ Catargiul scire la boierii ce erau pré lăngă Ión Vodă, aprópe de Dristor, la unu satu; și îndată s'au întorsu Ión Vodă, cam cu fuga, de grija Pașei; și așa aŭ eșită și a două ispită pentru Domnia țerei Muntenesci.

Ală doffe rōndū aū mersū Vasilie Vodă cu oștī asupra lui Matei Vodă în țēra Muntenescă până la Praova.

Ēră nice cu atâta nu s'au lăsatū Vasilie Vodă; ce, îndemnatū și de Vizirul, și ca o nimică socotindū a călcare pre Matei Vodă, iar aū strānsū oștī, ea mai bună gătire, pedestrime și cu puscī, și iar aū purcesū in țēra Muntenescă asupra lui Matei Vodă; și cu aceea nebăgare de sēmă de Matei Vodă, câtū aice in locul seū pusesē Domnū pre fiul seū, Iq̄n Vodă, in scaunul țērei, cu boierī, cu Ispravnicī, cu Domnie deplină, fiindū ca in palmă domnia țērei Muntenescī. Ēră luncōse lucrările rēsbōielorū, și in puterea lui Dumneḑeū mai multū staū. Nicī-unū neprietenū, câtū de slabū fie, cum se nu'lū ție nime, nice'lū ținū oștenii cei direpțī; și bine aū ḑisū unul: rēsbōiele in clipala ochiului staū; că atâta era numai, sē eie acela rēsbōiū Vasilie Vodă, și sē se așeḑe in Domnia țērei Romānescī. Ēră rōta lunei nu'l așa cum gāndesce omul; ce, in cursul seū se întōrce.

De care silă n'au mai pututū Silihtarul a trimiterē alte isprāvī lui Matei Vodă, sē nu se descopere de totū cu āmbletele improtiva Vizirului, sē se rēsaē ceva Impērāției cu scārbă in partea sa; că alesū la Turcī, fōrte cu siealā suntū tōte; și cu mare meștersugū, și taină, strică unul altuia, când va unul pre altul sē'lū surpe; că sē pīrēscă la vederea, șie'și strică, cine începe pira. De mulțe orī cu lauda pre neprietenul seū mai curēnd pogōră; și ales subt Impērāția lui Sultan Murat, cu mare siealā erau toțī. Ēră tot-deauna trimitea Silihtarul pren taină la Matei Vodă, imbărbătāndu'lū sē stea improtiva lui Vasilie Vodă sē'lū batā; ēră pentru scārba Impērātēscă sē nu pōrte grijē, că este grija lui. Decī, și Matei Vodă 'și-aū strānsū oștea tōtā; și vēḑlēndū pre Vasilie Vodă că trage oștī spre Bucurescī, nu spre Tērgoviște, aū pogoritū și elū cu oștī spre Bucurescī.

Vasilie Vodă, dacā aū sositū la Praova, la satū la Ojogenī, sciindū den limbi de gătirea lui Matei Vodă improtiva sa, și cu oștī cāteva, și strēine și de țēră, aū făcutū sfatū acolo la Ojogenī, socotindū și trecētorile apelorū, și locurī in-chise cu pădurī den tōte părțile, și bāhnișurī; ințēlegēndū pre Matei Vodă că anume la locurile acele pohtesce sē'i dea rēsbōiū, fiecānd oștile mai tarī hi-indū la locul seū și la strimtorī improtiva oștilorū celorū strēine, aū alesū cu sfatul sē nu trecā Praova, ce sē stea acolo la cāmpū, sē tragā pre Matei Vodă cu oștile sele la cāmpū; și așa alegēndu-se sfatul, aū purcesū tōte oștile lui Vasilie Vodă in jacurī la Pōḑgorie, pre subt munțī, incātro era bejenitā tōtā țēra Muntenescă, de pren tōte acele olate, până in Praova. Și așa, cu aceluī sfatū (ce sfetnicī ar hi fostū așa bunī de rēsbōie pre atuncī), rēșchiratā oștea pre la jacurī, in locū aū priceputū Matei Vodă lucrul, și indatā aū purcesū spre Praova, direpțū in prejma Ojogenilorū, unde era Vasilie Vodă cu corturile; aū stātutū la trecōtōre, dāndū scire den cāteva puscī ce avea cu sine. Și indatā aū inceputū a trecere oștea in vadū; și totū cālăreșul aū trecutū cāte unū pedestrașū dupē sine; și aū stātutū in tocmalā cu oștile dencōce de Praova, tocmindū oștea pedestrā, cu focul și cu puscile, āntre oștea cālăreșā; și aū purcesū cu tōtā oștea stolitā asupra taberei lui Vasilie Vodă.

Nu avea de ce se apuca Vasilie Vodă, cu șteea rășchirată în toate părțile; și așa de grabă veniră asupra lui Matei Vodă, și temeinică, că oștenii lui Vasilie Vodă unii veniau cu plean îngreunăți, nesciind lucrul ce este, alții spaimați de sosirea oștilor așa degrabă, mai mult de gătirea la fugă îndată au statut, de câtă la război; și așa spărscută șteea, câtă nu era dusă în pradă, fără de nice o tocmală au plecat și Vasilie Vodă fuga, și totă șteea, lăsându și corturile și puscile cu totă pedestrima pe mâna lui Matei Vodă; și, de grija gonașilor, Vasilie Vodă au lăsat calea pe care venise, și drept la Brăila au năzuit.

La Brăila zăbăvinduse Vasilie Vodă câte-va zile, era Matei Vodă dedese scire de olac la Pașa, îndată, de isbândă asupra lui Vasilie Vodă, așa de sîrg lucrul. Ori cu scirea Pașii, ori dintre sine, Agii den Brăila și den Mecin sfătuiău s'îl prindă pre Vasile Vodă, s'îl trimiță la Pașa; și se nu' hie dat scire Stamatie, carele mai apoi au fost Stolnioc la Vasile Vodă, iar mai pe urmă și Postelnic mare, are hi încăput Vasile Vodă la prinsore. Ce, ședîndu s'era la masă, i-au dat scire, și de la masă s'au sculat și într'o grădină peste gardu au sărit, apucându-se de pre spatele a unuia din slujitori; și acolo i-au scos calul și au eșit cu fuga den Brăila la Galați, lăsându toate în Brăila, câte nu rămăsese în Ojogeni.

Înțelegîndu Ión Vodă, ficiorul lui Vasile Vodă, de poticala tătâne-seu în țera Muntenescă, strins'au boierii ce erau puși la boierie pre lîngă elu, și le-au dîs că elu de domnie nu este, pentru slabă s'entate sa ce avea (că era Ión Vodă slabu, și desnodat și de mîni și de picîore, cum nu aru hi fostu feciorul lui Vasile Vodă care era ca unu leu și la hire și la trup), iar tătâne-seu, au lăsat scaunul domniei; și au venit Vasile Vodă iar în scaun.

Era Matei Vodă, jeluindu-se și la Impărăție de prada ce'î făcuse oștile lui Vasilie Vodă, și la megieși, s'și întorcă strîmbătatea ce'î făcuse Vasilie Vodă țerei Muntenesci, legase cu Racoți, Cnezul Ardélului, tatăl lui Georgie Racoți, lucrul; hiind și Racoți rînit cu nebăgare de s'ema megieșiei lui de Vasilie Vodă, au pornit nesce oști asupra lui Vasilie Vodă, cu Ión Movilă, feciorul lui Simeon Vodă, carele era în Ardél aședat de după războiul de la Ștefănesci, cum s'a pomenit după mórtea lui Simeon Vodă, că au făcut război feciorii lui Simeon Vodă, și cu feciorii lui Irimia Vodă, pentru domnia țerei. Și s'au pogorit pînă în Troțuși Ungurii, și oștile Muntenesti pînă la Milcovu sosiți; au schimbatu sfatul Racoți cu Matei Vodă: ori temînduse de Impărăție, înțelegîndu de patima Vizirului, ori altă socotélă le-au venit: au întorsu pre Ión Movilă cu oștile înapoi, și s'au întorsu și Muntenii. Eșise casa lui Vasilie Vodă spre Huși, de spaîma aceea; și pre vremea pogoririi acestor oști au perit Gorgan și Sămăchișe, Capitanii, și Cărstea Visternicul, pentru prepusu de viclășug Domniei.

După aceste zarve, numai ce i-au căutat lui Vasilie Vodă a stare la pace, vedîndu și patima Vizirului curîndu după aceea, se nu se mai aște lucrurile asupra sa; cum n'are hi fostu fără primejdie Vasilie Vodă atunci, de n'are hi statut Impărăția după lucrării ce avea cu Persii, unde, după aceea, curînd au purcesu cu totă puterea asupra Bagdatului; Ori de la cei-alți doi

megieși n'are hi fostu fōră rēscōlă, de nu s'ar hi spăimatū · Racōți și Matef Vodă cu mórtea Vizirului. Și sta in cumpănă Sultan Murat, asupră Azacului va merge, că încă nu'lū dedesē Muscali; aū purcesū asupra Bagdatului. Érá până a se înțelege purcesulū, aceste țeri erau subt grijē că va veni Imperăția spre aceste părți cu oști. Post-au aceste zarve între Matef Vodă și între Vasilie Vodă in anul 7144, și 7145.

Érá patima Vizirului Tabani Buŭuk, cum aū fostū de aū peritū de Sultan Murat, este așa: după rēsipă de la Ojogeni a lui Vasilie Vodă, aū făcutū Matef Vodă arzahal, saū rēvașū de jalbă, la singurū Impēratul; și afiāndū omū de acea trebă sē dea acea jalbă la singurū Impēratul, aū purcesū omul acela cu cărțile; și știindū rândul, aū păditū când aū eșitū Impēratul la primblare cu vênătōrea la cāmpū; atunce s'aū făcutū omulū acela a mergere de-olacū pe dinaintea Impēratului, anume s'ē'lū vedă. Și așa vedēndū'lū Impēratul mergēndū tare, aū trimisū de 'l-aū opritū, și 'l-aū întreatū de unde vine. Elū aū rēspunsū că vine den țera Muntenescă cu cărți la Impērație de mare pradă și vērșari de sânge ce aū făcutū Vasilie Vodă in țera Muntenescă, care aū venitū cu oști asupra lui Matef Vodă. In locū aū trimisū Impēratul de 'i-aū luatū cărțile, și aū cetitū arzul celū de jalbă asupra lui Vasilie Vodă, pome-nindū că se laudă Vasilie Vodă că are isprăvi de la Vizirul sē hie Domnū și in țera Muntenescă și in țera Moldovei. Atunce aū avutū vreme Silihtarul asupra Vizirului, cāindū țerile cum se strică ele între sine și se pradă. De care jalbă focū s'aū făcutū Sultan Murat pre Vizirul, înțelegēndū că de la Vizirul se pōrtă acele amestecăturī. Ce, āntēiū aū trimisū pre omul acela cu tōte scrisorile acele sē le vadă Vizirul; érá Silihtarul aū đisū cātrē Impēratul că omul acela îndată va peri de Vizirul. Ce 'i-aū datū Hasiki, și le-aū đisū singurū Impēratul: «pre acestū omū iar s'ē'lū aduceți la mine.» Și așa aū fostū; că dacā 'l-aū dusū la Vizirul, și aū înțelesū, aū vedutū că este rēu de dēnsul, aū vrutū sē oprēcă pre omū; ce Hasiki 'i-aū spusū poronca Impēratului, că este sē ducă pre omū iar la Impēratul. Scosese Vizirul daruri Hasikilorū sē lase pre omū la dēnsul; ce nu s'aū cutezatū Hasiki, pentru Silihtarul, a face prestē poroncă. Érá sē nu hie fostū omul de față, putea đice Viđirul, s'ēși tocmască lucrurile sela eum că aū fostū omul acela unū marghiolū den Țarigrad, și 'i-aū spusū mencunī; că de aceste multe se făcū la Turci; saū s'are hie uitatū la Impērației care de lucrurile a tōtă lumea gāndesce, cele mai menunte le trece cu gāndul. Ce pāzia acestū lucru Silihtarul, sē nu scape vreme ca aceea asupra Vizirului; și inoindū scārba Impērației, Silihtarulū, aū chematū Impēratul pre Vizirul; și după mustrarea ce 'i-aū datū, căci strică țerile fōră scirea lui, 'l-aū omoritū. Decī, așa s'aū scosū Vizirului aceluia cu zarvele acele între Domni. Aceste amū înțelesū dentr'unū Boțerū bētrānū de sfatū ce era pre acele vremi.

Curēnd după aceste zarve cu Matef Vodă, pentru sē potolēcă Vasilie Vodă vrajbele sunate, pre fiul seū Iōn Vodă il-aū trimisū in Țarigrad, unde 'și-aū svērșitū și viața. Nu apōi pestē alți ani, ce într'acestașū anū, 'și-aū svērșitū viața și Dōmna lui Vasilie Vodă cea de'ntēiū, fata lui Bucloc. După mórtea Dōmnei aū trimisū Vasilie Vodă pre Catargiul in țera Cerchezescă, și de acolo

i-ăi adusă Dómnă, pre fata unui Mărzacu de ai loră, cu care au trăit până la sfârșitul seii.

In anul 7146, au luatú Sultan Murat Bagdatul, cu mare yersare de sânge de la Persi, după patru luni den ce și începuse a batere orașul. Spune istoria se hie fostú acolo in Vavilon sau in Bagdad oșteni 30,000. Ce acea gătire făcuse și Sultan Murat improtiva Persiloră, câtú sângurú Bagdatul. Era totú Misirul, și Pașii câtii suntú peste Arapi, i-ău pornitú despre marea roșie de au lovitú și dentr'acole țera Persului; și le-ău luatú Turcii și dentr'altă parte o scală fórte mare; și așa ándoitú Persul n'ău pututú se deie nice unú agiutorú Vavilonului.

Sultan Murat intr'acolo zăbowindu-se cu oștile, era in părțile aceste stați fericite vécuri, liniște și pace întemeiată din tóte părțile, fiindú in pace Vasilie Vodă cu megieșii. Intr'acești ani au ziditú Vasilie Vodă și láudată monastirea in orașul Iașiloră, ántéii subt nume a trei invetători bisericei, ce se dice: *Trei Svecititeli*; mai pre urmă, a doa monastire, ce se chiamă *Golia*, cu fáptură cum se védú peste tóte monastirile aicea in țera mai iscusite. Golia se dice pre numele unui boierin anume Golăea, carele pre acelu locú zidise o bisericuță mică de pétră. Și intru acesti ani au adusú Vasilie Vodă și móștele Sfintei Preacuvioșei Paraschivei, in anul 7148, a cărei Sfinte viața și den ce locuri au fostú, și cum au petrecutú cu mare Dumneđeire, vei ceti la Oetomvrie in 14 zile.

Acestú Domnú au făcutú ca de isnovă curțile cele Domnesci in Iași, casele cele Cucinii, grădinii, grajdiiuri de pétră, tóte de densul făcute, și multe locuri au aședatú care multă vreme au stătatú aședate; că de au fostú când-va vremi fericite acestorú părți de lume, atunce au fostú. Plină țera Leșescă, voiú dice, de aurú, la care pre acele vremi isvoría din Moldova, cu boi de negoțú, cu cai, cu miere, și aducea den acea țera totú aurú și argintú. Putea-voitú dice că s'eracú nu se afla pre acele vremi, dór care nu-și vra se aibă. Țera Leșescă la acea scură de fericire se înălțase, precum și Leșii dicú, și scrisorile lorú, care nice ó Orăie de pre acele vremi nu-i era de'mprotivă, așa in bine și in desmerdăciune cu țera Leșescă și țera nóstră.

Era de pre acele vremi se cunósce páharul mâniei lui Dumneđeú, aprópe de schimbare, și curénd spre alte mai cumplite vremi; că la mare sburdăciune erau țerile aceste. Și care țeri se suie pre la mari bișuguri, sburdéză hirea oménescă, și sburdăciunea nasce pécatul, și pre pécatú ilú urméză mânia lui Dumneđeú. Așa țera Leșescă era la mare sburdăciune, așa și țera Moldovei. Și însuși Domnul Vasilie Voevodú, cu silă a câte-va case de boieri luându-le fetele, peste voia párințilorú, la iitorie; era ómenii de casa lui, nepoții lui Vasilie Vodă, mai mare silă făceaú, luándú băeții ómenilorú in silă la curvie; care tóte faptele mai pre urmă s'au arăratú cu mare osândă asupra casei lui Vasilie Vodă.

Intr'acești ani, după ce au aședatú Sultan Murat Vavilonul spre Impărăția Turcescă, s'au întorsú in Țarigrad, și se gătia tare asupra Leșilorú, se-și răscompere rușinea lui Sultan Osman, deschidéndu-și calea prin Ardél se lovésca dreptú peste munți spre Liov. Ce atunci curind puternica mână a lui Dumneđeú i-ău tălatú zilele; și in locul lui Sultan Murat au stătatú Sultan Ibrahim,

fratele său, omă plecată cu totă firea spre sburdăcune; și cu Impărăția lui Iar au hălăduitu țerile aceste de răscăle,

Incepuse in cestă an Racotți celu bētrānu sfađă cu Nemții, căruța era orōnduită óste și de aicea den țeră și den țera Muntenescă. Ce n au ținutu multă acea sfađa; curēnd au venitū la tocmală cu Impēratul Nemțescū; érá prădasē câtvā locū cu ai nostri in Ungurimea de sus. Apostol de Orheŭ au fostū Sērdariū cu Racotți într'acea óste.

In anul 7153, au făcutū nunta Vasilie Voda fiicei sele ceii mai marī, Dómnei Mariei, după Cnézul Ragivil, omă de casa mare diŭ Cnezia Lityei. Numai cu ce inima și sftatu au facutu acea casă dupe omă de lege Calvinescă, care lege este scornită de unū Popă de Flandria, de subt ascultarea Papei Romului, peste legatura sobórelorū cu multe minuni Dumneđeesci legate. Érá Calvinul numai prin singure poftele sele trupesci, osēhite de sfānta sobórnicescă biserică, au scornitū acea lege, la care, ca la o lege sloboda, in puțină vreme au cursū tótă Flandra și Englitera. De miratū au rēmasū vacurilorū acéstă casă, cum au pututū suferi inima lui Vasilie Vodă se se facă; și multă vreme s'au frământatū acestū lucru in sfatū, și cățl-va pre atunce apērau acestū lucru se nu fie, ales Toma Vornicul și Iorgaki Visternicul care capite ca a-cele abia de au avutū țera când-va, seŭ de va mai avea. Ei diceau lui Vasilie Voda și pentru legea rētăcită, și unū lucru nu foră de grijă, despre Impărăția Turcului. Érá Todirașco Logofētul și Urechă Vornicul staū asupra acesteŭ nunte se se facă.

Avea Vasilie Vodă pozvolenie de la Turci; însă era acea pozvolenie din bani, nu din inima Turcilor. Și așa s'au făcutū nunta aice in Iași, la care cățl-va Domni din țera Leșesca singuri cu chipurile sele, cu curțile lorū au fostū, și Petrașco Moghila Mitropolitul Kievului, feciorul lui Simeon Vodă. Érá solii trimiși eraū: de la Racotți, Cnézul Ardélului, Kemem Elnăș, cu daruri; și de la Matei Vodă, Domnul Muntenescu, singuru Stefan Mitropolitul țerei Muntenesci, și Radul Logofētul, și Dinul Spatarui, că se împacase Domni între sine.

N'au lipsitū nimicā den tóte podóbele câte trebuiau la o veselie ca aceea, cu atăția Domni și ómeni marī, din țeri streine: meșteri de bucate aduși din alte țeri, đicaturī, glócuri și de țeră și streine, curtea împodobită tótă, și stranși boierii și capiteniile țerei, fec orī de boierī, ómeni tineri, la alaturī pre cał Turcesci, cu podóbe, și cu pețiene la șlice. Și așa cu petrecāni trāganāndū s'au veselitū cateva sēptēmāni; și au purcesu Cnéz Ragivil cu Dómna sa in țera Leșescă cu zestre fórte bogată.

La anul, simțindu-se Crai Leșescă in vārtute, îndemnată de Papa de Rom și de Venețianī, cariī aveau dodefală de Turci la Ostrovul Critului, au făcutū sftatu senatoriī, Craiul Vladislav numai se încépă sfađa cu Impărăția Turcului; de care gătire a lui, și la ce au eșitū mai apoi acela sfatū, vei ceti povestea mai glos la rōndul seu. Érá solii trimițēndu la toți Craii creștinesci, Craiul Leșescū, aice la Vasilie Vodă pre Cnézul Ragivil au lasatu solia cu acéstă trébă. fiindu viitoru Ragivil, la anul după nunta, la socrul seŭ aicea in țeră; care Cnezie au cređutu Vasilie Voda îndată, și au primitū se fie una cu Leșii; cătu și birul oprisē a anului aceluia, și pornisē pre Aga birului fōră birū, răspun-

qëndurî că nu s'au pututu stringe birul, pëntru sërăcia ómeniloru. Ce, dacá au státutu la voróvã cu boierii pentru opritul birului, și intr'unu rónđu și intr'altul, spünü sê fie ăisú Petriceico, Vorniceul de țera de sus, pre care-lu ținea ei mai p'rostaticu dintre alții de sfatú: «Eú așu ăice sê nu oprimú noi birul, până nú vomú vedea cá trecú Leșii Dunărea.» Și acela cuvëntu au intratú indatá în gándul lui Vasilie Vodă, și au rëpeditú dupë Aga birului și 'l-au opritú în Galați până, au gătítu birul, și 'l-au încărcatú, și 'l-au pornitú. Așã ferescú pre Domnii și țerile voróva cu sfatú de primëjdii; cá pentru adeea au datú Dumneđeu Impërații, Craii și Domnii, cărmuitorii țeriloru, sê aibă sfetnici pre lúngă sine, cu cari vorovindú o trebă, sê frámante cu voróva lucrul; și unul una, altul alta rëspunđendú, sê lámurescë lucrul cari mai spre îndemănă. Érá ce facú Domnii singuri din gándurile sele saú din șopte, rarú lucru este de folosú; cá încă în lumë n'au născutú omú până astăđi ca acela, sê nu'i trebuescă voróva cu sfatú. Cá de și gicesce cărmuitorul câte o trebă, încă totú sê nu sê încrëde cá au gicitú, până nu sê întăresce părerea lui cu voróva și áltorú păreri. Decí, ce ai socotitú cá este bine, dacá se mai toclescú cu gándul têu ce ai gánditú cá este cu cale, încă cu a doi seú a trei șocotélă, fórá greșú pre acela lucru sê stai, cá nu te va înșela. Érá ce'ți pare numai a singurú cá este bine, și alții toți ăicu cá este într'altú chipú, sê nu cređi acea șocotélă, cá te amăgesce. Multe lucruri ne parú cá suntú gicite; iar apoi, dacá mai lași vremea șocotelei, afii departe mai pre urmă într'altú chipú. La mulți Domnii mari smintelele au căđutú din șopte, seú ne sfătuitú acum din vacul nostru; fórá sfatú au făcutú Vasilie Vodă de au lovitú pre Tătari la Brătulenii; apoi prada de Tătari a tótă țera ne spuse cu câtă robie și plean dintr'acea faptá au venitú asupra țerei. Așa și Duca Vodă, sfátuindú numai cu unul pentru carte la Hanul, 'și-au stricatú Domnia, din care maziile mare risipă și greutăți asupra țerei au venitú, carea era în statú bunú pre atunci, și gata lucrurile sê rëdice numai cu oróndulálă datoriiile țerei tóte. Érá dintru acea maziile de'ntëiu a Ducăi Vodă, s'au tēplatú trei înoiturii de Domnii: uua, la Beligrad, a Dabiji Vodă, dupë care nepliniindú anul au muritú Dabija Vodă; altă Domnie, totú într'acelu anú, Domnia d'ântëiu a Ducăi Vodă; atreia Domnie, a lui Ilieș Vodă, cu mare rësipă. Decí, trei Domnii câte 500 saú 600 de pungi la înoiturii, totú într'unú anú, cum au pututú fi bine? Așa, cu șoptele cu unii, nu cu sfatú, au făcutú Petriceico Vodă de au lepădatú fórá de nici o nevoie Domnia țerei, și s'au dusú în țera Leșescă; din care faptá se stinge țera Moldovei astăđi.

Cnézul Ragivil, dupë zăbava sa peste câteva sēptemăni în Sucéva, la socrul seú Vasilie Vodă, pre Dómna-sa o au pornitú pre la Sniatin spre țera sa, érá elú au lovitú prin Ardél pre la Racóți, Cnézul de Ardél, totú cu acele trebii pentru rëdicarea asupra Impërației Turcesci

Înțelesēmú din boierii bētrâni, cum sê fie vrëndú Vasilie Vodă în Sucéva, atunciși, sêși despartă fata de Domnu-seú Ragivil; érá ea n'au priimitú, ăicēndú tătene-seú: «sê fi socotitú ántëiu lucrul, nu mai pre urmă.»

Și cu vremile până aice amú istovitú o parte de Domnie a lui Vasilie Vo-

dă ; că până aicea, pre câtü aü fostu fericita Domnia acésta, cu atâta mai cumplite vremi s'aü începutü de atunci ; din care au purcesü din scädere in scädere acéstă țéră, până astädü.

**Pentru Căzacü, ce nümü suntü, și pentru Hmil Hatmanul lorü câte prädü
aü făcutü.**

De vreme ce scriitorü ceü stréini, pre lungă poveștile sele n'aü trecutu cu pomenirea și de lucrurile țerei nóstre, Moldova, și câtu scimü de lucruri trecute a țerei nóstre, mai multü dintru dênșii scimu, cu cale este și noă de vremile lorü a povestire, ales pentru Hmil, Hatmanul Cazacescu ; de care vremi, ah ! s'aü începutü și réul nostru, in care pâna astađü ne aflămu cu acestü pământü la cumplite vremi, și Dumneđeü scie de nu'sü și peste väcul nostru trecătóre !..... isvorul tuturorü réutățilorü și pustiirei acestoru părți, începutul cäderei și împuținării Craiei Leșesci, rësipa și pustiirea și Cazacilorü, stingere și țerei nóstre.

Érá mai 'nainte de vomü începe de rédicarea Căzacilorü cu Hmil Hatmanul lorü asupra Leșilorü, stăpânitorü sei, a pomenire de Cazaci ce nümü suntü, și de când subt acestü nume *Cozacü*, cu cale că va fi amü socotitu, aúđindü pre mulți întrebändü acestü nume a lorü, de unde și de când aü fi ? Decü, mulți aü đisü că numele lorü arü fi de la unü nümü ce este prelungă apa Volgăi, anume *Casak*; ce acele deșerte povești suntü.

Suntü Căzaciü de nümü lorü *Rusi* rëmășiță din oștenü a Cnezilorü Rusesci, pre cariü cu îndelungate vremi supuinđu Craiü Lesesci, și căđëndü și Chiovl, scaunul Rusiei, pre mâna Leșilorü, ei pre Nipru in giosü și pre de ceea parte și de césta parte traiau subt ascultarea Crailor Leșesci, slobodü de vecinatate, in chipul oșteniloru, cu hrana slobodă pre Nipru, ori cu vênătoria, ori cu pescăria, pâna la Pragurile Niprului, unde are Niprul in trei locuri Praguri, așa din firea locului facute, și cade apa de pre stânci, ce suntu in fündul apeü, la locü mai gios ; care locuri nice unü feliu de vase a trecere nu potü, foră vasele loru ; și acele, încă, cu mare grijă trecu ; și de multe ori pre uscatu tragü vasele pên trecü acele Praguri ; și așa traiau până in đilele lui Avgust Craiü.

Acelü Craiü Leșescü, vedëndüü ómeni cu viața diréptă de oștenü, 'i-aü trasu și la lege, și le-aü făcutü și căpitenü cu tocmala, și in rëndul seu se fie volnicü a se bulucire și a se oștire improtiva Tatariloru, ca o păză se fie Craiei Leșesci ; că dodeiaü Tatarü la marginea țeriloru și pre atunci. Și pentru că erau sprinteni și sêlbateci, le-aü đis *Cozacü*, adeca *caprași* (care nume și la Leși), adecă *capră sêlbatică* ; séü că âmbländü ei la câmpu pentru capre sêlbatece și'n luncele Niprului, le-aü venitü acestu nume de atunci, de le-au đisü Cozacü, adecă caprași ; care nume, și la Leși la o samă de óste, ales stégurilorü ce suntu mai sprintene, le đicü stégurü Cazăcesci și până astađü.

Apoi, Stefan Bator, Craiul Leșescü, și mai mari aședări au făcutu Cazacilorü,

dându-le și Hatman se albă, cu stégă, cu dobe, cu țrêmbiță, și după voia loră se 'și alégă Hatman; și 'i-aă pözvolută și 'i-aă întărită se facă și vase de marea Négră, și se facă Căzaci rögistrovi, adecă de Catastijé, până la 40,000 de ómeni; și locă se albă scaunul loră într'ună ostrovă la Nipru, în care este o monastire mare cu câte-va alte biserici mai mici, anume Trăhtmirov. Și acésta este incepătura oștiloră loră, după căderea Cnejiloră Rusesci, de 150 ani.

De pre acele vremi multă nevoie făceau Căzaciî Crimului și țeriloră Turcesci; până și Anadolul nu hălăduia: Sënopoi și Trapezundul, cetăți mari, le-aă luată în câte-va pânduri, și alte orașe mai mici, dincolo de mare Négră; și dincóce, Varna, Misivria, Ahilo, până la Aitos și la Pravadia, pururea prădaă; și aă lovită și pên aprópe de Tarigrad, la Enikui, pe Boaz, unde cură marea Négră în marea Albă, subt cetatea Tarigradului. Și așa dodeindă Impărăției Turcesci, venia de la Turci ponóslu, pentru prădi ce făceau Căzaciî în țerile loră. Acele socotindă de la o vreme Leșiî, pentru se nu strice pacea cu Impărăția Turcului, făceau Căzaciiloră mare strânsóre, oprindu'î de pre mare; câte hrană o deprinșesé ei cu mare dobândă; și averea ce scoteaă de acolo, și cu acele avuțiî, zidiaă biserici, monastiri de pėtră; câtă, o monastire în Kiev, căreia îi dică Arhangél, stă și până astăzi cu o boltă în miđlocă fórte mare, și tótă bolta acoperită cu table galbine de aramă și poleite cu aură. Și pentru se 'i opréscă de totă se nu ámblesé pre mare, aă făcută Leșiî o cetate, anume Kodacul, la Pragul celă d'ântéiă a Niprului, și țineaă acolo câte 2000 de Nemți pedestrime, cu pusce, pentru opréla loră, care era fórte cu mare silă Căzaciiloră, ca unoră ómeni cariî altă hrană nu sciaă, fórá oștenia; și d'intr'aceea opréla s'aă rėdicată în câteva rōnduri împrotiva Leșiloră, cu Palevaico Hatmanul, apoi cu Sulima, mai apoi cu Cuzima, Hatmaniî loră. Ce totă îi rėsipiaă Hatmaniî Leșesci; până, vėdėndă neticnelă cu dēnșil, le rėdicasé Hătmănia, se nu fie, și le trimiteaă câte doi Domni Comisari se de fie mai mari; și acei Comisari le făceau giudețe, și 'i cărmușiaă; și cu vreme și alte volnicii le-aă stricată tóte, câtă nu era Căzacul cu nimic volnică.

Așa s'aă trasă asuprėlele loră până la Craiă Vladislav. În anulă acela, Vladislav, vėdėndu-se Crăia în vărute, după atătea isbānde asupra Moskului, cumuși era așa, că mai fericită Crăia Leșescă, și în tărie, și în totă binele și bișuguri, nice la ună Craiă n'aă fostă cum aă fostă atunci. Pentru aceea, bine dicea ună dascal: «Cei ce suntă în scară virtuțiî cea mai de sus, ne putėndă sta totă intru acea stepenă, cadă fórte la mare slăbăciune». Așa și tóte Impărățiile, când prea ce sufe la mare tărie, ne avėndă locă se se mai sufe sus, cadă și purcedă îndėrėptă, cum vedemă și Crăia Leșescă.

Avėndă acela Craiă, Vladislav, și pračsimă, adică sciință, ce suntă Turciî cu rėsboiul de la Hotin, cu Sultan Osman, la care rėsboiă era singură elă trimisă de tătă-sėu Jigmond, Craiul Leșescă, îndemnată de Papa de Róm și de Venețiani, cu mare făgăduință și cu bani gata de Papa, din ană în ană, pe 12,000 de óste lėfă de la sine, și Venețianiî avėndă cu Turciî incepte rėsboite la Crit, aă pusă gândă Craiul Leșescă numai se începă sfadă cu Turciî. Pentru care trebă și singură Impėratul Nemțescă aă mersă de s'aă adunată la Vratislav, în țera Sileziei, care țera a Impėratului Nemțescă se hotăresce cu

Leșii. Și acolo, după aședată vorovă cu Impăratul, 'i-au orânduită Némțul óste Nemțescă 12,000, făcendū scire și Papa și Impăratul pre la toți Craii creștinesci, cum este alesū Craiul Leșescū să fie General peste totă creștinătatea, adecă purtătorū de oști improtiva Turcului.

Deci, întēiū Hișpanul o samă de banī 'i-au orânduitū la Craia sa de la Neapol, că se rudia Vladislav cu Impăratul Nemțescū, și cu Craiul Hișpaniei, fiindū fecori dintr'o nepótă a Impăratului Nemțescū.

Șvedul Iarăși, făgăduise 6000 de óste, și Impăratul Moskicescū 20,000. Acele tóte vedēndū gata Vladislav, au trimisū și la Căzaci și au chematū la sine pre unū căzacū bătrānū, anume Barabaș, și pre Hmil, care era atunci pisarū oștilorū. Dacă au venitū Barabaș și cu Hmil la Craiul, cu dēnșii au tălnuițū multe voróve Craiul pentru gătirea lorū de marea Négră, pentru locuri pre-lungă mare, și au aședatū cu aceia amēndoi și dintr'acolo tótă gătirea; dāndū cu Urică, lui Barabaș, hātmania cu stégū, pre obiceiul vechiū, și lui Hmil pisăria de óste; dāndu-le și cātēva somă de banī gata să facă vase și ce arū trebuī de aceea cale. Și așa, gătindū tóte Craiul, inselatū de Domniū cariī toți îi făgăduiaū că vorū priimi acela sfatū : și óstea Nemțescă era sosită până spre Liov; érá ascunsū giudețului lui Dumneđeū tóte gândurile omenesci le strēmută. Lipsia numai Sēimul, pre obiceiul Krăiei, să fie cu sfatul tuturorū, și pentru cheltuele, și pentru încălecatul Leșilorū. Deci, la Sēim au stātutū Leșii improtiva lui Craiū, întrebāndū pre Craiū : ce pricină are așea începăturēi de sfadă cu Turcii, aducēndu'ī aminte de primejdia strēmoșu-seū la Varna; și bănuindū pre Craiū că au hāgatū oști strēine in țēră fórá scirea lorū, și cum că acele țēri strēine numai de-odată îi vorū da agiutorū, apoi va cădea sfada numai pre dēnșii. Și se prilejise de murise și Hatmanul lorū celū vestitū Coneț-Polski. Și așa, împiedecatū Craiul, cu lucrurile gata, s'au poftitū la Leși să 'i posvoléscă cu cheltueala lui cu óste strēină să mérgă asupra Turcului. Au strigatū cu toții in gura mare : că, cātū va trece hotarul, orū rădica altū Craiū. Deci, numai ce au căutatū a se surpare tóte nevoințele lui Craiū și a mergere in vēntū.

S'au trasū cuvēntul in țēra Leșescă până astăzi, cum Craiul, dacă au vedutū că 'i stāu Leșii improtiva la acela, gândū a lui, in pisma lorū să fie indēmnatū pre Căzaci să se rădice asupra Leșilorū, cum 'și-arū pute ași cercare lucrul. De față amū fostū la Bar, âmblamū la scólă, când au trecutū pre la Bar Canțeliarul celū mare, anume Osolinski, omū fórtē de la inima lui Craiū, și mare capū, întorcēndu-se de la Kiev, unde s'au făcutū a mergere la móștele sfinților ce suntū la Kiev, pentru bóla lui de picióre; și de la Kiev au âmblatū la câte-va orașe Căzăcesci; și la întorsū au venitū pre la Bar, unde era scaunul hātmaniei. Era Hatman mare, pe urma lui Coneț-Polski, Nicolai Potoțki. Au ședutū vr'q trei zile acolo la ospēțū la Hatmanul; și se miraū ómenii ce erau mai căpetenii, cum nu ținū mīnte să vie unū Canțelarū să âmble prin Ocraină. De este așa, că au âmblatū cu acea trēbă nu sciū, érá de acele ce am fostū de față scriū.

Căzaciū, măcar că alte pști strēine, după ce s'au rēsipitū lucrul, s'au întorsū cineși in țēra sa, totū păziaū trēba lorū, și făceau yase bărbătesce cu hanii

crăiesc, și se gătiau de marea Négră; până oblicindă Hatmanul Potoțki că totu se gătescă Căzaci, și subt mâna Hatmanilbră suntă tôte părțile acele, au scrisă la Barabaș să părăsescă acestu lucru, și să'și aducă aminte de patima lui Pavliuc și a lui Sulima. Deci, Barabaș, ca unu omă bătrân, vâdendă cartea Hatmanului, au lăsată lucrul mai în slabu, socotindă cea de apol; érá Hmil îndemna bărbătesce și pre Barabaș și pre alți Polcovnici, până au trimisă Hatmanii Leșesci, Potoțki și Calinovski, de le-au arsă tôte vasele, multă erau gata de apă. Ș'au începută a venire de la starostii Leșesci, de la margine, pira la Hatmanii pre Hmil pisariulă.

Avea Hmil pisariul daniel de la Craiul, lungă Cehrin, ună locu de odae; al colo făcându'și și beserică lungă odae, și adăogându-se omeni den și în di, s'au făcută sloboție, anume Sobotoă, locu de o milă de la Cehrin, în câmpu, pre apa Tismănilui, și Stărostia fiindă a Cehrinului pre sama lui Coneț-Polski Horunjii, feciorului lui Coneț-Polski Hatmanul. Ispravnicul lui, anume Ceplinski, totdeauna pira pre Hmil pisariul la stăpănil seă pentru sloboția aceea Sobotoă, dicendă pentru ce să fie unu mujicu tēgură? Și așa prilejindu-se lui Horunjii, stăpănilui lui Ceplinski, a trecere cu osti asupra Orului, unde multă pleauă au luată de la Tătari; și au prădată atunci pre Hghai, ce erau lungă Oră, și la întorsul lui au venită pre la stărostia sa în Cehrin. Și acolo ședendă, peste câteva zile, pre gura Ispravnicului, lui Ceplinski, au închisă pre Hmil și i-au luată și Sloboția lui, care mai sus s'au pomenită și Sobotoă, și o au dată în sama lui Ceplinski. Și de nu 'l-are hi scosă ună Leav den slugile lui Coneț-Polski, slugă bătrână, anume Zah-Fișilovski, ită pusesé în proșcă s'el omóre. Ce hălăduindă Hmil, prin rugămintea lui Zah-Fișilovski, de mórte, dacă au purcesă Horunjii, feciorul lui Coneț-Polski, din Cehrin în sus, n'au răbdată Hmil, ce au șisă: Luatu-mi-au Ceplinski Sobotovul și totă ce amă avută; érá sabia de a mâna nu 'mi-au luată. — Și peste puține zile au lăsată Cehrinul și s'au dusă peste Nipru, în olatul Perieaslavului. Acolo oblicindulă Hatmanii Leșesci, au scrisă la Polcovnicul de Perieaslav s'elă prință. Ce Polcovnicul, fiindu'i prietenă, i-au dată cale. Și așa, neavendă locu nice peste Nipru, au scăpată la Căzaci de la Praguri, și deacolo fôra nice o zăbavă s'au dusă în Crim la Hanul; și la adunarea sa au șisă Hanu-lă lui aceste cuvinte:

«Crăia Leșescă, câte și ce slujbe are de la noi; hime ca Crimul nu este martur. Cu noi, Leșii și-au lăpitu Crăia; cu noi, nu bagă în samă nici o Impărăție; în nădejdea noastră mai multă se redică asupra Impărăției Turcesci; și Crimul s'elă ia de la Turci către crăia loră, acum suntă gata. Érá ce bine au Căzaci și volnicie de la dēșii? Robii în Crim au mai bună viață. Ce'ți adă aminte, luminate Hane, de slujba noastră; care amă făcută moșu-tēu, lui Șaaranghirei Sultān. Nu lepăda de la tine mari isbāde și în tōtă lumea vestite. Nu te lipsi de multe averi și dobândi, carele în puțină vreme, prin noi, veniți-voră la mână. Nu lăsa să se mai întărescă neprietenul tēu și călcătoriul de volniciele noastre, Leavul. Au nu vedeți că au începută a vē călcare și pre voi Leavul? Cămpii între Nipru și între Nistru, ei cu cetele loră stăpănescă, Bugeagul, oamenii loră în tôte zilele pradă. Coneț-Polski Horunjii v'au

prădatu până în Or în ceste zile. Aceste toate începături sunt. Etă cărțile Craiului, cetițile, ce scriu se lovimă Crimul, se cuprindemă marea. Eră de te veș îndoi, Hane, și nu voiș ave la tine credință, feciorul meu la curtea ta zalogu voiș pune.»

Multu au stătuțu Hanul îndoită după aceste cuvinte a lui Hmil, și'i căuta la ce are eși șolia aceea. La Hmil erau cărțile Crăiesci cele ce le dedese Căzacyloru prin Barabaș și printr'ensul, la Varșav, sub vremea gătirei Leșiloru asupra Turciloru, precum s'au pomenitu mai sus, și le furase Hmil de la Barabaș. Eră totu nu'lă prīmia Hanul. Ce Tobai Beș, carele era pre atunce Beiu la Or, au luatū asupra sa lucrulū, dicēndū Hanulu: și că fōră scirea ta au fugitū nisce Nohaș. Și așa aședēndū Hanul cu Hmil toate legăturile, au purcesū împreună cu Tobai Beș de-odată cu 7000 de Tătari, totu într'alesū oșteni.

Potoțki, Hatmanul Leșescū, înțelegēndū de scularea lui Hmil la Praguri, și de țurburări cari au începutu a face între Căzaci, până nu s'are îngloti Căzacy, se se lățescă în amestecături, au purcesū den Bar și cu alū doile Hatman, Colinovski, dicēndū acestū cuvēntū: «Pre șarpe, până nu rēdică capul den earbă, se'lū lovesci,» spre Cercheji, pre Nipru. Ce acea iernă 'i-au apucatū acolo, câtū n'au pututū a tragere oștile nice într'o parte. Ce au căutatū a iernare pre Nipru, prin olatele Cerchejulu și Canovulu, până în primăveră; și câtū ș'au desvērātū, îndatā den 8000 de omeni ce aveau Hatmaniș Leșesci într'alesū, au orōnduitū 3000 cu feciorul seū, cu Stefan Potoțki, pe uscatū, și cu 1000 de Nemți, și 3000 de Căzaci de prin orașele Niprulu, cu Barabaș, pre apa Niprulu în vase, asupra Praguriloru, se strângă pre Căzacy de la Praguri se dea pre Hmil. Care atunce Hmil era bulucitū cu 8000 de Căzacy de prin ostrōve și cu 7000 de Tătari cu Togaș Beș.

Vēdēndū Hmil cu Togaș Beș că vine Stefan Potoțki în puțină oște asupra lorū, au sfātuitū antēiū pre cei de pre uscatū se'i lovescā. Și așa au făcutū: la unū locū, ce se chiamă Jolta Voda, au datū rēsboiū Leșiloru; cariș, fiindū în numărū cu multū mai pușini și în locuri depărtațe în câmpū de la temelul seū, și Tătariș cu călărișea, eră Căzacy cu pedestrișea den sineșe impresurāndu'i, au slăbitū în locū Leșii; și se se apere de nāvala lorū, s'au pedestritū totā oștea. Eră pușin locū aș ținutū de mulșimea ce era, cu cincī părți mai multū de câtū dēnșii.

Totā acea oște Leșescă, și singurū Stefan Potoțki, Sapiha și Bălăban, cariș erau capete, toșī acolo în câmpū s'au topitū. Stefan Potoțki rānitū au muritū în rēsboiū, Sapiha și Balaban au cădūtū robi la Tătari.

Hatmaniș Leșesci, aușindū de nevoia celorū 3000 de oște a lorū, ales Potoțki avēndū de feciorū grijă, au purcesū într'agūtōrū cu cele 5000 de oște ce mai rēmāsese. Ce, a doua și după ce au eșitū la câmpū, 'i-au tēmpinātū veste de omeniș den rēsboiū scāpașī, de risipa oștīș sele și de perirea în rēsboiū a lui Stefan Potoțki. Și înțelegēndū și de puterea lui Hmil, la carele cureau de prin toate ostrōvele Căzacy, ca la Mesia Jidoviș, și se adăogeau și Tătariș, au sfātuitū se se întōrcă inapoș, Ce sciindū Hmil de putera Hatmanilorū slabă, și îndrāsneșū după isbānda d'antēiū, în locū au purcesū în urma oștīș Leșesci; și la unū orașū, anume Corsun, agiungēndū pre Hatmaniș, au

ăritu tóte satele Căzăce cî, unî adăogîndu-se la Hmil, alții fiindu trecătorile și ăpîndî drumurile pre la strîmtorî, aũ venitũ și ceea óste a Hatmanilorũ in primejdie, de care pușinî Leșî au scăpatũ. Hatmanî amendoî a î cãđutũ la robie, Siniav ki, și alte capete tóte. Glóta, cãtã n'au cãđutũ pre mânia Tatariloru, au peritu de țărănime.

Érã o tea ce era trimisã pre apa Nîpruluî, dacã au înțelesũ de perirea oștil ceî de pre uscatu, cu Stefan Potoțki, s'au burzuluiu pre bîetul Barabaș, capul lorũ, vrîndu sã ție credința ı cã era Căzacu bêtrânũ și vestitũ Barabaș; și de miratu, și Nemișul cu Cazacii au viclenitu, ca erau Nemișii aceia numai cu numele de Nemiș, érá toți den Căzaci eraũ facuți. Aũ legatũ o pãtrã de grumaziũ lui Barabaș, și l'au aruncat ı in Nîpru și pre cãteva capite Nemișesci ce mai erau cu dînsul; și dupã acea fapta, s'au dusũ toți și s'au închinatũ la Hmil.

Sã scriu de acum: Leșii ce pojaru au purcesu d'entr'acésta scãntee? in multe părți de lume ce varsare de sãnge, ce pustietate țerilorũ? ce surpare și slabiciune puterei Craiei Leșesci? ce risipa amarã și nedobîndite cetãți? ce robie și plean de creștinũ in mâniale pãganesci?

Noi sã ne întorcemũ la a le nóstre: și de așu avea la cineva pentru acestũ lucru vre o hulã, ca acestũ Leatopiseșũ mai multu de lucruri strãine pomenesce de cãtu de locũ și de țerã, rãspunđu cã amũ facutũ acestũ cursũ pentru sã se deslege mai bine lucrurile țerei nóstre, care la acea vreme s'au prilejitu. Și aceea sã se scie, ca țera acésta, fiindũ mai mica, nice unũ lucru singurã de sine fõrã adunare și amestecare cu alte țeri n'au facutũ.

S'au cutremuratu tóte țerile pen preguru de nãprasnicã tulburare Craiei Leșesci. Ce țera nóstrã, cu norocul, cu cãrma și valhva vestitei Domniî a lui Vasilie Vodã, cãțiva ani, și dupã ce se rãdicasã Hmil, aũ stãtutu neclãtitã de nime, pãnã la anul 7157. Intri'acéstũ anũ începãtorũ spre marea scadere țerei, întorcîndu-se Tãtarîi den țera Leșesca cu robî și cu plean, Bugegeniî și o sémã de Crimeni aũ lovitũ la întorsul prin țerã, și ca o óste ce trece nu póte fi sã nu'și strice ceva. Aũ venitũ Pruteniî, și de pre alte vãl de pre lîngã Prutu, cu jalobã la Vasilie Vodã, dicîndũ cã'î pradã Tãtarîi și le stricã pãnile. Și intru una de ile, prelejindu-se Vasilie Vodã la masã veselũ, și viindũ iar jalobã pentru Tatarî ca stricã țera, cum era la masã veselũ, îndatã aũ chie-matu Cãpitaniî, dãndu-le poroncã sã purcãdã, intr'aceã datã, cu slujitorî, și den slugi boieresci, și den tãrgu, cine va vrea sã mérégã in dobãndã sã lovesca pre Tãtarî. Au fãcutu îndatã poronca Capitanî; și némulu moldovenilorũ den firea lorũ la dobãndã lacomi, care cum au pututũ și den orașu a dobãndire cai, fiindũ orașulu plinu de tótã sama de ómeni pre atunci, și den slugi boieresci mulțime, și au mersũ împreunã cu slujitorî de aũ lovitu pre Tãtarî fõrã-veste, nice'n gãndũ avîndũ Tãtarî de una ca aceea.

Era descãlecatã orda cu temeșul la unũ satũ anume Brãtuleniî, la Rãzina, încãrcați Tãtarî de robî și de plean den țera Leșescã. Nefiindu gata Tãtarî, aũ intratũ ai nostri îndatã cu sabiile intr'ênșii. Perit-aũ mulți Tãtarî, și le-aũ luatũ ai nostri și robii și pleanul, cariî numai cu fuga au scãpatũ dintr'acelũ

feredeu, spre Bugécú. Ce și pre cale in multe locuri, pe la Lăpușna, le-au ținută calea ai noștri.

Multu au stătutú boierii cărui se prilejise la acea masă, mai multu Catargiul, sê nu se facă cu grabă acelu lucru, și den nesocotéla de la masă; érá ce este sê nu trecă, cu anevoie se mută cu sfatul. Tatarii, dacă au scăpatu la Bugécú, indată pren câteva capete au facutú scire la Hanul cu mare jaloba, cum 'i-au lovitú Moldovenii foră-veste, trecându ei pre locurile lorú, foră de nice o stricăcúne țerei, și le-au luatú atâta plean și ațația robí. S'au âmplutú indată și Hanul și tóte capetele Crimului de mare vrajmașie, fiindu și simeți pre acele vremi de isbândeale asupra Leșiloru. Indata au datú scire la Impărăție, pre Vasile Vodă și pre tóta țera, cu piră ca este haina; și Turcilor la mare socotéla erau Domniile acestorú țeri așa de tari, și de temeńice. Ce indată ai pozvolitú Hanului se fie volnicu a prădare țera Moldovei pentru acea faptă.

Vasile Vodă, după acea faptă, ce pația fórte cu grije și la Impărăție și la curtea Hanului. Ce de âmbe părți i-au venitú cu inșelaciuna, ales de la Sefir Gazi Aga, Vizirulu Hanulu. Așa 'lu aședase pre Vasilié, Vodă prin cărți cu cuvinte blânde, câtú s'are pare ca nice in gându nu are Hanul, nice alte capete a lorú pentru acea patimă a Tatarilorú ce petrecusé in țéră. Éra vrěj-mășia acoperita mai multú rêu aduce.

In anul 7158, sfatuindú Crimul sê răscumpere paguba făcuta de Vasilie Vodă ordelorú lorú la Brătulení, și sê curneșé și simeția până in câtă era in Vasilie Vodă, ai povnitú pre Calga Sultan cu oști, cu acela glasu că merge sê lovescă țera Moskicéscă; și Hanul dedese scire și la Hmil, singur sê fie gata sê purcédá asupra lui Vasilie Vodă. Și câtú au șositú Sultańul, éra Hmil mai înainte cu oștile gata era, anume spre parțile Moșkulu. Au purcesu âmbe oștile cu mare taină spre Nistru; sosindú, indata au împărțitu óștea: o parte de la Soroca dreptú spre Sucévă; érá altă parte spre Orheiú și Lăpușna, pâna in Prut, óste Tătărăscă cu Căzácéscă amestecată. Nespusă pradă ca acésta este țerei, și de prada de la Ion Vodă nu puńnú mai mică, alegéndú de aceste cumplite vremi de acmu cu care tóte primejdile acestuí paméńtu cověrșite suntú.

Nu scia nimicu Vasilie Vodă, sedéndú la Divan. Una după altă veste viindú cum pradă Tatarii țera, ai vedutú atuncea la ce ai eșitú sfatul de la masă și indeșertú procitindú cărțile lui Sefer Gazi Aga, in nădejdea carora cărți se lașasé Vasilie Vodă.

Drâmba cea de oști care era orânduită spre Sucévă au cuprinsu câtú ține Soroca și ținutul Iașilorú până in tégú in Iași, Hotinul, Dorohoiul, Harlăul și Cernăuții până in cetatea Sucevei, temeiu; éra aripile pâna in munte ađungeaú. In cetatea Sucevei apucase Gavrilaš Logofétul, și câpi-va boieri de la țéră de se inchisese acolo; ai datú Căzácilorú și Tatarilorú o somă de baní. Érá din afară la țéră, au aflatú tótă țera pre acasă, cu dobitoce, cu heřgeli, de care era pre atuncea plină țera. Robí, plean, au luatú fóra samă mulți, și cașe de boieri ai robitú; atuncí ai luatú pre giupánésa lui Miron Ciogole Șolnicul cu o cucónă a lui, care n'au mai eșitu den robie in veci. Și au peritu și Stefan

MurguleŃu, la CernauŃi, păméntén vestitu între curte. Satele, oraŃele, tóte arđéndu Ńi pradându ; cu acea vrajmaŃie erau Tatarii țereí. Érá cea-altá drámbá de ó te au lovitú Orheiul, Ńi LapuŃna, Ńi Falciul pâna în Prutú ; atunci áu robítu casa Sturzií Jitniceríului, carele apoi áu fostú Ńi Vísternicú mare ; Ńi multe ca e întemelete le-au dusu în robie. Érá codrului Chigeciului, la Fálciú, fórté puřiná pagubá i-au făcutú Tatarii atunci, cá îndată áu názuítú la codrișorul lorú, anume Chigeciul, pádure nu áșa înaltá în copací, cá puříní copací suntu, cum e te désá Ńi rápósá, Ńi spiní mai mulți de câtú altú lemnú în pádurea aceea ; Ńi de acolo Chigecení s'au apératú de nu le-áú pututú strica nimica.

Calga Sultanul singurú cu coșurile, Ńi Hmil Hátmanul cu tabéra de la Soroca, díreptú áú trasú la Țuțora, unde Sultanul cu coșurile TătáreŃí áú decalicatu ; érá Hmil cu tabera CazácéŃá au stáutú pre Vlámnic.

Vasilie Vodá vedéndu-se la grijá Ńi spamá ca aceia, cá luasé Tătarii pâná subț tégú ھرghelule, Ńi a slujitorilorú cai áú apucatú, áú pornítú pre Dómna-Ńí împreuna cu casele boierilorú prin frínturíle codrilorú, pre la Cápotescí spre cetatea Némțului ; apoi Ńi singurú Vasilie Vodá n'áú ținutú multe zile scaunul, ce s'áú muțatí den Iași în nesce poení, în codrul Cápotesclorú ; Ńi s'au aședatú acolo în codru cu curtea, lásándú în Iași puřintei dárábani de apararea curții ; cari, daca au vedutu mulțimea de Tătari den césú în césú adáugándu-se, Ńi cu Cázacíi amestecați, áú lasatú cu nópte curtea pustie, Ńi áú eșítu Ńi acela. Ńi áú arșú atunci totu orașul ; unde Ńi unde áú rémasú câte o dughenița ; curtea domnéŃá, casele boiereŃi, totú orașul, într'o mičá de césú cenuse s'au făcutú ; érá monastirile au haláduțú, cá n'áú vrutú căzații se do-deiască den poronca lui Hmil Hátmanul, Ńi Tătarii n'áú pututú, cá erați Ńi ómení cu sinoțe ínchiși pren monastirí. Numái la mónástirea Treisfetítelei, óme-mení ce áú fostú acolo ínchiși, acolo le-áú venítú primejdie ; cá arđéndú tégul, den pařa focului s'áú aprinsú Ńi mónástirea. Dece, áú căutatú o samá de omení, de arșiță Ńi de gróza focului, a eșire pe o portiță ce este pen zidú pe despre Bahluu, Ńi acolo au luátu pre mulți ómení în robie, Tătarii, Ńi mulți Ńi în heleșteul Bahluului s'au ínecatu de gróza robiei.

Au oblicítú Șultanul Ńi Hmil Hátmanul de fuga lui Vasilie Vodá, Ńi áú trimíșu unu Mărzagu la Vasilie Vodá întrebándu'lu, cá ce áú fugítu den scaunú ? De șagá este întrebare ca acésta la vreme ca aceea. Decí, Ńi Vasilie Vodá, darúndu bine pre Mărzațul acela, áú trimíșu de la sine boieri la Șultanul, pe Ghica, Vornicul de țera de giosú, érá la Hmil pre Cíogolea Vel Șpátarú ; Ńi au tocmitu lucrul cu Șultanul cu daruri, Ńi nu cu puřiná cheltuíalá. Ńi de atunci au legatú Vasilie Vodá hanți ce se dá Șultanilorú den anú în anú, Ńi cabanița. Érá lui Hmil Hátmanul, de mai náinte de acește vreme íntrásá în gándú cuscria cu Vasilie Vodá, pomeníndú Ńi mai pante, preș Cíogoleul, cu solie, pentru fata lui Vasilie Vodá, dómna Rucșanța, Numái ce í-áú căuțatú lui Vasilie Vodá a aședare atunci Ńi logodna fetei șele Rucșanda dupé Timuș, feciorul lui Hmil Hátmanului, cu câte-va daruri Ńi lui.

Atunce áí purceșú Ńi Sultanul Ńi Hmil de la Țuțora, spre locurile șele ; érá ț ra au rémasu pradată Ńi pre multe locuri pustie, șchímbatá den fericirea ei cea

de'nțeu. Aū eșitu și Vasilie Vodă den codru in scaunu. S'ău prilejitu atunce in bejenii acele și mórtea luț Toderăș Logofëtul. Făcut-aū Vasilie Vodă mulță jalobă la Impărație, ce nice unū folosu n'au pututu face pentru stricăciu nea țerei.

Dărăbanii, la acea fugă a luț Vasilie Voda de scaunū, erau gata sē jecuiască carele cele Domnesci; érá după ce s'au aședatu Vasilie Vodă, s'au făcutu a le facere căutare, incinsū cu sabie, și Nemții ce aveau gata cu sinețele pline Ântēu aū luatū Dărăbanilorū arnele, apoi pe toți 'i-au închisu in temniță; pre unii 'i-au trimisu in ocna, și pre unii cu alte pedepse 'i-aū pedepsitū. Și de atunci aū purcesū țera totū spre réu, den anu in anu, pâna astăzi.

Nu numai cu o certare cértă dirépta mânia a luț Dumneșeu, dacă se pornesce spre vre o țera; că după eșitul Tatariloru au lovitū mare omoru in ómenii, și acia in Iași și in tótă țera.

La anul, Hmil Hatmanul cu mare mulțime de oști căzacesci, și singuru Hanul cu 70,000 de Tatarii, strinse óste și de pre la Cerchezii și den tótă Dobrogea, aū purcesū asupra Craifulu Leșescū, căroru oști Craiful Leșescū, Cazimir, le-au eșitu înainte la unū tērgușorū, anume Beresticico, cale de trei țile den-sus de Cameniță, cu 40,000 de óste Leșésca, in care óste m'amu tēmplatū și eū.

Nu erau tóte Voevođiile sosite, nice Litfa, pentru că Litfa avea de Cazacii de peste Nistru mare dodēială; și aū eșitū Craiful, cu acela rēsboiu, biruitorii și asupra Tatariloru și asupra Cazaciloru, cătu au cautatū Cazacilorū, cu Hmil Hatmanul, și Hanului, a luare fuga și a'și lāsare tótă tabera cu totul. De care isbândă a Leșilorū dacă aū înțelesu Vasilie Vodă de la Ionașcuță, Parcalabul de Hotin, 'i-aū îmbrăcatū cu haînă cu soboli, avēndu nadejde că cu acea isbândă a Leșilorū va hălădui de cuscria luț Hmil. Érá nu s'au curmatū cu atâta rēutățile țerei Leșesci, că iar, la anul după isbândă de la Beresticico, așa réu au peritū óstea Leșésca de Căzacii și de Tatarii, lasați Leșii in nedejdea pacii ce se făcuse la Beserica albă (Bela-Țercov), cătu nice Hatmanul, nice unu capū, nice unu sufletu voiu dice, den 8000 de óste ce pedestră ce era, n'au hălăduitū; și den óste călărētă, ce erau pēn la 12,000 de ómenii, fórte puțini. Âncă, de cei de giosu de vorū fi scapatū cineva, incungiturați de Tătarii de tóte părțile; érá ce era frunte, totū subt sabie aū mersu. Ca așa au țisu Hmil cu Sultanii, și aședasē, că la acela rēsboiu unū robū sē nu ia Tătarii, ce totū subt sabie sē puie, se se imputăneze ómenii de óste den țera Leșésca. Și acolo au peritū și singuru Hatmanul Calinovski, și cu unu fecioru a luț ce numai pre acela avea. — Și într'acesta anū aū cautatu a facere Vasilie Vodă și veselia fiței sele Rucsandei după Timuș, feciorul luț Hmil Hatmanul Căzacescū. Mare netocmélă in de potriua caselorū și firiloru. Acéstă parte era o domnie de 18 ani, și Impărației cu bișugū și cu cinste sēmanatóre; érá cea-alta parte de doi ani eșită den țeranie. Rușcile cu Lado, Lađo pren tóte unghurile. Ginerele numai singuru chipu de omū, érá tótă firea de héră.

Inșē, câte trebuiau la o nuntă domnescă, nimică n'au lipsitu; și după cateva sēptēmăni ce-aū ședutū Timuș aicea in Iași cu asaulii, polcovnicii și atamanii sei, și nepoții lu Vasilie Vodă, feciorii luț Gavril Hatmanul, și a luț Georgii

Hat. și den feciorii de boieri de țără, Neculai Buhuș și Ion Prăjescu, toți acolo în Cehrin pentru Timuș erau zalogu; purces'au cu Dómnași la Cehrin; érá Va ilie Voda au rămasu îndată la prepusuri la Turci pentru uritu numele Căzaciloru la dênșii; și la megieși îndată la zarve, ales la Matei Vodă neprietenul vechiu, țare siindu-se de unrea lui Vasilie Voda cu Căzaci, și la Turci amesteca Domnia lui Vasilie Voda; și cu Racoți au stătutu îndată în sfaturî, că amëndororu era învrajbitu Vasilie Voda, și amëndoi se siau de acea unire, ales când auđia solii ca acele, Racoți, de la Vasilie Vodă; că 'i-au trimisú pre Georgie Stefan Logofétul, într'unú rónđu, poroncindu' se șédă molcomu Racoți, că'lu va face de va vërșa nesce galbinî Tătarilorú, și la ce va veni lucrul elu va vedè. Și prilejise și solulu unul ca acela, care, neavéndu coconî, de atunci luase gându spre Domnie; și mai multe adaogea spre vrajbă; și în locul trebiloru stepănu-seú, în solie, au aședatu trebile sele spre Domnie și la Racoți și la Matei Voda.

Precum munții cei înalți și malurile cele înalte, când se năruescú de vr'o parte, pre câtu suntu mai nalți, pre atâta și duratú facu mai mare când se pornescu, și copacii cei mai nalți mai mare sunet i facu când se obórá, așa și casele cele nalte și întemeiete cu îndelungate vremi, cu mare risipă purcedu la cadere, când cadu. Intr'acela chipu și casa lui Vasilie Voda, de atâta ani întemeietă, cu mare cădere și risipa, și apoi la deplină stingere au purcesú de atunci.

Stefan Georgie Logofétul, ce era la Vasihe Voda Logofetu mare, după mórtea lui Toderășco Logofetu, sciindu pre tatu-seú, Dumitrașco Logofetu, la atate Domnii boieru vestitu, cu ocine întemeiate, care nice o casa în țera moșii ca acele, ocini, sate, curți, n'au avutú, după ce 'și-au gătitú lucrul spre Domnie, precum s'au pomenitu mai sus la Racoți și la Matei Voda, au legatú voróve și cu o sémă de boieri de țără, anume cu Ciogolescii și cu Stefan Sêrdariul, cuprindéndu' cu jurământuri se ție taína. Au alesu cu sfatul loru numai se aducă oști Unguresci și Muntenesci asupra lui Vasilie Voda. Sunasé câțiva la urechile lui Vasilie Vodă aceste, și antéiu de la unu Turcú den Focșeni; și de la Munteni încă 'i-au scrisu; ce n'au cređutú Vasihe Vodă.

Spunu istoriile de Pir, Impêratul Epiroților, că fiindu într'unu rêsboiu la țera Italiei înprotiva Romleniloru, ămblándu Pir Impêratul în fruntea oștiloru sele, tocmindú óstea, și mutandu-se și într'o parte și într'alta, unu copilu de cei ce păđia pre Impêratul s'au apropietu și 'i-au đisu: «Sê ȳei aminte, Impêrate, pre celu Rómlénu pre unu calu negru, den toți oștenii; alta nimică nu păđesce, numai 'și-au pusú ochii pre Impêrăția ta: ori încátro te întorci, elú totú aceea păđesce, și cêrcă, când-de-când se vie asupra'ți cu sulța gata.» Au rêspsunu Pir copilulu: «Cu anevoe este fie-cuî a se ferire de ce este sê fie!» Așa se pote đice și lui Vasilie Vodă: fiindu Domnu cu paza pre la tóte porțile și în tóte părțile, nu s'au pututu feri de ce era se'î vie asupra; și mai alesu de primeđia den casă, forte cu anevoe a se ferire fie-cuî. Macar că intrasé la unu sfatú ca acela și Ciogolescii, și Stefan Sêrdarul, érá șagă le părea a sfatuire nesce lucruri ca acelea; ce ședeau uitați, gândindú că nu va nasce nimică dentr'acele sfaturi. Érá Stefan Georgie Logofétul, vedéndú ce soții au dobânditú la acelú sfatú, aș eșta den đi in đi se se vădesca sfatul loru despre Ciogolea

Spătariul, la beție; că la câteva mese bată mai vede lucrul; ce nime nu lua aminte unu lucru ce nice in gându nu încăpea. Decî, aū păditu singur Stefan Georgie Logofetul tréba care o luase, și însēmname đioa oștilorū Unguresci și Muntenesci, sē esă in țéră tocma in sērbătorile Pascilorū.

**Când 'și-aū luatū đioa bună Stefan Georgie Logofetul de la Vasilie Vodă,
și apoi aū venitū cu oști asupra'.**

Iși trimisese Stefan Logofetul giupănésa la țéră, in pildă că o trimite pentru trebile casei; éră elū, tocma in đioa când se cântă in beserică canonul Sfântului Andreiū de la Critū, la 8 césuri de nópte, gătindu-se Vasilie Vodă de beserică, încă nime den boierī nu venise la curte, aū mânecatū sē'si ȳa đioa bună, dāndu'ī scire de acasă că'ī este giupănésa despre mórte, cu hárte scornitā. Și întrebāndū Vasilie Vodă de Postelniceī cine den boierī este afară, i-aū spusū Postelniceī că este Logofetul celū mare, đvoresce sē ȳa đioa bună, că 'i-aū venitū veste de bólă fórte grea a giupănesei. Sē fie đisū Vasilie Vodă: «ce omū fōră cale Logofetul: sciindu'si giupănésa bolécă și a nu o ținere aice cu sine.» Și aū đisū sē între sē 'și ȳa đioa bună. Intrat'aū Stefan Georgie Logofetul cu fața scōrnitā de mare māhnicūne, și 'și-aū luatū voī sē mérgă spre casa'si. Spunū, sē fie đisū Vasilie Vodă, sē afie lucrul pre voīa sa. Nesciutoriū gāndul omului spre ce minesce. Indatā, fōră nimicā zābavā, eșiau cele cu grijē, și nu cu fie-ce grijē aū purcesū indatā de olacū; și intr'aceeași đī aū sositū la Bogdana, la satul sēu, subt munte; și atuncī era și óste Unguréscă, tótā cu Kemini Ianđși, pren potice, și óstē Muntenéscă la Rōmna, cu Đicul Spătariul.

Spunū de Vasilie Vodă că den Beserică 'l-aū lovitū gānduri de purcesul Logofetului așa fōră nādejde. Și așa'si, a doua đī dupē purcesul lui, aū începutū a sunare aeve de Unguri și de Munteni; la care sunetū, vedēndu-se Ciogolesci cuprinși și lāsati de Logofetul cu care'si sciau voróva, aū stātutū la grijā ca aceea câtū pre pāșitul lorū și pre cāutăturā, cine le-arū fi luatū sama, le-arū fi cunoscutū indatā vina. Ce, mirāndu-se cum vorū face sē fugā sē'si lasē casele cari eraū cu totul aice in Iași, cu greū, și adoua mórte este, și đilele lorū sfērșite póte hi, cum đice: s'aū apucatū de altā indreptăturā, scri. ndū unū rāvașū Ciogolea Spătariul, la Vasilie Vodă, într'acesta chipū:

Milostive Dōmne!

«Eū, unul den slujitoriī Māriei tale cei strēini, māncāndū pānea și sarea Māriei tale de atāția ani, ferindu-mē de osāndā sē nu'mi vie asupra pentru pānea și sarea Māriei tale care o mānāncū dentr'atāția ani, ȳi facū scire Māriei tale pentru Ștefan Georgie, Logofetul celū mare, că'fi este adevēratū veclēnū, și s'aū agiunsū cu Racoși și cu Domnul Muntenescū, și suntū gata oștile și a lui Racoși și a lui Matei Vodă sē vie asupra Māriei tale; de care lucru adevēratū, adevēratū sē cređi Māria ta că nur este intr'altū chipū.»

Și dacā aū scrisū rāvașul Ciogolea Spătariul, aū chematū la sine pre Iosaf,

Egumenul de la Aron Vodă, care era pre acele vremi dohovnicu tuturorü boierilorü, și cu ispovedanie giurându pre Egumenul se nu'lu ȳdăscă cine este, și äntăiü se arate răvașul la Iordăki vel Visternicu, apoi la Domnie, l'ău legatü cu mare giurământü așa se facă. Mirându-se călugăru de unü lucru ca acela, äu mersü cu răvașul acela la Iordăki Visternicul; care, dacă äü înțelesü, și sciindü cum s'ău sunatü aceste și den alte părți, îndată äü stätutü la mare voie rea, ca unü omü întregü la tótă fireä. S'ău lepădatü îndată de răvașü, și äü ȳisü Egumenulu numai se mergă se dea răvașul la Domnie; și äü mersü și l'ău datü la Vasilie Vodă, și îndată ce l'ău înțelesü, s'ău simțitü cuprinsü de primejdie, și äü stätutü cu mare strinsóre asupra Egumenulu se-ı spule de la cine äü eșitü acelu răvașü. Äü stätutü d'äntăiü călugăru förte tare, primindü și mörte, érä a vedire nu póte, că era datü cu taină de ispovedanie răvașul. Érä dacă s'ău strinsü boierü la sfatü, și arătändü călugăru și munca, Vasilie Vodă, ca pentru unü lucru ca acela ce se atinge de domnie și de atâte case, deci, luändu-și Egumenul și de la Vlădica Varlaam, ce era pre atuncü Mitropolitü, deslegare, äü spusü călugăru anume cine äü datü răvașul. Și îndată chëmändü Vasilie Vodă pre Ciogolea Șpätariul, i-äü spusü tóte deamë-nuntul, și cum este și Stefan Sërdariul totü într'acela gândü și la acela sfatü.

Cu puține cuvinte i-äü muștratü Vasilie Vodă pre amëndoi Ciogolescii. Ce amëndoi se apăraü că n'ău primitü aceste, ce i-äü fostü totü cu credință, și de arü trimite măcar pre unul dintre dënșii se aducă de grunaaži pre Stefan Georgie Logofëtul; cë fie ȳisü Vasilie Vodă: în zădar acéstă slujbă acum; se-mi fiți spusü aceste până era în Iași Logofëtul. Deci, pre Ciogolesci i-äü pusü la închisóre; érä în urma Logofëtulu äü răpeditü pre Sculi, apoi pre Iacomi ce era vätav de Aprođi, și pre Alecsandru Costin, cu carte la Stefan Georgie Logofëtul, numai se vie cum mai curëndü la Curte, pentru marü trebü ce äü nemeritü de la Impărăție. Incă la mai marü griži era Vasilie Vodă pentru Stefan Sërdariul, fiindü atâte oști pre acele vremi, și marginea tótă pre sama lui. Și îndată äü scrisü cărți și la Stefan Sërdariul cë vie câtü mai de sîrgü la curte. Se prilejise mai înainte de aceste începuturi o trebă de care învëtasë Vasilie Vodă pre Stefan Sërdariul se gäteze nesce stéguri de slujitori, și când i-ar da șcire se purcëdă cu o samă de ómeni la câmpü peste Nistru, că-și deschisese calea neguțitorü Greci cari ämblău la Mosk pentru soboli, pre la Tigheana, pentru greul vamei, și se făcea scădere vamei aici în țeră. Și socotise Vasilie Vodă se-ı sparie de pre acele drumuri de peste câmpü; cu prilegiul acoi trebü, scriindü Vasilie Vodă la Sërdariul se vie cum mai de sîrgü la curte. Și pornindü cărțile, dederă șcire că iată și Sërdariul la curte sosese. Spunü, că decă s'ău apropietü de orașü Stefan Sërdariul, se-lü fi tēmpinatü o slugă a lui de i-äü spusü de tóte ce se sunase în tērgü și la curte, și cum äü purcesü Logofëtul celü mare den Iași, și multe amestecături și cuvinte suntü de Unguri. Së fie stätutü multü în gânduri Sërdariul, intra-va în tērgü äü întorce-se-va înapoi; și-ı ȳicea o slugă a lui: întorce-te giupâne, că nice la unü bine nu mergi. Érä osândă trage la plată; äü biruitü gândul, se între în tērgü; și îndată cum äü sositü la gazdă, nimică zăbăvindü, äü mersü la curte.

Vasilie Vodă, cum äü înțelesü de venirea Sërdariulu, nu s'ău încređutü

de-odată, ce în două trei rânduri a trimis să vedă sosit-ați adevărat. Ce dacă ați știut că este în divan, îndată ați eșit Vasilie Vodă în Spătărie și l-ați chemat la adunare, unde i-ați spus Vasilie Vodă că și cărți i-ați scris să vie pentru treaba aceea care s'ați pomenit mai sus. Ce bine este că ați venit singuri. L-ați întrebat după aceste de Încrurile ce se vedesc despre Unguri, cu amestecăturile lui Ștefan Logofetul, știe ceva ați ba? Tare s'ați apucat Șerdariul că nu știe nimic, cu mare giurământuri; și cum se fie el amestecat la unele ca acele spre răul stăpânului său, zicându cu glas: «Dămine, cine ați fost mai creșutul la Măria ta și cinstit ca mine, și m'ați scos den obiale, și den sărac m'ați îmbogățit?» Și i-ați zis Vasilie Vodă: «Așa știu și eu.» După aceea i-ați zis să meargă să grăescă cu Ciogolea, să audă ce spune Ciogolea Spătariul.

Cum ați intrat Șerdariul în Visterie, și ați vădit pază de Șimeni, s'ați spăimat știutorea de vină a sa fire, și îndată ați început ați spunere de toate de față Ciogolea Spătariul. Se apăra Șerdariul de toate acele. Ce, ca un vi-novat într'acele sfaturi, se apăra slab. Deci, ați cunoscut Vasilie Vodă tot lucrul; era n'ați vrut să-i omore îndată, așteptându ce s'ar mai înoi despre Troțuș, unde ați mers Logofetul. Ce, neapostita vreme, sosi den fugă și Alecsandru Costin, dându știe de perirea lui Iacom, vătavul de Aproți, de străjile Unguresci eșite în țară; atunce ați vădit Vasilie Vodă totă cumpăna ce i venia asupra, nefiind gata de o primejdie ca aceea așa degrabă.

Iacom vătavul de Aproți, dacă ați sosit la Roman n'ați mers pre caii lui, cari avea și buni și de agiuns; ce și-ați lăsat caii lui în Roman la hrană, și ați luat cai de olacă, ca un om deșteptat tot în bine, și de totă primejdia nesciutoră. Și i-ați zis Alecsandru Costin să nu-și lase caii de lungă sine. Ce n'ați vrut să asculte prietenesc sfat, și ați purces pre cai proști; și la Bacău îndată s'ați tîmpinat cu străjile Unguresci, care străji cât l-ați zărit l-ați luat în gonă, și îndată l-ați agiuns; și așei gonindu-l l-ați omorit den pistole. Era Alecsandru Costin, și cine ați fost pre cai buni, ați scăpat de perire.

Agiungea fruntea oștilor Unguresci la Roman; și de la Focșeni ați dat știe pentru oștile Muntenesci că ați trecut Focșeni cu Diicul Spătariul. Atunci ați dat pre amândoi Ciogolesci și pre Ștefan Șerdariul pre mâna Șimenilor, de i-ați omorit noaptea denaintea jitiței ce era în lontru în curte. Adusesă și pre Mogalde, fiind unchiu lui Ștefan Georgie Logofetul; ce nu l-ați omorit, numai l-ați legat la pusc până la Hotin, cu sine.

Mult ați stătit boierii, mai vartos Iorgaki Visternicul cel mare, se nu piefe Ciogolesci și Ștefan Șerdariul. Ce, temându-se Vasilie Vodă că după apropietul oștilor Unguresci se nu face și ei vre-o zarvă în curte, i-ați omorit. Eram eu purure în casă la Iorgaki Visternicul, și adormis forte tare de mare scârbă ce avea; când ați fost pre la medă-noapte s'ați deșteptat, dându știe de la curte de perirea Ciogolescilor și a Șerdariului. Și dacă i-ați spus, ați suspinat de greu, zicându: «Ați perit boierii?» Și dacă ați știut de perirea boierilor, ați zis: «oh, ce s'ați făcut!»

Se mira Vasilie Vodă unde va năzui; la Turci se temea de pira țerei și

de lunicósa fire a Turcilorú, și cu grijé; la Căzaci, se feria sê nu'și mai strice numele de la Turci; érá a stare impropria oștilorú c'ei veniaú asupra, nu era cum, neavendú nice óste gata, și țera tótá cu urá, și gata la lucru nou; cá Orheul, ce erau capete erau toți de a lui Stefan Vodá. Ce aú alésu cu sfatul sê năzuiască la cetatea Hotinului, rápedendú îndată la cuscrul seú, la Hmil Hatmanul Căzăescú, dându'í scire de tóte aceste începuturi pre Stamatie Hadámul, vel Postelnicú.

La cetatea Némțului era tótá inima avuției lui Vasilie Vodá; deci, acolo aú rápeditú Vasilie Vodá pre Stefăniță Păharnicul, nepotu-seú, sê apuce averea; și, ori cá n'aú sciutú Stefan Georgie Logofétul de averea aceea in cetatea Némțului, ori aú stătutú dupé lucrurile ce începuse, și n'aú socotitú cea avere; érá era mai aprópe de elú cea avere decâtú de Vasilie Vodá.

Eraú oștile Unguresci cu Kemini Ianóș, Hatmanul lui Racoți, și cu Stefan Georgie Logofétul, la Roman, când și Vasilie Vodá s'aú sculatú cu tótá casa lui, și curtea, și cu boierii de curte, și aú purcesú den Iași spre Hotin. Atunci ce slujbá amú făcutú lui Iorgachi Visternicul, prin multe cuvinte nu lungescú; érá inima agonisitei lui amú trecut'o la Cameniță și o amú datú la unú prietenú a tátăne-meú, anume Mihaí Stegariul. Și deplin cea avere, mai apoi, la mâna lui Iordachi aú venitú.

Solul carele trimisese Vasilie Vodá la Hmil Hatmanul, precum s'aú pomenitú, Hadámul Postelnicul, ori cá 'l-aú împedecatú Stefan, Părcălabul de Soroca pre acele vremi, ori de blăstemată și lipsită hire de hadámú, s'aú întorsú înapoi; și aflándú pre Vasilie Vodá in calea Hotinului, aú páritú la Vasilie Vodá pre Stefan Părcălabul de Soroca, de viclénú. Deci, aú căutatú a trimitere pre alții de la Hotin iar la Hmil Hatmanul, pre Grigorie Comisul, și pre Stefăniță Păharnicul, nepotu-seú, și pre Neculaí Buhuș Jitnicerul, și lorú le aú datú poroncá pentru Stefan, Părcălabul de Soroca, s'élú prinđé și s'élú trimițé legatú de la Soroca la Hotinú; și așa aú făcutú. El singurú aú trecutú la Hmil Hatmanul; érá pre Stefan, Părcălabul de Soroca, 'l-aú datú in séma unora de Hăncesci, cari se țineaú pre-lungá Stefăniță Păharnicul s'élú ducá la Vasilie Vodá. Ce, pentru lăcomia sa, aducătorii sê fie a lorú ce luase și ce mai era pre-lungá densus, 'l-aú omoritú pe cale.

Omú de miratú la întregimea lui de sfaturí și de înțelepciune, câtú pre acele vremi abie de era páménténú de potriua lui, cu carele și Vasilie Vodá singurú, oșébi de boieri, făceaú sfaturí și multe césuri voróvá; așa era de întregú la fire. Érá la statul trupului seú era gárbovú, ghebosú, și la capú cuculatú, câtú puteaí sê díci cá este adevératú Isop, la capú.

Dacă aú sositú Vasilie Vodá la Hotinú, s'aú aședatú cu tabéra aprópe de cetate, deasupra.

Érá Stefan Georgie Logofétul, cu Kemini Ianóș și cu Dițul, Spătarul lui Matei Vodá, cuprindéndú scaunul țerei la Iași, îndată aú alergatú mulți de tóte părțile de la țérá la Iași, și glotindu-se aú mersú la Kemini Ianóș strigándú: «Sê ne fie Domnú Stefan Georgie Logofétul!» Le-aú răspunsú Kemini Ianóș: «Pre voiá sê vé fie, precum poftiți!» Spunú pentru Dițul, Spătarul Muntenescú, cá se ispitia, și cu cea nădejde era, sê fie elú Domnú.

Deci, după obicei, au mersu Stefan Georgie Logofătul in beserica Sfete Nicolae cu câtava glótă, și i-au cetitü molitva de Domnie Gedeon, Vlädica de Huși, fiindü Varlaam Mitropolitul eșitü la munte. Și așa, stätut'au Domnü Georgie Stefan Vodă.

CAP. XVI.

Domnia lui Georgii Stefan Vodă.

Den cincü simțiri ce are omul, anume: vederea, auđirea, mirosirea, gustul și pipăitul, mai adevăratü de tôte simțirile este vederea: că prin auđü, câte aude omul nu se pöte așeđa deplin cu gândul, este așa ce se aude, au nu este; căci, nu tôte suntü adevărate câte vinü pren auđul nostru. Așa și mirosul, de multe ori înșală, fiindü multe mirodenü de'ntëiü grele, érá apoi mare și iscusitü mirosü faci. Gustul încă este așa, că multe ne parü că suntü dulci, apoi simțimü amarü, și improtivă multe amare că suntü ne parü, și suntü dulci. Pipăitul, iarăși, multe pipăimü in chipü de unele, și suntü altele, și nu le putemü cunösce pre singurü pipăitul, förä vedere. Érá vederea însăși dä tôte așeđate in adevëru gândului nostru, și ce se vede cu ochiü nu încape së fie îndoiälă in cunoscință. Așa și noă, iübite cetitorüile, cu multü mai lesne a scriere de aceste vremi, in cari mai la tôte ne-amü prilejitü singuri. Și pentru lungimea capitelorü ce s'au scrisü pentru îndelungată domnia lui Vasilie Vodă mai sus, den eșitul celü de'ntëiü den scaunul țerei a lui Vasilie Vodă. Incepemü a scriere de domnia lui Stefan Vodă Georgie, care ori cu diréptă cale, ori cu nedirepte miđilöce, rădicându-se asupra domnu-seu, i-au luatü domnia, tôte unele ca aceste den orânduirea lui Dumneđeü a fire se credü.

Indată ce s'au așeđatü Stefan Vodă Georgie in scaunul domniei, cu sfatul lui Kemini Ianöș, Hatmanul lui Racoți, și a Diçului, Spätariul Muntenescü, au alesü și den öste Unguréscă și den Munteni, și au alesü și o samă de ömeni de țerä, cu Pëtrașco Morënul Hatmanul, și au trimisü spre Hotin in urma lui Vasilie Vodă.

Scia și Vasilie Vodă de tôte ce se lucrözä in Iași in urma lui; și au trimisü și alü-doile rönđu de la Hotin solä la cuscu-seü, la Hmil Hatmanul Căzăcescü, și la ginere-seü Timuș, cerșindü agütorü cum mai de sirgü. La Leși încă pre mine m'au trimisü la Starostele de Cameniță, la Petru Potočki, la cäruia eșire den robia Crimului mare agütorü îi dedese Vasilie Vodă cu banii sëi. Aceste aducëndü'i aminte, ilü poftia së se afe de agütorü la primejdia lui. Și cu acea solie afländü pre Starostele, cale de trei ñile mai sus de Cameniță, la nesce ocine a lui, indată au lăsätü tôte trebile sele, și au purcesü de sirgü spre Cameniță. Érá până a sosire Starostele la Cameniță, dau scire la Hotin lui Vasilie Vodă, că étä sosescü oștile lui Stefan Vodă asuprä'i; au stätufü in gânduri de'ntëiü, së stea së dea rësboiü cu câți ömeni avea pre lüngä sinë, că încă erau toți boieriü cei de scaunü cu glötele sele cu Vasilie

Vodă și cu Boj, Căpitanul de Lefeci, și Cara, Căpitanul de Dărăban, și avea și Siimeni vr'o 60, și Nemți vr'o 100 foarte buni. Era dacă au vedut răcēla tuturor, și a căpitanilor și a slujitorilor, pre cari avea mare nădejde pentru mila ce le făcuse cu multe vremi mai înainte, s'au apucat de trecătōrea Nistrului, suspinându pre Boj Căpitanul, și pre Cara Căpitanul.

Aice s'au cădutu a pomenire pentru averea lui Vasilie Vodă ce era în cetatea Nēmțului, la care trimisese pre nepotu-seu, Ștefăniță Păharnicul, Vasilie Vodă. Acolo la Hotin, până a se clătire Vasilie Vodă, au sosit și Ștefăniță Păharnicul cu toate deplin la Vasilie Vodă; de care, dacă au dat scire că sosese și Ștefăniță Păharnicul cu toate deplin, s'au bucurat Vasilie Vodă, dicēndu: *«De acum înainte până la cămeșă 'mă voi da, și nu vor rīde neprietenii.»* Și așa Vasilie Vodă, trecēndu Nistrul cu o samă de boieri, anume Toma Cantacuzino Vornicul, Georgie Hatmanul, Iorgachi Visternicul, și cu câți boieri ce mai erau strânși, de casa lui, boierii cei-alți toți, și cu slujitorii cu puscile, s'au întors spre Iași la Domn tēneru. Și tēpinându-se cu oștile lui Ștefan Vodă în Dumbravă, aprōpe de Hotin, până a se încredere unii cu alții, au trecut câteva cēsuri, în care zăbavă au trecut Vasilie Vodă Nistrul cu toate casele boieresci; însă, nu fōră mare pagubă în carele boierilor, la trecētōre, și mai mult de tērgoveții de Hotin, cari, vedēndu spaīma și graba la trecētōre, precum face vreme ca aceea, au dat jaci în rēmășița carelor, și multe haīne scumpe și arginturi au apucat, cât de atunci sciam imbogățiți câțiva Hotineni.

Apucase oștile lui Ștefan Vodă pre o samă de Nemți netrecuți; și dānd și den cetatea Mogâlde, Păharnicul de care s'au pomenit mai sus că 'i-au legat la puscă, den sacaluș, și nāvāind și slujitorii lui Ștefan Vodă, au perit puțintei Nemți la trecātōre cu podul. Era da și Siimenii lui Vasilie Vodă de peste Nistru, cât nu se apropia nime la vadu.

Nu am fost într'acea dată la trecātōre, că trecusēm Nistru mai înainte, precum am pomenit. Era am înțeles den cei ce au fost acole de față, cum singuru Vasilie Vodă au fost ședēndu în acea parte de Nistru pre un scāueș. Au slobođit tērgoveții, și spun cu invētătura Mogâldei Păharnicul, un sacaluș, den care sacaluș glonțul foarte pe apōpe de Vasilie Vodă au lovit. Spurcată și nebunescă faptă, și nu fōră osāndă cât de târđiu.

Nu pociu tăce aice pentru cetatea Hotinului, ce nesocotēlă a o lāsare îndată pre mâna altuia: de nu de altă nădejde, pentru trecētōre, se hie fōră de grije, s'au cădutu să puie omen sinețași; și ce omeni? trei-deci de Nemți se fie pusă se o ție despre oștea Moldovei, și despre Unguri cu ani. Au n'au fost hrană? Pānea unu satu de la Hotin o ar fi putut ține unu an, sau câtă era numai în tērgu; și acea cetate ori cine va vre se socotēscă, va afla că au fost a risipei casei lui Vasilie Vodă pricină; și de mă vei întreba cum, îți rēspund: că de ar hi fost dōmna lui Vasilie Vodă în cetatea Hotinului, nu la Sucēvă, n'au fost în puterea lui Ștefan Vodă, a batere cetatea Hotinului, cum au bātut fōră grijē cetatea Sucevei. Că așa venisē Vasilie Vodă cu Sulfani până în Prutu cu oști Tătāresci; ce 'i-au întors Hanul, că sosia Craiul Leșesc. Sau cum are hi bātut Ștefan Vodă cetatea Hotinului, și Hmil era la Husetin,

cale de o ȕi de la Hotin. Ce, multe ar hi pututŭ luare Vasilie Vodă, ŝi domnia totŭ neclătită'y ŝta la Pórtă, până târđiŭ dupę luatul cetăŝei Sucevei de Stefan Vodă.

Nime, déră, sę nu vinuęscă sfăturile de acum. Veđi greŝelă ce s'aŭ făcutŭ. la aceŝti vestiđi sfetnicŝ, ŝi acela lucru era in putere a facere; ęră vremile de acum nu suntŭ in putere, ŝi nice unŭ sfatŭ nu incapa la greŭ ca acesta; fõră de mărturie đicŭ că este sosită peřirea. Đicemŭ, că de ar hi cutare, ŝi cutare ar hi intr'altŭ chipŭ; ęră nu suntŭ vremile subt cārma omului, ce bietul omŭ subt vremŝ. Multe ŝi mari smintele amŭ apucatŭ den đilele celorŭ mai bętrāni. Ęră itŝi agŭngă ŝi acęstă una cu lāsare fõră oŝtenŝ a cetăđii Hotinului, den care lāsare este rėsipa a tõtă averea lui Vasilie Vodă cu casa.

Pentru cetatea Hotinul tępınāndu-mę in cale cu Cotnarski, credinciosŭ pi-sarŭ a lui Vasilie Vodă, m'aŭ intrebātŭ, că elŭ ęnia de la Craŝul trimisŭ până la ręcóle de Vasilie Vodă, ŝi eŭ mergemŭ in susŭ la Staroste de Kamenitŝa ca unŭ omŭ deplinŭ ce era: grijit'aŭ bine cetatea Hotinului Vasilie Vodă? Pus'aŭ ómenŝ ŝi puscŝ, aŭ ba? Am rępunsŭ: că nice unŭ sęmnŭ la purcesulŭ meŭ sę se grijęscă cetatea n'amŭ vęđutŭ. Aŭ suspinatŭ Cotnarski cum are hi sciutŭ, că se va lāsa ne cotită cetatea aceea. Ęră póte hi, cu gŭdeđul lui Dumneđeŭ spre ce trage, cu anevoie se mută cu sfatul omenescŭ.

Intra Vasilie Vodă in Cameniŝa, când amŭ sositŭ ŝi eŭ cu vestea că ȝată sosese ŝi Staroste de Cameniŝa, cu mare fāgăduinŝa ŝi cu căldură sę se afile la acea vreme, cum ŝ'aŭ fostŭ.

Pentru venirea Căzacilorŭ cu Timuŝ asupra lui Stefan Vodă Georgie, ŝi l-aŭ scosŭ den țęră

N'aŭ plinitŭ Vasilie Vodă o lună de đile cu pribegia sa in Cameniŝa, aŭ đi venitŭ scire cum Timuŝ, fecorul lui Hmil Hatmanul, cu 8000 de Căzaci intr'a-lesŭ, trece pe la Soroča Nistrul. Acum sę cauđi, déră, firea de prietenŭ Lėvŭ; măcar că Căzaciŝ până la inima Leŝilorŭ intrase cu sabia, ŝi Vasilie Vodă fi-ĩndŭ o casă cu capul lorŭ, ŝi in nădeđdea lorŭ de a'ŝi ręcumpărare Domnia, nice o oprėlă saŭ vr'unŭ bānatŭ despre cineva n'aŭ avutŭ; ce cum aŭ venitŝi fõră grije, aŝa când i-aŭ fostŭ voia aŭ eŝitŭ, fõră număđ de unŭ Polcovicŭ, anume Condrađki, ce era cu o mie de Leŝi de paza marginei, avea sieală Vasilie Vodă. Ce prepunea ca nisce ómenŝ stręiniŝ, de se siea aŝ noŝtri; ęră nice acela nice unŭ gāndŭ ręŭ, nice acea putere sę strice lui Vasilie Vodă ce va n'aŭ avutŭ. Timuŝ cu óstea, cum aŭ trecutŭ Nistrul, n'aŭ mai aŝteptatŭ sę se adune cu socru-seŭ, Vasilie Vodă; ce de la Soroča ĩntins la Calcenŝi aŭ trasŭ cu óstea, ŝi acole aŭ trecutŭ Prutul.

Luāndŭ veste Stefan Vodă de Timuŝ că vine ĩntins asupra Leŝilorŭ, Đilcul, Spatarŝul Muntenescŭ, pre poronca Domnu-seŭ sę nu se sune de totŭ lucrul că aŭ ĩntratŭ cu oŝtile sele in raeaŭa Impęratului, se ĩntorsese cu câteva đile mai ĩnainte. Aŝjidere ŝi Kemini Iānoŝ, orŝi temęndu-se de vr'o smĩntelă saŭ de

vr'unu viclesugü de țără, ori sciindü soliile stëpănu-seü, lui Rakoți, la Hmil, pentru crăia Leșescă, că se agiungea Rakoți cu Hmil pentru crăia la Leși de-atunci; și au pornitü și elü totă pedestrima de Nemți ce avea, și cu pușcile, pre la codrul Căpoteselorü pren Cobăle, dreptü la potica Oituzului. Numai elü singurü cu călărima rëmăsese, pre rugămintea lui Stefan Vodă, in Iași; și au strinsü și Stefan Vodă öste de țără câtëva, ca la 12000 de ömeni, și au eșitü deasupra Popricanilorü.

Timuș, dacă au trecutü Prutul, au purcesü la Jijie spre Popricani, cu tabëra legată. Eșisë o sëmă de oșteni de a lui Stefan Vodă peste Jijia, in chipü de harță, și a'i pogoritü Stefan Vodă cu Dărăbanii la Jijia la vadü; érá puținü lucru au ținutü harțul oștil lui Stefan Vodă: i-au împinsü îndată călăreții lui Timuș; și erau și de ai noștri cari țineau cu Vasilie Vodă; pre lüngă Stefăniță Păharnicul den Hăncesci, și den Hăncesci o sëmă, și căți-va Cerkezii erau de a lui Vasilie Vodă; cari toți mersese cu boierii cei trimiși de Vasilie Vodă la Hmil Hatmanul

Căzaciü, cum au împinsü pre călăreții ce le eșise înainte den östea lui Stefan Vodă, au purcesü orbü la vadü cu totă tabëra; și unii pre podü, mai mulți pre lüngă podü, că era Jijia mică, au datü cu tabëra; care năvală vedëndü Dărăbanii, au plecatü fuga de la vadü la delü, spre Redü; și östea cea-altă ce sta pe culmea delului deasupra, nedându-le nice-unü agiutorü, i-au agiunsü pre cösta Popricanilorü călăreții lui Timuș, și elü singurü; și acolo au cădutü multe trupuri den biștii Dărăbanii; alții, cari rü hălăduiti până in Redü, și-au scutitü viața cu pădurea.

Vedëndü acea primejdie a Dărăbanilorü, Stefan Vodă și Kemini Ianöși, au trasü östea mai spre Iași, și au tocmitü de ämbe părțile de drumü călărima; și era acea öste și de țără și de la Kemini Ianöși, câtü se putea ca la 24000 förä greș së se socotescă. De are hi fostü la unü gândü, ce era? Nedändü rësboii Căzacilorü, numai së le închidë calea și hrana den tôte părțile, ce are hi făcutü cu tabëra Timuș?

La suitul taberei Căzaceșci pe cöstă la delü, särisë o sëmă de oșteni de țără și înfränsese pre călăreții lui Timuș de i-au băgatü până in tabërä. Și acolo in delü, dacă au sositü totă tabëra, s'au aședatü pre mas, că era in desërä, și acolo au mas peste nöpte. Érá den östea lui Stefan Vodă, într'acea nöpte mulți lăsändü oștenia au mersü pre la casele lorü.

A doua di Timuș, cu tabëra legată, au purcesü dreptü asupra oștilorü lui Stefan Vodă spre orașü, förä de nice o siealä, dodeindu'i Moldovenii câte örece pre-de-laturü. Ce, vedëndü Stefan Vodă și Kemini Ianöși că se imputinözä östea, și într'acea nöpte s'au scursü giümätate östea, până între vii au ținutü drumul orașului; érá de'ntre vii au luatü Bahluiul in sus, și cățiva boieri de casa lui Stefan Vodă, cu totul.

Timuș într'acea di, după ce au împinsü pre oștile lui Stefan Vodă, au intratü in tërgü, și au descălecatü in curțile Domnesci, și tabëra ezitä totă înainte curții și pren pregjurü; și au stätutü așa cu tabëra ezitä până la venirea socrului seü, lui Vasilie Vodă, in Iași, de la Cameniță. Și până a sosire Vasilie Vodă, au prädätü Căzaciü pren Codrii Iașilorü, de la drumul Căpotes-

ciloră până apröpe de Huși; și scosese foră număru vite; cari apoi, dacă au sositu Vasilie Vodă, pre cate au aflatu nemancate totă câte ună zlotu de vită au dată Căzaciloru; și au datu scire ömeniloră de au venitü de 'și-au lurtü vita cine o au cunoscutu.

Mulți au peritü aice de Cazaçi, ömenii nesciutorii cine suntü Cazacii, oploșiți in tãrgü; alții mergeau sã se inchine la Stefãniță Paharnicul, carele era cu Timuș. Ce nu agiungeau pën la Stefãniță, caci tãmpinau Căzacii, și'i omoriau; între carii și Tãutul Arinașul, și alții mulți au Peritü de Căzaci

Pre Vasilie Voda, vestea de isbãnda lui Timuș 'l-au tãmpinatu la Zvancea; cu care veste, Grigorie Comisul însuși mersese, și 'l-au imbracatu cu haină cu sobolți; și îndrãta au trecutu Nistrul la Zvancea, ca cetatea Hotinului nice într'unü chipü n'au vrutü sã o dea tãrgoveții, cu Hãjdeu Pãrcalabul lorü; orü ca au vrutü așa de credincioși sã hie lui Stefan Voda; care lucru n'ăsu da sã hie între ai nostri până într'atãta nevoie pentru singura credința; orü cã s'au siitu pentru jacurii ce făcuse tãrgoveții la carele boiarilorü, precum s'au pomenitü, și sloboșisã câte-va sacalușe in singuru Vasilie Vodă. Și acãsta este pricina, nu altã; și in câte-va rândurii au trimisu Vasilie Vodă la Hajdeu, carele era pusu de Stefan Voda, și la tãrgoveți, cu marii gurãmënturii. Ce nice într'unu chipü n'au vrutü sã dea cetatea; și au ținutü câte-va luni, până la adoua venire a lui Stefan Voda den țera Muntenescã. I-au fostü incungiuratu Vasilie Vodă și cu nesce Nemții. Ce totü au ținutü cetatea totã vara inchisã. Așa cu anevoie se agonisesce, ce se perde odatã.

Vasilie Vodă, dacă au sositü la Iași, dupã sfatu ce au facutü cu ginere-sëu Timuș, s'au mutatü Timuș cu tabãra sa la Galata; era Vasilie Voda au rãmasü in curte, gätindu-se asupra lui Matei Voda cu mare gatire, dândü scire țerei sã incalece totü omul, ertãndu pre toți de tôte greșelele, macar și improtiva Domniei de are hi greșitü cine-va.

Aice cauta cum nu se pöte trece ceea ce este sã hie; ca dupã isbanda aceea a lui Vasilie Voda, sã hie intorsü pre ginere-sãu inapoi, și sã se fi aședatü cu paza tãbilorü la Impãrație, intarindu-se cu slujtorii strãinii, cum avea avuție, nime nu are hi mai venitu asupra-i. Și așa sfatuaü pre Vasilie Voda și o sãma de boierii. Ce, in nãdejde neindoitã ce avea Vasilie Vodă pre oști cãzãcesci, sã-și rãscumpere strãmbãtatea despre Matei Voda äntëiu, și despre Racoți marii pre urma, cumuși dicea Timuș: cã den țera Muntenescã pren Ardël se va întörce. Au biruitu sfatul, numai sã mërگا asupra lui Matei Voda in țera Muntenescã. Era nu omul, ce Dumneșeu sfãrma rãsbötele, precum dice scriptura: Господъ съкыуши ѣ ѣр нб.

Nu se cade sã trecemu poticala Nemților de Șaugãii țerei nostre la munți pre Oituz, de care Nemții s'au pomenitu cã-i pornisã Kemini Ianöși den Iași inainte pren strimtorii deadireptul, și apoi in munți la Nemții; s'au îndemnatu Șaugãii dela Ocnã, și au ținutu calea pedestrimii aceea a lui Racoți și, cu sfatul unuia den Șaugãii, dacă se vorü apropie de Nemții, sã cada toți la pãmëntü până va trece focul sinețelorü cum dau Nemții toți odatã. Așa au facutü; cãdëndü toți la pãmëntü, dupã ce s'au stãmpãratu sinețele; până a se gätire alu-doile rãndu Nemții, au intratu Șaugãii într'ënșii cu cöse și cu topöre

lungi în coddă ce au ei, și au peritū câți-va Nemți acolo de acei Șaugăi, câtū au căutatū acea pedestrime a lăsare și puscile în munți; și abie s'au desbăratū de Șaugăi cele-alte bulucuri de Nemți. Pentru care faptă a Șaugăilor, apoi, Alecsandru Costin, fiindū povățā datā den Iași acelorū Nemți, au ședutū unū anū închietū în obești, și în temniță, în Fögărași.

Stefan Vodă până în Trotuși au mersū cu Kemini Ianōși; erva de acolo, avendū nădejde pre Matei Vodă de agūtōrū mai de sirgū, și trăgeau și boierii în țera Muntenescă, și pōte hi că și perirea Morenului, Hatmanului lui Stefan Vodă, ce l-au ucisū țeranii ce se strinsese la Stefăniță Păharnicul, nepotul lui Vasilie Vodă, și patima Nemților de Șaugăi, făcea ore-ce siealā lui Stefan Vodă. S'au despărțitū de Kemini Ianōși, și au luatū în gīos pre Trotuși, de au trecutū prin Focșeni în țera Muntenescă.

CAP. XVII.

Pentru a doa venire a lui Vasilie Vodă în Moldova.

Aice în Iași, până la purcesul lui Vasilie Vodă în țera Muntenescă, au peritū Cotnarovski, Pisarul Leșescū, de credință a lui Vasilie Vodă, omū deplinū la tōte trebile, de Timuș, ginerile lui Vasilie Vodă, den firea lui acea de tiranū ce era, și de omū sēlbaticū, și fōră nice o frică de Dumnezeū, scornindū pricinā că este Leav, și cum că elū opria pre Vasilie Vodă sē nu-și dea fata dupē elū. Decī, într'o ți au trimisū la Vasilie Vodă, postindū sē-lū trimiță că-i este de trebă. Negândindū Vasilie Vodă de una ca aceea, l-au trimisū la dēnsul în Mōnăstire la Galata, și acolo, dacā au mersū Cotnarovski Pisarul, Timuș au învățatū pre Căzaci de ai sēi cu sabiile gata sē stea; și dupē vorōva ce au avutū scornitā cu dēnsul, la eșitul lui de la vorōvā, au datū Căzaciū, ce erau gata de acea faptā, cu sabiile într'ensul și l-au omoritū cu mare tirānie, fōră de nice o vinā; de care faptā a lui Timuș, dacā au auditū Vasilie Vodă, numai nu se otrāvīa de voie rea; și āmbლა Timuș cu acela gāndū și asupra Tomei Vornicul, și a lui Iorgaki Visternicul, totū dintru acea pricinā, ȳicēndū că acesti doi cu Cotnarovski opriau pre Vasilie Vodă sē nu dea pre dōmna Ruc-sanda dupē dēnsul. Ce āmbლაū și ei cu ȳilele amānā, și s'au cerșutū la Vasilie Vodă sē-i lasē sē mērgā la țērā. Ce Vasilie Vodă nu-i lāsa; și au poroncitū la ginere-sēū, că mai bine mortū sē hie, de câtū sē hie boierii cari-i are elū la inima sa cu tōtā credința, la atāta grije; saū cu ce inimā vorū veni cei alți boieri de la țērā la dēnsul. Decī, l-au mai mutatū de la gāndul lui; insē, acesti doi boieri totū cu ferelā āmbლაū, și totū pre-ascunsū, nōptea. Pre pōrta despre casele Dōmnei venīau la curte la Vasilie Vodă, de care Vasilie Vodă cu greū suspina, și-i frīngea mānele de ginere ca acesta.

Au purcesū Vasilie Vodă den Iași spre țera Muntenescă cu alū-treile rōndū asupra lui Matei Vodă; și āntēni Timuș cu tabēra Căzācēcā, cu alū-doile conacū, au stātutū la podul inaltū, pre Bārladū, și acolo au făcutū Timuș oștilorū

sele căutare; și le-au împărțit de la Vasile Vodă lefe, și căpeteniilor și oștilor tuturor. Erau den capetele Căzăcesci cu acea ôste Bohul, și altul Nosaci, anume Polcovnici vestiți, și vechi căzac; și totu acolo, fôră de nice o vină, Timuș, pentru unu cuvântu ce au ăisă in sfatū Bohul, au scosū sabia și au lovitū pre Bohul intr'unū umerū, den care rană in tôtă calea aceea au âmblatū Bohul cu mâna legată. Acela omū cu firea de hără sêlbatecă era Timuș; nime dintre Polcovnici nu cutezaū unū cuvântū sê dică sê indirepteze lucrurile oștilorū. Ce de'ndată pre purtatul trebilorū ce era Timuș, omū tēnērū și fôră de nice o socotélă, se cunoscea că nice la unū folosū nu' vorū eși lucrurile. De acolo au purcesū oștile in ăiosū; și Vasile Vodă era in frunte cu ôste de țeră; și i se adăogea den ăi in ăi ôstea de țeră de pretutindere, și până la marginea țerei s'au strinsū in 8000 ôste de țeră.

Matei Vodă, domnul Muntenescū, luândū veste de scosul lui Stefan Vodă den Moldova de oști căzăcesci, trimisese pre Diicul, Spătarul sēu, sê stringă tôtă ôstea de pre marginea țerei sele, sê stea la hoțarū intre țeri; și cu Diicul Spătarul de strajă, și Stefan Vodă cirécul lui. Avea și Stefan Vodă 300 de ômeni aleși călăreți, și căți-va feciori de boieri tineri cu sine. Și ântēiū straja lorū pentru limba ce trimisese s'au ivitū in gura Berhecului, mai sus de Tecuciū, pre carii 'i-au gonitū ômenii lui Vasilie Vodă câtva locū. Ce sâringū târăiū le-au pierdutū urma. Venise mari apele Siretului, pentru care au căutatū oștilorū câteva ăile a facere zăbavă, până au făcutū podū peste vase. Și așa, trecendū ôstea a doua-ăi de la Siretū, au intratū pre la Focșeni in țera Muntenescă. Și îndată, fôră de nice o milă, au datū focū și orașului; și ori pre unde'și aăungeaū Căzaciū fumaū a biețilorū locuitori nevinovați locașurile, odăile și hrana.

Sta in tocmală cu oștile și Diicul, Spătarul lui Matei Vodă, nu departe de orașul Focșenilorū, la Milcovul celū mare. Ripile aceluai pârău pusese despre oștile lui Vasilie Vodă, și ôstea sa tocmise de ceea parte stolū, tôtă ôstea intr'unū șiragū tocmită, ca 9000 de ômeni; că și den lefeciiū lui Matei Vodă erau osēmă cu dēnsul, și ôstea de țeră, câtă era in țera Muntenescă den Bucuresci in cōce până la margine, tôtă era acolo adunată; și acolo era și Stefan Vodă cu v'r'o 300 de Moldoveni. Și așa in rōndū tocmită ôstea Muntenescă, aștepta pre Vasilie Vodă și pre Timuș. Ântēiū li s'au arătatū Vasilie Vodă cu oștile sele, și au stătutū frunte și Moldovenii; éră Căzaciū își tocmaū tabēra mai pre urmă; și atâta au stătutū Munteniū la rēsboiū, câtū au făcutū ôre ce harțuri cu Moldovenii peste pârău, trecendū Moldovenii, apoi trecendū Munteniū iar înapoi; așa, in doē trei rōnduri, până au trimisū Vasile Vodă Nemții ce avea, și s'au supusū pre subț maluri. Deci, au luatū călărimea Moldovenilorū și malul dincolo. Éră câtū au vădūtū Munteniū tabēra căzăcescă apropiată de pârău, au purcesū in risipă cine incotro 'i-au părūtū. Gonit-au Moldovenii și o sēmă de Căzacī călări până la Rōmnicū; éră mulți n'au peritū Munteni, că au luatū de vreme la fugă, după acea risipă a oștilorū Muntenesci, care s'au făcutū mai multū den prostia Diicului Spătariului, că nice trebuia sê astepte elū până intr'atâta pe ôste ce era cu focū, și elū numai cu călărimea.

Au purcesū Vasile Vodă cu Timuș spre Têrgoviște, stricândū și arăndū ce

și le sta înainte. Era Matei Vodă, Domnul Muntenesc, luându veste și de ripa oștilor lui la margine, și cum că vine asupra lui intinsu Vasilie Vodă cu Timuș, nimică cu acea smintelă a oștilor de la margine nu s'au spăimat. Ce, stringânduși oșteea de țeră și lefecii ce avea, au purcesu și elu den Tergoviște, și 'și-au alesu locu foarte bunu de elu, la o poenă între Ialomița, apă curgătoare, și între unu pârâu foarte tinosu, și de trecătoare rău, la unu satu anume Hintă; și acolo au stătu cu mare inimă, nu așa oștile sele cum elu singuru, așteptându pre Vasilie Vodă. Trimise Matei Vodă și altă sémă de oște, Siimeni, și Lefeci o sémă, intr'agiutoru Diicului Spătarului la margine. Ce, dacă s'au timpinatu cu veste că s'au risipitu oșteea aceea cu Diicul Spătarul, s'au intorsu oșteea aceea inapo, și 'i-au agiunsu la Telejina fruntea oștii lui Vasilie Vodă. Au stătu Munteni călări la vadu, pentru se se mai depărteze pe-destrimea.

Părutu-s'au și lui Vasilie Vodă și lui Timuș că va fi acole Matei Vodă singur, cu totă oșteea, la Telejina; apo, dacă s'au vedutu că este oște puțină, au datu oștenii lui Vasilie Vodă pe trei locuri peste apă, și n'au stătu Munteni, ce s'au datu inapo; era gonșii indată au agiunsu și pre Siimeni, și aciea, dându-se inapo, s'au apëratu pen nesce dumbrăvi ce suntu acolo. Decii dându scire lui Vasilie Vodă de Siimenii aceia, au purcesu și singuru Timuș cu o sémă de oște căzăcescă călări, lăsându tabëra pre urmă cu Vasilie Vodă. Și dacă au agiunsu Timuș, au pedestritu pe Căzaci giosu la navăla asupra Siimenilor. Ce totu au mersu apërandu-se foarte tare den focu Siimenii, până au intrat într'altă pădure, ce era lunca Praovei, și nu le-ău stricatu nimică Căzaci, până in nopte bătându-se den focu, fără ce a picatu den Siimeni și den Căzaci. Den Căzaci au peritu doi sotnici atunci. Vesel Matei Vodă că i-au hălăduitu Siimenii, și că au pututu da răspunsu focului căzăcescu, luându mare inimă și nădejde dentru acea întimpinare a Siimenilor cu Căzaci. Era Timuș, după acea gonă, n'au vrutu se se întorcă la tabëra, pre care o au apucatu noptea câtu au trecut apa Telejinei, ce au rămasu cu masul la unu satu, anume Cucorescii, la nesce case boieresci, aflându casele pline de tôte bucatele. Singuru au pusu de au datu focu caselor, dacă s'au sculat de la masă amëtitu de vinu.

A doua-đi, oșteea trudită de cale și obosită tabëra, necercându ce locu este înainte, unde și in ce locu este neprietenul, și cum de-departe, abia de au îngăduitu doë trei cësuri, au și đisu trîmbițele de purcesul oștii. Multu au stătu Vasilie Vodă sfătuindu'lu se rêmëie acea đi ca se se rësufie oșteea, se se stringă bine totă, și se se cerce locurile, și pre altu locu nu pre acole, pre unde alesese Matei Vodă, se'i hie îndămână a stare improtivă. Ce cui se đici aceste? sau cu cine se sfătuesci? Cu unu omu in hirea hiareloru sëlbatice? Polcovnicii ce erau, unul unu cuvëntu nu cuteđa se đică; că numai pentru unu cuvëntu, cu sabia smultă da ca într'unu căne într'ensul. Și Bohul Polcovnicul cu mâna legată de rană de sabie, făcută de Timuș, âmbla ca fără sine.

Aice caută acestă isbândă, den ce, și cum s'au prilejitu lui Matei Vodă, și ca acea isbândă, care nu se va fi prilejitu alta ca aceea in totă viața lui, câte rësboie va fi avutu in đilele sele; că cine aru putea se cređă in socotelă, se se infrângă oște căzăcescă cu tabëra, de oște cum este oșteea Muntenescă

Nu se defăimă; ce orî pedestraşul, orî călăreţul vei socoti, şi nu vei afla se hie de potriua sineţaşului căzăcescū. Ce, vei dice: fost'au acolo Sêrbî, Ungurî şi Leşî, nu numai Muntenî. Aşa este: Leşî au fostū puţini, ce are hi făcutū ei numai, de are hi fostî tocmală in ôstea căzăcescă pre ôbiceful lorū? Sîmnenî Sêrbî, saū Ungurî, nu'î alegū den Muntenî, nici suntū Sîmnenî Sêrbî saū Ungurî atocma cu focul Căzacilorū, cum nice dărobanţul Muntenescū. Eū, ce este partea me, tótă isbânda acêsta a lui Matei Vodă de la Hinta, alegendū deosêbî voia şi orônduêla lui Dumnedeş, numai pre socotêla omenescă grăescū, este den nebunia lui Timuş, ântêiū, şi den bărbăţia lui Matei Vodă, a doua. Inse, den nebunia lui Timuş ântêiū, cu câţva mai multū; că socotindū vitezia lui Matei Vodă de atunce, cum âmbლა pre denaintea oştii sele îmbărbătândū in frunte, se se hie apropiatū ôstea căzăcescă cu tabêra legatā, nu ruptā cum o au rupt'o Timuş in trei părţi, se se hie lipitū a dare la ţintă, nice are hi scăpatū Matei Vodă fôră primejdie, saū morţiū, saū raniū, mai grea de cum i saū prilejitū totū atunci, nice Sîmnenî are hi ţinutū multū împrotivā focului lorū. Ce tótă pricina isbândeî aceia, nebunia lui Timuş, care nice vorovîa cu nime, nice întreba de Polcovnicîi sei saū de cinevaşi. Ôstea obositā de atâta cale, totū într'acea di, cu tabêra ruptā in trei părţi, precum este mersul şi tocmala in rêsboiū socotesce. Ce dacā au vêdutū Vasilie Vodă că cu sfatul nu face nimicā, au suspinatū, şi lăsândū tôte in voea lui Timuş au purcesū cu ôstea sa iar in frunte; şi pre urmā Timuş cu tabêra, scârşindū in dinţi, cum că se laudā Moldovenîi că ei au făcutū isbânda de la Focşeni şi de la Telejina. Mergea tabêra, ales Căzăcescă, cu greū pren locuri strimte şi tinose, şi pre pârâul Hintei numai unū podeţū. Şi ântêiū, dacā au trecutū ôstea lui Vasilie Vodă podeţul in poenā, au luatū aripa in a stînga, şi saū pusū şiragū in rôndū împrotiva aripei oştii lui Matei Vodă cei drepte; êrā drepta, şi singurū miđilocol, au lăsatū Vasilie Vodă taberei căzăcesci împrotiva miđilocolui şi aripei cei den a stînga a lui Matei Vodă. Ce tabêra căzăcescă, dacā au venitū până la unū locū, au stătutū, şi n'au vrutū. Timuş se o aducā aprôpe in rôndū, alături cu ôstea Moldovenescă, dicendū: lasā, viteziî Moldovenî vorū bate ei pre Muntenî şi singurî fôră de noi. Aice cautā, că agîungea acêstā singurā nebunie la întrêga smintêlā. Êrā Matei Vodă in tocmală sta într'acesta chipū: aruncase şanţul pren preglurul taberei sele, den apa Ialomitei den sus de o parte până den gîos, şi au scosū ôstea den afarā de acelu şanţū. Den drepta au pusū curtea, ce se dice la dênşii Rôşii, şi altā ôste de ţerā; şi au pusū o sémā de pedestrime Sîmnenî, şi acea aripā era împrotiva Moldovenilorū. Êrā elū singurū au stătutū in miđilocu cu Levenţiî, şi cu Dărăbanî, şi cu o sémā de Sîmnenî cu puşce tocmite pentru pedestrime. Êrā den astânga, ce se prindea in protiva Căzacilorū, au pusū Leşî, Lefeciî, şi Ungurî; şi aşa, cu ôste scôsā den şanţurî, nu departe au stătutū şi au aşteptatū pre Căzacî şi pre ôstea Moldovenilorū.

Câteva cêsuri au stătutū oştile Moldovinesci, aşteptândū se se apropie Căzacîi cu tabêra; şi trimiţendū rôndū dupê rôndū Vasilie Vodă la Timuş se apropie tabêra, n'au vrutū se vie, ce au rêsunsū: *Incêpā Dumniilorū rêsboiul, şi voiū veni şi ei*. N'au avutū ce face Vasilie Vodă, au mai clătîtū cu tótă

o tea, și au începutu Moldovenii harțul cu Muntenii; dau Siimenii lui Matei Vodă in Moldoveni cu focu. Ce și Vasilie Voda, o suta de Nemți ce avea foarte bun i-au trimisu să sprijină că călarimea Moldovei; au statutu Nemții împotriva focului Siimenilor și, pre obiceiul lor, cum slobodu odata focul, s'au îndemnatu mai multu de găumătate óstea Moldovei, și au facutu acea năvală cu stégurii a upra Munteniloru, câtu tótă curtea ce se chiamă Roșii au datu dosu, și unii și pe te Ialomița dedese, nesocotindu vadul; până in corturile Munteniloru au mersu Moldovenii cu acea năvală; și nime nu putea dice că nu era acea năvală a mării vitezi. Și se hie fostu și tabăra Căzaciloru odata alature cu focul asupra mișlocului și aripei ce deastînga lui Matei Vodă, s'are hi alesu lucrul. Ce, nevëndu Matei Vodă nice o trebă la mișlocul unde era elu și aripa lui cea-altă, s'au mutatú singuru cu capul lui in aripa den drépta, unde era înfrânta de Moldoveni óstea lui, și au datu îndărăpt pre calarimea Moldovei, întorcându tóte puscile in Moldoveni, și tótă pedestrima. Și viindu mai desu focul, s'au datu Moldovenii pre încetu iar înapoi; și într'aceia desime a focului picându câți-va Moldoveni, au peritu și Capitanul celu de Nemți a lui Vasilie Vodă, omú oșténú dreptu, de nemul seu Lévu. Pușcile neparasítu daú in Moldoveni. Și așa, puindú Matei Vodă ră boful la locu, la aripa sa din drépta, Timuș, cu nebunia sa, au ruptú numai o séma de pedestrima Cazacésca cu o sémă de pușci, fórá tabera, fórá alta tărie, și i-au apropietu de mișlocul oștii Muntenesci, unde venise iar la locu Matei Voda și sta îndemnându óstea sa asupra Cazaciloru. Inse, era atáta locu, câtu abia se agúngeau cu glonțurile unii pre alții; și lucrau pușcile de ámbé partile. Cazacii prencetu totu se apropiiau de óstea Muntenésca pre furisii, că este locul acela fórté spinosu, și când dau pușcile lui Matei Vodă întrénșii, toți cădeau la paméntu. Éra aripa deastînga. unde erau Leșii lui Matei Vodă, stau plecați Leșii pre cai neclătiți, depínșii și sciutori firei Căzăcesci, vędendu'i fora tabără pedestrima góla singurii in câmpu, áșteptau cu inima se se mai apropie Căzaci. Timuș sta înapoi cu tabăra, despărțind'o in dóé părți, fórá de nice o socotela, pâna s'au scornitu chiotul între Cazacii cei den frunte, și au sloboțitu focul; den care focu au neméritu unu glonțu den sineță pre Matei Voda, aproape de încheetura genunchiului; și l-au priceputu îndată unú Peicu, și au navalitu la scara lui Matei Vodă se nu cumva cađa. L-au gonitu pre Peicul acela de lînga sine cu sudalma Matei Vodă, și nearátându-se nimică de rană, au îndemnatu óstea sa ca unu deplinu oșténu. Și atuncii au sarítu Leșii dreptu asupra pedestrimii Cazacesci, și îndata au intratú într'énșii cu sabiile, și au cađutú câte-va trupurii de Căzaci, și ráníții fórté mulți, că i-au călcatú călăreții pâna aproape de taberă. Și după acésta a doua îndreptătura a oștilorú lui Vasilie Voda, ales a Cazaciloru, in carií erau ochii tuturorú, cađut'au inimile tuturoru gîos, câtu nime nu avea nadejde de isbândă; ce toți mahniți și spăiმაți.

Nebunul Timuș, ce se facă nu scia; fora de nici-o tocmală și orónduélă, strigaú Căzaci: *«Diceți-ne in vr'o parte ori se mergemu, ori se ne aruncămú șanțu Ț, dupre obiceiul nostru.»* Nu era nice sfatú nice orónduéla; și tot-odată cu aceste, se scornisé den sus unu viforu cu plóie dreptú in fața oștii lui Vasilie Vodă; și cu acea furtună, cu sunetul copaciloru și cu plóie répede, câtú

se părea că este anume urgia lui Dumnezeu sosită asupra acei oști câtă era despre Vasilie Vodă; și Matei Vodă cu tunuri adăogea gróza oștii, și simeți oștenii lui. Deci, ântéiú aripa oștii nóstre, a Moldovei, aú purcesú în risipă. Vasilie Vodă, vedéndú aieve risipa oștii sele, s'aú mutatú de cátré óstea lui Timuș lúngă tabéra Cázácescă, unde muncea Timuș cu tabéra ce o rupsese ântéiú sé o împreune la locú, pe o plóie și furtună ca aceea ce nici de unú sporú nu era; ce cáți aú pututú a se încălărare dintre Cázaci s'aú încălăratú, și aú plecatú și Timuș cu Vasilie Vodă fuga, lásându tótă tabéra și bieții pedestrași în perire.

Perit'aú în acestú răsboiú ómení însemnați den boierii Moldovei, Bucúm Stolnicul, lovitú den tunú, și Hristodul Căminarul, și den slujitorii pușini, den pedestrirea Cázácescă cáțiva den cei ce aú fostú în frunte, p̄recum s'aú scrisú, den Nemții lui Vasilie Vodă pre giúmétate vii mulți, și din oștenii de țéră și den Cázaci aú cădutú pre mâna lui Matei Vodă. Érá și den Munteni, nu fôrá scădere în ómení aú fostú, și mai vértosú primejdia lui Matei Vodă cu rana ce i s'aú prilejitú, den care cu adevăratú și brântú aú fostú; érá câtú are hi mai pututú trăi, rana aceea 'i-aú scurtatú rămășița ȓilelorú; că până la anul, netámăduitú de acea rană, aú muritú; că, sé nu se hie rănitú, abia cineva de are hi pututú hălădui den Moldoveni, și Cázaci, unde intrasé și cu ce tocmală.

Așa sfêrșindú și acestú răsboiú Vasilie Vodă cu Matei Vodă, pe urma și norocul celor-alte răsboie ce-aú avutú mai nainte, aú luatú cu Timuș câmpii pre la Grădiște, trecéndú Siretul la Vădeni, aú venitú în Iași la scaunul séú cu mare măhnicúne tuturorú lucrurilorú sele.

Nime n'aú gânditú pentru pedestrirea Cázacilorú sé ésa vii cineva, den cáți rămăsese, după fuga oștii cei călări: De miratú firea Cázacilorú la nevoie. după ce le-aú fugitú tóte capitele, și Hatmanul lorú, ei dentre sine aú rēdicatú capú, și aú tocmitú tabéra legatá, și s'aú apēratú până in nópte; și apoi nóptea aú făcutú focuri den carele lorú și den spinii. Érá singurí a purcesú cu tocmală, fôrá tabéră, numai pedestri, și aú eșitú toți până la unul forá de nice o dodeială, până aice in țéră.

Pentru Stefan Vodă cum aú venitú alú-doile rōndú cu oști Muntenesci și Unguresci asupra lui Vasilie Vodă, și s'aú lovitú cu oștile la Sirca, și aú perdutú Vasilie Vodă răsboiul.

Aice în Iași, Timuș odihnindú, după ospēțul de la Matei Vodă, ȓece ȓile, aú purcesú spre țera sa; érá Vasilie Vodă s'aú așēdatú în scaunú, că la Pórtă îi sta domnia nestricatá, însé nu îndelungú cu pace. Că cerșindú Stefan Vodă de la Matei Vodă agiutorú sé mérgá în Moldova, 'i-aú datú 400 de Siimeni, și den Dărăbanii sei cine aú vrutú den bună voie, în léfa lui Stefan Vodă, și den Livenți o sémă. Și aú ântratú Stefan Vodă iar în țéră cu acelu agiutorú de la Matei Vodă pren Focșeni, și s'aú așēdatú în Răcăciuni, la satul lui, de-odatá așteptândú și altú agiutorú de la Racoți, Knézul den Ardéli.

Cu anevoie se tocmesău doi Domni într'o țeră; așa și Vasilie Vodă, până a nu se mai înglotire și a se întărire partea lui Stefan Vodă, aă alesău 800 de oșteni, într'alesău, Orhieni și Lăpușneni, și 'i-aău trimisău asupra lui Stefan Vodă cu nepotu-seău Ștefăniță Păharnicul, și de prin sate boieresci câtă-va samă de ômeni, cari ținuseău calea lui Stefan Vodă la fuga de la Popricani, cari aău fostău omoritău și pre Morénu, Hatmanul lui Stefan Vodă.

Strajea lui Stefan Vodă era la Bacău, 400 de ômeni Călărași și Șimeni cățiva; era și o samă de feciori de boieri adunați la Stefan Vodă: Andronic Sêrdarul, Darie Spătarul, Antiohie Aga, și alți boieri de mai 'nainte cu dênșul, și cu strajea lui Stefan Vodă. Den boieri aău fostău Mogălde Păharnicul și Sturzar Visternicul. Dacă aău înțelesău pentru venirea lui Ștefăniță Păharnicul asupra lorău cu oștile lui Vasilie Vodă, s'aău datău la o rîpă, ce este aprôpe de satău de Faraóni, anume Valea-Sacă, și s'aău tocmitău acolo stolău pre ună piscău, alăturându lîngă sine și Dărăbanii cei de la Munteni. Și cum veniaău întins Orheeni la dênșii, impedețați cu trecetôrea rîpei, ce s'aău pomenitău, nu trecuți toți, aău săritău Călăreșii lui Stefan Vodă, și in locău aău înfrintău pre Orheeni; aău plecatău fuga și Sêrdarul lorău, Ștefăniță Păharnicul, și Hăncescii, și i-aău gonitău strajea aceea a lui Stefan Vodă până i-aău trecutău fôră vadă apa Bistriței; pre alții, cari aău luatău spre Roman, 'i-aău gonitău până in Roman, și aău cuprinsău și pre țerănimea aceea, pre cari Stefan Vodă apoi 'i-aău omoritău pre unii, érá altora le-aău tăiatău urechile.

Dupé acea isbândă, strajea lui Stefan Vodă s'aău mutatău la Săboani, mai sus de Roman; érá Stefan vodă den Răcăciuni s'aău mutatău la Bacău, adăogându-i-se den ți in ți ômeni de țera de sus tótă, și den gîoseni mulți; acolo și i-aău venitău agiutorău și de la Racoți, Cnézul de Ardélău, de ômeni, cu Boroș Ianôși.

Vasilie Vodă, vedându-se iar la cumpenă grea, și țera îndoită cu urăciune spre dênșul, și Dómna'i in Sncévă cu tótă averea, cetatea Hotinului eșită de subt ascultarea lui, că era închisă, și tôte se țineaău pre numele lui Stefan Vodă, unde era să mai năzuescă, nu avea: Căzaci înfrunțați și rușinați cu Timuș in țera Muntenescă, și doi neprieteni mari și tari pre acele vremi, și Racoți și Matei Vodă, se mira ce va face. Érá totă nelăsându-se, scria slujitorii; și aău trasău și pre Orheeni și pre Lăpușneni la sine, și aău răpeditău și la Căzaci, și'i lăsase și Timuș vr'o 200 de Căzaci, cu Hluh Polcovnicul. S'aău făcutău de tótă ôstea vr'o 4000 de ômeni; și aău eșitău d'ântéiău la Movable, pre Bahluiă; apoi, dacă aău lovitău și ală-doile rând strajea lui, ce era cu Grigori Păharnicul, érá strajea lui Stefan Vodă aău purcesău spre Têrgul-Frumosău la Sirca, s'aău tēmpinatău cu Stefan Vodă.

Acestă rēsboiău, cum aău fostău și cum s'aău tēmplatău, nice unii părți nefățărindău; că nimică nu strică credința așa celorău ce scriău Leatopisețele, ca fățărria, când veghe voea unula, și pogoră lucrul cu hulă altula. Noi, măcar că amău fi datorii cu pomenire lăudată mai multău lui Stefan Vodă, de la carele multă milă amău avutău, decâtău lui Vasilie Vodă, de la carele multă urgie părinții nostri aău petrecutău; érá dreptatea socotindău, nu pociău scrie intr'altă chipău. Deci, den hărnicia Domnilorău, de parte, mai in frunte Vasilie Vodă; că s'aău aflatău pururea in fruntea oștii sele, învățându singurău, mutându stēgurile și îndem-

nându; érá Stefan Vodă in óstea sa n'au fostú, ce au stătuť de-parte de óste inapoí. Érá numărul oșil și firea, și cu acele totú era Vasilie Vodă mai tare; că și mai buní oșteni, și mai mulți călăreți la Vasilie Vodă, insé toți indoiți, și firea némului lacomă la innoiturí. La Stefan Vodă éraú 1000 de Ungurí călări, pre atăția éraú și Moldoveni, și éraú 500 de Pedectrași Munteni, și alte strânsurí. Érá la Vasilie Vodă éraú 3000 de Călári, 400 de Căzaci, 200 Siimeni cu Dărăbaní. Ce acestea au fostú voia lui Dumnezeu spre stingerea casei lui.

Tocmise óstea sa Vasilie Vodă, cuprinđéndú drumul care vine de la Tergul-Frumos peste Sărca; insé, Boroș Ianóși, oblicindú că pre la podú este locú ráposú, au lăsatú drumul, și au luatú in sus pre costișe, in prejma lorú, alăturate cu părăul. Vasilie Vodă încă au purcesú in sus pre costișe, și au stătuť așteptándú răsboiul. Den óstea lui Vasilie Vodă au eșituť harțul; érá Boroș Ianóși den óstea sa n'au lăsatú, ce s'au arétatuť mai inđrăsnețú cu óstea lui Stefan Vodă, de cătu Vasilie Vodă, că au trecutú părăul; și lui Vasilie Vodă s'au căđutuť, nu harțul, ce cu totă óstea se mérgă improtiva lorú, incetuť, cu tocmală, alăturate cu pedestrirea. Ce, așteptándú Vasilie Vodă den locú neclătitú, cei-alți încă stătuse; și deprinși cu isbānde in câteva rōndurí, ei au săritú ántéiu, Moldoveni in frunte și Ungurii dupé dēnșii. De acea săritură a oștenilor lui Stefan Vodă, cum s'au și datú harțul lui Vasilie Vodă inapoí, cum este dedina harțului, cum au și plecatú stégurile lui Vasilie Vodă inapoí fuga, fórá de nice o nevoie, cari incoťro au pututuť: oilorú nu oștenilor semănátóre óste. Bieții pedestrași n'au apucatuť nice focul sé slobódă deplin, ce indatať inťro clipală, cum s'ar đice ochiului, s'au inșiratuť stégurile lui Vasilie Vodă pre Bahliu in glos cu fuga; érá pedestrirea au luatú peste Bahluetú la Cărligătură; și Căzaci, cu puțină scăderea sa, iar au hălăđuitú pre la Braniște, și au năzuitú la Nistru. Érá Vasilie Vodă, vedéndú risipa oștii sele, au purcesú și elú deodată fórté cu puținí pre-lungă sine den capitele slujitorilorú, și den Hăncesí unii, și 'l-au luatú inťre sine, apărāndu'lu cu mare lauda sa și veste și pomenire cinstei. La vreme ca aceea sé stee la nevoia Domnului, cu cinste vecnică hie căruia este.

Gonit-au gonașii pre Vasilie Vodă până aprópe de Prutuť, și 'l-au totú apératuť cari éraú pre-lungă dēnsul, precum s'au pomenituť, și trupurí așa multe n'au căđutuť; den ómení mai insemnați, Nichita Vameșul și Isar Clucerul, și viu au prinsú pre George Hatmanul, fratele lui Vasilie Vodă, căđutuť cu calul la pogorișú.

Vasilie Vodă, dupé acestú răsboiú, au trecutú Nistrul la Rașcovú, și acolo petrecéndú câteva đile, s'au mutatú la Volodijin, unú orașú Căzăcescú, și de acolo au trimisú pre Iorgachi Visternicul solú la Hmil Hatmanul, cuscru-séu. Érá Stefan Vodă, lăsāndú Iașii, au venitú numaí până la podú; și de acolo, orānduindú la scaunul Iașilorú Caımacamí, au purcesú cu oștile sele la Sucéva, unde era casa lui Vasilie Vodă, cu totă áverea lui, inchisă in cetatea Sucevei, cu Toma Vornicul den boierí, avéndú 80 de Siimeni, și cu pușcași de locú, și Nemți 60 lefecii in cetate.

Stefan Vodă, dacă au sositú la Sucéva, au descălecatú la unú satú aprópe de

Sucévă, anume Șcheia, în casele lui Toderașco Logofetul; érá împregiurul cetățil s'aú îngropatú Siimeni seí și o sémă de Unguri, și aú adusú și pușcile, și de la Hotin și den Iași, și aú începutú a batere cetatea; ce nimică nu'í strica. Se adăogea țéra de-pretutinderea la Domnú noú; érá și Vasilie Vodă, unde era nu dormia; ce măcar câtă nevoiță pune omul, sorocul lui Dumneđeú cum este orônduitú, a'lú clătire nime nu'lú póte.

Peste scurte țile sosit-aú veste că Timuș cu 9000 de Căzací întră pre la Soroca în țérá; și lovise ómení lui Vasilie Vodă și pre Gruméza Căpitanul, carele era în câmpil Sorocei cu strajea, și scia Stefan Vodă că nu se va lăsa cu atăta Vasilie Vodă asupra lui. Ce agiunsese și elú la Racoți, Cnézul Ardélului, și la Cazimir, Craiul Leșescú, că améndororú era uritú Vasilie Vodă, pentru legătura cu Căzacil. Deci, de la Racoți îndatá 'i-aú orônduitú pre Petki Istfan cu toți Sécuii, ca 4000 de ómení; érá Craiul Leșescú, unú Polcovnicú ce avea la Cameniță, anume Codrațki, cu 1000 de Leși călări. 'I-aú trimisú poronca acésta: de are veni vr'o óste Căzácéscă asupra Moldovei, se nevoéscă cu tótă osérdia, adunându-se cu Moldovenil se'í smintéscă, care lucru așa aú și fostú.

Dacă aú simțitú Stefan Vodă de óstea Căzácéscă apropietă către Prutú, și aú oblicitú că Tătari nu suntú, nu spre Poman, ce spre Cotnari aú purcesú, sciindú că sosese Petki Istfan cu óste Unguréscă; vrea să ție calea Căzacilorú la locú largú undeva pre Jijia; și la Cotnari s'aú împreunatú cu Unguril, și aú purcesú spre Ștefănesci, așeptându și pre Leși. Érá mai zăbăvindú Leșil, n'aú îndrăsnitú Unguril a se tēmpina cu Căzacil; și așa Unguril aú trecutú codrul pre la Cucorení, spre Sucévă; érá Stefan Vodă aú rēmasú pre șleavul lorú despre Prut, și a treia-đi aú sositú Condrațki cu 1000 de Leși.

Timuș, cum aú sositú la cetate, de a doua-đi s'aú desfrēnatú la jacurile Mōnăstirilorú; și ántēiú asupra Dragumirnei cu pușci aú mersú și aú bătut'o; și dacă i s'aú închinatú, tóte odórele și veșmintele în jécú aú datú; și căți neguțitorí erau închisi acolo, și mulți den boieri, rușinându Căzacil femeí și fete; și nu ca Creștiní, ce mai réu ca păganiú s'aú purtatú la acea Mōnăstire; și se fie mai avutú cevași vreme Timuș, nice o Mōnăstire n'are fi rēmasú neprădată.

Oștile ce venise într'agiutorú lui Stefan Vodă, și Leșesci și Unguresci, după ce s'aú adunatú la unú locú, aú mersú îndatá Leșil în frunte; și dacă aú trecutú tóte oștile codrul, aú stătutú pre Siret, la satú la Grigoresci, și aú făcutú sfatú împreună Stefan Vodă cu Petki Istfan, Sērdarul lui Racoți, și cu Condrațki, Polcovnicul Craiului Leșescú. Sfatul alegea câtă osebire este între omú și omú; Stefan Vodă aú poftitú pre Condrațki să priméscă acéstă cinste de către dēnșil, cum i-arú părē, cu ce tocmélă, și cu ce socotélă, și cu ce rōndú s'ar cādē, se mérgă cu toți asupra aceluí neprietenú, să hie tóte pre sfatul lui, ca unuí vestitú slujitorú, și sciutorú obiceiului și hirei Căzácesci. Aú mulțamitú Condrațki de acea cinste ce'lú întēmpina de la Stefan Vodă; și ántēiú aceste cuvinte aú đisú către Stefan Vodă și către Petki Istfan. — Eú, carele scriú aceste, m'amú prilejitú la acestú talmăcitú și la altele mai pre urmă.

♠**Împérațil între împérați, Craiil între Crai, Domniil între Domni, boieril între**

boierii, slugile între slugi, au osëbire unii de către alții, cu scaunele mai sus; și slugile între sine unii decât alții cu cinste se osëbesc. Crațul, stëpănu-meu, cu scaunul seü măcar că este mai sus de câtü luminatul Cnézul de Ardélü, érá Dumniälü Petki Istfan este mai mare de cinste la stëpănu seü; eü la stëpănu seü suntü mai de glosü. Dumisale se va cădë se ia cărma asupra nöstră, și noi dupë poronca Dumisale vomü face.»

Aceste dacă au spusü către Stefan Vodă și către Petki Istfan, au răspunsü Petki Istfan: măcar că este la stëpănu-seü Sërdarü, va, și pohtesce se hie tôte pre sfatul lui Condrački, ca unuia carele până acum atâte rësböie au avutü cu Căzaciü, și scie rëndul și hirea lorü. Dacă au înțelesü răspunsul (cum are hi sciütü că nu vorü face așa amëndoï cum va sfätui elü) au ñisü: «de vreme ce më alegü Măriele sele, se se facä pre sfatul și socotëla mea. Pohtescü, dërá, pre Măriele sele se înțelëgä hirea aceluï felü de öste, cum este? și ce suntü Căzaciü? în ce locü suntü? unde suntü acmu?»

»Östea Căzăcëscä, dacă apucä a se îngropa se arunce șanțurü pregïturü sine, nu la locü subt cetate, ca acesta, ce hie la ce päräü, nedobänditä este. Acmu, vedemü că äncä șanțurü n'au, nice bine credü de numele nostru că sunțü și Leși aice; până mâine de vorü și oblici, totü nu vorü crede. Capü cine le este? este tënërü și nebuñü; trebuesce, de vomü se ne mântuimü într'unü cësü de acestü neprietenü, pre lüngä voia lui Dumneđeü, însë se făcemü așa.»

«Östea den locü de aice, câtü va trece päräul, îndatä se se tocmëscä stolurü, së'sï scie cine'sï rëndul care dupë care va merge, și'sï va ține locul. Noi, Leși, vomü ține fruntea; dupë noi, oștile Măriei sele Cnézuluï de Ardél; dupë oștile Unguresci, Măria sa Stefan Vodă cu östea sa; că hie când, capetele și mai pre urmă a hire se cade. Este, cum înțelëgü, de aice o dumbravä de ține catü-va locü. Decï, până vomü trece dumbrava, va merge încetü östea; érá cum vomü trece și vomü eși la vedere cu oștile, nimicä neoprindu-ne, se purcedemü, rëndü dupë rëndü, în trëpădul cailorü celü mare; că se ne hie grije de vre o öste în câmpü se ne stë înainte, acea grije nu este; ce cum ne vorü vedë, de altä nu sa vorü apuca, ce îndatä de șanțurü se facä. Së facemü, dërá, cu toți năvalä până n'au șanțurü; și la grabä așa de sîrgü nice sinețele nu se slobodü tôte; érá cetatea, căci va da den pușci și den sacalușe, acele puñinä pagubä facü în öste, ales care mișcă și la unü locü nu stä. Nu tôte câte se slobodü glonțurile nemerescü: mai largü este pre delaturü decâtü omul. La noi este o poveste, că cine este de glonțü de tunü se piarä, totü era de tunü de fulgerü se mörä. Micä țintä este omul cu sabia smultä; și mai lesne'i sinețașuluï a nemerire o vrabie, decâtü pre unü omü călare cu arme. Graba perde, adevëratü, de-multe-orï; érá de-multe-orï și isbändesce. Aice anume graba trebuesce; cu dënsa se ne mântuimü de acestü felü de neprietenü; că într'altü chipü, de nu vomü nevoi së'ï spargemü până nu se întärescü cu șanțurile, nice noi căți suntemü, nice de arü veni singurü Crațul, stëpănu seü, și Măria sa Cnézul de Ardélü, nimicä nu le vomü face. La ce zăbavä va veni apoi lucrul, se se socotëscä; și noi aice förä hranä, förä care țëreï aceste va aduce zăbava nösträ cu acestü neprietenü pagubä și mare scädere.»

Aceste sfătuia Condrațki, carele tóte priimindú și Stefan Vodă și Petki Istfan, s'au sloboditú sfatul; și a doua-đi denópte, cum au trecutú Siretul în vadú, așa au purcesú óstea de-odatá, precum se alesese la sfatú de-cu-sérá. Érá numai de-odatá s'au ținutú Ungurií de aceea socotelá, până au trecutú dumbrava. Érá câtú au trecutú dumbrava, Leșií îndată au purcesú în bicú spre cetate, pre la Ioșcani; érá Ungurií, câtú au eșitú den dumbravá la vedere, și au zăritú harțul Căzacilorú tēmpinatú cu fruntea Leșilorú, cá avea Timuș cu sine și 200 de Tătari, în locú au stătutú Petki Istfan și Stefan Vodă. Leșií, cum s'au tēmpinatú cu Tătarií și cu Căzacií, călári, îndată 'i-au împinsú, și au stătutú în tocmulá pre delú, asupra taberei Căzăcesci, așteptándú pre óstea Ungurésca și pre Stefan Vodă cu óste de țerá, tot-deana trimițéndú, rōnduri după rōnduri, se vie mai curând; ce nu avea cui đice. Au așteptatú Condrațki doé césuri aprópe, se vie Ungurií. Ce, dacă au vėđutú cá nu folosesce, au suduitú în gura mare pre Petki Istfan, pre Sėrdarul lui Racoți, și pre Stefan Vodă, și au poroncitú se đicá trāmbița de rėsboiú. Se rupsese den óstea lui Petki Istfan vr'o 200 de capite fōrte ómeni deurbá, și den Moldoveni pre atăția, și au purcesú asupra Căzacilorú dreptú la cetate.

Căzacií, cum au simțitú de Leși cá suntú, cum au începutú a săpare șanțurií împregiurul taberei sele; unii se apėraú de Leși, alțií săpaú bārbătesce de aruncaú pāmēntú pre căruțe; și într'o micá de cėsú au rădicatú șanțú, de-odatá micú, câtú era pīedicá cailorú.

Leșií cu návala de'ntėiú au mersú în taberá. Ce, dacă au vėđutú cá nu vinú cele-alte oști, s'au datú înapoi cu stėgurile pre după casele Tătarașilorú, și pre după beserica ce era acolo, și pen nesce pomeți ce eraú, și au stătutú pēn în-deserá; și deacolo apoi s'au mutatú în prejma cetății, despre Ipotesci, peste unú dāmbú, aprópe de cetate câtú covārșeau glonțurile den cetate. Au venitú în-de-será și Petki Istfan cu óstea sa, și au descălecatú pre dāmbú, despre Ioșcani; érá Stefan Vodă au venitú de au descălecatú aprópe de Leși. Și aceste tóte nu'ți scriú laudándú vre o parte, ce tocma cum au fostú, nu se facú laudá oștií Leșesci, amú pre mulți marturi de țerá.

Peste nópte au făcutú Căzacií șanțuri, și'și-au întăritú tabera, câtú nu era a gândire sė'i mai dobāndescá; și așa, s'au plinitú tóte cuvintele lui Condrațki, grāite de-maînainte; nice mai nāvāliaú nime la tabera lorú, ce āmbiaú numai cu harțuri, și den Tătari și den slugile lui Timuș eșiaú denafará. Însė, Tătarií au stătutú până a treia-đi; și fiindú peste hirea lorú a fire închisí, s'au cerșutú Mārzacul ce era cu dēnsii la Timuș sė'i hie cu voie, sė'i slobódá până nu'și perdú caii. Ce, trāgāndu-se Mārzacul se mērgá, érá Timuș de mānie dobitocésca au talatú capul Mārzacului; érá Tătarií totú într'acea nópte au plecatú den taberá, și au luatú d'ántėiú în sus pre la Cernăuți, apoi pre la Hotin spre Movilău; acolo la ținutul Hotinului le-au eșitú Părcālabul Jora, de Hotin, se le ție calea cu o sēmá de ómeni. Ci s'au supusú Tătarií într'o vale, și s'au întorsú cu toțií asupra Părcālabului; și 'ndată au plecatú fuga Părcālabul cu ómenii sėi și la góná, cá au gonitú cātva locú Tătarií; au peritú mulți de ai nostri la acelú rėsboiú, fōră ispravá.

S'au pomenitú de sosirea lui Timuș la Sucévá; cum au sositú; elú singurú

aŭ și mersŭ la mŃnăstirea Dragomirna;  ră alte cete pre la alte mŃnăstiri aŭ purcesŭ în jacŭ. Ce Timuș aŭ apucatŭ cu o  i mai 'nainte de aŭ  ntratŭ în tab ră;  ră celor -alte cete de Căzaci de sîrgŭ le-aŭ plătittŭ Dumne eŭ plata pentru jacurile caselorŭ sele: că aŭ mersŭ  stea lui Stefan Vodă de le-aŭ  nitŭ calea, și s'aŭ topittŭ multe  ete cu totul.

Stefan Vodă, după ce s'aŭ aședatŭ cu oștile preg iturŭ cetate, și Tabereŭ Căzăcesci aŭ pusŭ pusce c te avea; și bătea în tab ra C z c sc , cu pușin  stricăciune C zacilorŭ, că'și făcuse ei  ndat  g urŭ în p m ntŭ; apoi și pentru spaĭma cetății aŭ mutatŭ puscele în t rgŭ, și den t rgŭ b teaŭ alăture cu cetatea și în tab r . Eșiau  nt iŭ Căzaciŭ C l ri cu harțuri,  ns  pușine  ile; și, pre obiceitul seŭ, într'o  i aŭ datŭ n val  în t rgŭ la pusc , și venise apr pe de pusc , c tŭ una ce era mai apr pe o apucase. Ce și atunci  nd r pt ndu'ŭ Leșiŭ, s'aŭ  ntorsŭ Căzaciŭ în tab ra lorŭ, și de atunci numai ce ține  șanșurile sele, și furaŭ hrană de cai și apă despre apa Sucevei, den vale, p n  ce-aŭ mutatŭ Condrațki și dentr'acole 4 st guri de Leși, și i-aŭ  nchisŭ și dentr'acolo cu acea straje; apoi aŭ mutatŭ și Ungurii o s m , și așa aŭ r masŭ Căzaciŭ închisi și str nși den t te părșile.

C nd se lucraŭ aceste la Suc v , Cazimir, Craiul Leșescŭ, cu 40,000 de  meni, pogoria asupra C zacilorŭ; de care pogorire a Craiului sciindŭ Stefan Vodă, aŭ trimisŭ la craiul cer ndŭ ag torŭ den  stea sa, să p t  sparge pre C zaci de subt cetate; și totŭ într'acea dată aŭ trimisŭ și la Racoți, Cn zul Ardélului; de la am ndoi, f r -z bav  i-aŭ venitŭ ag torŭ; c  pre Craiul t mpin ndu'ŭ solia la Halici, pe Nistru,  ndat  aŭ pornittŭ pre Dinof Polcovnicul cu 600 de Nemți, cu 4 pușci, și o piv ;  r  de la Racoți singurŭ Hatmanul lui Kemini Ian și aŭ pogoritŭ cu vr'o 6000 de Unguri.  nt iŭ de la Craiul Leșescŭ sosindŭ Nemții, s'aŭ pusŭ în delŭ d supra cetăței, preste drumul ce vine den t rgŭ pe subt cetate, și aŭ tocmitŭ puscile și pioa dreptŭ deasupra taberei; și'ŭ b teaŭ f rte tare, c tŭ și pren g urŭ ŭ nemeria den pușcile și piv ; și acele pușci cur nd aŭ scurtatŭ și  ilele lui Timuș, cu dreptŭ județul lui Dumne eŭ, pentru prada ce aŭ f cutŭ besericilorŭ. După aceea, dacă aŭ sositŭ Kemini Ian și cu  stea Ungur sc , aŭ trecutŭ spre locul unde stătuse și Petki Istfan, așed ndŭ t t  tab ra Ungur sc  încă mai apr pe de șanșurile Căzăcesci.

Căzaciŭ, fiindŭ în mare str nsore de hrană, închisi den t te părșile, peile de pre cai morșii frigeaŭ și m ncaŭ, și opincile și rădăcinele m ncaŭ, obosiți de straje totďauna și str b tuți den pușci. Timuș perittŭ de glonșu de tun , cum dormia subt cortul seŭ: măcar că era în p m ntŭ  ntinsŭ, ŭ-aŭ nimerittŭ într'unŭ piciorŭ glonșul, după care lovitur  p n  a treia- i aŭ st tutŭ mortŭ. R dicase Hatman pre unul anume Fedorowici, dup  m rtea lui Timuș, ce nu aveaŭ nice o putere Căzaciŭ, numai ce erau de perire sp ĭmașii; și într'o n pte f c ndu-se spaĭm  în tab ra lorŭ, aŭ datŭ toți ca oile la podul cetății, și acolo  mbulzindŭ  ei de-pre-urmă pre  ei denainte, aŭ c duțŭ de pre podŭ în șanșuri; și aŭ perittŭ mulți den C zaci, într'acea n pte, de spaĭma aceea; și să se fie sciutŭ la  ei denafar  spaĭma ce se făcuse la C zaci, luat  era tab ra atunci.

Făcuse o n val , Nemții, Craiului Leșescŭ, asupra șanșului C z c sc , cu

trei zile mai înainte de ce se rănise Timuș. Pre amedă-și era, când Dinof, Polcovnicul de Nemți, socotindă fără grije pre Căzaci, au dată sciře și la Leși și la Unguri, la vremea ce voră auși doba lui să dea den tôte părțile năvală, făcendă elă cu ómenil sei la șanțuri năvală. Și așa au fostă: că au mersă Nemții, și cu năvala d'ântéiă luase de la Căzaci o bucată bună de șanț; érá nesărindă Unguril și ai nostri de pe alte locuri să facă Căzaciloră spaimă, s'au pornită tótă Căzácimea, cu singură Timuș, la locul undé cuprinsese Nemții, și nu den sinețe, ce cu drugi, cu hlube, și cu sinețe de țiiși au împinsă pre Nemți de la șanțuri; și sārindă dupé Nemți asupra unei râpi, unde se suie drumul de la tērgă pre subt cetate, au perită Nemți la acea râpă câți-va, câtă zăceau ticsite trupurile Nemților dentr'acea năvală la râpă.

Craiul Leșescă soșise la Cameniță, împrotiva căruia și Hmil Hatmanul, adunată cu Hanul, purcesese; însă, nesciindă încă de venirea saă de sosirea Craiului la Cameniță, au pohtită Hmil pre Hanul să alégă o sémă de óste Tătărăscă, să rapédă cu Vasilie Vodă să'i scótă pre Dómna lui, și averea, și pre feciorul lui de'nchisóre. Au dată Hanul in sémă lui Șerim-Beî pre Vasilie Vodă, și 'l-au pornită pre la Soroca. Ce într'acele zile neputendă a mai trăire Căzaci de subt cetate, flămendă și strébătuți, au legată tocmală cu Stefan Vodă și Kemini Ianóși, că Condrački purcesese bolnavă la Cameniță, den care bolă au și murită; și au dată Căzaci cetatea Sucevei pre sémă lui Stefan Vodă cu Dómna și cu tótă averea lui Vasilie Vodă, și pre fiu-seu Stefăniță; și ei, câți rămăsese, au purcesă cu tabără puțină, cineși cumpărăse caî de la Unguri, de la ai nostri, și de la Leși; de subt cetate dendată s'au trasă pren tērgă, apói pre apa Sucevei in gîos spre Siretă, cu ómenil de zalogă de la Stefan Vodă să mérgă cu pace. Și așa s'au sfērșită rēboiul Căzaciloră de subt cetatea Sucevei.

CAP XVIII.

Domia lui Ștefan Vodă Georgie, când s'au aședată ală-doile rōndă la domnie.

In mică clipală staă lucrurile omenescă și risipele a maril case și domnil; și bine au đisă ună dascal, că lucrurile rēsbófeloră in clipala ochiului staă. Vasilie Vodă era sosită cu órdele Tătărăscă la Prut, la Stefănescă, când 'l-au tēmpinată vestea că cetatea Sucevei au căđută pre sémă lui Stefan Vodă; și cum au perită și Timuș, și Căzaci, și câți au rēmasă puțină, in gîumătate morți, și hămnisiți; și oblicise și Șerim Beiă, ce era cu Vasilie Vodă; au stă-tută o đă pre stată ce ară face cu ună lucru ca acesta, sciindă că acolo subt cetate erau oști câteva, și Leșescă și Ungurescă. Au alesă, cu sfatul Mărzaciloră, o sémă de Tătari să lovésă dreptă la Roman; érá altă drămbă să lovésă dreptă subt cetate; că âmbla Vasilie Vodă cu lacrimi, căđendă la piclórele lui Șerim Beiă, și cu multe daruri. Ce câtă sta lucrul gata, și sfatul, numai să purcédă in cémbulură Tătari, sosescă de la Hanul olăcaril la Șerim Beiă, ori unde 'l-ară ađunge intr'acelă locă să lase tôte, măcar de ar hi și asupra

vre unei trebî, și îndată se purcedă înapoi, dându'î scire că etă Hanul are răsboiū cu Craful Leșescū.

Dacă aū înțelesū Șerim Beiū poronca Hanului de întorsū, și cum era de aproape Hanul de Craful Leșescū, aū lăsatū tréba lui Vasilie Vodă, și s'aū întorsū într'aceeași și cu oștile spre Hanul. Éra Ștefan Vodă luându pre dómna lui Vasilie Vodă cu tótă averea, cu Stefăniță Vodă, feciorul lui Vasilie Vodă, aū purcesū de la Sucévă spre Roman, și cu alū-doile conacū aū stătutū in Roman, in mare grije de Tătari, de cari scia den stréjile sele că aū agtunsū Șerim-Beiū cu Vasilie Vodă la Prut. Érá luându veste de întorsul órdelorū Tătareci, s'aū aședatū la Roman in Episcopie; érá pre dómna lui Vasilie Vodă cu Stefăniță Vodă o aū trimisū la unū satū alū seū cu pază, anume la Buculesci, pe Bistriță. Kemini Ianōș, den conacul de'ântéiū de la Sucévă, pe Moldova, de la Răciulenț, aū alesū 800 de catane, și Ștefan Vodă 300 de Moldoveni, și aū trimisū într'agiutorū Crafului, in locū de mulțămită pentru agiutotorul lui carele trimisése și elū asupra Căzacilorū. Érá cu cele-alte oști, Kemini Ianōș aū mersū la Ardél cu isbândă la stăpănu-seū Racoți; érá Ștefan Vodă s'aū aședatū la Roman, precum s'aū pomenitū.

Aice pre scurtū ni se cade a pomenire de Condrački Lévl, Polcovnicul Crafului Leșescū, carele s'aū pomenitū că aū fostū venitū într'agiutorū lui Ștefan Vodă asupra lui Timuș; că măcar că aū fostū omū stréinū, cade-se se nu tăcemū hărnicia lui și hirea cea deplin ce avea, omū alesū la lucrurile răsboielorū; că cine se va îndemna la bunătăți de nu se vorū lăuda ómenii harnick in lume, den cari era ales acestū omū. Tăcutū, își părea că nu scie nimică. Érá unde trebuia se sfātuéscă, isvorū, și tóte cu mare inimă; și pre cale trézū, neîspămatū la răsboiū; capū oștenilorū deplinū, singurū unde trebuia in frunte, cu plină tocmală învătătorū; de-multe-orī cu o mie de ómeni ce avea subț mâna sa, pre trei mil de Tătari aū bătutū, și pre Căzaci cu miile, orī unde'ī și tēmpina îi înfrāgea.

Nu s'aū pomenitū pentru semnele cerului carele s'aū tēmplattū mai nainte de aceste tóte rēutăți și crăiei Leșesci și țerei nóstre, și stingerea casei și domniei lui Vasilie Vodă la rōndul seū, că era se se pomenéscă la domnia lui Vasilie Vodă pentru cometa, adecă stea cu códă, care s'aū prilejitū cu cățiva anī mai nainte de acésta. Așa de grea priminélă a acesteii domnii, și intunecarea sórelui in anul acela in care s'aū rădicatū Hmil Hatmanul cu Căzaci asupra Leșilorū, fórte groznică intunecare, in postul celū mare, intr'o Vineri; și totū intr'același anū lócustele, neauđite vécurilorū; care tóte semnele, bétrăniși și astronomii in țera Leșescă, a marī rēutăți că suntū acestorū țeri, mențau.

Mē veți erta, iubite cetitoriule, căci nu'ți-am scrisū aceste semne la locul lorū; crede neputinței ómenesci, crede valurilorū și cumplitelorū vremi; întrébă pre ce vreme am scrisū și câtū amū scrisū? Așū fi lipitū aceste semne la rōndul seū; ce, era trecutū rōndul la isvodul celū curatū; și scriitorii cari isvodescū, puțin se află, *érá tipariū nu este.* Decī, aice de aceste semne îți dați scire, și alesū povestea lócustelorū, cari cu ochii cum vențau am privitū.

Cu unū anū mai nainte de ce s'aū rădicatū Hmil, Hatmanul Căzăcescū, asupra Leșilorū, aproape de vremea sēcerei, eram pre atuncī la scólă in Bar, in Po-

dolia; pre cale fiindu, de la satu spre orasu, numai ce veduiu despre amedadi unu noru unde se redica ca o negura; ne-au parutu ca vine o furtuna cu plonie de-odată, pēna ne-amu tēpinatu cu noru de locuste, cum vine o oste stolu. In locu ni s'au luatū sōrele de desimea locustelorū cele ce sburaū mai sus: ca de trei s'au patru sulifi nu erau mai sus; era care erau mai gios de unu statū de omū, și mai giosu sburaū de la pământū. Urletū, intunecare, asupra omului sosindu se redicaū ore-ce mai sus, era multe treceaū alature cu omul, forā siealā de sunetu, de ceva; se redicaū in sus de la omū o bucatā mare, acea poeadā, și așa mergeaū pre deasupra pământului ca de doi cofi pānā in trei sulife in sus, totū intr'o desime, și intr'unū chipū. Unū stolu ținea unū cēsū bunū, și dacā trecea acestū stolu, la alū-doile cēsū sosia altul; și așa, stolu dupē stolu țineaū, cātu țineaū din prāndū pānā indeserā. Unde cădeaū la masū, ca albinele zăceaū; nice cădeaū stolu peste stolu, ce treceaū stolu de stolu, și nu se porniū pānā nu se încăldea sōrele bine spre prāndū; și călatoriaū pānā in deserā, și pānā la cādere de masū cădeaū și la popasuri. Inse, unde mēneaū rēmanaia numai pământul negru, imputitū; nice frunze, nice pae, ori earbā, ori semănaturā, nu rēmanaia; și se cunoscea și unde poposiaū, că era locul nu așa negru la poposū, cum era unde mēnea acea mēnie a lui Dumneđu, Câte-va țile aū fostū acea urgie; den părțile den gios mergeaū in sus. Și totū atunci aū fostū locuste și aice in țerā; și apoi dupē aceea și alū-doile anū aū fostū locuste, inse mai puține. Mai apoi, și in țilele lui Stefan Vodā aū fostū locuste, inse pre nne-loluri, și nu ca acea desime ca in acela anū, de care s'au scrisū; și țerna se gāsiaū in pământū ingropate pe multe locuri.

Ne întorcemū acmu iar la povestea de unde amū pārsitū; și fiindū aceste tōte totū pre acea vreme cu lucruri strēine, ales cu lucrurile crāiei Leșesci, și impreunate, cum aū înțelesū la rēbōiele de la Sucēvā, nu ni se cade sē trecemū ce s'au lucratū intre Craiul Leșescū, Cazimir, și intre Hanul Crimului, și Hatmanul Căzăcescū, Hmil, atingēndu-se tōte aceste și de țerā. Sta Craiul Leșescū cu oștile sele subt Cameniță; și dacā i-aū venitū acelū agiutorū de la Unguri și de la Stefan, precum s'au pomenitū, luase sfatū sē purcedā de la Cameniță impropria Hanului și lui Hmil, unde se va tēpina sē le dea rēboiū. Ce luāndū veste den limbi că aū trasū Hanul tōte ordele la sine, și pre Șerim-Beiū, carēle flū trimisese in Moldova, precum s'au pomenitū, sē nu flāmāndescā undeva in gios oștea, aū șocotitū sē se lipescā de Moldova, pentru hrana oștii, la Nistru, și acolo sē aștepte pre Tātari și pre Căzaci. Și așa aū făcutū; s'au mutatū de subt Cameniță, și și-aū pusū tabēra la Zvancea; și indatā aū făcutū podū mereū pre coșuri peste Nistru, peste carele trecea oștea Leșescā pēnā peste Prutū la pāne și la fānațe; stricaū și prisēcile omenilorū. Și era la Hotin pāne in stoguri cu mare bișugū intr'acela anū; era mulți den Leși aū plātitū și cu capetele hrana aceea, de omeni de țerā, durēndu'i inima pentru munca sa.

Hanul cu Hmil, dacā aū vedutū că'i tragū Leși la locū tare sē le hie a dare rēboiū numai den frunte, s'au siitū a mergere asupra Leșilorū, aducēndu'și aminte de rēboiul de la Beresticia. Ce Hmil s'au suitū in sus, și aū stātutū cu tabēra la Husetin, era Hanul aū cuprinsū cāmpii Cameniței in sus cu ordele sele; inse, nu avea cum sē'i flāmāndescā pre Leși, că'i hrānea Moldova. A mergere

Iarăși asupra loră la strimțore, nu vrea; nice Leșii la largă de totă nu vreaă sã ẽsã. Ce, iar Hanul aũ trimisũ pre Sefer Gazi, Vizirul seũ, și Craiul pre Canțelerii seũ, subt cetatea Cameniței, și acolo s'aũ legatũ pace, și s'aũ întorsũ oștile careși la locul seũ. Și de atunce Hmil aũ începutũ a stricare legătura ce avea cu Tãtarii, și se cerca la Mosk.

Vasilie Vodã, in țera Cãzãcãscã, vëdëndu-se cãdũtũ de domnie, despãrtitũ de Dõmna sa și de coconĩ, și de avere (cautã la ce aduce rõta lumei mari case; cã ce põte hi mai greũ de cãtũ aceste? dicũ, cã nice mõrtea), și nice o nãdejde nu i-aũ mai rãmasũ in prieteșugul Cãzãcilorũ, singurũ s'aũ trasũ cu Hanul sã mergã la Crim, și acolo ședëndũ pre mĩerticũ de la Hanul in cetatea Gĩozlãul cãteva luni, apoi de acolo, cu poronca impãrãției, 'l-aũ trimisũ Hanul in Țarigrad.

Erã Stefan Vodã, cu aședatã domnie in Roman, totũ acolo aũ ședũtũ, pãnã i-aũ venitũ și stëgul de domnie de la Impãrãție, cu care trebã trimisese boierĩ încã den Sucãvã, pre Stamatie Postelnicul; și aũ venitũ și unũ Agã mare cu caftanũ de domnie și cu stëgul de la Impãrãție, in Roman. Cautã aice la ce voie aũ fostũ domniile țerei pãnã nu demultũ, și la ce suntũ acmu.

La Roman petrecëndũ Stefan Vodã, cerca in tõte pãrțile avere de a lui Vasilie Vodã; și acmu unele, apoi altele tupilate, orĩ odõre, orĩ banĩ, den și in și se vëdiãũ, unele la unũ locũ, altele la altũ locũ. S'aũ oblicitũ și la o slugã a sa, cređutã den boieria lui, anume Gãtoe, unũ surgucũ de a lui Vasilie Vodã la dẽnsul inchisũ, de cãt-va prețũ, trimițendu-lũ pre dẽnsul la tõte cãte se luaũ den casa lui Vasilie Vodã, pentru credințã, și pre sama lui eraũ odõrele cãte se luaũ. Multũ aũ stãtutũ in gãndũ Stefan Vodã, cu ce gãndũ aũ fãcutũ acelũ furtușagũ acea slugã a lui. Nu sciũ ce i-aũ pãrutũ pre dẽnsul, și dentr'alte semne de mai nainte, și den fapta acẽsta cu surgucul, i-aũ tãtatũ capul in Roman, dicëndũ cã: «de arũ hi opritũ unũ lucru ce i s'arũ hi-cuvenitũ lui. 'l-așũ fi ertatũ eũ; elũ aũ furatũ unũ lucru ce se cuvine unui Domnũ».

A privire era aeve pedepsa și stingerea casei lui Vasilie Vodã, și põte osãnda osãndia pre õmenii de casa lui, ales pre nepoții lui Vasilie Vodã, pentru multe, dõrã, cãte aũ fãcutũ și ei in vremile sele, sile și scãrnãvii. Și antẽiũ pre Stefãnițã Pãharnicul, feciorul lui Georgie Hatmanul, încã la Sucãvã, i-aũ tãtatũ capul; apoi pre Alecsandru Pãharnicul, și pre Ianachi Comisul, feciorii lui Gavril Hatmanul, nepoții lui Vasilie Vodã, cu mari muncĩ i-aũ omoritũ in Buculesci.

Dupã ce aũ luatũ stëgũ și caftanũ de domnie Stefan Vodã in Roman, și cu acelașũ Agã carele i-aũ adusũ stëgũ aũ pornitũ birũ și poclõnele Impãrãtesci. Aũ venitũ in Iași la scaunũ, și s'aũ aședatũ de atunci cu întemelõtã domnie, fõrã de grije; cã Impãrãția era tẽnãrã, copil încã, Vizirii eraũ bucuoșii sã hie lucrurile cu pace de tõte pãrțile. Ce domnia Stefan Vodã fõrã de grije; numai o sãmã de Lãpușneni, ales Hãncescii, nu eraũ de-odatã aședãți, și fugisẽ Mihalcea Hãncul la Turci. Ce agũngëndũ Stefan Vodã cu bani la Pașa de Silistra, 'l-aũ prinsũ Pașa și 'l-aũ trimisũ in obeđi la Stefan Vodã; și 'l-aũ ertatũ, și 'l-aũ pusũ Armașũ alũ-doile.

In scurtã vreme dupã aședarea domniei lui Stefan Vodã, 'și-aũ sfërșitũ di-

lele vieței sele și Matei Vodă, Domnul Muntenesc, omu fericit, peste toate domniile acei țări, nemândru, blându, dreptu omu de țără, harnicu la războie, așa neînfrântu și neșpăimat, câtu poți să-lu asemeni cu mari și vestiți oșteni a lumii.

După mărtea lui au alesu țera Muntenescă la domnie pre Constantin Vodă, feciorul lui Șerban Vodă; și măcar că era fecioru de Domnu, sciutu și lui Matei Vodă și altor, Domni de-mai-nainte, totu au fostu feritu, numai la nasu puținel lucru era însemnatu.

Încă nu eșise deplin sufletul lui Matei Vodă, când Siimenii și Dărăbanii, cari-i la acea simeție se suise den isbânde cu Matei Vodă, câtu nice pre domnie, nice pre boierii întru nimică nu-i băga in sémă, precum s'au arătat mai-pre-urmă fapta lor, au rădicat, pre Constantin Vodă Domnu, și au datu cu pușcile și cu sinețele de veselie; și acea domnie a lui Constantin Vodă au datu dila Tomii Vornicului și lui Iorgachi Visternicul. Toma Vornicul căduse pre mâna lui Ștefan Vodă la cetatea Sucevei, éra Iorgachi Visternicul venise den țera Căzăcescă, singuru de bună voie, ca unu miel spre giunghiere, că fusese cu Vasilie Vodă scăpatu acolo. Erau numai de perire amândoi frații in Buculesci, la închisore amândoi, și pòronci mergeau una după alta să-i omóre. Éra cum au aușit, Ștefan Vodă că au stătu Constantin Vodă la domnia țerei Muntenesci, îndată au trimis, să nu-i omóre: că fratele lor, Constantin Postelnicul, era in țera Muntenescă cumnatu lui Constantin Vodă; și așa au hălăduitu Toma Vornicul și cu frate-seu Iorgachi Visternicul atunci de primejdia morții. Singuru Dumneșeu peste nedejdea omenescă feresce pre cei drepti de primejdie; că ce omeni erau acei doi frați aice in țera acésta, ales Iorgachi Visternicul, fòră scrisorea mea creșu că va trăi numele lor in veci in țera acésta de pomenirea omenilor den omu in omu.

Constantin Vodă, Domnul Muntenesc, cu Ștefan Vodă nu era in viața aceea cum era Matei Vodă; însă, erau amândoi bucuroși de aședarea sa, ca nise domni noue. Aice in țără la noi s'au aședat, pace; numai pre margine amblau oșii Căzăcesci și Tătăresci, dodei. Au-se cu Leșii; însă mai slabe războie de câtu cele de nteiu; și curând după aceea s'au lăsat Căzaci de Tătari, și s'au legat cu Impărăția Moscului. Și era aice in țără mai greu de dări, pentru mulțimea lefecioru ce ținea Ștefan Vodă, pre pilda lui Matei Vodă, den cari nu fu multu până făcură o zervă mare aice in Iași între sine slujitorii.

Erau Siimenii, de toți, cu cei den țera Muntenescă și cu cei de locu, cari au fost in slujbă și la Vasilie Vodă, 1000; și Nemții, cu Lencenski Polcovnicul, 400; și Leși călări 200, cu Voicakovski Căpitanul de Lefecii; și Moldovenii cu Leși amestecați 300, cu Rușici Căpitanul; și Lefecii de țără, cu Grumeșea Căpitanul, 400. Atâta sémă de oște slujitori fiind Ștefan Vodă, nice de la unii zarva n'au începutu, numai de la Muntenii Siimenii și capetele lor; și luaseră in vorovă cu sine și pre Siimenii cesti de locu asupra Nemților; că Nemții erau pe giunetate in Iași, éra 200 de Nemți, cu Polcovnicul lor, îi ținea Ștefan Vodă la Șucéva. In postul cel mare era, când Siimenii, de nebunia căpitanilor sei, și den simeția ce se ampluse încă den țera Muntenescă, și-au datu cuvântu, in de sine, și au purcesu bulucuri pre țergu; și

pre câți Nemți au aflatu la uliță 'i-au omorîtu. Făcutu-s'au îndată spaîmă și zarvă în tîrgu; și Nemții, unii răniți, scăpați la curte, Căpitanul loră abie hălăduitu de la gazdă, câți au pututu strîngé den ómenii sei, și cu cei ce erau de pađa curții într'acea țî, au apucatu în curte cerdacul celu de pétră și s'au orînduitu de apărare acolo. Au stătutu în mare zarvă și spaîmă tótă curtea; și singuru Stefan Vodă la mare spaîmă; altorú slujitorii caii mai mulți pre la odăi. Unu norocu au fostu, că bulucbașii și Căpitanul Siimenilorú celorú Muntenesci s'au înșelatú și au venitú la Stefan Vodă, chîemându'i cu blîndețe. Ce cum au venitú înaintea lui Stefan Vodă, și Siimenii se buluciau atunci toți la unu locu în prejma curții, îndată au invētatú de le-au tăiatú capetele și Căpitanului și a trei bulucbași; și acesta au fostu potolitul zarvei Siimenilorú ace-lora, că îndată ce au înțelesú că le-au peritú capetele, au și purcesú la fugă. Acoperisé eazul de Siimeni; apoi au luatú spre Socola, în șesú la ceirú, la pârâul ce vine pre acole. Stătuse, și eșise și óstea asupra lorú, tótă curtea, și slujitorii, și Nemții, peste poronca lui Stefan Vodă, cu stéguri, cu dobe, câtú ce puteau mergeau sé'i agîngă, sé'și rēscumpere sângele lorú, ce le făcusé lorú Siimenii. Ce au trimisú poroncă tare Stefan Vodă pre la Căpitanii, cine arú cuteza a facere vre-unú rēșboiú, cu capul va plati; numai sé se rēspundă Siimenilorú celorú Muntenesci sé'și mérgă la țera lorú, érá cei de locú sé rē-măite ertăți de acea faptă. Deci, au purcesú Muntenii spre codru, cam cu fuga, și de cesti de locú o sémă; érá câți au rēmasú, 'i-au ertatú Stefan Vodă.

Nimică era zarva acesta de aice împotiva faptei care s'au făcutú curând, apoi, dupé acesta de ice, în țera Muntenescă, de Siimeni și de Dărăbanii; faptă ca aceea, care abie de se va afla în vr'o țéră.

S'au rădicatú Siimenii cu Dărăbanii, și toți peste tótă țera lorú, și au abătutú la casele boieresci, cu arme, fērámându'i înaintea ochilorú giupâneselorú lorú și a coconilorú lorú, făcēndú risú pre multe locuri de giupânesele lorú, jăcuindú casele și averea; și nu numai în Bucuresci, ci și la țéră la multe locuri și case. Perit'au mulți boieri și neguțitorii de dēnșii jăcuții. Ce Dumnezeu n'au răbdatú acea faptă îndelung; și la ce certare au sositú și ei, vei ceti la rōndul seú.

De simeția aceea a acelorú slujitorii, și faptă așa spurcată, abia auđită într'alte țeri, subt mare grijă, și ca într'o robie fiindú Constantin Vodă la slujitorii sei, nu cele ce poroncía elú, ce cum vreaú ei a facere făceaú. Au agîunsú pre taînă la Racoți, Cnézulú de Ardél, și aice la Stefan Vodă, pohîndú agiutorú la mare nevoie a sa de slujitorii. Racoți, omú tēnerú, în bine și în multă avere, sbura cu gāndul în tóte părțile a'și facere ceva veste. Bucurosú acestui prilejú, îndată s'au gătítú cu oști a venire în țera Muntenescă, dāndú scire și la Stefan Vodă aice numai sé purcedă sé se adune cu elú la apa Telejinului. Dece, numai ce i-ău căutatú și lui Stefan Vodă de ice a purcedere cu oștile sele, și au intratú Stefan Vodă în țera Muntenescă pe den-sus de Focșeni, și Racoți s'au pogorítú den țera sa pre apă Telejinului.

Dacă s'au oblicítú aevea la curtea lui Constantin Vodă că se pogoră și Racoți și Stefan Vodă cu oști, au strinsú căpeteniile slujitorilorú și le-au datú scire de neprieteșugul lui Racoți, cum vine asupra scaunului. «Ce, sé fiți gata

și ne înspăimați, precum ați fostu la atâte răsbóie totu cu isbânde, ales acei slujitorii fiindu, cari vestite oști Căzacesci ați înfrântu.» Acele auđindu, strigaú toți până'ntru unul: «*la ă! la ă! numai se năi arați.*» Și așa gătindu-se Constantin Vodă, au purcesu den Bucuresci; și den alu-doile conacu aú fugitú de la dênșil spre Dristov, cătră Pașa de Silistra, ca se agiunsese și cu Pașa, dându'i scire de tóte de aceste.

Vedându-se Siimenii și Dărăbanii înșelați de Constantin Vodă, nimică den nebunia lorú nu s'au scađutu, ce îndata au rădicatu Domn pre unul anume Hrizica, și 'i-au pusu surguciu in capu. Indata Hrizica Voda au răpeditú cărți in tóta țera Muntenescă, dându scire, ca den mila lui Dumneđu aú stătuțu Domn țerei Romanesci, de sirgu se se stringa țera la dênșul la Telejin. Unú aprodu de acelu domnișoru cu carți au cađutu pre mâna lui Stefan Vodă, că nesciindu nimică de oști, mergea la slujitorii de giudețul Buzău, se încalece cu toții, aú datu in strejile nóstre; și dentr'acele cărți, și den gura Aprodului aú înțelesú Stefan Vodă tóta povestea, și de fuga lui Costantin Vodă și de rădicarea Hrizicăi la domnie.

Stefan Vodă cu oștile sele era la Sărata; érá Racoți încă den munți nu se pogorise. Ce nu era foră grije și la noi, se nu vie ântéiu la noi se-ne lovésca acelu domnișoru până va pogori Racoți cu oștile sele. Deci, nesciindú nimică de Racoți la ce locu este, nu s'au suitu mai sus Stefan Vodă, ce aú stătuțu pre câmpii Buzeului trei ăile, și într'aceleși ăile s'au pogoritu și Racoți cu oștile sele in șesu la Telejinu; și nedescalcatu bine âncă cu tótă tabăra, 'i-aú și datú scire stréjile lui cum sosescu Siimenii la vadu, pedestrime și puscile. La mare tulburare și spaímă cađusé Racoți, așa de grabă óstea séméta apropiată, și cu Stefan Vodă âncă neîmpreunatu; că acolo eraú se se impreune oștile. Se nu hie fostu unú capitanu de Nemți a lui Racoți, anume Gaudi, la cumpênă era se hie facutu Siimenii o poznă oștiloru Unguresci. Ca, cum au auđitú de la Gherghiță unde rădicasé pre acelu domnișoru capetele Siimeniloru și a Dărăbanilorú, de Racoți, cum este mai aprópe cu oștile lui, și âncă cu Moldovenii nu s'aú împreunatu, au sfatuitu se mérga se lovésca ântéiu pre Racoți. Cum le-aú spusú capetele statul, aú și inceputu a strigare toți in tote părțile: «*haida, haida! la e, la e!*» neașteptându nice porunca, nice vreme, nice tocmală, și nice pre lúnga sine vre-o tabără, cum se cade unei pedestrimii se mérga; ce care cum putea mai nainte, cum ar hi la lucru gata; mânau bivolií carií trageau puscile totu in biciu; nice la unu locu âncă strânsă óstea; ce carií cum puteau, bulucú dupé bulucu mai tare. Deci, cum au sositú la vadul Telejinului, cum au inceputú a dare den sinețe, și de-o-data se stoliau, până aru agiunge și cele-alte bulucurí. Érá ce tocmală se hie la o óste ce era ca unu roiu foră matcă; puscile cum aú sositú la apă, bivolií, pre hirea sa, nadușiți și de căldură, ca era vară, și de ostenéla căii pripiți, cum aú vedutu apa cum au năvalitu in apă preste ómenii, și au bagatú cu sine și puscile in apa.

Tote aceste socotindú Némțul Gaudi, Capitanul lui Racoți, aú imbarbatatú pe Racoți seși tocmésca óstea; érá elu singuru cu pedestrimea tótă Nemțescă și cu puscile aú purcesú și aú statutu improtiva loru la vadú, și aú tocmitú pusc'le spre Siimenii, și aú inceputú a dare den puscii in Siimenii. Daú și Siimenii

den puscă, câte mai rămăsese neintrate în apă, și den sinețe. Țără nu fu zăbava, ce câtu s'au apropietu șteea lui Racoți, și Gaudi capitanul le-au dată focu, cum dau Nemții odata, au și început Țimenii a se amestecare, și Dărabaniî cu domnișorul lor. Deciî, vedëndü Racoți tulburarea lor și lucruri fora temei, au și început și pe den sus și den gîos a trecere șteea pen vaduri, și indata au purcesu tóta pedestrima Muntenescă și domnișorul lor, cu calarimea de căta avea cu sine, în risipă. La fugă ce sporu sê hie pedestrașului înaintea calareșului; indată au agînsu Ungurii, calarimea. Nu era altă, fora dirépta osânda pentru faptele lor, și nu rêsboiu sau vr'c apărare, ce dirépta meserniță. Trupurile pe șleav zăceau pologü, și spinii pre de laturî plinî de trupurile lor, și multe bulucuri încă nesosite, pre cariî cum îi agîungeau, și 'î tîmpinau; așa zăceau pâna în Ploiesci. Avut'au în acêsta zarva Racoți ște cu sine ca 12,000.

Lui Ștefan Vodă, Racoți, indată cum aü sositu la Telejin, dedese scire sê vie cum mai curând; și au mersu într'acea nôpte cu șteea căteva cêsuri; țără totu n'au apucatu resbolul; ce desdiminêta ne-au timpinatü veste de risipa Șimenlorü. Ce totu au mai mersü în urma lui Racoți, carele cu tótă tabăra sa purcesese indata după Munteni; aprópe de Ploiesci au stătutu Racoți cu ște tocmită în doe părți, și Ștefan Voda cu șteea sa pren mișlocü trecëndu, au mersu de s'au adunatu cu Racoți. La adunarea lorü au slobođitu tótă pedestrima focul și tunurile, și apoi aü purcesu oștile spre otace. Ștefan Voda au avutu cu sine pâna la 5,000 de ómeni, și fórte într'alesü ște.

Totü într'aceeași đî, după descălecatul lui Racoți, aü pohtitu Racoți pre Ștefan Vodă la masă, veselu și voiosu de isbânda ce aü făcutü. Cimpoeșul, cu cimpoile îmbrăcate de urșinicü, la dvorbă cu đicaturî; și apoi, dacă s'au mai veselitu, au pohtitu pre Ștefan Voda pentru surlari sê đică, și au đisü și surlariî.

Era lînga Ștefan Vodă unu Mărđacu, anume Rusten Mărza, pre acela aü pohtitu Racoți sê 'lu vađa; și dacă 'l-au veđutu omu sprintenu, cu zea îmbracatu, și cu cojocu de soboli preste zea, că 'lu purta Ștefan Voda bine, cum și pre alți slujitori, abie de aü avutu la vre-o domnie în țera mila, cum au avutu la acela Domn. Pus'au pre Mărđacu la masa Racoți, și au petrecutu în đioa aceea cu masa pâna aprópe de sêra. A doua-đî au purcesu oștile pre Praova în gîos pâna aprópe de Gergița. A treia-đî, luându veste Costantin Voda de risipa Șimenloru, au eșitu înaintea lui Racoți cu 300 de ómeni; și după adunare și cu Constantin Voda, Racoți au trecutu Praova pe podu, și s'au aședatu cu tabăra, și a sa, și cu amêndoî domniî, la Gergița.

A doua-đî după descălecatul oștilor, au facutu Racoți masă mare, și aü cinstitu pre amêndoî Domniî, elu singuru în capul mesei, den dirépta Ștefan Vodă, iar dea-stinga Constantin Voda; boieriî lui cu boieriî amêndororü țeriloru, vărstați; în fruntea tuturoru, Kemini Ianoși, Hatmanul lui. Veî vedea cum inghite Racoți mari și înalte gânduri, cum s'ar vedea Craiu preste Crai, și Domnu preste Domni. Orbu noroculu la suișu, și lunecosu de a stare pe locu, grabnicü și de sîngu pornitoru la pogorișu. Tóte aceste priviău Turciî cu códa ochiului aceste tovaroșii a țeriloru acestora.

După acé tă petrecanie, Racoți orânduindü pre Boroș Ianöș cu 2000 de Ungurî, și Stefan Vodă lefeciuî seî, Leși și Moldoveni, së mérgă in urma unde arü înfelege vre-o strinsóre de Sumeni, ori de Darabanî, së 'ı cerce. S'au întorsü Racoți la Ardél, și Stefan Voda in țera, érá Constantin Voda la Bucuresci; și atunce së veđi și plata Siimeniloru și a Darabanilorü in tótă țera Muntenescă de Constantin Vodă.

Căți Siimeni au rămasu de la resboiul lui Racoți, de la Telejinü, și capetele lorü, n'au răbdatu multu in țera Muntenesca sé remâie; ce, unii aü trecutü Dunărea, iar alții căți au rămasu n'au haladuitü de mörte nice unul; și nu până la o vreme i-au certatu Constantin Voda, ce până la doi ani, unde și se oblicea Siiman, sau Dărăban, îndata 'lu înțepa. Plinu era câmpul, și pre lüngă Bucuresci și pre lüngă alte orașe, de trupurile lorü înțepate; și cum aducea pre cineva la divanu, saü foră divanu, și striga: «*Dómne! ıa, și acesta aü fostü Siimanu,*» in locü ilü înțepa: și cine-lü aducea lua *plască*, cum đicü Munteni. Pâna într'atâta se suisé certarea lorü, câtü de pizmă unul pre altul giura că au fostu dărăbanțü, și in locü peria; se făceaü unora și nápești, de pizmă, care den ómeni nu lipsesce nice-o-data; ce giuraü pentru densusul alți ómeni, de hăladuía; sau de striga: «*n'amü fostü, n'amü fostü dărăban,*» giuraü cei ce-lü prindeau, și in locu ilü înțepa.

Facut-au bogată dobândă țerei Muntenesci Boroș Ianöș, și ai nostri; până și la olatele cele Turcesci n'au haladuitü. Fost-aü in ceambulurî și Resten Marza, de carele s'au pomenitu. Ce acolo aü rămasü, aprópe de Dunăre, tēmpinându-se cu nesce slujitorî Muntenesci; lovise și pre Ungurî Munteni, la satü la Calugăreni, pre singurü Boroș Ianöși; ce apoi s'au purtatü rău slujitorii cu Stefan Voda.

După aceste tóte ce s'au lucratü in țera Muntenescă, aice domnia lui Stefan Vodă aü fostu in pace, de se póte đice că are casa aceea pace lüngă care alta lipită de perete arde; așa și țera nóstră, nu se póte đice că aü fostü cu pace temelnică, când réutațiile den țera Leșesca și den țera Căzácescă nu lipsiaü.

Se radicasé pre acele vremi unü tâlhariu, aıume Detinca; carele aeve âmbla föră siealä in ținutul Hotinului și a Cernăuțilorü, și poroncea satelorü. Decı, aü trimisu Stefan Vodă pre Buciocü Stolnicul cu o sémă de slujitorî, și 'l-aü spartü, și toți ómenii i-au risipitu.

Și totü într'acela anu au purcesü Hatmanii Leșesci asupra Căzacilorü iérna, și au pohtitu și de la Stefan Vodă 700 de slujitorî, într'alesü, cu Voicehovski Căpitanul; și n'au mersü Leși asupra lui Hmil Hatmanul; carele, perđendü nédejdea in Tătari se-și scóța lucruri'e la capü asupra Leșilorü, se lepădase de Tătari și se legase cu Moskul. Și au făcutü Leși într'acea iérná marı réutații, impreunați cu Tatarii și cu ai noștrii, in țera Căzácescă; și Inchisese pre Hmil cu Moscalii la unu locü, fórte foră-veste, și puțin lucru de n'au luatü tabéra Moscaliloru și a Căzaciloru. Éra o sémă de caré cu 24 de tunuri aü ruptü; și acela geru și vicol aü lovitü, câtü multă óste de âmbe părțile aü peritü de frigü; și se pomenesce acelu rēsboiu de-ı đicü *Drijipolia* până astăđi.

La anul după aceste, âmplutu Georgie Racoți, Cnézul de Ardél, de duhurî spre marı lucruri, indemnatu și de Șveđi, cari se rédicase și ei cu Carol Gus-

tav, Craiul lorü, asupra Leşilorü cu óste, au începutu a se agiungere cu Hmil, Hatmanul Cazacescu, së hie in ęera Leşesca Crau Racoęi ; şı de atunci amblau solii, şı a lui Racoęi la Hmil, şı a lui Hmil la Racoęi.

S'au întunecatu sórele într'acelu anu, in luna lui Iunie, cu mare gróză, câtü perisë sórele nu puşinu, cu tóta lumina, tocma amiadađi ; şı mulęi ómeni, neşciindü a se ferire de întunecare ca aceea, şı privindu la sóre multu, au perđutü vederea in tóta viaęa lorü.

La anul dupë acësta, împreunatü Craiul Şvedescü cu Cnezul de Prusi, domnul de Brandeburg, cuprinsëse tóta craiea Leşescă, scaunele amëndoë, şı Varşavul şı Cracăul, infrângëndü cu rësboiul de faęa pre Craiul Leşescu cu tóta óstea lui ; dupë care isbândă Şvedul, cum s'au đisu, cuprinsëse mai tóta ęera Leşescă ; şı i se inchinasë şı Hatmanii Leşesci, neavëndu încotro mai lua ; că dentr'acolea Şvedul, dencóce Hmil Hatmanul cu oştile Cazăcesci, şı cu căęi-va Voevođi Moskicesci. Craul Leşescü, Cazimir, eşisë den ęera sa in ęera Nemęescă ; n'ar hi gânditü nime së eşă crăia Leşescă de subt cumpëna ca aceea. Èră aceste lucruri, cine va vrea së scie mai deamăruntul, së le cerce la Hronograful lorü. Noi ne întórcemü la ale nóstre.

Dacă aü vëđutü Craiul Şvedescü că elü së stăpânësca o craie preste mare, cum este Şvedescă, şı alta dencóce de mare, cum este craiea Leşesca, nu este in putinęă, şı némurile osebite şı den lege, şı den obiceiuri, şı Hatmanii Leşesci încă îndată 'l-aü parăsitü şı s'aü datü spre Nemęi, au îndemnatu pre Racoęi, Cnezul Ardélului, numai së vie asupra Craiei Leşesci ; şı cu acea solie aü trimisü Şvedul şı la Hmil Hatmanul. Decı, Racoęi au statutu spre gătire cu oşti, trimițëndü şı la Domni in ęera Muntenescă şı aice la Moldova. Decı, Hmil Hatmanul aü pornitu 20,000 de Căzacı cu Anton Polcovnicul într'agiutoru, şı Costantin Vodă, Domnul Muntenescü, pre Odivoeanul, Capitanul seu, cu 2000 de ómeni ; era Stefan Vodă, Domnul Moldovei, pre Grigorie Habaşescul, Sardarul seu, şı cu Frătięa, Căpitanul de Falcinü, iar cu 2000 de ómeni ; şı s'au adunatü aceste oşti, şı a nóstre, şı Munteni cu Căzacı, la Cernăuți, şı aü intratu in ęera Leşescă pre la Sniatin.

Racoęi, trăgëndü óstea preste munęi, aü pogoritü in ęera Leşescă pre la Strëi unde şı aceste oşti, Căzacesci, Moldovenesci şı Muntenesci, i-au eşitu înainte ; şı de la Strëi aü luatü pre subt munęi cu tóte aceste oşti, mergëndu îndată la Cracău, la scaunul craiei Leşesci, care oraşu era cuprinsu de Şvedü ; şı luându Cracăul oraşul, Racoęi, pre séma sa, au purcesu spre Varşav ; şı acolo s'au împreunatü cu Craul Şvedescu. Spunu de Craiul Şvedescu së hie đisu, dupë ce aü vëđutü óstea Ungurëscă : «Nu vei stăpáni pre Leşi cu acësta óste.»

Impëratul Nemęescü, vëđëndü nevoia Leşiloru de Şvedü, şı Craul de Danie aşıjderea temëndu-se de puterea Şvedilorü së nu crëscă pâua într'atâta, au statutü la unü sfatü amëdoi së nu lesă craiea Leşesca së o cuprinđa Şvedul ; şı îndată Craiul de Dania aü intratu cu oştile şele in ęera Şvedului ; şı Imperatul Nemęescu aü datu Craului Leşescu agiutoru. Decı, numai ce i-au cautatu Craului Şvedescü a lasare pe Racoęi in ęera Leşescă, şı elu a mergere a şı apërare ęera sa ; apoi şı Racoęi ce au paşitu in ęera Leşesca, nu vomu lungi mai multu, numai, scrie unu historicu a loru, anume Topeltin, de đice pre

scurtu așa: «Ce au petrecutū Leșii de Racoți, sē scrie Leșii; ȕră la ce au so itu Ardélul den ceste âmblete a lui, noi o mie de ani sē plângemū cu lacrimī.»

Leșii, cum aū lipsitū Crațul Șveȕescū de lūngă Racoți, îndată s'aū îmbărbătatū și Hatmanii lorū, și Cernevski Voevodul, și încă puțină ôste avēndū la unū locū o aū lăsatū cu carele; și numai cu călarimea, sprintenū, s'aū făcutū a fugire de Racoți, până 'l-au trasu cu oștile lui aprôpe de Litfa. Decī, aū ăritu, și 'i-aū luatū dosulū; și așa Racoți, vȕdēndu-se înșelatū, aū lăsatū pre Gaudi, Căpitanul seu cu o sēmă de pedestrime, și la unū orașū anume Briscea-Litovsca, ȕra elū s'aū întorsu înapoi, cu Leșii în spinare la tôte conacele; dedese Leșii scire și la Hanul, și purcesēse și Hanul cu tōtă ôstea lui asupra lui Racoți. Aū perdutu Racoți sarita curēnd; însē, nădȕdjuia Căzacilorū, cariī, dacā 'l-au adusū până la Meji-Boj în Podolia, la unū Tȕrgușorū, aū stricatū tôte podurile pre urma sa; și de acolo aū plecatū și ai nostri, și Muntenii, fuga la Nistru; și așa aū căȕutu Racoți pre mânele Leșilorū, cerșindu'și de la dēnșii viață cu rēscumpȕrare, de douē miliōne sē dea Leșiloru bani; pentru care bani lăsāndū Leșiloru zălogū pre Apafi, fratele Cnēzului, ce aū fostū acmu Cnēz în Ardélū, acmu apropiindu-se Hanul cu oștile aū făcutū creștinesce lui Racoți Leșii: 'l-aū luatū și 'l-au sloboȕitū în țȕra lui; ȕra ôstea lui, rēmasē cu Kemini Ianōș, tōtă au mersu în robia Crīmului. Spunū de nesce stȕguri de catane, că cu năvală piin Tătarī 'și-aū făcutū cale și aū hălăduitū. ȕră mai 'nainte de aceste tȕmplări, Nemișii de Ardélū se rupsesē de la Racoți, foră voia lui, năzuindū la țȕra lorū pre aice pren țȕră, pre la Cămpul-Lungu, de cariī dāndu scire Racoți la Stefan Vodă, aū trimisū Ștefan Vodă în Cămpul Lungu de le-aū ținutu calea. Mare osāndă pre ômenī! câți s'aū toplitu atuncī Ungurī în țȕră la noi în munți! Zalogul care s'aū pomenitū mai sus, datū Leșiloru de la Racoți, aū șȕȕutū până aū muritū în Liov, și banii n'aū mai luatū Leșii.

Nu s'au pomenitū de prada Leșiloru în țȕra Ungurēscă. Când Racoți âmbla pren țȕra Leșēscă, spre Litfa, ȕră Liubomirski, cu 4000 de Leși, aū intratū în țȕra lui Racoți, și multe tȕrguri și sate au arsū.

Intr'acestu anū 'și-aū sfȕrșitu și Hmil, Hatmanul Căzăcescū, țȕilele sȕle; începȕtura și isvorul a tôte r'utașiloru acestoru părți de lume, a multe țȕri, cetăți, stingere și risipă. Purcesese cu ôstea sa în întimpinarea lui Racoți, înțȕlegēndū la ce slabicūne au sositu, biruitu fiindu de Leși, și de Hanul cum aū mersū asupra lui. Ce nu se scie cu ce gāndū mergea și elū, că spunū că scārșca în dinți bolnavu Hmil, în tabȕră, și țȕcea: «Oh! de mi-ar da Dumnezeu pre mâna me pre țȕcelu căne scurtu!» Așa suntū Căzaciī la tovaroșie de năȕeȕde; ce curēnd intr'acele țȕile au muritu Hmil Hatmanul, în tabȕră, precum s'au pomenitu.

Peste voie ȕra Turcilorū acēsta măltȕare a lui Racoți, cātū acmu poftia sē ă la Craia Leșēscă, și împreunarea lui cu aceste douē domniī, de Moldova și de țȕra Muntenēscă; și ȕra la Turci lucruri slabe; Impȕratul încă tȕnȕrū; 'l-aū sfătuitū capetele, o sēmă, și au alesu pre Kiuprilăul, omu cu fire tare și vrăj-
1 așī, si au grăitu mumei Impȕratului, de nu se va pune unū omū ca acela

Ispravnică Impărației, Ardélul, Moldova și țera Muntenescă suntă eșite de subt mâna Impărației. Decî, cum au statutu Kiuprilăul Viziru, cum au luatū pre sine tôte, și ântéiu au stătutu după lucruri den casă a aședare, și a lamurire lefele cine câtu Ia foră isprava de la Impărație, pre mulți din capete omorîndū; și apoi aședându aceste tôte, au pusu gândū rēu pre Racoți și pre aceste douē Domni.

Stefan Vodă, vĕdĕndū patima și risipa luĭ Racoți, și temĕndu-se de Hanul că era în sus, aū purcesu den Iași la Sucĕvă: și de atunci, den cĕsū în cĕsū astepta și asupra sa primejdie. Și Hanul, după ce aū luatū tótă ôstea luĭ Racoți în robie, și tôte capetele Ardéluluĭ, și pre Kemeni Ianôș, Hatmanul luĭ Racoți, între cariĭ den boțeriĭ Ardéluluĭ aū fostū și Apafi Mihaĭ, carele acmu pre urmă aū fostu Cnĕz Ardéluluĭ; trimisese Hanul doĭ Agi mariĭ aĭ seĭ, unul la Impărație, ca sĕ scie Impĕrătia de isbānda luĭ, și altul la Stefan Vodă, cu poroncă sĕ ĕsă înaintea Hanuluĭ la Țuțora; și aū luatū, cu acea spaĭmă, de la Stefan Vodă câte-va pungĭ de bani Hanul, și aū trecutū spre Krim pre la Orheiū și pre la Lăpușna. Stefan Vodă, după ce aū trecutū Hanul, aū venitū în Iași.

Tótă povestea de Stefan Vodă și de Constantin Vodă se scia la Impărație, cum suntū la sfatū cu Racoți una, și cum i-aū datū asupra Leșilor ôste; Ēră Leșii cu laudă mare asupra țerei, și Căzaciĭ așijderea pentru mórtea luĭ Timuș. Vizirul singur se gătia asupra luĭ Racoți, și la Domniĭ dentr'aceste doē țĕriĭ trimisese poroncă pre unū Agă mare de la Impărație, anume Uzun Ali Beiū (dicū de acestū Turcū că era capū mare la Turci, și cu sfatul luĭ s'aū alesū la Vizirie Kiupriāul, și apoi de Kiuprilăul aū peritū), întrebāndū pre Domni, apucase-vorū ei sĕ mĕrgă amĕndoĭ asupra luĭ Racoți cu oști, sĕ facă slujba acĕsta Impărației, sĕ se curatĕscă de faptele sĕle și de amestecaturĭ ce avuse cu Racoți? Și atunci spunū că socotise Kiuprilăul sĕ scôța pre Vasilie Vodă den Edicula, sĕ'lū puĕ Craiū în Ardĕl, în locul luĭ Racoți; care lucru nu scimū cum ar hi fostū pentru lege; ĕră puterea ce nu lucrĕză? Care poroncă, dacă aū venitū la Stefan Vodă aice, și pre atunci purcesese Stefan Vodă la munte, sĕ alĕgă locū de mōnăstire, care se chiamă Cașinul; den Răcaciuni m'aū trimisū pre mine în țera Muntenescă, sfatuindu-se cu Constantin Vodă ce rĕspunsū vorū da, viindu-le amĕndurorū o poronca, și la unu prepusū fiindu amĕndoĭ la Impărație, și amĕndoĭ Domniĭ tocma într'unu chipu de primejdie aprópe. Ēră nestatătóre și lunecóse firile ominescĭ, la greū și la nevoie cineși de sine sĕ stea, și apoi și unul și altul mai lesne peru, și nice și era altă putere; siha sĕ ĕsă care de care mai bunū, cu primejdia altuĭa, la Impărație.

Nu s'aū apucatū de acela sfatū Constantin Voda cu Stefan Voda; ce âncă se temea sĕ nu ĕsă ceva de la dĕnsul, sĕ vĕdĕscă la Impărație Stefan Voda. Ce aū rĕspunsū: «cum arū socoti Dumnĕluĭ, fratele nostru, mai bine, așa sĕ rĕspundă luĭ Uzun Ali Beiū, și sĕ ne facă scire pre acea cale se rĕspundemu și noi. «Au priceputū Stefan Voda îndată îndoita inima a luĭ Constantin Vodă și meștersugul, și au scrisū la Uzun Ali Beiu cum elu este gata pe tótă po-

ronca Impăratăscă; unde va hi voia Vizirului, acolo va merge cu totă ăstea sa. Inse, nu era acestu respunsu den totă inima.

Constantin Vodă s'au apucatū îndată de pungī, sē'și tocmescă domnia cu banī, că era averea lui Matei Vodă neclătită încă cu multe pricinī la Impărăție, ăicendū: că elū n'au sciutū viclenie, nicī n'au luatū Domnia cu sabia saū cu oștī străine, ce 'l-au alesū țera după mărtea lui Matei Vodă, și elū de mare silă a lui Racoți și a lui Stefan Vodă, temendū-se de dēnșil, au datū puțihă ăste, cari nice'și erău Munteni, ce mărgineni de Moldova; șuvăia sē hălăduescă de scărba lorū; și cu de aceste silia sē'și tocmescă domnia.

Vizirul, dacā au vėdutū că nu se apucā ei sē se sfădescă cu Racoți, și nu va' face nimicā cu acēsta, au stătitū asupra Domnilorū, numai sē vie sē sėrutē pōla Impărăției, de Domnie, și sē'și mērgā iar la Domnie. Atunce s'au apucatū Stefan Vodă la Uzum Ali Beiū că va merge de-odată, pe de altā parte gīuruā totă averea sa, numai sē'lū erte Vizirul de venitū la Țarigrad; și aceea apoi au māncatū capul lui Uzum Ali Beiū. Că Domnilorū așa au rēspunsū Vizirul: că de arū āmple unul cātē o casā plină de galbinī de aurū, nu se pōte acestū lucru ca sē nu vie aice; și de vorū veni, iar Domnī vorū hi. Erā de nu va veni, Stefan Vodă, într'unū cēsū voiū pune în locul lui pre acēsta, arātandū pre Ghica Vornicul, care era Kapikihae lui Stefan Vodă la Pōrtă. Spunū de Ghica Vornicul cum ar hi ăisū Vizirul acestū cuvētū, elū au șī alergatū de au sėrutatū pōla Vizirului.

Erā cātū putemū înțelege den mulți și den multe lucruri pre urmă adeverite, de ar hi mersū Stefan Vodă la Pōrtă, Domn ar hi eșitū iar, că era Kiuprilăului cu mai mare veste sē aducā pre Domnī la pōla Impărăției, pre care'i finea Impărăția la prepusū de hainie. Spunū de Vasilie Vodă că avea mare grije că va veni Stefan Vodă la Pōrtă; și în taună: «*Sē nu'tū mai aducā dracul aice.*» Inse, cu anevoie este a mergere de bunē voie la grije, și cum-pāna vieței, sciindu-se la atāte amestecăturī, și avēndū acolo la Pōrtă atāția pāriși Greci, cărorā se luasē totū ce au avutū la începutul domniei lui, și mulți au și peritū; că s'au tăcutū la începutul domniei acēsteia mari jaeuri la ómenī străini de ómenii lui, ales la Greci.

Incepuse Stefan Vodă, și se lucra tare mōnăstirea Cașinul; iar la anul după urđitul ei, 'i-au venitū mazilie, viindū Ghica Vodă Domnū în scaunul țerei, și lui Stefan Vodă mazilia; inse, mai nainte cu cāte-va lunī lui Constantin Vodă 'i-au venitū mazilia, cu Mihnea Vodă în țera Muntenescă.

Domnia lui Stefan Vodă fost-au cu mare bișugū țerei; în toți anii domniei sēle, care au trāganatū tocma șapte ani, în pāne, în vinū, în stupi și în tóte mare ródă. Omū deplinū, capū întregū, fire adāncā, cātū poți ăice că nascū și în Moldova ómenī. La învėtăturile solilorū, a cārșilorū la rēspunsuri, am audeitū pre mulți mărturisindū sē hie covēșindū pre Vasilie Vodă. Mesele și petrecāniile acēstei Domnii abte la vre o domnie sē se hie prilejitū, nu fōrā mari desfrānăciuni la lucruri preste mēsurā a curviei. Slujitorii mila și cinstea care au avutū la acēstā domnie n'au avutū nice la o domnie; erā cum 'i-au mulțamitū lui slujitorii la mazilie, ceti-vei mai gios la intratul Ghicai Vodă în țerā, și la eșitul lui Stefan Vodă den țerā, spre țera Ungurescă.

Eșirea lui Ștefan Vodă den țără aș fostu în anul 7165; tocmai pre vremea aceea 'i-aș venitù mazilia, pre ce vreme aș scosu și elù pre Vasilie Vodă den scaunù.

CAP. XIX.

Domnia Ghicăi Vodă.

Domnia Ghicăi Vodă cum s'aș prilejitù, s'aș pomenitù la domnia trecuta: că fiindù Kapikihae la Pórtă, aș eșitù la domnie; érá aice în țără, den țilele altorù Domni, neguțitoria țindù până la Vasilie Vodă, și fiindù de unù némtù cu dânsul, Arbanăș, 'l-aș trasù Vasilie Vodă la curte, și de-odată la boierii mai de gîos, apoi la Vornicia cea mare de țera de gîos aș agîunsù; și țindù'lù Vasilie Vodă de credință, 'l-aș trimisù la Pórtă Kapikihae, vedëndu'lù omù contentitù la tóte, și scumpù, cum se cade fie când Kapikihaei sê hie. Și așa au stătutù de tare cu Vasilie Vodă, cum până la vremea ce s'aș luatù cetatea Sucevei cu dómna lui Vasilie Vodă, la tóte rescótele acele, la pribegii câte se prilejise lui Vasilie Vodă, de aș eșitù în două rînduri den scaunù, și dupê smintéla și în țera Muntenescă cu Căzaci, totù aș ținutù domnia lui Vasilie Vodă nesticată la împărăție, până ce aș sositù Ștefan Vodă la Roman, dupê isbânda de la cetatea Sucevei.

Atunce, trimițëndù Ștefan Vodă pre Ștanati Postelnicul cu câțiva boieri de țără sê'i isprăvescă stégù de domnie; și de aice pre Grigorașco, feciorul Ghicăi Vodă, flù trimisése la închisóre în țera Ungurésă. Decî, elù n'aș mai avutù ce face împotiva unei țeri; și auțindù de fecioru'si că'i la închisóre, aș stătutù și elù cu boierii lui Ștefan Vodă, și aș venitù și elù cu alți boieri în țără, și cu Aga celù ce aș adusù stégù de Domnie lui Ștefan Vodă.

Ștefan Vodă, socotindù iar acea socotélă ce socotise și Vasilie Vodă, în Ghica Vornicul, cum este omù de Kapikihae, neavëndù gândù sê pótă eși unul ca dânsul la Domnie, 'l-aș făcutù de casa sa, cu o nepótă a sa, fată Șturzii Vornicului. dupê feciorul lui, Grigorașcu Postelnicul; și dupê ce s'aș încuscritù cu Ghica Vornicul, pre feciorul lui 'l-aș boieritù cu Agia, érá pre Ghika bétrânu 'l-aș trimisù la Pórtă iar Kapikihae. Și aș fostù pre trebile lui Ștefan Vodă până ce i-aș venitù mazilia, chemându'lù Vizirul Kiuprilăul la sêrutarea pólei Impărătesci, cum s'aș pomenitù mai sus; și necutezândù Ștefan Vodă a mergere la Pórtă, aș datù Ghicăi Vornicului Domnia.

Purces'aș Ghica Vodă spre țără cu doi Agi mari, den cari eră unul Mustipù la împărăție; și întéiu pre Ismail Aga 'l-aș trimisù, carele apoi au căđutu Agă Spahiilorù Skimnicéușu. Ștefan Vodă âmbla legânându-se încotro va lua, că erau unii de flù sfătuiău sê mérgă la Căzaci. Ce acela sfat î era fôră temei, că nu socotia că de acolo Vasilie Vodă, cușcru fiindù lui Hmil, nu s'aș pututu pune în picióre cu agîutorù de la Hmil, până au stătutù cu gândul numai sê purcédă spre Racoți, de la care avea cărti cu giurămêntù sê nu lise unul pre altul până vorù ave o páne sê o împartă.

Aice caută ce mulțămită au avută Stefan Voda de la slujitorii săi cei miluiți. La Podul Ilóei când era Stefan Voda, toți s'au rădicat să jăcuască ca-rele domnesci; și se nu se hie prilejitu Grigorașco Aga, feciorul Ghicai Voda, arătandu-le mari certări, n'aru hi hăladuitu de aicea, că striga: «*lefe, lefe se ne dea!*» Acea mulțămită au făcutu atunci lui Stefan Voda slujitorii, pentru mila, care nice la o domnie așa n'au avută, cum au avută de la Stefan Voda.

De la Têrgul-Frumosu Stefan Voda dăruindă cu unu surguciu domnescu pre Grigorașco Aga, 'l-au întorsă cu slujitorii la Iași; érá elu, mergendă pre la Buciulessci, la Comanesci au intratu prin munți in țera Ungurésca. Érá Ghica Voda, peste puține zile, au intratū in Iași, totū într'acel anū 7165, mai 'nainte de Pasce cu o septemână.

Intr'același anu, Kiuprilaul Vizirul, purcedendă asupra Ardélului, au trimisă poroncă și la Hanul să încalece. Era in Bugégü Hanul; și încă bine neaședatū Ghica Voda, stândū îndată după gatire de óste, că' venise și lui poroncă să încalece cu totă țera, venit'au veste cum Stefan Voda trece munții cu óste in țera. Și viindu întinsu, au statutu cu tabera den-sus de Roman, la Șaboani; érá ire Tâlmaciu Paharnicul ilu trimisese cu străji spre Têrgul-Frumosu. Cu puține zile mai-nainte de acésta veste cu Stefan Voda, au peritū Grumeza Capitanul, de Ghica Voda.

Precum era Ghica V da plecatu spre sânge cu mare contenire, 'l-amū cunoscutu aici; că era câteva carți a o séma de boieri prinse la mână lui, cu care carți chemau pre Stefan Voda să vie; că avendū Stefan Voda mare prietenie cu Sefer-Gazi, Vizirul Hanului, carele de multe ori in scria, făcendū: «Ce porți grije de mızilie, au așa de neputernici ți tu pre Hanii Crimului, că de aru vrea să ție pre vre-unu Domnu subt aripa sa, au nu 'l-aru pute ține și peste voia iltora?» Și așa, atunce pre Stamati Postelnicul au poroncitu la Stefan Voda, îndata cum va trece Hanul pren țera Muntenésca, elū să vie in scaunū. Éra ce le este loru a batere jocuri pre creștinii! Și așa viindū Stefan Voda, in nadejdea lui Sefer-Gazi Aga, și Racoți vedendū asupra sa greul ce' venia, era bucuros să se turbure țerile aceste in vr'unu chipū.

Ghica Voda îndată au răpeditu pre Stamati Postelnicul la Hanul, măcar ca era o carte a lui Stefan Voda scrisă, prinsă de Ghica Voda, că venise Stamati de-curénd de la Crim, i-ru giuratu ca nu are nice unu bănatū; ce iur pre densus nădejdea lasă să tocmescă aceste lucruri. Au mersū Stamati Postelnicul, și ru statutu la Sefer-Gazi Aga, Vizirul Hanului, și au scosū pre ngiru Șerim-Beiu cu óste aice împotriva lui Stefan Voda. Nu vrea Sefer-Gazi A a; ce i-au răspunsu Stamati Postelnicul, și i-au aratatu mare stricăciune țerei de se va face într'altu chipu. Ce și agiutorul era cndatu, ca venise Șerim-Beiu cu vr'o 300 de Tatai, și nice la puțin răsboiū ce au fostu la Strunga, n'au fostu, nice s'au apropiatu.

Ghica Voda, după ce au răpeditū pre Stamati Postelnicul la Hanul in Bugu, și vedendū apropierea lui Stefan Voda, au purcesu spre Țuțora; și peste puține zile s'au împreunatu cu Șerim-Beiu la Țuțora, făgăduindu și Hanului și lui, pentru osteneța lui, daruri. Au purcesu Șerim-Beiu in frunte, și Grigorașco Voda, fec orul Ghicai Voda, și mergendū totă nóptea aceea au sositu pre a-

médađi, a doua ăi, spre Têrgul-Frumosú. De lı Podul-Ilóei strejile ce trimisese înainte Grigorașco Vodă aú datú de straja lui Stefan Vodă in Crivescú, cu care era Tâlmaciu Paharnicul.

Aú simțitu Talmaciu că vine óstea, și au silitu sê nu se arâte elu cu óstea sa, ce de după nesce piscurı au purcesu spre Strunga; érá ce au fostú ómenı máı sprinteni aú venitu la podețu, pre drumul carele vine de la Têrgul-Frumosú la Roman; și acolo, până a sosire și ai nostri cu óstea, de'ântéiu voróva, apoi aú începutú ai nostri sfada. Érá dentr'acei voróvá d'ântéiu, venise la urechile lui Șerim-Beıú, că este viclesugú; pentru aceea nece'sı s'aú apropietú de óste. Se îngroșase lucrul și șega când au stătutú a sosire stégurile oștii nóstre, și pe vr'o 100 de Tatarı, ca pre máı mulți nu'ı lása Șerim-Beıú; și lı harțul acela, de ai nostri aú cađutú cu calul Gavriľa, Agă pre atunci de Dărabani, și-lú apucasê harțul lui Stefan Vodă. Ce aú săritu nesce Tatarı, și de ai nostri o sémă, și 'l-aú scosú, érá cu grei rană in capú și la o mână cu scădere la degite. De ai lorú încă s'aú rănitú cățu-va, den cari rane aú și muritú unı. Érá dacá s'aú apropiatú stégurile Ghicai Vodă și Tatarı, n'aú máı stătutú nice harțul lorú, nice Tâlmaciu Păharnicul cu stégurile, ce au plecatú fuga spre Șkeie; și acolo, aprópe de Șkeie, s'aú întorsu o sémă de oșteni de a lui Stefan Vodă, și nesce Ungurı ce fusese cu Tâlmaciu Paharnicul; și la acelú întorsú a loru aú peritu vr'o 30 de ómenı de ai nostri, gonași, ce erau máı in frunte, și aú apucatú și viı, și i-aú dusu la Stefan Vodă unde era cu tabêra, la Sabaóni.

Cum aú oblicitu Stefan Vodă den limbi ca este adevêratu Șerim-Beıu singuru cu capul sêu, n'au statutu; cê nesce Nemți ce avea, vr'o 80 pedestrime, i-au trimisu la vadu la Siretu sê apere vadul; érá elu singurú cu óstea călare au plecatu fuga; și de atunci n'au máı vêđutu Stefan Vodă, in tótá viața sa, Moldova.

Aú sositú la Siretu și Grigorașco Vodă cu tótá óstea. Ce nu avea cum trece îndată Siretul, că era mare; și se vedea in ceea parte și pedestrimea; carıi, dacá au aúđitu că aú fugitu Stefan Vodă, ei s'au apropietú de Siretu și s'au închinatu la Grigorașco Vodă; pre cariı apoi Ghica Vodă bêtrânul pre toți i-au datú in robia Tatariloru, lui Șerim-Beıu; care fapta necreștinésca nime nu o laudă; și multú aú stătutu fiul sêu, Grigorașco Voda, s' nu se facá unu lucru ca acela, cu nesce ómeni închinați foia rêsboiu, și creștinı; ci n'au avutú ce face; și dacá au venitu in Iași, Ghica Vodă, au máı omoritu pre nesce Vorniceı a lui Stefan Vodă, foră de nice o vina, numai cacı i-au fostu slugı.

Și cu aceste fapte au eșitu Ghica Vodă vêrsatoru de sânge, la vêrsta bêtrânețeloru ce era; și așa, mântuitu de Stefan Voda, aú statutu după gatire de óste, și împreună cu Hanul au purcesu cu óstea, ca 7000 de ómenı, pen țera Muntenéscă; și de acolo, împreună cu Hanul avea și Hanul 2000 de Căzaci, cu Hanenco Polcovnicul, au intratu in țera Brașeului. Acole au eșitu și straja den Brașeu, și i-au lovitú Tatarıi fora-veste, cătu pâna in Brașeu abia de au scapatu cine-va dentr'aceia straja ¹

Pre unde amu intratu in țera Ardêlului, prin mișlocul munțiloru, era o palancă de zidú, și trasu zidul den ıpa unuí munte ı ană in ıpa altuí munte;

acolo s'ie pusă niscaï pedestrima Ungurii, fără v'ersare de sânge n'arū ħi fostū intratul nostru. Ce, când amū sositū noi, amū aflatū p'alanca și locul acela pustiiū de ómeni. Aū ħisū Hanenco Polcovnicul: «O, Dómne, cum n'ai datū tóte unorū némurī! la noi, la Cázaci, de ne-ai fi datū aceste locuri, cine are putea s'ie între în ț'era nóstră!»

Dencolo, pre la Timișvar, intrase Vizirul Kïuprilăul, și pre dencóce Hanul cu Moldovenii, și cu Mihnea-Vodă cu Muntenii. Cine póte s'ie scrie deplin prada, stricăc'iunea și robia Ardélului depre acele vremi, și părțilorū apropiete de Ardél? Óstea Ghicai Vodă aū luatū atunci în ț'era Brașeului, ce se ch'iamă Bârsia, trii p'ălanci, den care p'ălanci bieții ómeni, închiși toți, în robia tarilorū aū mersū.

Întru una den acele p'ălanci, socotindū Ghica Vodă că va hi multă avere în cetățue, când era ticsită óstea în p'alanca, plină de Tátari și de ai nostri, aū intratū și Ghica Vodă cu mare nevoință în lontru, unde nu era locul unui Domnū s'ie între. Puținū aū lipsitū de nu s'aū nădușitū acolo de desimea aceea, și cu puținū sufletū abia aū eșitū, și s'aū lovitū de unū tatarū în capū. Nime s'ie nu bănuescă căc'i se pomenescū aceste; că Letopiseșele nu suntū s'ele cetescă omul s'ie scie numai ce-aū foctū în vremile trecute, ce mai multū s'ie hie de înv'etătură, ce este bine și ce este rău, și de ce s'ie se ferescă și ce va urma fie-cine. Domnul, den faptele Domnilorū care cum aū fostū, și cu ce veste, și pomană, s'ie ele urmă de viață; boierii, urmândū pre boierii cei cinsteși și înț'elepți; slujitoriul, a slujitoriului; că cineși după brésla sa: de urméză pre celū cinsteși, cinsteși este; și cine urméză pre celū rău, rău este, și rău se va sf'ersi.

Den ț'era Bârsei aū purcesū oștile pren midflocul Ardélului spre scaunul celei ț'eri, unde erau de paza curții Crăesci, cum ħicū ei, nesce haïduci. Deci, și curtea și orașul Belgradul într'o mică de césū aū stătutū cenușe. De acolo s'aū despărțitū Șerim-Beii de Hanul, cu carele s'aū poftitū și Grigorașco Vodă, și aū agiunsū cu prada până în olatele Ungurimei de sus. Și la Sibiiu iar adunându-se oștile, aū lovitū pre la Oradia și aū trecutū la Inău, care orașū Vizirul ilū dobândise; și v'elëndū că nice o óste nicăiure nu este, aū lăsatū pre Sinam Pașa de Buda s'ie tocmescă cetatea și s'ie o așede cu óste, și i-aū orânduitū și pre Domnul nostru Ghica Vodă cu Moldovenii, și pre Mihnea Vodă cu Muntenii. Éra Vizirul Kïuprilăul, înț'elégendū de nesce amestecături ce se făceaū la Imp'ărăție, pre cum erat'én'éră Imp'ărăția, s'aū întorsū cu mare sirguală la Tarigrad; éra noi, cu acelū Pașă, amū ședutū până la Simedru de amū tocmitū cetatea Inăul; și aū mai luatū Pașa de Buda nesce p'ălanci mai pre aprópe. Și cu Șerim-Beii despărțitū, Grigorasco Vodă aū luatū o cetățue, anume Almașul; și de la acelū Pașă aū luatū Borcea Ianuș domnia de Ardélū.

Den luna lui Iulie purcesese Ghica Vodă, și aū venitū la Decemvrie, pre la Sfeti Necolae, în Sucévă; și pentru mare omorū ce era în Iași, aū iernatū în Sucévă.

Hanul, dentr'acea cale dacă s'aū întorsū la Crim, pe poronca Kïuprilăului Vizirului aū omoritū pre Vizirul seū, pre Sefir-Gazi Aga, că oblicise Vizirul de âmbletele lui într'aceste părți, și ħicea elū tot-déuna Hanului: «nu te lăsa

de tóte sê âmbli pre voia Turcilorü, nu de tóte sê'î ascultî: că ei, precátü l'î âmbli pre voië, pre atâta se suie in capu.»

Borcea Ianuş, unul den slugile lui Rakoţi, au luatü domnia de la Paşa, cum s'au pomenitü mai sus; câtü sê se potóle Turcin ca este adevëratu împrotiva lui Rakoţi, câtü au purcesu oştile s'au facutü a cere de la Turci agiutoru; şi îndata aü venitu poronca şi la Mihnea Vodă in ţera Muntenescă, şi la Ghica Vodă aice, sê dee lui Borcea Ianuş agiutorü. Decî, îndata aü trimisu şi Ghica Voda agiutoru 1000 de ómem cu Necula Cârnu; ce, n'au făcutu zabava multă acolo.

La anul, Rakoţi, ca celu ce se înecă şi de sabie góla se prinde, Fogarişul Oradia şi Sibiul, âncă fiindu cu ómeni lui, iar au pogoritu cu oşti in Ardélu. Érá Borcea Ianuş cu Turci s'au închisu in Clujvar, spre partea Turcesca; şi avëndü şi Constantin Vodă prilejü bunu, ca 4000 de ómeni lefecî, şi Stefan Vodă mai slabü, ca 500 de ómeni, aü pusü gândü iar se faca amestecaturî in âmbe ţerile aceste. Si aşa, aü orónduitü pre Constantin Voda iar in ţera Muntenesca, şi pre Stefan Voda aice in ţeră; şi stându aşa sfatul, trimisese Stefan Vodă cu bani pre Tâlmaciü Paharnicul in parţile Cazăcesci, sê faca oşti pofindu pre Hatmaniî Leşesci sê nu apere acestu lucru; şi începuse Tâlmaciü a strîngere ómeni in Movilau; érá acolo, la Racoţi, s'au schimbatu sfatul într'altu chipü.

Mihnea Voda, Domnul Muntenescü, omu fora de nice o frica de Dumneþeu, fora de nice unü temeiu, tiranu, dreptü fantasticu, adeca buiguitoru in gânduri, a'î pusu gândü sê se hainéssă pre Turci; şi mirându-se cum va face, sê n'auă sieulă de boieri ce eraü capete ţerei Muntenesci, cu mare şi nespusă tiranie aü omoritu 30 de boieri, totu de frunte aceei ţeri, şi aü pusu boieri pre voia sa; şi dupë acésta fapta au şi răpeditu la Racoţi, dându'î scire ca ori la ce'lü va scóte norocul şi vremea, este tovaroşü cu densus împrotiva Turciloru; care lucru înţelegëndü Racoţi, de'ntëu n'au creðutu pre Mihnea Voda; érá mai apoi, daca aü trimisü giurământuri, au vedütü adevëratu voia lui că este împrotiva Turciloru. Aü schimbatü sfatul, şi aü lasatu ţera Muntenesca sê o cârmuesca Mihnea Voda despre acea aripa, fiindu pre locu domnia şi cu prileju de óste; érá pre Constantin Voda 'l-au orónduitu asupra Moldovei, a vëndu Iaraşî şi Constantin Vodă óste mai glótă, şi prileju a ţine óste. Pre Stefan Voda 'l-au opritü, fagăduindu'î ca de va da Dumneþeu lucrurile spre folosul lui, iar elu va hi la domnie; şi aşa au rămasü Stefan Voda înapoi. Necula Cârnu încă vedëndü pogorirea lui Racoţi, şi amestecate lucruri, au venitu cu óstea ce se trimisese.

Aceste amestecaturî auðindü Ghica Voda ca se lucr'za la Ardélu, cum iaraşi se gatéza amestecate lucruri asupra ţerei, aü trimisu la Hatmaniî Leşesci pre Grigorie Paharnicul se nu primésca lucruri ca acele carele suntü împrotiva Impëraţiei, de face Stefan Vodă lefecî in ţera loru asupra ţerei. Ce Hatmaniî Leşesci prea lesne s'au apëratu, ðicëndü ca in partea Cazaciloru se facu acele, nu la densus; şi era Ghica Vodă cu tabera într'acea vara la Carniceni. Ce, dacă aü vedütü de sfatul lui Racoţi ca'î într'altu chipu schimbatu, şi au oblicitu ca şi Mihnea Voda este adevëratu împrotiva Impëraţiei hainu, şi Cons

tantin Vodă gata să vie asupra țerei, dreptu peste munți se pogóre, s'aũ mutatũ cu tabera la capul Stancei, despre Țuțora, in prejma Bugégului.

Impéria, înțelegendu de aceste tulburari la Ardélu, stându Vizirul după paza mării despre oștile Venetiei, cu galióne, trimitendu la Hanul numai să incalece, ori elu singuru, ori pre unu Sultan cu oștile Crimului să trimită in aceste țeri împotriva Ardélului. Ce încă nu sosise in Bugégu Sultanul, când dencóce Constantin Vodă au intratu in țera cu oști pre Oituz. Și in țera Muntenésca Mihnea Vodă aũ intratu in Turci; pre unii i-au omoritu, pre alții mulți aũ și botezatu, cașiși s'au aflatũ Turci in țera lui, ori slujitori de aũ lui, ori Agi, ori neguțitori; și așa s'au începutu ca de isnova amestecaturile in ace te țeri. Mihnea Vodă, după acéstă faptă, singurũ sprintenu aũ mersũ de s'au adunatu cu Racoți de față in munți, la straja nugurésca, unde venise și Racoți; și și-aũ datu credința unul spre altul; și s'au întorsũ Mihnea Vodă in Têgoviște, unde erau tóte oștile strinse; și Racoți i-aũ datũ o sémă de Nemți aũ sei, și Catane; și aũ purcesũ Mihnea Vodă in olatele Turcesci asupra Giurgióvului singuru, éra o séma de óste asupra Brăilei. Érá Racoți, despre Mehedinți și peste Dunare arđendu și prădandũ, elũ singurũ aũ luatũ Giurgióvul și 'l-au arsu; și oștenii lui iar au arsu Brăila, și au arsu și Galații atuncĩ totu acele Catane a lui; și in Dobrogea asupra Hirsovei aũ trecutũ óstea; ce, aceea den locũ n'au âmblatu bine, ce abie au scapatu de Turci.

Aceste s'au începutu den țera Muntenésca; iar aice, Constantin Vodă cu 5000 de ómeni au venitu asupra Ghicai Vodă; avea limbã Ghica Vodă și de la Roman, apucate de ei nostri, și de la Podul-Ilóei mai pre urmă. Și vedendu apropiatã óstea, au scosu Ghica Vodă tótã călărimea împotriva lui, cu Hăbășescul Hatmanul și cu Grigorie Paharnicul; érá singur Ghica Vodă cu tótã pedestrima și cu pușcile aũ trecutũ la Țuțora, in cea parte de Prutũ. Grigorașco Vodă, teciorul Ghicai Vodă, era purcesu la Țarigrad la dvorbă.

Óstea călărétã a Ghicai Voda, de care s'au spusu, dacã aũ trecutũ in sus de la Iași, nóptea, au masu in valea Tautesciloru; și acolo au făcutũ sfatũ capetele, cum se deie rêsboiu cu singurã călăreții forã focu, forã pedestrima; și cu Constantin Vodă se scia den limbã ca erau și Nemți călari cu focũ, și Simeni pedestri, și óstea Ungurésca, nu este cu cale și forã smintélã. Ce aũ alesũ cu sfatul se se întórca tóta óstea la cea-altã óste, și numai 200 de ómeni, ca in chipu de strajã, se se arate oștii lui Constantin Voda. Și așa, s'au întorsũ tota óstea inapoĩ; érá Voicocovski Capitanul cu 200 de ómeni aũ purcesũ in sus pre Bahluiu; și mai sus de Movile indata s'au tẽmpinatũ cu óstea lui Constantin Voda in tocmala.

Óstea nóstra, care se întorsese cu Habașescu Hatmanul, n'au păditũ calea spre Țuțora; ce Hatmanul singurũ au descălecatũ la monastirea lui Aron Voda, și cu alți boierĩ; érá óstea de pre subt stégurĩ au âmplutu tẽrgul prin pivnițe slobode cu vinurĩ, pren case, pren podurĩ, morți beți pre ulițe; pren tóte pivnițele îi bateau Capitanii sãși mérga subt stégurĩ (ce care bétĩ asculta la trébã ca aceea?). Voicocovski Căpitanul, daca au vedutu in tẽrgu mai tótã óstea bétã, s'au opritũ de laturea tẽrgului, cu ómenii ce erau cu elu. Érá Constantin Vodă, dacã aũ sositũ la valea Copoului, aũ statutu in gândurĩ, ca este

óstea supusă in târgü; érá dacă au vëdütü cá nu'ý oste, ce este o glogoţală deşértă, a'ý luatü cu óstea pre deasupra Copoului şi pentre vii; şi acolo, la capul viilorü, 'şí-a'ý tocmitü in tocmală óstea şi aü statutü.

Éra Leşií lui Stefan Vodă, carií fusese lefecii la dënsul, in frunte cu Constantin Vodă; şi o sémă de catane cu a'ý nostrii beţi, fora poronca nimëruí, fórá de nice o tocmală, au inceputu harţul, intrându beţi cu sabiile smulte, până in şiragurile Ungurescí. Au căutatü şi nóă a stare cu Voicëcovski Capitanul, së nu pieie atâþia ómení; şi aü státut'ý harţul acela mai bine de unü cësu, neputëndü a'ý desbăra nice intr'unü chipü pre ómenii beţi dentr'acela locu; şi perise vr'o 3, 4 ómení de aceia, şi se apropia incetü tóta óstea. Amu purcesü dreptü in târgü; gonaşii au datü dupë noi, insë, numai până la marginea târgului; şi aü státutü Constantin Vodă pre locü, până aü cercatü bine târgul şi curtea; şi oblicindü pre Ghica Vodă la Țuþora, n'aü mai bagatu óstea pen târgu, cum au facutü a'ý nostri; ce, alature cu târgul, peste valea Căcănií, trecëndü cu óstea, au purcesu intins in urma nóstră cu óste tocmită, apucându pre mulþi de a'ý nostri in târgü, carií aü platitu scumpu acela vinü ce bëuse eftinü indată cu capetele sale.

Óstea nóstră, cum era risipita den purtatul prostü, așa şi cu mai próstă poroncă au venitü, numai së li së dee rësboiü acmu aprópe de capul Stâncei; dreptü pre delu au statutu tóte stégurile nóstre in tocmala şi aü aşteptatu pre óstea lui Constantin Vodă.

Acolo nu Leşií, ce drăganimer Nemþescă era in frunte, tocmita, la Constantin Vodă, cu focü; şi unü stolü tóta cea-altă óste, căreia nu era a nóstra de potrivă, cá şi mai puþiná cu multü, şi fórá focü, numai óste calarëþă. Éra peste poroncă, neavëndü cum hire intr'altu chipü, aü saritü stégurile nóstre ántëiu la dënsin, şi mai alesu Căpitanul Voicëcovski, ca unu mare vitëzü şi aice şi la tóte trebile cáte au fostu, fie când slujitorü deplin, in locü aü lúatu in sabii pre catanele ce erau in frunte la harţü, şi pâna la Nemþi au cădütü aceia mai toþi, fiindü la aceşti a'ý nostri şi caií mai próspeþi. Şi au datü stégurile lui Voicëcovski dreptü in focul Nemþilorü, den care focü in locu aü picatu câþva den slujitorii nóstri, şi unü stegarü de a lui Voicëcovski. Érá neinspăimântându-se nimic a'ý nostri de acea cădere acelorü slujitorii, intrase cu sabiile in Nemþi, câtü n'aru hi pututu dare focu alu-doile röndu, așa se amestecase. Insë, indată au návălitü tótă óstea, şi aripile oştií lui Constantin Vodă. Decí, numai ce au căutatü a se dare inþoi stégurile nóste. S'aü prilejitu la întorsul oştií nóstre peste trupurile de Unguri, carií căduse li tëmpinarea den-tëiü, unü Unguru cădutu de rană, lasatu in locu de mortu, au apucatu o suliþă ce căduse lüngă dënsul, şi vëdëndü cá fugü a'ý nostri, au săritü cu suliþa şi au tëmpinatu pre unu slujitorü de a'ý nostri dreptu pen vin-tre, şi in locu bietul slujitoru au cădutu de pre calu gïosu.

Incotro era a nazuire oştií nóstre, era locü fórtë rëu, şi indată pogorişu la Jijia; şi de trecutü rea Jijia şi tinósă, nice deí vadu, nice de innotatu; pe podu nu încápeaü, şi imbulþindu-se cadeau de ámbë parþile de pre podu; cuprinsă era Jijia de cai şi de ómení; şi acolo multa óste de a nóstră au peritu, şi mai mulþi de apă; au cădütü şi vii câþva, pre mâna lui Constantin Voda, şi mai ales

den boierii, Bucloc, Buhuș Slugerul celū mare, și Gavriliță Costachi, vel Jigniceriū pre atunci, pre carii dacă 'i-au dusū la Constantin Vodă, indată 'i-au boieritū și 'i-au sloboțitū fōră de nice o pață iar la boieriile lorū. Peste podul Jijiei n'au mai gonitū ōstea lui Constantin Vodă, ce au stătutū pre delū tōtă ōstea, la masū. Țră Ghica Vodă, cu ōstea spăimată, s'au sfătuitū, și-cu nōpte au purcesū spre Lăpușna, cu pedestrime și cu pușce, răpeșindū indată de olacū la El Agasi, den Bugécū, dāndu'ī scire de aceste de tōte. Mers'au Dărăbanii bine până in Lăpușna, acolo pre locū o ți rēsufāndū ōstea. A doa-ți, agiunși Dărăbanii de Constantin Vodă cu giuruită de milă și de lefe, diminēță s'au sculātū și au apucatū pușcile cāte erau, de'mpreună și cu Siimenii au purcesū inapoi, făcēndū mare gālcēvā cāpeteniilorū, și nice ar rēmānea, cu mōrte lāudāndu-se; care gālcēvā a lorū vēdēndū boierii de cāți erau, sē nu'ī apuce cu sila, s'au datū in laturii; Țră singurū Ghica Vodă au eșitū la dēnsii cu șlicul a mână, rugāndu-se sē hie ingāduitorii nu mai multū de cincī șese țile, spuindu-le adevēratū de venirea Sultanului; ce, n'au avutū cui țice. Nebunite și turbate gāndurile prostimeii aceia; și s'au aflatū ca cei ce nu s'au rușinatū de chipū de Domnū. Ce au împinsū de la puscii pre Ghica Vodă, și au purcesū cu pușcile spre Iași; Țră curēnd au luatū plată deplin pentru faptele sele, precum veii ceti mai gfos.

Rēmāindū Ghica Vodă numai cu boierii, n'au cutezatū sē mai zābāvēscā la Lăpușna, ce au purcesū pre Bicū spre Tighinea până la Luțeni, și acolo au așteptatū pre El Agasi. Țră Darăbanii și Siimenii au venitū in Iași și s'au inchinatū la Constantin Vodă cu toții; și de la Movilău intr'aceșei țile 'i-au venitū și Tālmaciū Paharnicul cu cāți-va de ai lui Stefan Vodă. S'au miratū Constantin Vodă de Siimenii și de Dărăbanii, carii de toți erau pēn la 700 de ōmenii, cu focū și cu tunurii.

Și așa, Constantin Vodă, aședēndu-se in scaunul țerei, au trimisū și la Țarigrad, cercāndū cu făgāduință sē'și tocmēscā domnia. Ce n'au apucatū sē'ī vie rēsponsul, nice era cum, ce omū era Kypirilăul Vizirul pre atunci; cā intr'acelēși țile au sositū pre Botna și El Agasi cu o somă de oști, și s'au mutatū și Ghica Vodă de pre Bicū spre Botna, și s'au împreunatū cu El Agasi, și au stătutū la Cășutenii până au sositū și Sultanul.

Turburarea lui Racoți acum era la scirea Impērăției și hainia lui Mihnea Vodă. Decii, asupra lui Racoți era orōnduitū Ali Pașa, Vizirul de Buda, Țră asupra Mihneii Vodă, Calga Sultan de Crimū. Și atunci au venitū veste și de schimbarea lui Ghica Vodă den domnia Moldovei in țera Muntenēscā, Domnū, in locul Mihnei Vodă; Țră aice in țeră au datū domnia lui Ștefăniță Vodă, feciorul lui Vasilie Vodă. Decii, pentru sē nu se rēșchire boierii de pre lūngā Ghica Vodă asupra vremii aceea, s'au tāmuitū multe țile acestū lucru. Apucāndu-se Ghica Vodă cā va primenii aceste intr'altū chipū, și totū cum ar hi pentru trebile sele, au stătutū improtiva lui Constantin Vodă cu Sultanul.

Calga Sultan, măcar cā avea poroncā de la Impērăție sē rădice pre Ghica Vodă den Moldova și sē'lū pute Domnū in țera Muntenēscā, aflāndū lucrurile in Moldova iar așa amestecate, sē nu lasē pre Constantin Vodă hainul Impērăției in scaunul țerei, au purcesū in sus pe Prutū, și au stătutū cu coșurile

la Bolota, mai gîosu de Țuțora; și acolo făcîndu sfatu anguru au rîema u cu coșurile, și au opritu pre Ghica Voda lînga sine;  ra  stea t ta, sprintina de r sboiu, Tatar sca, și pre toți boierii cu c ta gl ta aveau, o au datu sub m na lu Ahmet El Agasi de Bug cu; și au purcesu El Serdaru asupra lui Constantin Voda la Iași.

Luandu veste Constantin Voda de Sultanul ca este apr pe, 'și-au radicatu  stea den t rgu și s'au mutatu la Galata de sus; și acolo au pusu Darabani  nostri și Simeni , și c ți pedestrași au venitu cu d nsul, de au sapatu unu șanțu pe deasupra par ului, ce se desparte den par ul Barnover și vine pre sub Galata; și acolo după șanțu au taberitu t ta pedestrimen,  r  calarimea în d lu, și a  statutu acolo cu t t  tabera.

 stea Tatar sca, cum au purcesu stoluri dup  stoluri, și daca s'au str nsu t t  la Ciricu, au inceputu a dodei  nt eu harțuri, merg ndu Tatarii p n  la p r u; versau focul Darabani for  de isprav  în harțu, cum aru vedea mare n vala; așu strica   rba fora nici o tr ba, și pre nime nu raniau, care lucru era  ndat  s mnu de mare frica a loru; t te aceste le socotia El Agasi, om  abie în t te ordele Crimului, altul alu doile la sprintenle și la lucrurile r sb e-loru;  ra în-de-s r , o s ma de Simeni de aceia ai nostri ce se  chinase la Constantin Voda, s'au îndemnatu de au eșitu den șențuri; viindu pre eaz  pre l ng  par u, au venitu p na la podul Bahluiului, și trec ndu preste podul Bahluiului, ce era pre atunci mai gosu de eazu. Și așu se simetis  c t  pedestrimen era, și în șesu denc ce de po lu eșise c te cinc șese la unu locu, și apucase și case c te-va în Broșteni, și dau den sinețe în Tatarii.  r  și atunce era de miratu, ca pre nime nu raniau, fora doi cai ce au ranitu subt Tătarii la acelu eșitu a loru.

Acea simetie a loru ved ndu El Agasi, au  ncalcatu singuru, și au pogoritu în șesu la Bahlui , și fiindu și do  st guri de Unguri.  ra elu singuru a  îndemnatu pre nesce Tatarii sprintenii asupra Simeniloru, ce erau în șesu; și a  saritu Tatarii dreptu asupra Simeniloru, cu sineșile la obrazu Simenii fiindu; și cum n'ar  crede nime se m rga T tarul la focu, așu  ndr sneșu a  mersu, ales cum amu vedutu pre unu Tataru Bugegenu dreptu asupra a doi Simeni cu seneșele în pravila, și de apr pe au sloboșitu am ndoi sineșile în Tatar, și nici unul nu 'l-au nemeritu; cu sabia smulta Tatarul, pre unul 'l-au ranitu.  ra pre alu-doile ma' 'l-a  adusu viu la El Agasi. Așu, se cunoscea de pre atunce pedepsa oștii lui Constantin Voda.  ra în ceea parte de Bahluiu, pren ceiru, fugiau cele do  st guri de catane, de la o vreme, numai de unu Tatar, cu mare ocaru și risu între toți, ca fugeau at ția  meni de unul; și fugindu dau înapoi den pistole în sus, nev d ndu unde dau.

 n-de-s ra era acestu harțu; peste n pte au eșitu den t rgu Tătarii la masu peste ceiru,  ra Darabani și Simenii unu c su n'au statutu: t ta n ptea au datu den sinețe, și nu c te unul ce toți odata, ca în chipu nemșesce; strica   rba for  tr ba, în v ntu; amu socotitu  nt eu ca' voru hi dodeindu Tatarii; ce nu avea nice o dodeială de nime, numai se cunosceau bine lucrurile bl șt mate și spaimate.

A doua-đi, Vineri se pilejis ; dec'i, Tătarii resboiu s  facu n'au vrutu, fe-

rindū Vinerea, care ȕi la dēnșii se ține cum ținemu noi Duminica den ȕilele sēp-tēmānei. Ce au stātutu gata cu caii a māna pēn spre amēdaȕi (nici slobode legea lorū sē mērgă asupra nimēruī). Aū chīemat El Agasi pre boierī la sine și le-aū spusu cum într'acea ȕi nu'ī slobode legea lorū sē mērgă asupra nimēruī; ȕră de aru veni alȕiī asupra lorū, atunce ei vorū face rēsboiū; și au întrebātu de boierī ce le-arū pāre și lorū, in ce chipū adoua-ȕi aru merge asupra lorū, și den ce parte i' rū lovi, și ce locu este unde stă oștea lui Constantin Vodă? Aceste vorovindū cu boierī, că era omu in faptele sele den-afură de hirea Tătărăscă, așa de blāndu, linu, și la trēba oștiī deplinū. Și vorovindū, numai ce se au-ȕiră dobele și trēmbiȕile in oștea lui Constantin Vodă; și s'au vēdūtū fōră zēbavă și clătirea oștiloru la vale, spre Bahluiū. Și așa, aū eșitū tōtă oștea cu pedestrime la șesu, cu puscile. cuprindēn lu oștea lorū de la părăul ce vine alătore cu eazul până la Galata de gios; și așa, cu acea tocmală aū purcesū spre podū Constantin Vodă cu oștea.

Aū încălecatū și Tăturiī; și erau de toȕi ca 3000 de omenī, și de ai nostri Moldovenī vr'o 300 de omenī; și aū tocmitū El Agasi pre Tătariī și pre ai nostri dencōce de Ciricu, pre podișu, asupra Tătărășilorū, așteptāndū pre Constantin Vodă in tocmală.

La Constantin Vodă de tōtă oștea arū hi fostū la 8000 de omenī; in șesū la eșitul Harȕului Tătarescu înainte, peste Bahluiū, n'au eșitū de la dēnșii nime la harȕu; slobodiū puscile cāte-odată; și erū puscile bune și mari, de cele puscī ce facusē Stefan Vodă Georgie in Liou; dēră așa dau de bine dentr'ēnsele, cātū nu sē lovēscă pre cine-va, ce sunetul glonȕului nu se auȕia pre nicăuri. Aceea tocmală era, și se gândiū că vorū inșpaima pe Tăturiī numai cu sunetu; ce nu se sparie neprietenul numai cu sunetul, in daru, fōră mōrte.

Dacă au sositū oștea lui Constantin Vodă la Bahluiū in șesū, s'au apucatū de trecătōrea Bahluiului; și dacă aū vēdūtū El Agasi că are gândū oștea sē trecă Bahluiulu, aū pusu unu Tataru bētrānū la o movilă, care este mai dencolo de unde sta oștea Tătărăsca, despre Aron Voda, asupra Ciricului, învēȕindu-lū cātū va vede de acolo ca va începe a se sui oștea lui Constantin Vodă la delū, pre lūngă Tătarași, elū sē se învētēsca pre movilă de trei orī; și așa aū facutū Tătariul. Decī, cum au vēdūtū semnul la movilă unde era Tătariul, atuncī El Agasi āntēiu, ca unū leu, singuru, și dupē dēnsul tōtă oștea cu glasū: Hala! Hala! Hala! au purcesu. Au sloboditu Dărăbaniī și Siimeniī toȕi focul și puscile, de care durātu a sineȕelorū se oprisē Tătariī cātva. ȕră dacă vēȕură că nu cade nime den Tatarī de sineȕele lorū, aū răbdatū până aū începutū a se mai rāri focul. O samă de Darabani, cum au vēdūtū că se stēm-pără focul, și Tătariī totū stau, unū den cōdă aū plecatu fuga innapoi; pre cariī, cum i-au zāritū Tatarī că fugu, cum orbu aū nāvālitū și aū intratū in pedestrime cu sabiile smulte. Sē privescī mōrte, sē vēȕi osāndă! Și așa, de singū sē vēȕi vērsare de sānge de omenī! Eraū trei eazuri de trupuri, cum aū stātutū trei rānduri de pedestrime, unul peste altul, de subt mal până in Bahluiū.

Constantin Vodă au luatū drumul celu mare spre Scāntee; calarimea care mcotro aū pututu, unī pre Bahluiū, alȕiī pren Cārligatura; și s'au topitū mulȕi Unguri, și den cālarime, și mulȕi aū datu și de pre eazū in heleșteū, mulȕi

'și-au pus capetele și pren codri; érá carele lui Constantin Vodă tóte aú rēmasú la mōnăstirea Galata den dél. Și așa multu Tatarii n'au gonitú, ferindu-se de păduri. Atunci aú căđutú la robie Banul de Craiova, Bálénul.

Aice in orașu erau pline monăstirile de bieți omeni tērgoveți și séracime; aú datú toți bani de s'au rēscumpératu ca den robie.

Sultanul, după acéstă isbānda, luādu pre Ghica Voda cu sine, după poronca Impērăției, aú purcesú pre la Huși in țera Muntenescă, și acolo, foră de nice unú rēșboiú cu Mihnea Vodă 'l-aú aședatu in scaunu, fugindu den Tērgoviște Mihnea Voda, și simțindu-se in faptele sele cele mai multu decât pagānesci, pre furiș, la Racoți in Ardél, unde'și-au boritu și sufletul curēnd in prăpaștele Iadului; și cum dice sfānta Scripturá: «Aú peritú pomenirea lui cu sunetú.» Așa spunú ca 'l-aú otravitu Racoți. Făcusé elu o zarvă pre la Dristov și la Giurgioi cu Turcii, până a venire veste de risipa lui Constantin Vodă de aice, care de aú făcutú vr'o vitejie acolo, sé scrie Munteni; érá aice au venitú Domnú Stefāniță Vodă, feciorul lu Vasilie Vodă.

CAP XX.

Domnia lui Stefāniță Vodă, feciorul lui Vasilie Vodă.

Stefāniță Vodă, feciorul lui Vasilie Vodă, in tótă domnia lui Stefan Vodă Georgie fiindú aice cu maică-sa la opréla, de care lucru siindu-se boieri ce erau de casa lui Stefan Voda, sé nu ésă la domnie in viața lor, îndemnaú pre Stefan Vodă sé-lú insemneze la năsu. Ce n'au primitú Stefan Vodă, đicēndú: «Omú muri noi până atunci, până va eși unul ca acesta la domnie;» că era copilaș micu încă pre atunci Stefānița Vodă. Érá dacă s'au mazilitú Stefan Georgie și aú venitú in scaunú Ghica Vodă, aducēndu-și aminte binele, mila, și cinstea care ú avutú de la Vasilie Vodă, pre Dómna-sa și pre cucunul Stefāniță Voda i-aú trimisú in Tarigrad cu cinste. Era încă Vasilie Vodă viú, închisu la Edicula. Și dacă aú mersú in Tarigrad dómna lui Vasilie Vodă, era slobodă a mergere la Domnu-séu; éra pre Stefāniță Vodă 'l-au datu tată-séu Vasilie Vodă la carte la prietení; și făcēndu-se vornicelú mergea câte cu unu răvașú la Vizirul Kúprilaul celú bētrēnú de la tată-séu Vasilie Vodă, pentru nevoile sele. Spunú, că daca 'l-au vēđutu Vizirul sé hie đisu: «*fecioru vornicú are Vasilie Bēlú*». Și așa fóra zăbava au eșitu la domnie Stefāniță Vodă, mutāndu Vizirul pre Ghica Vodă in țera Muntenescă, ca pre unu omu bētrānú, pentru aședarea aceei țeri, după mari rēscóle ce făcuse Mihnea Vodă acolo in țera Muntenescă.

Bine nu se aședase in scaunu Stefāniță Voda, aice in țeră, și Ghica Vodă acolo in țera Muntenescă, in anul d'ântéiu a domniei lor, Constantin Vodă iarú au lovitú foră-veste pre Ghica Vodă; și așa de-degraba, câtú de cu nópte aú plecatú fuga Ghica Vodă den Bucuresci, și iar aú apucatú Constantin Vodă scaunul țerei Muntenesci.

Sultanul era în Bugégü; îndată auzi mersul poroncă de la Impărăție să meargă asupra lui Constantin Vodă, și auzi poroncă de la Sultanul. Era Constantin Vodă auzi strinsul oște foarte bună, că și țera totă venise la dânsul, și s'au tăbărit în munți, așa la locuri tare, câtă Sultanul, dacă auzi înțelesul ce oște are, și în ce locuri este, nice se gândia că așa lesne va dobândi; că avea și Leși, și Nemți, și Unguri, și Sârbi lefecii, că încă nu sfârșise banii lui Matei Vodă. Ce într-o zi auzi Sultanul 300 de Tătari, și i-au trimis, dându-le poroncă ori cum numai să străbată la locul acela unde era tabăra lui Constantin Vodă. Auzi poroncă de Tătari, și s'au tîmpinat cu o strajă a lui Constantin Vodă; care strajă, dacă auzi vedutul că vină Tătari, s'au dat înapoi, și luându-i Tătari în gîna, tabăra cea-altă nu se apuce de război, în ce locuri era, ce aceea spaime le-au cădată asupra, cum, care încotro auzi pututul auzi plecatul fuga, și auzi lăsatul totă tabăra pustie. Numai Constantin Vodă, vedîndu spaime ca aceea, și-auzi strînsul lefecii ce avea și auzi trasul preste munți în Ardél. Viclesugul auzi făcutul Muntenii, auzi că n'au vrutul să se poată împotriva Impărăției, auzi ce urgie a lui Dumnezeu auzi fostul la aceea spaime, că spun, că numai șapte Tătari să hie fostul cei ce i-au gonit, și auzi răzbitul până la tabăra, câtă s'au miratul și singurul Sultanul. Deci, după această isbîndă, auzi aședatul Sultanul iară pre Ghica Vodă, care fugise la Pașa de Dristov.

Constantin Vodă, după fuga sa din țera Muntenescă, n'au mersul la Racoți; ce, cu 800 de omeni într'alesul, lefecii, s'au suitul în sus alături cu munții, aproape de Maramorășu, pe la Bistrița, auzi luatul potica pre la Dorna, și auzi eșitul pre Câmpul-Lungu a țerei noastre; și trecîndul mai pre den-sus de Sucéva, auzi lovitul pre la Hotin, și auzi trecutul Nistrul pre la Movilău, ispitindu-se și despre aceea parte.

Stefăniță Vodă aice, ca un om tîneru, nevrîndul soră-sa Rucsanda să vie pre scrisorile tătane-său și alui în țera din Rașcov, care țergul i-au fostul datul Hmîl după mórtea lui Timuș feciorului său, trimis'au oște asupra Rașcovului să-l bată, și să vie pre soră-sa, pre dîmna Rucsanda, cu de-asila. Ce nimică al nostri n'au pututul face Rașcovului, numai ce auzi făcutul zarvă cu Căzaci. Când-de-cînd așteptaul prilejul ca acela Căzaci să lovească în țera aice; și tîmplîndu-se a nemerire lui Constantin Vodă la dînșii atunci, în locuri i-au gîrunitul oște.

În țera Muntenescă, după fuga ce făcuse Ghica Vodă de Constantin Vodă, Vișirul era scărbitul pre dînsul; nu peste multă vreme auzi trimisul Pașa de Dristov de l-au luatul den scaunul, și auzi datul domnia, în locul lui, feciorului său, lui Grigorașo Vodă.

Și așa, totul într'acelaș an, în anul d'ânteiului a domniei lui Stefăniță Vodă, tîmna, auzi venitul Constantin Vodă cu oște Căzăcescă asupra lui Stefăniță Vodă, ispitindul cum ar pute să încapă la domnie; nu fără agiutorul și îndemnarea lui Racoți; că și Racoți aședatul încă nu era; și în Ardélul o cetate, anume Oradia, cu omenii lui Racoți aședatul pre atunci, o bătea Ali-Pașa, care o auzi și luatul: eșindul o femeie din cetate, și arătîndul Turcilor apa de unde venia de încungitura cetatea, acesta abătîndul Turcii de la cetate în latură, auzi luatul cetatea, vestitul între cetățile Ardélului.

Înțelegându Stefanița Voda că trece Constantin Vodă Nistrul la Soroca, au eșitū cu ȳstea sa la Coicenī peste Prut, și au pusu tabera acolo. Inse, ȳstea era prea puțină, cā țera, într'acea fȳmete era într'acelu anu, cātu mancau ȳmenii papurā care o uscaū și o macinau de făceau pāne; și pre acea fȳmete, porecha țera pre Stefānița Vodă de 'i dicea *Papura-Vodă*; inse, vremile și voiea lui Dumneđeu nu suntū in voiea domnilorū.

Ērā și cātā ȳste era, o trimisese Stefānița Vodă tȳta in frunte inainte, pre Rāutū, cu Catargiul, și cu Grigori Paharnicul și cu Mihalce Hancul Sērdariul; și cālārașii de țera, și toți maziliī cei mai sprinteni, ca 200 de ȳmeni; și așā, ȳstea aceea, fȳrte cu prȳstā tocmalā, cu orānduēla acelorū Sērdari ce erau forā crieri, 'i-au lovitū Kelșca Cāzacul numaī cu 300 de Cazaci, și au risipitū tȳtā ȳstea aceea, cū mare ocarā; ȳste numaī den sunetū risipitā, nice gonitā de cīneva. Ērā totū adunāndu-se la locū, pre gumātate den cātu era d'āntēiu, au stātutū de strājā pānā au venitū și Constantin Voda cu tabēra la dēnșii; carele, dacā au luatū veste den limbī ca este la Coicenī Stefanița Voda, au luatū in gȳos, trāgēndū ȳstea pe Prutū la Zagarancea; și sē nu hie datū acēstā veste unū Cāpitanū, anume Voicekovski, cum cā Constantin Vodă este mai gȳos de noi cu ȳstea, iar de strājerii nostri amū hi sciutū atunci cānd ar hie trecutu Prutul. Decī, și Stefānița Vodă au purcesu in gȳosū pre la Pasadnici; și trecēndū de Iași, pre deasupra mȳnastirei lui Aron Voda, au trecutu la Tomesci pre Bahluiū, și acolo au statutu cu ȳstea; ēra Constantin Vodă într'acea nȳpte au masū peste Prutū.

A doūa-đi Constantin Vodă s'au apucatū cu Cāzaciī de trecētoīre la Prutū; ērā Stefānița Vodă au luatū in gȳos in prejma Bugēculu; cā indatā au rāpeditū la El Agasi in Bugēcū; și era cu Stefanița Voda și Balgi Bașa de la Hanul, cu vre o sutā de Tātari; dentre cari Tātari și de ai nostri au alesu Stefanița Voda și i-au trimisū subț tabera Cāzacēcā, cānd erau trecuți Prutul ȳstea lui Constantin Vodă, de au luatū limbā.

Au spusū limba cā suntū cu Constantin Vodă 5000 de Cāzaci, den tȳte potcurile aleși, și 1000 de lefecii de a lui Constantin Vodă; și mergea Constantin Vodă intinsū la Iași. Aceste înțelegēndū Stefanița Vodă, cu sfatul Balgi Bașii, au luatū pe Prutū in gȳos in intimpinarea lui El Agasi; și la codrul Chigheciului s'au timpinatū cu El Agasi.

Trimisese Constantin Vodă in urma lui Stefānița Vodă 500 de ȳmeni, cu Durac, inaintea cārora și Stefanița Vodă trimițēndū pre Hābāșescu și pre Voicecovski Cāpitanul sē cerce, numaī cu o sutā de ȳmeni de la Obileni, s'au sususū ȳmenii lui Constantin Voda; și unii s'au arātatu și s'au făcutu a fugire, și a nostri a'i gonire; au eșitū tȳtā straja loru. Decī, numu ce au cāutatu cestora ai nostri a plecarea fuga. Erau cu ai nostri și puținēi Tātari, intre cari era și nnu Comisū a Sultanului, ce venisē pentru poclonul Sultanului la Stefanița Voda. Acolo au peritu acelu comisū a Sultanului, și alți doi Tātari cū dēnsul: navā-lindu peste Jijia inapoi, li s'au inglodatu cai. 'L-au fostu apucatu unu Tataru pre acelu Comisū a Sultanului pe calū, dupē sine; ce apoi amēndoī 'și-au pusu capetele.

Dupē ce s'au timpinatu Stefānița Voda cu Șah Bolat Aga, El Agasi den

Bugécu, cu 2000 de Tatarî cu densusul, și cu Stefaniță Vodă cu 1000 de ómenî, aú purce u dreptú asupra lui Constantin Voda la Iași. Adunase Constantin Vodă pre Vladicî la sine, și câțiva boieri Suseni. El Agasi indata au alesu o éma de Taturî sprinteni, și i-aú trimisu sê lovésca Iași fora-veste; și așa degrabă au lovit, câtú au luatú têrgul in lungu de au apucatu mulți ómeni den têrgu in robie. Constantin Voda, veđându că 'i vinu Taturî asupra'í, aú eșitu cu tabăra, și au statutu de laturea têrgului, pre parăul Căcîniî, mai giosu de podul lui Stefan Voda; cu El Agasi au cuprinsu Tatarășî.

Mergeu o sémă de aí nostri mai bine de câtú Tatarî la rêsboiu asupra taberei Căzacescu, și Simeniî îi bateu den senețe de dupê case. Intr'acea đí au venitú o séma de capete Cazacescu la El Agasi, și cereau de la dênșii El Agasi, sê'í dea pre Constantin Voda, și ei sê se întórcă slobođi. Pre unú capu de pêru au statutu atuncî viața lui Constantin Vodă; că solii pozvoliaú, ale u Stamatenco, carele era mai mare pre Căzaci. Numai Căzaciî, singurî de sine, den fagaduința lui Constantin Vodă, că de totu omul va da câte 20 de lei la Movilau, și dându o séma de bani sotnicilorú, și mai multu la Kîșca sotnicul, au strigatu Cazaci toți până intr'unul chiuind: «Нехай слава наша неа хинет», adeca: sê nu péră cinstea nóstră; vom sta cu toțiî, și acestú lucru nu'lu vom face. Spun, se hie luatú și El Agasi banî de la Constantin Vodă atuncî.

Adoua-đi, pre la améđă-đi, au purcesú Căzaciî cu tabăra legată den locú inapoî; și la suitul délului, pre lúnga Tatarășî, sê hie fostú o tocmélă, și nevoința lui El Agasi, era de a se rumpere tabăra la acelu locú de aí nostri. A două návală au făcutú aí nostri pre delú spre mônăstirea lui Aron Vodă; și infrănsese pre pedestrima căzacescă până in care; și aú picatú acolo Căzaciî iarășî subt aí nostri. Érá subt aí nostri s'aú aflatú mulți cai răniți.

Și așa, aú hălăduitú Constantin Vodă și intr'acea-dată, de subt cumpănă mare a vieței; n'aú mai cercatu zarve dentr'aceeași-dată, ce s'aú așeđatú subt Crăia Leșescă. Mers'aú Stefanița Vodă in urma Căzacilorú cu El Agasi pên preste Prut; érá petrecatorilor, nu oștenilorú și gonașilorú sémănătorú; și s'aú intorsu Stefanița Voda in Iași, éra El Agasi la Bugécú. Căzaciî cu Constantin Vodă au trecutu Nistrul pre la Movilău; și acolo mari nevoi aú avutú de Căzaci pentru lefe.

Bine nu s'aú mântuitu Stefanița Vodă de El Agasi den Bugécú, aú sositú și Mustafa Pașa de Silistra; și cum au sositu aú descălecatú dreptú la curtea cea domnescă in Iași, și au strinsu pre toți boierii la sine; și întrebându'í de aceste oști, cum de aú venitú asupra țerei Impêratului, făcêndú pre boierii hainî; și pre toți câți boierii au fostu i-au luatú de i-aú inchisú, fiindú de rêu și pre Ștefanița Vodă, făcêndu'lu omu de nimica. Aú șeđutú in Iași trei đile, cu mare cheltuélă și sile in orașu de oșteni lui; și la purcesu aú alesú dentre toți boierii pre Toma Vornicul, și pre Șeptilicî Hatmanul, și pre Prajescul Vornicul, și i-au luatú in pađă; și pâna n'au datu câteva pungi de bani nu i-aú slobođitú pre acești boieri, ce se pomenescu mai sus, insê de la marginea țerei.

Ștefanița Voda, de tóte faptele acelu Pașa au făcutú jalobă la Vizirul Kfu-

prilaul, și la Vasilie Voda, că eșise și Vasilie Voda den Edicula slobodu; îndată aș rapeđitū la Pașă de 'l-aū dusu la Țarigrad, și puțin de n'au peritu singur Pașă; iar Kihaea lui aș plătitu acea faptă cu capul.

Intr'acestu anu 'și-au sfērșitu đilele vieței sele și Vasilie Vodă, Domnu vestitu între domniī țerei, cu fericită domnie. Érá lui Stefanița Voda, cătu s'au desvărátū 'i-au venitu poroncă sē trimița óste in țera Ungurésca, și de la Muntenī iar așa, asupra lui Racoți; și au trimisū Stefanița Voda pre Mihalce Hâncul Sērdarul, și pre Voicecovki Capitanul de lefecii, cu o mie de ómenī.

De la Imperație era orónduitū Seđi Pașă cu óste asupra lui Racoți. Nu'lū potu uta Turciī pâna astađi pre acelu Pașă; și acela omu așa era de rēsboinicū și tare, cum spuneau și ai nostri de dēnsul, cătu cu Hatmaniī cei vestiți in lume póte sē se asemine firea lui. Cu acela impreunându-se óstea nóstră și cea Muntenésca, aș purcesu asupra lui Racoți; și la orașū la Clujvar le-au eșitū Racoți inainte cu oștile sele.

Pașă nu avea mai multu de 6000 de ómenī, fōră óstea acestorū douē țeri; însă, cum spunū, neinfrântu omu la rēsboiu; érá Racoți avea 8000 de ómenī, pentru mare scumpete ce avea acela omū; că de ar hi avutū óste mai multă, cum era óstea Turcésca puțină asupra lui, la dēnsulu era acea-dată rēsbonul cu isbândă; și cum aș fostu acelu rēsboiū n'am vrutū sē trecemū cu pomenirea.

Tocmise Racoți tótă pedestrima și pușcile den-a-dirépta in protiva Moldovenilorū și a Muntenilorū, sciindū că aceste, némuri improtiva focului nu staū. Érá elū cu capul seu, cu tótă călărimea aș stătutū improtiva oștiī Turceșci, că avea călarime alésă.

Érá Seđi Pașă tocmisē 2000 de Muntenī și 1000 de Moldovenī den stânga; érá călărimea Turcésca, o sémă in frunte inainte sa, și o sémă o au tocmitū odată cu pedestrima ce avea, și cu pușcile, de aș stătutū după calarimea cea de'ntēiū. Și dacā aș tocmitū óstea, aș chiămatū capetele, și ale nóstre și Muntenesci, și le-aū datū poronca așa: «*Cărnilorū!* Iacă, eū voiū merge direptū asupra ghaurului, și nu cu altă armă, ce numai cu sabia; de'ntre voi care se va apuca, ori de arcū, ori de altă armă, acelua capul ū voiū tăia, și ântēiū vouă căpeteniiloru. Decī, eu cum voiū purcede și voiū începe rēsboiul, voi sē treceți peste pedestrime, și se loviți óstea neprietenui den dos; dacā voiū înfringe, că sciu eu că'ī voiū înfringe, unul den voi sē nu cumva sē se apuce de jacū, descălecândū la borfe, saū sē alerge sē prinđē cai slobođi; ce sē goniți strinși pe neprietenul; că de gónă mai bun sunteți voi decâtu óstea mea céstă-alta; și acéstă învețetură sē țineți, precum vē dau poroncă; éra că nu'lu voiū bate pe neprietenul meu, nime den voi sē nu gândésca, ca sciu eu că'lu voiū bate.»

Și după acéstă poroncă, cum aș sositū capetele oștiī nóstre la bulucuriele loru, aș și purcesu Pașă ântēiū cu óstea tocmita, așa cum s'au đisu, și ai noștri alătura. Daca s'aū apropiatū Turciī de óstea lui Racoți, au săritu Racoți cu tótă óstea odata, singuru in frunte, cu alese catane ce avea, și îndată aș înfrintū pre tótă călărimea Turcésca câtă era in frunte; și așa au îmbulzit'o, cătū începuse a dare peste Pașă, care vema cu temeul pre urmă. Ce au stătutū singurū Pașă cu sabia smultă, oprindū óstea care o înfrinse den

frunte Ungurii; și pașindu singurū Pașa cu bulucul seu înainte, s'au amestecat-oștile Turcesci in sabii cu Ungurii. Ce, Turcii cari îi imbulziau, singurū Pașa cu capul seu au lovit, și aripa cea de Munteni și de Moldoveni, asupra pedestrimei lui Racoți den dos; că trecuse Racoți înainte și remăsese și Muntenii și Moldovenii cam napoia lui. Au slobođitū Nemții focul și pușcile lui Racoți într'ăi nōstri, care focū nesuferindu ai nōstri, in locū s'au datū inapoi ca in chipu de fuga. Acolo mare giesēla au facutū Racoți, de n'au pusū lângă pedestrime și ceva calărime. Sē hie încălecatu pre Munteni și pre Moldovenii atunci cand i-au infrintu focul nu s'arū hī îndreptatū ai nōstri in veci. Era dacā au vedutu ai nōstri că altā grijā nu au, forā numai focul, cum s'au deșertatu sinețele, s'au și întorsu o sēma de căpeteniū, ales Voicovskii Căpitanul și Cantemir, ce era la Munteni cēușu Spătărescu pre atunci, și carele apoi aice in Moldova au fostu Sērdar, și alții, și îndată după dēnșii tōtā óstea. Și pēn a ample Nemții sinețele de alū-dolle rōndū, au intratū cești-alți cu sabiile smulte in pedestrime; și au pornit'o într'o risipā, rămāindū și pușcile și armele pedestrimei in deșestu. Și așa, Ungurii, vedēndū perirea pedestrimei sele, și āncā den-dosul seu, au inceputu a slābire, și mai vārtosū lup-tandu Racoți singur in rēsboiu 'l-au ranitu unū Turcū dreptū in capū, fōrte cu grea ranā, den care rana i s'au prilejitu și mōrte.

Vedēndū Ungurii pre Racoți rānitū, 'l-au și apucatū catanele între dēnșii și s'au abātutu in laturī; îndata au purcesū tōtā óstea in risipā. Gōnā așa grea Turcii n'au facutu, ca Turcii pre obiceiul lorū n'au gonitū, și ai nōstri āncā fiindu aprōpe de padure nu s'au lașitū cu gōna. Și așa au fostū sfērșit:ul lui Racoți, Domnu in mare fericire; nāscutu între cei fericiți Cneji, mare fericitū. Dēra la ce nu aduce nesāțioșa hirea omenescā la mārire! După acēstā isbānda asupra lui Racoți, Scōdi Pașa au aședatu totu Ardēlul in partea Impērăției, și oștile nōstre le-au lasatū pre acasā.

Aice in țērā, într'acēstū anu, domnia cu pace Stefāniță Vodā peste tōtā vāra; ērā āncā bine nu sosise óstea ce era la Ardēl trimisā, i-au și venitū altā poroncā de la Impērăție sē purcēdā Stefāniță Vodā la Nīpru, sē hie de agiutoru acolo Pașii de Silistra, și Hanulu, la lucru unorū cetății, care au făcutū Impērăția de padăște pe Nīpru, pentru aperarea despre Cāzaci, sē nu pōtā āmbli pe mare. Numai ce au cāutatū lui Stefāniță Vodā a purcedere, și in cale mergēndu, aprōpe de Tighinea, pre Bācu, la unū satū anume Luțenu, au cāđutū in bōlā fōrte grea, lungōre, care bōlā îndată au priceputū doftorul că trebue sē'i ia sānge. Ce, n'au ascultatū, și adāogāndu-se bōla, și ales tōmna fiindu, așa de greu 'l-au cuprinsu herbintēla, cātu pānā la Tighinea au stātutū frāniticu, adecā buiguitū de hire. Cu chipul ciumei era bōla, că i-au eșitū bolfa la o mână. Ce nu era ciuma, ce dirēpta lungōre, carei bōle îi đicū doftorii Maligna; și cātu au trecutu Nistrul la Tighinea, atreia-đi au stātutū mortū. De acea bōla, totū acolo, au muritu și Dumitrāșcō Draguțescul, de la Sucēva, omu cunoscutū și alesu la tōtā curtea

Firea acēstei domnii a gudecare nu putemu, ca inca nu era coptū in vērsta sa; multū se cunoscea intr'ēnsul den firea tatāne-seū; iar la mārē rāpītū.

Turcii agalarii de Tighinea cum au auditu de mōrtea lui Stefāniță Vodā

Încă bine nu'î era eșitū sufletul, s'au înglotitū și au venitu sē ia ce vorū afla domnescū, in sēma Impērației. Puțin lucru aū lipsitu de nu s'au făcutū mare zarvă între noi și între dēnșii; că intrase ca in chipū de jacū in tabēra nōs trā uniī de dēnșii; ce, dacā aū stātutū la vorovā cu boierii, nu le aū opritū boierii, ce le-aū rēspunsū: «*luați, numai sē nu vē fie a dare semā de maī multū cātū veți lua.*» Decī, luādu 'și sēma Agii, sē nu cumva dea maī multe de cātū vorū lua, s'au lāsātū. Boierii, dupē mōrtea lui Stefāniță Vodā, îndatū aū alesū pre Chiriță Dracon Ruset carele au căđutū și Domnū aice in țērā, și cu dēnsul și pre Alecsandru Costin Postelnicul, și i-aū răpeđitu îndatā la Impērație, dāndū scire de mōrtea lui Stefāniță Vodā, și sē arāte mare rugāmin-te țērei, pentru Domnū de țērā, și sē pomenēscā îndatā de Dabija Vornicul. Însē, nu era cu scirea tuturorū pentru Dabija Vornicul; alțiī trageaū cu alte chipuri, pre cari sē'î trēca condeul nostru, pentru urita pomenire.

Ērā ósele lui Stefāniță Vodā le-aū luatū boierii cu sine, aū purcesu deo-datā pre Nistru in sus, pe de ceea parte, și aū trecutū Nistrul pre la Bila-căū, și 'l-aū adusū in Iași, și 'l-aū îngropatū in mōnāstirea care se pomenesce Trii-Sfetitele.

Sfērșitul Letopisețului lui Miron Costin.

A P E N D I C S E

APENDICS I.

A. Pentru ijderea Moldovenilor, și cum au bătut și au isgonit pre Tătari de pe aceste locuri.

Scrie Leatopisețul celü Ungurescū, că órecând pre aceste locuri au fostü löcuidü Tătari; și immulțindu-se acesti Tătari s'au tinsü de au trecutü și peste munți la Ardél. Și împingendü pre Unguri den ocinele lorü, n'au mai pututü a suferire; ce singurü Lasläu, Craiul Ungurescū, căruia dicü că au fostü vërhovnicü, s'au sculatü de s'au dusü la Impëratul Rômului, de 'și-au cerșutü óste intr'agiutorü împrotiva vrějmașilorü sei. Dece, Impëratul Rômului altü agiutorü nu 'i-au făgăduitü, ce 'i-au datü răspunsü și au disü: «Eü suntü juratü, când amü stätutü la Impëräție, omü de județul meu së nu pia; pentru aceea, mulți ómeni rei s'au făcutü in țera mea, și câte temnițe, tóte suntü pline de dënșii. Și nu mai amü ce le face; ce ții voiü da ție së faci isbändä cu dënșii. Érä tu in țera mea së nu'i mai aduci, că ții dăruescü ție.» Și de sirgü invëță de'i strinserä pre toți, de i-au arsü impregiurul capului, de le-au pirjolitü përul cu unü herü inherbintatü; care semnü trăiesce și până astădi in țera Moldovei și la Maramoruș, de se cehluescü përgiur capü. Dece, Lasläu Craiü, dacă au luatü acelü agiutorü tälhärescü de la Impëratul Rômului, au silitü la țera Ungurescä; și de aci, pre cășlegile Crăciunului, cu tótä puterea sa s'au apucatü de Tătari a'i batere și a'i gonire, de au trecutü muntele in cëstă țerä pre la Rodna, pre care cale și semne prin stânçi de petró in doë locuri se aflä făcutë de Lasläu Craiü. Și așa gonindu'i pën munți, scos-au și pre acesti Tătari, cari au fostü löcuițori in Moldova, de 'i-au gonitü până 'i-au trecutü apa Siretului. Acolo Lasläu Craiü, ce se chiamä Lesesce Ștanislav, ständü in țermurile apei, au strigatü Unguresce: *Șiretem, șiretem!* adecä: *placemä, placemä*, sau cum dicemü noi: *asa 'mă place*. Mai apoi, daçä s'au descälecatü țera, de pre cuvëntul lui Craiü ce au disü *Șiretem*, au pusü numele apei: *Siretul*. După multä gónä, ce au gonitü pre Tătari din tóte locurile de unde erau aședäți, stäu in multe locuri împrotiva oștilorü lui Lasläu Craiü; dece, ceta ce stäu bätuți erau că nu se puteau sprijini; érä ceta ce fugeau li se da lunga înainte și scăpaü. Pre acele vremi era meștersugul Tătarilor de se făceaü a dare dosu, și apoi îndată se întor-

ceaă asupra celoră ce'i gonăă. Ce, nece ună ună sporă nu aveăă; că cădeaă în primejdiă de periaă, și ori ce feluri de meșterșuguri vreaă face, totă loră eraă de smintelă, pên 'i-aă scosă den totă locul, și 'i-aă depărtată peste Nistru la Crim, unde și până astăđi trăescă.

De acolo s'aă întorsă Laslăă Craiă cu laudă și biruire; și sosindă a casă în đioa lăsatei sēculă, aă cerșută la Episcopii loră blagoslovenie sē'lă lasē trei đile sē se veselēscă cu dōmna'si și cu boiarii sēi. L'aă blagoslovită de aă lāsată sēcū Marți cu tōtă curtea sa; care obiceiă se ține la legea loră și până astăđi, de lasă sēcū Marți, în sēptēmăna postului celă mare.

B. Pentru descălecarea Maramorușului.

Laslăă, Craiul Ungurescū, după isbândă cu norocă ce aă făcută asupra Tătariloră, și s'aă aședată la scaunul seă, s'aă sfătuită cu boiarii seă ce voră face cu acei tălhari ce'i luase într'agăitoră de la Impēratul Rōmului, cu cariă mare isbândă aă făcută, de aă risipită puterea aceloră Tătari; că, sē le dea locă și moșie în țēră, nu suferiaă Ungurii ceă de moșie, vēđēndă că suntă ómeni rēi și ucigași, socotindă că de se voră îmulfă, ei se voră întări, și sē nu li se tēmples vr'o price cu ei și sē petrēcă mai rēu de cātă cu Tătarii; mai apoi, sē nu le hie a'si perdere și Craia. Ce le-aă alesă ună locă osēbită și pustilă, îngrădită cu munți pe'npregiură, între țēra Leșescă și 'ntre țēra Ungurescă, unde este acmu țēra ce se chīamă Maramoruș; acolo le-aă împărțită moșii de tērguri și de sate, unde trăescă și până astăđi.

C Pentru descălecarea țērei Moldovei de ală-doile rāndă, în ce chipă și cum s'aă aședată.

Dupē risipa țērei de'nțēiă, cum scrie că s'aă pustiită de greul oștiloră lui Flah, Hatmanul Rōmlenescū, saă cum scrie la Leatopiseșul celă Ungurescū pentru Laslăă, Craiul Ungurescū, că aă risipită mulțimea Tătariloră de pre aceste locuri, de aă rēmasă locul pustilă; mai apoi, după multă vreme, când fii ceă de Domni, din munții Unguresci pogorīndă după vēnată, și aă nemerită la apa Moldovei, vēđēndă locuri desfātate, cu câmpă deschisi, cu păduri dese, și cu ape curgētore, îndrăgindă locul, aă trasă pre ai seă de la Maramoruș, și pre alții aă îndemnată de aă venită, și aă descălecată āntēiă subț munte; mai apoi, îmulfīndu-se și crescēndă înainte, nu numai apa Moldovei saă Siretul le-aă fostă hotară, ce până lă Nistru și până la Mare s'aă lășită. Căce și rēsbōie mai apoi făceaă ca sē'si apere țēra și pāmēntul seă de cātře Schiți și Goți, și de cātře alți vecini ce eraă pe'npregiură. Ce avēndă purtători de grijē pre Domni loră, care'i rădicase dintre sine, de-multe-ori în țēra Leșescă aă întrată, și multă pradă și isbândă aă făcută. Den câmpă pre Tătari 'i-aă scosă, că după risipa Tătariloră ce-i gonise óre-când Laslăă, Craiul Ungurescū, de pre aceste locuri, țărăși hă fostă începută a se tindere la câmpă...Ēră dacă aă ucisă acei feciori de

Domni zimbrul, saŭ bourul ce aŭ fostŭ, cum scrie Letopiseŭel celŭ Moldove-nescŭ, ŝi ŭnturnându-se ŭnapoi, aŭ nemeritŭ la locul unde este acmu Têrgul Sucevei; acolo mirosindu-le fumŭ de focŭ, ŝi fiindŭ locul despre apă, cu pă-dure mărunță, s'aŭ pogoritŭ pre merodenia fumuluŭ, unde este acmu Mônăsti-rea Eŭcanii. Acolo, pre acelaŝi locŭ, aŭ găsitŭ o prisacă cu stupi, ŝi unŭ moș-negŭ bêtrânŭ prisacariŭ; de siminție aŭ fostŭ *Rusŭ*¹⁾ ŝi 'l-aŭ chiebatŭ *Eaŭco*. ŝi ŭntrebându-lŭ aceŭ feciori de Domni, ce felŭ de omu'i ŝi den ce țera'y, elŭ aŭ spusŭ că este den țera Leșescă, Rusŭ. Așijderea ŝi pentru locŭ 'l-aŭ ŭntrebatŭ, ce locŭ este acesta, ŝi de ce stăpânŭ ascultă. Eaŭco aŭ ăisŭ că este unŭ locŭ pustiiŭ ŝi fôră de stăpânŭ, de'lŭ domnescŭ fierele ŝi paserile; ŝi se tinde lo-cul in gŭos până in Dunăre, iar in sus până in Nistru, de se hotăresce cu țera Leșescă; ŝi este locul fôrte bunŭ de hrană. ŭntelegându aceŭ feciori de Domni aceste cuvinte, aŭ sirguitŭ la Maramoruș de ŝi-aŭ trasŭ ómenii sei, ŝi pre alŝii aŭ ŭndemnatŭ; ŝi aŭ descălecatŭ ântêiŭ subt munte, ŝi s'aŭ lăŭitŭ pre Moldova in jos. Êră Eaŭco prisacariul, dacă aŭ ŭntelesŭ de descălecarea Maramorișenilorŭ, indată s'aŭ dusŭ in țera Leșescă ŝi aŭ adusŭ Leși, ŝi aŭ descălecatŭ pre apa Sucevei in sus, ŝi pre Siretŭ, despre Botoșeni. ŝi așa de sirgŭ s'aŭ lăŭitŭ Româniŭ in jos, ŝi Leșiŭ in sus, ŝi s'aŭ plinitŭ tóte locurile cu ómeni ŭnr'acéstă țeră den munte până in Nistru, ŝi in jos până unde dă Dunărea in Vidov, ŝi până in Cetatea Albă, ŝi la Chilia, ŝi la Reni, ŝi pe Nis-tru in sus până unde se ŭmpreună cu hotarul țerei Leșesci, ŝi pe Prut până mai sus de Cernăuŝi ŝi pre Cerimuș.

Așijderea ŝi Têrgul Baia, scrie că 'l-aŭ descălecatŭ nesce olari. Êră Sucéva o aŭ descălecatŭ nesce cojocarŭ Unguresci, ce se chieamă pre limba lorŭ *Soci*; êră *Socéva* pre limba lorŭ se chieamă *Cojocărie*. ŭnr'acesta chipŭ s'aŭ făcutŭ aceste. Aflatu-s'aŭ ŭnr'acéstă țeră ŝi cetăŝi făcute mai de-de-multŭ de Ianovezi (*Genovezi*); Cetatea la Têrgul Sucevei, ŝi Cetatea la Hotin, ŝi Cetatea Albă, ŝi Cetatea Chilieŭ, ŝi Cetatea Némŝul, ŝi Cetatea nóă Romanul, ce i s'aŭ sur-patŭ pământul ŝi aŭ cădutŭ.

Evstratie Logofêtul, ŝi dupê dânsul Simion Dascaul ŝi Misail Călugêrul.

1). Cronicariŭ Moldoveŭi subt nume de *Ruși* ŭntelegŭ pre *Ruteni* saŭ *Rusneci*, cum le ăi-cemŭ in limba populară; fiindŭ că Rosienilorŭ le ăicŭ pururea *Moskali*, de pe numele ve-cheŭ Capitale *Moska*. *Eđ*,

APENDICȘ II.

ca. Despre Ludovik, Craiul Ungureșcū și Lesescū.

În anii de la Hristos 1360 murit-aū Craiul Leșescū Cazimir : eșindū la vĕnatū aū alergatū dupĕ unū cerbū, aū cāđutū cu calul, și și-aū frintū unū piclōrū, și i s'aū țĕmplatū mōrtea ! Ērā in urma lui aū stātutū Craiū Ludovik, Craiul Ungurescū, nepotū lui Cazimir mortului, îndemnatū fiindū de o sĕmā de Boierī Leșescī, neavĕnđū feciorī Craiul Cazimir parte bārbātescā, fōrā numāi douĕ fete. Aū pārsĕsitū vița Crāescā. Mare māhnicĭune aū rĕmasū Leșilorū dupĕ mōrtea Craifului Cazimir : cā Ludovicū Craiul, fiindū strĕinū la Crāia Leșescā, pe nime nu suferia la sine ; ce tōte lucrurile pen țālmaci se isprāvĭaū, și multe locuri ce erau sĕ le ĩmpreune cātrĕ Crāia Leșescā, le da unui Domnū Ungureșcū, anume lui Cnĕzū Vladislav a Opoliei, și altora. Nezābovindū Ludovik Craiū in țĕra Leșescā, s'aū ĩntorsū in țĕra Ungureșcā, lāsāndū cārma Crāiei Leșescī mumei sĕle Elisavetei, surorei lui Cazimir Craiū, ce aū muritū. Ce, ea, fiindū femeitā bĕtrānā, depārta ōmenīi vrednici cu sfatul, și aduna ōmenī de nimicā și ĩmbunātorī. Douĕ fete a lui Craiū Cazimir, cu totū ce le-aū rĕmasū de la tatāl lorū, le-aū trimisū acĕstā bĕtrānā Crāesā, Elisaveta, in țĕra Ungureșcā, la nepotul sĕu Ludovic, Craiul Ungurescū ; și acolo aū pusū de s'aū sunatū cum fetele lui Cazimir Craifului nu'ī suntū adevĕrate fete lui Cazimir. Și pentru ca sĕ nu agĭungā fetele lui Cazimir dupĕ ōmenī mari, le-aū mārĭtatū : pre cea mai mare, Ana, dupĕ Dvihelm, Cnĕzul Știliei ; pe Iodviga, cea mai micā, dupĕ Romer, Cnĕzul Stiriei ; amĕndoī acestia erau legați sub Crāia Leșescā pre acele vremī. Iar in anul 1367, Sultan Murat, ĩmpĕratul Turcescū, ficiorū lui Orhan, nepotul lui Otoman, tare aū ĩnspāimāntatū țĕra Veneției și a Genuiei dintru ĩndemnarea lui Iōn Cantacuzino, ĩmpĕratul Grecescū, scriū cronocarīi Leșescī. Ērā Hronograful Grecescū scrie cā acĕstū Sultan Murat, in đilele lui Iōn Paleologu, ĩmpĕratul Grecescū, aū mersū de aū luatū Solonul de la Frāncī, in anul de la zidirea Lumei 6810 ; cā Solonul 'l-aū cumpĕrātū Venețianī de la Manoil, ficiorul lui Mihail Paleologu, ĩmpĕratul Grecescū ; iar mai ĩnainte aū fostū a Genovezilorū, și apoi 'l-aū luatū Grecī de la Genovezi ; ce atuncea aū ĩnspāimāntatū Sultan Murat pre Venețianī. Și pre urmā aū lūstū Sultan Murat de subț ascultarea ĩmpĕrațilorū Grecescī, Bulgariī, Sĕr-

biî, Bosna ș. a. t. Era în anii de la Hristos 1369 au murîtu Ludovik, Craiul Ungurescû și Leșescû, foră de siminție bărbătescă, rămăindu'î două fete, anume Maria și Edviga; ce, precum în viața lui, așa și după mörte, multa amestecare era în țera Leșescă.

B. Pentru Cnezia Litveî cum s'aü unitü cãtrë Crăia Leșescă.

După mörtea lui Ludovik, Craiul Ungurescû și Leșescû, mare amestecătură era în țera Leșescă pentru alesul Craiului nou; că nici acestui Craiu semenție parte bărbătescă nu i-aü rămasü, ce numai două fete. Maria aü fostü măritată după Jigmont, Markgraful Brandeburgului; éară Edviga era fată acolo. Unii trägeau pre Jigmont la Crăia Leșescă; iar alții, pre Edviga, după cine arü socoti Sfatul Crăiei Leșesci se o marite, acela se fie Craiu; și au rămasü toți pre acéstă socotélă. Era Jigmont venise acum în Cracău; ce, ne lăsându-lu Leșii ce s'aü întemplatü la Cracău, i-aü cautatü a se întörcere înapoi, în țera Ungurescă, petrecütü de Leși. Și așteptându Leșii câtăva vreme venirea Edvigei, fetei lui Ludovicü, la Cracău, și fiindü Seimu în Seragi, alesese pre Samovit, Cnezul Mazoviei, se fie Craiu Leșescü. Ce, înțelegendu de acéstă Crăesa cea betrână a țerei Unguresci, îndată aü trimsu 12,000 de Unguri, cu ginere-sëu Jigmont, pre la Sandezu, de aü pradatu țera Mazoviei. Trimis'aü Leșii solü la Crăesa Elisaveta se nu'î mai ție cu cuvinte, ce se le trimiță pre Edviga, dicëndü că apoi își vorü alege altü stăpânü. N'aü pututü face într'altü chipü Crăesa; ce aü trimisü pre Edviga, împreună cu ginere-sëu Jigmont, ca se pădăscă elü și se cărmuiască până va veni mai la vârsta fata Crăesei. Vădëndü Leșii că'î are în nebăgare de sémă Crăesa cea betrâna, și le trimite ocarmuitorü cu fata, s'au strânsu mulți și aü trimisu înaintea lui Jigmont se nu vie în țera Leșescă, că nu'lu vorü priimi nice Craiu nice ocarmuitorü; că apoi se vorü lupta cu dënsul ca cu unü vrajmașü. Aü căutatü lui Jigmont a se întörcere înapoi de la Lubov. Era Crăesa aü trimisü pre fata'și, Edviga, cu alți boieri la țera Leșescă, cu multă avere. Eșitu-i-aü înainte mulți Boieri și ostași, cu bucurie; și viindü Crăesa în Cracău, îndată aü pomăzuit'o Crăesă țerei Leșesci, Bodgent Archiepiscopul Gnézului. Era în anul de la Hristos 1375, înțelegendu Iagelo, Marele Cnez a Litvei, de venirea și corunația Edvigei, trimis'aü la dënsă pre frații sei, pre Schirgel și pre Boris și pre Hovnul starostele Vilnei, cu daruri mari și prea frumoșe, întrebându de va vre se'lü în bărbatü și se'lü primésca la scăunul Crăiei, cu acéste tocmele: întëiü, că se va boteza cu tötă țera Litvei, și va împreuna tôte ținuturile cari le-aü luat Litva din țera Leșescă iar către țera Leșescă, așa cetați cum și orașe, ales părțile rusesci și tötă țera Podoliei, și toți ómenii din robie îi va slobođi, cari erau robiți înca de alți Cnezi de mai întëiu. Către acéstă, și Cnezia Litvei cea mare se o împreune cãtrë țera Leșescă în veci; și că va dobândi Cneziile și țerile a Slonscãi, a Pruișilorü, a Pomeranilorü, și le va împreuna cãtrë Craia Leșescă, cu avúțiã câtü are și câtü va avea, tötă ó va da reciproșiliti la țera Leșescă. Era acéstü lucrü tuturorü Leșilorü plăcutü, nadëjduindü că așa vorü ave pace

despre dênşil.  ră Crăesei nu'   placea, c ci tată-seu o logodise dup  Gvihelm, Cn zul Racuzilor ,  i la logodn  au fostu pustu la mi locu galbinu 12000, cine aru strica logodna acela s  perd  acea somă de bani; ce socotia Cr asa c   i acea somă de bani o va perde din partea ei. Ce  i pentru ac sta inc  se apucase soliu Litvei c '   va plăti Cn zul Iagelo. Socotit-au Le ii să dea scire Crăesei cei b tr ne din mi locul sfetnicilor ,  i au mersu soli Le esci la  era Ungur sc , împreună cu soliu Litvei,  i'   priimi b tr na Cr es  cu dragoste;  i le-au r spunsu cum pre socotela Domnilor  Le esci las  să fie t te ce oru socoti ei, spre folosul recipospolitii s  facă.  r   ntorc ndu-se soliu din  era Ungur sc , au mersu soli  i la Litva, la Iagelo Cn zul, s' lu aducă la cr ie, dup  tocmelele făgăduite.  r  dacă au înțelesu logodnicul ce s'au pomenitu Gvihelm Cn zul Racuzei, sciind   i voia Crăesei spre d nsul, ori cu  ndem narea ei, precum socotescu unii, ori din sfatul lui Gnevo u Daleveci, Podcomori a Crac ului, c ci acestuia mai multu credea. Crăesa, au venit  la Cracău cu frumos  curte asa nem sc , cu multă avere,  i acolo in Cracău au  e ut  c t va vreme.  r  in cetate nu 'l-au l satu s  între, din sfatul lui Domislav, Castelanului de Cracău,  i a altor  sfetnici. Iară Crăesa Edviga adese se vedea cu d nsul la M n stirea lui Franciscu. Venia cu  araguri de dvor nici,  i acolo in osp t   i in g ocuri petrecea cu d nsul;  i spunu c  a a rivnia Crăesa să se cunune mai înainte cu Gvihelm p n  a nu veni Iagelo; c  nel s ndu sfetnicii pe Gvihelm in cetate, singur  cu m nile ei vrea să deschid  cetatea,  i s' lu lase înlăuntru, de nu aru fi ab tut'o de la acelu g ndu Dumitru Garonski, Visternicul Cr iei.  i așa, Gvihelm pricepându voia Le ilor ,  i au ind  c  se apropie Iagelo Cn zul, au e itu pre t in  din ora u  i s'au dusu la Racuzi. Iar od rele,  i multe lucruri scumpe, le-au l satu Gnevo u Daleveci, Podcomori a Crac ului, perdute in veci de Gvihelm, Cn zul Racuzei. După ce au venit  Iagelo la Cracău, in anul de la Hristosu 1376, in luna lui Fevruari 12, dup  calendarul R mului, s'au botezati elu, puindu'  i nume Vladislav;  i acolo cu d nsul s'au botezatu  i fra ii lui,  i le-au datu nume de bote u: lui Vigul, Cn zul Kervonului, i-au pusu nume Alecsandru; lui Schirgailo  i lui Caricel le-au  isu Cazimir;  i lui Sfidrigailo, Boleslav. Acesta Iagelo, cum s'au  isu mai sus, lu ndu pe Crăesa Edviga, fata lui Ludovik, au  mpreunatu Cn zia Litvei c tr  Cr ia Le esc  de s'au făcutu unu trup .  i de la Iagelo, căruia s'au  isu Vladislav, s'au scrisu *Craiu*  i se scriu Craiu Le esci  i *maru Cnezii* a Litvei, c tr  Cr ia Le esc .  i pre ace vreme  i p n  aice ne agiunge s  scim  de Cnezia Litvei cum s'au împreunatu cu Cr ia Le esc ; altele, l s m  la Le i să le scrie lucrurile lor   i a Litvei.

C. Despre Vasilie, Cn zul Moscului,  i de alte lucruri de pe'mpregiur .

In anii de la Hristos 1387, Vasile, Cn zul  i Imp ratul Moscului, mers'au singuru la Vitold, marele Cn z a Litvei, la Smolensc; leg ndu priete gu am ndoi, s'au vorbitu s  r dice o ti am ndoi asupra lui Tamerlan, marele Han Tătărescu. Pre acea vreme era Smolenscul subt st p nia Cneziei Litvei.  r 

în anul 1414 l'aŭ luatŭ Vasilie Impăratul Moskului de la Cnezia Litvei, și l'ŭ stăpânescŭ Moskalii până in ȝioa de astăȝi. Intr'acestașŭ anŭ, Jigmont, Craiul Ungurescŭ, vrëndŭ sŭ scóȝă pe Turci din Dobrogia, saŭ din Bulgaria, strins'aŭ multă óste de Creștini, și s'aŭ lovitŭ cu Sultan Baiazit; ce rămăsesŭ biruitŭ Jigmont de Turci, câtŭ abie aŭ scăpatŭ peste Dunărea. Fost'aŭ cu Jigmont Craiŭ multă șléhtă Leșescă. După ce aŭ perdutŭ Jigmont răsboiul. cu Turci, fiindŭ uritŭ Ungurilorŭ, aŭ trecutŭ in țera Leșescă la Craiul Vladislav Iagelo, in Cracău, și acolo aŭ făcutŭ legătură cu Vladislav, in anul 1417. Érá Witold, Cnézul Litvei, s'aŭ pörnitŭ cu óste singurŭ asupra Tatarilorŭ; trecëndŭ apa Donului, aflat-aŭ multă tătărime strânsi, cu muieri, cu copii, in câmpŭ; și lovindu'i, 'i-aŭ biruitŭ, și mulȝi robi aŭ adusŭ in Litva. O sémă de Tătari 'i-aŭ trimisŭ frăȝene-seŭ, lui Vladislav Iagelo, Craiului Leșescŭ, și 'i-aŭ botezatŭ; érá o sémă 'i-aŭ aședatŭ in Litva pre lŭngă apa ce se chiamă Voca, și in alte locuri. Și până astăȝi trăsescŭ in legea lui Mehmetŭ Lipcanii ce suntŭ in Litva. Scrie și Mihovie, la decada Cap XLI lista 261, că pe urmă Tamerlan aŭ prădatŭ țera Rusescă, și Litva. Chievlul s'aŭ răscompăratŭ de la Tamerlan cu 10,000 de ruble. Acestŭ Tamerlan maŭ inainte vreme avëndŭ răsboiŭ cu Sultan Baiazit, Impăratul Turcescŭ, și prindëndŭ viŭ pre Sultan Baiazit 'l-aŭ băgatŭ in cușcă de ferŭ de 'lŭ purta cu sine; și când era sŭ incalece Tamerlan pe calŭ, incăleca despre cușca aceea. Și 'l-aŭ ȝinutŭ inchisŭ in cușcă până aŭ muritŭ de scârbă, privindŭ cumu'i prădaŭ și 'i ardeaŭ țerile lui óstea lui Tamerlan.

Neculai Costin.

APENDICS III.

Pentru Crijaei (Crucierii), ce n m  au fost ,  i de unde s'au isvodit  in  ra Le esc .

In anii de la nascerea lui Hristos 1188, st p nind  Baldwin, Craiu cre tinesc , in Ierusalim , c nd acea str nsore avea  Cre tiniil despre p g nii Sarachinenii c t  nu se p te a spunere, nici cu condeul a se scriere; ce după aceea au luat  p g nii de la Cre tiniil Cetatea Ptolomiada, Latinesce Acona, iar Nem esce Acris, mari pr dii  i sc dere faceau p g nii cre tinilor . Care lu ndu-le aminte Baldwin Craiu, scris-au la alii Cre tiniil cu rug minte pentru agiutor ; care rug minte au pornit  o ti din  erile R mului asupra Sarachinenilor , adec  de la Italia, din Longobardia, de la Veneianii, șese-deci de galióne, in cari erau cinci-deci de miil de o teniil,  meniil ale i de r sboi .

Așjiderea de la Fran uiil, de la Nem ii, de la Sasiil, de la René,  i de la Lubec, den Colna  i den alte orașe, mulțime de  meniil aprin i cu dragoste către Dumne e , a a pentru s  ved  acele locuriil, cum pentru agiutor  să dea alor  s ii cre tiniil. Dintr'acest  ora u, Lubec, Nem iiil,  meniil cariil erau o teniil, grijindu' i o corabie c reia i-au pus  nume Crache, in care erau  meniil ca la 700, cariil drept  sub cetatea  i ora ul Acona au mers . Incungiurat-au pre urmă Cre tiniil Acona cu mare putere, un  an  intreg  st nd  sub cetate, o b tea  cu multe feluri de me ter uguriil,  r  cu mare sc dere in Cre tiniil: c  mul i de s ge ele neprietenilor  r ni i  i bolnavi z cea ,  i de nec luriil ne-av nd  nici o căutare. Unil de f me  i de rane grele,  i de b l , z cea   i muri . Aflatu-s'au intr'aceil osta i de ce b rba iil, cariil, av nd  frica lui Dumne e , dintre aceil nimeri i acolo din  erile Nem esceil, s'au aprins  de mila cre tinesc   i s'au apucat  a p dire  i a grijire pe aceil bolnaviil; dintre cari un  ora an  din Lubec , lu nd  p ndile Cor bieil aceil ceil deiceau Crache, au dat'o de au făcut'o cort , precum au putut  la aceea vreme; sub cel  cort  au strins  pre ceil r ni i  i bolnaviil,  i'li grijiau;  i cu agiutorul lui Dumne e ,  i cu nevoinea acelor  p ditoriil, cu hrană,  i cu unsoil la rane, mul i s'au ins n to it .  r  după ce dob ndir  Cre tiniil Acona, in anil 1190, dat-au Cre tiniil Biserica Sf ntului Ión acelor  bolnaviil, care Biserica au făcut'o o teniil cre tiniil de la Rodos  de mai 'nainte vreme. Deci, au pus  ispravnicil pe acea Biserica pre

acei deci bărbați, să albă grijă de acei bolnavi. Erau preglurū acea biserică pomeți frumoși, și i-au cumpăratū acei bărbați temători de Dumneđeu să fie pentru bolnavi; că dintr'acelū pometū aveau cei bolnavi multe feluri de rodurī, și multe feluri de buruene de lécuri pentru spălatul ranelorū. Și atâtū acolo in Acona s'au făcutū bolniță, întru pomenirea Precuratei Fecioarei Maria, și atâtū întru lauda lui Dumneđeu celū slăvitū in Troiță. Cu acéstă pildă, acea din Acona, Baldovin Craiū fiindū povățuitū, făcut'au și elū bolniță in Ierusalimū, și aū numit'o bolnița preā Sv. stēpânei Mariei, precum și in Acona, puindū păditorī să grijescă pre acei bolnavi și răniți. Ispravnicū pre acele bolnițe era Henrik din Vopoltă, carele cu frații sei fu însănoșatū, și cu alți o-stași a morméntului lui Dumneđeu; că cu norocū era, și tarē sta împrotiva păgānilorū. La acestū zaconū pre-urmă fórte mulți den Cnezī, den Domni, și Nemiși nemțesci se adăogiau. Eraū la numărū atâtū, in anul d'atătū, numai 35, cari petreceau viață cu frică Dumneđeescă, și mari neprietenī eraū tuturorū neprietenilorū sfintei cruci; și așa, cu pilda a prea bunei vieței sēle, mulți de'ntre cei necredincioși veniau, petrecerea vieței lorū vedēndū, cum acei bărbați sēnătoși staū întru tōte faptele sēle, petrecū mai multe de câtū alții, cum dintru alorū pildă s'au făcutū creștini mulți și s'au botezatū.

Daū multă avere la acele bolnițe; și de ce mergea, de ceea se immulțiau bolnițele și acestū zaconū saū lege a Crijécilorū; și când muria vre-unū Domnū in țera aceea sfântă, lăsa lucruri scumpe la bolniță; de nimeria acolo vre-unū ōspe cu nume sciutū, lăsa daruri la bolniță, poftindū să albă grijă de sēraci; precum și Ragivel, Preuțilorū Ierusalimului ce pădiaū Mormāntul Domnului de facū laudă lui Dumneđeu, le-au împărțitū milostenie, precum scrie elū întru āmbletele sēle prin țeri străine. Și așa, acelū Mistru saū Ispravnicū bolniței agonisit'au multe cărți pricinătore de la creștini Domni la Calestin, alū-treile Papă de Rōmū, și la Henrik Chesarul, alū-șesele cu acestū nume; cu care cărți aū trimisū pe Patriarhul Ierusalimului la Rōmū de aū aședatū și aū scosū zaconului, saū legei nemțesci, întārire de Crijacū, adecă Cruciașarū, in anulū 1191, adăogāndū titulușū ca sē scrie: *«Frățimea a casei nemțesci a bolniței stēpānei Mariei in Ierusalim.»* Așejdirea le-au datū pecete crucea Nēgră, subt legea pravelei Sv. Avgustin, poroncindu-le sē se pōrte cu tōte aședāmēnturile, cu faptele, cu bolnițele, iproci. — Acéstă întārire și pecete aduserā Mistrului, saū Ocārmuitarului Crijacilorū (saū sē dicemū romānesce, Cruciașari) in Ierusalimū; și acelū uricū cu mare cinste și țerimonie fu cetitū. Acolo Patriarhul Ierusalimului aū îmbrăcatū pre-frații acei lege saū pravilā in haīne albe scumpe, pe care era din-față și dendosū crucea Nēgră. Intr'acesta chipū, pe-urmă, de acestū felū de haīne și alții purtaū; și den acei frați eraū pe acea vreme șapte preuți, cari acestū felū de haīne purtaū, preuțescă; și eraū nemiși lumesci; a-cestora era slobodū incinși cu sabie sē facā Liturgia; nime nu'și rādea barba; și pe sacū umplutū cu pale, dupē zaconul lorū, dormiaū. Ce acēsta curēnd o aū schimbatū (precum este in poveste): bișugul aduce desfrānare. Fost'au aședatū și altā orōnduelā zaconului, acestū Mistru a bolniței prea curatei stēpānei Mariei, Henrik de Vapoltă; adecă atâtū greșindū vre-unū frate dintre acei împrotiva Legei saū zaconului sei, sē nu fie de nime certātū, fōrā

năma! de singurǎ Mistrul zaconului, sau de cela ce'lǎ va orândui elǎ spre a ceea, și certare nime de străinǎ sǎ nu scie. — Adoa, pe frații ostași pe-lungă dēnsul aǎ pusǎ giudecătōri, și 'i-aǎ datǎ lui putere între dēnșil, pre cei in-protivnicǎ se'ǎ tocmescă, și pe acei neascultătōri cē'ǎ certe. — Atria, aǎ așeđatǎ numere sciute de rugăciune (ocenaș) peste tōtă ȕioa mirenilorǎ sǎ cetescă. Intr'acestă dregătōrie aǎ vieșuitǎ anǎ ȕeci, și aǎ muritǎ in Acona, și acolo l'aǎ îngropatǎ. Alǎ-doile Mistru a Crijacilorǎ aǎ stătutǎ Oto Cargen, nemișǎ nemțescǎ, la acestă dregătōrie, in ȕilele lui Filip Chesarul alǎ-doile, și a lui Inocentie Papa Rōmului; și in țera Leșescă era Craiǎ Mecislav celǎ bētrānǎ, in anǎ de la Hs. 1200. Acestǎ Mistru in prostie aǎ slujitǎ lui Dumneđeǎ; și in viața sa aǎ făcutǎ pecete zaconului cu chipǎ de măgarǎ, pre carea ședea Maica precurata cu Filul in brațe, și Iosif bētrānul pre-lungă dēnșil cu toegǎ, și scrisore pe giurǎ pecete cu aceste cuvinte: «*Pecetea orānduelei Mistrului a frățimeǎ casei Nemțescǎ in Ierusalim.*» In acestǎ felǎ de pecete țineaǎ Crija-cil pānă in ȕilele lui Fridirik celǎ āntēiǎ a Mistrului. De acestǎ zaconǎ acestǎ Fridirik pe urmă o aǎ schimbatǎ in țera Liflandei. Pe vremea acestui Cargen, Frățimea, ce se chīema latinesce *Ensiiferi*, purtătōri de sabic, s'aǎ isvoditǎ: cariǎ, pe-urmă, s'aǎ unitǎ cu Crija-cil Prusilorǎ. Șepte anǎ fiindǎ îndregătōria sa, aǎ muritǎ in Acona. Alǎ-trītle Mistru a ostașilorǎ mormēntului lui Dumneđeǎ fu alesǎ Herman din Alsația, in anul de la Hristosǎ 1218; ēră pe vremea stēpānirei lui aǎ luatǎ Saraciniǎ Ierusalimul de subt cārma creștinilorǎ. ēră Crija-cil furiș isgoniți afară de Siria; și acēsta totǎ pentru păcate! cǎ giudecătōile lui Dumneđeǎ ascunse suntǎ. ēră pre-urmă acești Crija-cil s'aǎ închinatǎ la Chesarul Fridirik, rugāndu-lǎ sǎ le dea locǎ sē'și facă biserică dupē pravila sa, sǎ petrēcă pānă la siēșitul seǎ, dupē cum era obișnuința lui Dumneđeǎ. Datu-le-aǎ Chesarul locǎ sciutǎ, de traul lorǎ. ēră in anul 1222, Conrad, Cnēzul Mazoviei, avēndǎ adese nevoi de Prusaci, vecini seǎ mārghineni și neprietenǎ ai seǎ, aǎ năzuitǎ Conrad, Cnēzul Mazoviei, la Fridirik Chesarul, sē'ǎ dea agūtōrǎ pre acei Crija-cil împrotiva Prusacilorǎ, ce erau pe atuncea pāgāni. Așeđirea și de la singurǎ Crija-cil de la Rōmǎ aǎ poftitǎ agūtōrǎ. Decǎ, Fridirik Chesarul aǎ slobođitǎ pre Crija-cil, cǎ erau 20000. In dată cātǎ aǎ sositǎ Crija-cil la Conrad, le-aǎ datǎ țera Helmului și cātǎ locǎ cuprinde între Vila, Mocra și Dervința; cǎ acelǎ locǎ 'l-aǎ avutǎ Conrad osēbitǎ de la Leși, care 'l-aǎ luatǎ Leșil de subt Crija-cil. Cu acestă tocmelă aǎ lāsātǎ acelǎ locǎ Crijacilorǎ, cǎ cu nevoința pururea sǎ oștescă Crija-cil asupra pāgānilorǎ, pentru legea creștinescă; și dupē ce ũ vorǎ așeđa pre pāgāni, și'ǎ vorǎ subpune, sǎ întōrcă țera Helmului inapoi lui Conrad, sau celǎ ce va fi pe urma lui. ēră ei țerile ce arǎ dobāndi de la Prusaci sǎ le împartă cu socotelă, ōmeni vrednicǎ, cu Cnēzul Mazoviei și cu urmașil lui. Leșilorǎ, ca nisce creștini, sǎ nu le facă pacoste, nici-o strimbātate, nici scādere; pre vrājmașil lorǎ sǎ nu'ǎ ascundē, nici sǎ le agūte cu sfatǎ sau cu altǎ agūtōrǎ a lorǎ ce împrotiva pāgānilorǎ, vrājmașilorǎ Sf. cruci, cātǎ arǎ trebui lui și Leșilorǎ sǎ le fie in tr'agūtōrǎ. ēră de n'arǎ asculta, și arǎ cālca vre-unul dintre aceste giurāmēnturi, atuncea, ca unorǎ vinoați, sǎ le ia averea și locurile pentru nemulțāmire.

Acastă tocmelă și aședământu între Conrad, Cnézul Mazoviei, și între frații Crijați au fost; care tocmelă și aședământu 'l-au întăritu Grigorie alu-noëlea, Papă a Rômului: le-au mai adaosu pre-lungă aceste Conrad Crijaților țera Dobrinului și cetatea Nesova, în țera Cuľavului; așejdirea și Ghedeon, Episcopul Pelomcului, le-au datu den Eparhia sa une-locuri s'și ia de a țecea, și sate cu ostrovu. — Acestu aședământu 'l-au tănuitu Crijați; numai Uricul cu pecetea de aurü a lui Fridirik alu-doile, Chesarului, cu mare nevointă îl ținău; care le-au întăritu lorü țera Helmului cu a Dobrinului date, măcar că Conrad Cnézul nu le-au datu în veci. Deci, pentru acea întăritură a lui Fridirik Chesarului, pre-urmă mari sfeți au fostu între Crijați și între Leși, până ce s'au spartü și s'au stricatu cele neadeverate a lorü Urice. Așejdirea avëndu 6000 Căpitenii mai alese acei doëdecü de miľ de Crijați ostași, luând asupra sa, impropria păgănilorü Prusaci, apërarea Leșilorü și a Mazovilorü, äntëiu în țera Dobrinului s'au aședatü; au pusü äntëiu în partea despre Visla o bașcă făcută de strajë dreptü în prijma Torunei, care se chëmă astăđi Dämbov, ce era s'ï dïcă Dubov; dintr'acolo păđiaü pe păgän'ï Prusaci preste Visla, cu dese și multe pusce îi stricaü; și pre-urmă, cu agiutorul Leșilorü și a Mazurilorü, au începutü a se plecarea păgänii Prusaci, pustiindu-le și stricându-le țera; câtü au căutatü Prusacilorü dintru acelea locuri a se päräsire și äläsare lorü țera Helmului, iprocü. Murit-au Herman din Salce, și l-au îngropatü in Berlum.

Pe ce vreme s'au arätatü acești Crijați neprieteni Leșilorü, și când le-au trimisü agiutorü Alecsandru Vodă.

Alu-triispredecele Mistru, sau Ocärmuitarul Crijaților ș'alü Prusilorü, anume Carolo den Trever, in țilele lui Henrik Chesar, și a lui Climent, Papa Rômului, și a lui Vladislav, Craiul Leșescü, Locheten, in anii de la Hr. 1409, au rădicatü sabia asupra Leșilorü, in locü de bine și de mulțamită (caută ce facü streinii când îi primescü tovarășii locuitorii țerelorü, precum și la noi in țeră pe-urmă veï afla de Greci la ce statü au adusü țera nöstră și boierimeä ei); că äntëiu, Crijați, țera Pomerania o au luatü de la Levü, și altele cari până in țilele alü-trii-lui Cazimir Craiü au fostü aceste țeri in mânele străinilorü, cum s'au pomenitü mai sus, pustiindu satele Slehticilorü și omorindu pre Șlehtici. Pre acësta vreme, vedëndü și alți megieși că se immulțescü și se întärescü Crijați asupra Leșilorü, s'au rădicatü și Lifandii de au luatü de la Leși Vestitul orașü și cetatea Riga cu totü ținutul ei. Și pre-rändü ce au lucratü acei Crijați și asupra Litvei, cetesce pre Alecsandru Gvagen, istoricul țerei și lucrurilorü Litvei, veï afla. Ärä noi câtü amü socotitü së fie pentru deschisul vorovei și sciinței nöstre, amü scrisü.

Dupë ce au perdutü rësboiul Crijați, cum s'au scrisü mai sus, cu Vladislav Iagelo, Craiul Leșescü, căruia i-au trimisü in agiutorü Alecsandru Vodă impropria Crijaților 500 de Moldoveni, căđut-au la pace Crijați, care au primit'o craiul Vladislav Iagelo, din sfatul și socotëla frățane-seü lui Vitold, Cnézul Litvei, măcar că acea pace cu Crijați era peste voia sfetnicilorü leșesci. Legä-

tura între ei lăsămă la Leși să scrie. Érá in anul de la Hs. 1439, venit-ău solii de la Ungurii la Craiul Leșescă, poftindu'lu la crăiea Ungurésă, aflându-se pre-atuncea in mare grijă Ungurii de Turci; și poftiaă solii Unguresci pre Vladislav, Craiul Leșescă, să'și ia muhere pre o vară a sa, Elisaveta, Crăiasa Ioră, ce rămăsese văduvă. Decă, după multe sfaturi a Sfetniciloră Leșesci, măcară că Vladislav, Craiul Leșescă, era omă ténéră, nepriimindă să'și ia femeia văduvă și in vèrstă, mai multă bătrână și grea, ce, pe sfatul tuturoră au priimită și crăiea Ungurésă; și între alte tocmele, aședat-ău și acésta: că, de va nasce Elisaveta Crăiasa fiică, și de ya trăi, să siléscă Craiul Vladislav cu agăutorul său să'lă pue Craiă Bohemie; érá crăiea Ungurésă să fie asupra lui Vladislav și a sémînșiei lui; și pentru acésta tare se nevoiaă Ungurii, mai multă pentru grija ce aveaă despre Turci; că încă fiindă viu Voiceh Albert, Craiul Ungurescă, au fostă trimisă Sultan Murat solă la Craiul Leșescă, Vladislav, făgăduindu'ă bani și 100,000 de óste să'ă dea, numai să se rădice asupra lui Voiceh Craiului Ungurescă; și au zăbovită solii turcesci la Cracău până ce au luată răspunsă că Ungurii de bună voia loră au dată crăiea Ungurésă lui Vladislav, Craiului Leșescă. Stătut-ăi, dérá, Vladislav Craiă Leșescă și Craiă Ungurescă; și încă fiindă solii Unguresci in Cracău la Vladislav Craiă, iată de-olacă vine veste că au născută fiică Crăiasa Elisaveta.

Neculaș Costin.

APENDICS IV.

Războiul lui Vladislav, Craiul Leșesc și Unguresc, ce au avut cu Sultan Murat la Varna, și au perit Vladislav Craiul în război.

Acestă Craiul, Vladislav, era, cum s'au pomenit mai sus, Craiul Leșesc și Unguresc, pe vremea ce împărăția Ión Paleologu, Impăratul Grecesc, în Țarigrad, fiind în mare grijă de Turci, că din și în și amblau s'ei la Țarigradul, cum luase și alte țări de sub stăpânia Grecilor. Deci, Impăratul Grecesc purure scria la Vladislav Craiul și la Iancul, Domnul țerei Unguresc cel din mișloc, Ortomagiarul, să nevoiască să vie s'ei dea ajutorul împotriva Turcilor, ca să se izbăvescă creștinii de încungitură pământurilor; și făcându-se a-cea izbândă, îl va încununa cu stimă Impăratăscă, și nu se va mai chîema Craiul, ce Impăratul. Era Craiul Vladislav cu Iancul Domnul, înțelegându-se pofta Impăratului, le era aminte și cercau vreme să se rădice asupra Turcilor, pentru volnicia creștinilor; și obicind că Sultan Murat s'au dus la Magnesia să odihnescă, ca un bătrân, și lăsașe în locul său Impăratul pe fiul său Sultan Mehmet, om tînăr, nesciutorul rândului oștilor, s'au gătit cu tărie mare, și au trecut Dunărea, și prădară și arsăra satele bulgăresci, și agunsăra până la Varna, de o luară. Dăra Turcii nimic de acesta nu grăiau: că fiind tînăr Sultan Mehmet, ambla la vînatul mai mult, și la alte dismerdăciuni. Era Vezirul ce erau pegrurii densu au scris la Sultan Murat, numai să vie cum mai curînd, că este în cumpănă să peră împărăția lor; că Sultan Mehmet nu-l ascultă de cel sfătuesc. Atuncea, Sultan Murat îndată au venit până în potruva Țarigradului, la Scudari, preste Boazul; Era în ceta parte eșis'ei oștile în timpire cu Halim Pașa. Au poroncitu Sultan Murat Impăratului Grecesc, lui Ión Paleologu, să 'lă trecă cu vase în ceta parte de preste Boazul, să nu facă zăbavă cu trecătoare pe la Galipoli, pe unde era a trecere, că apoi vor strica pacea ce avea între sine.

Era Impăratul Grecesc, Ión Paleologu, de frică, au trimis de au trecut pe Sultan Murat cu totă oștea ce au avut, dreptul pre la Beșictași, pe lîngă Țarigrad. Atăta minte avu Ión Paleologu, Impăratul Grecesc, cu sfetnicii lui, și cu socotirea beșicnicii, că Vladislav Craiul pentru densii venis'ei asupra Turcilor; că de s'ar fi zăbovit Sultan Murat cu trecutul pre la Galipoli, să

nu-lă fi trecutū dreptū pe la Țarigrad, s'ar fi zăbovitū și ar fi lovitū Ungurii pre Sultan Mehmet singurū, și ar fi isbânditū Vladislav Craiū, și ar fi prinsū și pre Sultan Murat. Atuncea Sultan Murat aū și mersū la Ungurii la Varna, și s'aū impreunatū cu Sultan Mehmet, și s'aū lovitū tare cu Ungurii; și infrânsēră Ungurii pre Turcii, și-i tăiară forțe tare, câtū se imputinasē călărimēa Turcilorū; numai cu pedestrimēa rēmăsēsē Sultan Murat. Se sfătuiră Turcii sē fugă, că perdusē nădejdea; ce, Enicerii n'aū lăsatū, măcar sē pēră până la unul n'arū fugi, ce cu toții sē esă. Deci, Ungurii, simetindu-se, s'aū sfătuitū sē mai dea resboiū Turcilorū, și sē facă năvală tocmai la corturile Impēraților. Eră Iancul, Domnul Ungurescū, aū Țisū cătrē Craiul, și toți Boterii, sē mērgă elū ântēiū cu o sēmă de oști sē facă năvală la Turci și la cortul Impēratului, că-i pārea că-i va isbândi; iar căpătēndū isbândă atuncea lesne va fi sē vie și craiul pe-urmă cu tōtă ôstea sē facă năvală; și plăcu tuturoiū acestū sfatū, că toți cunosceaū că va face Iancul isbândă, fiindū omū înțeleptū și vitēzū bunū. Ce Craiul, fiindū tēnērū, n'aū ascultatū, ce s'aū potrivitū celorū ce eraū pre lūngă dēnsul și-i Țiceaū că dacā va isbândi Iancul se va vesti numele lui. Deci, așa s'aū înșelatū Craiul; și indatā poronci de aū datū in trâmbițe, și incălecarā, beți, amețiți, și fōră de nici-unū cumpētū. Dederă năvală asupra porții Impēratului, unde eraū Enicerii, și se făcu unū resboiū iute și tare; și nāvăliaū la cortul Impēratului, și se făcu mōrte mare și cumplită, câtū era numai sē dea doșū Impēratul. Ce Enicerii nu 'l-aū lăsatū, Țicēndu-i că numai ce caută a murire aicea cu toții, că apoi intr'altū chipū nu pōte fi; și dāndū năvală Craiul tocmai in cortul Impēratului, fōră siială și fōră cumpētū, eră unū enicerū dede de-i tăia amēndōē picōrele de 'nainte a calului de subt Craiū, tocma dinainte Impēratului, și indatā 'lū sfērāmarā pre Craiul in micī bucăți, și-i luară capul de 'lū pusēră intr'o sulitā și 'lū purtarā prin tabēră. Eră oștenii lui Craiū înțepurā a fugire, și Turcii a-i gonire, tāindu-i și luāndu-i in robie; și mai mulți s'aū innecatū intr'o baltă mare de lūngă Varna. Aceste tōte le-aū făcutū sfatul celū rēu și turburatū de vinū. Eră Iancul încă până a nu dare Craiul rēsboiū Turcilorū, aū cunoscutū că va petrece Craiul așa; ce de acolea 'și-aū luatū ôstea și s'aū indelungatū și s'aū dusū in țēra sa, de nimene nedositū. Atāta avurēmū a pomenire rēsboiul lui Craiū Vladislav la Varna, și lāsămū sē scrie Ungurii de aice 'nainte.

Dupē peirea lui Craiū Vladislav la Varna, mare jale s'aū făcutū in tōtă crăiea Leșescă de peirea Craiului lorū; și înțelegēndū că Ungurii 'și-aū alesū Craiū pre Ladislav, ficiorū lui Arbert Voiceh, ce aū fostū Craiū mai înainte de Vladislav ce aū peritū la Varna, fiindū Ladislav copilū numai de 5 ani, strānsu-s'aū și Leșii alū-dōile anū dupē peirea Craiului lorū; căci, nu creȚusē indatā pentru perirea Craiului, viindu-le vești intr'altū chipū. Eră pe-urmă, înțelegēndū Leșii că Ungurii și-aū pusū Craiū, cum s'aū pomenitū mai sus, pre Ladislav, atuncea și Leșii s'aū strānsū la cetate la Sirați, in anul de la Hs. 1445. Acolo aū socotitū, din sfatul lui Zbigneu Cardinalului, aū alesū Craiū pre Cazimir alū-dōile, ficiorū a lui Vladislav Iagelo, Craiul Leșescū, și 'l-aū coronitū in Cracăū.

Neculai Costin

APENDICS V.

Răsboiul lui Stefan Vodă cu Albreht, Craiul Leșescă.

Venit-au pre-urmă Vladislav, Craiul Ungurilor, și cu Alecsandru, Cnézul Litvei, frați lui Olbreht, Craiului Leșescă, la Lišov, și au vorbită pe-taină frații între sine, sfātuindă de ôste împotiva Turciloră ce mișlocă ară afla mai bună; și acole au pomenită și pentru Stefan Vodă să-lă scôță din domnie, și să pule pre fratele loră, pre Jigmond, spre acestă oștire. Olbreht Craiul au trasă pe-taină pre frate-seă Alecsandru, Cnézul Litvei, și pre Ión Tefient, Mistrul Prusiloră, și pre Condra, Cnézul Mazoviei, și pre frate-seă Jigmond. Și au porocită la tótă șléhta Leșescă, și Prusiloră, și Pomeraniloră, și Slonscăi, la luna lui Mai 1497, să se afe toți purceși, și strinși la Liov; și către acestia multă ôste pe bani au făcută. Așijderea au rēpeșită solă la Stefan Vodă, făcēndu'i scire de gătirea sa asupra Turciloră, și îndemnādu-lă și pre dēnsul, după datoriă creștinescă, după vechile aședēminturi ce are de-mai-înainte legate cu Craiul Leșescă, și cum să-lă rescumpere Cetatea Albă și Chilia care le luase Turcii de la Stefan Vodă. Și îndată după ce au pornită solulă seă la Stefan Vodă, s'au și pornită cu frate-seă Jigmond, și cu ôstea ce avea în lēfă; și sosindă la Premisla au așeptată câte-va zile cea-altă să nemerescă. Acolo, la Premisla, l-au agiunsă Creslav Decurestvak, canțelariul, și Episcopul Kievului, trimiși de Friderik Cardinalul la Olbreht Craiul, că se descoperise vicleșugul lui asupra lui Stefan Vodă, și au dișă Craiului cu frumôse cuvinte, și cu pricină, ca acele, abătēndu-lă de la socotēla și fôră-cale oștire asupra lui Stefan Vodă; ce nimică nu au isprăvită, că cu sudalmă l-au gonită Craiul, dicēndă Episcopului să-și păzescă slujba bisericei, cum se cade unuț preotă, eră nu ôstea; că de i-ară sci cămēșa sfaturile lui, o ară arunca în focă. Așijderea Alecsandru, Cnézul Litvei, la Seimă, la Parciov, pre-taină aședase cu frate-seă, cum elă cu ôstea Litvei va merge în Moldova pre la Braslav și pre la Soroca. Și așa au purcesă pre altă parte: Litva, Smuzi, Rusi, Volinia și Pelleași; și după ce au sosită la apa Buhului, l-au întreată marii Litvei unde mergă, nesciindă ei nemic de acelu sfată ală lui. Eră Alecsandru, Cnézul, i-au poștită să nu bănușcă, căci nu le pôte descoperi taina: de vreme ce Craiul au respunsă Leșiloră că de i-ară sci cămēșa de pre dēnsul sfatul lui, o ară arunca în focă,

î se cade și lui a ținare în taină sfatul crăescu. Respons-au boierii lui Cnez Alecsandru: «De vreme ce tu despre noi ai tăgăduit sfatul socotelor tale, noi mai departe cu tine de aici nu vom merge, nici vom oști nicăurea. Și așa, neputându Cnezul Alecsandru să facă îndestul sfatului celui de taină a frăține-sei Olbreht Craiul, asupra lui Ștefan Vodă, căci boierii, sfatul, și totă oștea Litvei nu au vrut să se mai meargă cu dânsul, atunci au pornit întru ajutorul lui Olbreht pre marșalacul său, Namesnicul Stanislav Petrovici Kiška, și pre Cnezul Simeon Ivanovici, cu câte-va mii de dvorani, oameni aleși. Era singurul Alecsandru, Cnezul Litvei, au poroncit să facă cetatea Braslavul, carea mai înainte era arsă de Moldoveni.

Era Ștefan Vodă au pornit cu mare părere de bine și bucurie pre solii Craiului Leșesc; cari, după ce au sosit la Craiul, i-au spus precum Ștefan Vodă cu bucurie au primită această oștire a lui împotriva Turcilor, vrăjmașii a totă creștinătatea, făgăduind hrană că a griji de oștea crăescă, și însuși cu oștile se că se va uni, numai să pornescă întâi Craiul în gîos, spre Cetatea Albă și spre Chilia.

Era boierii Unguresci, cunoscându că Leșii umblă să ia țera Moldovei de tot sub stăpînirea sa, îndată prin solii se dau scire lui Ștefan Vodă să fie trîzî pregîturî sine, că Olbreht, Craiul Leșesc, nu asupra Turcilor, ci asupra lui face oște, să puie Domnii în locul lui în Moldova pre Jigmond, frate-sei, care ei l-au gonit den țera lor. Și cunoscându Ștefan Vodă vicleșugul Craiului Leșesc asupra sa, început-au a se pădure tare, și a cercare prin iscode adevărul. Era Olbreht Craiul, făcendu căutare oștii se în Liov, la sfîrșitul lui Iunie, pre calendarul lor, au pornit-o dreptu spre Moldova. Și atunci s'au și arătat semne rele și de primejdie Leșilor: că unu tîrgovetu, anume Eroba, nebunitu, striga prin Liov că mergu Leșii la peirea sa. Așijderea sub Craiul, unu podvodnicu, ce era mai alesu, într'unu părău micu au cădut și s'au înecat. Pre unu slêhticuu sub cortu l-au detunatu, și 12 cai. Preotul făcendu slujbă au scăpatu tainele de pe Pristol, precum scrie Vapovski și Mehovie, și Belski, privindu singuru Craiul, au arătat.

Era cunoscendu Ștefan Vodă deplin vicleșugul lui Olbreht, Craiul Leșesc, și vedendu că nu merge pre cale dreptu spre Cetatea Albă și spre Chilia, ce trage la Pocuția, și mai trîzî s'au făcutu Ștefan Vodă lucrurilor lui Olbreht. Și îndată și trimis solii ai se, boierii de țera, pre Tăutul Logofetul și pre Isac visternicul, la Craiul, întrebându-l: cu mijlocu prietenescu au cu vrăjmașescu vine spre țera Moldovei? că, de merge asupra Turcilor, mai dreptă cale au avutu pe alurea; și cum se adevărise solilor crăesci, că la marginea țerei de gîos aru fi adus hrană de agîns oștii crăesci și a Litvei; și singuru Ștefan Vodă acolo întru ajutoru gata era să vie, numai cătu aru fi fostu Craiul la hotarul țerei Turcesc. Ce, nemică solii aceia n'au cunoscutu pe Craiul că umblă cu înșelăciune; ascundendu cuvîntul, pre solii cu bucurie i-au primitu și darurile ce-i trimisese Ștefan Vodă. Era răspunsu le-au dat, totu că merge la Turci. Trimis-au Craiul și solii se la Ștefan Vodă, să întărescă cuvîntul; era elu veni în oște spre Pocuția.

Întelegendu Ștefan Vodă că se apropia Craiul cu oște de margine, au mai

poftorită solia; trimis-au la Craiul iarăși pre Tăutul Logofetul, și pre Isac Visternicul, cu multe daruri; și au tîmpinată pre Craiul peste Nistru; și trecîndu Nistrul s'au descoperit totu vicleșugul Craiului. Atunce solii au avutu poroncă de la Stefan Vodă de au ăisă Craiului: «De vei sê faci ôstea acêsta asupra lui Stefan Vodă, fôră de nici o pricină de vătămăre, pune-va Stefan Vodă nevoință, că te vei căi, căci ai rădicatū sabia asupra lui Stefan Vodă.» Deci, cu acêstă solie sêmêță a lui Stefan Vodă s'au mănîatū Craiul, peste obiceul a stêpănilorū lumei, și puindū pre solii la închisóre i-au trimisū în Liov, puși în obeđi; și îndată, neasteptândū oștile Litvei, nici a Prusilorū, nice pre Mazurii, s'au pornitū de au întratū în țeră cu vrăjmășie mare; și au mersū de au încunguratu Cetatea Sucevei, și începu de a o hatere de patru părți; nădêjduindū că Moldovenilorū li s'are fi uritū cu Stefan Vodă pentru atâte rêsboie cu vêsări de sânge ce făcuse Stefan Vodă, mai ântêiū cu Turcii, cu Tătarii și cu Ungurii, iproci, și se vorū închina lui, părăsindū pre Stefan Vodă. Ce rêu s'au greșitū Craiul în socotelele sêle (precum au deprinsū pre cei mândri și sumeți a'i afnăgire norocul orbū); că măcar că au avutu Craiul optū decii de miș de ôste, fôră altă adunătură ce se tragū după ôste, care se numêră la patru-decii de miș, și altă pihotă și cu cărucioare trii-decii de miș în taberă; êră cetățenii tare se apêrau: că unde glonțurile đioa spârgeau, êră ei nôptea tocniău cu pămêntū, cu scândurii și cu pêtră; că grijisê bine Cetatea Sucevei Stefan Vodă. Êră Stefan Vodă, după ce eșise din Sucévă, s'au trasū spre Roman cu ôstea sa; și acolo la Roman s'au strînsū toți oștenii sêi, avêndū ajutorū de la Turcii, și de la Muntenii, și de la Ungurii doê miș de Sêcuș.

Êră Stefan Vodă, măcar că lăsase strajê sê ție vadurile Prutului la Cernăuți împrotiva Leșilorū, au purcesū den Roman, Avgust 27. Eșîndū de-o-dată nu le da Leșilorū câmpū; êră pe unde se rêschirau Leșii pentru pradă și jacū, pre unde și'i găsiau ômenii lui Stefan Vodă, acole îi omorîau. Și atâta îi strîm-torise pre Leșii, câtū nice den taberă nu cutezau sê êsê; și vedêndu-se Leșii închiși de tôte părțile, au începutū, de-o-dată pe-taină, iar apoi strigau prin taberă și grăiau rêu de Craiul lorū, și diceau: «Sê ne lase Craiul sê ne ducemū la casele nôstre.» Că nu le venia nici de o parte hrană, nici agiutorū: nice de la Litva, nice de la Prusia, că Mistrul Prusilorū rêmăsese în Liov unde i se tîmplă și mórtea. Êră Stefan Vodă trimisese de țineau tôte drumurile, de nu lăsaū sê vie în tabera Leșescă nice hrană, nice ôste întru agiutorū. Nice socotise Leșii, cu Craiul lorū, că vorū cădea într'atâta lipsă și strînsóre de ômenii lui Stefan Vodă; și stândū pregur cetatea trei șeptemăni, bătênd'ô den puscii đioa și nôptea, și nemic folosindū, êtă veniră solii de la Vladislav, Craiul Ungurescū, la Albreht, Craiul Leșescū, în taberă, întrândū la miđlocū pentru pacea între Stefan Vodă și între Craiul Albreht. Primit-au bucurosū Albreht pacea, fiindū și bolnavū de friguri Craiul. Êră neputêndu-se tocni âmbe părțile în punturii, căci silia Vladislav, Craiul Ungurescū, sê facă pace întemeiată între Stefan Vodă și între Albreht, Craiul Leșescū, avêndū grijê de Stefan Vodă sê nu se închine la Turcū, și sê le facă mare perire țerei și crăiei Leșescii; ce au legatū pace între dênșii până la o vreme, și au

aședatū sē se întorcă Craful cu ôstea sa de la Sucévă pe șlêvul pe unde aū venitū, și pe unde aū intratū în țeră. Și îndată se clătiră Leșii de la eeatatea Sucevei; și aū trimisū Craful la frate-seū Alecsandru, Cnezul Litvei, ce era totū la Braslav de tocmia Cetatea, dându'i scire sē nu se mai trudescă ôstea Litvei. Strigat-aū și pren tabēră sē se întorcă la casele sêle, căci aū făcutū pace cu Stefan Vodă. Și aū purcesū Craful de la Sucévă, Octomvrie în 19, însă, nu pe șlêvū pre unde venisē, ce pe altă cale, orī pe unde le-arū fi mai aprôpe de țera lorū, orī prin locuri întregi, pentru hrană. Êră Stefan Vodă vêdêndū că Leșii nu mergū pre unde aū venitū, trimis-aū solū la Craful, dîcêndu'i sē se întorcă pre calea ce aū venitū, că pre unde aū purcesū nu va avea cale deschisă: că suntū păduri dese, și dëluri mari, și stânci, și închise drumurile cu lemne, și este cu grijē ca sē nu'i facă țeranii vr'o smin-têlă, fiindu-le grijē de Leși, fiindū nêmu grosū și neplecatū, sē nu ție calea Leșilorū la strimtori; arătândū solii lui Stefan Vodă și mișlocirea păcei Crafului ce legasē: *«sē se întorcă pre unde aū venitū;»* că Stefan Vodă era bu-curosū sē se mântule de Leși, sē esă mai curênd din țeră fôră de nici o pri-mejdie. Ce n'aū înțelesū Leșii aceste, nice aū cređutū pre solul lui Stefan Vodă, dîcêndū că cu viclesugū âmbă Stefan Vodă, sē-și apere locurile acele, sē nu'i prade țera. Decī, mergeaū Leșii cine cum puteaū și pre unde vreaū. Și alū-patrule conacū aū ajunsū tabêra la codrul Cosminul; pen codru drumu-rile nâruite, închise; dëluri mari, păduri fôrte dese și stânci mari întru acelu codru. Nenorocitul Craful aū pornitū de aū băgatū tabêra cu carele, cu căru-țele, și aū trecutū fôră de nice o scădere. — Êră Mehovie și Belski scriū că îndată Craful ântêiu aū intratū în codru cu Velcopolenii. Ce, cum scrie Cromer cronicarul, adoua-đi aū intratū în codru (trimițêndū înaintea lui pușcele și carele) numai cu curtea sa, și pre urma sa șlêhta, acei mici și acei mari țerei Leșesci, și Rusimea fôră orônduelă, fôră tocmelă, fôră arme, golī ca la casele sêle; fôră grijē âmbău prin păduri. Mai pe urmă veniaū Lefecii. — Êră Belski scrie, că pușcele eraū în mișlocū puse peste obiceiū, spre mai mare perirea Leșilorū. Venise acum la mișlocul codrului carele crăesci și altele cu greime, când iată pedestrima de țeranī den tôte părțile prin păduri daū glasū și năvală asupra taberei crăesci, tale, împungū și omorū pre Leși, strigândū: *ucide, ucide!* resipescū carele, jêcuescū, desbracă, și oborū copacii asupra lorū, că eraū abia înținați, și numai câtū îi clătiaū îndată cădeaū cu sunetū mare preste drumuri, de nu mai puteaū Leșii sē mai mērgă. Unde și Stefan Vodă, fôră nă-dejdea Leșilorū, aū nimeritū, Octomvrie 27, cu multă ôste cālêrêșă și pedestri, și avea și Turci 2000; măcar că scriū unii că era Stefan Vodă în sanie, bol-navū de podalgie, acole cu mare năvală aū lovitū den dosū pre Leși. Êră pre urmă se îndreptă Leșii, și se apêraū bărbătesce; ce fiindū fôră orônduelă, fôră Hatmanī, nice Rotmistri, nice stegarī, nice alte semne de ostași, nice se mai audū de sunetū, de huetū, de trăsnetū, căđêndū copacii, de loviturile armelorū, de nechezăturile cailorū, iprocī; care tôte în codri mai strașnice și mai cu spaimă resonândū, se pare. Vêdêndu-se Leșii periți de ôstea lui Stefan Vodă, s'aū întorsū la tabêra sa; ce și acolo i-aū încungurată ôstea lui Stefan Vodă, câtū perduse Leșii tótă nădejdea de viață; numai spre cerū căutaū; unii stri-

gaŭ de agiutorŭ icŭna prea Sfintei Născătorei de Dumneđeŭ, ce'i la Cestihov; alŭii strigaŭ pre sfânta Cruce; alŭii se făgăduiaŭ la mormentuŭ luŭ St. Iacov. Ce nu i-aŭ îngăduitŭ Moldovenii până acolo. Ce de tŭte părțile îi omorăŭ, până le-aŭ trimisŭ Craiul agiutorŭ din slujitorii curŭii seŭe într'alesŭ; cariŭ, eșindŭ din pădure cu dobe, cu trimbițe, cu armele gŭle, aŭ așitatuŭ iarăși răsboiul cu ōmenii luŭ Stefan Vodă. Se întorsese asupra acelora și Stefan Vodă, și dăndŭ răsboiŭ indoituŭ aŭ datŭ dosŭ Leșiŭ, de fugeaŭ cine încotro aŭ pututuŭ; și aŭ scăpatŭ pin păduri de aŭ năzuitŭ unde era Craiul, abia eșituŭ la satŭ la Cosmin; pe urmă și dvorélnicii Craiului cu mână vitezescă apărându-se s'aŭ întorsŭ pin păduri la Craiul lorŭ. Dupé ce aŭ trecutŭ Craiul preste codru la Cosmin, aŭ așteptatuŭ pre ceŭ scăpaŭ și rétăciŭ de s'aŭ strinsŭ de pin păduri la tabără. Éra fŭrte multă șlénță Leșescă și Rusescă aŭ peritŭ, unii uciși și alŭii prinși; și astădi stău movile de ōsele celorŭ periŭ, de care scrie Stricovski că aŭ vĕdutuŭ cu ochii seŭi fŭrte movilă mare, și ōsele acelorŭ periŭ, când aŭ trecutŭ pe acolo, in anul de la Hristos 1574. Scriŭ cronicariŭ Leșesci de tirănia luŭ Stefan Vodă mai multŭ de câtŭ păgăniŭ sĕ fi făcutŭ cu Leșiŭ ceŭ robiŭ întru acestŭ răsboiŭ; cariŭ, pre căŭi aŭ prinsŭ viŭ pre toŭți îi omoria. Numai căŭi aŭ încăputŭ in mânilorŭ Turcilorŭ pre aceŭa i-aŭ luatŭ in robie. Dintre cariŭ mai aleși eraŭ: Neculaŭ Grebeadin Tecenski, Voevodul țerei Rusesci, și Gavril alŭ-doile Tecenski den Muraviŭ, moșan, și Avenie Hierbod; stăndŭ acestia tare la răsboiŭ, aŭ peritŭ. Éra Ianușŭ, ficiorul luŭ Zbignevŭ, a Podcomorului Cracăului și a Starostelul Maliborcului, pre care îlŭ numesce cronica leșescă Marșalul celŭ mare, 'l-aŭ robitŭ Turcii, și pe urmă aŭ scăpatŭ, și aŭ venitŭ in țera Leșescă la moșie'și, precum scrie Mehovie, Cartea IV. Așjde-rea pentru Prohniŭki, și de alŭi mulŭi, aŭ scăpatŭ din robie din țera Turcescă, precum mărturisesce Cromer. Éra pentru ficiorul luŭ Ozdrovat, voevodul țerei Rusesci, era indoélă, in alŭi optspredecelea anŭ scăpăndŭ din robie; mulŭi di-aceaŭ că nu'i ficioru luŭ Ozdrovat acela, ce este vecinu luŭ. Ce răspundĕndu-se că'i ficioru luŭ, 'l-aŭ primitŭ mumă-sa la moșiea tătăne-seŭ. Éra pre-urmă mare beŭivŭ s'aŭ alesŭ acela, care aŭ cheltuitŭ și aŭ repusŭ la beŭie tŭtă averea tătăne-seŭ, pe obiceiul beŭivilorŭ și a desfrănaŭilorŭ.

Éra dupé ce aŭ eșituŭ Leșiŭ din pădure, făcĕndu-se mai înțelepŭti dupé atâte pagube ce aŭ avutŭ, legăndŭ tabăra și tocmindŭ ōstea in rŭnduélă, s'aŭ pornituŭ de la Codru, că Moldovenii nu'i lăsaŭ, ce'i totŭ pișcaŭ pen pregiturŭ; și într'o nôpte fiindŭ vĕntŭ mare aŭ aprinsŭ érba uscată asupra taberei; bătea vĕntul, și s'aŭ făcutŭ pojarŭ mare. Ce aŭ apucatŭ Leșiŭ de-aŭ cositŭ érba-pen pregiturul taberei. Întru acea-dată veniaŭ și șase sute de Mazuri, trimiși intru agiutorŭ Craiului, de la Cnézul Condra, cu unŭ Polcovnicŭ, și de a Crijacilorŭ, însă pe altă cale. De care înŭtelegĕndŭ Stefan Vodă, aŭ pornitŭ improtiva lorŭ pe Boldur Vornicul și cu 3000 de ōste alésă, și i-aŭ tĕmpinatŭ peste Prutuŭ mŭi dengiosŭ de Cernăuŭi, la Henŭșesci, unde este ocopul săpatŭ, și acolo i-aŭ înfrăntŭ pre aceŭi Mazuri, și aŭ peritŭ mai toŭți in răsboiŭ. Cu care biruinŭță și mai sumeŭ Ștefan Vodă aŭ apucatŭ malul Prutului cu ōstea sa, puindŭ nevoinŭță la trecĕtore sĕ rĕșipescă de-totŭ pre ōstea Leșescă. Sosindŭ Craiul la Prut, aŭ stătuŭtŭ trei zile cu tabăra legată, și totŭ se sloboșiaŭ Leșiŭ pe a-

própe de apucaă și prădaă; ce, pușini se intorceaă, că'i prindeaă ómenii lui Stefan Vodă și'i ucideaă. Érá acole, in Cernăușii, aă lovită spaímă pre Leșii, cum s'aă înglotită óstea lui Stefan Vodă și vine asupra loră; și înfricoșându-se, toșii se gătise numai să fugă, și mai alesă Velcopolenii începuse a'și legare pre caí ce aveaă, precum scrie Cromer, vrëndă s'și lase carele cu totul; ci oblicindă Craiul, aă mersă singură de s'aă arătată oștii, și aă potolită acéstă veste; âmblat-aă tótă nóptea cu fénare și'i bucura, și mergea pe la cor-turile boiařiloră, până s'aă potolită spaíma. Érá adoua-đi, gătindu-se Craiul de purcesă, aă nimerită câteva miľ de óste cālări, Litveni, trimișii de Alecsandru, Cnézul Litvei. Âmplutu-s'aă Craiul de bucurie, și mai vesele inimi.

Scrie Letopiseșul celă Rusescă, puindă pricină acestoră Litveni, pre cariă aă fostă povășuitoră Stanislav Petrovič Kișca, și Cnézul Simeon, de care s'aă pomenită mai sus, că nevrëndă altă óste a Litvei de la Braslav să mai mérgă după Craiul, aă fostă orónduită pre acéstă óste întru agiutoră Craiului; care întârđiasă a mergere după Craiul, și i-aă tēpinată óstea lui Stefan Vodă den-cóce de Nistru, și dāndu-le rēsboiă aă înfrāntă Litvenii pre óstea lui Stefan Vodă, și aă strēbātută de aă venită înainte Craiului la Cernăușii. Ce, aceasta nice Cromer, nice alte Letopiseșe Leșesci nu o scriă; ce, de ară fi fostă, cum ară hi tăcută, ales Cromer? Érá acéstă scriă, că aă nimerită Litvenii la Craiul; și scrie Cromer că acela s'aă cerșută la Craiul s'ăi slobódă să mérgă in pradă pen țera, și nu 'i-aă lāsātă Craiul, đicēndă că'i bolnavă, și se grăbesce să mérgă in țera sa.

Mai datu-le-aă rēsboiă Stefan Vodă la trecētoře la Prută, ce nemică nu le-aă stricată; érá nu i-aă lāsātă până in Sniatin; și pre Mazurii cariă apēraă pre Craiă i-aă lovită la Șepinșii. Ce cu pușină óste aă scāpată Craiul la Sniatin. Érá după ce aă lovită Craiul in Sniatin, aă slobodită óstea pre acasă ca den robie; și den Litva s'aă dusă la Braslav; érá mai dincolo de Braslav i-aă lovită Tătarii.

Érá Olbreht Craiă, după ce aă ajunsă den Moldova la Cracău, -dentru cea bătale rușinósă, ca când ară fi isprăvită vr'ună lucru bună, aă începută a se veselire cu ospeșe, cu beșii, cu jocuri. Spună, că într'o nópte, mergēndă însușii ală-treile in ulișă, teptilă, bētă, aă nimerită pre nisce beșii, s'aă întârřitată sfadă între dēnșii, și într'acea sfadă aă rānită pre Craiul de aă zăcută multe đile.

Scrie cronicarul Leșescă, đicēndă, anume 'l-aă fostă pedepsită Dumneđeă cu cea pagubă rușinată, orbindu'lă a nu 'și vedere ocară ce pășise in Moldova. Mare jale aă făcută tuturoră in țera Leșescă cea oștire nesocotită a aceluī Craiă Leșescă, dacă aă venită veste de atășii boiaři și ficiorii de boiaři și de atășii vitezi! cum, unii in rēsboiă aă perită, alșii in robie aă căđută la Tătarii, la Turci, cariă cu sângele loră aă rēscompērată viașă lui Craiă.

Puneaă vină mai mare Leșii pre ună Filip Calimah, acărui sfată mai multă asculta Craiul de câtă a altoră ómenii ai sei (Așa petrecă Domniă cu sfatul și cu apropierea strēiniloră la sine). Acestă Filip Calimah era Ital, din Florenșia, omă învēșată, dascal lui Olbreht Craiă, omă neștătătoră la cuvēntă, prostă la sfată, pentru ce ilă gonisă đin Italia. Aă venită in țera Leșescă;

eră și den țera Leșescă fugise preste mare pentru nisce fapte a lui ; apoi, pe cărțile lui Olbreht Craiū, iar aū venitū in țera Leșescă, și acolo aū muritū.

Eră Stefan Vodă, vrëndū sē-și rēscumpere strimbătatea ce avu despre Leși, și sē-și întorcă pagubele țerei sēle, la alū-doile anū, primăvara, aū intratū in țera Leșescă, avëndū in óstea sa Tătari și Turci, de aū prădatū Podolia și țera Rusescă pēn la unū tērgușorū, anume Comcluga, maī sus de Liov, și pēn la apa Visloka in lungū și in curmeșișu prădândū. Mare gróză și frică aū pusū peste tótă crăiea Leșescă, câtū nime sē-ī stea improtivă saū sē-ī îndrăsnescă lui Stefan Vodă, nu era ; ce toīi gata de fugă, nu numaī in orașe și pre la cetățī, ce la munți și pin codri fugeaū ; și aū luatū Stefan Vodă mulți robī, bărbați, muferī, copii, pe cariși aģungeaū pe drumuri fugindū in bejenī. Mulți aū luatū Tătari și Turci in robie. Eră și Stefan Vodă ca la o sută de miī aū adusū de i-aū aședatū in țeră. Turme de oi multe, și de alt-felū de dobitoce aū adusū din țera Leșescă. Ars-aū Stefan Vodă atuncea Premisla, Radomnu, Iaroslav, Prevolska și Buceciul ; și multă nevoe aū avutū și Podhaezul, și alte maī micī tērguri și sate fōră numērū prădate și arse. Numaī unū lucru aū făcutū Leși de folosul lorū, însă de frica lui Stefan Vodă : aū întăritū Cracăul despre amedă-qi cu baște, cu ziduri și cu șanțuri ; și aū slobođitū pen șanțuri pe subt Cetate apa Rudava, adăogândū și alte case multe pre-lungă ziduri. Eră Stefan Vodă s'aū întorsū cu pace la scaunul seū la Sucévă, și cu bucurie pentru biruință.

Olbreht, Craiul Leșescū, vėđendū prada și rēsipa țerei sēle ce īi făcuse Stefan Vodă, nu vru sē se lase ; ce strins-aū óste și aū intrat in țeră, și aū prădatū pānă la Botoșeni. Stefan Vodă, încă stringendū óste, și eșindū inaintea Leșilor, le-aū datū rēsboiū la tērgū la Botoșeni, și infrensē pre Leși. Scie de acestū rēsboiū Letopiseșul țerei, eră cronicariī Leșesci nu pomenescū.

In anī 7009, așezatu-s'aū între sine Olbreht, Craiul Leșescū, cu frate-seū Vladislav, Craiul Ungurescū, și cu Alecsandru, marele Cnez a Litvei, cu mari legăturī, vėđendū risipa și prada țerilorū sēle de Turc, și de Tătari, sē aibă aģitorū unul pre altul in nevoie și in grija sa ; și de arū simți unul dintre dēnșī că face pace pre-taină saū óste cu Turci, sē nu-lū lase ; eră de nu arū vrea, atunce sē nu fie datorū a-lū aģutura ; căci, încă bine nu se sfērșise prada in țera Leșescă, de Stefan Vodă, eră Tătari aū intratū de aū prădatū in Podolia și in tēra Rusescă. Decī, Olbreht, Craiul Leșescū, vėđendū mari banaturī de cătrē toīi, de sirgū aū poroncitū la tótă șlēhta Rusescă de s'aū strinsū la Sandomir, sē mērgă improtiva Tătarilorū. Ce pānă a se stringere ei eră Tătari cu multū pleanū se întorsese, fōră de nice o grijē. Și ințelegendū Leși de inturnatul Tătarilorū, și ei acolo la Sandomir ce aū pututū aū luatū și aū stricatū in olatul Sandomirului.

Nu lāsămū a nu pomenire aice semnele ce s'aū tēmplatū in țilele acestui Crai atuncea, dupē ce s'aū întorsū de la Sandomir ; căci, și singurū Craiul a-lergasē din Cracău la Sandomir pentru grija improtiva Tătarilorū, cum s'aū pomenitū maī sus. S'aū născutū unū vițelū cu doē capete, la iidovi, in orașul Cazimirul ; unū capū era in locul cōdei, eră cōda era in miđilocul spinarei denadrēpta. Acestū semnū, de nenorocire fiī chīlmaū ómenī ; precum, nu preste

multă vreme, tómnă, au intratü in țera Leșescă 70,000 de Turci, și tóte locurile pe Nistru, pre la Halicü, pre la Jidaciov, pre la Drohobicü, pre la Sambor, cu focü și cu sabie le-au pustitü, și mulți robi au luatü. Și de nu s'are fi întorsü singurü păgânii, nime nu le eșta înainte se le stee împrotivă; ce numai Dumneđeü i-au bătutü, făcendu-i-se milă de norodü; că aceea érnă de grabă cu omeși mari și cu gerü au cădutü, câtü nu puteau Turcii străbate cu caii prin omeșe. Ce au rămasü înghiețași ca la patru-șeci mii de Turci prin munți. Îi aflau ómenii ucigându-și caii, și intraü in coșul lorü de se înveliau. Érá câți au rămasü trecëndü pre aice prin țeră, le țineau calea Moldovenii; făcendu-se Leși, îi ucideaü, câtü abia șeci mii de orü hi hălăduitü preste Dunăre. Stătat-au la mișlocü pentru pace între Jigmond și între Stefan Vodă solii lui Vladislav, Craiul Ungurescü. Și pe acea vreme s'au împăcatü Stefan Vodă și cu Olbreht Craiü, den ce pricină nice Letopiseșul Leșescü nu scrie, fórá câtü fiindü mai multü datoria creștinescă, aducendu-și aminte și de prieteșugul ce au avutü cu Cazimir Craiul, tatăl lui Olbreht: făgăduindü unul altuia să dea agütorü împrotiva neprietenilorü sei. Legatu-s'au la acéstă pace, să nu se primescă nice dintr'o parte pribegii și fugarii. Érá de arü fugi la crăiea aceea vr'unü Domn de la Turci, să aibă orü in țera Leșescă orü in Litva a'lü primire slobodü, și să-ı aibă a'ı dare agütorü câtü s'are putea să se ducă să-lü așede iar la Domnie. Și acea aședare, cum Ungurilorü cum și Leșilorü, împrotiva Turcilorü oștindu-se, depurarea să fie întru agütorü; și de nu are putea singurü merge cu agütorü, pre ficiorul seü să aibă a'lü trimitere. Érá Turcilorü împrotiva Leșilorü s'au a Ungurilorü eșindü, să nu le dea agütotü, fórá numai de mare silă, când orü fi strinși. Și să aibă urechi deschise pururea Domnii den Moldova despre Turci, ce arü înțelege să dea scire Leșilorü și Ungurilorü, păđindu-se unii pre alții. Strimbătășile ce s'are face la margine, de ämbe părșile, să le certe Starosti de Cameniță, de Hotin și de Cernăuși. De s'arü face despre partea acestorü starosti vre-o strimbătate, atunce boiari mari de ämbe părșile să se trimiță să cerce; și să fie slobodü amëndurorü noródelorü a facere negușitorii unii la alții. Și pre aceste aședeminturi și scrisori s'au făcutü, cari se află și astă-đi in Mitrica crăescă, in Cracăü. Scrie Vapouski, cronicariul Leșescü, că pe acea vreme să fi trimisü și Ión Cnézul, Impératul Moskicescü, legëndü și elü prieteșugü de pace cu Craiul Leșescü.

Nezäbavă vreme, Sultan Balazet, Impératul Turcescü, înțelegëndü de legătura păcei între atășia Domnii creștinesci, au trimisü și elü solii de pace la Olbreht, Craiul Leșescü; și au primitü și Craiul acea pace cu Turcii. Incepëndü óstea cu Veneșianii, avea grijă Sultanul să nu se rădice acei Crai, ce s'au pomenitü mai sus, că au legatü pace între dênșii asupra Turcilorü, cari luase de la Veneșiani Morea și altele multe.

Nenorocitü era acestü Craiü Leșescü, Olbreht: că, de câte orü loviau Tătarii in țera lui, nice-odată gata nu se afla împrotiva lorü, ce totü cu pleanuri se întorceau; precum și in anul 1500, după ce făcură aședeminturi de pace între Domnii ce amü pomenitü mai sus, au lovitü Tătarii la Volin și in țera Rusescă, pre la Belzu, pre la Prasnostav, pre la Toruben și pre la Lublin,

și pre la Crasnep, până in Bisla, de aũ prădatũ și aũ robitũ ; și până a se gătire Craiul se mérgă asupra lorũ, ei s'aũ întorsũ cu multă pradă, fõră de nice o smintelă.

Intru acestașũ anũ, mare rêsboiũ s'aũ făcutũ in Italia, bătându-se Hișpaniĩ cu Franțozii pentru crăiea Neapolii; și Macsimilian cu Șvițerii; așjdere și Papa cu Florentinii; Venețianii cu Genovezii; Mediolanii cu stêpânul seũ, Ludovik Sforța.

Nicolai Costin.

APENDICS VI

Despre obiceiul Leșilor când fac Craiul nou.

Stringându-se Episcopii și totu clirosul bisericeii, și sfetnicii crăiei, așijdere și altă boierime, toți la Cracău, atunce Craiul celū alesū se grijesce îmbrăcatū ântêiū de sfânta ispovedanie, cu milostenie, cu pocăință ; cu o ȕi mai nainte, Duminică, se pricistuesce. Adoua-ȕi, când este sê'lū blagoslovescă pre Craiul, se stringū preoții desdimeță la cetate, in biserica Episcopiei, a lui Stanislav, îmbrăcându-se Episcopul in mitră episcopescă. Așijderea și boierii toți se află la acea adunare de preoți. Atunce Arhiepiscopul cu tótă preuțimea, pre orânduela bisericeii Apusului, purcedū din biserică la curțile crăesci, cu cinste și Dumneȕeire ; și acolo, înainte curții crăesci, rămăindū scólele și alte chipuri ce mergū la alaiū, numai singurū Arhiepiscopul cu Episcopii intră in curtea crăescă, sē ducă pre Craiul nou la biserică. Și ântêiū prin Postelnicul celū mare, saū prin altū chipū mai de cinste între preoți, îmbracă pre Craiul in haïne Episcopesci, puindu'lū între Domni și între boierii cei mai de frunte. Êră Arhiepiscopul îl stropesce cu apă sfințită și ȕice acéstă rugă :

«Dumneȕeule, Ziditoriule celorū plecași, care cu lumina Sfântului Duh ne bucuri, trimite asupra acestui șerbū alū tēū (cutare) darul tēū, ca prin trānsul sē cunoșcemū venirea ta in-tre noi.»

De acolo ducū pre Craiul la biserică doi preoți mai de cinste, țindu'lū unul de mâna diréptă, și altul de mâna cea stângă ; și înainte lui, unū Domnū dintre sfetnicii duce corona, și altul schiptrul, alū-triele mărul de aurū, alū patrule sabia gólă duee, și preoții înainte crucea, și toți cei de biserică și boierimea cineși la rōndul seū. Viindū la biserică, acele odóre crăesci le punū pe Pristol in altarū : corona, schiptrul, mărul și sabia. Și acolo obârșindū orațiile sēle, Arhiepiscopul și Episcopii îl punū in scaunul crăescū. Apoi unū Episcopū ȕice acéstă rugă :

«Atotū puternice, prea vecinice Dumneȕeule, ocārmuitorule celorū ceresci și celorū pământesci, carele pre robul tēū ai voitū a'lū rădica la stepena și la vrednicia Crăiei, rugămu-ne, lasă ca, făcându'lū slobodū de tóte împotrivirile, sē se întărăscă cu darul păceii bisericeii, și spre bucuria veciniceii păci din darul tēū sē se învrednicescă a ajunge pren Hristos Domnul nostru, Amin.»

Sfârșindă molitva, îi aduce aminte tare, pentru credința către Dumnezeu, și alte bunătăți ce se cuvină Craiului să le pădască, ținându :

«De vreme ce astăzi prin mânele noastre, pre bunule Dómne, cari purtăm spre acesta slujbele lui Hristosú Domnului nostru, măcar că nevrednici, sfânta unsóre și semnele crăiei le primesci, bine este ăntéiú s'îi aduci aminte, óre-ce, pentru sarcina la care esci însămnatú astăzi, vrednicia crăescă, și a îndrepta credinciosú norodul téu ce ți'í datú, te grijesce. Luminatú, adevératú între cei muritori, locú plinú, însă plinú de scădere, de ostenélă și de grijí; și adevératú de vei cngeta, că tótă puterea de la Domnul Dumnezeu este, prin care crăiescú craii, și făcétorii legilorú cele drepte alegú; și de turma ce ți se dá pre mână, unuia lui Dumnezeu vei s' daí sémă.

Ăntéiú s' pádescí Dumneđeirea; pre Domnul Dumnezeuul téu cu tótă mintea și cu curată inimă s' lú cinstescí. Legea creștinescă, credința noastră Catholicescă care din pruncie o ai mărturisitú, până în sfârșitú s' o ții nevătămată, și pre acesta improtiva tuturorú improtivitorilorú după puterea ta s' o aperi. Ispravnicilorú bisericeí, și tuturorú preoțilorú, s' le dá cinstea ce li se cuvine. Volnicia bisericeí s' nu o strici. Dreptatea, fórá care nice o tovărășie îndelungă a stare nu póte, spre toți neclintită s' o stăpănescí.

Celorú buní hărăzitorú, celorú réi cercetări s' le dáí, după vedere.

Pre cei mēseri, pre cei slabi, neputincioși, de tóte supărările s' í aperi, tuturorú celorú ce are năzui la tine, bun, blândú și primitorú s' fií.

Și așa s' te porți, câtú nu spre alú téu, ce spre a totú norodul folosú s' stăpănescí, și harul bunătățilorú téle nu aicea pre pământú, ce în cerú s' ți se pare că aștepți; care acela s' ți hărăzescă ție, ce viețuesce și împărătesce, Dumnezeu, în vecii vecilorú, amin.

Dupé aceste intrébă'lú Episcopul, ținându :

Vei s' pádescí sfânta credință dată de Biserica Catholicescă, și stándú pre-lungă dreptate s' te porți cu cale ?

Răspunde Craiul :

Voiú.

Vei s' fií apărare bisericeí și a slugilorú bisericescí ?

Voiú.

Vei crăia dată ție s' o pádescí cu dreptate, s' o chivernisescí și s' o aperi ? — Voiú. Și cu agiutorul lui Dumnezeu și cu sfatul credinciosilorú mei, așa a pădure întrú tóte mé juruescú cum voiú putea mai bine.

Dupé aceste cuvinte, ingenunchie Craiul înaintea Arhiepiscopului, luându'și șlicul, ține aceste cuvinte :

«Eú (anume) cu voia milostivului Dumnezeu, făcându-mé Craiú Leșescú, mé mărturisescú și mé făgăduescú înaintea lui Dumneđú și a norodului pre séma mea dată, după putință și dreptate a facere și a pădure, privindú la vrednicia milei lui Dumnezeu, precum mai bine ímí va putea arăta sfatul credinciosilorú mei. Episcopilorú și preoțilorú bisericeí lui Dumnezeu a dare cinstea ce s' cuvine, și ce s' au aședatú de Chesariú și de Craiú creștinescí Bisericeí, întregú voiú păđi. Arhimandriilorú, egumenilorú, tuturorú ostașilorú și șleahnicilorú cinstea ce se cuvine după sfatul a credinciosilorú mei, a arătare și a dare, voiú și mé făgăduescú.»

Acumu'și pune amēdoé mânele pre Evangelie și ține :

Așa s' mí ajute Dumneđeú și acéstă Evangelie !

Apoi, Arhiepiscopul ține ruga acéstă :

Atóte puternice, Dumneđeule, tuturorú împărățilorú Impérat, și Domnul Domnilorú, carele pre Avraam credinciosul robul téu 'l-ai făcutú biruitorú asupra vrăjmașilorú, lui Moisi și lui

Iisus a lui Navi, povățuitorii norodului tău, mare biruință le-ai dat, și pre smeritul David, coconul tău, 'l-ai înălțat la împărăție, și pre Solomon 'l-ai îndestrăt cu nespuse daruri a prea înțelepciunei și păcei; privesce, rugămu-ne ție Dómnne, la rugete smereniei noastre, și spre acestu șerbú al tău (cutarele) ce pre însul cu smerita cinste amú cinstitú și 'lú alegemú Craiú; imulțesce 'i darurile blagosloveniei téle, și pre însul cu dreptatea puterei téle pururea acmu și fiesce când îlú indreptéză; ca urmându credința lui Avram, blândețele lui Moisi, tária lui Iisus a lui Navi, agonisindú smerenia lui David, fiindú înălțatú cu prea înțelepciunea lui Solomon impodobitú, intru tóte ție s'e 'fi placă și pre cărarea direptății cu norocitú pasú pururea s'e pășesca; și cu coiful acopereméntului tău s'e se imbrace, și cu pavéza nebiruirii s'e se acopere, invăscutú cu armele bisericeii, s'e dobândescă cea pofitá asupra vrájmașilorú sfintei cruci biruință, și s'e ia isbândá norocitá, și s'e le adaoge lorú spaímá puterilorú, și pace celorú ce vorú oști impreună cu d'usul, cu bucurie și cu veselie s'e aibá pre Hristos Domnul nostru, carele cu puterea crucei aú sdrobotitú Iadul, biruindú împărăția diavolului, birnitorú s'aú suitú la ceruri, intru care tóte puterile și biruința crailorú stá, care este mărirea celorú smeriți, și viață și mântuire noródelorú, care petrece intru toți vecii, Dumneđeú. Amin!»

Și mai cetesce și alte molitve, ce nu le-amú mai scrisú, pentru lungimea voróvei. Érá dupé ce cetesce molitfele, Arhiepiscopul ingenunchie, și Craiul pre cruce șede culcatú. Érá péveții cântá nisce stihuri ce nu le-amú mai scrisú. Apoi toți Episcopii cu tótá preușimea ingenunchindú, facú litie asupra Craiului. Dupé aceea Arhiepiscopulú cetesce *Ocanaș*, și alte molitve. Apoi mai cetescú ántéiú molitve pentru Craiú, și ședéndú Arhiepiscopul, érá Craiul ingenunchindú inaintea lui, se desbracă de haínele preoțesce. Érá Archiepiscopul își intinge in mirú și unge mâna sa diréptá de la palmá, degitul celú micú, până la cotú, și între spete, și in umérul celú dreptú, dicéndú:

«Te ungú pre tine intru Craiú. Decí, untul sfințeniei, in numele Tatálui, și a Fiíului și a Sfântului Duh. Amin!

Pace cu tine!

Și răspunde Craiul:

Și cu Duhul tău.

Apoi cetesce molitva, precum îlú pomázuesce Craiú, iprocí, și altele ce nu le-amú mai scrisú aice, pentru scurtarea voróvei. Érá pe-urmá, dupé ce cetescú molitvele, toți Episcopii fiindú preamáná pomáđuituri de bumbacú, ștergú umerile cele unse a Craiului, dicéndú ruga acésta:

Dumneđeú! Impérate Impérațilorú, Domnul Domnilorú, pren care Impérații împérasecú, și făcătorii legilorú facú judecăți, s'e blagoslovescú acestú imbrăcámintú crăescú, și fă ca șerbul tău (cutarele) Craiul nostru, care este s'e o porțe, hainá de bune obiceiuri și fapte sfinte inaintea ta s'e lumineze, și dupé viața trecétóre mărire vecinicá ce nu are sférșitú s'e moștenescă prin alú nostru Dumneđeú Iisus Hristos.

Și imbracă pe Craiul in hainá, dicéndú:

«La 'fi hainá făcutá den patru începuturi, prin care se înțelege patru părți a lumii a fire supuse puterei Dumneđeesci, cá nime nu póte cu norocú a stápánire pre páméntú, de nu i se va da lui putere din cerú.

Aceste dicéndú Arhiepiscopul, își spalá mânele, și puindu'și infula, haína, cetesce: *Vearoio vâ edinago boga, iprocí*. Ducéndú pre Craiul la scaunul Crăescú, apoi la liturgie făcéndú toți Episcopii rugá pentru Craiul, și ingenunchindú Craiul, Arhiepiscopul îi dá sabia, dicéndú:

Primește sabia de sus datá, de la oltarú, pren mânele noastre, de și nevrednice, iprocí».

Și atunci, la liturgie, incingându-l cu sabia, dice Arhiepiscopul:

Incinge-ți sabia ta peste mișlocul tău, prea puternice, și ia aminte că sfinții nu in sabie, ce prin credință au biruit împărății».

Apoi îi pune corona în cap, și dice:

Primesce corona crăiei, care macar că de nevredici, însă de mânele Episcopilor și se pune în cap, în Numele Tatălui, a Fiului și a Duhului Sfânt.

Maî pre-urmă mărul de aur, rötundirea lumii închipuindu, în stînga, și în dreapta schiptrul, tolagü crăescü îi dau, dicëndü:

«Primesce tolagul înțelepciunei și adevărului, iprocî.

Și când aduce de pune pe pistol pâne și vinü, și Craiul sërută sfințeniile (care se dice pace) se cuminecă atunci Craiul. Apoi îl descingü de sabie; și după liturgie, după ce îl punü în scaunü, atunci Arhiepiscopul îl înalță la crăie, și orönduëla crăescă îi dă, dicëndü:

Seđi, și ține de acmu locul ție datü de Dumneđeü, iprocî».

Apoi Arhiepiscopul începe:

Pre tine Dumneđeule, te lăudămü, iprocî.

Si sfërșindü, stă din dreapta, rëspundëndü:

Direptatea și judecata puterea scaunului tău, iprocî.

Apoi citescü doë molitve, după care obărșescü oränduelele și obiceiurile coronației. Atunci cu toții, cum suntü strânși sfatul, cum celü bisericescü așa celü mirenescü, petrecü cu mare cinste, și cu multe șiréguri pre stëpânul nou a lorü, ducëndu-lü la curtea cetăței, unde stău dvorelnici și altă adunare, orönduită pre obiceiul ce se face. Adoua-đi îi jură Ispravnicü tërgului, aducëndu-i în tıpsie, acoperită cu taftă roșie, cheile tërgului făcute de aurü, și alte daruri. Apoi face Craiul cavaleri, dându-le săbii góle, iprocî.

Și aceste pentru maî deschise lucruri, și a Crailorü Leșesci, cu care se megieșeză țera nóstră, macar pre-scurtü amü scrisü aice.

Neculaș Costin

APENDICS VII.

Povestea și tocméla altorü țeri ce suntü pe'mpregiurü, cum nu se cade să nu pomenimü, fiindu-ne vecine de-aprópe.

A. Ântëiü cumu'ï țera Leșescă.

Țéra Leșescă, satü cumu'ï ȓicü pre limba lorü, Polosca Zemlia, adecă țéra Câmpului îi ȓicü, pentru locü tinsü, 'I-aü pusü nume așa, nu pentru că dór este câmpie multă, că fõră de câmpii Dașovului, câmpü slobodü și pustiiü in țéra Leșescă nu se află, pentru mulțimea de ómeni, ce suntü sate pretutindirile și têrguri, ce numai pentru că'ï locü tinsü. Pentru aceea îi ȓicü țéra Leșescă, pentru-că mai de-demultü o aü fostü chiamându așa, dupre numele lui Leh, ficatorul lui Elisei, nepotul lui Ivan, carele ântëiü aü locuitü pre acele locuri. Țéra Leșescă este țéră mare, avëndü despre méđánópte țeri de se chiamă Borussia și Pomerania; érá despre rêsăritü, Litva și țéra Mazoviei; despre méđă-đi, Rusia, ce se hotăresce despre Unguri cu munții Unguresci; érá despre apusü, Lusitania, Slezia și Moravia. Tóte aceste Cnezii dacă le-aü supusü Craii Leșesci sub ascultarea lorü, adecă Mazovia, Rusia, Prusia, Litva, aü făcutü unü trupü din mădulări multe; totü o țéră și o judecată aü. Și Nemeșii, cariï le ȓicü *Șléhta*, nu așa de Craiü ascultă, cum de legi, cari le-aü făcutü ei; de se judecă la scaonele cetățilorü, cine'și la ținutul seü. De acolo cine nu va sê'și ȓie de lege, volnicu'ï fieș-cine sê'și indelunge legea la altü scaonü mai mare, alesü in doé locuri: la Lublin vara, și la Petricov érna, unde ȓicü acelorü legi **Tribunal**. Acolo de va avea și de Craiü ceva asupréla, fõră de nici-o frică are voie sê'lü tragă la judecată, unde procuratorii vorü respunde pentru Craiü; și de va avea strâmbătate, afla-va județü și direptate. Nice pre unü Șléhticü nu va putea lega cineva, nice Craiul singurü, până nu 'lü va birui cu legea. Acestii nu daü birü niméruï, nu ascultă de altul, nice in óste datorü îi sê mérgă, fõră numai de bună voie; numai când va încăleca Craiul, și cu voia tuturorü, și cu plată, și când le va veni nevoie de undeva. Aceea este datoria lui Craiü, ca sê dea scire la ținutriï, sê se stringă la ȓi ce le va arăta; și dacă se vorü stringe și vorü sfătui de lucrulü ce le va da scire, ei vorü alege solü și'ï vorü trimite la Seim, unde se vorü impreuna cu toți solii

ținuturilor, de voră sfătui de tóte nevoile: ei de osėbi, și Craful cu sfatul sėu deosėbi. Ce voră isprăvi peste ȕi, sėra se voră împreuna cu sfetnicii, ce le ȕicu Senatori; și ce voră așeȕa pănă a se sėvėrșire Seimul, cā stā Seimul șese septėmāni, de altā nu voră sfătui, numai de ce va fi pricea între dēnșii pănă la sėvėrșitū. Ȕrā in ȕioa cea de apoi, de-multe-orī se tēmplā, de nu voră putea lesne sė tocmėscā ȕioa, tótā ȕioa, une-orī și nóptea; maī apoi, punū și alegū dintre dēnșii cariī vorū fi cu sfatū maī mare, și ce le va pārea lorū, pre aceea stā.

La óste Șlehticiī nu mergū ei singuri; ci cānd trebucesce óste, ei slobodū la Sėim birū, de i-aū dupre la veciniī lorū, cu cātū potū sėși rādice trėba mare ca aceea. Numāi atunce cānd vorū vedea cā trebucesce și însuși Craful, va merge; însă, numai pănă la margine, sėși apere țera. Ȕrā denafarā nu'sū datorī.

Leșiī suntū ómenī rėșboinici, ómenī învățați de carte; cā pentru învățatura și a cārței și a viteziei nu li'i pregetū nice de ostenełā, nice de chieltuėlā, ce încungiuură țėrile de învățā, ca sė deprindā tinerețele ostenełā, și bėtrānețele întelepȕiunea, de cariī aū nevointă maī mare.

Leșiī n'aū nevointă sė stringā avuțiī; cā avuȕia și strinsórea o daū și o ripescū. Lefeciī multī ținū; dupē cātāi puterea, și maī multī ținū. Nu este la dēnșii rușine a fi datorū; cā nice unul, nice den cei de frunte, nu este sė nu fie datorū; și la jidoviī ocinile le zėlogescū și odórele lorū zalogescū la neguȕitorī, și le orānduescū altora, și multī și de totū le perdū, hrānindū glótā dupē sine; cā pre cela ce scie stringe, ei îi punū numele de jidovū. Stāpāniī lorū, cui slujescū, suntū cu credință; și pentru numele lui și pentru cinstea, capul își punū; pentru ruda sa și pentru sėminȕia, cātū de de-parte, staū pentru dēnsul pănă la mórte.

Aū obiceiū Leșiī, nu ca Greciī, dupē sfadā și dupē price, decā îi vorū împāca nu va ținea pismā, ce la nevoia lui ca direptū unū frate se pune.

Crafiī, nu cea ce suntū moșteni, ci pre carele ilū alegū ei; nice altā voie maī mare are, főrā numai ce'sū boierii pe māna lui; cui va vrea sė dea, le va da. Nice acele date nu póte sė le ia, főrā numai de viclenie spre țerā, de'i va lua ántėiū capul cu județū, pănă nu va muri. Pentru aceea pogorindū puterea și luānd'o den māna Crailorū n'aū voie sė facā cui va înaltū-giosul, și sė póta aȕița dupē pofta sa rėutāți țereī; ce pentru friū se ținū fālcile lorū ce arū face multe rėutāți. Și pentru aceea rādicāndū ei între sine rėutāțile lorū, din puținū aū crescutū țerā mare, și se potū apėra de toți vrājmașiī lorū. Și de la alȕiī ce aū luatī, n'aū datū: de la Nemȕi, Prusia; de la Moskū, nu puținā țerā aū dobānditū: Sėviria și Cernihovul, și alte ținuturi ¹⁾.

Turciī, cariī pre la alte țeri aū isbānditū și aū luatū cetāți, iar la Leși de cāte orī s'aū ispititū, cu rușine s'aū întorsū; și la tóte lucrurile suntū gata; și cu puterea și cu gura gata suntū sė se apere. Și Dumneȕeū îi apėrā pănā acum, de póte ȕice fie-ciē cā suntū ca o feciórā neatinsā și nesilitā²⁾. Numāi

¹⁾ Aceste cum scrie, atunce așa aū fostū; ȕrā acmu nu le stāpānescū Leșiī, ci Moskaliī.— Copistul din 1725.

²⁾ Acum aū agiūnsū maī defăimatā de cātū o femeie rea.— Copistul din 1725.

Tatarii îi cară în toate Țările de grumază, câtă amblă la densii ca la sită.

Au Leșii doi Arhiepiscopi și unsprezece Episcopi: trei Episcopi la Cnezia Litvei, patru la Livonia, fără Mitropolitul de Kiev, și alți Episcopi ce sunt spre Rusii, de legea Grecască; 17 Voevođi de scaon în țera Leșască: 5 la Litva, 3 la Prusii, și alții cineși pre la scaonele sele; și 61 de Castelani, iarăși boierii de scaon. Era Stărostii sunt mai multe.

Țera Leșască are ape mari: Visla, care trece pe la Cracău și se pogoră pre la Varșau și la Torun, și la Danska dă în marea Albă; și șeici amblă multe pe densa. Este și San apă mare, care dă în Visla. Era despre Mosku, Niprul, iar apă mare.

B. De împărăția Tătărăscă, și de obiceiul lor, și câtă loc cuprinde țera Tătărăscă.

Aice nu multă vomă pomeni de Tatarii cari se află, că suntă limbă bătrână, și de ncepută vetezi, și până astăzi vedem că s'au ținut totu în ce au apucat. *Tataria*, sau, cum îi dăcū unii, țera Tătărăscă, este Impărăție mare: că nu numai ceta ce'i la Crim, ce în toate părțile se lătesce, și cu putere mare, de cuprinde locumultu, o parte mare den Evropa, și Sarmăția totă, de la Asia cu Skitia sau Sirika, ce'i dăcū acmu Kataio. Numele și-au luat țera de la apa ce'i dăcū Tartar, care cură într'acele părți ce'i dăcem Magopi; iar locuitorii își dăcū Mongol. Stă această țera spre mēdănópte; despre răsăritu cu Impărăția cea puternică a Hinei; despre mēdă-đi India cu apa Ganges, ce'i dăce cartea noastră Fison, și apa Osna; iar despre apusū marea Caspium și țera Leșască (?), de acolo se aprăpie de Mosku; și despre mēdiă-nópte cu marea de ghiată. Văsduhul acestei țeri este nestempertat: că vara, acele tunete atât de grósnice suntă, câtă de frică mulți ómeni moru; și suntă călduri mari, și același frig și omeși mari. Și acele vânturi suntă așa de mari, câtă de multe-or se tēmplă de opresc pe omul călătoru cu calul, și'l ū surpă gios; copacii din rēdăcină obóră, și multe pagube facū. Érna nice-odată nu plóă; dăbia jălovesce pământul. Rodesce acea țera grău, orzū și de altă pâne; mătasē se face, imbir, scórță dulce, piperū, reventă, zaharū, mușcatinū, smólă; pre-alocurea și aurū și argintū scotū. Érá vinū pre puține locuri se face, că la țera Cataio nu se face. Află-se și stânce negre de pētră, de facū focū cu densa dacă o sapă, și arde în locū de lemnū, pentru lipsa lemnelor. De toate dōbitócele se află multe. Află-se scrisū în cărțile Tătarilor că Impēratul lor hrănesce 10,000 de epe albe numai de mulge lapte; și ține 20,000 de vânători, că fōră-de-sēmă se află paseri multe. Impēratū au pusū întēi de felul lor, pre unul ce 'l-au chēmatū *Han*, ca să fie judecata pre densul; și acestū nume, Han, s'au chēmatū la toți Hani, duple numele acestuia, căți au urmatū mai pre urma lui. Cum și la Egipetū întēu Faraon, apoi Ptolomeū; la Róm Kesar. Și din sēmînța lui Hun toți Sultani s'au trasū. Și au lășitū împărăția aceta de la țera Sănarilor pēnă la Ochēnū, până la marea ce 'i dăcū Caspium.

Pre urma lui au stătatū Iok-Han, carele au născutū pre Zain Han,

Alu-treile Impăratu, ce-lu porelescă unŭ Bati. Acesta a-ŭ prădatu Rusia, țera Leșescă, Slezia, Moravia, țera Ungurască.

Alu-patrul Han, ficiorul lui Bati, Temircutul, carele ŭ dŭcŭ Tamerlan, și se află acesta la istorie scrisu pentru vrăjmășia care totă Asia a-ŭ prădatu, de a-ŭ arsŭ până la Egiptu.

Acesta a-ŭ biruitu pre Baiazet, Impăratul Turcescŭ, și l-a-ŭ prinsu viu, și in cătușe de aurŭ l-a-ŭ băgatŭ in cușcă de l-a-ŭ purtatŭ prin totă Asia.

Alu-cincile după Temircutul, fiul seŭ celŭ mai mare, Temirhan, a-ŭ stătu Impăratu, carele dŭcŭ că a-ŭ peritŭ la Prusi in răsboiŭ, bătându-se cu Crijacŭ-Alu-șesele, fiul seŭ Mahmet-Han.

Alu-șeptele, fiul seŭ Ahmet-Han. Acesta a-ŭ născutu pre Șahmet.

Ēră la țera Cataului, ânteiŭ a-ŭ împărătitŭ Ţinghis, alu-doile Cuŭ, alu-treile Barhsin, alu-patrul Arlan, alu-cincile Mungu, alu-șesele Cublai.

Tătariŭ suntŭ ômeni răsboinici, suferitori la tôte nevoile, nu grijescŭ de a-ŭ vușie, ci de isbândă; și de fôme rabdă cu sêptemăna; și unde va sê facă ôste, degrabŭ; și nu este locŭ direptŭ hrana sê se zăbovescă, și de o sêptemână mânâncă ca sê fie sătul, sê nu flămîndescă. Răsboiul nu este așa de tare, câtŭ este de grabnicŭ, pentru năvala și gâlcêva; și de arŭ răbda multŭ, cum le este năvala, nimene nu le-arŭ sta împrotivă. Ce din năvala mare prea lesne daŭ dosul, și din fugă reșchirindu-se de-multe-orŭ poftorescŭ răsboiul; și cumu-ŭ năvala cu gróză a o sprijinire, așa și góna cu primejdie a o gonire: că din fugă se întorcŭ, și isbândescŭ. Și așa, lucrul ce vorŭ sê facă, degrabă se apucă; că unde-ŭ a-ŭdŭ numele, acolo ilŭ și veđi. Aceștii nu lócuescŭ in case, fôră numai in orașe mari, in carele de multe feluri de ômeni lócuescŭ, negostorescŭ agonisescŭ; și in câmpŭ, după pășune cu dobitocele umblă. In locŭ de case, cotigŭ pörtă, ales la țera Tătărăscă cea pustie. Că Tartaria in multe se imparte: că țera cea mică care stă cătră Evropa, între Nipru și între Don se închide, și întrênsa Crîmul este, unde le dŭcemŭ la Pericop. Ēră Tartaria cea pustie, in care multe orde suntŭ: ânteiŭ Zăgarci este; Știtia, între Emmaum și Catao, cu crăiea Tangum; și alte multe ôrde de cuprindŭ, cumu-ŭ Zavolha, Kazanul, Nohaiŭ, Tumeniŭ, Shibeniŭ, Hiniŭ, Coahianiŭ, Astimhaveniŭ, Chirhesariŭ, Barhiduriŭ, Mongomozoriŭ; și altele multe suntŭ, care n'amŭ vroitu sê le mai scrimŭ. Ce Zavolha și Cazanul, Vasilie, Cnezul Moscului, le-a-ŭ lipitu de împărăția lui. Ēră Nohaiŭ suntŭ dencolo de Volga, împreglurul mării ce-ŭ dŭcŭ Caspium, și apa Iaih, și alte locuri ce-sŭ locuitori mulți. Și pre multe locuri suntŭ și bo-gași, de nu se ținŭ cu pradă ca aceștii ce-ŭ vedemŭ noi, ci cu agonisită. Și ape multe se află, bălți nu numai pêscoșe și cu agonisită, ce intru unele se află atâta mărğăritaru de multŭ, de nu-ŭ nice de unŭ prețŭ. — Ce, de aceste a Tătariilor destul amŭ pomenitu. Ce iarăși de altele sê arătămŭ, că multe amŭ avea a scriere de dênșii, că de-multe-orŭ amŭ pătitŭ nevoie de cătră dênșii; și nu numai noi, ci tôte țerile câte-sŭ pe-mpreglurul lorŭ. Ce mai apoi, sê nu ne arătămŭ istorici de lucrurile altorŭ țeri.

C. De Impărăția Turcilor și de începutul lor, și de adaosul lor, în ce chip s'au început, și s'au înmulțit, și s'au lățit la atâta mărire, și cinste, și tărie.

Aice, de vom scrie, și vom pomeni de începătura și adaosul Turcilor, și de Impărăția lor, nu vom greși; că se vede că'î fără cale ca să nu pomenim și să ne scriem de densii, că sub mâna lor și sub jugul lor suntem robi.

Acest felu de ómenî, ce le dicem noi *Turci*, cariî ântéiî den ómenî puținî atâta s'au lățit și s'au înmulțit, că doă părți de pământ cuprind, adecă Asia și Africa, s'au întins de a apucat o parte mare și din a triea din Evropa, de sunt de Dumneđe lăsați certare creștinilor și gróză tuturor vecinilor de pen pregiur.

Numele acesta, ce'î dicem noi *Turci*, se înțelege omă ce'î cu viață sêlbatică; érá jidovii îi chiamă *Togorina*; érá ei își dicu *Busurmanî*, adecă tăiați împregiur, sau credincioși; că *Turci* s'ei chiamă, nu suferă, că'î de ocară la densii acestu nume; că pre limba jidovescă se înțelege nemernic sau prădător. Alții își dicu *Otomanî* sau *Osmanî*, dupre numele Impăratului lor celu de'ntéiî, ce l-au chiamat *Osman*.

Érá începătura împărăției lor într'acesta chip se află să fie fostu:

Otoman, Impăratul lor celu de'ntéiî, a fostu *Tătaru*, slujitoru a *Hanului* celui mare, omă îndrăsnețu și mai mare de câtu alții de trup. Acesta, de nevoie a eșit den țera *Tătărăscă*; și a începutu ântéiî la *Capadocia* a ținere drumul, avendu cu sine numai 50 de ómenî, și s'au adaos după aceia unul câte unul, până s'au înglotit: unii den ómenî rai adunați, alții și de nevoia lor, pentru ca să scape de mórte, alții in nădejde de dobândă. Și așa, după adaos ce făcea, ântéiî pre-ascuns, érá dacă s'au înmulțit in vedere se apuca de prăda și jăcu; și de acia cu toții s'au pornit de a luat *Capadocia*, *Pontul*, *Bitinia*, *Pamfilia*, *Țiliția*, țeri mari. Și aceste s'au lucrat in anul de la zidirea lumii 6808.

Pre urma acestuia a luat împărăția fiul seú *Orhan*; și iarăși acesta, cu același meșterșug s'au apucat ca și tatê-seú; numai tărie și avere mai multă a avut, den di in di adăogându-se și lăpind împărăția. Că, crescendu vrajba între creștinii, a luat *Misia*, *Liconia*, *Frigia*, *Caria* și *Niția*. Bătutu-s-a și a dobândit, și a lățit împărăția până la *Helespont*; că pre aceea vreme intrasé vrajbă între *Paleologu* și între *Cantacuzino*, cari erau capetele *Țarigradului*; și socoti neprietenul crucei ca să se arăte unei părți cu prietenie, și s'elă cheme într'agiutor; care s'au și întemplat: că a trecut cu óstea in Evropa să facă multă nevoie, și a deschis calea și altora pre-urmă la Evropa. Acesta, aprópe de sêvêșitul seú, a făcutu rêsboi cu *Tătarii*, și a cădut in rêsboiul acela fără noroc, și a împărățit 31 de ani.

Pre urma lui a stătu împăratu fiu-seú *Amurat*, omă meșteru și ascunsu la inimă, carele n'au fostu mai jos de câtu alții de vitezie, de a răbdare nevoile pentru învățatura viteziei. Acesta, acoperindu gândul seú ce vra să facă, vedendu, cum s'au pomenit mai sus, vrajba între *Greci*, și slăbiți de rêsboie ce făceau între sine, năimându cu lăfă vase de la *Genua*; și după ce a dobândit *Helespontul*, a trecut la *Trația*, in anii 6871, și de la *Galipoli* la *Crîm* a apucat. Ci apoi și o

parte mai mare de a Trației a luat; după aceea a supus Misia, Bosna, Rumeli. Mai apoi, dacă a dobândit scaonul Udriului de la Bulgari, de Sârbi s'a apucat. Mai apoi a perit de o slugă a lui, anume Lazar Despot, ce a fost mai înainte de la inimă iubitul lui, și l-a fost prins în război. Și i-a rămas pe urma lui doi ficioși, Suleiman și Baiazet. Ci Baiazet, omorându-l pe frate-său, a apucat împărăția. Era om bărbat, de minte ascuțit, și poftitor de lucrul mare, și îndrăzneț; fie la ce se apuca, la trudă răbdător, vremea cunoscea, și lucrul cum îl va purta, și silitor ca să împlinescă de ce se apuca. De acia, dacă a dobândit Tracia totă, și-a întors inima spre Țarigrad.

Și întâi a socotit să se apuce de Tesalia, Machedonia, Fotida și de Atica, și Misia, ce le dicem acum Sârbi, și Ilirii ce-i chemăm Bosna, și Tribalii ce-i poreclim Bulgari. O parte din silă a luat, și a ucis și Domnul Bulgariei. Mai apoi a încungiu ratul în opt ani Țarigradul; și auzindu că vine oște Ungurească și Franțuzescă, pre cari Impăratul creștinesc i-a adus, și i-a chemat întru ajutor, temându-se de atâta oște a părăsit Țarigradul de a-lu bate, și a sircuit de a eșita nainte acei oști, la Nicopoli; și dându război, a biruit Baiazet, și mulți Domni și Hatmani ai Franțozilor a perit. De care lucru cu noroc, semițindu-se Baiazet, iar s'a învârtețit la Țarigrad; și doi ani stându' asupră' de i-a flămândit, și cei închiși mai erau periți de n'are hi venit Tamerlan, Hanul Tătăresc, cu mulțime de oște de a stropși totă Asia, și cu foc o a pârjolit, și orașele le-a prădat. Deacia, de frica lui, de sîrgu s'a învârtețit, și la Galația și Bitinia de război s'a gătit; și bătându-se până a înnoptat, birui Tamerlan, Hanul Tătăresc, și Baiazet fu biruit, pentru mulțimea Tătarilor ce nu era de o potrivă; și l-a prins viu; și, ferecat în cătuși de aur, și în cușcă bîgându-l, l-a trecut la Asia; ce la Asia l-a sloboțit; era el, de rușine, în-curând muri, după ce a împărățit 13 ani și 6 luni.

Remas a ficioșii den trînsul Kalepin, Moisi, Mehmet și Mustafa. Ce Kalepin curîndu a murit; era fiul seș Arxan de unchiu-seș Moisi fu omorît, și Moisi de frate-seș Mehmet. Acesta Mehmet țera Muntenescă și Machedonia a supus, și țenkîl saș hotarul Turcesc până la Madenanică (?) l-a mutat, și scaunul și-a pus la Odrii; și după ce a ținut împărăția 17 ani, a murit.

Dece, alu-doile Amurat cădu la Impărăție; acesta, cu agiutorul ce avea de la Genova, trecîndu la Tracia, a bătut pre unchiu-seș Mustafa, și Tesalonicul a sfîrîmat, carele era orașu bătrînu, tare și plin de avuție, și pre acea vreme Veneția îl ținea. Deacia a supus Chiprul, Epirul, Etolia. Cunoscîndu deaceia că de va putea să lege prieteșugă cu George Despot, Domnul Sârbilor, lucrurile lui se voru întări, și a creștinilor se voru slăbi, cu totă nevoița a silit și a luat fata lui seș fie Impărătesă. Deacia, și cu puterea socru-seș și cu a sa, s'a apucat de Belgrad, și bătîndu cetatea a perit 7000 de Turci.

După mórtea acestuia, stătu Impăratu alu-doile Mehmet, carele a încungiu ratu Țarigradul cu multă mulțime de oște și l-a luat, în anii 6961, în 31 de zile a le lui Mai, (era la letopiseșul Grecesc scrie în 29 ale lui Mai). În alu-doile anu după aceea, s'a dus la Belgrad, și mulți de a loră acolo perînd, și elu încă rînit l-a părăsit deacia Bulgariei. A luat și Dalmația, și Ras-

cia aŭ dobânditŭ. Deacia Trapezuntul 'l-aŭ dobânditŭ, și Mitilinul cu alte ostróve aŭ luatŭ. Apucat-aŭ și Eubea, și Cafa, ce o țineaŭ Genovenii. Și aŭ împărățitŭ 32 de anŭ.

Deacia Bałazet alŭ-dóile, luândŭ Impărăția, răsboiŭ cu Venețianii făcu; le-aŭ luatŭ Lepantul, Modonul, Diharia, și tótă Dalmația aŭ prădatŭ. Și aŭ muritŭ otrăvitŭ. Acesta Bałazet aŭ luatŭ Chilia și Cetatea-Albă de la Stefan Vodă celŭ bunŭ.

Deacia, Selim, fiŭ-seŭ, cădu la împărăție; acesta aŭ luatŭ Alcarul (Cairo), orașŭ mare la Egipt, și după ce aŭ omoritŭ pre Sultanul, Alecsandria tótă cu Egiptul le-aŭ dobânditŭ și le-aŭ lipitŭ de împărăția lui. Damascul încă 'l-aŭ luatŭ.

Pre urma lui, fiŭ-seŭ Suleiman țiindŭ împărăția, luat-aŭ Beligradul, apărătura nu numai a țerei Ungurescŭ, ci a tótă creștinătatea. Deacia Rodosul aŭ biruitŭ, și Strigonia, și Buda, și alte orașe a le țerei Ungurescŭ. Incungŭrat-aŭ și Beciul. Mai apoi aŭ peritŭ la Gezet, împărățindŭ 47 de anŭ.

Urmat-aŭ alŭ-dóile Selim, carele aŭ legatŭ pace cu Nemții, și aŭ luatŭ Venețianilorŭ Chiprul, și deacia Tunisul și Gouleta aŭ apucatŭ.

Pre urma lui, Amuratŭ aŭ împărățitŭ, și după dĕnsul Mehmet alŭ-triile, carele aŭ omoritŭ 18 frați și aŭ luatŭ împărăția.

De aice înainte lăsămŭ de a mai scriere, ca se nu ne arătămŭ istorici de lucruri Turcescŭ mai multŭ de câtŭ de ale nóstre; ce puțin încă de puterea și de obiceiul lorŭ in ce chipŭ ținŭ împărăția, avemŭ a scriere.

Obiceiŭ aŭ Turciŭ, in alŭ-patrule anŭ, se ia a dece den copii, parte bărbătescă, ca se adaoge pururea slujba împărăției. Și la vremea aceea trimitŭ ómeni împărătescŭ la Grecŭ și la Sĕrbŭ, cariŭ suntŭ pre hotarul împărătescŭ creștinŭ; alegĕndŭ țera Moldovei și țera Muntenescă; că, in locul acela ce daŭ ei copii, noi suntemŭ datorŭ se fimŭ gata de óste in tótă vremea, când va veni cuvĕntul împărătescŭ, și de bani de a le dare pururea. Érá ómenii cei împărătescŭ ámblândŭ den satŭ in satŭ, dece cumu'ŭ satul așa aruncă și copii se dea, după putere; și cum se potŭ tocni cu dĕnșii, și cu bani încă se împacă. Mulți se află și de bună voie de mergŭ, ca se ésa din robie, și mulți den Turciŭ cariŭ suntŭ netăiați (și nu spunŭ că suntŭ Turci, că nu i-arŭ primi), ce se daŭ in locul creștinilorŭ, că tragŭ nădejde că dintru unŭ ca aceia esŭ la cinste mare, ca se dobândescă boierie. Pre cariŭ apoi, pre unŭ îi ducŭ la Țarigrad, pre alții la Odrŭ, și pre la alte schele, de'ŭ daŭ de'ŭ hrĕnescŭ, pre unŭ la Brusa, pre alții la Koraimani, de se învĕță la țérine. Acestora le dĕicŭ *Agemoglanŭ* sau *Iamoglanŭ*, adecă nevinovați coconi. Érá dacă crescŭ de șapte anŭ, adecă cei mai iscusiți, îi bagă la Saraŭul împărătescŭ, până la 500; acolo ședŭ până ajungŭ la 20 de anŭ. Unŭ învață carte, alții la lucruri vitezescŭ. Dentr'aceștia copii strinși alegŭ (afară den căți suntŭ de trĕba Saraŭului) de'ŭ punŭ Enicerŭ, cariŭ se află pururea pe-lungă curtea împărătescă, până la 12,000. Den Enicerŭ se alegŭ mai de frunte Spaxii-oglanŭ, până la 3000, cariŭ mergŭ denadirĕpta Impĕratului, și fie-carele din dĕnșii câte cu patru sau cinci slugŭ slujescŭ. Deacia denastĭnga 3000 de Silihtarŭ, de iarŭ slujescŭ in patru sau in cinci cai; după acestia 5000 de Olafanŭ, așjiderea dinadirĕpta Impĕratului, și alte 5000 denastĭnga,

carii suntü aleși den Eniceri, saü den creștinii jurați, carii cu credință slujbă aü arătatü Beglerbeifului saü Pașei. După acestia, cei de apoi mergü, carii se chiamă Carăpiți, ce se chiamă mai săraci, carii den tötă țera Turcescă, nu numai Turci, ce și creștinii strinși, de aü venitü de bună voie să slujescă Impăratului. 200 saü mai mulți mergü, ce se chiamă Mustafaracale, carii pentru slujba lorü cea alésă i-aü scosü la cinste; și i-aü léfă mare, unii câte unü leü de di, alții și mai puținü, cumu'i omulü și cumu'i slujba. După acestia mergü 30 de Cauzilarii, carii, deschidëndü calea Impăratului, și oprescü năvala de la Impăratul și iaü articiele cele ce suntü de jalobă la împărăție. După acestia mai apröpe mergü Selații carii pörtă arcele pre umëru, cu cămeși albe până jos, de se vedü de subt haïne, și in scufii, până câte 200 de öste. Și denainte și denapoi suntü și Paici, până la 100. Acestii toți nu lipsescü de lüngă curtea Impăratului. Érä förä acestia suntü alții mulți de öste, carii mergü förä léfă, cercändü se pötă arăta slujbă, ca se pötă dobândi pâne.

Érä la țerile împărăției, și la margine, unde se hotărescü cu creștinii, aü până la 10,000 de Eniceri, răsipiți pre la sate, de se hrănescü cu plugul și cu negustorii, carii nice de unü Pașă nu ascultă, förä numai de cuvëntul Impăratului, când vorü eși la öste. Suntü den copii de a-decea, până la 10,000, împărăștiași pre la tēguri, de suntü de plininirea locurilorü, de vorü peri dentr'a-cestia la rēsboiü.

Este și altă curte ce se chiamă Spahi, carii suntü Beglerbei. Acestii aü cinste mare: aü sate de la împărăție in locü de léfă; și de acestii nu suntü puținii, că totü locul câtü ține împărăția este plină de dēnși.

Are Impăratul între alți sfetnici, mai ales, trii saü patru ce le dicitü Vizir-Azem, carii töte trebile împărăției pörtă, și de pace și de öste; și de Pășii și de Domniü a le schimbare și a le dare, la mâna lorü. Unul dentru dânșii este mai mare, pre carele este tötă credința Impăratului, adecă Vezirul. Érä lui de i se va tēmpla a mergere la öste, că mai multă grijē este Vezirului de öste de câtü de alte trebii, elü pune in locul seü Neamestnicü, carele acea putere ține ce aü ținutü și elü.— Ci de împărăția Turcescă destul amü scrisü, și amü povestitü, ce și de altele se povestimü.

D. Pentru țera Ungurescă de jos și Ardélul de sus.

Aice nu vomü läsa și de Ardélü, seü țera Ungurescă, cum îi dicitü unii, ca se nu atingemü, și se nu pomenimü de începutul lorü și de obiceiul lorü, fiindu-ne vecini de apröpe, și de multe-orii năzuiaü Domniü țerei Moldovei de se ajutöraü de la dēnșii.

Ardélul, și țera de jos Ungurescă, se chiamă țera preste munte, care cuprinde o parte de Dacia. Direptü aceea îi dicitü țera preste munte, căci este încungü-rată de töte părțile cu munți și cu păduri, cum ar fi îngrădită. Zicu'i și țera de șapte orașe, den limba nemțesqă; érä locuitorii țerei se dicitü Ardeleni, carii se hotărescü despre apusü cu Ungurimea, saü, cumu'i dicitü unii, Panonia; érä despre mézá-nöpte se hotărescü cu țera Leșescă, despre amédă-đi cu țera

Muntenescă, despre răsăritu cu Moldova. Țera Ardélului nu este o țără însăși; ci Ardélul este și se chiamă miđilocol țerei, care multe cuprinde in tóte părțile, in care stă, și scaunul crăiei; érá pre la marginile ei suntú alte țeri mai micí, carele tóte se ținú de dēnsa, și subt ascultarea ei suntú; ántéiú, cumu'y Maramurēșul despre țera Leșescă, și țera Secuescă despre Moldova, și țera Oltuzului despre țera Muntenescă, și țera Bârsei, și țera Hațegului, țera Oașului, și suntú și alte hotare multe carile tóte ascultă de crăiea Ungurēscă, și se ținú de Ardélú.

In țera Ardélului nu lócuescú numai Ungurí, ce și Sași, peste sémă de mulți, și Români peste totú locul, de, mai multú este lătită țera de Români, de câtú de Ungurí.

Érá țera Ungurēscă de sus, unde se chiamă Ungaria cea mare (saú cum îi đicú uní pre limba nemțescă, Panonia), acolo numai Ungurí trăescú; érá de se află și Români pre alocurea, încă legea Ungurēscă ținú. Ungurii nu ținú totú o lege, ce in patru saú in cincí legi suntú împerechăiați; cá unora le đicú Calviní, altora Luterí, altora Calangio, ce se chiamă pre limba lorú lege diréptă; alții se chiamă Vereș-Ianoși, carií credú in Ión Botezătorul, érá de Hristosú nimica nu se atingú; alții se chiamă Sâmbătași, carií credú legea jidovēscă; alții se chiamă Papistași, carií credú până in giumătate de legea Grecēscă; de acestii se află la Ardél, érá la Ungaria cea mare fórte pușiní. Acestii aú și icóne in biserică, încă și cruci pe biserică; încă și pe casele lorú se află cruci. Acestii nice la o trébă de a le bisericeí nu poftescú pre cei-alți Ungurí, nici îi iubesćú; și mai bucuroși suntú sē mérgă la biserica Românescă de câtú la capiștea celor-alți Ungurí.

Românií, câți se află locuitorí la țera Ungurēscă, și la Ardél, și la Maramurēșú, de la unú locú suntú cu Moldovenii, și toți de la Rômú se tragú. Este țera Ardélului plină de tótă hrana, câtă trebuie vieței omenescí; cá pâne peste sémă rodesce multă, de nimene nu o cumpără, ci tuturorú prisosescce. Vin pretutinderea niméruí nu lipsescce. Miere multă și bună, de care facú miedú așa de bunú, câtú se potrivește marmaziului.

Țera Ungurēscă mai denainte era o țără fórte mare, de cuprindea o parte mare și den țera Turcēscă; cá scaonul crăiei nu era la Belgradul cestú nou, unde este acmu, ce era la Buda, care o ținú acmu Turcii; cá dacá aú luatú Turcii Belgradul celú mare, care era apērătura nu numai a țerei Ungurescí, ci a tótă creștinătatea despre apusú, aú dobânditú deacia și Buda, care era scaonul crăiei Ungurescí. Deacia și-aú mutatú scaonul la Belgradul celú nou, despre Ardélú. Ce deapururea, fōrá odihnă, avēndú rēșboiú Nemții cu Turcii, și fiindú și Ungurii intr'agíturú asupra Turcilorú, și avēndú Nemții prietesugú cu Ungurii, și mergēndú asupra Turcilorú peste dēnșii treceaú; Turcii, suindu-se la Nemții, pren țera lorú făceaú cale. Ce Ungurii, vēđēndú atáta stropsătură și nevoie a țerei, una despre Turci alta despre Nemții, neavēndú odihnă de oști grele, li s'aú supératú, și s'aú sfátuitú cu toții de s'aú inchinatú Turcilorú, și aú luatú de la dēnșii Domnú, ca și in țerile nóstre. Érá Nemții, dacá aú vēđutú cá soșiiile i-aú viclenitú și s'aú inchinatú la vrăjmașii lorú, aú luatú de la Ungurii giumătate de țera Ungurēscă de sus, și o ținú până astăzi. Așa,

țera Ungurască, crăie mare ce era, dintr'unu trupū în multe mădulări s'aū intorsū: o parte Turcii ținū, cu scaonul crăiei cu Buda; Nemții altă parte; Ardélul de este cu stăpân, érá este subt robia Turcască¹⁾).

Unguriū suntū ómenī iscoditori, și necredincioși, vicleni; prieteșugul nu'lū ținū la locū de nevoie. Pren țera Ardélului nu póte omul prea lesne să trecă fórá cărți crăesci; și taīna așa de bine o ținū, că nice de la țeranī cuvéntū direptū nu veī afla. Gíudecata lorū fórtē pe direptate o gíudecă; și de nu íubescī legea intr'unū locū, volnicū ești s'íi tragī legea la altū scaunū, unde veī pofti; încă și despre Craiū de veī fi avéndū ceva asuprélă și nedireptate, aí voie să te intrebī și cu Craiul la scaonul țerei, unde se adună toți Domniī de se sfătuescū pentru trebile țerei, și de veī avea strimbátate, afla-veī direptate. Nice Craiul n'are voie să pérđă pre vre-unū némeșū, fórá numai de'lū va dovedi de viclenie.

Simeon Dascalul

¹⁾. Când s'aū isvoditū Letopiseșul, așa aū fostū; érá acum Nemții stăpánesci tótă țera Ungurască.— Copistul din 1725.

APENDICS VIII.

De lucrurile țerei Ungurescî, și cum au cuprinsu Turcii țera Ungurescă.

După ce au muritu Ión Banfi, ce era Voevodu Ardélului, în zilele lui Ión Zapolie, Craiul Ungurescú, au stătu Grit ocărmuitoru și namésnicu crăiei Ungurescî; insé, la acéstă dregătorie a lui Grit, câțiva boierii Ungurescî n'au vrutu să se primescă. Ce stăndu și Laski Lévil, care pe atunce era in mare cinste la Craiul Ión Zapolie, și cu bărbăție in partea lui Grit, i-au isprăvitú dregătoriá acéstá de la Craiul; și i-au făcutú și ispisocú Craiul, poroncindú Craiul să iscălescă și boierii țerei Ungurescî. Ce n'au vrutu, boierii, nici au primitú să iscălescă și boierii țerei Ungurescî, pentru mare ură ce aveau pe acestu Grit. Acestu omú era și trufașú, și pentru limbași turcescă era cunoscutú la împărăția Turcului, pe carele ilú trimisese Ión Zapolie Craiul la Pórtá, după ce'lú făcuse ocărmuitoru țerei Ungurescî, pentru să așede lucrurile țerei Ungurescî, ce se așitase iar netocmélá între Domnií Ungurescî. Dicu unii că acestu Grit să fie vorbitú impreună cu Vezírul, trágéndú la sine crăiea Ungurescă; și aședase une lucruri spre peirea lui Ión Zapolie, Craiul Ungurescú. Ce bine dice scriptura: că cine sapă grópa altuía, elú cade intrénsa. Așa și Gritú, după ce au purcesú din Țarigrad, trecéndú Dunărea la Dristor, au venitú in țera Muntenescă, avéndú cu sine 3000 de pedestrime Eniceri, și călări 1000 și mai bine de Turci, fórá Ungurii ce erau ai lui; avea și Fermanú la Petru Vodă și la Radul Vodă, Domnul Muntenescú, să asculte ce le-artú poronci Grit.

Scrie Istvanfie, să fie spânduratú la Dunăre pre unú boierú Mutenescú, anume Iie, arátándú tuturorú locuitorilorú țerei Muntenescî să se témá de densusl.

Trecéndú presté munții la țera Ungurescă, s'au aședatu cu tabera la Brașovú, și îndatá au trimisú Grit cărți la unú Domnú Ungurescú, anume Emerit Țibah, ce era Ispravnicu Ardélului, făcéndú'i scire să vie la densusl, pentru sfatul a marí lucruri. Érá Țibah, nepurtándú grijé de yiclesugú despre Grit, îndatá cu doé sute de ómeni au venitú la Grit, și s'au aședatu ca de doé mile de Brașov; și acolo, nóptea, fiind Țibah subt cortú, au trimisú Grit nisce Eniceri de 'l-au ucisú. Așjidere și pre ómenii lui, pre câți au pututu prinde, i-au omoritu. Dacă au adusú capul lui Țibah la Grit, vedéndú ceí-alți boierii fapta tiránescă a lui Grit, s'au apucatu

de arme; și stringându-se cu toții la Sibii, s'au sfătuit să răscumpere nevinovata mörte a lui Țibah despre Grit, alergându cu sėbile crunte prin sate și prin orașe, strigându și arătându mörtea lui Țibah făcută de Grit.

Nezăbovită vreme, se alegu trei bărbați, anume Gotard, și Stefan Mailat, și Francișc Kvendie, către cari s'au adunatu mulți Domni, pe cari îi trecu cu scrisorea, pentru înmulțirea vorovei; lăsându, cine va vrea să scie mai multu, să citescă la Istvanfie, istoricul țerei Unguresci.

Trimis'au îndată soli la Petru Vodă aice în țeră, și la Radul Vodă în țera Muntenescă, arătându tirania lui Grit ce au omoritu pre Țibah și pre alții, cerendu agiutoru împotriva lui Grit. Amendoi Domni nu s'au apăratu a le dare agiutoru, ce îndată le-au trimisü oști. Și așa, cu tötă östea făcendu-se ca la 40000; aceste dacă oblici Grit, cum nu numai Ungurii ce și amendoi Domni din ceste țeri îi are neprieteni, fiindu în mare grijă, s'au mutatü la cetatea Megisia, care dobândind'o au sfătuitü cu ai sei de s'au închisü acolo, pėnă i-ar veni agiutoru de la Craiul Ión Zapolie și de la Mehmet Pașa, Saraschierul de Beligrad, și Bali-bei căpitanul Samandriei. Ce, nemerindü mai curėnd Ungurii cu agiutorul de la Domni cestorü țeri, n'au lăsatü pre Grit să se grijescă de altă cu zăhăralele, și alte ce gătise să aducă de-pre-aiure în cetatea Megisia; ce au și purcesü să dobândescă cetatea unde era Grit. Apăratus'au de-o-dată Grit, avėndü cu sine Eniceri, și altă öste Turcescă, împingėndü pre Ungurii de-o-dată. Țeră sfātuindu-se acei ce erau jurați asupra lui Grit, socotindü că nici hrană îndelungă nu va avei Grit în cetate, au încungiuratü cetatea, fiind'o închisă de töte părțile, și au pusü de au strigatu că cine nu va fugi de la Grit până în patru zile, se vie la dėnșii, îi vorü ave de vrăjmași. Deci, äntėiü Urban Batiani și Părusăi, lăsändü pe Grit, au fugitü în tabăra acelorü trii bărbați ce încungiurasē pe Grit cu oști. Așijderea și tērgoveșii, au abätutü în Turci, de i-au tăiatü și i-au omoritü; pre cățiși n'au pututü scăpa din tērgü, au începutü a'i batere din tunuri de se sfărîma cetatea. Așa, vedėndu-se Grit de neprieteni încungiuratü, și impușinându-se hrana, s'au agiunsü cu o sėmă de öste, dändu-le daruri, s'ėy lase cu ficiorii lui să iasă din cetate. Ce nimic n'au isprăvitü la nisce ömeni ce erau aprinși cu rescumpărarea asupra lui. Și întru acestă strinsöre fiindü Grit, iată cădu zidul cetăței de către rėsăritü, bătutü de pusce; care spärtură vedėndü oștenii, îndată năväliră în cetate, cu multă vėrsare de sânge, că Turcii din cetate se apărau bărbătesce. Ce biruiră Ungurii pe Turci și dobândiră cetatea, nelăsändü pre nime viu. Țeră Grit cu ficiorii sei au fostü scăpatü din-afară de cetate, lăsändü tötă averea sa în jacü biruitorilorü. Ce, nemerindü în tabăra Muntenilorü și a Moldovenilorü, l-au prinsü și l-au datü Ungurilorü, și au pusü pe calău de i-au tăiatü mânilė, apoi i-au tăiatü capul. Perit-au și Dojie. Țeră pre doi ficiorii ai lui, anume Anton și Andrei, aducėndu'i aici la Petru Vodă, i-au și omoritü pre amendoi.

Vedü, cum plătesce Dumneđeu tiranilorü, vėrsătorilorü de sânge! Țeră de este așa de Petru Vodă, cum scie Istvanfie, că au omoritü pre ficiorii lui Grit, urită și föră milă faptă, și abie audită în lume la creștini. Țicu unii, că dacă au tuțelesü Sultan Suleiman de închisorea lui Grit. să fie poroncitü lui Ión Zapolie, Craiul Ungurescü, să mērgă să dea agiutorü lui Grit; ce n'au cutezatü,

dicându că nu are cum asupra unui norodü sê mérgă pentru mórtea lui Țibah. Érá dupê ce aü peritü Grit, aü stätutü Ispravnicü țereî Ungurescî Mailat și Balasiî.

In anii de la Mântuitorul nostru Is. Hs. 1480, crăindü Matiaș Corvin, pentru faptele și vestea celui-altü Corvin, Ión Huniad, sfădindu-se cu Cehul, saü cu Bohemienii, și înprotiva Austriei, cu Turcii aü ținutü pacea. Ce, vedëndü acêsta și Papa de Rôm și Venețianii, 100,000 de galbeni de aurü cariî in toți anii îi da crăiei Ungurescî agiutorü împotiva Turcului, s'aü tăiatü de la Ungurii acêști banî. La Ardélü era Ispravnicü pre-atuncea Stefan Batori. Pe aceea vreme, unü Ala-Beü cu multe osti turcescî aü lovitü Ardélul, însê, cu agiutorulü Căpitanului de Timișvar. Mare perire s'aü făcutü in Turci! De este așa cum scrie Hronograful, 60,000 de trupuri turcescî sê fi cădütü până la Dunăre. Érá totü in sfatul seü nu s'aü înșelatü: Turcii și cu Nemții se sfădeaü atuncea, și între dênșii nespuse vërsări de sânge s'aü făcutü; că in anul de la Hs. 1514, s'aü rocoșitü și s'aü întărtiatü țărănimea împotiva Domnilorü seî, rădicându-și Craiü pre George, din Secui, mare vërsătorü de sânge in tôte părțile crăiei. Apoi s'aü adunatü la Timișvar, și încungiurându'lü sê'lü ie, i-aü lovitü Ión Zapolie, Voevodulü de Ardélü, și cu ajutorul Timișvarului, și aü cădütü acelü George crăișorul, cu frăte-seü Lucație, la prinsóre; și l'a puse Voevodul pe acelü crăișorü la mari chinuri: făcându'i cunună de ferü, aprinsă in focü, i-aü pus'o in capü, cununându'lü ca pe Craiü. Apoi, slobođindu'i sânge din vine, aü datü a bea osteniî ce erau prinși cu dênșul; alegându și 20 de căpitani, iarăși de ai lui, in trii zile opriți de mâncare, apoi i-aü silitü sê mânince carne de pe crăișorul lorü viü; érá rêmășița de pe trupul lui și a frăține-seü puindü sê facă mâncare, aü pusü la acea masă sê mânince oțeniî lui ce erau prinși cu dênșii. Acele pozne făcându-se in crăiea Ungurescă și vërsări de sânge. Atuncea Sultan Suleiman stätu împëratü, érá la Unguri era Craiü Ludovik, omü ténëru. Acăruia copilărie, și turburările crăiei Ungurescî vedëndü Turcul, aü lăsatü pace cu Perșii, și s'aü întorsü cu totü gândul spre Unguri, și cu tötă puterea. Vedëndü Ludovik netocmala in putere cu Turcul, trimis'aü pre la tôte crăiile creștinescî solî, cerșindü ajutorü împotiva Turcului. Și așa, când ceia âmbiaü sfātuindu-se și cumpenindu-se, Sultan Suleiman purcede cu tötă puterea sa asupra crăiei Ungurescî. Craiul Ludovik, însă, și elü cu câtă ôste avea înainte la Mohacî, și dândü rësboiü acolo, aü peritü și elü și mai tötă ôstea Ungurescă. Pripindu'lü Turcii până sosese Ión Zapolii, Domnul Ardélului, cu ôste din Ardél și a Ungurimeî de sus, cuprins'aü Turcul tôte locurile pe Drava, și Sava, și se întorcü cu mare pleanü. Érá Ión Zapolie, timpinându'lü veste necazü de perirea lui Ludovik Craiü cu ostile lui, aü și luatü in gândü de crăie, vedëndü că s'aü stinsü cu acelü Ludovik de istovü seminția de Crai Ungurescî. Și îndată inceptu a tragere la sine pre Domniî Ungurescî, și cu daruri și cu cuvinte, arëtându-le la ce folosü și la ce bine aü adusü țera și crăiea Ungurescă Craii străini de alte némuri. Că Albreht Craiul, din casa Austriei alesü, atâte tulburări și amestecături aü lăsatü in crăie pe urma sa.

Vladislav, Lévi, cu nesocotéla lui, la Varna aü peritü, și aü rëmasü ôstea, tária și virtutea crăiei. Aducëndü aminte faptele séle și de'nradăcinarea care

o făcuse elu la Timișvar a țărâtimei, oștirea și potolitul acelu pojaru, arătându și ocara némului Ungurescu, avându ómeni harnici și detrebă, și cum se-și alegă Craiú din alte némuri.

-Cu aceste cuvinte și făgăduńfi au trasu către sine pre mulți Domni și căpitani. Și când au fostu la astrucarea óselorú lui Ludovik, in Buda, cum s'au arátatú mai sus, cá au peritú la Mohaci, și s'au aflatú trupul lui într'o bahna, întinatú, unde ilú vedu unú oșténú de al lui, cá au peritú nádusítú de calul lui, alegú Craiú pre Ión Zapolie, o sémá de domni, ce-i trásese in partea sea. De altá parte Ferdinand, fratele Impératului Nemșescu, și elú au trasu către sine pre o sémá de domni, se apuce elú de cráie, fiindú elú și semintia lui mai aprópe de cráiea Ungurescá; de vreme ce Albreht Craiú au fostú din sângele lorú, dintr'o casá cu ínșii, a Austriei. Și cu Ferdinand țineaú parte cáțiva, de zavistuaú pre Ión Zapolie. Adunându-se domni ce țineaú cu Ferdinand, cu óstea lui au purcesú dreptú la Buda; érá Ión Zapolie, Craiul noú, vedéndú asupra sa putere viindú, și elú încă cu tóte lucrurile cráiei neaședate, și din domnia lui nime nu'i venise, ca la unú lucru ce are încă cráie' noá, au purcesú de la Buda și au luatú calea spre țera Leșescá. Érá oșteniú lui Ferdinand gonindu-lú in urmă, și au luatú Buda fórá-de nici-o apérare; și puserá ocármuitořiú, saú namesnicú, pre Stefan Batori, cráiei Unguresci, și pre alți domni. Érá Ión Zapolie, pribagú in țera Leșescá, au názuitú la unú domnú Leav, anume Ieronim Lașco, omú vestitú peste toți; primindú acela pre Ión Zapolie pribagul, cu mare omenie și cu dragoste, și alta, îi făgădui cum mácar tótá averea sa se-și puie la miđilocu, numai se-lú puie in scaunul cráiei Unguresci, va sili și va nevoi. Jigmond, Craiul Leșescú, mácar de razimul acela ce rázima la densus Craiul celu pribagú, Ión Zapolie, la Lașco, îi párea bine; însé, mái multú nu se amesteca.

Érá Lașco cu a lui socotelá ya înainte gândú, și, de la o vreme, îi spune cá nici într'unú chipú cu altú miđilocu, la cinste și podóbele séle nu va veni, fórá numai prin názuire la Sultan Suleiman, Impératul Turcescu; acáruia fiindú decurénd solú de la Leși, Lașco, au cunoscutú omú cu înaltá fire, și nu lui așa de țérá se scie, cum de veste in tótá lumea, se aibá unú Craiú cirécú alú seú, și de densus pusú Craiú, cá mare veste îi va fi; pre care svatú așa supțire amestecáturá, la lucruri mari așezatú, și elú și pribagul Craiú, se apucá Lașco de trebá. Și agítunge ántéiú la Vizirul, cu care avu cunoștință din solie. Apoi, fórá zábavá vreme, își face dela Seim solie la Impărăția Turcului; și mergéndú solú, au ámblatú cu daruri, și ántéiú pre Vizirul și pre alte capete ce erau aprópe de Impératul, in partea sea i-au trasu.

Érá in fruntea soliei, de la Impărăție au poftitú cu puterea sea și cu armele séle se puie pe asupritul și gonitul din scaunul seú, Ión, cu mare strimbátate, și de la Ferdinand, cu viclesugul a o sémá de domni Unguresci; gráindú către Impératul cá: «Ce arú fi mái mare și mái vestitú impérațilorú, laudá și in lumea tótá veste și vilhvá, de câtú a apérare asupriții, a rádicare cáđuții; și pentru unele ca aceste rádicá Dumneđu pre impérați, și le dá, și le látesce și înaltá puterea, pentru se fie apérare lumei de strimbátáți; și ce-ți trebuiesce împărăției tele la mái mare și mái láudatú lucru in tótá lumea, de câtú acesta,

să aibi Crai ciraci, la care fericiea împăraților cu cuviósé îți arătú scara Pre Ión Craiú, scosú din scaonul seú de neprietení, pre carele dacă'lu va rădica înalta și nebiruita mâna ta, in tótá viața lui, și seminția lui in urma lui, neuitată va fi mila bunătăței tele.»

N'au trebuitú mai multú de-cátú atáta se ostenească Lașco la o împărăție, care unele ca aceste pădesce și așteptá. Indată ań eșitú poroncá de gătire de ósté. Răspunsul eșitú lui Lașco : se esá cu Ión înaintea lui la Beligrad, îndată câtú s'a desvéra, in anul viitorú. Adulmá cá Ferdinand. sciindú a lui Lașco Lé-vului la Pórtá solie, trimite și elú solí Ungurí, ca de la unú Craiú Ungurescú, la Sultan Suleiman, poftindú, cu înșeláclune, înnoirea cráiei pe chipul seú ; ce, nu'í fu primitá solia la Impărăție, răspunsú fiindú solilorú lui Ferdinand, carele fórá rușine cráiea altuía o aú călcatú, de care arú fi Impărăția mai aprópe ; cá nu este, den bêtrání, Impărăției aceea a priimire la prieteșugú pre aceea carií numelú Otomanilorú facú strimbátate, nice pre uní ca Ferdinand, care nevrednicú gludecatú este la înalta Impărăție de prieteșugú ; și încă se scie, cá strimbátatea ce aú făcutú Ferdinánd cráiei Ungurescú, iată asupá'í vine cu mare putere la réscumpărare, și cu atáte óști câtú se cerce pre Ferdinand páná și in părțile Apusului. Dupé acestú răspunsú, și solí a'í scótere din Țari-grad, aú eșitú poroncá. Intr'aceea vará, purces-au Turcul cu mulțime de óști ; și eșindu-í Ión Zapolie înainte la Beligrad cu Lașco Lévil, la adunare s'au clătítú pușinel de pe periná Sultan Suleiman, cu sbárcitá frunte, însé cu blándú ochiú căutándú spre Ión, i-aú tinsú mâna dicéndu'í : «Íți daú mâna apérátóre la tóte trebile téle, și rădicátóre la cinstea care a'í fostú, și aceea care de la Dumneđeú nimic altá nu poftesce numai asuprițií și căđușií se'í rădice. Fii, dérá, cu bună și veselá inimá, și milelorú mele neuitátorú.» Și îndată aú învê-țatú pre Vizirul se'í. esá cartea cu giurámêntul, cu aceste cuvinte scrise la Hronografú :

«Dátătorii de daruri, și milelorú séle, acela a tóte ziditorú, Dumneđeú, și cela ce este mare și puternicú, prin voía Dumneđeescii socotele, acela care a ámbe raiurile este Sultan, și a tuturorú împărășiloru acestei lumí lápíte, cármaciú, și alú-doile crángul capétú, și óștilorú diregătorú, carele este alú nostru prorocú, Mehmet, asupra cáruía prorocú fie pururea blagoslovenie și dragoste înaintea Dumneđeescii mile, prin a cáruía bună milá și a'í seí patru prietení mari invêțatorí tainici : Abubechier, Osman, Omer, Ali, prin carií blándú in-bunătăți, înaltul Dumneđeú, dintru a sa nesfêrșitá milá, fie pururea veselú și priimitorú de totú, puternicul Dumneđeú, și a toți sfințií și fericite suflete, carile ílu laudá ; cu a cáruía voie și milá, eú, Sultan Suleiman-Șah, Impératul Impărășilorú, cu mila lui Dumneđeú, láu-datú mare, și nebiruitú, Imépratul Țarigradului, Craiú a Crailorú. Dátătoriiú cúnunelorú, umbra lui Dumneđeú asupra pámêntului, stápanitorú a mării ceí mari și a Evropei de gios, Siriei, Araviei, Indeeí, Hananeeí, Galileeí, Finchieí, Alecsandrieí, Egipetului, și a marelui Cair, Etiopiei, Midieí, Livié, Lanhe, a mării de la India, și a mării Roșie, cráiei Ierusalimului, Samariei, a mării Tiveriei, Damasculú, Halepului, și a mării Antiochieí, Mesopotamiei, Haldeeí, și a marelui Vavilon, cu mai mare și mai micá Armenia, Partilorú, Persilorú, Mengrililorú, Giorgilor, mării Caspieí, Trapezontului, Tavrasié, Capadochieí, Chesarieí, Pamfiliei, Chilichiei, Tarsié, Caramanieí, Amastrieí, Paflagoniei, Lidiei, Frigiei, Vifinieí, marelui orașú Nichea, Nicomidieí, Calhidonului, a tótá marea Anatolia, Greției, Trației și a mării Romanieí, Machedonieí, Tesalieí, Peloponesului, Corintului, Hersonului, Albaniei, Bosnieí, Bulgariei, Valahiei, Moldaviei, Schitiei, Tartarieí, și a multe alte nesfêrșite țeri și cráii, și împărășií dobândite cu sila, și putere, și arme vitezesci, și vitezirea nóstrá fulgerá-

tóre sabii; și de mai 'nainte de noi împérași, Mehmet Șah, și fiu-seu Sultan Selim Șah, blagoslovitul părintele nostru, la odihna căroră necuprinsă și prea înalta milă fericirea Dumne-dească cu sufletele lor, în veci se fie!*

«Voa, dér, prea Luminatului Ión, din mila lui Dumne-deu Craiul Ungurescú, Croației, Dalmației, Moraviei, iproci, eú, mai sus pomenitul Sultan, Suleiman Șah, Impératul Turcilor, nebiruit, giurú înainte a totú puternicú Dumne-deu, Svânta prea înalta lumina lui, a totú puternică și bunătatea Dumne-deirei lui, la tária Ceriului, sórele, luna, stelele, pământul și fața pământului, la împéráția prea sfântá a lui Mehmet, strémoșú, Moșul, și tatálú meu, și numá mea, și pânea mea, sabia, sufletul, și viața mea, și a tuturorú Busurmanilorú Obrezuijilorú, sánétate!»

«Cătré tine, fratele meu, Ióne Craiú, nu te voiú părăsi, de arú veni tóte împéráțiile și cráii-le mele la scădere se nu se alégá nimicá de dênsele, se rămáii numai însumí, saú cu doi trii Busurmani împégiurú tăiași, încă legatú și datorú suntú, și rămáii se te-cautú, și se te cercú prin tóte unghiurile lumei și se'ți đicú: iată, eú gata suntú; ce vei despre mine, la totú gata suntú bine se facú; și fágáduinței mele de nu voiú face destul și deplin, dintr'acela césú, prea puternicú Dumne-deu, mániea și dreptú giudeful lui, asupra capului meu se vie, și pre totú se mé piardá; și orí-de ce m'așú atinge cu trupul meu, prea înaltul Dumne-deu în petró se mé întórcé; nici se mé suferé tária pământului, nici ámblandú se mé por-te ci în doué părți se se résfacă și se mé inghitá cu totú trupul și sufletul meu, și se mé sórbá.»

Acestú giuráméntú, așa gróznicú, prin tótá cráiea Ungurescá și la părțile Ardélului, pre la toți s'aú rápeditú. Érá ei cu oștile îndată se clátescú spre Buda, care fórte lesne s'aú luatú; cá Nemții, vedéndú atáta greime de oști, láséndú tégul s'aú mutatú la cetate, care o ținea Nadajdi; și în cetate neprimindú Nadajdi se se închine, 'l-aú pusú în obedí Nemții și aú făcutú de háláduirea sea legaturí. Și așa, și tégul și cetatea luándú Impératul, aú datú pre mâna lui Craiú Ión; érá Impératul, cu oștile, aú mersú dreptú la Beciú. Și băténdu'lú cu totú felul de arme, o luná întrégá, Impératul fu respinsú de Salmaș Hisșpanul, cu mare vitezie.

Apropiindu-se Iérna, s'aú întorsú Turcul înapoi, dándú pe mâna lui Ión Craiul tóte podóbele cráesci: Corona, Schiptrul și altele, la divan, în vederea tuturorú; cu tóte 'l-aú împodobitú; și 'i-aú đisú Impératul:

«Prietene și frate, de vreme ce, la nevoia ta, la mine, și la agiutorul meu ai názuitú, după alui Dumne-deu, eú încă înțelegéndú strimbá'atea deplin, cetatea și orașul Buda și tótá cráiea Ungurescá în mâna ta le daú, și pre tine Craiú Ungurescú alegú și întárescú.»

«Voa iarási, domnilorú și boiarilorú acestei cráii, poruncescú se fiți acestui Craiú alú vostru plecași și cu credință; care lucru de veți face, mé veți avea priétenu; érá de nu, sabia mea în voi se va încrunta.»

Tu déră, prietene Craiú, bunătăților lui Dumne-deu și alorú mele, neuitătorú se fi; care tu aicea ai cununa, și alte cráesci podóbe, se te împodobesci tu și următorii tei după tine.»

Dupé aceste, lásándú cu câte-va stégurí pre Aloes Gris, feciorul lui Andriiú, Hatmanul Venețianilorú, de pazá Craiului, s'aú întorsú cu multú plean Turcul spre Țarigrad.

Érá Ferdinand, după ce se dusé Turcul, își rádicá inimile cu Ungurii din partea sa, asupra lui Ión Craiú, și'lú închide în Buda. împreună cu Gris, ce'lú lásasé Impéráția de pađa. Inse, domniú Unguresci, din partea lui Ión Craiú, ce rămásese afará den chisórea Budei, pre Nen și înspáimará, și purcedú fórá isbándá de la Buda.

Multá vérsare de sánge aú făcutú între sine Ungurii, pre acele vremi; cari

cum puteau birui unul pre altul. Unii țineaă cu Nemții, alții cu Turcii, până, de la o vreme, pe ambe părțile au pătunsă acea grozăvie ca de fără, și mai multă de fără sëlbatică. Și au stătută între Ferdinand și între Ión Craiă, aședatū sē crăiescă Ión în țera sea; eră dupē mórtea lui, nu altul, ce numai Ferdinand, saă unū ficiorū a lui, sē fie Craiă; eră lui Ión Craiă, de'i va rēmânea feciorū, sē fie tóte cetățile tătâne-seū, și pre Ardélū. Și până într'atata se îndesaă, câtū pe Gris, ce'lū lăsasē Sultan Suleiman, n'au făcutū altă fôră câtū vĕrsare de sânge între sine; pre-urmă s'au aședatū cu legăturī de pace, cu giurămēnturi între sine, de are vrea sē'i calce Turcul, soții sē'și fie. — Eră dupē ce s'au aședatū Craiul Ión, au începutū cu gândū de însuratū; și, din sfatul prietenilorū sēi, și-au luatū crăiasă pre Isabela, fata lui Jigmond, Craiul Leșescū; și aducēnd'o cu cinste și cu mare glóte, s'au cununatū în Stonă-Beligrad.

Abia se satură bietul Craiă de puținea pace și Crăesa, la Buda; eră la Ardélū se rădică o sēmă de Domni de oprescū dărire Visteriei. Ce, îndată sārindū Craiul, au potolitū acea rescólă, și cu certare unora acolo ostenindū Craiul, dupē aședare și potolitul acelorū rocoșani, se bolnăvesce, în orașū în Sassebeș. Începusē a se rădicare din bólă, când numai ce'i veni veste că i-au născutū unū fiū Crăesa; și de bucurie, uitândū slăbicunea bólei, s'au luatū dupē mese, și petrecēndū, de care au cădūtū în mare herbintelă inimii, și 'și-au svērșitū viața.

Eră în urmă au lăsatū cu testamentū, pre coconul seū, de va trăi, următorū crăiei, și pre Georgie Martinengo cărmuitorū Oradiei, pentru mare credință ce avea la dēnsul, și pre o rudă a sa, anume Petru Vințehie, au lăsatū epitropi coconului; rugāndū pre toți Domni sē nu priimēscă Crai strēini, dāndū pre fiu-seū în lăturī. Și sē agiungă la Sultan Suleiman; că va fi apērătorū fiului seū; și îndată la Pórta lui sē trimiță solū pentru înoirea crăiei fiului seū.

Câte-va zile au tăinuitū mórtea Craiului, neclătindu-se oștile din locū, și nesciindū nimică de mórtea Craiului.

Solia îndată la împărăție pornindū, și când solii cu mare credință, pre testamentul Craiului, mergū cu sirguelă la Pórta, eră Ferdinand, înțelegēndū de mórtea lui Craiă, îndată trimite la crăesa, ce se ținea în Buda, poroncindu'i sē se fie de tocmela ce au făcutū bărbatu-seū în viața lui, sē lese crăiea, sē se ducă la orașele cele aședate, cu pruncul ei, făgăduindu'i și mai multă zestre, ca unei crăiese cum s'arū cădea; eră de nu arū vrea de bună voe sē se ducă, și va vrea sē calce tocmela și legăturile Craiului, bărbatului ei, în douē rânduri așezate, arme sē aștepte, cu cari, ca o crăie dréptă a sa, va cerca casa Austriei; și de sirgū voei sēle, în ce voie este, răspunsū sē'i facă. Decī, pre solul lui Ferdinand fórte cu greū l-au oprit în Buda diregătorii crăiei, și târșii fórte cu greū au făcutū pre Crăesa sē priimēscă solia. Decī, ce au poroncitū Ferdinand, tóte au grăitū solul, și pe-urmă și lauda de arme.

Răspuns-au Crăesa cătrē solū, că nu póte sē stea acum dupē svaturī, ce arū răspunde lui Ferdinand, slăbită fiindū de lacrimi și de amara jale dupē soțul ei, Craiul; nici póte nimică face fôră invēțatura tătâne-seū, lui Jigmond, Craiul

Leșescă; la care, de nu'mi va da o vreme Ferdinand să agiungă la tată-meu, pentru învățatură, ce, se va apuca de arme, puțină laudă voru agonisi, și chiar Macsimilian și Ferdinand, asupra unei femei stinsă de lacrimi, și asupra unui pruncu in fașe.

După solia răspunsă de Crăeșa, Ferdinand, nimic zăbovindă, aș alesu ôste, și cu mare tocmelă, cu generariul seü Leonar Velehs, și o trimisă in crăiea Ungurască să bată cetățile; care nu va vrea de bună voie să se inchine, să le cuprinđă cu oșți in partea sea.

Sultan Suleiman, cu svatul socotindă că cu cinstea Impărăției este să apere, pre giurământul seü și dată cuvântul, pre Crăeșa vėduva și pruncul, chemândă pre solii Unguresci, le răspunsă: cum, aș dată Crăiea Ungurască lui Ión și fiiloru seü, și aș înorită acea crăie, și asupra pruncului fiului lui Ión și sėmintiei. Și s'aș gătitu de ôste, puindă tótă puterea sea, să nu se bucure neprietenul seü, Némțul; dăndă și soliloru daruri; și pruncului, in semne de apărare, căftan cu sirmă țesutu, paveză cu petre scumpe impodobită, și buzdugan, și sabia totu acoperită. — Și indata aș poronicitū lui Ustrof Pașa și lui Mehmet Pașa să purcedă cu ôste, sirguindă să apere pre Crăieșa și pre Coconu.

Ferdinand, intr'a-cea vreme, trimite și elu solii la Sultan Suleiman, pofindă crăiea Ungurască, cu legăturii ca acele cu care aș ținutu și Ión Craiū de la Impărăția lui. Ce, solii lui cu mare scărbă i-aș pusū la inchisore, dicēdu-le că suntū de mórte, că suntū de la unū neprietenū a Impărăției trimiși; și acela ce'și bate giocū de Impărăție, milă cere főră-de rușine, calcă crăiea Ungurască și pre Crăieșa cu pruncul, care este subt apėrarea Impărăției.

Nemții lui Ferdinand, dacă simtū că vinū acei doi Pași, Ustrof și Mehmet Pași, se daș inapo; érá cum înțelegū că s'aș intorsū Turcii, iar aș venitū cu Hatmanul lorū, Rohan Duca, și până in Buda sosindū o aș incungiuratū din tóte părțile, cu mare strinsóre. Sultan Suleiman, înțelegēndū acéstă veste, se apucă cu mare sirguelă a se gătire de ôste: și indata aș pornitū oștile de prin totū locul inainte la Buda, și elu singurū, cu mulțime de ôste, aș purcesū pre-urmă, grăbindū să apuce pre Nemți subt Buda. Și când agiungea in marginea crăiei Unguresci, 'l-aș tēmpinatū vėste de isbândă, cum, Rohan Duca, Generalul lui Ferdinand, cu dōđ-deci de miș de Nemți, cu Unguri, aș peritū cu totul de turcii cari aș mersū mai 'nainte. După acéstă veste, merge mai incetū; și agiungēndū la Buda, aș descălecatū despre Buda-veche, și indata Craiului pruncū, ce'ī pusese nume Stefan, i-aș trimisū daruri: trei cai cu tóte podóbele, și căftanū boiariloru ce erău pre-lungă Coconū.

Solii Turcesci ce aș mersū cu daruri aș pofitū cu mare blāndetē, de la Crăieșa, să trimiță Coconul in tabēră, la corturile Impărătesci, și pre toți domni și boiarii pe-lungă pruncū, főră de nici-o sielă; că Impăratul va să privescă cu ochii seü pre Coconul, prietenul și cirėcul seü. Și din brațele sele se'lū dea fiiloru seü, cari suntū aice, ca de-pre-acum se'lū cunóscă, și de temeiu prieteșugū neclătitei credințe a Otomaniloru, de acum să incėpă. Și pre singura Crăieșa, in locū de fiică a sea, și noră o ține, ca pe o fiică, a iubitului seü prietenū și cirėcū, a rēposatului Craiū soție și pruncului Craiū maică, ar vrea prietenesce să o vadă; număi, pravila, din bėtrāni, a Otomaniloru apėră a intrare

bărbatul străin la locașul femeescă; nici a poftire pre Crăieșa la sine pôte, la corturi, pentru prepusul lunei, se nu se clătescă in ceva cinstea numelui ei, care, la femei mari și de cinste, mai scumpă de tôte odórele este cinstea. La acestu graiu a soliloru, indata, rănită inima de maică a Crăesei, fôrte slabă, mâhnită și ipmrotivă aũ răspunsu Crăieșa. — Êră dacă i-aũ đisũ Georgie Martinengo, epitropul, se socotescă, cu acestă dișertă sielă se nu întărite pre păgânul vırvărũ la niscaĩ tirăniĩ, cu inima in tremurĩ aũ imbrăcatũ pruncul cu luciĩ crăiescĩ fașurĩ, și 'l-aũ pusũ cu manca in caretă lucie de aurũ, și cu o sémã de Dómne de cinste, și cu toți Domniĩ și boĩariĩ 'l-aũ trimisũ la corturi. Eșit'aũ inainte multe stoluri de călărime, și 'l-aũ petrecutũ până in corturile Impărătescĩ. Sultan Suleĩman cu blândețẽ aũ căutatũ spre Coconũ, și 'l-aũ luatũ in brațele sele, vorovindũ prin tãlmaci cu manca; aũ chĩematũ și pre copiii seĩ, ce erau cu dẽnsul, și le-aũ đisũ se sãrute pe pruncũ, cã este fitũ ciréculuĩ seĩ, s' ție minte, intra'cea dragoste se'lũ albã și ei, cum aũ avutũ elũ pe tatã-seũ. Êră pe Domniĩ și pe boĩerĩ ce venisẽ cu pruncul, i-aũ chĩematũ cu Vizirul la masã.

Și când acolo ospetězã pe Domniĩ Ungurescĩ, era gata orõnduitã óstea, se cuprinďã tãrgul; și necunoscẽndũ Ungurĩ, aũ purcesũ turciĩ Enicerĩ bulucurĩ, anume cã mergũ se vaďã orașul, cãtũ nici cei ce aũ strãjuitũ la porți nu aũ simțitũ când ıũ cuprinsũ porțile cetății. tôte ulițele, și meidẽnul orașului de miďlocũ. Indata aũ inceputũ a strigare telalii pe ulițe, se se inchiďã totũ omul la casã'și, și cineșĩ in gazda sea. Armele totũ omul de la casa sea se le dea, care va se nu pãie cu tótã casa sea. Și acẽsta de o face, nime griș se nu albã. Dacã i-aũ đitũ scire lui Sultan Suleĩman cã tãrgul s'aũ cuprinsũ fõrã-de nici-o turburare multime orașului, și acum suntũ tôte porțile și ulițele pre sema Eniceriloru, ẽrã dacã insẽrasẽ, aũ trimisũ pruncul la mumã-sea; ẽrã pre boĩariĩ pre toți i-aũ opritu in tabãrã. Crăieșa, dacã aũ vãdutũ cetatea cuprinsã de Turci, și Domniĩ opriti toți in tabãrã, aũ scrisũ rãvasũ cu mare jalobã la Impãratul și cu lacrimi: se nu ıte Impãratul cinstitũ și celũ milostivũ numele seũ, și slava ce are, de bunãtașile sele la tótã lumea, și gjurãmẽntul carele-lunei sciutũ este, cu carele aũ intãritũ milele blãndețelorũ sele, și pe-urmã soșului seũ Craiului, se ție; pre boĩariĩ, toți acestia aũ ținutũ credința stãpãnu-seũ, cu tótã inima, in partea numelui Otõmanilorũ și Impãrăției sele, improtiva neprietenilorũ Impãrăției, și stãpãnului lorũ Craiului, ciréculuĩ scaonului seũ, se'ĩ slobõďã. Aũ stãtutũ dupẽ acẽsta patru đile Impãralul la svatũ, ce va face cu Buda și cu casa Crăieșei, și cu Domniĩ Ungurescĩ. Svãtuiaũ unĩ se'ĩ trimiță in Țarigrad, și pe pruncũ și pe Domni, și in Buda se se puie Pașã. Êrã alții svãtuiaũ se nu se calce gjurãmẽntul, nici se se facã silã ca acẽsta, lunei uritã, unei femei și unũ pruncũ, cariĩ s'aũ priimitũ pentru apãrare, și acum se'ĩ scõtã din casa lorũ cu robie, la care faptã in tótã lumea ocarã se va nasce. Êrã pașa de Belligrad svãtuia se se puie pașã in Buda, pe obiceĩul bẽtrãnilorũ seĩ; Crăieșa se se trimiță la tatã-seũ; pruncul in Țarigrad, in casele Impărătescĩ, se'lũ hrãnescã și se creșcã in legea lorũ; pe toți Domniĩ se'ĩ omóre; cetățile lorũ se le rãsipescã; câți omeni arũ fi de rãșboiũ, toți la Anadol se'ĩ trecã. Numã țeranii

plugari, lucrătorii de pământu pre la tîrguri, pre la sate, pre la cetăți, cu ómeni de pază s'î lase.

Sultan Suleiman, cumpenindú cu gândul svaturile de ambe părțile a Pașilor, au alesú mișlocul: nice așa apregú cum au đisú Pașa de Beligrad, nice cum au đisú cei-alți. Au trimisú poroncă Crăesei se nu'și facă voie rea, pentru căci îi caută a eșire acum dentru céstă cetate: care, neputend'o sprijini de Nemți, s'au socotitú a o ține cu oști Impărătesci. Érá ei, scaonú Crăiescú s'au aședatú, cu pruncul, la Lipa, și cu totú Ardélul și părțile crăiei Unguresci de sus, până se va rădica pruncul Stefan-Craiu in vîrstă: cea țéră fiindú mai in laturí; și cu atáta mai îndemána va fi Crăesei, că se va hotári cu tată-seu, Craiul Leșescú, avendú Impărăția pururea grijé de acésta se fie subt apêrea Impărăției, pruncul cu mumă-sei. Care, din-loc au datú poroncă se fie slobođi boiarii cineși la slujba ce au avut. Numai Verbeție bêtránul se rămáie in Buda, se giudece ómenii dupé pravila lorú. Și íată petrecetóri Impărătesci, cu stéguri, cu care, și agi Impărătesci pre-lungá Crăiesá, de și-au rădicatú tótá averea casei; numai armele cetăței și zaharalele le-au lăsatú.

Atunce Crăiesá, cu lacrimi și cu ascunsú suspinú, ceriului págánésca înșelăciune mărturisindú, au pureesú din Buda. Bieții Domni, scăpați cu ăile, purcedú cu Crăiesá; de bucuria vieței că nu și-au pusú capetele, au uitatú ce au perdutú. Și așa mántuindu-se Crăiesá, cu pruncul Stefan Craiu, căruia i-au pusú nume mai pe-urmá Ungurii Ión Jigmond; și in dragostea tátáne-seu, lui Ión Craiu, carele aprópe de trei-đeci de ani au crăitú cu bine de la toți Domni, boiarii și totú Ardélul, au adusú prunculú la Lipa scaonú noú de crăie, darú.

Aceste când se lucréză la Buda, érá Ferdinand luándú veste de perirea oștii se la Buda, teméndu-se de puterea Turcului, au trimisú solú cu daruri scumpe la Sultan Suleiman, poftindú crăiea Ungurésca s'î-o dea pe séma lui, s'î dea haraciú pre anú. Érá Sultan Suleiman, luándú darurile, au răspunsú prin tálmaciú că necuvióse legături arú fi acele de pace se ía Ferdinand crăiea, care au ținut'o Ludovik Craiu (ce au peritú cum s'au scrisú mai sus), și elú se rémáe cu óstenéla, și truda, și cheltuiala, cu atáta numai cu hărăciul; de pe țera Austriei aședatú scaunul seu spre pace, atunce se se ție cu adevératú Impărăției lui prieteșugú; care mișlocú, de'í va párea lui Ferdinand cu greú, și arú vre se alégá résbóe, pre aceea va sta: că și crăiea Ungurésca despre dânsul va apêra, și părțile Austriei in pradă vorú merge. Așa lăsândú Sultanul Suleiman lucrul la mișlocú, cu apropiate vremi de tómná s'au întorsú spre țera sa, lăsândú in Buda óste de pađă, Enicéri. Intru aceea, Georgie Martinenzie, la Lipa, nebágândú in sémá pre alți Domni, trebile crăiei au luatú dupé páreréa sea, pre sine; cu ce, au adus'o la gânduri pre Crăiesá că arú pofti elú crăiea; din care prepusuri au intratú între dênșii mari zarve; care și lorú și părților creștinesci pre-acolo mare réú s'au ațitați și s'au începutú. Și până într'atáta au venitú lucrul, câtú au adusú pre Crăiesá de au lăsatú crăiea lui Ferdinand, pe tocméla și scrisorile ce au făcutú Ión Craiu, bărbatul ei, cum s'au scrisú mai sus, cu legături ca aceste: Crăiesá, cu numele fiului seu, Ardélul a'lú apêra de Turci nu póte, ce se fie crăiea pre séma lui Ferdinand, cu folosul a tótá creștinătatea; și in locul Ardélului au luatú Crăiesá și Coconul ei o țéră, anume

Evboria și Ratisboria, in Ungurimea de sus, alături cu țera Leșescă, preste munții leșesci, acărora țeri era venitul pre anu 25,000 de galbinii de aur. Și pentru mai mari legături prieteșugului între casele lor, Anna, fiica lui Ferdinand, să fie logodită după Ión Jigmond, cuconul Crăieșei, și cu zestre 100,000 galbenii de aur, și datoria care era făcută de tată-seu și de mumă-sea Crăieșea, 50,000 de galbinii de aur, așijderea să plătescă Ferdinand. Și in locu de zalogu pentru aceste, au pusu cetatea Kașa, să fie scaonu Crăieșei cu fiul ei; și pre aceste tocmele și legături, care arată Baptista Kastald, ce venise de la Ferdinand cu oște și cu armată, într'agiutoru lui Georgie Martinenzie, ce era Ispravnicu și cârmuitoru lângă Crăieșea și lângă Coconu, lăsatu de Ión Crai, cum s'au pomenitu mai sus; apoi acela au făcutu amestecăturii și s'au agiunsu cu Ferdinand; au purcesu Crăieșea cu Coconul ei la Ținob, și au scosu cununa, schiptrul, mărul și alte podóbe crăieșei, și le-au datu lui Castald. Spunu, să fie făcutu Crăieșea graiu ca acesta către Coconu:

Dacă și alu teú și alu meu norocu n'au vrutu să fi in scaonul crăieșcu a tătâne-teú, carele dreptu ție se cuvenia, și cu Dumnezeescu și omenescu giudețu, mânia spre noi a coriului, care nici cu unu mișilocu a se primenire nu póte, a răbdare ne cantă într'aceste cumplite vremi. Și să alegem, ce rēu mai micu se vede; căci este să ție-se plătescă crăiea de moșie. Numai ce'i mai fórá grijē, și cu binele creștinăiaței se primim. Intr'aceea, aniloru încă ești vērștă care a te chivernisi la grele vremi nu poți improtiva puterniculu; cu voia bună, să dai celui mai puternicu, să nu fimu de a lumēi mustrare. Incailea-pe partea creștinēscă prietenii și cu milă spre noi, să facem; că a Turciloru prieteșugu, puternicu, déră că este fórá credință, bine 'l-am simțitu. Fie, déră! și Dumnețeu așa se dăruēscă marea strimbătate a ta incai cu binele creștiniloru să fie! — Ție, Castalde, dau aceste a crăiei odóre cu care se incunună craii Unguresci; tu fórá zăbavă la stăpānulu teú, Ferdinand, să le dai, prea luminatul stăpānulu teú; carele, luāndu-le, nu așa de dēnsele să se bucure, cum pentru binele acestorú țeri creștinesci nevoință și grijē să aibă; și de cuvēntulu seú, prin tine datu, să se ție.,,

Indată după aceste au mersu cu toți Domniii la giurământu, se fie cu credință in partea lui Ferdinand, și ales Georgie Martinenzie, și apoi Sasiu, Secuiu; érá apoi sciindú că acēstă primenélă a lorú fórá svadá cu Turciú nu va fi, au stă-tutu și la svatú de oște. Érá Crăieșea au purcesu peste greii munții, părăsindú Ardélulu.

Georgie Martinenzie, amestecătorulu și neaședatul într'ámbletele séle, cum de purcesul Crăieșei veselú, așa de rēsbóele cu Turciú era gata mahnitu, in multe rōndurii se isbia; și ántéiu haraciulu care se da la Turci la cetatea Uivarulu 'l-au strinsu și 'l-au pornitu cu sirguélă la Impărăție; dāndu scire la Pórtă de aceste ce s'au făcutu, că tótă vina este a acei femeii Crăieșă, din ámbletele femeesci. Și cu de aceste silia s'și tocmēscă lucrulu și numele seú la Pórtă, și să întórcă gândulu Turculu, de oști gătitu, pentru ámbletele lui asupra Ardélulu. Inse, aceste ámblete a lui Georgie in ámbe părți i-au gătitu de perire, cu svatulu a unora dintre dēnșii. Că și Turcul, Sultan Suleiman, oblicindú pentru Ardél, inchinatu la Ferdinand, au poroncitu Pașii de Buda, și lui Stefan Vodă din Moldova, și Domnulu Muntenescu, și la alți Pași, să între in Ardélú cu armata, să certe viclenia ce au făcutu Impărăției. Mers'au óstea Turcēscă cu Domniii acestorú țeri, și au apucatu cēteva cetății; luat-au și cetatea Lipa.

Érá Unguriú încă se punu improtiva cu oști, și i-au cetățile iar către sine. Și așa, într'acēstú chipu, când stau, poroncesce Ferdinand la Baptista Cas-

tald, ori cum arŭ putea face sŭ omŃre pre George Martinenzie, simŃindŭ ămbletele lui întŃrse la Turci.  ră Castald, plinindŭ poronca, dă acestă trebă lui PalaaviŃie Polcovnicului Ńi lui Marco Antonie care era diēcŭ pre cărŃi nemŃesci, lui George sŭ'i facă sŭmă. Făcut'aŭ pe poroncă ; Ńi aŭ ucisŭ pe George Martinenzie. Pentru acăruia mŃrte, spăimăntaŃi Ungurii, Ńi mai ales Sēcuii, facŭ între sine giurămŃntŭ asupra lui Castald Baptista. AŃa, dupŭ multe cu Turciŭ amestecături, Ferdinand trase inimele ArdelėnilŃr la sine, le pune Voevod pe Andrei Batori. Crăiesă Isabela, într'acea vreme, cerėndŭ de la Ferdinand cele prin Baptista Castald făgăduite;  ră dacă vėdu că numai ce o pŃrtă cu cuvinte deŃerte, amăgind'o, începe pe-taină a se aġungere cu domniŭ de Ardėlu, cei ce se giurasŭ asupra lui Castald; Ńi aŭ aġunsŭ Ńi la Mircea Vodă, Domnul Muntenescŭ. Apucatu-s'aŭ Mircea Vodă pentru trebile Crăesei Ńi a Coconului ei la impŃrăŃia Turcului; Ńi stăndŭ aŃa la părere, din doe părŃi, Ńi de Turci Ńi de NemŃi, trimiŃu solŭ la Ferdinand, poftindu'lŭ sŭ nu fie opriŃi a Ńi cercare miŃilŃce de pace cu ImpŃrăŃia Turcului; că-cu venirea a unui Hasen, anume Halil, pe carele isprăvisse Mircea Vodă, nădėjduiaŭ Ardeleniŭ că vorŭ pleca pre ImpŃrăŃia Turcului la pace, nepomenindŭ nimică de Ferdinand.

Dat-aŭ voie Ferdinand, insŭ cu tocmelă sŭ dea Turciŭ cetăŃile ce luasŭ decurėnd. Se apucă Halil cu rŃspunsŭ de acele, Ńi până in opt-spre-dece Ńile rŃspunsŭ sŭ aducă.  ră până la întorsul lui Halil, s'aŭ strinsŭ Ungurii la GiuluŃu, la Aguropul, unde sosese Ńi Halil, aducėndŭ rŃspunsŭ de la ImpŃrăŃie, că într'altă, ImpŃrăŃia nu primesce, nici va primi, numai, de vreme ce aŭ muritŭ George cu nedrŃptă mŃrte, Ńi ei cu puterea lorŭ pre NemŃi nu'i potŭ scŃote din Ardėlu, sŭ asculte poronca ImpŃrătescă, sŭ'i aducă la-locŭ pre Coconul IŃn Jigmond, fiul lui IŃn Craiu, cu mumă-sea, la crăie, de vorŭ Ungurii pace Ńi linise, care o aŭ avutŭ de la ImpŃrăŃie in Ńilele lui IŃn Craiu. Ńi  tă PaŃai de Buda se poroncesce, Ńi i se dă pre mână putere de oŃŃi, sŭ vie la dŃnŃii. Deci, de vorŭ fi dreŃŃi, Ńi se vorŭ da subt ascultarea ImpŃrăŃiei, hălăduiŃi vorŭ fi;  ră de arŭ mai trăġana cu aceste amestecături, inchinându-se la alŃii, plata faptelorŭ lorŭ gata este : că toŃi lŃcuiitorii acesteŭ ŃŃri subt sabie vorŭ merge.

S'aŭ cutremuratŭ toŃi Ungurii de aceste poronci care aŭ adusŭ Halil, sciindŭ bine de puterea Turcilorŭ cum este. Multŭ aŭ luatŭ Baptista Castald sŭ'i bărbăteze improtiva Turcilorŭ; ce nimic cu meŃterŃugurile sŭle n'aŭ pututŭ face. Intr'acea-dată s'aŭ rocoŃitŭ Ńi oŃtile NemŃesci pentru lefe, cŭ nu luase, Ńi  raŭ sŭ ucigă pre Castald Ńi pre alte căpitenii a lorŭ ; Ńi neputėndŭ'i opri s'aŭ dusŭ, puindu'Ńi alte capite dintre sine; pe urma lorŭ Ńi Castald s'aŭ luatŭ Ńi s'aŭ dusŭ la Beciu. Spunŭ, că iar elŭ aŭ făcutŭ acelŭ meŃterŃugŭ, sŭ  să din Ardėlu mai cu acoperită ruŃine.  ră dupŭ ce s'aŭ dusŭ Castald, totŭ Ardėlulŭ s'aŭ plecatŭ subt ascultarea Isabelleŭ Crăeseŭ Ńi fiului ei.  ră până a veni Crăesa, multe zarve  raŭ între dŃnŃii; ce, dacă aŭ venitŭ, aŭ trimisŭ dece mii de galbini de aurŭ la PŃrta ImpŃrăŃiei Turcului, sŭ'Ńi facă prietenŭ; cariŭ banŭ, apoi, s'aŭ legatŭ la ImpŃrăŃie in locŭ de datorie, până in ceŃti ani ce aŭ perdutŭ Turciŭ Buda Ńi totŭ Ardėlul; Ńi s'aŭ aŃeġatŭ pace, până la mŃrtea Crăeseŭ.  ră pe urma Crăeseŭ rŃmăindŭ încă copilul nu de yrŃstă, elŭ aŭ pof-

titu, și Domniț 'l-așvătuitu de aș alesu 12 svétnici, prieteni de a tătâne-seș, se cãrmulascã trebile crãiei. Inse, țilele lui nu de toti fericite: cã lãsãndu-se numai cu unu gãndu la una impãrãția Turculu, a toti Crai și Domni creștinesci ș'au pornitu urã, cãtũ nime din Crai sau din Domni creștini, pãnã și Venetianii, din casele lorũ moșancã de cinste seș fie Crãiesã, n'au priimitu.

Spunũ, cã cu invetãtura doftorului, anume Stan, care au cãđutu la legea Arienescã (Arian se cunoșce pe diresele lui, date Arienilorũ in Ardélũ. pãn acum), acestũ Craiũ au aședãtũ acestã lege, se fie priimitã in Ardélũ; și nu numai legea Arienescã, ce și legea Papiștãșescã, Calvinescã și Luterãnescã, și acea Arienescã, cãrei lege este capũ Fotie și Arie, de la sobore proclẽfi; și aceste patru legi staũ pãnã acum, scořindu'si ochii unii altora.

Murit'au acestũ Craiũ tẽnãrũ, nãscutu și crescutũ totũ in zarve, și in neaședãrũ, nu fõrã prepusũ de otravã, rãmãindũ crãiea iar fõrã urmãtorũ, seminție de Craiũ. Și apoi s'au osẽbitũ Ardélul de la crãiea Ungurescã subt Cnezũ. Și antẽiũ Stefan Bator, carele pe-urmã au fostũ Craiũ in țera Leșescã; ẽrã in locul lui au stãtutũ Cnez Jigmond Batori, și apoi Andrei Batori, ce 'l-aũ stinsũ Mihai Vodã, Domnul Muntenescũ, cu poronca Turcilorũ. Acelũ Jigmond Batori au fãcutũ schimbũ cu Impãratul Nemțescũ, de au lãsatũ Ardélul in sãma Impãratului Nemțescũ, și i-aũ datũ lui Impãratul o țerisõrã in sus. Și cu acelũ schimbũ, iar au adusũ asupra Ardélului amestecãturũ; ce, nu s'au îndelungatũ. ẽrã dupẽ Andrei Batori au stãtutũ Cnez Jigmond Racoți; și iar, la începutul Domniei lui, au începutũ valurile și netocmelele, in care se aflaũ capetele acei țeri; ce, bãtãndu-se pe domnia acei țeri, ẽrã din Batoresci, anume Gavriil Batori, și fãgãduindu'i doẽ olate, a Muncaciului și a Patacului, acela au lãsatũ cnezia lui Gavril Batori, și elũ cu mare avere s'au mutatũ la Muncaciũ și la Patacũ. Acestũ Gavril era sburdatũ copilandru; cu hihote se mãrturisia cã bẽtrãnul Racoți cu tẽmere 'l-aũ amãgitũ și 'l-aũ spãrietũ, de i-aũ luatũ den mãnã Domnia Ardélului. Și așã, in gãndulũ seș, celũ cu crieri tineri suitũ, s'au desfrinatũ in viațã fõrã-de rușine, cãlcãndũ casele a ore-cãți boiarũ, fãcẽndũ silã femeilorũ lorũ și fetelorũ lorũ. Anume trimitãea, unde scia femeĩ frumõsẽ; și pe unde i se tẽmplã a merge, fugeãũ õmenii de'si ascundeãũ femeile și fetele pre la biserici; și cãnd îi spuneãũ slugile cã s'ascundũ și fugũ õmenii cu fetele, elũ rideã cu hohotũ in mare glasũ. Atãta era departe rușinea, ca o fãrã. ẽrã intr'o vreme au mersũ la Sibiũ; nesciindũ bine de venirea lui acolo, așã fõrã-veste au scosũ pe bãrbați din-afarã de orașũ, cãți au socotitu cã arũ fi mai mulți la numẽrũ de curtea lui; ẽrã femeile lorũ le-aũ împãrțitu tuturorũ a lorũ, se le deã petrecãnie, fõrã-lege alegẽdu-si antẽiũ șiẽ unũ cãrdũ; și suntũ femeile la Sibiũ iubẽte, cum își suntũ de felũ albineșe. Pentru care spurcatã și rar auđitã faptã, strigãũ Teologii; preotilorũ, pre la biserici de ai lorũ, au rãspunsũ cã blãndã plãtã iaũ Sibianii, pentru fapta ce au fãcutũ cu Andrei Batori: la nãzuirea lui, n'au vrutũ o portițã seș deschiđã, de au peritũ. ẽrã cu acestã faptã ce face cu muierile lorũ, nici-unũ rẽũ nu face, ce, imulțesce tẽrgul. Aceste fõrã-de-legi, nepovestite, nespuse, nici-auđite in lumẽ, vẽđẽndũ Domniũ peste Dumneđeescã și omenescã pravilã, trimis-aũ jalbã la Impãrãție pe dẽnsul. Care lucru simțindu-lũ, și temẽndu-se

de viclesugă, s'au mutat în Oradia; și eșind la primblare, 'l-au ucis doi ficiori de boțari Unguri, și s'au stins cu acel cârlan fôră-rușine laudata casă a Batorescilor, cu reu sfârșitul său și de-ocară.

Pre-urma acelui aș stătut Cnez Ardélului, Betlem Gabor; acesta era cu mare și deplină fire. Fost-au împotriva Nemților multă vreme cu Cehii împreunată; și, cu agiutorul Turcilor, până la zidurile Becului aș agiuns cu oște, și părțile crăiei Unguresci de sus aș debătut despre Nemți, și la volnicie i-aș adus. Murit-aș acest Cnez în anul de la Hristos 1629, cu mare jale tuturor dintru acele părți. Pre urma lui, Dómnă-sea Caterina, care era de casa Cnezilor de Brandeburg, aș nevoit de aș pus pe fratele soțu-seu, Stefan Betlen, care la Turci era de mare credință, însă om blând; și vedând între Unguri multe capete amestecătoare, aș lăsat de bună voie Cnezia, și aș dat locul Racoșescilor. Spun de căiala Ungurilor, cu povestea lui Esop care scrie că bróscele, sciind un butuc în loc de Impărat, în locul lui aș ales pre un șeipe să le fie Impărat, ce era într'un eazer. Așa George Racoți, stătu la cnezie cu sfatul și priimirea tuturor; întărit-aș Ardélul în țilele se, și părțile Ungurimei de sus, cu întemeiată cnezie; pre mulți amestecători i-aș răsipit și i-aș pus la închisore în totă viața lor. Și până într'atata întărit și întemeiat, cât și el nădăduia de crăiea Leșescă ca și Batori, în anii de la Hs. 1648. Si cugetând cum ar agiunge la cununa crăiei, aș cădut în bóla ce se chiamă Melanholie, care, din svatul doftorilor, silia să se lecuască cu vênătoră; și nefolosindu-i și acele primblări, și-aș svărșit viața.

În locul lui George Racoți aș stătut Cnez Ardélului cel întăit născut, iar pre numele tătâne-seu, George Racoți, om cu înaltă fire. De acesta, cum și de urmașii lui, vom scrie unde vom agiunge la Domnia lui Vasilie Vodă, ce aș domnit în țără la noi.

Neculai Costin.

APENDICS IX.

Pentru Despotu Vodă, de unde s'aũ ijderitũ și în ce chipũ 'și-aũ scosũ nume de Domnie.

Pentru Domnia acestui Despotu Vodă, Letopiseșul celũ Moldovenescũ forțe prea scurtũ scrie; cã numai ce aratã cum aũ venitũ Despotũ den țera Leșescã cu óste streinã, și s'aũ lovitũ cu Alecsandru Vodã la Verbia, ș'aũ biruitũ pre Alecsandru Vodã și 'l-aũ gonitũ pãnã la Huși; și deacii s'aũ întorsũ la Iași, unde 'i-aũ cetitũ Vlãdicii molitva de Domnie, și 'i-aũ pusũ numele Ión Vodã; și aratã câți anĩ aũ domnitũ.

Èrã de lucrurile-și resbóiele ce s'aũ fãcutũ în țilele lui, nemicã nu însemnã, nici aratã de ce rudã este.

Èrã rãposatul Urechĩ Vornicul, vrëndũ sã arãte acãstã poveste a lui Despotũ mai deschis și mai adevãrat, împreunãndũ isvódele aũ cetitũ la cronicul Leșescũ, care este isvoditũ de cronicarul Leșescũ, Bielski, și de acolo aflãndũ, mai ales de Despotũ, aũ scosũ acãstã poveste ce scrie mai sus, cã este Despotũ Vodã de la Ostrovul Samosũ den nascerea sea, și cum s'aũ împrietenitũ cu Laski și aũ venitũ cu óste spre Moldova, și aũ gonitũ pe Alecsandru Vodã și aũ apucatũ scaunul; și deacii, tóte pre-rônd, cum spune mai sus; însã, mai adevãratũ nu'lũ aratã de unde s'aũ ijderitũ, și cum 'și-aũ scosũ nume de Domnũ.

Èrã eũ, Simion Dascalul, vrëndũ cu adevãratũ ca sã potũ dovedi acestũ lucru, mai alesũ și mai deschisũ, pentru Despotũ Vodã, cetindũ isvódele amũ cercatũ și eũ la cronicul Leșescũ și amũ aflatũ isvodul carele este isvoditũ mai de'nainte-vreme de Alecsandru Gvagneu, pre limba Latinescã; și deacii, dupã acelũ isvodũ, 'l-aũ isvoditũ Marțin Pașscovski, den limba Latinescã pre limba Leșescã. De acole și eũ m'amũ silitũ cu nevoință de amũ isvoditũ de pre acelũ isvodũ, pre limba Românescã, acãstã poveste a lui Despotũ Vodã, de unde s'aũ ijderitũ, și în ce chipũ 'și-aũ scosũ nume de Domnie.

Pentru Acestũ Despotũ Vodã scrie, dërã, Marțin Pașscovski, cronicarul Leșescũ, cã óre-cãnd aũ fostũ unũ Despotũ óre-carele, locuindũ la Moldova, omũ de cinste și de folosũ forțe, care întru nemicã n'aũ fostũ mai jos de cãtũ cel de frunte, avëndũ și unũ nepotũ, anume Vasilicu. Acesta Despotũ, și cu nepo-

tu-seu, viindü Alecsandru Vodă la domnie, de frica lui cu tötă averea lui aü pribegitü den țeră, și aü trasü spre Römü, unde, nu multă vreme trecëndü, aü peritü nepotul seu la unü resboiü. Și de acolo mutându-se Despotü la altü ostrovü, 'și-aü cumpëratü ocină, și s'aü așețatü; unde nu multă vreme aü muritü și Despotü, rămâindu'ï tötă avuția lui pre mâna slugilorü sele. Și fiindü unul dentru slugi de rudă grecü, anume Heraclu, carele era mai de folosü și mai de cinste de câtü toți, și mai credincioșü la Despotü de câtü tôte slugile, fiindü și omü istețü la fire, și ascuțitü la minte, aü chëmatü pre toți tovaröșii sei, pre slugile lui Despotü, și le ñise: «Frațilorü, iată stëpânul nostru muri, și averea lui tötă pre mânele nôstre remase; și iată cumu'ï obiceiul la acesta locü: că, dacä móre omul și nu va avea feciori, sau altă rudă, iaü gïudecãtorii remășița tötă a mortului. Și acuma, de vorü oblici de mórtea lui Despotü, vorü veni de vorü lua tötă avuția stëpânului nostru, și noi vomü rămâne cu nemica. Êrä de veți vrea së më ascultați pre mine, și së faceți cum voiü ñice eu, noi förä grijë vomü fi dentr'acolo, și avuția stëpânului nostru noi o vomü stëpâni; numai, së primiți unü cuvëntü: së më mărturisiți cãtrë toți că suntü nepotü lui despotü, și Despotü aü muritü, și avuția lui pre mâna mea aü rëmasü; și së më pãriți la gïudecãtorii, cum nu vrëu së vë plãtescü simbriile; că ei nu sciü că Vasilicu, nepotul lui Despotü, aü peritü la resboiü Ci, vëdëndü ei că mărturisiți că suntü nepotü lui Despotü și më pãriți pentru simbrii, vorü crede cu adevëratü că suntü nepotü lui Despotü, și nu vorü lua avuția stëpânului nostru; ce, vorü ñice së vë plãtescü simbriile. Decï, vomü împãrți tötă averea de'mpreună; și eu voiü lãsa së luați voi totü ce va fi, numai së'mi dați mie catastișele și zapisele câte suntü tôte, și ceva bani de cheltuëlă câtü vë veți îndura; că voă nu vë suntü bune de nemica acele hãrtii, nici vë suntü de vr'o trebă; și deaciü ne vomü reșchira, carele încotro ilü va îndirepta Dumneđu.» Decï, ei cu toții primiră aceste cuvinte, și i se gïurară, cum că nu numai înainte gïudețilorü sau cãtrë alți ómeni, ce și prent'ralte țeri ilü vorü mărturisi cum că este Vasilicu, nepotul lui Despotü. Așa, meșterșugüindü intr'acesta chipü Heraclu, cu tovaröșii lui, aü împãrțitü avuția lui Despotü; și elü aü apucatü catastișele și zapisele intru carele aü fostü și dresese cele de domnie a lui Vasilicü, nepotul lui Despotü, carile perise la resboiü, și aü luatü și den bani óre-ce, ca së'i fie de cheltuëlă. Și împreunându numele tovaröșului lorü 'i-aü ñisü Heraclu Vasilicu, nepotul lui Despotü, luându numele celui ce perise la resboiü. Și deaciü reșchirându-se toți in tôte pãrțile, Despotü aü apucatü nume de domnie și aü trecutü la țera Nemțescă; căruia, dacä 'i-aü luatü séma Chesarul, cu dragoste 'l-aü primitü; și decä 'și-aü arãtatü diresele cele de domnie, 'l-aü cređutü cu adevëratü că este nepotü lui Despotü, și era la cinste mare. Inse, lui nu'ï era de cinste, ce socotia cum ar putea face cumva së dobândescă domnia la Moșia sa, la Moldova. Carele, ämbländü pentru domnie, aü lãsatü Nemții și aü trecutü la Leși; și slujindü coronei Leșesci, și ämbländü între voñici la resboiü, s'aü împrietënitü cu Albreht Laski, Voevodul Siraski; carele, dacä 'i-aü luatü séma, cu tötă nevoința aü silitü ca së'lü ñucă la domnie; adevërindu-i-se Despotü că ori câtü va cheltui pentru dënsul îi va întörce

mai cu asupra cheltuela. Înțelegendū Laski de aceste cuvinte, s'aū înfrățitū cu dēnsul.

Înțelegendū Laski și cu Despotū de multe asuprele ce făcea Alecsandru Vodă boierilorū sei, gândiră că prea-lesne se vorū împrieteni cu o sēmă de boieri de țēră. Și sfātuindu-se amēdoi, aū lāsatu Despotū sē stringă Laski ōste, éră elū, făcēndu-se omū prostū, și fiindū necunoscutū, s'aū dusū in țēră la Moldova. Că fiindū omū cu minte mare, âmblandū cu taînă pre la boieri, pre toți i-aū făcutū prietenī. Mai apoi, âmblandū cu înțelepciune mare, s'aū apropiatū de aū grăitū și cu Rucsanda, Dōmna lui Alecsandru Vodă, care i-aū fostū soră bună (?). Rucsanda aū spusū lui Alecsandru Vodă de dēnsul, și s'aū rugatū sē aibă socotință. Nice Alecsandru Vodă nu i-aū înfrintū voia, ci 'l-aū primitū. Mai apoi, dupē multă vreme, prepuindu-și Alecsandru Vodă pre Despotū, 'l-aū otrăvitū pre-ascunsū; carele, dacă s'aū priceputū într'acesta chipū că'i otrăvitū, s'aū datū la doftori de 'l-aū păditū, și nemică nu i-aū fostū.

Éră Laski, in țēra Leșescă, zalogindu-și multe sate și ocine, și luândū bani de pre la alții, stringea ōste. Éră Despotū, dacă aū eșitū de la doftori, îndată aū fugitū in țēra Leșescă, și s'aū dusū la prietenul seū, la Laski, și i-aū povestitū de tōte câte petrecuse la Moldova.

Laski, Voevoda Siraski, dacă aū strinsū vr'o 4000 de ōmeni pre lēfă, luândū pre Despotū cu sine, aū trasū spre granița Moldovei; unde, sosindū la Nistru, și gătindu-se sē intre in țēră, aū prinsū de-veste Alecsandru Vodă, cum Despot vine cu ōste Leșescă asupra lui și aū sositū la margine. Așa, Alecsandru Vodă de sirgū se gătesce cu vr'o 40,000 de ōmeni, și le-aū eșitū înainte la Nistru, așteptândū pre Laski și pre Despotū.

Înțelegendū Albreht Laski și cu Despotū cum Alecsandru Vodă le-aū eșitū înainte la margine, cu atâta putere, n'aū cutețatū sē intre in țēră, ci s'aū întorsū înapoi cruțându-se pre-altă-dată. Aū rēchiratū ōstea tōtă pre la sate, lāsându-le cuvēntū când le va da scire, sē fie toți gata. Éră pre Despotū 'l-aū închisū Laski într'o taînă a sa, unde nime nu intra acolo, fōră numai Laski, și aū școsū cuvēntū la glōtă cum Despotū s'aū resbolitū; și așa den ȕi in ȕi arētându-se Laski cu voie rea cătrē toți, pentru bōla lui Despotū, și âmblandū tristū, nu dupē multă vreme intru una den ȕile aū eșitū Laski afară la glōtă, arătându-se posomoritū la față, și cu haîne negre, jalnicū și cu voie rea, mărturisindū cătrē toți cum Despot aū muritū. Și aū învățatū sē grijescă cele ce trebuiaū la pogrebanie, și aū poroncitū de aū făcutū unū secriū, și 'l-aū băgatū in-țaimă unde era Despotū, și aū pusū in secriū o pétră mare, și aū smolitū sécriul bine, cum arū fi fostū omū mortū într'ēnsul. Și deacii, aducēndū preoți mulți, cu tōte glōtele sele, și cu multă jale aū făcutū îngropare aceluī secriū.

Deacii, vrēndū Laski ca sē cređă toți că aū muritū Despotū, aū trimisū cuvēntū și scrisori in tōte părțile, dândū scire de mōrtea lui Despotū. Éră pre-ascunsū, cum putea, vitezescē se gătia. Și fiindū acole și iscōdele lui Alecsandru Vodă, și vēdēndū ei cu ochii lorū cum Despotū aū muritū, și 'l-aū îngropatū, de sirgū aū alergatū la Alecsandru Vodă, ducēndu-ī veste bună, cum că Despotū aū muritū, și aū vēdūtū cu ochii lorū unde 'l-aū îngropatū, și cum că este

Laski jalnică pentru mórtea lui Despotă. Şi, cređându Alecsandru Vodă aceste cuvinte cu adevărată, cum că au murită Despotă, cu mare dară au dăruită pre vestitorul acela; şi, bucurându-se că s'au mântuită de vrăjmaşul seă, au slobođită oştile pre-a-casă.

Albreht Laski, scoţindă cuvântul in tóte laturile, cum că Despotă au murită, şi înţelegându cum că Alecsandru Vodă oştile sele le-au reschirată, află vreme îndămână ca se lovescă fără-veste, de isnová, asupra lui Alecsandru Vodă; şi de sirgă au trimisă la poruşnici, cum mai curënd, ca se stringă óstea tótă la ună locă; unde, dacă au adunată óstea tótă, s'au aflată 12,000 de ómeni. Şi deacia au đisă Laski lui Despotă se se scóle den morţi, adecă se ésă de la taină, unde era închisă. Şi de sirgă mergëndă spre graniţa Moldovei, fără-veste au trecută Nistrul; unde, înţelegëndă aşa de-grabă slujitorii lui Alecsandru Vodă, ce erau la margine, de sirgă au alergată la Domnul loră, la Alecsandru Vodă, de i-au dată scire cum că Despotă ilă impresóră fără-veste, şi au intrată in ţeră. De care lucru, cu adevărată sciindă Alecsandru Vodă că Despotă au murită, n'au cređută; ce au invětată se taie capul aceluia ce au adusă acéstă veste, dându-i vină că face spaimă ţerei: că elă scie bine, că Despotă au murită. Inse, nesevěşindu-se olacarii, viindă unul dupě altă, şi totă aceste spună cum că Despotă sosese, şi înţelegëndă aceste Alecsandru Vodă, deşteptându-se ca den somnă, de ună lucru aşa de-grabă, neavëndă de ce se apuca, fiindă óstea lui reschirată cine'şi pre-a-casă, au apucată puscele cu vr'ó 1500 de ómeni ce au putută stringe de-grabă, şi au eşită inaintea lui Despotă, la Jijia, la sată la Verbia. Şi au tocmită puscele împotriva podului, ca se póta sprijini pre Despotă; unde, făcëndă năvală mare pedestraşii lui Laski, au apucată puscele şi le-au întorsă spre óstea lui Alecsandru Vodă. Unde, impresurândă pre Moldoveni cu focul pusceloră, şi den seneţe cu plumbă ce pica ca plóia, de multe rane n'au mai putută răbda Moldovenii; părăsindă Domnul seă, pre Alecsandru Vodă, au dată dosul a fugire, şi au remasă isbânda la Leşi.

Éră Alecsandru Vodă, vėđendu-se gonită şi părăsită de totă agăutorul, au fugită in gîos spre Huş, şi de acolo s'au dusă la Turci. Éră Laski au trasă spre Sucévă, şi au aşedată pre Despotă la scaună. Éră elă, nu dupě multă vreme, s'au dusă inapoi, lăsândă lui Despotă óste, jolniri, şi Nemţi, şi Unguri, ca se-i fie de apărare dencotro va avea nevoie; iar lui se-i întorcă tótă cheltuiala câtă au făcută până 'l-au aşedată la Domnie.

Simeon Dascalul

APENDICS X.

A. Domnia lui Despotu Vodă.

In anul de la zidirea lumei 7070, érá de la Nascerea Domnului nostru Iisus Hristos 1561, Iacov óre-care Vasilie Iraclie, de némú grecú, den ostrovul Samosú, socoti cu arme și cu oști să intre in țeră, să ápuce Domnia țerei.

Acestú grecú, Iacov Vasilie, de la Iraclia, după nespusa trufie grecéscă, și a lui, făcându-se a fire némú de a Despoților (căci și acesta aú Grecii din firea lorú, a se facere némuri marí; că unii nu numai de némul Impéraților Grecesci a se numire, ce și de némul aceluí Iraclie, vestitú pre vrémile Elinilorú, de némul lui Ahilevs, nu li'í rușine a grăire minciuni), așa și acestú Iacov Vasilie se numia a fire de némul Despoților; și alții ilú sciaú că este den némú de la Șam, saú cum scriú unii, Criteanú; care, fiindú trufașú, și multú de sine socotindú, se face a fire den némú mare, avéndú hrisovul care s'aú datú Despoților de Carol alú cincile Chesarul, luatú cu meștersugú după mórtea unui Despotú, într'acesta chipú:

Despotul celú adevératú fiindú pre acele vremi in Rómú, și bolnăvindu-se, aú muritú: érá acestú Iacov Vasilie era slugă maí ispravnicú și maí isfețú la fire; și după mórtea lui Despotú s'aú sfătuitú cu tovaroșii sei, cu slugile lui Despotú, đicéndú către dênșii: «Frațilorú, stépănul nostru aú muritú și nu are nice o seminție a sa pre-lungă sine; pentru aceea, boierimea sfatului îi vorú lua totú ce aú rēmasú, cum este legea lorú; érá noi vomú rēmana cu nimică de'ntru atáta slujbá ce amú slujitú lui Despotú pen țeri străine, până aicea. Érá de mă veți asculta, cum voiú învăța, și voé și mie va fi bine. Sē mergeți înainte sfatului și sē spuneți de mórtea stépănului nostru, lui Despotú, și sē faceți jalobă pre mine, đicéndú că este unú nepotú a lui Despotú, care va sē eie totá averea mortului Despotú, unchiului seú, și noé nu va sē ne plătésca pentru slujba lui Despotú. Și atuncea va poronci sfatul de mă vorú chiáma și imi va poronci sē vē plătésca. Érá eú vē făgăduescú sē luați voi totá averea ce aú rēmasú de la stépănul nostru; numai scrisorile sē'mi dați mie și ceva de cheltuélă, câtú sē mă potú duce de aice, sē'mi afu stépănú; că voé nice de-o trébă nu vē suntú acele scrisori.» Și ascultându'lú tovaroșii lui, aú făcutú cum i-aú învățatú elú. Și împărțindú ei averea ce le-aú fostú rēmasú de

la Despot, luat-au elu scrisorile câte au fostu, zapise, și urice, între care scrisori era și uricul celu de Despotie, cum s'au scrisu mai sus, și o sémă de bani de cheltuială; și se făcu nepotū lui Despot, pre numele unū nepotū ce au fostu avutū Despot, și perisē in rēsboiū. Deci, Iacov Vasilie viindū de-odată la Brașeu, au începutū a sunare cum este nepotū lui Despot, și arăta urice de Despotie; și âmbândū pren tótă țera Nemțescă, au trecutū in țera Leșescă. Apoi au venitū aicea in țeră la Alecsandru Vodă Lăpușnenul. Făcându-se rudă Dómnei, 'l-au primitū cu dragoste Alecsandru Vodă; că Dómna Rucsanda era de pe mumă-sea rudă de Despot; și avea socotință de la Alecsandru Vodă și de la Dómna Rucsanda. Érá după firea cea nestătătore grecescă, care'i totū a supunere pre alți și a rămânere numai ei nesupuși, au începutū cu o sémă de boieri a lui Alecsandru Vodă, pre-taină, a sfātuire cum are putea să apuce domnia țerei; că erau sätui și boierii de Alecsandru Vodă, pentru multe greutăți ce începuse a face Alecsandru Vodă țerei. Nu s'au pututū ascunde socotela și gândul grecului despre Alecsandru Vodă; că înțelegendū Alecsandru Vodă, au pusū de 'l-au otrăvitū pre-taină. Și simțindu-se a fire otrăvitū, îndată au luatū doftorii, și nu i-au stricatū nimică otrava. După aceea au fugitū de aicea pren țera Muntenescă și au trecutū in Ardél, in Brașeu. Acolo, alegendū'și locū de odihnă, sciindū limbă Săsescă, Nemțescă, Lătinescă și Românescă, fiindū in Brașeu câtăva vreme, trimis'au Alecsandru Vodă s'elū pótă gamba. Ce, oblicindū elū, și înțelegendū că vrea s'elū defe Jigmond, craiul Ungurescū, de grumazū lui Alecsandru Vodă, au fugitū den Brașeu nóptea, slobođitū peste zidū de unū prietenū den cetatea Brașeului; și âmbândū rētēcitū pren multe locuri, lipsitū fiindū și de belșugū, nesciindu-se ce se face, au nimeritū la Olbreht Laski in țera Scepinelui, la hotarul țerei Leșesci și Unguresci, avendū slobođenie de la Craiū Unguresci. Și pentru că nu de-mulț mai nainte 'și-au fostū luatū acestū Laski femeia cu multă avere, văduvă, primitū'l-au Laski Leavul cu cinste la casa sea; și fiindū lipsitū de bani, Iacov Vasilie grecul, a facere óste, au căđutū cu rugăminte la Olbreht Laski, arătându'i nēmul seū și instreinaarea sea, făgăduindu'i grecul că nice-odată nu'i va uita facerea de bine, numai s'elū agiutorescă la lipsa și la nevoia lui. Primit-au Laski rugăminte grecului, că era acelu Laski risipitorū și cheltuitorū a lorū séle, și rēvnitorū celorū strēine, că averea nespusă ce au avutū de la tată-seū, și ce au luatū cu femeea'și văduvě, ce o luasē decurând, așa cheltuisē și o împrăstiesē, câtū rămăsese la toți fōră nume de avere, ce mai multū lipsitū. Érá pe pofta lui Iacov grecul, ce 'și-au pusū nume Despot, 'și-au zălogitū tóte moșiile séle dreptū dece mił de galbinī de aurū, și cu acei bani au purcesū a facere ómenī de óste Despot cu Laski Lévlul, nu atătia de mulți, ce câtū se le agiungă numai se între in țeră; cocotindū Despot că îndată ce se vorū apropia de marginea țerei, i se va închina tótă țera, arătandū nesuferite nevoi și apēsări a lui Alecsandru Vodă asupra țerei. Și gätindu-se de ce le-au trebuitū, și óste cu optū tunuri mari de ziduri, au sositū in Podolia: ce acolo, den poronca lui Jigmond, aflându-se câtăva óste den țeră, și de Leși și Rusi, 'i-au împedecatū de n'au pututū trece, macar că au stătutū la bătăie. Ce, fiindū mai puținī, n'au pututū trece, ce perdură rēsboiul și tunurile;

că se templase și Dimitrie Vișnovetki, Voevod Podoliei, la acelu resboiu cu Laski și cu Despot. Dupê aceea, Despot totu n'au perdutu nâdejdea; ce au trecutu la Francesko Zaie, Ispravnicul lui Ferdinand, in țera Ungurescă, impreună cu Laski. Și impacându pre Zaie cu multe daruri, 'l-au rugatu de agiutoru sê potă merge sê apuce domnia țerei, arătându precum și capetele ce suntu in țeră, boierimea, ilu aștêptă, avêndu bună nâdejde de biruință. Și dupê multă vorovă intre dênșii, au alesu de au scrisu la Ferdinand jaloba și pofta lui Despot de agiutoru și slobodenie oștiloru asupra lui Alecsandru Vodă; arătându că mai cu cale și mai cu cinste este sê aibă pre Despot de prietenu, de câtu pre Alecsandru Vodă, carele, fiindu supusu Turciloru, face multe și nespuse tirănii locuitoriloru țerei. Èră Ferdinand multu au socotitu cu sfetnici sei; ce, nu se tocmiau la sfatu toții in scotelă pentru Despot, că uni țiceau: nu trebuie a se protivire unui omu nesciutu, incă nice nêmul lui, nice hărnicia lui, și că nu trebuie a intăritare pre Turcu, subt a căruia stăpânire ȝace acea țeră; și cătrê aceste, că legăturile care le poftia a avea cu Sultan Suleiman, Imperatul Turcescu, sê le așede, se voru strica, de se va improtivi unui omu nesciutu ca acelu Despot, și ca aceste. Èră alți dintre sfetnici, cari erau mai aprinși la minte, arătau că nu trebuie sê lase Imperatul Ferdinand o țeră, care și mai nainte vreme era supusă crăiei Unguresci, ce, sêși ispitescă cu dênsa norocul. Èră de ar fi vr'unu prepusu despre Turcu, se va respunde că foră scirea loru au intratu Despot cu oște in țera sea, in Moldova, cum și la stăpânirile Turcesci se templă de-multe-ori oștiri foră de scirea Imperăției. Acestă părere de-pre-urmă fu mai socotită de Ferdinand Imperatul, și făcu respunsu lui Zaie sê fie forte cu taină acelu lucru cu Despot, căruia 'i-au trimisu Ferdinand Imperatul și daru, șese mil de galbini de auru.

Èră Zaie, dupê ce au intêlesu voia Imperatului seu, s'au sfătuitu cu Laski Lêvul și cu Despot, purtându tote pre-taină. Au orânduitu pre Anton Secuiul cu mare veste, pre atunci purtătoru de oști, și pre Ion Rusel, de nêmul seu de Burgundia, care avea o sută de călarime cu sinețe subt asculterea sea, și Ion Velei, Franțoz, cu 100 călarme și cu altă pedestrime, s'au unitu și elu cu celalți, și den Slonska cu Petru Seledție, cu 150 călarime. Au venitu la agiutorul lui Despot și pedestrime Nemți, den cetatea Casovei, și dentr'alte cetăți de pre margine fură adunați, câtu cu toții se făcură 2000 de oșteni alesi. Aceste isprăvindu-se, au lăsatu in socotelă lui Anton Secuiul, elu sê fie purtătoru acei oști, și sê cărmuescă pre toții; èră Laski sê aibă grijê pentru alte trebi a lui Despot.

Și vrêndu sê fie pre-taină lucrurile loru, au făcutu veste că au muritu Despot; și indată Laski au ascunsu pre Despot intr'o cămară de-taină, și făcură veste că 'l bolnav, și se arătă măhnitu și cu voie rea, Laski, pentru Despot. Èră prete puține țicile eșitău Laski jalnicu, țicendu că au muritu Despot, și de cheltuelă ce au făcutu cu atâta somă de bani pentru Despot remâne păgubașu. Făcută au secriu de mortu, și au pusu o pêtră mare; și'lu duce cu preoț la biserica de'lu prohodescu, și'lu ingropară; și dupê aceste s'au pornitu Despot cu oști, cu Laski Lêvul, cu tunuri, pren țeră Ungurescă; și apropiindu-se de munți țerei Leșesci in prejma Liovoluli, avea Leși păđitori la căile

aceloră munți. Ce, n'au putut opri pe óstea lui Despot. Și viindă la marginea țerei Moldovei, oblicise Alecsandru Vodă de apropierea oștiloră cu Despot; ce, nu credea, viindu'i veste mai înainte că au murit Despot, avëndă iscóde ómenii seă de au vėđută ingroparea aceluă secriú. Érá apoi 'i-au căútată a credere den prietenii seă Leși, că au invinsă Despot, și vine cu Laski asupra lui, cu oștile Unguresci cu Anton Sėcuil. Sirguit-au și Alecsandru Vodă de și'au strinsă oștile sele, ca la 25,000, făcėndu-le căutare la Șucėvă. Ce mai mulți erau țerană iu óstea lui de cătă slujitoră. Eșit-au Alecsandru Vodă improtiva lui Despot; scia, însă, Alecsandru Vodă, că și Nemți suntă in óstea lui Despot.

Tocmit-au la trecėtore Alecsandru Vodă oștile sele cu tunuri, se nu lase a trecere óstea lui Despot. Érá Despot, ămblandă călare pre țermure, vėđu tótă óstea lui Alecsandru Vodă, și se spăimăntă că nu'lă va putea înfrănge. Ce, socotiră se se întórne și se fugă, perđėndă nădejde de isbăndă. Érá oblicindă Anton Sėcuil de spaăma lui Despot, 'l-au imbărbătată și au cercată de aflare altă vadă, și trecu óstea lui Despot cu Laski și cu Despot.

Érá Alecsandru Vodă, vėđėndă trecerea lui Despot, den sfatului Moțoc Vornicul, ce era pre atuncea purtătoră de oștile lui Alecsandru Vodă, au întorsă tunurile cu mare nevoe de unde erau tocmită și le pogori mai gșos. Érá Anton Sėcuil cu ai seă trecėndă de sirgă dederă năvală, și apucară și podul și tunurile lui Alecsandru Vodă; érá dupė aceea au trecută toți, tocmindă tótă óstea Anton. Indată dederă in dobe și in trămbițe semnă de rėsboiú, și năvă-liră asupra oștii lui Alecsandru Vodă. Đicú, se fie avută Alecsandru Vodă in óstea sa și 2000 de Eniceră, și alți Turci de călărime. Ce, n'au ținută multă vreme resboiul, că oștenii lui Alecsandru Vodă se amestecase, călărimea cu, pedestrimă Turcescă, și purcėseră in risipă. Gonitu-i-au căt-va locă Anton și Burgundinul cu Raítieră Franțoză, de 'i-au agăunsă și 'i-au tălată. Picat-au mulți den oștenii lui Alecsandru Vodă. Fost-au împărțită o sėmă de óste pre care o purta Moțoc și Bogdan; acestia au ținută cătă-va vreme rėsboiul cu Laski și cu Despot. Ce, nemeindă Anton Sėcuil cu ai seă, și dăndă rėsboiú, indată au purcesă in risipă Alecsandru Vodă cu Moțoc și cu Bogdan; remas-au multe stėguri de a lui Alecsandru Vodă, și tunurile tóte, pre mână lui Despot.

Scrie Istvanfie istoricul, se fie căđută intr'acelă rėsboiú trupuri 3000, de oștenii lui Alecsandru Vodă, și Eniceră mai toți periti și robiți; mulți au căđută robă pre mână lui Despot; ce, pre toți 'i-au slobođită, cu sfatul lui Laski și a lui Anton, pentru se tragă cu blăndețė inimile a tuturoră locuitoriloră țerei spre Despotă. La acestă rėsboiú, tare și vitezesce au stătată Alecsandru Vodă singură; că pre ună Ungură ce făcea rėsboiú singură cu dėnsul, 'l-au oborită cu sulița de pre cală. Așa ilă laudă istoria strėină, că multă vreme singură Alecsandru Vodă cu puțină, părăsită de toți, au ținută resboiul. Érá dupė ce au purcesă in risipă și Alecsandru Vodă, cu cine erau pre-lungă sine rėmași, au căđută ca la 2000 den oștenii lui, împiedecați ințre nisce garduri și șanțuri, ce erau ingrădiți nisce pomeți, unde se strinsėseră țėrănimea; ună den fugarii oștenă a lui Alecsandru Vodă s'au fostă suită pen copaci, lăsăndu'și caii, și pre aceia 'i ucidėau den sinețe. Acestă rėsboiú a lui Alecsandru Vodă cu Despot, la ce locă au fostă, cronicarii strėină nu scriú; érá rėposatul Grigorie Ureche, ce au fostă

Vel Vornicū, scrie că au fostū la Verbia; însă, pre-scurtū scrie; érá noí, den cronice streine amū aflatū maí pre-largū, și scriemū maí pre-largū.

Alecsandru Vodă, după ce au perdutū resboiul cu Despot, luându'și de-grabă Dómna și avereá tótă, că maí nainte trimisése la Sucévă de 'și-au luatū totū ce au avutū, și au trimisū spre Dunăre, și elū den Iași s'au pornitū spre Huși. Acolo se grijia sē stringă țera și sē ia agiutorū de la Turci, sē se întórcă a-supra lui Despotū; ce nimica n'au folositū.

Lauda acestui resboiū o scriū și o daū istoricīi străini lui Anton Sécuiul, carele, nepărăsitū și fórá pregetū îmbărbătându pre ai sei, au luatū ântēiū biruința.

Resboiul acesta s'au tēplatū in đioa Sfântului Martin, ce'lū serbeză Papis-tași, care sfântū este in 11 đile in luna lui Noemvrie, după calendarul lorū, érá la noí vine in 31 đile a lui Octomvrie.

Dupē isbândă, Despot cu Laski Lévlul și cu Anton, cu tótă óstea, au mersū la Sucévă, și au pusū de au zugrăvitū pe păreți, la ulița ce se chiema ulița Tătărăscă, resboiul lui Despot cu Alecsandru Vodă, chipurile căpitanilorū, o-sēbi de a Domnilorū, cu mare meșterșugū scrise, chipurile Hatmanilorū, și a-nume. Care zugrăvitură și scrisóre cu vreme pre-urmă au căđutū și s'au stersū; precum și o biserică in Hârlău, ce au fostū zidită de Despot Vodă, in pomana tătâne-seū, de șese stânjini in păreți de înaltă, care stă astăzi risipită, și nime nu scrie de acea biserică, nice este pomenire de dēnsa, Păpistășescă, făcută de Despot Vodă.

N'au zăbăvitū Despot, ce au trimisū in gónă după Alecsandru Vodă; ce nu 'l-au pututū aglunge, nice altă nimica de a lui n'au pututū lua, fórá numai unū carū cu covóre, cu păretare, îmbrăcăminte de case, iar próste.

Érá Alecsandru Vodă, stringēndū remășiță den oștenii sei, ce scăpaseră, călărime Turci, și maí veniseră și alți Turci ca la 5000, între carií avea și órecăți Eniceri, cu aceia au venitū Alecsandru Vodă până in Prutū; și acolo, dreptū Huși, au făcutū podū peste apa Prutului, și acolo aștepta agiutorū pre Mircea Vodă, Domnul Muntenescū. Érá înțelegēndū Despot că s'au oștitū Alecsandru Vodă, strins'au țera și oștile țerei la sine, ca 25,000 oșteni cu țeranī, la Sucévă, și luândū tunuri 32 Despot Vodă, au purcesū den Sucévă se mērgă asupra lui Alecsandru Vodă. Înțelegēndū Alecsandru Vodă de apropierea lui Despot Vodă asupra lui, au poroncitū de au stricatū podul la Prutū ce'lū făcusē. Éra unū satū despre partea lui Despot cu puținele case, unde, socotindū Anton Sécuiul locū bunū de supus tunurile, au trasū tunurile și le-au supus pentre case; érá pre sinețași Unguri și Nemți pentre desime, și pentre copaci, și pe malul Prutului, unde era maí ponoritū malul, au supusū sē facă meșterșugū viclénū; și au poroncitū sē nu dea de nsinețe peste poronca lui. Staū oștenii lui Alecsandru Vodă cu Moțocū și cu Turci amestecați, ca 12,000, pre o řipă a Prutului; carií, dacă vēđură că se apropie óstea lui Despot, și au pofititū Moțocū de au vorovitū cu Anton Sécuiul, amēndoi puindū parola. Ce vorū fi vorovitū in scurtă voróvă, nu scriū istoricīi, fórá câtū că au vorovitū amēndoi. Nu s'au pututū vedea de óstea lui Alecsandru Vodă, óstea cea supusă a lui Despot, pentru desimea călărimei lui Despot Vodă. Turci așijderea, fiindū

fără grijă pentru apa Prutului, care era, pentru densii, nice socotiaă a fire vre-ună viclesugă, ce alergău bulucuri să vadă tabăra lui Ungurul. Atunce poronci de sirgă Anton de slobodiră tunurile în 6stea lui Alessandru Vodă, și poronci de eșiră senețașii de unde erau supuși. Puțină resboiă ținură oștenii lui Alessandru Vodă, că slobodindă focă tare Ungurii, picară de pripă caii loră, și unii morți căduți, alții răniți, au dată dosă la tabăra loră.

6ră luândă veste de venirea Mircii Vodă și de Tătari într'agiutoră lui Alessandru Vodă, s'au apucată Anton Ungurul cu mare sirguală a face podul ce-lă stricase Alessandru Vodă; adunândă multe coșuri, âmplându-le cu petre, le-au aruncată în Prută, legându-le de grindă cu nuele de stejară și lozie, în locă de otg6ne, peste care au pusă lése împletite bine, așternândă paie și plévă peste lése. Pus'au tunurile în țermurile Prutului de apăraă despre 6stea lui Alessandru Vodă podul, că făceaă năvală să împedece să nu potă face podul.

Vedëndă Alessandru Vodă că s'au isprăvită podul peste Prută și agiutorul i se întârzie de la Mircea Vodă și de la Tătari, perdut-au nădejdea de agiutoră, și de nôpte s'au rădicată și s'au dusă spre Chilia și spre Cetatea-Albă; și trecëndă Dunărea s'au dusă la Silistra, și de acolo la Țarigrad, cu t6te ale séle; 6ră oștenii lui s'au rēșchirată încotro au pătută.

Despotă Vodă, vedëndă că-i sluji norocul și acolo, cu vitezia lui Anton, s'au întorsă cu mare bucurie la Iași; și, pre obiceiul Domniloră, i-au cetită molitva de Domnie Grigorie Mitropolitul; și apoi, mergëndă la Sucévă au poroncită de au strigată să părăsescă toți armele de apărată, și să mérgă cineși pre acasă.

După ce sosi la Sucévă, eșitu-i-au întră întâmpinare Mitropolitul țerei cu Episcopii și cu totă norodul, de-lă petrecură până în cetate. Avëndă grijă de Alessandru Vodă, sciindu-lă și cu avere eșită den țéră, au oprită t6tă 6stea strēină pre-lungă sine, și se arăta blândă tuturoră și cu cuvinte dulci; pre boieri îmblândia și-i întăria cu nădejde de bine ca voră avea în Domnia lui. Poroncită și acēsta, că cine nu va asculta și nu se va supune poronciloră lui, se va certa cu m6rte. Grăiaă toți de rău de Alessandru Vodă, și-lă făceaă tirană; 6ră lui Despotă norocire în mulți ani strigaă.

Ales-au Despot Vodă patru boieri de credință, pre cari au lăsată t6tă cârma țerei, pre Stroiă Vel Logofetă, pre Barnov Hatmanul, pre Moșocă Vel Vornică și Grigorie Leveles, de némul lui de la Beciă, ce era în mare cinste la Despot Vodă.

6ră Mircea Vodă, fiindă purcesă cu 6ste să vie întră agiutoră lui Alessandru Vodă, cu Tătari, dacă au întălesă de fuga lui Alessandru Vodă, s'au întorsă iar la scaunul seă.

Despot Vodă, măcar că luă isbândă și s'au aședată bine în Domnie, déră țera era deșertă și st6rsă de Alessandru Vodă; și fiindă multă trebuință la începutul Domniei lui, fiindă în mare lipsă de bani, și cheltueele den și în și adăogându-se, nice s'au găsită câtă-de-puțină în urma lui Alessandru Vodă, că luase totă cu sine Alessandru Vodă, și nice lefile slujitoriloră nu avea de unde plăti; sé-i slobodă, nu cuteza; că totă avea grijă de Alessandru Vodă. 6ră apoi au slobodită t6tă 6stea la Țernatică, însă, cu puțina plătă; că

de-o-dată socotise să li se dea de totu capulū câte unū galbēnū de aurū; și acesti banī neputēndu-se mai de grabă stringe, aū poroncitu de aū luatū unū polecandru și nisce sfeșnice de argintū, ce făcuse Alecsandru Vodă în Metropolie, și le-aū stricatū de aū făcutū banī de plata oștīi. Decī, cu acei banī făcuți den argintul bisericeī, și cu ce s'aū strinsū den țēră, aū datū lefile slujitorilorū. Ēră îndată aū intratū în ura țerei Despot Vodă, vėdēndū că strică odórele bisericilorū carele suntū de alți Domni închinatē lui Dumneđeū (sē privescī aicea rēul nēmū alū Grecilorū, și giudecă toți așa. Pedepsitū pāmēntul pre care punū piciorul Greciī!) Și așa, după ce se aședă Despot la Domnie, trimis'aū solū la Jigmond, Craiul Ungurescū, sē'i deă cetățile Clujvarul și Ciceul, care cetățī erau date încă de Mateiaș Craiū Domnilorū den Moldova; că într'altū chipū, de nu le va da și le va ținea în peptul lui ascunse, le va scōte elū den peptul lui. De care solie māniindu-se Jigmond Craiul, aū rēspunsū solului, sē spuie lui Despot Vadă că Critteniī deapurezza suntū mincīanoși.

Alecsandru Vodă, după ce aū mersū în Țarigrad, făcut'aū jalobă la Impērăția lui Sultan Suleiman pentru mare strimbātate ce 'i-aū făcutū Despot. Ēră Impēratul, dacā aū înțelesū, aū poroncitū Vizirului sē ducā cu agiutorul seū pre Alecsandru Vodă la domnia țerei. Trimis'aū și la Craiul Leșescū cu banatū, pentru ce aū lāsātū pren țēra lui a se facere atāte amestecāturi țerei cu Despot.

Ēră când se gātēză Alecsandru Vodă sē vie cu Domnia iar în țēră, iatā sosescū boierī, trimiși de Despot Vodă la Impērăție cu poclōne, adăogāndū birul đece miī galbenī de aurū. Și tocmindu'și lucrurile Despot Vodă despre Impērăție, trimisu-i-aū stēgū și sabie scumpă, pren Agă Impērătescū, de Domnie nōă.

Aședēndu'și Despot Vodă lucrurile domniei și despre Impērăția Turcului, începu a facere mari rēutățī și tirānii. Ēră Anton Sēcuiul, dāruițū bine de Despotū Vodă, cu aurū, cu argintū, și cu haīne scumpe, cu soboli și sabii ferecate, și paloșe la caī, cu șele ferecate, s'aū întorsū la casa sa, lāsāndū în locul seū lūngă Despot Vodă pre Petru Devan, ce era lāsātū de pađa cetăței Sucevei. Așijderea lui Albert Laski 'i-aū datū galbenī đece miī, lāgāduindu'ī Despotū Vodă că'ī va da și alți banī ce'ī mai rēmāsese datorū; și 'i-aū datū și cetatea Hotinului, la care Ispravnicū aū pusū Laski pre Iōn Peasovski, omū alū seū, Lėv, Șlēhticū. Ēră pe-urmă la mari vrājmașiī și vrajbe aū venitū Despot cu Laski, precum vomū arēta la rōndul seū.

Dupē ce s'aū dusū Anton și Laski pre la a le sēle, s'aū dusū și Iōn Petru Rusell, măcār că'lū opria Despotū Vodă sē mai ședă; ce, fiindū legatū în slujbele lui Ferdinand, Impēratului Nemțescū, s'aū dusū și elū în țēra Ungurescā, dāruițū bine de Despot Vodă. Spunū, sē'lū fie petrecutū unū conacū singurū Despot Vodă. Trimis'aū Despot Vodă solū la Impēratul Nemțescū, mulțāmindu'ī pentru de-bine-facerea lui, făcēndu'ī scire că și despre Impērăția Turcului 'și-aū aședatū Domnia; așijderea și la Craiul Leșescū aū trimisū solū Despot Vodă.

Ēră după aceste tōte, cum s'aū pomenitū mai sus, pre vremea coronației

lui Macsimilian, ce l-au coronitŃ Craiu UngurescŃ, la Pojon, în anul de la zidirea lumei 7072,  ra de la HristosŃ 1564, schimbatŃ acum Despot Vodă; den bl ndŃ, cumplitŃ; den milostivŃ, apuc torŃ Ńi lacomŃ, puindŃ pre țera mari nevoi; desbrăca Ńi bisericile, casele lui Dumneđeu, lu ndŃ arginturile de fața banilor. Preste n dejdea țerei despre Despot Vodă, neput ndŃ suferi (cu anevoie se suferi r ul Ńi necazurile de obște) boierii Ńi cu Tomșa, ce era Hatman pe t tă  stea țerei, cu toții s'au giuratŃ să fie la unŃ cuv ntŃ s  sc tă pre Despot Vodă den Domnie, aleg ndŃ pre Tomșa Hatmanul, care era cu inimă mare dintre toți, să fie încep torŃ acestui lucru. Atuncea înțelesu boierii cum Dumitrașco Vișnovețki, îndemnatŃ de Laski, era gata să vie să eie Domnia lui Despot Vodă, că Ńi Laski se întorsese cu r u asupra lui Despot Vodă; s'au sf tuitŃ boierii s  trimiță la Vișnovețki s lŃ poftescă DomnŃ țerei. Simțindu-se Despot Vodă uritŃ țerei, avea grijă mare, ca unul închisŃ în cetatea Sucevei; au r peđitŃ pre unŃ Valentin Ungurul la Ferdinand, Chesarul Ńi la Macsimilian, Craiul UngurescŃ, în caș de olacŃ, poftindŃ agiutorŃ de ap rare împotriva boierilor s i; Ńi au inv țatŃ Despot Vodă acelu Valentin s  găsescă să se vađă cu Zane Ńi cu Anton S cuil, s i poftescă de la Despot Vodă, s  stringă oști Ńi s  p descă s i vie într'agiutorŃ, f g duindŃ am ndororŃ, Despot Vodă, mari daruri ca Ńi  nt iu, ar t ndu-le c  lesne vorŃ putea sta împotriva unorŃ  meni ce să nesciuți întru meștersugurile resb telorŃ.

Eră Ńi Ferdinand, Imp ratul NemțescŃ, Ńi Macsimilian, Craiul UngurescŃ, socotiră a nu l sare pre Despot Vodă în primejdie, c rora ar ta nemutată credința, Ńi slujbele s le, Despot Vodă. Dec , primiră am ndoi rugămintea lui Despot Vodă, sciindŃ că au fostŃ Ńi mai n ainte apărătorii Craiul UngurescŃ țerei Moldovei. Eră Ńi Anton S cuil, de care nu odată amŃ pomenitŃ, înțeleg ndŃ den Valentin grijea Ńi strimțorea lui Despot Vodă, nu ap ra despre sine agiutorul, ce socotia că va avea pedecă dep rtarea căii s le cu oștile, Ńi căi lipsiau banii, întru care staŃ m dul rile oștilorŃ. Așa, înt rđiindu-se lucrurile, au sositŃ Despot la mai mare perire; în oștile Ardélului, cari se aflau pururea gata, nu punea nice-o n dejde; căci, pe Voivodul de Ard lu mai nainte Ńi cu scrisorile Ńi cu cuvintele de v t mare ilŃ stricase Anton S cuil, pre diregătorii a Cinci-biserici, anume pre Lupul Peșin, solul Chesarului Ferdinand; carele, trec ndŃ pren Ard lu la Țarigrad, ilŃ prinsese, pentru ce l-au fostŃ p rindŃ pre Anton S cuil la Sultan Suleiman. Așjderea între d nsul mari Ńi grele pricin  erau de neprieteșugŃ; Ńi acele pricin   nt iu au fostŃ de au p răsitŃ Laski pre Despot Vodă, de s'au unitŃ Laski cu Vișnovețki asupra lui Despot Vodă, afl ndu-se pre atuncea la Liov în țera Leșescă.

S'au fostŃ pornitŃ acum Despot Vodă cu  stea, s  eie cetatea Hotinului de subt ascultarea lui Laski, care i-au fost'o datŃ mai nainte. precum s'au pomenitŃ, că era IspravnicŃ pusŃ de Laski Ion Peasovski. V đ ndŃ, d r , Peasovski apropierea lui Despot Vodă, au trimisŃ înainte i de i-au spusŃ căi va da cetatea Hotinului, numai s lŃ las  să  s  elŃ cu alŃ seŃ slobodŃ den cetate. F cutu-i-au Despot Vodă pre voie lui Peasovski, Ńi au luatŃ cetatea iar în s ma lui,

Înțelegându și acesta Laski, și mai mare gătire au făcutu cu Vișnovețki, și s'au pogoritū cu oști la Kamenita in Podolia. Ce Despot Vodă n'au cutezatū sē trecā Nistrul, pentru că avea oște puțină; ce s'au întorsū spre Galați și la Reni, și de acolo iar la Sucēvā. Măcar că se întorsese Despot Vodă, erva uritū tuturorū pentru greutățile ce făcea țerei, fiindū lacomū; că, fără alte nevoi, mai scosese de casă câte unū galbănū de aurū. Se făcuse și cumplitū, tiranū și neîmblânditū; și asupra celora ce se despărțiau de mulere și luaū alta, că acelora mari și cumplite munci le făcea, dīcēndu-le căci nu s'au îndestulatū cu o femeia. Și acesta încă au adaosū la nevoia țerei, că și muferea aceea plătia a-treia parte de galben de aurū, și atuncea da voie sē se despărță de bărbatū. Și acesta o făcea Despot cu sfatul unū omū, anume Ion Liubcenie, ce 'lu adusese den țera Leșescă și 'lu făcuse Episcopū. Pre mulți, taindu-le capetele, poroncia de nu'î îngropa multe dīle, sē fie la privirea altora. Ȫlu urise rēu țera și pentru credința pravoslavnică, că nu o ținea Despot Vodă, că la biserica rarū, sau nice-odata nu mergea, ce cu alte slugi petrecea. Și in Cotnarū fiindū Sasi mulți pre atunci, le-au făcutū biserica și scōlā, și au adunatū vivliotiki. Pre-semne biserica cea stricata den Kotnar a Papistașilorū elū o au făcutū, de nu va fi și cea mare, ce stā și până astăzi cu Sasi. Și aduna dascalī de pren țera Nemțescă, și den țera Leșescă, Papistași. De atuncea au rēmasū aicea in țera la noi Ezoviți, și alți popi de a bisericei Apusului, Papistași. Și den sfeșnicile de la Mitropolie, de argintū, făcute de Alecsandru Vodă Lăpușnenul cu mare cheltuēlā, s'au făcutū bani, cum s'au pomenitū mai sus. Acum oblicise țera de nēmul lui Despot, că, cu amăgituri, erva nu cu dreptū au fostū agonisitū acestū nume împărătescū de Despot și de Heracli, de nēmul împărățilorū Țarigradului făcēndu-se. Era trufașū mare, și multe socotindū de sine Despot; și se simția se apuce domnia țerei Muntenesci de la Mircea Vodă, și țera Ardēlului, avēndū la aceste svecnicū pe unū Dumitrașk Bulgariū, dīcēndū că i s'au pogoritū den cerū douē cununī de aurū. Oblicise într'unū-rāndū Despot Vodă că au muritū Jigmond, Craiul Ungurescū, și se pornise cu oști sē între in Ardēlū sē apuce crāiea; și, sosindū până la Trotușū, 'i-au venitū veste că s'au însănătoșatū Jigmond Craiul; și s'au întorsū îndată inapoī la scaonul seū.

Aflu și acesta la Istvanfi istoricul: că, eșindū Despot Vodă, cum s'au pomenitū, spre Hotin, āmblāndū cu puținī in cāmpī, 'i-au eșitū mulțime de omeni, și, încungirāndū'lū, strigaū sē le rădīce acele grele dārī ce le aruncasē, de casă câte unū galbēnū de aurū; erva Despot Vodă le rēspundea că den sfitul lui Bārnov și a lui Moșok și a doi Vlādicī face acele greutăți, de pune cu asuprā; și, de este cu voie, sē le dea pre aciea pre mānele lorū, sē'ī omōre, dīcēndū că totū acesti patru au fostū pricina și la Alecsandru Vodă de 'l-au îndemnatū la tōte tirāniile; și nu se vorū părăsi de rēutățile lorū acesti patru, de nu va grābi Despot Vodă sē le facā sfērșitū vieței lorū; și abia cu multe cuvinte s'au așēdatū acea mulțime de țeranī, adevērindu-se că le va face pe pohta lorū și le va rădica acele nevoi. Acēstā vorbā și rēspunsū a lui Despot Vodă de au vinuitū pre acei boierī, au fostū pre-urmā perirea lui Despot Vodă.

Āntēiū Bārnov, înțelegēndū pārerile și poștele țērānimei, sciindū și socotēla lui Despot Vodă, socotit-au că mai bine este sē cerce ori ce va putea, decātū sē

pătimescă. Sfătuindu-se cu alții, s'au apucată că va fi celū ântëiū pricinuiitorū și deșteptătorū acestui lucru; și ântëiū pre Ión Luscenie, ce'lū adusese den țera Leșescă și 'lū făcuse Episcopū, 'l-au otrăvitū, că acela scia tóte sfaturile lui Despot Vodă, și 'l-au îngropatū afară den tērgū unde ținū meidēnul „den-afară,” pre acelū Luscenie; și așa s'au apucată de cele-alte cu mare tăcere și taînă.

Ēră Despot Vodă 'și-au luatū Dómnă den țera Leșescă, fata lui Martin Zbo-rovski, omū sciutū pre atuncea in țera Leșescă, socotindū că cu legătura aceea va trage și pre Laski iar in dragoste.

Ēră țera, vėdēndū pre Despot Vodă că 'și-au luatū și Dómnă de altă lege, și mai tare ilū uriră pre dānsul. La nunta sea, Despot Vodă acele cheltuele aū adunatū, câtū nu numai de totū omul, de totū felū de bucate, ce și paserī, vėnatū, și pesce, și felurī de cheltuele la bucate, cu mai mare lipsă și nevoie biēților lőcuiitorū a țerei; și cu aceste 'și-au adaosū den ți in ți mai mare ură asupra'și Despot Vodă.

Āntëiū se începu rocoșire asupra lui Despotū Vodă. Venisē ómenī de țeră, și spusēră lui Despotū Vodă că aū intratū Tătarī de preste Nistru in țeră, și pradă și ardū, și cereaū agiutorū împotiva Tătarilorū. Ēră Despotū Vodă, macar că'ī diceaū mulți, și mai-ales Lupul Sasul, pre carele ilū adusēse de făcea banī, că era meșterū, sciindū bine limba Romănescă, se se pădēscă de vicleșugul boierilorū; ce, vėdēndū de la o vreme îmbunăturile boierilorū ce erau giurați in tr'unū cuvēntū asupra lui, carī ilū sfătuiā sē trimită óste parte mai multă împotiva Tătarilorū, s'au înșelatū Despotū Vodă, și aū trimisū in tr'ales oștenī Ungurī 350, și Sėrbī 50, totū călărime, cu câteva mi de Moldovenī, și órecāți Nemți peteștrași și povățuitorī de tunurī. Tótă acéstă óste o aū datū in sēma lui Ilie Toroman și a lui Stefan Tomșa, carī erau la unū locū grăiți cu alți boierī asupra Domnului lorū, lui Despotū Vodă. Ēră dupē ce trimisē óste cu Toroman și cu Tomșa, ne-fiindū nici-unū Tătarū, ce, liniște; nice-unū semnū de pradă, ce, tăcere; tóte staū in pace. Și vėdēndū cīea ce erau giurați asupra lui Despotū Vodă, că Ungurī și Sėrbī cugetă a fi lucul in tr'altū chipū, aū răspunsū cei-alți că este meșterșugū de Tătarī făcutū; și aū orānduitū Tomșa pre Ungurī și cucei-alți in tr'altă parte, vrēndū sē'ī împartă la unū satī aprópe de Nistru, și le-aū poroncītū sē'și grijescă caii și pre sine la acelū satū. Ēră pre Sėrbī i-aū orānduitū la altū satū, nu departe de cei-alți, sē găzduiască acolo. Ēră nóptea puroncesce Tomșa și Toroman de aū aprinsū o casă in satū, făcēndū semnū Moldovenilorū de aū abătutū cu toți cu sabilile góle in Ungurī și in Nemți. Perit-aū mulți și den Moldovenī; érá Ungurī și Nemți, de totū, toți; că rēmaidū o cēmă, se apăraū dentru-o grădină cu șanțū incungiurată, cât-va cėsū, până ce aū poroncītū Tomșa cu Toroman de aū îndreptatū puscile asupra lorū; și acolo până la unul s'au topitū și Nemți, cărora le poroncisē Tomșa sē slobódă focul in Ungurī și in Sėrbī, și ei, nevvrēndū sē asculte poronca, sciindu-ī țovarōși, i-aū tăiatū pre toți; fōră numai unul, a- nume Hristofor, care aū îndreptatū tunurile asupra Ungurilorū, aū rēmasū viū. Vėdēndū Sėrbī acea perire, o sēmă, dāndū in notū, aū trecutū preste Nistru și aū scăpatū; érá căți n'aū vrutū sē fugă aū peritū toți de Moldovenī.

Intr'acea ți, dupē ce s'au lucratū aceste, purces-aū Tomșa cu Toroman la

Sucévă asupra lui Despotul Vodă; însă, întâiul său mersu pre la cetăți și la târguri, pre unde erau păditori omenii lui Despot Vodă; și întâiul său lovitul la cetatea Némțului, unde era păzitorul cetății Iakim Prudenție, Silezian, tovaroșu in toate norocirile lui Despot Vodă. Nu s'au tēplatul atunce in cetate; 6ră păditorii cetății, nesciindul a fire viclesugul, au lasatul pre Tomșa in cetate; și puțini Nēmți ce erau in cetate, pre toți i-au ucisul; și au luatul cetatea in s6ma lui. 6ră Prudenție, nesciindul nimică, și av6ndul durere de cetatea luată de Tomșa, s'au dusul la Suc6vă, cu vr'o patru-cinci tovaroși, dăndul navală pren 6stea ce era pregiorul cetate, au scăpatul întregul in cetate. Tomșa, dup6 ce au luatul cetatea Némțului, nezăbovindul s'au dusul la Suc6vă, și s'au inceputul mai tare a se stringere cetatea Sucevei. 6ră Despotul Vodă, neput6ndul s6 6să den cetate cu navală, fățișul, s'au apucatul de au întăritul cetatea, s6 se potă apăra; și au pusul de au slobođitul unul tunul, ce era mai mare, dăndul veste s6 se stringă toți al sei. Avea nădejde Despotul Vodă in Zborovski, socru-seul, de agiutorul, că'lul va aș6da cu Laski și'l va veni agiutorul; așijderea și la Anton S6cuiul, și la Zanie năd6jduia, și se va apăra den cetate până'l va veni agiutorul de la acestil ce s'au đisul.

Avea cu sine in cetate Despot Vodă slujitoril de trebă 1256; mai mulți erau Unguril; și pre călărim6 era Martin Farcaș, 6ră pre pedestrim6 era Petru Devan, ce era lasatul de Anton, și pedestrim6 Unguril 300 subt ascularea Tomei Călabaneanul, Stefan Horvat. 6ră cele-alte polcuri era de multe felioril: Vloși, Nēmți, Greci, Leși și Turci; erau adunați și puțint6 Moldovenil.

Despot Vodă, r6măindul in mare strins6re, se v6đu f6ră-veste încungioratul de nenorocire și de acei ce erau odată subt mila lui, și se p6reș6 atuncil priitoril lui; însă, erau și meșteril a multe lucruril, den caril erau mai mulți Vloși, sau Italil, și Nēmți, i-au fostul rădicatul cumplicarea celorul ce erau giurați asupra lui Despot Vodă, atăta, cătul nice muieril nice copil n'au lasatul vii. Intru-aceste amestecăturil, pre Georgie Leveles, născutul la Beciul, care stringea haraciul in părțile despre Dunăre, nesciindul nimică de rocoșituril, 'l-au prinsul și 'l-au trimisul la cetatea Némțului la închis6re.

Stăndul încungioratul cetatea Sucevei mai multul de cum se socotia, 6ră rocoștenil boieril, mai ales Bărnov, Moțok și cu Stroici, sfătuiră și aleseră capul dentre sine pre Tomșa, ce au fostul Hatman.

B. Domnia lui Stefan Tomșa.

Dup6 ce au rădicatul Cap și Domn pre Tomșa, măcarul f6ră voia lui, începură mai tare a batere cetatea; și au orănduitul Tomșa patru tunuril de băteaul in p6rtă s6 sfărăme p6rta, s6 dea navală in lontru. Ce, fiindul nesciutoril Moldovenil Tomșil, puțină stricăciune făceaul; că eșăul den cetate și daul navală și'l împingiaul atăta, cătul de la o vreme âmblaul den cetate pre-ascuns afară la hrană de aduceaul in cetate. Și intru-una de đile, cu slobođenia lui Despot, sfătuiindu-se cu polcovnicil den cetate, P6tru Devan au datul navală cu 400 de 6menil asupra aceloră ce erau orănduiți de Tomșa Vodă de băteaul

cetatea; și aceia au dată năvală, câtă apucasă de trăgeau cu mânele aceste patru puse în cetate. Făcut-au den totă tabăra năvală mare să nu lase tunurile să le ție în cetate: cea să le ție, cestia să nu le dele; stătu ună rășboi mare; ce, de la o vreme, aruncându den cetate cumbarale, și dându focu Nēmfil, rămaseră biruiți Moldovenii Tomșii, și luară tunurile cei den cetate. Perit-au den Moldovenii Tomșii atuncea ca la 200, precum scrie Istvanfie, măcar că pôte să laude pre ai sei; și acolo au perit și Ilie Toroman, celă întâi rășboitoră asupra Domniei lui Despot Vodă; și-au luată indată plata. Era den ómenii lui Despot Vodă, șesă periți de sulitě, și pre atâția răniți. Stându lucrurile așa, precum s'au scrisă, era Tomșa veděndă mólă lucrul de dobândită cetatea cu ai sei, s'au sfătuită cu boierii de au trimisă solă la Jigmond, Craiul Ungurescú, cerșindă óste să'i trimiță într'agitoră asupra lui Despot, sciindu-lă neprietenă și invrăjbită lui Despot Vodă. Și éta veni veste la Tomșa, cum Demitrașco Vișnovețki, oră chēmată den boieră, oră îndemnată de Laski, au sosită cu oști la marginea țerei, cu acela gândă, să apuce Domnia, înțelegěndă netocmélă între Despot și între Tomșa.

Părăsit-au Tomșa Vodă cetatea și s'au mutată cu tabăra preste Siret; era Vișnovețki cu óstea sa s'au pusă în locul unde stătuse Tomșa la cetate. Vedut-au Despot Vodă în locul unui neprietenă pre altul sosită, și de dēnsul încugiurată, măi în mare grijă stătu Despot Vodă; aședěndă tabăra lūngă cetate Peasovski, omul lui Laski, de carele amă scrisă măi sus, că era lăsată de Laski în cetatea Hotinului. Pre acelă Peasovski l-au trimisă Vișnovețki solă la Despot Vodă în cetate, cu aceste ponturi: de va da Despot Vodă 25,000 galbeni de aură lui Vișnovețki, atuncea, pentru cheltuēla ce au făcută cu óstea sa, și ūe se va apuca de totă anul să'i dea câte 12,000 galbină de aură, ilă va scóte den primejdie. Primită au cu mare bucurie Despot Vodă aceste legături, și au mulțamită lui Vișnovețki; și dăruiță bine Peasovcki, s'au întorsă la tabăra lui Vișnovețki.

Eră într'aceeași di venită au boierii țerei la Vișnovețki în tabăra; cari de la totă țera că'lă primescă Domnă i-au arătată, ducěndu'i și cărți de la toți boierii, și de la țeră, pentru măi mare și întărită credință. Eră pre Tomșa Hatmanul l-au făcută cărmuitoră Domniei, până se va alege altă Domnă, și până se va sfērși bătaea cetăței; lăudăndă pre Vișnovețki pentru lucrurile lui sciute în lume, ce au isprăvită împrotiva Moscalilor și a Tătarilor, fiindă de nēmă mare. Și ca aceste cuvinte înșelătore, arătăndă boierii Lévuľ Vișnovețki, așa, s'au amăgită Vișnovețki de viclenia boierilor de țeră; și trufindu-se Lévuľ cu adevērința Domniei țerei, de sirgă trimite cărți în cetate la Despot Vodă, dăndu'i scire de vrăjmășie, și cum nu primesce nice-ună aședěmēntă cu dēnsul (vede-vei nebunia Lévuľ la ce au venită și ce primesce). Eșisă den cetate o sēmă de Unguri pentru hrană, sciindă ce legături primisă Vișnovețki cu Despot Vodă. Pre acei au poroncită de i-au ucisă; unii, închiđěndu-se între case în tērgă, trimisă au să'i hóbăndescă; ce, au eșită den cetate o sēmă de Unguri de au dată agitoră celoră închiși, cu mare mórte în Leși.

Eră Vișnovețki, nesocotindu-se a fire amăgită de boierii țerei, au orănduită 500 de Căzaci, cu Leși amestecați, pe pofta boierilor, să trimiță cu dēnsii să aducă capul Tomșii (Uită-te la meștersugă!) să'lă închine lui. Eră dacă au tre-

cutu acei 500 de oșteni Siretul, fiindu oștea Tomșii supușe, nesciindü Căzaciü cu Leșii de oște supușe, i-au lovitü Moldovenii cu Tomșa, și pre toți i-au topitü, câtü n'au rămasü nice-unul. Era Vișnovețki, nesciindü de perirea ómenilorü seü, socotindu-se acmu Domnü țerei, eșise in carëtä, că era și cam bolnavü, cu puținü ómenü in tēmpinarea ómenilorü seü. Și oblicindü de perirea ómenilorü seü, atuncea se vedü amăgitü și viclenitü de Tomșa și de boieri. Nu s'au spēriatü de-o-datä Lévlul; ce, au încungüratü tabēra cu care; era cu călărimea au eșitü la rēsboiü, care s'au tēmplatü la podü la Vercicanü; și fiindü bolnavü Vișnovețki, au datü tocmēla oștii in sēma lui Peasovski. Datu-și-au rēsboiü Moldovenii Tomșii cu Leșii lui Vișnovețki; și de-o-datä înfrānsērä Leșii pre Moldoveni; era pre-urmä, Tomșa, de altä parte lovindü pre Leși, i-au înfrintü, și au prinsü viü pre Vișnovețki și pre Peasovski; și îndatä pre acei doi i-au și trimisü la Țarigrad la Impērație. Prinsórea lui Vișnovețki așa s'au tēmplatü: Fiindü bolnavü Vișnovețki, precum s'au pomenitü, neputēndü fugi maș departe, au intratü într'o căpiță de fānū la unü satü lūngä Botoșeni; și mergēndü unü preotü la fānū sē încarce (Cu greü și anevoie se trece primejdia omului ce'i sē petrēcä; nice-cum nu se póte trece) fānū in carü, aflat-au pre Vișnovețki ascunsü in căpiță, și l-au legatü bine, și l-au dusü in Botoșeni de l-au închinatü Tomșii; și deci, cum s'au pomenitü, i-au trimisü la Impērație.

Ducēndü ómenii Tomșii pre Vișnovețki la Impērație și pre Peasovski, s'au tēmpinatü cu ómenii lui Alecsandru Vodä ce veniaü cu cărți in țērä la boieri, că era Domnia datä iar lui Alecsandru Vodä Lăpușenul. Dacă tēmpinarä ómenii lui Alecsandru Vodä pe ómenii Tomșei, ducēndü pre Vișnovețki in calea Țarigradului, luarä pre Vișnovețki și pre Peasovski de la ómenii Tomșii, și l' trimiserä ei in Țarigrad la Alecsandru Vodä de i-au închinatü elü la Impērație, zicēndü că țēra ilü poftesce pre dēnsul sē le fie Domnü, și in nădejdea lui au făcutü slujbä Impērației.

Erä pre Vișnovețki și pre Peasovski au poroncitü Impēratul de i-au pusü de vii in cărlige, despre Galata, și in cărlige au trăitü vii până a treia-đi, cu multe sudălmü și ocări spre Mehmet; și Turcii ca într'o próscă săgetaü in trēnșii de l' āmplurä de săgeți; și așa s'au sfērșitü Vișnovețki și Peasovski.

Des ot Vodä are fi pututü eși den cetatea Sucevei sē se fie dusü încotro are fi vrutü, până a se gălcevire Tomșa cu Vișnovețki, precum ilü sfātuiaü mulți de ai lui. Ce, den statul lui Dionisie Aval Doftorul, au remasü in cetate, zicēndu'i sē nu bage in sēmä pre Moldoveni. Erä den Ardél se pornisē 1000 de călăreși și pre atăția pedestrași, de la Craiul Ión Jigmond, și au venitü într'agütöru Tomșii; și iar au mersü Tomșa de au încungüratü cetatea Sucevei, unde era Despot închisü, și au apropiatü pușcile de bătea cetatea. Erä Despot, măcar că scia că au venitü Unguri agütöru Tomșii, totü nu perdeä nădejdea; și se plinise trii luni de-când era închisü in cetate, și sosiți in mastrinsóre și lipsä de zahara.

Eșit-au den cetate de au datü năvalä oștea, pedestrime, asupra Ungurilorü și a Moldovenilorü. Stätu unü rēsboiu mare cu multä vērșare de sânge in āmbe părțile.

Perit-au la acelă resboiū Bărnov, den suliță, și Grigorie Vinție, omū blăstematū, den capetele lui Despot Vodă, care de-multe-orī sfātuia pre Despot Vodă sē omōre pre cei viclenī ai sei; ȕicea in șagă. Ēră dupē ce se apropiară Unguriī cei den-afară subț cetăte in metereze, începură a vorovire cu cei din lăuntru pe-taină, făgăduindu-le de la Radislav Radac, maī marele lorū, lefe bune, și slobode in țera lorū. Incepuse cei din cetate a se plecarea spre alte lucruri nouē sē facă. Vēdūt-au și pre ore-care den cetate grăindū de pre zidū cu alțiī de a Tomșii, pre care întrebându'lū Despotū Vodă sē'i spuie ce aū vorovitū, și elū nevrēndū sē spuie deplin, 'l-aū omoritū. Atuncea mare gâlcēvā și strigare se audia in cetate: că Despotū Vodă, prepuindu'și pe Petru Devan Polcovnicū de viclesugū, vrea sē'lū omōre, care maī nainte era de mare credință la Despotū Vodă. Ēră slujitorii, vēdēndū năpasta ce se face Polcovniculū seū, mare zarvā fecerā, și se sfātuiau sē omōre pre Despotū Vodă. Apō socotirā sē nu 'și facā nune rēū și ucigași de Domnū; și trimiserā sē le giure Tomșa Vodă sē fie slobodi, și ei sē deschidā cetatea.

Ințelegēndū Despot sfatul lorū, pus-aū de-aū omoritū in tr'o casă pre Petru Devan; dupē a căruia perire apōi fâțișū strigau că ei vorū inchina cetatea. Ēră Farcaș, ce era maī mare pre călărime, și căpitanii carii nu erau încă la acele gâlcevi, staū in tre slujitorii sē'i potole, pre unii cu rēū pre alțiī cu rugămintē, și ales pre pedestrime carii erau maī mulți decătū cei-lalți, ce gâlceviaū maī tare; ce nimică nu folosirā. Inceput-aū Despot Vodă a se rugare cu multā rugămintē a lorū sei, sē nu'lū lase, ȕicēndū că este aprōpe și ajutorul ce le vine de la Leși; că le făcea cuvēntū in cetate că s'aū împăcatū Laski cu Zborovski, socrul lui Despot Vodă, și vine cu 4000 de Leși. Ce nimică nāū folositū rugămintēa lui Despot Vodă; că pedestrimea începură a destupare in cuetorile porțiī ce erau astupate cu pământū și cu pētrā; era și o bute mare plină de petre; răsturnāndu-le, aū cădūtū preste Martinengu și 'l-aū omortū. Acelū Martinengu era den țera Ungurēscā, dentr'unū tērgușorū ce se chiamā Sfântul Gotard.

Vēdēndūși Despot Vodă sositā perirea, o cununā scumpū de aurū ce avea, neavēndū cu altā cu ce mulțami a o sēmā de Nemți și Unguri ce'i slujise cu dreptate, le-aū inpărțitū acea cununā; și imbrăcāndu-se, incălecā pre calū cu podōbe scumpe, și cu alaū, dupē orānduēla Domnēscā, aū eșitū den cetate la Areni, unde era țera adunată.

Venitu-i-aū inainte poroncā de la Tomșa Vodă, de aū descălecatū Despot de pre calū, și aū mersū pe-giosū la Tomșa unde era; și stāndū Despot inaintea Tomșii, și in vederea tuturorū, 'l-aū muștratū Tomșa cu multe cuvinte, aducēndū'i aminte de multe lucruri fōră-cale și fōră-de-lege ce făcea; că nu maī țera aū pătimitū, ce și de lege 'și-aū risū, și bisericile aū desbrăcētū și le-aū prădatū; și dupē muștrare 'l-aū lovitū cu buzduganul de multe ori pānā aū cădūtū la pământū, și i-aū tăiatū unū Tătarū capul, măcar că și in gloțele ce staū acolo se repețiau de'lū loviaū. Acolo aū omoritū și pre Ioachim Prudenție. Și despoindu'i pētea de pre țapū o aū āmplatū de paie, și o aū trimisū in Tarigrad la Impērăție. De vrēstā era Despot ca de 40 de ani, și aū domnitū aprōpe de tref ani.

Atunceași, dacă au peritú Despot Vodă la Sucévă, au sositú și Albreht Laski, Voevoda Sirěșului, cu 14,000 de óste, la Siretú, ce venia într'agitorú lui Despot Vodă. Înțelegendú Tomșa de venirea lui Laski, au trimis pre unú căpitanú de Nemți ce au fostú la Despot Vodă, táindu'i nasul și urechile, se mérgă se spuie lui Laski că au peritú Despot Vodă; érá de va vrea Laski se pață și elú cum au pătitú Vișnovețki, se vie cum au purcesú. Și mergendú Némțul acela au spusú lui Laski; și sfátuindu-se Laski cu ai sei, ce toți 'i-au đisú: de vreme ce au peritú Despot Vodă, pentru care mergú, perit-au și cheltuála lui Laski. Și 'au intorsú inapoi Laski cu óstea sea; și gonindu'i Tomșa cu 12.000 de óste până mai susú de Sniatin, și nimica nu le-au pututú strica Leșilorú; și intoróendu-se Tomșa, au aprinsú Sniatinul, la intorsú.

Intru-acele zarve ce se făceau aicea in țéră, in anul 7068, Mircea Vodă den țtra Muntenescă, înțelegendú de atâte amestecături ce se făceau aicea, și domna Tomșii neaședată de la Impărăție, și pentru supérarea țerei ce au fostú in dílele lui Despot, socoti s'și ispitescă norocul mai multú de cum era, se ajuce țera, se fie Domnú și țerei Moldovei. Ce, prinđendú de vește Tomșa, s'au gátiti de sirgú cu oști, și 'i-au eșitú inainte la Milcovú; și dându'și resboiú, au perđutú Mircea Vodă resboiul. Dupě isbánda, Tomșa Vodă, asupra Mircii Vodă, s'au intorsú la scaunul seú la Iași; și gátindú boierí se trimiță la Pórta Impărăției cu alți ómení de țéră, s'ý scóță stégú de domnie, étá'ý sosirá olacăș cu veste de domnia țerei dată lui Alecsandru Vodă Lăpușnéul, care acum era sositú la Brăila, și de acolo se gátia cu Tătari și cu Turci se între in țéră.

Aceste înțelegendú Tomșa Vodă, s'au sfátuitú cu boierii sei, ce vorú face; și socotirá se trimiță la Alecsandru Vodă ómení de țéră giurați, s'ý spuie cum țéră tótă nu'lú va, nice ilú iubescú; și de acolo ei se trecă la Impărăție; și până nu'ý va veni răspunsú de la Impărăție, nu vorú lása pre Alecsandru Vodă se între in țéră. Dupě ce au mersú ómenii Tomșii cu acele cuvinte la Alecsandru Vodă, și'ý điseră cum nu'lú va țera, se fie đisú Alecsandru Vodă: *«De nu mé va țera, eu 'ú voiú pre, dênșit; și de nu mé iubescú ei, eu 'ú iubescú pre dênșit; și voiú totú merge, ori cu voie, ori fórá voie.* Și oprindú la sine pre solii Tomșii, au rápeđitú la Tătari Hochimurile, pre poronca Impărăției; și indata au purcesú Tătarii in timpinarea lui Alecsandru Vodă de au acoperitú țera până in Prutú, prádándú și ardendú. De altă parte, Alecsandru Vodă cu óste Turcescă, și cu cine avea pre-lungă sine, au intratú in țéră. Decí, vedendú-se Tomșa intru aceste griji, și că nu va putea sta improtiva puterei impărătesci, cu sfátnicii sei, cu Moțoc Vornicul, cu Veveriță Postelnicul și cu Spancioc Spătaul, au trecutú in țera Leșescă, și s'au aședatú la Liov, dupě ce domnisé cinci sęptemáni. Veđi, cum orbescú pedepsele pre omú! Acolo au năzuitú, de unde le-au venitú perire; sciindú'și fapta cu Vișnovețki lucrată, și au cutezatú a mergere in țera Leșescă! Érá pre Dumitrașco Sérbul prinđendu-lú, 'l-au dată Mircii Vodă in țera Muntenescă, pre care ilú insemnase Tomșa la nasú den drépta, cu prepusú fiindú de domnia țerei Muntenesci, și 'l-au omoritú Mircea Vodă.

Aședăpdu-se Tomșa cu boierii ce s'au pomenitú, in țera Leșescă la Liov,

scrie Istvanfie, că și Stroici au fostu pribagü acolo între acei boieri, crăindü pre acea vreme Jigmond Craiü la Leși. Era la acelu Craiü in mare ură și prepusü Tomșa cu soțiile sële. Êră Alecsandru Vodă, dacă s'au aședatü la domnie, scos'au céușü împërâtescü de au trimisü cu piră la Craiul Leșescü, la Jigmond, asupra Tomșii și a boierilorü pentru vicleșugul lorü (Dice Tișero, că mare vină se află intru acela ce lépädă și adevêrul, și slujbele le pune intru viclenie). Vêdëndü Craiul și solü trimisü de la Impërâție, prin mișilocolul lui Alecsandru Vodă, cu piră asupra Tomșii și a altorü boieri vicleni, și sciindü și de prinsórea și mórtea lui Vișnovețki și a lui Peasovski den Podolia, și pentru slujia a mulți ce făcusë Tomșa, trimis-au pre omul seü, anume Krasinski, de au tăiatü capul Tomșii și acelorü boieri a lui, anume: Moțoc, și Veveriță, și Spancioc. Dice Istvanfie că și Stroici au peritü atuncea. Și 'i-au îngropatü afară den têrgü, la Mönăstirea lui Sveti Onufrie. Êră pre Georgie Develes, ce era inchisü de Tomșa in cetatea Némțului, trimis-au Alecsandru Vodă de 'l-au zugrumatü.

In anii de la Hristos 1565, lovit-au Tătariü în Podolia și în țera Rusescă, prädändü și pustiindü multe têrguri și sate; așjiderea Tătariü la Mejiboje au inchisü pre Sinévski, Voevoda Ruskiü, și Hatman fiindü, cu mare greü s'au apăratü de Tătari. Căzaciü cariü erau în Litva, avëndü povață pre unü Berila, au intratü de au prädätü în țera Moscului; și la unü têrgusorü, ce'ü dicü Sătna, au bätutü pre 3000 de moskaü, luändu-le și câte-va pușci.

C. A doua Domnie a lui Alecsandru Vodă Lăpușnéul.

Alecsandru Vodă Lăpușnéul, dacă s'au mântuitü de grijea den-afară, și au adusü Dómna și coconii den țera Muntenescă, au pusü gândü së se mântués-că și de vrăjmașii seü cei den lăuntru, pre cariü își prepusese. elü că pentru vicleșugul lorü fu scosü den domnie. Invêță in taină pre slujitorii seü ce'ü a-vea in léfă, ómeni străini, de s'au supusü in curtea domnescă in Iași; și chle-mändü la curte pre boieri, cariü, viindü fôră grijë de primejdie, nice gândindü de fapta tirănescă ca aceea, dacă au intratü toți in curte, atuncea slujitorii, pre invêțătura ce au avutü, au inchisü pórtă și s'au slobođitü cu sabilile ca nisce lupi intr'o turmă fôră păstori, in boieri, a'ï tăiare, și a'ï snopire, și a'ï giunghiare; și nu numai pre boieri, ce și pre alți ómeni, câțiși erau in curte, nu'ï mai alegéu; vinovați nevinovați, pre toți 'i-au tăiatü; mulți săriaü de pen ferestü de sus, de și-au frântü piciórele. Atuncea, numai boieri s'au găsitü periți 47! fôră de alții câți vorü fi peritü intru acea zarvă tirănescă.

Deci, dupë obiceiul tiranilorü a se bucurare de vêrsarea de sânge, îi părea lui Alecsandru Vodă ușurare inimei și domniei sële. Ce, ia caută, veđi ce mărturisesce Sfânta Scriptură la Iov, cap. XV. *«In tóte zilele sële, celü nedireptü se trufesce, și numêrul anilorü nesciutü este tirăniei lui; suntetü de spaímă pururea intru urechile lui, și când este linisce; elü pururea își prepune vicleșugü; nu crede că s'are putea întorce den întunerecü in lumină, privindü împregjurü preste totü locul. Sabilile când s'are clăti, së cerce, până vede că i s'au*

gătată lui; în mâna lui dioa întunerecului; împăima'l-va pre densusul lipsa, și strimtorile încungitura'l-vorü.» Și iarăși la Pilde Țice, în cap. XXVIII: «*Leul răcnindü, și ursul flământü, Domnul rău asupra norodului.»* Ia aminte ce lécü scrie Țișero de tirani: Țice, «Nice o tovărășie se nu ne fie noă cu tiranü; și nu este împrotiva firei a'lü desbrăcare, de poți; și încă cu cinste este pre tiranü s'elü omori: că acestü felü veninosü și rău, trebuie stêrpitü den obștea ómenilor; că precum se taie une închieturi a trupului, cari, neavendü sânge, sécă, și sécate vatemă și celora părți sênătóse a trupului, așa și într'acelü felü de ómenü vrăjmășie și ne'mblândire de fiare de la obște ca de la omenia trupului, despărțitü și depărtatü trebuie.» N'au rămasü nime pre-urma acestei cumpbite fapte a lui Alecsandru Vodă, s'elü arăte slujbă și credință den dragoste. Mare lucru și temeinicü este a slujire Domnilorü den dragoste; érá mișelü acela Domnü căruia slujescü de frică. Frica dragoste nu are, că unde'l frică nu'l dragoste; unde nu'l dragoste este ură, den care isvoresece multă risipă Domnilorü.

Alecsandru Vodă, la luarea domniei a doua a lui, s'au fostü adevéritü Impărăției că va risipi cetățile țerei, puindü în socotelă ca acésta, că cu risipirea cetățilorü mai lesne își va isprăvi domnia de la Impărăție, și că va slăbi și țera. Ce întru amëndoué socôtelele nu s'au înșelatü Alecsandru Vodă; ce aședându-se la scaunul domniei, au trimisü de au implutü cetățile de lemne, și le-au aprinsü de au arsü și s'au risipitü. Numai cetatea Hotinului o au lăsatü, s'elü fie apêrare despre Lesi.

Faptele domnilorü, orî laudă, orî ocară le aducü, și le resună la lume: de suntü fapte bune, laudă; de suntü rele, ocară. Nime nu va lăuda acéstă faptă a lui Alecsandru Vodă cu risipa cetățilorü; érá a'lü ocărire pentru aceste stricăciuni ce au făcutü cetățilorü, lumea nu se va sătura.

Pre aceste vremi, Sultan Suleiman, Impêratul Turcescü, cu mare gătire de oști au mersü asupra Nemțilorü; de care înțelegendü Macsimilian, Impêratul Nemțilorü, strînsaü Seim la orașul Avgusta, cu boierimea și cu staturile Impărăției; érá alü-doile Seim au strîns la Pojon cu staturile Unguresci și pentru lucrurile Unguresci. Și la Seimul de la Avgusta singur Macsimilian Impêratul au mersü; érá la acelu de la Pojon, pre fratele seü Carol au trimisü. Și acele Seimuri le-au strînsü pentru gătirile oștilorü împrotiva lui Sultan Suleiman. Primit-au totü Seimul de la Avgusta se facă oști; și așa, cu mare sirguintă a tuturorü Nemțilorü au alesü, cu călărimea, cu pedestrimea, se facă 50,000; așjiderea și țera Unguréscă au alesü se dea agiutorü și cu bani și cu ómeni.

Érá Sultan Suleiman, fiindü îndemnatü și de Craiul Ión Jigmond și de Aslan Pașa de Buda, la începutul lui Iunie au purcesü cu oști den Țarigrad, și sosindü la Odril, au pornitü pe Bertăș-Pașa cu 26,000 călărime și cu 2,000 de Eniceri, se lovescă înainte în țera Unguréscă. Érá lui Jigmond, Craiul de Ardélü, cu Tătarii, au poroncitü se mérgă se bată Săcmariul și Tocaful; și Sultan Suleiman se mérgă la Agria sau la Segedin. Bertăș Pașa fôrá zăbavă au sositü, și au încungiuratü Ghula cetatea; atuncea bătendü Ghula, étă sosesece Sultan Suleiman la Beligrad. Acolo la Beligrad 'i-au eșitü înainte și

Ión Jigmond, Craiul de Ardélü, cu frumoasă și împodobită curte; și după adunare, dăruitü de Sultan Suleiman, s'aü întorsü la óstea sea.

Érá după ce se porni Sultan Suleiman să bată Agria, pre Mehmed Pașa de Bosna, lovindu'lü Unguriü la cetatea Clujul fõrã-veste, 'l-aü omoritü. Înțelegëndü Sultan Suleiman, aü lăsatü Agria, și aü venitü mániosü la Sigidin, de unde eșise Unguriü ce aü omoritü pre Mehmed Pașa de Bosna; érá Bertaș Pașa aü luatü Giula, închinându-i-se; luat-aü și cetatea Inül, lăsată de Nemțli.

Macsimilian Impëratul, cu frate-seü Ferdinand, în 15 zile a lui Avgust, după calendarul lorü, aü purcesü den Beciü la oștile séle, cari stau cu tabëra la Ovarin; cari oști, cu călărime, cu pedestrime, erau mai multü de 100,000; și clätindu-se aü pusü tabëra la Iavrim. Érá Ión Jigmond cu Tătariü aü încunguratu Tocaül; și aü prădatü Tătariü pre la Sares-Patac, pre la Moncaciü, luändü multe miü de ómeni in robie. Érá Sultan Suleiman, care avea 100,000 călărime, fõrã Enicerü, aü începutü a batere Sigidinul; și o apëra vitezesce den lăuntru Neculaï Zrini. De-multe-orü și den cetate eșiaü și făceaü năvală asupra Turcilorü. Érá acolo zăbovindu-se Sultan Suleiman, aü cădütü in bólă de vintre, și curënd aü muritü acolo la Sigidin. Tănuit-aü câte-va zile Vizirul Mehmet Pașa mórtea lui Sultan Suleiman, și începu și mai tare a batere cetatea; și aprindëndu-se den lountru cetatea, a-opta-đi, Septemvrie, s'aü aprinsü peste totü de ardea. Atuncea Turciü aü datü năvală la cetate; érá Neculaï Zrini, vedëndu-se în primejdie, aü deschisü pórtă și aü pusü tunurile in pórtă; și ständü vitezesce cu ai sei, aü peritü la șese sute de Turci. Și atunceși, la acea năvală, rânindu-se cu douë rane, aü picatü și elü; și cei-alți aü peritü toți, impresurându'i mulțimea Turcilorü. Érá după ce aü dobânditü Turciü Sigidinul, aü slobođitü Vizirul óstea in pradă până la Canița și preste apa ce'i dicü Arabon; érá elü aü purcesü de aü dusü ósele lui Sultan Suleiman în Țarigrad. Ión Jigmond Craiul, înțelegëndü de mórtea lui Sultan Suleiman, aü lăsatü Tocaül. Érá Macsimilian, Impëratul Nemțescü, înțelegëndü că s'aü întorsü oștile Turcesci, mergëndü pre la Comora s'aü întorsü la Beciü.

Pre aceste vremi, in anul 7073 Septemvrie 23, aü pusü Alecsandru Vodă pre Teofan Episcopul Mitropolitü Sucevei. Atuncea s'aü rădicatü unü Stefan Vodă den țera Ungurésca, făcëndu-se viță de Domnü; și stringëndü păstori de pren munți, și altă adunatură, aü intratü în țeră, smomindü pre ómeni să i se închine, s'elü aducă la domnie. Ce, înțelegëndü Alecsandru Vodă, aü trimisü împrotivăi slujitori; și tēmpinându'lü mai sus de cetatea Nēmțului, și dändü resboiü, 'l-aü înfrântü și 'i-aü risipitü ómeni; érá elü aü scăpatü pren munți, pedestru.

Alecsandru Vodă, cădëndü in bólă grea, și se pricepu că nu va eși, ce'l va fi bóla hotarü vieței séle, chiemat-aü Episcopii și boierii țerei, arătându-le pre fiul seü, Vogdan Vodă, moșan și următorü domniei țerei după mórtea lui, s'elü primescă și s'elü rădice de Domnü.

Scrie Leatopisețul țerei, să fie fostü mórtea lui Alecsandru Vodă cu înșelăciune: că fiindü slabü de bólă, aprópiatü de mórte, s'aü giuruitü călugăriei, de arü mai avea viață; și aü lăsatü cuvëntü Episcopilorü și boierilorü, de arü

vedea că'i spre mörte, s'elü călugărăscă. Decî, v'ed'endu'lü că aü fostü leşinatü in b'ólă, mai multü mortü de câtü viü, dup'ë cuv'entul lui 'l-aü tunsü. călug'erü. 'Eră dup'ë ce s'aü trezitü din leşinatură, v'ed'endu-se călug'eritü, s'ë fie şisü : *că, de se va scula, va popi şi elü pre unü*. Apoi s'elü fie otrăvitü D'ómna-sea Rucsanda, tem'endu-se de cuv'entul ca acela ; că era de a şi cre-dere, sciindü câtă mörte şi câtă gróză făcuse mai 'nainte in b'oyerü seî. Tem'endu-se D'ómna s'ë nu petrécă ea mai r'eu de câtü alşii, 'l-aü otrăvitü ; şi aü muritü Alecsandru Vodă, şi cu cinste 'l-aü îngropatü in m'ônăstirea Slatina, zidită de d'ensul.

Şicü, că acestü Alecsandru Vodă aü fostü scoţindü ochii ómenilorü, şi pre mulşi aü sluşitü in Domnia sea.

D. Domnia lui Bogdan Vodă, feciorul lui Alecsandru Vodă Lăpuşnénu.

In anul de la zidirea lunei 7076, érá de la întruparea Domnului nostru Iisus Hristos 1568, rădicat-aü cu toşii Domnü şereî pre Bogdan Vodă, feciorul lui Alecsandru Vodă Lăpuşnénu, fiindü coconü de 15 anî. Tóte trebile şereî şi a d'omniei le purta mumă-sea, D'ómna Rucsanda ; că era harnică şi înşel'ptă, cu Dumneşere, milostivită, şi la tóte bunătăşile plecată. Şi dup'ë doi anî şi nou'ë lunî a d'omniei lui, aü muritü D'ómna Rucsanda, muma lui Bogdan Vodă ; şi răm'aindü Bogdan Vodă singurü, cumuş era blândü şi cucernicü, deodată tu-turorü arăta dreptate. De carte nu era prostü, la călărie sprintenu, cu sulişta la halca nu lesne avea protivnicü ; scia a s'egeta den arcü, nu putea fi mai bine. 'Eră ce era mai de tr'ebă d'omniei, lipsia : că nu cerca la sfatü b'etrânii. Sfatul coptü, de b'etrânü, cópte lucrui adaoşe Domnilorü ; érá sfatul crudü, de tineri, crude şi nemistuitóre lucrui face Domnilorü. Aşa, Bogdan Vodă de la cei tineri de casă lua înv'etatură ; iubiă glumele, şi măscăriciuni, şi şiocuri co-pilăresci. Mai apoi aü primitü pe-lungă sine Leşi, de'i erau şi de sfatü şi de alergatü la halca, risipindü cu d'ensii averea d'omnescă. Aşa, năpusti trebile şereî, că, pre câtü ilü iubiăü ánt'eiü, pre atăta il uris'ë pre-urmă. Aceste lucrui cu hulă, trágendü-se de neprieteni la urechia vrăjmaşilorü seî, la Imp'ărătie, nu atăta, ce mai pre sus le adăogia ; întrândü in urechile sfetnicilorü imp'ărătesci, aflândü vreme şi ei s'ëşi ámple pungile, dat-aü scire Imp'ëratului ; de care lucru mai-cu-deadinsü dacă aü înşelesü Imp'ëratul, aü socotitü s'ë mazil'escă pe Bog-dan Vodă, şi s'ë trimişă la Rodos s'ë aducă pre Ión Vodă.

Scrie cronica Leşescă, precum Bogdan Vodă, dacă aü înşelesü de mazilie de la Imp'ărătie, că se scărbise pre d'ansul Sultan Selim, ce stătuse pre-urma tá-tâne-seü lui Sultan Suleiman, aü pribegitü in şera Leşescă, la Craiul Jigmond Avgust, vrëndü Craiul s'elü agiutor'escă, ca pre cela ce aü năzuítü şi s'aü datü subt mila şi ap'ërarea lui ; că se adev'ërise s'ë dea Craiului Leşescü 24,000 ó-menü de óste, Bogdan Vodă, când arü p'ofti Craiul.

Trimis'aü Craiul Leşescü solü la Imp'ărătia Turcului pre Andrii Tarnovski la Ţarigrad, cu rugáminte pentru Bogdan Vodă, s'elü prim'escă iarăşi subt mila sea Imp'ărătescă la d'omnia tereî Moldovei. Dup'ë ce aü mersü Tarnovski la Ţarigrad,

I-au primită întâi Vizirul, pre-urmă și Impăratul, cu bine și prietenie. Era Bogdan Vodă, neasteptându solul crăiesc cu răspunsul, au intrat în țară, fără scirea Craiului, cu 2000 de Leși (de la cumnații sei Leși, că o soră au lui Bogdan Vodă era măritată după Caspru Panevski, iar a-doa soră a lui a fostă logodită după Cristof Zborovski); și multă pagubă au făcutu țerei cu acei Leși. Și pentru aceea nu i-au mai putut tocmi trebile domniei lui Bogdan Vodă solul crăiesc la împărăția Turcului, la Țarigrad; măcar că de-o-dată, pre pofta Craiului, conținesă împărăția pentru mazilia lui Bogdan Vodă. Era luându apoi veste de stricăciunea țerei cu Leși ce au făcutu Bogdan Vodă, trimis-au Impăratul de au adus pre Ión Vodă de la Rodos, și i-au dat domniea țerei Moldovei; era Bogdan Vodă au fugit în țera Leșescă.

În anul de la Hristos 1569 August, Jigmond, Craiul Leșesc, au împăcat pre Ión Jigmond, Craiul Unguresc, cu Măcsimilian, Impăratul Nemțesc. Într-acestă an, Sultan Selim, Impăratul Turcesc, trimis-au sol la Craiul Leșesc, pre Ibrahim Straș, Léh Turcitu, poftind pre Craiul Leșesc, pentru că avea neprietenie Turcul cu Cnez Ivan, Impăratul Moskului, să i slobodă Craiul Leșesc 30,000 ôste Turcescă pre țăra Leșescă să trecă la Mosk. Ce, n'au primit Craiul Leșesc să trecă ôstea pre țăra lui; ce, au trimis și Craiul Leșesc sol pre acăsta la Sultan Selim, pre Andrii Tarnovski, să întorcă Turcul ôstea, care o'porne cu trei zile mai nainte de ce sosisă Tarnovski, să mergă pre la altă cale, că pre țăra Leșescă nu o va lăsa Craiul să trecă. Pornit-au, dără, pre altă cale, Sultan Selim, ôștile sele, de au mers la Astrahan. Așa erau de puternici Craii Leșesci pre-atunci!

E. Pentru țera și stăpânirea Astrahanului.

Hănia sau Crăiea Astrahanului stă d'asupra mării Caspiei, după ordele Nohailor, și după Tătarii de preste Volga; și aceste tot sub Mosk sunt. Și multe orașe bogate și îndestulate sunt, între cari este orașul Astrahanul, cea mai bogată scală pre marea Caspiă; și de-pre numele acestui oraș totă acea crăie se numesce. Deasupra țermului apei Volgăi, și de altă parte unde apa Volga, căldându în marea Caspiă, se împarte în 70 și mai bine de boazuri și acolo face ostróve așa de dese, că, dede parte privind, se pare a fire ca o mare, acele boazuri.

Acăstă Hănie sau Crăie era mai-nainte slobodă, și avea stăpânii sei den moșie. Era în anul de la Născerea Domnului și mântuitorului nostru Iisus Hristos 1564, i-au supus marele Cnez și Impărat al Moskului, Ivan Vasilievici. Era în anul 1566, Sultan Selim, Impăratul Turcesc, fiind aprins de lăcomie și de zavistie, îndată, la dece zile a lui Mart, au pornit den Țarigrad ôști pre uscat, 26,000 călărime și 30,000 Eniceri; și pe mare, 160 Galióne; și ordele Tătăresci, Crimeni și Nohai, 80,000; cari ôști, trecându îndelungate și multe primejdiose tîn și ézere, au sosit la Azak, ce este în gura Donului. Era Turcesc Azacul; și până acolo mai sfârșise zaharaia ceși adusesse pre cămile și pre catări să le fie de calea Astrahanului; Și odihnindu-se

oștile toate la Azak, în zece zile, până s'au grijit de altă zahara, și au purcesu întinsu la Astrahan, pre câmpi pustii, peste órdele Tătărăscii, Nohai, Cercezi, și peste alte locuri. Sosit-au la cetatea Astrahanului în 25 de zile a lui Iulie. Eră galiónele de pre mare au sositu subt unu munte, ce se chiamă Perevoloka. Avea măestrii multe în galióne de săpatu muntele acela, care munte stă între Don și între Volga; și pentru aceea îi dăcu Perevoloka acelu munte, că pre-acolo Căzaci Moskicesci trăgeau vasele seles, nisce luntre ușore, peste acelu munte, den apa Volgăi până în apa Donului, cale de șese mile mari. Acolo Turcii, dacă au sositu, vrea să tale muntele să abată apa Volgăi în Don. Ce, i-au lovită 15,000 de Moscali fără-veste; și, din 80,000 de Turci, ce erau la acele vase de trasu, abia au rămasu vr'o 3000, și le-au căutată a se întorce înapoi cu armata loră ce era în vase; și nice aciea întregi n'au scăpatu; că până la Azak i-au gonit Căzaci cu acele luntre a loră de pren stuh, dându-le spaime. Uneori le eșlau înainte, și den-dosu făceau navală la acele galióne, cu multă scădere Turciloră, până abia au scăpatu în Azak câți mai rămasese.

Eră dacă au deșertat tunurile și au descărcat den galióne altă gebhana în Azak, Septemvrie 20, aprinđându-se o casă în cetate, s'au aprinsu și acele toate, érba de pușcă și altele, cu multă scădere celoră den cetate în ómeni și în totu ce au avut. Și așa, s'au prăpădit de-totu acea óste Turcescă, ce mergea pre apă la Astrahan; și ce au rămasu, ámblandu pren unghiuri, într'o parte și într'alta, nice unu galion deplin până în Țarigrad nu s'au întorsu. Eră și Căzaci acieași întorcându-se, slobodău pojaru în câmpi, de ardea érba ca să nu se întorcă pre-acolo óstea cea călărășă, Turci și Tătari, de la Astrahan; și pentru să nu mergă hrană Turciloră de la Azak, nice de aiurea. Care óste, neputându-se apropia de cetate, pentru apa Volgăi, ce trece pe subt cetate și o încungură, și fiindu cetatea bine grijită cu arme, și cu ómeni, zăbovindu óstea Turcescă nimică nu începea. Și când se socotău Turcii fără-de-grijă nice dentr'o parte, éta câte-va mi de Moskali nóptea, cu luntri și șeci, și cu plute, cu Hatmanul loră Serbrini, Septemvrie 22, mai înainte de zori de zi au lovită pre Turci și pre Tătari, făcându-le multă scădere. Au intrat Moskali vitezesce în cetatea Astrahanul. Și oblicind Turcii de óstea loră cea de pre apă, ce le venia într'agitoru, cum au pășit și cum s'au întorsu, și hrana împușinându, erau toți cu multă grijă; și de-odată au lăsat cetatea, și vreau numa să se întorcă înapoi. Ce, cu sfatul Tătariloră, adouă-zi au încungurat cetatea, și începură a facere o cetățuie acolo, unde au fost Astrahanul cel vechiu, cale de două mile mai în sus, pe apă, de la Astrahanul acestu de acum. Și îndată s'au pornit multe mi de Tătari, pentru hrană, la Mosk; ce, nice unul de aciea nu s'au mai întorsu, că i-au lovită Moskali, și nice unu Tătaru viu n'au scăpatu. Și mai zăbovind Turcii 11 zile, neavend zaharea, nice hrană de căi, s'au întorsu, aprinđendu cetatea ce o făcuse ei, cu mare jalea loră și cu ocară; aprins-au și unu satu lângă cetate.

Eră purcesul loră de la Astrahan într'acestu chipu s'au tēplat: Septemvrie 12 de dimineta, pre obiceiul loră, au trimbițat; și îndată s'au pornit agarlăcul loră cu cămile și cu catari; și a-doa-óra trimbițand, îndată se porni cu rōnduelă ca

acésta: ântéiû Spahii, în câte-va stoluri; apoi după dênşii mergeaû tunurile şi gebhanaûa; şi in âmbe părţile mergeaû şiraguri de cămile şi de catâri, şi caii in povodû, ce duceaû zahara; apoi Enicerii, unii călări, alţii pedestri cu sineţe; după Enicerii mergeaû Solacii cu arce, ce pörtă cauce in capû, cu sirmă cusute, de pâslă, albe; după Solacii duceaû câţi-va cai in povodû a Saraskierului oştii, cu podóbe frumóse fórte; după povodnici veniaû sangiaşaşii; érá pre urma lorû venia Saraskierul, şi după dênşul unû praporû mare de códe albe de cai, iscusitû tocmitû; şi pe urmă veniaû trii stéguri mari roşii de taftă, învălite, care numai la bătaie le desvălescû de totû, şi in locû de boldû este făcută inimă mare de aurû; désupra acelorû inimii suntû scrise slove: *Legea lui Mehmet*, pre nisce cănafe saû săcşori de lastră; şi la vremea resboiului cu neprietenul, atuncea desvălescû acele stéguri sê vađă toţi legea scrisă pre acele stéguri: *sê nu jeléscă viaţa, pentru legea lui Mehmet*; şi le pörtă céuşii Saraskierului, de pe oşti. După acele stéguri venia tabulhanaûa; după tabulhana veniaû optû stéguri, fiesce care într'altû felû de flóre; după stéguri, unû bulucû mare de Spahii; érá pe-de-laturi mergeaû céuşii de nu lâsaû sê se apropie de acelû Beglerbeii ce era mai mare pre oştile Turcesci. Érá pe-de-laturi mergeaû alte polcuri, unii înainte alţii mai înapoi, cine unde putea. Érá la conacû, acei sângeagaşi şi spahii petrecû pe Saraskierul până la cortul lui, şi stândû in rîndû i se închină. Érá Tătarii mergeaû pre urma oştii Turcesci, Mehmet Gerei Sultan., feciorul celû mai mare a Hanului, cu şeci miî de Tătarii aleşi; érá Kazi-Gerei Hanul mergea înainte oştilorû Turcesci cu gîmătate de milă; érá Aldi-Gerei Sultan, cu 30,000 de Nohaî, den-a-stânga mergeaû. Gianclăi, Domnul Azacului, cu altă Tătărime, mergea deadirépta. Érá la unû locû, den 21 de şile a lui Septemvrie până in 23 Septemvrie, n'au avutû apă sê bea, nice Turcii nice Tătarii până, alû patrule conacû, aû sositû la unû ézerû, după apusul sórelui; şi era apa într'acelû ézerû cam sărată, şi aû bătû apa mai tótă den ézerû; şi de acolo aû agînsû a doa-şi până la apă bună, unde se chiamă Burna şi Kescenia. De acolo se începû câmpii fôră apă, că pe-acolo le-aû căutatû a mergere, căci pre aiurea Moskalii aû arsû câmpii. Inse, Gazi Mârzea, povaţa órdelorû Nohailorû, s'au vorovitû cu Hanul sê povăţuescă pre Turcii pentr'acei câmpii, sê le eie agonisita; că se apucase căi vorû duce pre Turcii pre locuri cu ape, şi cu fiare de agînsû de hrană, dicëndû că numai in patru şile vorû avea cale până la Azak. Ce, acésta era vicleşugul Tătariilorû asupra Turcilorû. Şi aşa, unora le-aû muritû caii, alora le-aû stătutû caii; că, mergëndû pe acei câmpii, nu aflau apă câte cincî şile; şi mulţi Turcii aû rēmasû pe-acolo, unii tăieşi de Tătarii, alţii leşinaţi de fôme şi de sete. Caii Turcilorû, cari stau, îi luaû Tătarii şi'i mâncaû. Nice nóptea la păşune nu cutezaû Turcii sê'şi slobódă caii, căi furaû Tătarii şi'i depărtaû in locuri pustii. Şi mai multû fu a mergere Turcilorû pentr'acei câmpii, ce le şicû câmpii Magliarilorû (că de pre acele locuri aû eşitû Ungurii), că sciaû Tătarii că pre-acolo suntû şerpii mulţi şi alte jivini; şi amăgiseră pre Turcii de'i duseră pre-acolo, unde aû aflatû mulţime de şerpi şi de alte jivini cumplite. Pre-lungă nisce mlaştini, era locul plin de pei de şerpi; se părea căi acoperitû câmpul cu pânză albă. Spunû, că pre acei câmpii nu potû âmbia varanice cu miî de cai, de mulţimea şerpilorû.

Mergând-i, dără, óstea Turcésă peste acei câmpî, neavëndu apă câteva zile, aũ sositũ la unũ pãrãu sãcũ, saũ cu puřinã apã, ři nãvãlindũ se apuce apã, mulři s'aũ ucisũ între sine; ři mai mergëndũ de acolo aũ mas la nisce mobile, fõrã-de apã. Acolo erau ziduri de cãrãmiđi; se cunoscea cã aũ fostũ ore-cãndũ niscal biserici. Fãre multe, de multe feluri, ři mai mulři cerbi, de cari scriũ mulři cã mãnãncã șerpî; ři mai mergëndũ fõrã apã douë zile, aũ sositũ a triea-đi la o mlaștinã tinõsã cu apã fõrte amarã ři sãratã. Ce, cum, aũ bẽtũ ři ómenii ři caii, de nevoie, de multã sete. Acolo le-aũ venitũ veste cã aũ peritũ vr'o 500 de Turci, ómeni aleși, ce'i amãgise unũ Tãtarũ, đicëndũ cã scie fõnteni cu apã bunã in câmpî, numai s'ĩ plãtescã lui cu bani, ři elũ s'ĩ ducã la apã; ři luãndũ Tãtarul cãři-va bani de la Turci, 'i-aũ depãrtatũ in câmpî; unde, ne aflãndũ apã, a'ĩ fugitũ Tãtarul; ẽrã Turcii, rãtãciři, toři aũ peritũ; numai patru Turci ce aveau cãmile s'aũ întorsũ ři aũ nemeritũ in óste, ři aũ spusũ de perirea color-ãři.

Èrã a douã-đi aũ nimeritũ la unũ ẽzerũ curãtorũ, ce se chĩamã Leșesce Prezvodnița, adecã, trecëtore, ři fiindũ apã bunã aũ odihnitũ o đi; ři de acole, a douã-đi mergëndũ pãnã in sãrã fõrã apã; era apã in óstea Tãtãrescã; ẽrã Turcii sãpase gropi ři aflase puřinã apã de plõie, ce ploase într'acea đi.

Intr'acea đi pre unũ ginere a lui Saraskier Pașa 'l-aũ jãcutũ Tãtarii, mergëndũ elũ înainte cu 40 de Turci sã agiungã la Azak, pentru hranã, ři sã se odihnescã. Ce, Tãtarii pre toři 'i jãcuiaũ, cum pre cei de-pre-urmã ce rãmãneã de ómeni saũ de óste, așã ři pre cei ce treceau înainte. Decĩ, Turcii, de cãtũ sã incapẽ in primejdie la Tãtari, se lãsaũ de nu cutezaũ sã mergã nice unul înainte sã hãlãduescã la Azak; ři de lipsa ce avẽu de fõme ři de sete, ři de primejdia de Tãtari, pãnã agiunserã la ẽzerul ce se chĩamã Gigherlik, ři acolo s'aũ odihnitũ ři ei ři caii douë zile; ři acolo, cãntarul de posmagi cãte 84 galbini de aurũ cumpãraũ Turcii, ři fãinã chila cãte 20 de galbini de aurũ, ři mazire cu numãrũ cumpãraũ, cãte 10 grãunțe la unũ aspru; ẽrã pre-urmã ři mai scumpũ-cumpãraũ řitnarul de pãne cõptã. In sã, ři acei ce fãceau negușitorie cu atãta scumpete, lãcomindu-se la bani, la amarũ aũ sositũ, cã'i amãgirã Tãtarii, đicëndũ cã suntũ numai trii conace pãnã la Azak; ẽrã abia aũ mersũ de acolo in șapte zile pãnã la Azak. La acelũ ẽzerũ ce s'aũ pomenitũ, Gigherlik, aũ ospãtatũ Hanul pre Turci împãrșindũ tuturorũ cãte o bucatã de pãne, đicendu-le cã tõtã hrana cãtã are le împarte lorũ; ce, acãsta fãcea Hanul pentru sã'și acopere viclesugul seũ.

De la acelũ ẽzerũ, a doa-đi aũ agiunsũ la ẽzerũ curãtorũ, care se chĩamã Sasselgle-Gighirlik, ři acolo este hotarul cãmpilorũ Mãgeresci. Intr'acela cãmpũ pãnã-astãđi se vedũ ziduri multe ři turnuri multe de pãtrã, unde aũ fostũ de-multũ biserice; ři așã se vedũ, ca cãnd chipũ de ómenii cei vechi, mormãnturi de pãtrã le fãceau; ẽrã acmu aũ crescutũ pre acele petre mușchi. Tãtarii cei bẽtrãni spu-neã cum aũ auditũ den bẽtrãniilor lorũ cã aũ locuitũ pre acele locuri creștinũ; ce n'aũ sciutũ ce nemũ aũ fostũ: Sarmãři, saũ Petihoři, saũ Greci, cãci aciea řin legea Grecescã.

Douë septãmãni deplin aũ cãlãtoritũ pre acei cãmpî; ẽrã eșindũ dentr'acei cãmpî, in 9 zile a lui Octomvrie, aũ avutũ conacũ fõrã apã; ẽrã a douã-đi aũ

poposită la o apă mică, ce se cheamă Cheughelnik. Ce până acolo au rămasă giu-mătate de cai, morți, și leșinați de sete; și mulți Turci au murit, și s'au bolnavit de sete și de fome, și se rugau altora să'î omore, că numai răbdau fomea și setea.

Intr'acea și s'au scornitū vântū mare, câtū oborîa pre omū de in piclōre; după vântū, plōie rece, trii zile ploândū neincetatū; și acea plōie au stricatū mai rău pre Turci, câți mai rămăsese; și pre-lungă acea apă au mersū trii zile până in Azac; că acea apă intră in apa Donului la Azac. Sosindū la Azac, au fostū rămasū ca la 20,000 de Turci pre cale (acolo intre Don și intre Cheughelnik, Tătarii Iernéză; érá vara mergū in câmpii cei mari cu dobitócele sële). Subt Azac au sositū nóptea, și s'au tăberitū lūngă apa Donului, că acolo era o cetățue mică care au fostū arsū de prafū de pușcă ce s'au fostū aprinsū; și acolo la acea cetățue își stringeau hrana, până s'au strinsū Turcii cei rămași, că'î aduceau Tătarii pre cai, sei, arătândū milă cu dēnșii, érá unii nălmiaū cai de la Tătari. Și după ce sosiaū la conacū de acei leșinați, la Azac, le ferbeau păsatu, și le dau și posmagi; că, de multă flămângiune, nu puteau să mănânce, că li se âmflase capetele și pantecele; și intr'acea nópte mulți au muritū. Și de la Azac au intratū in corăbii împărătesci și au purcesū pre mare spre Chefea. Și scornindu-se furtună pe mare, s'au innecatū corăbiile acele și s'au innecatū toți; érá Beglerbeiū cu cincī Sangiangiū au rămasū la Azac cu rămășița ómenilorū sei, ca la 1000 de ómeni póte să fie fostū, și acolo aștepta poronca împărătescă, că avea grije să nu'lū omóre Impératul pentru ce au perdutū atâta óste; că den vr'o 200,000 de óste cu călărime, cu pedestrime, și vase pre apă, 180,000 au perdutū, și abia 20,000 de ómeni s'au inturnatū inapoī. Érá den Tătari puținī au peritū, fiindū mai deprinși cu lipsa; și avēndū câte-va epe cu dēnșii, trăiau den laptele lorū. Fōră numai, Tătarii ce au trecutū preste Volga pentru hrană, in țera Muskalului, nice unul nu s'au întorsū inapoī, nice s'au sciutū ce s'au făcutū.

Érá in anul de la Hristos Mântuitorul nostru 1571, intrat-au Tătarii in țera Moskului; și in ziua de Ispas au aprinsū tērgul Moskul și o cetate den gîos, de au arsū până in pământū, și mulți ómeni au peritū de focū; numai cetatea Chitai Gorod au hălăduitū; și cu mare pleanū s'au întorsū Tătarii, fōră-de nice-o scădere sau dodeială.

℣. Domnia lui Ión Vodă.

Acestū Ión Vodă, a cui feciorū are fi, scrie la istoriile Leșesci să fie feciorū unui Stefan Vodă, însă nu cu cununie. Alții dicū că au fostū de la Mazovia, den țera Leșescă, să fie slujitū la Ferlii, Voievodul Cracăului, și să fie mersū acestū Ión Vodă in Tarigrad; érá pu insemnéză cu ce trebă să fie mersū, nice cronicarii Leșesci. Érá Leatopiseșul Vornicului Ureche scrie că Ión Vodă să fie fostū feciorū de Arman; érá den cine au aflatū acēsta, nu arată dovadă.

Ințelegēndū Impărăția de amestecăturile lui Bogdan Vodă, cum s'au fostū imprietenitū cu Leșii, deși măritase surorile după Leși, și elū vra săși ia

Dómnă den țera Leșescă, și ținea Leși de sfatū pre-lungă sine, aū mazilitū pre Bogdan Vodă, și aū adusū de la Rodos pre Ión Vodă, și 'i-aū datū domnia țerei; însă, și la Rodos nu putemū sci pentru ce s'aū fostū dusū Ión Vodă; póte fi surgun, făcutū de-mai-nainte. Luândū stégū de domnie in anul 7078, aū purcesū cu óste Turcescă, cum scrie Gvagnin, ca la 20,000; eșit-aū in timpinarea lui Ión Vodă o sémă de boierī de țéră, mai de frunte, Gavril Logofétul și Dinga Hatmanul.

Éră Bogdan Vodă, înțelegendū de domnia dată lui Ión Vodă, aū răpeditū la nisce boierī in țera Leșescă, ce'ī trimisese cu prieteșugū in partea sea, pof-tindu'ī de agiutorū improtiva lui Ión Vodă. Ce, sirguindū Ión Vodă cu óstea Turcescă și cu Tătari, aū apucatū scaunul domniei in Iași, in postul mare. Éră Bogdan Vodă s'aū dusū la Hotin. neavendū nice-unū agiutorū.

Ión Vodă, dacă s'aū aședatū in scaunul domniei țerei, socoti la inceputul stăpânirei séle sé se arăte groznicū și strașnicū, sé se témă toți de ênsul; că atunceași, in đioa de Pasci, aū tălatū pre Ionașco Zbiara.

Bine aū đisū de tirani, că nice o vreme n'aū de blândețe. Precum acestū Ión Vodă, nice la đioa Pascilorū nu s'aū infricoșatū de Dumneđeū sé nu facă vêrsare de sânge. Stătut-aū indată ingrijiți biefii boierī, măcar că alergase in timpinarea lui Ión Vodă, cu mare pofță de Domnū creștinū și blândū, și se tânguiaū că mai bine le-arū fi fostū cu Bogdan Vodă, măcar că avea Leși pre-lungă dênsul; că de le luaū Leși hrăna, cu câtū mai vârtosū Turciī, cariī își rideaū de muferile și de copiī lorū.

Éră lui Bogdan Vodă viindu'ī agiutorū la Hotin den țera Leșescă, de la prietenī lui, 2000 de Leși, cu Neculaī Milițki Hatmanul, și cu Neculaī Siniavski, Voevodul țerei Rusesci; intrândū acele 2000 de Leși in țéră, prădaū și stricaū totī ce aflaū. Pre-urmă aū mai intorsū o sémă de Leși, ómeniī mai proști, inapoi, pentru sé nu strice in țéră, đicū Leșiī; și trecendū codrul Milițki, aū agiunsū la apa Putului, și de acolo aū răpeditū pe Buelavski cu ómeniī lui la Bogdan Vodă, la Hotin, de ră pogoritū pușcele; și, după ce aū sositū pușcele, s'aū clătitū și Bogdan Vodă până la Ștefănesci cu óstea Leșescă. Și tēpinându-se cu óstea lui Ión Vodă, n'aū cugetatū Leșiī sé stea la rēsboiū, ce numai străjile s'aū lovitū, și s'aū intorsū spre Hotin; și Moldovenī lui Ión Vodă, cu Turciī amestecați, s'aū luatū după Leși, sé'ī pótă incheide unde-va la vr'o strim-tóre, dându-le rēsboiū in multe locuri până la cetatea Hotinului, fiindū cetatea pre mânele Leșilorū; aū trecutū preste Nistru óstea Leșescă cu Bogdan Vodă, fōră-smintelă.

Éră Ión Vodă, după ce aū trecutū Leșiī preste Nistru, aū inceputū a batere cetatea Hotinului, și câteva șeptemăni neputând'o dobândi cu armele séle, aū trimisū solū la Iazlovețki, Hatmanul crăiei Leșesci, pofțindu'lū sé poroncescă lui Dobroslovski, ce ținea cetatea, sé'ī dea cetatea.

Ce, se fâgăduia Ioan Vodă de-pre-atunci sé facă gjurământū Craiului Leșescū că'ī va fi cu credință și cu priință in tóte pōroncile crăesci, precum aū fostū și alți Domni de-mai-nainte de dênsul, iprocī; Iazlovețki Hatmanul, vedendū acéstă solie a lui Ion Vodă, aū făcutū scire lui Jigmond, Craiul Leșescū, și aū primitū Craiul gjurământul lui Ion Vodă.

Bogdan Vodă, perdându'si nădejdea de domnia țerei Moldovei, fiindu și bolnavu de ochi, viindu la Cameniță cu Milițki aũ mulțămitu tuturoru capetelorũ Leșesci, pentru nevoința ce aũ pusũ pentru densusul se'lũ ducã la domnie; și de acolo s'aũ dusũ cu puținei Leși la Mosk, și acolo și-aũ sfērșitũ viața.

In anii de la Hristos Mântuitorul nostru 1572, aũ muritũ Jigmond, Craiul Leșescũ, în orașũ in Ticoșin. Acestũ Jigmond aũ fostũ celũ de-pre-urmã se-miņtie a Iagelonilorũ. Trăit-aũ anũ 42.

Erã alũ-doile anũ, s'aũ strinsũ toți domniĩ și boierii Leșesci la Varșavũ ; acolo aũ mersũ soli și de la Ion Vodã, poftindũ pre recipospolita se'i dea pre Bogdan Vodã; pentru care aũ făcutũ pãrã Ion Vodã și la Impãrãție; și se făgãduia Ion Vodã cã va fi in prietenie cu crãiea Leșescã, cum s'aũ fostũ ade-verindũ și mai nainte, numai se'i dea pre Bogdan Vodã. Pomenit-aũ soliũ lui Ion Vodã și pentru Pocuția cã nu o va cere de la densusi.

Fãcut-aũ Leșii respunsũ lui Ion Vodã într'acestũ chipũ : cã, «te-ai jãluitũ Impãratului Turcescũ, pre Bogdan Vodã se țilũ dãmũ noi; cum nu 'l-amũ chã-matũ, așa nice vomũ se aũdĩmũ de dãnsul; și cã nu se aflã Bogdan Vodã in crãiea Leșescã, se scii; erã de are fi stringẽndũ Bogdan Vodã unde-va oști, se scii cã pren țera Leșescã nu'lũ vomũ lãsa se trecã cu oști; erã pentru Pocuția, cã nu o vei mai cere de la Leși, bine vei face».

Venit-aũ solũ la aceli Seimũ și de la Hanul Crimului, poftindũ pre Leși se nu'si alegã Craiũ pre Impãratul Moskului, nice pre vre-unũ feciorũ a lui; cã Moskalul de-demultũ este vrãjmașũ lorũ, și țerilorũ sele; și atuncea, nu stẽ-pãnũ, ce vrãjmașũ are avea. Arãta solul Hanului, cum, mai bine se aibã Leșii prietenũ pre Turcũ de cãtũ pre Moskal, și'i sfãtuia soliũ Hanului se'si alegã Leșii Craiũ ori fie pre cine, fõrã pre Moskalũ.

Aũ fostũ trimisũ și Turcul la Craiul Leșescũ cãrți; și neapucãndũ viũ pre Craiul, aũ cetitũ cãrțile la ivela tuturorũ Leșilorũ, scriindũ se dea lãfã Hanului Crimului, ce-aũ fostũ mai 'nainte Leșii se dea Crimului. Ce, aũ rãspunsũ Leșii cã gata suntũ; numai, ântẽiũ se facã dreptate cu Tãtariĩ, cariĩ nainte, âncã viũ fiindũ Craiul, aũ lovitũ in Podolia de aũ arsũ cetatea Barul și cãte-va sate și tãrgușore, care nu s'aũ cãđutũ Tãtarilorũ se facã, preste legãturã, acea stricãctiune in Podolia.

Ion Vodã, dupã ce rãmase isbãnda la dãnsul, de scõse den țerã pre Bogdan Vodã și pre Leși, de se și arãta de-odatã pre voia țerei, însă pre-urmã pre toți domniĩ aũ covãrșitũ cu vrãjmãsie și cu morți cumplițe.— O, dõmne sfin-te! se oțeresce-condeũl a scriere tirãniile și miđilõcele tirãnesci acestui cumplitũ tiranũ Domnũ! Bãgat-aũ in focũ, de viũ, pre Vlãdica Georgie, de aũ arsũ, pentru prepusũ de avuție. Totũ tiranul este lacomũ. Și bine aũ đisũ ore-cine, cã lacomul nice șie, nice altuia este de folosũ. Mitropolitul Teofan aũ fugitũ pren munți de grõza lui Ion Vodã; temnițele erau tõte pline de cãlugãri, și'i îngropã de viũ pre Veveriță, pre Cozma și pre Molodeț cãlugerul. Așijde-rea den boierii de cinste sabia lui sciaũ, omorindu'i cu totũ felul de morți, asemãnãndu-se cumpliților tirani, lui Nero și lui Dioclitian. Inse, aciea erau pãgãni, erã acesta creștinũ! Inse, de aũ fostũ creștinũ, nime nu scrie; cã pre-cum nime nu adeveresce nẽmul lui, așa nice legea lui de ce lege aũ fostũ;

nice cređu s'ă fie fostu creștinu pravoslavnicu (Vede-voțu plata de tiranū și a lui Ion Vodă, la ce au venitū pe-urmă); că, de are fi fostu creștinu, nu s'are fi însuratū in postul mare.

Éră alū-triile anū a domniei lui Ion Vodă, făcendū atâte munci și morți cumplite, urite lui Dumneđeū și oșerite lumei, étă îi veni veste că 'l-au mazilitū Impératul, și au datū domnia lui Pétru Vodă Șchiopul. — Acestū Pétru Vodă era den țera Muntenescă, feciorī Mircii Vodă, și nepotū de soră Mihniī Vodă.

Ion Vodă, dacă s'au simțitū străinatū și scosū den domnie (étă aice se in-cepe urgia și răsplătirea de la Dumneđeū asupra lui Ion Vodă, pentru tirănia lui), i-au fostă scrisū Kapikihaelele lui Ion Vodă s'ă trimită bani s'ă împingă pre Pétru Vodă Șchiopul. Sfătuindu-se Ion Vodă cu boțerii ce'ī avea sfetnici, tiranī ca și dānsul, cum are fi mai bine, trimite-va bani la Pórtă s'ăși toc-mescă domnia despre Impărăție, au s'ă se apere de Pétru Vodă cu sabia; sfă-tuitū'l-au toți, mai bine s'ă facă cu aciea bani óste asupra impărăției Turcului, și s'ă nu lase pre Pétru Vodă la scaunul țerei — Veđi aicea cum strămută Dum-neđeū sfaturile cele bune spre rele, cu rēu sfērșitū tiranilorū. Dumneđeū, de la ceta ce nu are direptate in sine, nice silesce s'ă o aibă; ia de la dānsul mintea cea bună și o întórcē in socotēla cea rea, ca s'ă nu cunóscă nimică de cele ce greșesce.

Socotia Ion Vodă s'ă agiungă și la Henrik, Craful Leșescū, de agiutorū; ce, sciindū că are crăiea Leșescă legăturī de pace cu impărăția Turcului, și nu'ī va da agiutorū, au alesū de au trimisū la Căzaci s'ăi chieme in lēfă, ca pre nisce ómeni slobođi. Strins'au și țera; către care se ruga cu multe cuvinte blānde (Acmu blāndū, de frică!) ca s'ă le póta întórcē și s'ă tragă inimele spre dānsul; arāta și neșafiul Turcescū și lācomia lorū (Veedea ștercul in ochiul Tur-cilorū, éră bārna in ochiul sei nu vedea!), đicendū că Turciū tóte schimburile facū pentru mǎzda și pentru s'ă s'ăracescă țera, s'ă slābescă. Arāta țerei Ion Vo-dă și acēsta, că de vorū vedea ceva și vorū vrea cu toți, prea lesne va de-pārta mǎna Turcului deasupra țerei. Că și pre Leși îi are prietenī; Căzaciī s'au adevēritū s'ă vie într'agiutorū, căroro nu le potū sta Turciī inainte la res-boiū. Și ca aceste đicea țerei, cum de au făcutū ori cui in al giosul, totū pen-tru Turci au făcutū; și cum 'l-au fostū cunoscutū țera de rēu pre Ion Vodă, așa și acmu s'ălū cunóscă de bunū, și mai multū spre folosul lorū.

Așa, Ion Vodă, āmplendū pre toți de nădejde, au strigatū 'cu toți că lūngă dānsul vorū peri, precum s'au și tēplatū. Căzaciī, vedēndū lefe, și cariī den firea lorū suntū gata la jacū și dobānđi, s'au strinsū ca 1200, neintre-bāndū voia Crafului, s'au a altorū căpiteniī a crăiei Leșesci; au purcesū in țera la Ion Vodă; între cari căzaci erau acesti căpeteniī: Svirciovski și Bar-sam. Amēndoi aveaū câte 200 de Căzaci; și de la Brațlav erau 200 de Că-zaci; Cozlovski iarăși avea 200 de Căzaci; așijderea și Slujinski; éră lance și Socolovski aveaū câte 100. Éră dacă au sositū Căzaciī in tabēra lui Ion Vodă, au poroncitū Ion Vodă de au dațū, de bucurie, den tunuri și den 'si-nețe. Dupē ce s'au rădicatū masa, au poroncitū de au adusū câte-va tipsii de argintū pline de galbinī de aurū, și le-au pusū denaintea Căzacilorū, poftindū-

să primescă acea-dată de la dânsul. De-odată Căzaciî nu primiau atâta lăfă, apoi luară; și se împărțiră cu galbeni; și i-au aședatū denastânga oștîi sele; și le-au trimisū șapte buți de vinū de bēutū Căzaciî, pentru sănătatea lui Ión Vodă, și le-au datū și taleri câte-va sute. A doăa-ți, mai 'nainte de rēvērșatul zorilorū, au mersū Ión Vodă la Căzaci, și 'i-au poftitū la cortul seū; și mergēndū, așa le-au grăitū Ión Vodă, Leșesce, că scia limba Leșescă, că era așașî Lēșū de nascere:

«Pentru lucrurile vōstre și vitezilorū înțelepți de nu așū sci, nice denēore n'așū fi trimisū la voi să vē fiū ostenitū de atâta cale; éră sciindu-vē că aveți mare laudă întru meștersugul oșteniei, pentru aceea v'amū chiematū la acēstă trebă ce amū cu Sultan Selim Impēratul, vrăjmașul meū de capū, rugându-vē s'ēmî slujitī pre bani; măcar că voă a vē arătare lăfă nu îndrāsescū, avēndū grije să nu vē arătū puținū în prejma lucrurilor vōstre cele mari; éră orī ce vorū trebui, sau bani, sau haîne, așa voă cum și cailorū vostri, de tōte den-destul veți avea. Éră și eū nu mē îndoescū întru acēsta, că veți sta și veți începe cum se cuvine celorū bunī. Pre-lungă acēste, pentru ostenēla vōstră, fōrte vē mulțamescū; că, fiindū ómenī creștini, ați venitū la mine, pentru care pururea voiū fi datorū; și pre atâta voiū să vē plătescū, pre câtū veți vrea voi; că, măcar că vēdū puținī înaintea vrăjmașului așa de mare, éră așa vē socotescū ca când ați fi venitū 20,000 de călări; măcar că de acēstū vrăjmașū pagubă nu este noă a socotire să nu fie de noi biruitū. Inī caută a mărturisire acēstă, că le slujesce norocul; că den micū, așa de puternicū s'au înălțatū; totū dentru slobođenia lui Dumneđeū, pentru păcatele nōstre s'au făcutū; și orī ce au dobânditū, totū cu viclesugū și cu amăgirea lorū, éră nu cu tăria. De celorū mai sus sburândū, mai lesne cu vreme socotescū că potū cădea. Mai multū a grăire, de bucurie lacrimile nu mē lasă. Cum vē suntū de voiōsū, și ce inimă amū cătrē voi, Dumneđeū scie, și voi veți putea cunōsce de mine. Pentru ce, dēră, mai multū nu'mī trebuie vōe a mē lăudare; acēsta numai să sciți, că norocul meū, norocul vostru este.» Aceste dicēndū, au lăcrimatū Ión Vodă.

La aceste cuvinte a lui Ión Vodă, răspuns-au Svirciovski, de la toți, ca unū oștēnū deplinū, pre-scurte, dicēndū: «Nice bani, de cari puținū băgămū sēmă, ne-au adusū pre noi la acēsta să venimū la tine, Ióne; ce, ca să batemū pre vrăjmașul tēū; pentru aceea, nice de o plată nu băgămū sēmă; destul vomū avea, de vomū goni de aice pre vrăjmașul tēū, și pre tine vomū împăca cu dânsul. Tu, precum ne veī mulțami; norocul tēū va arăta acēsta. Noi de puterea Turcēscă câtū de puținū nu ne tememū; fōră câtū, ce sfērșitū va fi, Dumneđeū scie! éră vomū nevoi fōrte multū cum amū putea să te apărămū de vrăjmașul tēū.»

Apoi 'i-au poftitū Ión Vodă la ospēțū cu sine, și 'i pusē pregīurū mesei, Ión Vodă, cu sine; la altă masă, Logofētul celū mare, și Irimia Hatmanul lui Ión Vodă, și cu alți boieri Moldoveni, au ședutū. Tōte aceste auđindu-se la Sultan Selim, Impēratul Turcescū, de sirgū au trimisū Turci 30,000 și Unguri 2000 la Alecsandru Vodă, Domnul Muntenescū, să mērgă să prindē pre Ión Vodă, și să ducă pre frate-seū, Pētru Vodă, Domnū țerei.

Alecsandru Vodă, Domnul Muntenescă, den poronca Impărătescă, împreună cu frate-seu Pătru Vodă, cu óstea Turcescă, cu Ungurii și Munteni, au purcesu; și viindă până preste apa Siretul, s'au tăbăritu, slobođindu'și caii la pășune.

Ion Vodă, înțelegându de Alecsandru Vodă și de Pătru Vodă că'ı vinu cu oști asupra, îndată au pornitu o sémă de Căzaci cu Sfirčovski, și cu 5000 de Moldoveni, scuturii lucrurilor pre-unde voru merge. Era pre urma lorı s'au pornitu Ion Vodă cu óstea. Mers-au Sfirčovski cu ai sei mulcomiș, și dede pre strēja de oștenii munteni; 300 erau; și încungurându'ı fără-de-veste, pre toți 'ı-au prinsu. Și înțelegându dentru aciea, Sfirčovski, că nimică nu scie Pătru Vodă de óstea lui Ion Vodă, au și răpeđitu la Ion Vodă se sirguscă, se vie mai-de-sirgu cu óstea. Grăbit'au Ion Vodă; și după ce s'au împreunatu cu toții la unu locu, s'au împărđitu în trei polcuri, și au lovită de trii părți pre óstea lui Pătru Vodă, când toți dormiau fără-de-grijă, în nădejdea strėjei. Multă mórte au făcutu întrênșii! că de nimică nu se puteau apuca, numai de fugă, pedestri, și numai cu cămeșile. Abia au scăpatu Alecsandru Vodă cu Pătru Vodă frate-seu; Pătru Vodă fugi la Brăila, lăsându totă tabăra în mâna lui Ion Vodă. Și multă dobândă făcuse Căzaci, că așa poroncise Ion Vodă se lase mai multă dobândă Căzaciilor.

Purces-au Ion Vodă în gónă după Pătru Vodă și Alecsandru Vodă, cu totă óstea sea, de au arsă și au prădată țera Muntenescă, mai multă de giumătate, și au pusă Domnu pre Vintila în țera Muntenescă. Oblicindă Ion Vodă că Pătru Vodă și Alecsandru Vodă s'au opritu în Brăila, întorsu-s'au cu oștile se-le asupra Brăilei; și, tăbărindă subt Brăila, trimis'au doi Munteni la Beul de Brăila, cerendă pre amendoi Domni se ı dea pre mână; că apoi, de nu'ı va da, elu va sta cu răsboiı pregiură cetate, până o va dobândi. Trimis'au și Beul de Brăila patru Agi la Ion Vodă, cu dece glonțuri mari de tunuri și cu dece mică, đicendă lui Ion Vodă că cu acelu felu de bucate ılu va ospeta den cetate, care nu le va mistui. Măniatus'au tare Ion Vodă pre acei Agi, și au poroncitu de le-au tăiatu urechile și nasurile cu buze cu totu, și i-au spânzuratu de picioro înaintea cetăței; și îndată au poroncitu pedestrimel de au făcutu navală asupra tégului. Avendă loitre gata, au oborită gardul tégului; și intrandă în tégă, au tăiatu pre Turcii den Brăila, câtă nice căne n'au rėmasu viu, și curgea sângele pără'ı în Dunăre; și au dată focu de au arsă tégul; și multă avere au luată, și scule de aură și de argintă, și mărgăritară multă, că era bogată acelu tégă, nefiindă prădată nice-odată, de când 'ı-au fostă dobânditu Turcii în sėma lorı.

Vrėndă Ion Vodă atunci se bată și cetatea, numai ce'ı veni veste că'ı vinu într'agitoră Brăilei 15,000 de Turci. Și îndată au trimisă pre Sfirčovski cu Căzaci improtiva aceloră 15,000 de Turci, dându-ı și 8000 de Moldoveni. Și tēmpinându-se Sfirčovski cu Turcii, dat-au rėsboiı vitezesce; și infrangendă pre Turci, i-au topitu așa, câtă abia au scăpată vr'o mie călări. Era după acestă isbândă cu noroci, venit-au veste lui Ion Vodă den urmă că au intratu în țeră Turci și Tătari. Lăsat-au Brăila, și s'au întorsu cu óstea improtiva Turciilor și a Tătarilor; și lovindu-ı vitezesce, i-au risipitu și i-au gonitu.

După aceea au mersu cu oștile sële, Ión Vodă, subt Tighinea; și bătând'o câte-va zile, o au dobânditū și o au arsū, Trimis-au de acolo 600 de Căzaci la cetatea Albă, și o au aprinsū de au arsū giumătate de tērgū. Țră Ión Vodă cu óstea sea, până a veni Căzaci de la cetatea Albă, s'au odihnitu; și după aceea, înțelegēndū Ión Vodă de nisce Turci ce eșisē de pren cetățī și se oștise cu Tătariū Bugéculuī, și mergeau la cetatea Albă, au orânduitū pre Căzaci și cu 3000 de Moldoveni, pre cariī, lăsându-ī Sfirciovski pre-urmă, au tocmitū Căzaci in trei polcuri. In polcul celū denainte erau 300 de Căzaci cu sinețe, și toți cu calcanuri, sē se sprijinēscă de sulițele Turcesci, orânduiți. Alūdoile polcū, țără pre atăția, cu sinețe și cu arce; pre aciea i-au orânduitū in cornul den dirēpta; acolo, într'acelū polcū, era și Sfirciovski. In alū triile, pre atăția, cu sulițe lungi; pre acestia i-au tocmitū in cornul den-stānga.

Țră Turciī, vēdēndū ómeni de ómeni, au săritū cu îndrāsnaire asupra Căzaciilor; țără Sfirciovski au poroncitu polculū celū den-miđlocū de au săritū improtiva-Turcilorū, slobodindū focul in Turci; și se făcu o amestecătură mare într'ēnșii. Atunci și singurū Sfirciovski cu altū polcū i-au lovitū den-dosū, sēgetandū in Turci den arce, și ciea cu sulițele lungi, de-altă-parte, nāvālindū asupra Turcilorū deī giunghiaū șiī impungiaū. Stătut-au unū cēsū acestū rēsbouū de āmbe părțile, până au sositū și Moldoveni, și cu mare îndrāsnaire au nāvālitū asupra Turcilorū; și, ingfrāngēndū pre Turci, prins-au vii 200 de turci, șiī mānaū denapoi ca pre nisce dobitoce, de i-au inchinatū lui Ión Vodă; și indatā au poroncitu Ión Vodă deī tăiarā cu cōsele. Pre acea óste Turcescā era Capū unū Agā prea bogatū, și se prețelua cu mulți bani și odóre sē se rescumpere de la Căzaci, sē nu'lū mai ducă la Ión Vodă. Ce, Căzaciī mai multū socotiaū credința spre Ión Vodă decâtū averea, și fu omoritu și acela ca și cei-alti Turci.

Ințelegēndū aceste Sultan Selim, Impēratul Turcescū, fórte se turburā tare, și socotia sē se scóle elū cu puterea sea, sē vie asupra lui Ión Vodă; cā intrase in grije mare sē nu piarđā Moldova și cātu stēpānia elū dencōce de Dunāre. Poroncit-au și Hanulū Crimulū sē se pornēscă cu óste sē mērgā asupra lui Ión Vodă; trimis-au iarășī și pe Pētru Vodă cu multā óste Turcescā. Ințelegēndū Ión Vodă de atâte oști ceī vinū asuprā, au orânduitū pre Ieremia, Pārcālabul de Hotin, cu 1400 de Moldoveni la trecētoarea Turcilorū la Dunāre, sē pōtā opri sē nu trecā Turciī; cā Pētru Vodă cu Turciī acmu sosise la Dunāre. Țră Ión Vodă au lāsatu oștile de se odihniaū până fi va veni vēste de la Ieremia Pārcālabul sē scie de vrājmașul seū, de Pētru Vodă.

Ieremia Pārcālabul, mergēndū la Dunāre și vēdēndū in ceea parte atāta mulțime de Turci oștiți cu Pētru Vodă, elū s'au agiunsū pre-tainā cu Pētru Vodă, și au luatū 30,000 galbinī de aurū de la Pētru Vodă, darū; și s'au făcutū cā nu pōte opri trecētoarea Turcilorū, pentru mulțimea de oști ce suntū; și intorcēndu-se Ieremia Pārcālabul de la Dunāre, au aflatū pre Ion Vodă subt Tighinea, bătandū cetatea Tighinei; șiī spusē cum n'au pututū opri atāta mulțime de oști. Țră auđindū aceste Ión Vodă de la Ieremia Pārcālabul, cā Turciī āntēiū trecusē tunurile cu Eniceriī de preste Dunāre in acēstā parte, s'au

gătită și elă degrabă; stringându őstea, aă purcesă in tēmpinarea Turciloră la Dunăre, și s'au tăbērită aprōpe de Dunăre.

Ēră Căzaciă, neavēndū limbă, căci pre Ieremia. Părcălabul nu'lă credeau Căzaciă, fiindū in grijē cu toăii s'au strinsă la cortul lui Ión Vodă, și aă ăisū Sfirciovski: «Noi, căăi amă ăiuratū s'ăă fimū cu credină, Ióne, s'ăă slujimū pānā la acestū cēsū ĩmportiva vrājmașiloră, de acmu gata suntemū s'ăă slujimū, și scimū că vrājmașii tēi nu pentru țera ta, ce pentru trupurile nōstre vinū. Ce, nōă āntēiū ne trebuie sē scimū, mulăi suntū? ce ăāndescū? pentru sē nu fimū ca nisce morăi aduși la mormēntū, și sē nu ne punemū capetele ca nisce dobitoce mute. Pentru aceea, ce veste ai de dānșii, ce sfatū, ce meștersugū spune, sē scimū și noi.»

La aceste cuvinte a lui Sfirciovski aă suspinatū Ión Vodă, rēspunđēndū proteste: «Cunoscut-amū de-multe-oră priința vōstră spre mine, iubiăii mei vitezi, și nu așū fi bucurosū sē vē amăgescū, nice sē facū ceva fōră sfatul vostru; ce așa vē ĩnsciințezū cum Ieremia nu'ă departe cu altă ősste, și i-amū poroncitū sē ne dea scire de nepriētenul nostru, cānd are avea așa de-plină veste și sciință de dānsul. Eū pre Ieremia credū ca pre sānătatea mea, că i-amū cunoscutū și'ă sciū bine credința și bunătatea lui; elū mi-aă făcutū scire că mai multū de 12,000 de Turci nu suntū. Ce, de are fi și 30,000, ne vomū bate cu dānșii, de ne va ăiuta Dumneđeū.» Nu s'au așēdatū pre cuvēntul lui Ión Vodă Sfirciovski, ce aă poftitū pre Ión Vodă sē șēđă cu tabēra acolo; ēră elū cu ómenii seă aă mersū pentru limba; și'ă dede Ión Vodă și pre Veronie, Hatmanul seū, cu 5000 de Moldoveni cālări. Și mergēndū, aă datū peste strajea Turcēscă, atāăia de mulăi, pre căăi eraū și oștenii lui Ión Vodă; și dāndu-le rēsboiū, aă ĩnfrāntū pre Turci. Ēră altă limbă n'au pututū lua, fōră numai unū Turcū rānitū fōrte tare; ce nemică dentru acela n'au pututū sē ĩnțelēgă, ce numai pre singurā strajea aă cunoscutū ei că este multă ősste Turcēscă. Pentru aceea, aă ăisū Căzaciă lui Ión Vodă sē fie trēzū și cu pađă, cum va crede pre Ieremia Părcălabul mai multū. La aceste cuvinte Ión Vodă nimică altă n'au rēspunsū, fōră numai ce aă ăisū: «Nu avemū de ce avea grije; sciū și năđējduescū, că ĩn scurtū se va arăta, că eū pentru aceea am venitū, pentru sēmă apērū moșea pānā la mórte.» Și aă eșitū Ion Vodă den tabēră cu 300 de Moldoveni și s'au lipitū de balta Cahul, și s'au suitū ĩntr'unū piscū de dēlū sē pōtă cunōsce cātă sēmă de ősste va fi Turcēscă. Ce nimică n'au pututū pricepe; că ősstea era pre vāi tăbērită; ce nu mai strājile s'au vēđutū ĩn patru locuri; carī, nelāsāndu-se sē se vađă de totū de Moldoveni, s'au clătītū pre-ĩncetū pre vāi. Neputēndū, dēră, pricepe Ion Vodă pe neprietenul seū, s'au trasū cu tōtă ősstea sea, care era 30,000, și aă tocmi'to ĩn treădeci de polcuri, și la totū polcul'eraū tunuri. Ēră atunci, o sēmă din ăolērii cei mari, anume: Murgu Vornicul celū mare, și Bilăe Vornicū mare, și Stāvilă Hatmanul, vēđēndū atāta putere de ősste ce venise cu Pētru Vodă, temēndu-se sē nu cađă ĩn mreja vrājmașiloră seă, aă părăsitū pre Ion Vodă și aă fugitū la Turci, la Pētru Vodă. Avea ĩtōre Sāsōie, Ion Vodă; sta deosebī; care, pentru multă dragoste ce avea spre Ion Vodă, nu 'l-aă lāsātū ĩntre ősstea cea cālārēfă, temēndu-se sē nu'lū

viclenescă boierii țerei, precum au și făcutu de-nevoie, și se nu'lu dea Turcilor; ce numai in Căzaci nădăjduia și credea.

După ce împărți Ion Vodă 6stea sea in 30 de polcuri până a se incepere rășboiul, atuncea au v6dutu Ion Vodă mulțimea oștii Turcesci, care se socotia mai bine de 50,000, și atuncea se v6du am6gitu de Ieremia Părcălabul, pre carele ilu avea mai de-credința decâtu pre alții; și chfemându'lu Ion Vodă la sine, s'au ap6ratu Ieremia Părcălabul, 6ic6ndu că elu n'au pututu pricepe se cun6scă mulțimea Turcilor; 6ră priința și credința lui cătr6 domnul se6, Ion Vodă, se va vedea că 6nt6u elu va da r6șboi6 Turcilor6. Și indat6 cu polcul se6 au purcesu Ieremia Părcălabul asupra Turcilor6; 6ră apropiindu-se de Turci, au poroncitu stegarului se6 de au slobo6itu st6gul in 6ios, și 'și-au luat6 toți șlicele și 'și-au plecatu capetele la Turci. V6d6ndu Turcii ce erau in frunte se'și dea r6șboi6, au st6tutu până s'au inchinatu Ieremia Părcălabul cu ai se6. 6ră alți Moldoveni, v6d6ndu faptele Ieremie6 Părcălabului, inspăimântați au alergat6 la Ion Vodă și i-au spusu. Ce, Ion Vodă, ca unu omu cu inimă mare ce era, se nu'și blăznescă inimile pentru Ieremia Părcălabul, care au viclenitu pre Domnu-se6, așa indat6 au poroncitu se dea in dobe și in trâmbițe semn6 de r6șboi6. 6ră Turcii au pus6 in frunte pre Ieremia Părcălabul cu 6menii se6, de'6 m6nau denapoi ca pre nice vite asupra oștii lui Ion Vodă.

6ră Ion Vodă, v6d6ndu pre Moldovenii se6 cu Ieremia Părcălabul in frunte, au poroncitu de au slobo6itu sinețele t6te intr'6nșii, de au peritu până la unu; și căți n'au peritu de focul lui Ion Vodă, îi ucidea6 Turcii den urmă, de nu puteau str6bate de trupurile lor6 cădute.

6ră Căzaci6, v6d6ndu ce se lucr6ză, au slobo6itu focul in Turci așa de tare cătu au dat6 Turcii dosu de-odată, ori că nu le putură sta mai multu improtivă, ori că'6 vrea mai apr6pe se'6 ia in focu, apropiindu'6 de pedestrime. Ce, Sfir6iovski, pricep6ndu aceea, au strigatu asupra Moldovenilor6 se se int6rcă; inturnar6-se Moldovenii, și Turcii îi luară in g6nă. V6d6ndu Moldovenii că'6 gonescu așa de tare Turcii, se int6rseră la Turci, și se făcu unu r6șboi6 mare intre d6nșii, cătu de a m6nă se tăiau și se impungiau in sulițe. Slobozit-au Turcii focul in Moldoveni; acea m6rte se făcu, cătu pica6 de pre cai, așa Moldovenii cum și Turcii, de 6mbe părțile; nice se mai au6ia de tr6șnetul puscilor6, nice se vedea locul de fum6, nice mai sciau pușcașii in cine dau cu pușcile, cătu le slăbise m6nele a se tăiare unii pre alții. Atunc6 Ion Vodă au indreptatu pre ai se6 denapoi6 pușcilor6 se se odihnescă cevași, și se'și p6descă st6gurile se6le. Așjiderea și Turcii s'au dat6 inapoi se se odihnescă și ei. Asa st6ndu și privind6 unii spre alții, au dat6 Dumne6u pl6te mare și r6pede, și s'au 6dat6 pravul de pusc6, de unde aveau nădejde de ag6tutor6 Moldovenii. Ce numai de a m6nă le căuta a se bater6; ce și m6nele le erau slăbite și nu puteau sprijini mulțimea Turcilor6; că și Tătar6 pr6speși se adăogiau, viind6 den dosu, '6-au lovit6 pre Moldoveni și '6-au infr6ntu, și'6 goniră impreună cu Turcii; și '6-au tăiat6, cătu numai pedestrimea au r6masu și 6stea de str6nsură, Căzaci 250. Ce, fiind6 și Turcii osteniți, nu cutezau a năv6li asupra Căzacilor6.

V6d6ndu așa Ion Vodă, alergat-au de sirgu la Căzaci și le 6ise :- «V6d6, bu-

nîi mei vitezi, că den viclesugul Ieremieî Părcălabului amî sositî la acêsta, sê ne punemî capetele; ce, unde vorî pica capetele vîstre, acolo și alî meu; sufletul sê mîrgă dreptî la cerî.» La aceste aî rîspunsî Sfîrcîovski: «De mîrte nice cîtî-de-puîinî nîă nu nî'î grije, și cu dragî vomî muri toîi; ce âncă se mai dîmî resboiî acelorî spurcaîi pîgîni.» Ce indatî s'aî pedestritî cu toîi; și impreunîndu-se cu ôstea ce venise mai mulîi in dobîndî de cîtî in lîfî, ce erau ca 20,000, și nîvîlîndî cu dînîi, singurî Ion Vodă aî apucatî puscile de la Turcî, cele uîore; o puîcî de acele singurî Ion Vodă o aî apucatî, cîă aîa era de tare Ion Vodă, cîtî o aî trasî singurî. Și âmplîndî puscile acele de pravî, le-aî spartî și le-aî lepîdatî; și legîndî tabîra, s'aî trasî cale de o îi, la unî satî, de s'aî ingropatî; insê, de apî le era lipsî mare și nevoe. Êrî Turcîi, dacî s'aî strînsî cu toîi cu cei den gînî, 'i-aî incungîuratî de-mai-nainte de apusul sîrelui; și erau mulîi Turcî cu Tîtarî, cîtî nu'î putea cuprinde cu ochîi, și acolo tîtî nîptea 'i-aî strîjuitî sê nu scape dentr'acelî locî; și aî aprînsî casele in satî, ce erau pustîi, sê se facî luminî, sê se vaî Turcilorî. Êrî dacî s'aî fîcutî îi, inceput-aî Turcîi cu tîte puscele a batere intrînîi; ce nu le puteaî strica nimica, cî se ingropase bine. De acolo, trîi îile s'aî apîratî, fîcîndî nîvalî Cîzacîi in multe rîndurî asupra Turcilorî. Vîdîndî Turcîi cî cu greî îi vorî dobîndî, aî pusî socotîlî sê facî legîturî Ion Vodă sê li se inchine.

Ion Vodă, âncî vîdîndî cî flîmîndescî și leîinî de sete, și pravî âncî inpuîinase, sê fugî sê scape locî nu era, cî totî locul cuprînsese Turcîi, fîcîndî gîndî cî dîr cu blîndeîe și cu gîurîmîntî fîcîndî Turcilorî, se va scîte den peire. Era jele mare lui Ion Vodă de ôstea ce venise in dobîndî, mîcar cî Cîzacîi toîi erau gata sê mîrî lîngî Ion Vodă; incepu a trimite la Turcî cî se va inchina, de'î vorî trimite omî ca acela sê'î gîure la poîtele lui Ion Vodă. Turcîi, bucuroîi erau la una ca acêsta: decîtî cu arme și cu vîrsare de sînge, mai bine cu inîelîcîune sê'lî dobîndîscî. Și trimiserî unî Turcî la Ion Vodă de'î gîurî intr'aceta chipî: Ântîiî, pre Cîzacî sê'î slobîdî cu îile inîregî sê se ducî; a-doîa, sê'lî ducî pre Ion Vodă viî la stîpînul seî, Impîratul; êrî pentru ôstea de îîrî nimicî n'aî pomenîtî, cîcî nu se indoîa cum nu o vorî erta, fîindî raîa, și pagubî Impîrîîiei se va face de'î va omori.

Dupî ce aî gîuratî Turcîi pentru aceste lui Ion Vodă, aî eîitî den îanî, luîndî cu sine pre toîi Cîzacîi, și aîa aî îisî cîtrî turcî: «De vreme ce este voîa lui Dumneîeî sê cadî eî astîî in mînele vîstre, mî rogî sê'mî arîtaîi acele ce mi-aîi gîuratî, sê slobîdîi pre acestî ômenî bunî; êrî de a-veîi vre o mînie spre dînîi, de pre mine vî rîsplîtiî, și lorî le daî pace». Și aîa impîrîindu'sî Ion Vodă totî alî seî intre Cîzacî, 'î-aî luatî ertîcîune de la dînîi, îicîndî cî pînî la mîrtea sea nu'î va uîta. Auîindî Cîzacîi aceste, aî inceputî cu toîi a plîngere și a'lî sîrutare; și dacî s'aî depîrtatî ca trîi pîstrele de la Cîzacî, 'î-aî luatî ertîcîune de la îîrî cu multe lacrimî; și iar s'aî intorsî la Cîzacî de le-aî impîrîitî aurî, odîre ce aî avutî la sine, îicîndî: «N'aî vrutî acêsta Dumneîeî, bunî mei volnicî, ca sê potî a vî avere mai multî pre voi, saî pre acieî deplin 1200, cî m'aîî fi nevoitî, cu agîutorul lui Dumneîeî, sê nu âmble acestî cînî pre locul meu, care 'mî-aî

luatŭ Dumneđeŭ, pentru multe ale mele pĂcate. Ce, inzĂdar, aceste ũmŭ cau-
tĂ a rĂbdare ce aŭ slobođitŭ Dumneđeŭ asuprĂ'mŭ, sĂ mĂ despartŭ de voi.
Dumneđeŭ sĂ vĂ ducĂ sĂnĂtoși la casele vĂstre!  rĂ pre mine, de mĂ va pĂđi
Dumneđeŭ dentru sĂngerĂsa mĂnĂ a acestorŭ  menŭ rĂi, și mĂ vorŭ duce cu
viaĂĂ la stĂpĂnul meŭ, nu mĂ ĩndoescŭ nimicĂ ĩntru stĂpĂnul meŭ, cĂ'mŭ va
da ĩarĂși domnia, și voiŭ sci mulĂami crĂiei Leșescŭ și nĂmulŭ Leșescŭ. Ce
amŭ avutŭ pre-lĂngĂ mine, mai bĭne voĂ sĂ rĂmĂe decĂtŭ acestorŭ cĂni, pen-
tru priinĂa și slujbele ce amŭ cunoscutŭ de-multe-orŭ de la voi». ClĂtit-au la
multĂ curgere de lacrimi pre CĂzaci acĂstĂ vorĂvĂ a lui Ion VodĂ; și 'și-au
lĂsatŭ și sabia la dĂnșii, și aŭ purcesŭ ĩnsuși alŭ-doile numai cu unŭ LĂhŭ,
anume Osmonski, ca unŭ robŭ, in tabĂra TurcĂscĂ.

DacĂ aŭ dusŭ pre Ion VodĂ la Pașa ce era Saraskier pre oști, 'l-au mus-
tratŭ Pașa ca la patru cĂsurŭ. Ce are fi rĂspunsŭ Turcilorŭ, se cunĂscĂ cĂ aŭ
rĂspunsŭ cuvĂntŭ mare: 'l-au gĭunghĭatŭ Pașa cu hamgerul in pĂntecĂ și in
gurĂ, și scoĭndu'ľu afarĂ 'i-au tĂiatŭ capul și'ľu puserĂ ĩntr'o suliĂĂ;  rĂ tru-
pul lui 'l-au legatŭ de cĂdele a douĂ cĂmile și 'l-au ruptŭ bucĂđi; așa scrie
cronica lui Gvagnik istoricul.  rĂ Ureche Vornicul in Leatopiseŭul țerei, scrie
cĂ de viu 'l-au legatŭ pre Ion VodĂ de cĂdele a douĂ cĂmile de 'l-au sfĂrĂmatŭ;
și sĂ fiĂ  isŭ atuncea Ion VodĂ cĂ: «Eu multe felurŭ de munci și morđi grĂz-
nice amŭ fĂcutŭ,  rĂ mĂrte ca acĂsta n'amŭ sciutŭ sĂ fiŭ fĂcutŭ» (Veđi, ce
felŭ de pocĂinĂĂ are tiranul!). Apoi Turciŭ tođi ĩși ungeau sabiile cu sĂngele
lui Ion VodĂ. Plata 'și-au luatŭ Ion VodĂ, pentru cumplete morđi ce aŭ fĂcutŭ
și elŭ. Mai scrie Gvagnik  icĂndŭ, cĂ pentru aceea 'l-au pedepsitŭ Dumneđeŭ
pre Ion VodĂ, cĂci se turcisĂ, ca, cu legea TurcĂscĂ, sĂ pĂtĂ scĂpa de mĂrte.

DupĂ aceea s'aŭ slobođitŭ Turciŭ la ceea-altĂ spuđĂ de țĂrĂ de 'i-au sno-
pitŭ și 'i-au sfĂrĂmatŭ.  rĂ CĂzaciŭ, vĂđĂndŭ spre ce este lucrul, nelĂsĂndu-se
pre gĭurĂmentul Turcilorŭ, aŭ silitŭ sĂ ĩntre in șanđu sĂ se apere pĂnĂ la mĂrte.
Ce, n'aŭ pututŭ, cĂ era șanđu cuprinsŭ de Turci. Ce, s'aŭ slobođitŭ cu tođi de
aŭ ĩntratŭ in tabĂra TurcĂscĂ, in grĂmadĂ, tĂĭndŭ și omorĭndŭ pre Turci, pĂnĂ
aŭ peritŭ și ei pĂnĂ la unul.  rĂ pe SfirĂcovski Polcovnicul și pre alđi sotniđi
'i-au luatŭ Turciŭ in robie, și pre-urmĂ aŭ eșitŭ den robie cu pređu de res-
cumpĂrare.

Domnit-au Ion VodĂ trei ani; cĂ omŭ aŭ fostŭ nu trebĂe mai multŭ a'ľu
tĂlmĂcire, cĂ faptele lui 'l-au arĂtatŭ.

DupĂ peirea lui Ion VodĂ și risipa oștil sĂle, slobođitu-s'aŭ TĂtariŭ in pradĂ
in tĂtĂ țĂrĂ și aŭ robitŭ, cĂtŭ mai mare pustiire decĂtŭ atuncea n'aŭ mai
fostŭ de cĂndu'ŭ țĂra nĂstrĂ, ĩmpresurĂndu'ŭ pre tođi fĂrĂ-de-veste pre la ca-
sele lorŭ; și dentru aceea pradĂ de atuncea pre multe locurŭ pĂnĂ astĂđi
multe sate aŭ rĂmasŭ pustii, ales la cĂmpŭ, den Prut pĂnĂ in Niștru.

Turciŭ, dupĂ ĩsbĂnda ce aŭ fĂcutŭ asupra lui Ion VodĂ, s'aŭ ĩntorsŭ ĩnapoi;
 rĂ PĂtru VodĂ aŭ trimisŭ pre BilĂe Vornicul ĩnainte, CĂlmacam, la scaunul
domnieŭ, la SucĂvĂ, dĂndŭ veste de Domnŭ nou; și aŭ scosŭ bejĂniile pre
a casĂ; pre-urmĂ aŭ sositŭ și PĂtru VodĂ la Iași, ĩunie 25.

G. Domnia lui Pătru Vodă Șchiopol, in anul 7081.

Leși!, după mórtea lui Jigmond Craful, au fostu alesu Craiü Leșescü pre Henrik, frate Craifului Franțuzescü; érá Henrik, pre-urmă, oblicindü de mórtea frăține-seü lui Carol, Craifului Franțuzescü, au eșitü pre-taină, nesciindü Leși! den Cracăü, pre o portiță, și s'au dusü in țera Franțuzescă, de 'l-au făcutü acolo Craiü Franțuzescü in locul frăține-seü lui Carol.

Intr'acestü anü au muritü Sultan Selim, Impëratul Turcescü, după ce luă veste de bucurie pentru douë cetățîi in Africa, la Ispania, anume Tunis, și Goleta; dacă făcu Dunanma de bucurie, mai trăindü douë sèptemâni, au muritü, și au rădicatü Turci! Impëratü pre Sultan Murat, feciorul lui Sultan Selim celü mai mare. Acela Muratü au omoritü pre cinci frați ai sei mai micî. Impërațit-au Sultan Selim ani 7, și luni 5.

In anul de la Hristos Mântuitorul nostru 1575, in luna Octomvrie, mare pradă au făcutü Tătarii in țerile Rusesci, in Volinia și in Podolia; 55,000 de suflete au peritü, cu micü cu mare; 340,000 au robitü; cai, epe, vaci, boi, oi, fără-sémă au luatü, fõră alte prădi ce au luatü; cu aceste oști Tătaresci in țera Leșescă au fostü șapte Sultani.

Pre aceste vremi, murit-au 'Alecsandru Vodă, Domnul Muntenescü; domnit-au ani 9 și luni 1, și au rămasü domnia fiu-seü Mihnea Vodă. — Arătat-us-au invõzduh stea cu cõdă, ce se chiamă cometa.

Scriü cronicari! Leșesci că acea pradă ce amü pomenitü că au făcutü Tătarii in țera Leșescă, se fie fostü cu scirea lui Pătru Vodă, și dicü se fie fostü și ómenii lui Pătru Vodă; și dicü că și pleanul ce au adusü Tătarii den țera Leșescă se'lü fie împărțitü cu Pătru Vodă. Ce, nu'i de cređutü, se'lü fie împărțitü. Póte se'și fie avendü bănatü Pătru Vodă pre Leși, pentru Căzaci! ce au venitü agjutorü lui Ion Vodă, se fie fostü cu scirea lui; érá dobânda se o împartă cu Pătru Vodă, eü nu cređü. Érá și Căzaci! n'au ședutü fõră lucru pre acea vreme, că au lovitü Crimul, avendü povață pre unü căzaci!, anume Bogdan, de au făcutü multă pagubă Tătarilorü.

Leși!, părăsiți de Henrik, Craiful lorü, că numai șapte luni crăisë, stătură cu toți! după alesul Craifului nou. S'au strinsü toți! la Varșavü; un! poftiaü pre Macsimilian, saü pre fiul' seü Ernest, unde și solii lui Macsimilian fiindü in Varșav, tras-au cu daruri pre mulți Domni Leșesci in partea lui Macsimilian. Craiful Șvedescü încă trăgea la sine crăiea Leșescă, avendü și elü solii in Varșavü; era și fatr! lui Craiü Jigmond, ce numai ea singură rămăsese de semințiea lui Iagelo, iar partea bărbătescă se stinsese. Ștefan Bator, Domnul de Ardél, iară, trăsese o sémă de Domni Leșesci in partea sea; și 'Alfons, Domnul de Ferrara, așjiderea. Érá o sémă de Domni numai pre Anna, fata Craifului celui mortü, socotiaü se o alegă se fie crăiesă, și se o mărite după Ștefan Bator, domnul de Ardélü. Macsimilian avea parte mai tare, și făcusë și giurământü inaintea solilorü Leșesci, la Beciü. Ce, zăbăvindü-se Macsimilian a venire in țera Leșescă, ciea ce trăgeau cu Ștefan Bator au nemeritü mai curënd den Ardélü împreună cu Bator, lăsändü in locul seü pre frate-seü, Domnü in Ardélü. Érá Macsimilian rămase fõră crăiea Leșescă.

Cu aceste legături și tocmele s'au așezat Ștefan Bator la crăiea Leșescă:

1. Să se giure că va ținea toate legile Leșilor.
2. Datoriile crăiei să le plătescă.
3. Ori câtă locă de a Leșilor a dobândit Muskali, să'lă răscumpere.
4. Cu Turcii vecinică pace să aibă.
5. Hotarele să le pădască și să aibă de grijă.
6. Mai nainte de întrarea lui în țera Leșescă, să trimită 100,000 de zloți de răscumpărarea robilor den Tătari.
7. Robii de la Tătari să'i răscumpere.

Venit-au Ștefan Bator în luna lui April pren Moldova, și au mersu în țera Leșescă. Eșitu-i-au în tîmpinare, la marginea țerei Leșesci, Ieronim, Voevoda țerei Rusesci, și Sinevcescii, cu mare glótă și slujitori. Și mergendă Bator în Cracău, fu alesu Craiă; și atunci s'au cununatū cu Anna, fata lui Jigmond Craiă; érá în 30 zile a lui Mai fu coronitū Craiă. — Noi să venimū la rîndul istoriei nîstre, lăsandū la Leși, ei să scrie de Ștefan Bator Craiul lorū.

După ce trecu unū anū în domnia lui Pătru Vodă, la anul 7082, s'au sco-cioritū unū căzacū, anume Ión Potcova, dintre căzaci de la Praguri, făcendū-se, cum ăicū unii, frate lui Ion Vodă, răspundendū-se de la Mazovia, de unde au fostū și Ion Vodă; érá Potcova îi era poreclă, pentru că frîngea în mîni potcove de calū. Acesta au trasū o sémă de căzaci la sine. Scrie cronica Leșescă, că auidindū o sémă de boieri de țéră de acestū căzacū că. se scrie și se numesce frate lui Ion Vodă și stringe căzaci lîngă sine, au trimisū pre-taină la dânsul, den țéră, poftindū'lū să vie la moșieși, că pre urma frăține-seū, lui Ion Vodă, lui se cuvine domniea țerei; și ca aceste se jeluiau și pre Pătru Vodă, pentru mari străbătăți și nevoi cu dările preste-putință ce le face lorū, și au mari asuprele de Turci, întru cari mare dragoste ayea Pătru Vodă, și'i avea în curte pre o sémă de Turci. Primit-au Potcova pofta boierilor, și le-au mulțamitū; și'i întreba de sfatū, în ce chipū și cu ce miș-loce are putea Potcova să vie la domnie, să'i facă răspunsū acei boieri ce'lū poftiaū.

Trimis-au acei Boieri două cărți, scriindū una la Cnez Costantin, Voevodul de Kiev, că pre-atuncea era Kievul Leșescū, și altă carte la Starostea de Bar, cu pecețile a câți-va boieri de mai-de-frunte, în care cărți rugau ei tare să dea agiutorū lui Potcova numai până la Nistru; érá acolo la Nistru ei îl vorū tîmpina cu ôste. Luândū Potcova cărțile acele, au mersū necunoscutū la Bar, și le-au datū Starostelui de Bar, și au avutū cu dânsul multă vorová de-taină.

Răspunsu'i-au Starostele, bucurosū 'i-ar da agiutorū, și prea lesne arū putea face acesta; ce, sciindū de legăturile și tocmelele ce are Craiul Leșescū cu împărăția Turcului, a facere acesta nu i se cade, fără voia crăiescă; însă, între alte trebī, scriindū la Craiul Starostelei, va pomeni și pentru acesta; și fiindū cu voia Craiului, nu se va apăra de acestū lucru. Și au ăisū lui Potcova, până'i va veni răspunsū de la Craiul, să zăbăvescă într'altū locū; căci, ședendū în Bar, să nu se sune, și s'are facere spaimă la Moldova. Decī, mulțamindū Potcova Starostelui, s'au dusū de-acolo, Érá unū căzacū, anume Co-

pețki, ce nemerise de-curëndü acolo în Bar, înțelegëndü acésta, aü mersü la Potcövă, bucurându-se de norocirea lui și gluruindu'ï agütorü, după puțința lui. Mulțamitu-i-aü Potcövă, și 'l-aü rugatü pentru ce'ï adeveresce s'e'ï arâte și întru faptă, și'ï va mulțami, și'ï va plăti ostenéla lui.

Copețki, avëndü cunoscință între Căzaci, cu cari'ï aü fostü vr'o 20 de ani, mers'aü la Căzaci; avëndü pușinte'ï ban'ï Copețki den agonisita sea, i-aü împărțitü Căzacilorü; și se găsi și unü Moldovenü, anume Țopa, ce era însuratü în țera Leșesca și trăia în ținutul Braslavului, care și acela se amestecă cu Copețki. Și cu nevoința lorü s'aü strinsü 330 de Căzaci aleși, și aü intratü în țeră. Érá înțelegëndü Căzaci'ï cu Potcövă că Pétru Vodă vine cu óste mare și cu pușci în timpinarea lorü, ei aü apucatü ce aü pututü de la margine și s'aü întorsü înapoi, pădindu's'ï vreme pe-altă-dată.

Pétru Vodă, avëndü grijë de Căzaci ca s'e nu mai între și altă-dată în țeră s'e prade, trimis'aü cărți pre unü céușü la Castelanul de Halici, ce era mergëtorü solü la împărăția Turcului, pentru legătura păcei, făcëndü jalbă, că preste legăturile păcei ce aü Leșii cu Pórta Împărăției Turcului, pustiescü Căzaci'ï țera Împëratului, și vorü s'e așede Domnü țerei pre Potcövă; pentru aceea dă scire, s'e scrie la Craul s'e opréscă acea faptă a Căzacilorü, și s'e'lü prindă pre Potcövă s'e'lü pedepséscă, s'e facă direptate despre toți Căzaci'ï ce suntü cu Potcövă; că apoi, nevrëndü Craul s'e facă acésta, s'e scie că Împëratul Turcescü va strica păcea cu Craul. Aceste tóte deplin le-aü scrisü Castelanul la Craul; și îndată înțelegëndü Craul, aü trimisü la Hatmanul, și la o sémă de boier'ï de margine, s'e puie nevoință s'e prindë pre acelu Potcövă și pre Căzaci'ï ce facü rocoșituri cu dânsul; și nu 'l-aü pututü prinde. Ce încă mai bine s'aü gătitü Potcövă, cu mai mulți Căzaci, și aü trecutü Nistrul pre la Soroca; și aușindü ómenii de Domnü ténëru, mulți i s'aü inchinatü de pre margine.

Aușindü Pétru Vodă că aü intratü Căzaci'ï cu Ivan Potcövă în țeră, îndată s'aü gătitü și aü eșitü cu óste improtiva Căzacilorü, avëndü Turci 500, și aü luatü și puscile cu sine; și tocmindü puscile, și după pușci pe acei beșlei Turci în frunte, invêțându'ï s'e slobodă puscele în Căzaci. și dacă vorü slobodü puscele, s'e se slobodă ei cu năvală asupra Căzacilorü; ce, Căzaci'ï, cumuși suntü invêțai'ï la rësboiü, dacă aü vedütü că slobodü puscile, ei toți s'aü plecatü la pământü de i-aü covêșitü focul. Érá Turci'ï, pârându-le că suntü uciși Căzaci'ï de pușci, s'aü lăsatü la dânsii. Atuncea Căzaci'ï slobodiră focul în Turci, și îndată cădură 300 de cai, și cei-alți aü și datü dosü, și multă pagubă făcură în óstea lui Pétru Vodă.

Vêdëndü Pétru Vodă nenorocirea sea, aü datü dosü; și lăsândü scaunul seü, Iașii, aü trecutü în țera Muntenescă; érá Potcövă Crețul aü venitü cu Căzaci'ï Domü în locul lui Pétru Vodă, Noemvrie 23. Érá Pétru Vodă, fiindü în țera Muntenescă, aü trimisü jalbă pre Căzaci la Împërăție, că 'l-aü gonitü den țeră și strică țera; ce, s'e'ï dea agütorü Împërăția. Venit-aü ponoslu lui Pétru Vodă de la Împërăție, pentru mo'ï lucrurile lui; érá și poroncă aü trimisü la Dobrogeni, și la Tătarii Bugegeni, și Domnului Muntenescü, s'e s'e oștéscă asupra lui Potcövă Crețul.

Érá potcövă Crețul, dacă aü venitü în Iași, ántëiü aü sloboditü temnițele, și

pre alții ce erau inchiși; apoi au făcutu Boierii: pre Țopa 'l-au făcutu Vel Postelnicu, pre Kopețki Pârcălabu de Hotin,  ra in s ma lui Șah au datu pre toți Moldovenii, și au r peditu și la Imp rație seși sc ta st gu de domnie. Ce, pre cine au trimis  Potc v  la Țarigrad pentru domnie 'l-au prinsu  menii lui P tru Vodă și n'au agiunsu la P rt . P tru Vodă au intrat  in țera cu  stea ce s'au pomenitu mai sus, viindu'i și Moldoveni de țera de gios agiutorii.

Int leg ndu C zaciil de venirea lui P tru Vodă, au sf tuitu pre Domnul lor , pre Potc v , cu nume ce'i pusese ei Ion Vodă, de au eșitu den Iași și s'au dusu p n  la Docolina in timpinare lui P tru Vodă. Mulți erau și  meni de țera intre C zaci, ce se inchinase la Domnul t n r , Ion Vodă. Au vrutu Potc v  se tocmesc  in frunte pre Moldoveni la r sboi , ce, nu primiau C zaciil, necred ndu de-totu pre Moldoveni. Ce, au or nduitu Șah pre o sem  de C zaci se eie aminte ce felu de r nduire face P tru oștilor  seles, și vedură că au poroncit  P tru Vodă de au pusu inainte herghelii de cai, ciređi de vaci, pentru se calce pedestrimea lui Potc v  cu acele dobitoce; și inaintea ciređilor  au eșitu Turcii la harțu. Și așteptându C zaciil p n  a se mai apropie  stea lui P tru Vodă, slobođir  focul; și acele dobitoce mai mult  z h el  facur  Turcilor , c  inturn ndu-se dobitocele inapoil, au datu peste  stea lui P tru Vodă; și loviră C zaciil in  stea lui P tru Vodă, ei den dir pta și Șah den st nga; și infr nser  pre P tru Vodă, și r mase isb nda iară la C zaci.

Ivan Potc v , dupe ce birui pre P tru Vodă, măcar că'i mergea cu noroc ,  r  nu se incređu de-totu ca se se așede la domnie; c  P tru Vodă iar stringea  ste Turcesc , și Unguril 'i-au fostu venit  intr'agiutor . Ce, intorc ndu-se la Iași, nimic  n'au z b vit , ce s'au grijitu de hrană, și au luat  cu sine 14 puscil și alte jacuril, și au eșitu den Iași, și s'au dusu den c tr'  au venit . Și pre-urmă, pre Potc v  cu inșel ciune 'l-au dusil la Craiul, și puindu'l in inchisore 'i-au t iat  capul, pentru aceste rocoșituril ce făcuse asupra lui P tru Vodă.

P tru Vodă, int leg ndu c  Potc v  au l sat  scaunul domniei, și au trecut  in țera Leșesc , au venit  in Iași și s'au aședat  cu pace alu-doile r ndu, fiindu cursul anilor  7087. Atuncea au pusu Mitropolit  pre Teofan, care fugise de frica lui Ion Vodă, precum s'au pomenitu la r ndul se , și fugise pre munți. C zaciil, fiindu sc rbiți pentru m rtea lui Potc v , iar s'au r dicat  cu Alecsandru, fratele lui Potc v , totu intr'acelașu anu, Fevruarie 9, a'i intrat  in țera asupra lui P tru Vodă. Ce, P tru Vodă, sciind  poticala dent i ce au pățitu C zaciil, nu s'au apucat  de r sboi , ce  nt i au datu cale.  r  Alecsandru au intrat  in Iași, Fevruarie in 9. P tru Vodă de sirg  au strinsu  ste Turcesc  și Unguresc , și fără-veste au lovit  in Iași și au incungiurat  pre Alecsandru in curtea domnesc , și au b tutu den c șlegil p n  la mlađ -p rese.  r  intr'  nopte, Mart. 12 đile, au eșitu Alecsandru cu C zaciil den curte, că numai putură suferi, că și  rba de pușcă sf rșise, și bucatele li se impușinase, și n deđuind  c  voru sc p , au fugitu spre codru.  r  prind ndu veste  stea lui P tru Vodă, au săritu dup  d nșil, și agiung ndu'l la  zerul Ciurbeșcilor , au prinsu viu pre Alecsandru, de'mpreună cu boieril lui. Atunci Pătru

Vodă, așezându-se în alu-triile rândū, au ziditū Mōnăstirea Galata, în vale, care fōră-zăbavă-vreme s'au risipitū.

De norocū era Pētru Vodă cu Căzaci. Așa scie face tēmplări norocul omului, de nu' lasă locū de odihnă; că bine de unī nemăntuitū, alți veniaū asupră'i; că într'acelașū anū, 7087 Iulie 26, veniū-au nisce Căzaci cu unū domnișorū până la Nistru; ce, dentr'aciia nice-unul nu s'au întorsū, toți 'și-au pusū capetele. Așijderea, curând după acești Căzaci, la anul 7088 Octomvrie 12, unū Constantin iar cu Căzaci veni în țeră, și toți s'au innecatū în Nistru.

Pre acea vreme, și într'acelū anū, și într'acea lună, Zborovski, cu ôste Căzăcescă, au lovitū Dașovul de 'l-au arsū și 'l-au prădatū, și multe Turcôte au robitū, și cu multū dușumū s'au întorsū înapoi fōră-de smintelă.

Domnit-au Pētru Vodă Șchiopul 5 anī, și 'i-au venitū mazilia de la Impărăție; viindū unū Agă împărătescū 'l-au luatū den scaunū și 'l-au trimisū la Halep, la pađă; érá în locul lui au pusū Domnū pre Iancul Vodă.

H. Domnia Iancului Vodă, ce'i dīcū Sasul.

În anul 7088 Fevruarie 17, venit-au Iancul Vodă în țeră, și s'au așezatū la domnie; carele, de nascere au fostū Sasū, Luteranū de lege; pravoslavia nu iubia. Și dacā s'au așezatū. Domnū țerei, tōtă ereticia și nedumneđeirea 'și-au arătatū: că lăcomie de avuție nespūsă avea, pentru care pre mulți au omoritū; și au trimisū de au luatū de-a-đecea den boi, de-pren tōtă țera.

Iancul Vodă, de multă lăcomie ce avea, scos-au în țeră dēcielă de boi, care obiceiū țera n'au suferitū. Ce s'au rădicatū Lăpușneni sē se desbată de subt mâna Iancului Vodă; și oștindu-se, au rădicatū dintre dânșii Domnū pre Lungul, și 'l-au numitū Ion Vodă, și au purcesū pe Prutū în sus.

Iancul Vodă, prindēndū de-veste că Lăpușneni s'au rădicatū asupra lui, îndatā au trimisū pre Bucium Vornicul cu ôste improtiva lorū; și tēmpinându-se la Bolota, s'au lovitū de față; și dândū rēsboiū de a nbe părți vitezesse, perdurā Lăpușneni rēsboiul, și pre domnișorū încă 'l-au prinsū viu. Unī scriū că s'au innecatū în Prutū domnișorul.

Multe lucruri spurcate și de Dumneđeū urite făcea Iancul Vodă în domniea lui, câtū, de rēutățile lui, tōtă țera și boierii se oșeriaū: că legea creștinescā nu iubia; la avuție lacomū și prădătorū; țera cu dările ingreuia; și era curvarū preste-sēmă, că nu numai afară, ce nice de curtea sea nu se feria. Giupăne-sele de la masa Dōmnei se le scotea de le făcea silă. Aceste tōte neputēndu-le suferi boierii, mai-vartos Movilescii, Vlădica Georgie, Irimia Vornicul, și frate-seū Simion Paharnicul, și Balica Hatmanul, s'au sfătuitū pre-taină sē pribegescă; cari, întēiū 'și-au făcutu prilejū, cu voia lui, că mergū sē sfințescă Mōnăstirea Sucevița; și așa, au pribegitū în țera Leșescă cu toți. Érá alți boieri au fugitū în țera Muntenescă, alți la Turci și în alte părți. Érá pre-urmă, mergēndū jalbă la Impărăție de risipa țerei, au mazilitū pre Iancul Vodă, și au datū domniea iar lui Pētru Vodă Șchiopul.

În anul 7091, înțelegēndū Iancul Vodă de mazilie de la Impărăție, și cu-

noșcându la ce'i va veni mai apoi lucrul, gândi că, de va merge la Turci, va avea pără multă, și gândia să nu plece. Ce, s'au sfătuit să trecă în țera Leșescă, și de acolo să trecă în țera Ungurască, că pren țera nu putea să trecă pren munți, că se temea de țerași. Și așa, au eșit den țera, și au trecut în țera Leșescă; și trecându pre la Pocuția, 'i-au ținut calea Iazlovețki, și 'i-au dusu in Liovu cu totă averea lui; și de sirgu au trimis la Craful de 'i-au datu scire. Era Craful au scrisu la Sinévski Hatmanul, și la Herbort, Staroste de Liovu, de au tălatu capul Iancului Vodă, și 'i-au luatū averea in séma crăléscă; numai o parte de avere au lăsatū Dómnei și cuconilorū lui se le fie de hrană. Scie Urechi Vornicul că perirea Iancului Vodă s'au făcutū cu invățătura împărăției Turcului de 'i-au tălatū capul.

Domnit-au Iancul Vodă ani 3. și luni 7. Dicu, că acestū Iancul Vodă âmbლა vara cu sanie de osū.

7. A doia Domnie a lui Pétru Vodă Șchiopol.

In anul 7092 Octomvrie 17, venit-au Domnū țerei Pétru Vodă Șchiopol, pre carele toți flū așteptău; și auđindū pribegii ce erau fugiți pentralte țeri, de nevoea ce trageau de Iacul Vodă, cu dragoste s'au intorsū la Domnul lorū, la Pétru Vodă, și 'i-au militū iar cu boierii lorū.

De norocū era Pétru Vodă cu Căzaci; că in domnia dentēiū nu mai avea odihnă de Căzaci, și acmu, la a-doia domnie, bine nu se aședase la scaunū, étă Căzaci veniau să apuce scaunul, într'acéstă lună Octomvrie 27. Ce, prinđendū veste Pétru Vodă, le-au eșitū inainte la Prutu, la satū la Bogdănesci. și acolo, incunglurându'i, le-au căutatū Căzacilorū a se inchinare lui Pétru Vodă. Și dintre acei Căzaci au alesū Pétru Vodă o sémă, cari i-au socotitū ómeni mai detrebă, și 'i-au opritū s'e'i slujescă; éra pre alți cu gjurământū 'i-au slobođitū de s'au dusū. Dupé acésta, nu multă vreme trecendū, au lovitū alți Căzaci la Nistru de ceea parte, mai sus de Tighinea, nisce sate, ce descălecau pre hotarul Leșescū, Turci Ciutați, și Mbdoveni forte mulți, eșitū den țera de nevoi in țilele Iancului Vodă; și mare perire au făcutū intrânșii, și robie, și s'au intorsū cu dobândă la lorurile séle, Căzaci.

Intr'acéstū anū, Pétru Vodă, dacă s'au aședatū la domnie, nu lăsă in uitare pomana sea, mōnăstirea Galata, ce o zidise in vale și se risipise, ce cu osérdie au silitū și au ziditū Galata in delū, care stă și până astăđi.

In anul 7092 Avgustū in 7, venit-au Căzaci, și foră-veste au lovitū Tighinea de o' au arsū și o au prădatū; și au robitū pre cei tineri, copii și fete; éra pre bētrāni până la unul 'i-au tălatū, și multă dobândă au luatū.

In țilele acestui Pétru Vodă, in anul 7093, mare sēcetă au fostū in țera, câtū au sēcatū tóte isvórele, părăiele și hățile; și unde mai nainte prindeau pesce, acolo arau cu plugul: și pétră pre multe locuri au căđutū, și copăci au sēcatū de sēcetă; și dobitocele, neavendū ce pasce, le dărāmau frunđe. Și atāta pulbere era, câtū, dacă bătea vântul, se stringeau trofene in ripl și pe la garduri, ca și érna de omētū. Éra despre tómnă, dacă s'au pornitū ploi,

aŭ otăvită câmpul, și s'aŭ făcută mohor pen țerină, și aŭ strinsă de acelu mo-
horă de 'și-aŭ scosă sărăcimea fόμεa, că se făcuse fόμεte in țără.

In anul 7094, Avgust 16, adunatu-s'aŭ Pătru Vodă cu nepotu-seŭ Mihnea Vodă,
Domnul Muntenescă, la sată la Munteni, pe Prută, amândoi cu curte multă
și cu glote mari, și s'aŭ ospătată împreună.

In anul 7095, Genar 8, rădicatu-s'aŭ o sémă de Căzaci, ca nesee lupi invē-
țați la prădi, de aŭ intratū in țără, și aŭ prădată in ținutul Sorócei, și multe
bucate aŭ luatū. Érá Părul, Părcalabul de Soroca, aŭ săritū cu Hănsarii du-
pă dănsil, și cu alți, cine aŭ vrutū; și agiungēndu'i la Periéslav, vrēndū s'și
scóță alū seŭ, Căzaciŭ nevrēndū s'și lase dobānda, tare rēsboiū făcură; și in
două țile abia aŭ spartū pre Căzaci, și pre toți i-aŭ omoritū; numaŭ pre u-
nul lăsāndu'lū viū 'l-aŭ trimisū la Pătru Vodă. Intr'ăcesta'sū anū, in luna lui
Iunie, Pătru Vodă aŭ făcutū nuntă nepotu-seŭ, lui Blad Vodă, feciorul lui Mi-
loș Vodă, și aŭ luatū fata Mircii Vodă, Domnul Muntenescă; și aŭ chematū
la nuntă pre Mihnea Vodă, Domnul Muntenescă, in tērgū in Tecuci; nuntă dom-
nēscă, cu multă cheltuélă și cu frumósă podóbă și giocuri; și mulți den vecini
aŭ venitū de le-aŭ infrumusețatū masa.

In anul 7097, Noemvrie 23, venit-aŭ Căzaciŭ in țără cu unū Ivan s'elū ră-
dice Domnū. Ce, eșindu-le Pătru Vodă înainte cu óste, den-sus de Țuțora, și
dāndū rēsboiū vitezesce de āmbe părțile, mulți aŭ peritū; și in Noemvrie 27,
birui Pătru Vodă pre Căzaci, și'i sili de i-aŭ datū pre cine avură mai mare,
carele și-aŭ luatū plată după vina sea. Érá mulți se ascundeāu pren păduri, și
pre unde puteāu, și Moldoveniŭ îi goniaŭ mai apoi pren păduri, fugindū Căzaciŭ
care pre unde puteāu se scape; apērāndu-se până la Cirimușū, puțini, întregi-
aŭ scăpatū, toți răniți și pedestri.

Domni Pătru Vodă țera Moldovei ca unū Domnū cum se cade, cu de tóte
podóbele câte trebuescū unū Domnū de cinste: că boțeriloră era ca unū pă-
rinte, și'i ținea la mare cinste, și den sfatul lorū nu eșia; țerei era, apērare;
séraciloră milostivū; mōnăstirile miluă și întăria; cu megieși de-pe'mpreglurū
bine petrecea, câtū la toți avea nume bunū și dragoste; la giudețū blāndū și
fōră fățarie era, câtū nu era a țicere că nu'i harnicū de domnie. Mai apoi,
vēdēndū nevoia țerei, că Turciŭ, precum este fehul lorū celū păgānescū și ne-
stēmpăratū de lācomie, trimis'ū de cerea o somă de bani, se dea preste a-
diatul ce era se dea țera, s'aŭ sfătuitū cu boțeril țerei, ce vorū face, și cum
vorū putea rădica și alte dări ce n'aŭ mai fostū; că de acea, dată nu'i era că
nu va putea rădica acea somă de bani den țără, ce'i era se nu se facă obi-
cei, carele nu are mai eși den țără, că și acesta are lua, și altele vorū is-
vodī, cum s'aŭ și tēmplatū. Și aŭ alesū cu sfatul seŭ Pătru Vodă se se ducă
den țără, se nu se facă de la dānsul începătură, ce, de la altul; și s'aŭ gătitū
de dusū. Érá boțeril toți ilū apēraū de acea cale, se nu se ducă den țără și
den domnie, ce mai bine se dea acea somă de bani den țără, precum dă și
alte dări obiceiuite, și s'și ție țera și domnia; că altul, ce va veni Domnū in
loculū lui, va da, și țera totū nu va hălādui. Ce, Pătru Vodă nice într'unū
chipū nu vrea se se apuce se dea acea dare, se ia asupra'si domnia țerei cu
blāstemū de la țără; ce'si tocni lucrul înainte, și lāsă boțeril se ție scaunul

țerei, până le va veni Domnă de la Impărăție. Țără elă s'au rădicatū cu o sémă de boieră de frunte, cari se temură a rămănerē, sē nu petrēcă ca mai înainte cu Iancul Vodă: anume era Stroici Vel Logofēt, Irimia Vornicul cu frate-seu Simion Paharnicul, Andrei Hatmanul, și alții mulți; și trecēndū pren țē-Leșescă la țera Nemțescă, și acolo s'au aședatū Pētru Vodă. Țără boierii toți s'au întorsū in țera Leșescă, și s'au aședatū la țergū la Podhaet și pre alurea. Spunū de Pētru Vodă că acolo, când da banī de cheltuēlă bucatelorū, au fostū lacrimāndū, și đicea: *«Acele suntū lacrimēle sēracilorū!»* Deci, putemū sē'i đicemū Pētru Vodă celū milostivū; că binele seū 'l-au lepădatū pentru țēră, că altul ca acesta n'au mai făcutū. Era Domnă blāndū, milostivū, la giudețe dreptū, nu bețivū, nu curvarū, nu lacomū, nu risipitorū; putemū đice că tōte pre isvodū le-au ținutū, ca cē nu se smintescă.

Domnit-au in a-doia domnie anī 7 și lunī 6, și in domnia de'ntēiū anī 5 și lunī 6, cari facū toți doi-spre-đece anī și giumātate (?).

I. Domniea lui Aron Vodă celū Cumplitū.

In anul 7099, dacă au părăsitū Pētru Vodă domniea și țera, înțelegēndū Impărăția că țera au rămāsū fōră Domnă, au cercatū, pre cine vorū trimite Domnă in locul lui Pētru Vodă. Ce, norocul țerei se schimbă: că după norocū bunū, étă vine și rēu; ca cum are fi de Dumneđeū însemnatū, după vreme bună și senină sē vie vreme turburată; după domnie lină și blāndă sē vie cumplită și amară. Aflară Turcii pre Aron, căruia i-au datū domniea cu multe datorii, fiindū fōră sufleti; și āmblandū și alții pentru domnie, pre toți i-au umplutū Aron cu bini, luāndi banī cu camătă de la Turci și de la alții, și au eșitū la domnie. Țără după ce au venitū in țēră, nu'i era grijē de altă, fōră numai afură, de a prādare, ță-den lāuntru nu se sātura de curvie, de giocuri, de cimpoșei și de măscărici ce'i ținea. Așijderea dabilele pren țēră, ce îngreueau țera, nu āmblau numai dabilariū s'inguri, ce și Turci trimitea de āmblau pren țēră cu dabilariū, de nu'și erau bēții țeranī volnici cu nimică; muierile nu erau a lorū: fetele le rușinaū; ce vrea sē facă, făcea. Pe dabilariū, pentru unū potronicū de'lū vrea piri la dānsul, nu'lū giudeca, ce'lū trimitea acolo de'lū perdea. Pre boieri, pentru avuție îi omoria; giupānesele le silia; și domnindū, nu altă, ce ciudese și pozne făcea. Aceste făcēndū, cunoscu că tuturorū este uritū, și socoti ca sē nu se încrēdă lefecilorū țerei; ce, au strinsū in lēfă Unguri, cālări și pedestri, și au făcutū celorū pedestri odăi in curtea domnescă, in Iași, sē'i abă pururea lūngă dānsul.

Apoi v'adu că de datornici nu se va putea mātui; ce, au orānduitū de tōtū omul sē ia câte unū boū! și au trimisū in tōtă țera, cu Turci, de stringea; și Pentru care omū nu avea boū, ei luaū a cuș gāștaū in satū; de la unul luvū boii toți, pentru alții: că mulți rămāsese, de rēutāți și de dabile ce erau in țēră, sēraci, fōră boi de hrană.

Țără in anul 7100, într'aceste rēutāți și belituri ce făcea Aron Vodă, neputēndū suferi țera, s'au rădicatū Orheiāni și Soroceanii cu unū domnișorū, ce'

diceaŭ Ionaşcu, ce 'lŭ alesese capŭ dentre dânsŭi, şi 'i puseră nume Bogdan Vodă.

Dacă înţelesă Aron Vodă de acésta, aŭ datŭ scire ţerei sê se stringă, şi elŭ fôră zăbavă aŭ eşitŭ cu curtea şi cu lefeciiŭ sei; şi până a eşire den curte, aŭ tăiatŭ pre Bucŭm Vel Vornic, şi pre Bărlădénul Logofétul, şi pe Paos Vornicul, dându-le vină de vicleşugŭ, că'i cu scirea lorŭ. Decŭ, aŭ purcesŭ împrotiva vrăjmaşilorŭ sei. Atunce mergêndŭ aŭ pusŭ pe Ureche Vornicul Logofétŭ mare; şi têmpinându-se oştile la Răutŭ, 'şi-aŭ datŭ rêsboiŭ vitezesce de âmbè părţile. Şi isbândi Aron Vodă, şi prinsă şi pre domnişorul acela, şi'i tăiă nasul, şi 'l-aŭ călugêritŭ. Êră dacă aŭ spartŭ Aron Vodă pre vicleniŭ sei, nice unŭ locŭ n'aŭ rêmăsŭ sê nu fie plin de vrăjmăşia lui; că nu numai pre cei vinovaţi ce aŭ fostŭ într'acelŭ rêsboiŭ perdea, ce şi seminţile lorŭ, şi vino-vaţi şi nevinovaţi.

Gătindu-se Aron Vodă sê facă mai marŭ vrăjmăşii, étă îi veniră călăraşi cu veste de mazilie; că înţelegêndŭ Impêrăţia de atâte rêutăţi, şi morţi, şi asuprele fôră-mesură ce făcea, 'l-aŭ mazilitŭ. Atunce Aron Vodă tăinui acea veste, sê nu o înţelegă ţera şi siujitorii, temêndu-se sê nu'lŭ ómore; că mulţi eraŭ buturoşi sê audă veste ca aceea: că unora părinţii, altora feciorii şi fraţii le perisă, şi alţii rêmăsese sêraci de multe rêutăţi a lui. Ce, pre-taină învêţă pre acei călăraşi sê nu scôţă cuvêntŭ afară; şi îndată aŭ râpeditŭ in Iaşi la Dómna sea sê se încarce şi sê purcêdă in gîos; êră pre boierŭ i-aŭ învêţatŭ de aŭ chiamatŭ glótele, şi le-aŭ mulţămitŭ de slujbă ce i-aŭ făcutŭ, şi le-aŭ đisŭ sê mêrgă cineşi pre acasă, gândindŭ că se vorŭ duce, şi elŭ sê ia drumul in gîos spre Galaţi.

A-doăa-đi părêndu-ŭ că se vorŭ fi dusŭ curtenii şi călăraşii, aŭ încălecatŭ şi aŭ purcesŭ spre Iaşi, silindŭ sê agîungă elŭ mai curênd, sê nu óblicescă cine-va; şi étă glótele mergeau pre de tóte părţile. Atunce aŭ chiamatŭ pre boierŭ, đicêndŭ: «*Credŭ, eŭ amŭ slobođitŭ óstea sê-şi mêrgă pre-ascasă, dêră cine-ŭ ópresce?*» I-aŭ spusŭ boierii că o sémă s'aŭ dusŭ, êră celora ce le este calea spre Iaşi şi mai la munte, acésta le este calea; şi aşa de pre urmă aŭ mersŭ până aŭ însêratŭ. Apoi nóptea aŭ silitŭ Aron Vodă de aŭ mersŭ; şi nefăcêndŭ zăbavă in Iaşi, aŭ purcesŭ in gîos spre Ţarigrad; şi pre cale 'l-aŭ têmpinatŭ Capegiŭ împêrătescŭ ce venia. sê-lŭ ia den scaunŭ sê-lŭ ducă la Impêrătie. Êră dacă înţelesêră toţi de mazilia lui Aaron Vodă, nu într'altŭ chipŭ, ce cum dupè furtună şi vreme rea, dacă vedŭ ómenii sêninŭ şi linisce se bucură toţi, aşa tótă ţera s'aŭ bucuratŭ.

Intr'acesta chipŭ s'aŭ têmplatŭ, însê, întórcerea lui Aron Vodă cu domnie noă, de pre cale, nesositŭ încă in Ţarigrad: Dacă aŭ înţlesŭ datornicii de mazilia lui Aron Vodă, mai vârtos Eduard Barton, ce era pre-atunce solŭ de la Crălésa de Anglia la Pórtă, că aŭ fostŭ luatŭ banŭ împrumutŭ câtè-va sumă de la alţi neguţitorŭ. Greci şi Englezŭ de aŭ datŭ lui Aron Vodă, când aŭ eşitŭ Domnŭ ântêiŭ, şi n'aŭ fostŭ apucatŭ Aron Vodă sê'i plătêscă banii. măcar că de-odată aştepta acelu solŭ sê vadă pre Aron Vodă sositŭ mai curênd mazilŭ in Ţarigrad; êră apoi, pricepêndŭ că'şi va perde banii, adunat-aŭ pre toţi datornicii neguţitorŭ, de la cariŭ luase banŭ pre chizeşia sea, şi i-aŭ

învăţatū de aū mersū la Bizirul şi aū făcutū jalobă asupra lui Aron Vodă, că, pentru scurtă domnia lui, n'aū pututū plăti banii ce aū împrumutatū pentru domnie. Alţii, de-altă-parte, diceaū că n'aū fostū vreme aşa curêndă sē se mazilēscă Aron Vodă; că agiunsēse de-mai-nainte Aron Vodă la prietenii sei; dat-aū scire şi Impēraţiei; şi încă neintratū in Ţarigrad, 'l-aū tēmpinatū caftanul de domniea ţerei.

Dumnedeū încă nu'şi plinise certarea de-asupra ţerei; că Aron Vodă, după obiceiul lui celū rēu şi cumplitū, dacă aū înţelesū că i-aū datū domniea, îndată aū răpeđitū pre cređuta sluga sea, pre Oprea Armaşul celū mare, cu cărţi in ţeră, sē ţie scaunul, şi sē pōtă prinde pre cine i-aū scrisū într'unū isvodū: că se apucase Aron Vodă nu de altă, ci totū de rēutăţi sē facă; şi ce n'aū plinitū cu rēu in domniea de'ntēiū, sē plinēscă acmu: sē'ī ţie pre toţi Oprea Armaşul, la închisōre, până va veni elū sē'ī pērdă.

Oprea Armaşul, după învăţătura Domnu-seū lui Aron Vodă, viindū de-olacū, aū intratū in Iaşi sēra, şi s'aū dusū in curte şi aū descălecatū la odăile dărăbanilorū Unguresci; şi nōptea aū venitū la gazda lui Urechi Logofētul, ce era Calmacam la scaunū până va veni Domnū in ţeră; şi arătându'ī poronca Domnu-seū, ēră Ureche auđindū de numele Domnu-seū lui Aron Vodă, numai ce s'aū intristatū; şi vrēndū sē hălăduiască, sē nu'ī fie a'lū mai vedere, đis-aū cătrē Oprea Armaşul: «*Cu bucurie primescū, şi gata suntū bucurosū sē slujescū Domnulū nostru aceste ce'mī poroncesce Măria sea; numai, sē fie cu taină, nime sē nu scie; şi bine aī venitū Dummēta, sē şeđi la taină până ū vomū oblici pre toţi sē'ī scimū cine unde suntū; că pre căţi ū scie in isvodū, sē'ī putemū prinde, sē nu cum-va prinđē veste sē fugă, şi ne va fi cu sminţelă.*» Mers-aū Oprea Armaşul de aū şeđutū la taină, cum aū đisū Ureche Logofētul, la odăile dărăbanilorū, într'acea nōpte. Ēră Ureche Logofētul numai ce se mira încotro se va duce, de uritul lui Aron Vodă, sē nu'ī fie a'lū mai vedere, sciindū cătă grōză şi rēutăţi făcuse mai nainte in domniea sea; şi acmu mai de mari cazne se va apuca. Afândū vreme şi cale deschisă, Urechi Logofētul, de a se depărtare sē ésă den ţeră, s'aū gătītū, şi purceđendū aū invēţatū pre gazdă'şi, cine'lū va întreba a-doūa-đi, sē spuie că s'aū dusū acasă in Cărligătură. Şi aşa, aū purcesū, şi mergēndū cu sirguire într'acea nōpte şi a doūa-đi tōtă đioa, aū trecutū pre la Soroca in ţera Leşescă.

A-doūa-đi, sēra, Oprea Armaşul aū mersū la gazda lui Urechi Logofētul sē se sfātuēscă; şi neafându-lū, atuncea aū vēđutū că 'l-aū înşelatū într'acesta chipū; şi îndată aū trimisū cărţi pre la margini sē păđēscă, sē prinđē marginile. Ēră dacă aū înţelesū că Urechi aū trecutū in ţera Leşescă, şi s'aū depărtatū, elū s'aū aşeđatū şi aū ținutū scaunul până aū venitū Aron Vodă. Urechi Logofētul, dacă aū trecutū Nistrul, aū mersū unde eraū şi cei-alţi boierī pribegī strinşi, unde aşteptaū toţi sfērşitul lucrului.

Scie Urechi Vornicul, in anul 7101, încă până a sosire Aron Vodă in ţeră cu domniea, s'aū rădicatū unū Pētru, cazacū den ţera Leşecă, cu puţinţei pribegī, înţelegēndū că ţera este fōră Domnū; şi intrāndū in ţeră, aū venitū in Iaşi la scaunul domniei, şi aū domnitū douē luni; ēră dacă aū venitū Aron Vodă, aū prinsū pre Pētru cazacul şi 'l-aū trimisū la Impēraţie.

Aron Vodă, dacă s'aŭ aședatŭ alŭ-doile-rândŭ, cumușu era vrăjmașŭ, se apucă totŭ asuprele sê facă țereî; și punea dabile mari; și ântêiŭ cu voia lui âmblatŭ Turciŭ pren țeră de stringeau dabilele cu ômenii Domnesci; êră apoi, nu' puteaopri, și silă mare tuturorŭ făceaŭ; bucatele fôră prețŭ le istoviau, și fôră de bani le luaŭ. Inșe, apoi, cunoscêndŭ Aron Vodă că nu va fi bine până in sfêrșitŭ, că țera scârșca, pribegiŭ staŭ inținațŭ, gândi, dupe tótă rêutatea ce făcuse, sê arâte și vre-unŭ lucru bunŭ, ca sê se curățescă de strigare, și sê dică țereî că nu' den voia lui ce s'aŭ lucratŭ in țeră, ce'î de nevoie, și de sila Turcilorŭ; și socoti sê se agiungă cu Mihaï Vodă, Domnul Muntenescŭ, ca sê se desbată de subt stăpânirea Turcilorŭ. Și ântêiŭ se apucă de zidi Mônăstirea in țarina Iașilorŭ, care se chiamă până astăzi Aron Vodă, pre numele lui, unde este hramul Sfântului Neculae, in anul 7102. Êră in anul 7103, aŭ intratŭ in țeră Lobodă cu ôste cazăcescă, și aŭ gonitŭ pre Aron Vodă den scaunŭ, și aŭ arsŭ têrgul Iașŭ.

Scris-am de aice inainte mai pre-largŭ Domnia lui Aron Vodă, precum scrie in istoriŭ streine.

Aron Vodă, viindŭ in țeră cu a-doia Domnie, cum am pomenitŭ mai sus, și mântuindu-se de Pêtru, părêndu-i-se a fi mai șlobodŭ, vrut-aŭ sê'și așede Domniea mai fôră grijê; și indată pre o sêmă de boierŭ ce'î avea inprepusŭ, i-aŭ omoritŭ; den carŭ, unul era anume Brut; êră ce boierie aŭ avutŭ, nu putemŭ scire fôră câtŭ că era Arbănașŭ de nêmu, omŭ sciindŭ câteva limbi, și sositŭ la mare avere, sciutŭ și la Pôrta Impêrățieî; pre acesta, încă pentru avere l-aŭ omoritŭ; și alte greutăți cu dabile ingreuea țera. Vêdêndu-se Aron Vodă in ura tuturorŭ, și den casă și de afară, și la Impêrăție sunase pentru mórtea lui Brut, fiindŭ cunoscutŭ la Pôrta acelu Brut, că era rudă cu Sinan Pașa, vestitŭ pre atunci acelu Pașa la Impêrăție; faptele lui Aron Vodă oblicindu-se la împărăție, ântêiŭ poronci la Bator Jigmond, Craiul Ardêlului, pren Ahmed Pașa, ce era cu oști in părțile țereî Unguresci, sê trimiță la Aron Vodă sê'și rădice ômenii ceî in lêfă, ce'î trăsese Aron Vodă pre-lungă sine den Ardêlŭ, și sê ia inainte sê nu'și mai lese ômenii sê mêrgă sê slujescă in Moldova.

Eduard, solul Crăeset de Anglia, așijderea pâri pe Aron Vodă pentru banii ce'lŭ indatorise și nu' putea scôte, și silia s'ŭlŭ pôta aduce la Țarigrad pentru acea datorie; căci se făcuse veste de Aron Vodă, cum, se cercă sê fugă in părțile Creștinesci. Pârît-aŭ pre Aron Vodă și pentru Oprea Logofêtul (care aŭ fostŭ și Armașŭ) și pentru Răsvan Hațmanul, pentru că acestia are fi sfetnicii lui Aron Vodă la tôte rêutățile acestea, sâpându'lŭ den și in di; vêdêndŭ că nu va fi bine de dânsul, s'aŭ agiunsŭ cu Mihaï Vodă, Domnul Muntenescŭ, sê se desbată de subt mâna Turcului. Se agiunsê cu Mihaï Vodă, Batorŭ Jigmond, Craiul Ardêlului, și cu Aron Vodă, indemnându' sê se rădice pre Turci, neprietenii creștinățatei, și sê se unescă toți cu Impêratul Nemțescŭ. Êră aceste âmblândŭ pre-taină, êtă veni veste lui Bator Jigmond de la Capikihafa lui de la Pôrta, dându' scire precum Sinan Pașa se gâtéză cu Tătariŭ sê între in Ardêlŭ sâ pufe subt sabia și copii de optŭ ani.

Êră dacă s'aŭ desvâratŭ, intrat-aŭ Tătariŭ in țera Ungurescă de s'aŭ impreunatŭ Hanul cu Sinan Pașa. Intrândŭ Hanul pen țeră, pe poronca Impêră-

ției, 'i-au grijitū conace Aron Vodă și Mihai Vodă; érá Hanul aū fostū datū scire la Leși, precum merge pren Moldova și pren țera Muntenescă la Belgrad sē se împreune cu Sinan Pașa; acēsta aū făcutū sē nu aibă grijē Leșii de Tătari.

Ce, Hanul, dacā aū trecutū Nistrul, aū lāsatuși calea pen țera Muntenescă, și aū mersū dreptū la Hotinū la marginea țerei Leșeșci; și de acolo, măcar că eraū și alte căi, ce, aū alesū trei căi de mersū: pre la Halici și pre la Caluși, fiindū și mai largū locul și sate mai dese pentru prada lorū; și pre acea cale aū mersū până la Sambor, o sēmă; altă oște, pe Nistru, până la Strii, aū trecutū la Muncaci; érá a triea oște, pre la Pocuția, și aū lovitū la Maramoroșu.

Acește înțelegendū Zamoiski, Canțelarul crăiei Leșeșci, aū strinsū oște, ce aū pututū, in grabă, sē apuce pre Tătari la strimtori; ce, nemică n'aū isprăvitū, că trecuse Tătarii preste munți, cu mare pradă pen țera Leșeșcă.—Érá ce aū făcutū Tătarii la Unguri, dacā aū trecutū pen Maramoroșu, sē scrie ei; érá noi ne întorcemū la rōndul nostru.

Lucrāndu-se aceste, érá Căzaciī ce trăiaū pe-lungă Nistru in Podolia, supērāndu-se de părțile Tătarilorū, înțelegendū precum Bator Jigmond stăpānesce țera Moldovei și țera Muntenescă, aū trimisū solū la dānsul; și viindū la Belgrad, la Bator Jigmond, aū cerșutū sē'i primescă la slujba sea; și, de le va da lēfă de douē luni, și sē'i lase sē trăiecsă pen țera Muntenescă, vorū sta nevoitori de vorū merge până la Odrīi cu armele sēle. Acēstă solie de la acei căzaci o aū primitū Bator Jigmond, fiindū agiunsū și cu Aron Vodă și cu Mihai Vodă, cu indemnarea lui Rodolf, Impēratul Nemțescū, și 'i aū intorsū cu mari daruri. Érá aicea in Moldova, și in țera Muntenescă, mare sunetū de arme se afla; că Aron Vodă, înțelegendū de venirea Hanului, den poronca Impērației, sē intre intr'aceste țeri, intr'amēndouē, sē le prade, indata aū răpeđitū la Mihai Vodă și la Bator Jigmond. Și indata Bator Jigmond aū trimisū cu oști pre Albert Kiral și cu oști Muntenesci; și lovindū pre Tătari, 'i-aū infrāntū; și dobānda ce luase Tătarii de la Unguri in anul trecutū, o aū luat' o inapoi Aron Vodă și cu Mihai Vodă, cu Ungurii; și aū luatū câteva cetăți micī pe Dunāre (nu le scriū anume istoriciī Unguri). Érá ore-care Iancul, feciorū a unui Domn Muntenescū, avēndū oște Turcescă și cu Tătari, aū intratū in țera Muntenescă asupra lui Mihai Vodă. Ce, eșindu'i mai curāndū Mihai Vodă, inainte cu oștile sēle, și cu Ungurii lui Batori Jigmond, și cu Moldovenii lui Aron Vodă, avēndū și ore-ce Căzaci, infrānt-aū pre aceli domnișorū, și multă vērsare de sānge aū făcutū in Turci și in Tătari; și aū mersū in gōnă de aū incungiuratū Cetatea-Albă, și aū aprinsū Tērgul de-afară de aū arsū. Dupē acea isbāndă, aū datū scire lui Bator Jigmond, cerșindū Aron Vodă și Mihai Vodă sē'i trimiță mai multū agiutorū, sē stăpānescă Dunārea tōtă. Trimis'aū cățe-va tunuri lui Bator Jigmond, dobāndite de la Turci den care puscī era pe douē scrise stēgurile și numele lui Ferdinand, Impēratului Nemțescū; și pre alte douē, numele și stēgurile lui Huniād Ión, tatāl lui Mateiaș, Craiul Ungurescū (aceste pusei, eū socotescū că suntū dobānd te de Stefan Vodă celū bunū, când aū bātutū pre Mateiaș Craiul la Baie).

Bator Jigmond se ținea stēpānū așa țerei Moldovei cum și țerei Muntenesci; măcar că urik pe aceste douē țeri nu'și făcuse. Érá aceste lucrāndu-se

etă Stefan Răsvan, Hatmanul lui Aron Vodă, au scrisu pre-taină la Bator Jigmond, precum Aron Vodă se cărcă să'și facă pace iar la Turci, să'și toc-mescă lucrurile despre dânșii. Și îndată trimișe oșteni de ai sei într'ales, Bator Jigmond, asupra lui Aron Vodă, și 'l-au prinsu și legatū 'l-au dusū în țera Ungurască, și 'l-au închisū cu tótă casa lui in cetate in Alvinciū, in anul 1595, in luna lui Maiū 19, și acolo 'și-au sfērșitū viața, pedepsitū la închisóre-

K. Domniea lui Răsvan Vodă.

In locul lui Aron Vodă au pusū Domnū Bator Jigmond pre Stefan Răsvan Hatmanul.

Ēră după aceste, se făcură legăturī între Bator Jigmond cu Stefan Răsvan Vodă, și cu Mihaī Vodă, după ce au pusū la închisóre pre Aaron Vodă, într'acestū chipū :

Noī, Jigmond, den darul lui Dumneđeū, a țerilorū Ardélului, a Moldovei, a țerei Muntenesci, și a împērăției Rómului, Domnū, a părțilorū crăiei Unguresci stēpânitorū, și a Sēcuiilorū oblăduitorū.

Dămū in sciință, cu cartea acēsta, tuturorū celorū ce se cade, că de bună facere lui Dumneđeū celui prea bunū, după ce amū dobânditū cărma crăiei Ardélului, și după ce au începutū și gróza tirăniei Turcului și a Tătarului a se arătare in țera Ungurască, nimică altă n'amū avutū in cugetū, fōră câtū lepădāndū și depărtāndū prieteșugul nesuferitului vrājmașū pentru a lorū neștătătorie și necredință republicei creștinesci; și fiindū crăiea Ungurască de multă lipsă încungīurată, și mai in cele de-pre-urmă primejdii aflată, câte ni s'are cădea, după Dumneđeū, a agiutorire și a apărare și crăiile și țerile asuprite de giugul Turcilorū, den cumplita a lorū robie a le rădicare, și in cea veche și de ore-când poftitā volnicie a le înturnare să putemū; și acestui prea bunū sfatū, de câtū care nimică lui Dumneđeū mai dragū, și nōă nici unū lucru mai lăudatū că va fi, și nice unū lēcū spre agonisita numelū nostru nemuritorie și mai de folosū nu se va putea afla. Pentru aceea, ca să rădicāmū den robiea Turcilorū crăiea nōstră, adunāndū oștile nōstre și tótă gătirea oștenescă mărītului Domnū Mihaī Vodă (carele lāsāndū necredința Turcilorū, pre sine împreună cu tótă boierimea mai 'nainte s'au fostū inchinatū), amū nevoitū, și cu norocite lucruri și cu multe rēsbóie biruindū vrājmașii, și scoīndū-se den țēră, s'au așezatū țera in volniciea sea cea veche; și încă ostașii nōstri vōlōndū asupră rēul norodului de la marginile Bulgariei, biruindū prē Turci in țera Bulgariei, cu multe rēsbóie și cu mare peire in trānșii, prādāndū tērgurile și satele și olaturile Turcesci in țera Bulgariei, s'au întorsū întregi la hotarele séle. Și acea țēră cara s'au așezatū de noi in volnicie, pentru să se pótă mai bine otcārmui in legea creștinescă, și să se pótă apēra de vrājmași, au venitū la noi dentru acea țēră cu plinā poroncă și volnicie a lui Mihaī Vodă și a tuturorū staturilorū acei țeri să alégă și să încheie ponturile și legăturile intru amēndouē părțile.

Den partea lui Jigmond Craiū au fostū boierī anume: Stefan Iosica Logofētul celū mare, Georgie Ravazdi Svetnicul a lui Jicmond și Starosteale cetăței Uivarului-Șamos. Ēră den partea lui Mihaī Vodă și a statului țerei Romānesci eraū. Eftimie Mitropolitul Tērgoviștei, Teofil Episcopul de Rómnic, Luca Episcopul de Buzeu, Mitrul Vel Vornic, Cārstea Vornicul, Dimitrie Logofētul, Danul Visternicul, Teodosie Visternicul, Radul Clucerul, Radul Postelnicul, Bordur Logofētul, Vintilă Clucerul, Stamat Postelnicul, și Preda; in Beligrad, in luna lui Maiū in 20 zile, pe calendarul Papistașilorū, in anii 1595, așezate și încheiete, dentru amēndouē părțile, fōră vātāmare pățite și ținute,

Ântéiū noi, Țiscopii și boierii, stăpănia, prieteșugul și robiea tótă a Turcilor, ca unoră necredincioși și călcători de lege, o vomă lepăda; și toți, cu o inimă și cu unū cugetū, așa noi, cari ne aflăm aice, cum cei mai mari și mai mici a moșiei noastre norodū, împreună cu Mihaï Vodă, așjiderea cu totū clirosul bisericeii și toți boierii, pre noi singuri, sēninatului Domnului Jigmond, den darul lui Dumeșeu țerilorū Ardélului, a Moldovei, a țerei Romănesci, a țerilorū preste Munte, și a slăvitei împărății a Rōmului, Domnului, a părților crăief Unguresci stăpănitorū, și a Sēcuiilorū oblăduitorū, iproci. Stăpănului nostru milostivū nesupunemū, și acēsta împreună cu noi și a totū norodului țerei noastre locuitorilorū, subț puterea lui o dămū; cu tótă deplin giudecata priitōrei și amestecate împărăției, și pre dānsul ilū așeșămū, ilū înălțămū, cu o inimă și cu unū glasū a tótă țera, Domnū noă, și țerei noastre stăpānū și Craiū de moșie, luāndū intru dānsul acea nădejde ca Măria sea pre noi și moșia noastră improtiva tuturorū grōzelorū Turcesci, și a altorū vrājmași, ne va apăra și ne va acoperi; și pre noi in volnicia cea vechiā cā ne va păși intru adevērū; cā ne va giudeca precum pre alte țeri și domni a măriiē sēle supuse subț poronca sea, după așeșăminturile și legăturile aceste cari pre acēstā vreme le așeșāmū dentru amēndouē părțile intru tăriiē acēstui lucru și intru mărturie.

Ântéiū noi, cariū cu chipurile ne aflāmū credinței Măriiē sēle, cu numele Domnului nostru, lui Mihaï Vodă și a tótă țera lui, norodului, facemū giurāmāntū noi, și tótă țera, lui și urmașilorū lui, cum, vorū fi credincioși până la mōrte; acēsta cu iscălitura mānilorū noastre întāriindū. Așa și Mihaï Vodă, acmu așeșatū Domnū și cei pre urma lui Domni, și totū statul țerei Romănesci, vorū fi datorī a pădīre. Și de vreme ce sēninatul Domnū, stăpānul nostru milostivū, in țera noastră nu pōte sta și lōcui pururea, noă, in locul seū, va pune Domnū pre care staturile țerei cu socotēlā de obște și părere de la Măria sea, vomū pofti, care sē fie sciutorū limbei moșiei noastre, și care are cārmui după orōnduelā țera aceea, și care pricinile noastre dreptū și cu orōnduelā, după veche volnicie și deprindere, și după legăturile aceste și așeșāminturi, și cu poronca sēninatului Domnului nostru și aceluia ce va fi in urmă, sē giudece și sē alegā. Și pentru ca aceste mai bine și mai dreptū sē se pōtā a isprăvire și a urmare, Măria sea, subț numele și norocirea sea, după Dumășeu, stēgū oștescū, buzduganū și sabie Domnului de țerā, ca unū Namesnicū alū seū, îi va trimite; den care, sē cunōscā toți cā este in locul seū pusū, și toți, de la celū de'ntéiū până la celū de-pre-urmā, după aceste legături și așeșāmintū, sē fie ascultătorī Domnului, intru totū ce va poronci Măria sea Craiul.

Așjiderea, Domnul de țerā, pentru sē pōtā plini mai bine datoria și slujba sea, datā după voia Măriiē sēle Craiului, și după folosul staturilorū, 12 boieri, sciūți lucrurilorū cu vērsta și cu ispta, și isteți, sē se adaoage cātrē dānsul; eu arārora sfatū, așa intru pricinile giudecātōre, a le alege, cum și intru isprava altorū lucruri. După aceste legături și așeșāminturi, singurū Domnul țerei sē pădēscā ca sē nu se facā nimērui strimbātate peste dreptatea și putința; și aciea boieri, precum cu so'otēla numai, și voia, și cu scirea Măriiē sēle Craiului, și a lorū seī urmași, se vor pune; așa, și cu aceeași scire și voie, sē fie depārtași de slujba și locul lorū. Așjiderea, ce se atinge de veniturile țerei, de acele așa așeșāmū, cum, de câte ori se vorū face de Măria sea stăpānul nostru, in țera sea in Ardél, comisie, sē se trimiță boieri și den țera Muntenescā la acea adunare, cari are socoti, după voia Măriiē sēle și a urmașilorū seī, după trebuința a punere dāri pre țerā. Și la acele adunări și de obște a țerei împreunări sē aibā locū deosebitū ca și alții trimiși, cu slobodā voie a'și da părerea și socotēla, sē fie cei ântéiū cu locul și cu vorōva, după Domnul, și boierii den Moldova. Și birul așeșatū ilū vorū spune numai Domnului. Și acei 12 boieri, și boierii, vorū cunōsca de la Măria sea, cari vorū fi aleși și orōnduiți, cari in toți anii depline și indestulate same de cupriase cheltuēle și veniturile sē fie datorī a da samā.

Tōte hărăziturile, uricile, și întāriturile a Domnilorū celorū de'ntéiū a țerei, Măria sea Craiul și urmași lui sē le lase neclintite precum staū; și pre-urmā, subț numele și pecetea Măriiē sēle și a urmașilorū lui, tōte acele cārți și direse sē easā; și prețul tuturorū scrisorilorū, făcutū după lege și obiceiul acei țeri, sē se puie; erā moșiile sē nu se pōtā hărăzi altora, fōrā lōcuiitorilorū acei țeri.

Domnilorū puși până la vrme, den veniturile țerei aceea, după datoriile slujbelorū lorū, Măria sea Craiul le va orândui venitū, pe pofta țerei și a boierilorū.

Tôte pricinile, după vechi legi și obiceiuri a țerei, inaintea giudecătorilorū orânduși se se începă să se giudece, și inaintea Domnului și a 12 boieri. După giudecată, se se obârșescă osebitū de tôte; și ori ce felū de pricinī de pedepsă, atingându-se de vieța și averile boierilorū carii se vaī că den giudecata de capū s'are pune in oprělă, însă se se lase locū de milă și de ertare; și nice viața, nice averea boierilorū ce'sū de pedepsă, fōră scirea Craiului și a urmașilorū lui se nu se pōtă lua. Ēră de s'ar pedepsi cineva cu mōrte, averea lui, după obiceiul țerei aceea, se mērgă la rude și la urmași lui. Și intr'acestă orânduélă și ispravă se se închiđă tōtă țera Muntenescă sub hotarele și marginele ei vechi, despre partea Moldovei și a munților, despre Dunăre până la miđilocol matcei Dunărei, de la Rușava până la Brăila, și după vechile hotare și margini se se ia venitū țerei.

Tōtă orânduéla bisericeși și a preoților s'au a călugărilorū se o lase Măria sea in vechia ținere și obiceiū: pravile, țeremonii și volniciile, se fie slobođi a'sī Inare obicnuite veniturile séle; așjderea și tôte bisericile Muntenesci, cari se află in țcile Mărici séle sau a urmașilorū, vorū fi sub giudecata așeđămintului Mitropolitului de Tērgoviște după așeđarea legei bisericeși și orânduélei țerei aceea, și veniturile séle seși pōtă lua pre obiceiū.

Titulușū va avea Măria sea și urmași lui de la Dōmnū, și de la tōtă orânduéla țerei, așa: Prea sēninatul Domnū stăpānul Jigmond, den darul lui Dumneđeū, a Ardélului, a țerei Moldovei, a țerei Romānesci și a sfintei Impērației Rōmului, Domnū, a părților crăiei Unguresci stăpānū, și a Sēcuiilor oblăduitorū, iprocī, stăpānul nostru Milostivū.

Ēră Domnul de țera, Dumnealui măritul Domnū Mihaī Vodă, a țerei nōstre Romānesci, credinciosul noă iubitū.

Ēră însuși Domnul, la titulușul seū, pe urmă se nu se puie *cu mila lui Dumneđeū*, nice Tērgul, sau locul, de unde va trimite cărțile séle la Măria sea, la urmași lui, se nu se pomenescă.

Domnul țerei se aibă pecetea némului seū, ēră nu cea de obște a Domnilorū țerei Muntenesci, ēră cu céră roșie. Ēră pecetea țerei se fie la Măria sea, și la urmași lui.

Boierii toși se vorū chema a domnului de Ardélū, nu a Domnului țerei, și fieșcare va avea intr'acela chipū titulușū.

Domnul Muntenescū se va scrie intre sfetnicii de Ardélū.

Domnul țerei prin solī, sau cu altă socotélă, cu nime den norodul streinū sau den Domni, fōră slobođenīa și voea de la Domnul Ardélului și de la urmași lui (și lorū le va fi) nice de une lucruri se nu pōtă socoti și a isprăvire. Ce, când va fi trebuință ca aceea, se întrebe de Măria sea Domnul Ardélului și de urmași lui, și lorū le va fi pricina Domnului și a tōtă țera, a le isprăvire și a le urnire.

Ēră de ostași Unguresci, sau de altū némū, de va face strimbătate vre unuia den locuitorii țerei, den partea aceluia, căpitanul Domnului de Ardélū, care va fi pusū acolo pentru cercătura vinei și a faptei; așjderea de va face vre o silă cinevași den locuitorii Domnului țerei vre unui ostașū a Domnului Ardélului, den partea aceluia, singurū Domnul, pren Vornicul, se cerce giudepeul fōră de nice o zăbavă. Ēră care, ori chipurilorū boierilorū ori curții, va face silă improtiva legei și dreptăței, se i se facă certare de capū.

Intre cei 12 boieri giurași se nu pōtă fi némū de Grecū, și nice o slujbă sau rândū care ređemă de cărmuirea acei țeri, a avea se nu pōtă.

Ospețele și hărăđiturile ce suntū obicnuite la Pasci și la Botezul Domnului Nostru Iisus Hristos se se facă den venitū țerei.

Așjderea Domnului țerei și toși boierii, făcēndū giurāmēntū cu incredințarea sea Măriei séle Domnului de Ardélū și urmașilorū lui, se vorū lega cu tainele credinței.

După aceste ponturi și așeđăminturi, atuncea când se va trimite stēgul oștenescū Domnului țerei, așjderea Măria sea, Domnul Ardélului, se fāgăduescē cu tôte puterile, cu bani, cu puscī, cu erbă de pușcă și cu altă gătire de ôste in țera Muntenescă, improtiva tuturorū vrăjmașilorū a o apērare și a o sprijinire, și a o cărmuire. După aceste legături și așeđăminturi și urmași lui vorū face. Pentru acărui lucru, incredințasē și vecnīca pomenire Măria

sea, Domnul Ardélului, întâu, și noi, chipurile ce le-amu pomeniți mai sus, dentru améndoué părțile, spre a ovérșire aceste ponturi și aședăminturi, cu iscălitura de mânele nóstre și cu pecețile nóstre obicinuite le vomu întări și intemeia. — Lucratu-s'au aceste in Beligrad.

Și étă indatá singurú Jigmond, Craiul și Domnul de Ardélú, tóte cele mai de-sus crișe ponturi și aședăminturi, dentru améndoué părțile, prefăcute și incheiete, primindu-le, și neschimbate și tare avéndu-le, cu iscălitura mânei și cu pecețea inelului nostru adevératú, a le întárire amú vrutú; și pre acelea a le ținere, și necláire a le păđire, așa și cu a urmașilorú nostri nume (când vorú sta ei stápanitorí), credința și cuvéntul nostru, Domnescú ne legámú. — Lucratu-s'au aceste in orașú in Beligrad, Mai in 20 de đile, anul de la Hristos 1595.

Aceste isprávidu-le soliú Muntenescí, s'au întorsú in țera sea. Dupé dânsiú au mersú Palatiție cu busduganu și cu stégú, de au intemeiatú pre Mihaí Vodá, Domnul țerei Muntenescí. Gíurat-au acolo pre-locú așa, Mihaí Vodá, cum și toți boferiú dupé ponturi. inaintea lui Palatiție.

Dupé acésta, in luna lui Iunie in đí întâiú, trimis-au boferi și Stefan Răsvan Vodá, Domnul Moldovei, la Beligrad, de s'au legatú și ei, dupé aședămintul lui Mihaí Vodá, cu Jigmond Craiú. Érá la sfêșitul lui Maiú au intratú Tătariú in Moldova și in țera Muntenescá cu multá óste; și lovindu'í Munteniú cu Unguriú și cu Cázacii, la marginea țerei Muntenescí, i-au bătutú și i-au álatú. Perit-au mulți Tătari.

Curánd dupé acésta, lovit-au Mihaí Vodá la Nicopoli pre Ferhat Pașa; pre care biruindu'lú, au aprinsú tégul de au arsú, puindú pre toți subț sabie; numai cetatea au rémasú intrégá. Érá curánd dupé aceeaú au lovitú in Bugécú, și mare pradá au făcutú; luat-au și șapte buncúcuri Tătăresci de le-au inchinatú lui Jigmond Craiú, și mulți robi.

Aceste rocoșituri și turburări ințelegéndú Impêrăția Turcului, au și orónduitú pre Sinan Pașa; și câtú s'au desvêratú, au și purcesú cu oști den Țarigrad asupra lui Mihaí Vodá. Ințelegéndú Mihaí Vodá de clătirea lui Sinan Pașa, cá'í vine asuprá, tras-au agiutorú de la Batori Jigmond, Craiul Ardélului, 2000 de Unguri cálárimé și 500 de pedestrime, cu Kiralie; și până a venire Sinan Pașa, érá Mihaí Vodá și cu Kiralie au lovitú pre turciú ce se aflau la orași la Floci, și pre toți 'i-au pusú in sabie. Lovit-au și la Rușova, și la Silistra, și la Dristorú, le-au dobânditú și le-au arsú. Lovit-au pre unú Mehmet Pașa, Mihaí Vodá, care venia cu unú Bogdan Vodá, cu óste Turcescá, și cu Tătari, și cu 14,000 de Sêrbi, și 'i-au bătutú Mihaí Vodá; trecut-au Mihaí Vodá preste Dunáre, pe ghiță, de au prádatú in Dobrogea, și au dobânditú Astova, Blucița; risipit-au Cerna Vodá, Azgradul, Rihova, și până la Chilia și la Cetatea Albá. Sosit-au și Sinan Pașa in Dobrogea cu 100,000 de óste Turcescá; și făcéndú podú peste Dunáre, au mersú dreptú la Bucuresci și la Têrgoviște; nefindú nice o óste, prea lesne le-au luatú, cá Mihaí Vodá nu se nădêjdui in oștile ce avea. Ce 'ai-au trimisú Dómna și cu filu-seú, Pêtrașco Vodá, in Sibitú, in țera Ardélului; și elú cu Kiralie au intratú cu oștile séle in munți, la o cetățuie ce'í đicú Cerna Vodá, cetate veche și stricatá de Turci mai de-multú, érá in loci tare, petrosú. Érá Sinan Pașa, stringéndú den tótá țera ómeni, au incungíuratú Bucuresciú și Têrgoviștea cu șanțú și cu párcane. Érá óstea o au împărțitú in două părți: o parte, cu Ali-Pașa, au lásatú in Têrgoviște sé isprávescá lucrul cetátei; érá cu alta, au mersú Sinan Pașa dupé Mihaí Vodá. Și dacá s'au a-

proprietă de unde era Mihaï Vodă, au orânduită 12,000 de Turci, într'ales, să meargă să lovescă pre Mihaï Vodă, peste acele locuri strimte, și să nu se întorcă până nu'lu voru birui. Era Mihaï Vodă cu Kiralie, nădejduindă întru Dumnezeu, și bizuindu-se și locului, au eșitu în timpinarea Turcilor la acele strimtori, ce s'au pomenitū mai sus, și stătu unū răsboiū mare între dânsi, cu multă vearsare de sânge, până au datū doșu Turcii; și'î goniaū oștenii lui Mihaï Vodă, până în tabăra Turcescă; și de acolo iar luau înapoi a gonire pre omenii lui Mihaï Vodă. Și totū âmblară într'acea și până indeseră totū hărășindu-se, și se goniaū unii pre alții neputându-și alege. Era într'apusul sôrelui, nimerise 300 de Unguri pedestrime, ce erau eșiti den tabără pentru pășune, și sosindū în răsboiū, îndată, den poronca lui Mihaï Vodă, stătură și aciea bărbătesce la răsboiū. Era Turcii, înțelegendū că au venitū agiutorū prôspetū lui Mihaï Vodă, nescindū numărul lorū, și-au făcutū spaimă, și au datū dosu, și i-au luatū oștenii lui Mihaï Vodă în gônă, și pre mulți au agiunsū și i-au omoritū. Apucat-au și patru tunuri și câte-va stéguri; și fugindū Sinan Pașa, dicu că au cădutu cu calul de pre unū podū în apă, și abia au eșitu, întinatū. Și după acestū răsboiū, nezăbăvindū Sinan Pașa, iar s'au gătitu cu ôste și au mersū asupra lui Mihaï Vodă. Era Mihaï Vodă s'au dusū în munți, și se gătia mai cu mare gătire împotriva lui Sinan Pașa. Pornit-au Bator Jigmond pre Benedect Mindțenite, ocârmuitorul Sécuiilor, și pre Baltasar Bogasie, și pre Niculaï Cornisie, cu oști, să se adune în câmpii Barcîului, la unū tîrgî săsescū, ce se chiamă Valea-Négră; și singurū Jigmond au purcesū den Beligrad la Sêbeșu. Și acolo i s'au nimeritū vesti bune: că au dobânditū omenii lui cetatea Lipa; adouă, de biruința lui Mihaï Vodă asupra lui Sinan Pașa; atriea, Cazighirii Han, eșindū den Crim să vie în Moldova cu ôste să prade, era viindū Muscalii de preste Nipru, au lovitū în Crim de au prădatū și au arsū; care veste înțelegendū Hanul s'au întorsū iar în Crim.

Venit-au lui Jigmond agiutorū den țera Leșescă, Ian Veiher, cu 300 de Căzaci; asjidere și ôstea Nemțescă, călărime 1,500, de la Impêratul Nemțescū, cu Albert Generarul, era osebitū ôstea Ardêlului 2,400. Mers-au poronca lui Jigmond și la Răsvan Vodă den Moldova de au intratū, de grijea Tătarilorū, pre la Sécui, cu 2,300 de pedestrime și 700 de călărime, și cu 22 de puscî, și s'au tăbăritū la cetatea Terhvara între munți, ce era făcută de Ludovik, Craul Ungurescū, și mai apoi lărgită de Ión Huniad Craul, care pre atunci o stêpâniatū Brașovenii. Și acolo veni veste lui Răsvan Vodă că au intratū în țera cu ôste Leșescă Irimia Moghilă cu Zamoiski Hatmanul Leșescū. Vêdendū Leșii că au pusū Bator Jigmond de la sine Domnū în Moldova, și pre atunci Leșii o scieau pe Moldova că este soție Craiei Leșesci, încă de pe legăturile ce făcuse Leșii cu Stefan Vodă celū bunū, și mai apoi cu Bogdan Vodă, cum s'au pomenitū la rîndul acelorū Domni, n'au suferitū pre Răsvan Vodă.

De unde au luatū Miron Logofetul de scrie în leatopisețul seū de Stefan Radul Vornicul, s'ălu fie pusū Domnū țerei în locul lui Aron Vodă, eū nu pocitū afla, nice este altū Stefan, fôră Stefan Răsvan Vodă; că și cronicarii strêini, Neculaï Istvanfi, și Wolfgang de Betlem, carii în istoriile sele pomenescū de Domniile Moldovei, scriu că pre urma lui Aron Vodă au stătitū Domnū Ste-

fan Răsvan, pusă de Bator Jigmond, Craful Ardélului, precum s'au pomenitū mai sus, că au mersū Răsvan Vodă, pe poronca lui Bator Jigmond, într'agiu-torū lui Mihai Vodă. Țără Movilescii, precum scrie Urechi Vornicul, încă cu Pētru Vodă Schiopul trecuse in țera Leșescă. Așa dără, au pusū la Domnie Le-șii pre Irimia Moghila Vornicul, cu alesul Boțerilorū de țără, puindū de-odată și pren cetățile țerei slujitorii sei Leși, in anul 7103.

Impărăția Turcului pre-atuncea lupta pentru Crăiea Ungurască, cu Nemții, pentru Buda, pentru Ostrogon și pentru Elnicul. Țără vedēndū că cuprindū Le-șii țera Moldovei, au orânduitū pre Cazighirei Sultan, Hanul Crimului, trimi-țindu'i și 2000 de Eniceri, către 70,000 de Tătari ce erau. Trimisu-i-au Im-părăția și stēgū și tuțuri de Domniea Moldovei sē așede pre cine are socoti elū la Domnie, sē fie den partea Impărăției.

Prinđēndū veste Leșii de clătirea Hanului la Moldova, cu Turcii, socotindū a lāsare la smintelā pre Domnul pusū de dānșii, au orōnduitū și ei pre Za-moiski Hatmanul cu 10,000 de oște (de nu se laudă). In anul 7104, Octomvrie 9, au sotitū Leșii la Țuțora; țăra a-doăa-đi se vedură și strējile Tătăresci; țăra a-triea-đi, Octomvrie 11, au sositū și Hanul cu Tătărimea. Țără Leșii, vedēndū atāta Tătărime, n'au pututū răbda fōrā șanțuri, ce'și-au întăritū tabēra cu șanțuri pen pregiurū; făcut-au și băști de pământū den-afară de șanțul taberei, așa de-departe câtū agiungea glonțul puscei; și au pusū oște in băști, și de acolo dau den tunuri. Și într'acea ți au stătutū rēboiul tōtā đioa, nāvāindū Tătarii spre tabēra Leși-lorū den-față; țăra dosul nu puteau sē-lū ia Tătarii, că Leșii staū neclățiți. Țără a-doăa-đi, socotise Hanul cu meștersugū sē depărteze pre Leși de la șanțuri; au orōnduitū pre o sēmā de Tătari de făceau nāvālā asupra Leșilorū; apoi se făceau a fugire. Ce, Leșii, pricepēndū meștersugul, staū între băști neclățiți, până in-de-sērā. Atunci, deprinđēndū Leșii pre Tătari, vedēndū că se temū de focū Tătarii, luatū-i-au Leșii in gōnā până la oșteea cea supusā; apoi s'au in-torsū Leșii incetū, sprijinindu-se de nāvālā Tătărilorū până între băști.

Nu dormia Irimia Vodă; că de și avea nădejde in Leși, țăra indatā au a-điunsū cu daruri la Hanul, și au datū cele șapte sate de țără Hanului, ce se đicū Hānesci până astăđi; au legatū atunci și mērea ce se dā in toți ani, balci bașlāk, și alte daruri; și cu nevoința Irimiei Vodă au stătutū legăturī de pace între Hanul Tătărescū și între Zamoiski, dāndū și Hanul zalogū la Leși și Leșii la Hanul, până se va inchiđe tocmēla.

Capetele de pace au fostū aceste: Irimia Vodă sē fie Domnū țerei, birnicū Impărăției den anū in anū, după obiceiū; țăra Hanului sē'i dea acele sate și alte daruri, cum s'au pomenitū mai sus; și oștile Leșesci sē nu mai între in țera Moldovei; și sē mērgā solū de la Leși la Impărăția Turcului pentru întă-ritura păcel. Țără Hanul sē dea stēgū și tuțuri de Domnie Irimiei Vodă; și sē'i scōtā Hatșerifū, saū Uricū, de Domnie ȳecnicā, de la Impărăție. Și așa, saū împacatū; și s'au dustū Hanul la locurile sēle cu Tătarii, și Zamoiski cu Leșii la țera lorū; lāsāndū lūngā Irimia Vodă pre Albert Hanski și pre Iani Potočki cu 3000 de oșteni, că se temea Irimia Vodă de Unguri. Și au purcesū și Iri-mia Vodă, și s'au aședatū la Sucēva la scaunul Domniei.

Acēstā veste dacā au ađiunsū la Bator Jigmond, Craful Ardélului, au adu-

nată sfată, cum voră face să scôță pre Irimia Vodă den țără, ținădu Moldova a lui; aă alesă cu sfatul să îngăduescă până li se va alege cu Turcîi, cu Sinan Pașa, cum s'aă pomenitū mai sus, ce venia cu mare putere de oști asupra lui Mihaï Vodă, Domnul Muntenescū; făcendū căutare oști sele, Jigmond craiū, care era împărțită in 9 polcuri: 20,000 călărime cu sulițe, și 32,000 pedestrime, avea și puscă pe rôte 63, și câteva care cu érbă de pușcă, și alte trebuitore de resbolū; și aă trecutū preste munți in țera Muntenescă, la Rucal. Acolo viindū și Mihaï Vodă cu Kiralie cu 8000 de oșteni intr'ales. Venit-aă acolo și Stefan Răsvan Vodă cu Moldoveni; și de acolo pornindu-se Jigmond cu tabăra, aă mersū unde era tăbăritū Mihaï Vodă, o milă de locū de la Têrgoviște, și aă ședutū pre locū 10 zile. Éra Sinan Pașa cu Turcîi era in Têrgoviște, unde o întărise cu șanțuri și cu părăne, și cu spină îngădită; și mergea Sinan Pașa de privia óstea lui Jigmond dentr'unū delū; și póte fi cunoscutū că nu'i va pute sta împotivă. S'aă sfătuitū cu ai sei să nu aștepte acolo pre Jigmond Craiū; ce, aă lăsatū la Têrgoviște pre Ali Pașa, cu o sémă de óste, și pre Mehmet Beiū; éra Sinan Pașa s'aă trasū cu altă óste de-sirgū la Bucuresci. Éra Jigmond cu tocméla oștilorū sele, cu Mihaï Vodă și cu Răsvan Vodă, aă încunguratu Têrgoviștea: înainte era Mihaï Vodă cu 4000 de călărime intr'ales, cu sulițe; și Kiralie cu câteva polcuri, den dirépta și den stânga, câte 5000 de sulițași călări; éra in miđlocū era pedestrimea și Sécuii. cu sulițe, cu cóse; dupé aceea, carele cu pive de aramă; pe urmă, rôte Nemțesci; éra dupé Nemți, Bator Jigmond cu 12,000 de călărime, cu sulițe; și pre urmă, cea-altă óste. Precum scriū istoricii streini, aă fostū de tótă óstea ca 60,000; și aă sositū in locul unde stătuse Sinan Pașa; și înțelegendū că aă fugitū Sinan Pașa, se temea Jigmond de vicleșugū, și poronci de stātu óstea întocméla sea tótă nóptea și a-doăa-đi până améđă-đi, până aă venitū cercătorii ce'i trimisese Jigmond de aă cercatir să scie de óstea lui Sinan Pașa ce s'aă făcutū. Și dacā sciură că s'a trasū la Bucuresci Sinan Pașa, s'aă sfătuitū Jigmond Craiū, merge-vorū in gónă dupé Sinan Pașa; și aă alesū cu sfatul să nu rămăe neprietenii in urmă; și s'aă apucatū a batere Têrgoviștea de trei părți, cu mete-reze și cu coșuri.

Răsvan Vodă cu Sécuii era orânduitū despre răsăritū cu 10 tunuri; éra Mihaï Vodă și Jigmond cu Kiralie, despre munte și despre apa Ialomiței, cu 20 de puscă. Se apăraū tare Turcîi den lăuntru, și împingeaū pe ciea ce puse-se acum lontre pe zidurile cetăței; nepărăsitū daū den tunuri, și cumbarale aruncaū. Éra Sécuii strinsese lemne uscate, și catranū, și rêsină, și altele de aprinsū focū, și aă aruncatū in cetate; ce, nu s'aă pututū aprinde îndată. Éra a-doăa-đi Sécuii, vréndū să se arăte mulțămitori pentru volnicia ce le făcuse atuncī de-curând Jigmond, aă și mai strinsū grămeđi de lemne uscate, și aă aruncatū in șanțū unde erau Turcîi; și aprindendū-se, aă datū năvală Sécuii cu lontre peste ziduri, și s'aă suitū pe o parte de zidū, și iar aă datū focū acelorū vrêscuri și pe altă parte de zidū. Atuncī Turcîi, vêđendū-se aprinși și încungurati de focū, nu se mai putură apăra, și eșiră pe o portiță ce eră nesciută de oștile lui Jigmond. Ce, n'aă scăpatū, că era călărime împregiurul cetăței, mai la câmpū. Incăput-aă viū in mânele lui Jigmond Ali Pașa și Mehmet Beï.

Dat-au în pradă cetatea, den care mai multă dobândă au luat Ūcui, cā ei au sārītū āntēiū in cetate. Aflat-au și douē puscī mai mari (era glouțul cāte de 67 oca).

Sinan Pașa, dacā au înțelesī cā au dobânditū cetatea Tērgoviște, mare frică 'l-au cuprinsū. Lāsāt-au și Bucurescī, și au fugitū la Dunāre. Deodatā întārise Sinan Pașa o bisericā in Bucurescī cu șanțurī și cu băștī, ce era ziditā de Mihai Vodā, și de Alecsāndru Vodā, domnul țerei Muntenescī. Ce nime nice acolo n'au cutezatū sē aștepte pre Jigmond Craiū. Au fostū pusū lagumurī împregiurul aceī biserici, și lāsase o cētā de ómenī ca, de are venire Jigmond pe-aprópe, sē aprindā lagumurile asupra oștīi lui Jigmond. Ce, s'au înșelatū in sfitū Sinan Pașa; cā Jigmond, dupē ce au dobânditū Tērgoviște, nu au venitū directū pe șlévul Turcilorū, cā pre unde mersese Turciū au fostū rēmasū numai pāmēntul; ce, pre altū locū, au fostū mersū, rēmāindū Bucurescī de-astānga. Apropiindu-se Jigmond de Dunāre spre Giurgevū, au înțelesū cā Sinan Pașa au trecutū preste Dunāre cu o sēmā de óste; érā altā sēmā de óste au rēmasū dencóce de Dunāre. Pornit-au îndatā Jigmond o sēmā de oștenī într'ales, de au cercatū sē afle este așa; și pre mulți Turci au aflatī pre cale, mērgēndū sē agiungā la Cetatea Giurgevului. Ce, puținī au scāpatū, érā mai mulți 'i-au tālātū și 'i-au prinsū vii; gonitu-i-au pānā la Giurgevū. Apucase Sinan Pașa de trecuse preste Dunāre într'unū ghecetū. Érā multīme de Turci treceau preste podū, cā nu numai încāpeau peste podū; ce, se slobođīu unī și innotū, și mai mulți se innecau. Sosit'au atuncī și Jigmond cu oștile, și mare mórte se făcu in Turci de oștenīi lui Jigmond, mai ales de Ūcui, ce arātarā mare vitezie. Perit-au mulți Turci, cātū se amestecase apa cu sāngele lorū, de ce făcuse roșie de sānge; érā den ceea parte, Sinan Pașa nu înceta a baterē den puscī in óstea lui Jigmond; ce, nice o scādere făcea. Érā pedestrimē, ce era in lēfā la Rāsvan Vodā, au datū nāvalā la podul despre cetate de au apucatū podul, și acolo mare și cea de-pe-urmā frică in Turci era, cariī trecuse Dunārea de au tālātū și au stricatū podul, temēndu-se sē nu trecā óstea lui Jigmond și in ceea parte de Dunāre.

Dobāndit-au Jigmond și cetatea Giurgevului, și io au arsū, și omori pre toți cetātenī; și au stricatū podul, și au arsū vasele pre cari era făcutū podul. Intorsu-s'au Jigmond, petrecutū de Mihai Vodā pānā la Gergișā, și îndatā au gātītū pre Rāsvan Vodā cu oști, sē mērgā asupra Irimiei Vodā, și 'i-au datū 12,000 de óste Ungurēscā.

Și înțelegēndū Irimia Vodā de venirea lui Rāsvan Vodā cu Ungurīi, au strinsū și elū óste de țērā cātā au pututū, și s'au gātītū sē stea cu rēsboiū improtiva lui Rāsvan Vodā. Era într'o Duminicā când s'au apropiatū Rāsvan Vodā cu Ungurīi de tērgul Sucevei; era eșitū și Irimia Vodā la satū la Arenī. Érā óstea Leșēscā ce era la Irimia Vodā, lāsātā de Zamoiski, o au tocmitū mai la cāmpū, despre Șkeia, pe subt unū malū ce este alātura pre-lungā drumul Bālei. Irimia Vodā era in bisericā la Sfānta slujbā, când se agiungeau hārāții den óstea lui Rāsvan Vodā cu oștile țerei; și când au eșitū Irimia Vodā den bisericā, se timpinarā oștile de āmbe părțile; și dupē cātā-va luptā între oști, au lovitū Leși in óstea Ungurēscā, den aripa despre Șkeia, și îndatā au înfrāntū pe Ungurī. Érā

subt Răsvan Vodă, precum scrie Istvanfi, doî caî au căduţu în răsboi atunce, şi încălecându pre alu-triile calu, au silitu de au îmbărbătatu ôstea sea, şi au tocmitu răsboiul la-locu. Ce, curând purcuseră in risipă ôstea luî Răsvan Vodă. Părăsîtu de toţi Răsvan Vodă, fugîndu, 'l-au prinsu oştenii Irimiei Vodă; scrie Istvanfi că era rănitu Răsvan Vodă. Şi ântéiu au poroncîtu Irimia Vodă de 'l-au slufîtu de nasu şi de buze, şi dupě cătăva mustrare i-au tăiatu capul, şi 'l-au pusu într'unu parū împrotiva cetăţei. Se pomenesce şi astădi Movila luî Răsvan Vodă, pe drumul Băiei ce merge de la Sucévă. Êra pre Ungurî i-au gonîtu până in munţi, tăîndu'î şi ucigăndu'î oştenii Irimiei Vodă, cu mare vĕrsare de sânge.

Fost-au acestu răsboiū in anul 7104, Decemvrie 5 zile. Aşa s'au plătitu luî Răsvan Vodă rēul ce făcuse si elū luî Aron Vodă, de la carele au avutu milă şi cinşte.

Êra Sēcuii, cum cei ce scăfăse den răsboiul de la Sucévă, aşa şi acei de pre locu, vĕdēndu-se in volnicia sea ce le dedese de-curând Batori Jigmond Craiū, au începutu a facere gōnă asupra Nemeşilorî de lē-au prădatu casele, şi multe nēbunîi au făcutu. Aceste înţelegēndu Jigmond, au strinsu sfatu, şi le-au stricatū volnicia ce dedese Sēcuiilorū.

L. Domniea luî Irimia Vodă Movilă.

Dupě acestu răsboiū şi perire a luî Răsvan, s'au aşedatū domniea Irimiei Vodă fōră grije; nice Batori Jigmond, Domnul Ardélului, nu s'au mai ispîtitu sē mai trimiţā oşti in Moldova. Acestā perire a luî Stefan Răsvan, cum şi risipa oştilorū luî Jigmond Craiū, de-odată şi desbaterea țerei Moldovei de subt ascultarea crăiei Unguresci, nu numai Impēratului Nemțescū—ca unū Craiū Ungurescū, de care rēzimașe şi de-mai-nainte-vreme Moldova, încă de-mai-nainte de ce au luatū Turcii Ţarigradul era şi întovăroșită — i-au părutū rēu, ce şi luî Kliminte, Papa Rōmului, i-au părutū rēu, pentru căci crăiea Leșescă se unia cu Turcul; când Craiul Jigmond luptāndu elū sē desbatā țera de subt mâna Turcului, se cuprîndē țera Moldovei, sē împreune şi pre Moldoveni cu sine împrotiva Turcilorū; căci trimisese Jigmond Craiū solū la cumnatu-seū Rodolf, Impēratul Nemțescū, şi la Klimintie, Papa de Rōmū, jēluîndu de mare pagubă ce i-au făcutū Leșii in ôstea luî, şi Leșii au împedecatū lucrul, spre scăderea creștinățăței, de au aşedatū țera Moldovei iar subt birul Turcilorū, de subt care birū era eșită țera cu nevoînța luî. Êra şi Papa, mare ponoslu au trimisū Leșilorū, şi osebire de biserica lorū Craiului Leșescū, ca unū împedecătorū binelū creștinilorū.

Trimis'au şi Craiul Leșescū solū la Papa, făcēndu'î scire că are elū de grijea țerei Moldovei, fiîndū mai aprōpe, vecinā țerei Leșesci, şi mai inhotăritā; mai cu cale au socotîtu a fi sē razime de crăiea Leșescă, şi de republica Leșescă, de cātu de crăiea Ungurescă. Acea grijă pōrtā elū, sē nu fie Moldova cu Turcii, şi de-mai-nainte-vreme, fiîndū subt grijea sea, cum şi acmu de-curând cu puterea sea sū scosū den Moldova pre Hanul Krimului. Êra Cra-

Îul Unguresc, neavându putere să se apere pre sine, cum pôte să apere pre Moldova de Turci și de Tătari; mai avându prilejū fie când crăiea Leșescă de ôste. Aceste pricinī aveau ei între sine pentru Moldova.

Irimia Vodă domnia cu pace și cu lucruri aședate și întemeiate, că ținea și oști străine, și pădă și datoria despre Impărăție.

Éră nu multă vreme după acésta, Bator Jigmond, vedându-se îmbétrănitū și fôră cuconi, și vedându că Turcii den anū in anū se întărescī și cască să cuprinde Ardélul, și elū obositū de vârtute, alegându'si bētrănețelorū viață cu odihnă, au socotitū că frații sei nice unul nu va putea să ție Ardélul, de răul Turcilorū; și au făcutū tocmelă cu cumnatul seū, cu Impēratul Nemțescū, să fie pre séma Impēratului Nemțescū Ardélul; éră lui i-au datū cumnatu-seū, Impēratul Nemțescū, douē olate, anume: Ratișbor și Opolia, la țera Silezia, care se chiamă Slonsca, ce se hotăresce cu Leșil. Și după aceea Jigmond, după legăturile ce făcuse cu cumnatu-seū Rodolf, Impēratul Nemțescū, pentru Ardélū, lăsat-au de-o-dată Ardélul pe séma lui Caspar Corsine, pre care îlū avea credinciosū Jigmond; și chiamându-lū in-taină, i-au dīsū așa; *«Este voea mea, ca după ce voiū eși den Ardélū, nimerūi să nu lași domniea Ardélului; ce, să o tragī la tine; pentru aceea te-amū făcutū Hatman pre oștile Ardélului»*.

Ă-două-ți iară, au chiamatū pre Stefan Boțcaī, Unchiu-seū, și'i dīse: *«Așa te sfătuescū: că, de'ți va trebui domniea Ardélului, să nu răbdi pe vre-unū Muntēnū (arătândū pre Iosika), să ție domniea»*. După aceea, nezăbăvindū vreme, tōmna, au datū domniea Ardélului lui Stefan Iosika, Logofetul seū, a căruia sfatū nu numai in cele de obște, ce și in cele deosebite le ținea Jigmond. Aceste semănături de netocmelă și de nelubire între acei trei au aruncatū Jigmond.

Éră Rodolf, Impēratul Nemțescū, nezăbavă vreme, au trimisū solū la Jigmond de 'l-au întreatū de ține tocmela cu dānsul, făgăduindu'i pren solii sei multe venituri den anū in anū lui Jigmond; și se despărțise Jigmond și de femeia'si, alegēdu'si viață singuratică. Éră după ce au înțelesū Papa, cum, s'au despărțitū Jigmond de femeia'si, și va să petrecă viață călugărescă, i-au giuruitū Episcopia de la Olom sau de la Vratislav, să'i dea. Cu acestū felū de făgăduințe, s'au părăndu-se lui Jigmond, au răspunsū solilorū că se va lăsa in țaria aceloră cari așa de cele de cinste cum și de cele de folosū îlū vorū sfătui.

Éră căindu-se Jigmond de legăturile sele ce făcuse cu Impēratul Nemțescū, socoti pre-taină să trimită solū la Impărăția Turcului, să facă Craiū in locul seū pre Stefan Iosika; să'i trimitē Impărăția stégū și buzduganū. Aceste aședându-se într'acestū chipū, pentru să se obârșescă deplin lucrurile, au răpeditū Iosika, den poronca lui Jigmond, cărți la Namesnicul Cassovei, să nu se grăbescă nice elū nice Comisarii Impēratului Nemțescū a intrare in Ardélū, căci încă de purcesul lui Jigmond den Ardélū nimică adevēratū nu s'au aședatū, și sfatul Ardélului spre aceea se plēcă, ca să nu rămāe Ardélul in mânele Sēcuilorū.

Aceste cărți de-sirgū le trimise Iosika cu solū la Cassovia; éră Namesnicul Cassoviei, îndată le trimite la Rodolf, Imperatul Nemțescū. După aceea Jigmond au poroncitū să se stringă toți la Beligrad; și acolo, viindū Jigmond, au dīsū către toți să fie într'o tocmelă, și să se bată cu Rodolf, Impēratul

Nemțescă. — Și pentru să nu înmulțim povestea, lăsamă de aice altele la Unguri să scrie mai pre-largă.

Ēră Jigmond, după legăturile ce făcură cu Rodolf Impăratul, pentru Ardélă, aă lăsată Ardélul pe sēma ómeniloră lui Rodolf.

Atunci, Mihai Vodă aă fostă trimisă solă la Jigmond, poftindă agătoră să mērgă asupra Irimiei Vodă, să'î scóță den domnie, să apuce elă și domniea Moldovei. Ce Jigmond aă răspunsă lui Mihai Vodă, precum mai bine să stea în pace, de vreme ce și Papa de Rómă și Rodolf, Impăratul Nemțescă, poroncescă să nu scocórască arme asupră Leșiloră și a Moldoveniloră; că așa Papă, cum și Rodolf, arătândă că veți afla pre-urmă lécū, să fie toți megiesiți în pace. Apoi Jigmond, părăsindă Ardélul și femeea'să, aă purcesă spre Opolia,

Ēră Mihai Vodă, înțelegendă de Jigmond că aă lăsată Ardélul în sēma lui Rodolf, Impăratului Nemțescă, de sirgă aă trimisă la solă lui Rodolf Impăratului, la Ardélă, cerșindă sfatū ce va face, și de ce se va apuca, de vreme ce Jigmond aă părăsită Ardélul, și de unde'î va veni agătoră împotriva Turciloră, că nice oști, nice bană nu are; și pentru zălóge ce aă pusă pentru plata oștii, pe poronca lui Jigmond, să'î arăte solă împărătescă de unde le va putea scóte, și pentru altă plată a oștiloră ce le-ară trebui de unde se va da? Răspuns-aă solă, să nu póрте grijă Mihai Vodă, ce, să fie cu inimă bună, că în-scurtă-vreme poftele'î se voră împlini.

Mai trimis-aă Mihai Vodă pre Radul Clucerul și pe Mierishte Logofătul la Comisariă lui Rodolf cu solie, în care eră mari lucruri a le descoperire; și'î pofti de veniră Comisariă lui Rodolf cu o sēmă den boieră Ardélului în Tērgoviște, și aă sfătuită cu Mihai Vodă pentru grijea oștiloră. Și îndată aă dată bană lui Mihai Vodă 10,000 galbină de aură, și aă făcută aședeminturi între dānșit. Mihai Vodă, Domnul Muntenescă, să aibă stēpānă pre Rodolf, Impăratul Nemțescă și Craiul Ungurescă; eră Rodolf, ca pre o țeră de moșie să ó deie lui Mihai Vodă și filului seă lui Pătrașcu Vodă, fórá de nice-o dare; numai, Mihai Vodă să trimiță daruri Impăratului, cum se cade unui Domnă; și pre acea alegere să stea Rodolf, íproci.

Purces'aă Mihai Vodă, după aceea, trecendă Dunărea la Nicopol, în țerele Bulgariei, de aă prădată și aă arsă, și aă adusă robă în țera Muntenescă 15,000 de bărbați cu femeă, de i-aă aședată în țera Romānescă.

Peste voie era Ardeleniloră tocmēla ce făcuse Jigmond cu Rodolf, Impăratul Nemțescă, temendă-se pre-urmă de supunere de Nēmțū. Ce, nezăbăvindă vreme, după ce aă purcesă la Slonsca Batori Jigmond, s'aă strinsă toți boieră Ardélului, și aă alesă Craiū pe Batori Andrieș, carele era atunci în țera Prusiei. Improtivă era acestă lucru tocmelă ce făcuse Impăratul Nemțescă cu Jigmond pentru Ardélă, precum amă pomenită mai sus. Ce, nelăsāndă în voea Căpiteniiloră de Ardélă, Impăratul Nemțescă, aă socotită și cu sabia să'î supuse, avendă tocmelă cu Batori; și aă orânduită pre ună Generală seă, a-nume Bașta Georgea, și aă trimisă și la Mihai Vodă de 'l-aă îndemnată să vie asupra lui Batori Andrieș, pentru mai pre-lesne supunerea Ardeleniloră de două părți; că Mihai Vodă pururea avea cu Impăratul Nēmțului răspun-

suri. Pre lesne au primitu Mihai Vodă acestu lucru, și fôră zăbavă au strinsu ôste den țera sea, ca 30,000, și au intratu în Ardélu până la Sibiiu; și acolo tăbărându, au așteptatu pre Bașta Georgea cu oștile Nemțesci.

Trimis-au Batori Andrieș la Impêratul Nemțescu solie, cu rugăminte să nu facă asupra sêl'lu scôtă den crăie, ce îi de moșie de atâția veci a Batoresciloru; ce, acele oști gătite asupra lui, mai bine, cu dânsul împreună, să se orînduască asupra Turciloru, arătându că elu nu den sine, ce den voea tuturor sfetniciloru și a boșteriloru Ardélului au primitu crăiea Ardélului; rugându-se Impêratului Nemțescu sêl'lu primescă subț mila sea, iproci. Și cu acêstă solie au fostu trimisî Batori Andrieș pre Volfung; și de-odată 'l-au fostu pusu la oprêla în Beciu, și iar 'l-au slobođitu. Pre-urmă au trimisū solū și aicea lă Irimia Vodă, legêndu prieteșugū cu Irimia Vodă, poftindu'i și fata sêși dea Irimia Vodă după frate-seu Ion; socotindū Batori Andrieș că, încuscrindu-se cu Irimia Vodă, să se pôtă lăți și la domniea Moldovei, puindū pre frate-seu Domnū. Sciindū Batori Andrieș de prieteșugul ce au avutu frate-seu Batori Andrieș-cu Mihai Vodă, Domnul Muntenescū, au trimisū solū la Mihai Vodă pentru prieteșugū; și cine au fostu cu acea solie, în locū de prietenie între dânsi, au ațîțatu pre Mihai Vodă cu mare vrajbă spre Batori Andrieș.

Ce, Mihai Vodă, îndemnatu de Impêratul Nemțescu asupra lui Batori Andrieș, au făcutu veste că au gătitu ôstea aceea împotriva Turciloru. Êră pre-urmă, simțindū Batori Andrieș că merge Mihai Vodă asupra lui cu ôste, au trimisū solū la Bașta Georgea să afle de lucrurile lui Mihai Vodă. Ce, Bașta Georgea au rêsponsū că gândul lui Mihai Vodă nu'lū scie. Trimis-au Mihai Vodă de au iscoditu; ce vrêndū Mihai Vodă să înșele pre Batori Andrieș, au făcutu giurămêntū că elu nu uită binele și mila lui Batori Jigmond, frăține-seu, care 'l-au agiutoritu împotriva Turciloru; și, precum au fostu în bună megieșie, așa și acmu cu Batori Andrieș. Pre-urmă s'au descoperitu vicleșugul lui Mihai Vodă, după multe solii între Mihai Vodă și între Batori Andrieș. Poronci Mihai Vodă să se găteze de resboiū oștile sêle; așijderea și Batori Andrieș. Êră, să scurtămū vorova, au rêmasu isbânda la Mihai Vodă, înfrângêndū ôstea lui Mihai Vodă pre ôstea lui Batori Andrieș; și purcêseră în risipă den resboiū, lăsândū tótă tabêra cu tótă gătirea oștescă în mâna lui Mihai Vodă; că singuru Mihai Vodă vêdêndū că sta resboiul nealesū, au datū navală în Ardeleni de 'i-au șpărcuitū. Perita-au multe capete în resboiū; fugit-au Batori Andrieși cu puțini boșeri de ai sei. Êră după isbândă, Mihai Vodă au purcesū cu ôstea la Beligrad, trimițêndū înainte lă cetățeni să le vadă socotêla; ânsê, după ce s'au făcutu dioă indată au răpeđitu gonași după Batori Andrieș. Êră cetățeni den Beligrad, înțelegêndū de risipa Ardeleniloru cu Batori Andrieș, și de Mihai Vodă că le vine asupra, trimisêră solū cu daruri la Mihai Vodă, și'lū timpinară nu departe de Sibiiu cu tabêra, și i se rugară Beligrădeni, să le fie milă, iproci. Êră Batori Andrieș, părăsitu de toți, simțindū că'lū gonescū Sêcuii sêl'lu prinđă, au fugitu; și rătăcindū pedestru, numai cu Necolae Mica, au nimeritu la nisce păstorî; și fiindū insetatu au cerșutu apă; êră păstorii, ne-avêndū apă, 'i-au datū zerū de lapte. Și dândū la Necolae Mica să guste, țise Batori Andrieș: *«Să bemū aceste mișelii, care ne-au diresū și ne-au închinatū vênđătorii și vicle-*

niī nostrī». Și bēndū puținū din acelū țitīlū, aū trimisū pe unū păstorū sē'i aducă apă, și'i dede unū galbenū de aurū. Și eșindū Andrieș den coliba ciobanului, s'aū lăsutū subt unū bradū sē odihnēscă puțintelū; și aū ăisū lui Neculae sē'lū strē-juēscă. Și nesciindū Batori Andrieș că'i suntū neprietenī aprōpe, luāndu'lū pe urmă, pen frānturī, pen locurī grele, și nemerindū gonașī la ciobanī, i-aū întrebatū. Și auđindū Neculae Mica de uude era de păđia pre Batori Andrieș, 'l-aū deșteptatū; și nemerindū'i Sēcuii, aū eșitū la dānșī Neculae, dōr īi va āmblānđi. Ce, nimicā isprāvindū, ca nisce ómenī turbați aū nāvālitū cu arme și 'l-aū omoritū. Apoi, gāsindū și pre Batori Andrieș, aū nāvālitū ca nisce fiare selbatece asuprā'i și 'l-aū omoritū in-locū.

Veselū și indrāsnețū Mihaī Vodă dupē isbāndă, prea lesne cuprinde orașele pre sēma sea, și i se inchinaū și cetățile, numindu'lū Domnul lorū, primindū pren cetățī oștenī de a lui (de pre atunci are nume de'i đicū Mihaī Craiū).

Dupē ce'i duseră gonașī capul lui Batori Andrieș la Mihaī Vodă, aū trimisū Mihaī Vodă de aū adusū și trupul, golū de tōte haīnele lui, a-noūa-đi dupē ce perise; și cosēndu'i capul la trupū, 'l-aū ingropatū in Beligrad, imbrăcatū cu haīne scumpe.

Stāndū Mihaī Vodă dupē așeđarea Ardélului, érá de aicea den țeră s'aū rădicatū Irimia Vodă, indemnatū de Turci, și aū mersū cu óste in țera Muntenēscă; și ne-avēndū cu nime nice-unū rēsboiū, aū mersū ĩn Bucuresci și aū pusū Domnū pe frate-seū, Simion Pāharnicul; și lāsāndū óste de a sea prelūngă dānsul, s'aū intorsū la scaunul seū la Sucēvā.

Īnțelegēndū Mihaī Vodă de cuprinsul scaunului țerei Muntenescī, de Irimia Vodă, indatā aū purcesū cu óste den Beligrad, de aū mersū asupra lui Simion Vodă. N'aū așteptatū Simion Vodă sē stea ĩmprotiva lui Mihaī Vodă, ce, s'aū datū spre marginea țerei, spre Focșeni, pentru ađutorul de la frate-seū Irimia Vodă. Și stringēndū cātāva somă de óste la margine, aū așteptatū pre Mihaī Vodă la Milcovul celū mare (are și altū *nume grozavū* acea apă de atunci, spunū Muntenī), și ținu rēsboiū cāt-va cēsū; apoi perdu Simion Vodă rēsboiul, și s'aū dusū in risipă oștenī lui Simion Vodă, cine ĩncotro aū pututū. Érá Simion Vodă aū nāzuitū la frate-seū Irimia Vodă, la Sucēvā.

Érá Mihaī Vodă, dupē isbāndă asupra lui Simion Vodă, n'aū zābāvitū; ce, stringēndū óstea ce aū avutū și Sēcuii, aū mersū asupra Irimiei Vodă, care se afla la Trotuși, nuntindū, nepurtāndū grije așa ĩngrabă s'ī fie óspe Mihaī Vodă; érá dacā ĩnțelēsē că Mihaī Vodă trece munțī și'i vine asuprā cu multe oști, nefindū gata Irimia Vodă, sē pōtā sta ĩmprotiva lui Mihaī Vodă, aū mersū spre Sucēvā. Mihaī Vodă, nimicā zābāvindū, s'aū pornitū dupē Irimia Vodă, cu mare sirguelā; și lāsāndū Irimia Vodă óstea Leșēscă ce avea lūngă dānsul, sē pōtē lua limbă den óstea lui Mihaī Vodă, supuindu-se acei oștenī Leși, aū lovitū pre nisce Munteni și Sērbī dentr'o aripă a oștīi lui Mihaī Vodă, ĩn-laturī de tabēră, și'i ĩnfrānsēră, și'i goniră pānā in tabēră, cātū se ĩngrijisē și ĩnsuși Mihaī Vodă de-odatā. Érá stāndū Ungurī, aū ĩnfrāntū pre Leși Irimiei Vodă, și acolo pre-locū aū peritū 100 dentr'ānșī. Īnțelegēndū Irimia Vodă de perirea oștenilorū seī, aū nāzuitū la Hotin; așa ĩlū prinse Mihaī Vodă de aprōpe pre Irimia Vodă, cātū și pre nisce hađucī pedestri cu óre-cāte care,

mergându pre urma oștii Irimiei Vodă, i-aă agiunsă fruntea oștii lui Miha Vodă, și aă stătutū haiducii la răsboiū, apărându-se cât-va cėsū. Ce, inglotindu-se óstea lui Miha Vodă, i-aă infrântū, la satū la Verbia, pre Jijia, unde stă movilă făcută de Irimia Vodă deasupra acelorū trupuri. Și atăta era de groznicū Miha Vodă, și vestitū de resbóte in tóte aceste părți, câtū, îndată ce aă sositū la Sucévă i s'aă închinatū cetatea, și a Sucevei și a Némțului, și aă pusū oștenī de aī sei de pađă la cetățī, pedestrași. Și nice cu atăta nu s'aă lăsatū Miha Vodă, ce aă purcesū de la Sucévă spre Hotin, de aă gonitū pre Irimia Vodă și pre Simion Vodă până la Hotin.

Cetatea Hotinului era bine grijită de Irimia Vodă, cu slujitorī Nemți de aī sei; érá Irimia Vodă aă trecutū preste Nistru, la Leși, pentru agiutorū. Pusesă Miha Vodă și unū Domnū de la sine aicea in țéră, anume Marcul, a căruia nume nu se povesteste, pentru scurta vreme ce aă avutū acelū domnișorū nice la Leatopisețele străine nu se află numele acei domni. Și socotindū Miha Vodă că va domni și țera Moldovei, poroncise la óstea sea să nu facă; stricăcūne pen țéră.

Eraū Leși pre acea vreme strinși to'i la Seim, la Varșav, sfātuindū de óste improtiva Șvedului; că Craiul Leșescū, fiindū moșan acei crăii, ce încă viū tată-seū, Ion Craiū, aă alesū Leși pre Jigmond la crăie; și dupē mórtea tată-ne-seū, ne-avēndū altū fecorū fōră Jigmond, cuprinsese crăiea Șvedescă unū frate a Craiului Șvedescū, anume Gustav. Decī, fiindū mai aprópe Jigmond, fecorul Craiului Șvedescū, de acea Crăie, decâtū unchil seū Gustav, silia pre Leși la acela Seimū numă să pozvoléscă să facă oști improtiva lui Gustav. Érá socotindū Leși că nice într'unū chipū acele douē crăii să se facă una nu vorū putea, fiindū una dencóce și alta dencolo de marea Balticum, și prilejindu-se acéstă tēmplare Irimiei Vodă cu Miha Vodă, aă datū Leși nădejde Craiului lorī pre-altă-dată asupra Șvedului, arătāndū mare trébă acésta, și cu grije crăiei Leșescī, să lase cuprinse țerele aceste de Miha Vodă, Ardélul Moldova și țera Muntenescă. Ce, aă stătutū Seimul dupē tréba acésta, să se facă oști improtiva lui Miha Vodă, avēndū Irimia Vodă ginerī, ómenī mari domni la Leși. Istoriile Ungurescī scriū că Irimia Vodă aă intratū in cetatea Hotinului, și de acolo s'aă apératū câte-va țile de Miha Vodă. Érá dupē spartul Seimului Leșescū, îndată aă purcesū Batori Jigmond, fratele lui Batori Andrieș, care se afla atuncī in țera Leșescă, den alesul Seimului sfatului, impreună cu Zamoiski, Caștelarul crăiei Leșescī, la tabēră in Podolia, și fōră-zăbavă s'aă pornitū improtiva lui Miha Vodă. Vestitū era acelū Hatman la Leși, a căruī fapte nice Koniețpolski Hatmanul n'aă agiunsū.

Înțelegēndū Ungurii de clătirea lui Batori Jigmond cu Zamoiski, îndată aă trimisū solū la dānsul, den sfatul boțerilor de Ardélū, arătāndū nevoea ce aă despre Miha Vodă, și rugāndu-se lui Batori Jigmond să se întórcă la Crăiea Ardélului, iprocī (scrie Volfgang de Bētle).

Aceste înțelegēndū Jigmond, aă răspunsū solului đicēndū: «Dumneđeī este unul stăpānū, carele aă făcutū tóte, și carele, luāndū domniea unuia, o mută și o dă la altul. Pentru ce, nice o nevoieță nu'i trebuie, nu numai in cele mari, ce nice in cele mici lucruri, de nu'lū va noroci Dumneđeū pre dānsul; măcar

că Cnezia Ardélului este în primejdie, ce, de va plăcea lui Dumnezeu și de-lu-va chema la acea sarcină, nu se va pune împotriva lui Dumnezeu.

Éră Zamoiski, vèdèndu aceea solie la Batori Jigmond, aù primitù. Éră Irimia Vodă, apèrându-se de Mihaï Vodă den cetatea Hotinului, prins-aù veste că vinù oștile Leșesci asupra lui; și lăsat-aù Mihaï Vodă o sémă de ôste, călărime și pedestrime, cu Mârza, cu 7000, și cu Moisei, care era pus'i mai mare Căpitan 'pre Unguri. Éră Mihaï Vodă cu cea-altă ôste, lăsându Hotinul, s'aù dusù pre Oituz în Ardélù. Éră Zamoiski cu Irimia Vodă, încă dacă aù înțelesù de purcesul lui Mihaï Vodă, aù trecutù Nistrul pre la Colodrubca, la ținutul Cernăuților, și Prutul pre la Cernăuți, și aù trecutù Codrul Cosminului și aù mersù la Sucévă. Mihaï Vodă întărise cetatea cu ômenii sei; éră elù singurù, cum s'aù pomenitù mai sus, aù trecutù la Ardélù, pentru s'èși înglotescă ôstea, și s'è mai obosescă ôstea Leșilorù. Aflat-aù Zamoiski și Irimia Vodă bine grijită cetatea Sucevei de ômenii lui Mihaï Vodă; și aù alesù cu sftul s'è nu facă zăbavă la cetate, ce, s'è mèrgă întinsù dupè Mihaï Vodă.

Impèrăția Turcului avèndù resbôte cu Nemții, pentru crăiea Ungurésă, era bucurósă că se șfădesce Irimia Vodă cu Mihaï Vodă; și s'aù trasù cuvèntul până astăzi cum s'è fie trimisù cu-taină 40,000 de galbinii de aurù la Irimia Vodă, s'è facă ôste asupra lui Mihaï Vodă, și Hrisovù, saù Uricù, de domnie vecnică lui și seminției lui.

Simțindù Mihaï Vodă că'i vinù asupra Leșii cu Irimia Vodă, aù purcesù den Ardélù, și aù alesù locù s'èși dea rësboiù cu Leșii, pe Telejin; era la Mihaï Vodă 60,000 slujitori la acelu rësboiù, Munteni, Unguri, Sèrbi, și Nemci puțin-tei, și aù tocmitù ôstea pe malul dencolo; călărimea aù pusù de âmbe părțile la aripi, éră pedestrimea aù tocmitù asupra Vadului. Și aù așteptatù pre Leșii puindù apa ca o pedecă între oști, până arù deprinde oștenii lui acelu felù de ôste, și s'è vađă până în câtù suntù de simeții Leșii la rësboiù.

Ôstea lui Zamoiski era 30,000 Leși, aleși, și Iremia Vodă avea 5000 oștenide țerà. Dacă aù sositù Leșii la vadù, preçam era ôstea lui Mihaï Vodă tocmită, așa aù tocmitù și Zamoiski ôstea sea, dreptù împotriva oștii lui Mihaï Vodă. Cu atâta era mai meșterù Zamoiski decâtù Mihaï Vodă, că îndată câtù aù sositù la vadù, aù făcutù cu pedestrimea sea băști de pământù înalte, și acolo aù suit i puscele; și așa, tótă dioa aceea aù stătutù, dândù numai den tunuri și den sinețe preste apă, unii spre alții. A'doia-çi, Zamoiski aù trecutù mai sus, într'altù vadù, apa, mai despre munte, ôstea călărime, și îndată bulucuri aù purcesù la vadù unde era ôstea lui Mihaï Vodă; éră singurù Zamoiski cu pedestrimea aù stătutù mai tare cu focul asupra vadului.

Mihaï Vodă, vèdèndù că trecù Leșii pentr'altù vadù, aù mai întăritù pedestrimea și elù cu șanțuri; éră elù singurù cu tótă călărimea s'è ție vadul pe unde treceau Leșii. S'aù miratù Mihaï Vodă de simeția Leșilorù, cu ce singur-élă aù apucatù vadul; și se făcu unù resboiù mare pentru vadù; singurù Mihaï Vodă, ca unù leu, în fruntea oștii îmbărbătându pre ai sei, 'și-aù ținutù rësboiul câteva césuri, până aù venitù Husarii.

Nedeprinsă ôstea lui Mihaï Vodă cu acelu felù de ôste, Husarii: că suntù totù în ferù, numai ochii și buzele se vèdù; mulți punù și aripi tocmitè de vulturù

saŭ de alte paseri mari; și cei mai de fire cu pardoși peste platoșe;  ra slugile cari n'au pardoși, punu sc rte turcesci;  ra in fruntea cailor , c te o tablă de fer ; mulți punu și la peptul cailor , pentru ferela de glonțuri. Nice fie-ce cal  incalec , ce totu cai groși, mari, se p ta purta tarul, și totu cai friji Nemțesci, saŭ cai Turcesci, la cei mai de fire. Nu alergă la resb ie nice-odat ; rar daŭ in tr p tul cailor , c nd are șari asupra vre-unei pedestrime, saŭ a taberei;  ra asupra oștii sprintene, cumu'su Tătarii, nice-odată nu alergă, c  Tătarii se reșchir  și nu facu nice-o isb nd  cu sulița. Sulițele lor  sunt  de optu coți de lungi, și cu prapore p n  in p m ntu; staŭ ca unu zid  la resboiu. Și cum au sositu Leși preste vadu, și au mersu asupra oștii lui Mihaï Vodă, indat  de la cel-altu vadu au infrintu cu focul Zamoiski pre pedestrimea lui Mihaï Vodă den șanțurile lor ; și c t  pedestrime era, t t  au inc putu in m nele lui Zamoiski, cu armata lor  cuprinđendu'i c l rimeș ce mai era remas  la acela vadu cu Zamoiski. Dat-au scire lui Mihaï Vodă de infr ngerea pedestrimei lui; și acolo, unde era elu cu c l rimea, nu avea putere se stea improtiva Leșilor; numai ce i-au c utat  a dare dosu lui Mihaï Vodă; ins , nu de-totu in risip ; ce, cu tocmel  intorc ndu-se singuru Mihaï Vodă unde era grije, și totu ap r ndu-se, au mersu p n  la Tergușor .

Sciind  Zamoiski cine este la resb ie Mihaï Vodă, se nu se mai dep rteze  stea lui cea c l r t , se nu alb  vre-o smintel , au trimisu tr mbacii de au disu de intorsu oștii. Cădut-au la acel  r sboiu 1000 de trupuri de  mbe părțile;  ra prinși vii, mulți de a lui Mihaï Vodă. și pedestrimea cu totul. Fost-au acestu r sboiu in anul de la zidirea lumii 7108.

Se uris  Muntenilor  cu Mihaï Vodă, cu at ta oștire. Ce, după fuga lui Mihaï Vodă, trii  ile dup  r sboiu, au st tutu pre locu Irimia Vodă si Simion Vodă cu Zamoiski, p n  au venit  toți boierii acei țeri, și slujitorii, primind  pre Simion Vodă Domn  cu giur mentu. Mers-au cu toții p n  in Bucuresci, și au aședat  la scaunu pre Simion Vodă; și i-au l sat  Zamoiski 3000 de Leși cu Ion Potočki, Starostele de Camenița; apoi s'au intorsu Irimia Vodă cu Zamoiski la Suc v .  ra Mihaï Vodă, după ce au perdut  r sboiul la Telejin, au strinsu  ste pren munți, de ai sei și den țera Ungur c  cunoscuți, și den S cuï, vr'o 7000 de oșteni, cum scrie Hronograful; și pornise pre Udrea Spatarul cu 4000 de oșteni se fie str je;  ra elu totu se mai g tia in munți, se  s  odată cu puscii și g titu mai bine. Ce, au gr bitu Simion Vodă, de n'au avut  vreme se se mai intemezeze; că de-sirgu string ndu oști de țer , și cu Leși, pre sfatul iar a boierilor , au purcesu den Bucuresci, și au mersu cu  i cu nopte pren locuri ascunse p n  la Argeșu, unde era Udrea cu  stea lui Mihaï Vodă de str je. Prins-au de-veste și Udrea, și au scos   ste de str je la c mpu, c  locu de fugă nu era, că se apropies   stea lui Simion Vodă; și p n  in trii ori și-au dat  r sboiu cu Leși; intorc ndu-se iar, a-patra- r , au purcesu in risip  Udrea cu oștenii sei.

Mihaï Vodă nu era departe, mai in munți de acolo, viind  se se impreune cu cea-alt   ste; ce, dacă au dat  scire Udrea de risipa oștii ce au fostu cu d nsul, l-au părăsitu cu toții și cei-alți; ce, numai i-au c utat  lui Mihaï Vodă a l sare țera Munten c , și au trecut  la Ard lu. Udrea Spatarul, după

aceea, curând au venit și el și s'au închinat la Simion Vodă; și așa, Mihaï Vodă, vrându-se domnescă Ardélul, au perdut și țera Romănescă.

În Ardélul, după ce au sosit Mihaï Vodă și au aflat omeni seși ce'și puseseră pen cetății, scoși de Bașta Georgea, și puși oșteni de a Impăratului Nemțesc, vedându că nu are loc nice în Ardélul, s'au rădicat cu totă casa lui, și cu câți-va Căpitanii creștiii al seși, Mârzea, Ghilețe, Racea, și au mers în Beciu, la Impăratul Nemțesc, în nădejdea slujbei ce făcuse împotriva Batorescilor; și l-au primit Impăratul bine; era pentru Ardélul, că n'au fost pentru dânsul aședat, cã pentru sine, atuncea s'au arătat.

Era Bașta Georgea, înțelegându că au aședat Zamoiski, cum în țera Moldovei așa și în țera Muntenescă, Domn, avându grije să nu facă vr'o clătire și asupra Ardélului, trimis-au cărți la Zamoiski, aducându-i aminte și poftindu-l să nu stăpănescă cu armele țera Muntenescă și țera Ardélului, care țeri sunt den vremile vechi supuse Impărației Némțului; să nu turbure legile a bunei megieși și a vechilor tocmele, nice să fie pricină de învrăjpire între Chesarul și între Craul Leșesc, cari își sunt rudă și cunoscuți. Era de are vrea să facă îndărătnicie, să stea împotriva, voru agiunge armele Impăratului seși, cu care se va apăra și pre sine și țerele sele.

La aceste, Zamoiski trimițându omul al seși, au răspuns, precum nice el, nice stăpânul seși, Craul Leșesc, care este iubitor de creștinătate, poftitor de pace, n'au aștat nice un vuet de arme; ce, pentru seși rescumpe de pre Mihaï Vodă Muntenul, om îndrăzneț, mândru, lacom și cumplit, carele nu numai țera Moldovei, ce este supusă Craiei, cu sila au fost cuprins, ce și hotarele Rusesci și a Podoliei, și locurile preste Nistru le-au prădat cu foc și cu sabie; și precum el mai mult nu potesce decât linisce a totă creștinătatea, și între Domni încredințare și întemeiet prietășug; era Mihaï Vodă au dat pricină tuturor rătăților; și, măcar că este isgonit den tôte țerele, era socotela nu 'și-au mutat. Ce, trebuie să se rădice Mihaï Vodă den mișloc, ca un amestecător și turburător de prietășug între Domni, și viclenu tuturor cu totul, ipoci. Era rămăind Ardélul pre sēma stăpăniei Chesarului, îi pare bine; și, de vreme ce Ardélul este pērete țerei Leșesci, pentru aceea au socotit și el și senatul, ca, aprindându-se Ardélul, se nu arde țera Leșescă.

La aceste, Bașta Georgea, cu boierii de Ardélul făcându sfat, au ales precum pren scrisori nu voru putea să se așede acele ce erau de îndoială între sine. Ce, au ales cu sfatul de au trimis pre Stefan Ciaki gțuruindu mult, numai să mērgă la Zamoiski, că totu nu eșise den țera Muntenescă, să vorovescă cu dânsul, să nu supere mai mult țera Muntenescă și Ardélul, fiind stricate de oști; ce, să mērgă înapoi de unde au venit; și Bașta Georgea va sta la mișloc, lipsind pre Mihaï Vodă, și să aducă pre Batori Jigmond la mila Chesarului; numai, va fi nevoitor să întorcă pre Zamoiski cu oștile Leșesci. Deci, viind Stefan Ciaki cu solia la Zamoiski, după câtă-va vorovă au eșit Zamoiski den țera Muntenescă la Moldova; era și slujitorii lui Mihaï Vodă, cari i-au fost adus Moisi Șekeli den țera Leșescă, au trecut den Ardélul pre la Ciuk la Moldova, la Zamoiski. Era Bașta Georgea, stringându totă

boferimea și nemeșii Ardélului, den poronca Impèrătescă, i-au făcutu de au giuratu toți, cum, voru fi credincioși Impèratului.

Nu preste multă vreme, Batori Jigmond, vèdèndu perirea frăține-seu lui Batori Andrieș, pogoritù de la cumnatu-seu, Impèratul Nemțescù, s'au căitù de tocméla ce au făcutù, cum s'au scrisù mai sus; și, lăsându olatele cari'i dedese cumnatu-seu, au trecutù in țera Leșescă, că'i era Zamoiski ginere, fiindù Dómna lui Zamoiski fată lui Batori Andrieș. Érà între atâtea amestecături între Ardeleni, intrat-au Ibraim Pașa cu oști Turcesci in țera Unguréscă, de au dobânditù cetatea Baboția; érà Tătarii au prădatù pre la Canejul. Érà înțelegèndu Ardelenii că Mihaï Vodă, cum, se află la Impèratul Nemțescù, la Beciù, intrară in grije se nu'și isprăvescă deregătoria Ardélului de la Impèrăția Némțului; avea grije și de óstea Turcescă, ce era acmu la Bulgaria cu Mehmet Pașa; și atunci făcură ghîlulufș acolo la Cluj și afară o sémă de boieri, se aducă iar pe Batori Jigmond, la care socotéla era și Stefan Zaki și Moysi Șekeli; și alții stară improtivă, dicèndu se nu întărite pre Impèratul Nemțescù, căci tragù pe Batori Jigmond, și se lépădă de Rodolf Impèratul Nemțescù. Și dupè aceea, lăsară tóte giurămînturile ce făcuse cătré Baștea Georgea, și trimiseră șolù la Batori Jigmond cu 300 slujitorii, carele era in Botoșeni, in țerà la noi, in curtea domnéscă, sub pađa Irimiei Vodă; căci, măcar că'lù avea prietenù Irimia Vodă pre Batori Jigmond, ce, avèndu grije se nu se facă nescare amestecături pentru dânsul, îlù ținea in Botoșeni cu pađa de slujitorii sei, împregiurù. Érà Ungurii au scosù pre o feréstră, den curtea domnéscă den Botoșeni, pre Batori Jigmond, și au năzuitù de-olacù spre Ardélù, cum au pututù mai de-sirgù. Érà dacă obliciră slugitorii Irimiei Vodă, ce erau de pađa, purcéséră a'i gonire pre Ungurii, și nu i-au mai agiunsù. Și trecèndu Batori Jigmond preste munți, au mersù in cetatea Bistriței; și primindu'lù toți cu bucurie, i-au venitù slugitorii înainte, și au mersù la Clujù. Și îndată au trimisù solù la Impèrăția Turcului, și Kapikihală au trimisù se se afe pururea pre-lungă Impèrăție, supuindu-se la impèrăția Turcului. Trimis'au soli și la Rodolf, Impèratul Nemțescù; ce, Impèratul Nemțescù, mâniindu-se pre soli Ardélului, au poroncitù solilorù se esă den Praga, că acolo găsiră solii aciea pre Impèratul. Și îndată au și pornitù pre Mihaï Vodă, dărunitù bine de Rodolf Impèratul, se mérgă se se împreune cu Bașta Georgea, Mihaï Vodă, și se se sfătulască pentu rěscumpèrarea Ardélului de subt Jigmond Bator; cu nevoință se'lù aducé iar subt ascultarea sea; poroncindù și la Bașta Georgea se se împreune cu Mihaï Vodă și cu alte căpeteni. Érà Jigmond Batori întéitù au trimisù asupra Sécuilorù, vrèndu se'și rěsbune pentu mórtea frăține-seu, lui Andrei Batori. Érà solii Ardelenilorù, dupè ce spuseră lui Jigmond, cum, nu i-au primitù Rodolf, Impèratul Nemțescù, și cum, au pornitù pre Mihaï Vodă asupra'i, îndată începu a facere oști, călărime și pedestrime, și puindù căpitanii cređuți de ai sei. Inse, nelăsându-se Jigmond Batori in nădejdea oștenilorù sei, ca se póta sta improtivă așa de puternicù neprietenui seù, au trimisù solù la Pașa de Buda și la Pașa de Beligrad, și la Beiful de Temeșvar, și aicea la Irimia Vodă, poftindu'i de agiutorù. Ce, Pașii i-au făgăduitù că la vreme îi vorù trimite agiutorù; érà Irimia Vodă i-au trimisù 3000 de oșteni. Strins'au și de la Sèrbi agiutorù;

torü. Érá Bašta Georgea aü pusü de aü sunatü: precum, elü nu asupra Árdélului ctringe óste, ce pentru së ducă pre Mihai Vodă in țera Muntenescă, Domnū.

Érá de la împărăția Turcului i-aü venitü lui Batori Jigmond răspunsü, precum, cu bucurie aü primitü Impărăția pofta lui, și nezăbavă vreme îi va trimite aglutorü. De aceste vesti de la Pórtă mare bucurie aü avutü Ardelenii, împreună cu Jigmond Batori. Ce, gätindu-se Jigmond den Clujü së esă in tabără, s'aü rësbolitü, și aü trimisü la Bašta Georgea solü, precum, aü înțelesü Jigmond Batori de bănatulü cumvatu-seü, lui Rodolf Impăratul, asupra sea; ce, elü nu pentru altă s'aü întorsü la moșia sea, cum së fie împrotivnicü Impăratulü, ce pentru sëși pótă apăra moșia sea despre varvarü; și elü, nu den voea sea, ce cu pofta à tuturorü Ardelenilorü aü venitü la Árdélü, iproci.

Răspuns'aü Bašta Georgea solului, precum elü nu poftesce vërsare de sânge creștinescü, măcar că are sci voea lui Jigmond; și Rodolf Impăratul nu este capü prostü ca acela, së se pótă împăca cu unü ospëtü; ce, i se cuvine mai mare cinste și ascultare de-cätü tuturorü Domnilorü. Și cu aceste cuvinte aü sloboțitü de la sine pre solul lui Jigmond. Și iar aü mai trimisü solü Jigmond la Bašta Georgea cu giurământü, de i-aü spusü că elü nu pentru scădere, ce mai multü pentru adăogire și crescere între creștinii aü venitü. Ce, de vreme că Jigmond aü cunoscutü că Bašta Georgea vine asupra lui, elü încă este gata a stare împrotivă'i. La aceste aü răspunsü Bašta Georgea, precum elü este slugă; și ce i-aü poronicitü, are datorie a le facere; și së scie Jigmond acéstă poveste, së înduplece nueaü, érá së nu o fringă; și la înduplecatul nuelei multü së socotescă in cugetü; adăogându și acéta: mujicul când se vede aprópe de stëpănire, și haïnele séle a cheltuire pentru dënza este gata; érá Craiul Jigmond den stëpănirea care o are va së se desbrace și altuia së o dea. Cu aceste cuvinte Bašta Georgea aü vrutü së însucițeze pre Jigmond că, cu acele pricinü ce âmblă împrotiva lui Rodolf, își va perde stëpăniea, care are putea së o ție, de are fi cu credință lui Rodolf.

Și așa, den iscóde înțelegëndü Jigmond Bator, precum Bašta Georgea și cu Mihai Vodă s'aü pornitü cu oști asupra'i, aü trasü și elü tóte oștile de pren tóte locurile la unü satü aprópe de Clujü, anume Șamos Falva; și elü încă aü purcesü den Clujü cu 43 de stëguri, făcute de-curënd. Érá Bašta Georgea, clätindü de la Dobriținü, s'aü tăberitü lá Maetin, făcëndü împregiurü șanțü').

Neculai Costin.

'). Până aice Leatopisețul Moldovei este scrisü pe Neculai Costin.

După acéta toți copistiü adaogă următóarele versuri, in alusia morții lui Mihai Vodă, ce curând apoi se întëmplă.

Mórtea într'unü chipü calcă tóte, casé
Domnesci și împărătesci; pre nime nu lasă.
Pre bogați și pre séraci, ea le taie vacul,
O, viclén-o! in tótă vremea venei ca cu sacul.
Neprăvălitü, strëmutatü ce nu stărucesce?
De tine in totü césul ce hălăduesce?
Spre cădere de tine, tu cu vreme tóte
Primenesci și nimică së stea in veci, nu póte.
Tu, părinte tuturor, Dómne și Impérate!
Numai singur covërșesci vremi nemësurate!
Ai poronicitü vremilorü së nu stea,
Nimică in veci pre lume nu póte së custe.
Mulți aü fostü, și mulți suntemü, și mulți te așteptă,
Lumea den priminele nu se mai deșteptă.

S G A R A

TOMULUI ȂNTȂIU

	<u>Pag.</u>
Prefață la a adoua edițiune	I.
Idem la ȂntȂia edițiune	XXIII
CuvȂntu introductivȂ la istoria națiunalȂ	XXXI

MIRON COSTIN

Carte pentru descȂlecatul d'ȂntȂiu a Moldaviei.

Predoslovie	3
CAP. I. De nȂmul MoldovenilorȂ, din ce țȂrȂ au eșitȂ.	9
CAP. II. De impȂrȂția RȂmului.	12
CAP. III. De Dacia	15
CAP. IV. De Trajan, impȂratul RȂmului.	16
CAP. V. De cetȂțile țȂrilorȂ acestora.	23
CAP. VI. De numele neamurilorȂ acestorȂ țȂri, și de limba lorȂ	25
CAP. VII. CȂt au trȂitȂ aceste locuri cu Ȃmeni, dupe descȂlecarea lui Traian cu Romanii.	29

NECULAȂ COSTIN

Carte pentru descȂlecatul d'ȂntȂiu a Moldovei.

Predoslovie	33
CAP. I. Pentru zidirea lumii și pentru impȂrțirea limbilorȂ și pentru descȂlecarea țȂrilorȂ.	39

	<u>Pag.</u>
CAP. II.	Pentru împărțirea limbilor și de îmulțirea a multe norode din trei feciori ai lui Noe 46
CAP. III.	Pentru seminția și némul lui Sim 47
CAP. IV.	Pentru seminția lui Ham 48
CAP. V.	Némul lui Iafet 50
CAP. VI.	Pentru Daci 54
CAP. VII.	Pentru împărăția Rômului 57
CAP. VIII.	Pentru Italia de unde a eșitú némulú Maldovenilorú, dupe risipa Dacilorú 59
CAP. IX.	Pentru numele Moldovenilorú și a Muntenilorú dupe ce a descălecatú Trajanú 60
CAP. X.	Pentru Trajanú, împăratul Rômului, și pentru oștíle lui a- supra lui Decebal Craiulú Dacilorú 62
CAP. XI.	Pentru cetățíle ce se află aicea în țară 69
CAP. XII.	Pentru numele neamului acestorú țerei, și pentru portulú și graiulú lorú 70
CAP. XIII.	Pentru risipa Daciei ce era de Trajanú descălecatá . . . 78
CAP. XIV.	Câți aní au trăitú pe aceste locuri aședarea Romanilorú, și câți aní au stătu locul pustiú pêné la descălecareá lui 81
CAP. XV.	Draguș Pentru descălecareá țerei Leșeșci 82
CAP. XVI.	Descălecatulú alú doilea a țerei Moldovei 83
Fragmentú dintr'o cronică, atribuitá lui Nicolai Milescu 85	

GRIGORI UREKI

Domnií Moldovii și vieța lorú.

Predoslovie	129
Pentru descălecatulú țerei Moldovei	131
CAP. I.	Inceputulú Domnilorú țerii Moldovii 133
CAP. II.	Domniea feciorilorú lui Stefan Vodă celú dintăiú . . . 134
CAP. III.	Domniea Iugăi Vodă 136
CAP. IV.	Domniea lui Alecsandru Vodă celú bunú 137
CAP. V.	Soborulú ce s'au adunatu în Florența 139
CAP. VI.	Domniea lui Iliasi Vodă și a lui Stefan Vodă 141
CAP. VII.	Domniea lui Roman Vodă 145
CAP. VIII.	Domniea lui Petru Vodă 146
CAP. IX.	De un Stefan Vodă și de Ciubăr Vodă 146
CAP. X.	Domniea lui Alecsandru Vodă și de resboele ca au avutu cu unú feciorú alú seú Bogdan Vodă 147
CAP. XI.	Domnia lui Petru Aron Vodă 149
CAP. XII.	Domnia lui Stefan Vodă celú maré și celú bunú 151

	<u>Pag.</u>
CAP. XIII. Domnia lui Bogdan Vodă	179
CAP. XIV. Domnia lui Stefan Vodă cel tîneru.	186
CAP. XV. Domnia lui Petru Vodă Rareș	190
CAP. XVI. Domnia lui Stefan Vodă Lăcustă	197
CAP. XVII. Domnia lui Alecsandru Vodă Cornea	201
CAP. XVIII. Domnia a doua a lui Petru Vodă Rareș	202
CAP. XIX. Domnia lui Ilieaș Vodă Apostatul	206
CAP. XX. Domnia lui Stefan Vodă fecioru lui Petru Rareș . .	207
CAP. XXI. Domnia Joldiș Vodă	209
CAP. XXII. Domnia lui Alecsandru Vodă Lăpușnénu	210
CAP. XXIII. Domnia lui Despotu Vodă	212
CAP. XXIV. Domnia lui Toșma Stefan Vodă	218
CAP. XXV. A doua domnie a lui Alecsandru Vodă Lăpușnénu..	220
CAP. XXVI. Domnia lui Bogdan Vodă, fecioru lui Lăpușnénu. . .	222
CAP. XXVII. Domnia lui Ion Vodă Armanul	223
CAP. XXVIII. Domnia lui Petre Vodă Șchiopul.	229
CAP. XXIX. Domnia lui Iancul Vodă Sasul.	234
CAP. XXX. A doua domnie a lui Petru Vodă Șchipu.	235
CAP. XXXI. Domniea lui Aron Vodă celu cumplitu.	239
CAP. XXXII. A doua domnie a lui Aron Vodă celu cumplitu. . .	241

MIRON COSTIN.

L e t o p i s e ț u l Ț e r i i Ț M o l d o v i i .

Vorova către cetitoriu	248
CAP. I. Domniea lui Stefan Radu Vodă și a lui Ștefan Răsvan Vodă .	249
CAP. II. Domniea lui Irimiea Moviiă Vodă	250
CAP. III. Domniea lui Simion Movilă Vodă	250
CAP. IV. Resboiul ce s'a făcutu între veri, feciorii lui Simion Vodă cu feciorii lui Ieremiea Vodă pentru domnie	260
CAP. V. Domniea lui Ștefan Vodă Tomșa	261
CAP. VI. Domniea Radulu Vodă celu mare	266
CAP. VII. Domniea lui Gaspar Vodă.	268
CAP. VIII. Domniea lui Alecsandru Vodă fecioru lui Ilieaș Vodă. .	275
CAP. IX. A doua domnie a lui Ștefan Vodă Tomșa.	283
CAP. X. A doua domnie a Radulu Vodă celu mare.	283
CAP. XI. Domniea lui Barnovski Vodă.	285
CAP. XII. Domniea lui Alecsandru Vodă feciorul Radulu Vodă, și a lui Moisi Vodă Movila, și a lui Alecsandru Vodă Iiașu.	291
CAP. XIII. A doua domnie a lui Barnovski Vodă.	295
CAP. XIV. Domniea a doua a lui Moisi Vodă Movila.	298
CAP. XV. Domniea lui Vușile Vodă.	301

	<u>Pag.</u>
CAP. XVI. Domniea lui Ștefan Georgi Vodă	327
CAP. XVII. A doua domnie a lui Vasile Vodă	332
CAP. XVIII. A doua domnie a lui Ștefan Vodă Georgie	334
CAP. XIX. Domniea Ghicăi Vodă	357
GAP. XX. Domniea lui Ștefănița Vodă	367

APENDICE.

Apendicșu I. de Evstratie logofătul, Simeon dascălul, Misail călugărul.

A. Pentru ijdereniea Moldovenilor, și cum au bătut pre Tătari de pre aceste locuri	377
B. Pentru descălecarea Maramurușului	378
C. Pentru descălecarea țerei Moldovei de al doile rând	idem. 378

Apedics II. de Neculai Costin.

A. Despre Ludovic Craiț Unguresc și Leșescă	380
B. Pentru Cneția Litvei cum s'au unită cu Crăiea Leșească	381
C. Despre Vasilie Cneasul Moscului	382

Apendics III. de Neculai Costin.

A. Pentru Crijași (Cruciași) ce neamă au fostă	384
B. Pe ce vreme s'au arătătă acesti Crijaci neprietini Leșilor, și când le au trimisă ajutoră Alecsandru VV	387

Apendics IV. de Neculai Costin.

Resboiulă lui Vladislav Craiulă Leșescă și Ungurescă ce au avută cu Sultan Murat Ia Varna	389
---	-----

Apendics V. de Niculai Costin.

Resboiulă lui Ștefan Vodă cu Albrecht Craiulă Leșescă	391
---	-----

Apendics VI. de Niculai Costin

Despre obiceiă Leșiloră când facă Craiă nouă	400
--	-----

Apendics VII. de Simeon Dascalul.

A. Cumu'i țera Leșescă	404
B. De împărăția Tătărăscă	406
C. De împărăția Turciloră	408
D. Pentru țera Ungurască și Ardélulă de susă	411

Apendics VIII. de Niculaï Costin.

De lucrurile țerii Ungurești și cum aă cupriusă Turciî țera Ungurască. 414

Apendics IX de Simeon Dascalul.

Pentru Despotū Vodă de unde s'aă ijderitū și în ce chipū 'și-aă scosū
nume de domnie. 428

Apendics X. de Niculaï Costin.

A. Domniea lui Despotū Vodă	432
B. Domniea lui Stefan Tomșa	442
C. A doua domnie a lui Alecsandru Lăpușnénu	447
D. Domniea lui Bogdan Vodă feciorū lui Lăpușnénu	450
E. Pentru țera Astrahanului	451
F. Domniea lui Ion Vodă	455
G. Domniea lui Petru Vodă Șchiopul	466
H. Domniea Iancului Vodă ce'î dîcî Sasul	470
I. A doua domnie a lui Potru Vodă Șchiopul	473
J. Domniea lui Aron Vodă celū cumplitū	431
K. Domniea lui Răsvan Vodă	478
L. Domniea lui Irimiea Vodă Movilă	486

SFÎRȘITUL TOMULUI ÎNTÊIŪ.

